MS 3603
Satellite 1

STYRELSENS

ÖFVER

FÄNGELSER OCH ARBETSINRÄTTNINGAR I RIKET

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

OM

FÅNGVÅRDEN

FÖR ÅR 1852.

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS JOH. BECKMAN,
1853.

Stormägtigste, Allernådigste Konung!

I likhet med Styrelsens öfver Fängelser och Arbetsinrättningar i Riket för år 1851 afgifna underdåniga Berättelse om Fångvården, har Styrelsen uti den enahanda underdåniga Berättelse, som Styrelsen nu går att afgifva för år 1852, ansett sig böra uti åtta särskildta Afdelningar redogöra för:

1:o Fångar och Krono-Arbetskarlar i allmänhet, samt särskildta slag deraf;

2:o Förhållandet inom Fängelserne och Krono-Arbets-Corpsen, samt verkningarne af det derstädes använda behandlingssätt;

3:o Religionsvården;

4:o Helsovården;

5:o Fängelse-Byggnaderne;

6:o Fångars och Krono-Arbetskarlars beklädnad och underhåll m. m.;

7:o Fångars och Krono-Arbetskarlars sysselsättning, samt verkan deraf till minskning i Statens utgifter för deras underhåll; samt

8:o Inkomster och utgifter vid Fängelserne och vid Krono-Arbets-Corpsen.

I. AFDELNINGEN.

Om Fångar och Krono-Arbetskarlar i allmänhet samt särskildta slag deraf.

Styrelsen lemnar i denna afdelning redovisning dels för antalet af fångar, som funnits intagne uti Läns-, Krono- och Polishäkten, så väl under årets lopp, som äfven vid slutet deraf, dels för antalet af dem, som funnits i allmänna Straff- och Arbetsfängelserne samt vid Krono-Arbets-Corpsen vid årets slut, dels ock till jemförelses anställande i afseende på antalets tillvext eller minskning under en längre tidrymd, enahanda redovisning för hvart femte år från och med 1835, som är det första, för hvilket någon utförlig fång-statistik finnes uppgjord.

Hvad särskildt år 1852 beträffar kommer denna afdelning rörande allmänna Straff- och Arbetsfångar, samt Krono-Arbetskarlar att innehålla redovisning, så väl för förändringarne i afseende på deras tillkomst och afgång, som ock för deras ålder, födelseorter, föregående lefnadsyrken, auktoriteter, som dömt dem till allmänt arbete, samt för brotten, hvarföre de gjort sig till straff förfallne.

Mom. 1. Uppgift dels å antalet af de personer, som under loppet af åren 1835, 1840, 1845, 1850 och 1852 uti Stockholms Stads jemte samtelige Läns- och Kronofängelser, äfvensom Polishäktena i Götheborg och Norrköping varit förvarade, dels ock å folkmängden vid slutet af åren 1835, 1840, 1845 och 1850, som är det sista, för hvilket Rikets folkmängd ännu finnes uträknad.

	1835.		1840.		1845.		1850.		1852.	Antalet af häktade personer 1852			
	Folk-mängd.	Häkta-des antal.	Folk-mängd.	Häkta-des antal.	Folk-mängd.	Häkta-des antal.	Folk-mängd.	Häkta-des antal.	Häkta-des antal.	öfversteg antalet 1835 med		understeg antalet 1835 med	
										antal	proc.	antal	proc.
Stockholms Stad . . .	82,655	5,122	84,161	5,353	88,242	4,890	93,070	3,594	5,260	2,138	68	—	—
Blekinge . . . . . Län	90,801	636	95,807	660	102,342	728	107,827	546	724	88	12	—	—
Calmar . . . . »	174,011	612	184,557	661	196,116	1,318	202,178	825	897	285	47	—	—
Christianstads . . . »	157,933	356	165,880	371	177,767	578	189,627	435	563	207	58	—	—
Elfsborgs . . . . . »	210,259	533	218,618	1,202	233,125	818	246,136	754	979	446	83	—	—
Gefleborgs . . . . . »	107,250	262	109,797	279	116,175	375	120,158	320	413	151	58	—	—
Gottlands . . . . . »	40,671	81	41,575	68	43,268	155	44,572	80	169	88	108	—	—
Götheborgs . . . . »	157,012	463	164,974	973	176,696	787	187,583	855	1,914	1,451	313	—	—
Hallands . . . . . . »	93,355	264	94,934	395	100,419	330	105,726	248	413	149	56	—	—
Jemtlands . . . . . »	42,239	66	45,769	103	49,077	79	52,271	77	89	23	35	—	—
Jönköpings . . . . »	144,853	295	150,477	456	156,988	480	163,426	552	644	349	118	—	—
Stora Kopparbergs »	139,538	235	138,141	335	145,333	303	151,497	267	273	38	16	—	—
Kronobergs . . . . »	114,156	399	121,454	338	129,186	384	136,623	227	276	—	—	123	31
Malmöhus . . . . . »	209,584	644	221,670	746	234,207	859	253,084	599	931	287	44	—	—
Nerikes . . . . . . »	121,530	303	125,061	452	131,722	450	137,660	319	598	295	97	—	—
Norrbottens . . . . »	43,356	57	46,767	78	50,590	77	55,751	71	79	22	38	—	—
Stockholms . . . . »	108,098	367	110,279	966	113,310	205	114,643	250	393	26	7	—	—
Skaraborgs . . . . . »	175,175	1,258	181,048	909	189,106	1,022	199,897	763	1,208	—	—	50	4
Södermanlands . . »	111,835	328	114,920	466	118,664	513	120,113	329	426	98	29	—	—
Upsala . . . . . , . »	84,777	194	85,294	350	87,700	431	89,323	224	422	228	117	—	—
Westerbottens . . »	53,144	77	57,164	136	63,654	96	70,758	94	87	10	13	—	—
Wester-Norrlands . »	83,920	202	85.875	306	93.775	155	99,558	256	293	91	45	—	—
Westmanlands . . »	91,461	234	92.494	444	94,850	540	96,691	344	572	338	144	—	—
Wermlands . . . . »	186,783	260	195.546	325	209,596	384	221.885	465	424	164	63	—	—
Östergöthlands . . »	197,045	1,183	206.625	996	214,628	1,089	222,484	887	1,209	26	2	—	—
Summa	3,025,439	12,431	3,138,887	17,368	3,316,536	17,027	3,482,541	13,181	19,256	6,825	54	—	—
Häraf voro: Mankön .	1,461,577	10,500	1,516,429	14,311	1,603,920	13,589	1,687,248	10,504	15,386	—	—	—	—
Qvinkön .	1,563,862	1,931	1,622,458	3,057	1,712,616	3,438	1,795,293	2,677	3,870	—	—	—	—
Hvartill ytterligare tillkomma barn, som åtföljt föräldrarne . . .	—	368	—	268	—	332	—	229	269	—	—	99	27
Summa personer	3,025,439	12,799	3,138,887	17,636	3,316,536	17,359	3,482,541	13,410	19,525	6,726	—	—	—
Om härifrån afdragas de vid årets början qvarsittande	—	1,162*)	—	1,608	—	1,876	—	1,225	1,452	290	—	—	—
så uppgår de under årets lopp häktades antal till	—	11,637	—	16,028	—	15,483	—	12,185	18,073	6,436	—	—	—

*) Denna summa omfattar egentligen antalet vid 1835 års slut, emedan antalet vid årets början ej kunnat tillförlitligen utrönas.

De uti förestående Tabell upptagne personer hafva blifvit inmanade i häkte af de an-

	För undergående af ransakning, fängelse vid vatten och bröd eller enkelt fängelse.							För försvarsligt kring-		
	1835.	1840.	1845.	1850.	1852.	Antalet 1852 jemfördt med det 1835		1835.	1840.	1845.
						öfversteg med	understeg med			
Stockholms Stad	2432	3390	1583	1786	2924	492	—	433	1688	3092
Blekinge . . . . . Län	397	488	492	446	593	196	—	228	181	231
Calmar . . . . . . »	486	505	1024	617	634	148	—	112	144	278
Christianstads . . . »	215	184	281	274	371	156	—	133	184	292
Elfsborgs . . . . . »	432	839	669	673	890	458	—	93	339	128
Gefleborgs . . . . »	141	140	196	196	315	174	—	105	132	177
Gottlands . . . . . »	60	58	153	80	156	96	—	17	8	—
Götheborgs . . . . »	344	583	631	747	1750	1406	—	111	337	133
Hallands . . . . . »	175	261	200	177	289	114	—	63	120	107
Jemtlands . . . . . »	36	68	60	48	58	22	—	26	27	16
Jönköpings . . . . »	195	294	323	394	503	308	—	94	151	145
Stora Kopparbergs »	122	176	218	194	205	83	—	74	107	71
Kronobergs . . . . »	260	242	280	176	236	—	24	136	94	99
Malmöhus . . . . »	380	386	448	407	546	166	—	200	314	377
Nerikes . . . . . . »	217	311	346	236	478	261	—	77	133	94
Norrbottens . . . . »	37	52	53	60	59	22	—	13	21	21
Stockholms . . . . »	152	777	142	171	261	109	—	200	182	60
Skaraborgs . . . . »	1108	627	843	608	1060	—	48	143	276	169
Södermanlands . . »	247	351	310	230	298	51	—	74	110	194
Upsala . . . . »	119	201	271	127	190	71	—	60	126	152
Westerbottens . . »	53	75	74	82	69	16	—	24	56	18
Wester-Norrlands »	146	248	141	213	268	122	—	46	57	7
Westmanlands . . »	149	240	304	183	295	146	—	66	165	221
Wermlands . . . . »	185	230	291	374	372	[illegible]27	—	66	85	92
Östergöthlands . . »	888	590	733	579	73[illegible]	—	157	285	386	350
Summa	8976	11286	10066	9075	13551	4575	—	2879	5423	6526
Häraf voro: Mankön	7503	9289	8381	7422	110[illegible]6	—	—	2448	4398	4789
Qvinkön	1473	1997	1683	1653	2505	—	—	431	1025	1737
Summa	8976	11286	10066	9075	13551	—	—	2879	5423	6526
Om härifrån afdragas de vid årets början qvarsittande	*)	1061	1289	1026	1198	—	—	*)	440	524
så uppgår de under årets lopp häktades antal till	—	10225	8777	8049	12353	—	—	—	4983	6002

*) Antalet vid början af 1835 kan ej uppgifvas.

ledningar, som efterföljande Tabell utvisar:

löshet och oloſstrykande.				För undergående af bysättning.							Barn, som åtföljt föräldrarne.						
1850.	1852.	Antalet 1852 jemfördt med det 1835		1835.	1840.	1845.	1850.	1852.	Antalet 1852 jemfördt med det 1835		1835.	1840.	1845.	1850.	1852.	Antalet 1852 jemfördt med det 1835	
		öfversteg med	understeg med						öfversteg med	understeg med						öfversteg med	understeg med
1412	2117	1684	—	257	275	215	196	219	—	38	—	5	55	—	24	24	—
96	124	—	104	11	21	5	4	7	—	4	20	10	7	6	2	—	18
203	254	142	—	14	12	16	8	9	—	5	38	5	25	6	6	—	32
157	189	56	—	8	3	5	4	3	—	5	43	12	25	22	16	—	27
71	66	—	27	8	24	21	10	23	15	—	15	11	23	15	14	—	1
115	93	—	12	16	7	3	11	5	—	11	5	9	12	31	8	3	—
—	9	—	8	4	2	2	—	4	—	—	3	—	4	1	2	—	1
83	134	23	—	8	53	21	25	30	22	—	16	12	11	2	6	—	10
54	104	41	—	26	14	23	17	20	—	6	13	5	7	5	7	—	6
28	30	4	—	4	8	3	1	1	—	3	7	9	2	3	10	3	—
149	132	38	—	6	11	12	9	9	3	—	31	11	10	9	7	—	24
44	48	—	26	39	52	14	29	20	—	19	9	14	4	3	5	—	4
45	34	—	102	3	2	5	6	6	3	—	42	11	20	3	4	—	38
182	374	174	—	64	46	14	10	11	—	53	30	15	12	42	25	—	7
82	115	38	—	9	8	10	1	5	—	4	5	3	6	11	11	6	—
6	13	—	—	7	5	3	5	7	—	—	—	1	—	2	6	6	—
78	127	—	73	15	7	3	1	5	—	10	12	24	16	1	13	1	—
148	137	—	6	7	6	10	7	11	4	—	10	4	18	23	18	8	—
86	120	46	—	7	5	9	13	8	1	—	2	6	15	—	6	4	—
88	225	165	—	15	23	8	9	7	—	8	10	12	8	1	2	—	8
9	10	—	14	—	5	4	3	8	8	—	4	9	9	1	—	—	4
32	13	—	33	10	1	7	11	12	2	—	13	10	2	6	11	—	4
146	263	197	—	19	39	15	15	14	—	5	11	38	15	5	42	31	—
74	45	—	21	9	10	1	17	7	—	2	13	12	14	19	12	—	1
298	468	183	—	10	20	6	10	10	—	—	14	23	16	12	14	—	—
3684	5244	2365	—	576	659	435	422	461	—	115	368	268	332	229	269	—	99
2675	3894	—	—	549	624	419	407	446	—	—	—	—	174	124	142	—	—
1009	1350	—	—	27	35	16	15	15	—	—	—	—	158	105	127	—	—
3684	5244	—	—	576	659	435	422	461	—	—	368	268	332	229	269	—	—
140	190	—	—	*)	86	43	54	48	—	—	*)	21	20	5	16	—	—
3544	5054	—	—	—	573	392	368	413	—	—	—	247	312	224	253	—	—

Total-summan af de särskilta slags fångar, samt barn, som under loppet af åren Kronohäkten, äfvensom uti Polishäktena i Götheborg och Norrköping, har, på sätt

	1835.			1840.			Procent-förhållandet mellan de arresterades antal 1835 och 1840	
	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	till-ökt med pro-cent.	min-skadt med pro-cent.
Ransakningsfångar och de, som undergått fängelse vid vatten och bröd eller s. k. enkelt fängelse	7303	1473	8976	9289	1997	11286	26	—
För försvarslöshet och olofligt kringstrykande häktade personer	2448	431	2879	4398	1025	5423	88	—
Bysatte personer	549	27	576	624	35	659	14	—
Summa	10300	1931	12431	14311	3057	17368	39	—
Barn, som åtföljt föräldrarne	—	—	368	—	—	268	—	27
Summa Summarum	—	—	12799	—	—	17636	30	—
Då de vid årets början qvarsittande härifrån afdrages	—	—	1162	—	—	1608	—	—
så utgör de under årets lopp arresterades antal	—	—	11637	—	—	16028	27	—

1835, 1840, 1845, 1850 och **1852** förvarats uti Stockholms Stads, samt Läns- och föreståeude Tabeller utvisa, utgjort:

1845.			Procent-förhållandet emellan de arresterades antal 1840 och 1845		1850.			Procent-förhållandet emellan de arresterades antal 1845 och 1850		1852.			Procent-förhållandet emellan de arresterades antal 1850 och 1852	
m.	q.	S:a.	till-ökt med pro-cent.	min-skadt med pro-cent.	m.	q.	S:a.	till-ökt med pro-cent.	min-skadt med pro-cent.	m.	q.	S:a.	till-ökt med pro-cent.	min-skadt med pro-cent.
8381	1685	10066	—	11	7422	1653	9075	—	10	11046	2505	13551	49	—
4789	1737	6526	20	—	2675	1009	3684	—	44	3894	1350	5244	42	—
419	16	435	—	34	407	15	422	—	3	446	15	461	9	—
13589	3438	17027	—	2	10504	2677	13181	—	—	15386	3870	19256	46	—
174	158	332	24	—	124	105	229	—	31	142	127	269	17	—
13763	3596	17359	—	2	10628	2782	13410	—	—	15528	3997	19525	46	—
—	—	1876	—	—	—	—	1225	—	—	—	—	1452	—	—
—	—	15483	—	3	—	—	12185	—	21	—	—	18073	48	—

Uti nästefterföljande Tabell meddelar Styrelsen uppgift ej allenast på tillökningen uti Rikets folkmängd ifrån **1835** till **1850**, utan äfven å tillväxt eller minskning uti de arresterades antal i Läns-, Krono- och Polishäkten så väl under nämnde år, som äfven under åren **1840, 1845** och **1852**.

1840 års folkmängd öfverstigit 1835 års med	De arresterades antal 1840 öfverstigit det 1835 med	1845 års folkmängd öfverstigit 1840 års med	De arresterades antal 1845 understigit det 1840 med	1850 års folkmängd öfverstigit 1845 års med	De arresterades antal 1850 understigit det 1845 med	De arresterades antal 1852 öfverstigit det 1850 med	1850 års folkmängd öfverstigit 1835 års med	De arresterades antal 1852 öfverstigit det 1835 med
113,448	4,391	177,649	545	166,005	3,298	5,888	457,102	6,436
eller tillökt med 3,75 procent.	eller tillökt med 37,73 procent.	eller tillökt med 5,66 procent.	eller minskadt med 3,40 procent.	eller tillökt med 5 procent.	eller minskadt med 21,30 procent.	eller tillökt med 48,32 procent.	eller tillökt med 15,10 procent.	eller tillökt med 55,30 procent.

Till undvikande af missförstånd, har Styrelsen ansett sig böra här upprepa den uti föregående berättelserne gjorda anmärkning, dels att Styrelsen, i saknad af uppgifter från de mindre Städerne, icke är i tillfälle att kunna uti sine kalkyler inberäkna det, sannolikt ringa, antal fångar, som uti de mindre Städernes häkten intagits, utan att derefter jemväl insättas uti något Krono- eller Polishäkte, dels ock att afdrag för dem, som under årets lopp från ett till annat Krono- eller Polishäkte förflyttats, i saknad af uppgift derå, ej kunnat göras för längre tid tillbaka, än från och med 1845, hvadan det ock till följd häraf först är från och med sistnämnde år, som Styrelsens beräkningar öfver arresteringarnes antal eger någon större tillförlitlighet.

Sedan afdrag egt rum för antalet, ej allenast af dem, som vid början af hvarje år förvarades uti Läns-, Krono- och Polishäktena, utan äfven af dem, som under årets lopp från ett till annat sådant häkte förflyttats, visar sig att arresteringarnes antal under hvartdera af sistförflutna åtta åren varit följande:

	De arresterades antal 1845.	De arresterades antal 1846.	De arresterades antal 1847.	De arresterades antal 1848.	De arresterades antal 1849.	De arresterades antal 1850.	De arresterades antal 1851.	De arresterades antal 1852.
Äldre personer .	15,171	16,297	14,997	12,905	10,845	11,961	14,786	17,820
Barn, som åtföljt föräldrarne . . .	312	362	371	285	208	224	241	253
Summa	15,483	16,659	15,368	13,190	11,053	12,185	15,027	18,073

Af förestående tabell inhemtas, att arresteringarnes antal under de sista åtta åren varit minst **1849**, men derefter fortfarande tillväxt, **1850** med något öfver **1000**, år **1851** med nära **3000**, samt år **1852** ytterligare med något öfver **3000**, så att arresteringarnes antal år **1852** med mer än **7000** öfversteg antalet år **1849**.

Endast inom Jemtlands, Stora Kopparbergs, Kronobergs och Westerbottens Län har arresteringarnes antal år **1852** varit mindre än år **1849**, hvaremot arresteringarnes antal ökats så väl inom öfrige Länen, som ock inom Stockholms Stad, och har tillväxten deruti proportionsvis varit störst inom Götheborgs och Bohus Län, der den uppgått till mer än **100** procent, samt inom Stockholms Stad och Östergöthlands Län, der den utgjort nära **100** procent.

Uti nästefterföljande tabell lemnas uppgift å antalet af de särskildta slags fångar, äfvensom barn, hvilka på en gång, nemligen den sista dagen uti hvartdera af åren 1835, 1840, 1845, 1850 och 1852 varit uti Rikets Läns-, Krono- och Polishäkten förvarade:

	För undergående af ransakning och fängelse vid vatten och bröd.	För undergående af fängelse för vites- och enskaksböter.	Häktade för försvarslöshet och olofligt kringstrykande.	I brist af laga försvar till allmänt arbete dömde personer.	Bysatte personer.	Transportfångar.	Summa fångar.	Barn, som åtföljt föräldrarne.	Summa personer.	Fästnings- och Tukthusfångar.
Vid 1835 års slut	—	—	—	—	—	—	1,142	20	1,162	—
Vid 1840 års slut	1,076	79	141	277	80	—	1,653	15	1,668	—
Vid 1845 års slut	1,393	54	293	122	66	30	1,958	40	1,998	—
Vid 1850 års slut	1,071	79	139	35	59	52	1,438	13	1,448	3
Vid 1852 års slut	1,192	60	152	31	58	45	1,538	11	1,549	18

Öfver antalet af de personer, som under transport varit intagne uti hvarje Läns- och Kronohäkte, meddelas uti Bil. Litt. A. särskild redovisning.

Mom. 2. Uppgift å antalet af dem, som vid slutet af åren **1835, 1840, 1845, 1850** och **1852** varit uti Rikets allmänna Straff- och Arbetsfängelser förvarade eller vid f. d. Pionier- och nuvarande Krono-Arbets-Corpsen anställde:

Mankön.	1835.	1840.	1845.	1850.	1852.
1:o. *Vid allmänna Straff- och Arbetsfängelserne:*					
i Carlskrona	82	130	153	150	155
å Carlstens fästning	125	173	176	254	254
å Christianstads fästning	64	95	86	167	158
å Ny Elfsborgs d:o	76	100	120	142	108
å Götheborgs d:o	21	—	—	—	—
å Landskrona d:o	194	223	243	259	287
å Waxholms d:o	52	53	—	—	—
Fredriks Skans d:o	—	—	1	—	—
i Warberg	—	—	—	264	362
i Malmö	730	861	873	577	655
i Stockholm å Långholmen	624	714	517	599	629
2:o. *Vid f. d. Pionier- och nuvarande Krono-Arbets-Corpsen:*					
a) *Soldatklassen.* (Kapitulanter eller utstrukne Soldater:)					
å Carlsborg	251	225	—	—	—
vid Strömsholms kanal (1:a Comp.)	—	—	202	165	192
b) *Fästningsklassen.* (Försvarslöse:)					
å Carlsborg (2:a, 3:e och 4:e Compagnierne)	58	66	495	495	668
i Carlskrona (5:e och 6:e d:o)	} 386	387	221	191	206
å Kungsholmen (7:e och 8:e d:o)			166	—	—
Kasserade allmänna Arbetskarlar i Carlskrona	27	—	—	—	—
å Rindö (9:e och 10:e Comp.)	—	—	380	330	378
i Linköping (afdelning)	—	—	51	—	—
i Gefle d:o	—	—	36	—	—
i Fahlun d:o	—	—	35	—	—
Summa	2690	3027	3755	3559	4052
Qvinkön.					
Straff- och Arbetsfängelset i Stockholm å Norrmalm	244	328	349	294	356
D:o D:o i Norrköping	155	197	239	206	240
D:o D:o i Götheborg	64	89	107	58	70
Summa	463	614	695	558	666
Summa Summarum	3153	3641	4450	4117	4718

Dessa fångar hafva bestått af följande slag, nemligen:

	1835.			1840.			1845.			1850.			1852.		
	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.
1:o) Lifstidsfångar	496	78	574	630	105	735	901	139	1040	1230	170	1400	1323	189	1512
2:o) Straff-fångar på viss tid .	448	128	576	671	184	855	726	201	927	946	255	1201	985	272	1257
3:o) Bekännelsefångar	10	3	13	15	—	15	12	—	12	5	1	6	2	1	3
Summa Straff- och Bekännelsefångar	954	209	1163	1316	287	1603	1639	340	1979	2181	426	2607	2310	462	2772
4:o) *Försvarslöse:*															
a) Arbetsfångar, dömde .	1014	254	1268	1033	327	1360	530	355	885	193	130	323	290	204	494
D:o frivillige	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	2	10	8	—	8
Summa	1014	254	1268	1033	327	1360	530	355	885	201	132	333	298	204	502
b) Krono-arbetskarlar och f. d. Pionierer, dömde . .	471	—	471	453	—	453	1310	—	1310	745	—	745	867	—	867
frivillige .	—	—	—	—	—	—	74	—	74	269	—	269	385	—	385
Summa	471	—	471	453	—	453	1384	—	1384	1014	—	1014	1252	—	1252
Summa Försvarslöse	1485	254	1739	1486	327	1813	1914	355	2269	1215	132	1347	1550	204	1754
5:o) *Kapitulanter eller utstrukne Soldater*, dömde	251	—	251	225	—	225	191	—	191	151	—	151	167	—	167
frivillige	—	—	—	—	—	—	11	—	11	12	—	12	25	—	25
Summa	251	—	251	225	—	225	202	—	202	163	—	163	192	—	192
Summa Försvarslöse och Kapitulanter	1736	254	1990	1711	327	2038	2116	355	2471	1378	132	1510	1742	204	1946
Summa Summarum	2690	463	3153	3027	614	3641	3755	695	4450	3559	558	4117	4052	666	4718
Lägges härtill ytterligare antalet af de för försvarslöshet till allmänt arbete dömde personer, som i Länsfängelserne vid dessa årens slut förvarats	—	—	103	—	—	277	109	13	122	27	8	35	24	7	31
så utgör totalsumman	—	—	3256	—	—	3918	3864	708	4572	3586	566	4152	4076	673	4749
Häraf voro, då nyssnämnde i Länsfängelserne qvarsittande inberäknas, för försvarslöshet, dömde	—	—	1842	—	—	2090	1949	368	2317	965	138	1103	1181	211	1392
frivillige	—	—	—	—	—	—	74	—	74	277	2	279	393	—	393
Summa Summarum Försvarslöse	—	—	1842	—	—	2090	2023	368	2391	1242	140	1382	1574	211	1785

Uti den sednast afgifna underdåniga berättelsen har Styrelsen, för att lätta öfversigten af tillväxten eller minskningen uti antalet af de särskilde slagen af fångar från och med **1835** till och med **1851**, framställt förhållandet i berörde afseende uti **2**:ne tabeller, af hvilka den ena upptagit förändringen i fångarnes antal vid slutet af de särskilde åren, men den andra deremot innehållit uppgift å olikheten uti de nykomnes antal. — Åberopande innehållet af nämnde tabeller, hvad de föregående åren beträffar, får Styrelsen nu framställa förhållandet i berörde afseenden emellan **1852** och **1851** uti efterföljande tabell:

	Antalet vid slutet af år 1851.			Förändring från 1851 till slutet af 1852.			De nykomnes antal under loppet af år 1851.			De nykomnes antal 1852 i förhållande till 1851.		
	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.
Lifstidsfångar	1268	169	1437	+56	+20	+76	131	13	144	+1	+13	+14
Straff-fångar på viss tid	982	257	1239	+19	+16	+35	479	95	574	—25	+2	—23
Bekännelsefångar . .	3	1	4	—1	—	—1	4	—	4	—3	—	—3
Summa	2253	427	2680	+74	+36	+110	614	108	722	—27	+15	—12
Försvarslöse	980	171	1151	+177	+33	+210	487	82	569	+102	+37	+139
Kapitulanter eller utstrukne Soldater . .	185	—	185	—8	—	—8	101	—	101	—16	—	—16
Frivillige:												
a) Försvarslöse	369	—	369	+24	—	+24	240	—	240	+62	—	+62
b) Kapitulanter . . .	15	—	15	+10	—	+10	14	—	14	+10	—	+10
Summa Summarum	—	—	4400	+277	+69	+346	1456	190	1646	+131	+52	+183

Af förestående tabell inhemtas, att från slutet af **1851** till **1852** års slut Bekännelsefångarnes antal minskats från 4 till 3 och numerären vid Krono-Arbets-Corpsens Soldatklass med 8, men att deremot, så väl Straff-fångarnes, som de Försvarslöses antal betydligen tillväxt; — att vidare de nykomnes antal, hvad karlarne beträffar, år **1852** varit för Straff-fångarne på viss tid omkring **5** procent och för Krono-Arbets-Corpsens Soldatklass omkring **16** procent mindre, än

1851. Endast 1 Bekännelsefånge ankom år 1852, under det att de nykomne Bekännelsefångarnes antal 1851 deremot utgjorde 4. — De nykomne Lifstidsfångarnes antal 1852 öfversteg antalet 1851 endast med 1, men de nykomne Försvarslöses antal var omkring 22 procent, och de nykomne frivilliges omkring 26 procent större 1852 än år 1851. — Vidkommande åter qvinnorna, så var de nykomnes antal för Lifstidsfångarne 100 procent, för Straff-fångarne på viss tid omkring 2 procent och för de Försvarslöse omkring 45 procent större 1852 än 1851.

För att visa i hvad mån antalet af dem, som uti hela Riket på en gång, nemligen den sista dagen af åren 1835, 1840, 1845, 1850 och 1852 varit friheten beröfvade, i förhållande till folkmängden i Riket, tillväxt eller minskats, lemnas uti efterföljande tabell uppgift vid slutet af hvartdera året å sammanlagda antalet af alla uti Läns-, Krono- och Polishäktena, samt i Straff- och Arbetsfängelserna förvarade personer, tillsammans med dem, som då voro vid Pionier- och Krono-Arbets-Corpsen anställde.

	Vid slutet af 1835.	Vid slutet af 1840.	Vid slutet af 1845.	Vid slutet af 1850.	Vid slutet af 1852.
	4,315	5,309	6,448	5,568	6,285
Häraf voro frivillige	—	—	85	291	418

Om dessa total-summor jemföras med Rikets folkmängd, som utgjorde vid 1835 års slut 3,025,439, — vid 1840 års slut 3,138,887, — vid 1845 års slut 3,316,537, — samt vid 1850 års slut 3,482,541, — så visar sig häraf att vid slutet af 1835 hvar 701:sta, — vid slutet af 1840 hvar 591:sta, — vid slutet af 1845 hvar 514:de, — vid slutet af 1850 hvar 625:te, — samt vid slutet af 1852 hvar 554:de person i landet varit friheten beröfvad.

Afdrages åter antalet af de frivillige, så visar sig att antalet af dem, som mot sin vilja varit friheten beröfvade, utgjort vid 1845 års slut 6,363, — vid 1850 års slut 5,277, samt vid 1852 års slut 5,867, och då dessa summor

jemföras med folkmängden vid slutet af åren 1845 och 1850, så skulle vid 1845 års slut hvar 521:sta, vid 1850 års slut hvar 660:de, samt vid 1852 års slut hvar 593:dje person i landet mot sin vilja varit friheten beröfvad.

Härvid bör dock anmärkas att antalet af dem, som sista dagen af året förvarats antingen uti de mindre Städernes häkten eller uti de mindre transport-fängelserne, icke blifvit beräknade.

Mom. 3. Bland de å Rikets samtelige allmänna Straff- och Arbetsfängelser förvarade fångar, samt de vid Krono-Arbets-Corpsen anställde personer, jemte dem, som i Länsfängelserne till Straff-arbete hållits, hafva, enligt hvad *Bilagan Litt. B.* speciellt utvisar, följande förändringar under loppet af år 1852 egt rum, nemligen:

	Lifstidsfångar.		Till straff-fängelse på bestämd tid dömde personer.	
	m.	q.	m.	q.
Qvarvarande vid årets början	1268	169	985	257
Tillkomne under årets lopp:				
Återkomne från Lazarett, ransakning eller rymning	4	2	1	1
Nykomne	132	26	454	97
Summa tillkomne	136	28	455	98
Summa	1404	197	1440	355
Förflyttade	12	5	—	—
Summa Summarum	1416	202	1440	355
Afgångne under loppet af året:				
Afsände till Lazarett eller Dårhus	—	—	1	1
» för undergående af ransakning	—	—	—	—
» efter att hafva blifvit tillförlitligen kände enl. 3 § i 1846 års Författning	—	—	—	—
Förflyttade från ett till annat Straff-fängelse	12	5	1	—
» från Straff-fängelse till försvarslösa klassen såsom benådade	19	3	—	—
» från allmänt Arbets-fängelse till Krono-Arbets-Corpsen	—	—	—	—
» från Krono-Arbets-Corpsen till allmänt fängelse för opålitligt förhållande enl. 32 § i Kgl. Reglementet	—	—	—	—
» från Soldat- till Fästnings-klassen såsom för brott utstrukne	—	—	—	—
Utstrukne från Krono-Arbets-Corpsen, för att enligt Domstols beslut afsändas till Straff-fängelse	—	—	—	—
» Döde	45	3	76	13
» Rymde	2	—	4	—
På grund af Kongl. Nåd	14	2	15	4
» efter tilländalupen arbetstid eller uttjent kapitulation	—	—	342	64
» efter besparad arbetsförtjenst till bestämdt belopp	—	—	—	—
» efter erhållet laga försvar	—	—	—	—
Afskedade från Krono-Arbets-Corpsen för sjukdom enligt 35 § i Kgl. Reglementet	—	—	—	—
» med pension efter under arbete erhållen skada, enligt 36 § i Kgl. Reglementet	—	—	—	—
Återsände till Öfverståthållare-Embetet eller till Konungens Befallningshafvande, såsom till arbete oduglige	—	—	—	—
Summa afgångne och förflyttade	92	13	439	82
Efter arbetstidens slut öfverflyttade från dömde till frivillige klassen	—	—	—	—
Qvarvarande vid årets slut	1324	189	1001	273

I brist af laga försvar till allmänt arbete dömde personer.				Kapitulanter eller utstrukne Soldater.		Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa
Mankön.		Qvinkön.		Dömde.	Frivillige.	m.	q.	m.	q.	Summa-rum.
Dömde.	Frivillige.	Dömde.	Frivillige.							
1007	369	171	—	158	15	3	1	3805	598	4403
8	1	1	—	6	—	1	—	21	4	25
589	302	119	—	85	24	1	—	1587	242	1829
597	303	120	—	91	24	2	—	1608	246	1854
1604	672	291	—	249	39	5	1	5413	844	6257
213	—	3	—	—	—	—	—	225	8	233
1817	672	294	—	249	39	5	1	5638	852	6490
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	2
10	—	1	—	6	—	1	—	17	1	18
1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
—	—	—	—	—	—	—	—	13	5	18
—	—	—	—	—	—	—	—	19	3	22
171	—	—	—	—	—	—	—	171	—	171
9	1	—	—	1	1	—	—	12	—	12
—	—	—	—	12	—	—	—	12	—	12
12	5	—	—	—	—	—	—	17	—	17
75	28	18	—	10	—	—	—	234	34	268
12	2	2	—	—	—	—	—	20	2	22
—	—	—	—	—	—	2	—	31	6	37
261	246	54	—	50	12	—	—	911	118	1029
40	5	1	—	—	—	—	—	45	1	46
30	3	12	—	—	—	—	—	33	12	45
14	4	—	—	3	1	—	—	22	—	22
2	3	—	—	—	—	—	—	5	—	5
4	1	2	—	—	—	—	—	5	2	7
641	298	90	—	82	14	3	—	1569	185	1754
19	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1157	393	204	—	167	25	2	1	4069	667	4736

Mom. 4. Rörande samtlige allmänna Straff- och Arbetsfångar samt Krono-Arbetskarlar meddelas uti särskildte bilagor uppgifter:

1:o under *Litt. C.* angående åldern;

2:o under *Litt. D.* angående födelseorter, äfvensom proportionsförhållandet emellan total-summorne och antalet af dem, som i Stockholms Stad eller inom hvarje Län äro födde;

3:o under *Litt. E.* angående proportionsförhållandet emellan folkmängden i Stockholms Stad och hvarje Län, samt antalet af derstädes födde allmänna Straff- och Arbetsfångar, samt Krono-Arbetskarlar;

4:o under *Litt. F.* angående de samhällsklasser, som allmänna Straff- och Arbetsfångarne, samt Krono-Arbetskarlarne före deras häktande tillhört, samt huru många af dem äro gifte eller ogifte;

5:o under *Litt. G.* dels angående de Domstolar och Auktoriteter, af hvilka allmänna Straff- och Arbetsfångarne samt Krono-Arbetskarlarne vid Fästnings-klassen blifvit till allmänt arbete dömde, äfvensom proportionsförhållandet emellan deras total-summor och antalet af dem, som i Stockholms Stad, eller inom hvarje särskildt Län blifvit dömde, dels ock angående de Regementer, från hvilka de vid Krono-Arbets-Corpsens Soldatklass anställde personer blifvit ditsände för uttjenande af ingången kapitulation;

6:o under *Litt. H.* angående proportionsförhållandet emellan folkmängden i Stockholms Stad och hvarje Län, samt antalet af de utaf Auktoriteterne derstädes dömde allmänna Straff- och Arbetsfångar samt Krono-Arbetskarlar; och

7:o under *Litt. I.* angående de af dem före ankomsten till fångvårdsanstalterne begångne brott och förseelser.

Af dessa uppgifter, hvilka innefatta redovisning särskildt för hela personalen under årets lopp, med afdrag af de från en till annan fångvårdsanstalt förflyttade och de frivillige, särskildt för de under årets lopp nykomne och särskildt för de vid årets slut qvarvarande, inhemtas i afseende på de under loppet af 1852 nykomne, bland annat följande förhållanden, nemligen:

1:o af Tabellen Litt. C., att de flestes ålder utgjort: för lifstidsfångarne af mankön emellan 20 och 45 år, och för dem af qvinkön emellan 25 och 50 år;

— för de på viss tid dömde straff-fångarne af mankön emellan 20 och 35, samt för dem af qvinkön emellan 20 och 50; — för de försvarslöse af mankön emellan 20 och 35, samt för dem af qvinkön emellan 25 och 45 år;

2:o af Tabellerne Litt. D. och E. att, i förhållande till hela den under året nykomna personalen, de fleste äro födde i Stockholms Stad och derefter i Elfsborgs, samt vidare uti Skaraborgs, Östergöthlands, Blekinge, Calmar, Malmöhus, Götheborgs, Jönköpings, Kronobergs, Upsala, Christianstads, Nerikes, Westmanlands, Stora Kopparbergs, Wermlands, Stockholms, Södermanlands, Gefleborgs, Hallands, Gottlands, Wester-Norrlands, Jemtlands, Norrbottens och Westerbottens Län; — samt att i förhållande till folkmängden de fleste äro födde i Stockholms Stad och derefter i Blekinge, Upsala, Skaraborgs, Westmanlands, Östergöthlands, Calmar, Kronobergs, Elfsborgs, Jönköpings, Götheborgs, Stockholms, Nerikes, Södermanlands, Gottlands, Gefleborgs, Malmöhus, Stora Kopparbergs, Hallands, Christianstads, Wermlands, Jemtlands, Norrbottens, Westerbottens och Wester-Norrlands Län, äfvensom att olikheter i berörde afseende emellan åtskillige Län är högst betydlig, så att t. ex. i förhållande till folkmängden, de inom Blekinge Län föddes antal varit öfver 8 gånger större än inom Wester-Norrlands Län, öfver 7 gånger större än inom Westerbottens Län, öfver 5 gånger större än inom Norrbottens och Jemtlands Län, öfver 3 gånger större än inom Wermlands, samt öfver 2 gånger större än inom Christianstads och Hallands Län o. s. v.;

3:o af Tabellen Litt. F. att mer än en tredjedel före häktandet tillhört jordbrukande klassen, en fjerdedel handtverksklassen, samt nära en fjerdedel militärklassen; äfvensom att af den manliga personalen mer än en femtedel och af den qvinliga nära en fjerdedel före häktandet ingått äktenskap;

4:o af Tabellerne Litt. G. och H. att, i förhållande till hela den under loppet af året nykomne personalen, största antalet blifvit dömdt till allmänt arbete af domstolar och auktoriteter inom Stockholms Stad och dernäst inom Calmar, Blekinge, Elfsborgs, Skaraborgs, Östergöthlands, Götheborgs, Malmöhus, Christianstads, Jönköpings, Nerikes, Kronobergs, Stora Kopparbergs, Gefleborgs, Wermlands, Hallands, Upsala, Södermanlands, Westmanlands, Stockholms, Gottlands, Wester-Norrlands, Westerbottens, Jemtlands och Norrbottens Län; samt att, i förhållande

till folkmängden, de fleste blifvit dömde af auktoriteter i Stockholms Stad, och dernäst i Blekinge Län, samt derefter varit mindre och mindre i de öfriga Länen i följande ordning, nemligen inom Skaraborgs, Calmar, Götheborgs, Östergöthlands, Elfsborgs, Gefleborgs, Nerikes, Upsala, Gottlands, Malmöhus, Kronobergs, Jönköpings, Hallands, Stora Kopparbergs, Christianstads, Westmanlands, Södermanlands, Stockholms, Wermlands, Jemtlands, Wester-Norrlands, Westerbottens och Norrbottens Län; — äfvensom vidare att, i förhållande till folkmängden, de inom Stockholms Stad dömdes antal varit nära 2 ½ gång större än inom Blekinge Län, samt derstädes

1,08	gånger större,	än inom	Skaraborgs Län,
1,20	d:o	d:o	Calmar Län,
1,25	d:o	d:o	Götheborgs Län,
1,44	d:o	d:o	Östergöthlands Län,
1,75	d:o	d:o	Elfsborgs Län,
2.—	d:o	d:o	Gefleborgs Län,
2,05	d:o	d:o	Nerikes Län,
2,08	d:o	d:o	Upsala Län,
2,18	d:o	d:o	Gottlands Län,
2,24	d:o	d:o	Malmöhus Län,
2,25	d:o	d:o	Kronobergs Län,
2,26	d:o	d:o	Jönköpings Län,
2,30	d:o	d:o	Hallands Län,
2,69	d:o	d:o	Kopparbergs Län,
2,79	d:o	d:o	Christianstads Län,
2,86	d:o	d:o	Westmanlands Län,
3,44	d:o	d:o	Södermanlands Län,
3,77	d:o	d:o	Stockholms Län,
5,52	d:o	d:o	Wermlands Län,
6,46	d:o	d:o	Jemtlands Län,
6,65	d:o	d:o	Wester-Norrlands Län,

7,84 gånger större, än inom Westerbottens Län,

26,87 d:o d:o Norrbottens Län.

Dessutom inhemtas af Bil. Litt. G. dels att ingen manlig lifstidsfånge ankommit från Jemtlands och Norrbottens Län, samt endast en sådan fånge från hvartdera af Westerbottens och Wester-Norrlands Län; att ingen till lifstidsarbete dömd qvinna ankommit från Elfsborgs, Gefleborgs, Gottlands, Hallands, Jemtlands, Stora Kopparbergs, Norrbottens, Södermanlands, Upsala, Wermlands, Westerbottens och Wester-Norrlands Län, samt endast en sådan från hvartdera af Blekinge, Calmar, Christianstads, Jönköpings, Kronobergs, Malmöhus, Nerikes och Westmanlands Län; — dels att ingen till straff-arbete på viss tid dömd man ankommit från Norrbottens och ingen sådan qvinna från Upsala, Westmanlands och Wester-Norrlands Län, samt blott en så dömd qvinna från hvartdera af Blekinge, Gottlands, Jemtlands, Norrbottens och Westerbottens Län; — dels att ingen för försvarslöshet till allmänt arbete dömd mansperson ankommit från Jemtland, och endast en sådan från hvartdera af Gottlands och Norrbottens Län; — att ingen för försvarslöshet till allmänt arbete dömd qvinna ankommit från Gefleborgs, Gottlands, Hallands, Jemtlands, Malmöhus, Norrbottens, Stockholms, Upsala, Wermlands, Westerbottens och Wester-Norrlands Län, samt att blott en sådan ankommit från Södermanlands Län, men att deremot ensamt från Stockholms Stad såsom dömde till allmänt arbete för försvarslöshet ankommit **173** män och **52** qvinnor, eller nära en tredjedel af den från hela Riket ankomne personalen; — dels ock slutligen att bland dem, som från värfvade Regementerne utstrukits för att vid Krono-Arbets-Corpsen uttjena ingången kapitulation de fleste, eller **19** ankommit från Marin-Regementet och dernäst eller **17** från Götha Artilleri-Regemente och **15** från Andra Lif-Gardet, men deremot endast en från Kronprinsens Hussar-Regemente och **2** från Konungens Lif-Garde till häst;

5:o af Tabellen Litt. I. att af de under årets lopp nykomne lifstids- och öfrige till straff-arbete dömde fångar **2,68** procent blifvit dömde för barnamord eller delaktighet deri, **4,51** procent för annat mord och dråp eller delaktighet deri, **9,73** procent för bruk af lifsfarligt vapen, **2,11** procent för rån och röfveri, samt **68,83** procent för stöld med eller utan inbrott.

Om jemförelse med de under loppet af nästföregående år ankomne anställes, så visar sig att de för barnamord och delaktighet deri dömde varit lika, eller 19 under hvartdera året; att de för annat mord och dråp eller delaktighet deri dömde varit 45 år 1851, men endast 36 år 1852; att de för bruk af lifsfarligt vapen dömde, som år 1851 varit 63, deremot år 1852 varit 73; att antalet af de för rån och röfveri eller delaktighet deri dömde under båda åren varit lika, eller 15 under hvartdera året; samt att de för tjufnadsbrott dömdes antal, som år 1851 utgjort 447, deremot år 1852 uppgått till 488.

Mom. 5. Uti Bilagan Litt. K. har Styrelsen lemnat en specifik uppgift å antalet af dem, som under loppet af år 1852, dels funnits å allmänna Straff- och Arbetsfängelserne, samt i Länsfängelserne och vid Krono-Arbets-Corpsen för att förrätta ålagdt allmänt arbete, dels ock förvarats uti enskildt fängelse för att förmås till bekännelse af brott, äfvensom huru många af alla dessa under samma år afgått.

Med ledning af nämnde tabell lemnas härefter en summarisk uppgift ej allenast å förhållandet i berörde afseende, utan äfven å proportionen emellan antalet af nykomne, afgångne och återkomne så beskaffade personer vid ifrågavarande Fångvårdsinrättningar.

	1852. Män.	Qvinnor.	S:a.
Qvarvarande vid årets början	3805	598	4403
Återkomne från ransakning och rymning m. m.	21	4	25
Nykomne { Frivillige	326	—	326
Nykomne { Dömde	1261	242	1503
Summa	5413	844	6257
Afgångne:			
På grund af Kongl. Nåd	31	6	37
efter arbetstidens slut	911	118	1029
efter besparad arbetsförtjenst till bestämdt belopp	45	1	46
efter erhållet laga försvar	33	12	45
för sjukdom och bristande arbetsförmåga frigifne eller återsände	32	2	34
Summa	1052	139	1191
Af ofvannämnde nykomne, dömde	1261	242	1503
hafva förut varit till allmänt arbete hållne	482	94	576
Utgörande: i förhållande till de såsom dömde nykomne, procent	38	39	38
och i förhållande till alla ofvanupptagne under året frigifne, procent	46	67	48

Då under år **1851** de återfallne, hvilkas antal uppgick till **584**, utgjorde 42 procent af de nykomne, samt i förhållande till de under samma år afgångne 53 procent, hafva återfallen således, på sätt förestående tabell utvisar, både till antal och procentförhållande varit mindre **1852**, än under nästföregående året, hvilket förhållande visar sig så mycket fördelaktigare, om dervid tages i betraktande, att, på sätt Styrelsen uti sednaste berättelsen i underdånighet anmärkt, de återfallne icke utgöras endast af dem, som under samma år afgått, utan sannolikt till största delen af sådane, som under föregående åren blifvit på fri fot ställde, samt att, då totalsumman af de frigifnes antal, derest icke någon ovanlig dödlighet bland dem eger rum, måste år från år tillväxa, häraf följer, att antalet af de frigifne, bland hvilka återfallen beräknas, varit större **1852**, än år **1851**; och torde dessutom ej böra förbises, att **1852** säkerligen, likasom de föregående åren, ganska många af dem, som efter den bestämda arbetstidens slut från straffängelserne afgått, ej blifvit ställda på fri fot, utan qvarhållits i häkte med föreläggande att derifrån förskaffa sig laga försvar och, då sådant ganska sällan lyckats, blifvit såsom försvarslöse dömda till allmänt arbete.

Hvad särskildt Krono-Arbets-Corpsen beträffar, meddelar Styrelsen uti efterföljande tabell, dels för år **1852**, dels ock summariskt för tiden från och med **1843**, då Corpsen organiserades, till och med **1852** års slut, uppgift å antalet, så väl af dem, hvilka derifrån frigifvits, eller afskedats, som äfven af dem bland de afgångne, hvilka till Corpsen eller Straff- och Arbetsfängelse återkommit.

	1852.			Summa Summarum, från och med 1843 till och med 1852.		
	Döm-de.	Fri-villige.	S:a.	Döm-de.	Fri-villige.	S:a.
a) Soldat-Klassen:						
Frigifne af Kongl. Nåd	—	—	—	2	—	2
» efter kapitulationens slut	50	12	62	645	110	755
Återsände såsom till arbete oduglige . .	—	—	—	4	—	4
Afskedade för sjukdom, enligt 35 § i Kongl. Reglementet	3	1	4	46	1	47
» efter erhållen skada, med pension, enl. 36 § i d:o . . .	—	—	—	1	—	1
Summa	53	13	66	698	111	809
b) Fästnings-Klassen:						
Frigifne af Kongl. Nåd	—	—	—	10	—	10
» efter arbetstidens slut	214	245	459	2583	1024	3607
» efter besparad arbetsförtjenst till visst belopp	33	5	38	664	10	674
» efter erhållet laga försvar	9	1	10	206	3	209
Återsände såsom till arbete oduglige . . .	1	1	2	6	1	7
Afskedade för sjukdom, enligt 35 § i Kongl. Reglementet	14	4	18	134	22	156
» efter erhållen skada med pension, enl. 36 § i d:o . . .	2	3	5	23	5	28
Summa	273	259	532	3626	1065	4691
Summa Summarum	326	272	598	4324	1176	5500
Af de sålunda afgångne hafva återkommit såsom dömde till allmänt arbete:						
a) för lösdrifveri	133	—	133	1059	—	1059
b) för begångne brott	77	—	77	642	—	642
eller tillsammans	210	—	210	1701	—	1701

Om nu hela antalet af dem, som alltifrån Krono-Arbets-Corpsens organisation intill slutet af 1852 derifrån frigifvits, jemföres med hela antalet af dem, som under de sista 8 åren till Straff- och Arbetsinrättningarne återkommit, så utgör de återkomnes antal af de frigifnes omkring 31 procent, hvaraf dock endast omkring 12 procent för begångne brott ankommit till Straff- och Arbetsfängelserne, men återstoden eller omkring 19 procent fått sig ålagdt allmänt arbete för bristande laga försvar.

Om deremot de återfallnes antal 1852 jemföres med antalet af dem, som samma år frigifvits, så visar sig, att de förre af de sednare utgöra 35 procent, deraf 22 procent återkommit för försvarslöshet och 13 procent för att till straffarbete hållas. — Men då under loppet af 1851 de återfallnes antal 246 i förhållande till de under samma år frigifne utgjorde 48 procent, deraf 30 procent återkommit för försvarslöshet och 18 procent för att till straff-arbete hållas, så visar sig häraf, att jemväl bland Krono-Arbetskarlarne de återfallne både i afseende på antal och i afseende på procentförhållande till de afgångne under loppet af 1852 varit mindre, än under loppet af 1851.

Likasom under de föregående åren har äfven under år 1852 ett större antal f. d. Krono-Arbetskarlar såsom tilltalade för brott eller för försvarslöshet varit intagne uti Läns-, Krono- och Polishäktena, der vid 1852 års slut 97 f. d. Krono-Arbetskarlar af sådan anledning förvarades.

Antalet af de försvarslöse karlar, som efter den för dem bestämda arbetstidens slut dels qvarstadnat, dels ock efter fulländadt ådömdt allmänt arbete återkommit såsom frivillige år 1852, har utgjort 345, deraf 11 icke förut varit anställde vid Krono-Arbets-Corpsen, men jemlikt Kongl. Brefvet den 16 Oktober 1850 likväl varit berättigade att der frivilligt ingå i arbete. — Totalsumman af dem, som efter Krono-Arbets-Corpsens organisation derstädes och å Långholmen varit anställde såsom frivillige, uppgår till 1,727, af hvilka 418 vid 1852 års slut funnos qvar.

Vid allmänna Arbetsfängelset för qvinnor å Norrmalm i Stockholm, der 4 qvinnor, jemlikt Kongl. Brefvet den 24 April 1849, må anställas såsom frivillige, har under loppet af 1852 ingen i sådan egenskap varit intagen.

II. AFDELNINGEN.

Om förhållandet inom Fängelserne och Krono-Arbets-Corpsen samt verkningarne af det derstädes använda behandlingssätt.

För att lätta öfversigten af disciplinen inom samtlige Fästnings-, Straff- och Arbetsfängelser samt Krono-Arbets-Corpsen, har Styrelsen, i likhet med hvad uti de föregående underdåniga berättelserne egt rum, ansett sig äfven uti denna för år **1852** böra meddela trenne summariska redogörelser för rymningar och försök dertill, samt förbrytelser och bestraffningar.

a) *1:o. Vid Fästnings- samt allmänna*

	Rymningar.		Misslyckade rymningsförsök.		Af rymmarne äro				Af Domstol ådömde bestraffningar.		
	Huru många gånger verkställda.	Af huru många personer.	Huru många gånger de blifvit gjorda.	Af huru många personer.	ertappade efter att hafva föröfvat brott.	ertappade utan att hafva föröfvat brott.	vid årets slut icke ertappade.	Summa.	Spö.	Vatten och bröd.	Summa.
Carlskrona	—	—	2	2	—	—	—	—	—	1	—
Carlsten	—	—	1	2	—	—	—	—	—	2	—
Christianstad . . .	2	2	—	—	—	2	—	2	—	—	—
Ny-Elfsborg . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Landskrona . . .	4	6	—	—	1	3	2	6	—	—	—
Warberg	—	—	2	2	—	—	—	—	—	—	—
Malmö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Långholmen . . .	13	17	4	4	—	9	8	17	—	—	—
Summa	19	23	9	10	1	14	10	25	—	4	4

Förestående bestraffningar äro af Domstol ådömde för följande förbrytelser, nemligen 3 för våld å förmän och vaktbetjening å Carlskrona och Carlstens fästningar, samt 1 för inbrottsstöld å Ny-Elfsborgs fästning.

Straff- och Arbetsfängelser för Mankön.

Extra judicialiter ådömde bestraffningar.							Antalet af dem, som under årets lopp blifvit ådömde eller ålagde bestraffningar.	Antalet af dem, som under årets lopp icke blifvit ådömde eller ålagde bestraffningar.	Medeltalet af dem, som under årets lopp varit vid Fångvårdsanstalten anställde.	Således har af medeltalet fångar varit bestraffad hvar
Prygel.	Fängelse vid vatten och bröd.	Mörk arrest.	Ljus arrest.	Minskad kost.	Att bära fängsel.	Summa.				
8	1	—	—	—	13	22	22	133	156	7,09
14	—	6	7	—	1	28	26	247	253	9,73
5	—	—	14	—	3	22	18	147	160	8,88
1	—	1	2	—	—	4	4	113	117	29,25
—	—	34	4	—	—	38	38	262	278	7,31
25	—	5	33	8	—	71	58	319	330	5,69
122	—	64	42	—	1	229	167	715	619	3,71
84	—	37	68	—	—	189	189	986	588	3,11
259	1	147	172	8	20	603	522	2864	2501	4,79:de

De extra judiciella bestraffningarne hafva blifvit ålagde för de förseelser, som uti nedanstående tabell uppräknas.

b)

	Carlskrona.	Carlsten.	Christianstad.	Ny-Elfsborg.	Landskrona.	Warberg.	Malmö.	Långholmen.	Summa.
Våld eller hot mot förmän och bevakning	—	—	—	—	—	2	—	8	10
Sturskhet mot förmän och bevakning	2	6	2	—	2	3	38	15	68
Våld mot kamrat och slagsmål . .	—	3	2	—	6	6	9	6	32
Olofligt innehafvande af lifsfarligt vapen	2	—	—	1	—	—	4	4	11
Bedrägligt och försåtligt förhållande	8	—	—	—	—	4	13	9	34
Olofligt tillgrepp och försök dertill	—	7	1	—	11	—	27	9	55
Förskingring af kronopersedlar . .	—	3	—	—	—	2	—	2	7
Fylleri och bränvinsinsmuggling . .	4	5	9	3	12	20	7	49	109
Rymning, delaktighet deri eller försök dertill	2	3	6	—	3	2	—	14	30
Oordentligt förhållande under gudstjenst	—	—	—	—	—	—	—	2	2
Andra mindre förseelser, såsom olofligt tal, spel, osanna uppgifter m. m.	4	1	2	—	4	32	131	71	245
Summa	22	28	22	4	38	71	229	189	603

2:o. Vid allmänna Straff- och

c)

	Rymningar.		Misslyckade rymningsförsök.		Af rymmarne äro			
	Huru många gånger blifvit verkställda.	Af huru många personer.	Huru många gånger de blifvit gjorda.	Af huru många personer.	ertappade efter att hafva begått brott.	ertappade utan att hafva begått brott.	vid årets slut ej ertappade.	Summa.
Straff- och Arb.-fängelset i Stockholm	3	3	—	—	1	2	—	3
Dito Dito i Norrköping	1	2	—	—	—	2	—	2
Dito Dito i Götheborg	2	2	—	—	—	2	—	2
Summa	6	7	—	—	1	6	—	7

Dessa extra judiciella bestraffningar hafva blifvit ålagde för de förseelser, som nedanstående tabell utvisar:

d)

	Stockholm.	Norrköping.	Götheborg.	Summa.
Sturskhet och olydnad mot förmän och bevakning	33	—	—	33
Gräl och slagsmål	8	8	—	16
Olofligt tillgrepp och försök dertill	35	8	—	43
Förskingring af kronopersedlar	7	1	—	8
Rymning	3	4	1	8
Fylleri och bränvinsinsmuggling	1	—	—	1
Oskickligt uppförande i kyrkan	1	—	—	1
Mindre förseelser, såsom oljud, osanna uppgifter och lättja m. m.	89	24	28	141
Summa	177	45	29	251

Arbetsfängelser för Qvinnor.

	Extra judicialiter ådömde bestraffningar.				Antalet af dem, som under årets lopp blifvit ådömde eller ålagde bestraffningar.	Antalet af dem, som under årets lopp icke blifvit ådömde eller ålagde bestraffningar.	Medeltalet af dem, som under årets lopp varit vid Fångvårdsanstalterne anställde.	Således har af medeltalet fångar varit bestraffade hvar
	Mörk arrest.	Ljus arrest.	Minskad kost.	Summa.				
	12	165	—	177	103	371	334	3,24
	1	44	—	45	36	232	223	6,19
	1	—	28	29	17	89	63	3,71
	14	209	28	251	156	692	643	4,12:dre

3:o. Vid Krono-

e)

	Rymningar.		Misslyckade rymningsförsök.		Af rymmarne äro				Af Domstol ådömde bestraffningar.					
	Huru många gånger blifvit verkställda.	Af huru många personer.	Huru många gånger blifvit gjorda.	Af huru många personer.	ertappade efter att hafva begått brott.	ertappade utan att hafva begått brott.	vid årets slut icke ertappade.	Summa.	Arkebusering.	Ärans förlust.	Spö.	Vatten och bröd.	Prygel.	Summa.
1:sta Kr.-Arb.-Compagniet	6	7	3	3	7	—	—	7	—	1	—	11	—	12
2:dra, 3:dje och 4:de Dito	14	23	—	—	8	6	9	23	—	—	12	—	—	12
5:te Dito	3	3	2	2	—	3	—	3	2	—	—	1	3	6
9:de och 10 Dito	1	5	2	3	1	3	1	5	3	—	1	—	1	5
Summa	24	38	7	8	16	12	10	38	5	1	13	12	4	35

Förestående bestraffningar äro ådömde för de förbrytelser, som nedanstående tabell utvisar:

f)

	1:sta Compagn.	2:dra, 3:dje och 4:de Compagn.	5:te Compagn.	9:de och 10:de Compagn.	Summa.
Våld mot förmän	—	—	2	3	5
Sturskhet mot förmän	—	—	1	—	1
Olofligt bruk af lifsfarligt vapen	—	—	1	—	1
Stöld	3	11	—	1	15
Rymning	9	1	2	1	13
Summa	12	12	6	5	35

Arbets-Corpsen.

Extra judicialiter ådömde bestraffningar.					Antalet af dem, som under årets lopp blifvit ådömde eller ålagde bestraffningar.			Antalet af dem, som under årets lopp icke blifvit ådömde eller ålagde bestraffningar.			Medeltalet af dem, som under årets lopp varit vid Corpsen anställde.	Således har af medeltalet Krono-Arbetskarlar varit bestraffad hvar
Prygel.	Fängelse vid vatten och bröd.	Mörk arrest.	Ljus arrest.	Summa.	Dömde.	Frivillige.	Summa.	Dömde.	Frivillige.	Summa.		
82	5	29	3	119	64	9	73	185	30	215	182	2,49
62	47	1	—	110	88	16	104	643	260	903	608	5,85
6	1	9	—	16	8	11	19	91	217	308	198	10,42
110	—	15	4	129	85	10	95	344	145	489	348	3,66
260	53	54	7	374	245	46	291	1263	652	1915	1336	4,63:dje

Ofvanstående bestraffningar hafva blifvit ålagde för de uti nedanstående tabell uppräknade förseelser.

g)

	1:sta Compagn.	2:dra, 3:dje och 4:de Compagn.	5:te Compagn.	9:de och 10:de Compagn.	Summa.
Sturskhet mot förmän och bevakning . . .	6	9	3	5	23
Våldsamt uppförande	1	2	4	4	11
Olofligt innehafvande af lifsfarligt vapen . .	—	3	—	—	3
Bedrägligt förhållande	12	3	—	—	15
Olofligt tillgrepp och försök dertill	2	23	—	—	25
Förskingring af kronopersedlar	—	2	—	—	2
Fylleri och bränvinsinsmuggling	53	31	4	69	157
Rymning och försök dertill	3	7	4	4	18
Försök att afhända sig lifvet	1	—	—	—	1
Mindre förseelser, såsom oloflig handel, spel och osanna uppgifter m. m.	41	30	1	47	119
Summa	119	110	16	129	374

Under loppet af 1852 har ej något myteri bland fångarne egt rum å allmänna Straff- och Arbetsfängelserne för mankön, men flere våld emot förmän och bevakning hafva dock derstädes blifvit föröfvade, nemligen å Carlskrona fästning af 1 fånge och å Carlstens fästning af 2 fångar, hvilka derföre blifvit af Domstol bestraffning ålagde, samt vid Straff-fängelset i Warberg af 2 och vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen af 8 fångar, hvilka för sina förbrytelser blifvit extra judicialiter afstraffade. — Ehuru de fleste af dessa våldsamheter med knifvar eller andra lifsfarliga vapen utöfvats, har likväl ingen derigenom blifvit skadad till lifvet. — Väl hafva vederbörande tjenstemän vid fängelserne tid efter annan erhållit föreskrift att med noggrannhet vaka deröfver, att fångarne icke må obehörigen innehafva knifvar eller andra lifsfarliga vapen; men härigenom kunna dock icke så beskaffade brotts utförande förhindras, då fångarne måste användas vid sådane arbeten, för hvilkas verkställande verktyg erfordras. De fångar, som utfört dessa våldsamheter och såmedelst visat sig vara för ordningen inom gemensamhetsfängelserne vådliga, hafva, enligt Styrelsens föreskrift, blifvit uti celler insatte, för att derstädes, afskiljde från all gemenskap med öfrige fångpersonalen, under en längre tid förvaras.

Om dessa våldsamma uppträden icke förefallit, skulle totalomdömet om fångarnes uppförande å ifrågavarande straff-fängelser ej hafva blifvit ofördelaktigt, helst å fängelset i Malmö mer än hälften, i Warberg nära hälften och å Långholmen mer än en tredjedel af bestraffningarne blifvit ålagde endast för mindre förseelser, samt ingen rymning egt rum, hvarken från förstnämnde 2 fängelser eller från Carlstens och Carlskrona fästningsfängelser.

Likasom under flere föregående år har icke heller under loppet af år 1852 å Straff- och Arbetsfängelserne för qvinnor något brott föröfvats, som behöft blifva föremål för Domstols pröfning; och då bland de extra judicialiter ålagde bestraffningarne å fängelset i Götheborg alla med undantag af en, samt å fängelserne i Norrköping och Stockholm mer än halfva antalet, blifvit föranledde endast af mindre förseelser, så torde häraf den slutsats kunna dragas, att fångarnes uppförande inom dessa fängelser i allmänhet varit ganska tillfredsställande.

Beträffande åter Krono-Arbets-Corpsen, så har inom densamma icke något

myteri under loppet af **1852** förefallit, men 5 subordinationsbrott, nemligen **2** vid 5:te, och 3 vid 9:de och **10**:de Compagnierne hafva föröfvats, för hvilka de brottslige gjort sig skyldige att varda arkebuserade. — Alla dessa subordinationsbrott hafva blifvit begångne mot Underbefäl och vid intetdera har lifsfarligt vapen begagnats, hvadan ock det utöfvade våldet icke medfört några för lif eller helsa menliga följder för dem, som derför varit föremål. Dessutom hafva **6** vid Soldatklassen och **18** vid Fästningsklassen för sturskhet mot förmän och bevakning ådragit sig bestraffning, samt **2** från Soldatklassen och **10** från Fästningsklassen för opålitligt förhållande med stöd af 32 § uti Kongl. Reglementet för Krono-Arbets-Corpsen blifvit förflyttade till allmänna Arbetsfängelset å Långholmen, för att derstädes uti särskildte rum till arbete hållas, hvilket correctionsmedel fortfarande visat sig vara mest verksamt för ordningens vidmakthållande inom Krono-Arbets-Corpsen. — För öfrigt har omkring en tredjedel af de extra judiciella bestraffningarne vid Krono-Arbets-Corpsen, enligt hvad tabellen Litt. G. utvisar, blifvit ålagde endast för mindre förseelser.

Vidkommande slutligen Länsfängelserne, så har de äldre bland dem, der, i anseende till deras ändamålsvidriga beskaffenhet någon egentlig fängelsedisciplin ej kan ega rum, förvaltats under **1852** på enahanda sätt som föregående åren. Någon oordning derstädes af större omfattning har dock ej kommit till Styrelsens kännedom.

Under loppet af år **1852** hafva 3:ne nya cellfängelser blifvit fullbordade och för fångars emottagande öppnade, nemligen dels i Calmar för Länets fångar, dels i Stockholm för hufvudstadens ransakningsfångar, samt dels i Eskilstuna, hvilket sistnämnde fängelse, uppfördt såsom ransakningsfängelse för Eskilstuna Stad, samt Wester- och Öster-Rekarne härader, jemlikt Eder Kongl. Maj:ts Nådiga Bref af den **12** Maj **1852**, blifvit bestämdt att begagnas såsom Kronohäkte så väl för Eskilstuna Stad och ofvannämnde härader, som äfven för andra angränsande delar af Länet, samt ställdt under inseende af Borgmästaren i Eskilstuna såsom Tillsyningsman öfver fängelset.

Utom dessa 3:ne fängelser hafva de uti sista berättelsen omnämnda **10** Länscellfängelser, samt Stockholms Stads Kronohäkten å Långholmen och Norrmalm

varit fortfarande begagnade; och upplyses af efterföljande tabell så väl tiden, då hvartdera af dessa fängelser för fångars emottagande öppnats, som ock det antal celler, hvarmed fängelserne äro försedde.

Tiden då fängelset öppnats.		Hvarest fängelset är beläget och hvartill afsedt.	Cellernas antal.	
År.	Månad.		Ljusa.	Mörka eller dunkla.
1846.	December.	i Stockholm, Länsfängelse	90	3
»	»	i Linköping, Länsfängelse	102	3
»	»	i Christianstad, Länsfängelse	90	3
1847.	Juli.	i Carlstad, Länsfängelse	78	3
»	»	i Gefle, Länsfängelse	66	3
1848.	Oktober.	i Fahlun, Länsfängelse	66	3
»	December.	i Wexiö, Länsfängelse	90	3
»	»	i Mariestad, Länsfängelse	96	6
1850.	»	å Långholmen, för Stockholms Stads Kronofångar af mankön	60	—
»	»	å Norrmalm, d:o d:o af qvinkön .	24	—
1851.	Maj.	i Wenersborg, Länsfängelse	90	5
»	Augusti.	i Carlskrona, Länsfängelse	90	5
1852.	April.	i Stockholm, Ransakningshäkte . .	147	20
»	September.	i Eskilstuna, Kronohäkte	22	—
»	December.	i Calmar, Länsfängelse	102	5

Med undantag af 2:ne för försvarslöshet tilltalade manspersoner, hvilka sysselsatte med reparationsarbete vid Länsfängelset i Mariestad genom Vaktbetjeningens bristande tillsyn beredt sig tillfälle att från fängelsegården afvika, har det ej lyckats någon fånge under loppet af 1852 att rymma från ofvannämnde cellfängelser.

— För öfverträdelser af stadgad ordning inom dessa fängelser hafva 27 i Mariestad, 7 i Fahlun, 6 i Wenersborg, 4 i Wexiö, 3 i Linköping, 2 i Christianstad, samt 1 i Gefle och 1 i Stockholms Länsfängelse, men ingen uti Länsfängelserne i Calmar, Carlskrona och Carlstad, samt i Stockholms Stads Kronohäkten, ådragit sig bestraffning.

I afseende på ordningen för öfrigt inom Läns-cellfängelserne och dessa fängelsers stora företräde framför gemensamhetsfängelserne såsom ransakningshäkten åberopar Styrelsen underdånigst, så väl sitt eget derom uti de föregående årsberättelserne uttalade omdöme, som äfven de af Fängelsernes Själasörjare i samma ämne afgifne yttranden, deraf utdrag uti nästa afdelning skola intagas, hvarförutan Styrelsen hvad särskildt Stockholms Stads nya ransaknings-cellfängelse beträffar, ansett sig böra underdånigst bifoga afskrifter af de i afseende härå afgifne yttranden utaf Fängelsets Direktör och Predikant, Bilagorna N:ris 1 och 2.

Vid öfverlemnandet af dessa yttranden har Öfver-Ståthållare-Embetets Kansli, jemte bifogande af vederbörande Läkares intyg att helsotillståndet i Cell-fängelset under nästförflutna året i allmänhet varit godt och att ensamhets-fängelset icke visat något menligt inflytande på sinnet, tillkännagifvit sig för egen del icke hafva till hvad nämnde yttranden innehålla annat att tillägga, än det vitsord, att från den dag ifrågavarande fängelse till begagnande uppläts, derinom städse herrskat en exemplarisk ordning, destomera förtjent af uppmärksamhet och loford, som den genom den ständiga omsättningen af ett stort antal fångar, hvilka dagligen komma och afgå, är svår att vidmagthålla; och har Öfver-Ståthållare-Embetet ansett detta goda förhållande kunna endast tillskrifvas det utmärkta nit och den outtröttliga omsorg och omtanka, hvarmed så väl Fängelse-Direktören, som hans närmaste man, Bevaknings-Befälhafvaren, skött sina besvärliga och magtpåliggande befattningar.

Under loppet af år 1852 hafva 29 män och 2 qvinnor uti Läns- och Krono-fängelserne förvarats, för att till straff-arbete hållas; och hafva bland dem, på sätt bilagan litt. B. utvisar, 1 man af nåd samt 11 män och 1 qvinna efter den bestämda arbetstidens slut år 1852 frigifvits, så att de vid samma års slut qvarvarandes antal utgjorde 17 män och 1 qvinna, hvilka sistnämnde alla förvarades uti cell-fängelserne med stöd af Kgl. Brefvet den 13 Nov. 1849, hvar-

igenom Styrelsen blifvit bemyndigad att, då Eders Kgl. Maj:t af nåd täckts förvandla ådömdt straff till fängelse i cell under längre eller kortare tid, låta verkställa detta cell-straff antingen uti straff-inrättning, eller i något af de nya cellfängelserna, allteftersom sådant, med afseende på utrymme och transportkostnad, lämpligare å ena eller andra stället kunde ske.

Utom dessa straff-arbetsfångar funnos vid 1852 års slut på straff- och arbets-fängelset i Malmö 1 man och på straff- och arbets-fängelset å Norrmalm här i Staden 1 qvinna, dömda till straff-arbete på viss tid, samt på straff-fängelset i Warberg 6, till straff-arbete för lifstiden dömde män, och på straff- och arbets-fängelset i Norrköping 2 till lifstidsarbete dömda qvinnor, rörande hvilka Eders Kgl. Maj:t i Nåder stadgat, att de dels tills vidare, dels ock för bestämd tid skola uti cell förvaras.

För att förmanas till bekännelse af brott höllos vid 1852 års slut endast 3:ne i cell förvarade, nemligen 2 män på straff-fängelset å Långholmen och 1 qvinna på straff-fängelset å Norrmalm, i afseende å hvilka fångar det, jemlikt föreskriften uti Eders Kgl. Maj:ts Nådiga Bref af den 30 Sept. 1851 åligger vederbörande Läkare att efter korta mellantider anställa noggranna undersökningar, huruvida cell-straffet må på dessa fångars helsa och själsförmögenheter utöfva menligt inflytande, samt i sådant fall derom ofördröjligen hos Styrelsen göra anmälan.

III. AFDELNINGEN.

Religionsvården inom Läns- och Krono-häktena, Krono-Arbets-Corpsen, samt Fästnings-, Straff- och Arbets-fängelserne.

I likhet med de föregående underdåniga berättelserna har Styrelsen om de hufvudsakligaste Religionsvården rörande förhållanden ansett sig böra här meddela fyra i tabellarisk form upprättade summariska redogörelser för kunskapen i Christendom, Nattvardsgång, samt allmänna Gudstjenstens förrättande m. m.

a) *Vid Läns- och Krono-Häktena.*	Kunskap i Christendomen m. m.					
	Huru mångas varit				Huru många	
	god.	försvarlig.	ringa.	ingen.	varit i läsning okunnige.	lärt läsa i fängelset.
Stockholms Stadshäkten	92	556	165	17	9	—
Blekinge Länshäkte	96	153	87	5	5	—
Calmar d:o	16	242	190	93	—	—
Christianstads d:o	—	224	301	—	—	—
Kronohäktet i Engelholm . . .	17	35	5	—	1	—
Elfsborgs Länshäkte	11	181	129	13	13	5
Kronohäktet i Alingsås	11	157	26	—	—	—
Gefleborgs Länshäkte	2	35	183	13	2	2
Gottlands d:o	1	19	30	3	3	—
Götheborgs d:o	7	62	87	—	—	—
Hallands d:o	4	17	50	—	—	—
Kronohäktet i Warberg	4	56	94	3	2	—
Jemtlands Länshäkte	—	17	13	—	—	13
Jönköpings d:o	32	162	102	6	6	6
Stora Kopparbergs d:o	33	173	29	65	1	—
Kronobergs d:o	6	123	72	—	—	—
Malmöhus d:o	13	75	106	2	2	—
Kronohäktet i Landskrona . . .	14	35	72	2	—	—
Nerikes Länshäkte	5	138	16	1	—	—
Kronohäktet i Nora	3	32	18	—	1	—
Norrbottens Länshäkte	4	17	18	1	1	—
Stockholms d:o	46	121	24	—	—	—
Skaraborgs d:o	—	90	211	—	2	—
Södermanlands d:o	16	81	17	3	3	—
Kronohäktet i Eskilstuna . . .	—	15	1	1	1	—
Upsala Länshäkte	57	132	32	—	—	—
Westerbottens d:o	2	29	32	1	—	—
Wester-Norrlands d:o	50	84	29	—	—	—
Kronohäktet i Sundsvall	17	55	31	—	—	—
Westmanlands Länshäkte	30	121	42	16	16	—
Wermlands d:o	45	190	19	2	3	2
Östergöthlands d:o	27	340	391	—	—	—
Summa	661	3767	2622	247	71	28

Huru ofta allmänna Christendoms-förhör hållits.	Nattvardsgång. Huru många gånger blifvit hållen.	Huru många blifvit af Nattvarden delaktige.	Huru många blifvit deraf för första gången delaktige.	Allmänna Gudstjenster.	Jordfästningar.	Beredde till döden. Benådade.	Afrättade.
—	2	2	—	61	2	—	—
—	1	2	—	61	3	—	—
—	—	—	—	61	4	3	—
—	—	—	—	61	4	—	—
4	—	—	—	26	—	—	—
—	2	7	—	58	3	9	—
14	—	—	—	51	1	—	—
—	3	1	—	61	—	1	—
4	2	2	—	30	—	1	—
12	1	1	—	28	—	—	—
40	1	1	—	20	1	—	1
17	—	—	—	65	—	—	—
1	—	—	—	1	—	—	—
20	—	—	—	40	1	—	—
—	—	—	—	53	—	3	—
—	—	—	—	61	1	—	—
3	1	1	—	61	2	—	1
12	—	—	—	61	—	—	—
77	—	—	—	17	1	—	—
4	—	—	—	—	1	—	—
4	—	—	—	10	—	—	—
—	—	—	—	61	2	—	—
—	1	1	—	52	3	6	—
4	1	1	—	18	1	4	—
—	—	—	—	26	—	—	—
12	—	—	—	18	—	—	—
1	—	—	—	10	—	1	—
—	—	—	—	44	—	—	—
—	—	—	—	11	—	—	—
5	—	—	—	25	2	5	—
119	1	1	—	53	3	4	—
—	—	—	—	61	1	7	—
353	16	20	—	1266	36	44	2

	Kunskap i Christendomen m. m.					
	Huru mångas varit				Huru många	
	god.	försvarlig.	ringa.	ingen.	varit i läsning okunnige.	lärt läsa i fängelset.
b) Vid Krono-Arbets-Corpsen:						
1:sta Compagniet	40	135	33	—	—	—
2:dra, 3:dje och 4:de Dito . . .	6	464	505	40	23	10
5:te Dito . . .	98	170	58	1	1	1
9:de och 10:de Dito . . .	63	262	142	38	8	8
Summa	207	1031	738	79	32	19
c) Vid Straff- och Arbets-fängelserne för mankön:						
i Carlskrona	34	99	37	2	2	2
å Carlsten	37	114	100	2	1	—
i Christianstad	10	90	58	—	4	4
å Ny-Elfsborg	34	54	20	—	—	—
i Landskrona	56	159	72	—	—	—
i Warberg	23	154	199	1	3	2
i Malmö	71	453	351	6	6	25
å Långholmen	23	329	139	—	—	40
Summa	288	1452	976	11	16	73
d) Vid Straff- och Arbets-fängelserne för qvinkön:						
å Norrmalm i Stockholm	46	372	55	2	2	2
i Norrköping	21	147	65	7	39	7
i Götheborg	16	21	40	30	64	8
Summa	83	540	160	39	105	17
Summa Summarum	578	3023	1874	129	153	109

Huru ofta allmänna Christendoms-förhör hållits.	Nattvardsgång. Huru många gånger blifvit hållen.	Nattvardsgång. Huru många blifvit af Nattvarden delaktige.	Nattvardsgång. Huru många blifvit deraf för första gången delaktige.	Allmänna Gudstjenster.	Jordfästningar.	Beredde till döden. Benådade.	Beredde till döden. Afrättade.
2	3	111	—	61	9	—	—
58	9	951	10	61	49	—	—
32	6	363	1	61	8	—	—
54	5	134	2	58	25	—	—
146	23	1559	13	241	91	—	—
19	7	313	2	61	7	—	—
44	5	258	1	43	10	—	—
18	4	128	1	61	5	—	—
18	4	155	—	35	6	—	—
30	13	438	—	61	4	—	—
18	4	343	2	65	11	—	—
26	14	643	8	105	14	—	—
9	8	492	22	61	46	—	—
182	59	2770	36	492	103	—	—
9	10	276	1	61	18	—	—
43	5	289	—	63	4	—	—
9	3	53	—	60	14	—	—
61	18	618	1	184	36	—	—
389	100	4947	50	917	230	—	—

Hvad särskildt Stockholms Stads fångar angår, så afser den uti tabellen Litt. A. meddelade uppgift om deras kristendomskunskap beträffande de 3:ne första månaderne af året, eller intilldess hufvudstadens nya ransakningshäkte öppnades, endast de så kallade kronofångarne, eller dem, som, efter det första Domstolens utslag meddelats, blifvit förflyttade till hufvudstadens kronohäkten å Långholmen och Norrmalm, enär Stockholms Stads Fångpredikant, enligt hvad Styrelsen uti sednaste årsberättelsen omförmält, ej kunnat medhinna att föra kyrkoböcker vid alla hufvudstadens gamla Polis- och Ransakningsfängelser.

De å nämnde kronohäkten förvarade fångar hafva alla helgedagar fått afhöra predikan, qvinnorna från en särskild läktare uti kyrkan å Straff- och Arbetsfängelset på Norrmalm, samt karlarne uti det för dem å Långholmen inrättade cellfängelse, der särskildt Gudstjenst förrättats; men deremot har å Stockholms nya ransakningsfängelse, fastän Gudstjenst der förrättats alla helgedagar, hvarje der förvarad fånge icke lemnats tillfälle att deruti deltaga mer, än hvarannan gång af det skäl, att sjelfva fängelsets konstruktion gör det omöjligt för predikanten att kunna höras från flere, än 2 sidor af cellgångarne. — I anledning häraf har Styrelsen, som anser själavården inom ett cellfängelse böra vara så ordnad, att alla der förvarade fångar lemnas tillfälle att hvarje helgedag få deltaga uti allmän Gudstjenst, uti bref till Öfverståthållare-Embetet, jemte upplysning derom att Gudstjenst hvarje helgedag förrättas, så väl i Stockholms Stads Kronohäkte å Långholmen, som äfven i Stockholms Läns-cellfängelse, ehuru religionsvården bestrides å förra stället af Pastorn vid straff- och arbetsfängelset å Långholmen, och å sednare stället af Predikanten vid straff- och arbetsfängelset å Norrmalm, å hvilka 2:ne sistnämnde fängelser Gudstjenst jemväl alla helgedagar förrättas, hemställt till Öfverståthållare-Embetet, huruvida icke Predikanten vid Stockholms Stads Ransakningsfängelse, särdeles om han befriades från hållande af predikan å Gäldstuguhäktet, der, enligt hvad Predikanten upplyst, ingen af de bysatte densamma afhör, må kunna i Stockholms Stads Ransaknings-cellfängelse hålla predikan 2:ne gånger hvarje helgedag, så att den må kunna afhöras af samtlige fångarne derstädes.

Inom de öfriga ransakningsfängelserna har de i kristendomen alldeles okunniges antal varit större, men de i innanläsning okunniges mindre, än nästföre-

gående året; och har Styrelsen rörande de sistnämnde, då skäl dertill förekommit, i enlighet med Kongl. Cirkulär-Brefvet den 30 December 1835 gjort anmälan hos vederbörande Domkapitel, som dock äfven under detta, likasom under föregående åren, i allmänhet förklarat den anmärkta okunnigheten hafva varit föranledd, icke af försumlighet å presterskapets sida, utan af den okunniges egen lättja och föregående kringstrykande lefnadssätt. — Styrelsen har i möjligaste måtto beredt tillfälle för de okunniges undervisning inom fångvårdsanstalterne; och hafva 137 derstädes under loppet af år 1852 lärt läsa, samt 50 efter föregången undervisning och beredelse för första gången blifvit af den Heliga Nattvarden delaktige.

Under loppet af år 1852 hafva, likasom under föregående åren, dels allmänna och dels enskildta förhör ofta hållits, så väl inom gemensamhetsfängelserna, som ock inom Krono-Arbets-Corpsen, samt enskildta samtal med fångarne dagligen egt rum vid nya Läns-cellfängelserna.

Enligt vederbörande Predikanters vitsord hafva åhörarne iakttagit ordning och stillhet under de allmänna Gudstjensterne, hvilka det nu ifrågavarande året likasom förut, så väl vid de nya Länsfängelserna, som äfven vid Krono-Arbets-Corpsen, samt Straff- och Arbetsfängelserna med få undantag förrättats hvarje, men inom öfrige Länsfängelserne hvarannan eller hvar tredje helgedag.

Under loppet af år 1852 hafva 266 fångar och Krono-Arbetskarlar blifvit af Fångpredikanterne jordfästade, samt 46 såsom till döden dömde varit under beredelse till straffets undergående, utaf hvilka 44 blifvit till lifvet benådade, så att endast 2 äro vordne afrättade.

I afseende på fångarnes moraliska förbättring hafva Fångpredikanterne vid de gamla Länsfängelserna upprepat deras förut afgifna yttranden om omöjligheten att inom nämnde fängelser åstadkomma en sådan förbättring, hvaremot Själasörjarne inom ett och annat af straff-fängelserne detta, likasom det nästföregående, året yttrat bättre förhoppning; och hafva vid de nya Läns-cellfängelserna Fångpredikanterne fortfarande vitsordat dessa fängelsers välgörande inverkan på fångarnes moraliska förbättring, hvarvid dock en och annan bland dem förnyat den förut gjorda anmärkningen, att denna förbättring ännu i väsendtlig mån motverkas genom fångarnes transporterande till undergående af ransakning vid Härads-Rätterne.

Då det utan tvifvel är af stor vigt att erhålla fullt tillförlitliga upplysningar om de mer eller mindre fördelaktiga verkningarna af den förändring i fängelsesystemet, som genom de nya cellfängelserna egt rum, anser Styrelsen sig uti denna, likasom uti de föregående, berättelserna böra citera Fångpredikanternes egna ord uti de delar, som röra detta ämne, i afseende hvarå bland annat yttras:

1:o af Predikanten vid Länsfängelset i Carlstad:

»Under detta likasom under föregående åren har cellfängelset visat sitt välgörande inflytande synnerligen på de för första brottet tilltalade fångarne, så väl genom väckelse till en sanningsenlig bekännelse, som ock till befrämjande af deras moraliska förbättring. Större resultat af cellsystemet kommer att visa sig, om i en framtid arbetshus komma att inrättas, dit man kunde hänvisa den ostraffade, hvilken enskildta personer vägra att mottaga i sitt hus, och som i brist af arbetsförtjenst tvingas af hungersnöden till förnyadt brott. — 1851 års allmänt svaga och till stor del odugliga skörd bestyrker detta förhållande, emedan under de första månaderna af 1852 flere inkommo till Länsfängelset, tilltalade för tillgrepp af matvaror, ofta till obetydligt belopp. — — I afseende på fångarnes moraliska förbättring, synes ensamhetsfängelset verka välgörande, emedan den brottslige endast eger till sitt sällskap det Gudomliga ordet, som med begärlighet läses, och samvetet, som, väckt af ordets heliga sanningar, uppmanar till bekännelse af synden och en sorg deröfver efter Guds sinne, som verkar bättring till salighet.»

2:o af Predikanten vid Länsfängelset i Carlskrona:

»Den berättelse, som jag härmed för nästl. år 1852 på grund af Kongl. Cirkuläret den 30 December 1835 för Carlskrona cellfängelse får ödmjukast afgifva, omfattar det andra i året af cellsystemets tillämpning härstädes, samt det 13:de af min tjenstebefattning såsom Fångpredikant. Jag har således varit i tillfälle att inse följderne så väl af gemensamhetsfängelserna, som af cellfängelserna, och måste för min ringa del vitsorda, att i samma mån som de förra medföra ett menligt inflytande på fångarnes moraliska tillstånd i allmänhet, så fördelaktig inverkan hafva de sednare utöfvat, och skola utan tvifvel utöfva, på detsamma. Lastbarheten, som i de förra grep omkring sig såsom en pestsmitta och lätt utplånade och förstörde hvarje helig känsla, som möjligen ännu var qvar, måste nu

hämmas i fångens afsöndrade, ensliga och dystra boning, der han endast hafver Herrans ord och sitt eget anklagande samvete att lyssna till, och många hafva i min närvaro tackat Gud att de kommit på det ställe, der de fått tillfälle behjerta sin belägenhet, emedan de annars aldrig sansat sig, eller kommit till bättre tänkesätt. Efter ett kortare eller längre vistande i cellen, har merändels förmärkts en förändring i brottslingens sinnesstämning, han har börjat ångra sina villfarelser, börjat söka och emottaga andelig upplysning och med detsamma erkänt; och jag vågar hoppas, att de fleste brottslingarne gått utur fängelset förbättrade och med det fasta beslut att genom Guds nåd qväfva sina onda böjelser och öfvergifva lastens bana, och säkerligen skall minnet af cellfängelset blifva en kraftig bevekelsegrund att fly synden och föra ett rättfärdigt lefverne.»

3:o af Predikanten vid Länsfängelset i Fahlun:

»Cellfängelset visar fortfarande sitt verksamma inflytande att förmå brottslingen till snar bekännelse och bringa honom till ånger och afsky för missgerningen.»

4:o af Predikanten vid Länsfängelset i Mariestad:

»Den berättelse rörande religionsvården vid Skaraborgs Läns-cellfängelse, hvilken jag härmed enligt gällande föreskrifter får afgifva för nästlidet år **1852**, omfattar det 5:te året af detta slags fängelses tillvaro härstädes. Det system rörande fångarnes vård och behandling, som bör vara förknippadt med en dylik anstalt, har under detta år, så vidt jag erfarit, med all noggrannhet blifvit tillämpadt. Allvar och ordning, stillhet och tystnad har dervid iakttagits, hvilket redan i och för sig haft gagnande inflytande på fångarnes moraliska tillstånd, åt hvilket Guds ords förmaningar vid enskild religionsundervisning och Christendomsförhör, offentliga Gudstjenster, samt ensliga bot- och andaktsöfningar ännu mer hafva beredt upprättelse och bättring. Att likväl desse hvarken kunnat åstadkommas så allmänna, ej heller alltid blifvit så beståndande, som man skulle vilja föreställa sig till följe dels af den hastiga yttre förändring, som vidtager med hvarje ertappad brottslings första inträde i cell, och dels af den sjelfbesinning, hvartill han liksom tvingas under den fortfarande dystra ensligheten, lärer kunna inses, då man betraktar både det stora antal brottslingar, som blott under ett år hitkommit, och det stora moraliska förderf, under hvilket det varit hemfallet. — — — Gröfre brott,

isynnerhet föräldrars öfverfallande af sina barn, hafva ock ökats, äfvensom icke så få återfall förekommit. Det är smärtande att nödgas uttala dessa bedröfliga sanningar, hvilka likväl synas ådagalägga, att cellsystemet, hvars stora företräden framför de gamla gemensamhetsfängelserna äro obestridliga, dock i sina verkningar i det hela förlamas och ofta tillintetgöres så länge de kända och erkända bristerna i nuvarande fångforsling och brottmålslagskipning fortfara.»

5:o af Predikanten vid Kronohäktet i Eskilstuna:

»Ehuru den tid af fyra månader, som härvarande cellfängelse varit som kronohäkte begagnadt, är alltför kort för att deraf kunna fälla något bestämdt omdöme öfver härvarande cellfängelses ändamålsenlighet och nytta, så har dock redan flera glädjande resultat visat sig af ensamhetsfängelsets välgörande inflytande. Detta har synnerligast varit förhållandet med sådana brottslingar, som tillhöra allmogen, hvilka sjelfva mången gång erkänna det förderfliga i gemensamhetsfängelserna, der de flesta af lättsinniga och förhärdade kamrater blifvit styrkta i förakt för både gudomlig och mensklig lag, och sålunda vanligen derifrån utgått mera förhärdade, än förbättrade, och snart derefter blifvit för nya brott tilltalade. Sådana hafva vanligen visat mycken ånger, med glädje omfattat tillfället att läsa Guds ord och med uppmärksamhet mottagit religionsundervisning, samt yttrat föresatser om ett förbättradt lefverne. Deremot hafva synnerligast sådana, som förut tillhört Krono-Arbets-Corpsen, eller de, hvilka under sin föregående lefnad erhållit en slags ytlig halfbildning utan någon religiös grund, visat en kallsinnig liknöjdhet för så väl läsningen af andaktsböckerna, som de religiösa samtalen, och bland dessa har blott ett enda undantag visat sig med en lifstidsfånge, f. d. kronoarbetskarl, på hvilken ensamhetsfängelset tycktes utöfva ett särdeles välgörande inflytande, och hvilken yttrade mycken fruktan för de förhärdade kamrater, i hvilkas sällskap han på fästning skulle komma, hvarigenom han befarade, att de goda föresatser, han för närvarande hyste, kunde komma att vackla. Icke få bland desse olyckliga hafva sjelfva anklagat bränvinet eller sina mödrar för de första stegen på brottets bana.»

6:o af Predikanten vid Stockholms Läns Cellfängelse:

»Till glädje för menniskovännen kan det vittnesbörd gifvas, att fångarnes

moraliska tillstånd i allmänhet varit godt, under deras vistande inom fängelset. De på syndens bana mindre bevandrade, som hit ankommit, hafva här i sin tysta enslighet kastat pröfvande blickar till sina hjertans djup och med bitter sorg förnummit, att en ovän utsått ogräs på hjertats åker, — eller, att de sjelfve icke vårdat densamma så, som Herrans ord och deras samveten bjudit. Under erkännande härutaf och i ånger öfver sin förvillelse hafva de härinne lärt att bedja om nåd och kraft, och sedan, åtminstone vid utgåendet härifrån, tagit med sig på vägen mera allvarliga föresatser att undfly det onda och att söka en högre hjelp emot en farlig verld. — De på brottets väg mera hemmastadde hafva deremot i början af sitt vistande här visserligen sökt att fördölja sin brottslighet och hoppats till en tid att kunna lyckas deruti; men, då den tysta cellens väggar varit stumma, då ingen understödt deras föresatser, då de ej haft något annat sällskap, än sina egna förebrående tankar, då dessa tankar åter flyttat själen in på gångna dagar, hafva dessa fångar också, här störda utaf ingen, fått mönstra sina dagar och insett, att de kommit långt på sidan om det rätta hemmets rätta hemväg. Öfvertygade härom hafva de väl ännu, fruktande för straffet, sökt i osanning sin räddning derifrån; men då den Helga Lärans sanningar fått orubbadt ligga verkande inom det sjuka hjertat, då dessa sanningar så småningom bränt bort det skadliga i detta hjertas sår, har den andligt sjuke börjat se sig om efter en Himmelsk Läkare, den ensame börjat känna behofvet af en vän, och derför vändt sig åter till sin bäste vän, och så har det fallna barnet uppstått och till Fadren återgått, under böner om förlåtelse och nåd. — På samma gång som det är en ljuf glädje att kunna säga, det fångarne, med högst få undantag, här i denna ensamhet kommit så till bättre föresatser, tror jag det icke vara för mycket vågadt, att påstå, att den största välgerning, som vår tid bevisat fallna medmenniskor, är anskaffandet utaf cellfängelser.»

7:o af Predikanten vid Gefleborgs Länsfängelse:

»De inom cellerna nästan dagligen gjorda besök hafva sistlidne år, likasom tillförene, blifvit af fångarne med få undantag väl emottagne, och, jemte Guds ords betraktande och ensamheten, äro dessa besök otvifvelaktigt af ganska stor nytta; ty ensam med fången, utan andra vittnen, än Gud och fångens samvete, händer

det icke sällan, att de många afvikelserna från Guds och verldslig lag, som under fångens lifstid inträffat, nu upptäckas, hvarjemte de motiv, som frambringat dessa brott, ofta afslöjas. Emedan dessa besök derföre mången gång till predikantens glädje blifva belönade, vore det önskligt, om intet hindrade predikanten att när som helst verkställa dessa besök och inom ett fängelse, der fyratio à femtio fångar merändels dagligen förvaras, kunde äfven ett tillräckligt fält för hans dagliga verksamhet finnas.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Utom andra fångar, hvarpå ordet, ensamheten och förenämnda besök verkat fördelaktigt, vill jag endast anföra såsom exempel tvänne ynglingar, af hvilka den ene vid sin ankomst och under flera veckor tycktes vara oböjlig för alla väckelsemedel, men dock sedermera så bevektes, att han med mycket djup rörelse bekände icke allenast det brott, för hvilket han var tilltalad, utan äfven många andra för flera år sedan begångna, och har, efter hans befrielse, intet emot hans fräjd varit att anmärka; den andre åter, mycket okunnig i salighetsläran och försjunken i moraliskt förderf, har under sitt vistande inom fängelset, hvarest han ännu finnes, till följe deraf att han, af underrätt dömd till döden för stöld under vådeld, genom Kongl. Maj:ts nåd får umgälla sitt brott med viss tids fängelse i cell, — förkofrat sig ganska mycket i läsning, vunnit håg och lust för ordet, och är flitig i allt det han hafver för hand, samt tackar Gud, som så skickat, att han inom det fängelse, i hvilket han kommit till kännedom af sin brottslighet, får tillbringa strafftiden. — Men har man glada företeelser att minnas, så har man äfven sorgliga, då man eftersinnar, att mången fånge, som man erfarit, under djup ånger, såsom det åtminstone synts för menniskoögon, med den Högstes bistånd utlofva bättring, dock snarligen återkomma hit, hvarifrån han utgick under önskan och bön till Gud att aldrig återvända; dock kan jag icke annat nu, än tillförene, nämna, att de fleste, som återfalla, äro sådane, som varit i saknad af något hem och icke kunnat beredas någon stadig sysselsättning.»

8:o af Predikanten vid Wenersborgs Länsfängelse:

»Det lider intet tvifvel att cellen alltid i det hänseendet är nyttig, att fången, hindrad från gemenskap med en hop förderfvade kamrater, hvilkas samvaro måste

utöfva det aldra skadligaste inflytande på dem inbördes, öfverlemnad åt sig sjelf och omgifven af den djupaste tystnad, hafvande tillgång endast till det ord, som kraftigast uppmanar till besinning och ånger, och flitigt besökt af Själasörjaren, samt såmedelst tvingad att tänka på sin föregående vandel, om möjligt är, skall bringas till uppriktig och offentlig bekännelse af sina brott. Så har ock varit händelsen med de aldra flesta ransakningsfångar, som under sist förflutna år blifvit intagne i härvarande fängelse: äfven flertalet af dem, som hitkommit påstående sig vara oskyldiga till den förbrytelse, hvarför de blifvit anklagade, har dock snart tillstått densamma. I detta hänseende återstår dock, såsom mig synes, en väsendtlig brist att afhjelpa. Endast Wäne Häradsrätt har kunnat hålla sina ransakningar i sjelfva fängelset. Fångar, som varit anklagade inför andra Domstolar, hafva för hvarje ransakning måst dittransporteras, ganska ofta flere tillsammans, och efter framkomsten förvaras tillsammans i häradshäktet ett eller flere dygn, stundom äfven hela veckor. På sådant sätt har den föregående ensamhetens helsosamma inverkan icke sällan gått förlorad, och mången fånge, som under synbart bekymmer för mig gjort sin bekännelse och lofvat att vidhålla den inför Domstolen, har återkommit i helt annan sinnesstämning, efter ett fräckt förnekande af sitt brott. Flere andra fångar, hos hvilka ångren varit djupare rotad, hafva ock omtalat, för hvilka farliga frestelser, ja, till och med hotelser och våldsamheter af illa sinnadé kamrater, de under sådana utfärder varit blottställde. Detta missförhållande, som är så väsendtligt, att det upphäfver cellfängelsets idé, kunde förekommas derigenom att en särskild Brottmålsdomare förordnades för ett eller flere cellfängelser, att åtminstone i fortsättningen utföra ransakningen öfver fångarne. På fångar, som under de första i cellfängelset tillbragta månaderna icke kunnat bevekas till bekännelse, hafva sedermera nästan alltid alla bemödanden att väcka dem till besinning och uppriktighet blifvit utan önskad framgång. I begynnelsen är intrycket af den stora förändring, som i yttre hänseende föregår vid och genom fångens insättande i cell, ganska starkt, och af dem alla är väl ingen, som icke djupt känt det, men de, som äfven derunder låta ondskan få välde öfver sig, förhärdas efter hand allt mer, och äro till slutet alldeles otillgänglige för alla förmaningar, ehuru det merändels är temligen synbart, att inom dem brinner en

afgrund, som förtär äfven deras kroppskrafter. Måhända skola de finnas, som med anledning af denna hos ett litet antal fångar ögonskenliga företeelse, skola påstå, att cellen har ett menligt inflytande på somliga; men det är ju fångens egen skuld, att han icke genom en uppriktig och sanningsenlig bekännelse lyfter af sig en börda, som blifver honom för tung, att när han erfar sanningen af denna en till Herran omvänd menniskas utsago: då jag ville förtiga mina brott, försmäktade mina ben; han icke söker att få erfara sanningen af den andra: jag sade: jag vill bekänna inför Herran min öfverträdelse; då förlät Du mig min synds missgerning. De, som uppriktigt bekänna och redligen ångra sina brott, få alltid genom den rika tillgången till ordet så mycken tröst, att de icke undertryckas af bekymren. Någon sinnesrubbning eller galenskap har icke visat sig hos någon fånge, som hitkommit med sundt förnuft. Deremot har äfven under detta år den bedröfliga omständigheten inträffat, att en fånge, Johan Peter Björner, sjelf afhändt sig lifvet genom att hänga sig i cellen; men, utom det att sjelfmord äfven någon gång inträffat i gemensamhetsfängelse, förtjenar, särskildt hvad Björner angår, anmärkas, att han, född af Zigenarstam, allt ifrån barndomen fört en kringstrykande vandel och nu, sedan han blifvit vanfräjdad, fruktade att för framtiden blifva förhindrad från detta honom särdeles kära lefnadssätt. — Någon djupare sorg förmärktes icke hos Björner, än hos de fleste andra fångar, och anledningar till misstanke för så olyckliga planer förekommo ej. Men det torde förtjena anmärkas, att alla de tre, som under sistförflutna 10 åren sjelfva afhändt sig lifvet i härvarande Länsfängelse, nästan helt och hållet saknade christendomskunskap. Björner, ehuru omkring 17 år gammal, kände ännu icke alfabetet och kunde ingen christlig bön.»

9:o af Predikanten vid Kalmar Länsfängelse:

»Genom cellinrättningen är mycket vunnet. Nu är icke tillfälle för den ene fången att uppmuntra den andre att fortsätta den brottsliga lefnaden. Lyckas det Predikanten att väcka någon rörelse och ingifva några beslut och föresatser hos fången att afstå från vandringen på brottets bana, så bortdunstar icke detta här, såsom i gamla fängelset, under bullret af svordomar, lättsinniga samtal, afskyvärda sånger och illvilliga hotelser. Här är en tempellik tystnad, som icke afbrytes af

något, utom af de framhviskade kommandoorden till de vakthafvande. De flesta fångarne sysselsätta sig också nästan oafbrutet, så länge dager är, med läsning. Begärligt synes hvarje fånge emottaga Predikantens besök. Dessa äro också onekligen de bästa tillfällen för Predikanten att verka på fångarnes moraliska förbättring. Genom kraften af det heliga Gudsordet, åt hvilket fången ensamt kan egna sin uppmärksamhet, bör mycket kunna uträttas; ty Han, den gode Anden, som allt godt verkar i allom, klappar väl äfven, fastän oftast förgäfves, på dessa förförda och förderfvade menniskohjertan. Dock förspörjes Guds ords verkan mindre hos den gamle brottslingen, som i gemensamhetsfängelsernas skola hunnit förskansa sig bakom en nästan ogenomtränglig förhärdelse, än hos dem, som äro okunnige om gamla samfundsandan i dessa häkten. Dessutom synes beklagligen, att icke hela steget är uttaget för fångarnes förbättring genom cellinrättningen ensamt i Länsfängelset. De gemensamma häradshäktena, samt gemensamhetsresorna till och ifrån dessa för ransakningarna vid tingstillfällena, qvarstå ännu såsom en högst förderflig qvarlefva af gamla skolan. Fångar, åtminstone de för samma brott tilltalade, borde aldrig, såsom nu sker, forslas tillsammans till, och förvaras tillsammans i häradshäktena. Under vägen till och ifrån dessa, samt under vistandet der tillsammans, äro de såta vänner och göra sina tysta öfverenskommelser att intrassla saken; men inför Rätta, samt då de komma i sina enskilda celler, skylla de skoningslöst den ene på den andre.»

10:o af Predikanten vid Christianstads Läns-cellfängelse:

»Mer än sex år hafva nu förflutit, sedan härvarande cellfängelse upplät sina celler, för att emottaga Länets ransakningsfångar, hvilka tillförene varit förvarade i fästningsfängelset. Undertecknad, som under loppet af dessa år haft sig anförtrodd själavården vid Länsfängelset, har efter bästa förmåga sökt med uppmärksamhet följa cellsystemets moraliska verkningar på fångarne. I mina föregående årsberättelser har jag varit i tillfälle att på det fördelaktigaste vitsorda dessa verkningar, och det gläder mig att äfven denna gång icke behöfva jäfva de föregående årens erfarenhet. Ett ransaknings-cellfängelse kan betraktas ur tvänne hufvudsakliga synpunkter, nemligen i dess egenskap af tvångsanstalt och förbättringsanstalt. Som tvångsanstalt utöfvar detsamma ett gynnsamt moraliskt in-

flytande på de fångne, derigenom, att det bringar dem till bekännelse af sina brott, utan att mot dem använda medel, hvilka visserligen kunna åstadkomma det åsyftade ändamålet eller den brottsliges bekännelse, men som, föga öfverensstämmande med civilisationens fordringar, endast bidraga att ännu mera förhärda de brottsliges sinnen. Dessa verkningar af cellsystemet äro onekligen de, hvilkas giltighet minst kan sättas i fråga.

Hvad åter angår ransaknings-cellfängelsets verkningar till den fångnes moraliska förbättring, så blifva naturligtvis dessa alltid svårare att bevisa. Emellertid torde dock icke så obetydligt vara vunnet dermed, att den fångne i cellfängelset icke försämras, såsom i gemensamhetsfängelset är fallet, och att just härigenom det vanhedrande i sjelfva fångenskapen i allmänhetens ögon minskas, samt att han derstädes icke knyter några farliga och förföriska bekantskaper, så att efter första felsteget ännu för honom förefinnes möjlighet att återgå på en bättre väg. Af sju unga fångar, som under loppet af åren **1847—1849** blifvit i härvarande Länsfängelse underviste i sin christendom och till H. H. Nattvard admitterade, hafva veterligen ingen återfallit i brott. Af öfrige, som genom Fångvårdssällskapets försorg blifvit utsatte i tjenst, hafva visserligen en del beklagligtvis gjort sig skyldige till nya lagöfverträdelser, men de fleste hafva uppfört sig väl, samt en och annan till och med exemplariskt. På grund af den erfarenhet, jag således tror mig hafva förvärfvat, dristar jag uttala den sanning, att cellsystemet både är det bästa och värdigaste medlet att förmå den brottslige till bekännelse af sitt brott, samt det enda kända fängelsesystem, genom hvilket han kan väckas till sjelfpröfning, ånger öfver synden och deraf flytande föresats till bättring. Några menliga följder af ensamheten hafva under loppet af förflutna året icke förmärkts, lika litet som jag anser dem vara att befara der, hvarest god ordning råder och cellfånge behandlas i öfverensstämmelse med systemets anda.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Det har ofta blifvit anmärkt som en ofullständighet i cellsystemets tillämpning i vårt land, att fångarne vid ransakningstillfällena under loppet af flere dagar få vistas tillsammans, hvarigenom ensamhetsfängelsets verkan till en stor del omintetgöres. Skall man tro deras egna berättelser, så stadnar det icke vid fångar-

nes inbördes samtal, utan många komma till och med under vistelsen i härads-fängelserna i tillfälle att samspråka med sina på fri fot varande medbrottslingar, hvilka uppmuntra dem till ett envist nekande. De häraf härflytande olägenheterna erfaras nästan dagligen, och det är helt nyligen, som ett fadermord var nära att blifva ostraffadt genom de uppmuntringar, som mördaren i häradsfängelset, enligt egen berättelse, erhöll af sin ännu icke häktade moder, som sjelf varit auctor intellectualis till detta fasaväckande brott.

Det vore derföre af högsta vigt, att ändring snart kunde vinnas i detta förhållande, hvars olyckliga följder länge varit insedde, utan att dock veterligen något genomgripande försök blifvit gjordt till dess afhjelpande.»

IV. AFDELNINGEN.

Om helsovården inom Fängelserna och Krono-Arbets-Corpsen.

Rörande denna del af fångvården har Styrelsen ansett sig böra åberopa den redogörelse derför, som den till Styrelsens biträde nådigst förordnade Läkare, med ledning af inkomne rapporter, afgifvit, lydande sålunda:

»Öfversigten af helsovården vid Rikets fängelser under år 1852 visar i allmänhet ett mindre gynnsamt förhållande, än under de nästföregående åren, hvilket ännu mera faller i ögonen, om man betraktar de sjukdomar, inom hvilka förökning visat sig och dessa sjukdomars för året egna beskaffenhet. Ehuru under året endast ett Cellfängelse, i Carlskrona, tillkommit i afseende på redovisningen för helsovården, med 48 vårdade och 1 död, så hafva likväl vårdade sjuke med ett antal af 745 öfverskjutit det föregående året, och de döde med 69. Anmärkas måste dock, att medeltalet fångar på dag vid de flesta fängelser under 1852 varit högre än 1851. Inga epidemiska sjukdomar hafva under året förekommit, om icke Skörbjuggen och Diarrheerna, som uppträdt på ett större antal fängelser, skulle kunna så anses, och såsom endemiske endast Bröstinflammationer och Skörbjugg vid Långholmen, och framförallt den sednare sjukdomen vid Carlsten. De sjukdomar, hvarigenom antalet vårdade och döde i allmänhet ökats, äro Lunginflammationer, Diarrheer och Skörbjugg. De orsaker, hvarigenom man i någon

mån kan förklara dessa sjukdomars allmännare förekommande, skola vid redogörelsen för de speciella sjukdomarne uppgifvas.

Tab. Litt. L., uppgjord efter samma formulär som föregående år, lemnar öfversigt af sjukdomarnes olika freqvens, inbördes förhållande och den mortalitet, de både i allmänhet och inom de särskildta fängelserna förorsakat. Såsom förklaring till denna tabell torde få tilläggas: att

Febrarne, hvilka dels och mest utgjorts af enkla gastriska, dels af nervösa febrar, under året uppgått till **448**, endast **4** mer än under **1851**, hvaraf **13** aflidit, eller **2** mindre än nyssnämnde år.

Frossfebrarne hafva under året endast i ringa mån varierat från det föregående. De hafva nemligen uppgått till **308**, med **1** död, då de **1851** uppgingo till **342** och **1850** till **270**. Deras typ har varit tertian och qvartan och deras fallenhet att recidivera, på några fängelser, större än vanligt, hvarigenom antalet sjukdomar blifvit större än angripne personer.

Utslagsfebrarne hafva alla utgjorts af Smittkoppor, tillsammans **25** fall, af hvilka **14** förekommit vid Krono-Arbets-Compagnierna vid Carlsborg, der också det enda inträffade dödsfallet i denna sjukdom egt rum. De öfriga fallen hafva förekommit inom Straff- och Arbetsfängelserna, med undantag af **4** i Länsfängelset i Linköping och **1** i Carlskrona.

Bröstinflammationerna, hvilka redan under **1851** visade en betydlig stegring och näst de chroniska Bröstsjukdomarne under detta år förorsakat den största mortaliteten, hafva under **1852** tilltagit i ännu högre grad och af alla sjukdomar utan undantag vållat den största dödligheten. De sjukes antal uppgingo nemligen **1851** till **315** med **44** döde, hvaremot de insjuknade under **1852** utgjorde **554** med **76** döde. Största antalet döde hade under **1851** förekommit inom Krono-Arbets-Compagnierna, men under **1852** hafva Straff- och Arbetsfängelserna, och bland dessa företrädesvis det vid Långholmen, bidragit med alldeles samma antal. Bröstinflammationernas uppträdande vid Långholmen företer en egen märkvärdighet, som med några ord torde få vidröras.

Sedan under Januari månad **6** och under Februari **4** fall af Lunginflammationer utan något dödsfall förekommit, ökades de i Mars med **33**, hvaraf **3** afledo,

och uppgingo i April månad ända till 90, af hvilka 31 under månaden tillfrisknade, 17 afledo och 42 qvarlågo till Maj. Under denna månad insjuknade ytterligare 25 och afledo 9, hvarefter sjukdomen småningom i Juni aftog, så att endast 6 nya fall insjuknade och 1 afled. Dermed upphörde sjukdomen för året, sedan den rasat med en våldsamhet, som förut varit utan exempel. Anmärkningsvärdt är äfven, att sjukdomen icke, såsom vanligt, angrep de fångar, som voro sysselsatte med arbeten i fria luften och utsatte för den oblida årstidens inflytelser, utan hufvudsakligen en afdelning fästningsfångar, som under vintern varit sysselsatte med skräddararbete uti en gemensam lokal. Ehuru denna lokal icke egentligen kunde anses hvarken för trång eller behöfde sakna behörig vädervexling, så är det likväl tämligen säkert, att det stora antalet af insjuknade från denna verkstad berodde på luftens förskämning och bristande syrehalt. Då man känner fångars vanliga fiendtlighet mot frisk luft och begär att genast tillsluta alla ventilatorer, så snart icke en bestämd befallning att lemna dem öppna för hvarje gång gifves, samt derjemte den ytterliga hetta, som inom en dylik skräddareverkstad måste uppkomma genom mängden af använda pressjern och af elden för deras upphettande, så inses lätt, huru denna luftförskämning uppkommit. Att en sådan luftens beskaffenhet egt rum, syntes äfven af sjukdomens natur. Den uppträdde icke med vanliga inflammatoriska symptomer, med smärtsamma håll och stygn, utan oftast på en gång, såsom en blodstagnation i båda lungorna, med blåaktig ansigtsfärg och ytterlig mattighet. Bloduttömningar, som ofta vid början af en Lunginflammation kunna häfva hela sjukdomen, ökade här densamma, och det aftappade blodet visade snarare blodets beskaffenhet hos en skörbjuggspatient, än hos en med en inflammatorisk sjukdom behäftad. Kylande och nedstämmande eller så kallade antiphlogistiska medel visade likaledes emot vanligheten ingen verkan, endast de stimulerande god. Att denna form af Lunginflammation stod i nära samband med den föregående året härjande och sedermera på sommaren med förnyad häftighet återkommande skörbjuggen, möter intet tvifvel, och utom den förut uppgifna tillfälliga orsaken förefunnos sålunda äfven allmänna och svårare att utreda. För luftens förbättrande har emellertid en af kakelugnarne i verkstaden blifvit borttagen och en öppen spis med direkt drag satt i stället, hvar-

igenom hettan i rummet minskats, luften förbättrats, och helsotillståndet, så vidt det ännu synes, sedermera dersammastädes blifvit förbättradt.

Vid de öfriga Straff- och Arbetsfängelserna förekommo: vid det i Malmö 74 fall, men endast med 3 dödsfall; vid Krono-Arbets-Compagnierna deremot mera allmänt; vid 1:sta 36 sjukdoms- och 6 dödsfall; vid 2:dra, 3:dje och 4:de Comp. 66 sjukdoms- och 17 dödsfall; vid 5:te 7 sjukdoms- och 1 dödsfall, samt vid 9:de och 10:de 93 sjukdoms- och 13 dödsfall. Näst Långholmen hade sålunda Bröstinflammationerna den största intensiteten, ehuru ej det största sjukantalet, vid Carlsborg, liksom äfven fallet sednare på året var med Skörbjuggen. Af 34 sjuke inom Cellfängelserne afledo endast 2:ne.

Diarrheer hafva under 1852 förekommit i långt större antal, än under nästföregående år. De hafva tillsammans uppgått till 714, hvaraf 36 aflidit. De hafva temligen jemnt förekommit inom alla fängelser, men den största dödligheten hafva de förorsakat inom Straff- och Arbetsfängelserna för qvinnor, eller egentligen Stockholms och Götheborgs, samt inom Krono-Arbets-Compagnierna. Inom de förstnämnda qvinnofängelserna är denna sjukdom under de sednaste åren den företrädesvis herrskande, och hvaraf långt flere lida än de, som finnas å sjukrapporterne upptagne. På Carlsborg hafva några blodiga Diarrheer förekommit.

Vattusot har förekommit i 91 fall, af hvilka 33 döda. Såsom förut blifvit anmärkt, är denna sjukdom vanligen en complication och en ändpunkt af flerfaldiga andra, så att sjukdomens grundorsak sällan genom detta namn uttryckes. Vanligen följer den dock på Njursjukdomar, chroniska Bröstsjukdomar och Diarrheer.

Lungsot och chroniska Bröstsjukdomar hafva till antalet behandlade öfverstigit det för 1851 med 16, men understigit det för 1850 med 8. Hvad mortaliteten åter vidkommer, så har den under de sednaste åren varit öfverhufvud tagen något i fallande. Den uppgick 1851 till 78; innevarande år till 72. Straff- och Arbetsfängelset vid Långholmen har härtill bidragit med 31, och det på Norrmalm med 6 döda, ett, jemförelsevis med föregående år, ringa antal.

Skörbjugg har under 1852 ånyo betydligt tilltagit, särdeles hvad extensiteten vidkommer, så att den förekommit vid de flesta Straff- och Arbetsfängelser, vid alla Krono-Arbets-Compagnierna och vid 3:ne Cellfängelser. Då antalet insjuk-

nade 1851 utgjorde 274, hafva de 1852 uppgått till 483. Dödligheten liksom förut ringa; endast 6. Långholmen har egt det utan jemförelse största sjukantalet 272; derefter Carlsten, Malmö och Krono-Arbets-Compagnierna vid Rindö och Carlsborg. Skörbjuggens allmännare utbredande tyckes dels bero på en allmän förherrskande sjukdomsconstitution, densamme, som föregår och gynnar Choleraepidemiens utbredande, dels synes den stå i förhållande till den under sednare år inom fängelserna nödtvunget minskade utspisningen af vegetabilier, d. v. s. potatis, hvilken till följe af potatissjukan måst på de flesta ställen minskas. Detta sednare visar sig äfven derutaf, att då potatis kan återtagas i utspisningen eller för de sjuka begagnas såsom läkemedel, under form af sallat och dylikt, mildras eller förbättras sjukdomen.

Om dessa förmodanden visa sig grundade, kan man hoppas, att om orsakerna småningom upphöra, man också kan blifva herre öfver sjukdomen och att de vid de angripna fängelserna vidtagna förbättringar i helsovården skola göra sig fullt gällande. De 6 dödsfallen hafva inträffat vid Krono-Arbets-Compagnierna, och rapporterne upplysa, att de flesta inträffat till följe af complicationer, såsom med Lunginflammationer och dylikt.

Ögonsjukdomar hafva, såsom vanligt, förekommit temligen ofta vid Krono-Arbets-Compagnierna, der de dels utgjorts af Ögoninflammationer, beroende på yttre våld, dels af fel i nervhinnans function (Nattblindhet), hvilken sednare sjukdom vissa år i större antal äfven brukar förekomma inom Straff- och Arbetsfängelset på Norrmalm; men som under 1852 varit sällsynt.

Venerisk sjukdom har endast i 32 fall förekommit och alltid under urartade former.

Sinnessjukdomar, med derunder hänförda *sjelfmord*, hafva tillsammans förekommit i 25 fall, det minsta under de sista 3:ne åren. Dödsfallen hafva deremot uppgått till 10, det största antalet åter under dessa nämnde år. Af dessa hafva 9 berott på sjelfmord.

Utaf sjelfmorden hafva 2 förekommit vid Långholmen af fångar, förvarade i cell. Den förste, Tellsten, var för bruk af lifsfarligt vapen dömd till 6 månaders fängelse i cell, der han intogs den 22 Juni och afhände sig lifvet genom häng-

ning få dagar derefter. Någon sinnesrubbning hade icke blifvit iakttagen. Correctionisten Nordqvist, dömd till cellstraff, hängde sig äfven utan föregående anmärkt sinnesrubbning. Ett fall af sjelfmord har förekommit vid Straff-fängelset i Christianstad, der lifstidsarrestanten P. Nyqvist den 3 September fanns på latrinen med afskuren hals, hvarigenom han efter en halftimma afled. Nyqvist hade icke under lifstiden visat symptomer af grubbel eller sinnesrubbning. Vid fästningsfängelset i Warberg hade i Mars månad likaledes en fånge afskurit blod- och pulsådror på halsen, med en afbruten plåsterknif och sedan han föregående natt och dag gjort åtskilliga sjelfmordsförsök, men af omgifningen blifvit hindrad. Han hade icke förut visat symptomer af sinnesrubbning eller grubbleri. I Juli åter afhände sig en annan lifvet genom hängning, enligt undersökningen, till följe af sorg öfver en ådragen bestraffning, hvarigenom han ansåg sig hafva förlorat hoppet om erhållande af Kongl. Nåd från fästningsstraffet. Denne fånge hade flere veckor före sjelfmordet varit nedslagen och grubblande. Vid Krono-Arbets-Compagnierna vid Carlsborg hafva 2:ne sjelfmord egt rum, utan att Läkaren om desamma kunnat lemna närmare upplysning. I Carlstads cellfängelse afhände en fånge sig lifvet genom hängning, utan att Läkaren säger sig förut hos honom varseblifvit hvarken kroppslig eller sinnessjukdom. I Wenersborgs cellfängelse hängde sig äfvenledes en 17 års frisk och stark Tattaryngling vid namn Björner, sedan han något öfver en månad varit i fängelset intagen under ransakning för stöld. Läkaren eller vaktpersonalen uppgifver sig icke hos honom hafva varseblifvit någon förändring i sinnesbeskaffenhet innan brottet begicks. Härvid förefaller det anmärkningsvärda, att af de 9 begångna sjelfmorden hafva endast 2 förekommit vid cellfängelser; alla de andra på straff- och arbetsfängelserna för mankön, samt Krono-Arbets-Compagnierna vid Carlsborg, och der dels af personer, som setat i cell, dels varit i gemensamhetsfängelse.

Den 10:de af de under rubriken döde upptagne utgöres af en vansinnig, som någon tid vårdats på sjukhuset vid Carlsborg och aflidit till följe af en till acut öfvergången hjernsjukdom.

Af de öfrige för Sinnessjukdom upptagne hafva de fleste varit lindrigare angripne och symptomerna dels chroniska och förutgående fängelsestraffet, dels till-

fällige och lätt öfvervunna. Vid Långholmen vårdades en frivillig arbetsfånge för Hypokondrie och behäftad med den fixa idéen, att kamraterna traktade efter hans lif. Han kunde dock snart åter börja deltaga i arbetet, ehuru hans tungsinthet till en del qvarstod. Den i Landskrona vårdade hörde till ofvannämnda lättare cathegori, som inom en månad angreps och tillfrisknade, samt likaledes den enda på qvinnofängelserna, nemligen i Norrköping, vårdade. På qvinnofängelset å Norrmalm i Stockholm, finnes visserligen en fånge, Amanda Carlsson, der intagen såsom vådlig för allmänna säkerheten och förvunnen till svårare brott under sinnesrubbning. Denna fånge har visserligen under året flera gånger lidit af congestioner till hufvudet och deraf beroende börjande sinnesförvirring, hvilken dock aldrig fått tillfälle under detta år utveckla sig till fullständig sinnessjukdom. Af de 4 vid Carlsborg för sinnessjukdom upptagne hafva 3:ne endast i lindrig och snart öfvergående grad deraf lidit, 2 till utseendet efter missbruk af spirituosa, och endast den 4:de var svårare angripen, hvilkens vansinne öfvergick i *Mania*, hvarifrån han dock efter ett par månader återställdes.

Utaf 2 vid Carlstads cellfängelse vårdade vansinnige, led en af Hypokondrie och återställdes utan att från cell förflyttas, den andre inkom såsom Idiot till fängelset och utgick i samma tillstånd. Den på Stockholms Läns cellfängelse var en qvinna, med svagt utvecklade förståndsförmögenheter, hvilken led af en till sinnesrubbning öfvergående hemsjuka, som dock småningom aftog och troligen upphörde alldeles, sedan hon fått till sin hemort återvända. Af de vid Fahlu cellfängelse vårdade, led en, för våld mot föräldrarne, häktad mansperson, af *Melancholia*, men återställdes fullkomligt, enligt Läkarens uppgift, efter 2:ne veckors vistande i cellfängelset. Den andre, en för stöld tilltalad dräng, led af sinnesrubbning, åtföljd af ilskenhet och periodisk våldsamhet, samt öfverflyttades till Länets Dårhus, för att undergå profkur. Den tredje var en gammal supare, som led af *Melancholia*, med djup ängslan och ånger öfver begångna brott. I Wexiö cellfängelse blef en fånge, som utom fängelset periodiskt lärer varit sinnesrubbad, vansinnig under de sista dagarne af sitt ådömda fängelse vid 21 dygns vatten och bröd; han inföll i Raseri (*Mania*) och öfverflyttades till Länets Dårhus.

Vistandet i cell tyckes sålunda högst tvänne gånger haft något inflytande på den förekommande sinnessjukdomen.

I afseende på de fängelser, der en större sjuklighet och dödlighet under året varit rådande, förefinnas några oscillationer, hvilkas orsaker visserligen endast till en ringa del kunna utredas, men som dock böra anmärkas. Väderlekens förhållanden på olika orter, den olika i trakten rådande epidemiska constitutionen måste naturligtvis äfven på här belägna fängelsers innebyggare utöfva ett menligt eller helsosamt inflytande. Härtill kommer flerfalldiga lokala förhållanden, fångpersonalens mer eller mindre täta ombyte, genom ökadt antal uppkommande trängsel, o. s. v. Hufvudstadens straff- och arbetsfängelser torde mera än några andra vara utsatta för dessa sednare menliga inflytelser, och resultatet är vanligen lätt synligt uti de årliga redogörelserna. Långholmen intager under år **1852** härutinnan första rummet. De vårdade sjuka hafva derstädes uppgått till **757** eller omkring **50** mera, än under hvardera af föregående 3:ne åren. De dödas antal har också varit i tilltagande. Det har under året uppgått till **78**, eller **28** flera än föregående år. Orsaken till denna ökade dödlighet ligger uti de förutnämnde under våren härjande nästan epidemiska Bröstinflammationerna, uppgående till **167** med en dödlighet af mer än **22** procent. I chroniska Bröstsjukdomarna har dödligheten åter år efter år blifvit mindre, så att under **1852** endast **31** derutaf aflidit. Den ökade sjukligheten åter har berott dels på nyssnämnde stora antal Bröstinflammationer och dels på den under sommarmånaderna starkt härjande Skörbjuggen. Såsom jag förut anmärkt, tycktes dessa båda sjukdomar, liksom sinsemellan, ega en viss likhet, d. v. s. att de båda berodde på en egen förskämning af blodet, som hos båda starkt framträdde. I Skörbjugg vårdades **272**, eller **122** flera än föregående år, då den äfvenledes var i tilltagande. Anmärkas måste dock, att formerna under **1852** voro mildare. Af de vid Långholmen aflidne hafva **60** varit fästningsfångar och endast **18** correctionister.

Vid fästningsfängelset å *Carlsten* har sjukligheten under året likaledes varit i ett betydligt tilltagande. Under **1851** vårdades derstädes **113** sjuke, af hvilka **10** afledo; under **1852** deremot **215** med lika stor mortalitet. Orsaken till den ökade sjuknummern har äfven här berott på Skörbjugg. Denna sjukdom började

redan i April i ringare grad och med föga extensitet, men tilltog sedan under de följande 3:ne månaderna, hvarefter i Augusti den åter började aftaga, så att mot slutet af året endast enstaka fall af utbildad sjukdom förekommo. Sjukrapporten upptager under året såsom för Skörbjugg vårdade 85, då 1851 endast visade 14. Läkaren på stället anmärker dock, att antalet af Skörbjuggspatienter ingalunda bör bedömas efter rapporterna, emedan der endast finnas upptagna de, som voro så svårt angripna, att de i sjukhvalfven måste intagas. Dessa hvalf blefvo äfven under sommaren alldeles otillräckliga för att rymma de sjuke och 3:ne andra fånghvalf måste för sådant ändamål upplåtas. Då sjukdomen mot hösten aftog, befanns likväl vissa symptomer af densamma ännu qvarstå hos ett stort antal personer och man kunde nästan säga, att hela fångpersonalen led af ett permanent scorbutiskt anlag, hvilket på deras organismer, och på alla deras sjukdomar, fortfor att utöfva ett ganska menligt inflytande. De på hösten talrika Diarrheerna ansåg Läkaren likaledes stå med Skörbjuggen i ganska nära sammanhang. Slutligen tillägger han: »De spår denna sjukdom hvarje höst allmänt lemnar efter sig äro: en mer än vanligt hög grad af liknöjdhet, slöhet och muskelsvaghet, anlag för Diarrheer och Vattsot m. m., långsamt förlopp af förekommande sjukdomar och stor sjuklighet.»

För att närmare utreda förhållandet med denna öfverhandtagande sjuklighet, lät Kongl. Styrelsen under sommaren, genom sin biträdande Läkare, göra en allmän sjukmönstring af fångarne vid Carlstens fästning, hvarvid dervarande Läkares föregående uppgifter endast befunnos allt för matt hafva tecknat fångarnes helsotillstånd. Större delen befunnos nemligen lida af visserligen ofta lindriga, men dock märkbara, symptomer af ofta nämnde sjukdom och arbetskraften till följe deraf på ett oroande sätt nedsatt. De speciella förhållandena och deras sannolika orsaker, samt de nödvändigaste mått och steg, som måste vidtagas, äro i den vid tillfället till Kongl. Styrelsen ingångna rapporten redan meddelade, så att de icke nu behöfva ånyo upprepas, liksom en stor del af dessa förbättringar, t. ex. i afseende på utspisningen och sjukkosten, samt sjukhvalfvens utrödjande m. m. redan vidtagne, och andra, såsom det nödvändiga anskaffandet af en sund och ändamåls-

enlig lokal för de sjukes vårdande, om förbättring skall blifva möjlig, hvila ännu under afgörande.

Vid *Stockholms* Straff- och Arbetsfängelse för qvinnor har sjukantalet uppgått till detsamma, som under 1851, men mortaliteten med 15 understigit detta års. Diarrheer ha här varit den rådande sjukdomsformen, hvilket nästan varit fallet sedan år 1850 och tyckes vara den vid detta fängelse constitutionella. Enligt sjukrapporterna hafva 65 personer varit för Diarrhe å sjukhuset vårdade, af hvilka 7 dött, men ett långt större antal hafva varit deraf angripna, ehuru utom sjukhuset behandlade. Under alla vår- och sommarmånaderna lida alltid ett stort antal qvinnor af denna sjukdom, och äfven under sjelfva vintern visar den sig genast, så snart ett par dygns blidare väderlek inträffar. Den bidrager inom fängelset mest af alla sjukdomar att nedsätta fångarnes krafter och arbetsförmåga. Dåligt dricksvatten och kanske till någon del den förändrade utspisningen har härtill ansetts vara orsaken och till största delen afhjelpts, men efter all sannolikhet ligga orsakerna djupare, och uti mera allmänna förhållanden. De chroniska Bröstsjukdomarne under året lika talrika, som det föregående, hafva dock icke förorsakat mera än hälften så stor dödlighet.

Götheborgs Straff- och Arbetsfängelse för qvinnor är under år 1852 betungadt med den högsta mortalitetsprocenten, uppgående nära till 22,2 procent af medeltal fångar. Af 69 vårdade sjuka, hafva 14 aflidit. Dödsorsakerna hafva i ett fall varit Feber, i 4 Diarrhe, i Vattsot 7, Lungsot 1 och yttre skada 1. Vattsot är vid qvinnofängelserna en vanlig följd och utgång på chroniska Diarrheer, och man kan sålunda antaga att $^{2}/_{3}$ af de döde aflidit till följe af Diarrhe. Detta förhållande, ehuru långt mera utpräglad t, visar mycken likhet med det å Stockholms qvinnofängelse, för hvilket jag redan redogjort. Sedan cholerans härjande i Götheborg 1850 hafva Diarrheer och såsom följdsjukdom Vattsot å dess qvinnofängelse varit rådande. Mig förefaller sålunda, att efter några år, då den allmänna, rådande constitutionen hinner förändras och öfvergå i en bättre, eller åtminstone i en annan, skall detta sjukdomslynne äfven försvinna eller förändras; men knappast förr. Att samma allmänna förhållanden kunna inom karlfängelserna

framkalla Skörbjugg, och inom qvinnofängelserna envisa Diarrheer och Vattsot, låter sig väl förklara, ehuru det ligger utom denna redogörelses bestämmelse.

Vid Krono-Arbets-Compagnierna, särdeles inom de vid Carlsborg och Rindö, har sjukligheten och dödligheten under året likaledes varit betydande. Vid Carlsborg var sjukligheten ungefär lika med år 1851, men dödligheten något öfver dubbelt. De döda voro 1851: 23; under innevarande år 49, eller öfver 8 procent af medeltalet fångar. De öfvervägande sjukdomarne voro här ungefär desamma, som de vid Långholmen, Lunginflammationer, Diarrheer, chroniska Bröstsjukdomar, Gikt och Rheumatism, samt Skörbjugg, hvilka alla, med undantag af Gikt och Rheumatism, samverkade till dödligheten, ungefär i samma ordning, hvari de äro uppräknade. Skörbjugg förekom visserligen endast i 29 fall, men med 4 döde. Döden förorsakades likväl vanligen genom complication med Lunginflammation eller Diarrhe. Vid Krono-Arbets-Compagnierna förekomma, till följe af manskapets vanliga arbeten, många sjukdomsfall genom yttre skador, hvaraf de vid Carlsborg äfven räkna 4 dödsfall.

Vid Rindö hafva sjukdomsfallen från 1851 varit ökade med 109 och de dödas med 13. Bland de sjuka hafva dock en mängd mindre betydande och lätt öfvergående sjukdomar varit upptagne. Döden har äfven här hufvudsakligen varit en följd af Lunginflammationer, hvari 13, och Diarrhe, hvari 10 aflidit. Af Skörbjugg hafva 40 varit angripne och 1 dött.

På *Cellfängelserna* har helsotillståndet öfverhufvudtaget varit särdeles godt och mortaliteten ringa, ehuru båda visserligen något öfverstigit föregående årens. Ett cellfängelse har under året tillkommit, nemligen i Calmar, men först under årets sednaste månader, så att redogörelsen för dess sjukvård ej i rapporten upptages. I intet af de öfriga har någon epidemisk sjukdom förekommit eller någon särdeles sjuklighet. I Mariestad har sjuknummern visserligen varit ovanligt hög, 243; men de flesta sjukdomarna hafva varit af särdeles lindrig beskaffenhet, såsom en mängd Hysteriska åkommor hos qvinnor, Skabb och Catarrher. De företrädesvis inom cellfängelserna förekommande sjukdomarne hafva varit desamma, som under året varit herrskande i de öfriga, hvilka redogörelsen omfattar, och som äfven varit

rådande i allmänhet, nemligen Lunginflammationer, Diarrheer och Rheumatismer, samt för cellfängelserna mera egna Magflen och Skabb. Skörbjugg har förekommit i 22 fall, och dessa uti Carlstad och Wenersborg, samt 1 i Fahlun. Största dödligheten har berott på Lungsot och chroniska Bröstsjukdomar. Sinnessjukdomar och sjelfmord hafva i cellfängelserna endast 9 gånger under året förekommit, af hvilka 2 tillhöra den sednare cathegorien, och för hvilka förut blifvit redogjordt.

V. AFDELNINGEN.

Om Fängelsebyggnaderna.

Rörande detta ämne får Styrelsen i underdånighet åberopa den af Chefen för Styrelsens Byggnadskontor derom afgifne berättelse, af följande lydelse:

a) Nya Länsfängelserna.

Jemte det erforderliga underhållsarbeten i de färdigbyggda cellfängelserna blifvit verkställda, hafva nedannämnde nybyggnadsarbeten blifvit utförde, nemligen:

I Carlskrona.

Å detta, förra året till inflyttning färdiga fängelse hafva, utom den utvändiga afrappningen, som till undvikande af fukt i murarne, fått anstå tills de igenom byggnadens uppeldning blifvit uttorkade, åtskillige arbeten för vattenspolnings-inrättningens fullkomnande, samt för afloppstrummornas skyddande medelst förpålningar mot svallsjö och drifis, blifvit verkställda med en kostnad af **937** R:dr **41** sk. **5** r:st.

I Calmar.

Celler, vakt- och boningsrum äfvensom corridorer och förstugor, hafva blifvit invändigt afrappade och affärgade; alla golf inlagde; fönster och dörrar insatte; varmapparaten inmurad och alla inredningsarbeten fullbordade; omslutningsmuren och uthusen uppförde; cellgårdarna afstängde; och fängelset i November månad så vida färdigt, att det kunde för fångarna upplåtas.

I Malmö.

Å den för nya Länsfängelset utsedda byggnadsplats har den från äldre tider der befintliga jordutfyllningen blifvit uppschaktad till erforderligt djup, för att medelst sandfyllning kunna bereda tillförlitlig grund att bygga på; hvarefter grund- och källarmurar blifvit uppförda, källrarne hvälfde, samt grund af sprängd gråsten lagd för omslutningsmuren och tvätthuset. Då dessa arbeten för den inträdande vintren ej längre kunde fortsättas, hafva murar och hvalf blifvit provisionelt täckte för köldens åverkan.

I Luleå.

För detta fängelse, som, enligt derom under den 30 Mars 1852 afslutadt Contract, på entreprenad uppföres, hafva grundmurarne blifvit lagde och provisionelt öfvertäckte.

Kostnaden för dessa under byggnad varande Länsfängelser upptages i nedanstående tabell.

	Förslagsvis beräknad kostnad.			Kostnaden från arbetets början har utgått med														
				för fängelset med tillhörande flygel för ekonomi och bevakning.			för extra arbeten och gemensamma omkostnader.			Summa byggnadskostnad.			förrådsbehållning af materialier och instrumentalier.			Summa utgift.		
Calmar . .	102,000	—	—	73,919	39	3	16,298	23	7	90,218	14	10	1,638	34	1	91,857	—	11
Malmö . .	110,000	—	—	10,858	31	4	2,946	7	11	13,804	39	3	2,375	44	6	16,180	35	11
Luleå . . .	18,000	—	—	4,250	—	—	——	—	—	4,250	—	—	——	—	—	4,250	—	—
Summa	230,000	—	—	89,028	22	7	19,244	31	6	108,273	6	1	4,014	30	7	112,287	36	8

Denna beräkning visar för Calmar en besparing af något mer än **10,000** R:dr, deraf dock för murarnas utvändiga afrappning och åtskilliga dermed i sammanhang stående ännu ofullbordade yttre arbeten, kommer att afgå omkring **2,000** R:dr, hvarefter den verkliga besparingen blifver omkring **8,000** R:dr. Till detta förhållande har bidragit, att en del af den till byggnaden erforderliga gråsten samt kalksten erhållits från de utdömda fästningsverken, äfvensom Arbetschefens Architecten Ankarsvärds nit och vana vid sådana slags byggnadsarbeten.

b) Stads- och Häradshäkten.

I Carlshamn.

Å detta på entreprenad uppförda fängelse, hvartill grund- och fotmurar år **1851** blifvit lagde, äro yttre och inre murarne uppförde, samt taket pålagdt och plåtbeklädt.

I Kongsbacka.

På de år **1851** nedlagde grundmurarne hafva yttre och inre väggar blifvit uppförde, samt byggnaden täckt med tegel.

c) De äldre Länsfängelserna.

Alla för dessa fängelser i årets byggnadsstater upptagne underhållsarbeten å tak, eldstäder, fönster, dörrar och stängsel m. m., hafva blifvit verkställde.

d) Fästnings- samt Straff- och Arbetsfängelserna.

Erforderliga underhållsarbeten, jemte fullständigt iståndsättande af sjukhuset på Norrmalm, samt boställshusen på Långholmen, hafva i enlighet med nådigst fastställde stater blifvit verkställde.

VI. AFDELNINGEN.

Om Krono-Arbetskarlars och Fångars underhåll, beklädnad och sängkläder.

Ehuru denna likasom följande VII Afdelning, såsom behandlande vissa utgifts- och inkomst-titlar, egentligen utgöra delar af sista eller VIII Afdelningen, hvari redogöres för fångvårdens utgifter och inkomster i allmänhet, har Styrelsen dock, såsom utgörande de vigtigaste momenterna af sistnämnde afdelning, trott sig böra, med bibehållande af den hittills följda uppställningen af Styrelsens underdåniga årsberättelser, särskilt uti förevarande afdelning redogöra för utgifterna för förplägning, beklädnad och sängkläder, samt uti nästföljande för Krono-arbetskarlarnes och Fångarnes sysselsättning, samt deraf härflytande inkomster.

Jemlikt de af Eders Kongl. Maj:t nådigst fastställde stater för fångvården under sistlidet år, hafva vid de fångvårdsanstalter, der en ordnad utspisning kunnat tillvägabringas, fem särskilta utspisningsstater varit tillämpade, nemligen:

1:o för straff- och arbetsfångar på bestämd tid af mankön, 2:o för straff- och arbetsfångar af qvinkön, 3:o för lifstidsfångar af mankön, 4:o för Krono-arbetskarlar, och 5:o för ransakningsfångar, hvilken sistnämnde stat endast kunnat tillämpas vid Läns- och Krono-cellfängelserna, samt några få Läns gemensamhetsfängelser, hvaremot vid öfrige sådana fängelser, der, i anseende till lokala förhållanden och andra omständigheter, utspisningen efter någon bestämd stat icke kunnat

tillvägabringas, fångarnes underhåll utgått, på sätt i allmänhet tillförene egt rum, med 1 ⅓ skålp. bröd och 3 sk. b:ko för hvarje fånge om dagen.

Vid uppgörandet af dessa utspisningsstater, som, med undantag af några obetydliga förändringar, alltsedan början af år 1849 varit gällande, upprättades af den Styrelsen då biträdande Läkare en på erfarenhet och vetenskapliga undersökningar grundad approximativ beräkning öfver de billigare och allmänna födoämnenas relatift närande kraft. Och har Styrelsen uti Bilagan Litt. O underdånigst meddelat ett sammandrag af ifrågavarande stater, samt deri jemväl upptagit de tal, hvartill, enligt ofvannämnde beräkning, födoämnena uppskattats. Häraf inhemtas, att närande kraften af de födoämnen, som upptagas i staten № 2 eller den för straff- och arbetsfångar af qvinkön uppgår för vecka till **1224**,81, i staten № 5 för ransakningsfångar till **1238**,01, i staten № 3 för lifstidsfångar af mankön till **1305**,69, i staten № 1 för straff- och arbetsfångar på bestämd tid af mankön till **1601**,99, samt i staten № 4 för krono-arbetskarlar till **1997**,08. Efter enahanda beräkningsgrund uppgår en helportion, enligt den vid Serafimerlasarettet tillämpade utspisningsstat, för vecka till **1320**,83, samt arméens provianteringsstat af den 29 Mars 1808 till **2186**,07.

Då behofvet af mera eller mindre födoämnen är i väsendtlig grad olika för olika individer, såsom beroende på vanor, kroppskonstitution, kön m. m., kan en för flere hundrade personer gällande utspisningsstat, motsvarande det för hvar och en nödvändiga behofvet af lifsförnödenheter, icke bestämmas; men enär detta behof oftast står i förhållande till större eller mindre arbetsförmåga, samt kronoarbetskarl och fånge i allmänhet äro satte i tillfälle att, i mån af denna förmågas användande, bereda sig någon arbetsförtjenst och derigenom kunna förbättra sin kost, torde förhållandet härigenom jemnas. Med afseende dock dels å de starkare utspisningsstater, som äro gällande för krono-arbetskarlar samt straff- och arbetsfångar på bestämd tid af mankön, dels ock på det dessa vid frigifningen icke helt och hållet må sakna medel till fyllande af de första lefnadsbehofven, har Styrelsen inskränkt rättigheten för nämnde krono-arbetskarlar och fångar att under arbets- eller fängelsetiden till sitt underhåll använda sin arbetsförtjenst till ⅔:delar af densamma. De artiklar, som i allmänhet må tillhandahållas fångar och krono-

arbetskarlar, utom hvad dem af kronan bestås, utgöras af bröd, dricka, ost, samt snus och tobak.

Krono-arbetskarlars och fångars beklädnad har under detta, likasom föregående år, utgått efter de af Eders Kongl. Maj:t nådigst fastställde särskilte beklädnadsstater, enligt hvilka den årliga kostnaden i detta hänseende blifvit beräknad för: 1:o krono-arbetskarl af soldatklassen till 19 R:dr, 2:o krono-arbetskarl af fästningsklassen till 18 R:dr 32 sk., 3:o straff-fånge af mankön till 12 R:dr, 4:o arbetsfånge af mankön till 12 R:dr 8 sk., 5:o straff- eller arbetsfånge af qvinkön till 8 R:dr 32 sk., 6:o ransakningsfånge af mankön i länscellfängelse till 6 R:dr 24 sk., samt 7:o ransakningsfånge af qvinkön i dylikt fängelse äfvenledes till 6 R:dr 24 sk., allt banko. Jemlikt Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 21 Oktober 1851, har särskild beklädnad, bestående af vissa buldanspersedlar, blifvit af Styrelsen anskaffad för att begagnas af fångar, som undergå fängelsestraff vid vatten och bröd i läns-gemensamhetshäktena; men öfrige fångar i dessa häkten begagna sina egna kläder och erhålla endast i brist deraf, efter bepröfvande af Eders Kongl. Maj:ts vederbörande Befallningshafvande, oundgänglige persedlar på kronans bekostnad.

Sängkläder deremot bestås, jemlikt de af Eders Kongl. Maj:ts högstberörde nådiga stater för fångvården under ifrågavarande år, för alla slags fångar, och äro beräknade till en årlig kostnad af 2 R:dr 24 sk. b:ko för hvarje fånge.

Efter denna öfversigt af de grunder, hvarefter de af Eders Kongl. Maj:t nådigst fastställde stater för krono-arbetskarlars och fångars förplägning, beklädnad och sängkläder blifvit bestämde, får Styrelsen här nedan underdånigst meddela uppgift å den kostnad, hvartill dessa utgiftstitlar särskilt för år och särskilt för dag för hvarje fånge under år 1852 uppgått, dervid den klassifikation af fångarne, som ligger till grund för utspisningsstaterna, och hvilken jemväl i det närmaste är tillämplig i afseende å de särskilta beklädnadsstaterna, torde böra följas:

	Förplägning.						Beklädnad och säng-kläder.						Summa.					
	För år.			För dag.			För år.			För dag.			För år.			För dag.		
1:o. Straff- och Arbetsfånge på bestämd tid af mankön:																		
Vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen	57	25	9	—	7	7	14	3	10	—	1	10	71	29	7	—	9	5
Vid Dito i Malmö	54	14	8	—	7	2	13	3	1	—	1	9	67	17	9	—	8	11
Per medium	55	42	3	—	7	4	13	26	10	—	1	9	69	21	1	—	9	1
2:o. Straff- och Arbetsfånge af qvinkön:																		
Vid Straff- och Arbetsfängelset å Norrmalm i Stockholm	44	13	11	—	5	10	11	22	5	—	1	6	55	36	4	—	7	4
Vid Dito i Norrköping	44	14	6	—	5	10	5	37	5	—	—	9	50	3	11	—	6	7
Vid Dito i Götheborg	56	44	11	—	7	6	7	28	10	—	1	—	64	25	9	—	8	6
Per medium	47	28	7	—	6	3	9	1	2	—	1	2	56	29	9	—	7	5
3:o. Lifstidsfånge af mankön:																		
Vid Straff-fängelset i Carlskrona .	38	28	5	—	5	1	13	21	11	—	1	9	52	2	4	—	6	10
Vid Dito å Carlsten	47	38	3	—	6	3	15	35	2	—	2	1	63	25	5	—	8	4
Vid Dito i Christianstad	50	7	4	—	6	7	14	15	1	—	1	11	64	22	5	—	8	6
Vid Dito i Landskrona	46	1	2	—	6	—	14	15	7	—	1	11	60	16	9	—	7	11
Vid Dito å Ny-Elfsborg	62	12	10	—	8	2	5	37	10	—	—	9	68	2	8	—	8	11
Vid Dito i Warberg	44	21	2	—	5	10	21	13	8	—	2	9	65	34	10	—	8	7
Per medium	47	3	7	—	6	2	15	24	—	—	2	—	62	27	7	—	8	2
4:o. Krono-arbetskarl:																		
Vid 1:a Kompaniet	63	9	6	—	8	3	23	6	8	—	3	—	86	16	2	—	11	3
Vid 2:a, 3:e och 4:e Dito	67	23	4	—	8	10	18	—	7	—	2	4	85	23	11	—	11	2
Vid 5:e Dito	61	22	5	—	8	1	20	34	9	—	2	9	82	9	2	—	10	10
Vid 9:e och 10:e Dito	64	35	1	—	8	6	21	39	1	—	2	10	86	26	2	—	11	4
Per medium	65	16	4	—	8	7	20	2	3	—	2	8	85	18	7	—	11	3
5:o. Ransakningsfånge i Läns- och Krono-cellfängelserna:																		
Stockholms Stads kronohäkte . . .	43	34	7	—	5	9	2	42	7	—	—	5	46	29	2	—	6	2
Blekinge Länsfängelse	40	20	2	—	5	4	25	25	3	—	3	4	65	45	5	—	8	8
Christianstads Dito	47	5	5	—	6	2	6	32	2	—	—	10	53	37	7	—	7	—
Elfsborgs Dito	54	42	1	—	7	2	1	21	1	—	—	2	56	15	2	—	7	4

	Förplägning.						Beklädnad och sängkläder.						Summa.					
	För år.			För dag.			För år.			För dag.			För år.			För dag.		
Gefleborgs Länsfängelse	48	17	7	—	6	4	8	21	6	—	1	1	56	39	1	—	7	5
Kopparbergs Dito	58	29	6	—	7	8	—	1	9	—	—	—	58	31	3	—	7	8
Kronobergs Dito	41	6	6	—	5	5	6	11	2	—	—	10	47	17	8	—	6	3
Skaraborgs Dito	47	4	9	—	6	2	9	46	6	—	1	4	57	3	3	—	7	6
Stockholms Dito	41	35	11	—	5	6	8	46	1	—	1	2	50	34	—	—	6	8
Wermlands Dito	60	25	6	—	7	11	—	34	5	—	—	1	61	11	11	—	8	—
Östergöthlands Dito	50	16	6	—	6	7	10	47	3	—	1	5	61	15	9	—	8	—
Per medium	48	36	2	—	6	5	8	—	5	—	1	1	56	36	7	—	6	10
6:o. Ransakningsfånge i Läns- och Krono-gemensamhetsfängelserna:																		
Calmar Länsfängelse	45	15	5	—	5	11	33	43	9	—	4	5	79	11	2	—	10	4
Gottlands Dito	46	42	—	—	6	2	16	1	—	—	2	1	62	43	—	—	8	3
Götheborgs Dito	44	2	7	—	5	9	4	16	1	—	—	7	48	18	8	—	6	4
Hallands Dito	42	44	10	—	5	8	6	—	10	—	—	9	48	45	8	—	6	5
Jemtlands Dito	74	33	2	—	9	10	10	45	6	—	1	5	85	30	8	—	11	3
Jönköpings Dito	49	9	4	—	6	5	2	26	5	—	—	4	51	35	9	—	6	9
Malmöhus Dito	45	27	6	—	6	—	3	18	—	—	—	5	78	45	6	—	6	5
Norrbottens Dito	64	29	10	—	8	6	7	11	6	—	—	11	71	41	4	—	9	5
Södermanlands Dito	44	15	3	—	5	10	11	23	2	—	1	6	55	38	5	—	7	4
Upsala Dito	40	39	3	—	5	4	16	45	8	—	2	3	57	36	11	—	7	7
Westerbottens Dito	69	29	9	—	9	2	15	17	11	—	2	—	84	47	8	—	11	2
Wester-Norrlands Dito	60	5	1	—	7	11	11	42	4	—	1	7	71	45	5	—	9	6
Westmanlands Dito.........	35	43	6	—	4	8	11	13	6	—	1	6	47	9	—	—	6	2
Örebro Dito	57	18	11	—	7	6	6	7	10	—	—	10	63	26	9	—	8	4
Per medium	47	20	2	—	6	3	10	28	8	—	1	5	58	—	10	—	7	8
Medeltal af kostnaden vid samtlige Fångvårdsanstalterna	53	14	2	—	7	—	13	44	—	—	1	10	67	10	2	—	8	10

Härvid får Styrelsen i underdånighet anmärka, att då räkenskaperna öfver kostnaderna vid Länsfängelserna i allmänhet endast upptaga sådana utgifter, som under årets lopp från vederbörande Landträngerier blifvit bestridde, men icke dem, som, ehuru tillhörande samma år, först det påföljande året blifvit liqviderade, torde förestående uppgifter, beträffande dessa fängelser, icke vara fullt noggranna.

Vid jemförelse af ofvanberörde kostnader för förplägningen efter de särskilta utspisningsstaterna med den närande kraft, de i samma stater upptagne födoämnen beräknats innehålla, visar sig, att portionskostnaden i allmänhet icke står i ett proportionerligt förhållande till de tal, hvartill den närande kraften för hvarje stat blifvit uppskattad, hvilket härleder sig till en väsendtlig del från de högst olika varupriser, som å olika orter i allmänhet äro gällande, äfvensom derifrån att tillredningskostnaden är ungefärligen lika stor för utspisning efter en svagare, som efter en starkare stat.

Anskaffningen af erforderliga proviantartiklar för Krono-Arbets-Corpsens och fängelsernas behof har, på sätt som hittills egt rum, i allmänhet skett genom upphandlings-auktioner för ett halft år hvarje gång, räknadt från början af April och Oktober månader, samt proviantens tillredning verkställts vid fångvårdsanstalterna af dertill bland krono-arbetsmanskapet och fångarne utsedde personer, utom hvad angår Länscellfängelserna, der för sådant ändamål fria personer måst mot bestämd aflöning anställas. Och är uti förestående uppgifter ej mindre upphandlingskostnaden för provianten, än alla med dess tillredning förenade utgifter, såsom för kokkärl, ved- och lyshållning i kök, aflöning eller arbetsskilling till kock eller kokerska m. m. inräknad. Beträffande särskilt nedannämnde fängelser, får Styrelsen underdånigst meddela: att erforderligt bröd för Straff-fängelserna i Carlskrona, Carlsten, Christianstad, Landskrona och Ny-Elfsborg, samt Länsfängelserna i Christianstad och Götheborg, mot ersättning till Statsverket, erhållits från kronobagerierna; att denna artikel icke upphandlats för Straff- och Arbetsfängelserna å Långholmen, Norrmalm och i Norrköping, utan förbakats å derstädes inrättade bagerier, af för sådant ändamål upphandladt mjöl eller spanmål; och har erfarenheten visat, att härigenom erhållits ett till priset billigare och till beskaffenheten bättre bröd, än det, som genom upphandling af denna artikel kunnat anskaffas; att dylik förbakning vid förstnämnde 2:ne fängelser jemväl verkställts för Stockholms Läns- och Krono-cellfängelsers behof; att för leverering af bröd till Straff- och Arbetsfängelset i Malmö, samt proviant, utom bröd för Straff-fängelset i Carlskrona, varit gällande äldre kontrakter, hvilka ansetts så fördelaktiga för kronan, att någon ändring deruti icke blifvit vidtagen; att vid Straff-fängelset i Lands-

krona, der antaglige anbud vid de anställde entreprenad-auktionerna icke erhållits, de erforderliga proviant-artiklarna under hand anskaffats af Fängelse-direktören, genom hvars nitiska bemödanden i detta hänseende portionspriset, oberäknadt kostnaden för bröd, som på sätt ofvan är nämndt erhållits från kronobageri, vid detta fängelse så väl under år 1852 som föregående år varit lägre, än vid något annat fängelse; samt att provianten för 1:sta Krono-arbetskompaniet, som för Strömsholms nya Kanalbolags räkning varit sysselsatt med arbete vid nämnde kanal, anskaffats genom bemälde bolags direktions försorg, dervid det vilkor varit fästadt, att portionskostnad icke af kronan ersattes till högre belopp, än 8 sk. b:ko för hvarje krono-arbetskarl om dagen, om än anskaffningspriset öfversteg detta belopp.

Styrelsen får här nedan underdånigst meddela uppgift å kostnaden för en dagportion vid Straff- och Arbetsfängelserna, samt Krono-arbetskompanierna under sistförflutna 5 år. Hvad Läns- och Kronofängelserna angår kan dylik uppgift, i saknad af kännedom om medeltalet af fångar, som derstädes under åren 1848 med 1851 utspisats, icke meddelas:

	1848.		1849.		1850.		1851.		1852.		Medium.'	
	sk.	r.	sk.	r.	sk.	r.	sk.	r.	sk.	r.	sk.	r.
Vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen . . .	6	8	6	2	6	3	6	8	7	7	6	8
» d:o d:o i Malmö	6	7	5	9	5	8	6	2	7	2	6	3
» d:o d:o å Norrmalm	6	3	5	—	4	11	5	5	5	10	5	6
» d:o d:o i Norrköping . . .	5	10	6	1	5	2	5	7	5	10	5	8
» d:o d:o i Götheborg	7	4	6	3	5	10	6	2	7	6	6	7
» Straff-fängelset i Carlskrona	5	9	5	4	5	2	4	11	5	1	5	3
» d:o å Carlsten	7	1	6	7	6	—	6	2	6	3	6	5
» d:o i Christianstad	6	—	6	—	5	9	5	11	6	7	6	1
» d:o i Landskrona	5	—	4	10	4	5	4	—	6	—	4	10
» d:o å Ny-Elfsborg	6	11	6	2	6	10	7	—	8	2	7	—
» d:o i Warberg	6	—	5	9	5	1	4	11	5	10	5	6
» 1:sta Krono-arbetskompaniet	10	1	8	—	7	2	7	5	8	3	8	2
» 2:a, 3:e och 4:e Krono-arbetskompanierna . . .	8	7	7	10	7	2	8	1	8	10	8	1
» 5:e Krono-arbetskompaniet	8	2	7	7	7	2	7	1	8	1	7	7
» 9:e och 10:e Krono-arbetskompanierna	7	—	8	10	6	8	6	8	8	6	7	6
Medeltal af kostnaden vid ofvanstående fångvårds-anstalter	7	2	6	4	6	—	6	5	7	2	6	7

Hvad derefter angår beklädnaden och sängkläderna, så har, enligt först intagne tabellariska uppgift, kostnaden derför under år **1852** vid åtskillige fångvårdsanstalter öfver- och vid andra understigit den i dessa hänseenden i stat beräknade utgift. Detta förhållande härleder sig hufvudsakligen derifrån, att slitningstiden å vissa persedlar är beräknad till flere år, hvadan, då endast den årliga kostnaden är i stat upptagen, men hela utgiften för persedlarnes anskaffning i räkenskaperna påföres det år, hvarunder persedlarne anläggas, den större eller mindre kostnaden blifver beroende af det större eller mindre antal dylika persedlar, som under årets lopp erfordras.

De för Krono-Arbets-Corpsen, samt Straff- och Arbetsfängelserna, äfvensom en del Läns-cellfängelser, erforderliga beklädnads- och sängklädespersedlar, likasom de väsendtligaste dertill behöflige materialier, såsom vallmar, buldan, ullgarn och tråd, hafva tillverkats vid Straff- och Arbetsfängelserna å Långholmen, Malmö, Norrmalm, Norrköping, Götheborg och Warberg, samt derifrån levererats till vederbörande fångvårdsanstalter till det i stat för hvarje persedel bestämda pris.

För jemförelse af den årliga kostnaden för beklädnad och sängkläder för en krono-arbetskarl eller fånge vid nedannämnde fångvårdsanstalter under sistförflutna fem år, får Styrelsen underdånigst meddela uppgift derå:

	1848.			1849.			1850.			1851.			1852.			Medium.		
Vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen	12	40	9	6	31	11	19	1	2	19	37	2	14	3	10	14	23	—
» d:o d:o i Malmö . . .	14	33	4	10	13	8	17	—	3	11	36	11	13	3	1	13	17	5
» d:o d:o å Norrmalm . .	2	41	7	8	18	5	5	40	3	14	41	4	11	22	5	8	32	10
» d:o d:o i Norrköping .	2	20	10	4	11	5	2	45	1	3	6	6	5	37	5	3	33	10
» d:o d:o i Götheborg .	4	28	5	8	19	—	8	21	5	1	24	3	7	28	10	6	5	2
» Straff-fängelset i Carlskrona	10	42	11	10	11	10	13	12	9	10	33	8	13	21	11	11	34	3
» d:o å Carlsten	16	41	5	17	14	11	7	38	7	22	3	8	15	35	2	15	45	11
» d:o i Christianstad	14	17	10	14	24	—	13	—	—	9	6	9	14	15	1	13	3	2
» d:o i Landskrona	6	9	5	10	32	7	10	33	3	14	41	1	14	15	7	11	16	9
» d:o å Ny-Elfsborg	38	42	3	26	14	4	6	38	9	2	47	6	5	37	10	16	7	4
» d:o i Warberg	14	17	10	14	24	—	10	13	9	14	39	5	21	13	8	15	2	6
» 1:sta Krono-arbetskompaniet	20	29	5	20	29	6	25	14	11	22	32	7	23	6	8	22	22	9
» 2:a, 3:e och 4:e Krono-arbetskompanierna	21	12	9	21	7	8	21	11	2	22	41	8	18	—	7	20	43	9
» 5:e Krono-arbetskompaniet	25	16	4	9	9	—	19	27	9	19	27	—	20	34	9	18	42	2
» 9:e och 10:e Krono-arbetskompanierna . .	22	40	10	16	16	8	23	9	1	24	47	2	21	39	1	21	40	2
Medeltal af kostnaden vid ofvanstående fångvårdsanstalter	14	39	4	13	12	3	15	6	2	16	18	3	15	18	11	14	47	9

VII. AFDELNINGEN.

Om Krono-Arbetskarlars och Fångars sysselsättning, samt verkan deraf till minskning i Statens utgifter för deras underhåll.

Då någon bestämd och ordnad sysselsättning för fångar i Läns- och Krono-fängelserna icke kunnat införas, kommer denna afdelning endast att redogöra för förhållandet med Krono-Arbets-Corpsen, samt Straff- och Arbetsfångarne, i förevarande afseende.

Af Krono-Arbets-Corpsen har, på sätt föregående år egt rum, Första Krono-arbetskompaniet varit mot stadgad ersättning sysselsatt med arbete vid Ströms-holms nya kanal, 2:a, 3:e och 4:e kompanierna, utan ersättning, med fästnings-byggnadsarbete vid Carlsborg, 5:e kompaniet dels utan ersättning med fortifika-tionsarbete å Kungsholms fästning, dels mot dagsverksafgift med arbete å Eders Kongl. Maj:ts Flottas varf i Carlskrona, samt 9:e och 10:e kompanierna, utan afgift, med arbete å Waxholms fästningsbyggnad.

Vid Straff- och Arbetsfängelserna å Långholmen, Malmö, Warberg, Lands-krona, Norrmalm här i staden, samt i Norrköping och Götheborg, hafva fångarne sysselsatts dels och hufvudsakligen med tillverkning af de för fångvårdens behof erforderliga beklädnads- och sängklädespersedlar, samt materialier, dels ock med stenhuggning, sömnads- och väfnadsarbeten för offentliga myndigheters och enskilde personers räkning.

Fångarne i Straff-fängelset i Carlskrona hafva varit sysselsatte vid Eders Kongl. Maj:ts Flottas varf derstädes, samt de i Straff-fängelserna å Carlsten, Christianstad och Ny-Elfsborg med arbete, för så vidt sådant varit att tillgå, för fortifikationens, artilleriets och kommendantskapets räkning å berörde ställen.

Styrelsen får här nedan underdånigst meddela en tabellarisk uppgift å förhindrade och utgjorde dagsverken vid samtlige ofvannämnde fångvårdsanstalter, utvisande summan af dessa dagsverken det antal dagportioner, som vid hvarje fångvårdsanstalt blifvit under ifrågavarande år utspisade:

	Hindrade dagsverken.							Utgjorde dagsverken				Summa Summarum motsvarande antalet utspisade dagportioner.
								utan inkomst.		med inkomst.		
	Genom fångars och krono-arbetskarlars afgång.	Genom sjukdom och bristande arbetsförmåga.	Genom arrestering.	Genom skolundervisning.	Genom bristande arbetstillfälle och derigenom att arbete icke blifvit ådömdt.	Genom helgdagar samt oväder.	Summa.	För försvarsverkets räkning.	För fångvårdsanstaltens räkning.	För fångvårdens m. fl. myndigheters och enskilte personers räkning.	Summa.	
Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen	376	28,273	4,193	461	294	25,462	59,059	—	49,910	106,338	156,248	215,307
D:o i Malmö	—	14,191	4,407	2,727	—	31,644	52,969	—	30,081	143,397	173,478	226,447
D:o å Norrmalm i Stockholm	—	13,832	120	630	—	15,660	30,242	—	17,904	74,116	92,020	122,262
D:o i Norrköping	—	5,396	1,044	610	165	10,935	18,150	—	8,701	54,914	63,615	81,765
D:o i Götheborg	—	1,329	6	1,011	—	3,189	5,535	—	2.789	14,579	17,368	22,903
Straff-fängelset i Carlskrona	—	4,216	—	—	12,544	7,736	24,496	26,047	6,376	—	32,423	56,919
D:o å Carlsten	—	35,932	505	—	3,541	7,595	47.573	31,708	13,233	—	44.943	92,516
D:o i Christianstad	—	9.273	189	—	11.567	7,626	28.655	24.481	5,585	—	30.066	58,721
D:o i Landskrona	—	5,449	712	—	11.684	14,702	32,547	4.463	6,849	57,825	69,137	101,684
D:o å Ny-Elfsborg	—	16,967	219	—	15,324	3,903	36,413	2,872	3,448	—	6,320	42.733
D:o i Warberg	—	15.134	1,337	—	—	17,062	33,533	—	35,967	51,226	87,193	120.726
Krono-Arb.-Corpsens 1:a Kompani	—	9.056	522	—	—	12,555	22.133	—	5,966	38,680	44,646	66.779
D:o 2:a, 3:e och 4:e D:o .	—	13,763	1,451	3,664	—	50,560	71.438	155,142	11,359	390	166,891	238.329
D:o 5:e D:o	—	3,640	429	—	—	11,204	15,273	8.422	4,848	43,945	57,215	72.488
D:o 9:e och 10:e D:o . . .	157	17,575	774	288	—	22.025	40.819	77,780	8,885	—	86,665	127.484
Summa	533	196,026	13,908	9,391	53,119	241,858	518,835	330,915	211,903	585,410	1,128,228	1,647,063

Vid denna uppgift får Styrelsen underdånigst anmärka, att de under rubrik i brist af arbetstillfälle förhindrade dagsverken vid Straff-fängelserna i Carlskrona och å Ny-Elfsborg upptagne summor jemväl innefatta, för det förstnämnde fängelset, ett antal af 4,949, och för det sednare 5,542 dagsverken, som fångarne i brist af allmänt arbete för egen räkning utgjort, för förfärdigande af mindre handarbeten, hvaraf fångvården dock icke tillgodonjutit någon inkomst; att fångar, som blifvit dömde till fästningsstraff utan arbete, endast förekommit vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen, uppgående de för sådana fångar utspisade dagportioner till ofvanupptagne antal af 294; att de af 5:e Krono-arbetskompaniet verkställde dagsverken för försvarsverket blifvit utgjorde för fortifikationens räkning å Kungsholms fästning, der ett detachement af kompaniet under största delen af året varit förlagdt, utan ersättning till fångvården; hvaremot för öfrige vid Eders Kongl. Maj:ts Flottas varf i Carlskrona af detta kompani utgjorde dagsverken fångvården, jemlikt Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 11 Februari 1847, tillgodokommit ersättning med 12 sk. b:ko för hvarje, af hvilken anledning dessa dagsverken upptagits bland dem, hvaraf inkomst erhållits; att de för fängelsernas räkning utgjorde dagsverken haft för ändamål dels de vid fängelserna verkställde byggnader och reparationer, dels de dagligen vid fängelsernas ekonomi förekommande bestyr, såsom mattillredning, renhållning, vedsågning m. m., samt att bland dylika dagsverken för fängelset i Malmö jemväl inräknats ett antal af 10,724, som utgjorts för det derstädes under byggnad varande Länscellfängelset.

I afseende å de flere dagsverken, som vid Straff-fängelserna i Carlskrona, Carlsten, Christianstad och Ny-Elfsborg blifvit förhindrade genom bristande arbetstillfälle, får Styrelsen underdånigst upplysa, att, om än Styrelsen skulle lyckats öfvervinna de flere svårigheter, som i allmänhet förefinnas för fångars ständiga sysselsättning med tjenliga och tillåtna arbeten, sådant dock å förenämnde ställen, der fångarne äro afsedde att användas för försvarsverkets räkning, icke låtit sig göra, i anseende till bristande utrymme i dessa fängelser. Beträffande Straff-fängelset i Landskrona, så har Styrelsen på sätt i föregående års underdåniga berättelse blifvit omförmäldt med enskildt bolag ingått kontrakt om användande

mot stadgad ersättning af 200 fångar dagligen; men hela detta antal har af brist på utrymme jemväl här icke kunnat sysselsättas.

Styrelsen får här nedan underdånigst visa procentförhållandet dels mellan antalet af alla utgjorde dagsverken och antalet utspisade portioner, dels emellan de med inkomst utgjorde dagsverken och samtlige utgjorde dagsverken.

	De utgjorde dagsverkenas procentförhållande till antalet utspisade portioner.	Med inkomst utgjorde dagsverkens procentförhållande till summan af utgjorde dagsverken.
	Procent.	Procent.
Vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen	72,52.	68,06.
» d:o d:o i Malmö	76,6.	82,95.
» d:o d:o å Norrmalm i Stockholm	75,26.	80,54.
» d:o d:o i Norrköping	77,8.	86,52.
» d:o d:o i Götheborg	75,85.	85,94.
» Straff-fängelset i Carlskrona	56,96.	—
» d:o å Carlsten	48,58.	—
» d:o i Christianstad	51,2.	—
» d:o i Landskrona	67,99.	85,64.
» d:o å Ny-Elfsborg	14,75.	—
» d:o i Warberg	72,22.	58,75.
Krono-Arbets-Corpsens 1:a Kompani	66,85.	86,64.
D:o 2:a, 3:e och 4:e D:o	70,05.	—
D:o 5:e D:o	78,95.	76,81.
D:o 9:e och 10:e D:o	67,98.	—

Det låga procentförhållande af antalet dagsverken med inkomst till samtliga utgjorda dagsverken, som förestående uppgift utvisar för Straff-fängelset i Warberg, härleder sig derifrån, att ett större antal dagsverken blifvit använde för de under året vid nämnda fängelse verkställde byggnadsarbeten.

Uti nedanstående tabell får Styrelsen underdånigst meddela uppgift dels å den i 1852 års stat beräknade utgift och inkomst för arbetenas bedrifvande, dels å hvad denna utgift och inkomst i verkligheten utgjort, dels ock å den dividend, som netto-arbetsinkomsten, fördelad ej mindre å hvarje med påräknad inkomst utgjordt dagsverke, än ock å samtlige utspisade portioner, lemnar:

	För arbetens bedrifvande												Netto-inkomsten fördelad på					
	i stat beräknad						bestridd utgift.			erhållen netto-inkomst.			antalet dagsverken med påräknad inkomst.			samtlige utspisade portioner.		
	utgift.			netto-inkomst.														
Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen	26,400	—	—	8,592	32	—	55,013	1	4	8,415	12	6	—	3	10	—	1	11
D:o i Malmö	30,200	—	—	15,500	—	—	45,697	40	11	15,373	23	1	—	5	2	—	3	3
D:o å Norrmalm i Stockholm	9,900	—	—	6,750	32	—	7,248	20	3	9,521	41	10	—	6	—	—	3	8
D:o i Norrköping	3,000	—	—	7,300	—	—	4,168	16	2	7,969	13	9	—	7	—	—	4	8
D:o i Götheborg	2,400	—	—	500	—	—	2,563	19	5	493	12	3	—	1	7	—	1	—
Straff-fängelset i Landskrona	——	—	—	4,000	—	—	273	3	—	5,823	1	2	—	4	7	—	2	7
D:o i Warberg	5,600	—	—	1,800	—	—	10,433	17	7	7,012	25	3	—	6	7	—	2	9
Krono-Arb.-Corpsens 1:a Kompani	——	—	—	9,000	—	—	——	—	—	9,952	31	—	—	12	4	—	7	2
D:o 2:a, 3:e och 4:e D:o	——	—	—	——	—	—	——	—	—	93	42	8	—	11	7	—	—	—
D:o 5:e D:o	——	—	—	10,000	—	—	——	—	—	10,986	12	—	—	12	—	—	7	3
Läns-cellfängelset i Wenersborg	——	—	—	——	—	—	21	36	6	87	5	9	—	—	—	—	—	—
Summa	77,500	—	—	63,443	16	—	125,419	11	2	75,228	29	3	—	—	—	—	—	—

De för arbetenas bedrifvande i stat beräknade utgifter hafva, på sätt ofvan inhemtas, betydligt understigit de verkliga utgifterna; men denna omständighet, som härleder sig derifrån att arbetet vid en del fängelser mera, än afsedt varit, måst bedrifvas för fångvårdens räkning och på dess förlag, i följd hvaraf betydligare qvantiteter råämnen i samma mån blifvit till förarbetning upphandlade, verkar dock icke till stegring af fångvårdskostnaderna för året, emedan utgifterna för arbetet, hvartill räknats kostnaden för inköp såväl af rudimaterier, som red-

skap och verktyg, äfvensom aflöning till arbetsföreståndare, der sådan varit anställd, premier till fångarne m. m., i första rummet blifvit betäckte af arbetsinkomsten. Nettobehållningen af denna inkomst har, på sätt förestående tabell utvisar, uppgått till **75,228** R:dr **29** sk. **3** r:st. eller **11,785** R:dr **13** sk. **3** r:st. utöfver hvad, som i stat i detta hänseende beräknats. För sådane af Krono-arbetskompanierna utgjorde dagsverken, för hvilka betalning erhållits, har inkomsten i förhållande till dagsverkenas antal varit störst, samt dernäst vid Straff- och Arbetsfängelserna i Norrköping, utgörande **7** sk. för hvarje dagsverke, i Warberg **6** sk. **7** r:st., och å Norrmalm **6** sk., hvaremot denna inkomst varit minst vid Straff- och Arbetsfängelserna i Götheborg och å Långholmen, der den uppgått å förstnämnde ställe till endast **1** sk. **7** r:st och å det sednare till **3** sk. **10** r:st. Anledningarne till denna betydliga olikhet i dagsverksinkomsten vid de särskilta fängelserna äro flere, hvaraf i underdånighet må anföras, att, beträffande fängelset i Norrköping, fångarne derstädes haft en mera inkomstgifvande sysselsättning med tillverkning och beredning af klädesväfnader för åtskillige fabrikanter i nämnde stad, hvilket lönande arbete dock aftagit, sedan Eders Kongl. Maj:t genom nådigt Bref den **12** Juni **1852** dels ändrat och inskränkt ett med enskilt person ingånget kontrakt om användande af **106** fångar dagligen, dels i nåder förordnat, att, så länge brist på arbete för den fria befolkningen i Norrköping af vederbörande myndigheter förklarades fortfara, arbetet inom fängelset borde så ordnas, att det icke utstängde den frie arbetaren från något inom samhället tillgängligt arbetstillfälle; att vid fängelset å Norrmalm flere enskilte personer användt en del fångar för väfnads- och sömnadsarbeten, hvarigenom en större inkomst i allmänhet erhålles, än om fångarne sysselsättas för fångvårdens behof; att vid fängelset å Långholmen en stor del af fångarne användts för stenhuggningsarbeten, som, i anseende till kostnaden för dervid förbrukade verktyg, lemnar ringa behållning; samt att i allmänhet arbetsinkomsten för dagsverken, som för fångvårdens räkning användas för tillverkning af beklädnads- och sängklädesmaterialier och persedlar, hvilka godtgöras efter lika af Styrelsen bestämda pris, är beroende af de å olika orter gällande inköpsvärden å råämnen.

Den här ofvan för Länsfängelset i Wenersborg upptagne arbetsinkomst har erhållits genom derstädes förvarade straff-fångars sysselsättning.

Fördelas arbetsinkomsten vid ofvannämnde Krono-arbetskompanier samt Straff- och Arbetsfängelser på utgjorde dagsverken, erhålles en dagsverksinkomst i medeltal af 6 sk. 2 r:st. b:ko.

Styrelsen får här nedan underdånigst uppgifva nettobehållningen af arbetsinkomsten vid nedannämnde Straff- och Arbetsfängelser, samt Krono-arbetskompanier, under sist förflutne 5 år:

	1848.			1849.			1850.			1851.			1852.			Medium.		
Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen	6,230	19	4	1,450	12	10	7,488	34	9	8,171	47	8	8,415	12	6	6,351	15	10
D:o i Malmö	12,107	4	8	15,446	33	5	15,528	34	10	15,993	22	11	15,373	25	1	14,889	33	5
D:o å Norrmalm i Stockholm	8,665	14	9	5,659	2	10	5,976	42	2	8,065	14	8	9,321	41	10	7,537	32	10
D:o i Norrköping	6,282	6	5	5,418	21	11	8,417	20	7	4,827	36	1	7,969	13	9	6,583	—	7
D:o i Götheborg	1,108	15	7	647	26	10	352	32	—	601	18	11	493	12	3	640	30	9
Straff-fängelset i Landskrona	308	40	5	861	2	3	2,709	1	—	3,556	35	—	5,523	1	2	2,591	35	2
D:o i Warberg	—	—	—	210	2	8	549	3	3	4,964	46	9	7,012	25	3	3,184	7	6
Krono-Arb.-Corpsens 1:a Kompani	7,127	40	—	7,342	31	—	6,850	33	—	8,856	12	—	9,952	31	—	8,026	—	7
D:o 2:a, 3:e och 4:e D:o	98	2	—	186	2	4	88	2	5	139	22	—	93	42	8	121	4	8
D:o 5:e D:o	11,658	46	9	11,975	24	—	11,230	—	—	10,658	12	—	10,986	12	—	11,301	38	2
Summa	53,586	45	11	49,197	16	—	59,191	12	—	65,835	27	—	75,141	23	6	61,227	7	6

Beträffande arbetsinkomsten vid Straff-fängelset i Landskrona får Styrelsen underdånigst upplysa, att den hufvudsakligen härleder sig från ofvanberörde med enskilt bolag år 1847 ingångna kontrakt om fångars sysselsättning derstädes, hvaraf dock någon egentlig inkomst icke förr än från och med 1849 erhållits, samt, hvad angår Straff-fängelset i Warberg, att detta fängelse år 1848 började till detta ändamål inredas, och att fångarne dermed allt sedan hufvudsakligen varit sysselsatte, hvadan arbetsinkomsten derstädes, särdeles under första åren efter fängelsets inrymmande, varit obetydlig.

I sammanhang härmed får Styrelsen, beträffande krono-arbetskarlarnes och fångarnes inkomster af arbete eller s. k. premier, underdånigst meddela, att dessa medel, som erläggas af den person eller myndighet, för hvilken arbetet verkställes, försåvidt de af fångvården bestridas, äro bestämde dels såsom arbetsskilling för

vissa dagligen vid krono-arbetskompanierna eller fängelserna förefallande göromål, dels såsom flitpenningar, utgörande 1 sk. b:ko för fullgörande af ett visst för hvarje arbetsslag bestämdt pensum i veckan, samt för arbete, som derutöfver under samma vecka utgöres, det belopp, som efter beräkning af 16 sk. b:ko för fullt pensum belöper. Uti de kontrakter, Styrelsen ingått om begagnande af fångdagsverken, har blifvit stadgadt, att enahanda grunder för premiers tilldelande åt fångarne skola tillämpas. Enligt 1852 års Styrelsens hufvudbok utgjorde krono-arbetskarlarnes och fångarnes vid årets början innestående premiemedel, inberäknadt deras s. k. egna medel eller sådana, som de till fångvårdsanstalten medfört eller genom arf eller gåfvor derstädes erhållit, 31,453 R:dr 28 sk. 1 r:st., hvartill under året kommit ett belopp af 71,030 R:dr 13 sk. 6 r:st., hvaremot för uttagne varor och till frigifne utgått 66,573 R:dr 41 sk. 8 r:st., så att vid årets slut innestod 35,909 R:dr 47 sk. 11 r:st., allt banko. Desse medel hafva till största delen varit mot ränta innestående i Sparbanken, men, då hinder mött för att på sådant sätt göra 9:de och 10:de Krono-arbetskompaniernas å Rindö, äfvensom fångarnes vid Straff- och Arbetsfängelserna å Långholmen, Norrmalm och i Norrköping, medel fruktbärande, har Styrelsen deraf under sistlidne år till ett belopp af 8,900 R:dr B:ko uppköpt Smålands m. fl. provinsers hypotheksförenings obligationer, löpande med 4 ½ procents ränta. — Rymde och döde krono-arbetskarlars och fångars innestående arbetsförtjenst tillfaller fångvårdsanstaltens besparingskassa, som jemväl godtgöres värdet af sådana i beslag tagne effekter, som af krono-arbetskarlar eller fångar icke få innehafvas. Dessa kassor, som användas i öfverensstämmelse med föreskriften i 2 mom. 42 § af Eders Kongl. Maj:ts nådiga reglemente för Krono-Arbets-Corpsen den 8 Augusti 1842, utgjorde vid 1852 års början ett sammanräknadt belopp af 5,475 R:dr 16 sk. 1 r:st., hvartill under året kommit 1,037 R:dr 30 sk. 5 r:st., hvaremot utbetalts endast 319 R:dr 11 sk. 8 r:st., så att behållningen vid årets slut uppgick till 6,193 R:dr 34 sk. 10 r:st., allt banko, hvilka medel likaledes till största delen dels mot ränta innestå i Sparbanken, dels blifvit räntegifvande genom uppköp af ofvanberörde slags obligationer till belopp af 2,300 R:dr Banko.

VIII. AFDELNINGEN.

Om inkomster och utgifter vid Fängelserna och Krono-Arbets-Corpsen.

Då Styrelsen i nästföregående afdelning underdånigst meddelat redogörelse för Krono-arbetskarlars och fångars sysselsättning, samt deraf föranledda utgifter och inkomster, får Styrelsen vid redogörelsen i förevarande afdelning för fångvårdens inkomster och utgifter i allmänhet, med uteslutande af bestridde kostnader för arbetenas bedrifvande, hvilka kostnader blifvit ersatte genom arbetsinkomsten, endast taga i beräkning nettobehållningen af denna inkomst.

Beträffande nu först fångvårdens inkomster, så hafva desse för ifrågavarande år jemlikt Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 5 December 1851 blifvit sålunda beräknade:

Statsanslag till beräknade utgifter . .	735,100: — —	
Dito till oförutsedda kostnader, såsom högre varupriser och fångantal m. m.	38,900: — —	774,000: — —
Arbetsinkomst netto	63,443: 16. —	
Diverse andra inkomster	463: 16. —	63,906: 32. —
	Summa	837,906: 32. —

Uti bilagde tabell Litt. M. äro fångvårdens inkomster under ifrågavarande år upptagne enligt 1852 års hufvudbok, hvarest brutto-arbetsinkomsten blifvit intagen. Om deremot kostnaderna för arbetenas bedrifvande afräknas, så visa sig fångvårdens inkomster i verkligheten hafva utgjort:

Statsanslag		774,000: — —
Arbetsinkomst netto	75,228: 29. 3.	
Diverse andra inkomster	9,453: 39. —	84,682: 20. 3.
Summa		858,682: 20. 3.

Hvadan alltså de verkliga inkomsterna öfverskjutit de beräknade med 20,775 R:dr 36 sk. 3 r:st., hvilket öfverskott till största delen, eller med 11,785 R:dr 13 sk. 3 r:st., på sätt i föregående afdelning är i underdånighet omförmäldt, belöper på arbetsinkomsten. Återstoden utgöres dels af influtne anmärkningsmedel 1,749 R:dr 25 sk. 3 r:st., dels af diverse inkomster 7,240 R:dr 45 sk. 9 r:st., hvilka sednare tillfallit fångvården af tillfälliga anledningar, såsom besparingar vid tillverkning af beklädnadspersedlar, försäljning af förbrukade inventarie-effekter, samt förslitne beklädnads- och sängklädespersedlar m. m.

Utgifterna för fångvården under ifrågavarande år hafva jemlikt högstberörde nådiga Bref och de derigenom fastställde stater för de särskilta fångvårdsanstalterna blifvit sålunda upptagne:

Till beräknade utgifter	799,006: 32. —
Till sådana oförutsedde kostnader, som föranledas af högre varupriser och fångantal m. m.	38,900: — —
Summa	837,906: 32. —

På sätt underdånigst bifogade sammandrag Litt. N. utvisar hafva deremot utgifterna i verkligheten uppgått till 844,291 R:dr 9 sk. 2 r:st., eller 45,284 R:dr 25 sk. 2 r:st. utöfver de för året beräknade kostnader, hvilken brist blifvit ersatt

dels genom ofvanomförmälte öfverskott å beräknade inkomster .	20,775: 36. 3.
dels af det till oförutsedda utgifter nådigst anvisade belopp 38,900 R:dr med	24,508: 36. 11.
eller tillsammans	45,284: 25. 2.

Då, enligt hvad sålunda är i underdånighet uppgifvet, utgifterna för fångvården under år 1852 uppgått till . . . . 844,291: 9. 2.
samt inkomsterna, oberäknadt statsanslag, utgjort . . . . 84,682: 30. 3.
så visar sig att statens utgift för fångars vård och underhåll utgjort . . . . 759,608: 36. 11.
hvilket belopp utgått med 4000 R:dr af Riksstatens sjunde hufvudtitel till underhåll af kronans hus i landsorten, samt återstoden, eller 755,608 R:dr 36 sk. 11 r:st., af det å Riksstatens andra hufvudtitel till fångars vård och underhåll anvisade förslagsanslag 770,000 R:dr, å hvilket anslag således en besparing af 14,391 R:dr 11 sk. 1 r:st. uppstått.

Efter denna öfversigt af förhållandena med fångvårdens inkomster och utgifter får Styrelsen, som dels i föregående afdelning, dels här ofvan antydt anledningarne till skiljaktigheten mellan beräknade och verkliga inkomster, nu i underdånighet redogöra för skillnaden mellan beräknade och verkliga utgifter, utgörande på sätt ofvan är nämndt ett belopp af 45,284 R:dr 25 sk. 2 r:st.; och får Styrelsen i sådant afseende först underdånigst meddela en jemförelse-tablå, utvisande de särskilta kostnadssummorna enligt stat och enligt hufvudbok, samt hvad af dessa summor belöper på hvarje krono-arbetskarl eller fånge vid samtlige fångvårdsanstalterne:

	I stat beräknadt							Medeltal af fångar eller krono-arbetskarlar under årets lopp.	Kostnaden utgjort						Medeltal fångar och krono-arbetskarlar jemfördt med hvad i stat beräknats har		Kostnaden jemförd med hvad i stat beräknats har					
	antal fångar eller krono-arbetskarlar.	kostnad för hela personalen.			för en person.				för hela personalen.			för en person.			öfverstigit.	understigit.	öfverstigit.			understigit.		
1:o. Straff- och Arbetsfångar på bestämd tid af mankön:																						
å Långholmen	600	75,500	—	—	125	40	—	588	75,036	16	4	127	29	5	—	12	——	—	—	463	31	8
i Malmö	650	71,500	—	—	110	—	—	619	72,647	9	7	117	17	5	—	31	1,147	9	7	——	—	—
Sgr	1,250	147,000	—	—	117	28	10	1,207	147,683	25	11	122	17	1	—	43	683	25	11	——	—	—
2:o. Straff- och Arbetsfångar af qvinkön:																						
å Norrmalm	320	30,800	—	—	96	12	—	334	33,717	2	5	100	45	7	14	—	2,917	2	5	——	—	—
i Norrköping	210	18,300	—	—	87	6	11	223	17,218	35	2	77	10	3	13	—	——	—	—	1,081	12	10
i Götheborg	70	7,100	—	—	101	20	7	63	6,263	19	7	99	22	5	—	7	——	—	—	836	28	5
Sgr	600	56,200	—	—	93	32	—	620	57,199	9	2	92	12	4	20	—	999	9	2	——	—	—
3:o. Lifstidsfångar af mankön:																						
i Carlskrona	160	11,500	—	—	71	42	—	156	10,732	33	9	68	38	4	—	4	——	—	—	767	14	3
å Carlsten	270	32,800	—	—	121	23	1	253	35,602	15	3	140	34	7	—	17	3,102	15	3	——	—	—
i Christianstad	160	12,600	—	—	78	36	—	160	13,122	20	1	82	—	9	—	—	522	20	1	——	—	—
i Landskrona	270	20,200	—	—	74	19	7	278	21,620	40	2	77	36	1	8	—	1,420	40	2	——	—	—
å Ny-Elfsborg	120	10,100	—	—	84	8	—	117	10,144	11	10	86	33	9	—	3	44	11	10	——	—	—
i Warberg	320	35,800	—	—	111	42	—	330	38,889	6	11	117	40	7	10	—	3,089	6	11	——	—	—
Sgr	1,300	122,700	—	—	94	18	6	1,294	130,111	32	—	100	26	5	—	6	7,411	32	—	——	—	—
4:o. Kr.-Arb.-Corpsen:																						
1:a Kompaniet	200	22,700	—	—	113	24	—	182	20,767	45	11	114	5	3	—	18	——	—	—	1,932	2	1
2:a, 3:e och 4:e D:o . .	600	76,000	—	—	126	32	—	651	80,318	26	5	123	18	1	51	—	4,318	26	5	——	—	—
5:e D:o	200	20,800	—	—	104	—	—	198	23,136	10	4	116	38	4	—	2	2,336	10	4	——	—	—
9:e och 10:e D:o	400	55,600	—	—	139	—	—	348	49,687	21	—	142	9	10	—	52	——	—	—	5,912	27	—
Sgr	1,400	175,100	—	—	125	3	5	1,379	173,910	7	8	126	5	5	—	21	——	—	—	1,189	40	4

5:o. Ransakningsfångar i Länscellfängelserna:																						
i Stockholms Kronohäkte	40	3,306	32	—	132	24	—	39	4,734	41	4	121	19	6	—	1	——	—	—	371	38	8
i Blekinge Län	70	10,500	—	—	150	—	—	66	12,967	46	8	136	29	9	—	4	2,467	46	8	——	—	—
i Christianstads d:o	70	15,500	—	—	221	20	7	82	16,228	15	8	197	43	6	12	—	728	15	8	——	—	—
i Elfsborgs d:o	100	18,800	—	—	188	—	—	105	21,067	29	8	200	30	10	5	—	2,267	29	8	——	—	—
i Gefleborgs d:o	40	14,500	—	—	362	24	—	39	16,439	37	—	421	25	7	—	1	1,939	37	—	——	—	—
i Kopparbergs d:o	30	9,400	—	—	313	16	—	37	10,195	46	6	275	27	2	7	—	795	46	6	——	—	—
i Kronobergs d:o	40	9,100	—	—	227	24	—	37	8,496	2	3	229	29	11	—	5	——	—	—	603	45	9
i Skaraborgs d:o	80	21,500	—	—	268	36	—	116	24,616	23	7	112	6	—	36	—	3,116	23	7	——	—	—
i Stockholms d:o	40	12,600	—	—	315	—	—	52	14,594	16	1	280	31	8	12	—	1,994	16	1	——	—	—
i Wermlands d:o	50	15,900	—	—	278	—	—	53	15,854	33	10	299	7	—	3	—	1,954	33	10	——	—	—
i Östergöthlands d:o	100	17,000	—	—	170	—	—	99	20,822	8	7	210	15	7	—	1	3,822	8	7	——	—	—
Sgr	660	148,106	32	—	224	20	9	725	166,018	11	2	228	47	6	65	—	17,914	27	2	——	—	—
6:o. Ransakningsfångar i Länsgemensamhets-fängelserna:																						
i Calmar Län	100	17,400	—	—	174	—	—	77	21,861	8	9	283	43	9	—	23	4,461	8	9	——	—	—
i Gottlands d:o	20	2,800	—	—	140	—	—	26	4,313	23	10	165	43	5	6	—	1,513	23	10	——	—	—
i Götheborgs d:o	70	10,600	—	—	151	20	7	76	10,487	15	1	137	47	7	6	—	——	—	—	112	32	11
i Hallands d:o	50	7,650	—	—	153	—	—	65	9,547	13	1	148	17	9	13	—	1,697	13	1	——	—	—
i Jemtlands d:o	10	3,100	—	—	310	—	—	6	2,579	5	3	429	40	10	—	4	——	—	—	520	42	9
i Jönköpings d:o	80	12,750	—	—	159	18	—	73	13,470	6	5	184	25	1	—	7	720	6	5	——	—	—
i Malmöhus d:o	70	9,900	—	—	141	20	7	90	12,135	43	9	134	40	6	20	—	2,235	43	9	——	—	—
i Norrbottens d:o	10	3,050	—	—	305	—	—	6	2,850	38	1	475	6	4	—	4	——	—	—	199	9	11
i Södermanlands d:o	30	8,100	—	—	270	—	—	40	9,468	35	—	236	34	6	10	—	1,368	35	—	——	—	—
i Upsala d:o	30	5,750	—	—	251	32	—	45	7,433	42	11	165	9	11	15	—	1,683	42	11	——	—	—
i Westerbottens d:o	20	4,650	—	—	232	24	—	9	3,794	39	8	421	31	1	—	11	——	—	—	855	8	4
i Wester-Norrlands d:o	50	9,750	—	—	195	—	—	33	10,443	13	8	298	18	3	—	15	693	13	8	——	—	—
i Westmanlands d:o	40	10,000	—	—	250	—	—	45	12,086	—	—	268	27	9	5	—	2,086	—	—	——	—	—
i Örebro d:o	60	11,600	—	—	193	16	—	78	14,320	22	3	183	28	6	18	—	2,720	22	3	——	—	—
Sgr	640	117,100	—	—	182	46	6	669	134,592	19	9	216	4	10	29	—	17,492	19	9	——	—	—
Summa	5,850	766,206	32	—	130	46	10	5,894	809,515	9	8	137	16	7	44	—	43,308	25	8	——	—	—
Lägges härtill kostnaden för Fångvårdsstyrelsen	—	27,000	—	—	—	—	—	——	26,965	44	8	—	—	—	—	—	——	—	—	36	5	4
samt fångvården i allmänhet	—	5,800	—	—	—	—	—	——	7,812	2	10	—	—	—	—	—	2,012	2	10	——	—	—
så uppkommer totalsummorna	5,850	799,006	32	—	136	27	11	5,894	844,291	9	2	143	11	9	44	—	45,284	25	2	——	—	—

Då det skulle leda till stor vidlyftighet, att underdånigst förklara hvarje i förestående tabell förekommande skiljaktighet mellan den i stat beräknade och verkliga kostnaden, får Styrelsen uti ifrågavarande afseende endast meddela, att den betydliga skillnad, som förefinnes mellan kostnaden för en fånge vid de särskilta Länsfängelserna, hufvudsakligen härleder sig från fångtransportkostnaderna, hvilka icke utgå i mån af det antal fångar, som vid hvarje af nämnde slags fängelser förvaras; att den högre kostnaden för fångvården i allmänhet föranledts af anskaffning af vapen för fånggevaldiger, samt tryckning af en ny upplaga af andaktsbok för fångar; att, på sätt som af nyssnämnde tabell inhemtas, utgifterna för Straff- och Arbetsfångarne, samt Krono-arbetskarlarne, oaktadt desses antal i medeltal under året uppgått till 50 mindre, än hvad i stat upptages, med 7,904 R:dr 26 sk. 9 r:st. öfverstigit hvad i stat beräknats; att kostnaderna för Ransakningsfångarne, som med 94 öfverstigit det i stat upptagne antal, uppgått utöfver stat till 35,403 R:dr 46 sk. 11 r:st.; att detta statens öfverskridande hufvudsakligast egt rum å följande titlar, nemligen: fångtransport med 25,978 R:dr 23 sk. 2 r:st., förplägning med 14,166 R:dr 16 sk., samt sjukvård med 4,006 R:dr 20 sk. 9 r:st., hvartill orsaken förefinnes, beträffande förstnämnde titel uti ett större antal häktningar och deraf föranledda flere transporter, samt hvad angår förplägningskostnaden dels i högre varupriser, dels större fångantal, än som beräknats; hvad åter vidkommer den högre sjukvårdskostnaden, så är den föranledd ej mindre af den betydliga sjukligheten vid Straff-fängelset å Carlsten, hvarigenom kostnaden å denna titel, som i stat varit beräknad till 1,561 R:dr 24 sk., uppgått till 2,629 R:dr 4 sk. 4 r:st., än ock af det höga belopp, hvartill sjukvården för 2:a, 3:e och 4:e Krono-arbetskompanierna, hvilken bestrides å det under Ingeniörbefälets förvaltning stående Garnisonssjukhuset å Carlsborg, uppgått, eller 6,421 R:dr 23 sk. 8 r:st., ehuru staten uti ifrågavarande afseende endast upptager en kostnad af 3,500 R:dr.

För jemförelses anställande får Styrelsen här nedan underdånigst meddela uppgift å statens kostnad för fångars vård och underhåll under sistförflutna 10 år:

År 1843	R:dr	676,447:	1.	—
» 1844		691,466:	22.	11.
» 1845		737,642:	46.	6.
» 1846		878,461:	22.	11.
» 1847		844,024:	11.	8.
» 1848		769,350:	23.	1.
» 1849		733,113:	45.	6.
» 1850		669,191:	13.	11.
» 1851		695,787:	38.	10.
» 1852		759,608:	36.	11.
Fördelas summan häraf		7,455,094:	23.	3.
med 10; så visar sig, att kostnadsbeloppet i medeltal under dessa år utgjort		745,509:	21.	6.

I sammanhang med den nu underdånigst meddelade framställning om fångvårdens inkomster och utgifter torde Styrelsen jemväl, såsom utgörande en vigtig del af fångvårdens financiella ställning, böra lemna en kort öfversigt af fångvårdens tillgångar och skulder vid 1852 års utgång. De förre eller tillgångarne utgjorde, oberäknadt värdet af fångvårdens byggnader, hvilket i hufvudboken icke är upptaget, ett belopp af 379,936 R:dr 33 sk. 3 r:st.; men, om härifrån afdrages de fångars och krono-arbetskarlars innestående premier, besparingskassamedel m. m. till ett belopp af 48,897 R:dr 23 sk. 10 r:st., som i hufvudboken utbalanceras både som tillgång och skuld, återstår 331,039 R:dr 9 sk. 5 r:st. Denna summa utgöres af:

Kassabehållning hos Styrelsen, samt densamma underlydande kassor, äfvensom i vederbörande Landtränterier	R:dr	71,879:	30.	3.
oredovisade förskotter		21,485:	39.	9.
värde af i förråd befintlige beklädnadsmaterialier och persedlar, samt proviant		166,757:	21.	1.
fordringar hos auktoriteter samt private personer		70,702:	10.	6.
anmärkte poster		214:	3.	10.
Summa	R:dr	331,039:	9.	5.

Beträffande ofvannämnde oredovisade förskotter, så hafva desse, med undantag endast af 1,200 R:dr, som Styrelsen beviljat Proviantleverantörer vid Straff-fängelserna i Christianstad och Carlsten, blifvit meddelade af Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande i länen.

Hvad derefter angår fångvårdens fordringar, får Styrelsen underdånigst meddela följande mera detaljerade redogörelse, nemligen:

Af Eders Kongl. Maj:ts och rikets Krigskollegium . R:dr 7,527: 19. 7.
utgörande till största delen förskjutne medel till underhåll af den Garnisonsstyrka å Carlstens fästning, som af 4:e hufvudtiteln bör bekostas.

Af Eders Kongl. Maj:ts Flottas station i Carlskrona . . 4,279: 32. —
utgörande ersättning för begagnade dagsverken af 5:te Krono-arbetskompaniet.

Af enskildt person mot inteckning, med upplupen ränta . 3,002: 37. 4.
bestående af den utaf Brukspatron Hebbe donerade under Styrelsens förvaltning ställda fond.

Af Smålands m. fl. provinsers hypotheksförening mot obligationer, med upplupen ränta . . . . 11,253: 42. —

Aflidne Chefen för 9:e Krono-arbetskompaniet Löjtnanten Brannii balans . . . . 57: 41. 3.

Förre redogörarne vid Straff- och Arbets-fängelset å Långholmen: A. Söderströms d:o 1,494: 36. 5.
P. J. Weidels d:o . 1,502: 11. 5.

Aflidne föreståndaren vid Straff- och Arbetsfängelset å Norrmalm: A. Wallbergs d:o 17,765: 14. 1. 20,820: 7. 2.
varande dessa balansposter beroende dels på indrifning, dels på afskrifning.

För förfärdigade arbeten och använde dagsverken vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen . . . . . 13,941: 16. 4.
D:o i Malmö . . . . 983: 31. 11.

Transport 46,883: 42. 1.

Transport 46,883: 42. 1.

För förfärdigade arbeten och använde dagsverken vid Straff- och Arbetsfängelset å Norrmalm . . . . 6,722: — 7.

D:o Straff-fängelset i Landskrona . . 1,300: — —

D:o d:o i Warberg . . . 376: 27. — 23,323: 27. 10.

Af förstnämnde fängelses fordringar äro 11,464 R:dr 3 sk. 2 r:st. tillkomne under förre redogöraren P. J. Weidels tjenstetid; och äro rättegångar anhängige såväl om detta belopps utbekommande, som en del af straff-fängelsets i Landskrona fordran. De öfrige posterne utgöras hufvudsakligen af fordringar, dels hos allmänna verk, dels hos enskilte personer, som antingen jemlikt afslutade kontrakter egt anstånd med betalnings erläggande, eller ock hvilkas vid fängelserna förarbetade effekter derstädes förvaras till säkerhet för arbetslönens utbekommande.

Återstoden af fångvårdens fordringar . . . . 494: 36. 7.

utgöres af obetydligare poster, beroende dels på rättegångar, dels på afskrifning.

Säger R:dr 70,702: 10. 6.

Hvad derefter angår fångvårdens skulder, utgörande, efter afdrag af ofvanomförmälte 48,897 R:dr 23 sk. 10 r:st., hvilka jemväl utbalanseras såsom fångvårdens tillgång, ett belopp af 208,413 R:dr 5 sk. 11 r:st.; så balanseras en mindre del häraf, eller 63,796 R:dr 21 sk. 8 r:st., utgörande åtskillige Embetsverks, Landtränteriers, Styrelsen underlydande redogörares och enskilte personers fordringar, af den anledning, att liqvid icke förr, än efter årets utgång, kunnat verkställas, hvaremot största delen af förenämnde balanserade skuldbelopp, eller 143,616 R:dr 32 sk. 3 r:st., utgör Eders Kongl. Maj:ts och rikets Statskontors fordran, som Styrelsen af anledning, som här nedan skall underdånigst omförmälas, hvarken under loppet af år 1852 eller efter dess utgång kunnat ersätta.

Då Styrelsen år 1842 enligt Eders Kongl. Maj:ts nådiga förordnande öfvertog förvaltningen af fångvården i sin helhet, bildades vid uppgörande af nämnde

års Styrelsens hufvudbok af en del fångvårdens då varande tillgångar ett kapitalbelopp, som sedermera, efter afräkning af åtskillige deri ingående fängelsebyggnaders värde, i hufvudboken bibehållits. Detta kapitalbelopp utgöres af skillnaden mellan ofvanomförmälte tillgångar och skulder, och uppgår till 122,626 R:dr 3 sk. 6 r:st. Dels derigenom att arbetena för fångvårdens behof vid de större Straff- och Arbetsfängelserna under sednare åren erhållit en betydligare utsträckning, som fordrat större förlagskapital, dels i mån som en mera ordnad bokföring hunnit vid dessa fängelser införas, hvarigenom icke, på sätt förut tillgått, värdet af under året upphandlade materialier och förrådsartiklar i räkenskaperna afförts såsom en utgift för året i vidsträcktare mån, än för så vidt effekterna under samma år för fångvården användts, dels ock igenom den af Eders Kongl. Maj:t den 12 Juni 1849 nådigst föreskrifna förändring i afseende på utgifterna för ransakningsfängelserna, nemligen: att till bestridande af dessa utgifter, som förut förskjutits från vederbörande Landtränterier, förskotter skulle af Styrelsen ränterierna meddelas, hvaraf blifvit en följd, att Styrelsen i hvarje Landtränteri ständigt måste hålla en större eller mindre kassa, har ofvannämnde kapitaltillgång blifvit alltför otillräcklig, hvarigenom, då de under sednare åren uppkomna betydliga besparingar på fångvårdsanslaget till en väsendtlig del i verkligheten representerats genom fångvårdens förråder och kassor, hafva dessa besparingar, som för hvarje år i Styrelsens hufvudbok godtgjorts Statskontoret, icke kunnat kontant öfverlemnas. Och utgör detta anledningen till den betydliga fordran nämnde Embetsverk eger hos Styrelsen, och hvilket förhållande icke eller kan för framtiden undvikas, så vidt ej fångvårdens förlagskapital varder ökadt till ett behofvet motsvarande belopp.

Beträffande sådane Styrelsens fordringar, som härleda sig från Styrelsens Revisionskontors anmärkningar vid fångvårdsanstalternes räkenskaper, får Styrelsen underdånigst meddela, att till de vid 1851 års slut icke influtne ådömde anmärkningsmedel 18,540 R:dr 10 sk. 6 r:st. under år 1852 kommit 3,348 R:dr 35 sk. 10 r:st., som Styrelsen genom 45 särskilte resolutioner till betalning fastställt.

Å sammanlagde beloppet häraf		21,888: 46. 4.
har under årets lopp dels afskrifvits . . .	1,982: 13. 1.	
dels tillgodokommit Fångvårds- och Länsfängelsebyggnads-anslagen	2,088: 14. —	4,070: 27. 1.
så att vid årets slut återstod		17,818: 19. 3.

Slutligen får Styrelsen underdånigst anmäla, att undertecknad Ordförande under år 1852 förrättat de i Reglementet för Krono-Arbets-Corpsen anbefallde mönstringar af denna corps, hvarom särskild berättelse blifvit i underdånighet afgifven, äfvensom inspekterat samtlige Straff- och Arbetsfängelserna, samt Läns- och Kronohäktena, med undantag af Länsfängelserna i Wisby, Hernösand, Östersund, Umeå och Piteå, samt Kronohäktet i Sundsvall.

Styrelsen framhärdar med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormägtigste, Allernådigste Konung!
Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter

E. von TROIL.

R. TH. CEDERSCHIÖLD. VICTOR LJUNGSTEDT.

O. O. Afzelius.

Stockholm den 16 December 1853.

Bil. N:o 1.

Till Kongl. Öfverståthållare-Embetets Cancellie!

Jemlikt Kongl. Öfverståthållare-Embetets skrifvelse af den 26 sistl. September, innehållande åliggande för mig att, med anledning af en från Kongl. Fångvårds-Styrelsen till Kongl. Öfverståthållare-Embetet aflåten skriftlig begäran om redogörelse för verkningarne af ensamhetsfängelsets användande i afseende å Stockholms Stads Ransakningsfängelse för år 1852, med eget, jemte vederbörande Predikants och Läkares yttrande i ämnet till Kongl. Öfverståthållare-Embetet inkomma; får jag, med bifogande af Fångpredikantens och Läkarens yttranden, samt under åberopande af desamma, å egna vägnar meddela de upplysningar uti disciplinärt hänseende, som jag anser tillhöra mig i egenskap af Fängelsets Direktör.

Under de 9 månader af år 1852, som detta fängelse varit begagnadt, hafva fångarne i allmänhet, efter det de blifvit insatte uti sina celler, uppfört sig tyst och stilla, samt med villighet efterföljt de föreskrifter för ordningen inom cellerna, som meddelats dem. De bestraffningar, hvilka blifvit dem ålagde äro få, och till största delen ådömde endast för smärre förseelser, såsom försök till communicationer medelst knackningar i väggarne, eller, någongång, oljud inom cellen. Några dagars vistande i cellen har alltid varit tillräckligt att förmå det vildaste lynne till foglighet, och för de fångar, hvilka icke velat med läsning och betraktande af Guds ord förkorta de långsamt framflytande timmarne, har fruktan för ett längre vistande i den ensliga cellen ofta varit verksam nog att hos dem framtvinga ett öppet erkännande af sitt begångna brott. Intet anfall af sinnesförvirring, med undantag af sådana som förut lidit af dylik svaghet, eller ock dem, hos hvilka fyllerigalenskapen utbrutit, har förekommit. Dessa omständigheter, i förening med hvad Fångpredikanten uti sitt afgifna yttrande omförmäler, synas visa, att ensamhetsfängelset välgörande inverkat så väl, i sin mån, på de mer förhärdade, som ock hufvudsakligast på den unga brottslingen, hvilken ännu icke blifvit förderfvad genom umgänget med äldre kamrater på brottets bana, samt att detta system, användt på Ransakningsfångar, i de flesta fall uppfyller sitt åsyftade ändamål, nem-

ligen att förmå fången till ett ångerfullt erkännande af begångna förseelser och hos honom framkallar föresatser till ett förbättradt lefverne.

Stockholms Stads Ransakningsfängelse den 2 November 1853.

C. Os. Sunnerdahl.

Bil. N:o 2.

Till Direktörs-Expeditionen vid Stockholms Stads Cellfängelse!

Med anledning af Direktörs-Expeditionens skrifvelse af den 25 sistlidne September, deri meddelades Kongl. Öfverståthållare-Embetets förständigande till Predikanten vid Stockholms Stads Cellfängelse att afgifva yttrande om cell-systemets inverkan å Stockholms Stads Ransakningsfångar under år 1852, får undertecknad ödmjukeligen nedskrifva följande:

För att med någon säkerhet kunna fälla ett omdöme om Cell-systemets inverkan på fångarne i allmänhet, torde en jemförelse mellan förhållandet i de fordna gemensamhetshäktena och i nya Cellfängelset böra tjena till utgångspunkt. Denna jemförelse torde böra omfatta fångarnes både sinnesbeskaffenhet och uppförande. Hvad först vidkommer fångarnes sinnesbeskaffenhet i de olika fängelserna, så visar sig att hos arrestanten i gemensamhetshäktet sällan eller aldrig fanns någon mottaglighet för Guds ord och den allvarliga förmaningen. Han var vanligen hård eller liknöjd. Lättsinnet och lögnen kämpade om herraväldet i hans hjerta och som sådan hittade aldrig den allvarliga eftertankan vägen till hans själ. Det föremål, hvarpå han uppoffrade sin tankekraft var, huru han skulle ställa sina ord inför Domaren för att icke kunna fällas skyldig, utan återfå friheten att ånyo föröfva nya brott. En känd sak är ock, att fångarne i dylika planers uppkastande undervisade och biträdde hvarandra. Fångens i gemensamhets-häktet sinnesbeskaffenhet var således med få ord, förakt för religion och lagar, lättsinne, likgiltighet, lögnaktighet, inbundenhet och illfundighet. Deremot har erfarenheten visat att i allmänhet de fångar, som qvarblifvit en längre tid i Cellfängelset, således Ransaknings-fångar, oftast, efter en längre eller kortare behandling visa sig

angelägna om att både läsa och höra Guds ord. I sina afskiljda celler föras de ofta till, som det vill synas, åtminstone för stunden allvarliga betraktelser öfver sitt förflutna lif och stundom till helig ånger och bättringsuppsåt. — Om också till en början försök göras att förneka begångna brott och framställa sig sjelf i en bättre dager, så har det dock lyckats att småningom föra en ganska stor del till uppriktig bekännelse och förmå dem till löften om bättring för framtiden.

Vanligen har fången, sedan han bekänt sitt brott, under den fortsatta behandlingen ådagalagt mycken uppriktighet i afseende å sin förflutna lefnad och visat sig angelägen om att Predikanten måtte fatta så god tanke om honom, som möjligt. Sinnesbeskaffenheten hos Cell-fången har således varit: en större tillgänglighet för Guds ord, en lättare öfvergång till allvarlig eftertanka, mera försonlighet, en större uppriktighet, mera öppenhet och slutligen mera rätts-sinne. Hvad åter fångarnes uppförande i de olika fängelserna vidkommer så har härutinnan en lika stor skiljaktighet företett sig, som i deras olika sinnesbeskaffenhet. Fången i gemensamhets-häktet visade ofta en fräckhet i ord och åtbörder som tillräckligt gaf tillkänna att han ansåg för en ära att i sådant fall utmärka sig. Föga uppmärksamhet rådde hos honom vid den gemensamma Gudstjensten och förhören. Ofta stördes dessa heliga förrättningar af honom på ett opassande sätt. Lyssnade man utanför dörren till hans och hans kamraters gemensamma vistelseort, så hördes derinnanför svordomar och uttryck af den mest grofkorniga lättsinnighet. Andaktsböckerna användes af honom icke till läsning utan till det mest förnedrande bruk. Ofta hördes från hans läppar hot och pockelser uttalas och i allmänhet rådde hos honom en stor henägenhet för osnygghet. Uppförandet hos gemensamhetsfångarne utmärkte sig således genom fräckhet, förakt, lättsinnigt tal och osnygghet. Deremot har min uppfattning af ransakningsfångarnes i Cell-fängelse uppförande varit att de i allmänhet visat ett stillsamt och ödmjukt sätt att vara, att de med sådan begärlighet läst de dem lemnade andaktsböcker, att de ofta framställt begäran att erhålla nya böcker, sedan de slutat dem, som i hvarje cell vanligen äro till finnandes, att de med få undantag förhålla sig tyst och anständigt i sina celler samt uppmärksamt under Gudstjensterna, att de varit aktsamma om sina andaktsböcker och sällan eller aldrig yttrat några hotande afsigter emot

någon. Ransakningsfångarnes i cellerna uppförande har således i allmänhet taget varit utmärkt genom stillhet, ordning, aktning, anständighet, vördnad för Guds ord, aktsamhet och fördragsamhet.

Genom denna framställda jemförelse mellan sinnesbeskaffenheten och uppförandet hos gemensamhets- och cell-fångarne, torde frågan om cell-systemets inverkan på Stockholms Stads ransakningsfångar under förlidet år få anses *i allmänhet* besvarad.

Att enskilta fall funnits der erfarenheten icke är så glädjande, der till och med velat synas, som om cell-systemet varit kraftlöst att åstadkomma en förändrad sinnesbeskaffenhet, kan ej förnekas; men företrädesvis har detta inträffat med förut flere gånger straffade personer. Men äfven hos dessa fångar har uppförandet, med få undantag, under fängelsetiden varit utmärkt, jemförelsevis till hvad som fordom egde rum i gemensamhets-häktena, hvartill i väsendtlig mån bidrager den stränga ordning, men rättvisa och milda behandling med fångarne, som i Stockholms Stads cell-fängelse råder. Ett ej ringa hinder för cell-systemets fullkomliga inverkan i Stockholms cell-fängelse ligger också deri, att fångarne vid arresteringstillfället först insättas i det så kallade reservfängelset under rådstugan, der de dels insättas flere i samma rum, dels åter i enskilta celler, hvilka dock äro af den bristfälliga beskaffenhet, att samtal lätteligen kunna föras och undervisning meddelas, huru fången skall förneka sitt brott och söka befria sig från anklagelsen.

Huruvida slutligen cell-systemet har verkat med samma kraft på de fångar, hvilka flera gånger under år 1852 undergått ransakning, och således under olika tider varit i cell insatta, är en fråga, som jag icke tror mig med full visshet kunna besvara.

Stockholm den 4 October 1853.

A. E. Afzelius,
Predikant vid Stockholms Stads cellfängelse.

Rättelse:

Sid. 55 andra zifferraden uppifrån i de båda sista kolumnerna står: 608. — 5,85, — läs: 651. — 6,26.

Summariskt Sammandrag öfver Fång-antalet vid Rikets samtlige Läns-, Krono- och Polishäkten under loppet af år 1852.

	Fångar, som ej från annat Läns-, Krono- eller Polishäkte ankommit.											Fångar, som från annat Läns-, Krono- eller Polishäkte ankommit.											
	Ransakningsfångar och till fängelse vid vatten och bröd samt så kalladt enkelt fängelse dömde personer.		Fångar, som äro till allmänt arbete dömde, i brist af laga försvar, eller derför under tilltal ställde.		Bysatte.		Summa.		Summa Summarum.	Barn, som åtföljt föräldrarne i fängelset.		Ransakningsfångar och till fängelse vid vatten och bröd samt så kalladt enkelt fängelse dömde personer.		Fångar, som äro till allmänt arbete dömde, i brist af laga försvar, eller derför under tilltal ställde.		Summa.		Summa Summarum.	Barn, som åtföljt föräldrarne i fängelset.		Transportfångar.	
	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.
Stockholms Stadshäkte	2,062	862	1,338	779	211	8	3,611	1,649	5,260	11	13	191	54	—	—	191	54	245	1	1	50	7
Blekinge Länshäkte	503	90	97	27	6	1	606	118	724	—	2	21	—	84	17	105	17	122	—	—	70	8
Calmar d:o	512	122	198	56	9	—	719	178	897	4	2	1	—	25	5	26	5	31	—	—	76	3
Christianstads d:o	228	67	159	26	3	—	390	93	483	7	8	12	1	80	25	92	26	118	—	—	338	38
Engelholms Kronohäkte	64	12	3	1	—	—	67	13	80	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	138	21
Elfsborgs Länshäkte	562	64	54	12	22	1	638	77	715	3	2	16	2	59	5	75	7	82	3	1	194	24
Alingsås Kronohäkte	238	26	—	—	—	—	238	26	264	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	503	78
Gefleborgs Länshäkte	277	38	76	17	5	—	358	55	413	4	4	5	—	28	5	33	5	38	1	3	49	5
Gottlands d:o	121	35	9	—	4	—	134	35	169	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Götheborgs d:o	511	78	88	17	7	—	606	95	701	2	3	6	—	—	—	6	—	6	—	2	263	49
Götheborgs Stadshäkte	953	208	23	6	23	—	999	214	1,213	—	1	12	3	12	2	24	5	29	—	—	—	—
Hallands Länshäkte	68	15	70	16	17	—	155	31	186	2	1	18	1	51	5	69	6	75	2	9	68	12
Warbergs Kronohäkte	176	30	14	4	3	—	193	34	227	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88	18
Jemtlands Länshäkte	46	12	19	11	—	1	65	24	89	6	4	—	—	1	—	1	—	1	—	—	1	—
Jönköpings d:o	412	91	116	16	9	—	537	107	644	1	6	8	1	48	6	56	7	63	1	—	277	42
Stora Kopparbergs d:o	176	29	41	7	20	—	237	36	273	3	2	3	4	61	17	64	21	85	10	4	—	—
Kronobergs d:o	187	49	32	2	6	—	225	51	276	4	—	9	—	61	11	70	11	81	1	1	204	21
Malmöhus d:o	328	39	286	88	11	—	625	127	752	11	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	118	2
Landskrona Kronohäkte	146	33	—	—	—	—	146	33	179	1	1	—	—	—	—	—	—	—	3	3	140	21
Nerikes Länshäkte	333	57	88	26	4	1	425	84	509	4	4	17	1	77	17	94	18	112	7	6	227	34
Nora Kronohäkte	78	10	1	—	—	—	79	10	89	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Norrbottens Länshäkte	43	16	8	5	7	—	58	21	79	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Stockholms d:o	219	42	104	23	4	1	327	66	393	8	5	33	13	63	26	96	39	135	3	2	296	29
Skaraborgs d:o	864	196	113	24	11	—	988	220	1,208	7	11	12	1	44	6	56	7	63	—	1	251	11
Södermanlands d:o	240	23	107	13	7	1	354	37	391	4	2	12	2	50	4	62	6	68	—	1	225	60
Eskilstuna Kronohäkte	34	1	—	—	—	—	34	1	35	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—
Upsala Länshäkte	160	30	180	45	7	—	347	75	422	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	132	7
Westerbottens d:o	63	6	9	1	8	—	80	7	87	—	—	10	1	4	2	14	3	17	4	4	5	3
Westernorrlands d:o	140	24	11	2	8	—	159	26	185	8	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	41	14
Medelpads Kronohäkte	89	15	—	—	4	—	93	15	108	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	5	1
Westmanlands Länshäkte	262	33	203	60	13	1	478	94	572	26	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	383	54
Wermlands d:o	316	56	34	11	7	—	357	67	424	3	9	6	—	83	23	89	23	112	10	11	10	—
Östergöthlands d:o	459	65	326	43	10	—	795	108	903	6	7	5	—	56	11	61	11	72	4	—	199	58
Norrköpings Stadshäkte	176	31	87	12	—	—	263	43	306	1	—	3	1	15	4	18	5	23	—	—	7	—
Summa	11,046	2,505	3,894	1,350	446	15	15,386	3,870	19,256	142	127	402	85	902	191	1,304	276	1,580	50	50	4,359	620
Om härifrån afdragas de vid årets början i Läns- och Krono-fängelserna qvarsittande	1,014	184	157	33	48	—	1,219	217	1,436	8	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
så uppgår de under årets lopp häktades antal till	10,032	2,321	3,737	1,317	398	15	14,167	3,653	17,820	134	119	402	85	902	191	1,304	276	1,580	50	50	4,359	620

Straff- och Arbetsfängelser, samt vid Kröno-Arbets-Corpsen, under loppet af år 1852. Litt. B.

Afgångne under loppet af år 1852.

Lifstidsfångar. Förflyttade. från ett till annat Straff-fängelse.	Lifstidsfångar. Förflyttade. från Straff-fängelse till klassen af försvarslösa såsom benådade.	Lifstidsfångar. Döde.	Lifstidsfångar. Rymde.	Lifstidsfångar. Frigifne af Kongl. Nåd.	Lifstidsfångar. Summa.	Till Straff-Fängelse på bestämd tid dömde personer. Afsänd till Hospital. (***)	Till Straff-Fängelse på bestämd tid dömde personer. Förflyttade från ett till annat Straff-fängelse.	Till Straff-Fängelse på bestämd tid dömde personer. Döde.	Till Straff-Fängelse på bestämd tid dömde personer. Rymde. (***)	Till Straff-Fängelse på bestämd tid dömde personer. Frigifne. af Kongl. Nåd.	Till Straff-Fängelse på bestämd tid dömde personer. Frigifne. efter tilländalupen arbetstid.	Till Straff-Fängelse på bestämd tid dömde personer. Summa.	Försvarslöse. Dömde. Utlemnade till ransakning. (***)	Försvarslöse. Dömde. Afsände efter att hafva blifvit tillförlitligen kände enl. 3 § i 1846 års författning.	Försvarslöse. Dömde. Förflyttade. från Arbetsfängelse till Krono-Arbets-Corpsens Fästningsklass.	Försvarslöse. Dömde. Förflyttade. från Krono-Arbets-Corpsen i Arbets-Fängelse för opålitligt förhållande enl. 32 § i Kgl Reglementet.	Försvarslöse. Dömde. Förflyttade. från Soldat- till Fästningsklassen såsom för brott utstrukne.	Försvarslöse. Dömde. Summa Förflyttade.	Försvarslöse. Dömde. Från Krono-Arbets-Corpsen utstrukne för att enl. Domstols beslut afsändas till Fästningsfängelse.	Försvarslöse. Dömde. Döde.	Försvarslöse. Dömde. Rymde. (***)	Försvarslöse. Dömde. Frigifne och Afskedade. efter tilländalupen arbetstid eller uttjent capitulation.	Försvarslöse. Dömde. Frigifne och Afskedade. efter besparad arbetsförtjenst till visst belopp.	Försvarslöse. Dömde. Frigifne och Afskedade. efter erhållet laga försvar.	Försvarslöse. Dömde. Frigifne och Afskedade. för sjukdom enl. 35 § i Kgl. Reglementet.	Försvarslöse. Dömde. Frigifne och Afskedade. för under arbete erhållen skada enl. 36 § i Kgl. Reglementet.	Försvarslöse. Dömde. Summa Frigifne och afskedade.	Försvarslöse. Dömde. Afsände till Kon. Befalln. hafvande såsom till arbete odugliga.	Försvarslöse. Dömde. Summa dömde.	Försvarslöse. Frivillige. Förflyttade från Kr.-Arb.-Corpsen till Arbetsfängelse för opålitligt förhållande, enl. 32 § uti Kongl. Reglementet.	Försvarslöse. Frivillige. Från Kr. Arbets-Corpsen utstrukne för att enl. Domstols beslut afsändas till Fästnings-Fängelse.	Försvarslöse. Frivillige. Döde.	Försvarslöse. Frivillige. Rymde. (***)	Försvarslöse. Frivillige. Frigifne och Afskedade. efter tilländalupen arbetstid eller uttjent kapitulation.	Försvarslöse. Frivillige. Frigifne och Afskedade. efter besparad arbetsförtjenst till bestämdt belopp.	Försvarslöse. Frivillige. Frigifne och Afskedade. för sjukdom enligt 35 § uti Kgl. Reglementet.	Försvarslöse. Frivillige. Frigifne och Afskedade. för under arbete erhållen skada enligt 36 § uti Kgl. Reglementet.	Försvarslöse. Frivillige. Frigifne och Afskedade. efter erhållet laga försvar.	Försvarslöse. Frivillige. Frigifne och Afskedade. Summa Frigifne och Afskedade.	Försvarslöse. Frivillige. Afsände till Konungens Befallningshafvande såsom till arbete odugliga.	Försvarslöse. Frivillige. Summa Frivillige.	Bekännelse-Fångar. Utlemnad till Ransakning. (***)	Bekännelse-Fångar. Af Kgl. Nåd förskonade från att hållas till bekännelse.	Summa Summarum Afgångne.	Efter arbetstidens slut öfverflyttade från Dömde till Frivillige.	Qvarvarande vid 1852 års slut. Lifstidsfångar.	Qvarvarande vid 1852 års slut. Till straff-fängelse på bestämd tid dömde personer.	Qvarvarande vid 1852 års slut. I brist af laga försvar till allmänt arbete dömde personer, samt för opålitligt uppförande från värfvade Regementerne utstrukne Soldater. Dömde.	Qvarvarande vid 1852 års slut. I brist af laga försvar till allmänt arbete dömde personer, samt för opålitligt uppförande från värfvade Regementerne utstrukne Soldater. Frivillige.	Qvarvarande vid 1852 års slut. Bekännelsefångar.	Qvarvarande vid 1852 års slut. Summa.
1	6	7	—	3	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	—	155	—	—	—	—	155
2	5	10	—	2	19	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	19		254	—	—	—	—	254
1	—	5	—	1	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	157	1	—	—	—	158
—	4	6	—	1	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	—	108	—	—	—	—	108
1	2	4	2	3	12	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	—	287	—	—	—	—	287
—	1	13	—	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—	362	—	—	—	—	362
4	1	—	—	3	8	—	—	13	—	4	199	216	—	—	1	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	227	—	—	611	44	—	—	655
3	—	—	—	—	3	1	1	63	4	10	131	210	—	1	170	—	—	170	—	13	4	47	7	20	—	—	74	3	265	—	—	2	—	1	—	—	—	2	3	—	5	1	2	486	—	—	373	246	8	2	629
12	19	45	2	14	92	1	1	76	4	14	331	427	—	1	171	—	—	171	—	14	4	47	7	21	—	—	75	3	268	—	—	2	—	1	—	—	—	2	3	—	5	1	2	795	—	1,323	985	290	8	2	2,608
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	1	12	13	—	10	—	50	—	—	3	—	53	—	82	1	—	—	—	12	—	1	—	—	13	—	14	—	—	96	—	—	—	167	25	—	192
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	2	—	2	11	37	7	123	18	3	9	—	153	1	217	1	3	12	2	96	3	2	2	—	103	1	122	—	—	339	6	—	—	508	160	—	668
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	—	17	3	—	1	—	21	—	24	—	2	4	—	86	2	2	—	1	91	—	97	—	—	121	8	—	—	67	139	—	206
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	6	—	6	1	22	1	74	12	6	4	2	98	—	132	—	—	10	—	63	—	—	1	—	64	—	74	—	—	206	5	—	—	292	86	—	378
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	—	—	10	12	22	12	71	8	264	33	9	17	2	325	1	455	2	5	26	2	257	5	5	3	1	271	1	307	—	—	762	19	—	—	1,034	410	—	1,444
12	19	45	2	14	92	1	1	76	4	14	331	427	16	1	171	10	12	193	12	85	12	311	40	30	17	2	400	4	723	2	5	28	2	258	5	5	3	3	274	1	312	1	2	1,557	19	1,323	985	1,324	418	2	4,052
5	—	—	—	—	5	1	—	13	—	2	55	71	—	—	—	—	—	—	—	4	1	23	1	12	—	—	36	2	43	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	119	—	—	261	94	—	1	356
—	3	3	—	2	8	—	—	—	—	2	8	10	—	—	—	—	—	—	—	1	—	9	—	—	—	—	9	—	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	—	189	10	41	—	—	240
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	13	1	22	—	—	—	—	22	—	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	37	—	—	1	69	—	—	70
5	3	3	—	2	13	1	—	13	—	4	63	81	1	—	—	—	—	—	—	18	2	54	1	12	—	—	67	2	90	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	184	—	189	272	204	—	1	666
17	22	48	2	16	105	2	1	89	4	18	394	508	17	1	171	10	12	193	12	103	14	365	41	42	17	2	467	6	813	2	5	28	2	258	5	5	3	3	274	1	312	1	2	1,741	19	1,512	1,257	1,528	418	3	4,718
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	11	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	1	16	—	—	—	17
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	1
17	22	48	2	16	105	2	1	89	4	19	406	521	17	1	171	10	12	193	12	103	14	365	41	42	17	2	467	6	813	2	5	28	2	258	5	5	3	3	274	1	312	1	2	1,754	19	1,513	1,274	1,528	418	3	4,736

(***) Under dessa rubriker upptagas endast de såsom afgångne, hvilka ej inom årets slut återkommit.

Litt. C.

Uppgift för år 1852 å Allmänna Straff- och Arbetsfångarnes, Bekännelsefångarnes samt Krono-Arbetskarlarnes ålder.

Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.

	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Under 20 år	2	2	67	15	94	8	5	—	—	168	25	193
Mellan 20 och 25 år	60	6	247	71	357	32	95	—	—	759	109	868
» 25 och 30 »	181	19	376	81	348	64	108	1	—	1014	164	1178
» 30 och 35 »	273	33	287	70	319	56	21	3	—	903	159	1062
» 35 och 40 »	238	27	194	46	213	47	11	1	—	657	120	777
» 40 och 45 »	206	35	126	41	150	37	8	—	—	490	113	603
» 45 och 50 »	169	33	54	15	64	22	1	—	—	288	70	358
» 50 och 55 »	107	18	38	14	38	14	—	—	—	183	46	229
» 55 och 60 »	96	12	31	1	13	8	—	—	—	140	21	161
» 60 och 65 »	39	10	13	1	6	2	—	—	—	60	13	73
» 65 och 70 »	17	2	3	—	2	1	—	—	1	22	4	26
» 70 och 75 »	14	—	2	—	—	—	—	—	—	16	—	16
Fyllda 77 år	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
» 86 »	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Summa	1404	197	1440	355	1604	291	249	5	1	4702	844	5546

De under årets lopp nykomne.

	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.	Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	m.	q.	
Under 20 år	1	2	18	4	30	4	—	—	49	10	59
Mellan 20 och 25 år	16	2	93	9	100	11	24	—	233	22	255
» 25 och 30 »	27	3	117	22	134	28	32	1	311	53	364
» 30 och 35 »	27	3	82	22	132	22	16	—	257	47	304
» 35 och 40 »	19	3	47	13	87	23	4	—	157	39	196
» 40 och 45 »	25	3	37	9	72	20	8	—	142	32	174
» 45 och 50 »	10	7	23	11	22	4	1	—	56	22	78
» 50 och 55 »	1	1	17	7	10	6	—	—	28	14	42
» 55 och 60 »	2	2	13	—	2	1	—	—	17	3	20
» 60 och 65 »	2	—	5	—	—	—	—	—	7	—	7
» 65 och 70 »	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
» 70 och 75 »	1	—	2	—	—	—	—	—	3	—	3
Fyllda 77 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» 86 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	132	26	454	97	389	119	85	1	1261	242	1503

De vid årets slut qvarvarande.

	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Under 20 år	2	2	63	14	78	8	5	—	—	148	24	172
Mellan 20 och 25 år	56	5	186	66	303	24	82	—	—	627	95	722
» 25 och 30 »	155	14	257	67	223	51	75	—	—	710	132	842
» 30 och 35 »	261	27	201	55	205	31	—	2	—	669	113	782
» 35 och 40 »	229	32	139	25	140	32	—	—	—	508	89	597
» 40 och 45 »	198	34	69	27	109	22	4	—	—	380	83	463
» 45 och 50 »	158	33	30	10	52	17	1	—	—	241	60	301
» 50 och 55 »	104	16	25	8	29	12	—	—	—	158	36	194
» 55 och 60 »	81	12	23	1	11	5	—	—	—	115	18	133
» 60 och 65 »	47	10	4	—	4	—	—	—	—	55	10	65
» 65 och 70 »	18	3	2	—	3	2	—	—	1	23	6	29
» 70 och 75 »	14	1	2	—	—	—	—	—	—	16	1	17
Fyllda 77 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» 86 »	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Summa	1324	189	1001	273	1157	204	167	2	1	3651	667	4318

Litt. D.

Uppgift för år 1852 å allmänna Straff- och Arbetsfångarnes, Bekännelsefångarnes samt Krono-Arbetskarlarnes födelseorter.

		Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.												De under årets lopp nykomne.												Således har af hela den under årets lopp nykomne personalen varit född i	De vid årets slut qvarvarande.												Således har af den vid årets slut qvarvarande personalen varit född i
		Lifstidsfångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelsefångar.		Summa.		Summa Summarum.	Lifstidsfångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelsefångar.		Summa.		Summa Summarum.		Lifstidsfångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelsefångar.		Summa.		Summa Summarum.	
		m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.			m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		
Stockholms Stad		61	27	78	14	189	46	27	—	—	355	87	442	4	3	27	6	78	19	4	—	—	113	28	141	hvar 11:te	57	27	45	8	119	31	19	—	—	240	66	306	hvar 14:de
Blekinge Län	i Stad	16	5	16	12	39	12	11	—	—	82	29		2	1	3	1	8	4	3	—	—	16	6			14	4	12	10	25	8	6	—	—	57	22		
	på Landet	66	11	108	16	64	20	12	1	1	251	48	410	6	3	35	1	21	5	4	—	—	66	9	97	» 15:de	65	10	69	12	48	12	9	1	1	192	35	306	» 14:de
Calmar d:o	i Stad	6	5	16	9	30	7	2	—	—	54	21		5	—	1	1	9	1	2	—	—	17	2			6	5	16	8	19	6	1	—	—	42	19		
	på Landet	86	7	87	18	107	22	14	—	—	294	47	416	7	2	22	4	35	6	6	—	—	68	12	99	» 15:de	81	7	51	15	81	17	12	—	—	225	39	325	» 13:de
Christianstads d:o	i Stad	2	3	4	—	3	4	1	—	—	10	7		—	—	—	—	2	3	—	—	—	2	3			2	3	2	—	2	4	1	—	—	7	7		
	på Landet	84	6	71	15	49	6	10	—	—	214	27	258	6	—	24	5	12	—	4	—	—	46	5	56	» 27:de	75	6	58	12	25	2	9	—	—	167	20	201	» 21:sta
Elfsborgs d:o	i Stad	13	—	16	1	21	3	2	—	—	52	4		2	—	4	1	12	1	—	—	—	18	2			13	—	12	1	20	3	—	—	—	45	4		
	på Landet	79	3	74	14	96	5	7	—	—	256	22	334	10	—	27	6	45	3	1	—	—	83	9	112	» 13:de	77	2	49	11	70	3	4	—	—	200	16	265	» 16:de
Gefleborgs d:o	i Stad	14	2	6	—	7	1	—	—	—	27	3		—	—	—	—	4	—	—	—	—	4	—			14	2	4	—	3	1	—	—	—	23	3		
	på Landet	53	2	47	7	30	5	3	—	—	133	14	177	4	—	18	—	12	2	—	—	—	34	2	40	» 38:de	48	2	34	3	24	5	1	—	—	107	10	143	» 30:de
Gottlands d:o	i Stad	8	3	6	2	7	2	—	—	—	21	7		1	1	1	1	3	—	—	—	—	5	2			7	3	6	2	7	1	—	—	—	20	6		
	på Landet	17	5	23	4	7	1	1	—	—	48	10	86	1	—	5	1	1	—	—	—	—	7	1	15	» 100:de	17	5	17	3	2	1	1	—	—	37	9	72	» 59:de
Götheborgs d:o	i Stad	27	4	32	9	117	13	11	—	—	187	26		1	—	4	1	33	8	3	—	—	41	9			24	4	24	5	77	10	7	—	—	132	19		
	på Landet	36	7	31	5	43	1	12	—	—	122	13	348	3	2	6	—	14	—	5	—	—	28	2	80	» 19:de	34	7	20	4	34	—	9	—	—	97	11	259	» 17:de
Hallands d:o	i Stad	2	1	4	2	3	1	—	—	—	9	4		—	—	—	1	3	—	—	—	—	3	1			2	1	2	1	4	1	—	—	—	8	3		
	på Landet	41	—	33	9	20	2	3	—	—	97	11	121	6	—	10	3	6	—	3	—	—	25	3	32	» 47:de	38	—	27	6	16	1	1	—	—	82	7	100	» 43:dje
Jemtlands d:o	i Stad	3	—	—	2	—	—	1	—	—	4	2		—	—	—	1	—	—	1	—	—	1	1			3	—	—	2	—	—	1	—	—	4	2		
	på Landet	5	—	12	1	1	—	—	—	—	18	1	25	—	—	5	—	1	—	—	—	—	6	—	8	» 188:de	3	—	5	1	1	—	—	—	—	9	1	16	» 270:de
Jönköpings d:o	i Stad	10	2	7	4	7	4	5	—	—	29	10		—	—	1	—	3	1	1	—	—	5	1			9	2	6	4	4	1	3	—	—	22	7		
	på Landet	37	8	30	12	57	6	10	—	—	134	26	199	4	1	18	6	29	3	3	—	—	54	10	70	» 21:sta	35	8	20	10	40	4	6	—	—	101	22	152	» 28:de
Kopparbergs d:o	i Stad	10	2	12	—	14	2	3	—	—	39	4		—	—	3	—	6	1	—	—	—	9	1			8	—	6	—	8	2	3	—	—	25	2		
	på Landet	28	—	30	5	37	7	1	—	—	96	12	151	4	—	12	2	17	2	1	—	—	34	4	48	» 31:sta	29	1	18	3	29	5	1	—	—	77	9	113	» 38:de
Kronobergs d:o	i Stad	4	2	1	—	3	1	1	—	—	9	3		—	—	1	—	1	—	1	—	—	3	—			4	2	1	—	3	1	1	—	—	9	3		
	på Landet	65	4	54	11	56	16	8	1	—	184	31	227	3	1	18	2	23	6	8	1	—	53	9	65	» 23:dje	61	4	39	5	45	9	5	—	—	150	18	180	» 24:de
Malmöhus d:o	i Stad	16	4	29	6	18	2	5	—	—	68	12		2	—	9	1	2	1	2	—	—	15	2			16	4	24	4	12	2	1	—	—	53	10		
	på Landet	92	5	97	15	40	2	7	—	—	236	22	338	13	1	31	4	16	—	2	—	—	62	5	84	» 18:de	88	4	74	9	30	1	5	—	—	197	14	274	» 16:de
Nerikes d:o	i Stad	11	2	6	3	13	8	6	—	—	36	13		2	—	2	2	4	3	1	—	—	9	5			10	2	5	3	8	6	6	—	—	29	11		
	på Landet	34	6	42	13	41	11	1	—	—	118	30	197	5	—	11	5	8	7	1	—	—	25	12	51	» 29:de	31	5	32	13	30	7	1	—	—	94	25	159	» 27:de
Transport		926	126	972	209	1119	210	164	2	1	3183	546	3729	91	15	298	55	406	76	56	1	—	852	146	998		871	120	678	155	788	144	113	1	1	2451	420	2871	

	Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.												De under årets lopp nykomne.												Således har af hela den under årets lopp nykomne personalen varit född i	De vid årets slut qvarvarande.												Således har af den vid årets slut qvarvarande personalen varit född i
	Lifstids-fångar. m.	Lifstids-fångar. q.	Straff-fångar på bestämd tid. m.	Straff-fångar på bestämd tid. q.	Försvarslöse personer. m.	Försvarslöse personer. q.	Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar. m.	Bekännelse-fångar. q.	Summa. m.	Summa. q.	Summa Summarum.	Lifstids-fångar. m.	Lifstids-fångar. q.	Straff-fångar på bestämd tid. m.	Straff-fångar på bestämd tid. q.	Försvarslöse personer. m.	Försvarslöse personer. q.	Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar. m.	Bekännelse-fångar. q.	Summa. m.	Summa. q.	Summa Summarum.		Lifstids-fångar. m.	Lifstids-fångar. q.	Straff-fångar på bestämd tid. m.	Straff-fångar på bestämd tid. q.	Försvarslöse personer. m.	Försvarslöse personer. q.	Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar. m.	Bekännelse-fångar. q.	Summa. m.	Summa. q.	Summa Summarum.	
Transport	926	126	972	209	1119	210	164	2	1	3183	546	3729	91	15	298	55	406	76	56	1	—	852	146	998		871	120	678	155	788	144	113	1	1	2451	420	2871	
Norrbottens Län . . i Stad . .	4	1	1	2	4	3	—	—	—	9	6		—	—	—	—	3	2	—	—	—	3	2			4	1	1	2	2	3	—	—	—	7	6		
på Landet	11	1	4	4	3	—	—	—	—	18	5	38	—	—	1	1	1	—	—	—	—	2	1	8	hvar 188:de	11	1	2	3	3	—	—	—	—	16	4	33	hvar 131:sta
Stockholms d:o . . . i Stad . .	5	2	4	2	9	2	—	—	—	18	6		—	—	2	—	4	1	—	—	—	6	1			4	2	1	2	8	1	—	—	—	13	5		
på Landet	42	6	35	13	29	3	4	—	—	110	22	156	2	—	12	5	14	3	3	—	—	31	8	46	» 33:dje	38	6	22	9	20	1	1	—	—	81	16	115	» 38:de
Skaraborgs d:o . . . i Stad . .	7	2	10	—	13	4	9	—	—	39	6		1	—	2	—	1	3	1	—	—	5	3			7	2	10	—	11	4	8	—	—	36	6		
på Landet	68	13	89	21	71	10	11	—	—	239	44	328	8	2	28	12	38	6	6	—	—	80	20	108	» 14:de	63	12	64	19	53	8	5	—	—	185	39	266	» 19:de
Södermanlands d:o . i Stad . .	10	2	16	6	15	5	4	—	—	45	13		—	—	7	2	3	1	—	—	—	10	3			9	2	14	6	10	4	4	—	—	37	12		
på Landet	25	5	29	16	16	6	10	—	—	80	27	165	3	—	10	4	9	3	2	—	—	24	7	44	» 35:te	25	5	23	13	15	3	10	—	—	73	21	143	» 30:de
Upsala d:o . . . . . i Stad . .	11	1	10	3	14	2	—	—	—	35	6		1	—	4	—	6	1	—	—	—	11	1			11	1	8	3	9	2	—	—	—	28	6		
på Landet	25	4	34	14	47	6	14	—	—	120	24	185	2	2	17	2	19	2	8	—	—	46	6	64	» 23:dje	24	4	21	10	34	6	7	—	—	86	20	140	» 31:sta
Westerbottens d:o . . i Stad . .	3	—	4	—	3	—	1	—	—	11	—		—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—			3	—	3	—	2	—	—	—	—	8	—		
på Landet	7	1	11	5	8	—	1	—	—	27	6	44	1	—	4	1	1	—	—	—	—	6	1	8	» 188:de	7	1	8	3	5	—	1	—	—	21	4	33	» 131:sta
Wester-Norrlands d:o i Stad . .	4	—	7	1	3	2	—	—	—	14	3		—	—	—	—	1	2	—	—	—	1	2			4	—	7	1	3	2	—	—	—	14	3		
på Landet	21	—	11	2	5	2	—	—	—	37	4	58	1	—	5	1	1	—	—	—	—	7	1	11	» 136:te	19	—	6	1	5	2	—	—	—	30	3	50	» 86:te
Westmanlands d:o . i Stad . .	9	—	9	1	15	6	1	—	—	34	7		1	—	2	1	4	2	1	—	—	8	3			9	—	5	1	12	3	1	—	—	27	4		
på Landet	31	3	24	13	35	7	8	—	—	98	23	162	5	1	10	4	13	3	3	—	—	31	8	50	» 30:de	31	3	12	10	28	3	5	—	—	76	16	123	» 35:te
Wermlands d:o . . . i Stad . .	16	1	6	2	7	3	1	1	—	31	6		1	—	2	1	2	2	—	—	—	5	3			13	1	5	—	6	2	—	1	—	25	3		
på Landet	47	6	51	13	37	3	4	1	—	140	22	199	8	2	13	4	11	2	1	—	—	33	8	49	» 31:sta	47	6	34	13	29	3	4	—	—	114	22	164	» 26:te
Östergöthlands d:o . i Stad . .	25	4	18	3	59	9	3	—	—	105	16		1	1	6	—	14	6	1	—	—	22	7			23	4	11	1	43	6	—	—	—	77	11		
på Landet	83	17	89	25	83	7	9	1	—	265	49	435	5	3	29	4	34	4	2	—	—	70	11	110	» 14:de	79	16	63	21	61	7	6	—	—	209	44	341	» 13:de
Norrige	4	2	2	—	—	1	5	—	—	11	3		1	—	1	—	—	—	1	—	—	3	—			4	2	2	—	1	—	2	—	—	9	2		
Preussen och öfriga Tyskland .	2	—	1	—	2	—	—	—	—	5	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			2	—	—	—	2	—	—	—	—	4	—		
Ryssland, Finland och Åland . .	12	—	3	—	6	—	—	—	—	21	—		—	—	1	—	3	—	—	—	—	4	—			10	—	1	—	6	—	—	—	—	17	—		
Okänd ort	6	—	—	—	1	—	—	—	—	7	—	47	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	» 214:de	6	—	—	—	1	—	—	—	—	7	—	39	» 111:te
Summa	1404	197	1440	355	1604	291	249	5	1	4702	844	5546	132	26	454	97	589	119	85	1	—	1261	242	1503		1524	189	1001	273	1157	204	167	2	1	3651	667	4318	

Litt. E.

***Uppgift** för år 1852 på förhållandet mellan folkmängden i Stockholms Stad och hvarje Län, samt antalet af derstädes födde allmänna Straff- och Arbetsfångar, Bekännelsefångar samt Krono-arbetskarlar.*

	Folkmängden vid slutet af år 1850.	Af de under loppet af år 1852 nykomne fångar och Krono-arbetskarlar voro inom hvarje Län födde:	Bland de under loppet af år 1852 nykomne fångar och Krono-arbetskarlar förhåller sig således antalet af de inom hvarje Län födde till hela folkmängden derstädes, såsom:	Af de vid 1852 års slut qvarvarande fångar och Krono-arbetskarlar voro inom hvarje Län födde:	Bland de vid 1852 års slut qvarvarande fångar och Krono-arbetskarlar förhåller sig således antalet af de inom hvarje Län födde till folkmängden derstädes, såsom:
Stockholms Stad	93,070	141	1 till 660	306	1 till 304
Blekinge . . . . Län . .	107,827	97	1 » 1,112	306	1 » 352
Calmar . . . . . d:o . .	202,178	99	1 » 2,042	325	1 » 622
Christianstads . . d:o . .	189,627	56	1 » 3,386	201	1 » 943
Elfsborgs . . . . d:o . .	246,136	112	1 » 2,198	265	1 » 929
Gefleborgs . . . d:o . .	120,158	40	1 » 3,004	143	1 » 840
Gottlands . . . . d:o . .	44,572	15	1 » 2,971	72	1 » 619
Götheborgs . . . d:o . .	187,583	80	1 » 2,345	259	1 » 724
Hallands . . . . d:o . .	105,726	32	1 » 3,304	100	1 » 1,057
Jemtlands . . . . d:o . .	52,271	8	1 » 6,534	16	1 » 3,266
Jönköpings . . . d:o . .	163,426	70	1 » 2,334	152	1 » 1,075
Kopparbergs . . d:o . .	151,497	48	1 » 3,156	113	1 » 1,341
Kronobergs . . . d:o . .	136,623	65	1 » 2,102	180	1 » 159
Malmöhus . . . . d:o . .	253,084	84	1 » 3,013	274	1 » 923
Nerikes . . . . . d:o . .	137,660	51	1 » 2,699	159	1 » 866
Norrbottens . . . d:o . .	55,751	8	1 » 6,969	33	1 » 1,689
Stockholms . . . d:o . .	114,643	46	1 » 2,492	115	1 » 997
Skaraborgs . . . d:o . .	199,897	108	1 » 1,851	266	1 » 751
Södermanlands . d:o . .	120,113	43	1 » 2,793	142	1 » 846
Upsala . . . . . d:o . .	89,323	64	1 » 1,396	140	1 » 637
Westerbottens . d:o . .	70,758	8	1 » 8,845	33	1 » 2,144
Westernorrlands d:o . .	99,558	11	1 » 9,050	50	1 » 1,991
Westmanlands . d.o . .	96,691	50	1 » 1,934	123	1 » 786
Wermlands . . . d:o . .	221,885	49	1 » 4,528	164	1 » 1,353
Östergöthlands . d:o . .	222,484	109	1 » 2,041	340	1 » 654

Litt. F.

Uppgift för år 1852 på de samhällsklasser, som Allmänna Straff- och Arbetsfångarne, Bekännelsefångarne samt Krono-Arbetskarlarne tillhört, innan de gjort sig till allmänt arbete förfallne.

Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.

	Lifstidsfångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelsefångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Läro-Staten med tillhörande betjente	8	—	1	3	1	1	—	—	—	10	4	14
Civilstatens Tjenstemän och betjente	9	9	15	7	8	25	—	—	—	32	41	73
Militär-Staten samt Stads- och Brandvakter	199	29	221	47	298	55	249	1	1	968	132	1100
Sjömän	44	17	37	20	55	21	—	1	—	137	58	195
Handlande och deras betjente	11	1	9	8	15	4	—	—	—	35	13	48
Bruks- och Fabriks-idkare samt deras arbetare och betjente	41	14	36	7	60	14	—	—	—	137	35	172
Handtverkare samt deras arbetare och tjenstehjon	328	64	295	60	561	62	—	—	—	1184	186	1370
Bondeståndet samt deras tjenstehjon	663	42	768	170	533	84	—	3	—	1977	286	2263
Andra privates betjente	7	7	17	10	33	11	—	—	—	57	28	85
Fattighjon	4	—	5	—	3	—	—	—	—	12	—	12
Kringstrykande personer	55	2	29	—	17	5	—	—	—	101	7	108
Utländningar	4	2	3	—	3	—	—	—	—	10	2	12
Okändt yrke	31	10	4	23	7	19	—	—	—	42	52	94
Summa	1404	197	1440	355	1604	291	249	5	1	4702	844	5546
Anmärkning:												
Af desse äro gifte	293	38	342	52	136	8	17	—	—	788	98	886
enklingar och enkor	95	45	56	30	48	30	—	—	1	199	106	305
ogifte	1016	114	1042	273	1420	253	232	5	—	3715	640	4355
Summa	1404	197	1440	355	1604	291	249	5	1	4702	844	5546

De under årets lopp nykomne.

	Lifstidsfångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelsefångar.	Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	m.	q.	
Läro-Staten med tillhörande betjente	1	—	—	1	—	—	—	—	1	1	2
Civilstatens Tjenstemän och betjente	1	1	5	1	3	13	—	—	9	15	24
Militär-Staten samt Stads- och Brandvakter	10	4	66	12	123	21	85	—	284	37	321
Sjömän	2	2	13	4	20	7	—	—	35	13	48
Handlande och deras betjente	1	—	2	2	7	—	—	—	10	2	12
Bruks- och Fabriks-idkare samt deras arbetare och betjente	1	2	10	3	17	3	—	—	28	8	36
Handtverkare samt deras arbetare och tjenstehjon	30	8	101	20	186	30	—	—	317	58	375
Bondeståndet samt deras tjenstehjon	72	7	248	47	213	25	—	1	534	79	613
Andra privates betjente	2	—	3	4	8	8	—	—	13	12	25
Fattighjon	3	—	1	—	1	—	—	—	5	—	5
Kringstrykande personer	9	1	3	—	9	2	—	—	21	3	24
Utländningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Okändt yrke	—	1	2	3	2	10	—	—	4	14	18
Summa	132	26	454	97	589	119	85	1	1261	242	1503
Anmärkning:											
Af desse äro gifte	26	6	114	24	57	4	4	—	201	34	235
enklingar och enkor	11	4	24	9	20	9	—	—	55	22	77
ogifte	95	16	316	64	512	106	81	1	1005	186	1191
Summa	132	26	454	97	589	119	85	1	1261	242	1503

De vid årets slut qvarvarande.

	Lifstidsfångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelsefångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Läro-Staten med tillhörande betjente	6	—	1	2	—	1	—	—	—	7	3	10
Civilstatens Tjenstemän och betjente	8	9	11	5	6	20	—	—	—	25	34	59
Militär-Staten samt Stads- och Brandvakter	183	29	160	32	214	31	167	1	1	725	93	818
Sjömän	42	17	25	10	44	16	—	1	—	110	43	153
Handlande och deras betjente	11	1	3	7	12	1	—	—	—	26	9	35
Bruks- och Fabriks-idkare samt deras arbetare och betjente	41	15	30	7	45	10	—	—	—	116	32	148
Handtverkare samt deras arbetare och tjenstehjon	310	60	204	48	426	45	—	—	—	940	153	1093
Bondeståndet samt deras tjenstehjon	626	38	516	131	375	51	—	—	—	1517	220	1737
Andra privates betjente	7	6	15	9	17	11	—	—	—	39	26	65
Fattighjon	4	—	4	—	2	—	—	—	—	10	—	10
Kringstrykande personer	51	2	28	—	12	5	—	—	—	91	7	98
Utländningar	4	2	3	—	4	—	—	—	—	11	2	13
Okändt yrke	31	10	3	22	—	13	—	—	—	34	45	79
Summa	1324	189	1001	273	1157	204	167	2	1	3651	667	4318
Anmärkning:												
Af desse äro gifte	282	36	236	39	102	7	11	—	—	651	82	713
enklingar och enkor	82	45	39	23	37	17	—	—	1	158	86	244
ogifte	960	108	726	211	1018	180	156	2	—	2862	499	3361
Summa	1324	189	1001	273	1157	204	167	2	1	3651	667	4318

Litt. G.

Uppgift *för år 1852, utvisande af hvilka auktoriteter allmänna Straff- och Arbetsfångarne, Bekännelsefångarne samt vid Krono-Arbets-Corpsens fästningsklass anställde personer blifvit till allmänt arbete dömde, äfvensom från hvilka Regementen de vid Krono-Arbets-Corpsens Soldatklass anställde karlar blifvit dit försände.*

I första instansen dömde af auktoriteter inom:	Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.												De under årets lopp nykomne.												Således har af hela den under årets lopp nykomne personalen varit dömd	De vid årets slut qvarvarande.												Således har af den vid årets slut qvarvarande personalen varit dömd
	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.		Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.	
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.			m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		
Stockholms Stad	97	50	161	51	468	125	—	—	—	726	226	952	6	9	65	19	173	52	—	—	—	244	80	324	hvar 4:de	90	48	95	34	318	92	—	—	—	503	174	677	hvar 6:te
Blekinge . . . . Län	92	7	155	18	105	26	—	1	1	353	52	405	9	1	45	1	33	9	—	—	—	87	11	98	» 14:de	89	6	112	16	72	15	—	1	1	274	38	312	» 19:de
Calmar . . . . . »	79	7	87	20	112	23	—	—	—	278	50	328	8	1	18	3	33	9	—	—	—	59	13	72	» 10:de	76	7	56	18	79	19	—	—	—	211	44	255	» 16:de
Christianstads. . »	84	10	62	18	50	8	—	1	—	197	36	233	7	1	21	4	13	3	—	1	—	42	8	50	» 28:de	79	9	47	14	29	5	—	—	—	155	28	183	» 23:dje
Elfsborgs . . . . »	67	3	83	13	98	8	—	—	—	248	24	272	7	—	23	6	51	3	—	—	—	81	9	90	» 15:de	64	3	63	10	74	6	—	—	—	201	19	220	» 14:de
Gefleborgs . . . »	77	3	64	10	32	1	—	—	—	173	14	187	6	—	20	1	13	—	—	—	—	39	1	40	» 35:te	71	3	42	7	24	—	—	—	—	137	10	147	» 28:de
Gottlands . . . . »	26	6	23	6	2	—	—	—	—	51	12	63	2	—	9	2	1	—	—	—	—	12	2	14	» 101:te	24	6	17	6	1	—	—	—	—	42	12	54	» 77:de
Götheborgs . . . »	52	12	62	19	163	17	—	—	—	277	48	325	5	2	10	2	57	8	—	—	—	72	12	84	» 17:de	48	12	39	11	118	13	—	—	—	205	36	241	» 17:de
Hallands . . . . »	41	2	43	10	15	1	—	—	—	99	13	112	6	—	13	5	8	—	—	—	—	27	5	32	» 44:de	39	2	33	8	10	1	—	—	—	82	11	93	» 44:de
Jemtlands . . . »	10	—	10	1	1	—	—	—	—	21	1	22	—	—	6	1	—	—	—	—	—	6	1	7	» 202:dre	10	—	5	1	1	—	—	—	—	16	1	17	» 244:de
Jönköpings . . . »	45	10	42	7	45	11	—	—	—	132	28	160	4	1	17	3	22	3	—	—	—	43	7	50	» 28:de	44	10	31	6	33	8	—	—	—	108	24	132	» 32:dre
Kopparbergs . . »	31	1	33	6	55	5	—	—	—	119	12	131	2	—	10	2	24	3	—	—	—	36	5	41	» 34:de	29	—	20	5	41	5	—	—	—	90	10	100	» 41:te
Kronobergs . . . »	44	7	30	10	48	10	—	—	—	122	27	149	2	1	11	3	22	3	—	—	—	35	7	42	» 33:dje	40	7	22	6	34	4	—	—	—	96	17	113	» 37:de
Malmöhus . . . »	115	12	111	21	52	4	—	—	—	278	37	315	17	1	38	6	16	—	—	—	—	71	7	78	» 18:de	108	11	82	11	39	1	—	—	—	229	23	252	» 16:de
Nerikes . . . . . »	49	4	42	12	38	12	—	—	—	129	28	157	7	1	13	5	12	7	—	—	—	32	13	45	» 31:te	46	3	31	11	25	8	—	—	—	102	22	124	» 33:dje
Norrbottens . . . »	17	3	2	5	2	—	—	—	—	21	8	29	—	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	2	» 708:de	17	3	2	4	2	—	—	—	—	21	7	28	» 147:de
Stockholms . . . »	86	15	53	22	12	1	—	—	—	151	38	189	6	2	8	5	3	—	—	—	—	17	7	24	» 59:de	79	16	32	16	15	—	—	—	—	126	32	158	» 26:te
Skaraborgs . . . »	95	9	105	21	66	10	—	—	—	266	40	306	13	2	36	11	26	8	—	—	—	75	21	96	» 15:de	91	7	79	18	50	7	—	—	—	220	32	252	» 16:de
Södermanlands . »	31	4	39	17	19	3	—	—	—	89	24	113	4	—	14	7	2	1	—	—	—	20	8	28	» 51:te	30	5	32	17	15	1	—	—	—	77	23	100	» 41:te
Upsala . . . . . »	45	2	30	6	33	1	—	—	—	108	9	117	3	—	11	—	15	—	—	—	—	29	—	29	» 48:de	43	2	18	3	31	1	—	—	—	92	6	98	» 42:dre
Westerbottens . »	13	1	9	5	9	1	—	—	—	31	7	38	1	—	3	1	3	—	—	—	—	7	1	8	» 177:de	12	1	5	3	7	1	—	—	—	24	5	29	» 143:dje
Wester-Norrlands »	29	1	28	5	3	—	—	—	—	60	6	66	1	—	9	—	3	—	—	—	—	13	—	13	» 109:de	27	1	23	3	3	—	—	—	—	53	4	57	» 73:dje
Westmanlands . »	36	3	36	10	15	9	—	—	—	87	22	109	3	1	11	—	6	4	—	—	—	20	5	25	» 57:de	36	2	23	8	15	5	—	—	—	74	15	89	» 46:te
Wermlands . . . »	52	4	40	13	27	1	—	2	—	121	18	139	8	—	12	5	9	—	—	—	—	29	5	34	» 42:dre	48	4	29	13	20	1	—	1	—	98	18	116	» 36:te
Östergöthlands . »	91	21	90	29	134	14	—	1	—	316	64	380	5	3	31	4	43	6	—	—	—	79	13	92	» 15:de	84	21	63	24	101	11	—	—	—	248	56	304	» 14:de
Summa	1404	197	1440	355	1604	291	—	5	1	4453	844	5297	132	26	454	97	589	119	—	1	—	1176	242	1418		1324	189	1001	273	1157	204	—	2	1	3484	667	4151	
Kapitulanter hafva blifvit utstrukne från:																																						
Kongl. Svea Lif-Garde	—	—	—	—	—	—	32	—	—	32	—	32	—	—	—	—	—	—	8	—	—	8	—	8	hvar 11:te	—	—	—	—	—	—	18	—	—	18	—	18	hvar 9:de
» Lif-Gardet till häst . . .	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	2	—	—	2	—	2	» 42:dre	—	—	—	—	—	—	4	—	—	4	—	4	» 42:dre
» Andra Lif-Garde	—	—	—	—	—	—	38	—	—	38	—	38	—	—	—	—	—	—	15	—	—	15	—	15	» 6:te	—	—	—	—	—	—	26	—	—	26	—	26	» 6:te
» Svea Artilleri-Regemente	—	—	—	—	—	—	42	—	—	42	—	48	—	—	—	—	—	—	9	—	—	9	—	9	» 9:de	—	—	—	—	—	—	25	—	—	25	—	25	» 7:de
» Götha d:o d:o	—	—	—	—	—	—	53	—	—	53	—	53	—	—	—	—	—	—	17	—	—	17	—	17	» 5:te	—	—	—	—	—	—	34	—	—	34	—	34	» 5:te
» Wendes d:o d:o	—	—	—	—	—	—	14	—	—	14	—	14	—	—	—	—	—	—	9	—	—	9	—	9	» 9:de	—	—	—	—	—	—	14	—	—	14	—	14	» 12:te
Transport	1404	197	1440	355	1604	291	183	5	1	4636	844	5480	132	26	454	97	589	119	60	1	—	1236	242	1478		1324	189	1001	273	1157	204	121	2	1	3605	667	4272	

	Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.												De under årets lopp nykomne.												Således har af den under årets lopp nykomne personalen varit dömd	De vid årets slut qvarvarande.												Således har af den vid årets slut qvarvarande personalen varit dömd
	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.		Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.	
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.			m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		
Transport	1404	197	1440	355	1604	291	183	5	1	4636	844	5480	132	26	454	97	589	119	60	1	—	1236	242	1478		1324	189	1001	273	1157	204	121	2	1	3605	667	4272	
Kongl. Marin-Regementet	—	—	—	—	—	—	40	—	—	40	—	40	—	—	—	—	—	—	19	—	—	19	—	19	hvar 4:de	—	—	—	—	—	—	25	—	—	25	—	25	hvar 7:de
Kronprinsens Husar-Regemente	—	—	—	—	—	—	8	—	—	8	—	8	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	» 85:te	—	—	—	—	—	—	7	—	—	7	—	7	» 24:de
Stockholms Stads Militaire-Corps	—	—	—	—	—	—	18	—	—	18	—	18	—	—	—	—	—	—	5	—	—	5	—	5	» 17:de	—	—	—	—	—	—	14	—	—	14	—	14	» 12:te
Summa Summarum	1404	197	1440	355	1604	291	249	5	1	4702	844	5546	132	26	454	97	589	119	85	1	—	1261	242	1503		1324	189	1001	273	1157	204	167	2	1	3651	667	4318	
Straff-fångar hafva blifvit dömde af:																																						
Kongl. Kammar-Rätten	—	—	4	—	—	—	—	—	—	4	—	4	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	hvar 708:de	—	—	4	—	—	—	—	—	—	4	—	4	hvar 697:de
» Slotts-Rätt	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	» 2788:de
Kämners-Rätt i Stockholm . . .	83	36	20	6	—	—	—	—	—	103	42	145	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		75	34	12	1	—	—	—	—	—	87	35	122	» 23:dje
i andra städer . .	52	3	27	—	—	—	—	1	—	80	3	83	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	» 708:de	49	3	25	—	—	—	—	—	—	74	3	77	» 36:te
Rådhus-Rätt i Stockholm	20	15	131	45	—	—	—	—	—	151	60	211	6	9	62	19	—	—	—	—	—	68	28	96	» 7:de	20	15	75	33	—	—	—	—	—	95	48	143	» 19:de
i andra städer . .	219	48	271	96	—	—	—	—	—	490	144	634	23	6	72	24	—	—	—	—	—	95	30	125	» 6:te	207	47	178	78	—	—	—	—	—	385	125	510	» 5:te
Härads-Rätt	926	94	911	208	—	—	—	4	1	1841	303	2144	96	11	306	54	—	—	—	1	—	403	65	468	» 2:dre	876	89	655	161	—	—	—	2	1	1533	251	1784	» 2:dre
Krigs-Rätt	103	1	76	—	—	—	—	—	—	179	1	180	7	—	12	—	—	—	—	—	—	19	—	19	» 37:de	96	1	52	—	—	—	—	—	—	148	1	149	» 19:de
Summa	1404	197	1440	355	—	—	—	5	1	2849	553	3402	132	26	454	97	—	—	—	1	—	587	123	710		1324	189	1001	273	—	—	—	2	1	2327	463	2790	
I andra instansen hafva Straff-fångar blifvit dömde af:																																						
Kongl. Svea Hof-Rätt	569	98	399	154	—	—	—	1	—	969	252	1221	46	13	122	36	—	—	—	—	—	168	49	217	hvar 2:dre	540	93	273	123	—	—	—	—	—	813	216	1029	hvar 2:dre
» Götha d:o	485	71	258	119	—	—	—	3	—	746	190	936	45	10	79	27	—	—	—	—	—	124	37	161	» 3:dje	459	71	177	92	—	—	—	2	—	638	163	801	» 3:dje
» Skånska d:o	272	27	126	53	—	—	—	1	1	399	81	480	34	3	50	11	—	—	—	1	—	85	14	99	» 4:de	256	24	95	38	—	—	—	—	1	351	63	414	» 6:te
» Krigs-Hof-Rätten	72	1	27	—	—	—	—	—	—	99	1	100	7	—	7	—	—	—	—	—	—	14	—	14	» 35:te	69	1	19	—	—	—	—	—	—	88	1	89	» 26:te
Summa	1398	197	810	326	—	—	—	5	1	2213	524	2737	132	26	258	74	—	—	—	1	—	391	100	491		1324	189	564	253	—	—	—	2	1	1890	443	2333	
Rörande Straff-fångar och Försvarslöse har Kongl. Maj:t i Nåder pröfvat och afgjort målen för	812	172	636	255	266	118	3	5	1	1722	546	2268	57	22	124	53	62	38	—	1	—	244	113	357	hvar 4:de	759	179	484	199	196	85	2	2	1	1443	464	1907	hvar 2:dre

Uppgift *för år 1852 på förhållandet mellan folkmängden i Stockholms Stad och hvarje Län, samt antalet af de utaf Auktoriteterne derstädes dömde allmänna Straff- och Arbetsfångar, Bekännelsefångar, samt Krono-arbetskarlar.*

	Folkmängden vid slutet af år 1850.	Af de under loppet af år 1852 nykomne fångar och Krono-arbetskarlar voro inom hvarje Län dömde:	Bland de under loppet af år 1852 nykomne fångar och Krono-arbetskarlar förhåller sig således antalet af de inom hvarje Län dömde till folkmängden derstädes, såsom:	Af de vid 1852 års slut qvarvarande fångar och Krono-arbetskarlar voro inom hvarje Län dömde:	Bland de vid 1852 års slut qvarvarande fångar och Krono-arbetskarlar förhåller sig således antalet af de inom hvarje Län dömde till hela folkmängden, såsom:
Stockholms Stad	93,070	324	1 till 287	677	1 till 137
Blekinge . . . . Län . .	107,827	98	1 » 1,000	312	1 » 345
Calmar . . . . . d:o . .	202,178	72	1 » 2,208	255	1 » 793
Christianstads . d:o . .	189,627	50	1 » 3,792	183	1 » 1,036
Elfsborgs . . . . d:o . .	246,136	90	1 » 2,735	220	1 » 1,119
Gefleborgs . . . d:o . .	120,158	40	1 » 3,004	147	1 » 816
Gottlands . . . . d:o . .	44,572	14	1 » 3,184	54	1 » 826
Götheborgs . . . d:o . .	187,583	84	1 » 2,233	241	1 » 779
Hallands . . . . d:o . .	105,726	32	1 » 3,304	93	1 » 1,136
Jemtlands . . . . d:o . .	52,271	7	1 » 7,467	17	1 » 3,074
Jönköpings . . . d:o . .	163,426	50	1 » 3,268	132	1 » 1,238
Kopparbergs . . d:o . .	151,497	41	1 » 3,695	100	1 » 1,515
Kronobergs . . . d:o . .	136,623	42	1 » 3,253	113	1 » 1,209
Malmöhus . . . d:o . .	253,084	78	1 » 3,244	252	1 » 1,004
Nerikes . . . . . d:o . .	137,660	45	1 » 3,059	124	1 » 1,110
Norrbottens . . . d:o . .	55,751	2	1 » 27,875	28	1 » 1,991
Stockholms . . . d:o . .	114,643	24	1 » 4,777	158	1 » 725
Skaraborgs . . . d:o . .	199,897	96	1 » 2,082	252	1 » 793
Södermanlands . d:o . .	120,113	27	1 » 4,449	99	1 » 1,213
Upsala . . . . . d:o . .	89,323	29	1 » 3,080	98	1 » 911
Westerbottens . d:o . .	70,758	8	1 » 8,845	29	1 » 2,439
Westernorrlands d:o . .	99,558	13	1 » 7,658	57	1 » 1,755
Westmanlands . d:o . .	96,691	25	1 » 3,868	89	1 » 1,086
Wermlands . . . d:o . .	221,885	34	1 » 6,526	116	1 » 1,913
Östergöthlands . d:o . .	222,484	91	1 » 2,444	303	1 » 738

Uppgift för år 1852 på de brott och förseelser, för hvilka allmänna Straff- och Arbets-fångarne, Bekännelse-fångarne samt de vid Krono-Arbets-Corpsen anställde personer blifvit dömde före ankomsten till fängelse eller Krono-Arbets-Corpsen.

Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.

	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Mordbrand	12	—	9	5	—	1	—	1	—	22	6	28
Myteri och uppror	—	—	4	—	1	—	—	—	—	5	—	5
Mord å föräldrar	6	1	—	—	—	—	—	—	—	6	1	7
Förgöring med förgift eller försök dertill	4	14	3	5	1	1	—	—	—	8	20	28
Barnamord och delaktighet deri	2	5	1	103	—	1	—	—	—	3	109	112
Annat mord och dråp eller delaktighet deri	133	15	196	8	8	—	—	4	—	341	23	364
Fosters läggande å lön	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Vållande till fosters död	—	—	—	47	—	—	—	—	1	—	48	48
Våld å föräldrar	2	—	—	—	6	1	—	—	—	8	1	9
" å husbönder och förmän	—	—	13	—	—	—	—	—	—	13	—	13
Domares öfverfallande i Embete	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Rätts-, Post- och Tullbetjentes ofredande	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	2
Edsörebrott i allmänhet	—	—	61	1	3	—	—	—	—	64	1	65
Vägafridsbrott	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1
Bruk af lifsfarligt vapen	—	—	89	1	6	—	—	—	—	95	1	96
Tidelag	—	—	6	—	1	—	—	—	—	7	—	7
Blodskam	2	—	2	3	—	—	—	—	—	4	3	7
Koppleri och skörlefnad	—	-	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Förfalskning af Bankosedlar eller utprångling deraf	11	—	3	—	3	1	—	—	—	17	1	18
Dito af Mynt d:o	—	—	17	—	—	—	—	—	—	17	—	17
Förfalskningsbrott	2	—	5	2	42	2	—	—	—	49	4	53
Bedrägligt eller vårdslöst förfarande under konkurs	—	—	15	1	1	—	—	—	—	16	1	17
Rån och röfveri eller delaktighet deri	71	3	79	4	9	—	—	—	—	159	7	166
Poststöld	4	—	12	1	1	—	—	—	—	17	1	18
Kyrkostöld	49	—	2	—	1	—	—	—	—	52	—	52
Transport	299	38	518	183	85	7	—	5	1	907	229	1136

De under årets lopp nykomne.

	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Mordbrand	1	—	—	1	—	—	—	—	—	1	1	2
Myteri och uppror	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1
Mord å föräldrar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Förgöring med förgift eller försök dertill	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	2
Barnamord och delaktighet deri	—	2	1	16	—	—	—	—	—	1	18	19
Annat mord och dråp eller delaktighet deri	10	—	22	—	3	—	—	1	—	36	—	36
Fosters läggande å lön	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Vållande till fosters död	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—	7	7
Våld å föräldrar	—	—	—	—	2	1	—	—	—	2	1	3
" å husbönder och förmän	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Domares öfverfallande i Embete	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Rätts-, Post- och Tullbetjentes ofredande	—	—	2	—	1	—	—	—	—	3	—	3
Edsörebrott i allmänhet	—	—	31	1	1	—	—	—	—	32	1	33
Vägafridsbrott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bruk af lifsfarligt vapen	—	—	68	1	4	—	—	—	—	72	1	73
Tidelag	—	—	4	—	—	—	—	—	—	4	—	4
Blodskam	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	1
Koppleri och skörlefnad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Förfalskning af Bankosedlar eller utprångling deraf	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Dito af Mynt d:o	—	—	5	—	—	—	—	—	—	5	—	5
Förfalskningsbrott	—	—	2	1	18	1	—	—	—	20	2	22
Bedrägligt eller vårdslöst förfarande under konkurs	—	—	8	1	1	—	—	—	—	9	1	10
Rån och röfveri eller delaktighet deri	3	—	11	1	—	—	—	—	—	14	1	15
Poststöld	1	—	2	—	—	—	—	—	—	3	—	3
Kyrkostöld	4	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4
Transport	20	2	157	33	31	2	—	1	—	209	37	246

De vid årets slut qvarvarande.

	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Mordbrand	11	—	8	5	—	1	—	—	—	19	6	25
Myteri och uppror	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	2
Mord å föräldrar	5	1	—	—	—	—	—	—	—	5	1	6
Förgöring med förgift eller försök dertill	4	11	3	5	—	2	—	—	—	7	18	25
Barnamord och delaktighet deri	2	5	1	85	—	1	—	—	—	3	91	94
Annat mord och dråp eller delaktighet deri	125	15	164	5	6	—	—	2	—	297	20	317
Fosters läggande å lön	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Vållande till fosters död	—	—	—	36	—	—	—	—	1	—	37	37
Våld å föräldrar	2	—	—	—	5	1	—	—	—	7	1	8
" å husbönder och förmän	—	—	5	—	-	—	—	—	—	5	—	5
Domares öfverfallande i Embete	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Rätts-, Post- och Tullbetjentes ofredande	—	—	2	—	1	—	—	—	—	3	—	3
Edsörebrott i allmänhet	—	—	34	1	2	—	—	—	—	36	1	37
Vägafridsbrott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bruk af lifsfarligt vapen	—	—	26	—	5	—	—	—	—	31	—	31
Tidelag	—	—	3	—	1	—	—	—	—	4	—	4
Blodskam	2	—	1	3	—	—	—	—	—	3	3	6
Koppleri och skörlefnad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Förfalskning af Bankosedlar eller utprångling deraf	10	—	2	-	3	1	—	—	—	15	1	16
Dito af Mynt d:o	—	—	14	—	—	—	—	—	—	14	—	14
Förfalskningsbrott	2	—	4	1	30	2	—	—	—	36	3	39
Bedrägligt eller vårdslöst förfarande under konkurs	—	—	8	1	1	—	—	—	—	9	1	10
Rån och röfveri eller delaktighet deri	69	3	69	3	6	—	—	—	—	144	6	150
Poststöld	4	—	5	—	1	—	—	—	—	10	—	10
Kyrkostöld	44	—	2	—	1	—	—	—	—	47	—	47
Transport	281	35	352	145	63	8	—	2	1	698	189	887

	Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.											
	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Transport	299	38	518	183	85	7	—	5	1	907	229	1136
Stöld med eller utan inbrott, 4:de resan och derutöfver	612	123	1	—	16	8	—	—	—	629	131	760
Dito 3:dje resan	469	35	654	131	247	22	—	—	—	1370	188	1558
Dito 2:dra d:o	1	1	197	36	621	104	—	—	—	819	141	960
Dito 1:sta d:o	—	—	5	5	549	111	3	—	—	557	116	673
Innehafvande af dyrk	—	—	1	—	4	—	—	—	—	5	—	5
Snatteri	—	—	—	—	28	24	30	—	—	58	24	82
Tillgrepp af Kronans egendom	—	—	7	—	—	—	—	—	—	7	—	7
Förskingring af anförtrodt gods	—	—	—	—	2	—	37	—	—	39	—	39
Fördöljande af hittadt gods .	—	—	—	—	1	1	—	—	—	1	1	2
Subordinationsbrott	23	—	43	—	4	—	27	—	—	97	—	97
Rymningsbrott	—	—	2	—	2	—	28	—	—	32	—	32
Fångspillning och fånges värjande	—	—	1	—	—	—	1	—	—	2	—	2
Brott mot Tryckfrihets-förordningen	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Dito mot Tull-författningarne	—	—	10	—	—	—	—	—	—	10	—	10
Lösdrifveri och vanart samt mindre förbrytelser, såsom olofligt spel, slagsmål och fylleri m. m.	—	—	—	—	11	3	121	—	—	132	3	135
För brott och förseelser tilltalade, men i brist af laga bevisning ej sakfällde, utan under framtiden ställde	—	—	—	—	14	2	2	—	—	16	2	18
För brott ej tilltalade	—	—	—	—	20	9	—	—	—	20	9	29
Summa	1404	197	1440	355	1604	291	249	5	1	4702	844	5546

	De under årets lopp nykomne.											
	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Transport	20	2	157	33	31	2	—	1	—	209	37	246
Stöld med eller utan inbrott, 4:de resan och derutöfver	80	18	—	—	—	—	—	—	—	80	18	98
Dito 3:dje resan	29	5	185	41	66	9	—	—	—	280	55	335
Dito 2:dra d:o	1	1	94	18	222	41	—	—	—	317	60	377
Dito 1:sta d:o	—	—	4	5	245	51	—	—	—	249	56	305
Innehafvande af dyrk	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Snatteri	—	—	—	—	9	8	9	—	—	18	8	26
Tillgrepp af Kronans egendom	—	—	3	—	—	—	—	—	—	3	—	3
Förskingring af anförtrodt gods	—	—	—	—	1	—	10	—	—	11	—	11
Fördöljande af hittadt gods .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1
Subordinationsbrott	2	—	2	—	1	—	7	—	—	12	—	12
Rymningsbrott	—	—	—	—	—	—	13	—	—	13	—	13
Fångspillning och fånges värjande	—	—	1	—	—	—	1	—	—	2	—	2
Brott mot Tryckfrihets-förordningen	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Dito mot Tull-författningarne	—	—	6	—	—	—	—	—	—	6	—	6
Lösdrifveri och vanart samt mindre förbrytelser, såsom olofligt spel, slagsmål och fylleri m. m.	—	—	—	—	3	2	45	—	—	48	2	50
För brott och förseelser tilltalade, men i brist af laga bevisning ej sakfällde, utan under framtiden ställde	—	—	—	—	4	2	—	—	—	4	2	6
För brott ej tilltalade	—	—	—	—	6	4	—	—	—	6	4	10
Summa	132	26	454	97	589	119	85	1	—	1261	242	1503

	De vid årets slut qvarvarande.											
	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Transport	281	35	352	145	63	8	—	2	1	698	189	887
Stöld med eller utan inbrott, 4:de resan och derutöfver	584	119	—	—	21	8	—	—	—	605	127	732
Dito 3:dje resan	438	34	474	101	188	17	—	—	—	1100	152	1252
Dito 2:dra d:o	1	1	125	22	438	71	—	—	—	564	94	658
Dito 1:sta d:o	—	—	5	5	384	77	2	—	—	391	82	473
Innehafvande af dyrk	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	2
Snatteri	—	—	—	—	24	11	21	—	—	45	11	56
Tillgrepp af Kronans egendom	—	—	6	—	—	—	—	—	—	6	—	6
Förskingring af anförtrodt gods	—	—	—	—	—	—	24	—	—	24	—	24
Fördöljande af hittadt gods .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1
Subordinationsbrott	20	—	33	—	5	—	16	—	—	74	—	74
Rymningsbrott	—	—	2	—	3	—	21	—	—	26	—	26
Fångspillning och fånges värjande	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1
Brott mot Tryckfrihets-förordningen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dito mot Tull-författningarne	—	—	3	—	—	—	—	—	—	3	—	3
Lösdrifveri och vanart samt mindre förbrytelser, såsom olofligt spel, slagsmål och fylleri m. m.	—	—	—	—	9	3	81	—	—	90	3	93
För brott och förseelser tilltalade, men i brist af laga bevisning ej sakfällde, utan under framtiden ställde	—	—	—	—	11	2	1	—	—	12	2	14
För brott ej tilltalade	—	—	—	—	9	7	—	—	—	9	7	16
Summa	1324	189	1001	273	1157	204	167	2	1	3651	667	4318

Litt. K.

Uppgift *på antalet af dem, som under loppet af år 1852, dels funnits å allmänna Straff- och Arbetsfängelserne samt i Länsfängelserne och vid Krono-Arbets-Corpsen för att förrätta ålagdt allmänt arbete, dels ock förvarats uti enskildt fängelse för att förmås till bekännelse af brott, äfvensom huru många af alla dessa under samma år afgått.*

	Lifstidsfångar.		Summa.	Straff-fångar på bestämd tid.		Summa.	Försvarslöse personer.				Summa.	Kapitulanter.		Summa.	Bekännelsefångar.		Summa.	Summa.		Summa Summarum.
							Dömde.		Frivillige.											
	m.	q.		m.	q.		m.	q.	m.	q.		Dömde.	Frivillige.		m.	q.		m.	q.	
Fångantalet har under loppet af år 1852 utgjort	1404	197	1601	1440	355	1795	1604	291	672	—	2567	249	39	288	5	1	6	5413	844	6257
Afgångne:																				
På grund af Kongl. Nåd	14	2	16	15	4	19	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	30	6	36
Efter tilländalupen arbetstid	—	—	—	342	64	406	261	54	246	—	561	50	12	62	—	—	—	911	118	1029
Efter besparad arbets-förtjenst till bestämdt belopp	—	—	—	—	—	—	40	1	5	—	46	—	—	—	—	—	—	45	1	46
Efter erhållet laga försvar .	—	—	—	—	—	—	30	12	3	—	45	—	—	—	—	—	—	33	12	45
För sjuklighet eller bristande arbetsförmåga	—	—	—	—	—	—	16	—	7	—	23	3	1	4	—	—	—	27	—	27
Summa	14	2	16	357	68	425	347	67	261	—	675	53	13	66	1	—	1	1046	137	1183
eller af hela personalen procent	1	1	1	24	10	24	21	23	39	—	27	21	33	23	20	—	17	19	16	18
Döde	45	3	48	76	13	89	75	18	28	—	121	10	—	10	—	—	—	234	34	268
eller af hela personalen procent	3	2	3	5	4	5	5	6	4	—	5	4	—	3	—	—	—	4	4	4

Tabell öfver Sjukdomsförhållandet å Straff- och Arbetsfängelser, Krono-Arbets-Compagnier och Cellfängelser inom Riket År 1852.

Straff- och Arbets-Fängelser — för Mankön.

	Långholmen. tillfrisknade.	Långholmen. döde.	Malmö. tillfrisknade.	Malmö. döde.	Landskrona. tillfrisknade.	Landskrona. döde.	Elfsborg. tillfrisknade.	Elfsborg. döde.	Christianstad. tillfrisknade.	Christianstad. döde.	Carlsten. tillfrisknade.	Carlsten. döde.	Carlskrona. tillfrisknade.	Carlskrona. döde.	Warberg. tillfrisknade.	Warberg. döde.
Febrar	10	2	60	1	54	1	1	—	16	—	13	1	2	—	17	2
Fross-Febrar	57	—	22	—	10	—	—	—	64	—	4	—	—	—	6	—
Utslags-Febrar	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Bröstinflammationer	137	30	71	3	31	—	1	1	13	1	—	1	2	—	3	—
Underlifsinflammationer	1	1	3	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—
Catarrh	29	—	40	—	2	—	3	—	3	—	11	—	2	—	6	—
Diarrhé	48	1	80	3	43	—	—	—	17	—	20	—	6	—	18	1
Colik	4	—	6	—	23	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Magflen	13	—	7	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	5	—
Ros	—	—	4	1	—	—	—	—	1	—	1	—	1	—	—	—
Vattsot	13	7	3	1	—	1	—	—	—	2	—	2	—	1	2	2
Lungsot och chroniska Bröstsjukdomar	44	31	15	4	50	2	4	3	1	1	2	2	6	4	7	6
Gikt och Rheumatism	18	—	13	—	41	—	—	—	6	—	10	—	5	—	5	—
Skörbjugg	272	—	18	—	2	—	—	—	—	—	85	—	—	—	1	—
Ögonsjukdomar	5	—	3	—	3	—	—	—	3	—	5	—	3	—	1	—
Öronsjukdomar	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—
Blodflöden från Lifmodren eller Stolgången	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Urinvägarnes sjukdomar	—	—	3	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Hudsjukdomar, chroniska	16	—	63	—	18	—	1	—	—	—	3	—	1	—	—	—
Venerisk sjukdom	3	—	4	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—
Slag och Lamhet	—	3	2	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Fallandesot	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—
Ålderdom och allmän Svaghet	—	—	1	—	—	—	—	2	6	—	5	—	1	1	—	—
Hysteriska åkommor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fyllerigalenskap	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
Sinnesrubbning och sjelfmord	1	2	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2
Bråck	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bensår	21	—	16	—	3	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	—
Yttre skador	22	1	58	—	86	—	2	—	14	—	16	3	6	1	11	—
Barnsbörd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	718	78	495	14	371	4	13	6	148	5	177	10	41	7	86	13
Qvarliggande sjuke till år 1853	39	—	20	—	11	—	16	—	13	—	28	—	4	—	4	—
Summa Summarum	757	—	515	—	382	—	29	—	161	—	205	—	45	—	90	—
Medeltal Fångar	590	—	619	—	279	—	114	—	160	—	253	—	154	—	330	—
Mortalitets-procent af Fångarnes medeltal	—	13,2	—	2,2	—	1,4	—	5,2	—	3,1	—	3,9	—	4,5	—	3,9

Straff- och Arbets-Fängelser — för Qvinkön; Summa. Krono-Arbets-Corpsen.

	Stockholm. tillfrisknade.	Stockholm. döde.	Norrköping. tillfrisknade.	Norrköping. döde.	Götheborg. tillfrisknade.	Götheborg. döde.	Summa. tillfrisknade.	Summa. döde.	1 Comp. Strömsholms Canal. tillfrisknade.	1 Comp. Strömsholms Canal. döde.	2, 3, 4 Comp. Carlsborg. tillfrisknade.	2, 3, 4 Comp. Carlsborg. döde.	5 Comp. Carlskrona. tillfrisknade.	5 Comp. Carlskrona. döde.	9, 10 Comp. Rindö. tillfrisknade.	9, 10 Comp. Rindö. döde.	Summa. tillfrisknade.	Summa. döde.
Febrar	18	—	32	1	8	1	231	9	15	—	40	4	7	—	31	1	93	5
Fross-Febrar	20	—	12	—	14	—	209	—	1	—	21	1	2	—	36	—	60	1
Utslags-Febrar	—	—	—	—	1	—	5	—	1	—	14	1	—	—	—	—	15	1
Bröstinflammationer	7	1	15	—	1	—	281	37	30	6	49	17	6	1	80	13	165	37
Underlifsinflammationer	—	—	—	—	—	—	5	2	—	1	—	—	—	—	—	3	—	4
Catarrh	30	—	1	—	1	—	128	—	5	—	28	2	10	—	176	—	219	1
Diarrhé	65	7	2	1	4	4	303	17	2	—	42	5	40	4	165	10	249	19
Colik	—	—	—	—	4	—	38	—	1	—	6	—	1	—	9	—	17	—
Magflen	13	—	5	—	—	—	46	—	—	—	3	1	5	—	—	—	8	1
Ros	1	—	3	—	—	—	11	1	—	—	3	—	—	—	30	—	33	—
Vattsot	4	1	—	—	6	7	28	24	2	1	13	3	2	—	8	2	25	6
Lungsot och chroniska Bröstsjukdomar	28	6	4	—	1	1	162	60	1	—	2	1	2	—	18	1	23	2
Gikt och Rheumatism	23	—	1	—	1	—	123	—	1	—	40	1	7	—	10	1	58	2
Skörbjugg	4	—	—	—	—	—	382	—	8	1	25	4	1	—	39	1	73	6
Ögonsjukdomar	4	—	1	—	—	—	28	—	1	—	25	—	13	—	21	—	60	—
Öronsjukdomar	3	—	—	—	—	—	8	—	—	—	3	—	1	—	2	—	6	—
Blodflöden från Lifmodren eller Stolgången	9	—	4	1	—	—	15	1	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—
Urinvägarnes sjukdomar	4	—	—	—	—	—	8	1	1	—	21	—	1	—	—	—	23	—
Hudsjukdomar, chroniska	23	—	7	—	2	—	134	—	1	—	14	—	2	—	21	—	38	—
Venerisk sjukdom	5	—	—	—	—	—	14	—	1	—	8	—	—	—	3	—	12	—
Slag och Lamhet	—	1	—	—	—	—	4	4	—	—	3	1	—	—	—	—	3	1
Fallandesot	1	—	1	—	—	—	5	—	—	—	4	—	—	—	—	—	4	—
Ålderdom och allmän Svaghet	—	—	—	—	1	—	14	3	—	—	5	—	—	—	—	—	5	—
Hysteriska åkommor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fyllerigalenskap	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnesrubbning och sjelfmord	—	—	1	—	—	—	3	5	1	—	4	3	—	—	—	—	5	3
Bråck	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	2	—
Bensår	11	—	2	—	3	—	59	—	1	—	1	—	21	—	15	—	38	—
Yttre skador	11	—	2	1	4	1	232	7	8	1	130	4	37	1	316	—	491	8
Barnsbörd	3	1	1	—	—	—	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	287	17	94	4	51	14	2,481	172	81	10	508	49	158	6	980	32	1,727	97
Qvarliggande sjuke till år 1853	30	—	12	—	4	—	181	—	8	—	31	—	6	—	44	—	89	—
Summa Summarum	317	—	106	—	55	—	2,662	—	89	—	539	—	164	—	1,024	—	1,816	—
Medeltal Fångar	355	—	223	—	63	—	—	—	187	—	610	—	199	—	353	—	—	—
Mortalitets-procent af Fångarnes medeltal	—	4,8	—	1,8	—	22,2	—	—	—	5,3	—	8,03	—	3,01	—	9,06	—	—

Cell-Fängelser. Summa Summarum.

	Carlstad. tillfrisknade.	Carlstad. döde.	Christianstad. tillfrisknade.	Christianstad. döde.	Stockholm. tillfrisknade.	Stockholm. döde.	Fahlun. tillfrisknade.	Fahlun. döde.	Gefle. tillfrisknade.	Gefle. döde.	Linköping. tillfrisknade.	Linköping. döde.	Mariestad. tillfrisknade.	Mariestad. döde.	Wexiö. tillfrisknade.	Wexiö. döde.	Wenersborg. tillfrisknade.	Wenersborg. döde.	Carlskrona. tillfrisknade.	Carlskrona. döde.	Summa. tillfrisknade.	Summa. döde.	Summa Summarum. tillfrisknade.	Summa Summarum. döde.
Febrar	12	—	5	—	7	—	7	—	9	—	10	—	46	—	5	—	3	—	7	—	111	—	435	14
Fross-Febrar	5	—	15	—	1	—	1	—	2	—	4	—	—	—	—	—	10	—	—	—	38	—	307	1
Utslags-Febrar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	1	—	5	—	25	1
Bröstinflammationer	2	—	5	2	1	—	—	—	3	—	9	—	9	—	1	—	2	—	—	—	32	2	478	76
Underlifsinflammationer	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	1	6	7
Catarrh	12	—	2	—	8	—	3	—	6	—	16	—	13	—	9	—	5	—	5	—	79	—	426	1
Diarrhé	12	—	3	—	11	—	9	—	3	—	20	—	23	—	12	—	25	—	8	—	126	—	678	36
Colik	8	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	3	—	5	—	—	—	2	—	21	—	76	—
Magflen	17	—	4	—	—	—	3	—	—	—	6	—	20	—	—	—	15	—	—	—	65	—	119	1
Ros	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	2	1	5	—	—	—	1	—	—	—	10	1	54	2
Vattsot	1	1	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	5	3	58	33
Lungsot och chroniska Bröstsjukdomar	1	1	3	1	2	1	2	1	9	—	6	1	1	2	—	—	—	2	4	1	28	10	213	72
Gikt och Rheumatism	10	—	3	—	—	—	11	—	6	—	6	—	10	—	6	—	4	1	3	—	59	1	240	3
Skörbjugg	12	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	22	—	477	6
Ögonsjukdomar	1	—	2	—	—	—	—	—	1	—	3	—	4	—	—	—	—	—	—	—	11	—	99	—
Öronsjukdomar	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	5	—	—	—	2	—	—	—	—	—	10	—	24	—
Blodflöden från Lifmodren eller Stolgången	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	2	—	3	1	—	—	10	1	27	2
Urinvägarnes sjukdomar	1	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	6	—	37	1
Hudsjukdomar, chroniska	17	—	4	—	7	—	5	—	8	—	3	—	37	—	—	—	26	—	4	—	111	—	283	—
Venerisk sjukdom	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	2	—	1	—	—	—	1	—	—	—	6	—	32	—
Slag och Lamhet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	7	6
Fallandesot	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	2	—	5	—	14	—
Ålderdom och allmän Svaghet	—	—	1	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	10	1	29	4
Hysteriska åkommor	—	—	—	—	—	—	2	—	5	—	8	—	32	—	8	—	1	—	—	—	56	—	56	—
Fyllerigalenskap	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	3	—	7	—	8	—
Sinnesrubbning och sjelfmord	2	1	—	—	1	—	3	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	—	7	2	15	10
Bråck	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—
Bensår	2	—	2	—	1	—	4	—	8	—	13	—	7	—	—	—	9	—	5	—	51	—	148	—
Yttre skador	4	—	5	—	9	—	5	1	6	—	10	—	9	—	6	—	4	—	3	—	61	1	784	16
Barnsbörd	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	6	—	10	1
Summa	124	3	54	4	48	2	70	3	73	1	129	2	227	2	60	1	127	5	47	1	959	24	5,167	293
Qvarliggande sjuke till år 1853	—	—	1	—	—	—	4	—	1	—	—	—	14	—	—	—	3	—	3	—	26	—	296	—
Summa Summarum	124	—	55	—	48	—	74	—	74	—	129	—	241	—	60	—	130	—	50	—	985	—	5,463	—
Medeltal Fångar	52	—	67	—	55	—	42	—	43	—	89	—	125	—	41	—	83	—	65	—	—	—	—	—
Mortalitets-procent af Fångarnes medeltal	—	5,7	—	5,9	—	3,6	—	7,1	—	2,3	—	2,2	—	1,6	—	2,4	—	6,02	—	1,5	—	—	—	—

Sammandrag öfver Fångvårdens inkomster, enligt Fångvårds-Styrelsens Hufvudbok för år 1852.

	Stats-anslag.			Ersättning af Stockholms Stads Militär-Corps för befrielse från Correctionisters bevakning.			Intresse-medel.			Arbetens bedrifvande.			Anmärknings-medel.			Diverse inkomster.			Summa.		
Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen	—	—	—	313	16	—	—	—	—	63,428	13	10	56	42	4	1.341	41	5	65,140	17	7
D:o D:o i Malmö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	61,071	16	—	794	47	7	2,520	38	—	64.187	5	7
D:o D:o å Norrmalm i Stockholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16,570	14	1	197	45	1	—	—	—	16,768	11	2
D:o D:o i Norrköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12,137	29	11	4	28	4	1,396	5	11	13.538	16	2
D:o D:o i Götheborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,056	31	8	—	—	—	23	16	—	3,079	47	8
Carlskrona Fästningsfängelse	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—
Carlstens D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	379	15	5	379	15	5
Christianstads D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	26	—	1	26	—
Landskrona D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5,796	4	2	—	—	—	40	45	1	5.837	1	3
Warbergs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17,445	42	10	20	11	5	306	20	5	17.772	26	8
Krono-Arbets-Corpsens 1:a Kompani	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9,952	31	—	—	—	—	24	30	4	9.977	13	4
D:o 2:a, 3:e och 4:e Kompanier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	93	42	8	4	15	7	17	33	—	115	43	3
D:o 5:e Kompani	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,986	12	—	—	34	7	—	—	—	10.986	46	7
D:o 9:e och 10:e Kompanier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	6	156	30	4	156	34	10
Blekinge Länsfängelse	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	14	—	58	11	1	75	25	1
Calmar D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	44	37	5	19	16	—	64	5	5
Christianstads D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	32	—	136	5	4	138	37	4
Elfsborgs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	108	42	3	—	—	—	20	31	7	129	25	10
Gefleborgs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	12	11	402	12	—	450	24	11
Gottlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	44	—	4	2	—	8	46	—
Götheborgs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	5	8	9	30	6	41	36	2
Hallands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	55	14	10	61	5	4	116	20	2
Jemtlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	19	4	—	—	—	3	19	4
Jönköpings D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—
Kopparbergs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	38	2	50	—	—	74	38	2
Kronobergs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	11	2	2	26	8	27	37	10
Norrbottens D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	40	5	—	—	—	3	40	5
Skaraborgs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	32	10	1	38	—	23	22	10
Stockholms D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	—	9	21	5	9	43	5
Södermanlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	48	42	4	21	24	4	70	18	8
Upsala D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	35	11	11	45	9	44	33	8
Wermlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	46	—	299	23	4	325	21	4
Westerbottens D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	12	—	—	—	—	3	12	—
Wester-Norrlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	31	28	—	—	—	—	31	28	—
Westmanlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	18	17	6	—	16	6	18	34	—
Örebro D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	100	29	3	13	16	—	113	45	3
Östergöthlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	52	12	7	38	47	—	91	11	7
Inkomster icke tillhörande viss Fångvårdsanstalt	774.000	—	—	—	—	—	150	—	—	—	—	—	69	15	6	70	43	—	774.290	10	6
Summa	774.000	—	—	313	16	—	150	—	—	200,647	40	5	1,749	25	3	7,240	45	9	984,101	31	5

Anm. Den här ofvan för 2:a, 3:e och 4:e Krono-arbetskompanierna upptagne arbetsinkomst är i hufvudboken uppförd under titel: diverse inkomster.

Sammandrag öfver Fångvårds-Utgifterne, enligt Fångvårds-Styrelsens Hufvudbok för år 1852.

Litt. N.

(Each amount is given as Rdr sk rst.)

	Byggnader och Reparationer.	Förplägning.	Beklädnad.	Sängkläder.	Inventarier och Möbler.	Eldning och Lysning.	Renhållning.	Religionsvård.	Sjukvård.
Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen	3,119 47 9	33,831 16 9	6,362 3 —	1,917 12 10	113 47 3	1,055 28 4	988 33 1	1,098 36 8	2,865 11 11
D:o D:o i Malmö	951 10 11	33,615 19 4	6,587 27 6	1,499 15 1	5 45 4	1,473 11 —	777 3 3	851 23 10	2,027 24 10
D:o D:o å Norrmalm i Stockholm	5,963 35 2	16,042 43 3	3,724 17 1	105 18 8	26 32 4	765 35 4	1,007 34 7	568 4 —	842 11 4
D:o D:o i Norrköping	996 24 9	9,879 10 9	1,199 30 —	89 19 8	27 30 8	377 42 3	384 7 10	603 — —	446 37 6
D:o D:o i Götheborg	97 7 4	3,586 44 —	413 9 1	63 16 3	— — —	153 10 4	175 43 6	232 24 —	213 31 1
Carlskrona Fästningsfängelse	448 13 7	5,866 5 5	1,226 6 2	819 20 2	— — —	131 46 6	116 22 —	425 30 —	939 21 1
Carlstens D:o	45 16 —	12,092 24 2	3,412 17 3	567 42 8	37 16 —	531 44 —	291 8 —	388 32 —	2,629 4 4
Christianstads D:o	22 32 —	7,823 41 10	1,749 18 10	483 36 6	— — —	371 16 —	258 — —	253 20 —	775 39 11
Landskrona D:o	261 6 3	12,610 28 9	2,705 26 2	1,219 30 2	31 16 —	407 12 —	322 13 4	353 32 —	870 7 9
Ny-Elfsborgs D:o	64 14 —	7,283 15 5	577 19 5	97 34 8	— — —	297 46 —	151 20 —	250 4 —	596 19 8
Warbergs D:o	1,182 29 5	14,577 2 10	6,295 31 8	685 46 6	262 12 4	2,175 46 8	356 12 —	277 7 —	818 23 9
Krono-Arbets-Corpsens 1:a Kompani	8 — 8	10,933 6 1	3,525 7 5	476 29 9	— — —	612 15 3	83 9 4	254 21 —	1,174 3 4
D:o 2:a, 3:e och 4:e D:o	— — —	41,032 5 4	9,772 — 8	1,178 41 3	— — —	— — —	224 32 —	814 16 —	6,421 23 8
D:o 5:e D:o	74 23 —	11,678 40 6	3,200 30 6	736 40 6	2 14 —	380 20 —	115 10 8	74 24 8	1,071 16 6
D:o 9:e och 10:e D:o	— — —	21,037 27 11	6,919 21 1	170 22 —	— — —	— — —	447 — 8	358 16 —	2,883 33 3
Stockholms Stads Kronohäkten	96 35 8	1,705 1 1	112 24 11	— — —	— — —	427 29 5	95 16 —	193 14 9	220 21 8
Blekinge Länsfängelse	16 37 2	2,667 34 2	1,079 37 8	604 43 —	41 16 —	836 1 8	218 19 10	200 — —	386 34 8
Calmar D:o	111 12 —	3,489 33 7	1,466 3 11	1,145 7 —	149 24 —	814 40 8	463 38 8	233 46 8	321 47 8
Christianstads D:o	819 38 6	3,863 11 4	433 20 3	1,113 24 —	11 5 4	1,067 16 —	164 43 4	270 12 —	359 45 10
Elfsborgs D:o	279 39 8	5,762 2 —	133 42 4	19 21 4	177 3 4	850 — 6	148 30 4	281 40 —	413 21 1
Gefleborgs D:o	847 34 8	1,886 15 7	178 42 4	150 27 —	8 16 —	772 39 4	134 14 8	201 24 —	421 16 5
Gottlands D:o	5 12 —	1,218 36 2	251 26 8	165 — —	61 38 8	180 44 —	23 20 —	100 — —	142 12 3
Götheborgs D:o	177 27 2	3,348 7 11	301 26 10	27 45 8	— — —	181 40 4	13 40 —	100 — —	258 37 —
Hallands D:o	5 10 8	2,704 38 7	329 16 4	49 37 4	8 40 —	366 36 —	49 21 4	201 24 —	151 14 10
Jemtlands D:o	28 34 —	448 7 1	59 11 —	6 32 —	— — —	66 32 —	7 40 —	100 — —	62 29 —
Jönköpings D:o	41 24 —	3,591 8 —	160 2 8	26 8 —	— — —	346 32 —	20 — —	200 — —	143 12 7
Kopparbergs D:o	358 2 8	2,106 11 8	— — —	1 16 —	126 6 5	568 11 8	51 8 2	235 30 8	310 34 2
Kronobergs D:o	189 18 8	1,521 47 6	228 24 4	2 4 —	— — —	650 37 4	50 26 4	200 — —	246 33 10
Malmöhus D:o	13 44 —	4,102 28 11	254 47 1	68 40 —	— — —	291 4 6	81 32 —	100 — —	152 34 11
Norrbottens D:o	— — —	389 39 1	37 45 —	5 24 —	112 8 10	150 — —	23 24 —	102 16 —	61 27 10
Skaraborgs D:o	328 25 8	5,463 23 4	948 8 6	208 8 —	88 16 4	368 32 —	150 30 8	200 — —	591 9 6
Stockholms D:o	428 6 —	2,170 43 11	394 44 5	71 — —	3 16 —	1,003 7 —	330 11 10	200 — —	307 15 10
Södermanlands D:o	52 4 —	1,772 33 10	442 32 —	16 32 —	109 32 —	237 32 —	58 26 8	168 32 —	121 36 7
Upsala D:o	17 18 8	1,836 39 6	323 15 3	429 24 —	21 8 —	416 12 —	24 8 —	69 7 —	208 38 1
Wermlands D:o	670 30 —	3,208 17 —	— — —	37 16 —	— — —	649 6 —	85 14 8	200 — —	253 30 6
Westerbottens D:o	107 44 —	626 28 2	138 17 4	— — —	4 21 4	242 33 —	4 44 —	100 — —	62 13 7
Wester-Norrlands D:o	162 24 8	2,102 10 11	401 18 8	14 24 —	26 26 8	718 36 —	50 18 —	200 — —	163 42 1
Westmanlands D:o	103 1 —	1,615 38 —	377 8 —	130 24 —	10 32 —	353 40 —	24 16 —	145 20 —	173 32 1
Örebro D:o	69 6 8	4,476 38 7	470 35 6	10 — —	15 2 —	386 25 —	83 — —	141 16 —	262 37 1
Östergöthlands D:o	382 12 —	4,983 47 3	660 36 1	426 32 —	102 16 —	1,447 21 6	232 16 6	200 — —	292 45 10
Utgifter icke tillhörande viss Fångvårdsanstalt:									
Kongl. Fångvårds-Styrelsen	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —
Fångvården i allmänhet	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	377 39 —	5,083 16 —
Summa	18,548 36 4	308,956 15 6	66,835 36 9	13,843 3 10	1,585 14 10	22,130 23 7	8,269 43 3	11,526 37 3	35,752 42 10

	Garnisonskostnad.	Bevakning.	Fångtransport.	Fångars afgång.	Straff-exekutionskostnad.	Uppfostringshjelp.	Generella Förvaltningskostnader.	Summa.	Arbetens bedrifvande.	Summa Summarum.
Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen	14,718 45 3	5,151 7 9	— — —	34 1 2	— — —	— — —	3,779 12 7	75,036 16 4	55,013 1 4	130,049 17 —
D:o D:o i Malmö	14,201 34 1	7,519 38 7	— — —	204 12 10	— — —	— — —	2,932 31 —	72,647 9 7	45,697 40 11	118,345 32 6
D:o D:o å Norrmalm i Stockholm	— — —	1,818 — 3	29 — —	65 45 3	— — —	— — —	2,757 13 2	33,717 2 5	7,248 20 3	40,965 22 8
D:o D:o i Norrköping	— — —	1,167 42 10	— — —	10 45 4	— — —	51 — —	1,984 31 7	17,218 35 2	4,168 16 2	21,387 3 4
D:o D:o i Götheborg	— — —	321 30 —	— — —	76 16 —	— — —	— — —	929 28 —	6,263 19 7	2,563 19 5	8,826 39 —
Carlskrona Fästningsfängelse	— — —	337 5 10	— — —	— — —	— — —	— — —	422 7 —	10,732 33 9	— — —	10,732 33 9
Carlstens D:o	13,568 31 —	1,266 20 —	— — —	90 16 —	— — —	— — —	680 31 10	35,602 15 3	— — —	35,602 15 3
Christianstads D:o	651 13 —	326 24 —	— — —	8 16 —	— — —	— — —	398 2 —	13,122 20 1	— — —	13,122 20 1
Landskrona D:o	1,239 36 5	1,063 44 —	— — —	11 24 —	— — —	— — —	524 3 4	21,620 40 2	273 3 —	21,893 43 2
Ny-Elfsborgs D:o	82 4 —	204 8 —	— — —	20 8 —	— — —	— — —	517 10 8	10,144 11 10	— — —	10,144 11 10
Warbergs D:o	8,064 45 4	2,379 43 —	— — —	— — —	— — —	— — —	1,812 42 7	38,889 6 11	10,433 17 7	49,322 24 6
Krono-Arbets-Corpsens 1:a Kompani	— — —	71 8 —	— — —	13 24 —	— — —	— — —	3,616 17 3	20,767 45 11	— — —	20,767 45 11
D:o 2:a, 3:e och 4:e D:o	8,903 45 10	— — —	— — —	34 34 —	— — —	— — —	11,936 19 8	80,318 26 5	— — —	80,318 26 5
D:o 5:e D:o	2,355 2 5	50 10 8	— — —	9 20 6	— — —	— — —	3,386 44 5	23,136 10 4	— — —	23,136 10 4
D:o 9:e och 10:e D:o	9,584 29 5	125 7 7	— — —	— — —	— — —	— — —	8,159 7 1	49,687 21 —	— — —	49,687 21 —
Stockholms Stads Kronohäkten	— — —	1,665 18 6	— — —	1 36 6	8 — —	— — —	208 34 10	4,734 41 4	— — —	4,734 41 4
Blekinge Länsfängelse	— — —	1,597 19 9	4,429 43 1	90 40 4	38 42 —	50 — —	709 13 4	12,967 46 8	— — —	12,976 46 8
Calmar D:o	— — —	1,764 37 4	11,130 11 11	133 10 —	16 — —	81 16 —	517 15 4	21,861 8 9	— — —	21,861 8 9
Christianstads D:o	— — —	1,822 40 4	6,249 25 1	105 15 —	56 — —	6 32 —	884 20 8	16,228 13 8	— — —	16,228 13 8
Elfsborgs D:o	— — —	1,804 18 4	9.980 30 1	158 16 —	16 — —	30 — —	1,012 4 8	21,067 29 8	21 36 6	21,089 18 2
Gefleborgs D:o	— — —	1,822 44 2	8,849 34 6	381 23 —	— — —	22 5 4	761 36 —	16,439 37 —	— — —	16,439 37 —
Gottlands D:o	— — —	480 14 4	1,278 32 9	7 39 —	16 — —	— — —	381 36 —	4,313 23 10	— — —	4,313 23 10
Götheborgs D:o	— — —	1,121 17 11	4,696 28 1	178 8 8	16 25 6	— — —	64 46 —	10,487 15 1	— — —	10,487 15 1
Hallands D:o	— — —	1,530 13 8	3,715 21 2	53 22 —	58 14 8	— — —	122 38 6	9,347 13 1	— — —	9,347 13 1
Jemtlands D:o	— — —	429 28 —	1,298 32 2	33 32 —	16 — —	— — —	21 16 —	2,579 5 3	— — —	2,579 5 3
Jönköpings D:o	— — —	1,328 16 —	7,183 42 6	100 — —	16 — —	245 21 4	67 31 4	13,470 6 5	— — —	13,470 6 5
Kopparbergs D:o	— — —	1,472 40 9	4,054 39 4	163 11 —	12 — —	12 — —	723 26 —	10.195 46 6	— — —	10,195 46 6
Kronobergs D:o	— — —	1,500 34 9	3.053 25 2	26 26 —	16 — —	113 16 —	695 44 4	8,496 2 3	— — —	8,496 2 3
Malmöhus D:o	— — —	720 26 —	5,598 12 3	4 — —	90 33 5	627 38 4	48 38 4	12,135 43 9	— — —	12,135 43 9
Norrbottens D:o	— — —	420 4 —	1,246 34 8	256 7 —	16 — —	— — —	28 47 8	2,850 38 1	— — —	2,850 38 1
Skaraborgs D:o	— — —	1,712 17 4	13,548 36 3	152 20 —	16 — —	13 16 —	826 20 —	24,616 23 7	— — —	24,616 23 7
Stockholms D:o	— — —	1,672 43 5	6,885 37 —	181 30 —	16 — —	60 32 —	868 16 8	14,594 16 1	— — —	14,594 16 1
Södermanlands D:o	— — —	1,206 16 —	4.992 34 7	175 21 —	22 32 —	— — —	111 6 4	9,468 35 —	— — —	9.468 35 —
Upsala D:o	— — —	800 — —	3,152 8 11	20 29 —	16 — —	23 46 6	74 28 —	7,433 42 11	— — —	7,433 42 11
Wermlands D:o	— — —	1,553 18 9	7,883 8 11	267 20 —	— — —	297 42 8	748 21 4	15,854 33 10	— — —	15,854 33 10
Westerbottens D:o	— — —	546 32 —	1,916 22 3	7 8 —	16 — —	— — —	21 16 —	3,794 39 8	— — —	3,794 39 8
Wester-Norrlands D:o	— — —	817 2 8	5,486 6 —	96 28 —	— — —	48 24 —	154 40 —	10,443 13 8	— — —	10,443 13 8
Westmanlands D:o	— — —	1,176 34 6	7,595 30 1	148 31 —	16 — —	46 29 4	168 — —	12,086 — —	— — —	12,086 — —
Örebro D:o	— — —	1,273 30 —	6,913 39 5	123 16 —	16 — —	— — —	78 16 —	14,320 22 3	— — —	14,320 22 3
Östergöthlands D:o	— — —	1,860 31 —	9,248 20 5	125 37 4	16 — —	88 — —	754 28 8	20,822 8 7	— — —	20,822 8 7
Utgifter icke tillhörande viss Fångvårdsanstalt:										
Kongl. Fångvårds-Styrelsen	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	— — —	26,963 44 8	26,963 44 8	— — —	26,963 44 8
Fångvården i allmänhet	— — —	— — —	1,133 28 7	— — —	— — —	— — —	1,217 13 3	7,812 2 10	— — —	7,812 2 10
Summa	73,570 46 9	53,904 26 —	141,552 13 2	3,594 21 11	527 3 7	1,818 31 6	82,073 44 1	844,291 9 2	125,419 11 2	969,710 20 4

Anm. De i hufvudboken å särskilte conti bokförda utgifter för Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen 126 R:dr 31 sk. 9 r:st. origtig afföring, samt för Länsfängelset på Gottland 270 R:dr, utgörande bidrag till Arbetshuset i Wisby, äro här ofvan inberäknade i Generella Förvaltningskostnaderne för nämnde fängelser.

Sammandrag *af 1852 års Utspisnings-Stater för Fångvårdsanstalterne jemte approximatif beräkning öfver födoämnenas närande kraft.* **Litt. O.**

№ 1. För Straff- och Arbetsfångar på bestämd tid af mankön.

	Vintermånader. Qvantitet. ℔	kan.	kap.	Närande kraft animalisk.	vegetabilisk.	Sommarmånader. Qvantitet. ℔	kan.	kap.	Närande kraft animalisk.	vegetabilisk.
Söndag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/16	—	—	—	4,5	1/32	—	—	—	2,25
Korngryn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärter	—	—	—	—	—	—	3/32	—	—	60
Potates	—	—	1/6	—	27	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Färskt Kött	3/8	—	—	57,75	—	3/8	—	—	57,75	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	3/64	—	—	—	—	1/16	—	—	—	—
S:r	—	—	—	68,69	160	—	—	—	68,69	190,75
				228,69					259,74	
Måndag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	3/32	—	—	—	6,75	1/32	—	—	—	2,25
Ärter	—	—	—	—	—	—	3/32	—	—	60
Kålrötter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Surkål	—	1/8	—	—	8	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svagdricka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Sylta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	3/8	—	—	76,12	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	1/8	—	—	26,25	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	87,06	143,25	—	—	—	37,19	190,75
				230,31					227,94	
Tisdag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/4	—	—	—	18	1/4	—	—	—	18
Korngryn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärter	—	1/32	—	—	20	—	1/32	—	—	20
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/32	—	—	6,56	—	1/32	—	—	6,56	—
Sill	3/8	—	—	34,12	—	3/8	—	—	34,12	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	51,62	166,5	—	—	—	51,62	166,5
				218,12					218,12	
Onsdag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/16	—	—	—	4,5	1/32	—	—	—	2,25
Ärter	—	—	—	—	—	—	3/32	—	—	60
Kålrötter	—	—	1/4	—	13,5	—	—	—	—	—
Surkål	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Färskt Kött	3/8	—	—	57,75	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	3/8	—	—	76,12	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	3/64	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	68,69	146,5	—	—	—	87,06	190,75
				215,19					277,81	
Thorsdag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/4	—	—	—	18	1/4	—	—	—	18
Korngryn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärter	—	1/32	—	—	20	—	1/32	—	—	20
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/32	—	—	6,56	—	1/32	—	—	6,56	—
Sill	3/8	—	—	34,12	—	3/8	—	—	34,12	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	51,62	166,5	—	—	—	51,62	166,5
				218,12					218,12	
Fredag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/32	—	—	—	2,25	1/32	—	—	—	2,25
Ärter	—	3/32	—	—	60	—	3/32	—	—	60
Kålrötter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Surkål	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svagdricka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sylta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/8	—	—	26,25	—	1/8	—	—	26,25	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	37,19	190,75	—	—	—	37,19	190,75
				227,94					227,94	
Lördag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/4	—	—	—	18	1/4	—	—	—	18
Ärter	—	1/32	—	—	20	—	1/32	—	—	20
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/32	—	—	6,56	—	1/32	—	—	6,56	—
Sill	3/8	—	—	34,12	—	3/8	—	—	34,12	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	51,62	166,5	—	—	—	51,62	166,5
				218,12					218,12	
Summa	—	—	—	416,49	1,140	—	—	—	384,99	1262,5
				1,556,49					1,647,49	
Medeltal för vecka					1,601,99					

№ 2. För Straff- och Arbetsfångar af qvinkön.

	Vintermånader. Qvantitet. ℔	kan.	kap.	Närande kraft animalisk.	vegetabilisk.	Sommarmånader. Qvantitet. ℔	kan.	kap.	Närande kraft animalisk.	vegetabilisk.
Söndag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/16	—	—	—	4,5	1/32	—	—	—	2,25
Korngryn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärter	—	—	—	—	—	—	1/16	—	—	40
Potates	—	—	1/6	—	27	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Färskt Kött	3/8	—	—	57,75	—	3/8	—	—	57,75	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	3/64	—	—	—	—	3/64	—	—	—	—
S:r	—	—	—	68,69	116,25	—	—	—	68,69	127
				184,94					195,69	
Måndag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	3/32	—	—	—	6,75	1/32	—	—	—	2,25
Ärter	—	—	—	—	—	—	3/32	—	—	60
Kålrötter	—	—	1/6	—	9	—	—	—	—	—
Surkål	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svagdricka	—	3/8	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Sylta	1/4	—	—	34,5	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	3/32	—	—	19,69	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	3/64	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	45,44	100,5	—	—	—	30,63	147
				145,94					177,63	
Tisdag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/4	—	—	—	18	1/4	—	—	—	18
Korngryn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärter	—	1/32	—	—	20	—	1/32	—	—	20
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/32	—	—	6,56	—	1/32	—	—	6,56	—
Sill	1/3	—	—	30,33	—	1/3	—	—	30,33	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	47,83	122,75	—	—	—	47,83	122,75
				170,58					170,58	
Onsdag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/16	—	—	—	4,5	1/32	—	—	—	2,25
Ärter	—	—	—	—	—	—	1/16	—	—	40
Kålrötter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Surkål	—	1/8	—	—	8	—	—	—	—	—
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Färskt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	3/8	—	—	76,12	—	3/8	—	—	76,12	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	87,06	97,25	—	—	—	87,06	127
				184,31					214,06	
Thorsdag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/4	—	—	—	18	1/4	—	—	—	18
Korngryn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärter	—	1/32	—	—	20	—	1/32	—	—	20
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/32	—	—	6,56	—	1/32	—	—	6,56	—
Sill	1/3	—	—	30,33	—	1/3	—	—	30,33	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	47,83	122,75	—	—	—	47,83	122,75
				170,58					170,58	
Fredag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	3/32	—	—	—	6,75	1/32	—	—	—	2,25
Ärter	—	—	—	—	—	—	3/32	—	—	60
Kålrötter	—	—	1/6	—	9	—	—	—	—	—
Surkål	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svagdricka	—	3/8	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sylta	1/4	—	—	34,5	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	3/32	—	—	19,69	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	3/64	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	45,44	100,5	—	—	—	30,63	147
				145,94					177,63	
Lördag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/4	—	—	—	18	1/4	—	—	—	18
Ärter	—	1/32	—	—	20	—	1/32	—	—	20
Smör	1/32	—	—	10,94	—	1/32	—	—	10,94	—
Sur Mjölk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/32	—	—	6,56	—	1/32	—	—	6,56	—
Sill	1/3	—	—	30,33	—	1/3	—	—	30,33	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	47,83	122,75	—	—	—	47,83	122,75
				170,58					170,58	
Summa	—	—	—	390,12	782,75	—	—	—	360,5	916,25
				1,172,87					1,276,75	
Medeltal för vecka					1,224,81					

№ 3. För Lifstidsfångar af mankön.

	Vintermånader. Qvantitet. ℔	kan.	kap.	Närande kraft animalisk.	vegetabilisk.	Sommarmånader. Qvantitet. ℔	kan.	kap.	Närande kraft animalisk.	vegetabilisk.
Söndag:										
Bröd	1 1/3	—	—	—	66,66	1 1/3	—	—	—	66,66
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	1/16	—	—	—	4,5	1/16	—	—	—	4,5
Korngryn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärter	—	—	—	—	—	—	1/16	—	—	40
Potates	—	—	1/6	—	27	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Färskt Kött	1/4	—	—	45,5	—	1/4	—	—	45,5	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	3/64	—	—	—	—	1/16	—	—	—	—
S:r	—	—	—	71,75	123,49	—	—	—	71,75	136,49
				195,24					208,24	
Måndag:										
Bröd	1 1/3	—	—	—	66,66	1 1/3	—	—	—	66,66
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	3/32	—	—	—	6,75	1/16	—	—	—	4,5
Ärter	—	—	—	—	—	—	1/16	—	—	40
Kålrötter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Surkål	—	1/8	—	—	8	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Svagdricka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sylta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	1/4	—	—	56	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	3/32	—	—	19,69	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	82,25	106,74	—	—	—	45,94	136,49
				188,99					182,43	
Tisdag:										
Bröd	1 1/3	—	—	—	66,66	1 1/3	—	—	—	66,66
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	1/4	—	—	—	18	1/4	—	—	—	18
Korngryn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärter	—	1/48	—	—	13,33	—	1/48	—	—	13,33
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/32	—	—	6,56	—	1/32	—	—	6,56	—
Sill	1/4	—	—	22,75	—	1/4	—	—	22,75	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	55,56	123,32	—	—	—	55,56	123,32
				178,88					178,88	
Onsdag:										
Bröd	1 1/3	—	—	—	66,66	1 1/3	—	—	—	66,66
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	1/32	—	—	—	2,25	1/16	—	—	—	4,5
Ärter	—	—	—	—	—	—	1/16	—	—	40
Kålrötter	—	—	1/4	—	13,5	—	—	—	—	—
Surkål	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Färskt Kött	1/4	—	—	45,5	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	1/4	—	—	56	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	3/64	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	71,75	107,75	—	—	—	82,25	136,49
				179,5					218,75	
Thorsdag:										
Bröd	1 1/3	—	—	—	66,66	1 1/3	—	—	—	66,66
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	1/4	—	—	—	18	1/4	—	—	—	18
Korngryn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärter	—	1/48	—	—	13,33	—	1/48	—	—	13,33
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/32	—	—	6,56	—	1/32	—	—	6,56	—
Sill	1/4	—	—	22,75	—	1/4	—	—	22,75	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	55,56	123,32	—	—	—	55,56	123,32
				178,88					178,88	
Fredag:										
Bröd	1 1/3	—	—	—	66,66	1 1/3	—	—	—	66,66
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	1/16	—	—	—	4,5	1/16	—	—	—	4,5
Ärter	—	1/16	—	—	40	—	1/16	—	—	40
Kålrötter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Surkål	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svagdricka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Sylta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	3/32	—	—	19,69	—	3/32	—	—	19,69	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	45,94	136,49	—	—	—	45,94	136,49
				182,43					182,43	
Lördag:										
Bröd	1 1/3	—	—	—	66,66	1 1/3	—	—	—	66,66
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	1/4	—	—	—	18	1/4	—	—	—	18
Ärter	—	1/48	—	—	13,33	—	1/48	—	—	13,33
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/32	—	—	6,56	—	1/32	—	—	6,56	—
Sill	1/4	—	—	22,75	—	1/4	—	—	22,75	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	55,56	123,32	—	—	—	55,56	123,32
				178,88					178,88	
Summa	—	—	—	438,37	844,44	—	—	—	412,56	915,92
				1,282,81					1,328,48	
Medeltal för vecka					1,305,69					

№ 4. För Kronoarbetskarlar.

	Vintermånader. Qvantitet. ℔	kan.	kap.	Närande kraft animalisk.	vegetabilisk.	Sommarmånader. Qvantitet. ℔	kan.	kap.	Närande kraft animalisk.	vegetabilisk.
Söndag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	3/32	—	—	—	6,75	1/16	—	—	—	4,5
Korngryn	—	—	—	—	—	1/4	—	—	—	19,75
Ärter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Potates	—	—	1/6	—	27	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	1/8	—	35	—	—	1/8	—	35	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Färskt Kött	3/8	—	—	57,75	—	3/8	—	—	57,75	—
Sill	3/16	—	—	17,06	—	3/16	—	—	17,06	—
Salt	1/128	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	109,81	162,25	—	—	—	109,81	152,75
				272,06					262,56	
Måndag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/32	—	—	—	2,25	1/32	—	—	—	2,25
Ärter	—	3/32	—	—	60	—	3/32	—	—	60
Kålrötter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Surkål	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	1/8	—	35	—	—	1/8	—	35	—
Svagdricka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sylta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	3/16	—	—	39,37	—	3/16	—	—	39,37	—
Sill	3/16	—	—	17,06	—	1/16	—	—	17,06	—
Salt	1/64	—	—	—	—	1/64	—	—	—	—
S:r	—	—	—	91,43	190,75	—	—	—	91,43	190,75
				282,18					282,18	
Tisdag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/32	—	—	—	2,25	1/16	—	—	—	4,5
Korngryn	—	—	—	—	—	1/4	—	—	—	19,75
Ärter	—	3/32	—	—	60	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	1/8	—	35	—	—	1/8	—	35	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	3/8	—	—	76,12	—	3/8	—	—	76,12	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill	3/16	—	—	17,06	—	3/16	—	—	17,06	—
Salt	1/64	—	—	—	—	1/64	—	—	—	—
S:r	—	—	—	128,18	190,75	—	—	—	128,18	152,75
				318,93					280,93	
Onsdag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	3/32	—	—	—	6,75	1/32	—	—	—	2,25
Ärter	—	—	—	—	—	—	3/32	—	—	60
Kålrötter	—	—	1/4	—	13,5	—	—	—	—	—
Surkål	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	1/8	—	35	—	—	1/8	—	35	—
Färskt Kött	3/8	—	—	57,75	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	3/16	—	—	39,37	—
Sill	3/16	—	—	17,06	—	3/16	—	—	17,06	—
Salt	3/128	—	—	—	—	1/64	—	—	—	—
S:r	—	—	—	109,81	148,75	—	—	—	91,43	190,75
				258,56					282,18	
Thorsdag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/32	—	—	—	2,25	1/16	—	—	—	4,5
Korngryn	—	—	—	—	—	1/4	—	—	—	19,75
Ärter	—	3/32	—	—	60	—	—	—	—	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	1/8	—	35	—	—	1/8	—	35	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	3/8	—	—	76,12	—
Salt Fläsk	3/16	—	—	39,37	—	—	—	—	—	—
Sill	3/16	—	—	17,06	—	3/16	—	—	17,06	—
Salt	1/64	—	—	—	—	1/64	—	—	—	—
S:r	—	—	—	91,43	190,75	—	—	—	128,18	152,75
				282,18					280,93	
Fredag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	3/32	—	—	—	6,75	1/32	—	—	—	2,25
Ärter	—	—	—	—	—	—	3/32	—	—	60
Kålrötter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Surkål	—	1/8	—	—	8	—	—	—	—	—
Svagdricka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	1/8	—	35	—	—	1/8	—	35	—
Sylta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	3/8	—	—	76,12	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	3/16	—	—	39,37	—
Sill	3/16	—	—	17,06	—	3/16	—	—	17,06	—
Salt	1/64	—	—	—	—	1/64	—	—	—	—
S:r	—	—	—	128,18	143,25	—	—	—	91,43	190,75
				271,43					282,18	
Lördag:										
Bröd	2	—	—	—	100	2	—	—	—	100
Rågmjöl	3/8	—	—	—	28,5	3/8	—	—	—	28,5
Kornmjöl	1/32	—	—	—	2,25	1/32	—	—	—	2,25
Ärter	—	3/32	—	—	60	—	3/32	—	—	60
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	1/8	—	35	—	—	1/8	—	35	—
Salt Kött	3/8	—	—	76,12	—	3/8	—	—	76,12	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sill	3/16	—	—	17,06	—	3/16	—	—	17,06	—
Salt	1/64	—	—	—	—	1/64	—	—	—	—
S:r	—	—	—	128,18	190,75	—	—	—	128,18	190,75
				318,93					318,93	
Summa	—	—	—	787,02	1217,25	—	—	—	768,64	1221,25
				2,004,27					1,989,89	
Medeltal för vecka					1,997,08					

№ 5. För Ransakningsfångar.

	Vintermånader. Qvantitet. ℔	kan.	kap.	Närande kraft animalisk.	vegetabilisk.	Sommarmånader. Qvantitet. ℔	kan.	kap.	Närande kraft animalisk.	vegetabilisk.
Söndag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	1/16	—	—	—	4,5	1/16	—	—	—	4,5
Korngryn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärter	—	—	—	—	—	—	1/16	—	—	40
Potates	—	—	1/6	—	27	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Färskt Kött	1/4	—	—	45,5	—	1/4	—	—	45,5	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	1/16	—	—	—	—	1/16	—	—	—	—
S:r	—	—	—	71,75	113,08	—	—	—	71,75	126,08
				184,83					197,83	
Måndag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	3/32	—	—	—	6,75	1/16	—	—	—	4,5
Ärter	—	—	—	—	—	—	1/16	—	—	40
Kålrötter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Surkål	—	1/8	—	—	8	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Svagdricka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sylta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	1/4	—	—	56	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	3/32	—	—	19,69	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	82,25	96,33	—	—	—	45,94	126,08
				178,58					172,02	
Tisdag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	1/4	—	—	—	18	1/4	—	—	—	18
Korngryn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärter	—	1/48	—	—	13,33	—	1/48	—	—	13,33
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/32	—	—	6,56	—	1/32	—	—	6,56	—
Sill	1/4	—	—	22,75	—	1/4	—	—	22,73	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	55,56	112,91	—	—	—	55,56	112,91
				168,47					168,47	
Onsdag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	1/16	—	—	—	4,5	1/16	—	—	—	4,5
Ärter	—	1/16	—	—	40	—	1/16	—	—	40
Kålrötter	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Surkål	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Färskt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	1/4	—	—	56	—
Salt Fläsk	3/32	—	—	19,69	—	—	—	—	—	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	45,94	126,08	—	—	—	82,25	126,08
				172,02					208,33	
Thorsdag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	1/4	—	—	—	18	1/4	—	—	—	18
Korngryn	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Ärter	—	1/48	—	—	13,33	—	1/48	—	—	13,33
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/32	—	—	6,56	—	1/32	—	—	6,56	—
Sill	1/4	—	—	22,75	—	1/4	—	—	22,75	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	55,56	112,91	—	—	—	55,56	112,91
				168,47					168,47	
Fredag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	1/32	—	—	—	2,25	1/16	—	—	—	4,5
Ärter	—	—	—	—	—	—	1/16	—	—	40
Kålrötter	—	—	1/4	—	13,5	—	—	—	—	—
Surkål	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Svagdricka	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Sylta	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Kött	1/4	—	—	56	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	—	—	—	—	—	3/32	—	—	19,69	—
Sill	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	82,25	97,33	—	—	—	45,94	126,08
				179,58					172,02	
Lördag:										
Bröd	1 1/8	—	—	—	56,25	1 1/8	—	—	—	56,25
Rågmjöl	1/3	—	—	—	25,33	1/3	—	—	—	25,33
Kornmjöl	1/4	—	—	—	18	1/4	—	—	—	18
Ärter	—	1/48	—	—	13,33	—	1/48	—	—	13,33
Smör	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sur Mjölk	—	3/32	—	26,25	—	—	3/32	—	26,25	—
Salt Kött	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Salt Fläsk	1/32	—	—	6,56	—	1/32	—	—	6,56	—
Sill	1/4	—	—	22,75	—	1/4	—	—	22,75	—
Salt	1/32	—	—	—	—	1/32	—	—	—	—
S:r	—	—	—	55,56	112,91	—	—	—	55,56	112,91
				168,47					168,47	
Summa	—	—	—	448,87	771,55	—	—	—	412,56	843,05
				1,220,42					1,255,61	
Medeltal för vecka					1,238,01					

MS 3603
satellite 1
(fin)

MS 3603
satellite 2

STYRELSENS

ÖFVER

FÄNGELSER OCH ARBETSINRÄTTNINGAR I RIKET

UNDERDÅNIGA BERÄTTELSE

OM

FÅNGVÅRDEN

FÖR ÅR 1853.

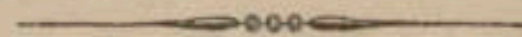

STOCKHOLM,
TRYCKT HOS JOH. BECKMAN,
1854.

Stormägtigste, Allernådigste Konung!

Uti den underdåniga berättelse, som Styrelsen öfver Fängelser och Arbetsinrättningar i Riket nu går att afgifva rörande Fångvården i Riket under loppet af år **1853**, meddelas likasom uti de föregående berättelserna uti åtta särskildta Afdelningar redovisning för:

1:o Fångar och Krono-Arbetskarlar i allmänhet, samt särskildta slag deraf;

2:o Förhållandet inom Fängelserna och Krono-Arbets-Corpsen, samt verkningarne af det derstädes använda behandlingssätt;

3:o Religionsvården;

4:o Helsovården;

5:o Fängelse-Byggnaderne;

6:o Fångars och Krono-Arbetskarlars beklädnad och underhåll m. m.

7:o Fångars och Krono-Arbetskarlars sysselsättning, samt verkan deraf till minskning i statens utgifter för deras underhåll; samt

8:o Inkomster och utgifter vid Fängelserna och vid Krono-Arbets-Corpsen.

I. AFDELNINGEN.

Om Fångar och Krono-Arbetskarlar i allmänhet, samt särskildta slag deraf.

Uti denna afdelning lemnar Styrelsen redovisning dels för antalet af fångar, som funnits intagne uti Läns-, Krono- och Polishäkten, så väl under årets lopp, som vid slutet deraf, dels för antalet af dem, som funnits i allmänna Straff- och Arbetsfängelserna samt vid Krono-Arbets-Corpsen vid årets slut, dels ock, till jemförelses anställande i afseende på antalets tillvext eller minskning under en längre tidrymd, enahanda redovisning från och med 1835, hvarförinnan någon utförlig fång-statistik ej finnes uppgjord.

Dessutom kommer uti denna afdelning, hvad särskildt beträffar året 1853, att, rörande allmänna Straff- och Arbetsfångar samt Krono-Arbetskarlar, meddelas redovisning, så väl för förändringarne i afseende på deras tillkomst och afgång, som ock för deras ålder, födelseorter, föregående lefnadsyrken, auktoriteter, som dömt dem till allmänt arbete, samt för brotten, hvarför de gjort sig till straff förfallne.

Mom. 1. Uppgift dels å antalet af de personer, som under loppet af åren 1835, 1840, 1845, 1850 och 1853 uti Stockholms Stads, jemte samtlige Läns- och Kronofängelser, äfvensom Polishäktena i Götheborg och Norrköping varit förvarade, dels ock å folkmängden vid slutet af åren 1835, 1840, 1845 och 1850, som är det sista, för hvilket Rikets folkmängd ännu finnes uträknad.

	1835.		1840.		1845.		1850.		1855.	Antalet af häktade personer 1855			
	Folk-mängd.	Häkta-des antal.	Folk-mängd.	Häkta-des antal.	Folk-mängd.	Häkta-des antal.	Folk-mängd.	Häkta-des antal.	Häkta-des antal.	öfversteg antalet 1835 med		understeg antalet 1835 med	
										antal	proc.	antal	proc.
Stockholms Stad	82,655	3,122	84,161	5,353	88,242	4,890	93,070	3,394	5,546	2,424	78	—	—
Blekinge . . . . . . Län	90,801	636	95,807	660	102,342	728	107,827	546	730	94	15	—	—
Calmar . . . . »	174,011	612	184,557	661	196,116	1,318	202,178	825	1,082	470	77	—	—
Christianstads. . . . »	157,935	356	165,880	371	177,767	578	189,627	435	602	246	69	—	—
Elfsborgs . . . . . . »	210,259	533	218,618	1,202	233,125	818	246,156	754	764	231	43	—	—
Gefleborgs. . . . . . »	107,250	262	109,797	279	116,175	375	120,158	320	323	61	23	—	—
Gottlands . . . . . . »	40,671	81	41,575	68	43,268	155	44,572	80	143	62	77	—	—
Götheborgs . . . . . »	157,012	463	164,974	973	176,696	787	187,583	855	1,630	1,167	252	—	—
Hallands. . . . . . . »	93,355	264	94,934	395	100,419	330	105,726	248	347	83	31	—	—
Jemtlands . . . . . . »	42,239	66	45,769	103	49,077	79	52,271	77	95	29	45	—	—
Jönköpings . . . . . »	144,853	295	150,477	456	156,988	480	163,426	552	545	250	85	—	—
St. Kopparbergs . . »	139,538	235	138,141	335	145,333	303	151,497	267	279	44	19	—	—
Kronobergs . . . . . »	114,156	399	121,454	338	129,186	384	136,623	227	387	—	—	12	3
Malmöhus . . . . . . »	209,584	644	221,670	746	234,207	839	253,084	599	830	186	29	—	—
Nerikes . . . . »	121,530	503	125,061	452	131,722	450	137,660	319	561	258	85	—	—
Norrbottens . . . . . »	45,356	57	46,767	78	50,590	77	55,751	71	74	17	30	—	—
Stockholms . . . . . »	108,098	367	110,279	966	113,310	205	114,643	250	312	—	—	55	15
Skaraborgs . . . . . »	173,175	1,258	181,048	909	189,106	1,022	199,897	763	1,301	43	3	—	—
Södermanlands . . . »	111,835	328	114,920	466	118,664	513	120,113	329	371	43	13	—	—
Upsala . . . . »	84,777	194	85,294	350	87,700	431	89,323	224	371	177	91	—	—
Westerbottens . . . »	53,144	77	57,164	136	63,654	96	70,758	94	76	—	—	1	1
Wester-Norrlands . »	83,920	202	85,875	306	93,775	155	99,558	256	195	—	—	7	3
Westmanlands . . . »	91,461	234	92,494	444	94,850	540	96,691	344	488	254	109	—	—
Wermlands . . . . . »	186,783	260	193,546	323	209,596	384	221,885	465	467	207	80	—	—
Östergöthlands . . . »	197,045	1,183	206,625	996	214,628	1,089	222,484	887	1,120	—	—	63	5
Summa	3,025,439	12,431	3,138,887	17,368	3,316,536	17,027	3,482,541	13,181	18,639	6,208	50	—	—
Häraf voro: Mankön .	1,461,577	10,500	1,516,429	14,311	1,603,920	13,589	1,687,248	10,504	14,733	—	—	—	—
Qvinkön .	1,563,862	1,931	1,622,458	3,057	1,712,616	3,438	1,795,293	2,677	3,906	—	—	—	—
Hvartill ytterligare komma barn, som åtföljt föräldrarne	—	368	—	268	—	332	—	229	226	—	—	142	—
Summa personer	3,025,439	12,799	3,138,887	17,636	3,316,536	17,359	3,482,541	13,410	18,865	6,066	—	—	—
Om härifrån afdragas de vid årets början qvarsittande	—	1,162*)	—	1,608	—	1,876	—	1,225	1,511	349	—	—	—
så uppgår de under årets lopp häktades antal till	—	11,637	—	16,028	—	15,483	—	12,185	17,354	5,717	—	—	—

*) Denna summa omfattar egentligen antalet vid 1835 års slut, emedan antalet vid årets början ej kunnat tillförlitligen utrönas.

De uti förestående Tabell upptagne personer hafva blifvit inmanade i häkte af de an-

	För undergående af ransakning, fängelse vid vatten och bröd eller enkelt fängelse.							För försvarsligt kring-		
	1835.	1840.	1845.	1850.	1853.	Antalet 1853 jemfördt med det 1835 öfversteg med	Antalet 1853 jemfördt med det 1835 understeg med	1835.	1840.	1845.
Stockholms Stad	2432	3390	1583	1786	2909	477	—	433	1688	3092
Blekinge Län	397	488	492	446	604	207	—	228	181	231
Calmar »	486	505	1024	617	872	386	—	112	144	278
Christianstads »	215	184	281	274	444	229	—	133	184	292
Elfsborgs »	432	839	669	673	687	255	—	93	339	128
Gefleborgs »	141	140	196	196	234	93	—	105	132	177
Gottlands »	60	58	153	80	136	76	—	17	8	—
Götheborgs »	344	583	631	747	1532	1188	—	111	337	135
Hallands »	175	261	200	177	279	104	—	63	120	107
Jemtlands »	36	68	60	48	67	31	—	26	27	16
Jönköpings »	195	294	323	394	408	213	—	94	151	145
Stora Kopparbergs »	122	176	218	194	198	76	—	74	107	71
Kronobergs »	260	242	280	176	305	45	—	136	94	99
Malmöhus »	380	386	448	407	523	143	—	200	314	377
Nerikes »	217	311	346	236	467	250	—	77	133	94
Norrbottens »	37	52	53	60	47	10	—	13	21	21
Stockholms »	152	777	142	171	205	53	—	200	182	60
Skaraborgs »	1108	627	843	608	1178	70	—	143	276	169
Södermanlands »	247	351	310	230	292	45	—	74	110	194
Upsala »	119	201	271	127	204	85	—	60	126	152
Westerbottens »	53	75	74	82	68	15	—	24	56	18
Wester-Norrlands »	146	248	141	213	282	36	—	46	57	7
Westmanlands »	149	240	304	183	297	148	—	66	165	221
Wermlands »	185	230	291	374	403	218	—	66	85	92
Östergöthlands »	888	590	733	579	773	—	115	285	386	350
Summa	8976	11286	10066	9075	13312	4336	—	2879	5423	6526
Häraf voro: Mankön	7503	9289	8381	7422	10914	—	—	2448	4398	4789
Qvinkön	1473	1997	1685	1653	2398	—	—	431	1025	1737
Summa	8976	11286	10066	9075	13312	—	—	2879	5423	6526
Om härifrån afdragas de vid årets början qvarsittande	*)	1061	1289	1026	1258	—	—	*)	440	524
så uppgår de under årets lopp häktades antal till	—	10225	8777	8049	12054	—	—	—	4983	6002

*) Antalet vid början af 1835 kan ej uppgifvas.

ledningar, som efterföljande Tabell utvisar:

löshet och olofstrykande.				För undergående af bysättning.							Barn, som åtföljt föräldrarne.						
1850.	1853.	Antalet 1853 jemfördt med det 1835		1835.	1840.	1845.	1850.	1853.	Antalet 1853 jemfördt med det 1835		1835.	1840.	1845.	1850.	1853.	Antalet 1853 jemfördt med det 1835	
		öfversteg med	understeg med						öfversteg med	understeg med						öfversteg med	understeg med
1412	2411	1978	—	257	275	215	196	226	—	31	—	5	55	—	9	9	—
96	118	—	110	11	21	5	4	8	—	3	20	10	7	6	—	—	20
203	197	85	—	14	12	16	8	13	—	1	38	5	25	6	15	—	25
157	147	14	—	8	3	5	4	11	3	—	43	12	25	22	9	—	34
71	49	—	44	8	24	21	10	28	20	—	15	11	25	15	8	—	7
113	85	—	20	16	7	3	11	4	—	12	5	9	12	31	14	9	—
—	4	—	13	4	2	2	—	3	—	1	3	—	4	1	2	—	1
83	76	—	35	8	53	21	25	22	14	—	16	12	11	2	3	—	13
54	50	—	13	26	14	23	17	18	—	8	13	5	7	5	1	—	12
28	24	—	2	4	8	3	1	4	—	—	7	9	2	3	9	2	—
149	120	26	—	6	11	12	9	17	11	—	31	11	10	9	6	—	25
44	58	—	16	39	52	14	29	23	—	16	9	14	4	3	8	—	1
45	76	—	60	3	2	5	6	8	5	—	42	11	20	3	14	—	28
182	285	85	—	64	46	14	10	22	—	42	30	15	12	42	15	—	15
82	89	12	—	9	8	10	1	5	—	4	5	3	6	11	16	11	—
6	17	4	—	7	5	3	5	10	3	—	—	1	—	2	2	2	—
78	104	—	96	15	7	3	1	3	—	12	12	24	16	1	3	—	9
148	113	—	30	7	6	10	7	10	3	—	10	4	18	23	26	16	—
86	71	—	3	7	5	9	13	8	1	—	2	6	15	—	—	—	2
88	160	100	—	15	23	8	9	7	—	8	10	12	8	1	1	—	9
9	3	—	21	—	5	4	3	5	5	—	4	9	9	1	—	—	4
32	9	—	37	10	1	7	11	4	—	6	15	10	2	6	6	—	9
146	170	104	—	19	39	15	15	21	2	—	11	38	15	5	22	11	—
74	59	—	7	9	10	1	17	5	—	4	13	12	14	19	9	—	4
298	334	49	—	10	20	6	10	13	3	—	14	23	16	12	28	14	—
3684	4829	1950	—	576	659	435	422	498	—	78	368	268	332	229	226	—	142
2675	3339	—	—	549	624	419	407	480	—	—	—	—	174	124	107	—	—
1009	1490	—	—	27	35	16	15	18	—	—	—	—	158	105	119	—	—
3684	4829	—	—	576	659	435	422	498	—	—	368	268	332	229	226	—	—
140	183	—	—	*)	86	43	54	58	—	—	*)	21	20	5	12	—	—
3544	4646	—	—	—	573	392	368	440	—	—	—	247	312	224	214	—	—

Total-summan af de särskildta slags fångar, samt barn, som under loppet af åren Kronohäktena, äfvensom uti Polishäktena i Götheborg och Norrköping, har, på sätt

	1835.			1840.			Procent-förhållandet emellan de arresterades antal 1835 och 1840	
	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	till-ökt med pro-cent.	min-skadt med pro-cent.
Ransakningsfångar och de, som undergått fängelse vid vatten och bröd, eller s. k. enkelt fängelse	7503	1473	8976	9289	1997	11286	26	—
För försvarslöshet och olofligt kringstrykande dömde personer	2448	431	2879	4398	1025	5423	88	—
Bysatte personer	549	27	576	624	35	659	14	—
Summa	10500	1931	12431	14311	3057	17368	39	—
Barn, som åtföljt föräldrarne	—	—	368	—	—	268	—	27
Summa Summarum	—	—	12799	—	—	17636	30	—
Då de vid årets början qvarsittande härifrån afdragas	—	—	1162	—	—	1608	—	—
så utgör de under årets lopp arresterades antal	—	—	11637	—	—	16028	27	—

1835, 1840, 1845, 1850 och 1853 förvarats uti Stockholms Stads, samt Läns- och förestående Tabeller utvisa, utgjort:

1845.			Procent-förhållandet emellan de arresterades antal 1840 och 1845		1850.			Procent-förhållandet emellan de arresterades antal 1845 och 1850		1853.			Procent-förhållandet emellan de arresterades antal 1850 och 1853	
m.	q.	S:a.	till-ökt med pro-cent.	min-skadt med pro-cent.	m.	q.	S:a.	till-ökt med pro-cent.	min-skadt med pro-cent.	m.	q.	S:a.	till-ökt med pro-cent.	min-skadt med pro-cent.
8381	1685	10066	—	11	7422	1653	9075	—	10	10914	2398	13312	47	—
4789	1737	6526	20	—	2675	1009	3684	—	44	3339	1490	4829	31	—
419	16	435	—	34	407	15	422	—	3	480	18	498	18	—
13589	3438	17027	—	2	10504	2677	13181	—	—	14733	3906	18639	41	—
174	158	332	24	—	124	105	229	—	31	107	119	226	—	1
13763	3596	17359	—	2	10628	2782	13410	—	—	14840	4025	18865	41	—
—	—	1876	—	—	—	—	1225	—	—	—	—	1511	—	—
—	—	15483	—	3	—	—	12185	—	21	—	—	17354	42	—

Uti nästföljande Tabell meddelas uppgift ej allenast på tillökningen uti Rikets folkmängd ifrån 1835 till 1850, utan äfven å tillväxt eller minskning uti de arresterades antal i Läns-, Krono- och Polishäkten så väl under nämnde år, som äfven under åren 1840, 1845 och 1853.

1840 års folkmängd öfverstigit 1835 års med	De arresterades antal 1840 öfverstigit det 1835 med	1845 års folkmängd öfverstigit 1840 års med	De arresterades antal 1845 understigit det 1840 med	1850 års folkmängd öfverstigit 1845 års med	De arresterades antal 1850 understigit det 1845 med	De arresterades antal 1853 öfverstigit det 1850 med	1850 års folkmängd öfverstigit 1835 års med	De arresterades antal 1853 öfverstigit det 1835 med
113,448	4,591	177,649	545	166,005	3,298	5,169	457,102	5,717
eller tillökt med 3,75 procent.	eller tillökt med 37,73 procent.	eller tillökt med 5,66 procent.	eller minskadt med 3,40 procent.	eller tillökt med 5 procent.	eller minskadt med 21,30 procent.	eller tillökt med 42,42 procent.	eller tillökt med 15,10 procent.	eller tillökt med 49,13 procent.

Styrelsen har trott sig böra till undvikande af missförstånd här upprepa den uti föregående berättelserna gjorda anmärkning, dels att Styrelsen, i saknad af uppgifter från de mindre städerna, icke är i tillfälle att kunna uti sina kalkyler inberäkna det, sannolikt ringa, antal fångar, som uti de mindre städernas häkten intagits, utan att derefter jemväl insättas uti något Krono- eller Polishäkte, dels ock att afdrag för dem, som under årets lopp från ett till annat Krono- eller Polishäkte förflyttats, i saknad af uppgift derå, ej kunnat göras för längre tid tillbaka, än från och med 1845, hvadan det ock till följd häraf först är från och med sistnämnde år, som Styrelsens beräkningar öfver arresteringarnes antal eger någon större tillförlitlighet.

Om nu behörigt afdrag eger rum, ej allenast för dem, som vid början af hvarje år förvarades uti Läns-, Krono- och Polishäktena, utan äfven för dem, som under årets lopp från ett till annat sådant häkte förflyttats, så visar sig att arresteringarnes antal under hvardera af de sistförflutna nio åren varit följande:

	De arresterades antal 1845.	De arresterades antal 1846.	De arresterades antal 1847.	De arresterades antal 1848.	De arresterades antal 1849.	De arresterades antal 1850.	De arresterades antal 1851.	De arresterades antal 1852.	De arresterades antal 1853.
Äldre personer.	15,171	16,297	14,997	12,905	10,845	11,961	14,786	17,820	17,140
Barn, som åtföljt föräldrarne . .	312	362	371	285	208	224	241	253	214
Summa	15,483	16,659	15,368	13,190	11,053	12,185	15,027	18,073	17,354

Af förestående tabell inhemtas, att arresteringarnes antal år 1846 med 1,176 öfverstigit det nästföregående årets antal, men under de derpåföljande 3:ne åren fortfarande minskats så betydligt, att antalet af arresteringar år 1849 varit 5,606 mindre än 1846, samt att arresteringarnes antal efter år 1849 under de derpåföljande 3:ne åren åter fortfarande stigit, så att det år 1852 med 7,020 eller 63,51 procent öfverstigit antalet 1849, men att arresteringarnes antal under år 1853 deremot varit 719 mindre, än det nästföregående året.

Efter att uti föregående tabeller hafva redogjort för arresteringarnes antal under hela årets lopp uti Rikets Läns-, Krono- och Polishäkten, meddelar Styrelsen uti nästefterföljande tabell uppgift å antalet af de särskildta slags fångar, äfvensom barn, hvilka på en gång, nemligen sista dagen af åren **1835**, **1840**, **1845**, **1850** och **1853**, hållits i nämnda häkten förvarade:

	För undergående af ransakning och fängelse vid vatten och bröd.	För undergående af fängelse för vites- och ensaksböter.	Häktade för försvarslöshet och olofligt kringstrykande.	I brist af laga försvar till allmänt arbete dömde personer.	Bysatte personer.	Transportfångar.	Summa fångar.	Barn, som åtföljt föräldrarne.	Summa personer.	Fästnings- och Tukthusfångar.
Vid 1835 års slut	—	—	—	—	—	—	1,142	20	1,162	—
Vid 1840 års slut	1,076	79	141	277	80	—	1,653	15	1,668	—
Vid 1845 års slut	1,393	54	293	122	66	30	1,958	40	1,998	—
Vid 1850 års slut	1,071	79	139	35	59	52	1,438	13	1,451	3
Vid 1853 års slut	1,125	92	136	16	60	145	1,574	11	1,585	21

Uti Bilagan Litt. A meddelas särskild redovisning för antalet af de personer, hvilka under transport varit uti Läns- och Kronohäktena intagne.

Mom. 2. Uppgift å antalet af dem, som vid slutet af åren 1835, 1840, 1845, 1850 och 1853 varit uti Rikets allmänna Straff- och Arbetsfängelser förvarade eller vid f. d. Pionier- och nuvarande Krono-Arbets-Corpsen anställde:

Mankön.	1835.	1840.	1845.	1850.	1853.
1:o. *Vid allmänna Straff- och Arbetsfängelserna:*					
i Carlskrona	82	130	153	150	137
å Carlstens fästning	125	173	176	254	228
å Christianstads fästning	64	95	86	167	159
å Ny-Elfsborgs d:o	76	100	120	112	99
å Götheborgs d:o	21	—	—	—	—
å Landskrona d:o	194	223	243	259	288
å Waxholms d:o	52	53	—	—	—
Fredriks Skans	—	—	1	—	—
i Warberg	—	—	—	264	396
i Malmö	730	861	873	577	785
i Stockholm å Långholmen	624	714	517	599	557
2:o. *Vid f. d. Pionier- och nuvarande Krono-Arbets-Corpsen:*					
a) *Soldatklassen.* (Kapitulanter eller utstrukne Soldater:)					
å Carlsborg	251	225	—	—	—
vid Strömsholms kanal (1:a Komp.)	—	—	202	163	174
b) *Fästningsklassen.* (Försvarslöse:)					
å Carlsborg (2:a, 3:e och 4:e Komp.)	58	66	495	493	556
i Carlskrona (5:e och 6:e d:o)	386 (jointly with the row below)	387 (jointly with the row below)	221	191	196
å Kungsholmen (7:e och 8:e d:o)			166	—	—
Kasserade allmänna Arbetskarlar i Carlskrona	27	—	—	—	—
å Rindö (9:e och 10:e Komp.)	—	—	380	330	365
i Linköping (afdelning)	—	—	51	—	—
i Gefle d:o	—	—	36	—	—
i Fahlun d:o	—	—	35	—	—
å Enholmen vid Gottland (6:e Komp.)	—	—	—	—	141
Summa	2690	3027	3755	3559	4079
Qvinkön.					
Straff- och Arbetsfängelset i Stockholm å Norrmalm	244	328	349	294	336
D:o d:o i Norrköping	155	197	239	206	247
D:o d:o i Götheborg	64	89	107	58	70
Summa	463	614	695	558	653
Summa Summarum	3153	3641	4450	4117	4732

Dessa fångar hafva bestått af följande slag, nemligen:

	1835.			1840.			1845.			1850.			1853.		
	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.
1:o. Lifstidsfångar.	496	78	574	630	103	733	901	139	1040	1230	170	1400	1306	201	1507
2:o. Straff-fångar på viss tid	448	128	576	671	184	855	726	201	927	946	255	1201	1049	223	1272
3:o. Bekännelsefångar.	10	3	13	15	—	15	12	—	12	5	1	6	5	1	6
Summa Straff- och Bekännelsefångar	954	209	1163	1316	287	1603	1639	340	1979	2181	426	2607	2360	425	2785
4:o. Försvarslöse:															
a) Arbetsfångar, dömde .	1014	254	1268	1033	327	1360	530	355	885	193	130	323	279	227	506
D:o frivillige	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	2	10	8	1	9
Summa	1014	254	1268	1033	327	1360	530	355	885	201	132	333	287	228	515
b) Krono-arbetskarlar och f. d. Pionierer, dömde . .	471	—	471	453	—	453	1310	—	1310	745	—	745	895	—	895
frivillige .	—	—	—	—	—	—	74	—	74	269	—	269	363	—	363
Summa	471	—	471	453	—	453	1384	—	1384	1014	—	1014	1258	—	1258
Summa Försvarslöse	1485	254	1739	1486	327	1813	1914	355	2269	1215	132	1347	1545	228	1773
5:o. Kapitulanter eller utstrukne Soldater, dömde	251	—	251	225	—	225	191	—	191	151	—	151	135	—	135
frivillige	—	—	—	—	—	—	11	—	11	12	—	12	39	—	39
Summa	251	—	251	225	—	225	202	—	202	163	—	163	174	—	174
Summa Försvarslöse och Kapitulanter	1736	254	1990	1711	327	2038	2116	355	2471	1378	132	1510	1719	228	1947
Summa Summarum	2690	463	3153	3027	614	3641	3755	695	4450	3559	558	4117	4079	653	4732
Lägges härtill ytterligare antalet af de för försvarslöshet till allmänt arbete dömde personer, som i Länsfängelserna vid dessa årens slut förvarats	—	—	103	—	—	277	109	13	122	27	8	35	10	6	16
så utgör totalsumman	—	—	3256	—	—	3918	3864	708	4572	3586	566	4152	4089	659	4748
Häraf voro, då nyssnämnde i Länsfängelserna qvarsittande inberäknas, för försvarslöshet, dömde	—	—	1842	—	—	2090	1949	368	2317	965	138	1103	1184	233	1417
frivillige	—	—	—	—	—	—	74	—	74	277	2	279	371	1	372
Summa Summarum Försvarslöse	—	—	1842	—	—	2090	2023	368	2391	1242	140	1382	1555	234	1789

Sedan Styrelsen, för att lätta öfversigten af tillväxten eller minskningen uti antalet af de särskildta slagen af fångar under en längre följd af år, dels uti berättelsen för år 1851 framställt förhållandet i berörde afseende från och med 1835 till och med 1851 uti 2:ne tabeller, af hvilka den ena upptagit förändringen i fångarnes antal vid slutet af de särskilde åren, men den andra deremot innehållit uppgift å olikheten i de nykomnes antal, dels ock uti den sednaste berättelsen lemnat redogörelse för olikheten i nämnde afseende emellan åren 1851 och 1852, så meddelas nu uti efterföljande tabell en lika beskaffad jemförelse emellan sistnämnde år och året 1853.

	Antalet vid slutet af år 1852.			Förändring från 1852 till slutet af år 1853.			De nykomnes antal under loppet af år 1852.			De nykomnes antal 1853 i förhållande till år 1852.		
	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.	m.	q.	S:a.
Lifstidsfångar.	1324	189	1513	—18	+12	—6	132	26	158	—9	—11	—20
Straff-fångar på viss tid	1001	273	1274	+68	—49	+19	454	97	551	—52	—24	—76
Bekännelsefångar . .	2	1	3	+3	—	+3	1	—	1	+6	—	+6
Summa	2327	463	2790	+53	—37	+16	587	123	710	—55	—35	—90
Försvarslöse	1157	204	1361	+17	+23	+40	589	119	708	—53	—9	—62
Kapitulanter eller utstrukne Soldater .	167	—	167	—32	—	—32	85	—	85	—24	—	—24
Frivillige:												
a) Försvarslöse. . . .	393	—	393	—22	+1	—21	302	—	302	—41	+1	—40
b) Kapitulanter . . .	25	—	25	+14	—	+14	24	—	24	+5	—	+5
Summa Summarum	4069	667	4736	+30	—13	+17	1587	242	1829	—168	—43	—211

Af förestående tabell inhemtas, att ifrån slutet af 1852 till 1853 års slut lifstidsfångarnes antal af mankön minskats med 18 och af qvinkön ökats med 12, att deremot antalet af Straffarbetsfångar på bestämd tid af mankön ökats med 68 och af qvinkön minskats med 49, att antalet af Bekännelsefångar af mankön ökats med 3, samt att de Försvarslöses antal ökats med 17 karlar och 23 qvinnor,

under det att deremot minskning egt rum så väl i antalet af utstrukne Soldater med 32, som äfven i de frivillige manspersonernes, nemligen med 30 inom de Försvarslöses och med 14 i Soldatklassen. — Vidare inhemtas af samma tabell, hvad de nykomne beträffar, att, med undantag af Bekännelsefångarne, af hvilka 7 ankommit 1853, men endast 1 år 1852, antalet af öfrige dömde nykomne år 1853 betydligt understigit de nykomnes antal 1852, nemligen: bland Lifstids-fångarna med 9 män och 11 qvinnor, bland Straff-fångarna på viss tid med 52 män och 24 qvinnor, bland Försvarslösa med 53 män och 9 qvinnor, samt bland Soldatklassens manskap med 24 man. — Antalet af nykomne frivillige har äfven med 41 man understigit de nykomnes antal 1852, hvaremot antalet af de till Soldatklassen nykomne frivillige år 1853 med 5 öfverstigit antalet 1852, och har 1 försvarslös qvinna år 1853 ingått såsom frivillig under det att ingen sådan funnits det föregående året.

För att göra åskådligt, i hvad mån antalet af dem, som uti hela Riket på en gång, nemligen sista dagen af åren 1835, 1840, 1845, 1850 och 1853, varit friheten beröfvade, i förhållande till folkmängden i Riket tillväxt eller minskats, lemnas uti efterföljande tabell uppgift vid slutet af hvartdera året å sammanlagda antalet af alla uti Läns-, Krono- och Polishäktena, samt i Straff- och Arbets-fängelserna förvarade personer, tillsammans med dem, som då voro vid Pionier- och Krono-Arbets-Corpsen anställde:

	Vid slutet af 1835.	Vid slutet af 1840.	Vid slutet af 1845.	Vid slutet af 1850.	Vid slutet af 1853.
	4,315	5,309	6,448	5,568	6,338
Häraf voro frivillige	—	—	85	291	411

Då dessa total-summor jemföras med Rikets folkmängd, som utgjorde vid 1835 års slut 3,025,439, — vid 1840 års slut 3,138,887, — vid 1845 års slut 3,316,537, — samt vid 1850 års slut 3,482,541, — så visar sig häraf, att vid slutet af 1835 hvar 701:sta, — vid slutet af 1840 hvar 591:sta, —

vid slutet af 1845 hvar 514:de, — vid slutet af 1850 hvar 625:te, — samt vid slutet af 1853 hvar 549:de menniska i Riket varit friheten beröfvad; men om åter antalet af de frivillige afdrages, så visar sig att antalet af dem, som mot sin vilja varit friheten beröfvade, utgjort vid 1845 års slut 6,363, vid 1850 års slut 5,277, samt vid 1853 års slut 5,927; och om dessa summor jemföras med folkmängden vid slutet af åren 1845 och 1850, så skulle vid 1845 års slut hvar 521:sta, vid 1850 års slut hvar 660:de, samt vid 1853 års slut hvar 588:de person i landet mot sin vilja varit friheten beröfvad.

Härvid har Styrelsen dock ansett sig böra upprepa den uti föregående berättelserna gjorda anmärkning att antalet af dem, som sista dagen af året förvarats antingen uti de mindre städernas häkten eller uti de mindre transport-fängelserna, icke blifvit beräknadt.

Mom. 3. Bland de å Rikets samtlige allmänna Straff- och Arbetsfängelser förvarade fångar, samt de vid Krono-Arbets-Corpsen anställde personer, jemte dem, som i Länsfängelserna till straff-arbete hållits, hafva, enligt hvad Bilagan Litt. B. speciell utvisar, följande förändringar under loppet af år 1853 egt rum, nemligen:

	Lifstidsfångar. m.	Lifstidsfångar. q.	Till straff-fängelse på bestämd tid dömde personer. m.	Till straff-fängelse på bestämd tid dömde personer. q.
Qvarvarande vid årets början	1324	189	1001	273
Tillkomne under årets lopp:				
Återkomne från Lasarett, ransakning eller rymning	2	—	1	—
Nykomne	123	15	506	73
Summa tillkomne	125	15	507	73
Summa	1449	204	1508	346
Förflyttade	25	—	1	—
Summa Summarum	1474	204	1509	346
Afgångne under loppet af året:				
Afsände till Lasarett eller Dårhus	—	—	—	—
» för undergående af ransakning	—	—	1	—
» efter att hafva blifvit tillförlitligen kände, enl. 3 § i 1846 års Författning	—	—	—	—
Förflyttade från ett till annat Straff-fängelse	26	—	1	—
» från en till annan station af Krono-Arbets-Corpsen	—	—	—	—
» från Straff-fängelse till försvarslösa klassen såsom benådade	31	1	—	—
» från allmänt Arbetsfängelse till Krono-Arbets-Corpsen	—	—	—	—
» från Krono-Arbets-Corpsen till allmänt fängelse för opålitligt förhållande, enl. 32 § i Kgl. Reglementet	—	—	—	—
» från Soldat- till Fästningsklassen såsom för brott utstrukne	—	—	—	—
Utstrukne från Krono-Arbets-Corpsen, för att enligt Domstols beslut afsändas till Straff-fängelse	—	—	—	—
Döde	93	1	73	37
Rymde	5	—	6	—
Frigifne af Kongl. Nåd	11	1	10	3
» efter tilländalupen arbetstid eller uttjent kapitulation	—	—	349	82
» efter besparad arbetsförtjenst till bestämdt belopp	—	—	—	—
» efter erhållet laga försvar	—	—	—	—
Afskedade från Krono-Arbets-Corpsen för sjukdom, enl. 35 § i Kgl. Reglementet	—	—	—	—
» med pension efter under arbete erhållen skada, enligt 36 § i Kgl. Reglementet	—	—	—	—
Återsände till Öfverståthållare-Embetet eller till Konungens Befallningshafvande, såsom till arbete oduglige	—	—	—	—
Summa afgångne och förflyttade	168	3	440	122
Efter arbetstidens slut öfverflyttade från dömde till frivillige klassen	—	—	—	—
Qvarvarande vid årets slut	1306	201	1069	224

I brist af laga försvar till allmänt arbete dömde personer.				Kapitulanter eller utstrukne Soldater.		Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa
Mankön.		Qvinkön.								Summa-
Dömde.	Frivillige.	Dömde.	Frivillige.	Dömde.	Frivillige.	m.	q.	m.	q.	rum.
1157	393	204	—	167	25	2	1	4069	667	4736
11	—	1	—	6	—	—	—	20	1	21
336	261	110	1	61	29	7	—	1523	199	1722
347	261	111	1	67	29	7	—	1543	200	1743
1704	654	315	1	234	54	9	1	5612	867	6479
439	2	1	—	—	—	—	—	467	1	468
2143	656	316	1	234	54	9	1	6079	868	6947
1	—	1	—	—	—	—	—	1	1	2
12	—	—	—	6	1	1	—	21	—	21
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	27	—	27
148	2	—	—	—	—	—	—	150	—	150
—	—	—	—	—	—	—	—	31	1	32
248	—	—	—	—	—	—	—	248	—	248
10	1	—	—	1	—	—	—	12	—	12
—	—	—	—	12	—	—	—	12	—	12
12	5	—	—	—	—	—	—	17	—	17
109	29	32	—	15	—	2	—	323	70	393
6	1	1	—	—	—	1	—	19	1	20
2	—	—	—	—	—	—	—	23	4	27
267	259	48	—	56	18	—	—	949	130	1079
67	3	—	—	—	—	—	—	70	—	70
54	—	5	—	—	—	—	—	34	5	39
31	3	—	—	5	—	—	—	39	—	39
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	2	2	—	—	—	—	—	4	2	6
949	305	89	—	95	19	4	—	1980	214	2194
20	20	—	—	4	4	—	—	—	—	—
1174	371	227	1	135	39	5	1	4099	654	4753

Mom. 4. Rörande samtlige allmänna Straff- och Arbetsfångar samt Krono-Arbetskarlar meddelas uti särskildte bilagor uppgifter:

1:o under *Litt. C.* angående åldern;

2:o under *Litt. D.* angående födelseorter, äfvensom proportionsförhållandet emellan total-summorne och antalet af dem, som i Stockholms Stad eller inom hvarje Län äro födde;

3:o under *Litt. E.* angående proportionsförhållandet emellan folkmängden i Stockholms Stad och hvarje Län, samt antalet af derstädes födde allmänna Straff- och Arbetsfångar, samt Krono-Arbetskarlar;

4:o under *Litt. F.* angående de samhällsklasser, som allmänna Straff- och Arbetsfångarne, samt Krono-Arbetskarlarne, före deras häktande tillhört, samt huru många af dem äro gifte eller ogifte;

5:o under *Litt. G.* dels angående de Domstolar och Auktoriteter, af hvilka allmänna Straff- och Arbetsfångarne samt Krono-Arbetskarlarne vid Fästnings-klassen blifvit till allmänt arbete dömde, äfvensom proportionsförhållandet emellan deras total-summor och antalet af dem, som i Stockholms Stad, eller inom hvarje särskildt Län, blifvit dömde, dels ock angående de Regementer, från hvilka de vid Krono-Arbets-Corpsens Soldatklass anställde personer blifvit ditsände för uttjenande af ingången kapitulation;

6:o under *Litt. H.* angående proportionsförhållandet emellan folkmängden i Stockholms Stad och hvarje Län, samt antalet af de utaf Auktoriteterne derstädes dömde allmänna Straff- och Arbetsfångar samt Krono-Arbetskarlar; och

7:o under *Litt. I.* angående de af dem före ankomsten till fångvårdsanstalterne begångne brott och förseelser.

Af dessa uppgifter, hvilka innefatta redovisning särskildt för hela personalen under årets lopp, med afdrag af de från en till annan fångvårdsanstalt förflyttade och de frivillige, särskildt för de under årets lopp nykomne och särskildt för de vid årets slut qvarvarande, inhemtas i afseende på de under loppet af år 1853 nykomne, bland annat, följande förhållanden, nemligen:

1:o af tabellen Litt C., att de flestes ålder utgjort: för lifstidsfångarne af mankön emellan 25 och 40 år, och för dem af qvinkön emellan 20 och 45 år;

— för de på viss tid dömde straff-fångarne af båda könen emellan 20 och 35, samt för de försvarslöse af båda könen likaledes emellan 20 och 35 år;

2:o af tabellerne Litt. D. och E. att, i förhållande till hela den under året nykomna personalen, de fleste äro födde i Stockholms Stad och derefter i Skaraborgs och Östergöthlands, samt vidare uti Elfsborgs, Calmar och Malmöhus, Blekinge, Christianstads, Götheborgs, Jönköpings, Nerikes, Stora Kopparbergs och Kronobergs, Upsala, Wermlands, Södermanlands, Westmanlands, Gefleborgs, Stockholms, Hallands, Gottlands, Westernorrlands, Westerbottens och Jemtlands, uti hvilket sistnämnde Län endast en af de nykomne varit född, men att deremot ingen af dem varit född i Norrbottens Län; — samt att i förhållande till folkmängden de fleste äro födde i Stockholms Stad och derefter i Blekinge, Skaraborgs, Upsala, Östergöthlands, Calmar, Elfsborgs, Malmöhus, Nerikes, Kronobergs, Westmanlands, Christianstads, Götheborgs, Gottlands, Södermanlands, Jönköpings, Stora Kopparbergs, Stockholms, Gefleborgs, Hallands, Wermlands, Westernorrlands, Jemtlands och Westerbottens Län, äfvensom att olikheten i berörde afseende emellan särskildte Län varit högst betydlig, så att, under det att ingen af de nykomne varit född inom Norrbottens Län, har deremot i förhållande till folkmängden de inom Blekinge Län föddes antal varit öfver 49 gånger större, än inom Westerbottens Län, öfver 36 gånger större, än inom Jemtlands Län, öfver 6 gånger större, än inom Westernorrlands Län, nära 4 gånger större, än inom Wermlands Län, samt öfver 3 gånger större, än inom Hallands Län o. s. v.;

3:o af tabellen Litt. F. att mer än en tredjedel före häktandet tillhört jordbrukande klassen, mer än en fjerdedel handtverksklassen, samt mer än en femtedel militärklassen; äfvensom att af den qvinliga personalen omkring en fjerdedel före häktandet ingått äktenskap, hvaremot förhållandet i detta afseende rörande den manliga personalen ej kan med tillförlitlighet uppgifvas, enär stamrullor och kyrkoböcker vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen blifvit förstörda vid det våldsamma uppträde, som derstädes egt rum, och hvarför vidare uti nästa afdelning skall redogöras;

4:o af tabellerne Litt. G. och H. att, i förhållande till hela den under loppet af året nykomne personalen, största antalet blifvit dömdt till allmänt arbete

af domstolar och auktoriteter inom Stockholms Stad och dernäst inom Stockholms, Calmar, Blekinge, Elfsborgs, Malmöhus, Östergöthlands, Götheborgs, Christianstads, Stora Kopparbergs, Nerikes, Jönköpings, Kronobergs, Skaraborgs, Gefleborgs, Westmanlands, Wermlands, Upsala, Hallands, Södermanlands, Gottlands, Westernorrlands, Westerbottens och Jemtlands Län; samt att, i förhållande åter till folkmängden, de fleste blifvit dömde af auktoriteter i Stockholms Stad och dernäst i Stockholms, Blekinge, Calmar, Östergöthlands, Elfsborgs, Malmöhus, Götheborgs, Gottlands, Nerikes, Christianstads, Stora Kopparbergs, Upsala, Westmanlands, Kronobergs, Jönköpings, Gefleborgs, Wermlands, Hallands, Södermanlands, Skaraborgs, Westernorrlands, Jemtlands och Westerbottens Län; — äfvensom vidare att, i förhållande till folkmängden, de inom Stockholms Stad dömdes antal varit nära 2⅓ gång större, än inom Stockholms Län, samt

3,52	gånger större än	inom	Blekinge Län,
6,65	d:o	d:o	Calmar Län,
8,22	d:o	d:o	Östergöthlands Län,
9,08	d:o	d:o	Elfsborgs Län,
9,12	d:o	d:o	Malmöhus Län,
9,32	d:o	d:o	Götheborgs Län,
10,21	d:o	d:o	Gottlands Län,
10,27	d:o	d:o	Nerikes Län,
10,92	d:o	d:o	Christianstads Län,
11,10	d:o	d:o	Stora Kopparbergs Län,
12,10	d:o	d:o	Upsala Län,
12,60	d:o	d:o	Westmanlands Län,
12,74	d:o	d:o	Kronobergs Län,
13,04	d:o	d:o	Jönköpings Län,
14,67	d:o	d:o	Gefleborgs Län,
14,75	d:o	d:o	Wermlands Län,
15,18	d:o	d:o	Hallands Län,
18,22	d:o	d:o	Södermanlands Län,
23,27	d:o	d:o	Skaraborgs Län,

42,82 gånger större än inom Westernorrlands Län,
91,02 d:o d:o Jemtlands Län,
123,57 d:o d:o Westerbottens Län.

Vidare inhemtas af Bilagan Litt. G. dels att ingen hvarken straff-fånge eller för försvarslöshet till allmänt arbete dömd person ankommit från Norrbottens Län; att ingen manlig lifstidsfånge ankommit från Jemtlands, Westerbottens och Westernorrlands Län, samt att ingen till lifstidsarbete dömd qvinna ankommit hvarken ifrån dessa Län eller från Calmar, Elfsborgs, Gefleborgs, Gottlands, Hallands, Stora Kopparbergs, Kronobergs, Skaraborgs, Södermanlands, Upsala, Westmanlands och Wermlands Län, dels att endast en till straff-arbete på viss tid dömd man ankommit från hvartdera af Westerbottens och Westernorrlands Län, men ingen sådan qvinna från Jemtlands och Westernorrlands Län, samt blott en så dömd qvinna från hvartdera af Elfsborgs, Gottlands, Götheborgs, Hallands, Jönköpings, Kronobergs, Malmöhus och Westerbottens Län; — dels att ingen för försvarslöshet till allmänt arbete dömd mansperson ankommit från Jemtlands och Westerbottens Län, samt blott en sådan ifrån Gottlands Län; att ingen för försvarslöshet till allmänt arbete dömd qvinna ankommit från Christianstads, Gefleborgs, Gottlands, Jemtlands, Westerbottens, Westmanlands och Wermlands Län, samt blott en sådan ifrån Hallands, Stora Kopparbergs, Skaraborgs och Södermanlands Län; under det att deremot ensamt från Stockholms Stad såsom dömde för försvarslöshet till allmänt arbete ankommit 188 män och 55 qvinnor, eller vida mer än en tredjedel af den från hela Riket ankomne personalen; — dels ock slutligen, att bland dem, som från värfvade Regementerne utstrukits, för att vid Krono-Arbets-Corpsens Soldatklass uttjena ingången kapitulation, de fleste ankommit från Gardes-Regementerne, nemligen 11 från Andra Lif-Gardet, 9 från Lif-Gardet till häst och 8 från Svea Lif-Gardet, samt dernäst från Götha Artilleri-Regemente, Marin-Regementet och Kronprinsens Hussar-Regemente, nemligen 7 från hvartdera af dessa Regementen. — Total-summan af samtlige från värfvade Regementerne utstrukne och till Krono-Arbets-Corpsen ankomne Soldater, som år 1853 utgjorde 61, har varit betydligt mindre än nästföregående året, då det uppgick till 85;

5:o af tabellen Litt. I. att af de under årets lopp nykomne, till straff-fängelse för lifstid eller för bestämd tid dömde fångar af mankön 7,31 procent blifvit dömde för mord och dråp i allmänhet eller delaktighet deri, 11,60 procent för bruk af lifsfarligt vapen, 4,15 procent för rån och röfveri, samt 58,50 procent för stöld med eller utan inbrott; — att af de till sådant straff-fängelse dömda qvinnor 2 blifvit dömda för förstnämnda brott, ingen hvarken för bruk af lifsfarligt vapen eller för rån och röfveri, men deremot 73,86 procent för tjufnadsbrott, hvarförutan 12,50 procent af de nykomna qvinliga straff-fångarna varit dömda för barnamord och delaktighet deruti.

Om jemförelse anställes med de under nästföregående år nykomne, så visar sig bland den manliga personalen att, med undantag af tjufnadsbrott, de för gröfre förbrytelser dömdes antal varit betydligt större år 1853, än 1852. — Sålunda har bland nykomne antalet af de för mord och rån eller delaktighet deri dömde utgjort 32 år 1852, men 46 år 1853, de för bruk af lifsfarligt vapen dömde 68 år 1852, men 73 år 1853, samt de för rån och röfveri dömde 14 år 1852, men 26 år 1853, hvaremot antalet af de för stöld dömde, som år 1852 utgjorde 368, år 1853 uppgått till 400.

Beträffande åter den qvinliga personalen, så hade bland de nykomna år 1852 ingen blifvit dömd för förstnämnde 2:ne brott, och endast en för delaktighet i rån, men deremot hade antalet af de för barnamord och för stöld dömda varit större än 1853. Bland de nykomna 1852 voro nemligen 18 dömda för barnamord och 88 dömda för stöld, men bland de nykomna 1853 endast 11 för det förra, och 65 för det sednare brottet.

Mom. 5. Med ledning af Bilagan Litt. K. lemnas härefter en summarisk uppgift ej allenast å antalet af dem, som under loppet af år 1853 dels funnits å allmänna Straff- och Arbetsfängelserna, samt i Länsfängelserna och vid Krono-Arbets-Corpsen, för att förrätta ålagdt allmänt arbete, dels ock förvarats uti enskildt fängelse, för att förmås till bekännelse af brott, samt huru många af alla dessa under nämnde år afgått, än äfven å proportionen emellan antalet af nykomne, afgångne och återkomne så beskaffade personer vid ifrågavarande Fångvårdsinrättningar.

	1853.		
	Män.	Qvin-nor.	S:a.
Qvarvarande vid årets början	4069	667	4736
Återkomne från ransakning och rymning m. m.	20	1	21
Nykomne { Frivillige	290	1	291
Nykomne { Dömde	1233	198	1431
Summa	5612	867	6479
Afgångne:			
På grund af Kongl. Nåd	23	4	27
efter arbetstidens slut	949	130	1079
efter besparad arbetsförtjenst till bestämdt belopp	70	—	70
efter erhållet laga försvar	34	5	39
för sjukdom och bristande arbetsförmåga frigifne eller återsände	43	2	45
Summa	1119	141	1260
Af ofvannämnde nykomne, dömde	1233	198	1431
hafva förut varit till allmänt arbete hållne	452	80	532
Utgörande: i förhållande till de såsom dömde nykomne, procent	36	40	37
och i förhållande till alla ofvanupptagne under året frigifne, procent	44	57	42

Likasom förhållandet var 1852, hafva äfven under loppet af år 1853 återfallen både till antal och procentförhållande vid jemförelse med de nykomne och afgångne varit mindre, än under nästföregående år, hvilket förhållande, på sätt Styrelsen uti sednaste berättelsen anmärkt, visar sig så mycket fördelaktigare om dervid tages i betraktande att de återfallne icke utgöras endast af dem, som under samma år afgått, utan sannolikt till största delen af sådane, som under föregående åren blifvit på fri fot ställde, samt att, då totalsumman af de frigifnes antal, derest icke någon ovanlig dödlighet bland dem egt rum, måste år från år tillväxa, häraf följer, att antalet af de frigifne, bland hvilka återfallen beräknas, varit under sednaste året större, än under något af de föregående åren. Dessutom bör vid betraktande af återfallens antal icke förbises att, under loppet af år 1853 säkerligen, likasom under föregående åren, ganska många af dem, som efter den bestämda arbetstidens slut från straff-fängelserna afgått, ej blifvit ställde på fri fot, utan qvarhållits i häkte med föreläggande att derifrån förskaffa sig laga försvar och, då sådant icke lyckats, blifvit såsom försvarslöse dömde till allmänt arbete.

Uti efterföljande tabell meddelar Styrelsen, hvad särskildt Krono-Arbets-Corpsen beträffar, dels för år 1853, dels ock summariskt för hela tiden från och med 1843, då Corpsen organiserades, till och med 1853 års slut, uppgift å antalet, så väl af dem, hvilka derifrån frigifvits, eller afskedats, som äfven af dem bland de afgångne, hvilka, såsom dömde till Corpsen eller Straff- och Arbetsfängelse, återkommit.

	1853. Döm-de.	Fri-villige.	S:a.	Summa Summarum, från och med 1843 till och med 1853. Döm-de.	Fri-villige.	S:a.
a) Soldat-klassen:						
Frigifne af Kongl. Nåd	—	—	—	2	—	2
» efter kapitulationens slut . . .	56	18	74	701	128	829
Återsände såsom till arbete oduglige . . .	—	—	—	4	—	4
Afskedade för sjukdom, enligt 35 § i Kongl. Reglementet	5	—	5	51	1	52
» efter erhållen skada, med pension, enl. 36 § i d:o . . .	—	—	—	1	—	1
Summa	61	18	79	759	129	888
b) Fästnings-klassen:						
Frigifne af Kongl. Nåd	2	—	2	12	—	12
» efter arbetstidens slut	210	252	462	2793	1276	4069
» efter besparad arbetsförtjenst till visst belopp	51	3	54	715	13	728
» efter erhållet laga försvar	4	—	4	210	3	213
Återsände såsom till arbete oduglige . . .	1	2	3	7	3	10
Afskedade för sjukdom, enligt 35 § i Kongl. Reglementet	31	3	34	165	25	190
» efter erhållen skada, med pension, enl. 36 § i d:o . . .	—	—	—	23	5	28
Summa	299	260	559	3925	1325	5250
Summa Summarum	360	278	638	4684	1454	6138
Af de sålunda afgångne hafva återkommit såsom dömde till allmänt arbete:						
a) för lösdrifveri	127	—	127	1186	—	1186
b) för begångne brott	84	—	84	726	—	726
eller tillsammans	211	—	211	1912	—	1912

Om nu hela antalet af dem, som alltifrån Krono-Arbets-Corpsens organisation intill slutet af 1853 derifrån frigifvits, jemföres med hela antalet af dem, som under de sista 9 åren till Straff- och Arbetsinrättningarne återkommit, så visar sig enahanda förhållande som vid slutet af 1852, nemligen att de återkomnes antal utgör af de frigifnes omkring 31 procent, hvaraf dock endast 12 procent för begångna brott ankommit till Straff- och Arbetsfängelserna, men återstoden eller omkring 19 procent för bristande laga försvar till Arbetsfängelserna och Krono-Arbets-Corpsen återkommit.

Jemföres antalet af de under loppet af 1853 återkomne med antalet af dem, som samma år frigifvits, så företer sig det förhållande, att de förre af de sednare utgöra 33 procent, deraf 20 procent återkommit för försvarslöshet och 13 procent för att till straff-arbete hållas. — Vid jemförelse med nästföregående året visar sig åter att under loppet af 1852 antalet af de återkomne, i förhållande till de samma år frigifne, varit 2 procent större, än under loppet af 1853 fastän de återkomnes antal sistnämnde år med 1 person öfverstigit de återkomnes antal föregående året.

Under loppet af år 1853 har likasom under de föregående åren ett större antal f. d. Krono-Arbetskarlar såsom tilltalade för brott eller för försvarslöshet varit intagne uti Läns-, Krono- och Polishäktena, hvarest vid 1853 års slut 86 f. d. Krono-Arbetskarlar af nämnde anledningar förvarades.

Antalet af försvarslöse karlar, som efter den för dem bestämda arbetstidens slut dels qvarstadnat, dels ock efter fulländadt ådömdt arbete återkommit såsom frivillige år 1853, har utgjort 314, deraf 16 icke förut varit anställde vid Krono-Arbets-Corpsen, men jemlikt Kongl. Brefvet den 16 Oktober 1850 likväl varit berättigade att der såsom frivillige anställas i arbete. — Totalsumman af dem, som, efter Krono-Arbets-Corpsens organisation, varit derstädes och å Långholmen anställde såsom frivillige, uppgår till 2,041, af hvilka vid 1853 års slut 410 funnos qvar, och bland dem 31, anställde på grund af sist åberopade Nådiga Bref.

En qvinna har efter slutad ådömd straff-arbetstid ingått såsom frivillig vid det å Norrmalm här i staden för qvinnor befintliga Arbetsfängelse, der ett antal af 4, jemlikt Kongl. Brefvet den 24 April 1849, må såsom frivillige anställas.

Bland de under loppet af år 1853 meddelade Nådiga beslut, som äro hänförliga till denna afdelning, har Styrelsen ansett sig böra här omnämna följande, nemligen Eder Kongl. Maj:ts Nådiga Bref, dels af den 13 Juli, hvarigenom Styrelsen erhållit Nådig föreskrift att utarbeta och inkomma med underdånigt förslag till organisation af den del af Krono-Arbets-Corpsen, som, enligt samma Nådiga Bref, borde emottaga de försvarslösa manspersoner, hvilka, jemlikt Eder Kongl. Maj:ts nämnde dag utfärdade Nådiga Kungörelse, från och med den 1 derpåföljande November kunde, utan att hafva varit för brott tilltalade eller straffade, blifva på bestämd tid till allmänt arbete dömde, men dock icke borde sammanblandas med dem, som tillhörde Fästningsklassen, utan komma att tillhöra någondera af de i 1 mom. 2 § af det under den 8 Augusti 1842 för Krono-Arbets-Corpsen utfärdade Reglemente omnämnda Fältklasser; — dels af den 8 November, hvarigenom Eder Kongl. Maj:t, jemte godkännande af Styrelsens underdåniga förslag till ifrågavarande afdelnings organisation och förläggning å Kungsholms fästning, Nådigst förordnat att den Corps, som sålunda komme att uppsättas, i stället för de begge klasser, hvilka i Reglementet för Krono-Arbets-Corpsen benämnas högre och lägre fältklasser, skulle derefter erhålla benämning af Krono-Arbets-Corpsens Pionierklass; — samt dels af den 5 Augusti, hvarigenom Styrelsen erhållit befallning att genast gå i författning om uppsättning af ett Kompani Krono-Arbetskarlar med en styrka af 150 man att afsändas till Slite på Gottland för verkställande af åtskilliga för Kronans räkning erforderliga arbeten.

Före slutet af år 1853 har icke något Pionierklassen tillhörande manskap till Kungsholms fästning ankommit; hvaremot sistnämnde Kompani, sammansatt af manskap från de å Rindö och Carlsborg förlagde Krono-Arbets-Bataljoner, redan före Augusti månads utgång var organiseradt och till sin bestämmelseort afsändt.

II. AFDELNINGEN.

Om förhållandet inom Fängelserna och Krono-Arbets-Corpsen samt verkningarne af det derstädes använda behandlingssätt.

I likhet med hvad uti de föregående underdåniga berättelserna egt rum, har Styrelsen, för att lätta öfversigten af disciplinen inom samtlige Fästnings-, Straff- och Arbetsfängelser samt Krono-Arbets-Corpsen, ansett sig äfven uti denna underdåniga berättelse för år 1853 böra meddela trenne summariska redogörelser för rymningar och försök dertill, samt förbrytelser och bestraffningar.

1:o. Vid Fästnings- samt allmänna

a)

	Rymningar.		Misslyckade rymningsförsök.		Af rymmarne äro				Af Domstol ådömde bestraffningar.		
	Huru många gånger verkställda.	Af huru många personer.	Huru många gånger de blifvit gjorda.	Af huru många personer.	ertappade efter att hafva föröfvat brott.	ertappade utan att hafva föröfvat brott.	vid årets slut icke ertappade.	Summa.	Spö.	Vatten och bröd.	Summa.
Carlskrona	4	4	3	4	—	2	2	4	—	—	—
Carlsten	6	10	3	4	—	9	1	10	—	—	—
Christianstad . . .	2	4	1	1	1	2	1	4	—	—	—
Ny-Elfsborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Landskrona	1	1	1	3	—	1	—	1	—	—	—
Warberg	—	—	6	27	—	—	—	—	—	—	—
Malmö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Långholmen	11	13	8	12	2	5	6	13	—	6	6
Summa	24	32	22	51	3	19	10	32	—	6	6

Förestående bestraffningar hafva af Domstol blifvit ådömde 6 fångar vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen för utöfvadt våld mot manskap tillhörande fängelsets garnison.

Straff- och Arbetsfängelser för Mankön.

Extra judicialiter ådömde bestraffningar.							Antalet af dem, som under årets lopp blifvit ådömde eller ålagde bestraffningar.	Antalet af dem, som under årets lopp icke blifvit ådömde eller ålagde bestraffningar.	Medeltalet af dem, som under årets lopp varit vid Fångvårdsanstalten anställde.	Således har af medeltalet fångar varit bestraffad hvar
Prygel.	Fängelse vid vatten och bröd.	Mörk arrest.	Ljus arrest.	Minskad kost.	Att bära fängsel.	Summa.				
15	2	—	1	—	—	19	19	152	150	7,89
22	—	5	6	—	—	33	25	249	242	9,68
8	—	—	3	—	4	15	10	161	154	15,4
—	—	1	2	—	—	3	3	125	114	38.—
3	—	31	6	—	—	40	40	270	292	7,3
31	—	8	40	24	—	103	90	328	383	4,26
81	—	56	39	—	—	176	142	858	725	5,11
138	—	35	44	—	—	215	216	930	608	2,81
298	2	136	141.	24	4	604	545	3063	2668	4,89:de

De extra judiciella bestraffningarne hafva blifvit ålagde för de förseelser, som uti nedanstående tabell uppräknas.

b)

	Carlskrona.	Carlsten.	Christianstad.	Ny-Elfsborg.	Landskrona.	Warberg.	Malmö.	Långholmen.	Summa.
Nidingsdåd	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Våld eller hot mot förmän eller bevakning	—	—	—	—	—	—	—	3	3
Sturskhet mot förmän eller bevakning	1	—	1	1	4	1	—	31	39
Våld mot kamrat och slagsmål . . .	—	—	—	—	4	10	25	6	45
Olofligt innehafvande af lifsfarligt vapen	—	—	—	—	—	4	4	3	11
Bedrägligt och försåtligt förhållande	—	—	—	—	—	5	38	6	49
Olofligt tillgrepp och försök dertill .	7	2	1	2	5	2	11	6	36
Förskingring af kronopersedlar . . .	—	2	—	—	—	6	2	4	14
Fylleri och bränvinsinsmuggling . . .	4	15	4	—	19	13	3	97	155
Rymning, delaktighet deri eller försök dertill	6	11	8	—	6	27	—	19	77
Andra mindre förseelser, såsom olofligt tal, spel, osanna uppgifter m. m.	1	2	1	—	2	35	93	40	174
Summa	19	33	15	3	40	103	176	215	604

2:o. *Vid allmänna Straff- och*

c)

	Rymningar.		Misslyckade rymningsförsök.		Af rymningarne äro			
	Huru många gånger blifvit verkställda.	Af huru många personer.	Huru många gånger de blifvit gjorda.	Af huru många personer.	ertappade efter att hafva begått brott.	ertappade utan att hafva begått brott.	vid årets slut ej ertappade.	Summa.
Straff- och Arbetsfängelset i Stockholm	1	1	1	1	—	1	—	1
Dito dito i Norrköping	1	1	—	—	—	1	—	1
Dito dito i Götheborg.	1	1	—	—	—	—	1	1
Summa	3	3	1	1	—	2	1	3

Ofvanstående extra judiciella bestraffningar hafva blifvit ålagde för de förseelser, som nedanstående tabell utvisar.

d)

	Stockholm.	Norrköping.	Götheborg.	Summa.
Försök att afhända sig lifvet	—	1	—	1
Sturskhet och olydnad mot förmän eller bevakning	90	—	—	90
Oljud och trottsigt uppförande	226	—	—	226
Gräl och slagsmål	31	5	2	38
Olofligt tillgrepp eller försök dertill	28	5	—	33
Förskingring af kronopersedlar	—	2	—	2
Rymning eller försök dertill	2	1	1	4
Fylleri och bränvinsinsmuggling	4	1	—	5
Oskickligt uppförande i kyrkan	3	—	—	3
Mindre förseelser, såsom oljud, osanna uppgifter, lättja m. m.	332	20	2	354
Summa	716	35	5	756

Arbetsfängelser för Qvinnor.

Extra judicialiter ådömde bestraffningar.				Antalet af dem, som under årets lopp blifvit ådömde eller ålagde bestraffningar.	Antalet af dem, som under årets lopp ej blifvit ådömde eller ålagde bestraffningar.	Medeltalet af dem, som under årets lopp varit vid Fångvårdsanstalterna anställda.	Således har af medeltalet fångar varit bestraffade hvar
Mörk arrest.	Ljus arrest.	Minskad kost.	Summa.				
24	299	393	716	315	178	362	1,41
—	35	—	35	31	237	244	7,87
2	1	2	5	5	100	72	14,4
26	335	395	756	351	515	678	1,93:dje

3:o. Vid Krono-

e)

	Rymningar.		Misslyckade rymnings-försök.		Af rymmarne äro				Af Domstol ådömde bestraffningar.						
	Huru många gånger blifvit verkställda.	Af huru många personer.	Huru många gånger blifvit gjorda.	Af huru många personer.	ertappade efter att hafva begått brott.	ertappade utan att hafva begått brott.	vid årets slut ej ertappade.	Summa.	Halshuggning.	Arkebusering.	Ärans förlust.	Spö.	Vatten och bröd.	Prygel.	Summa.
1:sta Krono-Arb.-Kompaniet	7	12	—	—	11	1	—	12	—	—	—	—	13	—	13
2:dra, 3:dje och 4:de Dito	8	13	2	2	5	2	6	13	—	—	2	8	6	—	16
5:te Dito	1	3	1	2	2	1	—	3	—	2	—	—	—	—	2
6:te Dito	1	2	—	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—
9:de och 10:de Dito	4	4	1	1	1	3	—	4	2	7	—	—	2	3	14
Summa	21	34	4	5	20	8	6	34	2	9	2	8	24	3	45

Föreståënde bestraffningar äro af Domstol ådömde för de förbrytelser, som nedanstående tabell utvisar.

f)

	1:sta Kompan.	2:dra, 3:dje och 4:de Kompan.	5:te Kompan.	6:te Kompan.	9:de och 10:de Kompan.	Summa.
Våld mot förmän	—	—	2	—	9	11
Oqvädande mot förmän	—	—	—	—	3	3
Stöld	4	9	—	—	1	14
Rymning	9	—	—	—	—	9
Förfalskning	—	2	—	—	—	2
Falsk bekännelse	—	1	—	—	1	2
Hemfridsbrott	—	1	—	—	—	1
Slagsmål	—	3	—	—	—	3
Summa	13	16	2	—	14	45

Arbets-Corpsen.

Extra judicialiter ådömde bestraffningar.					Antalet af dem, som under årets lopp blifvit ådömde eller ålagde bestraffningar.			Antalet af dem, som under årets lopp icke blifvit ådömde eller ålagde bestraffningar.			Medeltalet af dem, som under årets lopp varit vid Corpsen anställde.	Således har af medeltalet Krono-Arbets-karlar varit bestraffad hvar
Prygel.	Fängelse vid vatten och bröd.	Mörk arrest.	Ljus arrest.	Summa.	Dömde.	Frivillige.	Summa.	Dömde.	Frivillige.	Summa.		
70	1	30	5	106	70	11	81	164	43	207	199	2,46
31	17	—	—	48	50	7	57	651	259	910	631	12,82
7	1	11	—	19	5	9	14	91	205	296	200	14,29
5	—	1	1	7	5	—	5	146	2	148	132	26,4
102	—	27	9	138	79	15	94	461	142	603	401	4,27
215	19	69	15	318	209	42	251	1513	651	2164	1554	6,19:de

Ofvanstående extra judiciella bestraffningar hafva blifvit ålagde för de uti nedanstående tabell upptagne förseelser.

g)

	1:sta Kompan.	2:dra, 3:dje och 4:de Kompan.	5:te Kompan.	6:te Kompan.	9:de och 10:de Kompan.	Summa.
Sturskhet mot förmän eller bevakning .	8	4	1	—	8	21
Våldsamt uppförande	1	1	—	—	25	27
Olofligt innehafvande af lifsfarligt vapen	—	1	—	—	—	1
Bedrägligt förhållande	—	—	—	—	4	4
Olofligt tillgrepp och försök dertill . . .	5	9	6	—	9	29
Förskingring eller skadande af kronopersedlar	3	—	3	1	4	11
Fylleri och bränvinsinsmuggling	49	21	4	6	62	142
Rymning och försök dertill	—	4	3	—	4	11
Mindre förseelser, såsom oloflig handel, spel och osanna uppgifter m. m. . .	40	8	2	—	22	72
Summa	106	48	19	7	138	318

Å allmänna Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen har under loppet af år 1853 myteri bland fångpersonalen 2:ne gånger utbrutit, nemligen den 5 Januari och den 13 December. — Vid förra tillfället deltog endast ett mindre antal af fångpersonalen uti våldet, som utöfvades å den vid stora fängelseporten stationerade militärvakt, hvilken öfverfölls med stenkastning af de upproriska fångarne, hvilka jemväl försökte att med våld tränga sig ut genom porten, men blefvo derifrån förhindrade af vaktmanskapet, och sedan detta erhållit förstärkning af den öfriga Garnisonsstyrkan, samt 2:ne skott blifvit aflossade mot fångarne utan att tillfoga dem någon skada, blef ordningen bland dem för tillfället återställd. Detta våldsamma uppträde föranleddes deraf att den vid stora porten stationerade Korporalen afrapporterade att en bland fångarne hade till fängelset infört en oxblåsa fylld med bränvin.

Det sednare myteriet, som egde rum kort efter det fängelset erhållit en ny t. f. Direktör, och, efter hvad det vill synas, föranledts deraf att han genom strängare tillsyn velat förebygga de tillfällen, som förut gifvits för insmuggling af bränvin, var af en vida betänkligare beskaffenhet än det förra. Uti detta sednare deltog nemligen en stor del af fångpersonalen, hvilken med stenar och andra tillhyggen utöfvade våld, så väl emot den inre, som emot den yttre bevakningen, samt genom inbrott banade sig inträde uti fängelsets kyrka och Direktörens expeditionsrum, hvarest kyrkoböcker och stamrullor, jemte andra handlingar af vigt tillgrepos och förstördes, dels genom uppbränning och dels genom sönderrifning, hvarförutan en stor del af fängelsets fönster och dörrar sönderslogos. — Ehuru flere bland fångarne redan uppklättrat på den fängelset omgifvande muren, lyckades det dock ingen af dem att rymma, enär, till förhindrande deraf, ej allenast kedja utanför muren formerats af Garnisonsmanskapet, utan äfven en stor del af arbetspersonalen vid det å andra sidan af Långholmsbron belägna Bergsunds Bruk blifvit af egarne till samma Bruk vid nämnde bro posterad. Sedan förstärkning i bevakningen erhållits från Stockholms garnison, samt åtskilliga skarpa skott aflossats mot den upproriska fångpersonalen dämpades detta våldsamma uppträde, utan att dervid någon hvarken af tjenstemanna- och bevaknings- eller af fångpersonalen blef skadad till lif eller lem, ehuru flere bland fångarne under tumultet

hotat att mörda den nye Fängelse-Direktören. Endast 3:ne fångar blefvo lindrigt sårade.

Båda dessa våldsamma uppträden hafva blifvit hänvisade till laga ransakning vid Domstol, och har det förstnämnda jemväl under årets lopp blifvit afdömdt genom utslag, enligt hvilket 6 fångar äro vordne afstraffade med 28 dagars fängelse vid vatten och bröd.

Oberäknadt dessa 2:ne oordningar af svårare beskaffenhet har fångarnes uppförande inom detta stora fängelse jemväl i öfrigt varit i allmänhet ganska oroande, hufvudsakligast härledande sig derifrån att bränvin i större mängd blifvit insmuggladt till följd af opålitlighet hos den inre bevakningen, bland hvars personal så täta ombyten måst ega rum, att icke mindre än 79 vaktknektar under loppet af år 1853 blifvit afskedade.

Med undantag deraf att dels en fånge å Carlstens fästning begått det nidingsdådet att medelst öfvergjutning af svafvelsyra förstöra en uniformskappa för en å fästningen tjenstgörande Underofficer, dels en fånge å straff-fängelset i Warberg för att hämnas tillfogat en af sina kamrater åtskilliga knifstygn, som dock icke medfört några för lif eller helsa menliga följder, har icke någon förbrytelse af svårare art blifvit begången inom öfrige för mankön afsedda straff-arbetsfängelser, utan fångarnes uppförande i allmänhet varit tillfredsställande, hvilket synnerligast förtjenar anmärkas, i afseende på Straff- och Arbetsfängelset i Malmö, enär bland den stora fångpersonalen derstädes, hvars antal under årets lopp uppgått till 1000, endast 3:ne befunnits öfverlastade af starka drycker, och ingen gjort försök att rymma, ehuru större delen af året omkring 200 man dagligen varit utom fängelset i arbete använde, dels vid nya länsfängelsebyggnaden och dels vid hamnbyggnaden. Detta gynnsamma resultat i afseende på ordningens och disciplinens upprätthållande inom detta fängelse har, enligt Fängelse-Direktörens uppgift, åstadkommits genom Garnisonskommenderingarnes och inre bevakningens gemensamma utmärkta nit och pålitlighet.

Ehuru icke något sådant brott, som behöft till Domstols handläggning förvisas under loppet af år 1853 blifvit begånget inom allmänna Arbetsfängelserna för qvinnor, har dock inom Straff- och Arbetsfängelset å Norrmalm här i staden

den 19 och 20 November förefallit en större oordning i så måtto, att en stor del af fångpersonalen, uppretad öfver en af Fängelse-Direktören gifven tillrättavisning för oskickligt uppförande mot en af bevakningspersonalen, börjat att skrika och stoja, samt, oaktadt erhållen föreställning om det oskickliga i sitt uppförande och den bestraffning, hvartill den felaktige skulle göra sig förfallen, ej allenast trottsande fortfarit med stoj och skrik, utan äfven sönderslagit fönsterrutor och nedkastat fönsterbågar på fängelsets gård; och hafva åtskilliga af dessa fångar, sedan de underrättats derom att de ej skulle erhålla någon mat förr än de blifvit tysta och uppförde sig anständigt, gjort försök att med våld spränga dörrarne till rummen, den de förvarats; — men efter det 20 Poliskonstaplar ankommit till fängelset samt 10 af de mest uppstudsige bland fångarne blifvit de öfrige frånskiljde och uti celler insatte, har ordningen inom fängelset blifvit återställd, och ej vidare på sådant sätt störd, sedan Styrelsen ålagt de brottslige den correctionella bestraffning, hvartill deras uppstudsiga förfarande gifvit anledning.

Det stora antalet bestraffningar, som tabellen Litt. D. utvisar för detta fängelse, och af hvilka icke mindre än 393 bestått endast i minskad kost, har till en betydlig del varit en följd af nyssnämnde mera allmänna uppstudsighet bland fångpersonalen.

Inom de 2:ne öfriga Straff- och Arbetsfängelserna för qvinnor, har ingen större oordning förefallit, utan fångarnes uppförande varit ganska tillfredsställande, så att derstädes endast ett ringa antal bestraffningar behöft användas.

Hvad Krono-Arbets-Corpsen beträffar, har antalet af de inom densamma begångna subordinationsbrott år 1853 varit betydligt större, än under nästföregående året. Af så beskaffade brott hafva nemligen 2 vid 1:sta Kompaniet och 2 vid 5:te Kompaniet samt 7 vid 9:de och 10:de Kompanierna föröfvats. Af de 7 sistnämnda förbrytarne hafva 2:ne blifvit dömde att mista lifvet genom halshuggning af den anledning, att den ene förut varit dömd äran förlustig och den andre försåtligen utöfvat sin våldsgerning. — De öfrige hafva af första Domstolen blifvit dömde att arkebuseras. — Den olikhet, som vid jemförelse med tabellen f) förefinnes uti uppgiften å antalet af dem, som vid 9:de och 10:de Kompanierna blifvit dömde till straff för subordinationsbrott är föranledd deraf, att 2 af de å nyss-

nämnde tabell upptagne ett föregående år begått det brott, hvarföre de blifvit dömde.

Med undantag af 2:ne hafva alla dessa förbrytelser blifvit utförda mot Underbefäl och har endast vid ett tillfälle begagnats lifsfarligt vapen, utan att dock någon för lif eller helsa vådlig följd uppstått hvarken af detta eller af öfrige ifrågavarande våldsgerningar. — För sturskhet mot förmän eller bevakning hafva 24, nemligen 8 vid Soldatklassen och 16 vid Fästningsklassen ådragit sig bestraffning, hvarförutan ett lika antal, som nästföregående år, eller 12 man, nemligen 1 från Soldatklassen och 11 från Fästningsklassen, med stöd af 32 § i Kongl. Reglementet för Krono-Arbets-Corpsen, blifvit för opålitligt förhållande förflyttade till allmänna Arbetsfängelset å Långholmen, för att derstädes uti särskildte rum förvarade till allmänt arbete hållas; och har detta correctionsmedel fortfarande visat sig vara mest verksamt för ordningens upprätthållande inom Krono-Arbets-Corpsen.

De äldre Länsfängelserna, der ingen förbättrad disciplin kunnat införas, hafva under loppet af år 1853 fortfarande förvaltats på enahanda sätt, som förut; dock har icke, så vidt Styrelsen kändt är, någon större oordning inom dem förefallit.

Något nytt Cell-länsfängelse har icke under loppet af år 1853 blifvit fullbordadt; men, sedan det uti staden Carlshamn, jemlikt föreskriften uti Kongl. Brefvet den 17 Juli 1850 uppförda cellfängelse blifvit färdigt och genom Kongl. Brefvet af den 27 Oktober 1853 i Nåder stadgats att detsamma, ställdt under inseende af Borgmästaren i Carlshamn såsom Tillsyningsman, skulle få begagnas såsom Kronohäkte för Listens och Bräkne härader, samt städerne Sölvesborg och Carlshamn, så har Styrelsen, efter det nödige förberedande åtgärder blifvit vidtagne, förordnat att samma fängelse skulle med början af innevarande år i nämnde afseende till fångars emottagande öppnas.

Uti efterföljande tabell meddelas uppgift så väl å tiden, när samtlige öfrige nya cellfängelser till fångars emottagande första gången öppnats, som ock å det antal celler, hvarmed dessa fängelser äro försedda.

Tiden då fängelset öppnats.		Hvarest fängelset är beläget och hvartill afsedt.	Cellernas antal.	
År.	Månad.		Ljusa.	Mörka eller dunkla.
1846.	December.	i Stockholm, Länsfängelse	90	3
»	»	i Linköping, Länsfängelse	102	3
»	»	i Christianstad, Länsfängelse	90	3
1847.	Juli.	i Carlstad, Länsfängelse	78	3
»	»	i Gefle, Länsfängelse	66	3
1848.	Oktober.	i Fahlun, Länsfängelse	66	3
»	December.	i Wexiö, Länsfängelse	90	3
»	»	i Mariestad, Länsfängelse	96	6
1850.	»	å Långholmen, för Stockholms stads Kronofångar af mankön	60	—
»	»	å Norrmalm, d:o d:o af qvinkön	24	—
1851.	Maj.	i Wenersborg, Länsfängelse	90	5
»	Augusti.	i Carlskrona, Länsfängelse	90	5
1852.	April.	i Stockholm, Ransakningshäkte	147	20
»	September.	i Eskilstuna, Kronohäkte	22	—
»	December.	i Calmar, Länsfängelse	102	5

Från Läns-cellfängelset i Carlstad har en fånge lyckats rymma till följd af begången tjenstförsummelse af 2:ne Vaktknektar, hvilka derföre blifvit dömde sina tjenster förlustige.

Inom samtlige ofvannämnda Läns- och Kronofängelser hafva endast 45 bestraffningar egt rum för öfverträdelser af den stadgade ordningen, nemligen 1 uti hvartdera af Länsfängelserna i Gefle och Stockholm, 2 i hvartdera af fängelserna i Carlskrona, Carlstad och Wexiö, 8 i Fahlun, 11 i Wenersborg samt 18 i Mariestad; och hafva dessa bestraffningar till största delen bestått uti några dagars inne-

slutning uti mörk cell. — Uti fängelserna i Calmar, Christianstad och Eskilstuna har deremot ingen fånge under årets lopp gjort sig till bestraffning förfallen.

Beträffande de fördelaktiga verkningar, som cellfängelserna och det derstädes använda behandlingssätt utöfva på fångarne, får Styrelsen underdånigst åberopa, så väl sine egne derom redan uti de föregående underdåniga berättelserna uttalade åsigter, som äfven de af fängelsernas själasörjare i ämnet afgifna yttranden, hvaraf utdrag i nästa afdelning skola intagas.

Med stöd af Kongl. Brefvet den 13 November 1849, hvarigenom Styrelsen blifvit bemyndigad att, då Eder Kongl. Maj:t af Nåd täckts förvandla ådömdt straff till fängelse i cell under längre eller kortare tid, låta verkställa detta cellstraff antingen uti straff-inrättning eller uti något af de nya cellfängelserna, allteftersom sådant, med afseende på utrymme och transportkostnad lämpligare å ena eller andra stället kunde ske, hafva 46 män och 1 qvinna under loppet af 1853 för att hållas till straff-arbete förvarats uti Läns- och Kronohäktena, der vid årets slut 20 af männen jemte nämnde qvinna ännu funnos qvar på sätt Bilagan Litt. B. närmare utvisar. — Vid slutet af 1853 funnos dessutom 15 straff-arbetsfångar, rörande hvilka Eder Kongl. Maj:t i Nåder föreskrifvit att de, dels tills vidare, dels ock för bestämd tid böra uti cell förvaras, nemligen 5 män på Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen, alla dömda till straff-arbete på viss tid, samt 8 män på Straff-fängelset i Warberg och 2 qvinnor på Straff-fängelset i Norrköping, dömde till straff-arbete för lifstiden. Dessutom funnos vid slutet af det ifrågavarande året 5 karlar vid Straff-fängelset å Långholmen, samt 1 qvinna vid Straff-fängelset å Norrmalm uti enskildte fängelserum förvarade för att förmanas till bekännelse af brott; och hafva vederbörande läkare i öfverensstämmelse med Kongl. Brefvet den 30 September 1851 erhållit föreskrift att rörande alla dessa fångar efter korta mellantider anställa noggranna undersökningar, huruvida cellfängelset må på deras helsa och själsförmögenheter utöfva menligt inflytande, samt i sådant fall derom ofördröjligen göra anmälan hos Styrelsen.

Bland de Nådiga föreskrifter, som under loppet af år 1853 meddelats, hänförliga till denna afdelning, torde här böra omnämnas Eder Kongl. Maj:ts Nådiga Bref, dels af den 18 Januari, hvarigenom Eder Kongl. Maj:t, med särskildt af-

seende å de fördelar, som af inre bevakningens ordnande vid Straff- och Arbetsfängelset i Malmö sig visat, funnit skäligt bifalla, att den inre bevakningen vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen finge förändras så att den, utom 3:ne Vaktmästare, komme att utgöras af 3:ne Underofficerare och 18 Vaktknektar under Bevakningsbefälhafvarens lydnad, samt ställde under krigslagarna, — hvilken Nådigst anbefallda förändring den 1 Mars 1853 bringats till verkställighet; — dels af den 14 Maj, hvarigenom i Nåder förklarats att då i ort, der värfvadt manskap af arméen och flottan blifvit i garnison förlagdt, vid regementet eller detachementet finnes passande arrestrum att tillgå, derå noga tillsyn kan hållas, må af Domstol manskapet ådömda bestraffningar, derstädes verkställas, så väl med enkelt fängelse, som med fängelse vid vatten och bröd, äfvensom manskap under ransakningar för förbrytelser, begångne i garnisonsort, må kunna i nämnde häkten qvarblifva; — samt dels af den 9 September, hvarigenom i Nåder förklarats, att de fångar, som för försäljning af starka drycker undergå straff af fängelse med arbete, icke ega att under fängelsetiden på egen bekostnad åtnjuta förbättradt underhåll, eller undfå annan tillökning i underhållet än den, som kan ega rum för af dem förtjenta flitpenningar, och sådant efter bepröfvande af den myndighet, som öfver häktet eger inseende.

III. AFDELNINGEN.

Religionsvården inom Läns- och Kronohäktena, Krono-Arbets-Corpsen samt Fästnings-, Straff- och Arbetsfängelserna.

Likasom uti de föregående underdåniga berättelserna, meddelar Styrelsen nu äfven i denna om de hufvudsakligaste Religionsvården rörande förhållanden fyra i tabellarisk form upprättade summariska redogörelser för kunskapen i Christendom, Nattvardsgång samt allmänna Gudstjenstens förrättande m. m.

a) Vid Läns- och Kronohäktena.	Kunskap i Christendomen m. m.					
	Huru mångas varit				Huru många	
	god.	försvarlig.	ringa.	ingen.	varit i läsning okunnige.	lärt läsa i fängelset.
Stockholms Stadshäkten	100	633	391	65	4	—
Blekinge Länshäkte	71	196	108	4	4	—
Calmar d:o	43	290	339	20	—	—
Christianstads d:o	16	359	191	—	—	—
Kronohäktet i Engelholm . . .	81	31	14	3	3	—
Elfsborgs Länshäkte	11	122	84	9	9	4
Kronohäktet i Alingsås	26	165	12	1	—	—
Gefleborgs Länshäkte	2	35	121	2	4	2
Gottlands d:o	4	20	32	1	2	1
Götheborgs d:o	18	55	75	—	—	—
Hallands d:o	1	10	48	—	—	—
Kronohäktet i Warberg	4	35	75	19	4	2
Jemtlands Länshäkte	2	12	23	—	—	—
Jönköpings d:o	21	140	102	2	2	2
Stora Kopparbergs d:o	95	77	25	—	—	—
Kronobergs d:o	15	139	89	—	—	—
Malmöhus d:o	2	50	47	—	—	—
Kronohäktet i Landskrona . .	5	11	110	—	—	—
Nerikes Länshäkte	13	88	16	—	—	—
Kronohäktet i Nora	5	34	13	—	1	—
Norrbottens Länshäkte	3	17	9	2	2	—
Stockholms d:o	27	142	15	7	4	—
Skaraborgs d:o	—	37	201	8	8	—
Södermanlands d:o	9	51	7	—	—	—
Kronohäktet i Eskilstuna . . .	3	46	15	—	—	—
Upsala Länshäkte	12	180	176	4	—	—
Westerbottens d:o	2	28	30	—	—	—
Westernorrlands d:o	27	54	15	—	—	—
Kronohäktet i Sundsvall	18	41	23	3	—	—
Westmanlands Länshäkte	17	57	25	11	10	2
Wermlands d:o	54	158	48	—	—	—
Östergöthlands d:o	14	218	406	5	4	—
Summa	721	3531	2885	166	61	13

Huru ofta allmänna Christendomsförhör hållits.	Nattvardsgång. Huru många gånger blifvit hållen.	Huru många blifvit af Nattvarden delaktige.	Huru många blifvit deraf för första gången delaktige.	Allmänna Gudstjenster.	Jordfästningar.	Beredde till döden. Benådade.	Afrättade.
—	7	7	—	61	—	—	—
—	2	3	—	61	6	—	—
—	1	1	—	61	4	7	1
—	—	—	—	61	1	—	—
6	—	—	—	61	—	1	2
12	5	7	—	58	10	2	2
22	—	—	—	51	1	—	—
—	5	1	1	61	—	—	—
4	3	1	—	27	—	—	—
12	1	1	—	31	3	1	—
82	2	2	—	20	—	—	1
22	1	1	—	62	—	—	—
—	—	—	—	7	—	—	—
22	1	2	—	43	2	—	—
—	—	—	—	53	—	—	—
—	—	—	—	61	—	2	—
5	1	1	—	65	3	1	1
12	—	—	—	61	—	—	2
52	—	—	—	18	2	—	—
4	—	—	—	—	1	1	—
4	—	—	—	12	—	—	—
—	3	3	—	61	9	—	—
—	2	4	1	51	3	11	—
2	—	—	—	20	—	—	—
8	—	—	—	28	—	—	—
12	—	—	—	24	—	—	—
2	2	2	—	11	—	2	2
—	—	—	—	44	—	—	—
—	—	—	—	12	—	—	—
8	5	7	2	24	6	—	—
110	1	4	—	54	—	—	—
—	1	1	—	62	—	1	—
401	43	48	4	1326	51	29	11

b) *Vid Krono-Arbets-Corpsen.*	Kunskap i Christendomen m. m.					
	Huru mångas varit				Huru många	
	god.	försvarlig.	ringa.	ingen.	varit i läsning okunnige.	lärt läsa i fängelset.
1:sta Kompaniet	33	114	22	—	—	—
2:dra, 3:dje och 4:de Dito . . .	9	605	321	41	41	9
5:te Dito . . .	75	131	102	2	2	—
6:te Dito . . .	—	—	—	—	—	—
9:de och 10:de Dito . . .	256	311	187	98	13	13
Summa	373	1161	632	141	56	22
c) *Vid Straff- och Arbetsfängelserna för mankön.*						
i Carlskrona	33	96	44	—	—	—
å Carlsten	40	101	84	2	1	—
i Christianstad	11	81	57	—	—	—
å Ny-Elfsborg	28	52	19	—	—	—
i Landskrona	56	155	76	1	—	—
i Warberg	21	136	242	15	4	—
i Malmö	95	471	429	5	5	29
å Långholmen	—	—	—	—	—	22
Summa	284	1092	951	23	10	51
d) *Vid Straff- och Arbetsfängelserna för qvinkön.*						
å Norrmalm i Stockholm	98	331	62	3	3	3
i Norrköping	18	152	69	8	39	9
i Götheborg	18	20	38	28	61	6
Summa	134	503	169	39	103	18
Summa Summarum	791	2756	1752	203	169	91

Anmärkning: Som 6:te Krono-Arbets-Kompaniet icke organiserats förr än under Augusti månad 1853 och Predikant dervid först sednare på året blifvit anställd, så hafva inga uppgifter från nämnde Kompani uti tabellen blifvit intagne.

Huru ofta allmänna Christendoms-förhör hållits.	Nattvardsgång. Huru många gånger blifvit hållen.	Huru många blifvit af Nattvarden delaktige.	Huru många blifvit deraf för första gången delaktige.	Allmänna Gudstjenster.	Jordfästningar.	Beredde till döden. Benådade.	Afrättade.
2	2	124	—	38	13	—	—
52	8	914	9	61	9	—	—
30	9	319	—	62	28	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—
53	4	189	3	60	73	—	—
137	23	1546	12	221	123	—	—
19	11	302	—	61	26	—	—
36	5	284	—	40	12	—	—
13	4	169	1	61	9	—	—
14	4	123	—	34	22	—	—
20	10	414	—	61	9	—	—
27	13	462	3	63	16	—	—
4	16	827	12	117	15	—	—
6	2	400	12	61	53	—	—
139	65	2981	28	498	162	—	—
8	16	349	4	60	51	—	—
69	6	353	1	63	3	—	—
7	5	62	5	61	18	—	—
84	27	764	10	184	72	—	—
360	115	5291	50	903	357	—	—

Uti Stockholms stads ransakningsfängelse, der, enligt hvad Styrelsen uti sednaste berättelsen anmärkt, fastän Gudstjenst förrättats alla helgedagar, hvarje fånge icke lemnats tillfälle att deruti deltaga mer, än hvarannan gång, af det skäl, att fängelsets konstruktion gör det omöjligt för predikanten att kunna höras från mer än 2:ne af de fyra cellgångarne, har, till följd af Styrelsen i ämnet till Öfverståthållaren aflåtne skrifvelse, den förändring under det nu ifrågavarande året iakttagits, att predikanten två Söndagar å rad med predikande dupplicerat i cellfängelset och Söndagen derefter predikat en gång å cellfängelset och en gång å gäldstuguhäktet.

Beträffande åter Stockholms stads så kallade Kronofångar, eller de, som, efter det första Domstolens utslag meddelats, till Stockholms stads Kronohäkten å Långholmen och å Norrmalm förflyttats, så hafva dessa fångar under nästlidet, likasom under det föregående året, alla helgedagar fått afhöra predikan, qvinnorna från en särskild läktare uti kyrkan å Straff- och Arbetsfängelset på Norrmalm samt karlarne uti det för dem å Långholmen inrättade cellfängelse, der särskild Gudstjenst för dem förrättats. För öfrigt har allmän Gudstjenst under loppet af år 1853 förrättats, så väl vid de nya Länsfängelserna, som äfven vid Krono-Arbets-Corpsen, samt Straff- och Arbetsfängelserna med få undantag hvarje, men inom öfrige Länsfängelserna hvarannan eller hvar tredje helgedag; och hafva åhörarne dervid, enligt predikanternes vitsord, iakttagit ordning och stillhet.

I anseende dertill att kyrkoböckerna vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen, enligt hvad uti nästföregående afdelning redan omförmäldt är, blifvit förstörde, har Pastorn vid fängelset ej varit i tillfälle att meddela någon närmare upplysning om fångarnes Christendomskunskap, utan endast tillkännagifvit att ingen af fångarne varit i fullkomlig saknad af sådan kunskap.

Hvad de öfriga fängelserna beträffar, så har deras antal, som egt god Christendomskunskap varit något större och deras, som egt ingen sådan kunskap, varit ungefärligen lika stort, som under nästföregående året.

För 104 fångar, som ej kunnat läsa innantill, har undervisning deruti lemnats, och hafva dessutom 54 blifvit inom Fångvårdsanstalterne underviste och beredde till den Heliga Nattvardens begående för första gången. — Rörande dem,

som saknat all kunskap i Christendom och innanläsning, har Styrelsen jemlikt föreskriften uti Kongl. Cirkulär-Brefvet af den 30 December 1835 gjort anmälan hos vederbörande Domkapitel. Dessa anmälningar hafva dock, sedan vederbörande Pastorers förklaringar infordrats och afgifvits, ej ansetts böra föranleda till vidare åtgärd.

Likasom under föregående åren hafva, jemväl under loppet af 1853, dels allmänna och dels enskildta förhör ofta hållits, så väl inom gemensamhetsfängelserna, som ock inom Krono-Arbets-Corpsen; och hafva enskildta samtal med fångarne inom de nya cellfängelserna dagligen egt rum.

Antalet af de fångar och Krono-Arbetskarlar, som af Fångpredikanterne år 1853 blifvit jordfästade, har uppgått till 408 och således varit betydligt större, än nästföregående året, hvartill den egentliga orsaken torde stå att finna uti kolera-farsotens härjningar inom fångvårdsanstalterna. Såsom till döden dömde hafva 40 varit under beredelse till straffets undergående, och af dem hafva 29 blifvit till lifvet benådade samt 11 afrättade.

Fångpredikanternes yttranden i afseende på den moraliska förbättringen har utfallit ungefärligen lika, som under de föregående åren, nemligen att det inom de gamla Länsfängelserna är omöjligt att åstadkomma någon sådan förbättring, att deremot inom ett och annat straff-fängelse förhoppning dertill visat sig under en sednare tid, samt att de nya cellfängelserna fortfarande utöfvat en särdeles fördelaktig verkan i berörde afseende, fastän en sådan förbättring, genom fångarnes transporterande till undergående af ransakning vid Häradsrätterne, ännu i väsendtlig mån motverkades. Då det emedlertid ej torde vara utan vigt att erhålla närmare upplysningar om de verkningar, som redan uppstått, eller kunna vara att förvänta såsom följder af de nya cellfängelsernas uppförande, har Styrelsen ansett sig uti denna, likasom uti de föregående berättelserna, böra citera Fångpredikanternes egna ord uti ämnet. Derom yttras bland annat:

1:o af Predikanten vid Länsfängelset i Stockholm:

»Det vissa är dock det, att, om någonsin ett menniskohjerta skall till förbättring återkomma, måste det väl vara här i dessa tysta boningar, der det kan höra sina egna slag, och ostördt läsa sina minnens bok och deröfver höra sin

Herras dom i ett förkrossadt samvete. Och det ljufva hopp bör menniskovännen kunna ega, att många ibland dem, som kommit hit förhärdade och kalla, få utgå härifrån med tro och kärlek till sin Gud — och mera varma för sin nästas väl. Så har på detta fängelse, likasom å andra dylika, den sanningen än mer bevisad blifvit äfven under detta år, att cellsystemet, tillämpadt på dem, som friheten förverkat, tillhör de välsignelserikaste åtgärder, som vår tid har åstadkommit till fallna menniskors förbättring.»

2:o af Predikanten vid Länsfängelset i Carlstad:

»Det år, för hvilket redogörelse aflägges, har lemnat samma tillfredsställande resultat af cellfängelsets ändamålsenlighet såsom ransakningshäkte i likhet med hvad de förra årens afgifna berättelser bestyrka. Den förnämsta vinsten är fångarnes moraliska förbättring; den andra besparing uti kostnaderna både för transporten och underhåll, enär de fångar, som första gången blifvit för brott uti fängelset insatta, ofta vid första ransakningen erkänna sitt fel, förklara sig nöjde med Domstolens utslag och anse för en stor fördel, att så snart som möjligt, få lida sitt straff, undfå absolution och försättas i frihet.»

3:o af Predikanten vid Länsfängelset i Gefle:

»Hvad som i allmänhet mottages af alla fångar med tacksamhet äro de hvarje Sön- och helgedag återkommande Gudstjenst tillfällen, som de icke uraktlåta att, stående vid sina dörrar öfvervara, och mången fånge har sagt, då en helg varit framgången, att han under ingen helg haft en sådan nytta af Gudstjensterna som under den han inom fängelset förvarats.»

4:o af Predikanten vid Länsfängelset i Calmar:

»Fångens ensamhet i cellen bidrager mycket att göra predikanten välkommen; en påtaglig saknad har vid mitt bortgående ofta uttalat sig i den begäran att jag snart måtte komma igen.

Denna ensamhet i förening med den här rådande ordning och stillhet samt i synnerhet det ostörda bruket af Guds ord underlättar betydligt min verksamhet. Fräckhet och trotts synas påtagligen gifva vika för allvar och besinning sedan fången vistats här några dagar.»

5:o af Predikanten vid Länsfängelset i Linköping:

»Iakttagelserna under detta år lemna i likhet med de föregående ojäfaktiga vittnesbörd om cellsystemets goda verkningar. Men dessa verkningar skulle troligen blifva ännu större och mera i ögonen fallande, derest genom en förändrad organisation presten blefve i tillfälle att odeladt egna sin tid och sina krafter åt de olyckliges andliga vård. Intilldess detta sker kan på detta kunskapens träd svårligen förväntas annat än sparsamt mognade frukter.»

6:o af Predikanten vid Länsfängelset i Carlskrona:

»Som under förflutna året samma lyckliga förhållande inom cellfängelset visat sig, som under nästföregående, får jag i afseende på det moraliska tillståndet endast åberopa min sist afgifna årsberättelse. Äfven detta året har varit rikt på hugnande exempel af fångars sinnesförändring, ånger och botfärdighet under vistandet i cellen — exempel som ännu mera stadfästa öfvertygelsen om cellsystemets välgörande inflytande såsom ransakningshäkte; men ty värr har man ock sett exempel på sådane hårda och kalla menniskor, som äfven inom cellen i det längsta motarbetat alla bättre intryck till sanning och uppriktighet.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Såsom jag förut någon gång omnämnt har äfven under förflutna året hos några få fångar visat sig någon sinnesrubbning, hvilket merändels synts härleda sig från det hastiga afbrottet af förut ymnigt begagnade spritdrycker, eller ock från ett svagt och melankoliskt lynne, som icke kunnat uthärda cellens dysterhet. Vid förändrade förhållanden hafva dessa symptomer upphört utan några vidare följder.»

7:o af Predikanten vid Länsfängelset i Fahlun:

»Cellfängelsets företräden och verksamma inflytande på fångarne till snar bekännelse och uppriktiga bättringsbeslut bekräfta sig fortfarande. Ehuru bland fångarne under året funnits 4 mer och mindre sinnesrubbade, kan detta icke läggas ensamhetssystemet till last, enär 2 af dem varit så beskaffade innan de någonsin varit arresterade; och fastän de såsom passlöst kringstrykande flere gånger och äfven under månadstal både detta och föregående år setat i cell, har deras tillstånd icke försämrats. Den tredje, som efter en flerårig utsväfvande lefnad

slutligen erhöll en sträng dom för bedräglig konkurs, och att döma af hans utseende, troligen genom ytterlighet i dryckenskap ådragit sig fallandesot, i hvilken sjukdom han ock afled 4:de dagen efter sin ankomst hit, var vid mina besök både andra och tredje dagen mycket oredig till sinnes, och skulle tvifvelsutan vid denna tid befunnits sådan på hvilket rum man än träffat honom efter nyssnämnde antecedentia. — Den fjerde, en yngling om 23 år, blef, efter vid pass 3 veckors vistelse i fängelset, svagsint och affördes till dårhuset, der han inom kort fullkomligt återställdes. Utom hvad fångrullan och kyrkoboken innehålla, att han nemligen 2:ne gånger blifvit dömd för fylleri, slagsmål, gatufredsbrott m. m. beklaga sig hans här ännu lefvande föräldrar öfver denna sin sons alltifrån första ungdomsåren ofta förnyade utbrott i vildsinthet och våld både mot dem och andra, ehuru det icke blifvit lagligen åtaladt. I detta förhållande måste vid första nyktra besinning finnas för ängslan och förtviflad sinnesstämning tillräcklig grund, äfven utom cell. Om man nu härtill lägger, att en ung arrestant, som efter nära 2:ne års vistelse härstädes och under denna tid med ingen bättre utsigt för sig än afrättsplatsen eller lifstidsfängelse i cell, likväl alltid varit vid redig sinnesförfattning; att 2:ne andra, ännu qvarsittande sedan början af förra året och utan hopp att vinna någon ändring i sin belägenhet förr än efter minst ½ års förlopp, ändock åtnjuta fullkomlig sinnesstyrka, så tyckas alla anmärkningar mot cellfängelse i detta hänseende böra förfalla.»

8:o af Predikanten vid Länsfängelset i Wexiö:

»Äfven detta år har lemnat många tillfredsställande bevis på ensamhetssystemets mäktiga och välgörande inflytande till förbättring af fångarnes moraliska tillstånd i allmänhet då de, lemnade åt sig sjelfva under pröfning af sin förda vandel och under dess jemförande med föreskrifterne i Guds heliga ord, finna och inse djupet af sitt elände och nödvändigheten att återvända på sanningens, fridens och helgelsens väg. Under sådane förhållanden då deras tankar ej störas eller skingras af yttre menlig inverkan, begagna de flitigt de tillgängliga andaktsböckerna och afhöra med glädje och uppmärksamhet de förmaningar och varningar, upplysningar och råd, som af läraren meddelas. Ofta har jag under årets lopp haft glädjande bevis härpå, ofta fått afhöra uppriktiga bekännelser om begångna brott och såsom

det synts, uppriktiga löften om ett förbättradt lefverne. Men det bör ej heller förtigas, att många funnits, som varit otillgängliga för ensamhetens inflytande, likgiltiga för Guds ord, hårda och känslolösa så väl för allvarliga bestraffningar som ömma förmaningar, och så insnärjda i lögnens garn, att sanningens språk varit för dem fullkomligt främmande. Någon sanningsenlig bekännelse har då icke kunnat erhållas, ännu mindre någon ånger förväntas, eller ett förbättradt lefverne motses.»

9:o af Predikanten vid Kronohäktet i Eskilstuna:

»Att döma efter antalet af förbrytelser, för hvilka fångar härstädes undergått bestraffning, hafva fylleribrott varit de talrikaste, nemligen 35, hvaraf de flesta blifvit begångna af smidesarbetare härifrån staden, de oberäknadt, för hvilka böter blifvit erlagda. Likväl har i detta afseende den stora nyttan visat sig af härvarande cellfängelse att endast *en* för förnyadt brott af dylik art härstädes undergått bestraffning, emedan de fleste, så vidt tillgång funnits, af fruktan för cellfängelset, hellre erlagt böter, än undergått straffet.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Det förflutna årets erfarenhet har gifvit ytterligare bekräftelse åt hvad jag i min sednaste årsberättelse yttrade om gemensamhetsfängelsernas högst skadliga inflytande på fångarnes moralitet. De fleste af sådana fångar, som förut varit i gemensamhetsfängelser häktade, äro i allmänhet svårare att bringa till bekännelse och visa en hög grad af fräckhet och förhärdelse, och på dessa har endast en längre tids vistande i ensamhetsfängelset kunnat verka någon sinnesförändring.

— — — — — — — — — — — — — — — —

Deremot hafva flere af de öfrige fångarne, och i synnerhet då fängelsetiden icke varit alltför kort, med glädje omfattat tillfället att höra och läsa Guds ord, och många hafva under uppriktig ånger öfver sina brott och med allvarliga föresatser om bättring, utgått synbart förbättrade.»

10:o af Predikanten vid Länsfängelset i Christianstad:

»En tidrymd af öfver sju år har nu förflutit sedan detta cellfängelse i sina celler emottog länsfångarne. Undertecknad, som under denna tid bestridt religionsvården vid fängelset och uppmärksamt följt det nya fängelsesystemets moraliska

inflytande på de fångne, tror mig på grund af den erfarenhet jag härom varit i tillfälle att förvärfva, med allt skäl kunna uttala den öfvertygelse: *att cellsystemets användande på ransakningsfångarne i alla hänseenden varit fördelaktigt.* Några ogynnsamma verkningar deraf på de fångnes fysiska eller psykiska lif hafva icke förmärkts. Flertalet af fångar hafva under vistelsen i cellen visat sig ångerfulle och bekymrade öfver sitt själatillstånd. De hafva med begärlighet omfattat tillfället att läsa och höra Guds ord, hafva beklagat den likgiltighet, hvarmed de under det fria tillståndet betraktat hvad som till salighetssaken hörer, och endast en ringa del kan anses hafva förblifvit döf för de förmaningar och föreställningar, som blifvit dem meddelade.»

11:o af Predikanten vid Länsfängelset i Wenersborg:

»Det är nu tredje året sedan cellfängelset här började begagnas, och det torde derföre vara på sin plats, att äfven nu lemna någon redogörelse för resultaterne af cell-inrättningen härstädes. Mången torde väl hafva gjort sig vida större förhoppningar af cellsystemet än de, som här, och jag förmodar på andra ställen i riket, realiserats. Ty många utgå ur fängelset utan redlig ånger och bättring, och flere återkomma äfven anklagade för, och skyldiga till nya brott. Så har äfven under **1853** varit förhållandet härstädes, men dock icke i större mån, än under de föregående åren. I årsberättelsen för **1852** tog jag mig friheten framlägga hvad jag ansåg vara närmaste orsakerne härtill, och tror mig numera icke böra omsäga detsamma. Emedlertid är det alltid en stor vinst att fängelset icke mer är en plantskola för brotten, att mången förbrytare der föres till besinning, bekännelse, ånger, och att äfven de förhärdade måste gripa till Guds ord, om ock endast för att fördrifva den långa och sysslolösa ensamheten. Redan detta är en vinst, som i menniskovännens ögon uppväger de dryga uppoffringar, med hvilka cellsystemet införes och användes. Mycket större vinst, jag är öfvertygad derom, skulle ernås om man ännu något mer förökade uppoffringen genom att vid hvarje fängelse anställa Cathecheter, så att undervisningen kunde med kraft bedrifvas.»

Sistbemälde Predikant har såsom en hufvudsaklig brist uti det nya fängelsesystemet i den af honom nu åberopade berättelsen för år **1852** fästat uppmärk-

samheten på det jemväl af andre predikanter såsom för fångarnes moraliska förbättring särdeles skadligt anmärkta förhållande, att icke fångarne i allmänhet kunna undergå ransakning och blifva slutligen dömde inom Länsfängelset, utan för sådant ändamål skola transporteras till Häradsfängelserna, der, likasom under transporten, de sammanträffa med andra ofta gröfre och mera förhärdade förbrytare, till följd hvaraf den föregående ensamhetens helsosamma inverkan ej sällan gått helt och hållet förlorad, och mången fånge, som under synbar ånger för predikanten gjort sin bekännelse och lofvat att vidhålla den inför Domstolen, återkommit i en helt annan sinnesstämning efter att hafva fräckt förnekat sitt brott.

Predikanterne vid Stockholms stads Ransakningsfängelse samt Länscellfängelset i Mariestad hafva uti förevarande ämne ej haft något att tillägga hvad de derom yttrat uti sine berättelser för år 1852, hvaruti sistbemälde Predikant jemväl fästat uppmärksamheten derå att cellsystemet »i sina verkningar förlamas och ofta tillintetgöres så länge de kända och erkända bristerna i nuvarande fångforsling och brottmålslagskipning fortfara.»

Bland de under det ifrågavarande året fattade beslut, som röra religionsvården inom fängelserna, har Styrelsen trott sig böra här omnämna Eder Kongl. Maj:ts Nådiga Bref, dels af den 9 September 1853, hvarigenom i Nåder förordnadts, att, i öfverensstämmelse med hvad som är stadgadt rörande tillsättning af predikanter vid straff-fängelserna i allmänhet, så väl förenade predikantstjenster vid Fästningsfängelset i Carlskrona och vid det derstädes förlagda femte Krono-Arbets-Kompaniet, som äfven fångpredikantstjensterne i Christianstad och Landskrona må af Styrelsen tillsättas efter det vederbörande Konsistorium äfven sökandernes competence sig yttrat; — dels af den 20 i samma månad, hvarigenom Eder Kongl. Maj:t, sedan Domkapitlet i Linköping underdånigst hemställt att Styrelsen, som under den 23 Februari 1852 förbjudit att sång finge ega rum vid Gudstjensterna uti Länsfängelset i Linköping, måtte förständigas att återkalla nämnde förbud och ställa sig Kyrkoordningen till efterrättelse, i Nåder förklarat Sig ej finna skäl att till Domkapitlets ofvanberörde framställning lemna bifall, sedan Styrelsen i underdånighet upplyst att redan från cellfängelsernas första begagnande i riket kyrkosång derstädes blifvit förbjuden af det skäl, att Styrelsen

befarat att densammas tillstädjande skulle bereda fångarne tillfällen att med hvarandra sig meddela; — samt dels af den 28 November 1855, hvarigenom Eder Kongl. Maj:t i Nåder bifallit att den särskilda predikantsbefattningen vid Kronohäktet i Warberg vid slutet af samma år finge indragas och de presterliga göromålen vid detta häkte förenas med predikantsbefattningen vid straff-fängelset derstädes, samt att blifvande innehåfvare af sistnämnde befattning skulle ega att framdeles jemväl åtnjuta det för förstnämnde befattning anslagne arfvode 100 R:dr Banko; dock med rättighet för dåvarande predikanten vid Warbergs kronohäkte, Prosten Glasell, att så länge han vid kyrkoherdebefattningen i Träslöfs pastorat förblifver, fortfarande af sagde arfvode uppbära det belopp Trettiotre R:dr 16 sk. Banko årligen, som tillförene varit för fångpredikanten vid Warbergs kronohäkte upptaget å Hallands läns stat och uti det för Glasell utfärdade Konstitutorial blifvit honom tillförsäkradt.

IV. AFDELNINGEN.

Om helsovården inom Fängelserna och Krono-Arbets-Corpsen.

Rörande denna del af fångvården får Styrelsen underdånigst åberopa den redogörelse derför, som den till Styrelsens biträde nådigst förordnade Läkare, med ledning af inkomne rapporter, afgifvit, lydande sålunda:

»Likasom året **1853**, särdeles dess sednaste hälft, för hela Riket var utmärkt genom en större sjuklighet och en ökad dödlighet, var äfven detta fallet för fängelserna, hvilka nästan alltid dela helsotillståndet i den ort, de äro belägna. Ehuru detta visserligen till största delen gäller de orter och de fängelser, der Choleraepidemien utbröt, så hade dock de flesta andra, som skonades af den egentliga epidemien, starka känningar af dess beslägtade följeslagare, Frossor och Diarrheer. Summan af under året på rikets fängelser vårdade sjuke uppgick sålunda till **6,546** med **422** döde, hvilket med **890** vårdade och **129** döda öfverskjuta föregående år. Medeltalet fångar har äfven på större delen af rikets fängelser varit ökadt från föregående år, hvilket likaledes måste tagas i betraktande. Såsom epidemiska hafva, såsom förut nämndt är, *Cholera asiatica* på ett större antal fängelser förekommit, samt för öfrigt Frossor och Diarrheer, visserligen mindre dödande, men som särdeles bidraga till fängelsebefolkningens försvagande och ökade fysiska uselhet.

Såsom föregående år lemnar tab. Litt. L. en lätt öfversigt öfver de särskildta sjukdomarnes freqvens, inbördes förhållande och den mortalitet de förorsakat. För att närmare påpeka några speciellare förhållanden torde få tilläggas: att

Febrarne hafva dels utgjorts af Nervfebrar (*Typhus*), hvilka t. ex. efter Cholerans upphörande under Oktober och November, herrskade på Långholmen, dels af gastriska och rheumatiska. De hafva under året uppgått till **598**, eller **149** mer än föregående år, af hvilka **24** aflidit.

Frossfebrarne hafva med mer än dubbla antalet öfverstigit föregående årens, ehuru utan att synbart hafva på mortaliteten inverkat. De hafva nemligen uppgått till **701**, då de åren **1851—2** endast utgjorde **342** och **308**. I afseende på deras typ och ofta förekommande recidiv liknade de föregående årens.

Utslagsfebrarne hafva utgjorts af Koppor, af hvilka **12** fall förekommit på fästningsfängelset i Christianstad, utaf de sammanlagda **20**, som rapporterna upptaga. Intet dödsfall.

Bröstinflammationerna, som under de föregående åren ständigt ökats, och under **1852** förorsakat en betydlig mängd dödsfall, nedgingo åter under år **1853**, både i afseende på freqvens och intensitet. Då de vårdade under **1852** utgjorde **554** och de döde **76**, uppgingo de förra **1853** endast till **311** och de döde till **39**. På Långholmen, der **30** under föregående år aflidit, dogo **1853** endast **4** personer af denna sjukdom. Detta årets milda vinter har, jemte flera andra förhållanden, hvaribland den betydligt minskade Skörbjuggskonstitutionen, sannolikt bidragit till denna sjukdoms minskande.

Cholera asiatica, hvilken under flere föregående år rasat såväl i nordliga Tyskland, som i de östra grannstaterna och hvars utbrytande inom riket länge varit fruktadt, visade sig under medlet af 3:dje qvartalet i Skåne, samt kort derefter i flerfaldiga städer och orter, hvarefter den inom kort spred sig till de fängelser, som i de angripna orterna voro belägna. Liksom uti hela landet för öfrigt förebådades dess ankomst af svåra Diarrheer, Choleriner och Rödsotartade sjukdomar, hvilka under hela våren, men särdeles sommaren, voro allmänt gängse. Det första Cholerafallet inom något fängelse inträffade på Straff- och Arbetsfängelset å Norrmalm den **12** Augusti, redan innan epidemien inom Stockholm

veterligen utbrutit, ehuru sedermera upplyst blifvit, att en sjöman redan förut aflidit på Södermalm. Den på Norrmalm insjuknade, Anna Hellström, 53 år gammal, hade på månader hvarken varit utom fängelset eller på sednare dagar i beröring med någon nykommen fånge. Sjukdomssymptomerna tillhörde den rena epidemiska Choleran, men häfdes genom den genast tillkomna behandlingen. Efter en långsam convalescens insjuknade denna qvinna ånyo under den sedan utbrutna epidemiens höjd, den 8 September och afled den 9 s. m.

Efter detta sjukdomsfall förekom icke inom fängelset något nytt fall förr, än den 29 Augusti, då epidemien redan 14 dagar varit i staden utbruten. Nämnde dag insjuknade 2 qvinnor, hvilka båda afledo, och härefter utbredde sig farsoten inom fängelset med stor styrka, ehuru småningom tilltagande i utbredning under början och medlet af September, då större delen af fängelsets personal voro sjuka, dels af Cholera, dels af Choleraförebud och ett Diarrhe, som trotsade all behandling. Omkring medlet af månaden behandlades sålunda 116 personer för Cholera och Choleraförebud, hvilka rättare bordt kallas lindrigare Cholera, ty endast symptomernas lindrigare grad och frånvaro af Cyanos utgjorde skillnaden. Nästan alla fångar, likasom sköterskor och bevakning ledo då af Diarrhe. Mot den 20 September började de insjuknades antal aftaga, den 22 insjuknade ännu 2, hvarefter epidemien totalt upphörde, utan att något enda fall af verklig Cholera sedan förekom, ehuru 2:ne lindrigare förebud den 26 visade sig och Diarrheer oafbrutet, ehuru i lindrigare grad fortforo. Ehuru farsoten sedermera öfver en månad fortfor i hufvudstaden förekom icke sedermera inom Norrmalms fängelse ett enda fall. Convalescensen hos dem, som från Choleran återställdes, var särdeles långsam, ty krafterna återkommo endast småningom och qval i epigastrium, ett af sjukdomens mest framstående symptomer, för öfrigt endemiskt inom fängelset, samt svaghet i ryggen besvärade dem länge. Af 72 af verklig Cholera angripna personer afledo 31, af hvilka 27 utaf sjelfva Choleran och 4 af Choleratyphus.

Redan i sista tredjedelen af Augusti hade Choleran utbrutit inom Straff-fängelset och Krono-Arbets-Kompanierna i Carlskrona, samt den 29 Augusti i Cellfängelset dersammastädes. På förstnämnda fängelse afledo 13 af 34 insjuknade, af Arbets-Kompanierna 24 af 55 och på Cellfängelset 4 af 13.

Bland Arbets-Kompanierna på Rindön utbröt Choleran den 21 Augusti och tilltog hastigt till början af September, så att den redan i första veckan af denna månad hade uppnått sin högsta höjd och upphörde åter efter omkring 4 veckors härjande. Af 54 i utbildad Cholera insjuknade, afledo derstädes 32.

Vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen utbröt epidemien lindrigt, äfvenledes i slutet på Augusti, men intet dödsfall inträffade före September, då sjukdomen tilltog i intensitet, hvarefter den fortfor under hela månaden och upphörde första dagarna af Oktober. I afseende på sjelfva antalet, anställde sjukdomen här den största härjningen, ty af 101 insjuknade fångar, afledo 51.

Vid 1:sta Krono-Arbets-Kompaniet förekom Choleran i slutet af September, då 5 personer insjuknade, men alla ånyo tillfrisknade. Intet nytt fall inträffade derefter förr än de sista 3 dagarne af Oktober, då ånyo 3 man insjuknade och sedan ytterligare under början af November ett större antal, tillsammans 18, af hvilka 9 afledo.

Inom Stockholms Läns cellfängelse angrepos i början af September månad 11 personer af Cholera, af hvilka 3 afledo. Epidemien upphörde derefter, oaktadt flera personer samtidigt ledo af Diarrheer.

I Elfsborgs Läns cellfängelse insjuknade under sista dagarne af September och början af Oktober tillsammans 15 personer, af hvilka 7 afledo. Diarrheer och Rödsot herrskade samtidigt.

I Götheborg utbröt Choleran före medlet af Augusti månad, officiellt den 15, men inom Arbetsfängelset derstädes först den 25 September, hvarefter under månaden 5 insjuknade och 1 ytterligare i början på Oktober. Alla angripna afledo, hvarefter epidemien upphörde.

Inom Ny-Elfsborgs Straff-fängelse utbröt Choleran i slutet af September och fortfor under Oktober månad, hvarefter den upphörde, ehuru flera af convalescenterna icke under året hunno från sjukrummen utskrifvas. Af 26 insjuknade, afledo 14. Diarrheer hade hela sommaren varit den rådande sjukdomsformen.

I Carlstads Cellfängelse insjuknade en fånge i Cholera den 13 Oktober, sedan epidemien den 6 i staden utbrutit. Denne fånge hade varit häktad sedan den 2 Juli samma år, utan att hafva egt någon beröring med andra än den friska vakt-

betjeningen. Sedan dess insjuknade tillsammans 4 personer i utbildad Cholera, af hvilka 2 afledo. Hela fängelsets befolkning led emedlertid under denna tid mer eller mindre af diarrheer och magplågor.

Vid en allmän öfversigt af Choleraepidemiens härjande inom fängelserna befinnes sålunda, att mortaliteten i medeltal utgjort emellan 45—50 procent af de insjuknade, ett resultat, som i det närmaste öfverensstämmer med dem, som Läkare varit i tillfälle att samla bland andra samhällsklasser och nästan i alla länder. Hufvudsaken blir sålunda alltid, att genom, efter lokaler och personal lämpade, sundhetsåtgärder söka så ställa, att det minsta möjliga antal personer får insjukna i utbildad Cholera, emedan denna prophylastiska behandling är och blir den möjligaste och verksammaste.

Diarrheerna, som under 1852, genom sitt ökade antal, liksom tycktes antyda närmandet af en likartad epidemi, hvilken med Choleran under 1853 uppträdde, fortsatte att under detta år än ytterligare, särdeles på sommaren, utbreda sig, så att, då de 1852 utgjorde 714 med 36 döda, uppgingo de under 1853 till 972, af hvilka 40 aflidit; härvid måste dock anmärkas, att en stor del af dessa diarrheer utgjorts af verkligt Choleradiarrhe och prodromer till Choleran, såsom det i synnerhet varit fallet vid Stockholms qvinnofängelse, samt Krono-Arbets-Corpserna i Carlskrona och Rindön. Såsom förut nämndt är, förklaras härigenom den betydliga mortalitet, som träffat de i cholera insjuknade. På flera ställen, der choleraepidemien icke utbrutit, förekommo deremot cholериner och blodiga diarrheer.

Vattusot har förekommit i 94 fall, af hvilka endast 19 aflidit, ett visserligen för året godt resultat, som troligen dock uppväges af följande årens sämre.

Lungsot och chroniska Bröstsjukdomar hafva i afseende på antalet, liksom under föregående året, varit i stigande, men i afseende på dödligheten likaledes åter i fallande. Vårdade voro 1852, 285 med 72 döda, 1853 åter 342 med endast 60 döda. Vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen framträder denna minskning särdeles i ögonen fallande, och torde kunna anses såsom ett tecken på ett derstädes började bättre helsotillstånd.

Skörbjugg, som under 1852 tycktes i afseende på extensitet betydligt till-

taga, särdeles vid Straff- och Arbetsfängelserna å Långholmen och Carlsten, der de under sednaste qvinqvenniet uppträdt endemiskt, har under sistförflutna år ånyo betydande aftagit, företrädesvis å ofvannämnde ställen. Under 1852 uppgick antalet vårdade till 483, med 6 döda, under sistlidne år endast till 89, utan någon död. Huruvida de vidtagna förändringarne i utspisningen, samt möjligheten af potatisens återupptagande i densamma och öfrige vidtagne hygieniska åtgöranden härtill bidragit, torde följande år först kunna upplysa. Läkaren vid Carlsten har dock redan under året velat finna det förbättrade helsotillståndet vara af dessa förändringar beroende, särdeles som Skörbjuggen i årets första månader ovanligt tidigt började uppträda, men sedermera småningom upphörde och tycktes hafva förlorat sin kraft.

Ögonsjukdomar hafva, såsom alltid varit fallet, företrädesvis förekommit vid Krono-Arbets-Kompanierna och under året i något ökadt antal. Formerna desamma som i föregående redogörelsen blifvit uppgifna.

Venerisk sjukdom har under året förekommit i 60 fall, nästan alltid under secundära och tertiära former.

Sinnessjukdomar, med derunder upptagne *sjelfmord*, hafva, likasom under de 3:ne sednaste åren, fortfarit att minskas och under året endast uppgått till 21, af hvilka 1 aflidit. Anmärkningsvärdt är, att under detta år icke ett enda sjelfmord förekommit, då 1852 företedde 9. Af de 2 vid Malmö straff-fängelse förekomne fall af sinnessjukdom, utgjordes båda af Melancholia, hvilken hos den ene, Berg, snart återgick till helsa, hvaremot den andra, Larsson, småningom förföll uti en apathisk sinnesstämning, närmande sig idiotism. De 3 vid Carlsten förekommande personerna, som lidit af sinnesrubbning, hafva, enligt läkarens uppgift, redan sedan längre tid, varit grubblande och till och med före ankomsten till fängelset, stundom lidit af lindrigare vansinne, hvaruti de tid efter annan återfalla. Under Juni och Juli månader hafva deremot 2 fångar, Penn och Nyström, utan uppgifven sinnessjukdom, medelst halsens afskärande, sökt afhända sig lifvet, men båda derifrån blifvit hindrade och genom behandling återställde. De vid Straff-fängelset i *Warberg* hafva båda träffat samma person, som, likasom flera föregående år, tid efter annan insjuknat och inom kort blifvit så återställd, att han

kunnat från sjukhuset utskrifvas. Sista gången var han dock ovanligt våldsam och fordrade längre tid för sitt återställande. Vid Stockholms Straff- och Arbetsfängelser för qvinnor har en sinnessjuk, Winqvist, blifvit såsom våldsam och omöjlig att inom fängelset vårda, till Danviks hospital remitterad; nämnde Winqvist har under mångfaldiga år lidit af periodisk galenskap och flera gånger varit å Danviken vårdad. Den i föregående årsrapporten omförmälda Amanda Carlsson vistas ännu, såsom för allmänna säkerheten vådlig, å Norrmalms fängelse; hon har under året flera gånger varit behandlad för yrsel och våldsam hufvudvärk, utan att dessa symptomer hunnit utveckla sig till hennes vanliga sinnesförvirring.

De vid *Norrköpings* qvinnofängelse förekommande fallen hafva alla varit af lindrig beskaffenhet och lätt öfvergående. Samma förhållande med den i *Götheborg*. Vid *Carlstads* cellfängelse befinnes en fånge upptagen såsom sinnessjuk, »hvilken blott vissa dagar led af vissa fixa och dystra föreställningar, men för öfrigt förhöll sig fullkomligt stilla.» Detta tillstånd tycktes alldeles oberoende af fångens vistande i cell.

I *Gefle* cellfängelse har en qvinna någon tid lidit af Melancholia, hvarifrån hon dock snart återställdes. Samma förhållande med den i *Linköping*.

De i *Wexiö* förekommande fallen hafva utgjorts af 1:o en försvarslös qvinna, misstänkt för stöld, som vid ankomsten till fängelset var grubblande, men sedermera inföll i fullkomlig galenskap; 2:o en mansperson, anklagad för våldsamt uppförande mot sin fader, hvilken under hela sin lefnad varit fånig och af domstolen insatt för att undersökas i afseende på sin sinnesbeskaffenhet. Sedan han i början af sitt vistande i fängelset varit grubblande, men stilla, blef han småningom mer och mer oregerlig och våldsam. Båda dessa personer öfverflyttades från fängelset till hospital. Läkaren i nämnde cellfängelse anmärker i öfrigt att han icke varseblifvit något menligt inflytande på fångarnes sinnesstämning genom deras vistande i cell.

I *Wenersborgs* cellfängelse har 1 fall af sinnesrubbning förekommit, nemligen en fånge lidande af *fånighet* sedan ungdomen. En annan okänd yngling intogs på fängelset uti full galenskap (*Mania*), men öfverflyttades genast till dårhus.

Uti *Calmar* cellfängelse hafva 2:ne fall af vansinne förekommit, det ena slu-

tande med döden, hvarvid dock både vansinnet och döden berodde på en föregående, på hjernan inverkande sjukdom. Den förste var en Blekingsk sjöman, Blomqvist, som häktades i Mönsterås för att föras till hemorten, men som före afförandet med en yxa tillfogade sig ett 4 tums långt, djupt sår i halsen och som efter stark blodförlust, oförbunden infördes till fängelset. Han inföll snart i ett våldsamt raseri och kunde endast genom insättandet i mörk cell hindras att uppslita förbandet eller mottaga någon föda. Härigenom blef han småningom lugnare, kunde behandlas och läkas, samt affördes derefter till sin hemort. I afseende på Blomqvists föregående lif, har läkaren endast erhållit upplysning om, att han före sitt häktande i Mönsterås varit besynnerlig till sinnes, ehuru ej egentligen sinnesrubbad. Vrede öfver sitt häktande, bränvinsmissbruk, och den förlidna blodförlusten kunna dock lätt under denna förutvarande sinnesstämning förklara uppkomsten af galenskapen.

Den döde var drängen Lars Larsson, som den 1 Februari intogs i fängelset, den 18 sjuknade i Lunginflammation, hvarefter han under convalescensen angreps af stilla galenskap, med symptomer af *delirium tremens (ex potu remisso)* och utgjutning i hjernan. Inom kort inställde sig epileptiska anfall och patienten dog den 29 samma månad. Vid obductionen befanns betydlig utgjutning emellan hjernans och ryggmärgens hinnor. Såsom ofvan är anmärkt, var fysisk sjukdom ej vansinnet här hufvudsaken.

Sedan jag nu i korthet redogjort för de särskildta sjukdomarnes, och i synnerhet Choleraepidemiens, uppträdande under år 1853, återstår föga att tillägga i afseende på de enskildta fängelserna, emedan redan af denna redogörelse synes hvarest sjuklighet och dödlighet varit förherrskande. Något torde jag dock få tillägga om några få fängelser, hvilka i föregående årens redogörelser varit illa noterade, särdeles som ett bättre förhållande på flera synes hafva inträdt. Bland dessa torde först böra anföras:

Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen hvarest en betydlig sjuklighet egt rum under många föregående år. Under de första fem månaderna af år 1853 var sjukligheten och dödligheten högst ringa, först i Juni afledo, som vanligt flera af chroniska Bröstsjukdomar, ehuru antalet af de i dessa sjukdomar, under året

aflidne, betydligt understeg det annars vanliga. Skörbjuggen, som under föregående åren varit våldsam och i tilltagande, minskades betydligt, och ehuru Choleran sedan under September månad orsakade en stor dödlighet, understeg likväl sjukligheten för året det för år 1852 med 171.

Vid *Carlstens* fästningsfängelse har sjukligheten under året med 84 understigit det föregående årets, hvilket berott på den förut uppgifna minskningen af den härstädes hittills endemiska Skörbjuggen. Diarrheer och gastriska sjukdomar voro under vår och sommar herrskande, men cholera utbröt aldrig.

Vid Straff- och Arbetsfängelset på *Norrmalm* har sjukantalet med 69 öfverstigit det för 1852, hvilket dock mycket understiger deras, som insjuknade i cholera och choleraprodromer. Liksom de 3:ne föregående åren har i öfrigt den stående och hufvudsakliga sjukdomsformen utgjorts af Diarrheer, för hvilkas minskande alla ändamålsenliga åtgärder fortfarande vidtagits både af Kongl. Styrelsen och fängelsets speciella administration. De chroniska bröstsjukdomarne hafva deremot under året förekommit i minskadt antal.

Götheborgs qvinnofängelse har 1853, liksom det föregående året, den högsta mortalitetsprocenten eller 24,6, hvilket för året beror dels af Choleran, dels af de rödsotartade Diarrheer, som föregingo och efterföljde densamma.

Ibland Krono-Arbets-Kompanierna hafva de i Carlskrona och på Rindön särdeles varit anmärkningsvärda för en betydande sjuklighet och mortalitet, hvilken sednare på första stället varit mer än fyrdubbel, på sednare mera än dubbel mot föregående år. Orsaken till detta sämre resultat ligger på båda ställen uti den under året utbrutna Choleran och dess följdsjukdomar och kan sålunda anses öfvergående.

På *Cellfängelserna* har helsotillståndet i allmänhet varit godt och dödligheten ringa eller ingen, med undantag af dem, der Choleran herrskat, ehuru denna epidemi äfven der framfarit mildare, än vanligt. Liksom föregående året har Mariestads cellfängelse utmärkt sig för ett betydligare antal sjuka, men då af 302 vårdade, endast 1 aflidit, tyckes sjukdomsfallen i allmänhet varit milda. Hvad som blifvit anmärkt om Mariestads cellfängelse torde äfven kunna lämpas på det i Calmar, ehuru sjukdomsformerna der tyckas haft svårare karakter, nemligen gastriska febrar och envisa frossor. En af de döde afled till följe af intagen arsenik.

V. AFDELNINGEN.

Om Fängelsebyggnaderna.

I afseende på detta ämne får Styrelsen underdånigst åberopa den af Chefen för Styrelsens Byggnadskontor derom afgifne berättelse, af följande lydelse:

a) Nya Länsfängelserna.

Förutom erforderliga underhållsarbeten i de färdigbyggda cellfängelserna hafva efternämnde nya cellfängelsebyggnader blifvit fortsatta, nemligen:

I Calmar

har det år 1852 till inflyttning färdiga fängelset blifvit utvändigt afrappadt, samt återstående målnings- och planeringsarbeten fullbordade.

I Malmö

har fängelset med tillhörande förvaltningsflygel blifvit uppfördt under tak- samt omslutningsmuren på östra och norra sidorna uppdragen till fulla höjden.

I Luleå

har det derstädes föregående år grundlagda cellfängelse blifvit uppfördt och täckt.

Byggnadskostnaderna för dessa fängelser har uppgått till de belopp nedanstående tabell utvisar.

	Förslagsvis beräknad kostnad.			Kostnaden från arbetets början har utgått med											
				för fängelset med tillhörande flygel för förvaltning och bevakning.			för extra arbeten och gemensamma omkostnader.			förrådsbehållning af materialier och instrumentalier.			Summa utgift.		
Calmar	102,000	—	—	75,639	35	—	18,234	32	—	——	—	—	93,874	19	—
Malmö	110,000	—	—	52,177	17	—	6,432	21	—	6,349	42	6	64,959	32	6
Luleå	18,000	—	—	8,500	—	—	——	—	—	——	—	—	8,500	—	—
Summa	230,000	—	—	136,317	4	—	24,667	5	—	6,349	42	6	167,334	3	6

b) Stads- och Häradshäkten.

I Carlshamn och Kungsbacka

hafva de år 1852 uppmurade cellfängelserna blifvit inredde och det förstnämnda fullt färdigt aflevereradt; men å det sistnämnda har, i anseende till bristande noggrannhet vid murningen, åtskilligt som vid besigtningen ej kunnat godkännas, måst på entreprenörens bekostnad omgöras, och den utvändiga afrappningen i följd deraf uppskjutas; dock har härigenom intet hinder för fångarnes inflyttning uppstått.

c) De äldre Länsfängelserna.

De för dessa fängelser erforderliga underhållsarbeten å tak, eldstäder, dörrar, fönster och plank m. m., hafva, i enlighet med nådigst fastställde byggnadsförslag, blifvit verkställde.

d) Fästnings-, Straff- och Arbetsfängelserna.

Jemte det de för dessa fängelsers bestånd erforderliga underhållsarbeten, enligt nådigst fastställde stater blifvit verkställde, hafva följande större byggnadsarbeten blifvit utförde:

I Warberg.

Södra längan eller den s. k. Eskilssalen påbyggd med en våning för att derigenom bereda utrymme för ett med 100 man ökadt antal lifstidsfångar, samt vinden öfver förenämnde påbyggnad inredd till kyrka, och den tillförene begagnade kyrksalen inredd till arbetssal för det ökade fångantalet. Äfven har den till Fång-vårds-Styrelsen öfverlemnade gamla Lasarettsbyggnaden blifvit iståndsatt och inredd till boställen för fängelsets Prest och Bevakningsbefälhafvare, samt sjukrum för garnisonen och boningsrum för fångknektar.

VI. AFDELNINGEN.

Om Fångars och Krono-Arbetskarlars underhåll, beklädnad och sängkläder.

Under åberopande af den redogörelse, som i underdåniga berättelsen om Fångvården för år 1852 blifvit lemnad, rörande så väl grunderna för fångars förplägning, beklädnad och sängkläder som anskaffningssättet för dessa förnödenheter, i hvilka grunder några förändringar icke skett under det år, som nu utgör föremål för redovisning, får Styrelsen här i underdånighet meddela uppgift å den kostnad, hvartill ofvannämnde utgiftstitlar stigit allenast vid Straff- och Arbetsfängelserne samt Krono-Arbets-Corpsen; helst sådan uppgift, beträffande Länsfängelserne och kronohäktena icke kan åstadkommas fullt noggrann, af de skäl, som i berörde underdåniga berättelse äfven anförts, nemligen att räkenskaperne öfver fångvårdsutgifterne i Länen i allmänhet endast upptaga sådane utgifter, som under årets lopp från vederbörande Landtränterier blifvit bestridde, men icke dem som, ehuru tillhörande samma år, först det påföljande året blifvit liqviderade.

	Medeltal af fångar för år 1853.	Underhåll eller Förplägning. För dag.			För år.			Beklädnad och Sängkläder. För dag.			För år.			Summa. För dag.			För år.		
Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen	608	—	7	6	57	14	5	—	1	4	10	6	8	—	8	10	67	21	1
Dito dito å Norrmalm i Stockholm	362	—	6	—	45	34	8	—	1	2	8	42	9	—	7	2	54	29	5
Dito dito i Norrköping	244	—	6	1	46	22	6	—	—	8	5	3	4	—	6	9	51	25	10
Dito dito i Götheborg	72	—	6	11	51	41	10	—	1	2	8	36	11	—	8	1	60	30	9
Dito dito i Malmö	725	—	6	6	48	47	5	—	1	7	11	45	9	—	8	1	60	45	2
Carlskrona fästningsfängelse	150	—	5	1	38	33	11	—	1	7	12	7	10	—	6	8	50	41	9
Carlstens Dito	242	—	6	10	51	40	7	—	2	4	17	34	1	—	9	2	69	26	8
Christianstads Dito	154	—	6	11	52	37	6	—	1	7	12	10	6	—	8	6	65	—	—
Landskrona Dito	292	—	6	1	46	26	7	—	1	9	13	29	5	—	7	10	60	8	—
Ny-Elfsborgs Dito	114	—	7	8	58	15	7	—	1	3	9	37	1	—	8	11	68	4	8
Warbergs Dito	383	—	6	5	48	39	5	—	2	8	20	21	11	—	9	1	69	13	4
Krono-Arbets-Corpsens 1:a Kompani	199	—	7	8	58	5	8	—	4	1	31	10	1	—	11	9	89	15	9
Dito 2:a, 3:e och 4:e Dito	631	—	8	1	61	17	5	—	3	5	26	13	1	—	11	6	87	30	6
Dito 5:te Dito	200	—	7	10	59	24	—	—	3	11	22	27	8	—	11	9	82	3	8
Dito 6:te Dito *)	132	—	11	2	35	30	3	—	7	10	24	40	11	—	19	—	60	23	2
Dito 9:e och 10:e Dito	401	—	8	4	63	14	6	—	3	5	26	3	6	—	11	9	89	18	—
Summa	4,909	2	19	1	825	14	3	—	39	9	261	35	6	3	10	10	1,087	1	9
Medeltalet af kostnaden för en fånge, beräknadt efter totalsumman af hela fångantalet 4,909 samt sammanräknade beloppet enligt hufvudboken af kostnaden, för förplägning 258,727 R:dr 30 sk. 9 r:st. samt för beklädnad och sängkläder 81,951 R:dr 5 sk. 8 r:st utgör således	—	—	6	11	52	43	7	—	2	2	16	33	4	—	9	1	69	23	11

Vid uppgörande af förestående sammandrag är i afseende på kostnaden för lifsmedel, beklädnad och sängkläder, allt inberäknadt, som under årets lopp blifvit för hvarje inrättning upphandladt, utan afdrag af den eller de behållningar, som vid redovisnings-årets slut på ett eller annat ställe kunnat befinnas.

*) De för sjette Krono-Arbets-Kompaniets förplägning, beklädnad och sängkläder här upptagna kostnader äro beräknade endast för 5 månader, emedan Kompaniet icke förr än i Augusti månad 1853 organiserades.

För att upplysa huru tillämpningen vid de nya Länsfängelserna af Eders Kongl. Maj:ts för dem i Nåder fastställda utspisningsstat utfallit, bifogas i underdånighet nedanstående sammandrag öfver Fångportionskostnaderne vid de elfva så beskaffade fängelser, som under året varit begagnade, upprättadt enligt från Eders Kongl. Maj:ts Befallningshafvande insände uppgifter.

	Medelpris per dag, med bröd från den 1 April 1853 till den 1 Oktober 1853.			Medelpris per dag, med bröd från den 1 Oktober 1853 till den 1 April 1854.			Medelpris för ett år från den 1 April 1853 till den 1 April 1854.		
Blekinge Läns-Cellfängelse . . .	—	4	7,61	—	4	10,95	—	4	9,28
Calmar D:o . . .	—	5	6,38	—	5	3,8	—	5	4,35
Christianstads D:o . . .	—	6	3,24	—	6	2,24	—	6	2,72
Elfsborgs D:o . . .	—	5	9	—	7	—	—	6	4,5
Gefleborgs D:o . . .	—	6	8,4	—	6	4,8	—	6	6,6
Stora Kopparbergs D:o . . .	—	6	1,82	—	6	8,09	—	6	4,95
Kronobergs D:o . . .	—	6	4	—	6	4	—	6	4
Skaraborgs D:o . . .	—	5	11,14	—	6	5,4	—	6	2,27
Stockholms D:o . . .	—	5	2,49	—	6	—	—	5	7,98
Wermlands D:o . . .	—	7	—	—	7	—	—	7	—
Östergöthlands D:o . . .	—	7	—	—	6	8	—	6	10

VII. AFDELNINGEN.

Om Fångars och Krono-Arbetskarlars sysselsättning samt verkan deraf till minskning i statens utgifter för deras underhåll.

Som för fångarne i Läns- och Kronofängelserna någon bestämd sysselsättning ej kunnat ordnas, måste denna afdelning af Styrelsens underdåniga berättelse inskränkas till en redogörelse för Krono-Arbets-Corpsens samt Straff- och Arbetsfångars arbeten och deraf uppkomne medels-tillgångar. I sådant afseende får Styrelsen, enär annan ändring af hvad under nästföregående år varit anordnadt rörande dessa tvångsarbeten, under år 1853 icke ägt rum, än att, till följd af nådig föreskrift i Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 5 Augusti sistnämnde år, ett Krono-Arbets-Kompani om en nummerstyrka, som i medeltal under året utgjort 132 man, blifvit uppsatt på Enholmen utanför Slite å Gottland, för att der sysselsättas med befästningsarbeten under Eders Kongl. Maj:ts Ingeniör-Corps' ledning, nu, till undvikande af vidlyftighet, i underdånighet åberopa den i 1852 års berättelse afgifne redogörelse för beskaffenheten af Straff- och Arbetsfångarnes äfvensom för Krono-Arbets-Corpsens sysselsättningar, och således omedelbart öfvergå till framställning af de resultat, som uti ifrågavarande hänseende vid hvarje fängelse eller arbetsställe under år 1853 vunnits.

Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen.

Förhållandet mellan antalet af utspisade portioner och utgjorde dagsverken har varit följande:

Antalet af utspisade portioner.	Åt overksamma fångar.									Åt fångar, som utgjort dagsverken.		
	Ej dömde till arbete.	I saknad af arbete.	Sjukrapporterade.	Sjuka på sjukhuset.	Orkeslöse.	Arresterade.	Afgående Kronoarbetskarlar.	Åt den öfriga personalen på Sön- och helgedagar.	Summa.	För fängelsets behof.	Med förtjenst.	Summa.
221,941	773	2,727	2,933	16,101	1,631	7,180	265	28,190	59,800	49,010	113,131	162,141

Brutto-inkomsten har, enligt hufvudboken, stigit till . . **59,002: 17. 10.**
men då härifrån afdragas utgifter för materialier m. fl. kostnader för arbetens bedrifvande . . . . **58,815: 3. 8.**
så utgör nettoinkomsten allenast . . . . **187: 14. 2.**
till hvilket ofördelaktiga resultat de verkande orsakerna ännu ej äro så kända och utredda, att de kunna i denna underdåniga berättelse framläggas, helst de äro föremål för en i anmärkningsväg väckt och hos Styrelsen ännu pågående undersökning.

Om denna inkomst jemföres med antalet af samtlige med påräknad inkomst utgjorde dagsverken och derför bestridde utgifter, så företer sig följande resultat:

Antalet dagsverken, af hvilka inkomst påräknats.	Brutto-inkomst					Behållning efter afdrag af utgifterne för arbetet				
	af samtlige dagsverken.			af ett dagsverke.		af samtlige dagsverken.			af ett dagsverke.	
	R:dr	sk.	rst.	sk.	rst.	R:dr	sk.	rst.	sk.	rst.
113,131	59,002	17	10	25	—	187	14	2	—	1

Blifver åter sistnämnde inkomst fördelad på hela fångpersonalen, så har densamma för hvarje utspisad portion, hvilken kostat staten **7** sk. **6** rst. lemnat ersättning med icke fullt ett halft runstycke.

Straff- och Arbetsfängelset i Malmö.

Emellan antalet af utspisade portioner och derför utgjorde dagsverken har förhållandet varit följande:

Antalet af utspisade portioner.	Åt overksamme fångar.							Åt fångar, som utgjort dagsverken.				
	Sjuke.	Orkeslöse.	Arresterade.	Genom skolundervisning.	Till följd af regnväder, i brist af bevakning och saknad af arbete.	Åt den öfriga personalen på Sön- och helgedagar.	Summa.	Vid fabrikerne. Med förtjenst.	Vid fabrikerne. Utan förtjenst.	Vid fabrikerne. Summa.	För fängelsets räkning. Utan förtjenst.	Summa.
264,549	10,039	7,582	5,707	3,251	609	36,810	63,998	156,774	5,510	162,284	38,267	200,551

Brutto-inkomsten vid detta fängelse har, enligt hufvudboken, utgjort 69,910: 33. 9.
då derifrån afdragas utgifter för materialier m. m. . . . . . . 50,939: 33. 5.
återstår således . . . . 18,971: — 4.

Om dessa brutto- och nettobehållningar jemföras med samtlige med påräknad inkomst utgjorde dagsverken, så visar sig följande förhållande:

Antalet dagsverken, hvaraf inkomst påräknats.	Brutto-inkomst af samtlige dagsverken. R:dr	sk.	rst.	af ett dagsverke. sk.	rst.	Behållning sedan utgifterne för arbetet bestridts af samtlige dagsverken. R:dr	sk.	rst.	af ett dagsverke. sk.	rst.
156,774	69,910	33	9	21	5	18,971	—	4	5	9

Om således behållna inkomsten fördelas på hela fångpersonalen, så har samma inkomst för hvarje utspisad portion, som kostat staten 6 sk. 6 rst., lemnat ersättning med 3 sk. 5 rst.

Straff- och Arbetsfängelset å Norrmalm.

Antalet af utspisade portioner har vid detta fängelse förhållit sig till antalet af utgjorde dagsverken på sätt följande tabell utvisar;

Antalet af utspisade portioner.	Åt overksamme fångar.					Åt fångar, som utgjort dagsverken.		
	Icke arbetsföre.	Genom skolundervisning.	Sjuke.	Åt den öfriga personalen på Sön- och helgedagar.	Summa.	För fängelsets eget behof.	Med påräknad arbetsinkomst.	Summa.
131,975	3,085	359	14,248	17,767	35,459	17,248	79,268	96,516

Bruttoinkomsten vid detta fängelse har, enligt hufvudboken, utgjort **22,379: 41. 9.**
då härifrån afdragas utgifter för ved och ljus m. m. . . . . . . **10,636: 15. 3.**
så utgör behållna inkomsten . . . . **11,743: 26. 6.**

Om denna inkomst jemföres med de under loppet af året med påräknad inkomst utgjorde dagsverken, så visar sig följande förhållande:

Antalet dagsverken, hvaraf inkomst påräknats.	Brutto-inkomst					Behållning sedan utgifterne för arbetet bestridts				
	af samtlige dagsverken.			af ett dagsverke.		af samtlige dagsverken.			af ett dagsverke.	
	R:dr	sk.	rst.	sk.	rst.	R:dr	sk.	rst.	sk.	rst.
79,268	22,379	41	9	13	7	11,743	26	6	7	1

Fördelas åter denna behållning på hela fångpersonalen, så lemnar nämnde inkomst för hvarje utspisad portion, som kostat staten 6 sk., ersättning med 4 sk. 3 rst.

Straff- och Arbetsfängelset i Norrköping.

Emellan antalet af utspisade portioner och utgjorde dagsverken har förhållandet varit följande:

Antalet af utspisade portioner.	Åt overksamme fångar.							Åt fångar, som utgjort dagsverken.		
	Sjuke.	Orkeslöse.	Arresterade.	Genom skolundervisning.	I saknad af arbete.	Åt den öfriga personalen på Sön- och helgedagar.	Summa.	För fängelsets eget behof.	Med påräknad arbetsförtjenst.	Summa.
89,186	6,912	1,023	860	956	153	11,926	21,830	9,645	57,711	67,356

Bruttoinkomsten har utgjort enligt hufvudboken . . . . 36,096: 7. 3.
men då härifrån afdragas utgifter för ved och ljus m. m. . . 32,836: 6. 8.
så utgör behållningen . . . . 3,260: — 7.

Då denna inkomst fördelas på de med påräknad förtjenst utgjorde dagsverken, så uppstår följande förhållande:

Antalet af dagsverken, hvaraf inkomst påräknats.	Brutto-inkomst					Behållning sedan utgifterne för arbetet bestridts				
	af samtlige dagsverken.			af ett dagsverke.		af samtlige dagsverken.			af ett dagsverke.	
	R:dr	sk.	rst.	sk.	rst.	R:dr	sk.	rst.	sk.	rst.
57,711	36,096	7	3	30	—	3,260	—	7	2	9

Då åter den behållna inkomsten fördelas på hela antalet af utspisade portioner, så lemnar den för hvarje sådan, som kostat staten 6 sk. 1 rst., en ersättning af 1 sk. 9 rst.

Straff- och Arbetsfängelset i Götheborg.

Förhållandet emellan antalet af utspisade portioner och utgjorde dagsverken, har härstädes varit följande:

Antalet af utspisade portioner.	Åt overksamma fångar.						Åt fångar, som utgjort dagsverken.		
	Mindre arbetsföre.	Undervisade i Christendom.	Arresterade.	Sjuka och orkeslöse.	Åt den öfriga personalen på Sön- och helgedagar.	Summa.	För fängelsets eget behof.	Med påräknad arbetsförtjenst.	Summa.
26,113	220	1,291	5	2,214½	3,660	7,390½	2,502	16,220½	18,722½

Bruttoinkomsten vid detta fängelse har utgjort . . . . 3,836: 36. 10.
då härifrån afdragas utgifter för ved och ljus m. m. . . . . . 2,458: 44. 8.
så utgör behållna inkomsten . . . . 1,377: 40. 2.

Fördelas denna inkomst på de med påräknad förtjenst utgjorde dagsverken uppstår följande förhållande:

Antalet af dagsverken, af hvilka inkomst påräknats.	Brutto-inkomst					Behållning sedan utgifterne för arbetet bestridts				
	af samtlige dagsverken.			af ett dagsverke.		af samtlige dagsverken.			af ett dagsverke.	
	R:dr	sk.	rst.	sk.	rst.	R:dr	sk.	rst.	sk.	rst.
16,220½	3,836	36	10	11	4	1,377	40	2	4	1

Om åter den behållne inkomsten fördelas på hela antalet af utspisade portioner, så lemnar den för hvarje sådan, som kostat staten 6 sk. 11 rst., ersättning med 2 sk. 6 rst.

På det att resultaterna af den redogörelse, Styrelsen nu underdånigst afgifvit, rörande förhållandet mellan antalet af utspisade portioner, utgjorde dagsverken och derför redovisad inkomst, må blifva lättare åskådlige till anställande af jemförelse mellan de särskilde arbetsfängelserna, har Styrelsen ansett sig böra framställa dessa resultater i följande tabellariska sammandrag:

	Antal af utspisade portioner.	Åt overksamme fångar.	Åt fångar, som utgjort dagsverken		Brutto-inkomst					Behållning sedan utgifterne blifvit bestridde					Behållning fördelad på samtlige utspisade portioner.	
			för fängelsets eget behof.	med påräknad inkomst.	af samtlige dagsverken.			af ett dagsverke.		af samtlige dagsverken.			af ett dagsverke.			
Straff- och Arbetsfängelset					R:dr	sk.	r.	sk.	r.	R:dr	sk.	r.	sk.	r.	sk.	r.
å Långholmen	221,941	59,800	49,010	113,131	59,002	17	10	25	—	187	14	2	—	1	—	—
D:o i Malmö	264,549	63,998	38,267	156,774	69,910	33	9	21	5	18,971	—	4	5	9	3	5
D:o å Norrmalm	131,975	35,459	17,248	79,268	22,379	41	9	13	7	11,743	26	6	7	1	4	3
D:o i Norrköping	89,186	21,830	9,645	57,711	36,096	7	3	30	—	3,260	—	7	2	9	1	9
D:o i Götheborg	26,113	7,390½	2,502	16,220½	3,836	36	10	11	4	1,377	40	2	4	1	2	6

Fästningsfängelserna och Krono-Arbets-Corpsen.

Enligt till Styrelsen inkomne dagsverks- och arbetsrapporter har antalet af dagsverken, som af Fästnings-fångar och Krono-Arbetskarlar blifvit vid nedannämnde arbeten verkställde utan ersättning till fångvården, under år 1853 utgjort:

	För Flottans räkning.	För Fortifikationen.	För Artilleriet.	För Kommendantskapen.
I Carlskrona fästningsfängelse	26,639	—	—	—
Å Carlstens d:o	—	27,570	2,953	103
I Christianstads d:o	—	13,605	9,194	730
Å Ny-Elfsborgs d:o	—	1,688	59	659
I Landskrona d:o	—	1,433	812	774
2:a, 3:e och 4:de Krono-Arbetskompanierna	—	150,512¼	—	208
Detachementet af 5:e Krono-Arbetskompaniet å Kungsholms fästning	—	9,745¾	—	—
6:te d:o	—	13,247	—	—
9:de och 10:de Krono-Arbetskompanierna	—	83,934¼	—	2,082
Summa	26,639	301,735¼	13,018	4,556
	345,948¼ dagsverken,			

för hvilka, derest ersättning erhållits, beräknad till samma belopp, som af Eders Kongl. Maj:ts Flotta betalas för Krono-Arbetskarlarnes i Carlskrona arbeten, eller endast 12 sk. banko för hvarje, en inkomst skulle hafva kommit fångvården till godo, stor 86,487 R:dr 3 sk. banko.

Inkomsten af dagsverken, som, till följd af ingånget, i föregående årens berättelser omförmäldt kontrakt, användts för bedrifvande af en klädesfabrik i Landskrona, har under år 1853 stigit till . . . . 4,406: 28. —

och om dertill lägges:

Stämpelafgift för sådant arbete, som fångar i brist på annan sysselsättning tillåtits för egen räkning verkställa . . . . 196: 5. 9.

inkomsten för 1,189 dagsverken, utgjorde vid hamnbyggnaden i Landskrona . . . . 998: 22. 8.

för utgjorde dagsverken till privata personer . . . . 5: 24. —

samt för ringa debitering för dagsverken vid klädesfabriken år 1852 188: 43. —

så utgör sammanräknade inkomsten . . . . 5,795: 27. 5.

men afräknas derifrån den uti fängelsets redogörelse för samma år förekommande utgift . . . . 22: 39. —
utgörande provision för försäljning af fångarbeten,
så utgör inkomsten rätteligen . . . . 5,772: 36. 5.

Vid Warbergs straff-fängelse har, enligt hufvudboken, arbetsinkomsten stigit brutto till . . . . 28,314: 4. 2.
men då härifrån afdragas utgifter för ved och ljus m. m. . . . 22,934: 31. 5.
så utgör behållningen af fångarnes arbeten . . . . 5,379: 20. 9.

Inkomsterna af Krono-Arbets-Corpsens mot ersättning utförda arbeten hafva under året utgjort vid 1:a Kompaniet för 7,679½ dagsverken à 16 sk., och för 32,612½ dagsverken à 12 sk., ett sammanräknadt belopp af 10,712 R:dr 46 sk.; vid 2:a, 3:e och 4:e Kompanierna 57 R:dr 6 sk. 8 r:st. för åt privata personer utgjorde 234¾ dagsverken samt vid 5:e Kompaniet 10,105 R:dr för 40,420 dagsverken à 12 sk. för hvarje.

VIII. AFDELNINGEN.

Om inkomster och utgifter vid Fängelserna och Krono-Arbets-Corpsen.

Öfver inkomsterne och utgifterne vid hvarje särskild Fångvårdsinrättning under år 1853 har Styrelsen enligt räkenskaperna upprättat och får uti bilagorne Litt. M. och N. öfverlemna sammandrag, med hänvisande hvartill Styrelsen ansett sig böra, medelst tabellariska uppställningar i det följande, ådagalägga i hvad mån de till fångvårdskostnadernes bestridande anslagna allmänna medel jemte de genom fångarnes och krono-arbetskarlarnes arbeten eller af tillfälliga orsaker fångvården tillflutna inkomster varit tillräckliga till bestridande af kostnaderna för fångarne och Krono-Arbets-Corpsen under berörde år.

1:o. *Arbets- och Fästningsfängelserna samt Krono-Arbets-Corpsen.*

Nästföljande tabell utvisar de belopp, hvarmed utgifterna öfver- eller understigit anslaget af statsmedel med tillägg af arbetsvinsten och tillfälliga inkomster vid ofvanstående fångvårdsinrättningar.

	Inkomst.												Utgift enligt hufvudboken efter afdrag af kostnaden för arbetens bedrifvande.			Skillnad emellan inkomst och utgift.					
	Anslag af statsmedlen.			Arbets-förtjenst netto.			Tillfälliga och extra inkomster.			Summa.						Öfverskott.			Brist.		
Arbetsfängelserna:																					
å Långholmen	65,600	—	—	187	14	2	313	16	—	66,100	30	2	81,061	11	3	——	—	—	14,960	29	1
i Malmö	57,700	—	—	18,971	—	4	430	21	10	77,101	22	2	74,498	22	3	2,602	47	11	——	—	—
å Norrmalm	24,400	—	—	11,743	26	6	2	24	—	36,146	2	6	33,481	13	10	2,664	36	8	——	—	—
i Norrköping	16,500	—	—	3,260	—	7	80	35	6	19,840	36	1	19,534	3	8	306	32	5	——	—	—
i Götheborg	6,600	—	—	1,377	40	2	——	—	—	7,977	40	2	6,638	18	1	1,339	22	1	——	—	—
Summa	170,800	—	—	35,539	33	9	827	1	4	207,166	35	1	215,213	21	1	6,913	43	1	14,960	29	1
																			6,913	43	1
																			8,046	34	—
Fästningsfängelserna:																					
i Carlskrona	11,650	—	—	——	—	—	——	—	—	11,650	—	—	10,631	30	5	1,018	17	7	——	—	—
å Carlsten	31,920	—	—	——	—	—	——	—	—	31,920	—	—	39,397	30	—	——	—	—	7,477	30	—
i Christianstad	12,830	—	—	——	—	—	1	10	—	12,831	10	—	13,050	14	5	——	—	—	219	4	5
i Landskrona	16,900	—	—	5,772	36	5	123	8	6	22,795	44	11	22,985	29	—	——	—	—	189	32	1
å Ny-Elfsborg	10,000	—	—	——	—	—	——	—	—	10,000	—	—	9.955	19	5	44	28	7	——	—	—
å Warberg	43,500	—	—	5,379	20	9	5,082	42	6	53,962	15	3	52,684	46	2	1,277	17	1	——	—	—
Summa	126,800	—	—	11,152	9	2	5,207	13	—	143,159	22	2	148,705	25	5	2,340	15	3	7,886	18	6
																			2,340	15	3
																			5,546	3	3
Krono-Arbets-Corpsen:																					
1:a Kompaniet	13,740	—	—	10,712	46	—	17	40	2	24,470	38	2	24,286	—	2	184	38	—	——	—	—
2:a, 3:e och 4:e D:o .	77,000	—	—	57	6	8	——	—	—	77,057	6	8	83,565	17	5	——	—	—	6,508	10	9
5:e D:o	11,550	—	—	10,105	—	—	48	5	6	21,703	5	6	24,697	39	3	——	—	—	2,994	33	9
6:e D:o	10,916	32	*)	——	—	—	1	28	—	10,918	12	—	13,716	1	6	——	—	—	2,797	37	6
9:e och 10:e D:o . . .	55,400	—	—	——	—	—	42	37	—	55,442	37	—	57,546	28	6	——	—	—	2,103	39	6
11:e D:o	——	—	—	——	—	—	——	—	—	——	—	—	7	46	6	——	—	—	7	46	6
Summa	168,606	32	—	20,875	4	8	110	14	8	189,592	3	4	203,819	37	4	184	38	—	14,412	24	—
																			184	38	—
																			14,227	34	—

*) Detta för 6:e Krono-Arbets-Kompaniet upptagna statsanslag, 10,916: 32., inbegripes icke uti den, genom Kongl. Brefvet den 7 December 1852 anvisade summan, 774,000 R:dr Banko, utan blef genom särskildt Nådigt Bref af den 19 Augusti 1853 och fastställd stat för Kompaniet af samma dag bestämdt.

Vid jemnförelses anställande emellan de i staten påräknade och de verkligen uppkomna beloppen af arbetsvinsten vid Straff-, Arbets- och Fästningsfängelserna samt Krono-Arbets-Corpsen, visar sig följande förhållande:

	Arbetsinkomst netto.			I stat påräknad inkomst efter afdrag af kostnaden för arbetens bedrifvande.			Behållna arbetsinkomsten har således öfverstigit hvad i staten påräknats.			understigit hvad i staten påräknats.		
Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen . . .	187	14	2	8,092	32	—	—	—	—	7,905	17	10
D:o i Malmö	18,971	—	4	15,500	—	—	3,471	—	4	—	—	—
D:o å Norrmalm	11,743	26	6	6,850	32	—	4,892	42	6	—	—	—
D:o i Norrköping.	3,260	—	7	3,000	—	—	260	—	7	—	—	—
D:o i Götheborg	1,377	40	2	500	—	—	877	40	2	—	—	—
Fästningsfängelset i Landskrona	5,772	36	5	5,000	—	—	772	36	5	—	—	—
D:o i Warberg.	5,379	20	9	2,900	—	—	2,479	20	9	—	—	—
Krono-Arbets-Corpsens 1:a Kompani	10,712	46	—	9,000	—	—	1,712	46	—	—	—	—
2:a, 3:e och 4:e D:o . .	57	6	8	—	—	—	57	6	8	—	—	—
5:e D:o	10,105	—	—	10,000	—	—	105	—	—	—	—	—
Summa	67,566	47	7	60,843	16	—	14,629	1	5	7,905	17	10
							7,905: 17. 10.					
							6,723: 31. 7.					

Utaf härefter följande tabell inhemtas åter till hvad belopp kostnaden för en fånges och krono-arbetskarls underhåll vid ofvannämnde fångvårdsinrättningar öfver- eller understigit det efter Nådigst fastställde stater för hvarje inrättning belöpande fångunderhåll:

	Antal fångar eller Krono-arbetskarlar.		Totalsumman af utgifterne för fångarne eller Krono-Arbetskarlarne.												Medeltal af befintliga fångar		Utgifterna för året hafva således					
			i stat beräknad						har utgjort													
	I stat beräknadt.	Medeltal af under årets lopp befintliga.	för hela fångpersonalen.			för en fånge.			för hela fångpersonalen.			för en fånge.			har öfverstigit det i stat beräknade antalet med	har understigit det i stat beräknade antalet med	öfverstigit hvad i stat beräknats.			understigit hvad i stat beräknats.		
Straff- och Arbets-fängelserna:																						
å Långholmen	600	608	74,100	—	—	123	24	—	81,061	11	3	133	15	7	8	—	6,961	11	3	——	—	—
i Malmö	650	725	73,200	—	—	112	29	6	74,498	22	3	102	36	4	75	—	1,298	22	3	——	—	—
å Norrmalm	350	362	31,300	—	—	89	20	7	33,481	13	10	92	23	6	12	—	2,181	13	10	——	—	—
i Norrköping	220	244	19,500	—	—	87	34	11	19,534	3	8	80	6	8	24	—	34	3	8	——	—	—
i Götheborg	70	72	7,100	—	—	101	20	7	6,638	18	1	92	9	7	2	—	——	—	—	461	29	11
Fästningsfängelserna:																						
i Carlskrona	170	150	11,650	—	—	68	25	5	10,631	30	5	70	42	1	—	20	——	—	—	1,018	17	7
å Carlsten	260	242	31,920	—	—	122	36	11	39,397	30	—	163	10	3	—	18	7,477	30	—	——	—	—
i Christianstad	160	154	12,830	—	—	80	9	—	13,050	14	5	84	35	8	—	6	220	14	5	——	—	—
i Landskrona	280	292	21,900	—	—	78	10	3	22,985	29	—	78	34	5	12	—	1,085	29	—	——	—	—
i Ny-Elfsborg	120	114	10,000	—	—	83	16	—	9,955	19	5	87	15	9	—	6	——	—	—	44	28	7
i Warberg	360	383	46,400	—	—	128	42	8	52,684	46	2	137	26	7	23	—	6,284	46	2	——	—	—
Krono-Arbets-Corpsen:																						
1:a Kompaniet	200	199	22,740	—	—	113	33	7	24,286	—	2	122	1	11	—	1	1,546	—	2	——	—	—
2:a, 3:e och 4:e D:o	600	631	77,000	—	—	128	16	—	83,565	17	5	132	20	10	31	—	6,565	17	5	——	—	—
5:e D:o	200	200	21,550	—	—	107	36	—	24,697	39	3	123	23	6	—	—	3,147	39	3	——	—	—
6:e D:o	150	132	10,916	32	—	72	37	4	13,716	1	6	103	43	8	—	18	2,799	17	6	——	—	—
9:e och 10:e D:o	400	401	55,400	—	—	138	24	—	57,546	28	6	143	24	4	1	—	2,146	28	6	——	—	—
Summa	4,790	4,909	527,506	32	—	1,637	32	9	567,730	37	4	1,748	34	8	188	69	41,748	33	5	1,524	28	1

Uti förestående uträkning äro likväl kostnaderna för arbetens bedrifvande, nemligen premier åt de arbetande, provisioner åt arbetsföreståndare och de tillsyn egande m. m. icke inbegripna, derföre att dessa kostnader betäckas af arbetsvinsten och således icke böra tilläggas utgiftssumman, då man vill jemföra hvad denna verkligen utgjort med det i stat beräknade beloppet, helst i samma kalkyl ej ingår den genom behållna arbetsvinsten tillkomna och förut visade minskning i kostnaden för fångarnes underhåll.

2:o. *Läns- och Kronohäkten.*

Under åberopande af förut omförmäldte sammandrag Litt. N., får Styrelsen här i underdånighet framställa tablå, utvisande statsanslagen till utgifternes bestridande vid dessa häkten eller för fångvården i Stockholms stad och i länen samt samma utgifters verkliga belopp för år 1853, byggnadskostnaderna deri jemväl inberäknade:

	Statsanslagssumma.			Utgiftssumma.			Brist.			Öfverskott.		
Stockholms Stad	5,410	—	—	4,619	27	9	—	—	—	790	20	3
Blekinge Län	11,380	—	—	11,148	32	2	—	—	—	231	15	10
Calmar d:o	18,900	—	—	20,319	33	9	1,419	33	9	—	—	—
Christianstads d:o	16,200	—	—	18,200	24	1	2,000	24	1	—	—	—
Elfsborgs d:o	21,250	—	—	19,471	8	7	—	—	—	1,778	39	5
Gefleborgs d:o	14,400	—	—	13,501	40	5	—	—	—	898	7	9
Gottlands d:o	3,120	—	—	3,655	9	4	535	9	4	—	—	—
Götheborgs d:o	10,170	—	—	13,114	9	6	2,944	9	6	—	—	—
Hallands d:o	8,600	—	—	8,742	13	2	142	13	2	—	—	—
Jemtlands d:o	2,900	—	—	2,613	25	2	—	—	—	286	22	10
Jönköpings d:o	12,900	—	—	11,311	30	10	—	—	—	1,588	17	2
Stora Kopparbergs d:o	9,100	—	—	8,366	—	4	—	—	—	733	47	8
Kronobergs d:o	10,170	—	—	8,943	13	10	—	—	—	1,226	34	2
Malmöhus d:o	12,060	—	—	10,502	46	11	—	—	—	1,557	1	1
Norrbottens d:o	3,100	—	—	3,658	42	4	558	42	4	—	—	—
Skaraborgs d:o	21,100	—	—	26,291	38	6	5,191	38	6	—	—	—
Stockholms d:o	13,400	—	—	13,507	12	5	107	12	5	—	—	—
Södermanlands d:o	10,560	—	—	9,462	38	7	—	—	—	1,097	9	5
Upsala d:o	6,350	—	—	7,700	7	2	1,350	7	2	—	—	—
Wermlands d:o	14,800	—	—	14,813	23	1	13	23	1	—	—	—
Westerbottens d:o	3,920	—	—	2,976	43	8	—	—	—	943	4	4
Westernorrlands d:o	10,280	—	—	8,355	29	5	—	—	—	1,924	18	7
Westmanlands d:o	11,000	—	—	13,036	43	11	2,036	43	11	—	—	—
Örebro d:o	12,520	—	—	13,776	21	5	1,256	21	5	—	—	—
Östergöthlands d:o	19,700	—	—	18,178	2	8	—	—	—	1,521	45	4
Summa	283,290	—	—	286,268	42	10	17,556	38	8	14,577	43	10

Om från bristen afräknas det uppkomna öfverskottet . . . . 14,577: 43. 10.

så visar sig att utöfver anslaget utgått . . . . 2,987: 42. 10.

3:o. *Utgifter, hvilka icke tillhöra visst fängelse eller visst län.*

Generella förvaltningskostnader.

Under ofvanstående titel upptagas aflöning och arfvoden till Styrelsens egne embets- och tjenstemän samt betjente, jemte embetsverkets förvaltningskostnader, äfvensom fångvårdskostnader af den allmänna beskaffenhet att de lämpligen ansetts böra i ett generelt förslagsanslag sammanföras, såsom ersättning till Serafimer-Ordens-Gillet för vårdande af vansinnige fångar jemlikt Eders Kongl. Maj:ts nådiga Bref den 12 September 1848, trycknings- och lithografieringskostnad för blanketter till fångförteckningar, rullor och kyrkoböcker samt inköp af religionsböcker för fängelserna med mera dylikt; och får Styrelsen efter enahanda grunder, som i denna afdelning tillförene iakttagits, medelst följande uppställning åskådliggöra i hvad mån statsanslaget befunnits tillräckligt eller ej under det år, som nu utgör föremål för redovisning:

	Statsanslag.			Utgift.			Öfverskott.			Brist.		
Fångvårds-Styrelsen .	26,400	—	—	25,611	20	3	788	27	9	—	—	—
Fångvårdskostnader i allmänhet	5,800	—	—	6.482	22	2	—	—	—	682	22	2
Summa	32,200	—	—	32,093	42	5	788	27	9	682	22	2
							682:	22.	2.			
							106:	5.	7.			

Summan af utgifterna har således utgjort:

		Banko.
För Straff- och Arbetsfängelserna . .	215,213: 21. 1.	
» arbetens bedrifvande	155,686: 7. 8.	370,899: 28. 9.
» lifstidsfängelser för mankön . .	148,705: 25. 5.	
» arbetens bedrifvande	22,934: 31. 5.	171,640: 8. 10.
» Krono-Arbets-Corpserne		203.819: 37. 4.
» Läns- och Kronohäkten		286,268: 42. 10.
Ej tillhörande något visst fängelse eller visst län		32.093: 42. 5.
	Summa	1,064,722: 16. 2.

Till bestridande af dessa utgifter har Styrelsen haft till sitt förfogande nedan uppräknade medel:

Statsanslag, inberäknadt det till Länsfängelsebyggnadernes underhåll, ...	774,000: — —	
Ersättning af Stockholms stads Militär-Kompani för befrielse från korrektionisters bevakande	313: 16. —	
Intressemedel	150: — —	
Anmärkningsmedel	1,117: 16. 2.	
Diverse inkomster	8,068: 26. 3.	
Arbetens bedrifvande	246,252: — 4.	1,029,901: 10. 9.
Vid hvilken inkomstsummas jemförelse med ofvanstående utgiftssumma en brist alltså befinnes, stor		34,821: 5. 5.

Att de i 1853 års stat till utgifter för fångars vård och underhåll anvisade medel sålunda blifvit otillräcklige, har hufvudsakligen härledt sig deraf, dels att ett nytt kompani af Krono-arbetsmanskap blifvit å Gottland uppsatt, för hvilket en kostnad af 13,716 R:dr 1 sk. 6 r:st. utgått, dels att priserna å lifsförnödenheter i allmänhet varit högre än i de speciella utgiftsstaterne beräknats, dels att fångtransporterne varit öfver vanligheten ökade, och dels att cholerasjukdomen medfört mer än vanligt dryga utgifter för sjukvården.

Vidare har Styrelsen skolat i underdånighet upplysa att genom under loppet af år 1853 utfärdade 22 särskilda resolutioner i anmärkningsmål blifvit till betalning fastställdt ett sammanräknadt belopp af 918 R:dr 4 sk., hvaraf belöper på:

Arbets- och Straff-fängelsernas samt Krono-Arbets-Corpsens räkenskaper	454: 13. 6.
och på Länens fångvårdsliqvider	463: 34. 10.
tillsammans R:dr	918: — 4.

Slutligen får Styrelsen i underdånighet tillkännagifva, att dess Ordförande, General-Direktören m. m. Emil von Troil under år 1853 både förrättat de i gällande Reglemente anbefallde mönstringar af Krono-Arbets-Corpsen, såsom i

särskildt afgifven underdånig berättelse är vordet anmäldt, och, i enlighet med den för Styrelsen utfärdade nådiga instruktion, verkställt inspektion af samtlige Straff- och Arbetsfängelserna äfvensom af Läns- och Kronohäktena, med undantag af de i Westernorrlands, Westerbottens, Norrbottens och Jemtlands län befintliga samt Kronohäktet i Nora.

Styrelsen framhärdar med djupaste vördnad, trohet och nit,

Stormägtigste, Allernådigste Konung!
Eders Kongl. Maj:ts

underdånigste, tropligtigste
tjenare och undersåter

R. TH. CEDERSCHIÖLD. C. M. KRUSKOPF.

E. A. F. Lindencrona.

Stockholm den 13 Februari 1855.

Litt. A.

Summariskt Sammandrag öfver Fångantalet vid Rikets samtliga Läns- Krono- och Polishäkten under loppet af år 1853.

	Fångar, som ej från Läns- Krono- eller Polishäkte ankommit.											Fångar, som från annat Läns- Krono- eller Polishäkte ankommit.										
	Ransaknings-fångar och till fängelse vid vatten och bröd samt så kalladt enkelt fängelse dömde personer.		Fångar, som äro till allmänt arbete dömde, i brist af laga försvar, eller derför under tilltal ställde.		Bysatte.		Summa.		Summa Summarum.	Barn, som åtföljt föräldrarne i fängelset.		Ransaknings-fångar och till fängelse vid vatten och bröd samt så kalladt enkelt fängelse dömde personer.		Fångar, som äro till allmänt arbete dömde, i brist af laga försvar, eller derför under tilltal ställde.		Summa.		Summa Summarum.	Barn, som åtföljt föräldrarne i fängelset.		Transportfångar.	
	m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.
Stockholms Stadshäkte	2,256	653	1,404	1,007	214	12	3,874	1,672	5,546	4	5	133	27	38	5	171	32	203	—	1	36	—
Blekinge Länshäkte	500	104	92	26	8	—	600	130	730	—	—	7	—	50	4	57	4	61	—	—	56	8
Calmar d:o	640	232	140	57	13	—	793	289	1,082	6	9	10	—	60	12	70	12	82	4	5	44	6
Christianstad d:o	302	61	107	40	9	—	418	101	519	4	5	20	2	81	11	101	13	114	—	1	324	24
Engelholms Kronohäkte	70	11	—	—	2	—	72	11	83	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	133	11
Elfsborgs Länshäkte	413	65	43	6	27	1	483	72	555	4	—	9	1	52	2	61	3	64	—	—	140	19
Alingsås Kronohäkte	178	31	—	—	—	—	178	31	209	2	2	7	5	—	—	7	5	12	—	3	381	55
Gefleborgs Länshäkte	195	39	61	24	4	—	260	63	323	8	6	5	1	14	2	19	3	22	—	4	20	4
Gottlands d:o	108	28	4	—	3	—	115	28	143	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	1
Götheborgs d:o	553	74	33	12	5	—	591	86	677	—	3	25	3	12	2	37	5	42	1	—	217	30
Götheborgs Stadshäkte	713	192	22	9	17	—	752	201	953	—	—	13	2	8	1	21	3	24	—	—	—	—
Hallands Länshäkte	71	8	32	3	15	—	118	11	129	—	—	20	1	41	4	61	5	66	1	1	92	3
Warbergs Kronohäkte	170	30	14	1	3	—	187	31	218	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	103	7
Jemtlands Länshäkte	57	10	14	10	3	1	74	21	95	5	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Jönköpings d:o	328	80	89	31	15	2	432	113	545	4	2	14	2	36	4	50	6	56	—	—	225	18
Stora Kopparbergs d:o	163	35	50	8	23	—	236	43	279	4	4	2	—	33	7	35	7	42	3	1	—	—
Kronobergs d:o	248	55	65	11	8	—	321	66	387	5	9	13	—	49	8	62	8	70	—	1	219	—
Malmöhus d:o	331	41	242	43	22	—	595	84	679	8	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	63	2
Landskrona Kronohäkte	132	19	—	—	—	—	132	19	151	—	—	6	—	1	—	7	—	7	—	—	156	9
Nerikes Länshäkte	319	68	64	25	5	—	388	93	481	6	8	17	1	39	5	56	6	62	1	2	170	20
Nora Kronohäkte	72	8	—	—	—	—	72	8	80	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Norrbottens Länshäkte	35	12	14	3	10	—	59	15	74	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Stockholms d:o	179	26	82	22	3	—	264	48	312	2	1	39	8	82	35	121	43	164	—	4	279	10
Skaraborgs d:o	958	220	97	16	9	1	1,064	237	1,301	8	18	20	—	45	5	65	5	70	—	—	188	8
Södermanlands d:o	176	27	62	6	7	1	245	34	279	—	—	5	2	44	5	49	7	56	—	—	183	20
Eskilstuna Kronohäkte	85	4	3	—	—	—	88	4	92	—	—	7	—	3	—	10	—	10	—	—	—	—
Upsala Länshäkte	169	35	140	20	7	—	316	55	371	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	74	19
Westerbottens d:o	62	6	2	1	5	—	69	7	76	—	—	5	1	1	—	6	1	7	—	—	4	1
Westernorrlands d:o	82	14	8	1	3	—	93	15	108	4	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25	8
Medelpads Kronohäkte	73	13	—	—	1	—	74	13	87	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Westmanlands Länshäkte	265	32	145	25	21	—	431	57	488	12	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	314	35
Wermlands d:o	341	62	42	17	5	—	388	79	467	4	5	2	—	39	5	41	5	46	2	2	22	—
Östergöthlands d:o	426	71	208	46	13	—	647	117	764	10	11	4	1	47	5	51	6	57	1	4	157	35
Norrköpings Stadshäkte	244	32	60	20	—	—	304	52	356	2	5	1	1	10	1	11	2	13	—	—	7	—
Summa	10,914	2,398	3,339	1,490	480	18	14,733	3,906	18,639	107	119	384	58	785	123	1,169	181	1,350	14	29	3,643	353
Om härifrån afdragas de vid årets början i Läns- och Kronofängelserna qvarsittande	1,044	214	141	42	55	3	1,240	259	1,499	5	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
så uppgår de under årets lopp häktades antal till	9,870	2,184	3,198	1,448	425	15	13,493	3,647	17,140	102	112	384	58	785	123	1,169	181	1,350	14	29	3,643	353

Summariskt Sammandrag öfver Fång-antalet vid Rikets samtliga Fästnings-

	Qvarvarande vid 1852 års slut.						Tillkomne under loppet af år 1853.																								Summan af de vid årets början qvarvarande och de under året tillkomna.					
	Lifstids-fångar.	Till Straff-fängelse på bestämd tid dömde personer.	I brist af laga försvar till allmänt arbete dömde personer, samt för opålitligt uppförande från värfvade Regementerne utstrukne Soldater.		Bekännelse-fångar.	Summa.	Lifstids-Fångar.				Till Straff-Fängelse på bestämd tid dömde personer.				I brist af laga försvar till allmänt arbete dömde personer samt för opålitligt förhållande från värfvade Regementerne utstrukne Soldater.														Bekännelse-fångar, nykomne. (**)	Summa Summarum tillkomne.	Lifstids-fångar.	Till Straff-fängelse på bestämd tid dömde personer.	I brist af laga försvar till allmänt arbete dömde personer, samt för opålitligt uppförande från värfvade Regementerne utstrukne soldater.		Bekännelse-fångar.	Summa.
			Dömde.	Frivillige.			Återkomne från rymning. (*)	Förflyttade från ett till annat Straff-fängelse.	Nykomne. (**)	Summa.	Återkomne från rymning. (*)	Förflyttade från ett till annat Straff-fängelse.	Nykomne. (**)	Summa.	Dömde.										Frivillige.			Summa Summarum Försvarslöse.					Dömde.	Frivillige.		
															Återkomne: från ransakning. (*)	Återkomne: från rymning. (*)	Förflyttade: från annan station af Fästnings-klassen.	Förflyttade: från Arbets-fängelse till Krono-Arbets-Corpsens Fästnings-klass.	Förflyttade: från Krono-Arbets-Corpsen för opålitligt förhållande, enl. 32 § i Kongl. Reglementet.	Förflyttade: från Soldat-klassen såsom för brott utstrukne.	Förflyttade: från Straff-fängelse såsom benådade.	Summa förflyttade.	Nykomne. (**)	Summa Dömde.	Förflyttade från annan station af Fästnings-klassen.	Nykomne. (**)	Summa Frivillige.									
Mankön.																																				
Straff- och Arbets-Fängelserne:																																				
Carlskrona Fästnings-Fängelse	155	—	—	—	—	155	—	—	16	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	16	171	—	—	—	—	171
Carlstens D:o	254	—	—	—	—	254	—	—	20	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	274	—	—	—	—	274
Christianstads D:o	157	1	—	—	—	158	—	—	13	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	170	1	—	—	—	171
Ny Elfsborgs D:o	108	—	—	—	—	108	—	20	—	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20	128	—	—	—	—	128
Landskrona D:o	287	—	—	—	—	287	2	—	21	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	23	310	—	—	—	—	310
Warbergs D:o	362	—	—	—	—	362	—	5	51	56	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	56	418	—	—	—	—	418
Allmänna Straff- och Arbets-Fängelset i Malmö	—	611	44	—	—	655	—	—	—	—	—	—	325	325	—	—	—	—	—	—	15	15	5	20	—	—	—	20	—	345	—	936	64	—	—	1,000
D:o d:o i Stockholm å Långholmen	—	373	246	8	2	629	—	—	—	—	1	—	155	156	—	—	—	—	11	—	—	11	334	345	—	9	9	354	7	517	—	529	591	17	9	1,446
Summa	1,323	985	290	8	2	2,608	2	25	121	148	1	—	480	481	—	—	—	—	11	—	15	26	339	365	—	9	9	374	7	1,010	1,471	1,466	655	17	9	3,618
Krono-Arbets-Corpsen:																																				
a) Soldat-Klassen:																																				
1:sta Krono-Arbets-Compagniet	—	—	167	25	—	192	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	61	67	—	29	29	96	—	96	—	—	234	54	—	288
b) Fästnings-Klassen:																																				
2:dra, 3:dje och 4:de Krono Arbets-Compagnierna	—	—	508	160	—	668	—	—	—	—	—	—	—	—	9	2	—	—	—	2	11	13	169	193	—	106	106	299	—	299	—	—	701	266	—	967
5:te Krono-Arbets-Compagniet	—	—	67	139	—	206	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4	25	29	—	75	75	104	—	104	—	—	96	214	—	310
6:te D:o d:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	148	—	—	—	—	148	3	151	2	—	2	153	—	153	—	—	151	2	—	153
9:de och 10:de Krono-Arbets-Compagnierna	—	—	292	86	—	378	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	248	—	—	—	248	—	248	—	71	71	319	—	319	—	—	540	157	—	697
Summa	—	—	1,034	410	—	1,444	—	—	—	—	—	—	—	—	15	2	148	248	—	2	15	413	258	688	2	281	283	971	—	971	—	—	1,722	693	—	2,415
Summa Mankön	1,323	985	1,324	418	2	4,052	2	25	121	148	1	—	480	481	15	2	148	248	11	2	30	439	597	1,053	2	290	292	1,345	7	1,981	1,471	1,466	2,377	710	9	6,033
Qvinkön.																																				
Allmänna Straff- och Arbets-Fängelset i Stockholm å Norrmalm	—	261	94	—	1	356	—	—	—	—	—	—	73	73	—	—	—	—	—	—	—	—	64	64	—	1	1	65	—	138	—	334	158	1	1	494
D:o d:o i Norrköping	189	10	41	—	—	240	—	—	15	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	12	13	—	—	—	13	—	28	204	10	54	—	—	268
D:o d:o i Götheborg	—	1	69	—	—	70	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	34	35	—	—	—	35	—	35	—	1	104	—	—	105
Summa Qvinkön	189	272	204	—	1	666	—	—	15	15	—	—	73	73	—	1	—	—	—	—	1	1	110	112	—	1	1	113	—	201	204	345	316	1	1	867
Summa Män och Qvinnor	1,512	1,257	1,528	418	3	4,718	2	25	136	163	1	—	553	554	15	3	148	248	11	2	31	440	707	1,165	2	291	293	1,458	7	2,182	1,675	1,811	2,693	711	10	6,900
I *Länsfängelserna* hafva dessutom för undergående af Fästnings- och Tukthus-straff förvarats: Män	1	16	—	—	—	17	—	—	2	2	—	1	26	27	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	3	43	—	—	—	46
Qvinnor	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Summa Summarum	1,513	1,274	1,528	418	3	4,736	2	25	138	165	1	1	579	581	15	3	148	248	11	2	31	440	707	1,165	2	291	293	1,458	7	2,211	1,678	1,855	2,693	711	10	6,947

(*) Endast de, som under dessa rubriker afgått ett föregående år, upptagas här såsom återkomne, men ej de, som under samma år både afgått och återkommit.

(**) Alla de, som anlända på grund af nytt Utslag, upptagas såsom nykomne, äfven om de samma år frigifvits.

Straff- och Arbets-Fängelser, samt vid Krono-Arbets-Corpsen, under loppet af år 1853. **Litt. B.**

Afgångne under loppet af år 1853. Lifstids-Fångar.						Till Straff-Fängelse på bestämd tid dömde personer.							Försvarslösa. Dömde.																		Försvarslösa. Frivillige.												Bekännelse-Fångar.			Summa Summarum Afgångne.	Efter arbetstidens slut öfverflyttade från Dömde till Frivillige.	Qvarvarande vid 1853 års slut.					
Förflyttade										Frigifne					Förflyttade								Frigifne och Afskedade														Frigifne och Afskedade													I brist af laga försvar till allmänt arbete dömde personer, samt för opålitligt uppförande från värfvade Regementerne utstrukne Soldater.			
från ett till annat Straff-fängelse.	från Straff-fängelse till klassen af försvarslösa såsom benådade.	Döde.	Rymde.	Frigifne af Kongl. Nåd.	Summa.	Utlemnad till ransakning. (***)	Förflyttade från ett till annat Straff-fängelse.	Döde.	Rymde. (***)	af Kongl. Nåd.	efter tilländalupen arbetstid.	Summa.	Afsänd till Lazarett.	Utlemnad till ransakning. (***)	från Arbets-fängelse till Krono-Arbets-Corpsens Fästnings-klass.	från annan station af Fästnings-klassen.	från Krono-Arbets-Corpsen till Arbets-fängelse för opålitligt förhållande enl. 32 § i Kgl. Regl.	från Soldat- till Fästnings-klassen såsom för brott utstrukne.	Summa Förflyttade.	Från Krono-Arbets-Corpsen utstrukne för att enl. Domstols beslut afsändas till Fästnings-fängelse.	Döde.	Rymde. (***)	efter tilländalupen arbetstid eller uttjent capitulation.	efter besparad arbets-förtjenst till visst belopp.	efter erhållet laga försvar.	för sjukdom enl. 35 § i Kongl. Reglementet.	af Kongl. Nåd.	Summa Frigifne och Afskedade.	Afsände till Konungens Befallningshafvande såsom till arbete odugliga.	Summa Dömde.	Utlemnad till ransakning. (***)	Förflyttade från Kr.-Arb.-Corpsen till Arbets-fängelse för opålitligt förhållande, enl. 32 § i Kongl. Reglementet.	Förflyttade till annan station af Fästnings-klassen.	Från Krono-Arbets-Corpsen utstrukne för att enl. Domstols beslut afsändas till Fästnings-fängelse.	Döde.	Rymde. (***)	efter tilländalupen arbetstid eller uttjent capitulation.	efter besparad arbets-förtjenst till visst belopp.	för sjukdom, enl. 35 § i Kongl. Reglementet.	Summa Frigifne och Afskedade.	Afsände till Konungens Befallningshafvande såsom till arbete odugliga.	Summa Frivillige.	Utlemnad till ransakning. (***)	Döde.	Rymd.			Lifstids-fångar.	Till straff-fängelse på bestämd tid dömde personer.	Dömde.	Frivillige.	Bekännelse-fångar.	Summa.
—	6	26	2	—	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34	—	137	—	—	—	—	137
25	5	12	1	3	46	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	46	—	228	—	—	—	—	228
—	1	9	2	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	158	1	—	—	—	159
—	7	22	—	—	29	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	29	—	99	—	—	—	—	99
—	9	9	—	4	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	—	288	—	—	—	—	288
—	3	17	—	2	22	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	—	396	—	—	—	—	396
—	—	—	—	—	—	—	1	13	—	3	191	208	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	5	1	1	—	—	7	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	217	—	—	728	55	—	—	783
—	—	—	—	—	—	1	—	57	6	3	142	209	—	—	248	—	—	—	248	—	21	1	52	15	29	—	—	96	1	367	—	—	—	—	2	—	7	—	—	7	—	9	1	2	1	589	—	—	320	224	8	5	557
25	31	95	5	9	165	1	1	70	6	6	333	417	—	—	248	—	—	—	248	—	23	1	57	16	30	—	—	103	1	376	—	—	—	—	2	—	7	—	—	7	—	9	1	2	1	971	—	1,306	1,049	279	8	5	2,647
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	1	12	13	—	15	—	56	—	—	5	—	61	—	95	1	—	—	—	—	—	18	—	—	18	—	19	—	—	—	114	4	—	—	135	39	—	174
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	—	78	1	—	79	8	10	5	137	16	1	28	1	183	—	290	—	—	2	1	1	1	114	—	2	116	—	121	—	—	—	411	4	—	—	407	149	—	556
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	9	—	7	5	1	—	1	14	1	25	—	1	—	4	17	—	62	3	—	65	2	89	—	—	—	114	4	—	—	67	129	—	196
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	7	2	—	—	9	—	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	—	—	—	139	2	—	141
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	4	—	70	9	—	79	4	66	—	66	23	—	3	—	92	—	246	—	—	—	—	9	—	76	—	1	77	—	86	—	—	—	352	12	—	—	232	83	—	365
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	18	—	148	11	12	171	12	101	5	266	51	4	36	2	359	1	668	1	1	2	5	27	1	270	3	3	276	2	315	—	—	—	983	24	—	—	1,030	402	—	1,432
25	31	95	5	9	165	1	1	70	6	6	333	417	1	18	248	148	11	12	419	12	124	6	323	67	34	36	2	462	2	1,044	1	1	2	5	29	1	277	3	3	283	2	324	1	2	1	1,954	24	1,306	1,049	1,309	410	5	4,079
—	—	—	—	—	—	—	—	36	—	3	77	116	1	—	—	—	—	—	—	—	14	—	21	—	4	—	—	25	2	42	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	158	—	—	218	116	1	1	336
—	1	1	—	1	3	—	—	1	—	—	4	5	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	12	—	—	—	—	12	—	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	—	201	5	41	—	—	247
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	17	1	15	—	1	—	—	16	—	34	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	35	—	—	—	70	—	—	70
—	1	1	—	1	3	—	—	37	—	3	82	122	1	—	—	—	—	—	—	—	32	1	48	—	5	—	—	53	2	89	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	214	—	201	223	227	1	1	653
25	32	96	5	10	168	1	1	107	6	9	415	539	2	18	248	148	11	12	419	12	156	7	371	67	39	36	2	515	4	1,133	1	1	2	5	29	1	277	3	3	283	2	324	1	2	1	2,168	24	1,507	1,272	1,536	411	6	4,732
1	—	—	—	2	3	—	—	3	—	4	16	23	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	26	—	—	20	—	—	—	20
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
26	32	96	5	12	171	1	1	110	6	13	431	562	2	18	248	148	11	12	419	12	156	7	371	67	39	36	2	515	4	1,133	1	1	2	5	29	1	277	3	3	283	2	324	1	2	1	2,194	24	1,507	1,293	1,536	411	6	4,753

***) Under dessa rubriker upptagas endast de såsom afgångna, hvilka ej inom årets slut återkommit.

Litt. C.

Uppgift för år 1853 å Allmänna Straff- och Arbetsfångarnes, Bekännelsefångarnes samt Krono-Arbetskarlarnes ålder.

	Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.											
	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Under 20 år	5	2	87	19	114	15	7	—	—	213	36	249
Mellan 20 och 25 år	51	8	289	78	416	39	106	1	—	863	125	988
» 25 och 30 »	172	15	368	81	359	78	99	4	—	1002	174	1176
» 30 och 35 »	288	29	299	72	320	55	13	3	—	923	156	1079
» 35 och 40 »	255	32	206	34	226	44	3	1	—	691	110	801
» 40 och 45 »	212	37	119	33	146	33	5	—	—	482	103	585
» 45 och 50 »	175	34	54	16	71	26	1	—	—	301	76	377
» 50 och 55 »	111	17	14	10	33	16	—	—	—	185	43	228
» 55 och 60 »	88	14	31	1	12	7	—	—	—	131	22	153
» 60 och 65 »	56	11	8	2	4	—	—	—	—	68	13	81
» 65 och 70 »	21	3	4	—	3	2	—	—	1	28	6	34
» 70 och 75 »	13	2	2	—	—	—	—	—	—	15	2	17
Fyllda 76 år	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
» 87 »	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Summa	1449	204	1508	346	1704	315	234	9	1	4904	866	5770

	De under årets lopp nykomne.										
	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater	Bekännelse-fångar.	Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	m.	q.	
Under 20 år	3	—	25	5	36	7	2	—	66	12	78
Mellan 20 och 25 år	9	3	105	11	112	15	20	1	247	29	276
» 25 och 30 »	28	1	108	15	133	26	22	4	295	42	337
» 30 och 35 »	25	2	97	17	109	24	13	1	245	43	288
» 35 och 40 »	20	—	67	9	85	12	3	1	176	21	197
» 40 och 45 »	17	3	50	7	37	11	1	—	105	21	126
» 45 och 50 »	6	1	24	5	19	9	—	—	49	15	64
» 50 och 55 »	5	1	16	2	4	4	—	—	25	7	32
» 55 och 60 »	4	2	8	—	1	2	—	—	13	4	17
» 60 och 65 »	5	1	4	2	—	—	—	—	9	3	12
» 65 och 70 »	1	—	2	—	—	—	—	—	3	—	3
» 70 och 75 »	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Fyllda 76 år	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
» 87 »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	123	15	506	73	536	110	61	7	1233	198	1431

	De vid årets slut qvarvarande.											
	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m	q.	
Under 20 år	3	—	57	16	74	8	7	—	—	141	24	165
Mellan 20 och 25 år	49	8	224	72	309	31	64	—	—	646	111	757
» 25 och 30 »	161	14	256	52	253	46	50	1	—	721	112	833
» 30 och 35 »	271	25	209	49	187	53	9	3	—	679	127	806
» 35 och 40 »	242	34	143	15	129	28	2	1	—	517	77	594
» 40 och 45 »	194	30	84	14	107	22	3	—	—	388	66	454
» 45 och 50 »	154	39	36	3	66	18	—	—	—	256	60	316
» 50 och 55 »	95	20	25	2	26	14	—	—	—	146	36	182
» 55 och 60 »	64	17	24	—	14	4	—	—	—	102	21	123
» 60 och 65 »	43	7	6	1	7	2	—	—	—	56	10	66
» 65 och 70 »	19	3	3	—	2	1	—	—	1	24	5	29
» 70 och 75 »	8	4	2	—	—	—	—	—	—	10	4	14
Fyllda 76 år	2	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	2
» 87 »	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Summa	1306	201	1069	224	1174	227	135	5	1	3689	653	4342

Uppgift för år 1853 å allmänna Straff- och Arbetsfångarnes, Bekännelsefångarnes samt Krono-Arbetskarlarnes födelseorter.

Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.

		Lifstidsfångar. m.	Lifstidsfångar. q.	Straff-fångar på bestämd tid. m.	Straff-fångar på bestämd tid. q.	Försvarslöse personer. m.	Försvarslöse personer. q.	Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelsefångar. m.	Bekännelsefångar. q.	Summa. m.	Summa. q.	Summa Summarum.
Stockholms Stad		59	27	70	16	206	54	27	—	—	362	97	459
Blekinge Län	i Stad	15	4	15	12	35	11	6	—	—	71	27	
	på Landet	74	11	96	13	67	12	9	1	1	247	37	382
Calmar d:o	i Stad	6	6	18	8	28	6	2	—	—	54	20	
	på Landet	91	7	88	18	115	22	15	—	—	309	47	430
Christianstads d:o	i Stad	2	3	4	—	2	4	3	—	—	11	7	
	på Landet	83	7	94	14	42	3	13	—	—	232	24	274
Elfsborgs d:o	i Stad	13	—	15	1	28	4	1	—	—	57	5	
	på Landet	88	2	84	13	112	5	6	4	—	294	20	376
Gefleborgs d:o	i Stad	14	2	7	1	5	4	1	—	—	27	7	
	på Landet	51	3	41	8	34	4	3	1	—	130	15	179
Gottlands d:o	i Stad	8	3	9	4	8	2	—	—	—	25	9	
	på Landet	18	5	22	3	3	1	2	—	—	45	9	88
Götheborgs d:o	i Stad	28	4	30	6	87	20	8	—	—	153	30	
	på Landet	37	8	37	5	44	3	12	—	—	130	16	329
Hallands d:o	i Stad	2	1	4	1	5	1	—	1	—	12	3	
	på Landet	41	—	40	7	18	2	1	—	—	100	9	124
Jemtlands d:o	i Stad	3	—	—	2	—	—	1	—	—	4	2	
	på Landet	3	—	5	1	1	—	1	—	—	10	1	17
Jönköpings d:o	i Stad	10	2	8	4	5	3	3	—	—	26	9	
	på Landet	40	9	44	11	56	6	8	—	—	148	26	209
Kopparbergs d:o	i Stad	8	—	11	—	15	2	3	—	—	37	2	
	på Landet	31	1	32	8	46	6	2	—	—	111	15	165
Kronobergs d:o	i Stad	4	2	2	—	7	2	1	—	—	14	4	
	på Landet	65	4	53	6	66	11	7	—	—	191	21	230
Malmöhus d:o	i Stad	18	4	44	4	20	2	4	—	—	86	10	
	på Landet	102	6	114	10	40	2	8	—	—	264	18	378
Nerikes d:o	i Stad	11	2	8	5	14	8	6	—	—	39	15	
	på Landet	38	6	45	14	48	9	3	—	—	134	29	217
	Transport	963	129	1040	195	1157	209	156	7	1	3323	534	3857

De under årets lopp nykomne.

		Lifstidsfångar. m.	Lifstidsfångar. q.	Straff-fångar på bestämd tid. m.	Straff-fångar på bestämd tid. q.	Försvarslöse personer. m.	Försvarslöse personer. q.	Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelsefångar. m.	Bekännelsefångar. q.	Summa. m.	Summa. q.	Summa Summarum.	Således har af hela den under årets lopp nykomne personalen varit född i
Stockholms Stad		2	—	25	8	83	23	8	—	—	118	31	149	hvar 9:de
Blekinge Län	i Stad	1	—	3	2	10	3	—	—	—	14	5		
	på Landet	9	1	27	1	19	—	—	—	—	55	2	76	» 19:de
Calmar d:o	i Stad	—	1	2	—	9	—	1	—	—	12	1		
	på Landet	10	—	37	3	33	5	3	—	—	83	8	104	» 14:de
Christianstads d:o	i Stad	—	—	2	—	—	—	2	—	—	4	—		
	på Landet	8	1	36	2	15	—	4	—	—	63	3	70	» 20:de
Elfsborgs d:o	i Stad	—	—	3	—	8	1	1	—	—	12	1		
	på Landet	11	—	35	1	41	1	2	4	—	93	2	108	» 13:de
Gefleborgs d:o	i Stad	—	—	3	1	—	3	—	—	—	3	4		
	på Landet	3	1	7	5	10	—	1	1	—	22	6	35	» 41:sta
Gottlands d:o	i Stad	1	—	3	2	1	1	—	—	—	5	3		
	på Landet	1	—	5	—	1	—	1	—	—	8	—	16	» 89:de
Götheborgs d:o	i Stad	4	—	6	1	9	10	1	—	—	20	11		
	på Landet	3	1	17	1	10	3	3	—	—	33	5	69	» 21:ste
Hallands d:o	i Stad	—	—	2	—	1	—	—	1	—	4	—		
	på Landet	2	—	13	1	2	1	—	—	—	17	2	23	» 62:dre
Jemtlands d:o	i Stad	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
	på Landet	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	» 1431:ste
Jönköpings d:o	i Stad	1	—	2	—	1	2	—	—	—	4	2		
	på Landet	5	1	24	1	16	2	2	—	—	47	4	57	» 25:te
Kopparbergs d:o	i Stad	—	—	5	—	7	—	—	—	—	12	—		
	på Landet	1	—	14	5	17	1	1	—	—	33	6	51	» 28:de
Kronobergs d:o	i Stad	—	—	1	—	4	1	—	—	—	5	1		
	på Landet	5	—	14	1	21	2	2	—	—	42	3	51	» 28:de
Malmöhus d:o	i Stad	2	—	20	—	8	—	3	—	—	33	—		
	på Landet	14	2	40	1	8	1	3	—	—	65	4	102	» 14:de
Nerikes d:o	i Stad	1	—	3	2	5	2	—	—	—	9	4		
	på Landet	7	1	12	1	17	2	2	—	—	38	4	55	» 26:te
	Transport	91	9	361	39	356	64	41	6	—	855	112	967	

De vid årets slut qvarvarande.

		Lifstidsfångar. m.	Lifstidsfångar. q.	Straff-fångar på bestämd tid. m.	Straff-fångar på bestämd tid. q.	Försvarslöse personer. m.	Försvarslöse personer. q.	Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelsefångar. m.	Bekännelsefångar. q.	Summa. m.	Summa. q.	Summa Summarum.	Således har af den vid årets slut qvarvarande personalen varit född i
Stockholms Stad		53	27	38	8	137	36	22	—	—	250	71	321	hvar 13:de
Blekinge Län	i Stad	14	4	11	10	18	8	4	—	—	47	22		
	på Landet	68	11	71	8	52	7	6	1	1	198	27	294	» 15:de
Calmar d:o	i Stad	6	6	17	4	17	2	1	—	—	41	12		
	på Landet	76	7	61	11	67	15	9	—	—	23	33	299	» 14:de
Christianstads d:o	i Stad	2	3	3	—	3	4	3	—	—	11	7		
	på Landet	76	7	74	12	32	2	5	—	—	187	21	226	» 19:de
Elfsborgs d:o	i Stad	12	—	13	1	20	3	1	—	—	46	4		
	på Landet	79	2	58	8	95	3	3	3	—	238	13	301	» 14:de
Gefleborgs d:o	i Stad	12	2	6	1	9	4	1	—	—	28	7		
	på Landet	47	3	25	7	19	4	1	—	—	92	14	241	» 18:de
Gottlands d:o	i Stad	6	3	8	3	5	1	—	—	—	19	7		
	på Landet	17	5	22	1	3	1	—	—	—	42	7	75	» 58:de
Götheborgs d:o	i Stad	23	3	18	1	58	19	3	—	—	102	23		
	på Landet	34	8	26	4	32	3	8	—	—	100	15	240	» 18:de
Hallands d:o	i Stad	3	1	4	—	5	1	—	—	—	12	2		
	på Landet	35	—	25	5	10	1	1	—	—	71	6	91	» 47:de
Jemtlands d:o	i Stad	3	—	—	2	—	—	1	—	—	4	2		
	på Landet	3	—	2	1	1	—	—	—	—	6	1	13	» 334:de
Jönköpings d:o	i Stad	10	2	8	1	4	2	2	—	—	24	5		
	på Landet	31	9	34	5	29	4	1	—	—	95	18	142	» 31:sta
Kopparbergs d:o	i Stad	8	—	7	—	12	—	2	—	—	29	—		
	på Landet	29	1	26	5	25	5	—	—	—	80	11	120	» 36:te
Kronobergs d:o	i Stad	4	2	2	—	6	2	1	—	—	13	4		
	på Landet	57	4	41	6	41	9	2	—	—	141	19	177	» 25:te
Malmöhus d:o	i Stad	16	4	34	1	17	1	1	—	—	68	6		
	på Landet	96	6	91	8	28	2	4	—	—	219	16	309	» 14:de
Nerikes d:o	i Stad	10	2	3	5	7	3	5	—	—	25	10		
	på Landet	37	6	25	8	23	3	1	—	—	86	17	238	» 18:de
	Transport	867	128	753	126	785	145	88	4	1	2497	400	2897	

	Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.												De under årets lopp nykomne.												Således har af hela den under årets lopp nykomne personalen varit född i	De vid årets slut qvarvarande.												Således har af de vid årets slut qvarvarande varit född i
	Lifstidsfångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelsefångar.		Summa.		Summa Summarum.	Lifstidsfångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelsefångar.		Summa.		Summa Summarum.		Lifstidsfångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelsefångar.		Summa.		Summa Summarum.	
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.			m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		
Transport	963	129	1040	195	1157	209	156	7	1	3323	534	3857	91	9	361	39	356	64	41	6	—	55	112	967		867	128	753	126	785	145	88	4	1	2497	400	2897	
Norrbottens Län . . . i Stad . .	4	1	1	2	2	3	—	—	—	7	6		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			4	1	—	—	1	3	—	—	—	5	4		
på Landet	11	1	2	3	3	—	—	—	—	16	4	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		11	1	2	2	3	—	—	—	—	16	3	28	hvar 16:de
Stockholms d:o . . . i Stad . .	4	2	2	2	4	5	1	—	—	11	9		—	—	1	—	—	4	1	—	—	2	4			4	2	—	2	7	3	1	—	—	12	7		
på Landet	40	6	31	12	30	6	3	—	—	104	24	148	2	—	9	3	9	5	1	—	—	21	8	35	hvar 41:te	33	6	21	5	25	6	—	—	—	79	17	115	» 38:de
Skaraborgs d:o . . . i Stad . .	8	2	11	2	15	5	10	—	—	44	9		—	—	1	2	4	1	2	—	—	7	3			8	2	9	1	13	4	6	—	—	36	7		
på Landet	74	13	101	26	98	17	6	—	—	279	56	388	11	1	37	7	44	9	1	—	—	93	17	120	» 12:te	63	11	76	20	79	12	2	—	—	220	43	306	» 14:de
Södermanlands d:o . . i Stad . .	9	2	16	7	16	4	4	—	—	45	13		—	—	1	1	6	—	—	—	—	7	1			8	2	8	7	10	4	3	—	—	29	13		
på Landet	27	5	32	16	28	7	12	—	—	99	28	185	2	—	10	3	13	4	2	—	—	27	7	42	» 34:de	24	5	23	12	13	6	7	—	—	67	23	132	» 33:dje
Upsala d:o . . . . . . i Stad . .	12	1	11	3	13	2	—	—	—	36	6		1	—	3	—	4	—	—	—	—	8	—			10	1	8	3	8	2	—	—	—	26	6		
på Landet	27	4	32	15	51	9	9	—	—	119	28	189	3	—	11	5	17	3	1	—	—	32	8	48	» 30:de	25	4	17	9	25	3	2	—	—	69	16	117	» 37:de
Westerbottens d:o . . i Stad . .	3	—	5	—	4	1	—	—	—	12	1		—	—	1	—	2	1	—	—	—	3	1			3	—	4	—	1	1	—	—	—	8	1		
på Landet	7	1	8	4	6	—	1	—	—	22	5	40	—	—	1	1	1	—	—	—	—	2	1	7	» 204:de	7	1	6	1	5	—	—	—	—	18	2	29	» 150:de
Wester-Norrlands d:o i Stad . .	4	—	7	3	4	2	—	—	—	15	5		—	—	—	2	1	—	—	—	—	1	2			4	—	3	—	2	2	—	—	—	9	2		
på Landet	19	—	8	1	9	4	—	—	—	36	5	61	—	—	2	—	4	2	—	—	—	6	2	11	» 130:de	17	—	4	—	6	4	—	—	—	27	4	42	» 103:dje
Westmanlands d:o . . i Stad . .	9	—	6	3	18	5	1	1	—	35	8		—	—	1	2	6	2	—	1	—	8	4			8	—	5	3	13	3	1	1	—	28	6		
på Landet	32	3	20	11	38	5	6	—	—	96	19	158	1	—	8	1	11	2	1	—	—	21	3	36	» 40:de	29	3	13	8	29	4	5	—	—	76	15	125	» 35:te
Wermlands d:o . . . i Stad . .	14	1	9	2	7	3	—	—	—	30	6		1	1	4	2	1	1	—	—	—	6	4			14	1	4	1	4	3	—	—	—	22	5		
på Landet	51	7	47	13	40	6	6	1	—	145	26	207	4	—	13	1	11	3	2	—	—	30	4	44	» 33:dje	47	7	29	10	27	4	6	—	—	109	21	157	» 28:de
Östergöthlands d:o . . i Stad . .	23	4	18	2	62	9	4	—	—	107	15		—	—	6	1	18	3	3	—	—	27	4			20	4	9	1	40	6	1	—	—	70	11		
på Landet	86	20	97	24	87	12	12	—	—	282	56	460	7	4	35	3	26	5	6	—	—	74	12	117	» 12:te	80	20	72	13	69	11	12	—	—	233	44	358	» 12:te
Norrige	4	2	3	—	1	1	3	—	—	11	3		—	—	1	—	—	1	—	—	—	1	1			4	2	2	—	1	1	1	—	—	8	3		
Preussen och öfriga Tyskland . .	2	—	—	—	2	—	—	—	—	4	—		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—			2	—	—	—	1	—	—	—	—	3	—		
Ryssland, Finland och Åland . .	10	—	1	—	8	—	—	—	—	19	—		—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—			8	—	1	—	6	—	—	—	—	15	—		
Okänd ort	6	—	—	—	1	—	—	—	—	7	—	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	» 358:de	6	—	—	—	1	—	—	—	—	7	—	36	» 121:te
Summa	1449	204	1508	346	1704	315	234	9	1	4904	866	5770	123	15	506	73	536	110	61	7	—	1233	198	1431		1306	201	1069	224	1174	227	135	5	1	3689	653	4342	

Uppgift för år 1853 på förhållandet mellan folkmängden i Stockholms Stad och hvarje Län, samt antalet af derstädes födde allmänna Straff- och Arbetsfångar, Bekännelsefångar samt Krono-arbetskarlar.

	Folkmängden vid slutet af år 1850.	Af de under loppet af år 1853 nykomne fångar och Krono-arbetskarlar voro inom hvarje Län födde:	Bland de under loppet af år 1853 nykomne fångar och Krono-arbetskarlar förhåller sig således antalet af de inom hvarje Län födde till hela folkmängden derstädes, såsom:	Af de vid 1853 års slut qvarvarande fångar och Krono-arbetskarlar voro inom hvarje Län födde:	Bland de vid 1853 års slut qvarvarande fångar och Krono-arbetskarlar förhåller sig således antalet af de inom hvarje Län födde till folkmängden derstädes såsom:
Stockholms Stad	93,070	149	1 till 624	321	1 till 289
Blekinge . . . . Län . .	107,827	76	1 » 1,418	294	1 » 367
Calmar . . . . . » . .	202,178	104	1 » 1,944	299	1 » 676
Christianstad . . » . .	189,627	70	1 » 2,709	226	1 » 839
Elfsborgs . . . . » . .	246,136	108	1 » 2,279	301	1 » 818
Gefleborgs. . . . » . .	120,158	35	1 » 3,433	241	1 » 494
Gottlands . . . . » . .	44,572	16	1 » 2,786	75	1 » 594
Götheborgs . . . » . .	187,583	69	1 » 2,718	240	1 » 781
Hallands . . . . » . .	105,726	23	1 » 4,596	91	1 » 1,162
Jemtlands . . . . » . .	52,271	1	1 » 52,271	13	1 » 4,021
Jönköpings . . . » . .	163,426	57	1 » 2,868	142	1 » 1,151
Kopparbergs . . » . .	151,497	51	1 » 2,971	120	1 » 1,262
Kronobergs . . . » . .	136,623	51	1 » 2,679	177	1 » 772
Malmöhus . . . . » . .	253,084	102	1 » 2,481	309	1 » 819
Nerikes . . . . . » . .	137,660	55	1 » 2,503	238	1 » 578
Norrbottens . . . » . .	55,751	—	—	28	1 » 1,990
Stockholms . . . » . .	114,643	35	1 » 3,275	115	1 » 997
Skaraborgs . . . » . .	199,897	120	1 » 1,591	306	1 » 653
Södermanlands . » . .	120,115	42	1 » 2,860	132	1 » 910
Upsala . . . . . . » . .	89,323	48	1 » 1,861	117	1 » 763
Westerbottens . » . .	70,758	7	1 » 70,108	29	1 » 2,440
Westernorrlands » . .	99,558	11	1 » 9,051	42	1 » 2,370
Westmanlands . » . .	96,691	36	1 » 2,686	125	1 » 773
Wermlands . . . » . .	221,885	44	1 » 5,043	157	1 » 1,413
Östergöthlands . » . .	222,484	117	1 » 1,902	358	1 » 621

Uppgift för år 1853 på de samhällsklasser, som Allmänna Straff- och Arbetsfångarne, Bekännelsefångarne samt Krono-Arbetskarlarne tillhört, innan de gjort sig till allmänt arbete förfallne.

Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.

	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Lärostaten med tillhörande betjente	6	—	1	2	—	1	—	—	—	7	3	10
Civilstatens Tjenstemän och betjente	8	9	17	7	9	8	—	—	—	34	24	58
Militärstaten samt Stads- och Brandvakter	193	33	228	43	328	58	234	1	1	984	135	1119
Sjömän	44	17	43	11	60	22	—	1	—	148	50	198
Handlande och deras betjente	13	1	8	8	21	4	—	1	—	43	13	56
Bruks- och Fabriks-idkare samt deras arbetare och betjente	43	15	43	9	72	13	—	—	—	158	37	195
Handtverkare samt deras arbetare och tjenstehjon	341	65	328	63	579	94	—	1	—	1249	222	1471
Bondeståndet samt deras tjenstehjon	691	42	781	165	570	75	—	4	—	2046	282	2328
Andra privates betjente	8	6	17	13	25	13	—	1	—	51	32	83
Fattighjon	4	—	5	—	5	—	—	—	—	14	—	14
Kringstrykande personer	57	2	32	—	24	5	—	—	—	113	7	120
Utländningar	4	2	3	—	4	—	—	—	—	11	2	13
Okändt yrke	37	12	2	25	7	22	—	—	—	46	59	105
Summa	1449	204	1508	346	1704	315	234	9	1	4904	866	5770
Anmärkning:												
Af desse äro gifte	311	40	273	52	115	15	15	—	—	714	107	821
enklingar och enkor	92	47	47	33	23	27	1	—	1	163	108	271
ogifte	1046	117	659	261	986	273	218	—	—	2909	651	3560
Summa	1449	204	*979	346	*1124	315	234	—	1	*2786	866	*4652

De under årets lopp nykomne.

	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.	Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m	q.	m.	q.		m.	m.	q.	
Lärostaten med tillhörande betjente	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Civilstatens Tjenstemän och betjente	—	—	6	2	3	1	—	—	9	3	12
Militärstaten samt Stads- och Brandvakter	10	4	68	11	110	27	61	—	249	42	291
Sjömän	2	—	20	1	16	6	—	—	38	7	45
Handlande och deras betjente	2	—	5	1	9	3	—	1	17	4	21
Bruks- och Fabriks-idkare samt deras arbetare och betjente	2	—	13	2	27	3	—	—	42	5	47
Handtverkare samt deras arbetare och tjenstehjon	31	5	124	15	150	36	—	1	306	56	362
Bondeståndet samt deras tjenstehjon	63	4	264	34	191	23	—	4	522	61	583
Andra privates betjente	1	—	2	4	8	2	—	1	12	6	18
Fattighjon	—	—	1	—	3	—	—	—	4	—	4
Kringstrykande personer	6	—	3	—	12	—	—	—	21	—	21
Utländningar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Okändt yrke	6	2	—	3	7	9	—	—	13	14	27
Summa	123	15	506	73	536	110	61	*7	1233	198	1431
Anmärkning:											
Af desse äro gifte	29	4	110	13	34	8	4	—	177	25	202
enklingar och enkor	10	2	19	10	5	9	1	—	35	21	56
ogifte	84	9	222	50	163	93	56	—	525	152	677
Summa	123	15	*351	73	*202	110	61	—	*737	198	*935

De vid årets slut qvarvarande.

	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Lärostaten med tillhörande betjente	6	—	1	2	—	1	—	—	—	7	3	10
Civilstatens Tjenstemän och betjente	8	9	9	3	4	6	—	—	—	21	18	39
Militärstaten samt Stads- och Brandvakter	175	31	170	15	208	49	135	—	1	688	96	784
Sjömän	39	17	28	7	35	16	—	1	—	103	40	143
Handlande och deras betjente	12	1	5	4	16	2	—	1	—	34	7	41
Bruks- och Fabriks-idkare samt deras arbetare och betjente	39	15	23	4	40	9	—	—	—	102	28	130
Handtverkare samt deras arbetare och tjenstehjon	319	65	228	38	436	67	—	—	—	983	170	1153
Bondeståndet samt deras tjenstehjon	615	41	561	119	397	51	—	2	—	1575	211	1786
Andra privates betjente	8	6	12	12	15	10	—	1	—	36	28	64
Fattighjon	4	—	4	—	1	—	—	—	—	9	—	9
Kringstrykande personer	51	2	26	—	15	—	—	—	—	92	2	94
Utländningar	4	2	2	—	3	—	—	—	—	9	2	11
Okändt yrke	26	12	—	20	4	16	—	—	—	30	48	78
Summa	1306	201	1069	224	1174	227	135	5	1	3689	653	4342
Anmärkning:												
Af desse äro gifte	265	40	274	40	111	14	12	1	—	663	94	757
enklingar och enkor	81	45	56	19	212	17	1	—	1	350	82	432
ogifte	960	116	739	165	851	196	122	4	—	2676	477	3153
Summa	1306	201	1069	224	1174	227	135	5	1	3689	653	4342

* *Anmärkning:* Rörande straff-fångar och försvarslöse personer af mankön är uppgiften, huruvida de varit gifte eller ej, ofullständig af det skäl, att Stamrullor och Kyrkoböcker vid Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen blifvit af fångarne förstörde.

Uppgift *för år 1853, utvisande af hvilka Auktoriteter allmänna Straff- och Arbetsfångarne, Bekännelsefångarne samt vid Krono-Arbets-Corpsens fästningsklass anställde personer blifvit till allmänt arbete dömde, äfvensom från hvilka Regementen de vid Krono-Arbets-Corpsens Soldatklass anställde karlar blifvit dit försände.*

Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.

I första instansen dömde af auktoriteter inom:	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Stockholms Stad	95	50	147	60	529	147	—	—	—	771	257	1028
Blekinge Län	98	7	151	19	92	25	—	1	1	342	52	394
Calmar »	84	7	93	20	120	23	—	—	—	297	50	347
Christianstads »	85	10	81	16	39	6	—	—	—	205	32	237
Elfsborgs »	71	3	100	12	110	8	—	4	—	285	23	308
Gefleborgs »	75	3	55	12	29	—	—	—	—	159	15	174
Gottlands »	27	6	26	7	2	—	—	—	—	55	13	68
Götheborgs »	53	14	56	12	144	27	—	1	—	254	53	307
Hallands »	42	2	48	9	14	2	—	—	—	104	13	117
Jemtlands »	10	—	6	1	1	—	—	—	—	17	1	18
Jönköpings »	52	11	50	7	44	10	—	—	—	146	28	174
Kopparbergs »	30	—	37	9	65	6	—	—	—	132	15	147
Kronobergs »	44	7	36	7	48	6	—	—	—	128	20	148
Malmöhus »	122	13	139	12	41	4	—	—	—	302	29	331
Nerikes »	54	5	47	13	59	10	—	—	—	140	28	168
Norrbottens »	17	3	2	4	2	—	—	—	—	21	7	28
Stockholms »	109	8	119	26	98	16	—	1	—	327	50	377
Skaraborgs »	82	16	46	18	25	1	—	—	—	153	35	188
Södermanlands »	32	5	38	19	26	2	—	—	—	96	26	122
Upsala »	48	2	31	5	30	3	—	—	—	109	10	119
Westerbottens »	12	1	6	4	7	1	—	—	—	25	6	31
Wester-Norrlands »	27	1	24	3	6	8	—	1	—	58	12	70
Westmanlands »	58	2	31	10	29	1	—	—	—	98	13	111
Wermlands »	54	4	41	15	24	—	—	1	—	120	19	139
Östergöthlands »	88	24	98	26	140	9	—	—	—	326	59	385
Summa	1449	204	1508	346	1704	315	—	9	1	4670	866	5536
Kapitulanter hafva blifvit utstrukne från:												
Kongl. Svea Lif-Garde	—	—	—	—	—	—	28	—	—	28	—	28
» Lif-Gardet till häst	—	—	—	—	—	—	13	—	—	13	—	13
» Andra Lifgarde	—	—	—	—	—	—	37	—	—	37	—	37
» Svea Artilleri-Regemente	—	—	—	—	—	—	33	—	—	33	—	33
» Götha d:o d:o	—	—	—	—	—	—	42	—	—	42	—	42
» Wendes d:o d:o	—	—	—	—	—	—	17	—	—	17	—	17
Transport	1449	204	1508	346	1704	315	170	9	1	4840	866	5706

De under årets lopp nykomne.

I första instansen dömde af auktoriteter inom:	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.	Således har af hela den under årets lopp nykomne personalen varit dömd
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		
Stockholms Stad	3	2	52	26	188	55	—	—	—	245	83	328	hvar 4:de
Blekinge Län	9	1	39	3	27	5	—	—	—	75	9	84	» 16:de
Calmar »	8	—	37	2	42	4	—	—	—	87	6	93	» 14:de
Christianstads »	6	1	34	2	13	—	—	—	—	53	3	56	» 24:de
Elfsborgs »	7	—	37	1	35	2	—	4	—	83	3	86	» 16:de
Gefleborgs »	4	—	13	5	5	—	—	—	—	22	5	27	» 51:ste
Gottlands »	3	—	9	1	1	—	—	—	—	13	1	14	» 98:de
Götheborgs »	5	2	17	1	24	14	—	1	—	47	17	64	» 21:ste
Hallands »	2	—	15	1	4	1	—	—	—	21	2	23	» 60:de
Jemtlands »	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	2	» 685:te
Jönköpings »	8	1	19	1	10	2	—	—	—	37	4	41	» 34:de
Kopparbergs »	1	—	16	4	21	1	—	—	—	38	5	43	» 32:dre
Kronobergs »	4	—	14	1	14	2	—	—	—	32	3	35	» 39:de
Malmöhus »	14	2	57	1	11	3	—	—	—	82	6	88	» 16:de
Nerikes »	8	2	16	2	13	2	—	—	—	37	6	43	» 32:dre
Norrbottens »	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Stockholms »	17	1	39	8	48	9	—	1	—	105	18	123	» 11:te
Skaraborgs »	3	—	14	2	9	1	—	—	—	26	3	29	» 47:de
Södermanlands »	2	—	6	2	11	1	—	—	—	19	3	22	» 62:dre
Upsala »	5	—	13	2	2	2	—	—	—	20	4	24	» 58:de
Westerbottens »	—	—	1	1	—	—	—	—	—	1	1	2	» 685:te
Wester-Norrlands »	—	—	1	—	3	3	—	1	—	5	3	8	» 171:ste
Westmanlands »	2	—	8	2	13	—	—	—	—	23	2	25	» 55:te
Wermlands »	6	—	12	3	4	—	—	—	—	22	3	25	» 55:te
Östergöthlands »	4	3	35	2	38	3	—	—	—	77	8	85	» 16:de
Summa	123	15	506	73	536	110	—	7	—	1172	198	1370	
Kapitulanter hafva blifvit utstrukne från:													
Kongl. Svea Lif-Garde	—	—	—	—	—	—	8	—	—	8	—	8	hvar 8:de
» Lif-Gardet till häst	—	—	—	—	—	—	9	—	—	9	—	9	» 7:de
» Andra Lifgarde	—	—	—	—	—	—	11	—	—	11	—	11	» 5:te
» Svea Artilleri-Regemente	—	—	—	—	—	—	5	—	—	5	—	5	» 12:te
» Götha d:o d:o	—	—	—	—	—	—	7	—	—	7	—	7	» 9:de
» Wendes d:o d:o	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	3	» 20:de
Transport	123	15	506	73	536	110	43	7	—	1215	198	1415	

De vid årets slut qvarvarande.

I första instansen dömde af auktoriteter inom:	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.	Således har af den vid årets slut qvarvarande personalen varit dömd
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		
Stockholms Stad	89	50	75	36	357	110	—	—	—	521	196	717	hvar 6:te
Blekinge Län	87	7	115	14	62	17	—	1	1	265	39	304	» 13:de
Calmar »	71	7	65	13	84	14	—	—	—	220	34	254	» 17:de
Christianstads »	79	10	64	14	29	5	—	—	—	172	29	201	» 22:dre
Elfsborgs »	60	2	77	8	87	6	—	3	—	227	16	243	» 17:de
Gefleborgs »	68	3	35	8	18	—	—	—	—	121	11	132	» 32:dre
Gottlands »	24	6	25	3	2	—	—	—	—	51	9	60	» 70:de
Götheborgs »	46	13	37	7	101	26	—	—	—	184	46	230	» 18:de
Hallands »	36	2	33	6	10	2	—	—	—	79	10	89	» 47:de
Jemtlands »	10	—	4	1	1	—	—	—	—	15	1	16	» 263:dje
Jönköpings »	46	11	41	2	23	5	—	—	—	110	18	128	» 33:dje
Kopparbergs »	28	—	27	6	41	4	—	—	—	96	10	106	» 39:de
Kronobergs »	36	7	27	6	27	4	—	—	—	90	17	107	» 39:de
Malmöhus »	115	13	100	6	31	3	—	—	—	246	22	268	» 16:de
Nerikes »	51	5	30	10	26	3	—	—	—	107	18	125	» 34:de
Norrbottens »	17	3	1	3	1	—	—	—	—	19	6	25	» 168:de
Stockholms »	98	7	94	20	82	7	—	1	—	275	34	309	» 13:de
Skaraborgs »	75	16	40	10	12	1	—	—	—	127	27	154	» 27:de
Södermanlands »	28	5	24	16	13	2	—	—	—	65	23	88	» 48:de
Upsala »	44	2	23	2	19	2	—	—	—	86	6	92	» 45:te
Westerbottens »	11	1	4	2	4	1	—	—	—	19	4	23	» 183:dje
Wester-Norrlands »	24	1	13	—	4	6	—	—	—	41	7	48	» 88:de
Westmanlands »	33	2	22	7	17	1	—	—	—	72	10	82	» 51:sta
Wermlands »	49	4	27	12	21	—	—	—	—	97	16	113	» 57:de
Östergöthlands »	81	24	66	12	102	8	—	—	—	249	44	293	» 14:de
Summa	1306	201	1069	224	1174	227	—	5	1	3554	653	4207	
Kapitulanter hafva blifvit utstrukne från:													
Kongl. Svea Lif-Garde	—	—	—	—	—	—	14	—	—	14	—	14	hvar 10:de
» Lif-Gardet till häst	—	—	—	—	—	—	8	—	—	8	—	8	» 17:de
» Andra Lifgarde	—	—	—	—	—	—	26	—	—	26	—	26	» 5:te
» Svea Artilleri-Regemente	—	—	—	—	—	—	17	—	—	17	—	17	» 8:de
» Götha d:o d:o	—	—	—	—	—	—	22	—	—	22	—	22	» 6:te
» Wendes d:o d:o	—	—	—	—	—	—	8	—	—	8	—	8	» 17:de
Transport	1306	201	1069	224	1174	227	95	5	1	3649	653	4302	

	Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.												De under årets lopp nykomne.												Således har af hela den under årets lopp nykomne personalen varit dömd:	De vid årets slut qvarvarande.												Således har af de vid årets slut qvarvarande personalen varit dömd
	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.		Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvarslöse personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.	
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.			m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		
Transport	1449	204	1508	346	1704	315	170	9	1	4000	866	5000	123	15	506	73	536	110	43	7	—	1215	198	1413		1306	201	1069	224	1174	227	95	5	1	3649	653	4302	
Kongl. Marin-Regementet	—	—	—	—	—	—	32	—	—	32	—	32	—	—	—	—	—	—	7	—	—	7	—	7	hvar 9:de	—	—	—	—	—	—	20	—	—	20	—	20	hvar 7:de
Kronprinsens Husar-Regemente .	—	—	—	—	—	—	14	—	—	14	—	14	—	—	—	—	—	—	7	—	—	7	—	7	» 9:de	—	—	—	—	—	—	6	—	—	6	—	6	» 22:dre
Wermlands Fältjägare-Regemente	—	—	—	—	—	—	14	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	» 61:ste	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1	» 135:te
Stockholms Stads Militaire-Corps	—	—	—	—	—	—	17	—	—	17	—	17	—	—	—	—	—	—	3	—	—	3	—	3	» 20:de	—	—	—	—	—	—	13	—	—	13	—	13	» 10:de
Summa Summarum	1449	204	1508	346	1704	315	234	9	1	4904	866	5770	123	15	506	73	536	110	61	7	—	1233	198	1431		1306	201	1069	224	1174	227	135	5	1	3689	653	4342	
Straff-fångar hafva blifvit dömde af:																																						
Kongl. Kammar-Rätten	—	—	4	—	—	—	—	—	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		—	—	3	—	—	—	—	—	—	3	—	3	hvar 935:te
» Slotts-Rätt	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	» 2805:te
Kämners- och Rådhus-Rätt																																						
i Stockholm . . .	99	51	127	60	—	—	—	1	—	227	111	338	4	2	40	26	—	—	—	1	—	45	28	73		90	51	63	36	—	—	—	1	—	154	87	241	» 11:te
i andra städer . .	284	55	303	97	—	—	—	—	—	587	152	739	28	5	98	19	—	—	—	—	—	126	24	150		258	54	207	59	—	—	—	—	—	465	113	578	» 5:te
Härads-Rätt	961	97	1000	189	—	—	—	8	—	1969	286	2255	82	8	346	28	—	—	—	6	—	434	36	470	hvar 2:dre	861	95	732	129	—	—	—	4	1	1597	225	1822	» 2:dre
Krigs-Rätt	102	1	74	—	—	—	—	—	—	176	1	177	7	—	22	—	—	—	—	—	—	29	—	29	» 25:te	96	1	64	—	—	—	—	—	—	160	1	161	» 17:de
Summa	1447	204	1508	346	—	—	—	9	—	2964	550	3514	121	15	506	73	—	—	—	7	—	634	88	722		1306	201	1069	224	—	—	—	5	1	2380	425	2806	
I andra instansen hafva Straff-fångar blifvit dömde af:																																						
Kongl. Svea Hof-Rätt	575	96	376	160	—	—	—	2	—	953	256	1209	35	3	102	38	—	—	—	2	—	139	41	180	hvar 2:dre	525	96	240	101	—	—	—	1	—	766	197	963	hvar 2:dre
» Götha d:o	410	79	277	111	—	—	—	7	—	694	190	884	49	8	100	18	—	—	—	5	—	154	26	180	» 2:dre	451	76	194	76	—	—	—	4	—	649	152	801	» 3:dje
» Skånska d:o	387	28	150	44	—	—	—	—	1	537	73	610	31	4	55	6	—	—	—	—	—	86	10	96	» 5:te	262	28	109	32	—	—	—	—	1	371	61	432	» 5:te
» Krigs-Hof-Rätten	76	1	36	—	—	—	—	—	—	112	1	113	7	—	16	—	—	—	—	—	—	23	—	23	» 21:ste	68	1	32	—	—	—	—	—	—	100	1	101	» 23:dje
Summa	1448	204	839	315	—	—	—	9	1	2296	520	2816	122	15	273	62	—	—	—	7	—	402	77	479		1306	201	575	209	—	—	—	5	1	1886	411	2297	
Rörande Straff-fångar och Försvarslöse har Kongl. Maj:t i Nåder pröfvat och afgjort målen för	820	192	649	246	231	105	3	9	1	1712	544	2256	61	13	165	47	35	20	1	7	—	269	80	349	hvar 4:de	724	189	518	167	169	65	1	5	1	1417	422	1839	hvar 2:dre

Litt. H.

***Uppgift** för år 1853 på förhållandet mellan folkmängden i Stockholms Stad och hvarje Län, samt antalet af de utaf Auktoriteterna derstädes dömde allmänna Straff- och Arbetsfångar, Bekännelsefångar samt Krono-arbetskarlar.*

	Folkmängden vid slutet af år 1850.	Af de under loppet af år 1853 nykomne fångar och Krono-arbetskarlar voro inom hvarje Län dömde:	Bland de under loppet af år 1853 nykomne fångar och Krono-arbetskarlar förhåller sig således antalet af de inom hvarje Län dömde till folkmängden derstädes, såsom:	Af de vid 1853 års slut qvarvarande fångar och Krono-arbetskarlar voro inom hvarje Län dömde:	Bland de vid 1853 års slut qvarvarande fångar och Krono-arbetskarlar förhåller sig således antalet af de inom hvarje Län dömde till hela folkmängden, såsom:
Stockholms Stad	93,070	323	1 till 234	717	1 till 130
Blekinge . . . . Län . .	107,827	84	1 » 1,284	304	1 » 355
Calmar . . . . . » . .	202,178	93	1 » 2,174	254	1 » 796
Christianstad . . » . .	139,627	36	1 » 3,586	201	1 » 945
Elfsborgs . . . . » . .	246,136	86	1 » 2,862	243	1 » 1,013
Gefleborgs . . . » . .	120,158	27	1 » 4,450	132	1 » 910
Gottlands . . . . » . .	44,572	14	1 » 3,184	60	1 » 743
Götheborgs . . . » . .	187,583	64	1 » 2,931	230	1 » 816
Hallands . . . . » . .	105,726	23	1 » 4,596	89	1 » 1,186
Jemtlands . . . . » . .	52,271	2	1 » 26,135	16	1 » 3,242
Jönköpings . . . » . .	163,426	41	1 » 3,986	128	1 » 1,277
Kopparbergs . . » . .	151,497	43	1 » 3,663	106	1 » 1,428
Kronobergs . . . » . .	136,623	35	1 » 3,904	107	1 » 1,277
Malmöhus . . . » . .	253,084	88	1 » 2,876	268	1 » 944
Nerikes . . . . . » . .	137,660	43	1 » 3,201	125	1 » 1,101
Norrbottens . . . » . .	55,751	——	——	25	1 » 2,230
Stockholms . . . » . .	114,643	123	1 » 932	309	1 » 371
Skaraborgs . . . » . .	199,897	29	1 » 6,893	154	1 » 1,299
Södermanlands . » . .	120,113	22	1 » 5,460	88	1 » 1,342
Upsala. . . . . . » . .	89,323	24	1 » 3,722	92	1 » 982
Westerbottens . » . .	70,758	2	1 » 35,379	23	1 » 3,072
Westernorrlands » . .	99,558	8	1 » 12,445	48	1 » 2,074
Westmanlands . » . .	96,691	25	1 » 3,864	82	1 » 1,179
Wermlands . . . » . .	221,885	25	1 » 4,475	113	1 » 1,964
Östergöthlands . » . .	222,484	85	1 » 2,617	293	1 » 759

Uppgift för år 1853 på de brott och förseelser, för hvilka allmänna Straff- och Arbetsfångarne, Bekännelsefångarne samt de vid Krono-Arbets-Corpsen anställde personer blifvit dömde före ankomsten till fängelse eller Krono-Arbets-Corpsen.

	Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.												De under årets lopp nykomna.												De vid årets slut qvarvarande.											
	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvars-lösa perso-ner.		Kapi-tulan-ter el-ler ut-struk-ne sol-dater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summa-rum.	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvars-lösa perso-ner.		Kapi-tulan-ter el-ler ut-struk-ne sol-dater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summa-rum.	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvars-lösa perso-ner.		Kapi-tulan-ter el-ler ut-struk-ne sol-dater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summa-rum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Majestätsbrott	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Mordbrand	11	—	10	5	—	1	—	1	—	22	6	28	—	—	2	—	—	—	—	1	—	3	—	1	11	—	6	4	—	1	—	—	—	17	5	22
Myteri och uppror	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Mord å föräldrar	5	1	—	—	—	—	—	—	—	5	1	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	—	—	—	—	—	—	—	5	1	6
Förgöring med förgift eller försök dertill	5	11	3	5	—	2	—	—	—	8	18	26	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	5	11	3	4	—	1	—	—	—	8	16	24
Barnamord och delaktighet deri	3	5	1	96	—	1	—	—	—	4	102	106	1	—	—	11	—	—	—	—	—	1	11	12	3	5	1	71	—	1	—	—	—	4	77	81
Annat mord och dråp eller delaktighet deri	135	16	201	6	8	—	—	8	—	352	22	374	9	1	37	1	2	—	—	6	—	54	2	56	124	16	174	4	7	—	—	5	—	310	20	330
Vållande till fosters död	—	—	1	45	—	—	—	—	1	1	46	47	—	—	1	9	—	—	—	—	—	1	9	10	—	—	1	26	—	—	—	—	1	1	27	28
Våld å föräldrar	2	—	—	—	6	1	—	—	—	8	1	9	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	2	—	—	—	6	1	—	—	—	8	1	9
» å husbönder och förmän	—	—	7	—	—	—	—	—	—	7	—	7	—	—	3	—	—	—	—	—	—	3	—	3	—	—	6	—	—	—	—	—	—	6	—	6
Domares öfverfallande i Embete	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Rätts- och Tullbetjentes ofredande	—	—	4	—	1	—	—	—	—	5	—	5	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	2	—	—	3	—	2	—	—	—	—	5	—	5
Edsöresbrott i allmänhet	—	—	67	2	4	—	—	—	—	71	2	73	—	—	33	1	2	—	—	—	—	35	1	36	—	—	32	2	6	—	—	—	—	38	2	40
Vägafrids- och hemfridsbrott	—	—	2	—	1	—	—	—	—	3	—	3	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	2	—	—	1	—	1	—	—	—	—	2	—	2
Bruk af lifsfarligt vapen	—	—	99	—	10	—	—	—	—	109	—	109	—	—	73	—	5	—	—	—	—	78	—	78	—	—	25	—	5	—	—	—	—	30	—	30
Tidelag	1	—	10	—	1	—	—	—	—	12	—	12	1	—	7	—	—	—	—	—	—	8	—	8	—	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Blodskam	2	—	1	3	—	—	—	—	—	3	3	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	3	—	—	—	—	—	3	3	6
Könsförbrytelser	—	—	9	—	—	—	—	—	—	9	—	9	—	—	9	—	—	—	—	—	—	9	—	9	—	—	9	—	—	—	—	—	—	9	—	9
Förfalskning af Bankosedlar eller utprångling deraf	10	—	2	—	5	1	—	—	—	17	1	18	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2	—	2	10	—	2	—	3	—	—	—	—	15	—	15
Dito af Mynt d:o	—	—	20	—	2	—	—	—	—	22	—	22	—	—	6	—	1	—	—	—	—	7	—	7	—	—	17	—	2	—	—	—	—	19	—	19
Förfalskningsbrott	2	—	8	1	49	2	—	—	—	59	3	62	—	—	4	—	19	—	—	—	—	23	—	23	2	—	5	1	28	—	—	—	—	35	1	36
Bedrägligt eller vårdslöst förfarande under konkurs	—	—	16	1	1	—	—	—	—	17	1	18	—	—	8	—	—	—	—	—	—	8	—	8	—	—	7	—	1	—	—	—	—	8	—	8
Rån och röfveri eller delaktighet deri	75	3	87	3	6	—	—	—	—	168	6	174	7	—	19	—	—	—	—	—	—	26	—	26	66	3	80	2	6	—	—	—	—	152	5	157
Poststöld	4	—	11	—	—	—	—	—	—	15	—	15	—	—	6	—	—	—	—	—	—	6	—	6	4	—	9	—	—	—	—	—	—	13	—	13
Kyrkostöld	44	—	4	—	2	—	—	—	—	50	—	50	—	—	2	—	1	—	—	—	—	3	—	3	41	—	4	—	2	—	—	—	—	47	—	47
Transport	300	36	565	167	97	8	—	9	1	971	212	1183	19	1	214	22	34	—	—	7	—	274	23	297	276	36	388	117	69	4	—	5	1	758	138	896

Den under årets lopp befintliga personalen, sedan de förflyttade och frivillige afdragits.

	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvars-lösa personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Transport	300	36	565	167	97	8	—	9	1	971	212	1183
Stöld med eller utan inbrott, 4:de resan och deröfver	651	129	—	139	22	8	—	—	—	673	137	810
Dito 3:dje resan	474	38	665	35	233	30	—	—	—	1372	207	1579
Dito 2:dra resan	2	1	193	5	636	98	—	—	—	831	134	965
Dito 1:sta resan	—	—	7	—	622	137	2	—	—	631	142	773
Innehafvande af dyrk	—	—	1	—	4	—	—	—	—	5	—	5
Snatteri	—	—	—	—	33	12	26	—	—	59	12	71
Tillgrepp af Kronans egendom	—	—	5	—	—	—	—	—	—	5	—	5
Förskingring af kronopersedlar	—	—	—	—	—	—	41	—	—	41	—	41
Dito af anförtrodt gods	—	—	1	—	2	—	6	—	—	9	—	9
Subordinationsbrott	22	—	49	—	5	—	18	—	—	94	—	94
Rymningsbrott	—	—	2	—	3	—	12	—	—	17	—	17
Fångspillning och fånges värjande	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1
Brott emot Tryckfrihetsförordningen	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Dito emot Tull- och Seglationsförfattningarne	—	—	18	—	—	—	—	—	—	18	—	18
Lösdrifveri och vanart samt mindre förbrytelser, såsom olofligt spel, slagsmål och fylleri m. m.	—	—	—	—	11	3	127	—	—	138	3	141
För brott och förseelser tilltalade, men i brist af laga bevisning ej sakfällde, utan under framtiden ställde	—	—	—	—	19	4	1	—	—	20	4	24
För brott ej tilltalade	—	—	—	—	17	15	—	—	—	17	15	32
Summa	1449	204	1508	346	1704	315	234	9	1	4904	866	5770

De under årets lopp nykomna.

	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvars-lösa personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Transport	19	1	214	22	34	—	—	7	—	274	23	297
Stöld med eller utan inbrott, 4:de resan och deröfver	65	10	—	—	1	—	—	—	—	66	10	76
Dito 3:dje resan	36	4	190	38	43	13	—	—	—	269	55	324
Dito 2:dra resan	1	—	66	13	192	29	—	—	—	259	42	301
Dito 1:sta resan	—	—	2	—	235	57	—	—	—	237	57	294
Innehafvande af dyrk	—	—	—	—	3	—	—	—	—	3	—	3
Snatteri	—	—	—	—	9	6	5	—	—	14	6	20
Tillgrepp af Kronans egendom	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Förskingring af kronopersedlar	—	—	—	—	—	—	10	—	—	10	—	10
Dito af anförtrodt gods	—	—	—	—	1	—	2	—	—	3	—	3
Subordinationsbrott	2	—	14	—	—	—	1	—	—	17	—	17
Rymningsbrott	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1
Fångspillning och fånges värjande	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Brott emot Tryckfrihetsförordningen	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	—	2
Dito emot Tull- och Seglationsförfattningarne	—	—	18	—	—	—	—	—	—	18	—	18
Lösdrifveri och vanart samt mindre förbrytelser, såsom olofligt spel, slagsmål och fylleri m. m.	—	—	—	—	2	—	42	—	—	44	—	44
För brott och förseelser tilltalade, men i brist af laga bevisning ej sakfällde, utan under framtiden ställde	—	—	—	—	8	2	—	—	—	8	2	10
För brott ej tilltalade	—	—	—	—	8	3	—	—	—	8	3	11
Summa	123	15	506	73	536	110	61	7	—	1233	198	1431

De vid årets slut qvarvarande.

	Lifstids-fångar.		Straff-fångar på bestämd tid.		Försvars-lösa personer.		Kapitulanter eller utstrukne soldater.	Bekännelse-fångar.		Summa.		Summa Summarum.
	m.	q.	m.	q.	m.	q.		m.	q.	m.	q.	
Transport	276	36	388	117	69	4	—	5	1	738	158	896
Stöld med eller utan inbrott, 4:de resan och deröfver	582	127	—	—	29	8	—	—	—	611	135	746
Dito 3:dje resan	428	57	503	89	168	26	—	—	—	1099	152	1251
Dito 2:dra resan	1	1	115	18	434	72	—	—	—	550	91	641
Dito 1:sta resan	—	—	5	—	428	97	—	—	—	433	97	530
Innehafvande af dyrk	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1
Snatteri	—	—	—	—	16	6	8	—	—	24	6	30
Tillgrepp af Kronans egendom	—	—	3	—	—	—	—	—	—	3	—	3
Förskingring af kronopersedlar	—	—	—	—	—	—	23	—	—	23	—	23
Dito af anförtrodt gods	—	—	1	—	1	—	4	—	—	6	—	6
Subordinationsbrott	19	—	45	—	3	—	13	—	—	80	—	80
Rymningsbrott	—	—	1	—	2	—	7	—	—	10	—	10
Fångspillning och fånges värjande	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	1
Brott emot Tryckfrihetsförordningen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Dito emot Tull- och Seglationsförfattningarne	—	—	8	—	—	—	—	—	—	8	—	8
Lösdrifveri och vanart samt mindre förbrytelser, såsom olofligt spel, slagsmål och fylleri m. m.	—	—	—	—	5	3	78	—	—	83	3	86
För brott och förseelser tilltalade, men i brist af laga bevisning ej sakfällde, utan under framtiden ställde	—	—	—	—	8	3	1	—	—	9	3	12
För brott ej tilltalade	—	—	—	—	10	8	—	—	—	10	8	18
Summa	1306	201	1069	224	1174	227	135	5	1	3689	653	4342

Uppgift *på antalet af dem, som, under loppet af år 1853, dels funnits å allmänna Straff- och Arbetsfängelserne samt i Länsfängelserne och vid Krono-Arbets-Corpsen för att förrätta ålagdt allmänt arbete, dels ock förvarats uti enskildt fängelse för att förmås till bekännelse af brott, äfvensom huru många af alla dessa under samma år afgått.*

	Lifstidsfångar.		Summa.	Straff-fångar på bestämd tid.		Summa.	Försvarslöse personer.				Summa.	Kapitulanter.		Summa.	Bekännelsefångar.		Summa.	Summa.		Summa Summarum.
							Dömde.		Frivillige.											
	m.	q.		m.	q.		m.	q.	m.	q.		Dömde.	Frivillige.		m.	q.		m.	q.	
Fångantalet har under loppet af år 1853 utgjort	1449	204	1653	1508	346	1854	1704	315	654	1	2674	234	54	288	9	1	10	5612	867	6479
Afgångne:																				
På grund af Kongl. Nåd	11	1	12	10	3	13	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	23	4	27
Efter tilländalupen arbetstid	—	—	—	349	82	431	267	48	259	—	574	56	18	74	—	—	—	949	130	1079
Efter besparad arbetsförtjenst till bestämdt belopp	—	—	—	—	—	—	67	—	3	—	70	—	—	—	—	—	—	70	—	70
Efter erhållet laga försvar	—	—	—	—	—	—	34	5	—	—	39	—	—	—	—	—	—	34	5	39
För sjuklighet eller bristande arbetsförmåga	—	—	—	—	—	—	31	—	3	—	34	5	—	5	—	—	—	39	—	39
Summa	11	1	12	359	85	444	401	53	265	—	719	61	18	79	—	—	—	1115	139	1254
eller af hela personalen procent	1	½	1	24	25	24	24	17	41	—	27	26	33	27	—	—	—	20	16	19
Döde	95	1	96	73	37	110	109	32	29	—	170	15	—	15	2	—	2	323	70	393
eller af hela personalen procent	7	½	6	5	11	6	6	10	4	—	6	6	—	5	22	—	20	6	8	6

Tabell öfver Sjukdomsförhållandet å Straff- och Arbetsfängelser, Krono-Arbets-Compagnier och Cellfängelser inom Riket år 1853.

Straff- och Arbets-Fängelser

	för Mankön. Långholmen. tillfrisknade.	döde.	Malmö. tillfrisknade.	döde.	Landskrona. tillfrisknade.	döde.	Ny-Elfsborg. tillfrisknade.	döde.	Christianstad. tillfrisknade.	döde.	Carlsten. tillfrisknade.	döde.	Carlskrona. tillfrisknade.	döde.	Warberg. tillfrisknade.	döde.	för Qvinkön. Stockholm. tillfrisknade.	döde.	Norrköping. tillfrisknade.	döde.	Götheborg. tillfrisknade.	döde.	Summa. tillfrisknade.	döde.
Febrar	38	4	39	—	42	1	4	—	19	—	8	2	7	—	32	3	17	1	33	—	20	3	259	14
Fross-Febrar	109	—	23	—	43	—	—	—	82	—	11	—	3	—	5	—	24	—	82	—	22	—	404	—
Utslags-Febrar	—	—	1	—	—	—	—	—	12	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	—
Böstinflammationer	55	4	24	3	11	—	—	1	5	—	4	3	1	2	14	8	8	2	15	1	—	—	137	24
Underlifsinflammationer	—	1	6	1	—	1	—	—	—	2	—	—	—	2	—	1	—	—	1	—	1	—	8	8
Catarrh	39	—	28	—	5	—	—	—	1	—	5	—	1	—	20	—	18	—	1	—	5	1	123	1
Cholera	50	51	—	—	—	—	12	14	—	—	—	—	21	13	—	—	41	31	—	—	—	6	124	115
Diarrhé	83	—	19	1	34	—	3	—	6	—	14	1	21	1	6	—	117	6	7	—	5	5	315	14
Colik	—	—	7	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	1	—	20	—
Magflen	15	1	6	1	—	—	1	—	—	—	1	—	2	—	8	—	8	—	2	—	1	—	44	2
Ros	—	—	2	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	3	—	5	—	1	—	15	1
Vattsot	6	1	1	1	3	2	—	—	4	1	1	1	1	—	3	—	4	4	5	—	2	1	30	11
Lungsot och chroniska bröstsjukdomar	30	17	19	4	43	3	1	6	—	3	16	3	5	7	7	4	10	7	3	2	—	—	134	56
Gikt och Rheumatism	7	—	3	—	63	—	1	—	1	—	4	—	6	—	10	—	9	—	16	—	4	—	124	—
Skörbjugg	30	—	8	—	4	—	2	—	—	—	10	—	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	57	—
Ögonsjukdomar	—	—	5	—	2	—	—	—	1	—	2	—	2	—	7	—	4	—	2	—	—	—	25	—
Öronsjukdomar	2	—	2	—	11	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	—
Blodflöden från Lifmodren eller Stolgången	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	12	—	1	—	—	—	16	—
Urinvägarnes sjukdomar	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	4	—
Hudsjukdomar, chroniska	12	—	46	—	13	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	22	—	19	—	—	—	113	—
Venerisk sjukdom	1	—	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	10	—	6	—	—	—	29	—
Slag och Lamhet	—	3	—	1	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6
Fallandesot	1	—	7	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	1	—	12	1
Ålderdom och allmän Svaghet	1	—	2	2	—	—	—	—	3	3	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	2	1	11	6
Hysteriska åkommor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	—	—	—	9	—
Fyllerigalenskap	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Sinnesrubbning och sjelfmord	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	2	—	1	—	3	—	1	—	12	—
Bensår	29	—	7	—	3	—	—	—	5	—	—	—	1	—	—	—	9	—	3	—	4	—	61	—
Yttre skador	30	—	59	1	63	1	—	—	8	—	15	1	10	1	12	—	14	—	3	—	1	—	215	4
Barnsbörd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	6	—
Summa	538	82	326	15	351	9	24	22	149	9	95	12	89	26	130	17	346	51	218	3	71	17	2,337	263
Qvarliggande sjuke till år 1854	48	—	10	—	11	—	15	—	14	—	26	—	4	—	9	—	40	—	15	—	5	—	197	—
Summa Summarum	586	82	336	15	362	9	39	22	163	9	121	12	93	26	139	17	386	51	233	3	76	17	2,534	—
Medeltal Fångar	608	—	725	—	292	—	114	—	154	—	242	—	150	—	383	—	362	—	244	—	72	—	—	—
Mortalitets-procent af Fångarnes medeltal	—	13,5	—	2,1	—	3,1	—	19,3	—	5,8	—	4,9	—	17,3	—	4,4	—	14,1	—	1,2	—	24,6	—	—

Krono-Arbets-Corpsen.

	1 Comp. Strömsholms Canal. tillfrisknade.	döde.	2, 3, 4 Comp. Carlsborg. tillfrisknade.	döde.	5 Comp. Carlskrona. tillfrisknade.	döde.	9, 10 Comp. Rindö. tillfrisknade.	döde.	Summa. tillfrisknade.	döde.
Febrar	3	1	23	1	28	—	84	5	138	7
Fross-Febrar	13	—	43	—	17	—	88	—	161	—
Utslags-Febrar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Böstinflammationer	5	3	18	3	3	1	45	6	71	13
Underlifsinflammationer	—	—	2	—	—	—	—	2	2	2
Catarrh	9	—	10	—	10	—	197	1	226	1
Cholera	9	9	—	—	31	24	22	32	62	65
Diarrhé	8	—	27	3	119	1	313	19	467	23
Colik	—	—	13	—	4	—	19	—	36	—
Magflen	—	—	2	—	17	—	2	—	21	—
Ros	2	—	4	—	—	—	44	—	50	—
Vattsot	2	—	4	—	1	—	25	6	32	6
Lungsot och chroniska bröstsjukdomar	5	—	9	—	4	—	12	3	30	3
Gikt och Rheumatism	4	—	28	—	11	—	6	—	49	—
Skörbjugg	2	—	10	—	1	—	6	—	19	—
Ögonsjukdomar	—	—	19	—	14	—	20	—	53	—
Öronsjukdomar	—	—	3	—	—	—	2	—	5	—
Blodflöden från Lifmodren eller Stolgången	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—
Urinvägarnes sjukdomar	—	—	9	—	—	—	3	—	12	—
Hudsjukdomar, chroniska	9	—	11	—	2	—	14	—	36	—
Venerisk sjukdom	3	—	4	—	—	—	3	—	10	—
Slag och Lamhet	—	—	3	—	—	—	—	1	3	1
Fallandesot	—	—	7	—	—	—	—	—	7	—
Ålderdom och allmän Svaghet	—	—	4	—	—	—	—	—	4	—
Hysteriska åkommor	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fyllerigalenskap	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Sinnesrubbning och sjelfmord	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bensår	2	—	3	—	16	—	30	—	51	—
Yttre skador	8	2	105	4	45	—	469	—	627	6
Barnsbörd	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Summa	85	15	361	11	323	26	1,404	75	2,173	127
Qvarliggande sjuke till år 1854	7	—	25	—	12	—	43	—	87	—
Summa Summarum	92	15	386	11	335	26	1,447	75	2.260	—
Medeltal Fångar	199	—	631	—	200	—	401	—	—	—
Mortalitets-procent af Fångarnes medeltal	—	7,5	—	1,7	—	13	18,7	—	—	—

Cell-Fängelser.

	Carlstad. tillfrisknade.	döde.	Christianstad. tillfrisknade.	döde.	Stockholm. tillfrisknade.	döde.	Fahlun. tillfrisknade.	döde.	Gefle. tillfrisknade.	döde.	Linköping. tillfrisknade.	döde.	Mariestad. tillfrisknade.	döde.	Wexiö. tillfrisknade.	döde.	Wenersborg. tillfrisknade.	döde.	Carlskrona. tillfrisknade.	döde.	Calmar. tillfrisknade.	döde.	Summa. tillfrisknade.	döde.	Summa Summarum. tillfrisknade.	döde.
Febrar	8	—	6	—	4	—	9	1	10	—	8	—	38	1	10	—	8	1	2	—	74	—	177	3	574	24
Fross-Febrar	10	—	15	—	8	—	4	—	—	—	11	—	15	—	1	—	7	—	5	—	60	—	136	—	701	—
Utslags-Febrar	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	6	—	20	—
Böstinflammationer	5	—	6	—	2	—	1	—	2	—	7	—	21	—	6	—	—	—	2	1	12	1	64	2	272	39
Underlifsinflammationer	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	2	12	12
Catarrh	7	—	—	—	5	—	—	—	—	—	9	—	13	—	8	—	1	—	—	—	2	—	45	—	394	2
Cholera	2	2	—	—	8	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	7	9	4	—	—	27	16	213	196
Diarrhé	27	—	2	—	27	1	2	—	14	—	17	—	49	—	5	—	18	2	10	—	19	—	190	3	972	40
Colik	9	—	—	—	—	—	—	—	2	—	6	—	10	—	4	—	—	—	1	—	9	—	41	—	97	—
Magflen	9	—	1	—	6	—	4	—	—	—	4	—	25	—	7	—	6	—	—	—	13	—	75	—	140	2
Ros	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	—	9	—	1	—	—	—	—	—	1	—	14	—	79	1
Vattsot	—	1	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	4	—	1	—	1	—	1	—	4	—	13	2	75	19
Lungsot och chroniska bröstsjukdomar	4	—	2	—	4	1	—	—	10	—	7	—	1	—	3	—	1	—	—	—	86	—	118	1	282	60
Gikt och Rheumatism	6	—	—	—	2	—	6	—	3	—	6	—	12	—	4	—	2	—	1	—	4	—	46	—	219	—
Skörbjugg	3	—	—	—	4	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	2	—	—	—	13	—	89	—
Ögonsjukdomar	3	—	1	—	—	—	1	—	1	—	2	—	2	—	1	—	1	—	—	—	23	—	35	—	113	—
Öronsjukdomar	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	—	—	—	1	—	1	—	1	—	3	—	9	—	29	—
Blodflöden från Lifmodren eller Stolgången	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3	—	6	—	—	—	2	—	1	—	4	—	18	—	35	—
Urinvägarnes sjukdomar	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	3	—	—	—	1	—	—	—	1	—	7	—	23	—
Hudsjukdomar, chroniska	3	—	8	—	3	—	2	—	5	—	8	—	24	—	6	—	23	—	1	—	23	—	106	—	255	—
Venerisk sjukdom	2	—	—	—	—	—	1	—	2	—	4	—	7	—	1	—	—	—	1	—	3	—	21	—	60	—
Slag och Lamhet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4	7
Fallandesot	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	5	—	7	—	26	1
Ålderdom och allmän Svaghet	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	16	7
Hysteriska åkommor	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	4	—	13	—	5	—	—	—	—	—	24	—	47	—	56	—
Fyllerigalenskap	1	—	—	—	2	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	6	1	7	1
Sinnesrubbning och sjelfmord	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	2	—	1	—	1	—	1	1	8	1	20	1
Bensår	3	—	2	—	2	—	4	—	4	—	6	—	6	—	—	—	3	—	1	—	2	—	33	—	145	—
Yttre skador	11	—	4	—	9	—	6	—	3	—	7	—	20	—	6	—	2	—	1	—	43	—	112	—	954	10
Barnsbörd	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	4	—	10	—
Summa	115	4	48	—	91	6	43	1	60	—	120	—	281	1	73	—	90	10	42	6	419	4	1,382	32	5,892	422
Qvarliggande sjuke till år 1854	1	—	1	—	2	—	—	—	3	—	2	—	20	—	1	—	9	—	1	—	3	—	43	—	327	—
Summa Summarum	116	4	49	—	93	6	43	1	63	—	122	—	301	1	74	—	99	10	43	6	422	4	1,425	—	6,219	—
Medeltal Fångar	37	—	65	—	62	—	37	—	30	—	78	—	129	—	38	—	71	—	71	—	111	—	—	—	—	—
Mortalitets-procent af Fångarnes medeltal	—	10,8	—	—	—	9,7	—	2,7	—	—	—	—	—	0,8	—	—	—	14,1	—	8,4	—	3,6	—	—	—	—

Obs. Som 6:te Krono-Arbets-Compagniet först i Augusti månad organiserades, har någon redogörelse för sjukdomsförhållandet derstädes icke blifvit här ofvan intagen.

Sammandrag öfver Fångvårdens inkomster, enligt Fångvårds-Styrelsens Hufvudbok för år 1853.

	Stats-anslag.			Ersättning af Stockholms Stads Militär-Kompani för befrielse från Korrektionisters bevakning.			Intresse-medel.			Arbetens bedrifvande.			Anmärknings-medel.			Diverse inkomster.			Summa.		
Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen	—	—	—	313	16	—	—	—	—	59,002	17	10	—	—	—	—	—	—	59,315	33	10
D:o D:o i Malmö	—	—	—	—	—	—	—	—	—	69,910	33	9	—	—	—	430	21	10	70,341	7	7
D:o D:o å Norrmalm i Stockholm	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22,379	41	9	—	—	—	2	24	—	22,382	17	9
D:o D:o i Norrköping	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36,096	7	3	—	—	—	80	35	6	36,176	42	9
D:o D:o i Götheborg	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,836	36	10	—	—	—	—	—	—	3,836	36	10
Christianstads Fästningsfängelse	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	10	—	1	10	—
Landskrona D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3,772	36	3	1	22	—	121	34	6	3,895	44	11
Warbergs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28,314	4	2	—	—	—	5,082	42	6	33,396	46	8
Krono-Arbets-Corpsens 1:a Kompani	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,712	46	—	—	—	—	17	40	2	10,730	38	2
D:o 2:a, 3:e och 4:e Kompanier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	57	6	8	—	—	—	—	—	—	57	6	8
D:o 5:e Kompani	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10,105	—	—	48	5	6	—	—	—	10,153	5	6
D:o 6:e D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	28	—	1	28	—
D:o 9:e och 10:e Kompanier	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	37	—	42	37	—
Blekinge Länsfängelse	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	9	8	1	39	—	166	25	10	182	26	6
Calmar D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	21	29	6	34	6	2	55	35	8
Christianstads D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	1	184	37	9	184	47	10
Elfsborgs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	617	29	1	617	29	1
Gefleborgs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	17	4	400	—	—	410	17	4
Gottlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	34	14	10	29	19	8	63	34	6
Götheborgs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	21	2	70	—	6	98	21	8
Hallands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	70	31	7	4	4	8	74	36	3
Jemtlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	10	11	—	—	—	12	10	11
Jönköpings D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—	—	122	8	9	172	8	9
Kopparbergs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	42	9	10	58	36	2	100	46	—
Kronobergs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	39	1	43	3	8	49	44	9
Malmöhus D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	504	34	3	9	7	—	513	41	3
Norrbottens D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	32	20	2	—	—	—	32	20	2
Skaraborgs D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	26	9	41	27	—	59	5	9
Stockholms D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	2	9	2	24	—	5	26	9
Södermanlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	30	—	70	—	11	72	30	11
Upsala D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	36	—	—	36	—
Wermlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	28	13	—	159	46	11	188	13	11
Westerbottens D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	3	8	—	—	—	4	3	8
Westmanlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	79	13	3	—	—	—	79	13	3
Örebro D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	66	14	—	17	45	—	84	11	—
Östergöthlands D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	50	—	—	48	14	2	168	—	—	266	14	2
Inkomster icke tillhörande viss Fångvårdsanstalt	774,000	—	—	—	—	—	150	—	—	—	—	—	2	21	—	86	15	8	774,258	36	8
Summa	774,000	—	—	313	16	—	150	—	—	246,252	—	4	1,117	16	2	8,068	26	3	1,029,901	10	9

Sammandrag öfver Fångvårds-Utgifterne, enligt Fångvårds-Styrelsens Hufvudbok för år 1853.

	Byggnader och Reparationer.	Förplägning.	Beklädnad.	Sängkläder.	Inventarier och Möbler.	Eldning och Lysning.	Renhållning.	Religionsvård.	Sjukvård.	Garnisonskostnad.	Bevakning.	Fångtransport.	Fångars afgång.	Straff-exekutionskostnad.	Uppfostringshjelp.	Generella Förvaltningskostnader.	Summa.	Arbetens bedrifvande.	Summa Summarum.
Straff- och Arbetsfängelset å Långholmen	4,960 42 3	34,839 6 4	5,482 46 2	681 33 3	47 — 3	1,333 25 4	1,079 25 1	1,003 41 10	3,091 27 4	16,434 31 5	7,655 17 8	—	292 31 3	—	—	4,158 19 1	81,061 11 3	58,815 3 8	139,876 14 11
D:o D:o i Malmö	962 23 —	35,516 32 6	5,920 41 8	2,744 47 5	9 12 —	1,170 5 3	839 25 3	862 30 8	2,471 31 7	13,968 47 9	6,933 27 3	—	209 15 —	—	—	2,888 18 11	74,498 22 3	50,939 33 5	125,438 7 8
D:o D:o å Norrmalm i Stockholm	4,006 27 10	16,551 9 4	2,142 22 8	1,075 37 10	43 32 8	819 20 7	1,286 12 —	895 16 5	1,461 40 8	—	2,068 — 5	—	191 41 8	—	—	2,938 39 9	33,481 13 10	10,636 15 3	44,117 29 1
D:o D:o i Norrköping	765 27 7	11,338 35 3	1,175 17 8	61 14 —	94 6 —	449 12 7	397 5 2	673 25 4	1,098 21 10	—	1,345 35 4	—	7 13 5	—	68 — —	2,059 29 6	19,534 3 8	32,836 6 8	52,370 10 4
D:o D:o i Götheborg	91 8 —	3,734 36 —	418 23 5	212 43 6	—	158 21 —	195 31 6	230 — 4	251 37 8	—	324 6 —	—	90 14 8	—	—	930 36 —	6,638 18 1	2,458 44 8	9,097 14 9
Carlskrona Fästningsfängelse	84 16 8	5,805 46 11	1,726 44 6	138 39 10	—	129 24 6	113 44 —	421 16 —	1,326 6 9	—	446 40 5	—	40 40 10	—	—	396 46 —	10,631 30 5	—	10,631 30 5
Carlstens D:o	217 8 7	12,546 22 1	3,696 12 5	593 27 6	141 20 —	529 4 —	314 2 —	388 32 —	2,250 36 6	16,479 9 9	1,440 25 2	—	77 46 —	—	—	722 24 —	39,397 30 —	—	39,397 30 —
Christianstads D:o	6 8 —	8,128 15 8	1,732 13 7	178 17 —	—	372 8 —	241 4 —	252 9 4	650 29 1	659 28 —	376 14 5	—	10 46 —	—	—	442 13 4	13,050 14 5	—	13,050 14 5
Landskrona D:o	629 19 —	12,631 24 3	2,911 14 4	1,068 38 9	28 — —	404 16 —	326 28 —	369 6 —	1,039 35 3	1,335 15 3	1,591 28 2	—	24 16 —	—	—	625 28 —	22,985 29 —	—	22,985 29 —
Ny-Elfsborgs D:o	119 13 10	6,652 11 4	937 20 8	176 32 —	— 40 —	295 46 —	152 16 —	238 4 —	374 20 5	203 44 1	220 47 1	—	58 32 —	—	—	524 28 —	9,955 19 5	—	9,955 19 5
Warbergs D:o	9,059 31 1	18,699 1 9	6,079 13 5	1,755 37 6	30 22 —	683 28 5	302 44 8	258 47 3	1,886 18 4	7,985 3 8	3,755 33 7	—	39 44 —	—	—	2,148 8 6	52,684 46 2	22,934 31 5	75,619 29 7
Krono-Arbets-Corpsens 1:a Kompani	69 37 10	11,565 15 4	4,891 2 11	1,319 33 9	—	1,182 22 8	97 16 —	252 38 4	1,086 6 8	—	53 29 4	—	34 35 2	—	—	3,733 2 2	24,286 — 2	—	24,286 — 2
D:o 2:a, 3:e och 4:de D:o	—	38,720 22 2	13,851 44 3	2,725 34 6	—	—	223 2 4	826 10 8	5,062 25 7	9,224 8 10	259 35 7	—	3 44 —	—	—	12,667 29 6	83,565 17 5	—	83,565 17 5
D:o 5:e D:o	315 16 7	11,900 7 10	4,363 8 8	151 32 —	7 22 8	450 13 4	115 13 4	82 18 8	1,412 31 10	466 28 8	1,944 12 —	—	40 40 10	—	—	3,447 32 10	24,697 39 3	—	24,697 39 3
D:o 6:e D:o	—	4,703 13 3	2,248 8 6	1,032 15 —	6 10 8	90 30 —	43 — —	68 41 2	245 21 7	3,283 2 6	18 5 4	—	—	—	—	1,976 45 6	13,716 1 6	—	15,716 1 6
D:o 9:e och 10:e D:o	—	25,384 18 5	9,359 — 3	1,096 2 9	—	17 39 —	268 45 6	352 — —	2,843 34 6	10,497 20 2	132 16 2	—	—	—	—	7,594 43 9	57,546 28 6	—	57,346 28 6
D:o 11:e D:o	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7 46 6	—	—	—	—	—	—	7 46 6	—	7 46 6
Stockholms Stads Kronohäkten	113 30 5	1,414 29 8	134 22 6	16 22 9	—	480 16 11	118 18 5	210 7 10	180 18 7	—	1,756 1 8	—	10 1 —	8 — —	—	177 2 —	4,619 27 9	—	4,619 27 9
Blekinge Länsfängelse	77 11 8	2,611 23 8	10 20 5	—	—	809 7 6	134 34 —	204 44 —	299 11 1	—	1,435 41 7	4,644 45 7	85 42 8	22 — —	33 16 —	779 22 —	11,148 32 2	—	11,148 32 2
Calmar D:o	192 11 4	4,343 46 10	26 — 8	4 32 —	4 — —	1,319 17 4	188 39 8	284 24 —	300 47 8	—	1,977 46 —	10,557 40 11	222 19 4	37 16 —	44 — —	815 28 —	20,319 33 9	—	20,319 33 9
Christianstads D:o	307 30 11	4,203 1 6	803 15 10	178 28 6	13 8 —	1,692 4 —	285 19 8	267 16 —	351 42 7	—	2,062 27 —	6,938 45 11	87 12 4	121 — 6	23 34 —	864 25 4	18,200 24 1	—	18,200 24 1
Elfsborgs D:o	644 20 8	4,098 29 10	767 47 11	105 41 4	132 40 —	1,267 4 —	165 16 —	335 12 —	439 35 8	—	2,239 19 6	8,095 31 8	112 22 —	16 — —	35 8 —	982 47 1	19,438 39 8	32 16 11	19,471 8 7
Gefleborgs D:o	587 9 2	2,042 36 4	82 21 8	4 36 —	—	355 6 6	122 19 4	212 28 8	389 9 8	—	1,473 26 4	6,992 41 2	334 39 —	—	47 24 —	856 30 5	13,501 40 3	—	13,501 40 3
Gottlands D:o	2 — —	1,000 7 8	280 20 —	—	13 — —	142 — —	56 21 4	146 8 —	111 27 8	—	538 15 5	934 9 11	—	16 — —	—	414 43 4	3,655 9 4	—	3,655 9 4
Götheborgs D:o	474 42 —	3,432 29 8	653 21 8	80 36 —	15 8 —	3 24 —	149 24 —	100 — —	151 21 1	—	1,245 2 —	6,504 — 7	115 12 —	16 — —	—	172 28 6	13,114 9 6	—	13,114 9 6
Hallands D:o	413 14 10	2,107 7 —	293 2 4	4 21 4	3 16 —	352 38 —	49 2 —	201 12 —	194 7 7	—	1,514 36 —	3,374 41 10	54 14 —	41 35 3	—	138 5 —	8,742 13 2	—	8,742 13 2
Jemtlands D:o	13 16 —	680 18 —	60 40 —	26 32 —	1 40 —	66 32 —	4 — —	100 — —	63 29 3	—	420 — —	1,062 9 11	76 16 —	16 — —	—	21 32 —	2,613 25 2	—	2,613 25 2
Jönköpings D:o	23 12 —	2,576 7 8	13 22 —	27 — —	75 32 —	348 21 4	23 2 8	200 — —	181 14 11	—	1,353 16 —	5,958 — —	192 20 —	16 — —	236 24 —	87 2 3	11,311 30 10	—	11,311 30 10
Kopparbergs D:o	98 23 —	1,261 28 10	—	2 37 4	64 32 2	533 46 8	79 34 6	211 29 4	242 37 2	—	1,737 4 1	3,260 9 9	140 32 2	16 — —	—	716 21 4	8,366 — 4	—	8,366 — 4
Kronobergs D:o	234 18 8	1,747 9 6	3 14 3	1 32 —	—	603 43 4	70 34 4	153 32 —	219 42 8	—	1,160 — —	3,853 9 1	109 — —	12 — —	134 16 —	640 2 —	8,943 13 10	—	8,943 13 10
Malmöhus D:o	15 34 —	3,302 36 9	10 16 —	69 32 —	2 4 —	201 45 6	108 13 4	100 — —	124 7 2	—	778 5 9	4,964 2 7	7 24 —	103 47 8	653 24 —	60 42 2	10,502 46 11	—	10,502 46 11
Norrbottens D:o	3 16 —	205 31 4	— 22 —	3 43 —	4 — —	93 8 —	44 24 —	75 — —	63 41 2	—	430 25 4	2,554 45 10	108 19 —	25 30 —	—	45 24 8	3,658 42 4	—	3,658 42 4
Skaraborgs D:o	1,386 31 4	5,448 15 11	83 24 11	69 23 9	54 9 4	998 31 8	75 12 8	307 8 —	698 41 4	—	1,809 38 5	14,335 5 10	103 — —	16 — —	—	905 35 4	26,291 38 6	—	26,291 38 6
Stockholms D:o	336 42 —	2,258 27 11	306 5 6	91 29 2	5 6 —	1,262 25 4	329 32 5	300 — —	353 27 2	—	1,673 24 2	5,485 36 3	209 35 8	16 — —	60 32 —	817 24 10	13,507 12 5	—	13,507 12 5
Södermanlands D:o	143 3 4	1,657 45 —	428 — 10	478 42 10	120 15 6	324 46 8	92 38 4	302 — —	187 18 11	—	1,983 37 4	3,526 23 10	116 42 —	9 16 —	—	90 44 —	9,462 38 7	—	9,462 38 7
Upsala D:o	137 2 —	2,050 39 3	297 12 8	—	11 24 —	380 10 —	24 8 —	64 7 8	244 10 4	—	806 32 —	3,549 8 1	37 36 —	16 — —	12 — —	69 9 2	7,700 7 2	—	7,700 7 2
Wermlands D:o	302 40 —	2,144 8 2	—	25 16 —	—	923 44 —	133 34 8	200 — —	297 15 —	—	1,694 24 4	7,764 20 11	228 32 —	—	224 16 —	874 12 —	14,813 23 1	—	14,813 23 1
Westerbottens D:o	2 32 —	511 16 4	21 4 —	6 42 —	2 18 6	78 31 —	7 20 —	100 — —	52 26 6	—	546 32 —	1,549 45 2	4 32 —	92 32 2	—	—	2,976 43 8	—	2,976 43 8
Wester-Norrlands D:o	574 8 —	1,330 2 1	162 27 —	37 14 —	— 32 —	13 16 —	38 26 8	172 18 —	109 12 —	—	887 8 —	4,618 36 8	47 42 —	—	53 16 —	310 11 —	8,355 29 5	—	8,355 29 5
Westmanlands D:o	137 17 4	2,748 35 7	605 44 8	525 18 —	62 40 —	336 45 4	15 16 —	196 29 4	300 29 11	—	1,202 44 2	6,401 20 11	183 25 —	16 — —	34 32 —	268 29 8	13,036 43 11	—	13,036 43 11
Örebro D:o	89 8 8	4,233 35 5	414 10 8	489 32 —	4 24 —	378 23 —	100 10 8	148 — —	322 7 3	—	1,438 28 —	5,887 1 —	115 30 —	16 — —	—	139 2 9	13,776 21 5	—	13,776 21 5
Östergöthlands D:o	281 29 10	4,928 34 —	41 30 6	134 8 —	41 36 —	1,411 29 —	339 3 4	204 16 —	269 19 1	—	1,620 39 1	7,939 — 5	92 41 —	16 — —	32 — —	825 4 5	18,178 2 8	—	18,178 2 8
Utgifter icke tillhörande viss Fångvårdsanstalt:																			
Kongl. Fångvårds-Styrelsen	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	25,611 20 3	25,611 20 3	—	25,611 20 3
Fångvården i allmänhet	—	—	—	—	10 — —	—	—	863 8 8	5,000 — —	—	150 — —	—	—	—	—	459 13 6	6,482 22 2	—	6,482 22 2
Summa	27,880 17 5	321,058 10 4	72,437 15 1	17,400 2 7	1,051 23 9	22,465 21 9	8,753 4 10	12,836 15 6	37,703 19 —	80,545 46 7	62,503 36 1	130,753 5 10	3,920 42 —	665 33 7	1,693 2 —	84,400 47 10	886,069 8 2	178,653 8 —	1,064,722 16 2

Anm. De i hufvudboken å särskilde conti bokförde utgifter för Straff- och Arbetsfängelset å Norrmalm 43 R:dr 16 sk. afskrifning, för Länsfängelset i Wermland 133 R:dr 16 sk. oriktig afföring, samt för Länsfängelset på Gottland 270 R:dr, utgörande bidrag till Arbetshuset i Wisby, samt enligt conto med aflidne Kamereraren vid Norrköpings Straff- och Arbetsfängelse, C. d'Aillys sterbhus 6 sk. afskrifning, äro här ofvan inberäknade i Generella Förvaltningskostnaderne för nämnde fängelser.

Norvège

Villes

voir ~~Christiania &c.~~

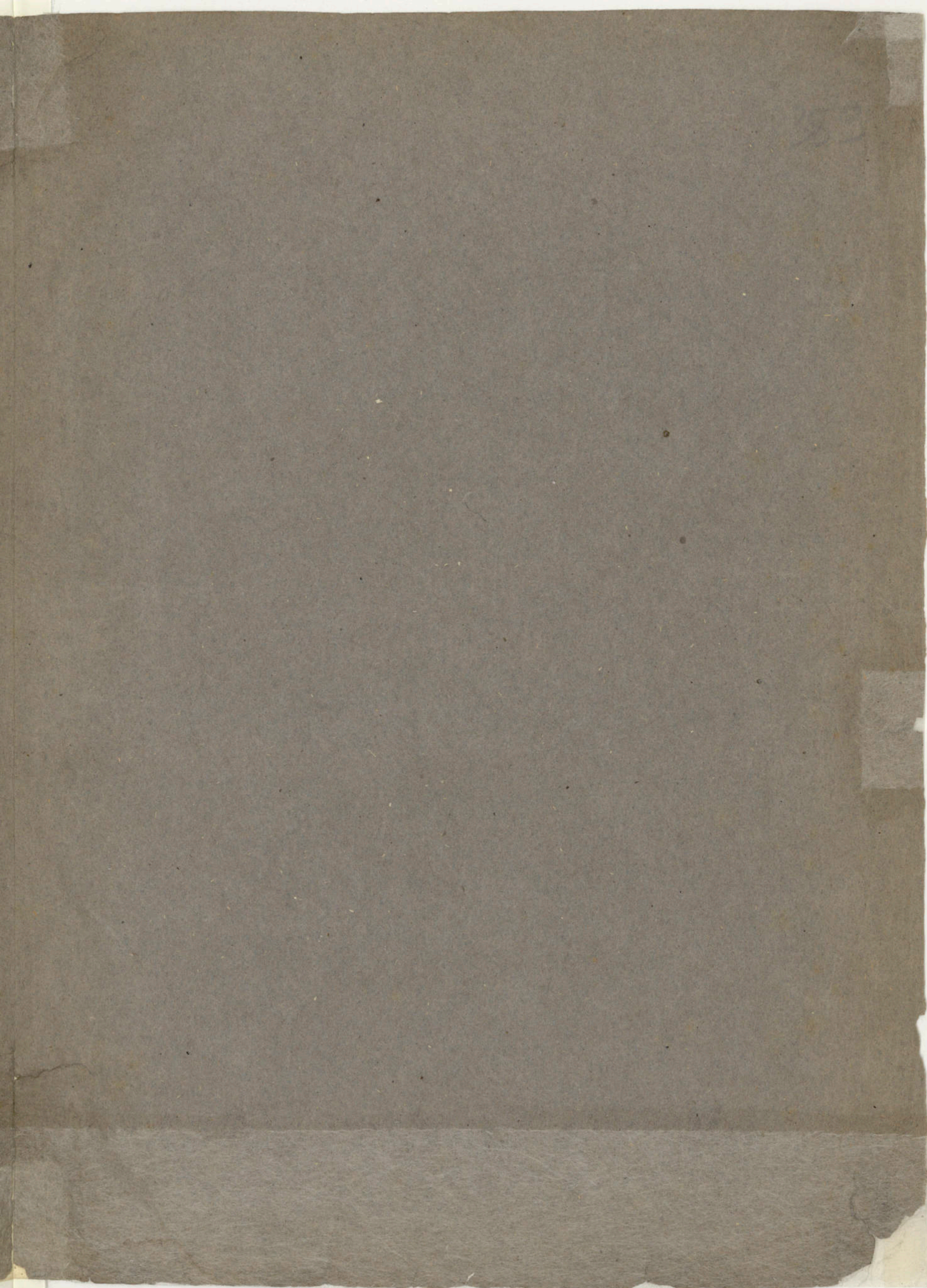

Christiania – Norvège

39/6

SG

392 bis

Navigation de Christiania
pendant l'année 1835

Pays de Provenance et de Destination	Entrée des bâtiments sous pavillon						Totaux par pays de l'entrée		Sortie des bâtiments sous pavillon						Totaux par pays de la sortie		Totaux par pays Entrée & Sortie réunies		Observations
	Norvégien		du pays de provenance		Tiers				Norvégien		du pays de destination		Tiers						
	Nombre	Tonnage	Nombre	Tonnage	Nombre	Tonnage	Navires	Tonnage	Nombre	Tonnage	Nombre	Tonnage	Nombre	Tonnage	Navires	Tonnage	Navires	Tonnage	
Angleterre	64.	14812	1.	201.	〃	〃	65.	15013	75	18075	1.	201.	〃	〃	76	18276	141.	33289	
Belgique	2	373	〃	〃	〃	〃	2	373	2.	433	〃	〃	〃	〃	2	453	4.	726	
Bresil	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	1.	181.	〃	〃	〃	〃	1.	181.	1	181.	
Danemark	57.	3544	194	9663	28.	2505	279	15712	16	997	187	9498	〃	〃	203.	10495	482	26107	
Altona	24.	3187.	1.	96	〃	〃	25	3283	7	934	〃	〃	〃	〃	7	934.	32	4217	
Espagne	6	2161	〃	〃	〃	〃	6	2161	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	6	2161	
France	75	15966	1.	232	〃	〃	76	16198	141.	32368	1	232	11	1923	153	34523	229	50721	
Hollande	2	696	2	273	〃	〃	4.	969	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	4.	969	
Mecklembourg	1.	64.	〃	〃	1	163	2	227	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2.	227.	
Portugal	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	
Prusse	8	715	〃	〃	10.	654.	18	1369	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	18	1369.	
Russie	7.	549	〃	〃	〃	〃	7	549	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	7	549.	
Suède	〃	〃	22	852	〃	〃	22	852	2	682	36.	2178	〃	〃	38	2860	60	3712	
Villes anséatiques	2	432.	3	720	3	390	8	1542	1.	181.	〃	〃	〃	〃	1.	181.	9	1723.	
	248	42499	244.	12037	42	3712	514.	58248	245	53871.	225	12109	11	1923.	481.	67903.	995	126,151.	

Navigation de Christiania
en 1836

Pays de Provenance et de Destination	Entrée des bâtiments sous pavillon: Norvégien		du pays de provenance		Tiers		Totaux par pays à l'entrée		Sortie des bâtiments sous pavillon: Norvégien		Pays de provenance		Tiers		Totaux par pays à la Sortie		Totaux par pays. Entrée & sortie réunies	
	Nombre	Tonnage	Nombre	Tonnage	Nombre	Tonnage	Navires	Tonnage	Nombre	Tonnage	Nombre	Tonnage	Nombre	Tonnage	Navires	Tonnage	Navires	Tonnage
Angleterre	76	16,231	″	″	″	″	76	16231	91	20703	″	″	″	″	91	20703	167	36934
Belgique	2	450	″	″	″	″	2	450	″	″	″	″	″	″	″	″	2	450
Bresil	1	181	″	″	″	″	1	181	1	181	″	″	″	″	1	181	2	362
Danemark	36	2053	185	9877	20	1812	241	13742	13	778	208	11071	1	73	222	11922	463	25664
Altona	28	3030	3	304	″	″	31	3334	10	1044	″	″	″	″	10	1044	41	4378
Espagne	8	2590	″	″	″	″	8	2590	″	″	″	″	″	″	″	″	228	52590
France	71	16455	1	232	2	430	74	17117	140	33232	1	232	7	1047	148	34511	222	51628
Hollande	2	634	1	87	″	″	3	721	″	″	1	87	″	″	1	87	4	808
Mecklembourg	1	64	″	″	1	63	2	127	″	″	″	″	″	″	″	″	2	127
Portugal	2	639	″	″	″	″	2	639	″	″	″	″	″	″	″	″	2	639
Prusse	25	2236	″	″	40	3090	65	5326	″	″	″	″	″	″	″	″	65	5326
Russie	3	333	″	″	″	″	3	333	″	″	″	″	″	″	″	″	3	333
Suède	3	118	9	607	[illegible]	[illegible]	12	725	7	1129	16	1357	″	″	23	2486	35	3211
Villes anseatiques	″	″	″	″	2	114	2	114	2	319	″	″	″	″	2	319	4	433
Papenbourg											1	79	″		1	79	1	79
Totaux	258	45014	199	11107	65	5509	522	61630	264	57386	227	12826	8	1120	499	71,332	1021	132,962

Tableau comparatif des principales Marchandis importées à Christiania, non compris les cereales, le Sel & le charbon, qui ont payé des droits de Douane à l'entrée pendant les années 1835 & 1836.

Noms des Marchandises	Quotité 1835	Quotité 1836	Valeur 1835	Valeur 1836
Alun	9000 ℔	11,000 ℔		
Amandes	5000 ℔	11,500 ℔		
Anis & fenouil	18000 ℔	25,000 ℔		
Arac N.B.		1300 pots		
Beurre N.B.		74,000 ℔		
Bois de Bresil &				
de Campêche brut	52000 ℔	75000 ℔		
d° moulu	•	30,000 ℔		
Bouchon N.B.		5000 ℔		
Cacao	3000 ℔	3600 ℔		
~~xxxxx~~				
Café	646,000 ℔	787,000 ℔		
Candle	800 ℔	2100 ℔		
Céruse N.B.		34,500 ℔		
Chanvre N.B.	11000 ℔	61,000 ℔		
Charbon N.B.		1000 tonnes		
Colle	3000 ℔	N.B.		
Coton en laine	61,000 ℔	70,500 ℔		
Couleurs N.B.		5000 ℔		

Noms des Marchandises	Quotité 1835	Quotité 1836	Valeur 1835	Valeur 1836
Cuirs à semelle	19000 ℔	32,000 ℔		
Eau de vie de raisin	81000 pots	147000 pots		
Ecorce de chine	N.B.	1000 ℔		
Esprit	41,000 pots	N.B.		
Etoupes	39000 ℔	35,500 ℔		
Fayence	25,000 ℔	22000 ℔		
Fer blanc	22,000 ℔	22000 ℔		
Figues	N.B.	2000 ℔		
Fil de coton	55000 ℔	64500 ℔		
Fromage	30,000 ℔	108,000 ℔		
Gingembre	3000 ℔	4500		
Graine de chanvre	32000 ℔			
Houblon	3000 ℔	5000 ℔		
Huiles	25000 ℔	29,000 ℔	[illegible]	
Hydromel	N.B.	15000 pots		
Indigo	2000 ℔	3000 ℔		
Laine	30,000 ℔	26,000 ℔		
~~Lard~~	N.B.	~~11,000 ℔~~		
Lin	39,000 ℔	60,000 ℔		

Noms des Marchandises	Quotité 1835	Quotité 1836	Valeur 1835	Valeur 1836
Marmites en fer	N.B.	10,000 ℔		
Melasse	148,000 ℔	208,000 ℔		
Miel	3000 ℔	34,000 ℔		
Oeufs	N.B.	50,000 pièces		
Oranges	3000 pièces	88,000 pièces		
Papier	6000 ℔	N.B.		
Parapluies	400 pièces	N.B.		
Peaux brutes				
& préparées	19,000 ℔	68,000 ℔		
Piment		4700 ℔		
Plomb en saumon	9000 ℔	6000 ℔		
Plomb à tirer	5000 ℔	6500 ℔		
Plumes à lits		7000 ℔		
Poivre	3000 ℔	9500 ℔		
Potasse	7000 ℔	30000 ℔		
Prunes	N.B. ℔	11,000 ℔		
Quincaillerie	30,000 ℔	33000 ℔		
Raisins secs	50,000 ℔	57,000 ℔		
Raisins de Corinthe	N.B.	3500 ℔		

Noms des Marchandises	Quotité 1835	Quotité 1836	Valeur 1835	Valeur 1836	Observations
Resine	7000 ℔	8000 ℔			
Ris	109,000 ℔	125,000 ℔			
Sagou	3,000 ℔	4000 ℔			
Savon	44000 ℔	20200 ℔			
Sel	6,200 tonnes	2,200 tonnes	N.B.		
Soirerie	N.B.	800 ℔			
Sucre brut	356000 ℔	510,000 ℔			
" rafiné	552000 ℔	383,000 ℔			
Suif	9000 ℔	35,000 ℔			
Sumak	5000 ℔	N.B. "			
Tabac	395,000	351,000 ℔			
Thé	9000 ℔	9000 ℔			
Tissus en coton	54000 ℔	74,300 ℔			
" en laine	63000 ℔	81,000 ℔			
Toiles d'emballage	18000 ℔	10,000 ℔			Vérifier l'article Toiles pour 1836
Toiles	43000 ℔	77,000 ℔			
" Ravending	N.B.	4000 ℔			
Verreries	9000 ℔	13			
Viande salée & fumée	N.B.	11000 15,000 ℔			
Vin	119,000 pots	134,000 pots			
Vinaigre	16,000 pots	32,000 pots			

395bis

Tableau comparatif des Marchandises exportées de Christiania pendant les années 1835 & 1836

Espèce de Marchandises	Unité	Angleterre Quotité 1835	Angleterre Quotité 1836	Angleterre Valeur en francs 1835	Angleterre Valeur en francs 1836	Belgique Quotité 1835	Belgique Quotité 1836	Belgique Valeur en francs 1835	Belgique Valeur en francs 1836	Bresil Quotité 1835	Bresil Quotité 1836	Bresil Valeur en francs 1835	Bresil Valeur en francs 1836	Danemark Quotité 1835	Danemark Quotité 1836	Danemark Valeur en francs 1835	Danemark Valeur en francs 1836	Altona Quotité 1835	Altona Quotité 1836	Altona Valeur en francs 1835	Altona Valeur en francs 1836	France Quotité 1835	France Quotité 1836	France Valeur en francs 1835	France Valeur en francs 1836	Suède Quotité 1835	Suède Quotité 1836	Suède Valeur en francs 1835	Suède Valeur en francs 1836	Villes anséatiques Quotité 1835	Villes anséatiques Quotité 1836	Villes anséatiques Valeur en francs 1835	Villes anséatiques Valeur en francs 1836	Totaux des quotités 1835	Totaux des quotités 1836	Valeurs totales en francs 1835	Valeurs totales en francs 1836
Anchois	Duzk	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	5000	4800			50	350															5050	5150		
Argent en barres	X	X	X											110,100	75,000 15.000 mark.																			110,000	75,000 15,000		
Avoine	tonne	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	600																				600	"		
Bière	pot.	"	"	"	"	"	"	"	"	1700	"	"																						1700	"		
Bois	Last	8020	9225			195	"			80	40			2160	1205			305	420			14905	15427							70	140			25780	26367		
Bouteilles	pièce	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	3000																				3000	"		
Clous	livre	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1000																				1000	"		
Couleur bleue	livre	"	8200											2000	1500			~~4200~~	14000															6200	23700		
Cumin	tonne	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	1695	700																			1695	700		
Farine de froment	livre	"	"	"	"	"	"	"	"	1500	"	.		"	"																			1500	"		
Fer	Skipp.	"	"	"	"	"	"	"	"	100	"			1441	2057																			1541	2057		
Gibiers	livre	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"		2000	4230																			2000	4230		
Graine de lin	tonne	"	"	"	"	"	"	"	"	–	"	"		331	2050																			331	2050		
Harengs	tonne	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	366								366	"		
Os	livre	78000	43200		"	"	"	"	"	"	"	"	"	"																				78000	43200		
Peaux de chèvre	livre	6000	11000																															6000	11000		
d°	pièce		2000																																4000		
Poissons secs	livre	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	8000				"	2500															8000	"		
Tourteaux de lin	livre	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	11,000	"			60,000	160,000															71,000	160,000		
Verreries de nouvelle	corbeille													232	245																			232	245		
Peaux de veau	livre		4000																															"	4000		
Peaux de [illegible]	pièce		1500																															.	1500		

Tableau comparatif des [des quantités de] Céréales, Sel & Charbon importés à Christiania pendant les années 1835 & 1836

Pays de Provenance	Froment 1835 Tonne	Froment 1836 Tonne	Orge 1835 Tonne	Orge 1836 Tonne	Seigle 1835 Tonne	Seigle 1836 Tonne	Avoine 1835 Tonne	Avoine 1836 Tonne	Malt 1835 Tonne	Malt 1836 Tonne	Bois 1835 Tonne	Bois 1836 Tonne	Pommes de terre 1835 Tonne	Pommes de terre 1836 Tonne	Sel 1835 Tonne	Sel 1836 Tonne	Charbon 1835 Tonne	Charbon 1836 Tonne	Observations
Angleterre	2200	〃	12,060		〃		〃		〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2700	〃	
Belgique																1000			
Danemark	9515	8720	66875	57625	39485	27505	1900	4310	250	750	385	〃	〃	〃	600	〃	〃	〃	
Espagne	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	12400	6500	〃	〃	
Hambourg	〃	〃	〃	〃	1700	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	
Mecklembourg	100	〃	1000	450	500	600	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	
Portugal	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2500	〃	〃	
Prusse	1250	1010	730	14,600	9350	29865	〃	200			〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	
2 Suède	17		990	600	202	100	1200	1895	〃	〃	〃	〃	1300	〃	〃	〃	〃	〃	
1 Russie	〃	〃	〃	〃	〃	150	〃	〃			〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	
France	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	〃	2500	〃	〃	
Totaux	13,082	9730	81,655	73,275	57,237	58,220	3400	6405	250	750	385	〃	1300	〃	13,000	12,500	2700	〃	

Norsk Handels Tidende N° 1183, 25 Janvier 1837) V.)

Tableau de quotités de Céréales, d'Eau de vie de grains & de Pommes de terre importées de l'Intérieur pendant l'année 1836 à Christiania

Mois	Eau de vie de grain		Orge		Gruau d'Orge		Farine d'orge		Pois		Avoine		Farine d'avoine		Froment		~~Seigle~~ de Froment		Farine de Seigle		Pommes de Terre		Observations
	unité	quotité	unité	quotité	unité	quotité	unité	quotité	unité	quotité	unité	quotité	unité	quotité	unité	quotité	unité	quotité	unité	quotité	unité	quotité	
Janvier	pots	73063	tonne	131½	tonne	"	tonne	55	tonne	1½	tonne	1004	tonne	538½	tonne	17	tonne	388	tonne	275½	tonne	1488 3/4	
Fevrier		86197		248		"		94½		3		1499½		1276½		244		542½		345		1269	
Mars		60,389½		237		"		61		"		1928½		729½		1½		345½		225½		1326	
Avril		4044		65½		"		10		4½		298		86½		"		29		2		674	
Mai		3950		30½		"		½		"		351½		166½		3		28		28		808¼	
Juin		30671		55½		"		3½		½		547		228½		1½		58½		65		666	
Juli		4315½		35		"		16½		1.		247		213½		"		32		57		250	
Août		3937		8		"		15		"		245½		184		"		69		18½		942	
Septembre		3209		21		"		13		2½		287		146		1		280		70½		2396½	
Octobre		4463		241		"		13		1½		1422½		223½		2		242½		80½		4970½	
Novembre		5878		271		"		86½		1½		1226		255		7½		172		58½		2730½	
Décembre		42494½		175½		"		25		1		1988½		517½		3		242		86½		2036	
Totaux	pots	322611½	tonne	1519½	tonne	"	tonnes	393½	tonne	17	tonne	11045	tonnes	4565½	tonne	280½	tonnes	2429	tonnes	1312½	tonne	19567½	

397

Korn-Indförsel til Christiania

fra 1827 til ultimo 1837.–

	Rug	Byg	Hvede.	Erter.	Malt.	Havre	Gryn.	Bygmeel	Hvedemeel	Recapitulation
1827	35800	37100	15300	1700	5900	2200	2700	Q 34000	Ct 110/m	Td. 100,800
1828	32300	40500	5700	1700	6800	1700	2500	" 21650	116/m	" 91,200
1829	36400	35400	3700	900	3600	150	1100	" 7000	52/m	" 81,200
1830	35000	45500	3100	1500	3700	1150	1350	" 83600	35/m	" 92,000
1831	60340	80500	3200	2200	3500	8000	1500	" 14200	106/m	" 160,700
1832	46000	54100	3800	3000	4100	14300	1450	" 130,200	45/m	" 127,400
1833	36600	62600	6400	2600	3700	3000	1950	" 150,600	24/m	" 117,000
1834	40000	102500	9400	2650	5750	3150	1900	" 83400	19/m	" 166,000
1835	54500	90400	14200	3900	5100	4100	2000	" 4000	125/m	" 175,000
1836	62100	79100	10650	3520	3400	8050	2400	" 13150	132/m	" 169,200
1837	97400	192,300	17900	8300	9000	14100	3250	" 7000	170/m	" 342,300

399

Cu. Christiania udført – 1835.

Malt	Cua	6,100 Ctt
Erter		3,800 –
Gryn		1.900 –

– 1836 –

Malt	Cua	4.100 –
Erter		4.100 –
Gryn		2500 –

Chr 20 Jan 1838.
Wnig

BIBLIOTHÈQUE SAINTE GENEVIÈVE SG

Cu. D. Kongl. Fransk Consulat

400

Det Kongl: Danske Consulat.

PRIIS - COURANT

over

Vine, Brændevine m. m. hos J. P. Larsen

I CHRISTIANIA.

	pr. Bouteille. Spdlr.	Skill.
RÖDE VINE: Lafitte (Chateauxvine, hjemkommen paa Flasker.)	1	
Laroze (Chateauxvine, hjemkommen paa Flasker.)		96
Margeaux (Chateauxvine, hjemkommen paa Flasker.)		84
Laroze		72
Do.		60
Do.		54
Hautbrion		80
Margeaux		72
Do.		60
Do.		48
Do.		40
Do.		36
St. Julien		60
Do.		48
Do.		40
Do.		36
Do.		32
Medoc		48
Do.		40
Do.		36
Do.		32
Do.		28
Do.		24
Do.		20
St. Estephe		40
Do.		36
Cotes		24
Do.		20
Do.		18
Portviin		108
Do.		90
Do.		80
Do.		68
Do.		56
Do.		42
Do.		32
Figueria		36
Burgunder, fineste Chambertin hjemkommen paa Flasker	1	48
Oeil de Perdrix (röd Champagne)	1	48
HVIDE VINE: Champagne, Cillery, mousserende	1	36
Do. Ay, do.	1	24
Do. Epernay do.	1	12
Do., ½ Flaske		78
Haut Sauterne		48
Graves & Sauterne		36
Do.		30
Do.		24
Langoirans		28
Do.		24
Cotes		20
Do.		18
Madeira		108
Do.		90
Do.		80
Do.		68
Do.		56
Do.		42
Do.		32
Teneriffe		36
Xeres		72
Do.		44

	pr. Bouteille. Spdlr.	Skill.
SÖDE VINE: Rivisaltes (Muscat-Vine.)		54
Frontignan & Lünel (Muscat-Vine.)		40
Picardan (Muscat-Vine.)		32
Do. (Muscat-Vine.)		28
Malaga		56
Do.		48
Do.		40
Do.		36
Do.		30
Do.		24
Corsicanerviin		28
RHINSKE VINE:		
Rudesheimer af 1783 (Cabinetviin, hjemkommen paa Flasker.)	2	60
Hochheimer af 1822 (Cabinetviin, hjemkommen paa Flasker.)	2	
Liebfraumilch 1822 (Cabinetviin, hjemkommen paa Flasker.)	1	72
Johannesberger af 1825	1	48
Do.	1	24
Do.		108
Do.		80
Marcobrunner af 1822		96
Nierensteiner af —		84
Rudesheimer		72
Do.		60
Braunsberger-Moselviin		60
FINE DESERTVINE:		
Ægte Caps Constantia pr. ½ Flaske	1	84
Tokayer — Do.	1	60
Lacrimae Christi	1	96
Cyper-Viin	1	48
Syracus	1	48
Heremitage		84
FINE FRANSKE LIQUEURS:		
Marachino	1	24
Parfait Amour, Creme d'Rose, — d'Noyau, Huil d'Orange, Persico		108
Parfait Amour, Creme d'Noyan & Persico paa ½ Flaske		64
BRÆNDEVINE:		
Ægte Cognac af 1802		72
Do. do. af 1810		54
Do. do.		48
Do. do.		42
Gammel Armagnac		36
Yngre Do.		32
Rom, St. Croix		60
Do. Jamaica		48
Do. do.		40
Arac, ægte Batavia, hjemkommen paa Flasker	1	
Do. paa do.		96
Do.		72

BRÆNDEVINE:

	pr. Bouteille. Spdlr.	Skill.
Arac . . . . „		60
Do. „		
Bordeaux-Brændeviin . . . . „		24
Do. . . . . „		21
Do. . . . . „		18
Do. . . . . „		
Aquavit af Maschmann . . . . „		28
Do. distilleret söd & Karve . . . . „		15
Do. simpel . . . . „		9

	pr. Bouteille. Spdlr.	Skill.
Double Broun Stout Porter, hjemkommen paa Flasker . . . . . . „		42
Lys Porter do. do. . . . . „		38
Porter, aftappet her . . . . „		30
Do. . . . . „		28
Do. . . . . „		24
Burton Ale . . . . „		32
Eddike, bedste Bordeaux . . . . . . „		15
Do. ringere . . . . „		12
Mjöd . . . . „		15

☞ **Ledige Flasker maae tilbageleveres, med Undtagelse for Champagne, Burgunder, Liqueurs, 1mo og 2de Sort Arac; Chateau, Desert- og Cabinetviin, hvis ei blive disse beregnede særskilt med 5 Skill. pr. Stk., men som igjen godtgjöres, naar de ubeskadigede leveres tilbage.**

CHRISTANIA, d. 29 Juli 1836.

Vaslys porto – „ 1 Sp 18
Talglys pr Bto 2 à 12

204

Armagnac	pr. Flaske	"	32 s.
Gammel Cognac	"	"	48 s.
8 Graders Druebrændeviin	"	"	18 s.
7 " d°	"	"	15 s.
Portviin	"	"	60 s.
Madeira	"	"	60 s.
Teneriffa	"	"	30 s.
Røde Viine			
St Estephe	"	"	36 s.
Medoc	"	"	24 s.
Cotes	"	"	18 s.
d° fruit	"	"	16 s.
Allehaande	pr. ℔	"	28 s.
Kaffee, naar mindst 10 ℔ tages	"	"	23½ s.
Candis	"	"	24 s.
Korender	"	"	20 s.
Eddike	pr. Pot	"	14 s.
Guul Havannasukker	pr. ℔	"	15 s.
Pulveriseret d°	"	"	20 s.
Ingefær	"	"	24 s.
Liqueur, fransk,	pr. Fl.	1 ℳ	12 s.
Muskatblommer	pr. Lod	"	10 s.
d° Nødder	"	"	10 s.
Nelliker	"	"	3 s.
Kardemommer	"	"	8 s.
Kanel	"	"	2 s.

Kapers	.	pr tt	28 s
Rosiner, Smyrna,			12.
Risengryn			11 s
Raffinade, (i toppeviis)			23 s
Sagogryn			18 s
Svisker			8 s
[illegible]			72 s
Hvedemel			8 s

for C. A. Bruenech & Co.

403

Det Norske Universitets Musæum for Nordiske Oldsager.

Grundlaget for den Samling af Nordiske Oldsager, som nu tilhører det Norske Universitet, er lagt af det kongelige Selskab for Norges Vel i Aarene 1810–1815. I Aaret 1823 blev det samlede, som dengang bestod af 236 Stykker, hvoraf kun faa særdeles mærkelige eller kostbare, skjænket til Universitetet. Der manglede dengang et passende Locale for Samlingen, og denne henlaae saaledes i flere Aar uordnet og ubenyttet. Först i 1828 blev et temmelig indskrænket Locale indrömmet til dens Opstilling, og derpaa Samlingen aabnet for Publicum til visse bestemte Tider. I 1833, da den allerede deels ved Kjöb deels ved Gaver var bleven betydelig forøget, erholdt den et rummeligere og for dens Bestemmelse bedre indrettet Locale. For Nærværende er den ordnet og catalogiseret under 832 Nummere og indeholder mange ikke alene antiqvarisk mærkelige men ogsaa tildeels kostbare Sager.

2

Samlingens 1ste Afdeling bestaaer af Oldsager af Steen fra en Tidsalder, da Brugen af de haardere Metaller endnu var ubekjendt. Dette Slags Oldsager findes i stor Mængde i Danmark og det sydlige Sverige, deels forsvildt liggende i Jorden, deels i Gravhöie, der undertiden tillige indeslutte enkelte raat arbeide Smykkesager af Guld eller Bernsteen, samt Levninger af ubrændte Menneskeskeletter eller Aske-Urner af brændt Leer af en raa Form. Steen-Oldsagerne synes overhovedet at pege mere hen til en Brug som Redskaber end som Vaaben. — I Norge og det nordlige Sverige er, saavidt vides, hidtil ikke opdaget nogen Gravhöi, som udelukkende har indeholdt Steensager, og som man paa Grund heraf kan antage for ældre end de haardere Metallers Brug. Der findes vistnok af og til Spyd-Odder, Knive, Meisler, Öxer og Hammere af Steen, men adspredt i Jorden. Denne Afdeling af Samlingen er saaledes, hvad Norske Sager angaaer, ikke meget betydelig. —

Den 2den Afdeling bestaaer af Oldsager fra en Tidsalder, da Kobberet anvendtes til Vaaben og Redskaber, men Brugen af Jernet endnu var ubekjendt. Ogsaa paa dette Slags Oldsager er Norge og det nordlige Sverige fattigt i Sammenligning med det sydlige Sverige og Danmark. Af saadanne Sager, fundne i Norge, indeholder imidlertid Samlingen nogle mærkelige Stykker

saasom flere vel conserverede Spyd-Odder af udmær-
ket Arbeide, fundne særskilt liggende under en Steen-
dynge, samt et Sværd, som tilligemed flere Smaa-
sager af Kobber og Stykker af groft uldent Töi er fun-
det i en Gravhöi fra Norges Vestkyst. Materien i dis-
se Sager er, som sædvanligt, ikke reent Kobber, men
et Slags Bronce, nemlig Kobber tilsat med Tin
for paa denne Maade at hærdes. –

Oldsagerne i begge ovennævnte Afdelinger maa
ansees for at være fra en aldeles forhistorisk Tid. –

Den 3die Afdeling bestaar af Sager fundne i
Gravhöie fra den hedenske Tid (altsaa ældre end Be-
gyndelsen af det 11te Aarhundrede), dog fra en Tid, da
Brugen af Jernet var almindelig. Denne Afdeling
er den rigeste og indeholder en Mængde Stykker,
der ere höist oplysende med Hensyn til de heden-
ske Nordmænds Sæder og Levemaade. Man finder
nemlig, at de have nedlagt i Graven med deres
Döde de Sager, som i Livet vare dem de dyre-
bareste: Vaaben, Smykker, Huusgeraad o.s.v. Af
Vaaben findes almindelig: Sværd, Öxer, Spyd,
Skjolde, Pile, Pantserskjorter – mere eller mindre
vel vedligeholdte; desuden findes: Knive, Saxe,
Smede-Redskaber, Bidsler, Sporer, Kjedler (deels af Mes-
sing deels af Jern), Bælter, Drikke-Kar (undertiden [illegible]
[illegible] af Glas); — videre: kostbare Smykker af Guld
til Halsen, Armene og Fingrene, figurerede Guldplader
bestemte til at bæres i Halskjeder, Perler af Beensteen

Glasmosaik og simpelt farvet Glas, samt af Guld og Bronce, Spænder af Guld, Sölv og Bronce, Diademer af Bronce og Sölv; — endvidere et Slags Guld- og Sölv-Ringe, brugte som Betalings-middel istedet for Mynt, smaa Dyre- og Menneske-Billeder af Rav eller Bronce, hvilke synes at have været Amuletter eller Afgudsbilleder, Terninger og Spillebrikker af Been; — endelig Grav-Urner, hvori Asken af de brændte Liig har været nedlagt. —

Disse Sager vidne overhovedet om en ikke ringe Grad af Kunstfærdighed. Flere af dem maa man vel antage at være af udenlandsk Arbeide, erhvervede ved Handel eller Plyndringer; men de fleste ere uden tvivl forfærdigede i Hjemmet. Sværdene — der almindelig ikke ere meget lange, indrettede til at føres med een Haand, oftest tveeggede, sjeldnere med flad Ryg — ere ofte ved Skaftet indlagte med Guld ~~og~~, Sölv eller Kobber og synes at have været af fortrinligt Staal. Det samme er Tilfældet med Spydene, hvis Od har været af meget forskjellig Form. Skjoldene vise sig at have været i Almindelighed smaa, rimeligviis cirkelrunde, af Træ med Jern-Beslag og en Jern-Bule paa Midten til Haandens Beskyttelse. Öxerne have været meget forskjellige med Hensyn til Bladets Form,

405

hvart större hvart mindre. – Grav-Urnerne ere ogsaa af meget forskjellig Störrelse, almindeligst af brændt Leer med adskillige Ziirater, ogsaa ofte udhugne af Steen med större eller mindre Kunstfærdighed. Undertiden synes man at have brugt til Askens Nedlæggelse Kar af Steen eller Metal, der forud have tjent til Husgeraad. – Smykkesagerne er det, der oftest vidne om en fremmed Oprindelse; især er dette Tilfælde med flere Stykker af det overordentlig mærkelige og kostbare Fund, der i 1834 blev gjort i Eger Præstegjeld i Buskeruds Amt, hvoriblandt befandtes en Guldplade med Græsk Indskrift, samt Arabiske, Græske og Franciske Guldmynter indrettede til at bæres som Smykker. Dette Fund er særskilt beskrevet ved Universitetets Program af 1835. Tvende andre mærkelige större Fund af Oldsager fra Ringerige fra Aarene 1824 og 1834 findes beskrevne i Annaler for Nordisk Oldkyndighed 1836–1837 pag. 142 – 159. –

Det maa forövrigt bemærkes, at de Sager, som under denne Afdeling indbefattes, oftest findes i Brudstykker og höist fortærede; – en naturlig Fölge af deres lange Henliggen i Jorden. Sagerne af Guld og undertiden de af Sölv ere de eneste som

som fuldkommen have conserveret sig. —

Den 4de Afdeling bestaar af fundne eller opbevarede *Sager fra den Christelige Middelalder samt endnu sildigere Tider*. Disse have i Almindelighed et mindre characteristisk Præg, i det de for en stor Deel findes dannede efter Udlandets Brug. Det som i denne Afdeling meest fortjener at lægge Mærke til er: *Drikkehornene*, af hvilke der findes et Par af særdeles mærkelig Form, — samt de saakaldte *Primstave*, eller Almanaker indskaarne paa Stave eller Plader af Træ. Forskjellige Slags Vaaben og Redskaber findes i denne Afdeling i en ikke ubetydelig Mængde; men de have som oftest kun lidet characteristisk ved sig. Det samme gjelder om de der forekommende Sager henhørende til den ældre christelige Kirketjeneste som Helgenbilleder, Vandkander og Røgelsekar. —

407 bis

Indgaaede Skibe og Varer til Christiania i 1 Qvartal 1837. Januar, Februar og Martz.

Antal Skibe	Flag	Drægtig	Fra hvilket Sted	Med Ladning af: Hvede	Byg	Rug		Fra Credit oplagene ere forhandlet:
			Januar –		intet.			
			Februar –		intet.			
			Martz. –		intet.			

1200 ℔ Piment
6300 „ Allun
4700 ℔ Blikplader.
6000 „ Blyhvidt.
9000 „ Bomuld
17000 „ Bomuldsgarn
12000 „ Bomulds manufactur Varer.
45,000 Pot Brændevin af Druer.
226,000 ℔ Caffé.
5200 Pot Eddike
50,000 ℔ Brasiltræ.
4500 „ Fennikel
2800 „ Kork.
5000 ℔ Hør.
11000 ℔ hvidt og farvet Lærred
18000 ℔ „ ublegt ditto.
2000 ℔ Mandler.
23,000 Pot Hamp og Linolie
3500 ℔ Ost.
17000 ℔ Riis
10,000 „ Rosiner
9000 ℔ Seil og Ravendug.
51,000 „ Sirup.
6000 ℔ Puntlöver
114,000 ℔ raat Sukker

106,000 ℔ raff. Sukker.
10,000 „ Talg
3,400 ℔ Thé
82,000 ℔ Tobak.
14,000 ℔ uldne Manufc. Varer
40,700 Pot Viin.
14,000 Sty Oranger.
50,000 „ ditto.

Udgaaede Skibe og Varer fra Christiania i 1 Qvartal 1837. Januar Febr og Martz.

Antal Skibe	Flag	Drægtig	Til hvilket Sted	Med Ladning af: Trælast Læster			
			Januar –	intet			
			Februar –	intet.			
			Martz				
1.	Norsk	113.	Havre –	160.	– „	— „	—

1 Quartal 1857.

Indgaaede Skibe og Varer til Christiania. 2^det Qvartal 1837. April.

Antal Skibe	Flag.	Drægtig Com. Læst	Fra hvilket Sted.	Med Ladning af. Hvede	Byg	Rug	Erter	Sæd.	Havre
1.	Dansk	17½	Stettin.			450.			
1.	do	20.	Cappelen.	130.	70	100.			
1.	do	21.	do		250	180			
1.	Svensk	32½	Callumborg		1000				
1.	Dansk	16.	Faaborg.		160	260			
1.	do	36.	Skielskiør.		1100				
1.	Norsk	32½	Holbeck.		230	250.			250.
1.	Svensk	~~38½~~	Malmöe		400	150.			150.
1.	Dansk	22½	Pillau			680.			
1.	do	29½	Kiøbenhavn			850.			
1.	do	45½	Kiöge.		1400				
1.	Svensk	30.	Callumborg	150.		620			
1.	do	31.	Malmöe.		650				
1.	do	31.	Ystad	200	170				
1.	Dansk	11.	Cappelen.	100	100	50.			
1.	do	20½	Aarhuus.	80	250	200.			
1.	Norsk	14.	Kiøbenhavn		400				
1.	Dansk	13.	Svendborg		260	50			
1.	do	27½	Kiöge		780				
1.	do	14.	Kierteminde		300				
1.	do	15.	Assens		180	180			
1.	do	19½	Heiligenhaf	260		50			
1.	do	14½	Svendborg		200	100.			
1.	Svensk	24.	Fredericia.		780				
1.	Dansk	19½	Kiøbenhavn.		600				
25 Skibe		595 Laster		920 Tdr	9280 Tdr	4170 Tdr			400 Tdr

I denne Maaned fortoldet fra Credit Oplag:

3000 ℔ Allehaande
2000 ℔ Annis.
4000 ℔ Blikplader
13.400 ℔ Bly i Klumper.
7000 ℔ Blyhvidt.
14000 ℔ Bomuld
16000 ℔ Bomuldgarn
17000 ℔ Bomuld manufactur varer.
45000 Pott Brændeviin af Druer.
1000 ℔ Cacao.
248,000 ℔ Caffe
2000 ℔ Corrender
2600 Pott Eddike.
13,000 ℔ Brasilie træ.
5000 ℔ Fennickel
3000 ℔ Hagel
3000 ℔ Honning.
18000 ℔ diverse Lorredet.
6000 Stk Oranger.
43,000 ℔ Riis
18,000 ℔ Rosiner
50,000 ℔ Sirup.
200,000 ℔ raat Sukker
172,000 ℔ raffin: D°
10,000 ℔ Sode.
140,000 ℔ Tobak.
40,000 Pott Viin.
4000 Snese Eg.

Udgaaede Skibe og Varer fra Christiania; 2de Qvartal 1837. April

Antal Skibe	Flag	Drægtig Com=Læst	til hvilket Sted	Med Ladning af: Trælast Læster	Stål Jern	Glas i Kurve og Kister	Kommen	Ansjos	Liin Kager
1.	Norsk.	61.	St Valery	90					
1.	Dansk	26	Kiöbenhavn	Ballast					
1.	do	15½	Horsens	do					
1.	do	23½	Aaeborg	do					
1.	Norsk	60.	London	90					10,000 ℔
1.	do	169.	do	280.					
1	do	28	England	40.					
1.	do	46.	Dublin	80					
1	do	30.	Portsmouth	50.					
1.	do	41½	do	60					
1.	do	38	Calais	60					
1	do	42½	Altona	60					
1	do	40½	Brighton	60					
1.	do	26	Altona	50				700 Dg	Blaafarve 5650 ℔
1.	do	99.	London	160					
1	Svensk	36	Warberg	Ballast					
1.	Norsk.	22½	Gravelines	40					
1	do	33.	Caen	40					
1.	do	35½	Newcastle	50					Been. 23,500 ℔
1	do	19.	Kiøbenhavn	30.				700 Dg	
1.	do	54.	England	80.					
1.	do	122	London	200					Gedeskind 10,400 ℔
1.	do	39½	England	60					
1.	do	53	do	80					
1.	do	55½	do	90					
1	do	52½	Portsmouth	90					
26 Skibe		1269 Læster		1840 Læster					
				er 1840.					

Indgaaede Skibe og Varer til Christiania i 2det Qvartal 1837. Mai.

Antal Skibe	Flag	Drægtig Com.-Læster	Fra hvilket Sted	Med Ladning af: Hvede	Byg	Rug	Havre	Saet	
1.	Dansk	20½	Saxkiöbing		540				
1.	do	17	Callumborg		300				
1.	do	17	Flensborg		50	150			
1.	do	15	Svendborg		500				
1.	do	19½	Stettin		200	350			
1.	do	8½	Bogense		100	200			
1.	do	13	Heiligenhof	150	200				
1.	do	17½	Fehmern	50	200	200			
1.	do	12½	Samsöe		100	150			
1.	Bremer	85½	Bremen						Tobak.
1.	Dansk	19	Hadersleben		200	350			
1.	Svensk	30½	Landscrona				900		
1.	Dansk	16	Callumborg		250	130			
1.	do	12	Aarhuus		100		100		
1.	do	13½	Saxkiöbing		300				
1.	do	17½	Ärröeskiöbing			150	200		
1.	do	6	Fredrikshavn						
1.	Svensk	24	Corsoer		800				Levende Fisk
1.	Norsk	48	Morlaix	Ballast					
1.	Dansk	16	Faaborg		180	200			
1.	do	13½	Odense		100	100			
1.	do	15	Stubkiöbing			300			
1.	do	12½	Hadersleben		200				
1.	do	49	Næstved		1500				
1.	do	17	Cappelen	30	140	180			
1.	do	20½	Sönderborg			400			
1.	Norsk	78½	Dieppe	Ballast					
1.	Hollandsk	22	Hamborg						Stykgods
1.	Svensk	30	Horsens				100		
1.	Norsk	78½	Torrevechia						
1.	Dansk	47	Aaeborg		800	600			
1.	Norsk	120½	Havre	Ballast					
1.	do	47½	Bordeaux						Stykgods.
1.	Svensk	29	Horsens		600	140			
1.	Preusser	73	Greifswalde			1350			
1.	Norsk	13	Aalborg			180	280		
1.	do	28½	Roeskilde		300				
1	do	49	Altona						Stykgods
1	Dansk	13½	Cappelen		150	140			
1.	do	16	Svendborg		400				
1.	do	27	Holbech		700				
1.	do	14½	Cappelen	80	100	100			
1.	do	16	Corsöer		300				
1.	Norsk	59	Dunkirque	Ballast					
1.	Svensk	34	Udewalla				800		
1.	Norsk	73½	Dunkirque	Ballast					
1.	Lübekker	89	Antwerpen	do					
1.	Norsk	118½	Havre	do					
1.	do	62	Dieppe	do					
1.	do	39	Caen	do					
1.	do	22½	Weymouth	do					
1.	do	100½	Cherbourg	do					
1.	do	126½	Havre	do					
1	do	17½	Hull						Stykgods
1.	do	41½	Altona						do
1.	do	144	London						do
1.	Dansk	24	Cappelen		200	250			
1	do	13	Svendborg		200				
1.	Norsk	127½	London	Ballast					
1.	do	134	do	do					
1	Dansk	ikke maalt	Weile		950				
1.	Svensk	44½	Næstved		1300				
1.	Norsk	25	Kiöbenhavn						Stykgods
1.	do	65	Honfleur	Ballast					
1.	do	54½	Sunderland						Steenkul
1.	Dansk	54½	Aaeborg		700	400	400		
1.	Norsk	40	Altona						Stykgods
1.	Dansk	16	Stettin			250			
1.	Norsk	102	Havre	Ballast					
1.	do	140½	Cherbourg	do					
1.	Dansk	17	Callumborg		200				
1.	do	40½	Pillau		1500				
1	Preusser	36½	Greifswalde	700	190				
1.	Norsk	57½	Dieppe	Ballast					
1.	Preusser	18½	Stralsund		130	300			
1.	Norsk	14½	Gothenborg						Stykgods
1.	Dansk	14	Kierteminde		400				
1.	do	15½	Aarhuus		240		100		
1.	do	21	Stettin			570			
1.	do	48	do		300	680			
1.	do	7½	Cappelen	30		20			
1.	do	21	Arröe		280	280			
1.	do	10	Heiligenhof		300				
1.	Norsk	57	Pillau			1250			
1.	Dansk	6½	Fredrikshavn						Levende Fisk
1.	Norsk	19	Kiøbenhavn						Stykgods
1.	Dansk	36	Hamborg						do
1.	Svensk	29	Kierteminde			900			
1.	Dansk	34	Stettin		500	580			
1.	do	12½	Samsöe		300	50			
1.	Norsk	16	Kiöbenhavn						
1.	do	34	Aalborg		750		400		
1.	do	44	Caen	Ballast					
1.	Dansk	41	Holbech		1300				
1.	do	16	Callumborg		300	100			
1.	Norsk	9	Aarhuus				100		
1.	Dansk	19	Stettin		580				
1.	do	10½	Samsöe		200				
1.	do	19½	Stettin	50	150	280			
1.	Norsk	94	Havre						Stykgods
1.	do	13½	Assens		540				
1.	do	26	Altona						Stykgods
1.	do	55½	do						do
1.	Dansk	23	Pillau		200	450			
1.	Norsk	63	Hull	Ballast					
1.	Dansk	20	Arnis	48	400				
1.	do	15	Assens		300	100			
1.	do	21	Nakskov		580				
1.	Norsk	76	Altona						Stykgods
1.	do	69	Newcastle						Steenkul, Slibestene og Stykgods
110 Skibe		4222		1138 Td:	22750 Td:	11750 Td:	3380 Td:		

Udgaaede Skibe og Varer fra Christiania i 2 Qvartal 1837. Mai.

Antal Skibe	Flag	Drægtig Comm. Læster	til hvilket Sted	Læster Trælast	Stangjern	Kornvarer	Glas i Kurve & Kister	Ansjovis	Oliekager	Been
1.	Norsk	19½	England	30.	—	—	—	—	—	28,000 ℔
1.	do	57½	do	80.						
1.	do	92½	London	140.						
1.	do	120½	Brest	180.						
1.	do	173½	London	240.						
1.	do	132	do	190						
1.	do	39	England	50.						
1.	do	25½	Caen	40.						
1.	do	64	England	90.						
1.	do	56	Boulogne	80.						
1.	do	75½	England	~~Ballast~~ 100.						
1.	do	40½	do	50						
1.	do	48	Morlaix	60.						
1.	Hanoder:	22.	Emden	Ballast						
1.	Norsk	71.	St Valery	100.						
1.	do	54½	Dunkerque	80.						
1.	do	36.	Caen	50.						
1.	do	32½	do	50.						
1.	Bremer	85½	Bordeaux	110.						
1.	Norsk	78½	Cherbourg	100.						
1.	do	45.	Caen	70						
1.	do	29	do	40						
1.	do	100½	Havre	140						
1.	do	111½	do	150.						
1.	do	43.	Roschoff.	60.						
1.	do	120½	Havre	180						
1.	do	28.	Caen	40						
1.	do	202½	London	290.						
1.	do	58.	Roscoff	80						
1.	do	59	Brügge.	80						
1.	do	39	Crotoi	60						
1.	Dansk	47.	Bordeaux.	70						
1.	Norsk	49.	Altona	60.	—	—	—	—	36,000 ℔	
1.	do	126½	Havre	190.						
1.	do	77½	Boulogne	100.						
1.	do	89½	England	120.						
1.	do	73½	Calais.	100.						
1.	do	64½	Calais.	90.						
1.	do	62.	Dieppe	90						
1.	do	65.	Jersey.	90						
1.	do	47½	Bordeaux	70.						
1.	do	110½	London	180						
1.	do	116½	Nantes.	190.						
1.	do	25.	Kiöbenhavn	30.						
1.	do	84.	Dieppe	110						
1.	do	118½	Brest	190.						
1.	do	49½	England	80						
1.	do	68½	Dieppe	90.						
1	Lübeck	89.	Bordeaux	120						
1.	Norsk	38.	St Valery	80						
9	Svenske	282	div. Steder i Sverrig	Ballast						
1	Preusser	73.	Greifswalde	Ballast						
1	do	18½	Stralsund	do						
41	Danske	823	div. Steder i Danmark	Do						
1	Norsk	41½	Pernau	Do						
15.	Danske	246.	div. Steder i Danmark med	400.	50.	60 Tdr	100.	200 ℔		
118 Skibe		5167.		~~5460.~~ 5460.	50 Skr	60 Tr.	100	200 ℔	36000 ℔	

Indgaaede Skibe og Vare til Christiania i 2det Quartal 1837. Juni

Antal Skibe	Flag	Drægtig Com.-Læst	fra hvilket Sted	Med Ladning af: Hvede	Byg	Rug	Havre		Remarks
1.	Preussisk	86.	Königsberg			2800 Td			
1.	Dansk	8½	Bogense		300				
1.	do	37.	Königsberg		500	500			
1.	do	19½	Heiligenhafen	100	150	150			
1.	do	14½	Svendborg	50	150	100			
1.	do	45.	Neustadt		1350				
1.	do	15.	Sönderborg		100	200			
1.	do	16½	Königsberg		100	300			
1.	do	22	Stettin	100	600				
1.	do	14.	Svendborg	200	100				
1.	Svensk	30½	Aaeborg		Potetes				
1.	do	31.	Swinemünde	150	650				
1.	Dansk	12	Stettin		300				
1.	do	29½	Kiöbenhavn		850				
1.	do	20½	Stettin		600				
1.	Hollandsk	25.	Königsberg		1100				
1.	Preussisk	63½	do			1800			
1.	Norsk	95.	Calais		Ballast				
1.	do	55½	Ipswich		do				
1.	do	39.	Portsmouth		do				
1.	Dansk	12½	Horsens		200	100			
1.	Svensk	25½	Holbeck		600				
1.	Norsk	28.	Schorhamm		Ballast				
1.	do	54.	Ipswich		do				
1.	do	99.	London		do				
1.	do	56.	Boulogne		do				
1.	Dansk	16.	Bornholm		400				
1.	do	13.	Kiel		400				
1.	Svensk	31½	Callamborg		1000				
1.	Dansk	22½	Stettin		700				
1.	Norsk	71.	St Valery		Ballast				
1.	Dansk	12½	Rudkiöbing	200	150				
1.	Norsk	50.	Dantzig			1350			
1.	do	57½	Chatham		Ballast				
1.	do	125.	Torrewechia						
1.	Svensk	29.	Roeskilde		950				
1.	Norsk	30.	Hull						Stykgods
1.	do	61.	Caen		Ballast				
1.	Dansk	23.	Königsberg			700			
1.	Norsk	35½	Newcastle						do
1.	do	48.	Morlaix		Ballast				
1.	do	78.	Dieppe		do				
1.	do	75.	Bordeaux						do
1.	Dansk	18.	Wolgast	100	400				
1.	do	11½	Aarhuus		250				
1.	do	24.	Dantzig			500			
1.	do	11.	Cappelen	100	300				
1.	do	28.	Nyborg		750				
1.	do	21.	Neustadt		650				
1.	do	6.	Fredrikshavn						Levende Fisk
1.	Norsk	19½	Newcastle						Stykgods, Stenkul &c.
1.	Dansk	13½	Odense		350				
1.	do	17.	Neustadt	150	300				
1.	Norsk	39½	Poole		Ballast				
1.	Dansk	20½	Nykiöbing		500				
1.	Norsk	76½	Fecamp		Ballast				
1.	Dansk	15.	Horsens		250	50.			
1.	do	15.	Prestöe		400				
1.	Norsk	16½	Corsöer		500				
1.	Dansk	33.	Kiöbenhavn		650	300			
1.	Norsk	28.	Königsberg		650				
1.	Preussisk	46½	Dantzig			1300			
1.	Norsk	21.	Stettin			500			
1.	Dansk	19.	do	200		400			
1.	Norsk	64.	Shorham		Ballast				
1.	do	53.	Southampton		do				
1.	Dansk	37½	Königsberg			1200			
1.	Norsk	17	Altona						Stykgods
1.	Dansk	17½	Stettin		150	350			
1.	do	20½	Aarhuus		500				
1.	Norsk	40½	Shorham		Ballast				
1.	Dansk	17½	Assens		500				
1.	Norsk	30.	Newhaven		Ballast				
1.	Dansk	24.	Stettin	50.	300	350.			
1.	do	19½	Neustadt	100	400				
1.	Norsk	78½	Cherbourg		Ballast				
1.	do	106	La Rochelle					Salt	
1.	do	54½	Dunkirque		Ballast				
1.	do	34.	Altona						Stykgods
1.	Dansk	16.	Callamborg		400				
1.	Norsk	46½	Crotoi		Ballast				
1.	Dansk	12½	Hadersleben		130				
1.	do	16	Kiertemünde		400				
1.	Norsk	26½	Königsberg			600			
1.	Svensk	42½	Antwerpen						Stykgods
1.	Dansk	20½	Dantzig			500			
1.	do	155.	Aalborg		Ballast				
1.	do	7½	Neustadt						Fedevarer
1.	do	13½	Cappelen			150			
1.	do	21.	Stettin		300	300			
1.	do	19.	Pillau		500				
1.	Norsk	27½	Newcastle						Stykgods & Stenkul.
1.	do	18.	Königsberg			500			
1.	do	68½	Dieppe		Ballast				
1.	Dansk	20.	Cappelen		300				
1.	do	8.	do			200			
1.	do	13.	Bornholm		300				
1.	do	20½	Saxkiöbing		400				
1.	do	20.	Königsberg			550			
1.	Norsk	59.	Ostende		Ballast				
1.	do	46.	Altona						Stykgods
1.	do	60½	Bahia						Sukker og Caffe.
1.	do	123.	Torrevechia					Salt	
1.	do	25	Kiöbenhavn						Stykgods
1.	do	118.	Torrevechia					Salt	
1.	Dansk	21½	Stettin			600			
1.	do	22	do		100	500			
1.	Norsk	43.	Crotoi		Ballast				
1.	do	97.	Hieres		do				
1.	Dansk	14½	Svendborg		300				
1.	do	31½	Königsberg		800				
1.	do	20.	Neustadt		550				
1.	Svensk	34.	Königsberg			900			
1.	Norsk	12½	Horsens		100	50.			
1.	Fransk	63½	Blaye Cette						Stykgods.
115.		4338.		1500 Td	23,630 Td	17,800 Td			

Udgaaede Skibe og Varer fra Christiania i 2det Quartal 1837. Juni.

Antal Skibe	Flag.	Drægtig Com=Læst	til hvilket Sted	Med Ladning af: Trælast Læster	Jern Skpd.	Anchio-Viis	Been	Skind
46.	Danske	974½	diverse Steder i Danmark	Ballast				
12	do	188.	do	250.	100.	200 d		
1	Norsk	140½	Havre	190.				
1	do	127½	do	180.				
1	do	124	do	170.				
1	do	57½	Boulogne	80.				
1	do	152½	Brest	200.				
1	do	100½	Cherbourg	130.				
1	do	78½	Honfleur	100				
1	do	252½	Brest	330.				
1	Preussisk	36½	Greifswalde	Ballast				
1	Norsk	102.	Havre	130.				
1	do	181	London	240.				
1	do	152	do	200				
1	do	44	Crotoi	60.				
1	do	9	Aarhuus	do				
1	do	26	Altona	40.				
1	do	180½	Rochefort	240.				
1	Hollandsk	25.	Vendam	do				
1	Norsk	189.	London	250.				
1	do	28.	England	40.				
1	do	39	do	50.				
1	do	40	Caen	50				
1	do	144	London	170.				1,000 ℔
1	do	89	Brest	120.				
1	do	94.	Havre	130.				
1	do	75.	London	100.				
1	do	123½	La Rochelle	170				
1	do	63.	Landrenouy	80				
1	do	56.	Boulogne	80				
1	do	54.	England	80.				
1	Preussisk	63½	Pillau	Ballast				
1	Norsk	42½	Caen	70				
1	do	55½	England	80				
1	do	71	Boulogne	90.				
1	do	95.	Rochefort	130.				
1	do	57½	England	80				
1	Hanover	5½	Hamborg	do				
1.	Norsk	88½	Honfleur	110.				
1	do	61.	La Rochelle	80				
1.	Svensk	46.	Malmøe	Ballast				
1	Norsk	30.	England				18000 ℔	
1.	Preussisk	86.	Pillau	Ballast				
1.	Norsk	99.	London	130.				
1.	do	48.	Crotoi	70.				
1	do	21.	Stettin	Ballast				
1	do	76½	Havre	100.				
1	do	64.	England	90.				
1	do	39½	do	50				
1	do	30	do	40.				
1	do	35½	Newcastle	50				
1	do	78.	England	100				
1	do	53.	do	80.				
1.	Preussisk	46½	Dantzig	Ballast				
1.	Norsk	40½	Shorham	50.				
1.	do	76.	Bordeaux	100.				
1.	do	54½	Dieppe	80.				
1	do	78½	England	100				
1	Svensk	48½	Bordeaux	70				
1.	Norsk	122	Brest	170				
116.		5710.		5780.				

Juli

412

Indgaaede Skibe og Varer til Christiania i 3die Qvartal 1837.

Antal Skibe	Flag	Drægtig Comm. Lst.	Fraskibnings Sted	Med Ladning af: Hvede	Byg	Rug	Havre	Malt	Erter	Gryn	
1.	danske	21½	Middelfart	30	320.			70.			
1.	do.	5.	Horsens		200.			20			
1.	do.	21.	Stettin			700 Tr.					
1.	do	10.	Neustadt	40.	260.						
1.	do	15.	Assens		300.	90.					
1.	norske	71.	Torrevieja								1600 Tr. Salt
1.	do.	33.	Königsberg		540	620.					
1.	danske	37.	Svendborg	120	900.						
1.	do.	16.	Kallundborg		400.			70.			
1.	do.	10.	Rudkjøbing	120.	100.				100.		
1.	do.	14.	Kjerteminde		400.						
1.	do.	19.	Stettin		525.				60.		
1.	do.	28.	Assens		800.				10.		
1.	do.	19½	Præstø		550.						
1.	do.	24½	Rudkjøbing	100.	450.				90.		
1.	do.	15.	Stettin		350.				50.		
1.	do.	17.	Kallundborg		450.				10.		
1.	do.	15½	Aarhuus		170.			60	150.		
1.	do.	14.	Horsens		325.				130		
1.	do.	15.	Odense		200.						
1.	do	12.	do		400						
1.	do	29.	Corsør		900.						
1.	do	18½	Stettin		200.	350.					
1.	do	24.	do.			700.					
1.	do.	17.	Danzig			420.			40.		
1.	do	16½	Middelfart		450.						
1.	do	16½	Corsør		515.						
1.	do.	32½	Pillau			960.					
1.	norske	30½	Holbeck		900						
1.	do	22.	Rostock		450.			90.			
1.	danske	29.	Kjerteminde	30.	300.				300.		
1.	do.	19.	Sønderborg		100.	200.		80.	70.	90.	
1.	do	21.	Nakskov				650.		30.		
1.	do	22½	Riga		700.						
1.	do	20½	Bornholm		400.		180.				
1.	do.	23.	Neustadt	210.	450.						
1.	do.	11.	Cappeln		160.	50.			130.		
1.	do	28.	Königsberg		200.	600.					
1.	do	13.	Svendborg	20.	350.						
1.	do.	23.	Pillau		400.	460.					
1.	do.	15½	Nakskov			310.					
1.	do.	10½	Kjøbenhavn	100.				200.	30.		
1.	do	16.	Pillau		90.	330.					
1.	do	31½	Königsberg	50	800.				90		
1.	do.	20.	Rostock		450.				10.		
1.	do	8½	Cappeln		70.	70.				30.	
1.	do.	21.	Stettin	80.	370.						
1.	do	19½	Horsens		600.						
1.	do	12½	Haderslev	30.				160.		140.	
1.	do	13½	Stettin	40		300.			50.		
1.	do.	34.	Assens		1100.						
1.	do	16	Kallundborg		450.				10.		
1.	norske	102½	Torrevieja								2500 Tr. Salt
1.	danske	17.	Præstø		450.						
1.	do.	20.	Stubbekjøbing		550.				150.	25.	
1.	do.	29½	Corsør		900						
1.	do.	19½	Kjøbenhavn					630.			
1.	do	19.	Kiel		550.						
1.	do.	23½	Middelfart	150.	380.			30.	20.	10.	
1.	do.	19½	Heiligenhafen	200	70.	100.			30.	50.	
1.	do	14½	Cappeln	50.	70.	240.				20.	
1.	do	13½	Aarøskjøbing			370					
1.	norske	118½	Torrevieja								2400 Tr. Salt
1.	do.	21	Altona								Stykgods
1.	do	53.	St. Vallery	Ballast							
1.	do.	111½	London								do
1.	do	27.	Riga								do
1.	do.	38.	Altona								do
1.	do.	120½	Havre								do
1.	do.	45½	Riga								do
1.	do.	120½	Nantes	Ballast							
1.	do.	140½	Havre	do							
1.	do.	62.	Dieppe	do							
1.	do	65.	Jersey	do							
1.	do	127½	Havre	do							
1.	do.	28.	Shoreham	do							
1.	do	57½	Rochester	do							
1.	do	54.	Poole	do							
1.	do	55½	Yarmouth	do							
1.	do	23.	Cette	do							
1.	do	71	Boulogne	do							
1.	do	41½	Southampton	do							
1.	do.	49.	Altona								Stykgods
1.	do	36.	Boulogne	Ballast							
1.	do	78½	Havre	do							
1.	do	124.	do	do							
1.	do.	94.	La Rochelle	do							
1.	do.	76½	Rochefort	do							
1.	do.	44.	Cork	do							
1.	do	37½	Newcastle	Stenkul og Stykgods							
1.	do	39.	Crobbi	Ballast							
1.	do	64.	Shoreham	do							
1.	do.	57½	Boulogne	do							
1.	do	59.	Brügge	do							
1.	do	45.	Dieppe	do							
1.	do.	54½	do	do							
1.	do	39.	Chichester	do							
1.	do	53.	Portsmouth	do							
1.	do.	30.	Harwich	do							
1	do	26.	Altona								Stykgods
100 Skibe		6654.		1370 Td.	20115.	6870.	830.	14100.	1560.	365.	

Fortoldet i denne Maaned:
Allehaande 1000 ℔
Allun — 1480 —
Canel — 1000 —
Blikplader 5000 —
Blyhvidt 5000 —
Bomuld 13,000 —
Bomuldgarn 26,000 —
Bomuldsvarer 16,000 "
Brendvin af Druer 41,000 Potter.
Caffe 174,000 ℔
Eddike fransk 5000 Potter.
Bresiltræ — 14,000 ℔
Fennikel — 4000 ℔
Røgede Skinker &c: — 16,000 ℔
Hamp — 10,000 ℔
Humle — 1000 ℔
Jerngryder og andet Støbegods 6000 ℔
Jernkram 5000 ℔
Kork — 2000 ℔
Hør — 20,000 ℔
Lorred — 20,000 ℔
Mahogni, opskaaret 1000 ℔
Malervare 4000 ℔
Mandler 2500 ℔
Hampolie 6000 ℔
Orranger 2000 Stk.
Ost 5000 ℔
Riis 25,000 ℔
Rosiner 14000 ℔
Huder, saltede 5000 ℔
Puntlæder — 4000 ℔
Smør 10,000 ℔
Stenkul 2000 Tønder
Fajance 7000 ℔
Sukker 200,000 ℔
Svedsker 4000 ℔
Sæbe 16,000 ℔
Blaar 21,000 ℔
Tobak 180,000 ℔
Viin 30,000 Potter

Udgaaede Skibe og Varer fra Christiania i 3die Qvartal 1837. Juli.

Antal Skibe	Flag	Drægtighed Comme: Læster	Til hvilket Sted	Med Ladning af: Trælast Læster	Jern Skp.	Blaaforve	Been	Sild	
31.	dansk.	657½	forsk: danske Havne	Ballast					
1.	norsk.	25	Kjøbenhavn	30.					~~Blaaforve~~
1.	d°	45.	Morlaix	60.					
1.	dansk	21.	Stubbite	Ballast					
1.	d°	12½	Horsens	20.					
1.	d°	16.	Callundborg	20.					
1.	norsk.	54½	England	70.					
1.	dansk	15.	Assens	20					
1.	d°	14.	Kjertemunde	20.					
1.	d°	10.	Heiligenhafen	10.					
1.	d°	135.	Bordeaux	180.					
1.	norsk	53.	St Valery	70					
1.	dansk	11½	Rudkjøbing	10.					
1	d°.	17	Callundborg	20.					
1.	d°.	7.	Cappelen	10.				Sild	
1.	norsk	33.	Cöln	50					
1.	dansk	18½	Rudkjøbing	20					
1.	d°.	14.	Horsens	20.					
1.	norsk	21.	Stettin	Ballast.					
1.	dansk	15½	Aarhus.	20.					
1.	norsk..	30½	Helsingborg	Ballast					
1.	svensk:	32½	Landskrona	d°					
1.		63½	Bordeaux.	90					
1.	norsk	46.	Dublin.	70					
1	d°	38.	Altona	40		11,300 ℔			Blaaforve 11,300 ℔
1.	d°.	28.	England	30					
1.	dansk.	20½	Marstal	Ballast					
1.	norsk	55½	England	70.					
1.	d°	120½	Havre.	160.					
1.	d°	25½	Cöln	40					
1.	d°	62	Honfleur	80					
1	d°	111½	Cherbourg	150.					
1.	d°	54.	England P.	70.					
1.	dansk	20	Rostock	Ballast					
1.	svensk	31½	Gothenburg	Ballast					
1	Norsk	59.	Nederlandene.	80.					
1	— do —	75.	Bordeaux	100					
1.	— do —	68½	Dieppe.	90.					
1.	Svensk	42½	Caen	70					
1.	Norsk —	46½	Crotoi	70.					
1.	— „ —	59.	Ostende	80					
1.	— „ —	22½	England.	30.					
1	— „ —	19½	Newcastle	30.	— „ —	—	10,000 ℔		
1	— „ —	102½	La Rochelle	140.					
1	— „ —	43.	Crotoi	70					
1	— „ —	106.	La Rochelle	140					
1	— „ —	105.	Rochefort	140.					
5.	Dansk	83½	div. Steder i Danmark	110.	10 Stk.			50 Td.	
82		2768 Læster		2600 Læster	10 Stk.	11,300 ℔	10,000 ℔	50 Tønder	

Udgaaede Skibe og Varer fra Christiania. 3die Qvartal 1837. August

Skibenes Antal	Flag	Commerce-Læster	Hvorhen expederet	Med Ladning af: Trælast Lst.	Jern Stk.	Rum	Oliekager	Glas	
32	danske	691.	forskjellige danske Pl.	Ballast	"	"	"		: Ballast
1.	norske	118.	Callundborg	Ballast	"	"	—	30 Kurve	Tildsalt og Tørfisk
1.	d°	49.	Altona	60.	"	"	34,000	"	
1.	d°	71.	Bologne	90	"	"	"	"	
1.	d°	56.	d°	70.	"	"	"	"	
1.	d°	44.	Caen	60	"	"	"	"	
1.	d°	140½	Havre	190.	"	"	"	"	
1.	d°	65	Callais	80.	"	"	"	"	
1.	svenske	30.	Landskrona	Ballast	"	"	"	"	Ballast
1.	norske	39.	England	50.	"	"	"	"	
1.	d°	57½	d°	70	"	"	"	"	
1.	danske	29.	Horsens	40	"	"	"	"	
1.	norske	54½	Bologne	70	"	"	"	"	
1.	danske	8½	Cappelen	Ballast	"	"	"	"	Ballast
1	norske	41½	England	60.	"	"	"	"	Salt
1.	danske	23½	Middelfart	Ballast	"	"	"	"	Ballast
1	d°	19.	Stettin	do	"	"	"	"	d°
1.	svenske	34.	Pillau	do	"	"	"	"	d°
1.	d°	19½	Landskrona	do	"	"	"	"	
1.	norske	71.	Charente	90.	"	"	"	"	
1	d°	127½	Rochefort	170.	"	"	"	"	
1.	danske	17.	Callundborg	30	"	"	"	"	
1.	norske	64.	England	90	"	"	"	"	
1	d°	120½	Brest	160	"	"	"	"	
1.	d°	12½	Harwich	Ballast	"	"	"	"	Glas
1.	d°	60.	London	80	"	"	"	"	
1.	d°	59.	Brügge	80	"	"	"	"	
1.	danske	14½	Cappelen	20	"	"	"	"	Sild og Brød
1.	d°	17½	Stettin	Ballast	"	"	"	"	Ballast
1.	norske	26.	Altona	40	"	"	"	"	
1.	d°	57½	Callais	70	"	"	"	"	
1.	d°	48.	Dünkerken	60	"	"	"	"	
1.	d°	45.	St Valery	60	"	"	"	"	
1.	d°	30.	England	40	"	15000	"	"	
1.	danske	15.	Assens	20	"	"	"	"	Tørlast, Jern og Bomulde
1.	d°	16.	Cappelen	Ballast	"	"	"	"	
1.	norske	78½	Landskrona	100.	"	"	"	"	
1.	d°	76½	Dunkirken	100.	"	"	"	"	
1.	d°	61.	La Rochelle	80.	"	"	"	"	
1.	d°	23½	Ostersøen	Ballast	"	"	"	"	Ballast
1.	danske	21.	Nykjøbing	Ditto	"	"	"	"	Jern, Glas, Tørlast og Kj.
1.	norske	54.	~~Lowestoft~~	70	"	"	"	"	
1.	d°	94.	Honfleur	120.	"	"	"	"	
1.	svenske	29.	Malmø	Ballast	"	"	"	"	Ballast
1.	norske	124.	Brest	170.	"	"	"	"	
1.	danske	14.	Kjerteminde	Ballast	"	"	"	"	
1.	norske	59.	Brügge	80	"	"	"	"	
1.	danske	8½	Wiele	10	"	"	"	"	
1.	d°	15.	Sønderborg	Ballast	"	"	"	"	Glas og Bomuldsvarer
1.	d°	16.	Faaborg	do	"	"	"	"	
1.	norske	38	England	70	"	"	"	"	Varer
1.	danske	13.	Korsør	20	"	"	"	30 Kurve	
1	d°	16.	Danmark	Ballast	"	"	"	"	Jern og Spiger
1	d°	12½	Samsø	Ballast	"	"	"	"	Sild og Varer
1.	d°	18½	Sønderborg	do	"	"	"	"	
1.	norske	68½	Dieppe	90	"	"	"	"	
1	danske	16	Nykjøbing	Ballast	"	"	"	"	Jern
1.	d°	22½	Bogense	do — 20	"	"	"	"	
1.	d°	11½	Aarhus	do — 20	"	"	"	"	Jern, Glas og Tøjvarer
1	d°	20	Cappelen	do — 20.	"	"	"	"	
1.	norske	116½	Brest	160	"	"	"	"	
1.	svenske	36.	Malmø	Ballast	"	"	"	"	Ballast
1	norske	99	London	130	"	"	"	"	
1.	d°	39½	Caen	50.	"	"	"	"	og Oliekager
1	d°	144.	London	190	"	"	"	"	Baar
1	d°	35½	Newcastle	30	"	"	"	"	
1.	d°	53.	England	70	"	"	"	"	Varer, Jern og Tørlast
1.	danske	16.	Eckernførde	Ballast	"	"	"	"	
1.	norske	232½	London	310	"	"	"	"	
1.	d°	63.	Audierne	80	"	"	"	"	
~~1~~	danske	~~14~~	~~Cappelen~~		"	"	"	"	Salt
1	d°	23.	Königsberg	Ballast	"	"	"	"	Ballast
1	do	14	Cappelen	Ballast					
103.		4,194 Læster		3780 Lst.	60 Stk.	15000	34,000	60 Kurve	

Indgaaede Skibe til Christiania i 3die Quartal 1837 August

Skibenes Antal	Flag	Commerce Læster	Fra hvilket Sted ankommen	Med Ladning af Hvede	Rug	Byg	Havre	Malt	Erter	Gryn	
1.	danske	15.	Assens			400.			30.		
1.	svenske	37½	Holbeck			950.					
1.	norske	155.	Torrevieja								3500 Tr. Salt
1.	danske	21	Rudkjøbing		300.	250.			20.		
1.	d°	17½	Stettin			500.					
1.	d°	22½	Sonderborg	130.		200.	240.				
1.	d°	17.	Callundborg			440.			15.		
1.	svenske	29	Horsens			400.		325.	100.		
1.	danske	11½	Aarhuus			240.	60.	10.	40.	5.	
1.	d°	16.	Cappeln	60.	240.	50.				50.	
1.	d°	12.	Nyborg			270.			90.	10.	
1.	d°	24.	Cappeln		520.	140.			30.		
1.	d°	16.	Næstved			480.					
1.	d°	29.	Nyborg			950.					
1.	d°	13.	Sønderborg		100.	100.		150.	25.	25.	
1.	norske	17.	Stubbekjøbing			450.					
1.	d°	29½	Memel		700.						
1.	danske	16.	Faaborg	15.		300				60.	
1.	d°	14.	Kjerteminde			225.			170.		
1.	d°	12½	Samsøe	15.		240.			20.		
1.	d°	16.	Pilau		440.						
1.	svenske	24.	Næstved			800					
1.	danske	20½	Danzig			540			30.		
1.	d°	20.	Königsberg		400.	200.					
1.	d°	18½	Sønderborg	10	100	300		30.	20	25.	
1.	d°	18½	Nyborg	70.	40.	60.					
1.	d°	32½	d°			1000.					
1.	d°	20.	Cappeln	100	200	150.			40.	25.	
1	svenske	36.	Holbeck			440.					
1.	danske	19½	Cappeln	80.	150	170			10.	20.	
1.	d°	8½	Nyborg	90		240					
1.	d°	22½	Bogense	40		500.		170	10.	3.	
1.	d°	15.	Horsens			350.	100.				
1.	d°	15.	Sonderborg			300.					
1.	d°	16.	Rudkjøbing	100.		250.	60.	10	15.	5.	
1.	d°	26.	Königsberg		900.						
1.	d°	12.	Sønderborg	80.	80.	30	40.		60.	40.	
1.	d°	17.	Danzig		520.				20.		
1.	d°	17.	d°		870.						
1.	d°	18½	Rudkjøbing		280	270.					
1.	d°	19½	Præstø	20		490.		30.		20.	
1.	svenske	44½	Saxkjøbing		550	800.					
1.	danske	23½	Aalborg		240.		530.				
1.	d°	14½	Stettin			280			50.	20.	
1.	d°	20½	Aarhuus	80.		300.		50.			
1.	d°	13½	Odense	30.		240.					
1.	d°	16.	Callundborg			425.		30.			
1.	d°	37.	Königsberg		1030.						
1.	d°	26.	Nykjøbing			350.	350.		40.		
1.	d°	33.	Danzig		880.						
1.	d°	14.	Pillau		500.						
1.	preussiske	27½	Königsberg		1100.						
1.	danske	34.	d°		900.						
1.	d°	23.	Wolgast			870.					
1.	d°	26½	Pousko			840.					
1.	norske	28½	Holbeck			953.					
1.	d°	32½	Stettin		320.	300		25.	40.		
1.	dydske	42½	Pillau		875.						
1.	danske	15.	Neustadt	120.		370.					
1.	d°	17.	Flensborg			240.		30.	30.	30.	
1.	d°	13½	Cappeln	200.	70.					16.	
1.	d°	24.	Stettin		410.	115.			25.		
1.	d°	11.	d°		380.						
1.	d°	21.	Wolgast	80.		480.					
1.	d°	15.	Odense			260.	16.	55.			
1.	d°	25.	Stettin			760.					
1.	d°	18.	d°		240.	300.					
1.	d°	46.	Danzig		1240.						
1.	d°	13.	Kjøbenhavn	30.	40.		340.				Bogestad
1.	norske	48.	Croisic								d°
1.	d°	252½	Brest								Stykgods
1.	d°	144.	London								Ballast
1.	d°	39½	Caen								Stykgods
1.	d°	66½	Altona								Ballast
1.	d°	63.	Landerneau								d°
1.	d°	68½	Dieppe								d°
1.	d°	61.	La Rochelle								d°
1.	d°	115½	Rochefort								d°
1.	d°	59.	Brugge								d°
1.	d°	22½	Ipswich								d°
1.	d°	58.	Newcastle								d°
1.	d°	69.	Sunderland								Steenkul
1.	d°	58½	Bordeaux								Stykgods
1.	d°	154½	Maldon								Ballast
1.	d°	35½	Newcastle								Steenkul og Stykgods
1.	d°	23½	Petersburg								Stykgods
1.	d°	42½	Altona								d°
1.	d°	55½	Colchester								Ballast
1.	d°	173½	London								d°
1.	d°	166.	d°								d°
1.	d°	34.	Newcastle								Steenkul og Skibsten
1.	d°	32	Hull								Ballast
1.	d°	28	Schouhamn								d°
1	d°	125½	La Rochelle								Salt
1.	d°	76.	Bordeaux								Stykgods
1.	d°	123½	La Rochelle								Ballast
1.	d°	46½	Croisic								d°
97 Skibe		3849. Læster		1270 Tr.	14,585 Tr.	21,458 Tr.	1736 Tr.	935 Tr.	990 Tr.	350 Tr.	

Indkomne Skibe og Varer til Christiania 3die Qvartal 1837 September

Skibenes Antal	Flag	Commerce Læster	Fra hvilket Sted ankommen	Med Ladning af Hvede	Rug	Byg	Havre	Malt	Erter	Gryn	
1.	svensk	34.	Kjøbenhavn	.	.	640.	.	.	.		
1.	dansk.	15.	Stettin	.	.	260.	"	190.			
1.	d°.	31.	d°	.	740.	.	"	.	.	"	
1.	d°.	19.	Sønderborg	90.	220.	60.	.	.	60.	90.	
1.	d°	18.	d°	220.	100.	100.	.		.	50.	
1.	d°.	13½	d°	80	"	300	.	.	.	.	
1.	d°.	26½	Stubbekjøbing	25.	.	350.	200.	.	150.	"	
1.	d°.	10½	Cappelen	90.	110.	60.	"	.	..	.	
1.	d°.	8½	d°	60.	120.	"	"	.	..	.	
1.	d°.	29.	Aalborg	.	.		1000.	.	..	.	
1.	d°	15.	[illegible]	.	.	320.	50.	"	..	.	
1.	d°	19.	Stettin	"	.	600.	"	"	.	.	
1.	svensk.	36.	Stralsund	.	.	780.	.	.	.	.	
1.	dansk	19½	Stettin	"	560.	.	"	..	.	.	
1.	norsk	29½	d°	.	930.	.	.	.	"	.	
1.	dansk.	40½	Kiel	60.	850.	325.	.	.	.	.	
1.	d°	17½	Fehmern	148.	.	280.	.	..	.	.	
1.	d°	33½	Danzig		920.	.	"	.	.	.	
1.	d°	16.	Corsöer	.	48	480.	.	"	"	.	
1.	d°	12	Sønderborg	280.	"	"	.	.	"	.	
1.	d°	22½	Königsberg	"	700.		.	.	"	.	
1.	d°	21	Stettin		860.	540.	.	.	.	.	
1.	d°	22	d°		340.	240.					
1.	d°	44.	Königsberg	.	1320.	.	.	.	.	.	
1.	d°	37.	Danzig	.	440.	300.	.	.	.	.	
1.	d°	38.	Königsberg	.	1040.	"	"	.	"	.	
1.	d°	14½	Sønderborg	80.	112.	150.	.	.	.	.	
1.	d°	23.	Königsberg	.	640.	.	.	"	.	.	
1.	svensk	32½	d°	.	970.	.	"	.	.	.	
1.	d°	54½	d°	"	1320.	.	.	.	.	.	
1.	norsk	27½	Libau		800.	.	.	.	.	.	
1	norsk	18½	[illegible]	140	.	430.	.	.	.	.	
1.	d°	25.	Pillau	.	680.	.	.	"	.	.	
1.	d°	26½	Danzig	.	750.	.	.	"	.	.	
1.	dansk	20.	Cappelen	170.	90.	.	.	.	.	.	
1.	svensk	24	Lysekihl	.	.	120.	.	.	.	.	
1.	Preussisk	37.	[illegible]	.	1170.			.	.	.	
1.	d°	26.	Stralsund		470.	370.		.	.	.	
1.	svensk	30.	Samsö	.	.	850.	.	.	.	.	
1.	norsk.	53.	St Valery	.	.	.	.	"	"	.	Ballast
1.	svensk.	34.	Kjøbenhavn	.	.	.	.	.	"	.	Stykgods
1	norsk	56.	Bolagna	.	.	.	.	.	.	.	Ballast
1	d°.	39.	Dover	"	.	.	.	.	.	.	d°
1	d°.	57½	d°.	.	.	.	.	.	.	.	d°
1	d°.	97.	Ostende	.	.	.	.	.	.	.	d°
1.	d°.	32.	Crotoi	"	"	.	.	.	.	.	d°
1.	d°	110½	Cherbourg	.	"	.	.	.	.	.	d°
1.	d°.	25.	Kjøbenhavn	"	"	.	.	.	.	.	Stykgods
1.	d°	38	Altona	.	.	.	"	.	.	.	d°
1.	d°.	120½	Havre	.	.	.	.	.	.	.	Ballast
1.	d°.	40.	Altona	.	"	"	.	"	.	"	Stykgods
1.	d°	19½	Marseille							.	Stykgods og [illegible]
1.		71.	Dunkirken	"						.	Ballast
1	d°	89.	Nantes	.	.	.	.	.	.	.	d°
1.	d°	41½	Dover	.	.	"	.	.	.	.	d°
1.	d°.	49.	Altona	.	.	.	.	.	.	.	Stykgods
1.	d°	26.	d°	.	.	.	.	.	.	.	d°
1.	d°	119.	London	.	.	.	"	"		.	d°
57 Skibe.		2107½ Læster		1443 Tr.	16,300 Tr.	7755 Tr.	1250 Tr.	190 Tr.	210 Tr.	140 Tr.	

Udgaaende Skibe og Varer til Christiania. 3die Qvartal 1837. September

Fartøjernes Antal	Flag	Commerce Læster	Til hvilket Sted expederet	Med Ladning af: Trælast Læster	Stykke Jern	Anchios	Blaafarve	Ølkager	
26.	danske	630.	forskjel: danske Hav:	Ballast					~~Ballast~~
1	do	20½	Aarhuus	do					~~[illegible]~~
1.	do	37.	Svendborg	do		300 ℔			~~[illegible]~~
1	preuske	44½	Stokholm	Ballast					~~Ballast~~
1	danske	13½	Odense	20.		200			~~[illegible]~~
1.	do	14½	Svendborg	do					~~[illegible]~~
1.	norske	42½	Altona	60.					
1.	do	22½	Rouen	30.					
1.	do	55½	England	70.					
1	do	28	do	40.					
1	do	30.	Caen	40.					
1.	danske	15	Odense	Ballast					~~Salt~~
1.	norske	118½	London	160.					
1.	danske	15.	Svendborg	20.					
1.	danske	18.	Stettin	Ballast					~~Ballast~~
1.	do	42½	Neustadt	Ballast					~~do~~
1.	hydske	27½	Bordeaux	40					
1	norske	46½	Dünkirken	60					
1.	danske	17.	Flensborg	Ballast		360			~~[illegible] Olie~~
1	danske	39.	England	50.					
1	norske	56.	Bologne	70.					
1.	do	53.	Dieppe	70.					
1.	do	76.	Dublin	100.					
1.	danske	19½	Heiligenhafen	30.					
1	do	16.	Corsöer	20.					~~[illegible]~~
1.	norske	57½	England	70.					~~[illegible]~~
1.	do	173½	London	230.					
1.	danske	12	Cappeln	10.					
1.	norske	54.	England	70.					
1.	do	32.	do	40.					
1.	danske	8½	Cappeln	Ballast					~~Salt~~
1.	do	15.	Assens	20.					
1.	norske	166.	London	220.					
1.	do	75½	Rochester	100.					
1.	do	110½	London	150.					
1	do	25.	Kjøbenhavn	Ballast					~~[illegible] Waner~~
1.	do	38.	Athens	50.		500.	8000 ℔		Brændevin og Anchovis Glas
1.	danske	19.	Sønderborg	Ballast					
1.	do	44.	Kjøbing	60.					
1	norske	32½	Caen	40.					
1.	do	123½	La Rochelle	160.					
1.	do	40.	Weymouth	50.					
1.	do	97.	Paimboeuf	140.					
1.	do	71.	Bologne	90.					
1.		123½	London	160					
1	danske	12½	Haderslebin	Ballast					Salt
1		100½	Dunkirken	140					
1.	norske	92½	Vallery	130.					
1	do	21	Danmark	Ballast					
1.	do	120½	London	160.					
1.	do	89.	do	120					
1.	do	26.	Athens	Ballast				50,000 ℔	
1.	danske	20	Cappeln	Ballast					og [illegible]
1.	norske	49.	Athens	Ballast					og do
1	preuske	24½	Lyngkild	Ballast					og do [illegible]
1	danske	18½	Frederikshavn	Ballast					Ballast
1	Norsk	102½	Paimboeuf	130.					[illegible] med Dampskibet f. ca 8,000 ℔
1.	do	58½	Bordeaux	70.					
1	Dansk	19	Rudkøbing	Ballast					
84 Skibe		3570 Læster		4290 Læster		1300 ℔	8000 ℔	50,000 ℔	

Indgaaede : Skibe og Varer til Christiania : 4de Qvartal 1837. October.

415

Skibenes Antal	Flag	Commerce Læster	Hvorfra ankommen	Med Ladning af Hvede	Rug	Byg	Havre	
1.	danske	10½	Samsö	.	126.	140.	.	
1	do	16.	Callundborg	.	.	360.	.	
1.	norske	20½	Pillau	.	.	330.	.	
1.	do	51.	Pillau		1700.	.	.	
1	danske	14½	Cappelen	100	100.	.	.	
1.	do	16.	do	130	130	30.	.	
1	do	26.	Saxkjøbing	.	.	460	280.	
1.	do	12½	Samsö	.	90.	190.	.	
1.	do	17½	Rudkjøbing	130.	.	140.	.	
1.	do	17.	Cappelen	100	230.	.	.	
1.	do	15.	Naskow	80.	.	380.	.	
1.	do	19½	Heiligenhafen	190.	100.	.	.	
1.	do	17.	Callundborg	.	.	390.	.	
1.	do	12	Cappelen	125.	30.	.	.	
1	do	24	Cappelen	220.	110.	.	.	
1.	do	28.	Svendborg	.	780.	.	.	
1.	do	28.	Rudkjøbing	.	.	360.	.	
1.	do	20½	Sønderborg	40.	460.	.	.	
1.	do	24.	Stubbekjøbing	.	.	690.	.	
1.	do	19½	Stettin	.	.	570.	.	
1.	norske	14½	Callundborg	.	.	500.	.	
1	danske	20.	Bornholm	100	.	330	380.	
1.	engelske	22.	Neustadt	140.	.	280.	.	
1.	danske	20.	Nykjøbing	.	.	570.	.	
1.	do	13½	Kjerteminde	.	.	380.	.	
1.	do	13½	Cappelen	140.	.	80.	.	
1	do	11.	do	90.	90.	.	.	
1.	do	15.	Horsens	.	.	430.	.	
1.	svenske	24.	Corsøer	.	.	800.	.	
1.	danske	23.	Nakskow	.	.	780.	.	
1.	norske	21.	Holbeck	.	.	660.	.	
1.	danske	22	Heiligenhafen	.	300	90.	.	
1	danske	19	Femern	200.	40.	200.	.	
1.	do	16½	Samsö	.	76.	300.	30.	
1.	do	20½	Aarhuus	.	.	460.	50.	
1.	do	20	Cappelen	190.	150.	.	.	
1.	do	17½	Femern	160.	.	300.	.	
1.	do	17½	Svendborg	.	.	400	.	
1.	do	16.	Faaborg	.	160.	160.	.	
1	do	13.	Svendborg	.	.	300.	.	
1	do	13.	do	.	.	300.	.	
1.	do	13.	do	.	.	370.	.	
1.	do	23	Saxkjøbing	.	.	500	450.	
1	do	8½	Cappelen	80.	50.	.	.	
1.	svenske	27½	Roskilde	.	.	880.	.	
1.	danske	28.	Næstved	.	.	680.	20.	
1	do	15	Stettin	.	.	425.	.	
1.	do	46.	Nysted	130.	.	640.	330.	
1.	do	6	Frederikshavn	.	.	.	.	[illegible]
1.	norske	22.	Riga	.	.	.	.	Stykgods
1.	do	71½		.	.	.	.	Ballast
1.	do	40½	Altona	.	.	.	.	Stykgods
1.	do	34.	do	.	.	.	.	do
1	do	75.	Hamburg	.	.	.	.	do
1	do	57½	Callao	.	.	.	.	Ballast
1	do	55½		.	.	.	.	do
1.	do	53.	Sant Antoni	.	.	.	.	do
1.	do	120½	Brest	.	.	.	.	do
1.	do	39.		.	.	.	.	do
1	do	23	norsk Altona	.	.	.	.	Stykgods
1.	do	46.	Liverpool	.	.	.	.	do
1.	do	25	Kjøbenhavn	.	.	.	.	do
1.	do	30.	Hull	.	.	.	.	do
1.	do	35½	Newcastle	.	.	.	.	Steenkul og Stykgods
1.	do	49½	Exeter	.	.	.	.	Ballast
1.	do	54.	Ipswich	.	.	.	.	do
1.	do	57½	Rochester	.	.	.	.	do
1.	do	28		.	.	.	.	do
1.	do	52½	Altona	.	.	.	.	Stykgods
1.	do	88½	London	.	.	.	.	Ballast
1	do	94.	Havre	.	.	.	.	Stykgods
1.	do	61.	Caen	.	.	.	.	Ballast
1	do	39½	do	.	.	.	.	do
1.	do	22½	Rouen	.	.	.	.	do
1.	do	152	Havre	.	.	.	.	do
1.	do	71.	Boulogne	.	.	.	.	do
1.	do	132	London	.	.	.	.	do
1.	do	173½	do	.	.	.	.	do
1.	svenske	21½	Kjøbenhavn	.	.	.	.	Gjødning og Stykgods
1.	norske	75.	Bordeaux	.	.	.	.	Stykgods
80. Skibe		1848½ Læster		2345 Tdr.	4742 Tdr.	14875 Tdr.	1360 Tdr.	

Udgaaede Skibe og Varer fra Christiania: 4de Qvartal 1837. October

Skibenes Antal	Flag	Comerc. Læster	Hvortil expederede	Med Ladning af: Trælast Læster	Jern	Anchois	
11.	dansk	234½	forskjellige danske Steder	Ballast	"	"	~~Ballastet~~
1.	norsk	32½	Caen	40	"	"	
1.	do	44	do	60	"	"	
1.	svensk	26.	Stralsund	Ballast	.	"	~~Ballast~~
1.	norsk	102½	Havre	140	"	"	
1.	dansk	16.	Callundborg	20	–	300 Df	
1.	do	10½	Samsø	Ballast			
1.	norsk	74.	Haardeg.	100			Skarv og Anchovis
1.	dansk	26.	Saxkjøbing	Ballast		200	
1.	norsk	55½	England	70	"	"	
1.	svensk	27½	Stockholm	Ballast		"	~~Ballast~~
1.	norsk	169.	England	220	"	"	
1.	do	39.	do	50	"	"	
1.	dansk	17½	Rudkjøbing	20		200	
1.	norsk	71½	England	90	"	"	
1.	dansk	17.	Callundborg	20	20	200	~~Jern~~
1.	norsk	53	England	70	"	"	
1.	do	84	do	110	"	"	
1.	do	57½	Dünkirchen	70	"	"	
1.	do	14½	Cappeln	20	"	500	
1.	do	49½	Dünkirchen	60	"	"	
1.	dansk	11.	Marstal	10	20	200	~~og Anchovis~~
1.	do	16.	Rudkjøbing	20	10.	"	~~Anchovis, Ost og~~
1.	norsk	25.	Kjøbenhavn	30	"	"	
1.	do	37½	Caen	50	"	"	
1.	svensk	30.	Helsinør	Ballast	"	"	~~Ballast~~
1.	dansk	12½	Samsø	do	"	"	
1.	do	6.	Frederikshavn	do	"	"	~~Ballast~~
38 Skibe		1359½ Læster		1250 Læster	50 Skp	1900 Df	

I denne Maaned er fortoldet fra Credit oplaget:

1000 ℔ Allehaande
2000 " Annis
1000 " Caneel
6000 " Blikplader
3000 ℔ Bly i Klumper
11,000 " Blyhvidt
29,000 ℔ Bomuld
32,000 " Bomuldsgarn
20,000 " Bomuldsvarer
40,000 Pott Brændevin af Druer
204,000 " Caffé
23,000 " Brasiltræ
5,000 " Fennikel
3000 " Hagl
15,000 " Hamp
30,000 " Honning
2,000 " Indigo
16,000 ℔ divers. Jernvarer
20,000 " Saltet Kiød
10,000 " Hør
20,000 " diverse Lorreder
7,000 " Malervaare
4000 " Mandler
10,000 Potter Miød
30,000 " Hampolie
60,000 ℔ Ost
37,000 " Riis
11,000 ℔ Rosiner
40,000 " Sirup
4,000 " Saltede Huder
10,000 " Pant Loder
40,000 " Smør
4000 " Staal
40,000 " Fayance
133,000 " raat Sukker
146,000 " raff. Ditto
14,000 " Sæbe
10,000 " Talg
74,000 " Tobak
24,000 " uld. Varer
40,000 Potter Viin

416

Indkomne Skibe og Varer til Christiania 4de Qvartal 1837 November

Skibenes Antal	Flag	Commerce Laster	Hvorfra ankommen	Med Ladning af Hvede	Rug	Byg	Havre	
1.	dansk	33½	Danzig	.	900.	360.	.	
1.	do	15.	Nakskov	100.	.	360.	.	
1.	do	16.	do	130.	.	660.	.	
1.	do	27	Heiligenhafen	130.	.	350.	.	
1	do	17½	Stege	100.	.	300.	.	
1.	do	15.	Odense	.	50.	240.	.	
1	do	13½	Stubbekjøbing	.	.	375.	.	
1.	do	39.	Corsøer	.	.	1150.	.	
1.	do	19½	Hadersleben	.	.	260.	.	
1.	do	11½	Nykjøbing	.	.	200.	.	
1.	do	21.	Cappeln	150.	.	300.	.	
1.	do	19.	Nakskov	90.	.	240.	.	
1.	svensk	31½	Callundborg	.	.	980.		
1.	dansk	14.	Fehmarn	100.	.	200.		
1.	do	17½	Rudkjøbing	90.	.	400.		
1.	do	22	Nykjøbing	.	.	670.		
1.	do	30½	Saxkjøbing	130.	.	800.		
1.	do	23.	Fehmarn	.	.	620.		
1.	do	23.	Nykjøbing	.	.	340.		
1.	norsk	23.	Kjøbenhavn	.	.	200.		
1.	dansk	16½	Rudkjøbing	.	.	540.		
1.	do	31½	Kjøge	.	190.	350.		
1	norsk	34.	Aalborg	.	.	.	1250.	
1.	dansk	18½	[illegible]	120.	.	150.	250.	
1.	norsk	32½	Kjøbenhavn	.	.	1040.		
1.	dansk	48.	Sønderborg	15.	30.	1405.	.	
1.	do	15.	Callundborg	.	.	350.	.	
1.	do	37½	Odense	.	.	1170.	.	
1.	do	29½	Svendborg	.	240.	670.	.	
1.	do	29½	Bornholm	.	.	500.	500.	
1.	svensk	28½	Nyborg	.	.	890.	.	
1.	do	22.	Skjelskjør	.	.	670.		
1	do	26.	Kiel	.	.	860.	.	
1.	do	23.	Corsøer	.	.	650.	.	
1.	do	23.	Pillau	.	670.	.	.	
1.	norsk	37.	Danzig	.	460.			
1.	dansk	54½	Königsberg	.	740.	.	.	
1.	do	31.	Odense	.	190	670.	.	
1.	do	34.	Nysted	.	.	1030.		
1.		13	Neustadt	140.	.	420.	.	
1.	norsk	27½	Nykjøbing	.	.	900.	.	
1.	do	42.	Danzig	.	690.	.		
1.	dansk	24.	Faaborg	.	120	390.	.	
1.	norsk	25.	Libau	.	250.	.	.	
1.	dansk	29.	Neustadt	.	.	770.	.	
1.	do	22	Rudkjøbing	100.	.	315	100.	
1.	do	16	Corsøer	.	.	480.	.	
1.	do	24	Stubbekjøbing	130.	.	570.	.	
1.	do	27	Skalbeck	.	.	800.	.	
1.	norsk	21.	Callundborg	.	.	720.	.	
1.	dansk	21.	Stubbekjøbing	50.	460.	.	280.	
1.	do	62	Nyborg	.	.	1800.	.	
1.	norsk	19.	Riga	.	.	.	.	Stykgods
1.	do	76	Dublin	.	.	.	.	Ballast
1	do	38.	Altona	.	.	.	.	Stykgods
1	do	252½	London	.	.	.	.	Ballast
1.	do	64	Altona	.	.	.	.	Stykgods
1	do	69.	Newcastle	.	.	.	.	Kull og Stykgods
1.	do	42½	Altona	.	.	.	.	Stykgods
1	do	279½	London	.	.	.	.	Ballast
1.	do	26.	Altona	.	.	.	.	Stykgods
1.	do	76	Bordeaux	.	.	.	.	do
1.	do	38	Altona	Stykgods	.	.	.	
63. Skibe		2337½ Laster		1575 Tdr	4990 Tdr	26,955 Tdr	2380 Tdr	

Udgaaede Skibe og Varer fra Christiania 4de Qvartal 1837, November.

Skibenes Antal	Flag	Comerce Læster	Hvortil expederet	Med Ladning af: Ballast Læster	Jern Skr	Kommen	Anchiovis
36.	danske	776½	forskjellige danske Havne	Ballast		"	"
1.	do	20½	Sønderborg	20	20	.	1000 Dp
1.		22	Neustadt	Ballast		"	200
1.	do	14.	Kjerteminde	20		100	
1.	do	15.	Horsens	Ballast	10.	50.	200
1.	svensk	24	Lyckeby	Ballast		.	.
1.	danske	16½	Samsø	do		.	.
1.	do	16.	Faaborg	20	10.	.	200
1.	do	20½	Aarhuus	Ballast		100	.
1.	svenske	21½	Malmøe	Ballast		.	.
1.	danske	20	Cappelen	ditto		100	200
1	do	16.	Kallundborg	20	10	.	.
1		27½	Gaasø	Ballast		.	.
1.	do	13½	Cappelen	do		.	.
1.	do	39.	Corsøer	do		.	"
1.	do	17½	Rudkjøbing	20		"	.
1.	do	13.	Ærøskjøbing	20		.	.
1.	norske	182½	London	240		"	.
1.	danske	22	Nykjøbing	Ballast		.	.
1.	do	18½	Rudkjøbing	do			
1.	norske	49.	Kjøbenhavn	do		150.	200.
1.		45½	Stettin	do		.	.
1.	svenske	32½	Stockholm	do		.	.
1.	norske	152	London	200		.	.
1	danske	19.	Nakskov	Ballast		.	.
1	do	17.	Kallundborg	do		.	.
1	do	48	Svendborg	do		.	.
1	do	39½	Veile	do			
1	do.	23.	Marstal	30.			
1.	do	15.	Nakskov	Ballast			
1	do.	13½	Odense	do			
1.	svenske	31½	Malmøe	Ballast			
67 Skibe		1761 Læster		590 Læst,	60 Skr	500	2000 Dp

~~Ballast~~
~~Ballast~~
~~Kul og Sprøger~~
~~Kaaren og Anchovis~~
~~Ballast~~
~~Kaaren og Anchovis~~
~~[illegible]~~
~~[illegible]~~
~~Kaaren og Anchovis~~
~~Kaaren og Anchovis~~
~~[illegible]~~
~~Ballast~~
~~og [illegible]~~
~~og Ballast~~
~~Glas og Ballast~~

Udgaaede Skibe og Varer fra Christiania i 4de Qvartal 1837 December

417

Skibenes Antal	Flag	Commerce Læster	Hvorhen expederet	Med Ladning af: ~~Trælast~~ Læster	Jern	Danske Ansker		
21.	danske	715½	forskjellige danske Havne	Ballast		..		~~Ballast~~
1.	do.	24	Faaborg	30.	35.	200		
1.	do.	31½	do.	40		..		
1.	svenske	44½	Stockholm	Ballast		..		~~Ballast~~
1.	do.	28½	do.	do				~~do~~
1.	do.	27½	do.	do				~~do~~
1.	norske	39.	England	50.				
1.	svenske	30.	Stockholm	Ballast				~~do~~
1.	do.	29½	do.	do				~~do~~
1.	danske	19½	Caspeden	do				~~Salt~~
1.	svenske	32½	Stockholm	do				~~Ballast~~
1.	do.	34.	do.	do				~~do~~
1.	do.	29½	do.	do				~~do~~
1.	do.	29.	do.	do				~~do~~
1.	do.	34.	do.	do				~~do~~
1.	danske	73.	Svendborg	do				
36 Skibe		1252 Læster		120 Læster	35 Skt	200 Dgr.		

Indkomne Skibe og Varer til Christiania 4de Quartal 1837 December

Skibenes Antal	Flag	Commerce-Læster	Fra hvilket Sted ankomne	Med Ladning af: Hvede	Rug	Byg	Havre	
1.	norsk	35.	Memel	.	990.	.	.	
1.	dansk	50	Königsberg	.	1150.	.	.	
1.		29½	Kallundborg	"	.	900.	.	
1		30.	do	.	"	960.	.	
1.	dansk	19½	Neustadt	250.	.	270.	.	
1.	norsk	21.	Holbeck	.	.	640.	.	
1.	dansk	32½	Bornholm	.	.	1030.	.	
1.	do	23.	Rudkjøbing	200	30.	195.	270.	
1.	norsk	22½	Memel	25.	570.	.	.	
1	do	19½	Nyborg	.	470.	150.	.	
1.	dansk	12	Bornholm	.	.	800.	.	
1.	dansk	34.	Kallundborg	.	450.	550.	.	
1.	dansk	27½	Assens	.	-	770.	.	
1.	do	28.	Nestved	.	80.	720.	.	
1.	do	28	Kiöl	"	.	1500.	.	
1.	do	64½	Saxkjøbing	400.	.	1500.	.	
1.	norsk	50.	Memel	.	1160.	"	.	
1.	do	27.	Aalborg	.	.	980.	.	
1	dansk	44½	Kjerteminde	.	.	1360.	.	
1.	svensk	34.	Odense	.	500.	500.	.	
1.	dansk	65½	Nakskov	370	.	1790.	.	
1.	svensk	29½	Nysted	.	.	1000.	.	
1.	norsk	28.	Holbeck	15.	"	970.	.	
1.	do	39.	Roskilde	.	400.	500.	"	
1.	do	30½	Bornholm	.	.	900.	.	
1.	do	25.	Christianiá	.	700.	"	.	
1.	dansk	25.	Horsens	.	.	500.	.	
1.	svensk	29.	Samsöe	.	.	780.	.	
1.	do	33½	Assens	.	.	1060.	.	
1.	do	24½	Præstø	.	.	730.	.	
1.	do	30½	Nakskov	.	.	1025.		
1.	norsk	39.	Dover	.	.	.	.	Ballast
1.	do	120½	London	.	.	.	.	Stykgods
1.	do	23.	Riga	.	.	.	.	do
1.	do	51.	Altona	.	.	.	.	do
1.	do	19.	Kjøbenhavn	.	.	.	.	do
1		67½		"	.	.	.	Hø
1.	do	118	Torrevitia	.	.	.	.	Salt
38 Skibe		1417 Læster		1260 Tr.	6500 Tr.	22,100 Tr.	270 Tr.	

6418

S. T.

Hr. Generalconsul de la Roquette,

Ridder.

Efter Løfte har jeg den Ære vedlagt at oversende Intelligents-Seddelen No. 187, indeholdende Extract af Christiania Byes Commune-Regnskab for Aaret 1837.

Christiania den 23de August 1838.

Ærbødigst.

M. Hansen.

S. T.

Hr. Generalconsul de la Roquette,
Ridder.

Christiania.

F12

Christiania Intelligentssedler.

Tirsdag den 14de August. | 76de Aargang. | No. 187. 1838.

Udgives alle Søgnedage og med kongelig Tilladelse forsendes med Posten.

Trykt i Opfostringshusets Bogtrykkerie og paa dets Forlag af A. Jensen.

Idag

holdes Løsøre-Auction paa Asker Præstegaard, Kl. 10 Formiddag; gives fri Vaccination for Børn hos Doctor Døderlein, Kl. 2 Eft.; holdes Vare-Auction paa Børsen, Kl. 3 Eftermiddag.

Bekjendtgjörelser.

Peder Christophersen, født i Rommedal paa Hedemarken i Aaret 1816, og som flere Gange er bleven transporteret til sit Hjemsted formedelst Løsgjængerie, blev den 8de December 1837 af Stedets Fattigcommission anviist fast Lægd paa Gaarden Slagsvold for indeværende Aar. Men da nu bemeldte Lægdslem Peder Christophersen igjen har forladt Lægdet og øver det samme omstreifende Levnet som før, saa bekjendtgjøres dette, for at Stedets Fattigvæsen kan være uden Ansvar. For ikke længe siden skal bemeldte Person være seet i Nærheden af Christiania.

Rommedals Præstegaard den 3die August 1838.

Sang.

Ved Auctionen paa Børsen idag bortsælges: endeel fiint og godt Klæde samt Casimirer, Bastes- og Bomulds-Tørklæder, Duffel, Vestetøier, nogle Hundrede Alen tykt engelsk Skind i forskjellige Couleurer, et stort ægte Shawl, m. m. Alt til Høistbydende.

I Auctionslocalet i Dronningens Gade forauctioneres Torsdag og Fredag den 16de og 17de August om Eftermiddagen, og sælges til Høistbydende: diverse Meubler, nye Sengeklæder til 5 complette Senge, 12 Borddug e med Servietter, Kobberpander og Kobberkjedler, samt forskjelligt andet Bohave, et Pianoforte, Geværer, en Kareth og en Kaleschevogn, brugte Vinduer med og uden Karme, m. m.

Ved Auctionen hos Løcken i Høker Halseths forrige Gaard paa Grønland, Onsdagen den 15de dennes, bortsælges, foruden det forhen Averterede, 2de Snuusdaaser af Sølv, en Bredslæde, en Spidsslæde, en Dragvogn, endeel Kjøkkentøi, bestaaende fornemmelig af Tinfade og Tallerkener, 2de Stueuhre, med mere.

Søndagen den 19de August afholdes Bal paa Klingenberg for Selskabets Medlemmer, hvortil man maa have tegnet sig inden Fredag Middag den 17de August

Directionen.

Hos en mistænkelig Person er anholdt en Sølv-Spiseskee, paa hvis ene Side staaer Bogstaverne P. S. S. T. A. D., og paa den anden U. P. S. A. C. P. S og flere Stempler, hvilken Skee beroer til Eftersyn paa Christiania Politiekammer.

Paa Stiftelsen Peder Michelsens Enkestue i Vaterland er Plads ledig for en borgelig Enke. De, som attraae denne, ville behage at indgive Andragende derom til Directionen, ledsaget af behørig Legitimation om virkelig Trang, Stand og Alder.

Christiania den 9de August 1838. Am. Nordrum, p. t. Forstander.

Da Flere have ønsket sig det sidste No. af den nye Statsborger kjøbt, enten for Annoncen om Kongeboligen eller om Vaterlands Bro, er nogle Explr. trykt over det sædvanlige Antal, der faaes for 6 ß. hos J. Schive, boende i H. Erichsens forrige Gaard i Skippergaden.

En god Douceur udloves til den, der kan give Underretning om hvem der Nat til Tirsdag eller Onsdag i denne Uge er gaaet over Planken i forrige Bager Haulands Hauge, beliggende nederst i Rødfyldgaden, bekjendt under Navnet Kleboe, og der ødelagt flere Frugttræer.

Christiania den 8de August 1838. Andr. Bergh.

Da jeg har været i Udlandet og forsynet mig med et vel udsøgt Partie Klæde, Duffel, Buxetøier, Vestetøier etc., er det jeg herved anbefaler mig til det ærede Publicum med alle Sorter Skrædder-Arbeide til billige Priser.

Christiania den 11te August 1838. J. H. Omberg, Skræddermester.

At Børnekopperne ere udbrudte paa Bogbinderdreng Ingebrecht Berg, Øvre-Slotsgaden 271, Peter Hallin, Øvre-Slotsgaden 370, Bogbindersvend Jørgen Olsen, Fjerdingen 116, Pigen Lovise Pedersdatter, sammesteds, Bødkerdreng Jens Jensen, Lille-Vognmandsgaden, Pigen Marthe Linstad, Nedre Voldgaden 279, Andreas Mortensen, Store Strandgaden 268, Hjulmagerdreng Erik Olsen, Tvergaden 205, Pigen Gunild Marie Halvorsdatter, Fjerdingen 72, Drengen Andreas Andersen, sammesteds, Konen Elisabeth Jacobsdatter, sammesteds, Barnet Christian Julius Olsen, Fjerdingen 80, Barnet Ingebrecht Christiansen, sammesteds, Barnet Ernestine Jørgensdatter, Bjergfjerdingen, Pigen Lovise Pedersdatter, Fjerdingen 116, Barnet Carl Martin Johannesen, Fjerdingen 120, Drengen Hans Fredrik Ager, Fjerdingen 74, Konen Oline Andersdatter, Pipervigen 116, Pigen Emilie Petrine Ellefsen, Opsloe 8, Konen Karen Jensdatter, Bjergfjerdingen Litr. M. M., Drengen Hans Olsen, sammesteds, Pigen Marie Olsdatter, sammesteds, Barnet Fredrik Olsen, sammesteds, Konen Karen Sophie Jansen, Fjerdingen 122, og Snedker Johannes Olsen, Hammersborg 350, bekjendtgjøres herved.

Christiania den 13de August 1838. J. G. Døderlein.

Mortifications-Stevning.

Med Hjemmel af Kongelig Bevilling af 6te Juli dette Aar, meddeelt Consul Faye paa egne og Enkefrue Nielsens Vegne, indstevner jeg herved sub poena præclusi & perpetui silentii, Ihændehaveren af en af Agent Nielsen, Ridder af Dannebrog, til afgangne Bordskriver H. Halvorsens Boe udstædt Obligation stor 800 Spd., dateret 5te April 1820, thinglæst 1ste Juni næstefter med 1ste Prioritets Panteret i Debitors eiende Anpart af Gaarden Matr.-No 91 Stenerud i Oudalens Præstegjeld (hvilken Anpart udgjør det Halve af Gaardens Jordvei og Skov) med paastaaende Husebygninger samt tilliggende Skov og Huusmandspladse, — til at møde mig eller Fuldmægtig inden Retten ved December Maanedsthing for Oudalens og Vingers Thinglauge under Soløer og Oudalens Sorenskriverie i Aaret 1839, til Tid og Sted, som nu er eller senere vil vorde bestemt, og enten beviisliggjøre sin lovlige Adkomst til bemeldte Obligation, der er indfriet, men forkommen, eller anhøre samme ved Dom mortificeret, saaledes at den for Eftertiden ingen Kraft eller Gyldighed tillægges, men kan foranstaltes aflæst og af Pantebogen udslettet.

Christiania den 10de August 1838. F. Stang.

Et ungt Menneske ønsker Underviisning i Norsk samt Handelsregning, m. m. En Billet til 4 G., bedes nedlagt i Expeditionen,

Extract
af Christiania Byes Commune-Regnskab for Aaret 1837.

Indtægt.

Spd. ß.

1. Beholdning fra foregaaende Aar . . . 4637 $54\frac{1}{7}$.
2. Udlignet Skat:
   a. Grundskat efter Mandtallet, iberegnet Brandvagtspenge, Grund- og Vandsprings-Afgift . . . . 16792 Spd. 118 ß.
   b. Næringsskat efter Ligningsforretningen 14750 — : : — 31542 118.
3. Indtægter af Byens Jorder og andre Eiendomme:
   a. Løkkeskat efter Mandtallet 917 Spd. 28 ß.
   b. Afgift af endeel af Etterstad 16 — : :
   c. Do. af den ved Ankerløkken beliggende Blegedam 47 — : :
   d. Afgift af den Deel af Ankerløkken, som ligger imellem Fjerdingen og den Trondhjemske Kongevei 17 — : :
   e. Andeel af Leien af Langbryggen . . . 487 — 105 :
   f. Afgift af Slagterboderne 20 — : :
   g. Leie af en Tomt til Gjødselhob . . . . . : — 60 :
   h. Forpagtningsafgift af Bryggen ved Glasmagasinet 10 — : : — 1515 73.
4. Refunderede Forskud:
   a. Refution for forskudte Delinqventudgifter . . . . 1534 Spd. $51\frac{4}{7}$ ß.
   b. Refution for Indqvarteringsudgifter 337 — 48 : — 1871 $99\frac{4}{7}$.
5. Forskjellige Indtægter:
   a. Byskat af Ladestæderne for 1836: 500 Spd. : ß.
   b. Do. for 1837, i Soon og Hølen 166 — 80 :
   c. Indbetaling paa Bycassens Fordringer 214 — 24 :
   d. $\frac{1}{2}$ og $\frac{1}{4}$ pCt. Afgift af Auctionsbeløbet for de paa Raadhuset afholdte Auctioner . . . . . 30 — 97 :
   e. Arresthuusleie fra fremmede Jurisdictioner . 40 — $55\frac{5}{7}$:
   f. Ansvar efter Antegnelser og Decisioner . . 305 — 67 :
   g. Andre tilfældige Indtægter . . . . 46 — 67 : — 1304 $30\frac{5}{7}$.

Saldo i Regnskabsførerens Faveur 1357 :

Summa Indtægt 42229 15.

Udgift. Spd. ß.

1. Saldo i Regnskabsførerens Faveur efter forrige Regnskab . . . . 984 29.
2. Faste Lønninger, Huusleiegodtgjørelser og andre bestemte aarlige Udgifter . . . . 4109 74.
3. Udgifter ved Vægtervæsenet . . . . . 3468 :
4. Do. ved Brandvæsenet . . . . . . 331 :
5. Do. ved Lygtevæsenet . . . . . . 1492 3.
6. Do. ved Vandværket . . . . . . 1028 :
7. Do. ved Brolægningen . . . . . 3100 :
8. Do. ved Veivæsenet . . . . . . 333 51.
9. Do. ved Brovæsenet . . . . . . 1679 48.
10. Do. ved Ballastens Modtagelse m. m. 580 :
11. Do. til Brænde og Lys samt Reparationer paa Raadhuset, Raadstuearresterne og deres Inventarium . . . . 563 60.
12. Indqvarteringsudgifter . . . . 11961 90.
13. Renter og Afdrag af Byens Gjeld . . 381 87.
14. Udgifter i Anledning af Opmaalinger af Stadens Gods . . . . 1300 19.
15. Udgifter ved Almueskolevæsenet . . . . 1900 :
16. Forskjellige Udgifter . . . . 1507 89.
17. Restancer, der føres til Udgift som uerholdelige 147 53.
18. Deliqventomkostninger . . . . 1335 64.
19. Beholdning:
   a. Restancer af Skatter:
      Grundskat for Aarene 1830—1836 322 Spd. 74 ß.
      — : 1837 2029 — 83 :
      2352 Spd. 37 ß.
   b. Næringsskat for Aarene 1822—1836 772 Sp. 34 ß.
      for 1837 121 — 15 : — 2293 — 49 :
   c. Løkkeskat for 1835—1836 4 Sp. 114 ß.
      for 1837 . 177 — 39 : — 182 — 33 :
   d. Ladestædernes Byskat for 1828—1831 596 Sp. 92 ß. der indestaae i LensmandSunnes Bo.
      for 1834 uerholdelig i Drøbak 42 — 74 :
      for 1835 Do. 7 — 60 :
      hvilke ere opgivne til Efterligning.
      for 1835 i Soon og Hølen Rest.ce 9 — 37 :
      1836 i Drøbak 249 — 111 :
      i Soon og Hølen . 57 — 48 :
      1837 i Soon og Hølen 166 — 80 : — 1130 — 22 :
   e. Udestaaende Afgifter 27 — : :
   f. — Arrestleie 40 — $47\frac{1}{7}$: — 6025 68.

Summa Udgift 42229 15.

Extractens Rigtighed bevidner:

Christiania den 30te Juli 1838.

Salicath. B. C. Lund.

Afskriftens Rigtighed bevidner

H. Foss,

p. t. Ordfører i Formandskabet.

Ovenstaaende Extract af Christiania Byes Commune-Regnskab for 1837 er henlagt til almindeligt Eftersyn i Formandskabslocalet paa Raadhuset fra den 14de til 28de d. M., hvilket herved bringes til almindelig Kundskab.

Christiania i Formandskabet den 11te August 1838.

H. Foss,
p. t Ordfører.

En Jomfru, der nylig er kommen her til Byen, forfærdiger efter nyeste Facon Liinsøm, Skræddersøm, Dame- og Hattepynt, m. m. Dette Blads Expedition anviser.

1 a 2 Arbeidsheste ønskes paa Foder 14 Dage a en Maaned, der skal nyde god Behandling. Avis-Expeditionen anviser.

Seilfærdig Skipper.

Skipper Teis Rasmusen, beliggende ved Hjørings Brygge, medtager Fragtgods og Passagerer til Stavanger og Bergen, og er seilfærdig sidst i denne Uge.

Auctioner.

Ifølge Reqvisition fra Gulbrand Løchen, bliver offentlig Auction afholdt i hans Gaard No. 97 paa Grønland i Ager, Onsdagen den 15de d. M. Eftermiddag Kl. 3, over endeel Meubler, Linned, en smuk Meerskums Pibe, en Arbeidsvogn, en Arbeidskjærre, en Gigh, nogle Bøhler, en Ballance med Lodder, samt endeel Planker og høvlede Bord m. m. Ved samme Auction sælges 15 a 1600 tørre og meget gode Furu-Bord, som ere opstablede paa Kjøbmand Hoecks Bordtomt paa Grønland. Conditionerne erfares paa Auctionsstedet.

Agers Sorenskriver-Contoir, Christiania den 8de August 1838.

Claus Heiberg,
eedsv. Fuldmægtig.

Fredagen den 17de d. M., Eftermiddag Kl. 3, bliver offentlig Auction afholdt i Gregers Halvorsens Huus i Grønlien i Ager over Gregers Juni og Hans Petter Pederssønners Efterladenskaber, bestaaende i Gangklæder, Linned, Sengklæder, Støvler, samt 2de Sølv-Lommeuhre, m. m. Ved samme Auction sælges som Appendix endeel Mandsklæder, Linned og gode Sengklæder samt et Sølv-Capseluhr, m. m. Conditionerne erfares paa Auctionsstedet.

Agers Sorenskriver-Contoir, Christiania den 10de August 1838.

Claus Heiberg,
eedsv. Fuldmægtig.

Ifølge Reqvisition fra Lensmand Oppen bliver offentlig Auction afholdt paa Gaarden Stovner i Ager Torsdagen den 23de d. M., Eftermiddag Kl. 3, over Johannes Stovners Høe-, Korn- og Potatos-Avling for dette Aar, som er Reqvirenten udlagt ved Executionsforretning af 9de f. M. Conditionerne erfares paa Auctionsstedet.

Agers Sorenskriver-Contoir, Christiania den 13de August 1838.

P. F. Heltzen.

Licitation.

Løverdagen den 18de August, Kl. 10 Formiddag, bliver, efter Reqvisition fra Rigshospitalets Inspection, Licitation afholdt paa Raadhuset over Anskaffelsen af følgende Sager til Rigshospitalet:

60 Sengesteder,
30 Skjermbrædter,
5 Skabe,
14 Natskriin,
14 Badskevandsstole,
14 store Borde,
32 mindre Ditto,
6 Dusin Stole,
100 Bpd Krølhaar,
450 Alen Liinbolster,
180 Alen ubleget Lærred,
180 uldne Sengetepper.

Conditionerne ligge til Eftersyn paa Rigshospitalets Contoir, hvor tillige forevises Prøver af Sagerne.

Christiania den 10de August 1838. Flock.

Tilleie.

2 a 3 Familiebeqvemmeligheder ere tilleie hos

Guldsmed Smebye.

2de Værelser med Aflukke til Klædekammer, og beliggende i den bedste Deel af Byen, anvises tilleie fra Avis-Expeditionen.

En god Snekke med nyt Liig-Seil samt Dræg og Dræg-Toug, om forlanges, er daglig tilleie ved Schavenius paa Revieret.

For en Høker, Marketenter eller Bager er fra førstkommende Flyttetid en Beqvemmelighed tilleie i Kjelderetagen i min Gaard paa Hjørnet af Grændsen og Pilestrædet, bestaaende af 2 Værelser med Krambodindretning, Kjelder, Veedskuur og Adgang til Bryggerhuus, hvori Bagerovn. Ligeledes er et Værelse tilleie med fri Indgang fra Porten. C. L. Gleditsch.

3 Værelser og Kjøkken med udvendige Beqvemmeligheder er tilleie fra Michaeli Flyttetid. Et meubleret Værelse er strax tilleie. Avis-Expeditionen anviser.

Et meget godt Ølbryggerie, hvortil fornødent Vand, er tilleie i min Gaard fra October Flyttetid.

Christiania den 12te August 1838. Hans Smith & Comp.

Hos Niels Trosterud i Opsloe er et lidet varmt Værelse med Kjøkken, og en peen Stue med Seng og Meubler, passende for 2de honette Personer, tilleie fra førstkommende Flyttetid.

For et eenligt honet Fruentimmer, helst en Enke uden Børn, er fra 15de August et Værelse med Sopha og øvrige Meubler tilleie i Stadscapitain Engers Gaard paa Hjørnet af Prindsens- og Dronningens Gade.

2 Værelser ved Siden af hinandan, i anden Etage, det ene til Gaden og det andet til Gaarden, med fri Indgang fra Gaarden, ere tilleie strax, med eller uden Seng og Meubler. Avis-Expeditionen anviser.

I Gaarden No. 19 paa Grønland er et smukt Værelse strax eller fra 15de d. M. tilleie.

Et meubleret Værelse, og om forlanges Spise, er strax tilleie hos

Borchgrevink.

Et meubleret Værelse er tilleie fra den 15de August, og om forlanges Spise i Huset. Avis-Expeditionen anviser.

Et Værelse er tilleie hos A. Myhrvold.

Et Værelse med Seng og Meubler er strax tilleie hos

F. W. Poppe.

En stor Hjörnesal med Sideværelse, i anden Etage, begge til Gaden, der har fri Indgang fra Portrummet, er tilleie fra 1ste Septbr, med eller uden Seng og Meubler. Avis-Expeditionen anviser.

Logis med Alt i Huset er strax at erholde hos Mad. E. Graff, boende i Mad. Schrøders Gaard ved Bryggerne; sammesteds er ogsaa Staldrum at erholde.

I Madame Schous Gaard i Toldbodgaden er et meubleret Værelse til Gaarden tilleie.

Avis-Expeditionen anviser hvor et a to unge Mennesker kan erholde et meget billigt Logis med Alt i Huset fra 1ste September.

Leiesøgende.

En eenlig Person ønsker sig et anstændigt Logis, samt Kost i Huset. Billetter, mærkede: Logis og Spise, bedes nedlagte i Avis-Expedit.

Bøger.

Idag er udkommen:

Badegjæsten, No. 9,

og faaes tilkjøbs for 4 ß. paa de sædvanlige Steder.

Faste Eiendomme.

En i Nærheden af Bryggerne, for en Kjøbmand eller Haandværker beqvemt beliggende Gaard, der har 12 Ildværelser, flere Kjøkkener og Spisekammere, Bryggerhuus, Kjeldere og ellers udvendige Beqvemmeligheder, samt Vandspring i Gaarden, er tilkjøbs paa billige Vilkaar, naar Kjøbet senest inden 14 Dage kan afsluttes. Det bemærkes, at Gaarden fortiden indbringer en Huusleie af mindst 450 Spd. aarlig. Avis-Expeditionen anviser.

Varer.

Hvide fine Shirtinger og Cambritser sælges i stykkeviis til billige Priser hos F. W. Poppe.

P. J. D. Bedste Sort russiske Krølhaar sælges billig hos P. J. Duborgh.

Chr. O. Meyers forbedrede Frictionsstikker, der er aldeles betagen den ubehagelige Lugt, som sædvanlig er tilstede hos de fra Udlandet indførte, sælges hos Fabrikanten i smukke Lomme-Etuis a 6 og 10 ß. pr. Etui.

Liar, smaae Slibestene og Bryner, til billige Priser, sælges hos

Hans Thoresen.

Fiin Gulvsand sælges hos Høker Lagerkrans til 3 ß. Skpd.

Smør i Fjerdinger, halve Ditto og Dunke, a 7, 7½, 8, 8½, 9, 10, 11 Spd. pr. Fjerding, Ditto i mindre Dele a 12, 11, 9, 8 og 7 Ort pr. Bpd., sælges af
Hans Smith & Comp.

H. F. Løkke & Co. forhandler et lidet Partie nyt godt Græsſmør i ¼ Tønder.

Smør i Qvartere sælges for billig Priis hos
F. W. Poppe.

C. G. Godt Smør i Fjerdinger forhandles hos
Chr. Gundhuus.

Extra fiint Herregaards-Smør i ¼ Tønder sælges i forrige Peder Bergs Gaard i Store-Strandgaden.

P. B. Dansk Smør i Qvartere og Dunke sælges af
Peder A. J. Berg.

Bomuldsgarn, ubleget, No. 10, 12, 14, 16, 18 og 20, sælges i Partier til Fabrikpriis hos
F. W. Poppe.

D. B. Bedste Bordeaux-Sylte-Ædikke sælges hos
D. Brambani.

Reenhæglet Hamp
sælges til billig Priis af P. L. Sigholt.

Hampefrøe, særdeles godt, sælges af
Niels Haslund.

Friske Citroner er tilkjøbs hos
Jacob Haslund.

D. B. Tin-Sprøiter, af diverse Størrelser, sælges hos
D. Brambani.

Extra gode holsteenske Spegepølser til 17 ß. pr. Pd. er tilkjøbs hos
J. Kienig.

Fransk Raffinade a 18 ß. pr. Pd. i Toppeviis er jeg igjen bleven forsynet med til Salg. Jacob Haslund.

Endnu ere nogle Pd. af mine udmærkede Sylte-Moreller at bekomme tilkjøbs. J. Thobroe.

Guldbrand Henrichsen har til Forhandling til billigste Priis et Parti gode Egestave til Tønder.

8 a 10 Potter nysiet Melk er daglig at bekomme i T. Holmsens Gaard paa Torvet.

8 Potter nysiet Melk er daglig tilkjøbs hos P. Colbjørnsen,
Skomagermester.

Nysiet Melk kan Morgen og Aften faaes i Kjøbmand D. Graahs Gaard i Kongensgade.

Adskilligt.

Hvor nogle Tylter Tømmer, hvoriblandt endeel 9 Al. langt og 9 a 10 Tommers Top, er tilkjøbs for billig Priis, anviser Avis-Expeditionen.

Hos J. sal. Gundersen i Elvegaden i Vaterland er god Birkeaske tilkjøbs. Sammesteds modtages Talg til Opstøbning af Formelys.

En stor Dragkiste, et Skab, en Commode, en Sovestol til at ligge og sidde i, en Hjørneseng m. m. er ved Forandring af Bolig tilkjøbs. Avis-Expeditionen anviser.

Hos Snedker Nielsen paa Leret pr. Grønland ere 3 Fag gamle Vinduer og 3 Fag Døre tilkjøbs.

Avis-Expeditionen anviser god Muursand tilkjøbs og leveret paa Stedet for 12 ß. pr. Tønde.

Tilkjøbs forlanges.

Kjøber til et dobbelt Ohr- eller Birketræes Sengested, 18 Stkr. betrukne Stole, en Vaskevandsstol og et Theebord, enten nyt eller kun lidet brugt, anviser Avis-Expeditionen.

Kjøber til en brugt, men god, ei for lille Commode, anvises fra Avis-Expeditionen.

Tjenester ledige.

Duelige Graasteensmurere kunne faae godt Arbeide paa Horten. Nærmere Besked om Vilkaarene erholdes af Hr. Muurmester Seidelin.

For en ung, ædruelig Arbeidsmand, der kan noget regne og skrive og som tillige er forsynet med gode Anbefalinger, er god Ansættelse at faae ved et Brug i Nærheden af Christiania. Avis-Expeditionen anviser.

En Dreng, helst En der er øvet før, kan strax antages i Skomagerlære. Avis-Expeditionen anviser.

Avis-Exp. anviser Condition for en duelig Stuepige til Flyttetid.

For en Pige, der forstaaer Madlavning, kan vaske og stryge, er Condition ledig til Michaeli. Avis-Expeditionen anviser.

Avis-Expeditionen anviser strax Condition for en anstændig Pige. Uden gode Attester nytter det Ingen at melde sig.

En flink Stuepige, forsynet med gode Attester, kan til anstundende Flyttetid erholde Condition hos Kjøbmand Ziiølner.

Tjenestesøgende.

En ung Dreng, 17 Aar gammel, af borgerlige Forældre, der føler en særdeles Lyst til Handelen, samt besidder de fornødne Kundskaber, der til samme udfordres, ønsker sig enten strax eller til Høsten emploieret hos en af de ærede Handlende enten hersteds eller paa en af Smaastæderne. I Mangel heraf paa et Embeds-Contoir. Avis-Expeditionen anviser den Søgende.

Et ungt Fruentimmer ønsker at komme i et Huus for at sidde og sye, enten strax eller til Flyttetid. Avis-Expeditionen anviser.

En skikkelig Pige ønsker sig Condition i et stille Huus som Syepige, i Mangel deraf som Barnepige. Avis-Expeditionen anviser.

En Pige, der kan fremvise gode Attester om et sædeligt og godt Forhold, ønsker sig en Condition i et stille og roligt Huus til Michaeli Flyttetid. Avis-Expeditionen anviser.

Bortkomne Sager.

For omtrent 9 a 10 Dage siden er fra Undertegnede bleven bortstjaalet en Sølvspiseskee, kjendelig derpaa, at den er meget slidt, og hvortil Magen kan forevises. Garver Schou.

En sort Silke-Paraplue med runde Staalstænger og en liden sort Knap, tilligemed en forgyldt Ring paa Stokken, er enten eftersat paa et Sted eller ogsaa stjaalet. For Modtagelsen eller Opdagelsen af samme betales, om forlanges, en Douceur hos A. Jønsrud & Co.

Proclama.

Ifølge naadigst meddeelt Bevilling af 2den d. M., hvilken er læst ved Agershuus Stiftsoverret og Christiania Bything, indkaldes herved, sub poena præclusi et perpetui silentii, med Aar og Dags Varsel Enhver, som maatte formene at have Noget at fordre i afdøde Kjøbmand Jørgen Bernhard Youngs Boe, der er tagetunder Samfrændeskiftebehandling, med deres Paastand at fremkomme, og saadant deres havende Krav inden foreskrevne Tids Forløb for Undertegnede, som Samfrænder, at anmelde og beviisliggjøre. Efter Bevillingens Indhold skal denne Indkaldelse ansees og være ligesaa gyldig, som om den var skeet ved Proclama efter Loven.

Christiania den 10de August 1838.

P. Holst, Høiesteretsassessor. Thor Olsen, Kjøbmand. N. B. Kloed, Mægler.

Da Kjøbmand Jens Peter Grøn her af Byen har opgivet sit Boe til Skifterettens Behandling, bliver ved nærværende Proclama, i Medhold naadigst Bevilling af 27de f. M., der er foranstaltet læst for vedkommende Retter, sub poena præclusi & perpetui silentii, med Aar og Dags Varsel indkaldet alle dem, som formene sig at have Noget at fordre i bemeldte Boe, med deres Paastand at fremkomme og saadant deres havende Krav inden foreskrevne Tids Forløb for undertegnede Skifteforvalter at anmelde og beviisliggjøre.

Drammens Byfoged-Contoir den 6te August 1838.

Dahl.

Enhver, som maatte have Noget at fordre i Boerne efter
Smed Erik Tollefsen Præstegaardseiet og
Skipper David Belt, begge af Sandeherreds Præstegjeld,
indkaldes herved med 12 Ugers Varsel til for undertegnede Skifteforvalter at anmelde deres Krav.

Laurvigs Sorenskriver-Contoir den 30te Juli 1838.

Olsen.

Anmeldte Reisende.

Den 13de August: Frøken Engelsteen, fra Soon, hos Fru Brandt; Mad. Røsch, fra Tønsberg, hos Kjøbmand Schmelck; Kjøbmændene Ring og Carlsen, fra Drøbak, Kjøbmændene Boch og Jacobsen, Grosserere Smith, Ziese, Kalb og Gjertz og Oberst Scharnhorst, fra Hamborg, Professor Akersdyth med Tjener, fra Stockholm, Kjøbmand Konow, fra Bergen, Generalkrigscommissair Peter Saabye med Frue og Svigerinde fra Kjøbenhavn, engelske Undersaatter Rommannii, Alter, Georg Hammond, Aylmer med Tjener, Brunnau og Stone, fra London, samt Kjøbmand Holst, fra Holmestrand, i Hotel du Nord.

Christiania Indelligentsfedler

No. 273.

Copie

du procès de deliberations du Magistrat de Christiania

L'an 1836, le 23 Septembre, étaient assemblés à l'hôtel de ville les representants bourgeois & le Magistrat pour faire l'aperçu des dépenses de la ville pour l'année prochaine 1837 qui en partie comme impôts sur les terrains & en partie comme taxe sur l'industrie & les revenus des habitans seront fournis suivant repartition.

Les Dépenses furent ainsi ~~[illegible]~~ évaluées après le plus sevère examen

1 Traitements, indemnités pour loyer & autres fournitures annuelles.

1)	Le juge de ville	(Byfogden	f. 120
2)	L'écrivain de ville	(Byskriveren (greffier)	400 – 96
3)	Le percepteur des impôts	(Skattefogden)	300
4)	Le médecin de ville	(Stadsphysicus)	300
5)	Le directeur des pompes	(Brandt directeuren)	40
6)	Le sous juge de ville	(Underfogden)	300
7)	Le greffier des 12 hommes	(De 12 Mands Skriver)	120
8)	L'inspecteur supérieur des pompes	(Overbrandtmesteren)	160
9)	Le sous inspecteur d°	(Underbrandtmesteren)	068
10)		(Vagtmesteren	64
11)	L'inspecteur des puits	(Vandinspecteuren)	200
12)	Le cantor (chantre)	(Cantoren eller Sanglaren)	144
13)	Le gardien de l'horloge de l'eglise	(Kirkeklokkens Opsyner)	20
14)	2 sage femmes	(2de Gjordemödre)	140
15)	2 employés de l'hôtel de ville (huissiers)	(2de Raadstuetjenere)	128
16)	2 huissiers de ville	(2de Bytjenere)	96
17)	Le geolier	(Slutteren)	24
18)	2 faiseurs de puits	(2de Postmagere)	120
19)	2 d° d° en reserve	(2de Reserve Postmagere)	60
20)	L'assistant pour le logement des militaires	(Indqvarterings assistenten	40
21)	Le vidangeur	(Natmanden	36

Transport — Spd

22)	Loyer du curé de la paroisse	Sognepræsten Huusleie	300
23)	d° du Chapelain résident	Den resid. Cappell. d°	200
24)	Le catéchiste	Catheketen	150
25)	Le sonneur	Klokkeren	80
26)	Le joueur d'Orgle	Organisten	40
27)	Le fossoyeur	Graveren	30
28)	Contribution aux logements ordinaires	Contingent til den almindelige Indqvartering	~~99~~98 — 40
29)	Contribution au logement du chef d'enrolement	Bidrag til Enrolleringschefens Qvarteerpenge	48 —
30)	Contribution au traitement du bourreau	Bidrag til Skarpretterens Løn	22, 48
31)	Contribution à la caisse de la garde nationale	Bidrag til Borgervæbnings casse	96 —
32)	~~pour boire aux~~ marguilliers de l'école Cathédrale & pour boire à la veille de St Martin ×	Degne og Mortens aftens penge til Cathedralskolen	104
33)	taxe ~~pour~~ place d'exercice ~~de la garnison~~ à Ellerstad	Afgivt af Garnisons Exercerplads paa Ellerstad	48
~~35)~~	~~L'épargne du traitement du maître de musique de la ville donné à la caisse des pauvres~~		
34)	bonification pour le pont des ??	Godtgjørelse for Piren ved Langbrygge	30
35)	Le traitement du maître de musique de la ville épargné & versé dans la caisse des pauvres	Besparelse af Stats ~~?~~ musikantens Løn, som afgives til Fattig casse	80
36	Loyer de terrain du nouveau conduit d'eau	Grund Leie af den nye Vand-Ledning	~~37~~ — 98

× où ils doivent donner leurs ~~?~~ voix aussi l'usage au prix

B Les gardes de nuits (Nagtervarnet -
traitement - Lonninger — 3144. ff
vêtements & souliers · Mundering & Skoetøie }. 400

C Les pompiers
Depenses ordinaires. 400
Contribution 2me
annuel en cas de
degrade des pompes.. 200

D L'eclairage — 1000

E Les citernes Vandværket. ·
— 1000

F. Le pavage — 2 500

G Les chemins 300.

Les ponts :

1 Contribution de la ville pour
la construction du pont de Beyer — 150

2 le pont de Vaterland — 1000

I Depenses a la reception des les
reparations aux allegés & le
~~traitement de l'inspecteur~~ — 580

K. Depenses pour bois a brûler,
chandelle & reparations
de l'hotel de ville — 700.

L. Depenses pour la garde &
la nourriture des accusés
en justice — 1800

M Les logements des militaires
12000

O · Le menage ordinaire · 500

Les ecoles publiques. 2398

Frais extraordinaires imprev. 1779. 50

a ... donne les recettes suivantes

a pour les gardes des pompes. 550
des citernes — 750
taxe des terrains
appartenants a la ville 920.

id taxe que payent les chantiers
et autres terrains appartenant à la
ville — 151 - 90
Rente d'Ellerstoo — 16 —
rente du terrain
d'Anker — 64 —
rente des boutiques des bouchers 20
rente du Landbrygge — 250
rente du pont à la jettée
d'Anker — 10 —
Logements de militaires
repayés — 230
Intérêts à décompte de
la réclamation de la
ville pour la vente
du terrain d'Ankerlokken
à l'église de notre sauveur 225
Restant en caisse de la
caisse de la ville de
l'an dernier [illegible]
et restances d'impôts
non payés [illegible]
Recettes — 1500

325

Tillæg til Den Constitutionelle.

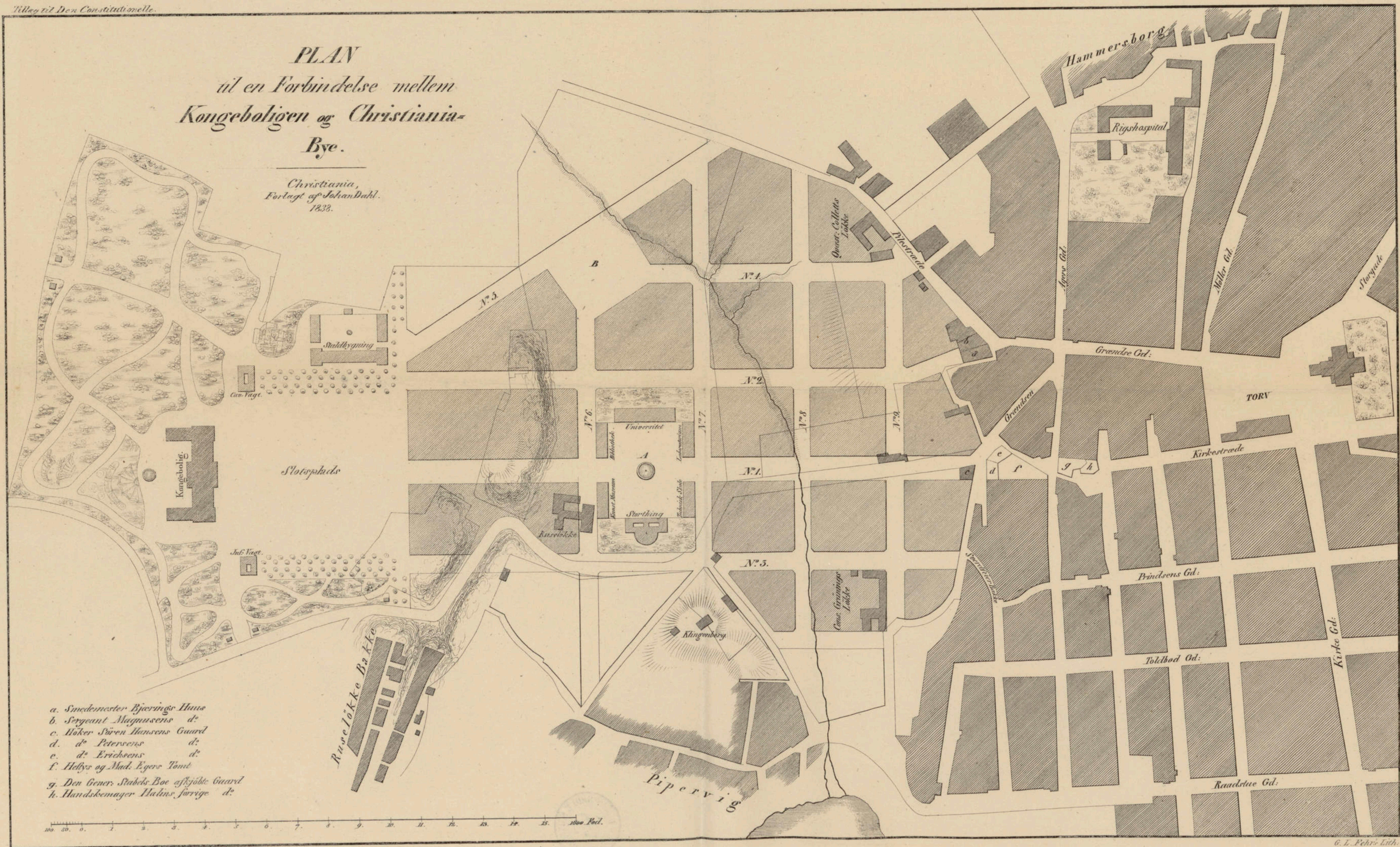

1835. Morgenblad N° 149.

Recettes & Dépenses de la Commune de Christiania durant l'année 1834.

Recettes.

	Spd.	Sk.		Fr.	c.
Restant en Caisse de 1833	13,906	105½	à	69,534	40
Produit de l'impôt réparti sur les habitants	27,074	85	à	135,373	54
Recettes de propriétés communales	1,273	80	à	6,368	34
Avances remboursées	4,833	45½	à	24,166	89
Recettes diverses	1,832	92		9,163	83
Totaux	48,921	48	à	244,607	"

Dépenses.

	Spd.	Sk.		Fr.	c.
Traitements & Indemnités de logement des Employés	4,226	24	à	21,131	"
Autres dépenses fixes, annuelles	1,640	88	à	8,203	67
Gardes de nuit	3,637	15	à	18,185	63
Pompes à feu & Pompiers	525	107	à	2,629	46
Eclairage	683	117	à	3,419	84
Entretien des fontaines	451	50	à	2,257	09
Ponts & Chaussées	3,195	70	à	15,977	92
Bâtiments & meubles	1,124	106½	à	5,624	44
Maisons de correction, prisons & bagnes	4,244	101	à	21,224	21
Logements des troupes (dont 10,000 sp. seulement pour l'année 1834)	15,331	119½	à	76,659	98
Intérêts & décomptes pour les dettes de la ville	1,641	56	à	8,207	34
Dépenses diverses	1,349	49	à	6,747	04
Pour non-valeurs	2,290	42	à	11,451	75
Avoir & en caisse	8,577	63	à	42,887	63
Totaux	48,921	48	à	244,607	"

On remarque concernant les dépenses de la Commune de Christiania ci-dessus détaillées combien il serait à désirer que la Caisse de l'État se chargeât des Dépenses indiquées par les Maisons de correction prisons et bagnes & les logements des troupes qui se montent presqu'au tiers de la totalité des dépenses de la Commune. On pense que la Diète de l'année 1836 discutera sur l'opportunité ou la non opportunité de ce changement dans les Classifications de ces dépenses (a) La Diète de 1833 avait déjà engagé le Gouvernement à procurer à la prochaine Diète, celle de 1836, un rapport détaillé sur les recettes & dépenses des Communes de tout le Royaume. Dans cette vue une Commission qui fut de plus chargée d'examiner les décisions non encore sanctionnées comme lois des Représentants des Communes (Formænd) (b) fut nommée. On calcule que les dépenses en argent de toutes les communes de la Norvège se montent à environ 500,000 Spd. par an (2,500,000 fr.) & ces mêmes dépenses en nature à une valeur de 300,000 Spd. (1,500,000 fr.) c'est à dire, en tout à 800,000 Spd. (4,000,000 fr.)

(a) On calcule que si l'État se chargeait de ces dépenses, les dépenses générales des communes de toute la Norvège seraient allégées d'une somme de Sp. 141,090 - 8s ou 705,450 fr. - 35.

(b) On appelle "formænd" un nombre d'hommes choisis par chaque commune pour faire la répartition des taxes qui doivent couvrir les dépenses communales pour déterminer les Recettes & dépenses des communes & en général en traiter & décider toutes les affaires. Le nombre de ces représentants "formænd" est porté à 12 pour la ville de Christiania, mais il varie du plus au moins selon l'importance des communes.

Extrait du "Forklaring
of Ligningscommissionen, du 1er Juillet
1833 au 1er Juillet 1834.

Les taxes communales sont de trois sortes dans les villes, savoir, la taxe des villes marchandes, la taxe de ville et la taxe des pauvres.

Elles sont déterminées chaque année pour le 1er Juillet de cette année jusqu'au 23 Juillet de l'année suivante, par une Commission nommée Commission de répartition, "Ligningscommission", et d'après le revenu des habitants.

Les personnes qui ont famille et dont le revenu n'est pas estimé se monter à 350 spd. (1,750 fr.), sont taxées selon les connaissances de leur position que possèdent les membres de la commission, mais pas au delà d'un Species (5 fr.) par an.

Après cela, les personnes d'un revenu de 351 spd. (1,755 fr.) jusqu'à 400 spd. (2000 fr.) paient lorsqu'elles ont famille 4/10 pour cent de leur revenu & sans famille 5/10, et ce taux est augmenté progressivement jusqu'à ce qu'un revenu de 7,001 spd. et au dessus paie, avec de la famille 3 5/10 p.% du revenu & sans famille 5 p.%.

On entend par personnes ayant famille toutes celles qui sont mariées et qui ont un ménage; les veufs ou les veuves qui continuent à tenir maison et même les femmes non mariées qui ont un ménage séparé.

La Commission, d'ailleurs, se réserve le droit de modérer le pour cent des taxes, en raison des circonstances, comme celles d'une famille très nombreuse, de pertes, d'événements malheureux &c.

Pour se guider, elle forme des listes des traitements des employés, des chargements faits par les marchands de bois, du nombre des compagnons & ouvriers employés par les artisans, &c., ou même d'après les lumières que leur donnent les contribuables mêmes.

On évalue le revenu des exportateurs de bois à 1½ s.p.d. (7 fr. 50c) par last de bois. 429

Ces principes sont la base des trois taxes, mais ils sont modifiés en raison de la somme fixée par les magistrats comme devant être perçue pour chaque taxe.

Les bases ci-dessus indiquées furent celles qui furent admises à Christiania pour les taxes communales de cette ville du 1er Juillet 1833 au 1er Juillet 1834. Morgenblad – 1835. No. 205.

Chaque ville de Norvège répartit ses taxes communales comme elle le juge à propos, & les règles admises, même pour une ville ne sont pas toujours semblables, cependant, elles ne paraissent pas varier sensiblement.

C'est ainsi que nous trouvons dans la règle admise à Christiansand pour l'année 1835, que pour un revenu de 80 à 100 s.p.d. (de 400 à 500 fr.)

Les personnes non mariées	payaient	5/10 p. %	du revenu
Les familles de 2 à 4 personnes –	d° –	4/10 –	d°.
Celles de 5 à 8 personnes – –	d° –	3/10 –	d°.
Celles de 9 à 12 – d° – – –	d° –	2/10 –	d°.
Celles de 13 à 16 – d° – – –	d° –	1/10 –	d°.

Les dites quantités augmentant ensuite progressivement avec le montant du revenu.

Explications du No. 149 du Morgenblad de 1835, sur l'administration & les dépenses des Communes.

Villes marchandes.

{28

Dépenses des Communes en 1830

Dépenses pour l'administration des pauvres en 1832

Sp.d. 134776 - 51. f -

Sp.d 82652 - 8 f

ens.e Sp. 217428 - 59.

Campagnes ou f.

Dépenses des Communes payées par Baillage.

Dépenses pour l'administration des pauvres & des écoles

Sp. 167782 - 21

f.

Dépenses des pauvres	Dépenses des écoles,	Autres dépenses
Sp.d. 24499. 27 - f	32444. 12	Spd - 63000 -
f	f	f

Récapitulation

Sp 167782 - 21.
24499 - 27
32444 - 12
63000 - .

Sp - 287725 - 60 - pour les campagnes.
217428 59 pour les villes.

Sp 505,153 - 119

La somme de sp. 134,776 - 51, fr. 1830, des dépenses des Communes des villes embrasse-t-elle celle des dépenses des pauvres & des écoles? Il paraît que non d'après le détail qui suit des dépenses des Communes. Il paraît que le rapport de la Commission ne dit rien des dépenses des écoles des villes. Cependt. les mots soulignés du rapport semblent annoncer le contraire, d'un

autre côté les détails A montrent que les dépenses des Communes n'embrassent pas les écoles. Seraient-elles donc comprises dans les dépenses des pauvres qui se montent à fl. 82652-8.

Norvège Céréales

Prix de la tonne en Species & Sk. (Spec.)	(Fraction)	Prix de l'Hectolitre en Francs (Fr.)	(C)	Prix de la tonne en Species & Skill. (Species)	(Fraction)	Prix de l'Hectolitre en francs (Franc)	(C.)	Prix de la Tonne en Species & Sk. (Species)	(Fract.)	Prix de l'hectolitre en francs (Fr.)	(C)	Prix de la tonne en Species & Sk. (Sp.)	(Fract.)	Prix de l'hectolitre en Francs (F)	(C)
"	1/10	"	43	1	4/5	7	76	3	1/10	13	38	5	1/10	22	01
"	1/5	"	86	1	9/10	8	20	3	1/5	13	81	5	1/5	22	44
"	2/5	1	72	2	"	8	63	3	2/5	14	67	5	2/5	23	30
"	1/2	2	16	2	1/10	9	6	3	1/2	15	10	5	3/5	24	17
"	3/5	2	58	2	1/5	9	49	3	3/5	15	53	5	4/5	25	03
	4/5	3	45	2	3/10	9	92	3	4/5	16	40	6	"	25	89
1	"	4	31	2	2/5	10	35	4	"	17	26	6	1/10	26	33
1	1/10	4	74	2	1/2	10	79	4	1/10	17	69	6	1/5	26	76
1	1/5	5	17	2	3/5	11	22	4	1/5	18	12	6	2/5	27	62
1	3/10	5	60	2	7/10	11	65	4	2/5	18	99	6	3/5	28	48
1	2/5	6	04	2	4/5	12	9	4	3/5	19	85	6	4/5	29	35
1	5/10	6	47	2	9/10	12	52	4	4/5	20	71	7	"		
1	3/5	6	90	3	"	12	94	5	"	21	58				

Nota.) On a supposé, en faisant ce tableau qui donne le prix des grains en Norvège en Tonne et en Species réduite en prix d'hectolitre et en Francs, que 1 tonne de grains de Norvège équivalait à 1 hectolitre 39/100, et que le Species vallait 6 francs ou le pair pour le Species argent. Mais le Species papier, et celui en papier que les grains se vendent peut être évalué terme moyen à 5 francs. Au surplus on trouvera ci après le tableau de la proportion entre l'Argent de Norvège et celui de France à divers taux.

Cours du change, Quand

1 Franc =	20 Skilling	1 Species =	6 francs	
1	20 1/2	1	5	85
1	21	1	5	71
1	21 1/2	1	5	58
1	22	1	5	45
1	22 1/2	1	5	33
1	23	1	5	21
1	23 1/2	1	5	10
1	23 3/4	1	5	5
1	24	1	5	"
1	24 1/2	1	4	89
1	24 3/4	1	4	84
1	25	1	4	80
1	25 1/4	1	4	75
1	25 1/2	1	4	70
1	26	1	4	61
1	26 1/2	1	4	52
1	27	1	4	44
1	27 1/2	1	4	36
1	28	1	4	28
1	28 1/2	1	4	21
1	29	1	4	13
1	29 1/2	1	4	06
1	30	1	4	.

Exemple du calcul à faire pour réduire le prix d'une tonne de grains en Species de Norvège, en prix d'un hectolitre en francs.

En supposant le prix d'une tonne 4 Species 4 mark ou 4/5

4 Species 4/5 au cours de 6 francs pour 1 Species égalant .... 28 francs 80c.

et 1 tonne de Norvège égalant 1 hectolitre 39/100, on fait cette proportion :

1 tonne ou 1 hectol. 39/100 : 1 hectol.tre :: 28 fr. 80c (prix d'une tonne) : x ~~prix~~

100   100

139   2880 { 139

.1000   20 fr. 71c

.270

20 francs 71c sera donc le prix d'un hectolitre de grain dont la tonne norvégienne aura coûté 4 Sp. 4/5 ou 28 fr. 80c au cours de change de 1 Species pour 6 francs ou 20 Skilling pour 1 franc.

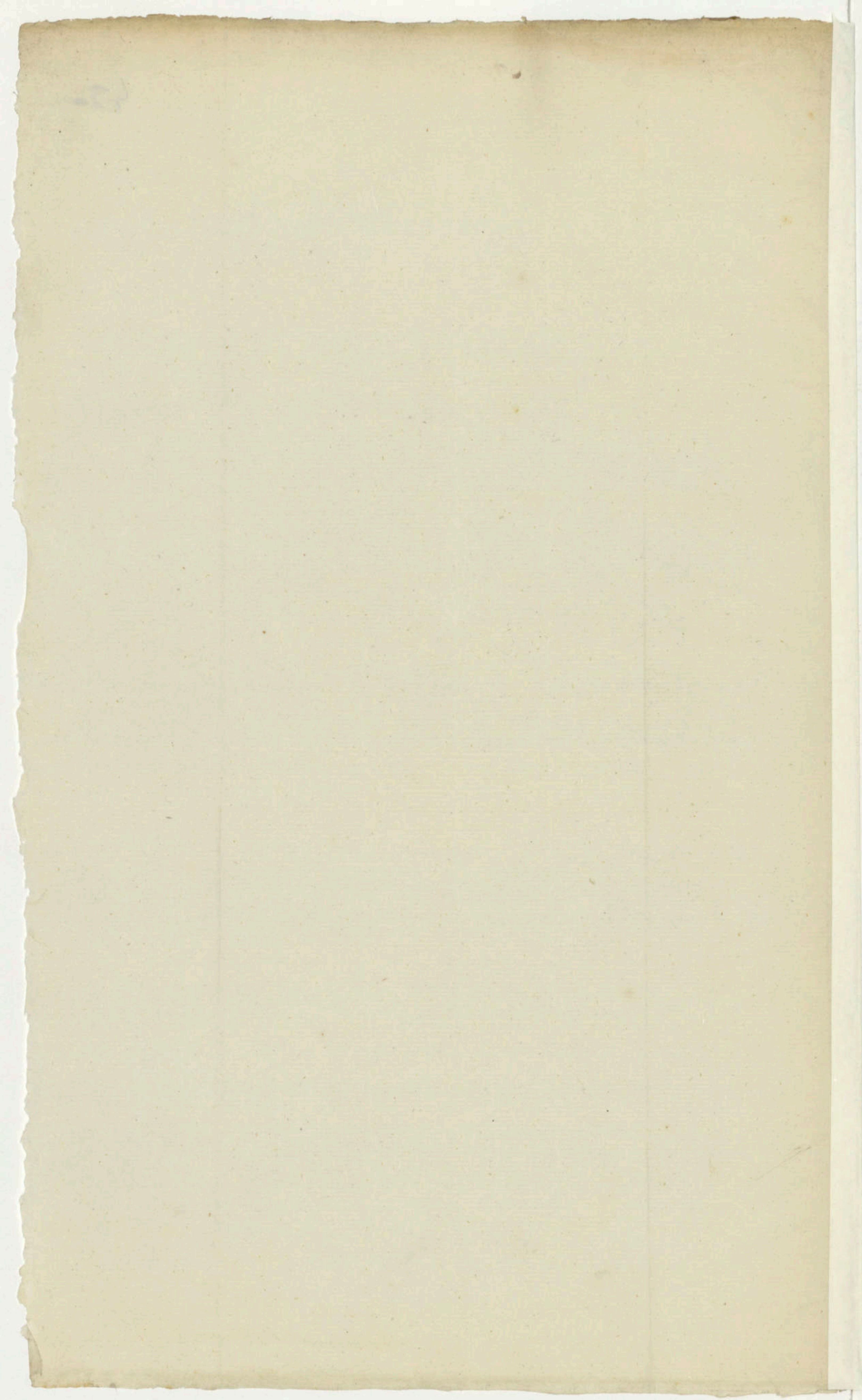

Christiania.

en 1815 et en 1836.

531

Population en 1815 –
d°. — 1836 –

maisons — 1815
d°. — 1836

revenu de la ville 1815
d°. — 1836

augmentation d'un quart et les autres embelli, auparavant par de jardins, en de bois aujourd'hui beaucoup

Lökke — 1815
d°. — 1836

Marchands en gros et en détail et ouvriers
en 1815 —

Consommation –

Ecoles et nombre d'écoliers

Etablissemens de charité et autres établissemens publics & privés aux deux époques.
Navigation

Nombre de Navires

Commerce

Christiania Intelligentssedler.

Fredag den 25de August. | 75de Aargang. | No. 197. 1837.

Udgives alle Søgnedage og med kongelig Tilladelse forsendes med Posten.

Trykt i Opfostringshusets Bogtrykkerie og paa dets Forlag af A. Jensen.

Idag, Fredag,

prøves Kanoner paa Hovedøen og skydes skarpt i Retning mellem Nakholmen og Ladegaardsøen, mellem Kl. 8 Formiddag og Kl. 4 Eftermiddag;

holdes Auction i og over Gaarden No. 332 i Møllergaden, Kl. 10 Formiddag;

— Auction paa Børsen over Citroner, Kl. 10 Formiddag;

— Løsøre=Auction hos Politiebetjent Torkildsen, Kl. 3 Eftermid.

Bekjendtgjorelser.

Idag, Fredag, den 25de August, Kl. 10 Formiddag, sælges ved Auctionen paa Børsen til Høistbydende endeel Kasser med Citroner.

J. Bergh,
Mægler.

Løverdagen den 26de Dennes foretages i Skifteretten paa Raadstuen Skiftesamlinger i følgende Boer, sc:
1) Kjøbmand Thales Schous Boe Kl. 10 Formiddag.
2) Pessementmager Møllers Enkes Ditto Kl. 10½ Formiddag.
3) Jomfru Schwenckes Ditto Kl. 11 Formiddag.
4) Kjøbmand Carl Syvertsens Opbudsboe Kl. 11½ Formiddag.

Hvilket herved bekjendtgjøres.

Christiania Skifteret den 24de August 1837.

At Bondemand Ellev Johnsen Toverud ved Agershuus Amts Resolution af 21de d. M., formedelst Alderdomssvaghed er sat i Umyndighedsstand i Medhold af L. 3. 19. 1, og til Værge for ham beskikket Ole Hansen Moen, det bringes herved til almindelig Kundskab.

Folloug Sorenskriver=Contoir den 29de Juli 1837.

Elleffen.

Tirsdagen den 14de September førstkommende, om Formiddagen Kl. 9 Slet, bliver paa Gjæstgiverstedet Tukkebøl i Enebak en Skiftesamling afholdt i afdøde Foged Holmsens Boe, formeentlig for at tage Bestemmelse angaaende Distributionen af Stervbogaarden fra næstkommende Aar 1838, ligesom og andre Gjenstande af Vigtighed for Boet ville blive omhandlede. Stervboets respective Vedkommende anmodes derfor behagentligst at ville afgive Møde.

Nedre=Rommeriges Sorenskriver=Contoir den 20de August 1837.

Bruenech.

De, som til Efteraaret ønske Herregaardssmør og andre gode Huusholdningssager hjembragte med Skipper Wehle fra Arnis, ville behage at afgive deres Bestillinger til Undertegnede inden denne Maaneds Udgang.

Kokkinn.

Paa Auctionen hos Politiebetjent Torkildsen idag Fredag bortsælges et smukt Jagtgevær, et Sølv=Repeteer=Uhr og en sølvbeslagen Meerskums=Pibe.

Paa Bors-Auctionen idag den 25de August bortsælges tillige et lidet Partie oplandsk Vadmel.

At de almindelige Høst=, Sage= og Skatte=Thinge for dette Fogderie i indeværende Aar afholdes:

for Nannestad Thinglaug paa Gaarden Homble den 25de og 26de September,
= Hurdalens Do. = Do. Knain den 28de og 29de September,
= Eidsvolds Do. = Do. Langvæg den 30te Septbr., 2den og 3die Octbr.,
= Næs Do. = Do. Wormnæs den 5te, 6te og 7de October,
= Gjerdrums Do. (Stedet er ei endnu bestemt) den 9de og 10de October,
= Ullensagers Do. paa Gaarden Algrim den 11te, 12te og 13de October,

bekjendtgjøres herved.

Øvre=Rommeriges Foged=Contoir den 16de August 1837.

Malthe.

Udskrift

af Christiania Formandskabs Forhandlings=Protocol, forsaavidt efterfølgende Sag angaaer:

Aar 1837, den 16de August, vare undertegnede Formænd samlede paa Stadens Raadhuus med Magistraten for, overeensstemmende med Formandslovens §. 29, at fatte Beslutning om det kommende Aars Budget. Hvorda lagdes ad acta Magistratens Forslag til Overslaget.

A. Lønninger, Huusgodtgjørelser og andre aarlige Udredsler:

1) Byfogden	120 Sp.		
2) Byskriveren	400	—	96 ß.
3) Skattefogden . . .	300	—	= =
4) Stadsphysicus . . .	300	—	= =
5) Branddirecteuren til Hesteshold	40	—	= =
6) Underfogden . . .	300	—	= =
7) Overbrandmesteren og Lygte=Inspecteuren . . .	160	—	= =
8) Underbrandmesteren .	68	—	= =
9) Vagtmesteren . . .	64	—	= =
10) Vandinspecteuren . .	200	—	= =
11) Cantoren eller Sanglæreren	144	—	= =
12) Kirkeuhrets Oppasser .	20	—	= =
13) 2de Gjordemødre . .	140	—	= =
14) 2de Raadstuetjenere .	128	—	= =
15) 2de Bytjenere . . .	96	—	= =
16) Slutteren	24	—	= =
17) 2de Postmagere . .	120	—	= =

18) 2de Reservepostmagere 60 — : :
19) Indqvarteringsassistenten 40 — : :
20) Natmanden . . . 36 — : :
21) Sognepræstens Huusleie 300 — : :
22) Den resid. Capellans Do. 200 — : :
23) Catecheterens Do. 150 — : :
24) Klokkerens Do. 80 — : :
25) Organistens Do. 40 — : :
26) Graverens Do. 30 — : :
27) Contingent til den almindelige Indqvartering . 908 — 40 :
28) Bidrag til Søe-Enrolleringschefens Qvarteerpenge 48 — : :
29) Bidrag til Skarpretterens Løn . . . . 22 — 48 :
30) Bidrag til Borgervæbningscassen. Efter eenstemmig Beslutning bliver for Fremtiden Intet hertil at bevilge.
31) Degne- og Mortensaftenspenge til Cathedralskolen 104 — : :
32) Afgift af Garnisons-Exerceerpladsen Etterstad . 48 — : :
33) Godtgjørelse for Piren ved Langbryggen . . . 30 — : :
34) Besparelse af Stadsmusikantens Løn, som afgives til Fattigcassen . . 80 — : :
35) Grundleie af den nye Vandledning . . . 37 — 98 : 4839 Sp. 42 ß.

B. Vægtervæsenet:

1) Lønninger:
  a) for de hidtil havte 50 Vægtere . . . . 3144 Sp.
  b) for det foreslaaede forøgede Antal af 8 Vægtere . 480 — 3624 Sp.

2) Munderinger, Skotøi, m. m.:
  a) til det hidtil havte Antal Vægtere . . 912 Sp.
  b) til det foreslaaede forøgede Antal . 144 — 1056 — 4680 Sp. : ß.

C. Brandvæsenets ordinaire Udgifter . . 400 — : :
D. Lygtevæsenet . . . . 1155 — : :
E. Vandværket . . . . 1000 — : :
F. Brolægningen . . . . 3600 — : :
G. Veivæsenet . . . . 550 — : :

Efter Forslag fra Exerceermajor Ytteborg skal det Beløb, som udfordres til en lukket Rende fra Huusmandsgaden til Vaterlands Elv ikke opføres under den almindelige Bevilgelse til Veivæsenet, hvilket mod 1 Stemme bifaldtes.

H. Brovæsenet:

1) Resten af Byens Andeel i Omkostningerne ved Beierbroens Opførelse . 129 Sp.
2) Til Vaterlands Broe . . 1275 — 1404 — : :

I. Ballastens Modtagelse, Prammenes Vedligeholdelse samt Opsynsmandens Løn (80 Sp.) 560 — : :
K. Brænde, Lys og Reparationer ved Raadhuset 700 — : :
L. Indqvarteringen . . . . 12000 — : :
M. Renter og Afdrag paa Byens Gjeld . 722 — : :
N. Almueskolevæsenet . . . . 2308 — : :
O. Extraordinaire og uforudseede Udgifter, saasom ved Skriveriet, ved Formandskabet, Vægterhold og Belysning paa Grønland, m. fl. Steder, til en lukket Rende fra Huusmandsgaden til Vaterlands Elv, m. m. 3680 — 50 :

37598 Sp. 92 ß.

Herfra afgaaer følgende Indtægter:

a) Brandvagtspenge omtrent . . 550 Sp.
b) Vandspringene omtrent . . . 792 —
c) Skat af Byens Løkkegrunde omtr. 920 —
d) Afgift af Bordtomterne og andre Grunde, Byen tilhørende . . 151 — 92 ß.
e) Afgift af Gaarden Etterstad . 16 —
f) Do. : Ankerløkken . . . 64 —
g) Do. : Slagterboderne . . 20 —
h) Do. : Langbryggen . . . 250 —
i) Do. : Bryggen ved Ankerløkken 10 —
k) Renter og Afdrag af Byens Fordring for Ankerløkkens Salg omtr. 225 —
l) Refusion og andre tilfældige Indtægter omtrent . . . . . 1000 — 3998 — 92 :

Saaledes anslaaes Byskatten for Aaret 1838 til den Summa . . . . 33600 Spd., skriver tre og tredive Tusinde sex Hundrede Speciedaler, som bliver at udligne ifølge Forordningen af 5te Mai 1683 og Rescriptet af 25de Novbr. 1735 med det Halve paa Grundene og det andet Halve paa Næringen.

Videre toges ad acta Fattigcommissionens Forslag til Udgifterne for Aaret 1838, hvorved Formandskabet Intet fandt at bemærke.

Forhandlingerne bleve for idag sluttede, Protokollen underskreven og Consul Bertelsens Forfald erkjendt lovligt.

Udskriftens Overeensstemmelse med Protocollen bevidner

And. Tofte.

Instrumentmagerne Lund & Hansen
modtage alle Slags Lamper til Reparation.

Idag Fredag bortsælges ved Torkildsens Auction imod contant Betaling en Burboms C-Clarinet med Sælskinds-Fouteral, samt en sort Livkjole og et Par sorte Beenklæder.

Auctioner.

Fredagen den 25de August, Kl. 10 Formiddag, bliver, efter Reqvisition fra Mægler Bergh, Auction afholden paa Christiania Børs over et Partie Citroner i Kasser, som sælges til Høistbydende.

Christiania den 22de August 1837. Flock.

Løverdagen den 26de August, Klokken 3 Eftermiddag, bliver, efter Reqvisition fra Copiist Arctander, Auction afholden hos Paraplyemager Johan Brøcher i Jomfru Schwenckes Gaard i Raadhuusgaden over et Guldubr med Kjæde og Signeter.

Christiania den 14de August 1837. Flock.

Ifølge Forlangende af Lensmand Poulsen, paa det Offentliges Vegne, afholdes Tirsdagen den 29de August førstkommende, om Eftermiddagen Kl. 4, Auction i og over Huset No. 99 Litr. A. i Tøiengaden med Tomt, samt over endeel sammesteds beroende Løsøre-Effecter, bestaaende af forskjelligt Indboe, Sengeklæder, Kjøkkentøi og et Hækkebuur med 2 Kanarifugle, m. m., hvilket Alt er

det Offentlige udlagt ved Executionsforretning af 28de April sidstl. for Actionsomkostninger hos Peder Hansen Norderuds Kone Gunild Andersdatter. Conditionerne erfares paa Auctionsstedet.

Christiania den 18de August 1837. P. F. Heltzen.

Onsdagen den 30te August førstkommende, om Eftermiddagen Kl. 4, bliver, efter Reqvisition fra Lensmand Poulsen, offentlig Auction i og over Huset No. 60 paa Enerhougen med tilliggende Tomt, som ved Executionsforretning af 13de April sidstleden er Reqvirenten udlagt for Tilgodehavende hos Muurarbeider Gullich Larsen. Conditionerne erfares paa Auctionsstedet.

Christiania den 19de August 1837. P. F. Heltzen.

Tilleie.

En særdeles beleilig beliggende Beqvemmelighed, enten for en Kjøbmand eller Haandværker, kan fra Michaeli Flyttetid erholdes tilleie. Avis-Expeditionen anviser.

I Gaarden No. 197 i Vaterlands Tvergade er et stort og to smaae Værelser tilleie enten strax eller til Flyttetid. Værelserne ere særdeles skikkede for en Enke eller et Par gamle Folk, som ikke holde Huusholdning, eller og for et Fruentimmer, som vilde holde Skole og hente sin Spise.

3de store lyse Værelser, to til Gaden og et til Gaarden, uden Meubler samt et til Gaden med Seng og Meubler, er at faae tilleie fra 1ste September for eenlige Personer. Avis-Expedit. anviser.

2 Værelser paa Generalconsul Grünings Løkke kunne strax erholdes tilleie i maanedsviis, eller paa længere Tid. Konen Randine Herramb, som boer paa Løkken, forevijer Værelserne og meddeler nærmere Underretning.

Paa en Løkke i Nærheden af Byen er 2de Værelser at faae tilleie fra September Maaned, samt Staldrum til en Hest om forlanges. Billet, mærket M., bedes nedlagt i Avis-Expeditionen.

Et smukt Værelse med Meubler er tilleie i 2den Etage i Factor Roshauws Gaard i Toldbodgaden.

Et meubleret Værelse er strax eller fra 1ste September tilleie, og om forlanges Spise i Huset. Avis-Expeditionen anviser.

Et Værelse paa Torvet er med Alt i Huset tilleie for 2 Personer. Avis-Expeditionen anviser.

Hos Hoker L. Nicalaisen i Kjøbmand H. Erichsens forrige Gaard i Skippergaden er et Gaardsrum med Spiltoug, Høeloft, Bondestue, Kjelder og Lofterum tilleie, enten strax eller fra Flyttetid.

Leiesøgende.

2 a 3 Værelser med Kjøkken og øvrige Beqvemmeligheder ønskes til Michaeli eller før. Billet, mærket A., indleveres i Avis-Exped.

Et lyst, meubleret Værelse, med eller uden Seng, ønskes af to honette og rolige Personer tilleie fra Michaeli Flyttetid d. A. De herpaa Reflecterende ville behage at nedlægge i Avis-Expeditionen en Billet, mærket A. D., hvori Prisen bedes opgivet.

2 meublerede Værelser ønskes tilleie fra 1ste September. En Billet, mærket T., bedes nedlagt i Avis-Expeditionen.

Et Underværelse til Gaden ønskes tilleie for tvende Fruentimmere fra 1ste October eller fra Michaeli Flyttetid. Reflecterende ville behage at nedlægge en Billet, mærket E. P.

Et lidet meubleret Værelse, med Spise i Huset, ønskes tilleie fra Michaeli Flyttetid. En Billet, mærket "M. K.", bedes nedlagt i Avis-Expeditionen.

Et Værelse ønskes tilleie af en philologisk Studerende mod at han paatager sig at informere i de almiudelige Skolevidenskaber; ligeledes tilbyder han til Andre sin Manuduction i Latin og Græsk. Billetter, mærkede x † y, bedes nedlagte i Avis-Expeditionen.

En Lade eller et laasfærdigt Skuur ønskes tilleie af

Malling,
Tømmermester.

Et Vognskjul eller Lade, helst i Nærheden af Hammersborg, ønskes strax tilleie af Advocat Bruun.

Et Billard med Tilbehør ønskes tilleie. Billet, mærket F. G., modtages i Avis-Expeditionen.

En god Guitarre ønskes tilleie i maanedsviis. Avis-Expeditionen anviser.

Bøger.

Hos C. Wilberg ligeoverfor Kjøbmand J. Dybwad ere følgende Bøger tilsalg: von Aphelens fransk-danske og dansk-franske Lexicon, 2 Dele, 4to, Cornelii Taciti Opera, edidit Pichenam 1607. Ditto Ditto Amstelodami 1685. Curtius med tydske Anmærkninger af Sincerum, 1745. Virgilii Maronis Opera Omnia, edid. Minelli 1708. Ditto Ditto, oversat af Schønau, 1 Bind, 1753. Ovidi Nasonis Tristium Libri V, ed. Minelli, 1724. H. Thomissøns Psalmebog, 1634. En fuldkommen Psalmebog med 700 Psalmer, Fridrikshald 1688. C. Gertsens Psalmebog, 1674.

Faste Eiendomme.

En for Handelen særeeles beqvemt beliggende Gaard har jeg uunderhaanden tilsalgs. Conditionerne, der ere meget favorable, erfares paa mit Contoir. Schønheyder.

Varer.

J. Gysler har i disse Dage faaet hjem diverse Sorter fine figurerede og glatte Kjole- og Vesteknapper, simplere Ditto, overtrukne, Perlemoers- og Glasknapper, Saxe, Bord-, Penne-, Barbeer- og Lommeknive, Præsenteerbredter, Brødkurve, Lysjesarbredter, Lysesaxe, Lyseplader, Kappehager, Korketrækkere, Sy- og Knappenaale, Briller med Staalstænger, med fleee Sorter Jjenvarer.

Fransk Saalelæder i Baller og enkelte Huder, samt fransk Sirup paa Foustager, sælges billig af

H. S. Dietrichson.

Engelsk Ost, Negelost, Stoltzerost, Edamerost, Stabel- og holsteensk Ost er Undertegnede bleven forsynet med til Salg.

Jacob Haslund.

Paraplyer med Silke- og Ginghams-Betræk er tilkjøbs hos J. Gysler i Fru Krags Gaard ved Torvet.

A. B. Extra god Bordeaux-Sylte-Edikke sælges billig hos
Andreas Bergh.

Bagervarer.

Veltørret Skibsbrød, grovt og fiint Brød, Theebrød, samt flere finere Bagværk faaes hos Undertegnede. — Ligesaa modtages og Huusbagning og Stege. F. C. Grønneberg,
boende i Mad. sal. Monsens Gaard i Tomtegaden.

Bedste Bordeaux-Edikke, fiin Raffinade i Toppe, knust ditto og tørt Havannasukker til 12, 13 og 14 ß. pr. Pd, sælges hos H. S. Dietrichson.

Citroner

sælges billig af P. L. Sigholt.

Store friske Citroner er Undertegnede igjen bleven forsynet med til Salg. Jacob Haslund.

Undertegnede er nu forsynet med udmærket fiin og tyk Bomulds-Vat. Schee.

Nogle Sorter af Beinhauers Staalpenne er for billig Priis indlagt til Salg hos J. Gysler.

Baiersk Øl sæslges ho
F. H. Frølich.

Chinesiske Jalousier ere indleverede til Forhandling hos
Kjøbmand Jes Holmboe.

Meget gode Perlegryn og femerske hele Gryn, samt Brynestene til billig Priis, sælges hos Hans Thoresen.

Udmærket gode og velkrydrede Anschiovis ere indlagte til Forhandling hos Kjøbmand A. Christensen.

Nye Sække sælges hos
Peter H. Schreiner.

Potatos er daglig tilkjøbs til Torvepriis hos
Dan. Nisson.

Gode Birkeplanker er tilkjøbs ved Revierbryggen og anvises af Høker Pettersen, som boer paa Hjørnet af Revieret.

Kjøretøi.

En Vogn og en Reisekjærre anvises tilkjøbs for billig Priis af Tracteur Carstens.

En Reisevogn er enten tilkjøbs eller tilleie hos Hjulmager Berg i Rødfyldgaden.

En Gig og en Reisekjærre er enten tilkjøbs eller tilleie hos Sadelmager Olsen i Agersgaden.

Adskilligt.

Et Par saagodtsom nye Epauletter for en Major ved Cavaleriet, anvises tilkjøbs af Avis-Expeditionen.

Af Mangel paa Plads er en noget brugt 3etages Jernkakkelovn tilkjøbs. Avis-Expeditionen anviser.

Udmærket god Birkaske anvises tilkjøbs fra Avis-Expeditionen for 1 Mk. 8 ß. Skjeppen.

God Gjødsel er at bekomme for billig Priis hos
Nicoline sal. Knudsen.

Tilkjøbs forlanges

Circa 40 Bpd. rød Ribs kjøbes af Mad. sal. Smith paa Rigshospitalet.

En Oversættelse af Homers Iliade ønskes kjøbt. Expedit. anviser.

Suurt Øl kjøbes af Garver C. Borgen.

Tjenester ledige.

En god Condition for en duelig Formand ved et Brændeviinsbrænderie er strax at erholde, naar man henvender sig til Intelligentssedbelens Expedition, hvor nærmere Underretning erholdes.

En duelig Sølvarbeidersvend og en Dreng, dog helst En, der er noget øvet i Professionen, kan strax faae Condition hos
Juveleer Delphin.

Formedelst indtrufne Omstændigheder er Condition ledig til Flyttetid for en duelig Kokkepige, som tillige kan forevise paalidelige Attester. Avis-Expeditionen anviser.

Avis-Expeditionen anviser hvor en skikkelig og tro Pige, der kan paatage sig Enepige-Condition, kan blive antaget i maanedsviis.

For en ordentlig Karl, der kan forevise paalidelige Attester om godt moralsk Forhold, er Condition at erholde fra førstkommende Flyttedag hos C. A. Bruenech & Comp.

En tro og skikkelig Dreng, stor af Vært, kan strax blive antagen i Bogtrykkerlære. Avis-Expedit. anviser.

En Dreng, der har Lyst til Malerprofessionen, kan strax antages hos Maler Caspersen.

Tjenestesøgende.

En stadig Pige, som forstaaer sig paa og er bevant med Syening, ønsker sig antaget i et agtværdigt Huus, hvor hun, foruden at forrette den Syening, der kan forefalde, tillige er villig til at gaae Huusmoderen tilhaande, og om der er Børn, ligeledes have Tilsyn med disse. Paalidelige Attester skulle paa Forlangende blive foreviste. Man ville behage at nedlægge Billet med Mærket A. O.

Et veloppdraget ungt Menneske fra Landet, der regner og skriver godt, ønsker Ansættelse snarest muligt som Kramboddreng. Avis-Expeditionen anviser.

Bortkomne Sager.

En bruun Jagthund med kort Hale, lyder Navnet "Magnus", er frakommen sin Eier. For dens Tilbagebringelse betales en passende Douceur. Avis-Expeditionen anviser Eieren.

Fundne Sager.

Som Hittegods er til Christiania Politiekammer indleveret: en Barnekrave, 2 Lommetørklæder, et Silketørklæde, en Skruestikke, en Paraply, en Caffekande af Blik, en lille Sølvbrystnaal med Stene, en Guldbrystnaal med en Rose i Midten, et Silketørklæde, endeel Fiskekroge, en Koffert, hvori en sort Mandsklædning, et Stk. graat Casimir, endeel Vanter, m. m. og en Nøgel.

Proclama.

Med Hjemmel af den mig som Skifteforvalter i forrige nu afdøde Foged Conrad Bredrups Boe under 12te August sidstleden naadigst meddeelte Bevilling, der skal blive læst ved de førstafholdende Thinge i Nordrehougs Præstegjeld og ved Agershuus Stiftsoverret, er det at jeg ved denne Indkaldelse, som bliver indrykket trende Gange efter hinanden i den Norske Rigstidende og Christiania Intelligentssedler, sub poena præclusi et perpetui silentii, med Aar og Dags Varsel, indkalder alle dem, som formene sig at have Noget at fordre i bemeldte Boe, at fremkomme med deres Krav og Paastand inden foreskrevne Tids Forløb, ved lovligen at anmelde og beviisliggjøre samme for mig, som Skifteforvalter. — Det bliver forøvrigt herved betydet Alle og Enhver, som maatte have staaet i Regnskabsforhold med den Afdøde og maatte være ham Penge skyldig, strax at søge Afgjørelse med Boet, hvorved de ville undgaae de Udgifter, som Inddrivelsen ved Rettensmiddel ellers vil medføre.

Ringeriges Sorenskriver-Contoir den 18de August 1837.
J. E. Meydell.

Under Agers Sorenskriveries Skiftejurisdiction staae følgende Boer under Behandling:

Af Agers Thinglaug:

1) efter Oppasser Peder Christiansen Enerhougen,
2) — Arbeidsmand Tosten Jacobsen Do.,
3) — Kanthugger Christopher Jensen Do.,
4) — Huusmandsenke Anne Christiansdatter Lønaas under Stubberud i Sørkedalen,
5) — Arbeidsmand Knud Halvorsen Nyleret,
6) — —— Peder Eriksen Hamborg eller Hegdehougen under Søndre-Frøen,
7) — Gaardmand Hans Smedstad og senere afdøde Hustru Kirstine Larsdatter,
8) — Skolelærer Peder Olsen under Thorshoug.

Af Bærums Thinglaug:

9) — Erik Hansen Øvre-Wold.

Thi indkaldes samtlige disse Boers Debi- og Creditorer, de Første for at indbetale deres Gjeld, de Sidste for, inden 12 Uger, at anmelde og legitimere deres Fordringer for undertegnede Skifteforvalter.

Agers Sorenskriver-Contoir, Christiania den 23de August 1837.
P. F. Heltzen.

Anmeldte Reisende.

Den 24de August: Tobakspinder Gram, fra Landet, hos Høker Tharaldsen; Doctor Knutzon, fra Frederiksværn og N. M. Bugge, fra Laurvig, hos Petersen; Litograph Knudsen, fra Drammen, hos Kjøbmand Wyller; Capt. Høyer med Datter, fra Kongsvinger, Professor Becher og Fru Becher, fra Kjøbenhavn, Mr. Yate, Bentie Tunne med Søn, fra England og Lieutenant Knagenhjelm, fra Sogn, i Hotel du Nord.

(Indsendt.)

Rygtet siger, at Fattigcommissionen og Formændene ere traadte sammen for at udligne den efter Lov af 19de Januar d. A. paabudne Brændeviins-Afgift til Fattigcassen, og at disse har udnævnt en Committee, der har at forfatte de Principer og Regler, som bør følges ved Udligningen, og saavidt Indsenderen har hørt skal denne Committee agte at indstille, at Skatten lignes fra 1ste Juli d. A. med den betydelige Skat af indtil 2 ß. for Marketentere pr. Pot daglig af hvad der sælges under fem Potter, og ligeledes 1 ß. pr. Pot for Høkere. Indsenderen heraf vil derfor gjøre Enhver, der handler med disse Varer og ikke kjender til dette Rygte, opmærksom herpaa, forat han itide kan indrette sit Udsalg derefter, da Skatten bliver betydelig stor, f. Ex. den, der blot sælger 10 Potter daglig, regnet for 300 Dage, faaer en Skat af 50 Spd. aarlig for Marketenteren og det Halve for Høkeren, og saaledes vil Skatten formodentlig for de Fleste blive fra 20 til 100 Spd. aarlig. Lovens Hensigt er, at fordyre Brændevinet og andre stærke Drikke, derfor bør Enhver, der handler med disse Varer, lægge paa dem, saaledes at de ikke tage Skatten af deres egne Lommer. Skulde der findes Nogen imellem, der undersælger de Øvrige, da haaber Indsenderen de snart blive bekjendte, og Fattigcommissionen og Formændene vil formodentlig ved Fordelingen af Skatten saaledes tage Hensyn til disse, at Lysten forgaaer dem i at undersælge sine øvrige Medlemmer.

Udskrift
af Christiania Magistrats Deliberations-Protocal

# #

435

Anno 1817 den 7de Januar var Magistraten tilligemed Byens Repræsentanter og övrige Authoriteter forsamlede paa Raadstuen, for at undersøge og derefter bestemme, hvorledes Byskatten bör beregnes for Aaret 1817. Efter de derangaaende indhentede og af de tilstedeværende nærmere meddeelte Oplysninger, blev saavel Magistraten som Repræsentanterne enige i at Summen skulde bestemmes saaledes, nemlig:

A Lönninger til Byens Betjente og Embedsmænd - 1912 rd -

B Aarlige Betalinger, som Byen har at udreede, nemlig til General Indqvarterings Cassen, til Søe-Indrullerings-Cassen og til Afgiften af Etterstad samt til Hüusleie til Nævnte Skoler og Kirkens Betjente 1616-49

C Til Byens Vægtere og de med Vægtervæsenet forbundne Udgifter . . . . . 2500 -

D Til de med Indqvarteringsvæsenet forbundne Udgifter, ansættes . . . . . 9000 -

E Til det militaire Sygehuus . . . . . 2500 -

F Til Stadsarbeidets Vedligeholdelse . . . . . 2500 -

G Til Brolægningen efter Politiemesterens Forslag . . . . . 2000 -

H Til Belysnings- og Brandvagts- Indretninger 2500 -

I Til Olie og Tran til Lygtevæsenet . . . . . 2000 -

K Til Brænde og Lys til Raadstuen og Byfængsels-Arrestet . . . . . 500 -

L Til ubestemte Udgifter saasom Reparationer i Raadstuen, Udgifter til Vandvæsenet, Reparationer ved det militaire Sygehuus, med flere saadanne Gjenstande, som ikke ellers kunne beregnes, blev af Magi-

27,028-49

— 27,028 – 40

Regnskabsrubrikkerne, skjønt Magistraten
opført Antal en større Sum beregnet,
beregnet. 2,971 – 80
foruden Indtægterne af Lokkeskatten,
de gaaende Brandvagtspenge og Af-
gifterne af Byens Brandspring, saasom
den sædvanlige Beholdning efter for-
rige Aars Kommune-Regnskab. Beløbet
blev Byskatten for indeværende Aar be-
stemt til at være – 30,000 Rd. —

30,000 "

Christiansand - Norvège

437

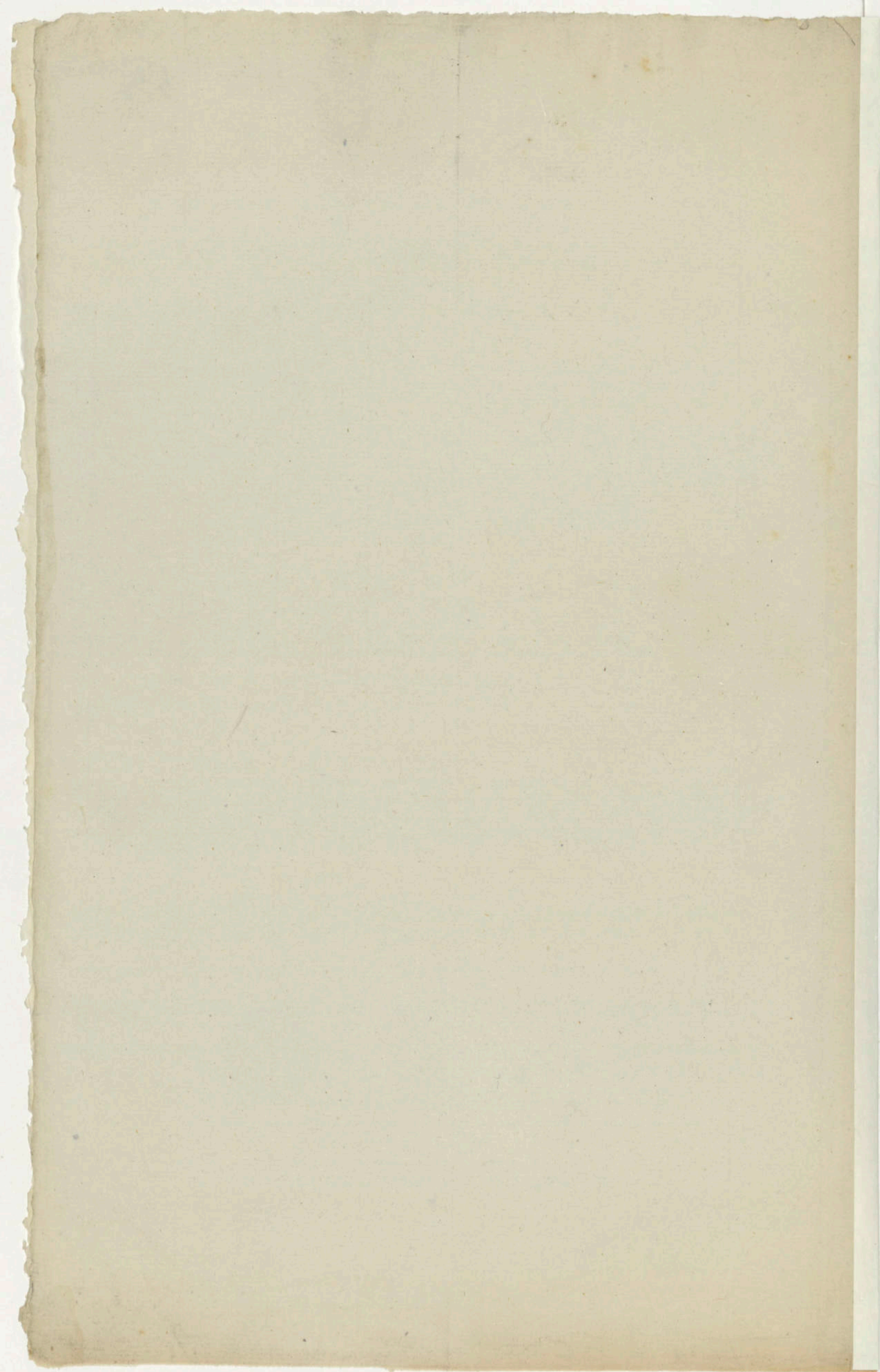

Fra
Christianssands Stiftsdirection.

539

I Anledning af Hr. Consulenter Rhinelsts Skrivelse af 1ste f. M. og den dermed fulgte Skrivelse fra den franske Consul i Bergen af 2 Septbr. sidstleden — hvori han yttrer Ønsket om at erholde forskjellige Oplysninger angaaende Skolevæsenet i Christianssands Stift — undlader Stiftsdirectionen ikke tjenstligst at meddele Følgende:

-1.-

Den i Christianssands By oprettede Borgerskole — der først begyndte sin Virksomhed den 1 October 1834 — var i Marts 1837 besøgt af 29 Disciple, som, fordeelte i 2de Classer, bleve underviste af 4 Lærere i Religion, Historie, Geographie, Modersmaal, Tydsk, Latin, Arithmetik, practisk Regning, Skrivning og Tegning. — For Skolen, der staaer under Stiftsdirectionens Overtilsyn, er anordnet en Bestyrelse, bestaaende af Sognepræsten som fast Medlem og 2de af Byens stemmeberettigede Indvaanere, som Formandskabet anmoder om at udvælge enten af sin egen Midte, eller blandt andre Communeberettigede, som det bedst kan formaae. Planen for Skolen er under 31 Marts f. A. af Stiftsdirectionen bleven approberet, i Overeensstemmelse med den af Hans Majestæt Kongen dertil givne Bemyndigelse. — Skolens første Lærer, der tillige er dens Inspecteur — i hvilken Egenskab han har at føre det specielle Tilsyn med, at saavel de øvrige Lærere, som Eleverne efterkomme deres Pligter — og dens Regnskabsfører, har i de 2de forstnævnte Egenskaber fri Bolig og 6 Tønder Brænde aarlig. Forøvrigt ville Skolens Indtægter og Udgifter erfares af efterfølgende Extract af Regnskabet for 1837:

Indtægt	Spdr.	Sk.	Udgift	Spdr.	Sk.
Kassebeholdning fra det foregaaende Aar	41	92	Udbetalt det Resterende af Lærernes Løn for 1836	63	90
Tilskud af Byekassen	100	"	Lærernes og Pedellens Løn for 1837	528	"
Betaling for Elevernes Underviisning	478	75	Reparationer	28	70

SG

Afr.

Restancer af Skoleudredsbetaling indkomne i Aarets Löb	60 - 40.	Brænde og Brændeskjæren	43 - 52.
Skolens Inspecteurs Lön tilgode for 2 Qvartaler.	132 - "	Lys	6 - 36
		Forskjellige mindre Udgifter.	6 - 46
		Indbetalt	81 - 35
		Kassebeholdning	44 - 118
	Spdlr. 812. 87		Spdlr. 812. 87

-2-

Forøvrigt findes der i Christianssands By 6 Almueskoler, nemlig:

a Skolen i Stiftelsen for Ungdommens Underviisning og Alderdommens Hvile, hvori ved Udgangen af Aaret 1837 underviistes ... 48 Drenge.

b. Kirkeskolen, hvori til samme Tid underviistes ... 71 do.

c Pigeskolen, hvori til samme Tid underviistes ... 85 Piger

d. Begyndelsesunderviisningsskolen, hvori til samme Tid underviistes 280 Börn, hvoraf 150 Drenge og 130 Piger.

e Drengeskolen i Skolelærer Johans Arbeids og Opdragelses Anstalt, hvori til samme Tid underviistes ... 24 Drenge, og

f. Pigeskolen i samme Anstalt, hvori til samme Tid underviistes ... 25 Piger.

Tilsammen 573 Skolebörn,

hvoraf 333 Drenge og 240 Piger. Ved enhver af disse Skoler er ansat 1 Lærer, og desuden ved den sidstnævnte Pigeskole tillige en Lærerinde, der underviser i Haandarbeide.

-3-

Der ere i Christianssands By oprettede flere private Skoler, hvoraf de mest frequenterede ere følgende:

1. Thomassens Skole, som begyndte sin Virksomhed den 1 August 1834 med 15 Elever, og der ved Udgangen af 1837 frequenteredes af 28 Drenge, der underviistes i 7 Timer om Dagen af 4 Lærere i Modersmaalet, Forstandsövelser, Religion, Historie og Geographie, Skrivning og Regning, Naturhistorie, Tydsk, Fransk, Engelsk samt Begyndelsesgrundene af Latin og Græsk. Betalingen er for hver

flere 18 Spdr aarlig.

2. Larsens Pigeinstitut, hvori 17 Pigebörn underviser af 1 Lærer i Modersmaal og Religion, Historie, Geographie, Skrivning, Regning og Tegning.

3. Frøken Ebells Pigeinstitut, hvor 80 Pigebörn underviser af 2de Lærerinder og 1 Lærer i Religion og Modersmaal, Historie og Geographie, Fransk, Skrivning, Regning, Tegning og forskjellige Haandarbeider.

4 Jomfruerne Grungs Pigeinstitut, hvori 3 Lærerinder og 1 Lærer 6 Timer daglig give Underviisning i de almindelige Skolevidenskaber, Fransk, Engelsk, Tegning og alle Slags Haandarbeider. Der hver flere betales maanedlig 96 ß, og hvilket Antal udgjorde ved Udgangen af Marts 1837 17 Pigebörn.

— 4 —

Ved Udgangen af Marts 1836 var der i Christiansands Stifts Landdistricter 31 faste Skoler, frequenterede af 2,196 Börn, og 388 Omgangsskoler, frequenterede af 24,490 Börn,

nemlig i:

Oddernes Præstegjeld under Christiansands Kjøbstedprovstie		2 faste Sk. med	129 Börn og	6 Omgangssk. med	204 Börn.
Øvre Tellemarkens østfjeldske Provstie		1	60	26	1431
D° vestfjeldske	d°	3	159	33	1766
Østre Nedenæs	d°	8	431	35	1971
Vestre Nedenæs	d°	3	550	44	2797
Raabygdelaugets	d°	.	.	30	1023
Mandals	d°	4	260	29	1514
Listers	d°	3	208	51	3633
Dalernes	d°	2	179	30	1854
Jæderens	d°	.	.	24	2230
Stavangers	d°	2	98	18	1427
Ryfylkes	d°	2	80	39	3050
Karmsunds	d°	1	42	23	1590
		31.	2196.	388.	24490.

Den af Hr. de la Roquette anförte Forklaring over

Skolerne i Christianssands Stift Aar 1829 gjælder ogsaa kun Skolerne i Stiftets Landdistricter, og derfor staaer i hans Fortegnelse urigtig "Stiftsstaden" istedetfor Oddernes Præstegjæld under Christianssands Stiftsprovstie. — Ved enhver Skole er kun een Lærer. — Hvormange af Börnene der söge til hvert Sogn, kan ikke opgives.

— 5 —

I Christianssands By findes ingen Omgangsskoler, men blot faste Skoler. — Ogsaa paa Landet er ved ethvert Præstegjælds Hovedkirke, der ikke ligger saaledes afsondret, eller ved Afstand og Vande saaledes adskilt fra Hovedsognets Gaarde, at et passende Antal Börn fra disse daglig kan naae hen til den, oprettet en fast Skole, hvis Lærer skal beskikkes af Biskoppen efter Overlæg med Provsten og Sognepræsten, og tillige være Forsanger ved Hovedsognets Kirke. — Paa andre Steder i Præstegjældet, hvor Localiteten tillader det, saasom ved ethvert Værk eller Brug, der tæller 30 eller flere faste Arbeidere, findes ogsaa faste Skoler, hvis Lærere derimod beskikkes af vedkommende Provst efter Overlæg med Sognepræsten og — forsaavidt Værks- eller Brugsskoler betræffer — med Værks- eller Brugeierne. — Men forövrigt findes i Præstegjældets saavelsom Hovedsogn som Annexsogne kun Omgangsskoler, hvis Lærere — til hvilke Forsangerne ved Annexkirkerne, forsaavidt de ikke ere Lærere ved faste Skoler, stedse skulle henhöre — samtlige [illegible] udnævnes af vedkommende Provst efter Overlæg med Sognepræsten.

Det specielle Opsyn med Skolerne, hvoraf [illegible]

de stedse een Gang hvert Aar besøges af vedkommende Provst, og een Gang hvert tredie Aar af Biskoppen, er paa Landet anbetroet Sognepræsterne, der præsidere i Skolecommissionerne.

Saavel i de faste Skoler som i Omgangsskolerne er den catechetiske Underviisningsmethode den almindelige; og bliver Vexelunderviisningsmethoden saaledes ogsaa ved Siden af tildeels anvendt med de første Begyndere. Vexelunderviisningsskoler i strengeste Forstand gives her i Stiftet kun i Christianssand, Østerriisøer og Arendal. I Christianssand og Østerriisøer bleve saadanne Skoler for nogle Aar siden oprettede som Forberedelsesskoler, hvori Almueclassens Børn underviises i de første Grunde af Læsning, Skrivning og Regning, men derefter forflyttes fra dem til andre Skoler, hvori Underviisningen skeer catechetisk. I Arendal findes en lignende Skole som Forberedelsesskole for de Børn, der ere bestemte til at indtræde i den derværende Real- og Middelskole.

-6-

I Skolerne paa Landet – saavel de faste som Omgangsskolerne – er ethvert Barn pligtigt at indfinde sig fra det fyldte 7de Aar, og indtil det er confirmeret, og i begge Slags Skoler skal der underviises i a. Læsning tilligemed Forstandsøvelse b. Religion og Bibelhistorie. c. Sang efter Psalmebogen og d. Skrivning og Regning. Enhver Skole bør være forsynet med en Bibel, et Nytestament, en Psalmebog, en Tavle, et Exemplar af Grundloven, et Exemplar af Loven om Almue-

Skoleanordningen af 14 Juli 1827 og en Regnebog.
Christianssand den 13de November 1838.–

– N: A: Semd. Sigwardt.

Til
Hr Consul O. P. Mörch.

R. le 5 janvier 1839

Monsieur de la Roquette
Consul de France et Chevalier de la Légion d'honneur
à Paris

Christiansand le 14 Novbr 1838.

Monsieur

Si la réponse à votre honorée du 19 Septembre ne vous êtes pas parvenue plutôt, veuillez ne pas m'en atribuer la faute, c'est bien à mon grand regrèt que le Conseil Departementale a mis tant de retard à me transmettre les renseignements que j'ai l'honneur de vous adresser ci-joint.
Vous trouverez également une lettre du Principal de notre College Monr Boye contenants divers renseignements, ainsi qu'une Copie du compte annuel de Christiansand pour les années 1836 & 1837.
Les empreintes des armes de la ville de Christiansand et de Stavanger se trouvent également sous ce plis, ce sont les seules villes dans ce Departement qui sont previlegiées à en avoir.
Malgré le temps épouvantable qui a regné sur

nos

BIBLIOTHÈQUE SAINTE GENEVIÈVE

nos côtes, il n'y a pas de Navires français en avaries dans mon District. Le 7 du mois passé le bateau à vapeur Paris _ Capitn E. Delarue du Havre allant du dit lieux à St Petersbourg est entré dans ce port pour s'approvisionner de Charbon, et reparti le même jour; il serait de l'intérêt de la Compagnie des dits bateaux à vapeurs d'avoir un Entrepot de Charbon ici comme la Compagnie Anglaise à pour celui qui va de Londres à St Petersbourg, j'en ai écrit à Messrs Albrecht Co Armateurs au Havre. J'ai même ajouté qu'il pourra être très avantageux de faire entrer le bateau à vapeur ici à chaque voyage, car il n'y a pas de doute que pendant la belle saison et son arrivé ici fixé, il trouvera des Passagers pour Copenhague comme pour le Havre, et le retard ne sera jamais que de quelques heures.

Je me plais à vous renouveler, Monsieur, l'assurance de mon entier entier devouement

O. P. Mörch

STAVANGERS SIGILLVM CIVITATIS

A Monsieur

Monsieur De la Roquette
Consul de France
& Chevalier de la Légion d'honneur
à
Paris

Extract af Christiansands Bykasses Regnskab for 1836.

Indtægt.

			Spec.	Skl.
1. Beholdning fra 1835			3663.	111.
Domkirkens Capital	245.	"		
2. Næringsskat efter Bilag No 1.	1500.			
Nedsættelser efter Bilag No 7 . .	28.	16.	1471.	104.
for Risöer, Arendal, Grimstad, Lillesand			800.	"
do. for Mandal, Fahrsund, Flekkefjord, efter Budgettet (see Bilag Lit: N. No 4 ved Udgifter)			626.	48.
3. Grund- og Bygningsskat efter Bilag No 3. . .			8600.	90.
4 Afgift af Jorder ec (see Budgettet for 1834)			281.	118.
5. Renter af Byens Capital			9.	96.
6. Böder efter Bilag No 4			ingen	
7. Refusioner:				
Modtaget fra Magistraten efter 15de Post §33 af Antegnelserne for 1830, vedkommende Sagen Dorthea Guldbrandsdatter (No 5) . .	9 –	4.		
ligeledes efter 16de Post 17§ for 1831–1832 for Tellef Christiansen	10 –	68.		
Efter do. 42§ for Henr: Hansen (No 6).	2 –	"		
ligeledes efter 15de Post §21 for 1830 for Osber Olsen (refunderet af Procurator Nisens Boe) (Bilag No 7)	2 –	"		
ligeledes for Auditeur Lunds Salaire i Sagen mod G. O. Homme (Bil. No 8)	5 –	"		
ligeledes fra Musketteerkorpset for Sagerne mod Musketteer Ove Nielsen m. Fl. (Bilag No 9)	33 –	105.		
ligeledes fra Kæmner Blom formeget oppebaaret Contingent til Skien for 1830	8. –	"		
	70 –	57.	15454	87.

Udgift.

				Spec.	Skl.
A.	Lönninger og andre aarlige Udgifter, fra No 1 til No 134 . . .			5884	56.
B.	Brandvæsenet, fra No 1 til No 8.			458	65.
C.	Lygtevæsenet, fra No 1 til No 8 (Lys, Vager, Brande m. m.)			206.	5.
D.	Vægtervæsenet, fra No 1 til No 6. (Vægternes Beklædning) . .			161.	100
E.	Veivæsenet, fra No 1 til No 23. (Brolægningen m. m.)			811.	25.
F.	Arresthuuset, fra No 1 til No 7.			57.	40.
G.	Det civile Sygehuus, fra No 1 til No 4.			75.	25.
H.	Det militaire Ditto, fra No 1 til No 9			89	86.
I.	Indqvarteringspenge, fra No 1 til No 6			3152.	78.
K.	Delingventudgifter, fra No 1 til No 112. .			605.	84.
L.	Forskjellige Udgifter fra No 1 til No 55.			544.	99.
				12047	63.
	Domkirkens Capital	245 Spec.			
M.	Uerholdelige Restanser, som her föres til Omdrag for 1832, 33, 34, 35, 36, efter Bilag M 1 Næringsskat	61.	106.		
	Slagterbodleie og Afgift til Byen efter Bilag M. 2.	48.	5.	109	111.
N.	Restance, Næringsskat 1833, 34, 35, 36, Bilag N. 1	62.	28.		
	Commune Afgift for 1830, 31, 32, 33, 34, 35. N. 2.	644.	82.		
	do. for 1836	690.	6.		
	Lateris Spc.	1416	116.	12157.	54.

Indtægt.

		Spc.	Skl.
Lateris Spc.	70 – 57.	15454.	87.
ligeledes fra Zahlkammeret i Sagen med T. Simonsdatter	11 – 16.		
ligeledes fra Lister Fogderie for en Synsforretning over Anne Linnebak	3 – 24.		
ligeledes fra Zahlkammeret for Udlæg i Sagerne mod S. Weblemoe, G. Oesdatter, A. Christensdatter, J og P. Scheje	258 – 112.		
ligeledes fra Magistraten for Patienter paa Sygehuset i 1835 (Bilag № 11.	28 – 30.		
Godtgjörelse for det militaire Sygehuus, samt for Indqvartering af Nationale Militaire (er indkommet)		371.	119.
8. Forskjellige Indtægter:			
Modtaget fra Magistraten for Salget af et Medicinskab til Garnisons Sygehuset (Bilag № 12)	5 – "		
ligeledes for Overdragelsen af Eiendomsretten til en 12 Fod bred Kjörevei paa Strandepladsen № 28 b (Bilag № 13)	27 – "		
ligeledes for Salget af en Tomt ved Mat: № 169 b (Bilag № 14)	20 – "		
ligeledes for en ditto Mat: № 6 b (Bilag № 15)	6 – 30.		
ligeledes for en ditto № 37. (Bilag № 16)	3 – 30.		
ligeledes for en ditto № 546 (Bilag № 17)	6 – 30.		
ligeledes for en ditto ved Mat: № 479 a	14 – 7.	81.	97
Summa Spc		15908.	63.

Udgift.

		Spc.	Skl.
Lateris Spc.	1416 – 116.	12157.	54.
Udenbyes Staders Contingent 1831, 32, 33, 34, 35, 36	364 – 114.		
	1781. 110.		
0. Kassebeholdning	1969 19.	3751.	9.
hvoraf er udgivet 1594 Spc 42ß til Lönninger og Huusleie for förste Qvartal 1837, forskudte Udgifter til Veivæsenet, samt Forskud til Fattigvæsenet m. M. efter Bilag Litr. O; hvorhos bemærkes, at af den her tilbageblevne contante Beholdning vil blive at fradrage den til Flekkefjords Sygehuus ubetalte Afgift for Radesyges Pleie, hvorover endnu ingen Regning er indkommen, men hvortil der i Budgettet er anslaaet 150 Spc.			
Anm. * til Skolevæsenet 920 Spc., Veiarbeidet og Snerydningen 367 Spc. Renter af Afdrag af Byens Gjeld til Statskassen 54 Spc 97 Skl Brænde, Lys, Tran &c. 223 Spc 36 Skl. – Af de under Lit. L. anförte Udgifter ere de betydeligste: Reparationer paa Slagterboderne og andre Indretninger omtr. 170 Spc., Protocoller til Formandskabet 24 Spc. Slutteligen bemærkes, at de til Restance anförte Skatter udestaae omtrent 440 Spc i Dödsboer.			
Summa Spc		15908.	63.

Christiansand den 31te December 1836.

Henr. Angell.

Anm: Af de under Lit A til Udgift anförte Lönninger og andre aarlige Udgifter ere de betydeligste: Magistraten for Berigtigelse af Byeregnskabet for 1836 – 24 Spc., Lön til Sognepræsten 80 Spec., Capellanen 64 Spc., Organisten 109 Spc., Huusleie til Sognepræsten 150 Spc., Capellanen 110 Spd., Organisten 45 Spc, Klokkeren 40 Spc; Lön til Stadsphysicus 228 Spc. 96ß., Byens tvende Jordemödre 134 Spc., Sygepvartersken 40 Spc., Arresforvareren og Slutteren 100 Spc. 96 Skl, Underfogden 48 Spc. 48 Skl., de tvende Borgertambourer 40 Spc. 48 Skl, Byeskriveren 150 Spc Raadstuebetjenten 160 Spc; Repræsentanternes Fuldmægtig 80 Spc., Enrolleringschefen 35 Spc. 24 Skl, Brandinspecteurens Lön 100 Spc. og Gratiale 50 Spc., Gadeinspecteuren 50 Spc, Vægterlieutenanten 80 Spc., Vægterne 1244 Spc 56 Skl. Natmanden 32 Spc 48 Skl; Indqvarteringsafgift til Statskassen 222 Spc 48 Skl, Byekassens Bidrag til Tøyghuset 62 Spd 60 Sk., ditto ditto til Fattigvæsenet 560 Spc., ditto ditto til Kirken 80 Spc, ditto ditto til Kanalkassen 80 Spc.; Leie af Exercerpladsen paa Grim 40 Spc.; for Grund- og Bygningsskattens Repartition 30 Spc. *

Extract af Christiansands Bykasses Regnskab for 1837.

Indtægt.

1. Beholdning fra forrige Aar	3751 Spc	9 Skl.
2. Renter af Domkirkens Gjeld	9 –	96 –
3. Afgift af Strandepladse	221 –	52 –
4. Bidrag fra Arendal, Risöer, Grimstad, Lillesand og Tvedestrand	800 –	„
5. Do fra Mandal, Farsund og Flekkefjord	608 –	48 –
6 Næringsskat efter forskjellige Nedsættelser	1481 –	97 –
7. Grunde og Bygningsskat	8844 –	25 –
8. Forskjellige Refusioner	289 –	119½ –
Summa	Spc 16006 –	86½ Skl.

Udgift.

Til Geistligheden:				
1. Lönninger og Huusleiegodtgjörelse			407. –	„
2 Medicinalvæsenet:				
Lönninger	402 Spc –	96 Skl.		
Vaccinationssalarium	19 –	84 –		
Radesyges Cuur og Pleie for 1836 og 1837.	341 –	54 –		
Udlaegt for Syge paa det civile Sygehuus	199 –	41 –		
Tilfældige Udgifter ved dette Sygehuus	52 –	30 –	1015 –	65 –
3 Ved Justitsvæsenet:				
Forskjellige Lönninger	110 Spc –	96 Skl.		
Bidrag til Tugthuset	62 –	60 –		
Tilfældige Udgifter	122 –	13 –	295 –	49 –
4 Ved Borgervæbningen:				
Tambourernes Lön			40 –	24 –
5. Ved Commune Anliggendernes Administration:				
Lönninger	486 Spc –	48 Skl.		
Tilfældige Udgifter	77 –	27 –	563 –	75 –
6 Ved Enrolleringen:				
Enrolleringschefens Qvarteerpenge for flere Aar efter desangaaende faldet Stiftsoverretsdom tilligemed Procesomkostninger			139 –	24 –
Lateris			2460 Spc	117 Skl.

Udgift.

		Transport	2460 Spc	117 Skl.
7. Ved Brandvæsenet:				
Lönninger	132 Spc	– Skl.		
Tilfældige Udgifter	123 –	18 –	255 –	18 –
8. Ved Gadebevogtningen og Belysningen:				
Lönninger til Vægterne og Vægterinspecteuren	1284 Spc	64 Skl.		
Udgifter til Gadebelysningen	150 –	48 –		
Tilfældige Udgifter til Vægterne	191 –	48 –	1626 –	40 –
9. Ved Brolægning og Veivesen:				
Gadeopsynsmandens Lön	72 Spc –	„		
Udgift ved Brolægningen	350 –	„		
Licitationssum for Veiarbeide	196 –	„		
Sneebrydning	171 –	„	789 –	„
10 Ved Indqvarteringen:				
Bidrag til Hatskassen for Overclasserne	222 Spc –	48 Skl.		
Underclassernes Indqvartering	3124 –	92 –		
Leie af Exercerpladsen paa Grim	40 –	„		
Udgifter ved det militaire Sygehuus	39 –	22.	3426 –	42.
11 Bidrag til Fattigvæsenet			480 –	„
12 Almueskolevæsenet:				
Tilskud.	1100 Spc.			
Til "Ungdommens Undervisning og Alderdommens Hvile"	120 –		1220. –	„
13. Forskjellige Udgifter:				
a. Hospitalets Andeel i Arendals og flere Byers Bidrag for 7 Aar	560 Spc.			
b. Canalcassens Andeel for 1837.	80 –			
c. Domkirkens Andeel for 1837	80 –			
d. Brænde til forskjellige Byens Indretninger	207 –	93 Skl		
e. Forskjellige Lönninger	98 –	48 –		
f. Bidrag til Skien	8 –	– –		
g. Tilskud til Borgerskolen	100 –	– –		
h Omkostninger ved en ny Brandtaxation, der refunderes af Brandk:	529 –	96 –		
i Anskaffelse af Normaler for Maal og Vegt	66 –	19 –		
k Forskjellige tilfældige Udgifter	430 –	91½ –	2160 –	107½ –
14. Uerholdelig Communalafgift og Næringsskat fra 1833 – 1837			109 –	24 –
15 Kassebeholdning: Restancer	1961 Spc	43.	3478 –	98 –
Contant	1517 –	55		
	3478 –	98.	Summa 16006 Spc	86½ Skl.

Anm. 1 De aarlige Lönninger ere ikke specificerede, da de ere de samme, som de, der fandtes specificerede ved den bekjendtgjorte Extract af forrige Aars Regnskab med Undtagelse af de Forandringer, der bestemtes ved Repræsentantmöder i forrige Aar.

Anm. 2. Ved Angivelse af Titlerne, under hvilke Udgifterne ere opförte, har man sögt at fölge det udfærdigede Budget; men da muligen ved Revisionen enkelte Regninger befindes at burde være anförte under en anden Titel, og desuden flere Udgifter for 1837. vare opförte paa Regnskabet for 1836, saa kan denne Extract ikke for Tiden afgive den nöiagtige Underretning om enhver Udgiftspost, som det bör haabes at ville blive Tilfældet, naar ved Revisionens Bestræbelser Regnskab og Budget fremtidig affattes efter aldeles samme Regel.

Ifölge Lov om Formandskaber i Kjöbstæderne af 14de Januar 1837, § 17 Litr. c. bekjendtgjöres herved denne Extract, ligesom et Exemplar deraf er udlagt paa Raadhuset til almindeligt Eftersyn i 14den Dage.

Christiansands Formandskab den 20de Juni 1838.

M. A. Boye,
Ordförer.

547

Mémoir

de

Christiansund

1835.

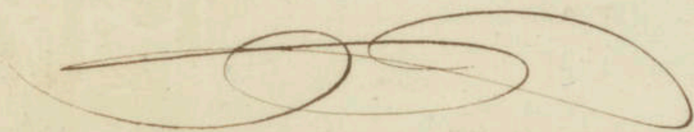

Baillage de Romsdahl

Situé entre le 62 „ et le 63° 36' de Latitude N, borné au NE et à l'E par le Baillage de Söndre Trondhjem, au SE par celui de Christiania, au S par celui de Bergenshuus, et des autres côtés par la mer. a trois villes,

1° Christiansund
2° Molde
3° Aalesund

et 3 Fogderies, Söndmör, Romsdahl et Nordmör.

Christiansund

cette ville, la principalle du Baillage à 63° 6' 57" de Latitude située sur 3 îles vers la mer, à 6¾ miles de Molde, 17¾ de Drontheim et 19¼ de Christiania, portait anciennement le nom de Lille Fosen, et avait déjà en 1702, 6 à 700 habitants. Elle obtint cette même année le privilège de ville marchande, (Kiöbstad,) et reçut son nouveau nom de Christiansund, du Roi de Danemark, Christian VI.

Le nombre de ses habitants a successivement augmenté; il était

en 1769 de 1151
1794 de 1460
1801 de 1624 dont { Kirkelandet 924 avec 138 maisons; Nordlandet 388, 80 D^to; Indlandet 312, 60 D^to } 1624 — 278
1815 de 1883
1825 de 2121
1835 de 2317

Les habitants se composaient en 1821 de

1 Employé militaire
7 D^to civils
33 Marchands

Elle a 1 vice Consul Anglais
1 Danois
1 Hollandais
et 1 Français demeurant à Molde depuis 1833.

2)

35 Marchands en Détail et aubergistes
23 ouvriers avec droit de Bourgeoisie
49 Dto sans Dto
157 Marins ou pêcheurs
193 Journaliers
181 Domestiques
57 pauvres.

695. N.B: le Reste des habitants pour completer le nombre de 2121, Doit être les femmes et les enfants.

La ville a une Eglise fondée en 1725,

3 Ecoles, (almueskoler) une dans chacune des divisions dont elle se compose. — Ces écoles sont gratuites.

on y enseigne comme à l'école publique de Molde dans la 1re classe:
l'histoire, la geographie, la religion, la bible l'ortographe, l'histoire naturelle, l'écriture, le calcul et le chant, et dans la 2ème classe, le calcul l'écriture, la religion, la bible, et le chant.

Il n'y a point d'hopital.

L'Administration des offices des pauvres, est confiée au prêtre de la paroisse, au Byefoged, (le Maire) et a 4 Bourgeois. (Elegierede Mænd.)

Il y a 2 maisons de pauvres, où ceux-ci ont leurs domicile on vient à leurs secours, en partie par une somme d'argent remise chaque semaine, provenant d'une imposition appelée, Imposition pour les pauvres, (Fattig skat), qui est repartie comme les autres contributions sur les habitants de la commune.

Il y a une caisse des pauvres qui possède des rentes. on ne dit pas comment elle a été fondée, mais elle l'a sans doute été d'après la résolution prise par le conseil de la commune, et approuvée par le Bailif de la province de Romsdahl. cette caisse se soutient par les impositions

annuelles à cet effet, et en partie par les amendes de la commune.

459

Christiansund a 1 Bureau de poste
1 Maison du conseil de ville (Raadhuus.)
3 Maisons de pompe à Incendie. (Sprøithuser.)
1 Pharmacie
1 ~~Douane~~. (Toldbod.)

~~Christiansund~~ a 2 chirurgiens dont un pour la ville, qui est payé particulièrement par les habitants, et qui ne peut s'absenter sans la permission spéciale du Maire et des 4 Bourgeois en chef. (Eligerede Mænd.)
L'autre chirurgien qui appartient à l'arrondissement de Nordmör, (Nordmörs fogderie) a 240 Rd. (1200 f.) d'appointements fixes, 4 ortes, (4 francs) par jour, en plus, quand il est en tournée, indépendamment de ses frais de voyages. Ces 4 ortes par jour, et frais de voyage, lui sont payés par la caisse des contributions de l'arrondissement, ses services à cet effet, étant gratuits pour les pauvres, ces espèces de voyages ne pouvant cependant avoir lieu, que quand il en a spécialement reçu l'ordre du Bailif de Romsdahl, et alors les médecines sont également payées par la caisse publique de l'arrondissement.
Christiansund a une sage femme, aussi payée par la ville. —
un Byefoged, qui est le seul Magistrat.
Il a sous ses ordres 3 serviteurs, dont 2 pour la police.
4 Bourgeois élus, (Formænd.)
Les armes de la ville sont une cascade, tombant d'un rocher élevé contre laquelle s'élance un saumon. —
Il y a une compagnie bourgeoise commandée par un Capitaine, et un corps de pompiers organisé, qui a 3 pompes.

4)

Le District de Douane de Christiansund comprend toutes les côtes de Nordmör, à l'exception de la partie septentrionale.

Les Employés de cette Douane se composent de actuellement de

1 Inspecteur

1 caissier

2 Employés supérieurs, (Overtoldbetiente.)

5 Dto inférieurs

5 Dto rameurs (Roerskarle)

Industrie.

Il y a une fabrique d'Eau de vie (Distilerie) avec 2 chaudières, (Kiedler) contenant ensemble 1740 Pots soit environ 217½ veltes.

Il y a aussi 2 Corderies.

Commerce.

Celui d'exportation consiste en bois de sapin rouge, (Furre) qu'on scie en Madriers de 3½ pouces d'épaisseur, 8 pouces de largeur, et 8. 9. 10. 11 et 12 pieds de longueur. Ces bois s'expédiaient autrefois pour l'Ecosse en planches de 1½ pouces d'épaisseur, 8 pieds de longueur, plus tard pour le Nord de l'Irlande en Madriers de 3 pouces d'épaisseur, 8 pieds de longueur, et depuis 2 ans en Madriers de 3 pouces de longueur, 8, 9, 10, 11, et 12 pieds de longueur pour la France.

Le commerce de bois a cessé avec l'Ecosse et l'Irlande, à cause des droits énormes imposés sur cet article par l'Angleterre, pour favoriser le commerce du Canada. Depuis 2 ans, le commerce de bois continue d'aller en augmentant avec la France, et les demandes sont toujours très actives. —

Le reste du commerce d'Exportation consiste en poisson sallé, (Klipfisk,) qu'on exporte pour Bilbao, et Barcelone, en poisson sec, (Törfisk) qu'on exporte pour la Hollande et l'Italie, en huile de poisson qu'on exporte pour

Hambourg, Altona, et Amsterdam (en Harengs qu'on envoie dans les ports de la mer Baltique, en Ragues qu'on expédie pour la Côte de Bretagne, et en goudron qu'on expédie pour Newcastel. —

Le Commerce d'Importation consiste

en Marchandises des colonies, telles que caffé, sucre, et épiceries, Tobac, qu'on retire principalement d'Altona et de Hambourg.

grains, qu'on retire principalement de Danemark et des ports de la mer Baltique.

Sel, qu'on retire de France et de Portugal.

Vins et Eau de vies qu'on reçoit de France

Chanvre et Lin qu'on retire de Russie et de Hollande.

Les Marchandises de Manufacture viennent aussi principalement d'Altona et de Hambourg

Navigation. Les droits de Douanne qui n'étaient en 1745 que d'environ 3652 Rigsdaler, (qu'on pouvait évaluer à peu près à 4 fr) s'élevaient en 1748 à 6011 Rgsd^r.

En 1681 il entra 52 Navires étrangers et 7 norvégiens.
en 1685 - - - - - 23 D^to dont 12 Ecossais
9 Hollandais
2 Danois
Ensemble 23

qui outre les articles d'une importance secondaire, exportèrent:
144.760 planches (Bord)
176 Tonnes de goudron
3897 vogs de (36 **) de poissons secs.

en 1780 la ville avait 3 Navires de 131½ Lastes de commerce d'environ 2½ Tonneaux (par Laste.)
en 1782 - - - - 10 Navires de 403½ D^to
de 1810 à 1814 10 Navires furent construits dont du port de 458 Lastes de commerce.
Dans les derniers temps le commerce a diminué.

550

6./

Bois. Christiansund tire tout le bois qu'on exporte de la fogderie de Nordmör, principalement des paroisses d'Oure, Sundahlen, Stangvig et Tingvald. Ce bois est principalement du Sapin rouge, (Furru) ces bois sont comme il est dit plus haut des Madriers (Planker) de 8 à 12 pieds, 8 pouces de large, 3 pouces d'épaisseur.

Scieries. Le nombre des Scieries de Nordmör qui le prepare, était en 1816 de 64, et en 1829 de 127.

L'Exportation de bois a beaucoup baissé, mais elle a cependant été terme moyen de

1815 à 1817 de	2632 Lastes	par an
de 1820 à 1822 de	1190 d°	
en 1829 de	1799½ d°	

la plus grande partie de l'exportation se fait par navires norvégiens. —

Goudron. L'Exportation du goudron qui était en 1799 de 1981 Tonnes
en 1815 de 1808 d°
est tombée de 1820 à 1822 à 471 d°
de 1815 à 1829 à 353 d°
et en 1835 à 271½. d°

Ce goudron qui n'est point propre à la marine, parce qu'il est jaunatre, et très épaix, n'est recherché que pour en induire les moutons en Angleterre pour leurs rendre la laine fine et les préserver aussi d'une maladie. Si il commence à diminué, c'est principalement par faute de debouché à Newcastel, qui est le lieu principal de l'éxportation, ou bien peut être aussi par le manque de production.

7

351

Poissons L'Exportation du poisson a été :

	en 1816	1827	1829
Törfisk Skt	1009	3172	1401
	1499	4337	6875
Poisson sallé Tonnes	30½	—	—
Harengs	1667	1480	4842
Rogue	706	2156	2093
Huile de poisson	838	1691	1141.

L'Exportation du poisson se fait ordinairement par navires norvégiens. Cependant depuis quelques années les navires Espagnols viennent directement pour charger de Klipfisk pour éviter par là les droits considérables que payent le poisson introduit en Espagne par navire étranger.

Importation Elle a aussi diminué dans ces derniers temps.

De 1825 à 1829, elle a été annuellement terme moyen :

grains	7342	Tonnes	qu'on reçoit principalement du Danemark, de Rostock et autres ports de la Baltique.
Eau de vie	4746	Pots	} d° qu'on reçoit de France
Vin	3782	d°	}
Sel	6451	Tonnes	} dont on reçoit àpeuprès la moitiée de France, et l'autre de Portugal.
Tabac en feuilles	37966	℔	qu'on retire principalement de Bremen, Hambourg et Altona
Caffé	13218	d°	} d° — d° — d° — d°
Sucre	14334		}
Lin et chanvre	135	Skip	qu'on reçoit principalement de Riga, et Amsterdam.

Comme il est dit plus haut, toute la Rogue s'expédie pour la côte de Bretagne, et principalement pour Lorient.

Quand au Bois, la France a reçu en 1825, 5 chargements
en 1827, 5 d°
en 1829, 3 d°

8) Les navires employés à l'étranger furent
en 1820 de 51
1826 de 68
1827 de 63
1829 de 74

Douanes

Montant des droits d'entrée des Douanes

			Etant pour les droits d'importation
en 1821	Argent	1862 rnd. – 48 s.	Argent – 1862 – 48
	papier	11,035 – 12½	papier – 5952 – 19
en 1829	Argent	10,112 – 56	Argent 10,080 – 78
	papier	7,756 – 44	papier 226 – 45

commerce interieur; A la fin de 1829, Christiansund avait 25 Navires de 901 Lastes de commerce outre 17 Jagter, Rom og rave Jiler de 162 lastes de commerce

Le commerce interieur de Christiansund qui se fait avec le Norland et le reste de la Norwège, a été en augmentant de 1820 a 1822 elle y employa annuellement 68 Navires dont pour le Nordland
en 1825 — 67 en 1825 19
en 1829 — 105. en 1829 26

Christiansund envoie au commencement de chaque année beaucoup de navires à Loffoden avec du sel, de l'eau de vie, du tabac, du caffe, du chanvre, de la farine Etc. et retire en échange de cet endroit, ~~le place~~ qui est le plus considérable pour la pêche norwégienne toute espèce de produits de pêche. On fait aussi des expeditions de harengs et de poissons secs pour la foire de Levanger, et diverses produits de pêche sont expédiés pour Bergen et Drontheim. quelques expéditions de Harengs et poissons secs ~~sont aussi~~ se font aussi quelques fois pour Christiania, mais

on en fait très rarement pour les autres parties méridionales de la Norvège.

En 1829 elle envoya environ 2500 Tonnes de Harengs et 6000 vogs de Poissons secs.

Le districte commercial de Christiansund comprend outre les fogderies de Nordmör, une petite partie de celle de Romsdahl, et la plus grande partie de celle de Fosen. Elle tire ses poissons et autres objets de pêche des paroisses de Qvernæs, Aure, Edøe et Hellevin; des paroisses de Sundalen et Surendalen elle tire ses grosses Marchandises, (Fedevarer) et ses bois des paroisses de Stangvig et Thingvold, ainsi que de celle de Hevne dans la fogderie Fosen.

Port. Christiansund a un port très sur, où les navires sont à la brie dans les plus fortes tempêtes; et en temps de guerre c'est le meilleur endroit de toute la côte pour servir de refuge à un convoi.

La profondeur de l'eau est de 15 à 20 brasses.

De tout vent on peut sortir de Christiansund; mais ce qu'il y a de plus désagréable dans ce port, c'est c'est la quantité de vers dont il est infecté (Stærk befænget med Orm) et il en est aussi de même des autres ports aux environs.

Pilotes. La société de pilotage, (Lots Oldermandskab.) dépend du district de Drontheim, et comprend les cotes de la fogderie de Nordmör. Le nombre des pilotes est de 24 dont 8 stationnés à Christiansund, et les autres dans les environs.

Defenses. On avait projetté de bâtir une citadele pour la défense du port, mais on n'a pas realisé ce projet et quoiqu'on ~~qu'on~~ de 1807 à 1814 on ait reparé et agrandit les bateries établies

pendant la guerre ; elles ont depuis été rasées, et le port se trouve maintenant sans défense.

Le port de Christiansund a 14.400 species, argent, dans la Banque de Norwège.

Les impots de la ville qui étaient de 1815 à 1818 de 2058 sp.
de 1827 à 1830 de 960,
étaient en 1830 de 1092.

Les revenus de la commune ont été
en 1826 de 1,218 sp. 31 sk. et en 1829 de 1,148-51 sk.

les dépenses
en 1826 1354-101 et en 1829 de 1453-18.

Christiansund réuni à Molde envoie un député au Storthing.

En 1834 59 navires jaugeant 1919 lasters ½ sont entrés à Christiansund dont

7	jaugeant	209 ½ lasters	venant de Danemark
1	—	47 ½	de Russie
3	— —	133	de la Baltique
6	— — —	144	de Hambourg, Brême et Altona
13	— —	424	de la grande Bretagne
7	— —	162	de la Hollande et de la Belgique
15	— — —	489	de France.
7	— — — —	310 ½	de l'Espagne et du Portugal.

Total 59 navires jaugeant 1919 ½.

La même année 54 navires jaugeant 1942 ½ lasters sont sortis, dont

4	jaugeant	135 ½	se rendant en Danemark
1	— —	31	Baltique
5	— —	116 ½	Hambourg Brême Altona
16	— —	644 ½	Grande Bretagne
8	—	312	Hollande & Belgique
11		339 ½	France
9		363 ½	Portugal et Espagne.
54		1942 ½.	

653

Exportation de Christiansund en 1834.

Noms des lieux de Déstination	Nature & valeur des Marchandises exportées												Totaux par pays de Déstination
	Bois	Charbon de terre	Chevaux	Goudron	Harengs	Mousse de Roche	os	peaux	poissons secs et sallés	Rogues	Articles divers.	Huile de poisson	
	fes	fes	fes	fes	fes	fes	fes	fes	fes	fes	fes		Francs.
Altona et Hamburg	112	″	″	″	30,275	″	″	44	164	″	″	47250	77,845
Angleterre	40,488	″	3150	4,864	″	″	313	″	″	″	174		48,989
Danemark	1,848	600	″	″	33875	″	″	″	2080	″	″		38,403
Espagne	″	″	″	″	″	″	″	″	317,925	3460	″		321,385
France	916	″	″	″	″	″	″	″	″	90,520	″		91,436
Hollande	″	″	″	″	″	217	″	″	35,184	″	2200	40800	78,401
Meklembourg	″	″	150	″	19000	″	″	″	580	″	″	1425	21,155
Totaux par articles.	43,364	600	3300	4,864	83,150	217	313	44	355,933	93,980	2374	89,475	677,614

Importation de Christiansund en 1834.

554

Pays de Provenances.	Nature & valeur des Marchandises importées																					Totaux par pays de provenances.
	Bled grains Farines	Café	Chanvre	Charbon de terre	Cuir	Eau de vie	Epiceries	Fer de fonte	Lin et Etoupe	Marchandises de fabrique	Peintures	Sel	Sirop de Melasse	Sucres	Tabac	Teintures	Toiles à voiles	Vin	Vinaigre	Thé	articles divers		
	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣	₣		Francs.
Altona et Hambourg	3,592	13530	″	″	238	″	800	″	″	36,293	1,425	″	4,843	10,168	19,201	523	549	470	″	809	5,840	″	98,281.
Angleterre	100		″	3,645	35	″	″	″	1,125	4,833	1,500	″	″	″	″	″	″	″	″	″	3,504	″	14,742
Brême	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	15,800	″	″	″	″	″	″	″	15,800
Danemark	56,455	68	″	″	″	″	″	″	″	3,940	″	″	″	″	248	″	″	″	″	″	130	″	60,841.
Espagne	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″
France	148	″	″	″	920	1,787	″	″	″	128	″	21,054	″	″	″	″	″	1394	205	″	40	″	25,676
Hollande	″	1,427	″	″	″	″	200	3,205	2,511	5,151	2,350	″		6,648	1,172	435	″	″	″	315	3473	″	26,887
Meklembourg	27,048	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	253	″	27,301
Portugal	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	10,524	″	″	″	″	″	″	″	″	45	″	10,569
Russie	″	″	17,520	″	″	″	″	″	9,600	″	″	″	″	″	″	″	9300	″	″	″	″	″	36,420
Suède.	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″	″
Totaux par articles.	87,343	15,025	17,520	3,645	1,193	1,787	1,000	3,205	13,236	50,345	5,275	31,578	4,843	16,816	36,421	958	9,849	1,864	205	1,124	13,285	″	316,517.

Observation

En 1834 le commerce d'exportation à Christiansund est ~~de~~ pag 11 de 677,614 francs.
et celui d'importation ~~de~~ pag 13 de 316,517

partant la Balance de commerce en faveur de Christiansund est d'environ 53⅓ pro%, ci 361,097 fcs.

En 1835 le commerce d'exportation est à Christiansund pag 19 de 1,049,103 f 40 c.
et celui d'importation pag 29 de 426,469-30

partant la balance est en faveur de Christiansund de 622,634-10

ce qui fait environ 59⅓ pro%.

Christiansund avait en 1833, 64 Navires jaugeant ensemble 1150 Lestes de commerce, ayant 304 hommes d'équipage, et en 1834 61 Navires jaugeant ensemble 1112½ Lestes de commerce, ayant 290 hommes d'équipage.

Navigation de Christiansand en 1835.

Pays de provenance et de Déstination	Entrée des Batiments sous Pavillon: Norvégien		Du pays de provenance		Tiers		totaux par pays à l'entrée		Sortie des Batiments sous Pavillon: Norvégien		Du pays de provenance		Tiers		totaux par pays à la sortie		Totaux par Pays Entrée & sortie reunies.	
	Nombre	Lastes	Nombre	Lastes	Nombre	Lastes	Navires	Lastes	Nombre	Lastes	Nombre	Lastes	Nombre	Lastes	Navires	Lastes	Navires	Lastes
Angleterre	2	47	5	123½	"	"	7	170½	2	47½	"	"	"	"	2	47½	9	217½
Brême	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"	"			
Danemark	1	42½	7	183	"	"	8	225½	"	"	5	124½	1	51	6	175½	14	401
Espagne	4	172	4	204½	"	"	8	376½	11	426	4	204½	2	62½	17	693	25	1,069½
France	18	588½	"	"	1	32	19	620½	17	594½	"	"	2	72	19	666½	38	1,287
Hambourg & Altona	6	181½	"	"	"	"	6	181½	3	71	"	"	2	40½	5	111½	11	293
Hollande	7	146½	"	"	"	"	7	146½	6	124	"	"	1	29	7	153	14	299½
Italie	"	"	"	"	"	"	"	"	1	38	"	"	1	38	2	76	2	76
Meklembourg	"	"	5	183	"	"	5	183	"	"	4	132	"	"	4	132	9	315
Portugal	3	142½	"	"	"	"	3	142½	4	159	"	"	"	"	4	159	7	301½
Russie	1	47	"	"	"	"	1	47	1	47	"	"	"	"	1	47	2	94
Totaux par pavillon	42	1367½	21	694	1	32	64	2093½	45	1506½	13	461	9	293	67	2260½	131	4354.

557

Exportation de Christiansund en 1835.

Nature des Marchandises exportées	Poids & Mesures		Valeur des Marchandises exportées, en monnoie du pays. spd	ɵ	ß	Noms des lieux de Déstination	Valeur en argent de France à 5 f par spd f	c
Bois	519 ¼ Lastes de Bois	à 12 spd — "	6,231	"	"	très peu pour l'Ecosse, principalement pour France	31,155	"
Goudron	271 ½ Tonnes	à 4 — " —	1,086	"	"	pour Newcastel	5,430	"
Harangs	4,279 Tonnes	à 4 — " "	17,116	"	"	pour Rostok, la Russie et la Prusse	85,580	"
Huile de poisson	1,628 Tonnes	à 14 — " "	22,792	"	"	pour Altona, Hambourg et Amsterdam	113,960	"
Mousse de Roche	6256 Livres	" " — 6	312	"	4	pour Altona et Amsterdam	1,564	"
Morue Sallée	111,144 Vogues de 36 ts	à 1 — " 12	122,588	"	"	pour Bilbao & Barcelone	612,942	"
os	10,436 Livres	à " — " ½	43	2	10	pour Newcastel	217	40
Peaux	929 Livres	" " 1 — "	185	4	"	pour Hambourg & Altona	929	"
Poissons en Barils	55 ¾ Tonnes	à 4 — " "	223	"	"	pour Altona et le Danemark	1,115	"
Poissons secs	18,751 Vogues de 36 ts	à 1 — "	18,751	"	"	pour Amsterdam, Gênes, Marseilles et Trieste	93,755	"
Rogues	5111 Tonnes	à 4 — " "	20,444	"	"	pour la côte de Bretagne, et principalement pour Lorient	102,220	"
Saumon en Baril	4 Tonnes	à 10 — " "	40	"	"	pour le Port Louis	200	"
Saumon fumé	72 ts Livres	" " " 12	7	1	"	pour Elseneur	36	"
		Total spd	209,820	3	10	à 5 f par spd. Total francs	1,049,103	40

Observation

	spd	ɵ	ß		f. c.
En 1835 le commerce d'Exportation à Christiansund est de	209,820	3	10	à 5 f^s. l'une	1,049,103 = 40
et en 1834 il était de	135,522	4	"	d^o d^o pag 9.	677,614
par tant, le commerce d'Exportation a été en augmentant de	74,297	4	10	à 5 f l'une	371,489 – 40

ce qui fait une augmentation d'environ 35 pr %.

Importation de Christiansund en 1835.

Nature des Marchandises importées.	Poids & Mesures	Valeur en monnaie du pays.			Noms des lieux de provenance.	Valeur en argent de France à 5f pr 1 Sd.	
		Spd				f	c
Caffe et Thé	6488 ℔ à — 1 — 1297-3- 76 ℔ à — 3 — 45-3-	1,343	1	"	d'Altona, Hambourg, France et Hollande . .	6,716	"
Chanvre Etoupe Lin et Etoupe de Lin	63,789 ℔ à — 10 m 5315-3-18 616 ℔ à — 6. 30-4- 46,534 ℔ à — 20 7755-3-8 990 ℔ à — 15 123-3-18	13,225	4	20	de Russie et de Hollande	66,129	84
Charbon de terre.	191 Tonnes à 1 — " . . .	191	"	"	de Newcastel	955	"
Coton . .	47 ℔ à — 1 8 . .	12	2	16	d'Altona	62	66
Cuir	1446 ℔ à — 2 . . .	578	2	"	d'Altona et de France	2,892	"
Draperies Tissus de coton Tul fil de conto et Soiries	774 ℔ de Drap à 2 — " 1548 — " 1924 ℔ à 1 — " 1924 — " 2 ℔ à 5 — " 10 — " 327 ℔ à — 2-12 163-2-12 13½ ℔ à 12 — 4. 166 — "	3,811	2	12	d'Altona et Hambourg	19,057	50
Epiceries, savoir: Gingerombre Riz Poivre oignons Fennele Fromage Anis Piments Reglis . .	 5¼ ℔ à — 12. 5-3-12 365 ℔ à — 10. 30-2-2 93 à — 1 6. 23-1-6 256 . . . à — 6. 12-4-" 93 . . . à — 13. 11-3-3 221 ℔ . . . à — 15. 27-3-3 28 ℔ à — 15. 3-2-12 24 ℔ à — 1 6. 6 — " 125 . . . à — 1 " 25 — "						
Transport	145-4-14	19,162	3	"	Transport.	95,813	"

Importation de Christiansund en 1835

Nature des Marchandises importées	Poids & Mesures	Valeur en monnaie du pays: spd	o	ß	Noms des lieux de Provenance	Valeur en argent de France à 5 f^s. par spd: Frs	c
Epiceries, savoir:	Transport 145 – 4 – 14	19,162	3	„		95,813	„
Divers Epiceries	600 ℔ à „ „ 6 ß – 30 – „ – „						
Sagou	50 ℔ à „ „ 15 – 6 – 1 – 6						
Camfre	10 ℔ à 1 „ „ – 10 – „ – „						
		192	„	20	d'Altona, Hambourg et Amsterdam	960	84
Fayance	1696 ℔ à „ „ 10	141	1	16	de Newcastle	706	67
Fer de fonte	4425 ℔ à „ „ 6	221	1	6	d'Amsterdam	1,106	25
Fruits, savoir:							
Pruneaux	434 ℔ à „ „ 6 – 21 – 3 – 12						
Amandes	29½ ℔ à „ 1 6 – 7 – 1 – 21						
Coriandes	15 à „ 2 „ – 6 – „ – „						
Raisins secs	79 à „ 1 – „ – 15 – 4 – „						
Pommes	6 Tonnes 2 – „ – „ – 12 – „ – „						
Cerises confites	337 ℔ à „ „ 12 – 23 – 3 – 12						
Poires seches	58 à „ „ 12 – 5 – 4 – „						
Figues seches	56 à „ „ 12 – 5 – 3 – „						
Raisins	102 à „ 1 – „ – 20 – 2 – „						
Oranges et citrons	1263 ℔ à „ „ 6 – 63 – „ – 18						
		209	2	15	d'Altona, France, Hollande, Portugal	1,047	60
Grains et Farine savoir:							
Gruau	148¾ Tonnes à 6 – „ – „ – 889 – 2 – 12						
Pois	36½ d^to à 4 – „ – „ – 146 – „ – „						
Froment	340 d^to à 4 – „ – „ – 1,360 – „ – „						
Seigle	2425 d^to à 3 – „ – „ – 7,275 – „ – „						
Malte	1,552½ d^to à 3 – „ – „ – 4,657 – 1 – 12						
Orge	5,691½ d^to à 2 – 3 – „ – 14,797 – „ – 12						
	10,193¾ Tonnes Ensemble spd 29,124 – 4 – 12						
	Transport spd	19,926	4	9		99,634	36

Importation de Christiansand en 1835.

Nature des Marchandises importées.	Poids & Mesures			Valeur en monnoie du pays.			Noms des Lieux de Provenance	Valeur en argent de France à 5 f. pr. rd.	
				rd	ß	sk		frs	c
Grains & Farine		Transport	29,124 – 3 – 12	19,926	4	9	— — — — — — —	99,634	36
Farine de Froment	18,777 ℔	à ƒ – „ – 6.	938 – 4 – 6						
Dto d'orge	6,333	à „ – „ – 2	108 – 4 – 10						
Dto de gruau	200	à „ – „ – 8	13 – 1 – 6						
Biscuits	120 ℔	à „ – „ – 10.	10 – „ – „						
				30,195	4	10	de Danemark et de Rostock	150,979	40
Liquides, savoir:									
Esprit de vin	5207	pots à „ – 2 – „	2042 – 4 – „						
Eau de vie	1653	pots „ – 1 – 6	413 – 1 – 6						
Vin	7388	pots „ – 1 – „	1477 – 3 – „						
Vinaigre	923	pots „ – „ – 12	92 – 1 – 12						
				4,025	4	18	de France	20,129	75
Marchandises de Fabrique savoir									
Amorces	13 ℔	à 2 – „ – „	26 – „ – „						
Mdises en fer poli	5 ℔	à 1 – „ – „	5 – „ – „						
Dto en cuivre	16½ ℔	à 1 – 2 – 12	24 – 3 – 18						
fil de fer	169 ℔	à „ – 1 – „	33 – 4 – „						
Mdises en fer	348 ℔	à „ – 2 – „	139 – 4 – „						
				229	1	18	de Hambourg et Altona	1,146	75
Peintures et huile savoir									
Ocre	665 ℔	à „ – „ – 6.	32 – 2 – 2						
Resine	253 ℔	à „ – „ – 10	21 – „ – 10						
noir de fumée	137 ℔	à „ – 1 – „	27 – 2 – „						
Peintures diverses	1923 ℔	à „ – 1 – „	384 – 3 – „						
Rouge de venise	57 ℔	à 1 – „ – „	57 – „ – „						
Blanc de plomb	558 ℔	à „ – 1 – „	111 – 3 – „						
Rouge Anglais	102 ℔	à 1 – „ – „	102 – „ – „						
craie	919 ℔	à „ – „ – 13.	2 – 2 – 18						
huile	681	à „ – 1 – „	136 – 1 – „						
				874	4	6	de Hambourg, Altona et Newcastel	4,374	25
			Transport rd.	55,252	4	13	Transport frs	276,264	51

Importation à Christiansund en 1835.

Nature des Marchandises importées	Poids & Mesures		Valeur en monnaie du pays.			Noms de lieux de provenance	Valeur en argent de France à 5 f pr spd	
	Transport spd		55,252	4	13.	Transport	276,264	51.
Sel	19,311 Tonnes à 1-1-„		23,173	1	„	de France et de Portugal	115,866	
Sucre raffiné et candis	4953 ℔ à „ 1 „.	990-3-„						
Sucre brut	1839 ℔ à „ „ 12.	183-4-12						
Sirop de Melasse	7870 ℔ à „ „ 7	459-„-10						
Miel	82 ℔ à „ 1 „	16-2-„	1,649	4	22	de Hambourg, Altona, France et Hollande	8,249	91
Tabac	6482 ℔ à „ 1 „		1,296	„	„	de Brême et Hambourg et Altona	6,480	„
Teintures, savoir:								
Indigo	10 ℔ à „ 1-3-„	16-„-„						
campeche	2714 ℔ à „ „ 6	130-3-8.						
vitriol	858 ℔ à „ „ 4	28-3-„						
Allùn	40 à „ „ 14	5-„-„.	180	1	8	de Hambourg, Altona et Amsterdam	901	33.
Toiles à voiles	3843 ℔ à „ 1-12	1152-4-8						
et	626 ℔ à „ 1-„	125-1-„						
Toiles	231 à „ 2-„	92-2-„	1370	2	8	de Riga, Amsterdam et Altona	6,852	75.
Tuilles et Briques.	28,850 à 15 pr o/oo	433-„-„						
	48,575 à 10 pr o/oo	485-„-„	918			d'Amsterdam	4,590	
Articles divers.								
Cuir de couleur	5 ℔ à 2 „ „	10-„-„						
Toile cirée	25 ℔ à „ 2-12	12-2-12						
Boutons	3 ℔ à 1 „ „	3-„-„						
Marchandises estimées		66-2-12						
Dto		45-„-„						
Savon	980 ℔ à „ „ 16	122-2-12						
	Transport	259-2-12	83,840	4	3	Transport fs.	419,204	50

Importation à Christiansund en 1835.

Nature des Marchandises importées	Poids et Mesures			Valeur en monnaie du pays			Noms des lieux de Provenance	Valeur en argent de France à 5 fr. spd.	
				spd		sk		fr	c
Articles divers.		Transport	259-2-12.	83,840	4	3	Transport	419,204	50
Goudron de charbon de terre	6	Barques à 10	60 " "						
Diverses Mdises estimées			19-4 "						
Meules	288	à 3	864 " "						
Plomb	1300	à 12	130 " "						
divers articles estimés			119-3-8						
				1,452	4	20	Des Pays ci dessus	7,264	80
			Total spd	85,293	3	23	Total fcs	426,469	30

Observation

En 1835, le commerce d'Importation à Christiansund est de — spd 85,293-3-23. à 5 fcs l'une — f 426,469-30.
et celui de 1834 était de — 63,303-2 " à 5 fcs l'une — 316,517
partant, il a été en augmentant de spd 21,990-1-23 — fcs 109,952-30
ce qui fait environ 25 pr %.

Molde le 30 Avril 1836

A. Maë

Ce mémoire doit porter la date du 8 mars 1837; voir à ce sujet mon observation sur le mémoire relatif à Aalesund & Molde.

le Consul de France en Norwège

de la Roquette

Danemark

Copenhague

Danemark

Marine marchande

465

3

POUR MM. LES MEMBRES

DU CONGRÈS INTERNATIONAL D'ARCHÉOLOGIE PRÉHISTORIQUE

À COPENHAGUE.

Copenhague, la capitale du Danemark, est située en partie sur l'île de Seeland, en partie sur l'île d'Amak.

La ville est composée des parties suivantes: la ville proprement dite, Vesterbro, Noerrebro, Oesterbro, Christianshavn, et Amagerbro. Les deux dernières parties se trouvent sur l'île d'Amak, les autres sur l'île de Seeland. — La petite ville de Frédériksberg fait suite à Vesterbro.

La ville proprement dite et Christianshavn sont rattachés par deux ponts, le Knippelsbro (récemment reconstruit) et le Langebro.

Le port de Copenhague est formé par le détroit de mer qui sépare l'île d'Amak de l'île de Seeland.

La plupart des bateaux à vapeur débarquent au pont du Quaesthusgade près de la place de St. Anne *(St. Anna Plads)*.

Les places les plus considérables sont:

1. Kongens Nytorv, où se trouve le Théatre royal, l'Académie des Beaux-Arts etc., et où aboutissent les rues principales.
2. Place de Christiansborg devant le château de Christiansborg.
3. Høibro Plads et Amagertorv, la continuation de la place de Christiansborg.
4. Gammel- et Nytorv où se trouve L'Hôtel de Ville.
5. Amalienborg Plads où on voit quatre palais, dont l'un est habité par le roi Christian IX.

6. Place de l'Université où se trouve l'Université, l'église de Notre Dame etc.
7. Kultorv.
8. St. Anna Plads.

Une des artères principales de Copenhague qui forme une continuation de la grande rue de Vesterbro commence à la station centrale des chemins de fer, passe par la rue de Frédériksberg-gade, traverse la place Gammel- og Nytorv, se continue par les rue Nygade et Vimmelskaftet, Amagertorv et Oestergade, traverse la place du Kongens Nytorv d'où conduit la rue Norgesgade (ou Bredgade) jusqu'à l'Esplanade près de l'entrée du port.

Une autre artère qui commence en face de la place Høibroplads au coin de la rue Oestergade, est formée par la rue Kjøbmagergade, traverse la place Kultorv et passe par la rue Frédériksborg-gade. Elle conduit à Noerrebro.

D'autres rues principales:

Store Kongensgade conduit du Kongens Nytorv à l'Esplanade.

Gothersgade conduit du Kongens Nytorv vers les remparts.

Holmens Canal conduit du Kongens Nytorv jusqu'à la place de Christiansborg.

Les rues qui longent les remparts, s'appellent Vestervold, Noerrevold, Oestervold.

Édifices et monuments:

Château de Christiansborg.

Château de Rosenborg, rue Nørrevold, près de la rue Gothersgade.

Musée de Thorvaldsen près de Christiansborg.

Palais du Prince en face du Musée de Thorvaldsen et du château de Christiansborg.

L'Université.

967

La Bourse; Place de Christiansborg.

La Banque, rue Holmens Canal.

L'église de Notre Dame (Frue Kirke), Place de l'Université.

L'église de la Trinité avec la Tour Ronde (Runde Taarn), Kjøbmager-gade.

L'église de Sct. Esprit, rue Vimmelskaftet.

L'église de Holmen.

Bibliothèque Royale.

Bibliothèque de l'Université.

Théâtre Royal, Kongens Nytorv.

Théâtre du Casino, rue Amaliegade.

etc. etc.

Promenades etc.:

Langelinie près de l'entrée du port.

Kongens Have (c. à. d. Jardin du Roi) près du château de Rosenborg.

Les jardins de Frédériksberg.

Établissements d'amusements etc.

Tivoli en face de la station du chemin de fer.

Alhambra, avenue de Frédériksberg.

Hôtels:

Hôtel Royal, en face de la place de Christiansborg.

Hôtel Phønix, rue Norgesgade ou Bredgade.

Hôtel d'Angleterre place de Kongens Nytorv.

Hôtel Bellevue, rue Vestergade.

Hôtel du Roi de Danemark.

Hôtel Dannevirke, rue Noerrevold.

Uttenreiter, rue Store Kongensgade 3.

Hôtel du chemin de fer, Vestervold, près de Vestergade.

Restaurants:

Vincent, rue Holmens Canal 17.

Vincent, Kongens Nytorv 21.

Schwalbe, Lille Kongensgade 1 au coin du Kongens Nytorv.

Nimb, Nytorv 3.

Monnaie.

1 Risdaler = 6 Mark = 96 Skilling.

1 Mark = 16 Skilling.

Il y a de plus des pièces de monnaie de 2 Risdaler, d'un demi Risdaler, et de 4 Skilling.

On a des billets de banque de 5, de 10, de 20, de 50 et de 100 Risdaler.

Un Risdaler vaut 2 fr. 75 c. = 22½ gros (¾ Thaler prussien) = 2 shilling 2½ pence anglais.

Voitures de place.

Dans la ville proprement dite 28 Skilling.

De la ville jusqu'à la gare ou à Tivoli 32 Skilling.

Jusqu'à Frédériksberg 48 Skilling, etc.

Un Chemin de fer américain conduit du Kongens Nytorv par la rue Holmens Canal, la place du château de Christiansborg, les rue Stormgade (tout près du Palais du Prince) et Vestervold jusqu'au Tivoli, d'où il se continue par la grande rue de Vesterbro jusqu'au commencement de l'avenue de Frédériksberg (Frederiksberg Allee) ; elle passe enfin par cette avenue jusqu'à l'entrée du jardin de Frédériksberg. Un embranchement suit la rue de Vesterbro jusqu'au bout, et conduit, en passant par l'endroit *Sorte Hest* jusqu'à Frédériksberg.

La continuation de cette ligne a pour point de départ la place Kongens Nytorv, passe par la rue Norgesgade (Bredgade), l'Esplanade, conduit à Oesterbro et longe le Sund jusqu'à Slukefter.

Un autre chemin de fer américain conduit du Kongens Nytorv a Noerrebro.

568

Chemins de fer.

Trains dans la direction de Korsoer 6h 40 pour Roeskilde, Korsoer, la Fionie, le Jutland, le Slesvig et Hambourg; midi pour Roeskilde etc. Korsoer. 7h 15. pour Roeskilde etc. Korsoer, Kiel, Altona, Hambourg etc.

Trains dans la direction d'Elseneur 8h matin, 11h 15, 3h 25 et 7h 30.

Trains dans la direction de Klampenborg toutes les heures environ.

Collections, Musées, etc.

Musée d'Ethnographie (au Palais du Prince). Le musée dont le nouveau classement n'a pas encore été achevé, a pour but de donner un tableau général de l'état de l'homme avant de subir l'influence soit de l'ancienne civilisation orientale et classique soit de notre civilisation moderne.

Le musée se compose de deux séries. L'une contient des antiquités qui proviennent de pays différents — les pays du Nord scandinave seuls exceptés — et qui sont arrangées d'après la situation géographique des pays, et en même temps, autant que possible, en ordre chronologique.

L'autre série contient des objets modernes provenant de peuples qui se trouvent encore dans un état primitif de développement, ou bien, dont la civilisation est devenue stationnaire.

Le musée sera ouvert pour les membres du congrès samedi le 28 août, mardi le 31 août, mercredi le 1, jeudi le 2. et vendredi le 3. de 9h à 11h matin.

Le Musée des Antiquités du Nord, fondé en 1807, contient plus de 35,000 numéros, disposés en deux séries; l'une composée d'objets provenant des temps payens (l'âge de la pierre, l'âge du bronze, l'âge du fer); l'autre série contient des objets postérieurs à l'introduction du christianisme; (le moyen-âge; la renaissance).

Le musée sera ouvert pour les membres du congrès vendredi (le 27), samedi (le 28), mardi (le 31), mercredi (le 1) et vendredi le 3 de 9h à 11h; jeudi le 2 septembre de midi à 2h.

Musée du Château de Rosenborg; il contient le Musée des Souverains à partir du temps de Christian IV et forme en même temps une espèce de continuation du Musée des Antiquités du Nord.

Dimanche 9—11, jeudi le 2 Septembre 9—11.

Musée de Zoologie près de l'Université samedi (le 28), mardi (le 31), mercredi (le 1), jeudi (le 2) de 9 à 11 heures.

Cabinet de monnaies et de médailles (au Palais du Prince). Ouvert lundi (le 30), mercredi (le 1) et vendredi (le 3) de midi à 3h.

Musée de Thorvaldsen: dimanche, mardi et vendredi de 11h à 2h.

Musée d'Artillerie: mardi midi à 3h, mercredi 1h à 3h.

Musée des Tableaux; dimanche 11h à 2h, mardi 3h à 7h.

Le comite à mis à la disposition de MM les membres du Congrès dans le restaurant de M. Vincent (Holmens Canal 17) une suite de salles où il y a des livres, des journaux etc.

Il y a dans le même établissement une table d'hôte destinée exclusivement aux membres du congrès:

Déjeuner de 11h à 2h, prix trois mark (vin non compris).

Diner à 5h environ; un risdaler (vin non compris).

L'administration du club Athenéum (Oestergade) et la Seniorias de la réunion des étudiants (Holmens Canal), a ouvert leurs salles pour tous les membres du congrès, étrangers et danois non résidant à Copenhague.

Copenhague, imprimerie de Thiele.

469

KJØBENHAVN MED OMEGN 1865.

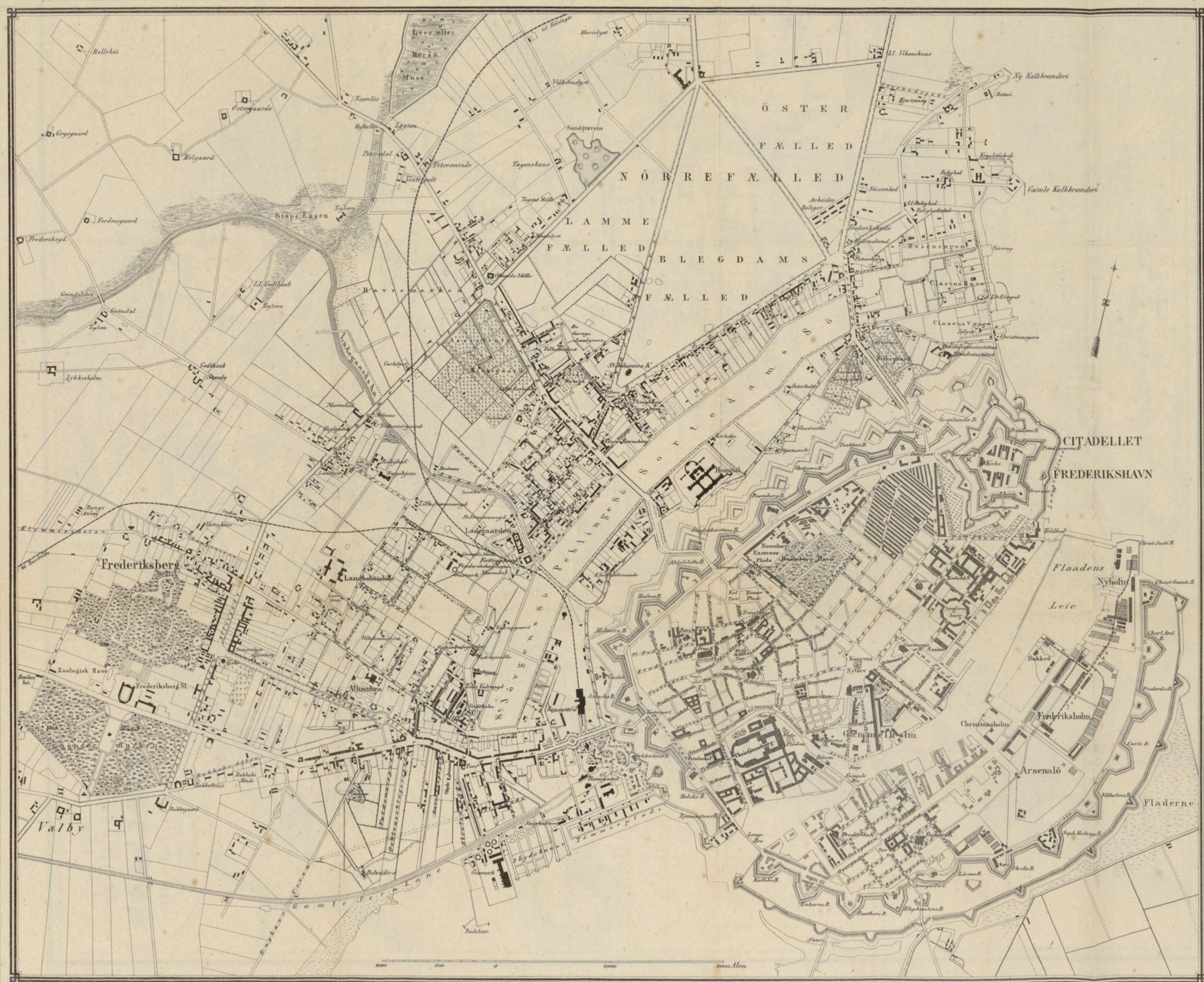

Forlagt af C. Steen & Søn.

Eneberettiget.

Em. Bærentzen & Co lith. Inst.

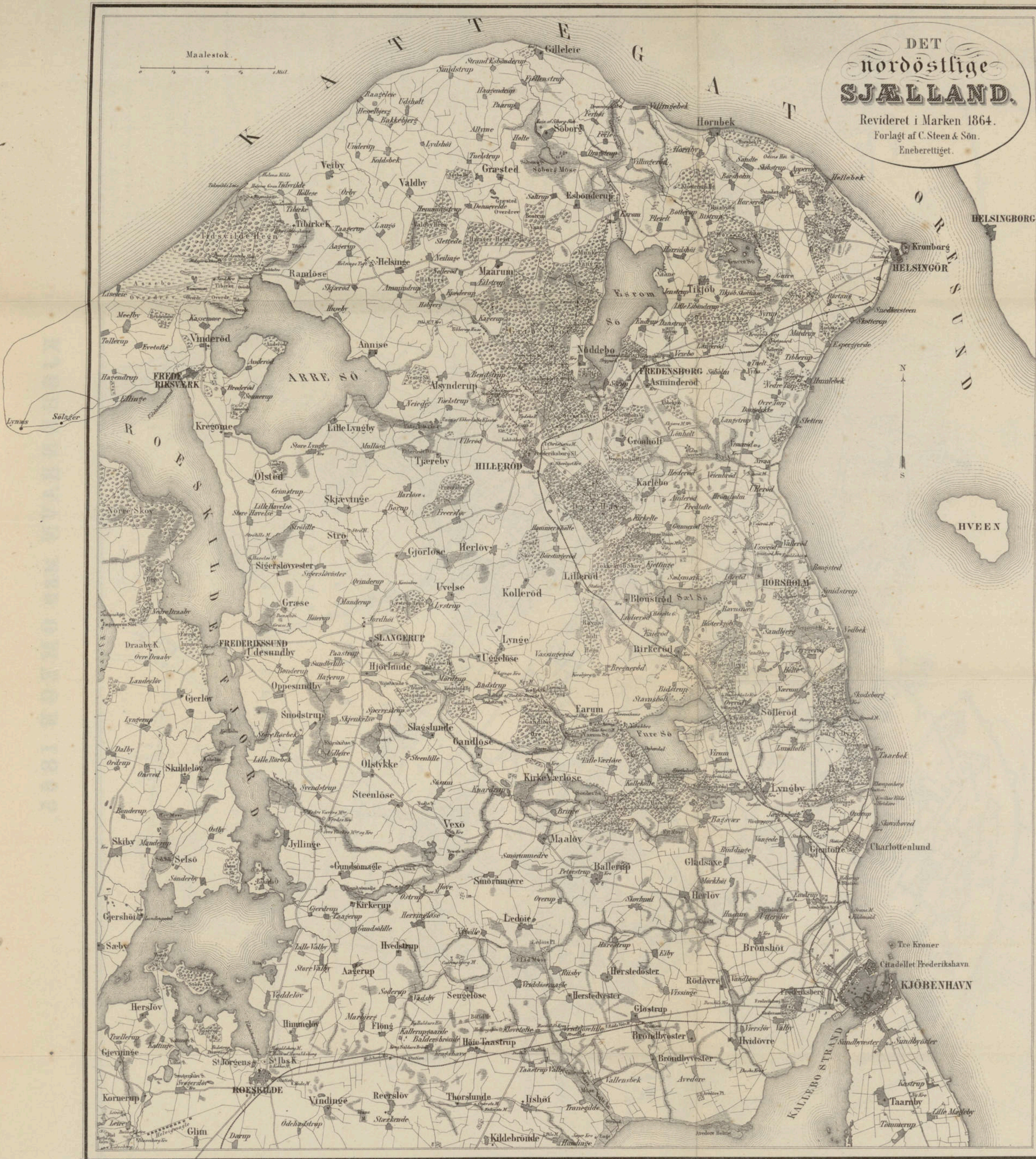

Em. Bærentzen & C° lith. Inst.

570

Kiöbenhavns Post.

1. Breve indleveres hver Aften fra Kl. 6 til 9.

2. Pakker og Pengebreve indleveres hver Aften fra Kl. 6 til 8; om Løverdagen og Søndagen tillige til Lollandske Pakke-Post, og om Torsdagen tillige til Hamborger Pakke-Post, samt til Frederichsborg og Fredensborg; dog afgaae de Sager, som indleveres om Løverdagen, ikke før om Mandagen.

3. Reisende indskrives hver Dag til den følgende Post, paa de Tider Postcontoiret er aabent; da ingen Pakkepost afgaaer om Søndagen, saa indskrives, til den om Mandagen afgaaende Post, saavel om Løverdagen som om Søndagen.

4. Breve og Aviser udleveres hver Morgen, fra 1 May til 31 August, Kl. 7 til 9, og den øvrige Deel af Aaret fra Kl. 8 til 9.

5. Pakker og Pengebreve ankomme hver Middag, Søndag undtagen.

Provincial Lexicon

Le baillage de Copenhague a
un étendue de 23 milles carrées, et
sans comprendre la capitale
40,000 habitans. Il est
matr. pour 19000 Tdr.

Il est divisé en 6 districts:
Smörum et Sokkelund, Sömme
et Voldborg, Thune et Ramsöe,
dont chaque paire forme une
province et (provstie) –
en tout 78 parroisses, dans lesquelles
sont placés 50 prêtres. Le baillage
renferme les villes marchandes
Roeskilde et Kiöge 197 villages,
4 chateaux royaux, 23
(Hovedgaarde), parmi elles là
le comté de Lethraborg, 2220
(Gaarde), et 2300 maisons.

Outre le bailli, qui est aussi
bailli général, il y a deux
prefets de baillage – pour les
districts de Copenhague et de –
Roeskilde, 2 juges de village et
6 juges de district. Le baillage
est en général très fertile et
le voisinage de la capitale rend

les propriétés plus chères ici que dans d'autres endroits. On n'a point assez de forêts ; mais plusieurs nouvelles plantations ont été établies. Les lacs de Furre et plusieurs autres lacs — plus près ~~[illegible]~~ des lacs de Copenhague Peblingesöe et Sortesöe — fournissent la capitale avec de l'eau.

Extraits tirés des journaux danois

473

1835.
Dag. No 26
30 janvier } La société de l'économie domestique et d'industrie à Fehmern a commencé son activité par l'établissement d'une Caisse d'épargne & d'emprunt. On y reçoit les sommes les plus minimes, cependant on ne paye pas d'interêts lorsque le dépôt ne se monte pas à 16 Schilling courant. D'abord on ne recevrait pas de sommes s'élevant audessus de 50 marcs courant.

id No 28
2 février } Le droit sur le pavement à Copenhague sera exécuté cette année comme pour l'année 1834, c. à d. en mayennant 30 Skil. par brasse carrée du pavé, et de sorte qu'un 1/10 soit employé exclusivement à payer la dette de la caisse pour les pavemens. Depuis le tems où la direction, dont une commission particulière était chargée autrefois, fut confiée au magistrat suivant une résolution royale du 6 avril 1819, le premier Bourguemestre de l'Etat M. Schaffer a eu la direction spéciale de cette affaire communale. Un exposé intéressant & explicatif qu'il a publié et qu'on verra bientôt dans le Collegial Tidende, explique la cause de la dette qui impose sur la corporation pour le soutient du pavement. Elle (la dette) tire principalement son origine du travail augmenté qui restait encore depuis le tems de la guerre et depuis le premières années de paix, car les ressources suffisantes manquaient pour l'exécution du travail, de sorte que pendant quelques années on ne peut entreprendre aucun ouvrage neuf. Il résultat de ceci qu'il devint nécessaire plus tard, pour soutenir le pavement dans un état convenable, d'entreprendre plus de travaux qu'il n'aurait fallu si on eut travaillé chaque année, et la dette assez considérable que posait déjà sur la corporation lorsqu'elle se chargea du soutient des pavements en 1819, s'augmenta continuellement. La commune a du reste trouvé son interêt par cette dette, en ce qu'on a exécuté plus de travaux ce qui n'aurait pas eu lieu si les recettes eussent été égales aux dépenses; car quant aux prix des deux articles de dépenses les plus importants, c. à d. les emplettes de pierres et les gages des ouvriers, il n'y a eu aucune époque plus favorable pour exécuter avec force le travail des pavés quel que celle dont on s'est servi. Le magistrat a aussi jugé convenable, tandis que la grande Caisse pouvait faire des avances à la caisse des pavemens sans que cette dernière eut des interêts à payer, de continuer à faire ces avances pour pouvoir par là faire exécuter autant de travaux neufs que possible. Les 32 hommes de l'Etat ont été d'accord quant à cette disposition. Comme l'état de la grande Caisse en 1830 ne permis point d'augmenter ces avances, mais demanda au contraire de les diminuer, le magistrat décida à partir du commencement de 1831 de restreindre le travail d'une manière convenable de façon à ce qu'une partie du revenu de la caisse des pavements fut employée comme liquidation; mais encore en 1831 un empêchement se présenta par la frayeur qu'on eut de la maladie du choléra en réunion de l'opinion générale que la propreté et un air sanitaire étaient les meilleurs moyens pour prévenir les ravages de cette maladie; cette circonstance causa une anticipation d'une grande partie de travaux pour l'amélioration des pavés, afin de donner un cours subite à l'eau des rues & des ruisseaux, et l'état de la caisse devient pis. En 1832 & 1833

la dette dela Caisse se diminua de 8000 Rd, en ce que pendant chacune de ces années on avait exécuté de travaux pour environ 4000 moins que la caisse pouvait faire suivant l'élévation du droit, laquelle somme ainsi épargné fut employée à payer sur la dette, qui après se monta à environ 80.000 Rd, dont on pouvait considérer les 8000 rd comme soldés par les pierres & autres materiaux. Pour procurer des moyens au payement de cette dette, le magistrat proposa que le droit de pavement devait à l'avenir être plus élevé, laquelle élévation devait être employé pour payer la dette, et les 32 hommes y consentirent & étaient tous d'accord. C'était l'origine dela proposition et dela decision du surhaussement du droit du pavements en 1834 de 27 à 30 Sk par brasse carré. Le montant de ce droit en 1834 était d'environ 33000 Rd payée par l'Etat et ses habitants outre les contributions effectuées par les batimens royaux et par la commission des ports, qui d'après la même base font entre 10 & 11000 Rds.

Dag. N° 34 – 9 février } Odense – En creusant la terre pour faire une voute on a trouvé à peu près au milieu et audessus dela place appelée Nonnebanke Plads deux conservoirs de cadavres, chacun de forme longue et carrée et fait de briques rouges. Dans l'un de ces conservoirs se trouvait les restes d'un ossement d'homme, et dans l'autre une Crâne avec des dents et autres parties d'ossemens; on n'y a rien trouvé en fait d'habillemens &c. A quelques pas delà on a trouvé dans la terre differentes pierres fondamentales & des pierres de pavement, dont on a conclu que dans les tems les plus reculés il y a existé en ce lieu un couvent. L'automne d. on trouvé près la collin (Nonnebanken) l'image de Christ en plomb bien conservée, qui a été appliqué sur un Crucifix.

id – N° 38 13 février } On écrit de Fredericia: après que notre beau corps de musiciens au point du jour avait traversé les rues, il y avait dans l'avant-midi grande parade par les militaires & les bourgeois, à laquelle S. A. royale* était présent et porta un "Vive S. M. le Roi" en disant trois fois hurra!. Tout de suite après et pendant qu'on présenta les armes, S. A. royale le Prince fit venir le sergeant et économe de l'hopital dela ville Hensel et lui donna par ses propres mains l'ordre de Dannebrog, puis S. A. royale porta un Hurra trois fois. Le soir S. A. donna un grand Bal ou se trouvaient réunis les militaires & les civils et où le prince porta une santé pour le Roi.

*le prince Fredrik Carl Christian.

Extrait du Compte de 1834 de l'institution "Tröstens Bolig" (habitation de la consolation)

On verra par cet extrait que l'institution possédait en obligations 12,500 Rdl, savoir: d'après le légat de Holck 7,500 Rd., légat du Conseiller de Cour Meyer 2,500 Rd., légat du défunt Ministre d'État le Comte Godske Moltke de Bregentved 500 Rdl., le don de Madame Vordran 2000 Rdl. L'institution possédait en outre des obligations de Caisse de Crédit a un montant de 3700 Rdl, d'après le légat de Halkjer; et 500 Rdl., donnés par le Comte Moltke. On verra ci après les recettes et les dépenses de l'institution:

Recettes.	Rbdl.	Skill.
1°. Solde de la Caisse de l'année 1833	212	59
2°. Rentes des Capitaux ci dessus	772	93
3°. Reçu argent comptant de Mme Vorndram...	747	26
4°. Loyer pour toute l'année	1577	88
Total....	3310	64

Dépenses.	Rbdl.	Skill.
payé aux pensionnaires pour toute l'année	595	62
id divers gages	127	56
id a la Caisse d'incendie	36	38
id impôts	217	80
id a la Caisse de Crédit en rentes	1808	77
id divers Comptes	327	55
Total.....	3113	80
Solde de la Caisse	196	80
Somme égale a la recette	3310	64

La direction du Couvent Caroline, sous la protection de S. A. royale la princesse Caroline, a publié un exposé du 15 janvier 1835, du contenu suivant:

Le Capital de l'institution a été, depuis le 11 Décembre 1833 jusqu'au 11 Décembre 1834, augmenté d'un don du Conseiller de Chambre et Chevalier de l'ordre de Danebroge Mr. Fanöe inspecteur de la douane de Nestved

	Rigsd. argt.	Sk.	Rd. pap.	Sk.
de	50	"	"	"
Les intérêts de 2 obligations sur emprunt de la Banque	"	"	41	48
id " 1 id d'incendie	.	"	4	12
id des obligations de l'institution signées par S. M. le Roi lui même	499	48	"	"

Le Capital actuel de l'institution est de 13,700 Rigsd. argt. effectif et 89 Rigsdaler 86 Skilling papier; et toutes ses obligations sont signées par la direction et déposées dans la Banque. Il a été annoncé antérieurement, et on le répète ici, que S. M. le Roi a consenti à la fondation de ce couvent et en même tems ordonné: "que la rente annuelle doit provisoirement être ajoutée au Capital".

Hôpital de garnison à Copenhague

	nombre de personnes en: 1832	1833	1834
personnes restées dans l'hôpital de l'année passée	210	173	187
id entrées à l'hôpital	4997	4457	4407
Total	5207	4630	4594
personnes en sortie comme guéries	4967	4275	4172
id incapables au service	"	78	90
id envoyées à l'hôpital de la petite vérole	"	"	53
id mortes	67	90	71
Total	5034	4443	4386
id restées dans l'hôpital à la fin de l'année	173	187	208

Tableau comparatif des intéressés et ouvriers des Corporations du commerce et de la navigation (marine) de Copenhague pendant les 2 années 1833 et 1834

Désignation des traficants:	1833 Maîtres	1833 garçons	1833 apprentis	1834 Maîtres	1834 garçons	1834 apprentis
marchands de lin (Hörkrammere)	36	21	28	37	27	24
quincailliers (Isenkrammere)	17	17	20	17	12	22
Épiciers (Urtekrammere)	236	112	186	240	109	168
marchands de soie, de laine et de toile	172	81	132	172	78	133
marchands de vin	60	18	53	62	23	59
Totaux	521	249	419	528	249	406
Capitaines de navires	657	"	"	668	"	"

En comparant ce tableau avec celui N° 26 du tableau statistique de Thaarup publ. en 1828 l'on verra que le nombre des marchands de lins est à peu près égal; le nombre des quincailliers diminué; le nombre des autres un peu augmenté.

En le comparant avec les années antérieures le nombre a augmenté considérabt. Ainsi on verra dans le tableau ci après que le nombre des intéressés a été en:

Désignation des Traficants:	1727	1743	1771
marchands de lins	49	49	38
quincailliers et épiciers	47	89	85
marchands de soie, de laine et de toiles	42	60	64
marchands de vin	39	46	59
Totaux	177	244	246
Capitaines de navires	184	197	319.

Exportations de Céréales et de Colza de Tönning pendant 1834, pour:

Désignation des Céréales:	Angleterre Tonnes	Hollande Tonnes	Belgique Tonnes	l'Elbe & Weser Tonnes	Livourne Tonnes	Totaux Tonnes
froment	"	7616	"	7954	"	15,570
Seigle	"	741	"	75	"	816
Orge	"	"	"	940	"	940
Avoine	10382	"	3,542	8335	2800	25059
fèves (Bönner)	3328	"	"	670	"	3998
Colza	7416	2920	"	"	"	10335

Le nombre de malades à l'hôpital général de Copenhague a été en:

	Nombre de personnes 1833	1833	1834	1834
Au commencement de l'année		298		306
personnes entrées à l'hôpital		2155		1926
Total		2453		2232
dont sont sorties	1949		1736	
mortes	198	2147	177	1913
personnes restées à l'hôpital à la fin de l'année		306		319

Remarque: Les décès de malades ont été pendant les deux années environ 8 sur 100 personnes

476

Notte des frais de port p.r un navire françois à Copenhague

Pour 1. navire en Lest

Droits de tonnage	par Lest	Rd.r "	36 2/3 ß.
id. de fanaux d'un navire en Lest 1/2 ~~p. chargé~~		"	14 1/5.
id. gratification		"	8 1/5.
accise	p.r Lest	"	2. 13/16.
Droits de quai	id	"	3. 3/4.
Pour netoyer le port	id	"	25. "

Navire chargé à la sortie

Droits de tonnage	par Lest	Rd. "	36 2/3
id. de fanaux	par navire	" "	28. 2/5.
gratification	par Lest	"	8. 1/5.
Pour netoyer le port	id	"	25. "

Les navires chargés de grains payent aussi

l'accise	id	"	2. 13/16
droits de quai	"	"	3. 3/4
extraordinaire	id.	"	40. "

Droit de Canal
ou
imposé sur tous les navires entrant dans le port de Copenhague, pour 10 ans à partir du 14 juin 1817, et qu'on a continué de percevoir quoiqu'il dût cesser en 1827.

voir lettre du Vice Consul à Copenhague du 10 Juin 1834.

L'un des principaux devoirs des Consuls est de veiller à ce que les sujets de sa nation qui trafiquent avec le pays où il réside ne payent pas des droits illégaux. Les droits qui pèsent en Danemark sur la navigation étrangère sont très lourds

Pour défrayer les dépenses nécessaires afin de nétoyer et creuser plusieurs des canaux et autres eaux navigables de Copenhague, un droit fut imposé le 14 juin 1817 sous la dénomination de: Mudder-Afgift ou Droit de canal (ou plutôt de curage) sur tous les navires au dessus de 5 last de commerce (environ 2 tonn arrivant à, ou partant de ce port et s'élevant terme moyen à 21 centim par tonneau. ( ) Il fut déclaré en outre que ladite imposition ne serait prélevée que pendant l'espace de 10 ans.

Néanmoins à l'expiration de ce terme en 1827, le droit continua d'être perçu à la douane de Copenhague comme auparavant, et par conséquent tous les navires français ou autres supposant (la continuation de l'origine de) que ce droit était sanctionée par les lois danoises l'ont payé de bonne foi jusqu'à ce jour.

D'après la pétition adressée au roi de Danemark par le comité de (la compagnie) des marchands en gros de Copenhague sous la date du 23 juillet de l'année dernière demandant l'abolition immédiate de ce droit oppressif, il parait que ce droit a été perçu pendant les huit dernières années, sous la seule responsabilité du département des douanes et sans qu'il soit émané aucun ordre du roi, pour sanctioner une telle disposition; et comme on ne trouve dans les papiers publics ni ailleurs aucune réfutation de l'exposé rendu public des marchands en gros de Copenhague (voir Fædrelandet N: 48 - 1835) il faut en conclure que le droit dont il s'agit a été perçu illégalement depuis le 15 Juin 1827.

Les autorités danoises elles mêmes semblent avoir reconnu l'illégalité de leur procédé non seulement en ayant oté à la douane de Copenhague la collection du droit de Canal, mais encore en ayant restitué aux propriétaires de navire danois une certaine portion des sommes ainsi perçues. Mais on ne trouve nulle part qu'elles aient fait connaître publiquement leurs intentions relativement aux propriétaires de navires étrangers; quoiqu'on dise que le droit a été restitué aux

navires de toutes les nations qui l'ont payé, depuis le mois de Juin de l'année dernière (1834) jusqu'à la même époque de la présente année.

Une réclamation a été faite à ce sujet par le Consul d'Angleterre à Elseneur pour les sommes que les navires de sa nation qui se sont rendus à Copenhague et qui en sont sortis ~~depuis le~~ pendant les 8 d.res années, comme prélevées contrairement aux intentions du roi de Danemark. Il a fait observer que la majeure partie des navires anglais qui fréquentent le port de Copenhague, ont annuellement un tonnage moyen de 15 000 Lasts ou 30 000 tonneaux (aller et retour compris) et consistent en navires chargés de Charbon (Colliers) de Newcastle et de Sunderland, lesquels après avoir acquitté les droits élevés de douane, péages et autres droits ou charges, gagnent à peine un frêt sur l'article importé, et que le droit de canal dont il a été parlé doit être doublement lourd pour eux puisqu'ils partent invariablement sur lest.

Cette réclamation est du 14 décembre 1835.

Extrait d'une lettre de Mr W. Duntzfeld, vice consul de France à Copenhague du 10 juin 1834

Une ordonnance royale de 1817 établissait au nombre des droits de port de Copenhague, un droit de curage (<u>Mudder-afgivt</u>) fixé comme suit.
Pour les navires allant ou venant de la Baltique
5 Last, franc ; 45 Last à 12 Sk. et le reste à 14 Sk
argent par last.
Pour les navires à d'autres destinations
5 Last franc ; 45 Last à 14 Sk. et le reste à 16 Sk arg.t p last
Ce droit ne devait cependant subsister que pendant 10 années
consécutives et aurait par conséquent dû cesser en 1827. On
a néanmoins continué à le réclamer, sans qu'aucune
disposition du gouvernement rendue publique ait autorisé
la continuation de cet impot.
Le commerce devenu attentif à cet abus a fait des
réclamations, et le collège des douanes vient d'ordonner que
ledit droit de curage sera jusqu'à nouvel ordre pris en dépôt,
en attendant que cet objet soit réglé définitivement :
Tout fait espérer que ce droit sera aboli par la suite ;
comme il parait que le gouvernement s'occupe sérieusement
de diminuer les énormes droits de port qui entravent
considérablement les affaires mercantiles avec notre place.
On assure que le droit de curage doit avoir rapporté
environ 19 000 Rs. par an, mais il est fort à douter
qu'on rembourse ce qui a été perçu durant la période où
il n'était plus revêtu du caractère légal. Il serait
difficile au surplus, d'établir une juste distribution de
pareil remboursement s'il avait lieu."

579

Note des frais de port pour un Navire français à Copenhague

Pour un Navire sur lest

Droits de tonnage par last .... Rbd.	" 36 2/3 ß
id. de fanaux	14 1/5
id. gratification	8 1/5
id accise . par last	2 13/16
id. de quai .... id	3 3/4
id. pour nettoyer le port id	25 "

Navire chargé à la sortie

Droits de tonnage - par last ...	36 2/3
id. de fanaux - par navire ..	28 2/5
gratification par last ..	8 1/5
pour nettoyer le port - id ...	25 "

Les navires chargés de grain payent aussi -

droits d'accise - - par last	2 13/16
" de quai .... id	3 3/4
extraordinaire - - id	40 "

180

Rawert, Kammerjunker told inspector 481

Schlegel, chef des bureaux du consulat dept des douanes et du commerce

Ce sont ceux qui sont redacteurs de l'Handels tidende et qui donnent les aperçus généraux annuels du commerce et de la navig. du Danemark dans ce journal

le 1er est chargé surtout de l'industrie et des manuf.

et le 2e du commerce et navigation —

Commerce de Copenhague
importation et exportation

Dagen — donne la date de l'arrivée des batimens, les noms des capitaines et la provenance, avec la quotité des marchandises chargées sur les différents batimens arrivés ou partis le même jour.

583

Handels og industrie tidende — donne la date de l'arrivée qui ne correspond pas toujours avec celle du Dagen, parceque probablement le Handels l'indique au moment où le navire entre dans la rade et le Dagen au moment de son admission dans le port après avoir fait quarantaine; le nom du capitaine, le nom du navire et la provenance.

Quant à l'espèce du batiment, elle est quelquefois indiquée dans l'Handels tidende

Quant à la nationalité, ~~[illegible]~~ et l'espèce du chargement elles sont indiquées pour les navires qui passent le Sund, dans les listes, dont on extrait tous les navires venant de ou allant à Copenhague.

On fait un relevé séparé d'après les listes du Sund des navires venant de ou allant à Copenhague; et on reporte ensuite sur l'état général les nationalités et le chargement.

Quant au tonnage et à l'équipage on les trouve quelquefois par le registre des patentes de santé, pour ceux qui vont en France.

Le tonnage est toujours mis en tonneaux de mer, en doublant le nombre de lastes

Pour distinguer d'où proviennent les marchandises arrivées à ou parties de Copenhague, on juge d'après l'espèce et d'après les désignations générales données par les listes du Sund.

Pour l'évaluation, on se sert d'un prix courant de Copenhague et de son imagination.

Pourquoi plusieurs noms de navires indiqués dans le Handels tidende comme arrivés à ou partis de Copenhague ne se trouvent-ils pas portés dans le Dagen, et quel serait le moyen de connaître d'une manière exacte les noms de tous les navires entrés à ou sortis de Copenhague, ainsi que le montant de leurs cargaisons

amendes

484

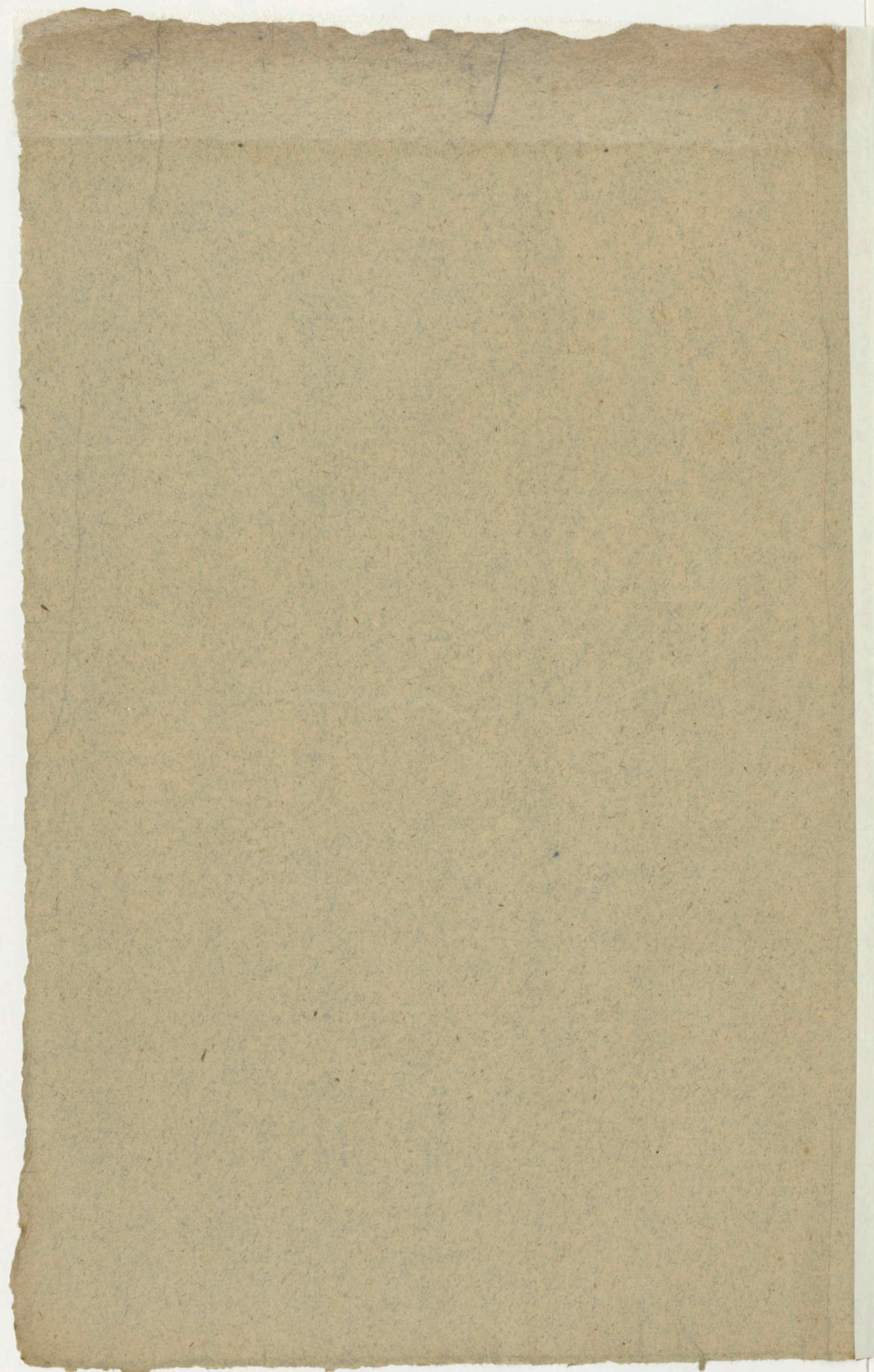

Drammen

585

Drammen (ville de)

587

On comprend sous ce nom trois lieux ou places séparés l'un de l'autre par des limites naturelles, savoir : Bragernæs ou Bragnæs, situé sur la rive septentrionale de la rivière de Drammen (Drams-Elv), Strömsöe, situé sur la rive méridionale de la même rivière à l'endroit où elle se jète dans le Fiord ; un beau pont (en bois) de 420 aunes ( ) de long construit en 1818 sur cette rivière, sert de communication entre ces deux places ; et enfin Tangen appellé autrefois Kobbervig-Tangen sur une petite rivière Brand-Elven.

Drammen situé à 4 milles norvégiens ( ) au Sud-Ouest de Christiania, 4 milles de Kongsberg, 3 milles ½ d'Holmestrand a une population d'environ 7,000 habitans, et a une certaine étendue le long du rivage de la rivière du même nom et du Fjord et est entouré de tous les côtés d'endroits charmants et fertiles, tels que Lier ( ) au nord, Eger ( ) à l'Ouest et le Comté de Jarlsberg au Sud. Suivant M. de S.

à 2 ½ myriamètres ou milles norvégiens de la ville se trouve un port extérieur nommé Svelvig où les navires sont à flôt, même en hiver, parce que l'eau n'y [illegible] jamais. Durant cette saison [illegible] que l'on veut charger sont ordinairement transportés sur [illegible] glace jusqu'à le port.

Drammen fait un grand commerce avec l'intérieur et exporte beaucoup de bois ses importations (de l'étranger) [illegible] très peu considérables, parce qu'é[tant] située fort près de Christiania, elle en tire presque tout ce qui lui est nécessaire

Elle avait en 1829 — 54 navires du port de 7200 tonneaux, armés de 537 hommes

En 1833 — ce nombre était de 59 jaugeant 7895 tonneaux armés de 580 hommes

---

( ) Suivant M de S. 4 et 2/3 myriamètres

En 1834 Drammen avait 59 navires jaug. 7,895 Tonn, montés par 580 hommes (Mémoire p. 1834) 583

Suivant Kraft T. 2 p. 252 et suiv.

fabriques - 1 - de toile à voile en 1810 - 120 ouvriers fabriq. 15 063 aunes
1813 - 80 - d° 6509 - d°

depuis son activité a diminué. Existe-t-elle encore

1 - de cordages

3 - de (Tobaksspinderier) 38 ouvriers 62 000 livres

4 - inferieur d° d°

9 - de distillation d'eau de vie environ 100 ouvriers

de voitures

cordonniers — 22 maîtres ouvriers en 1817
tailleurs — 17 maîtres et ouvriers — d°
menuisiers — 12 d° d° — d°
(Smede-Laug) 18 maîtres & d° — d°

Drammen fait surtout un commerce considérable de bois, qui provient ~~de l'~~ de Ringerige Eger, Modum Lier, Hedem, Hadeland Jarlsberg & ayant :

94 scieries 0162 [illegible] (Blade) 30,925 Tylt T. blocs scies

en 1815 elle exportait 54 245 Last de bois A
1819 49 301 C
1820 - 38, 350 - d° B

A dont 201 L. 23 171 T. L. en angleterre
31 - 3 012 d° en France
198 - 19 283 - d° en Hollande
365 — 7 301 d° en Danemark

C - 149 — 15 775 d° - Angl.
59 — 6 397 - d F.
183 — 24 632 d H.
160 — 2 593 d° D.

Les autres exportations de Drammen sont, le fer, les verrerie, ~~la couleur~~ bleu de cobalt, ~~des~~ petites parties de Poix et de goudron, des pelleteries, ~~toiles~~ couleurs [illegible]

en 1815 – fonte 67 Sk. 19 L. fer en barr. 388 Sk. 5. Clous [illegible] – 4 Sk. & 389000 pièces
1819 – 173 – 4 919 – 8 – d° 10 d° – 41000
1820 – 95 – 848 – 1 47 caisses & 49000 pièces

1815 – Bleu cobalt 2847 centner
1819 – – 197 –
1820 – – 2403 –

1815 – verreries 40 caisses (Kasser) 16 (Kister) & 756,348 Bouteilles
1819 – – 5 – 14 . 4,050 d°
1820 – – 2 – 183,900 d°

Le bleu est porté à Amsterdam, Londres et une petite quantité à Copenh.
verrerie à Copenhague et dans le reste du Danem.
fer d°

L'importation est considérable, attendu que Drammen approvisionne presque tout le Baillage de Buskerud & de celui de Christiania auquelle tire la majeure partie de ses importations, ou de l'étranger?

1815 – à 1819 – 35,425 tonnes grains 133 Sk. Lin (Hör)
39,771 – Pot eau de vie 94 d° 12 L. chanvre
26,903 – dito vin 53 d° [illegible]
5,101 – Rum 8827 livres laine manufacturée
115,934 livres café 4801 – Coton id
55,899 – d° sucre brut
65,795 – d° d° rafiné
89,912 livres tabac en feuilles
5 666 d° d° préparé
130 Skij. beurre
349 d° viande
121 d° lard
8376 Tonnes Sel

590

Une grande partie des habitans de Drammen vivent de la navigation, particulièrement ceux de Bangen qui sont presque tous marins

	au dessus de 10 Last	
à la fin de 1816 Drammen avait	73 nav. ay.	6471 last de commerce
	au dessous	
	7	36
	80	6507
à la fin de 1819 — seulement	58	4775 1/2
	7	39 1/2
	~~4815~~ 65	4815

avec 623 hommes d'equipage.

Les marins app.t à Drammen sont en general employés aux export. de la ville et quoique la plus grande partie au commerce de leur propre bois — on en voit peu employés dans la nav. ~~Etr~~ du royaume

en 1817 — 746 marins et 121 bateaux petits furent exped. de Drammen
1819 — 773 — 103 —

Drammen a un marché qui se tient à Bragernes et dure 3 jours

1 imprimerie — 1 journal
1 theatre

Revenus en 1817 — 4766 sp. 113 —
1818 — 5069 — 86

depenses de la ville 110 gjitter
~~1817 1738~~ sp. 20
1818 1899 — 6.

qualité du terrain des environs et les principales productions

Mines des environs

Bois principaux

population

Eglises

Pont _

Ecoles

Navires Entrés à Drammen en 1835

de Danemark	d'Angleterre	Hollande	Suède	Hanovre	France
1 - 9 Last	1 - 36 ½	1 - 112 ½	1 - 30 ½	1 - 29 ½	2 - 101
1 - 19	1 - 79	1 - 114	1 - 26 ½	1 - 29 ½	4 - 369 ½
6 - 107 ½	1 - 130 ½	1 - 121	1 - 151		5 - 320
27 - 433 ½	12 911	23 - 2197 ½	1 - 38	2 59	2 - 195
39 - 696	10 740	13 - 985	2 - 45 ½		2 - 91 ½
36 - 776 ½	30 1775 ½	32 - 3280	6 291 ½		8 - 807
38 - 780 ½	17 978 ½	30 - 2692 ½			1 - 156
20 - 298	21 1048	54 - 4689 ½			2 - 289
19 - 288 ½	25 1628 ½	69 - 5381			2 - 255
18 - 323 ½	8 500	17 - 1573			28 - 2584
17 - 244 ½	10 - 663 ½	3 - 328			
222 - 3976 ½	5 - 363 ½	244 - 21474			
	141 - 8854 ½				

Hambourg	Portugal et Esp.	Russie	autres port de la Baltiq.
2 96 ½	1 - 172 ½	1 - 34	4 - 98 ½
1 - 27	1 - 189 ½		3 - 81 ½
2 - 56		1 - 34	7 - 180
5 - 179 ½	2 - 362		

Récapitulation

de Hollande	244	navires, jaugeant		21,474 Last
Angleterre	141	d°	"	8854 ½
Danemark	222	d°	"	3976 ½
France	28	d°	"	2584
Suède	6	d°	"	291 ½
Hambourg	5	d°	"	179 ½
Portugal & Esp.	2	d°	"	362
Port de la Balt.	7	d°	"	180
Hanovre	2	d°	"	59
Russie	1	d°	"	34
	658	navires, jaugeant		37,995

N^a. Il faut ajouter 1 colonne a la fin de l'entrée pour ~~le~~ total des navires entrés dans chaque port

de même pour la fin de la sortie

Navires sortis de Drammen en 1835 par

Angleterre			Danemark		& B. Hollande		France		Suède		Russie		Hambourg		Hanovre	
1	53	½	1	9	6	696½	2	168								
16	1,250	½														
7	1113	½	11	158	17	1842½	1	56								
16	674	0	32	568½	19	1687	5	433½	1	76						
27	1943	½	37	626½	27	2788	2	208			1	117				
23	1443	½	41	774	31	2756½	5	440½	2	245						
39	2236	½	46	781½	47	4558½	4	373½	2	32						
21	1325	½	18	317½	55	4670½	5	265½							1	29
20	1099		20	354	54	4447½	4	351	3	77						
18	1198	½	20	318	35	2520½	3	256					1	33½		
2	118		19	406												
1	85		1	12												
191	12,541	0	246	4,325	291	25,967½	31	2,552	8	430	1	117	1	33½	1	29

Récapitulation

Hollande	291	navires	jaugeant	25,967½	last
Danemark	246	d°	d°	4,325	d°
Angleterre	191	d°	d°	12,541	d°
France	46	d°	d°	2,552	d°
Suède	8	d°	d°	430	
Russie	1	d°	d°	117	
Hambourg	1	d°	d°	33½	
Hanovre	1	d°	d°	29	
	785	navires	jaugeant	45,995	last

Notes pour écrire aux agents consulaires

Drammen A- accuser réception de sa lettre du 2 janvier par laquelle il envoie 1° ses États de recettes et dépenses du trim.t

2° Situation de la récolte et prix

3- 1 quittance de 3 [illegible] pour cachet

B- réclamer son mémoire sur le commerce & la navigation de son arrond.t pour l'année 1835 qui devient très pressé.

principalement en ce qui concerne la France et la Norvège

nombre de tonnage des navires de Drammen en 1835
commerce de bois avec la France, l'angleterre et la hollande &c.
si le commerce a augmenté ou diminué

C- envoyer tableau relatif aux marchandises prohibées

mines
imprimeries
journaux

265

Danemark

493

Elseneur

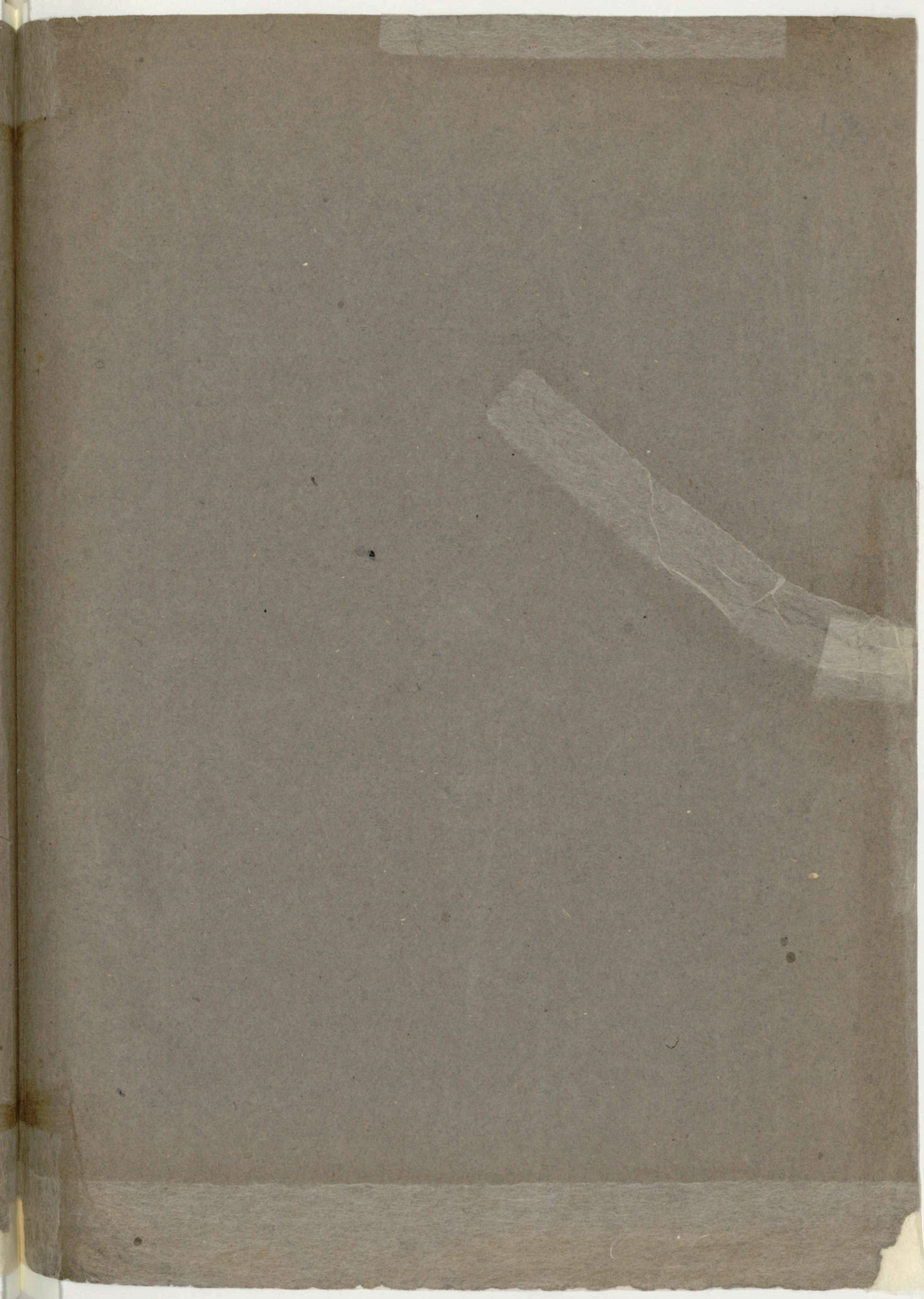

Et la médisance! Elle va d'une génération à l'autre, & non contente de vous dire la manière dont chacun a ~~acquis tous~~ fait sa fortune ~~tous~~, & dont il la dépense, on vous prouvera que jamais le possesseur actuel n'en est le possesseur légal – on vous racontera jusqu'aux amourettes qui ont eu lieu il y a 100 ans, & ~~&~~ jusqu'aux infamies commises par ~~[illegible]~~ des personnes dont les noms mêmes seraient oubliés sans cette mémoire des petites villes.

Quand un personnage de cette bourgade fait sa promenade avec son air fier & savant, comme un Coq sur le fumier, il voit tout autrement que vous & moi!! Sans relations répandues, enfermé dans un cercle où la civilisation n'a point encore pénétré, où l'esprit ~~[illegible]~~ ne voit pas plus loin que les événements d'un monde long comme le nez, où la pauvreté, l'ambition l'ennui, la goinfrerie, l'influence d'une seule clabaudeuse, se réunissent pour créer des maux, l'individu ne voit, n'agit ni pense que d'après la clique, la famille à laquelle il appartient & l'on ~~voit~~ trouve parmi ces petits bourgeois tout autant de désunion (~~discorde~~) d'orgueil, de ~~disputes de rang~~ d'étiquette, de bêtise, de haine, d'envie, d'aigreur, d'inquiétude de discorde, de calomnie, de petites intrigues & de petites vengeances & & &, que dans les Cours.

Eco Elsenore

Zimmerman dit: Dans le silence des petites villes, où les gens, pour la plupart oisifs, ne vivent qu'entr'eux & pour eux seuls, la solitude devient visiblement dangereuse pour le cœur & pour l'esprit. Quand on voit comme ils sont [fainéant] ~~oisifs~~ & paresseux, ces habitans des petites villes comme l'ennui pèse sur eux, ~~quand par [illegible] oisiveté~~, comme à l'exception de la bouffaille des tables à jeu & de la petite politique, il y a famine complète [continuelle] de toute idée, quand on voit que rien n'émeut, ni ne touche ces pauvres gens, si ce n'est ce qui passe par les rues, ou ce qu'ils parviennent à appercevoir en s'observant réciproquement [nuit & jour] aux fenêtres, — on ne saurait s'attendre à trouver tant de feu et de mouvement au sein même de ce calme. — Mais c'est justement ce peu d'idées qui donne~~nt~~ plus de feu & de vie à tout ce qui peut émouvoir les passions d'une telle peuplade.

Des évènemens qui dans les grandes villes passeraient inapperçus, & sans que personne y prît part, ébranlent dans des petites villes, les servantes & [grandes] les Dames, les savetiers les tailleurs & les Seigneurs du Sénat. — La mèche de l'enthousiasme est dans chaque homme, mais celui qui ne l'a pas vu, ~~aurait [illegible] par~~ [aurait de la peine à] s'imaginer quelle bagatelle peut mettre le feu à cette mèche. Les grands qui y font la pluie & le beau temps [dans les petites villes] ~~dans les petites villes~~, parlent beaucoup & très haut. — Celui qui se perdrait partout, se sent dans une ~~petite~~ [bicoque], où tout le monde écoute quand un grand Seigneur ouvre la bouche, mais plus on s'y courbe pour cette première dignité, plus on se rengorge, plus on écarte les jambes quand on y soutient son thème devant des inférieurs. —

Que Dieu ait pitié du jeune homme doué de talens & bien élevé, qui ~~se~~ trouve un emploi dans une petite ville, dont les Dignitaires ne savent lire que le Journal du pays.

Dans les grandes villes on oublie ses ennemis parce qu'on ne les voit pas, ou que l'on n'est pas obligé de les voir — mais dans les petites ils sont inévitables; ils vous coudoient

+ préférence

Danemark

Elseneur

496

Danemark

Instruction primaire

L'étage supérieur se compose
de 3. chambres dont 2. sur la
Rue et la 3me sur le Jardin.

Jardin

Il y a grenier, dans lequel,
je crois, plusieurs petites chambres,
écurie, remises, cave ./.

498

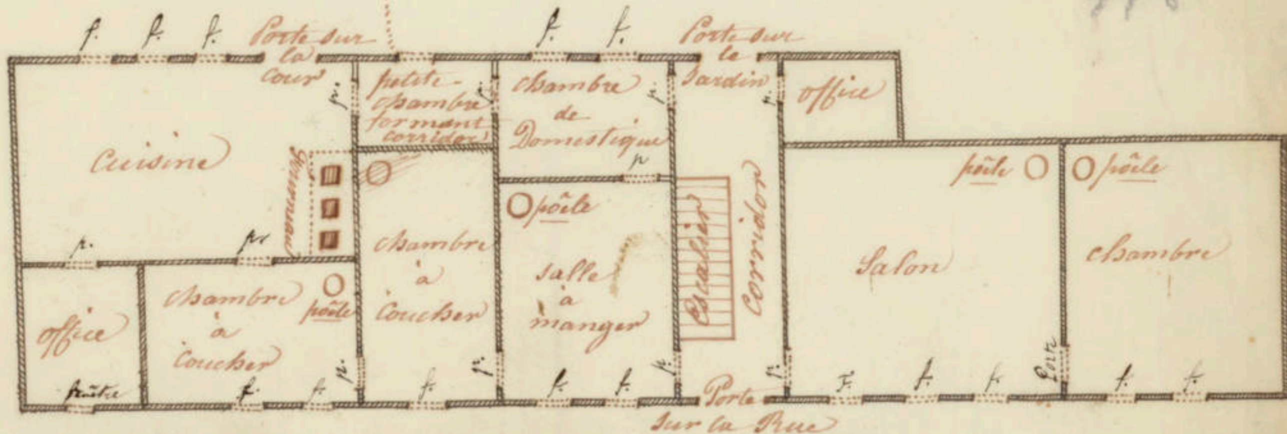

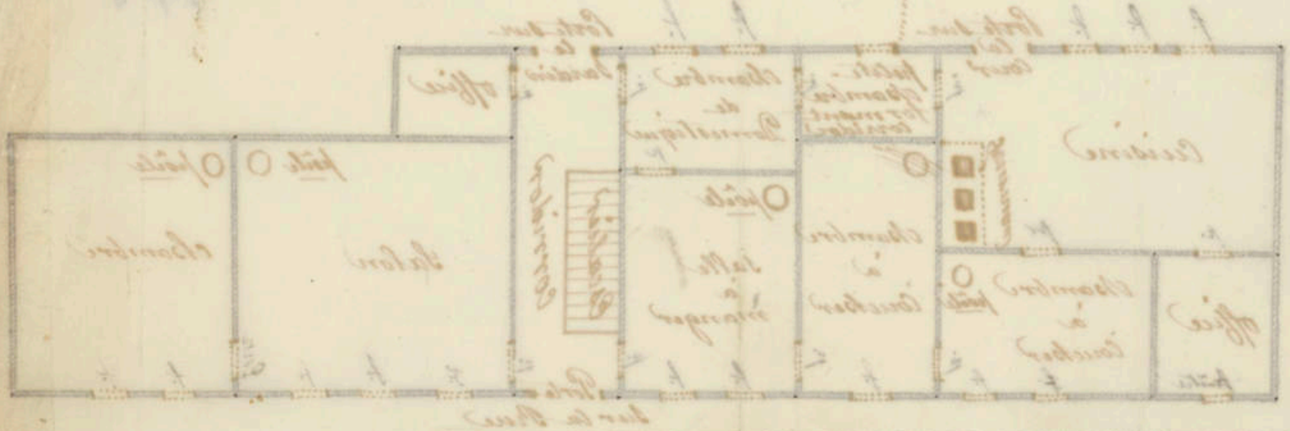
Jardin
Porte sur le Jardin
Porte sur la Cour
Office
Chambre
Salon
Corridor
Escalier
Salle à manger
Chambre à coucher
Cuisine
Office
Porte sur la Rue

599

Mon cher Collègue.

Je viens de lire un article dans un journal périodique, & je trouve qu'il peut vous servir — je me suis donc mis de suite à le traduire à ma manière & vous laisse le soin d'en faire qqe chose: Le voici.

"Un étranger, pour ne pas être épluché, doit # mettre la plus grande vigilance dans toutes ses transactions avec les indigènes, & la seule manière de se garantir de toutes fraudes, c'est de n'acheter qu'argent comptant. ~~En~~ Quand on protestant contre leurs impositions, ils ajoutent à la mauvaise foi, des injures, prononcées avec un ton de grossièreté brutale, dont on n'a pas d'exemple dans le monde civilisé, un trait remarquable qu'ils ont, est qu'ils ne tiennent jamais parole à un Étranger pas dans la bagatelle la plus insignifiante. En commandant ~~qqe chose~~ chez un artisan quelque objet, qui doit être prêt pour un certain jour, vous pouvez parler de bonheur # en le recevant un mois plus tard. — Je pourrais citer mille exemples à l'appui de cette assertion, mais le suivant suffira, je l'espère. — J'avais fait prendre

mésure par 6 Cordonniers differens pour une paire de souliers, en leur donnant 10 jours pour les faire — Il n'y eut que deux Crispins qui m'apportèrent les souliers commandés, mais un mois plus tard qu'ils ne l'avaient promis. — ~~[illegible]~~ Je n'entendis plus parler des autres quatre Cordonniers — C'est un trait caractéristique — Et le fait est que l'ouvrier croit vous faire une grace en travaillant pour vous & n'est jamais reconnaissant de ce que vous l'employez ou que vous le payez d'une manière libérale — A les prendre en masse, je crois que les ——. sont des fripons fieffés & de la plus grossière race."

Eh bien! mon Cher ami — n'est-ce pas un portrait frappant des gens que nous sommes obligés d'employer ici, & cependant le portrait a été fait pour vos Amis les Belges, comme vous pouvez le voir dans le Gleaner No. 167. du 11 septembre 1829. — Faites en

toujours en age, il n'est pas loin d'un B à un D. —

Toute à vous

A. E

500

COMPTOIR COMMERCIAL & MARITIME
Consignation de Navires.

SEVERIN STIÆSEN & Co
Elseneur.

Elseneur, le 1er Août 1840.

501

M —

~~M~~

Nous avons l'honneur de vous faire part que nous venons d'établir en cette ville, un Comptoir d'affaires Maritimes & Commerciales sous la raison de ——— Severin Stiæsen & Co

Une longue expérience et de la pratique dans les affaires Maritimes, nous permettront de traiter favorablement et surtout avec célérité et économie l'expédition des Navires qui nous seront adressés, des fonds suffisants nous donneront les moyens de nous occuper également de l'écoulement des Marchandises qui pourront nous être consignées.

Nous prenons en conséquence la liberté de vous prier de vouloir bien nous honorer des soins de l'expédition de vos navires au sund, de même que d'autres affaires de commission et d'expéditions que vous pourrez avoir sur cette place, et nous nous faisons un devoir de vous prévenir que nous avons l'intention de favoriser les expéditions qui nous seront confiées par une taxation sur les droits, peines et soins et commission, qui basée sur la stricte équité offrira à nos amis de notables réductions.

Nous nous référons enfin pour ce qui concerne notre solidité à M.M. Châteauneuf aîné à Paris, M.M. Ch.^{es} Devaux et Co à Londres, M.M. à Hambourg et Mr F. Sommer à Copenhaguen.

Nous vous prions de vouloir bien prendre note de nos signatures respectives,

Nous avons l'honneur de vous saluer,

N/Sr S. Stiesen signera
N/Sr P. M. Agard d.

[signature]

N/Sr S. Stiæsen signera
N/Sr P. M. Agard ——

Lith. [illegible]

Elseneur, le 1er Avril 1844

COMPTOIR COMMERCIAL & MARITIME
Consignation de Navires
SEVERIN STEESEN & C°.
Elseneur.

N° —

Nous avons l'honneur de vous faire part que nous venons d'établir en cette ville un Comptoir d'affaires Maritimes et Commerciales sous la raison de Severin Steesen & C°. —

Une longue expérience et la pratique dans les affaires Maritimes nous permettent de traiter promptement et surtout avec célérité et économie l'expédition des navires que nous seront adressés [illegible] espérons que nous trouverons les moyens de nous occuper également de l'écoulement des Marchandises qui pourront nous être consignées.

Nous prenons en conséquence la liberté de vous prier de vouloir bien nous honorer des ordres de l'expédition de vos navires au Sund, de même que d'autres affaires de commission et d'expéditions que vous pourriez avoir sur cette place, et nous nous ferons un devoir de vous prouver que nous avons l'intention de traiter les expéditions qui nous seront confiées par une réduction sur les droits, primes et frais de commission, qui [illegible] de modestes réductions.

Nous nous référons pour ce qui concerne notre solidité à MM. Rothschild frères à Paris, MM. C. [illegible] et C° à Londres, MM. [illegible] à Hambourg et M. [illegible] à Copenhague.

Nous vous prions de vouloir bien prendre note de nos signatures respectives.

Nous avons l'honneur de vous saluer.

M. S. Steesen signera
M. J. M. [illegible] id.
M. J. L. [illegible] Signera
M. C. M. [illegible]

Helsing. Avis
1835
No. 98
26 août

Danemark

503

Lundi le 24 août 1835 il fut, dans le tribunal d'Elseneur, rendu un jugement dans l'affaire:

Le bailli du baillage de Frederiksbourg Hermann Gerhard de Treschow, Chevalier de l'ordre de Danebroge

contre

le Conseiller d'Etat et Bourguemestre Steenfelt

Le tribunal a ainsi déterminé:

Les injures faites par le cité le Conseiller d'Etat et Bourguemestre Steenfelt, tant pendant les élections à Elseneur que dans des annonces insérées dans le "Kiöbenhavnsposst" (courrier de Copenh.) No. 193, dans le Helsingörsposst (courrier d'Elseneur) ~~et~~ No. 85 et dans le journal d'Elseneur No. 129 pour 1834, contre le citant, le bailli de Frederiksbourg, H. G. de Treschow Chevalier de l'ordre de Danebroge et ~~qui ont été~~ dont ce dernier s'est plaint, doivent être considérées comme nulles et n'influer aucunement sur son honneur, emploi et bonne renommée; et le cité doit par rapport à sa conduite à cet égard, payer 100 r. arg. à la Caisse des pauvres à Elseneur.

Le cité doit également payer aux employés de ce Tribunal les droits et le salaire d'écriture, et les frais publics pour papier timbré, pour autant que ces dépenses auraient été faites par le citant, si l'affaire pour ce qui lui concerne n'eut été beneficiée, et enfin au procureur du citant, Moller à Hillerød, un salaire de 30 Rd. argt.

Ces sommes à payer avant quinze jours à partir de la publication de ce jugement conformément à la loi.

Ce que le tribunal en conformité de l'ordonnance sur les bornes de la liberté de la presse du 27 7bre 1799 porte à la connaissance publique.

Elseneur le 26 août 1835

Signés J. B. Olrik — W. Spies.

Helsing-Avis
N.º 129 - 1834
—
5 Novemb.
—

C'est en vain que j'ai attendu pendant longtems de voir un jugement impartial public de toute l'élection à Elseneur, qui est venue à la connaissance du public par les feuilles publiques. J'ai en conséquence cru devoir maintenant m'expliquer plus amplement sur ce sujet que je ne l'ai fait jusqu'à présent, quoique ce n'est qu'à contre coeur que je saisisse la plume comme cela ne peut se faire qu'en parlant contre le directeur des élections, ~~auquel je me~~ avec lequel je me trouve en relations qui me feraient désirer de conserver à la suite le silence.

Avant que les élections eurent lieu dans cette ville il était generalement connu qu'une partie des électeurs avait dirigé leur attention sur un homme de l'état commercial, et d'autres en particulier sur le suppléant nommé, et sur moi. Sur la liste des ~~illegibles~~ éligibles ici, on ne trouve que deux employés juridiques qui appartiennent aux administratifs ou exécutifs, dont l'élection n'était pas jugée convenable; Parmi ceux ci, je suis le seul qui ait un ~~domicile~~ domicile et employé

ici dans la ville. Déjà avant que les élections eurent lieu, le Directeur des élections chercha à influer sur ceux ci en prenant aux électeurs qu'ils ne devraient pas élir un employé mais plus particulièrement un homme dans le Commerce. Lorsqu'on devait faire la liste des éligibles il proposa aux membres du comité des élections de se faire placer les premiers sur la liste, ce qui ne se fit cependant pas, vu que la majorité de ces hommes le désapprouvèrent comme inconvenable, en ce que cela pourrait être mal pris.

Suivant l'ordonnance du 15 mai 1834 § 35 le Dr des élections est tenu de faire observer à l'assemblée l'importance de la transaction, et on reste avoir soin à ce qu'en tout égard elle se faire avec l'ordre convenable d'après les règles prescrites. Qu'il ne devait donc être moins étonnement en entendant le directeur des élections lire la pièce du Dansk Ugeskrift (journal dan. hebdomataire) No. 124 qui parle surtout contre l'élection d'employés juridiques et qui imprimée detachée était exposée quelques semaines avant dans le Club et envoyée à

plusieurs habitants de la ville. Après la lecture il fit même remarquer, qu'il avait eu le bonheur 505 comme directeur d'élections en Norvège d'envoyer à Eidsvold deux habiles députés, et que déjà à cette époque là il était partisant des mêmes principes qui sont contenus dans la pièce lue, et qu'il espérait maintenant pouvoir obtenir le même bonheur.

Une telle manière d'agir devait faire naître chez beaucoup de personnes l'idée qu'il est des devoirs du directeur des élections de donner aux élections une tournure d'après ses considérations personnelles; et qu'il n'était pas son désir que je fusse élu était donc incontestable.

J'étais ainsi mis de coté dans l'assemblée, pénétré de la conviction, que si cette manière d'agir que le Directeur des élections employait ici devint générale, cela pourrait avoir les suites les plus nuisibles et enterrer une institution qui ne peut exister que par la liberté d'opinion et ~~bed~~ l'indépendance des électeurs.

~~Nous~~ Je ne crus devoir retenir mon opinion sur cette manière d'agir du Directeur des élections dans l'endroit où j'étais, d'autant moins qu'elle fut appliquée par l'autorité superieure du baillage. En appelant cette manière d'agir, des machinations ignobles je exprime par là l'impression qu'elle fit sur moi.

Elseneur le 4 ~~Sept.~~ Novemb. 1834

Signé J. A. Steenfelt

Swinemunde, 23 mai 1834

Monsieur Petit &Cie, Consul de france
à Elseneur

507

Monsieur le Consul,

J'ai l'honneur de vous informer que le vingt et un du courant au point du jour fesant route pour le Sund j'apperçus plusieurs navires qui passaient le détroit, que moi même quelques heures après j'atteignis avec un brick anglais l'instruction sur la navigation de la Baltique m'avertissant de saluer avec mes voiles, je m'empressais de satisfaire à cet usage en carguant mes perroquets et ma grande voile; malheureusement cette instruction ne me disant pas qu'il fallait mouiller et porter ses papiers en Douane, des navires que je vis faisant route et le silence de mon guide sur une mer que je visite pour la première fois, m'ont fait commettre une erreur en ce que j'ai poursuivi ma route jusqu'ici sans aller à terre à Elseneur.

Je vous prie, Monsieur le Consul, d'obtenir du gouvernement Danois les pièces nécessaires pour que je sois en règle attendu que c'est involontairement que j'ai dérogé au réglement, en repassant j'aurai l'honneur de vous présenter mes remerciments.

Agreez &c

(signé) Morin

Le Capitaine Morin commandant le brick français l'Emmanuel de Paulegien (Loire infre) venant de Rouen avec un chargement de vin de Champagne à la destination de Stettin.

76 88/94 Connaissements

Subscription de la lettre

à Mr. Thompsen à Swinemunde

pour faire tenir à Mr Petit,

Consul de France

à Elseneur /.

Été

Jours et heures de l'arrivée et du départ des Courriers à et de Elseneur.

508

Breve til Hamborg og Udlandet kan indleveres til Afgang:

Söndag- og Torsdag-Aften til Kl. 9

Tirsdag- og Löverdag-Eftermiddag til Kl. $4\frac{1}{2}$

Poster fra Hamborg og Udlandet ankommer:

Mandag- og Fredag- Formiddag

Tirsdag Middag eller Onsdag Morgen

Torsdag Morgen eller Middag

509

Je soussigné reconnais avoir reçu de Mr de Laroquette, Consul de France quatorze Exempl. de la 2e livraison N° 19 du Voyage de la Recherche et quatorze livraisons de la partie minéralogique du même voyage ; plus un paquet pour Mr Zahrtman, et un volume des mémoires de la Société de géographie, que je remettrai à Mr le Professeur Rafn, secrétaire de la Société des antiquaires du Nord à Copenhague.

Paris le 8 7bre 1839

Buquet Boulard.

chancelier du Consulat de France à Elseneur

1° comment se fait il qu'il y ait deux comptes de porte de lettres depuis le 17 7bre jour de mon arrivée à Elseneur; je ne puis admettre le second compte qui ne me concerne pas et qui s'élève à environ 15 R.b. d 1/2.

2° Je ne puis admettre dans mon compte que les lettres que je dépose moi même à la poste, et les lettres et paquets qui me sont directement adressés.
Personne autre n'a droit de faire comprendre dans mon compte les lettres qu'il écrit et les lettres qu'il envoie.

510

3°. J'ai demandé ce qu'on portait chaque trimestre pour l'abonnement et le port des journaux qui me sont adressés.

Cette demande n'a pas été répondue.

4°. Il est inutile de faire de distinction dans les lettres, (journaux) et paquets qui me sont adressés personnellement ou que j'adresse moi même; seulement il ne faut pas que dans aucun enquête, il se glisse quelquechose qui me soit étranger et qui concerne

d'autres personnes.

5.° Comment établit on en Danemark le cout de chaque lettre ou payant? est ce suivant le poids? alors quelle est la proportion entre le poids et le cout? Pour une simple lettre y a-t-il comme en France un prix fixe? Dans ce cas quel est ce prix?

6.° Je ne desire plus recevoir l'Adresse comptoirs Efterretninger, qui ne me sert à rien

54

7° Je ne reçois plus le temps
le dernier N°. est du 15 8bre,
tandis que j'ai les Débats
jusqu'au 18 inclus.

8°. Je desire l'Hambourgh
reporte au lieu du Börsen-
halle.

—

Extrait du Protocole de Partage des Successions du port de mer d'Elseneur.

512

L'an 1830. & le 8. Septembre est comparu pardevant l'adminis=
=tration des Partages des Successions, avec temoins à l'hopital pour
enregitrer et évaluer les effets de feu François troude marin
François, second provenant du navire François le Czar Pierre
Capᵗ. Hebert de Rouen.

L'inspecteur de l'hopital, Myhre ~~a declaré~~ etant present
à declaré que le dit second a été mis à l'hopital pour le compte
de Mʳ. Le consul de france le cher. Mure de Pelanne. il montra
ensuite les effets qui furent enregitrés et évalués de la maniere
suivante. Sçavoir.

1. couverture de laine estimée	- - - - -	Rbd.	"	32. ß
1. paire pantalons bleu	id	"	2.	"
1. jacquette bleu	id	"	1.	64.
1. dº. dº.	id	"	2.	"
5. gilets differents	id	"	3.	"
4. paires Pantalons divers	id	"	2.	64.
4. chemises	id	"	1.	32.
2. paires de bas	id	"	"	32.
1. id. id. de couleur	id	"	1.	"
1. paire de gants	id	"	"	8.
1. paire de botte et 1. de souliers	id	"	3.	"
1. Sac	id	"	"	8.
1. dº. avec des objets de couture	id	"	"	8

1. necessaire avec deux rasoirs estimés		Rbd. „ . 16.
1. moutre en argent	id	„ 6. „.
1. matelat en laine et un coussin	id	„. 2. „.
1. paire pantalon	id	„. 1. 32.
1. Redingotte de drap bleu usée	id	„ 2. 64.
1. jacquette bleu	id	„. „ 48.
1. d°. en coton de couleur	id	„. „. 48.
2. chemisores de laine	id	„ 1. „.
2. couvertures de coussin en toille	id	„. „ 32.
2. casquettes	id	„. „. 24.
1. paire de bretelles 1. compas. & 1. p.r ciseaux	id	„. „. 16.
1. p.r Soulier et une casquette en cuir	id	„. „. 32.
1. jacquette en laine	id	„ 2. „.
2. livres	id	„. „. 8
1. boite à savon avec pinceau & miroir	id	„. „. 8
1. porte feuille	id	„. „ 8
2. chapeau 1. en cuir & l'autre en feutre	id	„ 1. 64.

en argent de france huit pièces de 5. francs
et neuf pièces monnoie en cuivre
une carte de marine — „. „. 16.

L'inspecteur de l'hopital Myhre a déclaré n'avoir rien autre appartenant au defunt, et qu'il reste responsable des effets inventoriés cidessus. Signés à l'original. Koefoed p.r l'administration des Partages P. Myhre. Le Greffier M. Holm. Sous temoins Sandlund & Schierlig Reçu pour fraix d'expedition 86. Schillings argent Signé Spies. notaire

Pour copie conforme au Protocole
Elsineur le 25. octobre 1830
Signé Spies notaire

No.

Die in diesem Credit-Briefe benannten Freunde werden ersucht, dem Vorzeiger dieses:

Capitain

aus führend

das Schiff

womit er von gekommen

und nach

bestimt ist, diejenigen Gelder, welche er auf dieser Reise, zum Behuf seines Schiffes an Lootsgeld, Proviant u. d. gl. gebrauchen möchte, gegen Wechsel auf mich, mit der Nummer dieses Credit-Briefes versehen, vorzuschieszen, und mir den Advis-Brief des Capitains unverzüglich einzusenden.

Bey etwanigen Havarien oder andere bedeutende Auslagen der durch mich accreditirten Capitainen bitte ich zuförderst aufs shleunigste von der Art des Schadens unterrichtet zu werden, um darnach meine fernere Ordres zu ertheilen.

Gegenwärtiger Credit-Brief ist nur für diese und keine andere Reise gültig.

Elseneur den

Handzeichung des durch mich Accreditirten:

De i dette Credit-Brev benævnte Venner anmoder jeg for min Regning og imod Vexel paa mig, forsynet med dette Credit-Brevs Nummer, at fournere Foreviseren heraf, Capitain

af förende

Skibet

kommende fra

bestemt til

de Penge, han paa denne Reise maatte have fornöden til Lodspenge, Proviant o. d. l., og uopholdelig at indsende mig Capitainens Advis-Brev.

Ved Haverier eller andre betydelige Udgifter, der muelígen maatte træffe de af mig accrediterede Capitainer, udbeder jeg mig först paa det hurtigste at blive underrettet om Skadens Beskaffenhed, for derefter at meddele mine videre Ordres.

Dette Credit-Brev er allene gjeldende for denne og ingen anden Reise.

Helsingöer den

Den af mig Accrediterédes Haandtegning:

Kattegat und die Nordsee.

Jütland.

Lessöe	Herr	*P. C. Axelsen.*
Aalburg	"	*N. C. Rasch.*
Fladstrand	"	*von der Pahlen & Comp.*
Schagen	"	*J. F. Fabricius.*
Hiöring	"	*E. Segelcke.*
Thisted	"	*Lützhoft & Benedixsen* in Thistedt. *P. Nisson* in Thistedt, Agent für Lloyds.
Lemwig	"	
Ringkjöbing	"	
Rysenstein	"	
Westerwig	"	
Waarde	"	*K. Westesen.*
Ribe	"	*J. E. Suhr.*
Fänöe	"	*N. Jacobsen.*
Föhr	"	*Völkert Adys.*
Sönderhoe auf Sylt	"	*P. Thomsen.*

Schweden.

Halmstad	Herr	*A. J. Hammar.*
Warberg	"	*J. Bagge.*
Falkenberg	"	*D. Lundgren.*
Gothenburg	"	*Wm. Gibson.* *J. Francke.*
Marstrand	"	*O. J. Westbeck.*
Uddewalla & Kongshamn	"	*Carl S. Engelke.*
Strömstad	"	*R. W. Smith.*

Norwegen.

Friederichshald	Herr	*J. L. Rist.*
Friederichsstad	"	*Lars Mörk.*
Christiania	"	*A. Grüning & Comp.*
Bragness	"	*M. L. Madsen.*
Drammen	"	
Tönsberg	"	*C. Hvidt* in Sandefjord.
Laurwig & Stawern	"	
Langesund	"	
Krageröe	"	Capt. *Boeg.*
Oster-Risöer & Löngöer	"	*Boyesen & Comp.*
Arendal & die kleinen Häfen: Tromsund, Merdöe, Revesand, Sandwig, Hesnes, Haaöer & Narsted	"	*A. & H. Dedekam.*
Gros bey Arendal	"	
Lillesand	"	*Stener Stenersen.*

Humlesund	Herr	*C. Flörenes.*
Ullesund	"	*G. Hansen.*
Randesund	"	*J. C. Axelsen.*
Grömstad	"	*Pharo.*
Hamborsund & Blindesund	"	*F. A. Petersen.*
Brekkestöe	"	*Jens Hermansen.*
Nye Hellesund & Wester Hellesund . .	"	*Sam. Otto & Comp.* } in Christiansand.
Gamle Hellesund	"	*Reinhardt & Comp.* } in Christiansand.
Christiansand & Flekkeröe	"	
Mandal & Svinöer	"	*Waltne & Comp.*
Hitteröe & Raswog	"	
Fahrsund & die kleinen Häfen: Lister, Luushavn, Egwog, Skarvöe, Korshavn & Sælöer	"	*F. Otto & Sohn* } in Fahrsund. *G. & E. Lund* } in Fahrsund. *Jonas J. Lund* in Egwog.
Flekkefjord & die Häfen: Kirkehavn, Laugelandsstrand, Bærefjord & Abelneswig	"	*Chr. Beer.*
Sognedahl	"	*C. F. Elle.*
Egersund	"	*Nissen & Möllback.*
Stavanger	"	*J. Kielland & Sohn.* *Ploug & Sundt.*
Skudeness	"	*C. A. Mohr & Sohn* } in Bergen.
Bergen	"	*Konow & Comp.* } in Bergen.
Christiansund	"	*N. H. Knudsen & Söhne.*
Drontheim	"	*C. A. Lorck & Söhne.*

NB. Sollte der Capitain unter Havarie in Hamborsund, Blindesund, Brækkestöe, Wester & Nye Hellesund einlaufen, so hat derselbe sich an genannte Häuser in Christiansand (circa 2 Meilen von diesen Aushäfen entfernt) zu addressiren.

Die Ostsee.

Landscrona	Herr	*L. H. Frys.*
Malmö	"	*C. & M. Möller.*
Copenhagen	"	*F. Tutein & Comp.*
Stubbekjöbing auf Falster	"	*Friis.*
Rönne auf Bornholm	"	*H. H. Simsen & Söhne* in Rönne.
Nexöe - —	"	
Svannike - —	"	
Christiansöe	"	Commandant *Paludan.*
Ystad	"	*G. Berghmann.*
Christianstad	"	*A. F. Ericson.*
Carlshamn	"	*Winberg & Meyer.*
Carlskrona	"	*Z. Danielson.*
Calmar & Öeland	"	*J. P. Kinnicke.*
Wisby auf Gothland	"	*J. N. Donner & Ihre.* *Dubbe & Högg.*
Westervik	"	*Westermark & Janssen.*
Åbo in Finland	"	*Chr. Trapp.*
Helsingfors in Dito	"	*Sederholm.*

E

Decon de la Roquette
H. C. M. Consul
Elsinore

Elsinore 31 December 1853.

515

Sir,

We beg to announce to you that, on the First of January next, Mr. Gordon Norrie, will become a partner in our House, and that, from the above date, our business will be conducted under the firm of:

Chapman Norrie & Co.

Requesting your kind attention to the signatures of our new firm,

We remain very respectfully

Sir

Your Most obd. Servts.

T. & W. Chapman

Thomas Chapman will sign

William Chapman will sign *Chapman Norrie & Co.*

Gordon Norrie will sign *Chapman Norrie & Co.*

P. S.
Our Mr. T. Chapman is unfortunately prevented, in consequence of a recent accident, from affixing his signature to the present circular.—

Decon de la Roquette
H. C. M. Consul

Elsinore

Adressé à la Don Commerciale le 12 janvier 1835 no 10

517

Etat des droits, ~~labours~~ publics et droits municipaux effectués et payés par la ville marchande d'Elseneur pendant l'année 1834; les droits payés à la Chambre du baillage ne sont pas compris dans ce tableau.

No.		Argent Rigsd	Skil	Papier Rigsd	Skil	droits et impôts royaux — Argent — Rigsdal.	Skil	impôts municipaux et autres impôts publics — Argent — Rigsdal.	Skill	impôts municipaux et autres impôts publics — Papier — Rigsdal.	Skill
1°	Droit (impôts) ~~de~~ sur les Constructions					8714	43	"	"	"	"
2°	id de qualité (de rang) et d'emploi					1861	8	"	"	"	"
3°	Delinquent ~~de~~ frais ~~de~~ & libre voyage ~~libres~~					"	"	"	"	730	82
4°	Impot de médecin et de chirurgien					"	"	39	64	"	"
5°	Rentes à payer à la banque sur des maisons et des terres					1953	90	"	"	"	"
6	Les depenses de la ville :										
a	Droits de lanternes et de pompes d'incendie	2234	41	"	"						
b	Gages des crieurs de nuits	1389	21	"	"						
c	Droits de pav~~age~~	600	"	"	"	"	"	7373	94	1203	36
d	Droits de routes	"	"	1203	36						
e	Autres dépenses ordinaires et extraordinaires	3150	32	"	"						
7°	Pauvres (pour les)										
8°	Ecoles					"	"	"	"	8579	77
9°	Accoucheuses.					"	"	"	"	1386	64
10°	Logement de soldats					"	"	"	"	"	"
	Logement de soldats mariés					"	"	6912	60	"	"
	Les personnes qui ont des soldats à loger sont tenues de leur payer ce qu'on appelle Service, c'est à dire 7 Rigsdaler 3 mark par an pour chaque soldat.					"	"	2192	"	"	"
11°	Contingent d'incendies pour l'année jusqu'au 1. 8bre 1834					"	"	"	"	4259	17
12°	~~Droits de~~ prêtres conformement au rescrit du 1. 7bre 1819 argent pour le					"	"	1326	16	"	"
~~13°~~	~~Le nombre de milles des voyages royaux effectués est 21 milles et ½ avec 2 chevaux~~										
	Totaux					12529	45	17844	42	16153	84

L'Etat ci dessus, qui a été envoyé à la Chancellerie royale danoise par l'intermédiaire du baillage, nous avons cru qu'il avait de l'intérêt quant aux habitants de la ville, et c'est à cause de cela que nous l'avons exposé publiquement. Au reste, tout ce qui peut à l'avenir contribuer à faire connaître l'état économique de la ville sera porté à la connaissance publique autant que possible.

Maison de ville d'Elseneur le 6 Janvier 1835.

signé : Le Bourguemestre

Elseneur

518

2 - xbre 1814 — La ville d'Elseneur présente l'image d'une colonie anglaise, dont le régime commercial, les habitudes et le langage se sont accredités et répandus moyens employés pour empêcher le vagabondage des matelots anglais. Ces moyens n'excitent pas peu les autres nations. Difficultés relatives aux marins délaissés ou vagabonds.

30 xbre 1814 — Traité entre le Danemarck et la France en 1742. ce qu'il y aurait à faire s'il s'agissait de renouveler ce traité relativement à la stipulation de la garantie de la conservation et de l'entretien des feux, bouées et autres signes maritimes existant sur toutes les côtes danoises, comme aussi à l'érection de fanaux aux lieux qui seraient indiqués au Danemarck par la pluralité des des puissances favorisées, et pour faire déterminer avec précision les cas éventuels dans lesquels le Danemarck pourrait pour sa propre sureté et pendant la durée des guerres qu'il aurait à soutenir interrompre l'entretien des fanaux, et la quotité du droit à payer par les neutres pendant cette interruption, pour éviter qu'ils ne les payent en entier comme cela s'est pratiqué pendant la dernière guerre avec l'Angleterre.

Janvier 1815 — Police des établissemens anglais à Elseneur Traités entre le Danemarck d'une part et l'angleterre (11 Juillet 1670) la Hollande (1701) et la France (1742) relatifs aux prérogatives pour le passage du Sund &a.

25 février 1815 — Passeports

Les passeports ~~[illegible]~~, ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ délivrés à Paris aux français qui partent pour le Danemark sont retenus à Pineberg et échangés contre un passeport danois que le voyageur doit exhiber aux autorités danoises. De Pineberg les passeports français sont envoyés au lieu du terme du voyage où le voyageur peut le réclamer. Il en résulte que le français est ainsi soustrait à la surveillance du consul. Ce règlement a été provoqué par une mesure semblable prise à Hambourg en 1814.

11 février 1815 — L'article 7 de l'ordonnance de S. M. danoise concernant les passeports du 17 avril 1811 porte:
« Les voyageurs étrangers qui
„ arrivent par terre dans nos duchés
„ n'obtiendront un passeport des autorités
„ de la frontière, que lorsque les
„ passeports ou certificats dont ils
„ sont munis, se trouvent visés par
„ notre Consul général à Hambourg,
„ ou par nos Consuls à Lubeck
„ et à Brême. »

1°. D'après l'article 5 les personnes de haut rang, les ambassadeurs étrangers, les secrétaires de légation et les courriers sont les seuls dispensés de prendre des passeports danois aux frontières.

2°. Par l'article 17 les passeports doivent être renouvellés toutes les six semaines.

3°. Conformément à l'article 25 les passeports doivent payer 14 schellings du Holstein, environ 28 sols de France, dont 6 schellings sont prélevés pour le timbre; le renouvellement, et notification de

Elseneur (Helsingoer)

519

519bis

ancres perdues — et réclamées

520

M. le M.is d'Ayrague
avait réclamé une ancre perdue sur la
rade d'Els. par le cap.e Schenler
et trouvée par le Batelier Fréd. Bugh
et ses compagnons.

La chancellerie d'amirauté d'après les
circonstances a décidé que cette ancre
sera rendue moyennant une gratification
convenable et (si) cette gratif.on (on ne peut pas s'entendre sur la quantité) ~~ne pourra~~ de
~~pas être fixée entre~~ elle sera fixée par
des personnes non intéressées.

Cette résolution a été communiquée
au Batelier Bugh.

après les 3 jours. 1 ancre trouvée sans bois est la
propriété des Bateliers qui la trouvent

D.o — 1 ancre trouvée avec bois indemnité
du 1/3 de la valeur

et avant les 3 jours — une récompense pour le travail

on ~~peut réclamer~~ a 2 mois pour réclamer

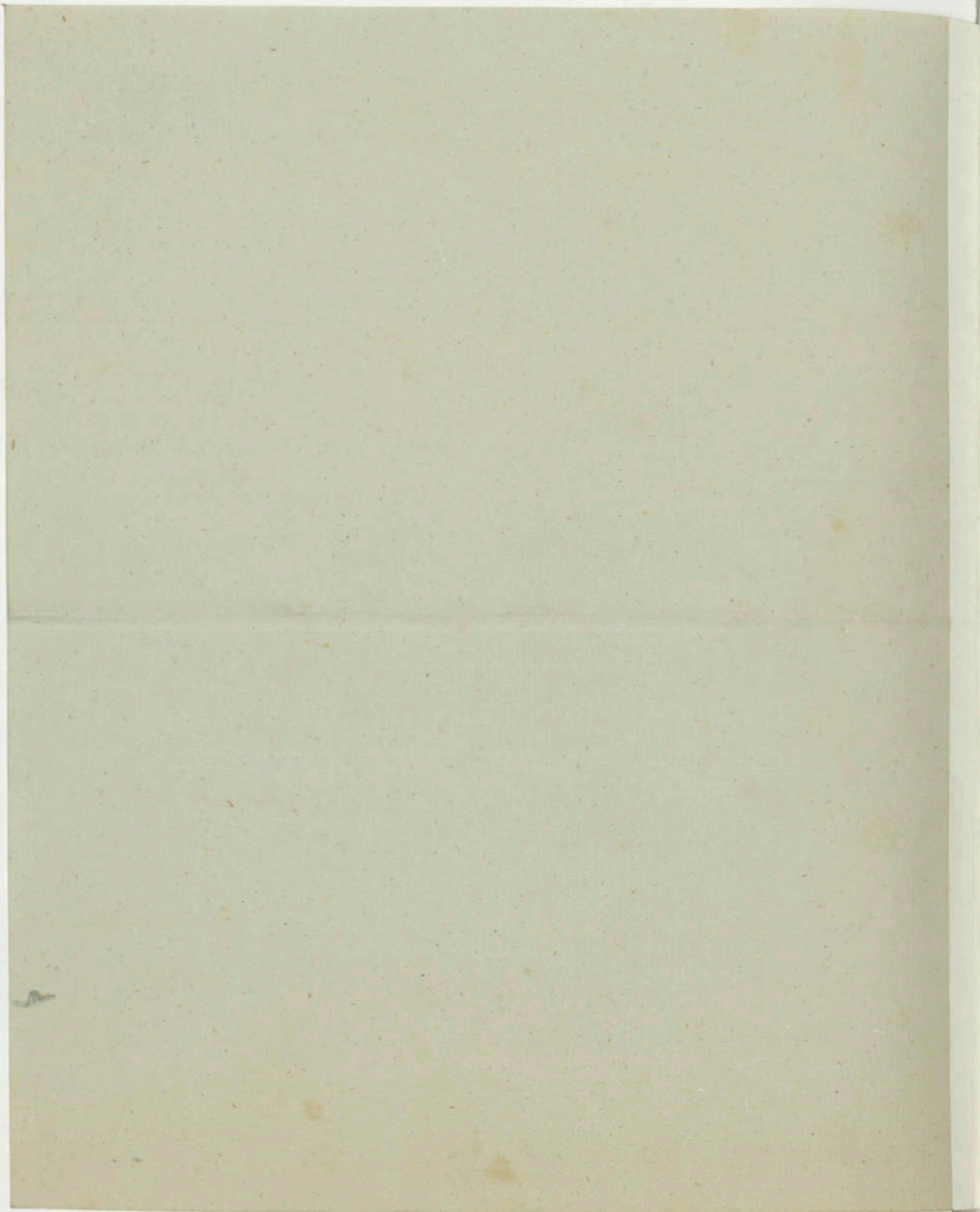

J'ai appris par Mr. Aagaard, lequel j'ai ~~que j'avais~~ vous ai envoyé parceque mes occupations ~~notre~~ ne permettait pas de répondre desuite, ~~à la réception~~ ~~j'avais~~ votre très honorée de la date d'aujourd'hui lorsqu'elle ~~qui~~ m'est parvenue, concernant l'ancre perdue ~~par~~ du Capt. Jean Baptiste, que vous êtes en possession de l'ordonnance du corps des bateliers à Elseneur du 19 mai 1820.

Vous trouverez, Monsieur, que d'après ~~dans cette ordonnance~~, ~~et~~ le § 15 de cette ordonnance, on peut s'adresser d'une manière legal ~~[illegible]~~ au corps des bateliers pour ~~e~~pecher une ancre perdue, ainsi que la manière dont le payage doit être fixé, et je dois par conséquent ~~à~~ croire, que dans tout ~~un~~ cas pareil ~~[illegible]~~ vous ~~aurez~~ ~~dans la [illegible]~~ aurez une ~~[illegible]~~ plus grande confiance, ~~puisque dans ces parages les~~ dans les battelliers composant ce corps, qui ~~ont~~ sont bien preferables à tout ~~les~~ autres marins dans ses parages.

Avec grande considération

Bureau de police le 12 mai 1822. (signé) Knudsen

523

traduction

En conformité de votre très honorée de la date d'hier, je dois vous communiquer Mr. le Consul, que je n'ai rien à faire dans les cas où les marins perdent leur ancres ici sur ~~rade~~, je ne possède ~~[illegible]~~ ni connait les ordonnances qui y ont rapport, ~~et meme les connait pas~~, ce sont les affaires du maître de police, sans quoi vous informerai avec plaisir sur ce que vous & me demandez.

C'est une erreur quand l'on vous a dit que l'on ~~donne~~ faisait chaque mois une publication sur le payement ~~des~~ bateliers, je ne donne point (de telle ~~[illegible]~~ publication, et n'ai jamais donné) mais je crois que le chef du corps de bateliers en donne une ~~[illegible]~~ aux maisons de commerce chaque printems quand la taxe d'été commence et chaque automne quand celle d'hiver commence, elle ~~[illegible]~~ n'a ~~[illegible]~~ rapport qu'aux approvisionne=
=mens du navire, et est une chose à laquelle le chef des battelliers ~~ne~~ n'est pas obligé, en attendant je lui ~~[illegible]~~ parlé de vous en procurer une.

~~Depuis~~ Je vous remets ci-joint, d'après votre desir, les ordonnes les plus recentes, concernant les réglemens des Pilottes et des bateliers.

~~Pour~~ A l'egard ~~[illegible]~~ d'obtenir une liste ~~[illegible]~~ des noms des pilottes & batteliers ainsi que leur demeurre, je me permettrez de vous observer, Monsieur, qu'il y a 72 maître bateliers et 66 garcons bateliers, ces dernier conduisent et

soigenat les affaires sur les la ~~[illegible]~~ mer sans que le chef du bateau y soit aussi, et 40 pelottes, et qu'une liste sur toutes personnes avec leurs . . . . ; serait une ouvrage trop compliqué et qui ne serait exacte que pendant ~~peu~~ peu de tems, puisque la plus part de ces personnes ~~[illegible]~~ changent de demeure chaque six mois et d'aillers je n'ai sais pas où demeurent toutes ces ~~[illegible]~~ gens, ~~puisque~~ chose qui, ~~est~~ dans une petite ville comme Elseneur, est inutile; car si l'on a parler à un pelotte, chef de bateau ou garçons bateliers, on trouve ~~toujours~~ ~~[illegible]~~ au port quelques uns de ces cama=radis ~~à~~ de qui on peut savoir sa demeure.

Elseneur le 12 mai 1832.

Avec grande Considération

(signé) Schmidt

traduction

Pour ce qui concerne l'ancre du Capne. Dekeulles, dont vous m'avez écrit, Monsieur, sous la date du 15 de ce mois, vous observerez dans ma communication qui vous a été faite à l'égard du même sujet du 8 Decb. de l'année dernière, que c'est au batelier Frederick Beuk que concerne cette ancre et nullement le Chef des batteliers. Je n'ai point lieu de croire que le batelier Fr. Beuk, quand vous le fait chercher refuse de se presenter chez vous et je vous engage par conséquent de faire savoir à cet homme quand vous voulez lui parler.

Quant à l'ancre du Capn. Eon, le rapport du Chef des batteliers à cette affaire, m'a ~~été~~ semblé inexplicable, et j'en ai même fait part à Mr. le Capitaine Schmidt étant ici le premier — superieur de ce Corps. Si cela n'a encore pu faire de changement, alors il ne sera pas sans résultat, si vous voulez bien, Monsieur, vous en adresser vous même à lui — et aujourd'hui je repeterai mon opinion sur le rapport du Chef des batteliers à l'egard de Mr. Le Capn. Schmidt, dont la prevenance & la promptitude vous sont sans doute connues.

Je &c.

524

525

En date du 12 dernier vous me demandiez, Monsieur de vous communiquer, ce qui est fixé aux pêcheurs d'ancres, par les loix Danoises.

1. pour lever une ancre avant 3 fois 24 après qu'elle est perdue?
2. Lorsqu'ils pêchent une ancre ~~avec bouée~~ après que le terme est expiré?
3. Lorsqu'ils pêchent une sans bouée après que le terme est expiré.

En conséquence il est communiqué:

ad 1mo D'après la circulaire de la Chancellerie royale Danoise du 30 Jul. a. der. Les pêcheurs d'ancres doivent percevoir un payement raisonnable pour leur peine donnée à la pêche des ancres & restitution les dépenses qui en ont résulté. Que le payement n'est point fixé à une certaine somme est une conséquence de ce qu'il peut y avoir une grande difference dans le travail, qui est employé à la pêche d'une ancre.

ad 2do D'après l'ordon.ce du 14 Nov. 1828 ~~[illegible]~~ suivant l'art. 5 du 4/ Chap. du 4ème Livre de loix communes, il est dû au trouveur, ~~d'une ancre~~ 1/3 ~~de la valeur de l'objet sauvé de l'ancre~~

d'une ancre avec Bouée, lorsque le propriétaire se
présente avant deux mois après que l'ancre a été
eclairsie dans la gazette, $\frac{1}{3}$ de la valeur, mais s'il ne
se présente pas avant la fin de ce terme, le trouvé
~~et du~~ appartient au trouveur.

ad 3. Une ancre aveugle (sans bouée) trouvée 3 fois 24 heures
après être perdue, et de suite la propriété du trouveur
~~d'après~~ a conformement à l'ordonnance cité ci-dessus.

Reuvez &c.

Lorsqu'un navire en cas de besoin demande assistance au corps des bateliers, soit pour pecher une ancre coupée par le cable ou sans cable, soit d'autres manières, ou que l'on voit en danger, l'Inspecteur doit avoir soin que, que du secours soit ~~incessamment~~ de suite envoyé; dans ce cas le payement sera fixé ou ~~par des conventions~~ à ~~[illegible]~~ l'amiable ou au defaut de ce-ci d'après les loix ordinaires de payage lorsqu'ils font côte.

À l'usage de telles (Bjergnings) echouements et autres accidents le dits corps de batteliers doit être pourvu de . . . Gier, Cordes, pompes (Slagpumpe ~~et cet~~ et d'autres, se reservant droit à de telles (Bjergninger) echouemens, quand le corp veut s'en charger aux mêmes conditions que tout autre.

Monsieur Le Consul de la Roquette

527

La Taxe pour conduire les Capⁿᵉˢ à terre et à bord

Depuis le 1ᵉʳ Avril jusqu'au 1ᵉʳ Octobre par beau tems

en de – 9 ~~Rbd~~ᵗˢ argent. — ~~conven~~ ou ~~Rd~~
Rigsbankdaler Condention Rigsbankdaler skillings papier

0 un tiers de plus ——— ~~13~~ – "

00 deux tiers de plus ——— ~~15~~ – "

000 trois tiers de plus ——— ~~18~~ – "

Pour la nuit un tiers de plus ———

Lorsque le navire chasse au N. de Cronbourg 1 tiers ~~de plus~~ de plus.

Pour conduire un Capⁿᵉ de terre à bord de son navire on paye le même ~~de~~ que de terre à bord, et en outre ⅓ᵉ de plus pour l'administration.

Pour conduire un Capⁿᵉ à bord dans son ~~R~~ canot, un tiers de plus pour chaque rame qu'il a.

Elseneur le 12 Avril 1832.

(signé) L. C. P. Beck

Chef du corps de batteliers

est ainsi fixée :

Du 1ᵉʳ avril jusqu'au 1ᵉʳ octobre

Par beau tems . . . . 9 Rigsbankdaler argent (convention Rigsb. W. papier

~~Lorsque le vent~~ ~~Quand~~ Quand il y a 1 degré devant ~~qui est indiqué~~ indiqué par un ballon ~~par un ball~~ (a) 1/3 de plus ou

id — id 2 id — 2 id — 2/3 id ou

3/3 id — ou

Taxe ~~pour les~~ des pilotes

pour le 4e trimestre 1832.

y compris les frais de voyage et salaire ~~d'une~~ d'enregistrement.

(au ~~de change~~ cours 206 1/4 %.)

Tirants d'eau des navires	jusq. à Dragoe		Copenhague		Kullen	
	Argent	Papier	Arg	P.	A.	P.

On paye au pilote monté pour chacune des ~~chaque~~ 24 heures qui suivent ~~après~~ les premières 24 heures qu'il est monté à bord 64 Schel. argent ou 66 papier environ

~~Cour~~ Bureau de pilotes à Elseneur le Octobre 1832.

Signé Schmidt Hjorth

Tirant d'eau des navires		Jusqu'à Dragöe			Jusq. Copenh.	Jusq. Kullen
En pieds d'anois	En pieds français	Rigsb. Argent	Rigsb. papier	Francs		

Depuis le coucher du soleil jusqu'au lever ~~jusqu'à ce qu'il se lève~~ un tiers de plus de la taxe d'été.

De terre un ~~p~~ 1/2 de plus en Administration. —

Pour ~~(...)~~ conduire à bord le canot d'un Capne pour chaque paire de rames qu'il a 1/3 de plus de la taxe d'été, en administration 1/4 de plus

Elseneur.

Consül de la Rogiette

Taxt for Skippere, for at føre i land og ombord
fra 1ste April til 1ste October i godt Veir 9de Febr

1.0 for een Fierdedeel Mark — — — — — — — —

2.00 to Fierdedeel Mark — — — — — — — —

3.000 3 Fierdedeel Mark — — — — — — — —

For Nat 1 Fierdedeel Mark — — — — — — — —

Naar Skibet Driver Norden for Cronborg 1 Fierdedeel Mark —

For at bringe en Skipper fra land, ombord til sit Skib betales det samme som i land og ombord, og desforuden 1/2 Daler i Amortisation Mark — — — — — — — —

For at bringe en Skipper ombord med sin Baad, en Fierdedeel Mark for hver Par Aarer den kan føre ————

Helsingøer d 12 April 1832 —

C A Büch

Oldermand for Førgelauget

Batelier d'Elseneur

529

531

Publication.

Pursuant to His Majesty's most gracious authorisation, we do herewith make known what payment has been allowed, until further orders, to the ferrymens corporation at Elsinore, for landing masters of ships, their passengers and goods, on bringing them on shore and on board again.

In ordinary weather, in the summer-season, they are to be paid:

For landing masters of ships clearing the duty, and bringing the same again on board, the highest payment allowed, is 0 dollars in silver.

Any ferryman who lands the master of a ship, is bound to bring along with the passengers on board, together with their trunks and other travelling luggage, in as far as his boat can carry; and to bring them, as well as their baggage, on board again with the master, against receiving besides the fare abovementioned, a payment, that is not to exceed 2 dollars in silver for each person; yet for servants and children between the 2^d^ and the 12th year, he is only allowed one half of the above; and for individuals belonging to the ship's crew, the master's family, and his children below the age of 2 years, nothing at all.

He is also farther obliged, without asking any additional payment, to receive into the boat, in which he brings the master again on board, some casks of water and his provisions, as well as a few small packets, which are not, or cannot be looked upon as merchandises; and that do not obstruct the rowing or sailing of the boat.

Under these last mentioned stipulations, he shall likewise be obliged to bring along with such merchandises, as do not compose one full fourth of the cargo of the boat; for which he is allowed the payment of, at most, 1 dollar in silver.

Any master going ashore in his own boat, and wanting to return in a ferry-boat, is to pay the same fare as if he landed and went on board again in a ferry-boat; and for bringing his boat back to the ship, he is to pay one third more for every pair of oars, it can carry.

Any master going on shore in a ferry-boat from a short distance, but who must be brought on board again at a long one, from his having, in the

mean time, ordered the ship to pass Cronborg down the bay of Hornbek, is to pay one half above the fare regulated.

Ferrymen are permitted to make their agreements below the divers payments here fixed; but they are severely prohibited, without any regard to the situation or distance of the ship, to demand a higher payment.

During the winter-season, by night, and for every degree of gale, may be asked one third more, than the payment regulated for the summer-fare.

The summer-season is reckoned from the 1st of April to the 30th of September; and the remainder of the year is to be considered as winter.

The night is reckoned from sunset to sunrise.

The different degrees of gale are to be signalized from the Shipbridge, with 1. 2 or 3 balls hoisted on a staff.

The General Post-Direction, September the 27th 1828.

Hauch. Lange. Monrad. Thaysſen. Bojesen.

Reimer.

Bekanntmachung.

532

Mit Königlicher allergnädigster Genehmigung werden hiedurch folgende Bestimmungen, in Ansehung der Bezahlung, die von der Fährzunft in Helsingöer für die Beförderung der Schiffsführer und mitfolgenden Passagiere nebst ihren Gütern, ans Land und an Bord, bis weiter erhoben werden darf, bekannt gemacht.

Bei gewöhnlichem Wetter im Sommer:

Für die Beförderung eines zollclarirenden Schiffsführers ans Land und wiederum an Bord dürfen höchstens 9 Rbthlr. Silber erhoben werden.

Der Fährmann, welcher einen Schiffsführer ans Land bringt, ist verpflichtet die auf dem Schiffe befindlichen Reisenden mit ihren Koffern und übrigen Reisegepäcke, insofern sie im Boote Platz finden können, mitzunehmen, und sie und ihr Gepäck mit dem Schiffsführer wieder an Bord zu bringen, wofür er außer der accordirten Fracht eine Bezahlung, die nicht 2 Rbthlr. Silber für jede Person übersteigen darf, erheben mag; jedoch für Dienstleute und für Kinder zwischen dem 2ten und 12ten Jahre nur die Hälfte, und für die Personen, welche zur Besatzung des Schiffes oder zur Familie des Schiffsführers gehören so wie für Kinder unter dem zweiten Jahre nichts.

Er ist ferner verpflichtet ohne höhere Bezahlung in dasselbe Fahrzeug, womit er den Schiffsführer befördert, ein Paar Fässer Wasser und des letzteren Provisionen, desgleichen kleine Paquete und Bündel, die entweder keine Handelswaaren sind oder nicht als solche betrachtet werden können, und die nicht beim Rudern oder Segeln des Schiffes hinderlich sind, mitzunehmen.

Unter letztangeführter Bedingung soll er zugleich Handelswaaren mitnehmen, die kein Viertel der Ladung einer Jolle ausmachen, und darf er dafür höchstens 1 Rbthlr. Silber genießen.

Der Schiffsführer, welcher mit seinem eignem Bote ans Land kömmt und mit einem Fährboote zurückbefördert zu werden verlangt, bezahlt eben so viel als ob er mit einem Fährboote ans Land und an Bord gegangen wäre, und für die Anbordbringung seines Boots $\frac{1}{3}$tel mehr für jedes Paar Ruder, das es führen kann.

Der Schiffsführer, welcher auf einer kurzen Distance mit einem Fährboot ans Land gekommen ist, aber in einem weiteren Abstande von Helsingöer an Bord gebracht werden muß, weil er unterdessen sein Schiff, Kronburg vorbei und die Hornbecker Bucht herab, hat passieren lassen, soll $\frac{1}{3}$tel mehr als die anordnete Fracht bezahlen.

Es steht den Fährleuten frei sich für eine geringere als die hier verschiedentlich bestimmte Bezahlung accordiren zu lassen, wohingegen es ihnen hiedurch ernstlich untersagt wird, sich, ohne Rücksicht darauf wo auch das Schiff liegen möchte, eine höhere Bezahlung zu bedingen.

Im Winter, zur Nachtzeit, und für jeden Kühlungsgrad wird $\frac{1}{3}$ der Sommerfracht hinzugelegt.

Die Sommerzeit wird vom 1sten April bis zum 30sten Septbr., nnd der übrige Theil des Jahres zum Winter gerechnet.

Die Nacht wird gerechnet vom Untergange bis zum Aufgange der Sonne.

Die Kühlingsgrade werden von der Schiffsbrücke aus durch 1, 2 oder 3 Kugeln auf einer Stange signalisirt.

Generalpostdirection, den 27sten September 1828.

Hauch. Lange. Monrad. Thayssen. Bojesen.

Reimer.

Taxe des bateliers d'Elseneur pour conduire ~~dans leurs [illegible]~~, ~~les~~ les Capitaines de Navire à terre et à bord

533

Tems	Du 1er avril au 1er 8bre			du 1er Octobre au 1er avril			Obervations
	Rigsbank. argent	Rigsbank papier	Franc C.	Rigsbank. argent	Rigsbank pap.	Francs	
~~Au~~ beau tems							
~~quand il y a~~ un degré de vent indiqué par un ballon ( )							
Idem 2 degrés de vent, ou 2 ballons (a) ..							
Idem 3 degrés de vent ou 3 ballons (a) ..							

Observation

(a) ~~Le degré~~ Chaque degré est indiqué par un ballon placé

15-40 17-30 96
2=90

1450
290
76
32 8 19

44=45

Bateliers d'Elseneur

534

P. M.

Par suite de plaintes continuelles sur le haut payement improportionné que reclame la corporation des bateliers en cette ville presque dans tous les cas, et que le plus souvent elle a le droit de percevoir conformément aux ordonnances actuelles relatives à cette corporation, nous nous sommes à plusieurs reprises adressés à la Direction ~~genle~~ générale de la poste, tant en cas spéciaux pour effectuer un abaissement dans le payement reclamé, ~~[illegible]~~ qu'en représentant une supplique de faire revoir la taxe de la dite corporation, qui a été fixée en 1820 sous tout à fait d'autres dispositions que celles actuelles; mais il a toujours été envain et nous sommes maintenant convaincus que la direction royale ne partage pas nos propositions (anskuelser) attendu qu'elle a laissé sans reponse notre dernier exposé du Octobre 1829.

En ce qui concerne le susdit on ne parviendrait ~~pas~~ à peine à l'accomplissement du but intenté en présentant un nouvel exposé à la direction generale de la poste, et nous nous permettons par conséquent en ayant égard à la liaison ~~[illegible]~~ dans ~~laquelle~~ laquelle les capitaines qui se font expédier au Sund se trouvent avec les ordonnances de la corporation ci-dessus nommée, et l'effet nuisible que ce payement élevé ~~[illegible]~~ pour la mise à bord et à terre de marchandises, influe sur le transit et le commerce de marchandises d'Elseneur, ~~[illegible]~~ de nous adresser au haut collège, convaincus, que, si nos observations seront ~~[illegible]~~ jugées fondées, il voudra bien effectuer ce qu'ici et à l'étranger est généralement desiré: "une revision de la taxe de la corporation des bateliers d'Elseneur"!

~~L'[illegible]~~ Le sujet spéciale à l'exposé actuel sera trouvé le plus clairement par le Collège dans la lettre originale ci-jointe de la part des armateurs les plus principaux de la Baltique M.M. C. F. Möller et fils à Rostock; nous reçumes nommément de Newcastle par le Capitaine G. Nicholson afin d'être envoyé par un navire allant à Rostock:

2 ancres de navire

2 chaînes de fer

3 morceaux d'id.

avec accessoires, pesant ensemble 19 Sk. 11 L. 10 ℔ dont nous avons payé pour la mise à terre 26 Rd papier, et le fret de Newcastle[1] au contraire ne s'élevait qu'à 13 Rd. 12 papier, et d'ici à Copenhague pour être debarqué de ce d. endroit pour Rostock 11 R. 41 S papier; cette difference tombe aux yeux, et nous pourrons facilement être d'accord avec l'opinion de MM. Möller & fils, que cette difference

[1] jusqu'ici

a dû tirer son origine d'une erreur, ce que cependant, ainsi que le prouve la quittance jointe, n'est aucunement le Cas. Pour ne pas nous arrêter à cette seule affaire nous nous permettons d'une part de joindre à la présente notre correspondance avec la Direction générale de la poste, d'autre part de citer encore un Cas parmi le grand nombre; et d'après notre opinion tout cela prouve l'improportionel en ce qui concerne les réclamations de la corporation des batelier pour la mise à terre d'ancres et de chaînes: L'automne d^r nous reçumes par un navire anglais The Orient, Capit^e R^d Gallilee venant de Nth Shields 2 ancres pesant ensemble 11 quint. 3 qr 12^{lb} ou 3 Skk 15 lb 8^{lo} dont le fret d'angleterre jusqu'ici suivant le connaissement était 10 Shg sterl. par Ton s'élève à 6 Shillings ou Rd. 2.76 papier; La corporation des bateliers demanda au contraire et reçut suivant la quittance ci jointe pour le frêt de la rade à terre Rd. 8.90 papier ou trois fois plus que tout le fret d'angleterre jusqu'ici.

Les ordonnances des bateliers ne fixent aucune taxe quant au transport d'ancres, de cables, chaines de fer à ou de la rade, mais laissent à l'affreteur de s'arranger avec le batelier, ou s'ils ne peuvent tomber d'accord l'inspecteur et l'Oldermanden doivent fixer le payement; Le sujet de ce payement énorme provient sans doute de ce qu'en 1820 on ne faisait aucun veritable commerce avec des ancres &c mais ~~seulement~~ on se borna seulement à réparer les ancres qui en tems de tempêtes se perdaient à la rade, et dans des cas semblables, où le transport à bord s'effectue generalement pendant la durée de la tempête, il ne serait pas raisonable que le batelier devra exposer au danger sa vie et son bateau pour le payement ordinaire; néanmoins depuis ce tems les dispositions ont changée beaucoup, on pourrait maintenant faire un Commerce considerable et profitable pour Elseneur avec des ancres et chaines d'ancres, si les réclamations exhorbitantes des bateliers, réclamations sans doute mal calculées quant à leur avantages, ne ne s'opposèrent à l'extention de cette branche de commerce; et c'est à cause de ces circonstances, principalement quant au transport à terre et à bord d'ancres &c comme un article de commerce, qui a toujours lieu en beau tems lorsqu'il n'y a pas de danger qui empêche, qu'on desire de faire fixer une taxe proportionnellement peu élevé suivant les ~~tems~~ circonstances du tems. Nous et plusieurs autres personnes avons des entrepôts d'ancres et de chaines mais les frais considérables pour le transport à terre augmente tellement le prix que ce commerce si aucunes modifications n'auraient lieu, doit nécessairement cesser et le tems n'est pas bien éloigné où les navires qui perdront leurs ancres à la rade, ne pourraient être fournis

de nouvelles d'ici, lorsque, ce que peut arriver facilement ils ne pourront pas se servir des vieilles ancres qui auront été débarquées ici détenues à autres.

M M Möller et fils citent en outre le louage de bateaux élevé pour les Capitaines qui passent le Sund et y sont obligés de descendre à terre pour expédier (payer) le droit d'Ôresund qui augmente si considérablement les dépenses qui sont inévitables au lieu; ~~voici~~ voici cette taxe :

Du 1 avril au 30 Septembre :

en beau tems	Rd. argt.	9
for een Kulings Grad		12
" 2	id	15
" 3	id	18

Du 1r. octobre au 31 mars

en beau tems	Rd. argt.	12
for een Kulings Grad		15
" 2	"	18
" 3	id	21

tout en ajoutant un 1/3 en sus après le coucher du soleil, payement qui, ~~comparés~~ à l'égard des frêts peu élevés, parait ~~disproportionnée~~ haut outre mesure et sur lequel nous entendons journellement des plaintes répétées tant de la part des Capitaines que du côté des armateurs qui ne pourront jamais se persuader de ce que cette taxe bien élevée au dessus de celle qui se payent ailleurs, soit proportionnelle au travail effectué. Nous même nous ne pourrions que partager cette opinion, et nous ne croyons pas non plus qu'un abaissement (assez considérable diminuera les revenus de la Corporation des bateliers, car bien de Capitaines, ~~mais~~ aujourd'hui effrayé de la haute taxe, seraient bien plus aise de se servir de bateau de batelier lorsque on pourrait l'avoir à un prix convenablement peu élevé, que de descendre à terre dans son propre Canot, et par là pendt. une espace de temps dérober le navire d'une partie de son équipage dont le service à bord dans beaucoup de cas non autrement pourrait avoir une grande importance.

Outre ce que nous venons de mentionner plus haut, les commerçants d'Elseneur ont encore une source de revenu (Erhvervkilde) que principalement la taxe ~~illé~~ élevé des batelirs a pour ainsi dire tout à fait annulée. La situation d'Elseneur et sa liaison continuelle avec les navires venant de tous les ports de la Baltique et de la mer du nord, le rend plus qu'aucun autre endroit convenable au Commerce de Transit, et cependant cette

branche de commerce profitable est, principalement par suite du payement énorme et incroyable pour le transport à terre et à bord de marchandises, tellement chassée qu'à peine peut on dire qu'elle existe puisque ~~mainten~~ aujourd'hui elle ne se borne qu'à peu de marchandises pour lesquelles les expéditeurs n'ont pu trouver aucune autre route ou par suite de ce qu'ils ont été étrangers aux frais considérables les ont envoyées jusqu'ici, et c'est un fait singulier qu'il coute moins cher de faire porter les marchandises à Copenhague et de la transporter jusqu'ici sur des Jachts que de les debarquer des navires sur la rade d'Elseneur.

Il n'est certainement ni le desir ni la volonté de notre gouvernement liberal qu'une source de revenus aussi importante et profitable que le transit d'Elseneur pourrait être sous des dispositions changées, devra se perdre tout à fait à cause de l'avantage qu'une seule Corporation, la Corporation des bateliers d'Elseneur, croit être en état d'atteindre par le moyen du payement énorme qu'elle reçoit pour les marchandises qui doivent nécessairement être transportées à terre ou à bord, avantage que d'après notre idée n'est qu'imaginaire, car la perte qu'une taxe moins élevée pourra occasionner pour chaque voyage sera richement restituée ~~pour~~ par l'accroissement du commerce de Transit et nous ne pourrons par conséquent que présumer qu'aussi à l'égard de cette partie de la taxe des bateliers, un abaissement sera très utile et désirable.

Nous voyons complètement bien que nous importunons le haut Collège d'une affaire qui dans le fond ne le concerne pas, mais l'attention que le haut Collège sans exception ~~a~~ prête à tout sujet relatif au commerce du Danemark doit servir à notre excuse et nous sommes entièrement convaincus que le haut collège effectuera volontièrement une disposition utile, si, de suivant ce que nous avons énuméré plus haut, il jugera qu'une revision de la taxe de la Corporation des bateliers d'Elseneur ~~et d'pecdan~~ en ce qui concerne le commerce de cette ville et le droit d'Øresund, soit nécessaire et à désirer.—

Nous nous permettons d'ajouter comme pièces justificatives (Bilage)

1°. lettre originale de M.M. Müller et Fils à Rostock
2°. le connaissement du Capitaine Nicholson
3°. attestation de leurs (Wager attest)
4°. quittance de la part de la corporation de bateliers
5°. Copies de nos exposés présentés à la direc.on g.le de la poste les 9 Juil. 7 oct. 1829
6°. réponse de la même direction à notre exposé
7°. le connaissement du Capit.e Gallelee.
8°. quittance de la corporation des bateliers

Lesquels documens nous prions de nous faire renvoyer après en avoir pris lecture

Elseneur le 20 Avril 1834

Copie

536

Underdanigst P.M.

Foranlediget af idelige Klager over den uforholdsmæssig høie Betaling det hervärende Lodslaug næsten i alle Tilfælde fordrer, og som ofte har, i følge de bestaaende Lods Anordninger, har [illegible], have vi gjentagne Gange henvendt os til den Kongl. General Post Direction, saavel i specielle Tilfælde, for at bevirke Nedsættelse i den fordrede Betaling, som og med underdanigst Ansøgning om Revision af Lods Taxten, der er fastsat i 1820 under ganske andre Forhold end de nu stedfindende; men altid forgjæves, og nu vi saaledes nöget meere komme til den Overbeviisning at den Kongl. Direction ikke deler vore Anskuelser, som formeentlig har bevirket vores seneste underdanigste Forestilling af 7 Octbr 1829 aldeles ubesvaret. –

En ny Forestilling til den Kongl. General Post Direction vilde med Hensyn til Foranstaaende, neppe lede til Fjernelse af det besøgtede [illegible] og tillade vi os derfor i Betragtning af den nøie Forbindelse hvori de [illegible] Klagepunkter staae med Lods Anordningen, og den saare skadelige Virkning den høie Betaling for Skibenes Ind og Udbördsfart ytrer paa Helsingörs Transit og Skibs Handel, underdanigst at henvende os til det høie Collegium, overbeviste om at Samme, hvis vore Bemærkninger findes grundede, gunstigst ville bevirke, hvad her og i Udlandet almindeligt ønskes: en Revision af Taxten for Helsingörs Lodslaug.

Den specielle Anledning til nærværende underdanigste Forestilling vil det høie Collegium nærmest finde i vedlagte Original Brev, fra Østersøens betydeligste Rhederie Hr C. F. Muller & Søn i Rostock: vi erholdt nemlig fra Newcastle

med Captain G. Nicholson för at sändas med Skibsleilighed
til Rostock
2 Skeppsankare
2 Kättingar
3 Stängar d:o
med öfrige tillbehör, nog tillsammans 19 Skp 11 Lb 10 ℔ hvarför vi til Bergelauget hava betalt Landförslan med Rbd 26 Sedlar, hvaraf Frakten från Newcastle hertil allena belöb sig til Rbd 13. 12ß och härifrån til Kjöbenhavn för därifrån at afskibas til Rostock Rbd 11. 41ß denna omständighet är här anmärkningsvärd, at vi lätteligen kunna sätta oss ind i den af H. Muller & Son hyllade Mening, at samma måtte beroa paa en Misforståelse, hvilket dog, som vedlagde Bergeqvittering visar, ingenlunda är tilfället. För emedlertid ej at blive stående ved denna enkelte Sag tillade vi os deels at vedlägga vores Correspondence med den Kongl. General Post Direction, deels at nämna endnu ett Tilfälde blandt de mange, hvilket alt, efter vores Mening, paafallande visar det Uforholdsmässige, og Uovereensstemmende i Bergelaugets Fordringer for Landförslan af Ankare og Kjettinger vi erhöldt nemlig i afvigte Sommer med det engelske Skib Orient Capt. R. Gallilee, fra Nth Shields 2 de Ankare nog tilsammen 11 Cwt 3 qr 12 ℔ eller 3 Skp 15 Lb 8 ℔ hvoraf Frakten fra England hertil ifölge vedlagde Connossement, à 10 sh Stg p. Ton, beløber sig til 6 Shillings, eller Rbd 2. 76 ß, hvorimod Bergelauget ifölge vedlagte Qvittering for Frakten fra Rheden iland fordrede og erholdt Rbd 8. 90 ß eller mere end 3 Gange saa meget som hele Frakten fra England. –

Berge Anordningerne fastsätte ingen Taxt for Befordringen af Ankere Toug eller Kjettinger til eller fra Rheden, men overlade til Befragterne at accordere med Bergemänden, eller hvis disse ei kunne blive enige hvem Inspecteuren og Oldermänden at bestemme Betalingen; Grunden til denne Betaling vare udentvivl fögde deri, at i 1820 ingen egentlig Handel med Ankere &c fandt Sted, men samme indskränkede sig kun til at erstatte hindanne Ankere som i stormende Vejr paa Rheden forlistes, og vilde det i saadanne Tilfälde, hvor Udbringelsen fornämlig skeer under Stormen endnu vedvarer, ei vere billigt at Bergemändene skulde sätte Liv og Baad i Fare for sedvanlig Betaling; dog siden Forholdene siden den Tid have meget forandret sig, en betydelig og for Helsingoer indbringende Handel nemlig nu kunne drives med Ankere & Ankerkjettinger, hvis ei Bergelaugets over
denna

og for hvarannat verkeliga fordeel utantvivl fordelagtigt beregnede
fordringer bevarede ansees Afvikelse af denne Handel skyndsomt
imøde, og er det for dette tilfælde, nemlig for Hand og Linkörsförsel
af Ankere etc som Handels Varer, hvilken altid finder Sted i
godt Veir, naar ingen Fare dermed er forbunden, at en
billig til Tiderne passende Taxt önskes fastsat. Vi og Flere
som Bygge af Ankere og Kjettinger men de betydelige Bekostnin-
ger for Handförselen forøge Prisen saa meget, at denne Handel,
om ingen Forandring skeer, nödvendigen maa ophöre og den
tid er ikke fjern, hvor Skibe som her Skeder miste deres Ankere,
hvilke vi ville kunne blive forsynede med nye, naar de, som
lettelig kan møde vi kunne afbringtte, da her, tid efter anden
opsigende gamle Ankere.

Herrer Meuller & Sön beröre ovenanførte den høie Taxt
for Skipperne, der nyttere Brandet og her maa gaae i Land for
at klarere Øresunds Told, hvilken saa betydeligt forøger de her
nødvendige Udgifter, denne Taxt er nemlig
fra 1 April til 30 September

i godt Veir	Sölv Rbd	9 – –
for een Sölings Grad	„	12 – –
„ 2 do – do	„	15 – „
„ 3 do do	„	18 – „

fra 1 October til 31 Martz

i godt Veir	Sölv Rbd	12 – „
for een Sölings Grad	„ „	15 – „
„ 2 do – do	„ „	18 – „
„ 3 – do – do	„ „	21 – „

alt med 1/3 Deel tillæg efter Solens Nedgang, en Betaling
der især med Hensyn paa de formeente Fordeler synes uforholds-
mæssig høi og hvorom vi daglig hører gjentagne Klager,
saavel af Skipperne, som Rhederierne der aldrig kunne overbevise
sig om, at denne Taxt der saa langt overstiger, hvad en Skipper
paa andre Steder har at betale, staaer i Forhold til det udførte
Arbeide. Selv kunne vi ei andet end dele denne Mening,
heller ikke troe vi at en saadan temmelig betydelig Nedsættelse
ville formindske Lodsvæsenets Indtægter, da mange Skibsförere,
der nu afskrækkes ved den høie Taxt, langt hellere ville
benytte Lodsbaaden, naar denne var at erholde for en nogenlunde
billig Betaling, end gaae iland med egen Baad, og derved
for en tid berøve Skibet en Deel af sin Besætning; hvis Fraværelse

ombord i mange uforudseete Tilfælde kan være af megen
Vigtighed. –

Foruden foranførte, have Helsingørs Handlende endnu een Erhvervskilde, som i Forhold den høie Bergetaxt har gjort som gandske har bekjendtgjort Helsingørs Beliggenhed og den idelige Forbindelse med forbiseilende Skibe med alle Nord og Østersøens Havne gjør den mer end noget andet Sted skikket til Transit Handel og dog er denne indbringende Handelsgreen især med den utrolig høie Betaling for Varers Hen- og Ombordførsel som erholdes forjaget at denne neppe kan siges at existere da den nu udelukkende indskrænker sig til de faae Varer, for hvilke Eierne ingen anden Vei have kunnet udfinde – eller som de, af Uvidenhed, til de betydelige Bekostninger sende hertil, og er det et paafaldende Factum, at det koster mindre at lade Varer gaae til Kjøbenhavn og derfra med Jagter hertil end at laste dem med Skibe herfra Rheden.

Det er sikkert ikke vor liberale Regjerings Hensigt eller Villie at en saa rigtig og indbringende Erhvervskilde som Helsingørs Transit under forandrede Forhold skulde være, gandske gaae til Grunde for den Fordeel, som en enkelt Corporation, Helsingørs Bergelaug troer at kunne opnaae ved den høie Betaling som samme erholder for de Varer, som her i Sundhavnen sættes iland eller ombordføres, en Fordeel, som efter vor Mening kun er imaginair da det Tab som en ringere Taxt ville foraarsage for den enkelte tour rigeligen ville erstattes ved Transit Handelens Tiltagende og kunne vi forresten ei andet end antage at ophør med Henseende til denne Deel af Bergetaxten, en Nedsættelse ville være saare nyttig og ønskelig

Vi føle tilfulde at vi besvære det høie Collegium med en Sag, hvorpaa vi egentlig sorterer under Samme, men den Opmærksomhed det høie Collegium uden Undtagelse skjænker enhver Gjenstand der berører Danmarks Handel, maae tjene til vor Undskyldning, og vi have den fulde Overbeviisning at det høie Collegium gjerne vil fremme at nyttigt Anliggende, og, hvis Samme af foranførte Data skulde finde at en Revision af Taxten for Helsingørs Bergeløn med Hensyn til Helsingørs Handel og til Øresundstold vil være nødvendig og ønskelig

Som Bilage tillade vi os at vedføie:

1, Original Brev fra J. J. Müller Söhne in Rostock
2, Capt Nicholsons Connoissement
3, Dagens Attest

538

4, Qvittering fra Bergelauget
5, Copier af vores Forestillinger til den Kongl General Post Direction af 9 July & 7 Octbr 1829
6, Sammes Svar paa vores Forestilling af 9 July 1829
7, Captn Gallelees Connoissement
8 Qvittering fra Bergelauget

Hvilke vi efter Afbenyttelse underdanigst udbede os tilbage.

Helsingoer d 20 April 1834

Det Kongelige General Toldkammer og Commerce Collegium

Kjöbenhavn

Elseneur le 11. mai 1832.

539

En conformité de votre très honorée d'hier que vous avez fait l'honneur de m'adresser, je me suis informé de ce qu'il en était, entre le batelier Gottliebsen & le Capᵗⁿᵉ Labouchède; tant le batelier que les autres gens de son bord m'assurent, de la manière la plus déterminée n'avoir dit au second, ~~à qui~~ auquel ils ont parlé, ~~qui~~ puisqu'il comprenait un peu d'anglais, que le payement se faisait chez le Consul de France; mais le second demanda combien était le payement, le batelier répondit "nous avons notre Taxe", cela fut ~~dit~~ répété au Capitaine par l'entremise du ~~fut~~ second, au même le batelier demanda chez qui le Cap. s'expédiait, si c'était chez le Consul de France, ce que le second dit au Capᵗⁿᵉ, qui répondit, oui le Consul de France, mais dit ensuite Mʳ. Petit, cette ~~...~~ question du batelier dans ~~...~~ le Consul de France fut nommé, est sans doute ce qui a donné lieu au malentendu, ~~puisqu'ils~~ se comprenant avec difficulté.

Puisque la raison de tout ~~n'est~~ est un

malentendu, ~~puisque~~ et que certainement il n'est
pas venu dans la tête du batelier d'attendre ou
d'accorder par un temps comme celui d'hier, j'espère
~~de~~ par conséquent que conviendrai avec moi, Monsieur,
que le batelier doit, de la manière dont étaient les
circonstances, être payé d'après la taxe, que d'autres
Capt.ⁿˢ hier ont payé sans aucune difficulté.

Avec considération

Monsieur

votre D.

August Schmidt

Monsieur

Le Chev.ʳ de la Roquette

En réponse à Votre très honoré du 16 mai, qui m'est parvenu aujourd'hui, j'ai l'honneur de vous communiquer que: quoique je ne puisse pas entièrement considérer l'affaire du Capⁿ. L'abouchede et du batelier Gothliebsen, de la manière dont vous la voyez, alors pour éviter des complications pour une telle bagatelle qui peut être de quelques écus, et puisque vous souhaitez tant, que le payement soit fait au dessous de la taxe, le batelier est prêt à diminuer de quelque chose le payement, et pour ce cas se contenter d'un peu que la Taxe.

Vous excuserez que je ne fixe point le payement, mais le batelier se rendra chez vous demain pour décider avec vous même; mais je prends la liberté d'observer que cela ne sera point à l'avenir, quant des malentendus ont lieu entre un Capⁿ. & un batelier par manque de connaissance dans la langue, comme de même je dois vous observer que le tems ce jour-là était très mauvais, & par con-séquent le travail ~~contexe~~ pénible pour le batelier, dont l'embarcation & agrets souffre beaucoup par un tel tems, de manière que les Capⁿˢ. de navires ne peuvent attendre d'être conduits à terre par ~~dep~~ de telles circonstances, pour un payement modique, de même que ~~un~~ la passage d'un batelier ne peut jamais ~~être~~ être

D'après
comparée au fret des marchandises contenues dans le navire.

Le ffon

Traduction

J'ai l'honneur de vous faire observer rélativement à votre lettre du 4 Septb. que quoique je ne me mêle et ne trouve point nécessaire de me mêler d'objets de détails hors d'usage concernant les affaires des bateliers, tels que ceux occasionnés par vos deux questions exposées, cependant par considération et prévenance pour vous, Monsieur le Consul, vous trouverez ci après la solution des questions que vous me soumettez. Pour éviter des discutions et des désagrémens, il a fallu introduire une décision définitive afin de determiner quand devrait commencer le payement augmenté par le nombre de ballons au fur et à mesure que le vent s'élève, de manière à ce que d'un coté le batelier n'éprouvat pas de pertes, et que de l'autre le Capitaine ne fut pas trompé. Le batelier qui est resté souvent plusieurs heures en mer, par ce que des Capes. de navires auxquels il est allé offrir ses services les ont refusés, est dans l'impossibilité lorsqu'il aborde un autre navire dont le Capitaine desire se servir de lui, de faire connaître à ce Capitaine, ni s'il y des ballons hissés à terre, ni quel est le nombre de ces ballons, (par la raison qu'il ne peut les voir lui même) il ne peut par conséquent indiquer qu'elle est la taxe du moment.

En conséquence d'après des observations faites pendant plusieures années, il a été fixé comme règle, constamment suivie depuis et maintenue sans désagrémens, que lorsque le batelier n'a pas fait avec le Capn. un accord au dessous de la taxe, ce qui est permi; mais s'est engagé à mener ce Capitaine d'après la taxe; cela veut dire en ce qui concerne le Capitaine, que c'est suivant les circonstances existantes (s'il n'y a pas de ballons, s'il y en a un ou plusieurs hissés) au moment précis où le batelier entre dans le port avec le dit Capne. Cette disposition paraîtra dans quelques cas avantageuse pour le batelier, mais afin d'agir d'une manière juste il est accordé par contre au Capitaine l'avantage que quand il vient à terre dans un bateau du pays, et qu'il n'y a point de ballons lorsqu'il entre dans le port, dans ce cas il ne paye au batelier que la taxe simple sans gratification pour 1, 2 ou 3 ballons, qui pourraient être hissés (si le vent augmente) pendant que le Capitaine est à terre pour son expédition ou lorsque le batelier ramène le Cape. à son bord, ce qui est arrivé bien

des fois; on a reconnu que de cette manière l'avantage est réciproque.

Ce sont par conséquent les circonstances, c'est-à-dire, s'il n'y a pas de ballons ou bien s'il y en a un ou plusieurs de hissés lorsque le Capitaine entre dans le port dans un bateau du pays, qui déterminent la quotité du salaire à payer lorsqu'en abordant le navire il est convenu avec le Capitaine de le mener d'après la taxe. Au lieu que si un accord difficile au dessous de la taxe ou maximum a été fait, et qu'arrivés à l'entrée du port, des ballons soient hissés, cette circonstance ne verse aucune influence sur la hausse du salaire convenu; mais on doit s'en tenir à l'accord qui a été fait tant pour venir à terre que pour retourner à bord, à moins que le Capᵗ. ne veuille volontairement donner quelque chose de plus au batelier à cause du mauvais tems.

avec beaucoup de considération

(signé) Schmidt.

Elseneur le 7 Septembre 1832.

Nous Frederic Six par la grace de Dieu Roi de Danemark &c. faisons connaître.

D'Ayant été trouvé, que les décisions, que notre résolution très haute du 4 decembre 1816, ~~publiée~~ par ordonnance de notre Chancellerie Danoise du 27 du même mois, a donné concernant l'exécution ~~des ordonnances~~ de la pêche d'ancres ~~dans~~ ~~les~~ près des côtes danoises ~~permises par des ordonnances~~ plus anciennes, ainsi que la manière d'agir à l'égard de la ordonnée par notre très haute résolution, n'ont pas répondu à leur but, nous avons en conséquence trouvé bon d'ordonner plus exactement comment à l'avenir on devra se conformer à la pêche des deux qualités d'ancres.

Nous ordonnons & commandons comme il suit:

§ 1.

Il doit être permis à quiconque de nos sujets partout de pêcher des ancres sans bouées autour des Côtes Danoises, ou celles aux quelles ne se trouvent pas attachées de bouées flottantes sans qu'auparavant il soit nécessaire d'en avertir les autorités compétentes. Au lieu que tout le monde, qui a pêché une telle ancre, doit de suite de se présenter à l'autorité de la police et donner description exacte des circonstances, qui en été la conséquence; et, si s'il pourrait y avoir lieu de supposer quelque incertitude, la dite Authorité a à faire faire audition ~~fait~~ pour des éclaircisse=

= ment

plus exacts sur le present.

§ 2.

Lorsqu'il n'y a rien, qui donne lieu à croire, qu'un traitement illégal ait eu lieu de la part du sauveteur, celui doit garder l'autre sans aucune demonstration de la part des propriétaires, qui ils soient; cependant qu'elle soit auparavant offerte à notre marine, pour ce qu'elle fût achetée s'il était necessaire à notre service.

§ 3

Il est de même permi à quiconque ce soit (des autres) qui trouve dans les autour des Côtes danoises, qui ont des bois flottants, de suite de la relever, pourvu que (d'abord) la déclaration aux susdites autorités en soit faite, pour être publiée par la gazette, et les quelles autorités par qui l'autre doit être deposée à la Douane près du lieu de sauvetage ou dans quelqu'autre endroit convenable.

La Publication doit être faite dans la gazette où celles de la province sont inserées; cependant si l'autre est pêchée dans la rade d'Elseneur, la publication en doit être faite dans les gazettes Helsingöer Avis de cette ville.

§ 4

Si le propriétaire ne se présente ~~pas~~ avant deux mois après la publication ainsi faite, elle doit appartenir au trouveur, cependant, que ~~ce~~ comme ce qui a dessus ~~est~~ ordonné pour les ancres ~~avengles~~ sans bouée, soit d'abord offert à la marine, pour être acheté en cas qu'elle fut néces=saire.

§ 5.

Quant à la pêche de cables ou autres agrêts, ~~dans~~ auprès de cotes Danoises, ainsi que d'autres effets, qui se trouvent au fond de la mer dans la rode d'Elseneur, cela continuera d'après les ordres des ~~notre~~ nos très hautes Resolutions du 17 mars 1824, publiée par ordonnance de notre Chancellerie Danoise du 25 ~~de~~ même mois, et de 10 Août 1825, publié par ordonnance du même Collège du 25 même mois. —

D'après quoi on aura avec soumission à se conformer. —

Donné dans notre residence Royale Copenhague le 14 novbr. 1828.

543

544

Bekjendtgjørelse.

Ifølge kongelig allernaadigst Bemyndigelse kundgjøres herved følgende Bestemmelser for den Betaling, der indtil videre maa oppebæres af Færgelauget i Helsingøer for Skibsførernes og medhavende Personers og Godses Befordring iland og ombord.

I almindeligt Veir om Sommeren betales:

For toldklarerende Skibsføreres Befordring iland og igien ombord maa i det høieste oppebæres 9 Rbdlr. Sølv.

Den Færgemand, som bringer en Skibsfører iland, skal være pligtig at medtage de paa Skibet værende Reisende med Kufferter og andet Reisetøi, forsaavidt disse i Baaden kunne rummes, og føre dem med Tøiet ombord igjen med Skibsføreren, imod, foruden den accorderede Fragt, at oppebære en Betaling, som ikke maa overstige 2 Rbdlr. Sølv for hver Person, dog for Tjenestefolk og for Børn imellem det 2^{det} og 12te Aar kun det halve, og for de Personer, som henhøre til Skibets Besætning eller Skibsførerens Familie, samt for Børn under det 2det Aar intet.

Han skal være pligtig til uden nogen høiere Betaling at medtage i Fartøiet, med hvilket han befordrer Skibsføreren, et Par Fade Vand og Sidstnævntes Provisioner, saavelsom smaae Pakker, der ikke ere eller kunne betragtes som Handelsvarer, og ikke ere til Hindring for Fartøiets Roening eller Seilads.

Under sidstanførte Betingelse skal han tillige være pligtig at medtage Handelsvarer, som ikke udgjøre $\frac{1}{4}$ Jolles Ladning, og maa derfor nyde Betaling i det høieste 1 Rbdlr. Sølv.

Den Skibsfører, som kommer iland med sin egen Baad, og vil befordres tilbage med Færgebaad, betaler ligesaameget som om han var gaaet iland og ombord med Færgebaad, og for sin Baads Ombordbringelse i det høieste $\frac{1}{3}$ Deel mere for hvert Par Aarer, den kan føre.

Den Skibsfører, som er taget iland med Færgebaad fra en kort Distance, og maa sættes ombord i en lang Afstand fra Helsingøer, formedelst at han har ladet sit Skib imidlertid passere Kronborg ned ad Hornbeks Bugten, skal betale $\frac{1}{3}$ Deel mere end den accorderede Fragt.

Det skal være Færgemændene tilladt at lade sig accordere under de herved bestemte forskjellige Betalinger, hvorimod det strengeligt forbydes dem, uden Hensyn til hvorsomhelst Skibet maatte være beliggende, at betinge sig høiere Betaling.

For Vinterdag, for Nat, samt for hver Grad Kuling tillægges ⅓ Deel af Sommerfragten.

Sommertiden regnes fra den 1ste April til den 30te September, og til Vinteren den øvrige Tid af Aaret.

Natten regnes fra Solens Nedgang til dens Opgang.

Kulingsgraderne signaliseres fra Skibsbroen med 1, 2 eller 3 Kugler paa en Stang.

Generalpostdirectionen, den 27de September 1828.

Hauch. Lange. Monrad. Thayssen. Bojesen.

Reimer.

Publication.

Pursuant to His Majesty's most gracious authorisation, we do herewith make known what payment has been allowed, until further orders, to the ferrymens corporation at Elsinore, for landing masters of ships, their passengers and goods, on bringing them on shore and on board again.

In ordinary weather, in the summer-season, they are to be paid:

For landing masters of ships clearing the duty, and bringing the same again on board, the highest payment allowed, is 9 dollars in silver.

Any ferryman who lands the master of a ship, is bound to bring along with the passengers on board, together with their trunks and other travelling luggage, in as far as his boat can carry; and to bring them, as well as their baggage, on board again with the master, against receiving besides the fare abovementioned, a payment, that is not to exceed 2 dollars in silver for each person; yet for servants and children between the 2^d^ and the 12th year, he is only allowed one half of the above; and for individuals belonging to the ship's crew, the master's family, and his children below the age of 2 years, nothing at all.

He is also farther obliged, without asking any additional payment, to receive into the boat, in which he brings the master again on board, some casks of water and his provisions, as well as a few small packets, which are not, or cannot be looked upon as merchandises; and that do not obstruct the rowing or sailing of the boat.

Under these last mentioned stipulations, he shall likewise be obliged to bring along with such merchandises, as do not compose one full fourth of the cargo of the boat; for which he is allowed the payment of, at most, 1 dollar in silver.

Any master going ashore in his own boat, and wanting to return in a ferry-boat, is to pay the same fare as if he landed and went on board again in a ferry-boat; and for bringing his boat back to the ship, he is to pay one third more for every pair of oars, it can carry.

Any master going on shore in a ferry-boat from a short distance, but who must be brought on board again at a long one, from his having, in the

mean time, ordered the ship to pass Cronborg down the bay of Hornbek, is to pay one half above the fare regulated.

Ferrymen are permitted to make their agreements below the divers payments here fixed; but they are severely prohibited, without any regard to the situation or distance of the ship, to demand a higher payment.

During the winter-season, by night, and for every degree of gale, may be asked one third more, than the payment regulated for the summer-fare.

The summer-season is reckoned from the 1st of April to the 30th of September; and the remainder of the year is to be considered as winter.

The night is reckoned from sunset to sunrise.

The different degrees of gale are to be signalized from the Shipbridge, with 1. 2 or 3 balls hoisted on a staff.

The General Post-Direction, September the 27th 1828.

Hauch. Lange. Monrad. Thayssen. Bojesen.

Reimer.

Bekanntmachung.

Mit Königlicher allergnädigster Genehmigung werden hiedurch folgende Bestimmungen, in Ansehung der Bezahlung, die von der Fährzunft in Helsingöer für die Beförderung der Schiffsführer und mitfolgenden Passagiere nebst ihren Gütern, ans Land und an Bord, bis weiter erhoben werden darf, bekannt gemacht.

Bei gewöhnlichem Wetter im Sommer:

Für die Beförderung eines zollclarirenden Schiffsführers ans Land und wiederum an Bord dürfen höchstens 9 Rbthlr. Silber erhoben werden.

Der Fährmann, welcher einen Schiffsführer ans Land bringt, ist verpflichtet die auf dem Schiffe befindlichen Reisenden mit ihren Koffern und übrigen Reisegepäcke, insofern sie im Boote Platz finden können, mitzunehmen, und sie und ihr Gepäck mit dem Schiffsführer wieder an Bord zu bringen, wofür er außer der accordirten Fracht eine Bezahlung, die nicht 2 Rbthlr. Silber für jede Person übersteigen darf, erheben mag; jedoch für Dienstleute und für Kinder zwischen dem 2ten und 12ten Jahre nur die Hälfte, und für die Personen, welche zur Besatzung des Schiffes oder zur Familie des Schiffsführers gehören so wie für Kinder unter dem zweiten Jahre nichts.

Er ist ferner verpflichtet ohne höhere Bezahlung in dasselbe Fahrzeug, womit er den Schiffsführer befördert, ein Paar Fässer Wasser und des letzteren Provisionen, desgleichen kleine Paquete und Bündel, die entweder keine Handelswaaren sind oder nicht als solche betrachtet werden können, und die nicht beim Rudern oder Segeln des Schiffes hinderlich sind, mitzunehmen.

Unter letztangeführter Bedingung soll er zugleich Handelswaaren mitnehmen, die kein Viertel der Ladung einer Jolle ausmachen, und darf er dafür höchstens 1 Rbthlr. Silber genießen.

Der Schiffsführer, welcher mit seinem eignem Bote ans Land kömmt und mit einem Fährboote zurückbefördert zu werden verlangt, bezahlt eben so viel als ob er mit einem Fährboote ans Land und an Bord gegangen wäre, und für die Anbordbringung seines Boots $\frac{1}{3}$tel mehr für jedes Paar Ruder, das es führen kann.

Der Schiffsführer, welcher auf einer kurzen Distance mit einem Fährboot ans Land gekommen ist, aber in einem weiteren Abstande von Helsingöer an Bord gebracht werden muß, weil er unterdessen sein Schiff, Kronburg vorbei und die Hornbecker Bucht herab, hat passieren lassen, soll $\frac{1}{3}$tel mehr als die anordnete Fracht bezahlen.

Es steht den Fährleuten frei sich für eine geringere als die hier verschiedentlich bestimmte Bezahlung accordiren zu lassen, wohingegen es ihnen hiedurch ernstlich untersagt wird, sich, ohne Rücksicht darauf wo auch das Schiff liegen möchte, eine höhere Bezahlung zu bedingen.

Im Winter, zur Nachtzeit, und für jeden Kühlungsgrad wird ⅓ der Sommerfracht hinzugelegt.

Die Sommerzeit wird vom 1sten April bis zum 30sten Septbr., und der übrige Theil des Jahres zum Winter gerechnet.

Die Nacht wird gerechnet vom Untergange bis zum Aufgange der Sonne.

Die Kühlingsgrade werden von der Schiffsbrücke aus durch 1, 2 oder 3 Kugeln auf einer Stange signalisirt.

Generalpostdirection, den 27sten September 1828.

Hauch. Lange. Monrad. Thayssen. Bojesen.

Reimer.

Nous Chrétien Sept, par la Grace de Dieu, Roi de Danemarck et Norvège, des Vendes &c.

faisons connaître:

Ayant par l'ordonnance du 8 Juin 1770 favorablement permit nos sujets à Elseneur, et de toute delà à Dragöe inclusivement, de pecher librement dans la rade déja decrite les ancres (aveugles) excepté seulement celles ou il pourrait y avoir de bouée) et de garder librement la même) sans question de qui (pourrait être le proprietaire, et il est arrivé souvent, qu'on pêche des ancres, après les quelles il y a des bouées, qui sont ou de gros morceaux de bois ou des autres ettelles, qui penetrées par l'eau sont enfoncés, auxquelles on met autant de travail & on gate ~~on~~ autant d'instruments au [illegible] comme si ces bouées n'y était pas les bouées n'étant quelques fois pas apperçues, avant les ancres soient audessus de l'eau, pourquoi elles ne peuvent donner aucune ouccasion à des recherches; Et comme ces mots dans l'ordonnance (excepté celles, auxquelles y avoir de bouées) ont donné lieu, que l'un et l'autre ont voulut s'attribuer droit à ces ancres, ~~qui ont été~~ trouvée avec des bouées ~~[illegible]~~ pénétrées et ~~enfoncés dans~~ coulées ~~le~~ au fond rend le droits du trouveur disputable ~~fait dispute le droit du trouveur~~, et ne veut leur payer que un tiers de la valeur de l'ancre, seul ~~fait le droit du trouveur disputable~~, pour depenses et recompense de trouvaille, et ~~n'est le plus pas [illegible]~~ la pluspart des fois n'est pas indemnisé, ce qui occasionne que des personnes qui autrement se donnaient la peine de pecher de telles ancres, ne le font plus, pour ne pas entrer en disputes, et par là perdre l'utilité qui leur est promise, et le But de cette ordonnance ~~est~~ par consequent ainsi ~~fin~~ aboli; Nous avons en consequence

trouvé bon, de commander et ordonner ~~d'approuver~~ par celle-ci, que par les
noté dans l'ordonnance (excepté celles, où il pourrait
se trouver de Bouée) ~~autant que mont~~ ne devraient avoir été compris,
que pour les Bouées, qui flottent sur l'eau, et
font ~~par~~ ainsi connaître, qu'il s'y trouve
une ancre, mais non pour les Bouées, qui ~~ont~~
sont pénétrées par l'eau et enfoncées, on entendra
donc ainsi, et tous les ancres, pechées du fond
de la mer, n'importe qu'ils y de bouée ou non,
devront appartenir au trouveur, à moins
que de telles bouée flottent sur l'eau, ~~ainsi~~ et
donne de cette manière à connaître, qu'il
se trouve une ancre au fond, dans quel cas
on devra se conformer à la loi. D'après quoi
tous et chaqu'un ont favorablement à se conformer; Car
commandons et ordonnons à ceux, à qui sera envoyé
~~celui~~ celle-ci notre ordonnance muni du sceau de notre
Chancellerie, qu'ils la fassent de suite lire et publier dans
les lieux competants pour la connaissance de
tous. Donné dans notre Palais de Christiansborg
dans Notre Residence la ville de Copenhague
a 16 avril 1783.

Ordonnance

549

pour la compagnie des Bateliers
à Elseneur.

Copenhague le 19 Mai 1820

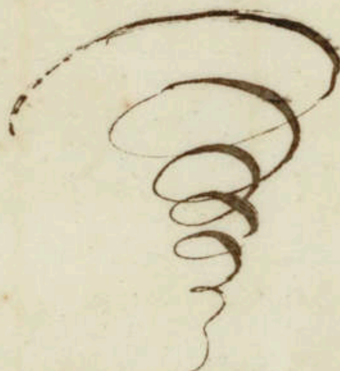

1

Ordonnance p.r la compagnie des batliers à Elseneur

Nous Frederic Six par la grace de Dieu Roi de Danemark, des Vandales et goth, Duc de Holstein Et.c faisons connaître:

550

Ayant trouvé, que le corps des bateliers à Elseneur pouvait sous plusieurs rapports être amélioré, alors nous voulons très gracieusement ~~humblement~~, que l'ordonnance du 10 Septembre 1811 soit relevée, et ayant ainsi à cette époque par les articles de corporation déterminé — comment la corporation dorenavant sera être organisée et arrangé, nous commandons et ordonnons par consiguent ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ ce qui suit:

§1

La compagnie des bateliers d'Elseneur devra sur l'étendu de la ~~la~~ côte depuis Skotterup jusqu'à Hammermöllen, tous les deux inclus, être les seuls autorisés pour faire passer moyennant payement les expéditions par eau ~~de toutes~~ personnes et marchandises, aussi bien entre Elseneur et les navires situés dans le Sund, comme aussi d'Elseneur à Helsingborg et Malmö et la côte sudoise entre ces deux villes, ainsi que de Helsingborg jusqu'à Copenhague et la côte de Séland entre ces deux villes.

Il sera cependant permis à des pecheurs ou autres hors de la compagnie des bateliers, en cas de besoin de

pouvoir ~~conduire~~ à terre à Elseneur un Capⁿᵉ. ~~arrivé~~ dans un navire ~~pas~~ arrivé pour l'expédition du Sund, quand même il fut situé dans le ~~port~~ Sund; mais en pareil cas il leur sera cependant defendu, de reconduire à bord le Capⁿᵉ. mis à terre.

~~Cela~~ Il en est une conséquence, que chacun, sans enviolder ~~les~~ droits de la compagnie des bateliers, peut se servir pour son ~~propre~~ usage de son propre bateau, mais les propriétaire de telles bateaux ne doivent ~~aux~~ en aucune manière les louer ou les prêter à d'autres. Les pilottes d'Elseneur sont autorisés de conduire à terre les pilottes arrivés des navires passants, mais ils ne doivent ~~conduire~~ emporter avec eux du navire ni d'autres personnes ni d'autres marchandises.

Il est en outre reservé à ~~la direction~~ l'intendance de la poste d'accorder avec qui elle trouve bon, soit dans ~~ou~~ soit hors de la compagnie pour le passage des postes royales, et celui ou ceux de la compagnie, qui se chargent de ce transport n'en souffriront aucun debit (Afgang) dans le profit qui lui ou leur revient dans le service de ~~bateau~~ la compagnie.

§ 2.

Chaque embarcation de la compagnie des bateliers devront avoir ~~au~~ à l'extrêmité ~~de~~ et au coin de la voille le plus

élevé la marque F.F. dans un carré peint en noir de 1½ pied de grandeur, si la voile est blanche, et dans un carré blanc si la voile est rouge. Les deux côtés de la ~~pr~~ proue de chaque embarcation de la compagnie des bateliers, devront en outre être muni d'un Numero peint sur un fond blanc.

551

§ 3.

Celui qui empiète sur les droits de la compagnie des bateliers, aura la 1.re fois à payer en amende 8 Rbd. argt. la 2.e fois 16 Rbd. argt. troisième fois 24 Rbd. argt. et ainsi de suite dans la même proportion, ainsi que restituer chaque fois d'après la taxe le fret pris.

Si le coupable ne peut payer les amendes, il les expiera d'après l'ordonnance du 6 Decbr. 1743.

§ 4.

Il devra être permis à tous les sujets Suédois, de transporter des marchandises d'Elseneur dans ~~aux~~ des bateaux Suédois, comme aussi des voyageurs Suédois pouvant ~~peut~~ retourner dans des bateaux Suédois, aussi = longtemps que ~~ceux~~ ci les mêmes seront accordés en Suède aux bateliers d'Elseneur.

— § 5. —

Dans les embarcations pour tout autre transport que des Capᵗⁿˢ expediés devront être se commander au bureau d'avertissement de la compagnie de bateliers, & le fret, outre ce partie du même endroit d'avertissement, ~~devrant~~ devra tout être d'avance au Chef de la compagnie (Laugets Oldermand) ou son substitut; cependant le payement ~~[illegible]~~ pour le transport des marchandises pour et des navires peuvent, lors que la quantité de la marchandise ne peut ~~[illegible]~~ pas être auparavant donnée et que ~~le proteur~~ l'affréteur est un homme (vederhaftig) et connu, exigé aux personnes compétentes par le chef de la Compagnie (Laugets Oldermand) après que le transport est terminé.

Le chef de la Compagnie ~~désigne celui les quels bateliers~~ délivre à celui ou aux bateliers qui doivent faire le transport, un billet — imprimé d'avertissement, et ~~au [illegible]~~ à l'affréteur une copie du même qui lui sert ~~de~~ pour certifier son droit pour obtenir le transport.

Lorsque le transport est fait, celui qui conduit l'embarcation ~~[illegible]~~ sous peine d'une amende de 2,

[Rbdr argᵗ

21°

exiger ~~la signature~~ le visa ~~de l'~~ de l'affreteur sur ~~son~~ le billet d'avertissement, s'il est compétent avec le transport ou non, et lorsqu'il retourne il devra, sous la peine de la même amende pour chaque qu'il néglige, de rendre ce billet à l'inspecteur de la compagnie.

552

§. 6.

Les bateliers ~~les~~ ~~plus proche~~ dont le tour est le plus proche, doivent avoir toujours 4 bateaux dans le port — prêts à mettre à la voile ~~dans~~, et l'équipage pour les mêmes aux environs.

Egalement ~~devront se trouver~~ 2 Bateaux de charge toujours prêts pour ~~transport~~ ~~2 Bateaux de charge~~ pour les transports ~~qu'ils~~ qui pourraient arriver.

Lorsqu'un des dits bateaux est en usage, le chef devra dire au ~~premier~~ batelier suiv.t ~~pour~~ de mettre son bateau dans le port en état de mettre à la voile et le batelier qui après une telle signification avant une ~~heure~~ l'espace d'une heure n'accomplit pas cela, payera en amende 5 Rd. arg.t

Les 2 bateaux de charge devront d'après l'ordre du chef, avant ~~...~~ l'espace de 2 à 4 heures ~~de~~ être mis dans le port selon circonstances prêts à mettre à la voile, elles

compétens qui ~~ferait~~ causerait alors du retard, payerait en amende de 5 à 10 Rbd.r arg.t

Le batelier ~~auquel on dit pour~~ qui est ordonné de transporter et qui après ½ heure ~~[illegible]~~ n'est point près, payera pour chaque demi heure ~~après le tems~~ que le voyageur est retenu après avoir été averti un amende de 2 Rbd.r arg.t; mais si ~~[illegible]~~ au contraire celui qui a commandé le transport, retardait le batelier plus qu'une demi heure, après que le bateau a été commandé, il devra payer en amende au batelier outre le fret fixé, 3 Mk arg.t pour chaque demi heure de retard.

Si le batelier ~~[illegible]~~ refuse avec opiniatreté de sortir, il devra outre la perte de son tour, la première fois payer en amende 5 Rbd.r arg.t 2.de fois 10 Rbd.r arg.t, 3.e fois 15 Rbd.r arg.t et la quatrième qu'il commet une telle faute, il aura sa place enlevée.

Ces décisions de châtimens et restitutions ne sont point employées, lors que ce passe d'une manière prescrite ~~[illegible]~~ est déclaré impraticable ~~[illegible]~~ par l'inspecteur

§ 7.

Lorsqu'une embarcation est dédite, on ne retourne ~~[illegible]~~ pas l'argent d'avertissement, mais seulement $\frac{5}{6}$ du fret

2 bis

~~dommagé~~, la 1/6 restante revient au batelier outre argent de retard suiv.t § 6, s'il a éprouvé quelque retard avec son embarcation.

553

§ 8.

Le transport des Cap.es à terre & à bord de leur navire, devra ~~être~~ se payer d'après la taxe, dont chaque batelier toujours en doit avoir un exemplaire avec soi, et il est très sévèrement défendu aux bateliers, hors les cas mentionnés dans la taxe, d'en surpasser le Maximum n'importe où pourrait être situé le navire; tandis qu'il leur est permis de faire un accord au dessous du payement fixé par la taxe.

§ 9.

Si le Cap.e tarde une heure après le tems qu'il a fixé pour aller à bord, il paye 3 ƒ arg.t pour chaque Quart d'heure comme argent de retard et s'il reste 2 heures, il a perdu son droit au retour du payement fait.

Le Cap.e dans ce cas voulant ordonner un autre transport de la compagnie pour venir à bord, il paye pour celui-ci comme tout autre affreteur.

Mais si au contraire le Cap.ne est retardé par le batelier ou ses gens après le tems qu'il a fixé pour son

retour, devront les compétents payer ~~amende~~ pour chaque quart d'heure de retard une amende de 1 Rbl arg^t.

§. 10.

Le Cap.^ne qui vient à terre dans son propre bateau, devra être conduit à la Douane du Sund par un des ~~batteliers~~ inspecteurs de la compagnie présents au port. Si ~~un~~ tel Cap.^e souhaite d'être reconduit à bord par la compagnie de batteliers, il devra payer au comtoir d'avertissement l'afrêt complet d'après la taxe pour aller et retour, outre 1/2 ~~partie~~ du montant du même ~~frais en~~ argent d'avertissement au chef de la compagnie. Pour faire ~~porter~~ conduire son bateau à bord un tel Cap.^e devra payer au plus haut 1/3 de plus pour chaque ~~rame~~ baironts qu'il a.

§. 11.

Le Cap.^e qui ~~en~~ par cas de besoin est descendu à terre dans un bateau de pêcheur, ne peut pas se servir du même pour s'en retourner à bord, mais devra au bureau d'avertissement commander un bateau de la compagnie, pour lequel comme dans le cas cité dans le paragraph précédent on paye Maximum de la taxe ordonnée et argent d'avertissement au Chef de la Compagnie.

— § 12. —

Les bateliers devront exporter et importer ~~les~~ marchandises pour ou d'un navire en rade dans les ~~canaux~~ canots de la compagnie, n'importe où ils pourraient être situés, mais dans des embarcations plus grandes seulement lorsque le navire est situé endedans de la ligne depuis la forteresse de Kronbourg à Helsingborg et dans une profondeur de pas audela de 7 à 8 brasses, et du côté du Sud endeça de la ligne de la point nord de Snekkesten ~~O.~~ ~~N.~~ E. S. E. jusqu'à la profondeur de 4 favne du O. du banc Disken. Si le navire pour lequel on duquel on doit décharger des marchandises dans des ~~canaux~~ canots (Mullenjoller) endehors de la ligne designée, ~~en~~ il est permis au batelier de s'accorder pour le payement, lequel cependant ne doit surpasser le double de la somme accordé par la taxe, & devra être approuvé par l'inspecteur.

§. 13.

Lorsqu'un batelier, dont l'embarcation est affretée pour transport de marchandises, a anoncé aux competents qu'il est arrivé à l'endroit de destination, et que la Douane d'Entrée il a été designé un endroit de

decharge, on devra avoir soin de ceque le déchargement aie lieu leplus tôt possible, lequel peut être executé auplustard 2 heures après l'arrivée, et après cela ~~cont~~ conclu sans interruption.

Si l'embarcation arrive à l'endroit de décharge seulement 2 heures ~~avant~~ plustard que le Couché du soleil, le batelier ~~devra être~~ sera obligé degarder la marchandise àbord ~~des~~ du bateau, et en être responsable jusqu'au lendemain matin à 7 heures en été, et 9 heures en hiver, après lequel tems le déchargement ~~est~~ (opholdeligen) doit commencer.

Si on retarde le batelier d'avantage, qu'il est ainsi ordonné, on lui ristribuera ~~pour~~ chaque heure de retard 1 Rbd.^s arg.^te

§ 14.

Lors qu'un voyageur veut retourner à Helsingborg avec le même bateau et qu'il a payé au Contoir-d'avertissement pour l'allé et retour, le batelier est, autant que le tems permette et la navigation ~~la navigation~~ ~~du~~ au bateau ~~d'attendre~~ derester, obligé de l'attendre à cet endroit 6 heures, et dele ramener, cependant il doit partir de Helsingbourg ce le même jour avant le couché du

soleil.

Si le voyageur au contraire retarde le batelier à Helsingborg plus de 2 heures et sans partir après cela avec lui, pour lequel temps aucune restitution ne peut être exigée, le batelier devra toujours pour plus de 5 à 6 heures de retard être payé l'entier fret de retour pour restitution pour plus de 4 à 5 heures de retard ¾, pour 3 à 4 heures la moitié et pour plus de 2 à 3 heures de retard ¼ du montant du fret de retour, si le retard n'a été que de 2 heures, si le retard n'a été que deux heures, on payera en retour au voyageur par le chef.

§ 15.

Lorsqu'un navire en détresse cherche le secours de la compagnie, soit pour repêcher une ancre échappée ou coupée, ou dans d'autres manières, ou que l'on voit en nécessité, l'inspecteur aura soin, que du secours soit incessamment envoyé de la part de la compagnie, le payement dans un pareil cas est fixé ou par accord à l'amiable ou au lieu de cela suivant les lois et ordonnances ordinaires existantes pour le sauvetage.

La compagnie devra
Pour l'usage dans des pareils sauvetages et autres cas — être munie de (Gier) cordes, pompes (Slagpompe) et tels petits, à laquelle affaire la compagnie du batelier se reservant droit préférable, lorsque la compagnie veut s'en charger aux mêmes conditions qu'un autre.

§ 16.

Lorsque le passe canal par des tempêtes ou glaces est considéré comme impraticable, ou que le quelque membre de la compagnie en demande l'avis de l'inspecteur, il devra demander le conseil au chef de la compagnie, et lorsque celui-ci juge avec lui, que le passage desdits eaux est joint à une grande difficulté ou danger, il déclare le passe canal innavigable en hissant au pont des navires un pavillon blanc avec une croix rouge.

Si l'inspecteur et le chef de la compagnie au sujet de l'état navigable du passe canal sont d'opinions différentes l'inspecteur dont l'opinion sera suivie doit, sur le protocole en présence du chef de la compagnie en donner un préjugement (Kjendelse) dans laquelle exactement sont mentionnées les raisons du chef et le passé et signé par tous les deux.

Lorsque le passe Canal est déclaré innavigable, il n'y a aucune taxe, mais il sera libre à quiconque voudra faire un accord, avec qui il veut et peut, soit dans ou hors de la compagnie pour transport. 556

Si une embarcation est commandée au Contoir, et le voyage point encore ~~non~~ entreprit, avant que le ~~voyag~~ pavillon ne soit hissé, le batelier n'est point obligé de faire voile avant que le pavillon ne soit amené. L'affréteur peut dans ce cas ou attendre ce tems sans payer le payement de retard, ou exiger l'entier payement de retour fait au Contoir d'avertissement. Mais si un batelier sort, avant que le pavillon soit hissé, et est obligé de tourner, un passager ne devra pas payer plus p.r un tel voyage de retour (Vendereise) ~~plus~~ qu'il n'a payé auparavant.

§ 17.

Comme l'inspecteur d'après le § 16 doit donner son opinion si le passe canal peut être considéré comme innavigable ou non, il doit aussi, ~~après~~ sans cependant avoir besoin de faire appeller le chef, fixé les — différens degrés de (Kulingsgraderne) qu'il a à signaler du pont de savoir par 1, 2 ou 3 ballon

sur une perche, suivant que le (Kuling) est de un ris — 2 ris ou 3 ris.

§ 18.

Lorsque les bateliers font un accord avec l'affréteur pour le payement pour transporter des Ancres ou cordages aux navires, ce qui leur devra être permis, l'accord devra d'abord être approuvé par l'inspecteur. S'ils ne peuvent s'accorder, le batelier devra ~~toujours~~ néanmoins sans retard executer le transport, ~~dont~~ après quoi le payement sera fixé par l'inspecteur et 2 hommes ~~non~~ involontaires et ~~instruits~~ nommés pour cela d'une manière légale.

§. 19.

Il ~~leur~~ devra ~~en~~ en être de même, comme il est ordonné dans le § précédant, lorsqu'on doit transporter des marchandises dans (Mellemjolla) pour ou de navires, qui sont situés en dehors de la ligne ordonnée dans § 12.

§ 20

L'inspecteur doit, lorsqu'il y a des difficultés au sujet de la grandeur d'un chargement, que un batelier

est affreté ~~pour~~ à prendre, décider combien de charge ~~la~~ fait la marchandise, et, lorsque le tems le permet, prendre ~~[illegible]~~ avec lui un homme × pour demander conseil qui s'y entende, sans cependant s'en tenir à l'opinion de celui-ci, la que le jugement doit valoir, jusqu'à ce qu'il soit affaibli par un (overstyörn) donné par la loi.

× impartial

557

§21.

Nous voulons, que pour tous les transports que l'on demande et qui sont fait pour le du service militaire ou civil, par une ~~tra~~ grace royale, accorder à la compagnie de pouvoir demander la moitié du payement qui est fixé par la taxe

§22.

Les batelier doivent être sobres pendant leur affaire. Ils doivent montrer de la ~~[illegible]~~ politesse et décence envers ~~[illegible]~~ les voyageurs ou affreteurs. Lorsqu'un batelier ou aide batelier, qui veut sortir est ivre, ~~et~~ on devra lui défendre de suivre, et en outre, si c'est un batelier, il payera en amende la 1.re fois 10 Rbd., 2.de fois 20 Rbd. la 3.e fois 30 et la 4.e fois 40 Rbd et avec cela on lui defendera de ne jamais faire des ~~[illegible]~~ traverses de la compagnie, ainsi

qu'à [illegible] être obligé comme le sont les veuves de tenir un batelier aide expérimenté, qui a passé par l'examen ordonné par les articles ~~de~~ de la date de ce jour de la Comp.^ie et qui doit soigner les affaires personnelles qui lui sont imposées comme membre de la Compagnie, ainsi qu'un homme un peu accoutumé à la mer; mais si c'est un batelier aide, il devra payer en amende la 1.re fois 5 Rbd, 2e fois 10 Rbd, 3.eme fois 15 Rbd arg.^t et la 4e fois devenir de sa place et défendu de servir plus dans la Compagnie.

La même ~~[illegible]~~ paine est imposée au batelier ou aide batelier, qui se trouve être enivré pendant le voyage, ou qui montre de la grossiereté ou indécense envers les voyageurs ou affreteurs, outre les amendes ordinaires d'après la loi pour des injures verbales et réelles.

La perte, que le voyageur ou l'affreteur pourrait souffrir par le crime ~~ou~~ ou négligeance du batelier, doit être restituée par le batelier avec le recours de ses gens, autant que la faute est de leur part.

§23.

Dans les Douanes Danoises, ou les embarcateurs de la

4/

compagnie pourraient entrer, la compagnie jouit de ~~la~~ l'exemption de tous les droits et droits de port ~~de la~~ des mêmes, aussi bien à l'entrée comme à la sortie.

558

§24.

La compagnie des bateliers doit de toutes les manières être utile à la demande de la Douane du Sund, pour retenir des navires qui veulent se glisser par le Sund, sans acquitter les droits.

§25.

Si, ou un batelier ou quelque autre au service de la compagnie, s'avisait sous quelque prétexte que ce soit pourrait être d'exiger de l'affréteur de l'argent plus, qu'il n'est accordé par l'ordonnance, il devra outre le retour de ce qu'il a pris, la première fois payer une amende 5 Rbd. argt. 2.de fois 10 Rbd. argt., 3.me fois 15 Rbd. argt. et ainsi de suite dans la même proportion.

§26.

Lorsque quelque querelle a lieu entre un batelier ou un aide batelier et un voyageur ou l'affréteur d'une embarcation, l'inspecteur doit tâcher de terminer l'affaire ~~à l'amiable~~ par une reconciliation.

Si on ne peut ainsi l'atteindre, l'affaire devra,

lorsque des plaintes sont portées contre le voyageur ou l'affreteur, portée par devant la police pour être poursuivie d'après la manière que le fixent la loi et les ordonnances.

Le même en est lorsque la representation causée de la part d'un voyageur ou affreteur est de telle nature, que le batelier ou batt. aide ne peuvent l'expier par les amendes ordonnés dans la présente ordonnance, mais en cas contraire l'inspecteur est autorisé de mettre à l'amende les coupables d'après se qu'ordonne l'ordonnance.

§ 27.

La même autorisation revient à l'inspecteur, lorsque quelqu'un des intéressés de la Compagnie ou leurs gens se sont rendus coupables de telles fautes, lesquelles d'après la position de son emploi, il ne peut laisser passer sans être plaidées, si même on n'en porte aucune plainte.

§ 28

L'inspecteur doit tenir un protocole autorisé par la direction générale de la poste, sur toutes les affaires qui sont traitées d'après § 26 + 27 dans lequel le sujet de l'affaire

d'être et le motif pour le préjugement de l'inspecteur, doivent être portés d'une manière convenable.

§29

A l'occasion de pareilles affaires l'inspecteur doit appeler le chef de la compagnie et les possesseurs, ou si l'affaire ne concernerait que ceux-ci personnellement, alors 2 autres des intéressés de la compagnie des bateliers, lesquels devront ~~signer~~ témoins signer le passé à la fin de chaque session.

§30

(Forsaavidt) que l'inspecteur ou d'après une plainte portée, qui ne s'est point évitée par réconciliation, ou par suite de son devoir, a (tilfundet) quelqu'un à décider des amendes, il devra envoyer un extrait du protocole tenu là-dessus à notre direction générale de la poste, lequel extrait ensuite, lorsqu'il est muni de l'autorisation de la direction générale de la poste, devra par l'inspecteur être rendu aux autorités compétentes pour que les amendes qui y sont portées, si elles soient poussées par l'exécution si elles ne sont point payées volontairement.

§ 31.

Le Chef ~~et~~ les propriétaires doivent avoir soin que personne ne fasse d'usurpation sur les droits de la compagnie, et lorsqu'ils en découvrent, desuite l'annoncer à l'inspecteur, ~~qui~~ lequel, lorsqu'il trouve que l'affaire peut se qualifier à cela, il doit autoriser le chef et les processeurs ~~de~~ à poursuivre la même pardevant le ~~à~~ la police d'Elseneur, ~~par suite~~ par lequel (forum) les personnes sur lesquelles cela roule devront être obligées de comparaître et répondre dans l'affaire.

§ 32

Les bateliers ~~n'osent~~ ne doivent d'après ~~un~~ le rescript de 21 Juin 1765 et plus tard par des ordonnances sparses, sous une amende de 10 à 50 Rbd. arg^t. ~~[illegible]~~ transporter hors du pays quelque voyageur ou autres des, sans d'abord s'être fait fait montrer ~~le~~ competent passeport ~~de~~ des autorités, qui doit être signé par le maître de Police à Elseneur. Des erreurs contre ce-ci sont à jugées par la Police.

Au sujet de la prohibition de l'importation de mendiants et (Løsgjængere) on s'en rapporte aux ordonnances.

§ 33

Toutes les amendes d'Argent auxquelles quelqu'un dans ou hors de la compagnie d'après les ~~ordres~~ (Forskrifter) donnés non autrement dans cette ordonnance, devront revenir à ~~notre~~ la caisse des pauvres de notre direction générale de la Poste.

D'après quoi ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ auront à se conformer ceux ~~les~~ ~~[illegible]~~ à qui cela concerne.

Donné dans notre residance royale Copenhague, le 19 Mai 1820.

560

561

Réglement provisoire du port d'Elseneur approuvé par la résolution royale du 28 février 1835.

567

Interims Reglement

for Helsingörs Havn,

for saavidt Skibe angaaer der ville afbenytte samme til Kjølhaling, Fortømring eller anden Reparation, approberet ved det Kongelige General-Toldkammer og Commerce-Collegii Resolution af 28de Febr. 1835.

---

§ 1.

Enhver, der i Havnen vil kjølhale, fortømre eller reparere sit Fartøi, har skrivtligen enten selv eller ved sin Commissionair, at henvende sig desangaaende til Havne-Committeen, og i denne Reqvisition opgives om Fartøiet forlanges henlagt ved Kjølhalings Pladsen, eller om Reparation skal foretages uden for samme. Efterat have modtaget en saadan Reqvisition, meddeler Havne-Committeen, ved Paateguing paa samme, den fornødne Tilladelse; denne leveres derpaa Havnefogden, som anviser Fartøiet den fornødne Plads.

Til disse Reqvisitioner med fornødne Paategninger trykkes Schemata, hvoraf et passende Antal Exemplarer meddeles hvert af de skibsclarerende Huse.

§ 2.

Naar et Fartøi reparerer i Havnen uden at afbenytte Kjølhalings Pladsen, betaler samme ei mere end de sædvanlige Havnepenge, ei heller for Afbenyttelsen af Kjølhalings Pladsen til at kjølhale fortømre eller reparere, men for de Reqvisita der forlanges til Afbenyttelse betales derimod efter den nedenstaaende Taxt.

§ 3.

Ingen undtagen den, der som Skibstømmermand har vundet Borgerskab i Helsingøer, kan tilstædes at paatage sig som Mester Arbeide paa de Skibe der afbenytte Kjølhalings Pladsen, ligesom ikke heller til Andre udleies af Havnevæsenets Reqvisita. Uden efter sær-

skildt Overeenskomst med Havne-Committeen, maae ingen Skibstømmermand i saa Henseende have Adgang til Pladsen, hvorfor han har at erlægge til Havnecassen, enten 100 Rbd. aarlig naar han vil indgaae Contract for et Aar, eller 12 Rbd. maanedlig naar han ikkun vil sikkre sig Adgangen maanedsviis; dog giver en saadan Contract ingen Tømmermand udelukkende Ret til at afbenytte Pladsen.

§ 4.

Naar et Skib er anviist Plads efter Forlangende ved Kjølhalings Pladsen eller Glaciet, har den Tømmermester, der har paataget sig Arbeidet paa samme, at indlevere en skriftlig Reqvisition til Havne-Committeen om Tilladelse til Afbenyttelse af de Reqvisita, der ved Reparationen skulle afbenyttes for særskildt Betaling. Paa en saadan Reqvisition paategner Committeen Udleverings Ordre til Havnefogden, til hvem den da af Reqvirenten bliver at levere. De forlangte Reqvisita antages stedse at være udleverede i forsvarlig Stand, naar Modtageren ei gjør nogen Indsigelse, i hvilket Tilfælde de overleveres ved Syn. Naar disse Reqvisita tilbageleveres, foranstalter Havnefogden dem efterseete, og hvis de ere beskadigede, melder han det til Committeen, som giver den fornødne Ordre til Istandsættelsen, efter Omstændighederne, enten for Havnecassens eller vedkommende Reqvirents Regning.

§ 5.

Ingen maae losse og oplægge noget paa Kjølhalings Pladsen uden Tilladelse, i hvilken Henseende Skipperne eller Commissionairen har at indgive en Reqvisition til Committeen, som ved Paategning meddeler Tilladelsen, hvilken da bliver at levere til Havnefogden, som anviser den fornødne Plads.

§ 6.

Skulde flere Skibe melde sig til Reparation ved Kjølhalings Pladsen, end paa eengang kunde modtages, da anvises dem først Plads, som først have meldt sig, og naar et Skibs Fortømringer eller Reparationer kan skee uden for Kjølhalings Pladsen, da anvises paa lignende Maade Plads dertil.

§ 7.

Enhver Tømmermester, som er bleven enig med en Skipper Kjøbmand eller Commissionair, om at reparere kalfatre eller kjølhale et Skib, skal dertil anskaffe saa mange dygtige Folk som til Arbeidets Fortsættelse ere fornødne, samt ved og under Arbeidet, med dem have flittigt Tilsyn, at alting bliver forfærdiget godt og forsvarligt i alle Maader, saaledes som det sig hør og bør, og Mesteren vil være ansvarlig og staae til Rette for, om anderledes befindes eller nogen Ophold eller Skade skeer. Dersom der ei forud er accordert om en fastsat Sum for Arbeidet at istandsætte, men Vedkommende vil betale

derfor til Mesteren og hans Folk efter Dag-Arbeide, da maae Mesteren i Dagløn for sig Svend eller Dreng ei beregne mere end Taxten eller den gangbare Dagløn er i Kjøbenhavn. I Sommertiden som regnes fra 1 April til sidste September skal Svendene være ved Arbeidet fra Kl. 5 til 11 om Formiddagen, og fra Kl. 12 til 7 om Eftermiddagen, men i meget stærk Varme fra Kl. 1 til 8 om Eftermiddagen. I Vintertiden som regnes fra 1 October til 31 Marts skulle Svendene og Drengene møde ved Arbeidet saa tidligt om Morgenen som de kan see at arbeide, og vedblive Middagstiden undtagen, saa længe indtil de om Aftenen ei længere kan see at arbeide. I bemeldte Vintertid betales ikkun Arbeidslønnen efter Timerne der arbeides i efter den ovenanførte Regel for Størrelsen af Daglønnen. Mesteren erholder i Mesterløn ligemeget om Vinteren som om Sommeren. Naar der formedelst haardt Veir ei kan arbeides Dagen igjennem, da betales i Sommertiden Arbeiderne for de Timer de have arbeidet i efter den fastsatte Dagløn, beregnet til 12 Timer daglig, og Mesterens Løn beregnes derefter til ¼ ½ eller ¾ Dag. Skulde det ved en eller anden forefaldende Leilighed behøves, at der ved et Fartøi maatte arbeides over de foreskrevne Arbeidstimer, skal Svendene og Drengene derudi føie dem, imod at de for hver Time de arbeide over den ordinaire Tid, erholde Betaling i Forhold til den gjeldende Dagløn. Naar et Fartøi ligger under Kjølhaling og er læk, saa det ei kan ligge Middagstimen over uden Fare for at synke, skal Arbeiderne efter Mesterens Sigende arbeide i Middagstimen og gjøre det færdigt til at opgaae og derefter først holde Middagsstunden.

§ 8.

Skulde nogen Mester overbevises at antage Arbeidere, som enten formedelst Vidtløftighed, Ukyndighed, Magtesløshed eller andre deslige Aarsager, ei tilbørligen kan forrette Arbeidet, skal den der lader et Fartøi bygge eller reparere have Magt til strax at bortvise saadan udygtig Arbeider, og Mesteren være pligtig at lade sig afkorte i sin Regning saa meget som bevisligen anføres for samme Arbeider i Dagløn, og naar en saadan Arbeider bortvises fra Arbeidet skulle de øvrige Arbeidere dog vedblive uden mindste Opsætsighed at forrette deres Arbeide under Straf efter de i saa Henseende gjeldende Anordninger.

§ 9.

Dersom nogen Mester bevisligen flere Gange gjør sig skyldig i den i § 8 omhandlende Brøde, eller og overbevises flere Gange at have voldet saa utilbørligt Ophold at han er bleven tilpligtet til Erstatning for Tidsspilde og Omkostninger, eller og i det Hele overbevises utilbørligen og uforsvarligen at have handlet med dem, der have betroet ham Arbeide, da negtes ham efter dertil indhentet Resolution fra det Kongelige General-Toldkammer Adgangen til Afbenyttelse af Kjølhalings Pladsen efter Omstændighederne enten for en bestemt Tid eller for bestandigt.

§ 10.

Alle Sager der opstaae i Anledning af Overtrædelse af dette Reglement behandles ved Helsingøers Politieret, og de Bøder Vedkommende idømmes tilfalde Havnecassen.

§ 11.

Havnefogden tager alle Inventarie Stykker under sin Opsigt, opbevarer i Materialhuset dem som ei ere faste, drager Omsorg for deres Conservation og efter nærmere Ordre for deres Istandsættelse naar fornødent gjøres, og fører et formeligt Inventarie Regnskab. Alle Indtægter som tilflyde Havnecassen af Skibe, som reparere, for modtagne Reqvisita til Afbenyttelse, for Pladsleie enten af Kjølhalings Pladsen eller andre af de Havnevæsenet tilhørende Pladse Kogehuset m. m. hæver han, og afleverer tilligemed en Casseextract maanedlig det indkomne Beløb til Havnecommitteen, der ogsaa aarligen af ham har at modtage Inventarie Regnskab og Casse Regnskab, der særskildt følger General Havne Regnskabet som Bilag. Naar et Skib har repareret eller benyttet Pladsen til Oplag meddeler han Vedkommende, der har erlagt den stipulerede Betaling, Qvittance.

§ 12.

Havnefogden har i det Hele at føre det fornødne Tilsyn med, at alt ved Pladsen gaaer ordentligt til, og at Reglementet overholdes. Enhver Uorden af Betydenhed har han at anmelde for Committeen. Han maae drage Omsorg for at Pladsen holdes lukket naar Arbeidstiden ophører og igjen aabnes naar Arbeidstiden begynder, og Noglen til Portene bør være i hans Værge.

§ 13.

For Kjølhalings Pladsen og det dertil hørendes Vedkommende, føres af Havnefogden en særskildt af Havne-Committeen autoriseret Journal. I denne skal i det Væsentlige indføres nedenstaaende:

1. Naar Nogen forevise Reqvisition med Committeens Paategning om et Skibs Henlægning til Pladsen og Reparation, indføres den i Journalen og tillige derefter Dagen og Klokkeslettet naar det henlægges og naar det igjen bortgaaer.

2. Ligeledes indføres hver Reqvisition, som Skibstømmermanden forevise med Committeens Paategning om Afbenyttelse af de Reqvisita, der skulle afbenyttes ved Reparationer, — hvorefter Tømmermanden i Journalen qvitterer for Modtagelse med vedtegnet Datum og Klokkeslet — ligesom og paa samme Maade tilføies, naar de tilbageleveres og i hvilken Stand.

3. De Reqvisitioner, der indgives om at losse og oplægge Gods paa Kjølhalings Pladsen eller

andre Pladse Havnevæsenet tilhørende, indføres ligeledes naar de forevises med Committeens Paategning, og naar Godset er oplagt tilføres i Journalen hvor stort Areal det oplagte indtager, ligesom og Datum og Klokkeslet naar det oplægges samt naar det bortføres, og har Reqvirenten hver Gang at underskrive Journalen.

4. Enhver Skipper, hvis Skib har været under Reparation ved Pladsen, underskriver tilligemed Havnefogden og Skibstømmermanden de under No. 2 og 3 omhandlede Tilførsler.

5. Havnefogden opbevarer de indgivne Reqvisitioner, som han ved sin Maaneds Extract har at forevise til Legitimation for det Medlem af Committeen til hvilken Regnskabet afleveres.

§ 14.

Naar til et Skib, der skal kjølhale, Skipperen vil afbenytte egne Touge, da kan dette ei formenes, men det paaligger Skibstømmermanden at erklære om disse Touge ere forsvarlige saa at det kan ligge sikkert. Finder han at dette ei er Tilfældet, har han at anmelde det for Havnefogden skrivtligen, som om Skipperen forlanger det, lader Tougene syne, og om de ei findes forsvarlige tilstædes det ei Skibet at kjølhale førend denne Mangel afhjelpes. Forsømmer Tømmermanden en saadan Anmeldelse er han ansvarlig for al den Skade der maatte være en Følge af hans Forsømmelser.

Interims Taxt

for Leien af Inventarium ved Kjölhalings Pladsen m. m.

2 Gieløbere	med	Blokke	5 tommer,	i Etmaalet	. .	2 Rd.	=	ß. Sølv
2 do.	med	do.	4½ tommer	do.	. .	2 —	=	—
2 do.	med	do.	3½ tommer	do.	. .	1 —	48	—
2 Grundtallier	med	do.	4½ tommer	do.	. .	1 —	=	—

1 Grundtoug 8tommer	i Etmaalet . .	8 Rd.	=	ß. Sølv	
1 do. 6tommer	do. . .	6 —	=	—	
2 Skraaestøtter 20 Al. Længde	do. . .	= —	16	—	
2 do. 18 Al. do.	do. . .	= —	16	—	
2 do. 16 Al. do.	do. . .	= —	12	—	
2 do. under Dækket	do. . .	= —	8	—	
6 Hanefodbolte	do. . .	= —	6	—	
2 Gangspil for hvert Skib som krænges .	do. . .	= —	48	—	
1 Flaade 16 Al. lang 8 Al. bred . .	do. . .	= —	48	—	
1 do. 8 Al. do. 4 Al. do. . .	do. . .	= —	48	—	
1 Hovedstøtte naar den afbenyttes . .	do. . .	= —	32	—	
1 Begpram	do. . . .	= —	48	—	
1 Svedekiste	do. . .	1 —	=	—	
1 Boltemaskine	do. . .	1 —	=	—	
1 dobbelt Donkraft	do. . .	1 —	=	—	
1 Lastpumpe	do. . .	= —	24	—	
Hver Maskinpumpe betales	do. . . .	10 —	=	—	

Leieren er forpligtet for saavidt Inventarie Stykkerne angaaer at lade det Leiede afhente og aflevere saaledes som af Havnefogden anordnes.

For Afbenyttelsen af Kogehuset betales 8 ß. om Dagen. For et Skib, der med Skipperen har Mandskab af 4 Personer eller ringere 4 ß.

For at oplægge Gods enten paa Pladsen eller i Huset paa Kjølhalings

565

Pladsen betales Leie efter Overeenskomst med Havne-Committeen, hvorved tages Hensyn til det Areal Godset optager, dets Værdie, og Tiden i hvilken det henligger, ligesom og om det losses blot for at repareres, saa at Leien modereres i sidstnævnte Tilfælde samt naar det er af ringe Værdie og henligger i lang Tid.

For Afbenyttelsen af Huset paa Pladsen til deri at arbeide betales ligeledes efter nærmere Overeenskomst.

Naar et Inventarie Stykke afbenyttes i 6 Timer eller derunder, betales Halvdelen af hvad som oven er bestemt for Etmaalet; for hvad der bruges længere end 6 Timer i Etmaalet betales den fulde Leie.

Havne-Committeen i Helsingøer den 11 December 1834.

J. A. Stenfeldt N. J. Knudsen.

Trykt hos P. V. Grüner & Comp.

Réglement provisoire pour le port d'Elseneur relativement aux navires qui y entreront pour être radoubés ou réparés, approuvé par la Résolution du 28 février 1835 de la Chambre générale des Douanes et Collège de Commerce.

§1……Celui qui voudra faire abattre en Carène, radouber ou réparer son navire dans le port d'Elseneur devra s'adresser soit par écrit, soit par un Commissionnaire au Comité du port et dans cette requisition il devra indiquer s'il veut faire conduire le navire jusqu'à la place où on les abat en Carène, ou si la réparation peut se faire hors de cette place. Après avoir reçu une telle requisition le Comité du port donne par sa signature sur la requisition, la permission requise, ensuite on la délivre au Commissaire du port qui indique la place pour la réparation du navire.

On devra faire préparer des imprimés, avec les signatures nécessaires pour ces réquisitions, dont un nombre d'exemplaire convenable devra être donné à Chaque maison d'expéditeur

§2….Lorsqu'un navire est réparé dans le port sans se servir de la place où on les abat en Carène, il ne devra payer autre chose que les droits de port ordinaires, et n'aura pas à payer autre chose pour se servir de cette place pour la réparation; mais pour les apparaux, dont il pourrait avoir besoin d'emprunter, on payera suivant la taxe ci après.

§3……Nulle autre personne que celle qui comme Charpentier (constructeur) de navire a acquis le droit de bourgeoisie à Elseneur, ne peut se charger, comme maître, des travaux des navires qui se servent de la place en question, de même qu'on ne devra pas louer les apparaux appartenant à l'administration du port. Sans avoir fait une convention particulière avec le Comité du port, aucun Charpentier de navire, ne peut avoir accès à la place et pour la louer il devra payer à la Caisse du port ou 100 Rdlr par an lorsqu'il fait le Contrat pour une année, ou 12 Rdlr par mois lorsqu'il ne le fera que par mois. Cependant un tel Contrat ne donne point le droit exclusif à un Charpentier de se servir de la place.

§4……Lorsqu'on a indiqué à un navire une place sur sa demande près l'endroit où on abat en Carène ou près du Glacis, le Charpentier qui s'est chargé du travail, doit

adresser au Committé de port une petition écrite par laquelle il demande la permission de se servir des apparaux qui seront employés pour la réparation moyennant un payement distinct. Sur une telle requisition le Committé signe l'ordre de délivrance au commissaire de port, à qui le requérant la remet. Il est toujours supposé que les apparaux demandés sont délivrés en bon état lorsque l'arreteur ne fait pas d'objection; s'il en fait ils devront être visités. Lorsque ces apparaux sont rendus le Commissaire de port doit les faire visiter; et s'ils sont endommagés, il en fait part au Committé qui donne l'ordre nécessaire pour la reparation, soit pour le Compte de la Caisse du port, soit pour celui du réquerant.

§5...... Il n'est permis à personne de décharger sur la place sans en avoir la permission, et pour cela le Capitaine ou le Commissionnaire devra faire une requisition au Committé qui par sa signature donne la permission. Cette pièce sera remise au Commissaire du port qui indiquera la place.

§6...... S'il y a plus de navires qui veulent être réparés sur la place dont il s'agit qu'il n'y a de place, on donnera la première place à ceux qui se sont fait déclarer les premiers, et quand la réparation d'un navire peut se faire ailleurs que sur cette place alors on indiquera de la même manière la place convenable.

§7......... Tout Charpentier qui est convenu avec un Capitaine, marchand ou Commissionnaire de réparer, calfater ou Caréner un navire, doit procurer autant de gens habiles qu'il est nécessaire pour l'exécution du travail et en avoir l'inspection pour que tout soit bien fait et aussi le maître est tenu de se rendre responsable s'il en était autrement ou s'il y avait des retards, ou qu'il en résultat du dommage. Si l'on n'est pas convenu d'avance d'une somme fixe pour tout le travail, mais que les personnes intéressées veulent payer au maître et à ses gens pour le travail tant par jour, le maître ne doit demander ni pour lui même ni pour ses ouvriers plus que la taxe prescrite ou le payement ordinaire de Copenhague. Pendant l'été qui commence à partir du 1r Avril jusqu'à la fin de Septembre les ouvriers doivent travailler depuis 5 jusqu'à 11 heures du matin et depuis midi jusqu'à 7 heures du soir, mais quand il fait très

chaud depuis 1 jusqu'à 8 heures du soir. En hiver qui est du 1r Octobre au 31 Mars les ouvriers doivent se présenter au travail dès qu'ils verront clair le matin et continuer, excepté l'heure du diner jusqu'à ce qu'ils n'y verraient plus le soir. En hivers les ouvriers ne seront payés qu'à l'heure suivant les règles relatives aux payemens détaillés ci dessus. Le maitre aura autant en hiver qu'en été. Lorsque le tems est tellemens mauvais que les ouvriers ne peuvent pas travailler toute la journée, alors on devra leur payer en été pour les heures pendant lesquelles ils ont travaillé, suivant les règles prescrites la journée calculée à 12 heures et on calculera les gages du maitre par 1/4. 1/2 ou 3/4 de journée. S'il survenait des cas où l'on fut obligé de travailler à la réparation d'un navire hors les heures prescrites, les ouvriers devront y consentir sous conditions que pour chaque heure ils auront un payement à part proportionnel au payement du jour. Lorsqu'un navire doit être radoubé, qu'il fait de l'eau, ou qu'il ne peut rester en plein midi sans être exposé à couler bas, les ouvriers devront sur l'ordre du maitre travailler en plein midi et parer au danger, et ensuite ils pourront aller diner.

§ 8.... S'il est prouvé qu'un maitre a pris des ouvriers ignorans ou qui sont infirmes et ne peuvent effectuer le travail, celui qui fait construire ou réparer un navire doit avoir le droit de renvoyer de semblables ouvriers, et le maitre doit être obligé de faire diminuer son compte pour le payement qui devrait être fait à de tels ouvriers; et s'il renvoye de tels ouvriers les autres devront néanmoins continuer leur travail sans aucune difficulté sous la peine que portent les ordonnances à ce sujet.

§ 9.... S'il est prouvé qu'un maitre s'est rendu plusieurs fois coupable des fautes détaillées au § 8, qu'il ait été la cause de retards inutiles et qu'il ait été obligé de réparer la perte de tems et de payer les frais, ou s'il est convaincu d'avoir mal pris les intérêts de ceux qui lui ont confié le travail, alors on lui refusera suivant résolution de la Chambre générale des Douanes et du Commerce de se servir

dela place en question, suivant les circonstances, pour un certain Espace de tems ou pour toujours.

§10.... Toutes les difficultés qui s'éleveront au sujet dela violation de ce réglement devront être traitées au tribunal de police à Elseneur et les amendes auxquelles on Condamnera, appartiendront à la Caisse du port.

§11.... Le Commissaire de port aura sous son inspection et conservera dans des magasins toutes les pièces et tous les apparaux nécessaires; il veillera à leur conservation, les fera réparer, suivant les ordres qu'il pourra recevoir, quand besoin sera, et en tiendra un Compte exact. Toutes les sommes qui entreront àla Caisse du port venant des navires qui se font réparer, pour l'usage des apparaux demandés, pour loyer de place &c.. devront être reçues par lui et il fera un extrait de Caisse mensuel du montant qu'il remettra au Commité du port, lequel devra aussi recevoir de lui tous les ans un compte d'inventaire et de Caisse qui sera ajouté comme supplément au Compte general du port. Lorsqu'un navire s'est réparé ou s'est servi dela place pour décharger il donnera quittance à ceux qui ont effectué le payement stipulé.

§12.... Le Commissaire de port doit avoir soin à ce que tout se fasse régulièrement sur la place et à ce qu'on ne viole pas le réglement. Tout désordre de quelque importance devra être communiqué par lui au Commité. Il doit faire fermer la place lorsque les heures de travail sont terminées et les faire ouvrir quand le travail devra recommencer; il conservera toujours la Clef dela porte.

§13.... Pour la place où l'on fait abattre les navires en Carène et ses dépendances, le Commissaire de port, autorisé par le Commité, tiendra un journal particulier. Sur ce jornal doit être porté principalement ce qui suit:

1º Lorsque quelqu'un présente une réquisition avec la Signature du Comité relativement au transport d'un navire jusqu'à la place et pour sa réparation, cette requisition devra être

porté sur le journal de même que le jour et l'heure du transport jusqu'à la place ainsi que celle où il l'aura quitté.

2° Chaque requisition que le Charpentier de navire présentera avec la signature du Comité sur l'usage des appareaux qui seraient nécessaires à la réparation y sera aussi enregistrée et le Charpentier donnera quittance sur le journal pour la reception en indiquant la date et l'heure et aussi lorsqu'il le rendra et dans quel état.

3° Les requisitions qui seront dressées pour décharger des marchandises sur la place ou sur d'autres places appartenantes à l'administration du port, devront aussi être enregistrées lorsqu'on les présente avec la Signature du Comité, et lorsque la marchandise est débarquée on portera sur le journal l'étendue de place qu'il faut pour la marchandise, et la date et l'heure du débarquement ainsi que celle de l'embarquement et le requérant devra toujours signer sur le journal.

4° Tout Capitaine dont le navire a été en réparation sur la place signera avec le Commissaire de port et le Charpentier les articles N.os 2 & 3.

5° Le Commissaire du port conservera les requisitions qui auront été faites et qu'il doit dans son extrait mensuel présenter pour légitimation au membre du Comité auquel le Compte aura été délivré.

§14 .... Lorsque le Capitaine d'un navire qui doit être abattu en Carène veut se servir de ses propres Cordages, cela ne peut lui être refusé, mais le Charpentier est tenu de déclarer, si ces Cordages sont assez solides pour que le navire puisse rester en sureté. S'il trouve qu'il n'en est pas ainsi, il doit en faire un rapport par écrit au Commissaire du port, qui, si le Capitaine le demande, fait visiter les Cordes, et si on ne les trouve pas assez solides le navire ne pourra pas être abattu en Carène avant qu'on ait procuré des matériaux assez solides. Dans le Cas où le Charpentier néglige de faire un tel rapport il sera responsable de tous les inconvenients qui resulteraient de sa négligence.

Taxe

Taxe provisoire

pour le loyer des apparaux nécessaires pour faire abattre les navires en Carène &c &c

Observations

2	garants de palan avec poulis	de 5 pouces	par 24 heures		3	Rd.	" "	argent
2	idem	id	4½ id	24	id	2	"	" "	"
2	idem	id	3½ id	24	id	1	"	48	"
2	palans de garde	id	4½ id	24	id	1	"	" "	"
1	Cable de reserve		8 id	24	id	8	"	" "	"
1	idem		6 id	24	id	6	"	" "	"
2	aiguilles de Carène		20 aunes de long.	24	id	" "	"	16	"
2	idem		18 id	24	id	" "	"	16	"
2	idem		16 id	24	id	" "	"	12	"
2	aiguilles de ponton					" "	"	8	"
6	araignées			24	id	" "	"	6	"
2	Cabestans pour chaque navire a batter			24	id	" "	"	48	"
2	Radeaux		" 16 id de long / " 8 id de large	24	id	" "	"	48	"
2	Radeaux		" 8 id de long. / " 4 id de large	24	id	" "	"	48	"
1	béquille lorsqu'on en a besoin			24	id	" "	"	32	"
1	prigoulière			24	id	" "	"	32	"
1	Etuve à bordage			24	id	1	"	" "	"
1	machine à passer ou chasser les Chevilles			24	id	1	"	" "	"
1	Cric double			24	id	1	"	" "	"
1	pompe de Calle			24	id	"	"	24	"
	Chaque pompe mécanique se paye			24	id	10	"	" "	"

Le locataire est obligé quant aux pièces d'inventaire de faire chercher le apparaux loués et de les remettre ainsi que le Commissaire du port l'ordonne.

Pour se servir de la Cuisine on payera 8 Shillings par jour pour un navire qui n'a pas plus de 4 hommes d'équipage au moins 4 Skilling le Capitaine compris.

Pour le débarquement de marchandises sur la place or dans la

maison qui est située sur laplace il sera payé suivant convention avec le Comité duport en ayant égard au volume dela marchandise, a la valeur et au tems pendant lequel elle y reste; et l'on aura égard aupeu de valeur dela marchandise ainsi qu'aux autres Circonstances qui pourraient faire modérer le prix du loyer.

Pourse servir delamaisonsur laplace pour y travailler onpayera également suivant Convention faite.

Lorsqu'on se servira d'un des apparaux pendant 6 heures au moins, onpayera la moitié dece qui est porté plus haut pour 24 heures; pour ce dont onse sert pendant plus long-tems que 6 heures, on payera le loyer entier.

Le Comité du port à Elseneur, le 11 Décembre 1834.

J. A. Stenfelt. N. J. Knudsen

Helsingørs Avis – N° 26. 1er mars 1833 –

Population d'Elseneur en 1833

571

Il résulte du recensement des habitans de la ville qui vient d'être fait, qu'on y compte, y compris la garnison, 6,716 ames, dont 3,262 du sexe masculin et 3,454 du sexe feminin. Le nombre des individus au dessous de 15 ans est de 1909 dont 934 du sexe masculin, et 975 du sexe feminin. Le nombre des personnes qui ont acquis le droit de bourgeoisie est de 511, & celui des differentes professions est ainsi qu'il suit:

N.B. La garnison étant d'environ 500 hommes il en résulte que la population de la ville, en la déduisant, est de 6,216 ames dont 2,762 du sexe masculin et 3,454 du sexe feminin

692

D.L.R

Boulangers	16;	(Bagere)
~~[illegible]~~ (ferblantiers)	2;	(Blikkenslagere)
Relieurs —	3;	(Bogbindere)
Libraires —	1	(Boghandler)
Portefaix du port —	3	(Brodragere)
Brasseurs et distillateurs —	36	(Bryggere og Brændevinsbrændere
~~Pelletiers~~ (fourreurs)	2	(Bundtmagere)
Tonneliers —	15	(Bødkere)
Imprimeurs de toiles de coton —	1	(Cattuntrykker)
fabricant de chocolat —	1	(Chocoladefabriqueur)
Commissionaires et expéditeurs de navires	27	(Commissionairer og Skibsclarere
confiseur	1	(Conditor
Teinturier	1	(Farver)

Megissier 1 (Feldtbereder)
marchands de poisson 2 (Fiskehandlere)
Bateliers — 72 (Færgemænd)
Tanneurs — 4 (Garvere)
aubergistes — 3 (Gjestgivere og Herbergerer)
fondeur en cuivre ~~[illegible]~~ — 1 (Gjørtler)
vitrier — 3 (Glarmestere)
négociants — 4 (Grosserere)
march.^s de légumes 13 (Grønthandlere)
orfèvres — 2 (Guldsmede)
Coiffeurs — 2 (Haarskjærere)
fabricant de gants 2 (Handskemagere)
Chapeliers — 8 (Hattemagere)
Fab.^t de voitures 3 (Hjul og Karetmagere)
marchands en détail de toile, laines 7 (Hosekræmmere)
March.^s de lard beurre fromage & en detail 29 (Hokere)
marchand et préparateur de lin 1 (Hørfvinger)
fabricant d'instrum.^ts 1 (Instrumentmager)
fabricant de peignes 1 (Kammager)
Potier d'étain 1 (Kandestøber)
marchands 68 (Kjøbmænd)
chaudronnier 1 (Kobberſmed)
fab.^t de crochets ou d'Hameçons 1 (Krogemager)
Tourneurs 4 (Dreiere)
fabric.^t de chandelles 2 (Lyseſtøbere)
peintres — 8 (Malere)
gargotier ~~[illegible]~~ pour les soldats 1 (Margvetenter)
Fripier marchands d'objets [illegible] 2 (Marſchandisere)
march. de farines 1 (Meelhandler)
maîtres maçons 12 (Muurmestere)

572

meuniers	6	(Møllere)
Potier de terre	1	(Pottemager)
Cordiers —	4	(Reebslagere)
seliers —	6	(Sadelmagere)
voilier —	1	(Seilmager)
charpentiers de vaisseaux et construc.s de bateaux	4	(Skibstømmermænd og Baadebyggere)
capitaines de navires	2	(Skippere)
Auberges de Cap.s et matelots	8	(Skipperhuusholdere)
Cordonniers	34	(Skomagere)
Ramoneurs	1	(Skorsteensfeier)
tailleurs	17	(Skrædere)
Bouchers	14	(Slagtere)
serruriers	15	(Smede)
menuisiers	12	(Snedkere)
~~gargotiers~~	6	(Spiseværter)
fabricants de tabac	1	(Tobakspinder)
march.ds de bois de construction	2	(Tømmerhandlere)
maîtres charpen.rs	6	(Tømmermestere)
Horlogers —	6	(Uhrmagere)
Changeurs de mon.ie	2	(Vexelerer)
marchands de vin	2	(Viinhandlere)
march. de gibier	1	(Vildthandler)
aubergistes	44	(Vertshuusholdere)
Tisserans —	3	(Vævere)
march.ds de bière en detail	2	(Øltappere)

Maison de ville d'Elseneur (Helsingørs Raadstue) le 28 février 1833

Le Bourghemestre et
(Borgemester og Raad)

Steenfelt

Helsingörs. Avis. 9 mars 1835. No. 29.

573

Relevé des dépenses présumées pour la ville d'Elseneur pour l'année 1835, lequel relevé a été rédigé par le magistrat & les citoyens-députés.

	Rdl	Sk	Argent Rdlr	Sk	Papier Rdlr	Sk
A - Impôts ordinaires de la ville, à percevoir sur les terres & le trafic.						
1- Frais de logement de militaire:						
Logement des officiers et des soldats	7324	"				
logement extraordinaire de militaire	145	"				
Gages de l'homme qui distribue les billets aux milit. p. leur log. ...	50	"				
Réparation de l'hopital militaire & son inventaire	200	"				
	7719	"				
A déduire; bonification de logement de militaire pour un an, qui est remise à la Caisse de la ville	886	"				
reste ...			6832	92		
2- la partie du droit pour l'entretien du pavement des rues qui, suivant les ordonnances, doit être perçue sur des terres			450	"		
3- La différence entre les recettes & dépenses fixes et réglées de la ville, s'élève à			545	"		
4- pour réparation et autres dépenses imprévues			2400	"	600	"
B- Frais de délinquents						
C- Frais libres de voyages					235	"
D- Pour l'entretien des routes .... (Papier)	1200	"				
La partie du droit pour l'entretien du pavement des rues qui, suivant les ordonnances doit être perçu somme que le droit pour l'entretien des routes	154	66			1354	66
Somme ...			10227	92	2189	66
La somme établie pour 1834 par les citoyens s'élevait à			10362	60	2087	61

Fait à Elseneur le 7 mars 1835.

Islande

Baillage de Frederiksborg (Frederiksborg amt)

Bailli ou Préfet ~~(A~~ (Amtmand) M^r. de Treschow,

divisé en 6 cantons (~~herdeer~~ herreder)

subdivisés en (Sogn)

Principales villes Frederiksborg, Helsingoer et Frederikssund.

Le canton dans lequel est situé Helsingoer est le canton de Kroneborg

Le chef du canton s'appelle Berkedommer ; le nom du chef actuel est M^r. Meinig, conseiller de chancellerie (Cancellieraad)

il a la juridiction civile de la citadelle de Kroneborg, et n'a rien à faire avec la ville d'Elseneur.

Elseneur (Helsingoer)

L'administration de la ville est partagée entre le Magistrat et le maître de police.

Le magistrat (magistrat) est composé d'un Bourguemestre (Borgemestre) Mr Steinfeld, conseiller d'état (etatsraad), et d'un conseiller de municipalité (raadmand) M^r. Rogert, (Cancellieraad) et d'un secrétaire ou greffier qui est en même tems notaire (bye-og-Raadstue-skriver) M^r. Spies, cancellieraad

Il y a 16 représentants ou députés de la ville qui avec le magistrat prennent part à l'administration (en representant le conseiller ou president)

Le maître de police (Byfoged-og-Politiemester) Mr Knutsen, conseiller de justice (Justitsraad) est en même chargé de la police de la ville, et juge et a toute la juridiction exécutive

Le magistrat et le maître de police composent ensemble le tribunal de partage (skifteret) dont le Bourguemestre est président et qui est chargé des faillites, décès &^a

Le Directeur de l'auction est pour le moment le Bourguemestre, ceci quelquefois le maître de police ; il est chargé de présider aux ventes publiques.

Clergé

Il y a deux paroisses qui a chacune son église; l'une s'appelle Sant Olai, Kirke, où le prêtre est
le Prévot (Provst) Tröill : cette église a seule des clocher. l'autre église est San Marie, Kirke est le prêtre slotspræst Fischer

Il y a outre ces deux prêtres un catechet, espèce d'assistant ou aide des deux autres qui s'appelle Nissen

Le chef du clergé du Canton est un prevost (provst) qui s'appelle Brönstedt et qui réside à Asminderöt près Fredensborg

L'administration ou inspection des églises est confiée au magistrat et au prêtre de chaque église, et les deux prêtres réunis au Magistrat ont l'administration de l'hospice qu'on appelle hospital; et le tout est sous la direction d'un grand baillif maintenant le Comte de Knuth, et de l'évêque de Sélande, Bornholm & qui s'appelle Möller; ces deux derniers résident à Copenhague.

L'administration des pauvres est confiée au Magistrat, au Maître de police, aux deux prêtres et à quatre bourgeois; ces derniers sont nommés par les autres membres de l'adm.on des pauvres et leurs fonctions sont de 3 ans; ils peuvent être réélus; et toute l'administration des pauvres est sous la direction du Bailli de Frederiksborg et de l'Evêque de Sélande. la présidence de l'administration est confiée au plus ancien des Bourg., Maître de police, ou prêtres; pour le moment c'est le Bourguemestre

Ecoles

L'administration des écoles est sous la direction du magistrate, des prêtres et des 4 bourgeois.

mais il y a une école appelée école latine (lærde Skole) qui est sous l'administration du Magistrat, du prêtre le plus ancien et du recteur (rector) de l'école qui pour le moment est le professeur (professor) Meisling.

Il y a en outre 3 autres écoles primaires

575

l'une pour les pauvres avec un maître et environ 80 élèves
les deux autres pour les enfans des Bourgeois dont l'une s'appelle real skole ou les parens payent pour faire élever leurs enfans.
toute l'administration des écoles est sous la direction du Bailli de Frederiksberg et du prévost Brönstedt

1

576

1 - R. m. 1K.
3 - 8 -

2 - 8
10

14

3 - 8 -
- 10 -

4 - 2
1 -

1 - 14

Douane d'entrée

Le C.te de Moltke Direct. de la douane du Sund - Lund, chef

1 M. — administrateur

M. de Krogh — id

M. Berg — id

M. Knutzen — id

— Prosch — adm.eur surnum.e

— Bugge — id

— De Coninck — id.

— Weisse — Translateur

Harboe — Caissier

Elseneur

577

On m'assure qu'on ne peut entrer dans le port d'Elseneur avec les vents de Sud, Sud ouest, Ouest et Nord ouest,

le meilleur vent pour entrer est le vent de Nord. Est –

Helsingörs Avis

Le N°. 6 du 14 janvier 1833 contient un compte de la Banque d'Epargne (Spare Bank) de cette ville & des environs pour l'année 1831

Dagen N° 93 & 95 –

18 avril 1833

578

Elseneur

Dans le Wiele avis on trouve l'article suivant qui a été communiqué: "Quelques remarques d'un voyageur pendant son séjour à Elseneur. Il sera agréable aux personnes qui depuis plus longtems n'ont pas visité cette ville de savoir personnellement la quantité d'améliorations et embellissemens, qui y ont été faits dans le dernier Decennium. Le rapporteur, que les circonstances obligèrent de séjourner plusieurs jours à Elseneur, fut charmé de voir et d'apprendre différentes choses ~~par~~ d'un ami au sujet de la même ville, et comme le tems lui permit d'en prendre note, ce sera sans doute avec intérêt que le public recevra quelques unes de ces observations, qui peut être pourront faire qu'~~un~~ (un) autre défaut te seront remediés.

La première surprise, qu'a un voyageur en revenant à Elseneur après une absence de plusieurs années, c'est les progrès qu'on fait les allées et alentours de la ville. Outre l'agrandissement considérable, que le port de la ville a eu, et dont l'utilité a été prouvée par un des (derniers) hivers rigoureux, appartient aussi aux arrangemens, que la ville doit à ses autorités actives, que par des allées que l'on a établies on a augmenté la jouissance des belles vues de la ville du côté de terre. Par là on perd en partie la vue désagréable d'une suite d'anciens batimens à l'entrée principale de la ville, mais qui autrement ont leur contrepoids par quelques batimens de briques (Grundmuurs) au dehors de la barrière. Encore plus surprenante est l'amélioration, que les maisons et (Gaarde) de la ville ont obtenue. On peut dire (sans exagérer) que presque chaque cinquième ou 6e. propriété est entièrement rebatie ou a été généralement réparé. Une des ruelles les plus petites a été entièrement rebatie un peu,

et là où se trouvaient des ruines prêtes à tomber, on voit maintenant des bâtimens remplis de goût. Neanmoins les arrangements intérieurs de maisons ne doivent pas être partout les mêmes, ce qu'on devrait attendre dans une ville près de la Capitale, mais la raison en est sans doute, que les ouvriers de la ville ne sont point parvenus au degré de perfection du tems.

En observant à son ami, que cette amélioration générale ferait supposer le bien être général, celui qui communique l'article reçut, à son étonnement, une réponse contraire. Il ne reconnaissait pas qu'il existait dans la ville une aisance générale, et prétendait, que l'animation, causant que la quantité des navires qui s'expédient et le séjour des navigateurs à terre, donne ordinairement à l'étranger une fausse idée des sources de revenus de la ville. Elles ne sont plus si considérables qu'anciennement et sont maintenant autour cas partagés parmi plusieurs, ce que justement cette fausse idée a attiré et attire chaque année à la ville, mais que l'expérience bientôt découvre, que l'œil peut se tromper. Par contre, cet ami reconnaissait, qu'Elseneur est une ville où un gain considérable périodique se présente peut être plus souvent qu'ailleurs et où le consommateur (Næringsbruger) attentif et diligent, qui n'est pas sans moyens pour vaincre les embarras, qu'entraine le crédit donné, et qui a de la force pour supporter les injures qui sont la suite de l'inconstance dans le nombre des affaires dans une ville maritime, peut souvent se retirer d'affaires et devenir aisé. — Pour cela on ne pourrait attribuer la raison de cette amélioration générale à un bien être général, mais en partie aux progrès du goût pour le joli et l'agréable, en partie à l'air contraire, que l'exemple de quelques uns engage les autres peut être par la vanité ou par la honte à faire le même.

Quelque soit la raison, il est certain,
que la ville gagne beaucoup par les susdites
améliorations et il est seulement à plaindre,
qu'ils ne peuvent devenir plus générales,
en partie parceque il est difficile
d'obtenir des emprunts de priorités. La plus
part des capitalistes particuliers — desquels
la ville ne doit pas aborder — employent
leur argent dans les obligations de l'état
ou le versent aussi dans la caisse d'epargnes
dont on abuse ici etc, si l'on parvient à
emprunter des particuliers sur des
biens (Faste Ejendomme), cela n'a
jamais lieu sans que celui qui emprunte
obtienne la permission de payer 5 % de rente.
Il est encore plus difficile d'emprun-
-ter des Caisses publiques. Il est rare que
des capitaux de quelque importance
entrent dans l' (Overformynderiet)
et on cherche d'abord avec (raisonnablement d'ailleurs) ceux,
dont les emprunts plus anciens doivent être
restitués par des raisons, qui fréquentes aux
moyens des (Umyndige). Les
églises de la ville qui autrement sont riches
reçoivent, il est vrai, quelques fois de petites
sommes par les changes (Omsætninger) des
débiteurs, mais on a des exemples, que des
supérieurs plus élevés ont exigé leur capital
replacé dans des maisons de pretres.
Cette derniere circonstance est encore plus
souvent le cas de la règle ordinaire pour l'Ét
l'hospital d'Elseneur, qui doit avoir du surplus
de ses revenus annuels. — Le fond de l'arme-
-ment bourgeois perçoit parfois des sommes pour
des exemptions de service militaire de la bourgeoisie
mais comme cela n'est pas très fréquent, ce ne
sont alors que des sommes moins considerables
au plus fort de 1000 à 1500 Rbdr., qui peuvent
se prêter (de ce fond ou) des autres Caisses du Corps de
bourgeoisie, et comme la concurrence n'est
grande), l'entrée n'en est par conséquent
difficile. —

Il a du anciennement être l'usage général que la douane du Sund plaçait annuellement importion un bien fonds (Faste Eiendomme) des caisses qui lui étaient soumises (afsammes underlagte Kasser), et, quoique les revenus incertains de celles donnaient bien à ceux à qui cela appartenait ne pouvait en faire une propriété entièrement décidée pour un terme (Termin) la nécessité (Nødvendighed) de quelques uns était cependant aussi par là. Il fut ordonné dans les dernières années que le surplus de ces caisses devait exclusivement être employé aux obligations de l'état, et quoique l'on croie maintenant trouver une règle qui s'écarte un peu de cet ordre, cependant en tout car cette source paraît moins accessible qu'auparavant.

Sous les rapports dans lesquels se trouve ce que nous venons d'exposer il est tout naturel, que le prix d'une propriété (Fast Eiendom) dépend très souvent à une vente définitive dépend très souvent de la quantité d'argent qui est placé et que beaucoup craignent d'acheter ou d'améliorer une propriété, par ce que dans la ville il y a peu de probabilité de faire de l'argent et encore moins à Copenhague où certainement se nomment que trop les propriétés d dans la même classe que celles des autres villes marchandes.

Celui qui communique l'article ne servit pas en état de fixer comment la manque d'argent est remédié, mais croit en attendant, que cela est une affaire qui mériterait l'attention des autorités et que l'on pourrait aussi trouver des moyens contre ce mal. Le communicateur se permet de proposer comme un tel moyen une partie de la masse de la caisse d'épargnes, qui déja doit avoir monté jusqu'à 60 à 70,000 r. Argt. et papier, dans des priorités de premier ordre. Il n'est pas à supposer que beaucoup des interessés de la caisse d'épargnes, surtout ceux, qui jouissent de 4 % de rente, veuillent tout d'un coup retirer leur capital, et si ce cas inattendu arriverait et par là fit manquer à la caisse des contants, ce manque serait bientôt remédié par un emprunt dans la banque nationale. Que aussi la caisse d'assurance de feu des villes marchandes, dont le risque est moins grand, plus les villes marchandes s'améliorent et dont les revenus sont par là aussi augmentés, devraient en plaçant leur fonds observer le plus les sources de ceux-ci, est une observation, qui, si on y reflechit, sera egalement bonne pour toutes les villes marchandes.

Pendant que de cette manière on a fait des progrès dans les dernières années à batir de nouveaux édifices, et améliorés les anciens, on a par contre été moins heureux pour avoir de meilleurs rues et places publiques. Il est bien vrai que les rues de la ville dans les dernières années ont été repavées, mais si l'on excepte — de meilleurs trotoirs dans quelques endroits, le reste est executé si médiocrement que l'on peut dire que les frais sont presque perdus. C'est peut être trop d'exiger à Elseneur un aussi bon pavé comme celui que l'on voit maintenant à Copenhague, il cela devrait au moins être aussi bon que celui des

ancienne rues de Copenhague et la ne
serait pas la aussi sensible, si la caisse
de la ville faisait l'avance et reçut la-
restitution au moyen d'un impôt de
plusieurs années, qui serait réglé d'après
l'impôt de (Grundskatten), et non,
comme au dernier pavement, d'après la
façade des maisons du côté de la rue. Plus
de remerciements méritent ceux qui dans
les dernières années ont procuré des
lanternes comme celles de Copenhague;
mais comme elles ne sont employées
que vers la fin de l'été et sont [redacted] éteintes
le soir de trop bonne heure, de manière
que celui qui ne connaît bien la ville
tâtonne dans une obscurité égyptienne,
c'est alors une économie mal placée.
On trouvera aussi [redacted] un désordre,
que plusieurs maisons sont enlaidies
par les couloirs désagréables (Tagsprötter)
qui à peine maintenant sont connus à
Copenhague.

La place de la boucherie et celle des 2
de la ville qui encore passer, tandis que
la véritable place des paysans est si petite
qu'en la voyant on se croirait transporté
dans une des plus petites villes marchandes
du pays. On a déjà plusieurs fois avoir
eu l'occasion d'étendre cette place, mais le
plan n'en a pas été accueillie avec autant d'intérêt [redacted]
[redacted], parler de petits bourgeois de la
ville, que l'on devrait attendre d'une
représentation de pas moins de 16 personnes,
et cela quoique la ville possède des capitaux,
qui sont aussi bien employés pour les
descendants (Efterlevende) ne procureraient à
la ville les premières nécessités que de les

581

garder au fond de la caisse. Si d'un coté on ne saisit pas chaque nouveau projet, on ne doit cependant pas de l'autre coté continuer à suivre l'ancien Slendrian de crainte que le peuple en soit secouru par là.

Le Communicateur termine pour cette fois ses observations en decrivant la singulière manière, dont sont placé les barrières de la ville d'Elseneur. On s'imagine bien que la fraude ne peut entièrement s'empecher dans une ville ouverte et de plus une ville maritime, mais les moyens d'empêchement ne doivent pour cela rester sans plan. La barrière (Stringelport) touche à une Gaard composé de plusieurs petites maisons de louage de manière que la porte de celle-ci se trouve en dehors et les autres entrées en dedans. La barrière Lappeport est pratiquée du même coté et pourrait se dire parallèle avec la barrière de Nykirkegaard, mais avec cela si loin de celle-ci; que l'on peut facilement, sans être apperçu de l'inspection de dits, introduire des marchandises en dehors de la dernière et l'introduire ensuite par des chemins en dedans de la première. J. M.

582

Coursseddel.

HELSINGÖER den 14 April 1832

Hamborg . . . . à 211 pCt. eller	22¾	Sk. Bco. pr. Rbdlr.	
Lübeck . . . . . à 210 Dito -	22 9/4	Dito - -	Dito.
Östersöen bet i Hamb.	23⅖	Dito - -	Dito.
Holland . . . . à	27 9/16	Styv. Holl. Ct. -	Dito.
Frankrig . . . . à	2	Franc. 95 Ct. -	Dito.
Rostock etc. . . . . à	31	Sk. Neue ⅔ -	Dito.
Rusland à 263 Copec B. A. ell.	24	Sk. Bco. -	Dito.
Preussen og övr. Östers. Stæd. } à 22⅘ Silb. Gr. -	23¾	Dito. -	Dito.
Sverrig . . . . . . à 2 Mk.	11	Sk. Rbp. pr. RGR.	
London	à 52	Pence pr. Spet.	
Indirecte	à 53	Dito -	Dito.
Riga	à 53½	Dito -	Dito.
Petersborg	à 54	Dito -	Dito.

Khavns Cours d. 10 April		Hamborg d. 10 April	
à vista	213.	Paris . . 2 M. . . .	188½
Species	210.	Petersborg	9 13/32
Norske Sedler . .	153½	London	13 ß 11½
Svenske Sedler . .	45	K. S. . .	13.
		Amsterdam	35. 25/100
		K. S. . .	5/100

p 13 d.

a vue 215 %

Spt. 212.

2-4

1/2 & sucre blanc	1-2	
1/2 & manler	1-4	
3/4 sucre	2 -	
3/4 & manler	1-14	
A. Sucre eg	1-4	
	1-1-8	

202/96
18 2

note dictée par M. [illegible] le 11 9bre 1831

Le cours du change est établi chaque semaine à Elseneur par les Négociants de la ville ~~les~~ M. Dreyer en est chargé, et donne en cas de besoin les certificats. Le cours est formé d'après les changes de Hambourg — on tient ici le change un peu plus élevé ~~afin~~ pour parer à la fluctuation — Le Gouvernement a autorisé ce mode de procéder.

Il m'a assuré en même temps que ce qu'il m'avait dit précédemment était très exact, que M. Mure comptait les frais de service au cours d'Elseneur —

Mais il paraît qu'il n'a pas voulu m'écrire tout cela puisqu'il est venu lui même au lieu de répondre à ma lettre, par écrit comme cela semblait naturel.

583

Bourguemestre — M. Steenfeldt

comm. d'état
~~Juge Committee de~~

Juge et maître de
police — M. Knutzen —

membre de la
comm.on sanitaire —

membre de la
comm.on sanit. M. Lund, chef de la petite douane
(d'entrée)

id — M. Thomsen, commandant du vaisseau
de garde, changeant tous les ans

id — M. Sneedorff, inspect. de la rade

id. M. ~~le~~ Docteur Möller —

Il y a une 2.e comm.on sanitaire pour l'hygiène
de la ville composée des 5 membres
de l'autre comm.on plus de M. Steenfeld et
M. Hegert.

M. Copp, directeur de la poste

MM. Le Chambellan de Krogh — administrateurs de la
douane du Sund.

Id — id

Pedeck id. — id.

Bugge id. — id.
de Homming
 Sarmmerain

M. le capitaine de frégate ~~Smith~~, chef du pilotage

M. Meza, médecin
M. le g.al Ehlers, g.al comm.t Gothenburg
G.al Voigt, comm.t le régiment

M. Veisse, traducteur de la douane du Sund
p. tome —

3 deux 3 marks

8-72
2-70
21 60

Tiré du Dagen

			Rb. d. th		hectolitre		
froment	(hvede)	la tonne	8-72	-	16-88	sans variation	
seigle	(Rug)	id	6-80	-	13-17	en hausse	1-11
orge	(Byg 2 radet)	id	3-64		7-7	sans variation	
avoine	(Havre)	id	2-40		4-66	baisse	" 16
Pois	(Ærter)	id.	7 "		13-50	idem	" 96

2eme partie du tableau

16
7
23

tiré d. handels = og = industrie-tidende

Provincial-Lexicon over Danmark par Chr. B. Jensen. Odensee 1,830

585

Elseneur (Helsingoer) ville maritime et de commerce située au nord est de la Sélande (Sjelland), sur ~~Ol~~ le Sund (Oresund), au 56°.2'17". de latitude, à 3 Milles de Hillerod, 6 de Copenhague (Kjobenhavn), 1 d'Helsingborg en Suède. La distance entre le point extrême (yderste Punkter) du port d'Elseneur et du port d'Helsingborg est de 7,395 aunes suédoises ou 6990 1/3 aunes danoises (1) (dansk alen). A l'endroit le plus étroit ~~et Ola~~ depuis Steenkaller jusqu'à l'extrémité de la forteresse de Kronborg, le Sund a 6665 aunes suédoises ou 6300 265/932 aunes danoises (2). ~~Ces~~ Le nombre des navires qui passent ~~annuellement~~ le Sund est d'environ 13,000 par an; il s'est élevé a 13,258 en 1828. Ils doivent payer un droit de douane à la chambre de douane ~~d'Oresund~~ du Sund (Oresunds Toldkammer), qui a été construite en 1742. La ville a deux paroisses ou cures (Sogn), St Olai et Mariæ. La première est très grande et ornée d'une tour élevée et d'un magnifique (prægtig Altertavle) depuis 1664. Le chœur (Choret) est entouré de

76 colonnes en cuivre (Messingpiller). Dans cette église est enterré le célèbre Hans Rostgaard (1) L'église de Marie (Mariæ), où l'on prêche en allemand dans la matinée ou avant midi (Formiddagen), a un beau (Spir). Dans cette église est depuis 1517 la tombe de la célèbre Dyveke. Avant la réforme il y avait 4 couvents, parmi lesquels on distinguait celui des Dominicains fondé en 1242. Dans le batiment de ce couvent il y a maintenant l'école savante ou latine (Lærde Skole). Dans la ville il y a un grand hopital, pour 96 pauvres et une maison de pauvres, (Fattighuus) avec un local pour le travail (Arbeidsanstalt) et l'hopital des malades du Sund, (Oresunds Sygehospital) que l'on compte parmi les meilleurs en Danemark. Les plus belles rues sont: St Annægaden, Steengaden et Strandgaden. Les armes de la ville sont un vaisseau. Avant Eric de Poméranie (Erich af Pommern), ce n'était qu'un hameau de pêcheurs appelé Kroden et il obtint de ce roi en 1425 les privilèges de ville marchande

(Kjöbstädprivilegier). La ville a environ 600 (Gaarde) et maisons et 7,000 habitans qui vivent en partie du commerce et de la navigation et en partie (af Agerbrug.) La superficie (arealet) des terres attribuées (tilligende) à la ville est d'environ 1,500 tonnes (~~tonder~~) de terre. (1) celles qu'on appelle (Indmarksjorder) lesquelles appartiennent en partie à des particuliers et en partie à des fondations publiques, ont environ 485 tonnes de terre et ~~non~~ indivises partagées (udskiftede). 18 navires jaugeans ensemble 447 ½ last de commerce (2) appartiennent à la ville. Le port n'était jusqu'à l'année dernière que petit, mais sur. L'établissement fondation du nouveau port (Havneanlæg) qui coutera environ 90,000 Rigsbankdaler est commencé. Il contient en ce moment 50 navires et pour les recevoir, quand ils ne tirent pas plus de 16 pieds d'eau (3). Le plan ou les fondemens seront terminés en 1829, et on pourra bientôt y payer les dépenses faites: En avril 1829 lorsque le port était plein de navires à l'occasion de la prolongation de l'hiver, il ~~fut dépensé~~ rapporta chaque semaine en droits de port (Havnepenge)

de 1,200 à 1600 Rigsbankdaler argent.
par semaine. Près de la ville sur une
langue de terre, sont situés la forteresse
de Kronborg et le chateau de Marienlyst.
La ville est très ancienne, Déja en
1228 elle fut brulée par les partisans
de Marsk Stig (afbrændtes den
af Marsk Stigs Tilhængere). En
1311 et 1372 elle fut pillée et brulée
par les pirates Vendes (Vendiske
Søerøvere); elle a été surtout affligée
par de grands malheurs: Elle fut très
souvent réduite en cendres pendant les
guerres avec les villes anséatiques;
la peste y a régné 5 fois, la
dernière fois en 1711. Le 16e siècle
fut particulièrement fécond en
malheurs pour la ville: après avoir
été ruinée par des incendies en 1500; elle
fut brulée en 1522 par les Lubeckois,
prise en 1535 par
(i Grevens Feide) et visitée par la
peste en 1536 et 1583 (pendant la
peste de 1583, il mourut 1200 personnes)
Parmi les ouvrages imprimés sur la
ville on a: 1°. ~~L. Boesens~~ Description d'
Elseneur par L. Boesens, Aalborg
1757 (1) 2°. L'ami d'Elseneur,
par Fr. Thaarup, Copenhague 1818 (2)
Voyage de plaisir sur le Sund, par
J. L. Beekens, Copenhague 1822. (3)
On trouve aussi des détails sur Elseneur
dans le Manuel des Voyageurs par
E. H. Tregder Copenhague 1824. (4)

---

(1) Helsingoers Beskrivelse
(2) Helsingoers-Vennen
(3) Lystreise over Sundet
(4) Haandbog for Reisende

Explication

Consuls

C. Sicilien (Clark)
E. Belge (Lepelley)
H. Russe (Ebeling)
L. Anglais (Macgregor)
L. Hanovrien (N. Fenwick)
L. Brésilien (M. Löbel)
Q & d. Suedois et Norwegien (Ahman)
Q. Portugais (Vidal)
W. Pour Hambourg, Lubek et Brêmen (J. C. Dreyer)
X Mecklembourgeois (C. Massonneau)
Y. Autrichien (L. Lindberg)
Z. Prussien (Forkenbeck)
Æ. Hollandais (P. van Aller)
a Etats unis et Oldenbourgeois (J. Ellah)
e Français (J. B. M. A. D. de la Roquette)
Espagnol (Badin, à Lindergaden No. 507)
Prussien (Vce Consul Sutting Allée No. 102, 103 & 104)

Expéditeurs de Navires. –

A Major Wright & Co.
B. Chapman Brown & Co.
C. Clark & Norrie
D. C. Mehrens Ve. & fils
E. Lepelley & Marcussen
G. Arent van Deurs & Co.
K. N. Liebman
L. Nicol. & Charl. Fenwick & Co.
M P. Kirck.
N. Mullens Knox & Howden.
O. Brown & Beird.
P. Louise Holm Ve. & Co.
U. Hans Nicolai Hansen
V. N. Kragh.

Expéditeurs de Navires. –

W. J. C. Dreyer
X Charl. Massonneau
Y. L. Lindberg.
Z H. Petit & Co.
Æ van Aller & Co.
Ö. ~~Lat~~ H. A. Salbitzer Ve. & Co.
a Belfour Ellah, Rainals & Co.
b. Adam Gradman & Gloerfeltt
c Isaac Polsen
d. Ahman & Co.

Chefs d'auberges de Capitaines.

F. Lundwall.
I. Ove. E. Galschiött
M. S. Kirck.
P. Roholdt (de zeven Provincien)
R. J. E. Bahrendorff (Stadt Wismar)
S. Morell.
T. Schierbeck
U. Hans Nicolai Hansen
V. N. Kragh (Stadt Embden)
W. J. C. Dreyer.

f. Fanal – g maison pour les commis de la S.^{ne}, auprès de la quelle les embarcations doivent aborder pour être retenues par les commis de quarantaine qui entrent cas leur fait signe. – hh Maison pour les commis de port des ~~x~~ maisons de commerce – i maisons des pilottes – k comtoir de la compagnie des bateliers – l. Escaliers d'où les les Cap.^{nes} ~~avec~~ ~~x~~ se rendent à bord avec leurs provisions 78 m.m.m. endroits pour tirer des effets – n Endroits pour le fournissage d'eau – oo. Maison pour les commis de la Douane d'entrée – p Fontaine – q ponts de débarquement pour les ~~nav.~~ ^{res} Cap.^{nes} qui doivent s'expédier, qui passent par r la maison de quarantaine, à s la Douane du Sud – t fontaine

Note. avec un fort courant du Sud les Cap.^{es}, qui sont à terre avec leurs propres canots pourront difficilement rammer jusqu'à ~~à~~ leur bord, à moins qu'ils ~~ne~~ ramment le long de la jetée méridionale du port et le rivage au Sud de la même, jusqu'à ce qu'ils arrivent plus au Sud qu'en travers de leurs navires à l'encre, ~~et~~ et alors ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ se dirigent vers ceux-ci.

588

Inventaire des biens des français décédés en Danemark

Voir: Etat civil des français

Steengade
Kornerup — fayence, porcelain, épiceries & draps, toiles, bas &
Eckart, — Id — Id —

Robertsen, ferblantier
Hilleroe, serrurier
Lorentsen, Boulanger (
, Boucher
Hannemann, Cordonnier,
Nygaard — id
Davidsen — tailleur

Steengade

Mrs Hte Petit et Cie - - - -	Mr Petit Ch. d. T. Mr Dreger C des V. A.
Mrs Ahman et Glörfeldt	Mr Ahman C. de S. Mr Glörfeldt
= Ve A. Gradman et fils	les deux frères.
= Major Wright et Cie - - -	Les deux frères
= Belfour, Ellah, Raynals et Cie.	Ve Belfour à copenhague Ve Ellah et son fils V. C. d'amerique et C. d'oldenbourg Mr Raynals C. G. d'amerique à copenhague.
= Charles Massoneau - - -	C. de M.
Lindberg - - - - - - -	V. C. d'Autriche.
Ve Thalbitzer et fils - - -	Mr Thalbitzer agent de Mr violal.
van Alber et Cie - - - - -	Les frères et l'ainé consul de Hollande.
J. Jochum - - - - -	seul
Ve Thouson & fils - - - -	

Strandgade.

A. van Deurs et Cie	Mr Borries Juting V. C. de Pr.
A. N. Kirck - - - -	seul.
Le Pelley et Marcussen	Le Pelley C. de Belgique. Marcussen.
N. C. Fenwick et Cie - - - -	A. Fenwick V. C. d'A a Cop. et C. d'Ha... C. Fenwick Löbel V. du B. Jacobsen.
Chapman et Brown	a partir du 1er Janvier 1831 Mr Brown ne fera plus partie de la maison et je ne sais quelle sera alors la raison.
Ve Mehrens et fils.	Mr Mehrens.
Gordon Norrie - -	Norrie Clarck V. C. de N.
J. Mullens, Knox et Howden	Ve Mullens et ses fils Ve Knox et ses enfants Mr Howden.
Brown et Burd - - -	l'un des deux est mort je ne sais lequel.
Ve Louis Holm et Cie	Ve Holm et son fils Mr Schierbeck.

Conrad Hansen - - - - il demeure je crois $\overset{\text{Broestrade}}{\text{Brönstrade}}$.

2
2
2
2
5
2
4
2
2
2
5
5
2
2
3
47
35
82

Notice sur Elseneur

Janvier 1833

530

En 1832 il est entré dans le port d'Elseneur

1º pour réparer des avaries:

6 navires anglais
4 hanovriens
2 hollandais
1 Français
1 Suédois

outre plusieurs petits batimens pontés et ouverts

2º Pour se soustraire à l'embargo anglais et français

6 navires hollandais qui y sont encore

3º avec des provisions de bouche, telles que beurre, farine fromage, langues et viandes fumées &c.; poisson sec et avec des blés, de la houille &c.

143 navires pour la plupart, petits sloops du Holstein dont la valeur de la cargaison varie de 1000 à 10,000 Rigsbankdaler.

En voyant un tel nombre de batimens chargés de comestibles, venir déposer leurs cargaisons à Elseneur, il est naturel de se demander, comment il a pu être avancé que cette ville n'a point de commerce, quand l'importation de pareilles provisions monte à elle seule à une somme d'environ 700,000 Rigsbankdaler?

Rien n'est plus vrai cependant que le manque absolu d'un commerce proprement dit; car non seulement ces batimens côtiers s'en retournent sur lest, mais leurs importations, beaucoup trop considérables pour une ville de 6,600 ames, ne servent qu'à alimenter un petit trafic, extrêmement lucratif, mais ne

subsistant que par les achats que font les Capitaines étrangers en passant le Sund. Ce trafic est tellement profitable qu'il entre pour beaucoup dans la solution d'une question qu'un grand nombre de personnes a dû se faire.

Comment une ville située au confluent de deux mers, là où 13 000 navires s'arrêtent chaque année, où des opérations de change doivent se faire pour plusieurs millions, comment se fait il qu'une telle ville n'a pas un commerce étendu, une industrie florissante?

Loin d'avoir tout cela, elle n'a ni bourse, ni agents de change, ni courtiers, ni dispacheurs, enfin rien de ce qui constitue une ville commerçante; elle n'a que son admirable situation. La raison en est: que les négociants, les expéditeurs se contentent de l'expédition et de l'approvisionnement de ces 13000 navires. Ont ils tort?

S'il vaut mieux se contenter d'un bénéfice sûr, n'exigeant qu'une avance modique de capital, à des bénéfices produits par des spéculations basées sur des calculs plus ou moins justes et demandant une mise de fonds considérable, la question doit se décider en faveur de la marche suivie par les négociants d'Elseneur.

Le payement tardif des droits du Sund ( ) et le remboursement immédiat avec une commission de 3 p% et un change toujours favorable ( ), garantissent un avantage qui n'est nullement à dédaigner. Mais

la fourniture de tout ce dont un capitaine peut avoir besoin lors de son séjour au Sund, compose un revenu bien autrement considérable et plus sûr encore. On peut calculer les droits d'entrée perçus à la Douane d'Elseneur à 30000 Rigsbankd. argent et les droits de transit à 8000 Rigsbankd. Ces derniers sont très modiques et se prélèvent presqu'entièrement sur des eaux de vie réexportées. Que l'on juge maintenant de la quantité de liqueurs spiritueuses réexportées. Voici un calcul approximatif qui pourra donner une idée du petit trafic d'Elseneur.

En admettant que des 13000 navires qui fréquentent ces parages, 10000 Capitaines seulement font leurs provisions ici (et il est bien rare qu'un seul débarque sans acheter quelque chose), on pourrait préciser leur dépense entière de la manière suivante:

Sur 10000 navires, on peut dire qu'il faut 2 ancres ( ) de Genièvre, Cognac & par chaque navire, ce qui fait 20,000 ancres d'eaux de vie pour la totalité, lesquelles calculées au prix moyen de 13 Rigsb. l'ancre font . . . 260,000

La consommation des spiritueux pour les marins qui accompagnent leurs Capitaines, peut être évaluée à . . .	5,000
2 ℔ de thé par capitaine, calculés modérément à 9 marks par ℔ ( )	30,000
15 ℔ de tabac par navire à 3 m.	75,000
Pour vêtemens, mouchoirs et autres petits effets, au moins . . .	15,000
Pour provisions fraîches, légumes &	100,000
	485,000

Le bénéfice net sur cette somme est au moins de 25 à 30 p% . Mais il s'en faut de beaucoup qu'il appartienne tout entier aux boutiquiers qui tiennent ces sortes d'articles, tels que bouchers, jardiniers &c. La plupart des négociants qui expédient les capitaines, ont des magasins fournis de tous les objets ci dessus mentionnés, de cartes marines, de télescopes, quadrans &c. &c. et la vente de ces nécessités, leur procure un bénéfice énorme. Il faut encore ajouter que plusieurs d'entr'eux tiennent auberge pour les capitaines et l'on sait que le marin, économe sur mer, est toujours prodigue lorsqu'il descend à terre.

Mais dira-t-on avec tant de branches lucratives, il faut qu'il y ait des millionnaires à Elseneur! Non, le nombre de ceux qui ont acquis de la fortune est extrêmement borné, tant la cherté est grande, tant le luxe principalement des parures absorbe les revenus des négociants qui dépensent en fêtes, en équipages, en dîners, pendant l'hiver souvent plus qu'ils n'ont gagné pendant l'été.

Cet état de choses a d'abord pour résultat une démoralisation dont l'étranger souffre le premier et qui en se répandant chaque jour de plus en plus, n'admet que peu d'exceptions honorables. Et puis cette manière facile de gagner une existence aisée, empêche les négociants de cette ville de profiter des moyens que la situation géographique d'Elseneur leur présente, pour y établir un véritable commerce.

Cette ville faite pour devenir un entrepot du commerce de la mer du Nord

592

et de la Baltique redeviendra un
village de pecheurs aussitôt que les droits
du Sund seront abolis, l'habitude et la
facilité joints aux gains du trafic tel
qu'il est produit à Elseneur, un esprit
d'apathie pour les progrès des arts,
necessaires à l'homme et pour toute
innovation dans les relations qui
vont de père en fils, un esprit
d'insouciance et d'obstination de laisser
les choses telles qu'elles ont été, dont les
suites ont déjà été vivement ressenties,
sans cependant produire aucun
changement lors que la guerre avec
l'Angleterre ou plutôt les hostilités
de cette puissance contre le Danemark
avaient momentanément suspendu
le payement des droits du Sund. Des
banqueroutes nombreuses s'en suivirent
et il est des maisons, qui n'ont pas
encore pu se relever depuis ce tems.

Ce petit exposé dans lequel d'autres
causes encore n'ont par été touchées
servira à prouver qu'il n'existe pas
à Elseneur de commerce proprement
dit.

Nota — Parler des prix de toute espèce
de comestibles et autres denrées qui
sont infiniment plus élevés à Elseneur
qu'à Copenhague où tous les marchands
de la première de ces villes s'approvis-
-sionnent, ainsi que la plupart des
habitans. Pourquoi?

État des droits, des déboursés publics et des impôts municipaux effectués et payés par la ville marchande d'Elseneur pendant l'année 1834 ; Les impôts payés à la Chambre du Baillage ne sont pas compris dans ce tableau

		Droits et impôts royaux		Impôts municipaux et autre impôts publics			
		Argent		Argent		Papier	
		Rigsdaler	Sk	Rigsdaler	Sk	Rigsdaler	Sk
1°	Impôts sur les constructions	8714	43	"	"	"	"
2°	Droit de rang et d'emploi	1861	8	"	"	"	"
3°	Frais de délinquent et libres voyages	"	"	"	"	730	82
4°	Impôt de médecin et de Chirurgien	"	"	39	64	"	"
5°	Rentes à payer à la banque sur des maisons ou des terres	1953	90	"	"	"	"
6°	Les dépenses de la ville :						

		Argent		Papier	
		Rigsdal	Sk	Rigsdaler	Sk
a	Droit de lanternes et de pompes d'incendie	2234	41	"	"
b	Gages des crieurs de nuit	1389	21	"	"
c	Droit de pavage	600	"	"	"
d	Droit de routes	"	"	1203	36
e	autres dépenses ordinaire et extraordinaire	3150	32	"	"

		Argent		Argent		Papier	
	(6° total)	"	"	7373	94	1203	36
7°	Pour les pauvres	"	"	"	"	8579	77
8°	Écoles	"	"	"	"	1386	64
9°	Accoucheuses	"	"	"	"	"	"
10°	Logement de soldats	"	"	6912	60	"	"
	Logemens de soldats mariés	"	"	2192	"	"	"
	Il faut remarquer que les personnes qui ont des soldats à loger sont tenues de leur payer ce qu'on appèle <u>service</u>, c. à d. 7 Rigsd. 3 mark par an par chaque soldat.						
11°	Contingent d'incendie pour une année, jusqu'au 1. Octobre 1834	"	"	"	"	4259	17
12°	Argent pour les prêtres conformément au rescrit du 1. Septembre 1819	"	"	1326	16	"	"
	Totaux	12529	45	17844	42	16153	84

Compte général

de la caisse d'épargne d'Elseneur et de ses environs pour l'année 1832.

537

Recettes

	Rigsdaler	Skilling	Rigsdaler	Skilling	Papier Rigsdaler	Papier Skill.	Argent Rigsdaler	Argent Skill.
1°. sur le Compte des intéressés :								
a. suivant le Compte pour 1831	31,797	30	29,960	47				
b. du 1er Janv. au 31 Décembre 1832, on a déposé dans la Caisse	15,816	49	12,876	31	47,613	79	42,836	78
2°. Le fond de la Caisse d'épargne :								
a. d'après le Cte au 31 Xbre 1831	38	66	35	54				
b. rentes de la Caisse royale :								
au terme du 11 Juin 1832	809	86	760	46				
id id " 11 Xbre id	883	52	859	13				
c. pour livres de Compte	8	80	"	80	1,740	92	1,656	1
Somme totale :					49,354	75	44,492	79

Dépenses.

	Rigsdaler	Skilling	Rigsdaler	Skilling	Papier Rigsdaler	Papier Skill.	Argent Rigsdaler	Argent Skill.
1°. Payé aux intéressés sur l'argent qu'ils ont déposé dans la Caisse en 1832					10,876	16	6346	90
2°. on a payé sur le fond de la caisse d'épargne :								
a. rentes	49	90	13	57				
b. il a été payé aux intéressés au terme du 11 Juin	289	82	104	40				
" " " 11 Décembre	365	33	107	82				
c. differens frais	239	87	200	-	945	4	425	83
3°. Le capital actuel sur le compte des intéressés est de	36,737	63	36,489	84				
Les rentes qui n'ont pas été perçues par les intéressés seront placées sur leur compte comme capital, savoir :								
pour le terme du 11 Juin 1832	329	23	509	93				
" " " 11 Décem. id	432	75	596	12				
Solde (surplus) de la Caisse d'épargne	33	90	124	5	37,533	55	37,[illegible]20	2
Sur cette somme il y a dans la caisse royale, qui paye des intérêts, un Capital de	37,500	"	37,500	"				
surplus (solde) de la Caisse	33	55	20	2				
	37,533	55	37,520	2				
Somme totale					49,354	75	44,492	79

pour l'année 1833.

Recettes

	Rigsdaler	Skilling	Rigsdaler	Skilling	Papier Rigsdaler	Papier Skill.	Argent Rigsdaler	Argent Skill.
1°. Sur le Compte des intéressés :								
a. suivant le compte pour 1832	37,499	67	37,595	93				
b. du 1er Janv. au 31 Décemb. 1833, on a déposé dans la Caisse	8,895	33	5,289	12	46,395	4	42,885	9
2°. Le fond de la Caisse d'épargne :								
a. d'après le Compte pour 1833	33	84	124	5				
b. rentes de la Caisse royale : au terme du 11 Juin 1832	890	72	901	33				
" " " 11 Decemb. id	966	73	903	81				
c. pour livres de Compte	8	16	1	16	1,847	73	1,930	39
Somme totale :					48,242	77	44,815	48

Dépenses

	Rigsdaler	Skilling	Rigsdaler	Skilling	Papier Rigsdaler	Papier Skill.	Argent Rigsdaler	Argent Skill.
1°. Payé aux intéressés sur l'argent qu'ils ont déposé dans la Caisse en 1833					10,748	44	4,390	17
2°. Il a été payé sur le fond de la Caisse d'épargne :								
a. Rentes	19	39	7	2				
b. On a payé aux intéressés : au terme du 11 Juin 1833	361	41	181	30				
" " " 11 Décemb. id	367	21	158	63				
c. frais divers	222	18	212	"	970	83	558	96
3°.[1] Les rentes qui n'ont pas été recouvrées par les intéressés seront placées sur leur Compte comme Capital, savoir :								
pour le terme du 11 Juin 1833	355	44	537	74				
" " " 11 Dec. id	350	83	577	30				
Solde de la Caisse	170	55	256	32	36,523	46	39,866	32
Sur cette somme il y a dans la Caisse royale un Capital à 4 p. Cent	34000	"	37100	"				
" " 3 id	2500	"	2300	"				
Solde de la caisse d'épargne	23	46	466	32				
	36,523	46	39,866	32				
					48,242	77	44,815	48

Erreur

[1] oublié à mettre la phrase et la somme ci après :

3°. Le Capital actuel sur le Compte des intéressés est de | 35,146 | [illegible] | 38,494 | 83

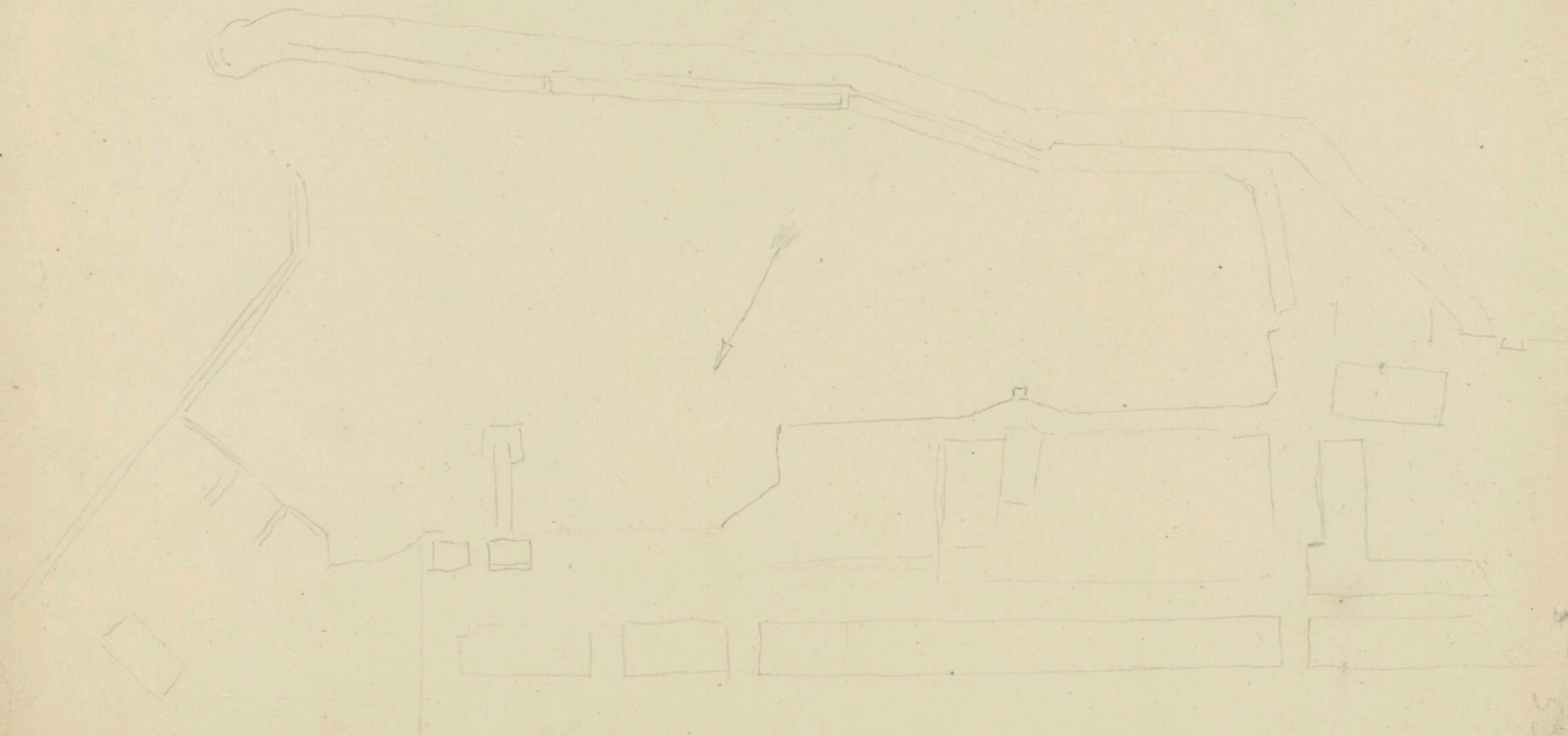

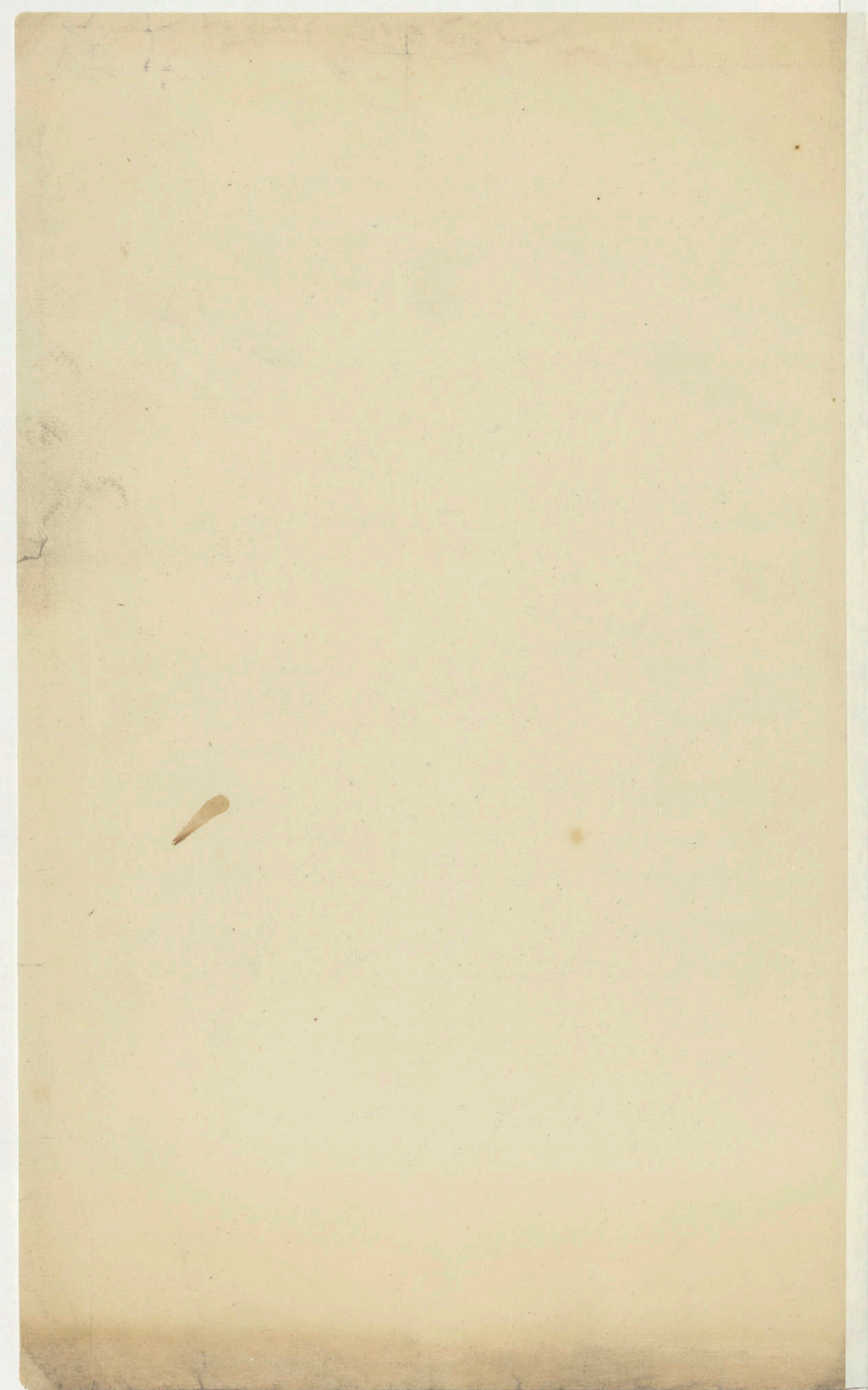

600

PORT D'ELSENEUR.

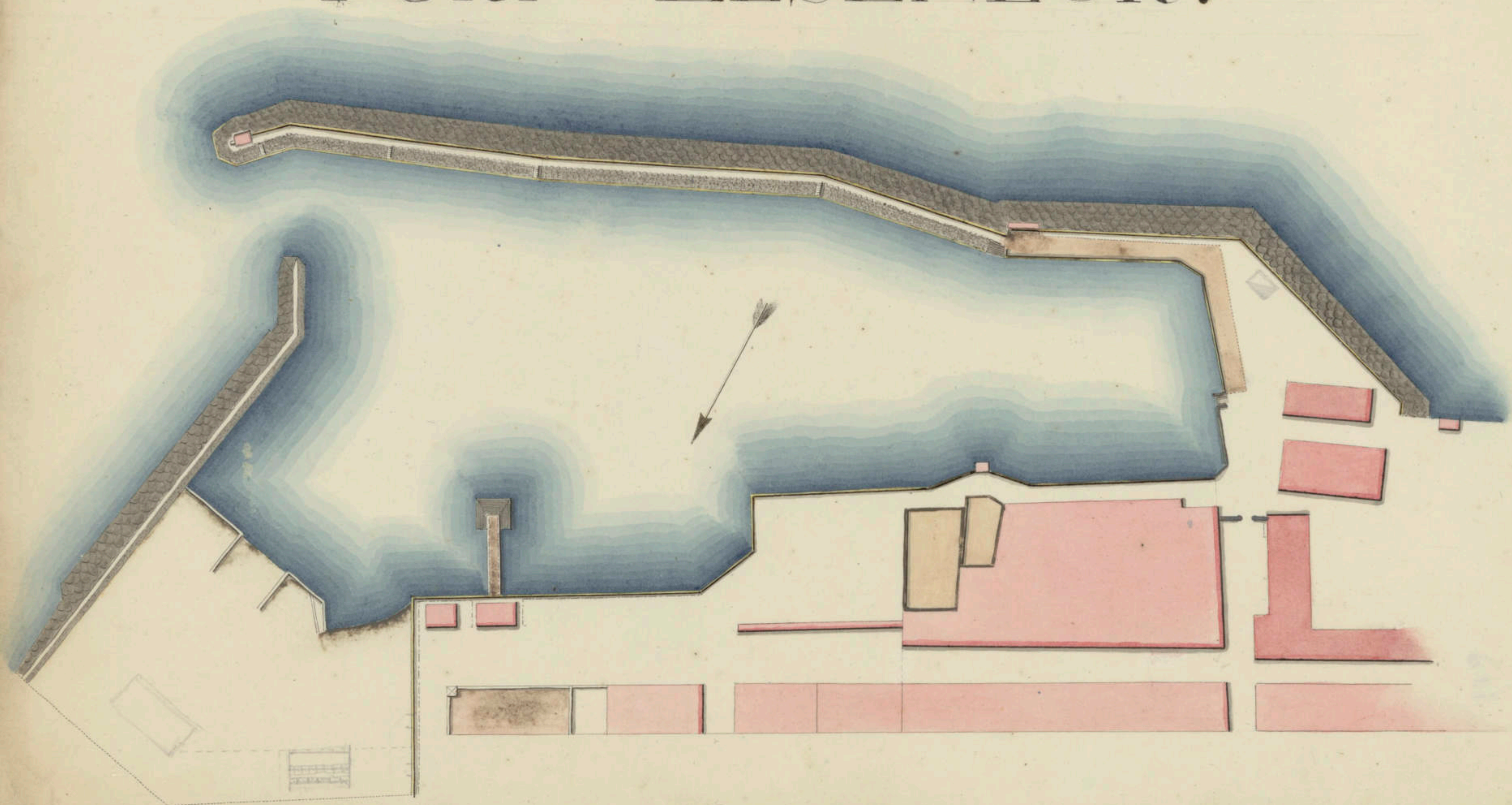

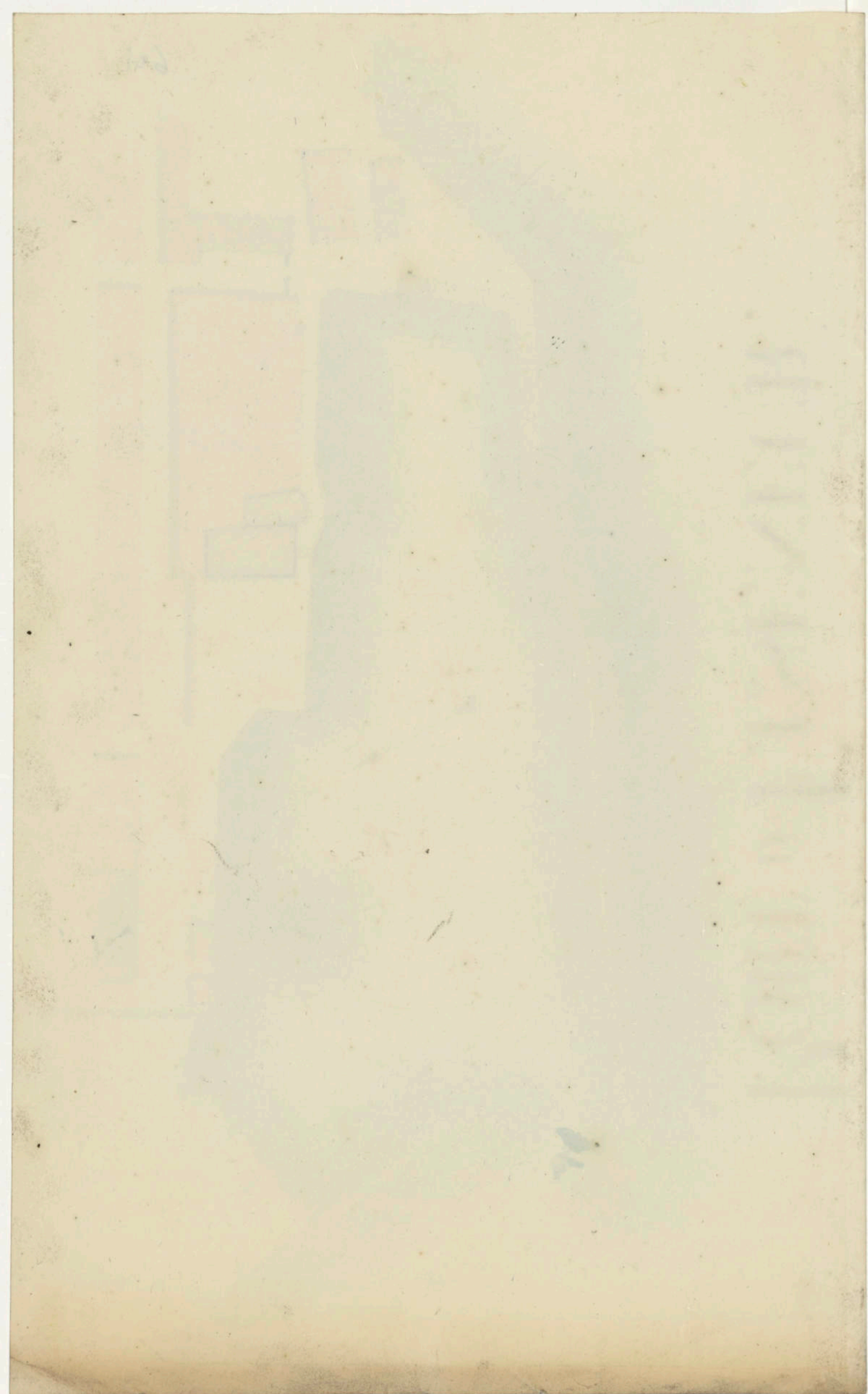

Flekkefjord 15 janvier 1839

607

Monsieur

J'ai l'honneur de vous accuser reception de votre lettre du 18 Septbre dernier.
Vous me demandez de vous envoyer une empreinte du sceau de Flekkefjord. Cette ville, Monsieur, n'a point de sceau, ni d'armes, n'ayant pas son propre administration, mais dependant de la ville de Christiansand.
Le compte annuel des recettes & depenses de Flekkefjord dont vous desirez une copie, j'ai l'honneur de vous l'envoyer ci-inclus.

J'ai l'honneur d'être Monsieur, Votre tres humble, tres obeissant serviteur

Anders Beer

A Monsieur
Monsieur de la Roquette
Consul de France en Norvège –

Copie du compte
des
Recettes & dépenses de la ville de
Flekkefjord pendant l'année 1838.

Recettes:

Taxe des pauvres . . .	frcs 4000.
" d'école . . .	600
" d'incendie & de garde de nuit	600 —
" de sage femme . . .	100
Le salaire de l'agent de police	150
d° — des maître d'orgue	300
dépenses éventuelles . .	385
Contribution à la ville de Christiansand .	500
Total	fcs 6655.

au Spd. 1327, qui
sont repartis sur les habitans qui ne
soient pas jugés pauvres —

Anders Bie

particulière

A Monsieur

Monsieur de la Roquette

Consul de France en Norvège

Sandeffjord le 1 Octbre 1838.

605

Monsieur,

Conformément à votre très honorée lettre du 18 Septbre, je remets aujourd'hui mes états de recettes et dépenses pour le 3me trimestre à Mr Hoskjer à Christiania. —

Ci-inclus vous trouverez, Monsieur, une impreinte des sceaux de Laurvig & Sandeffjord, qui ne contiennent pas d'armes, mais un hêtre, dont on ne trouve pas de bois en Norvège, que dans le comté de Laurvig. —

Les recettes et dépenses de la ville de Sandeffjord ont été:

En 1836

Recettes Spd. 1623 = 73s Dépenses Spd. 1414 = 91s. —

En 1837. —

Recettes Spd. 1625 = 38s Dépenses Spd. 1410 = 38s

En espoir, Monsieur, que vous avez trouvé votre famille en bon santé, j'ai l'honneur de me signer avec beaucoup de considération

Votre bien devoué serviteur

Niels Fridr. Hauff

A Monsieur
Monsieur De la Roquette
Consul etc
à
Paris. —

BIBLIOTHÈQUE SAINTE GENEVIÈVE SG

À Monsieur

Monsieur De la Roquette

Consul &c.

Particulière

Paris

607

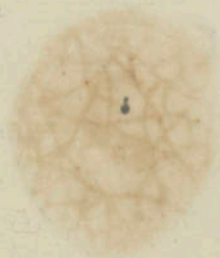
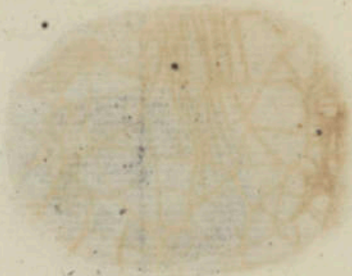

Gfenser-Kloster y Lllen
le 29 Decemb. 1838.

Il aurait été mon devoir depuis long temps de vous envoyer les comptes en recettes et en dépenses de la Ville de Lllen pour 1836 & 37 ainsi que une empreinte du sceau de la Ville et je suis fâché de ne le pouvoir faire qu'à la moitié, c'est à dire les comptes pour 1837.

Vous trouverez alors ici en Extrait de:

N.° 1. Compte de la caisse commune de la Ville
" 2 — " — " — " — des Pauvres — "
" 3 " " " de l'Eglise — "
" 4 " " " des rües — " — "
" 5 — " " " des Services actuelles — "
" 6 " " " de l'école — " —
" 7 " " " des lanternes — "

et si vous le souhaitez je vous en procurerai des extraits égaux pour cette année. —

Les figures dans le sceau signifient:

1 Les deux arbres sont 2 grands sapins placés sur les frontières de la ville; [illegible] à present

il n'en reste qu'une qui est sur la route a Topsin, une des promenades favorites dont l'environ

2 Les deux figures a côté des arbres sont des pieces de boi dont on se serve pour aller sur la neige. Dans la langue norvegienne ils s'appelent "Skie" et il est presque sans doute que la ville a obtenu son nom de cet espèce de soulier. 2

3 Le baton au milieu est necessaire pour se tenir debout.

Cet explication, quoique peu complète, vous interessera.

Agreez, Monsieur, l'assurance de mes sentiments distingués

[illegible]

Slien le 20 Sept. 1838

610

Monsieur!

Mon silence a été occasionné par mon absence pendant 4 semaine. — J'ai reçu par le courrier ce matin votre honorée du 18 courant, et observe votre depart pour la France et que Mr. Hoskier vous remplacera pendant votre absence. —

J'aurai le plaisir de vous envoyer entre Mr. Hoskier dans peu de jour l'emprunte de la ville de Slien, aussi que un compte rendu de la ville de Slien aussi que un compte en recette et en depenses de la ville pour 1837 mais le "Regnskab" pour 1836 est a present chez le Departement de la Revision et je doute dans pouvoir procurer un extrait ou copie. — Maintenant je l'essayerai. —

Recevez Monsieur! l'assurance de mon estime parfaite et en vous souhaitant un voyage agreable, je me recommend comme

Votre serviteur obéi

Hans Cappelen

611

Monsieur de la Roquette
Chevalier, Consul General
de France

f.   Christiania

612

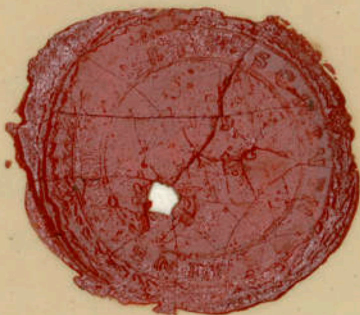

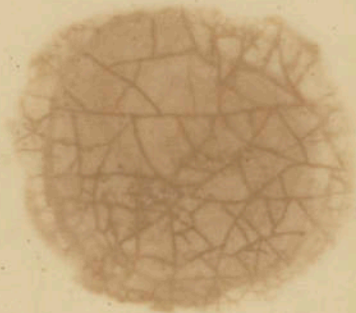

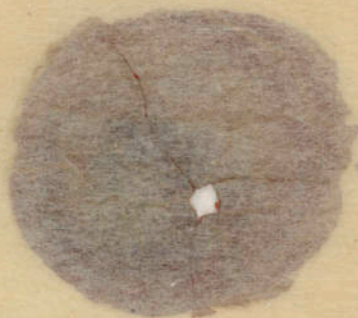

613

613

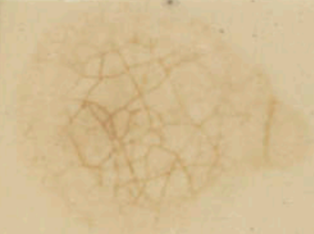

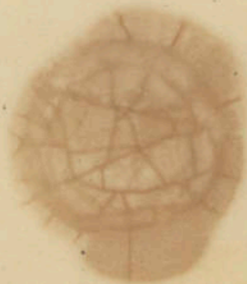

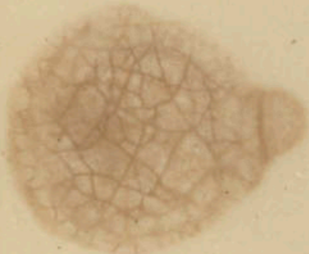

1

614

Stavanger

BIBLIOTHÈQUE SAINTE GENEVIÈVE

Stavanger 12 Novembre 1858.

656

Monsieur de la Roquette Consul de France

En réponse de votre très estimée lettre du 19 Septbre d[erni]er, j'ai l'honneur de vous envoyer ci-joint les renseignements désirés concernant l'école latine de cette ville. A l'égard les écoles publiques elles sont dans un misérable état, mais dans ce moment on travaille d'en fonder de nouvelles. Dans cette ville il y a 5 écoles bourgeoises pour les garçons qui contient 30 à 35 élèves chaque et pour les filles il existe plusieurs.

J'ai l'honneur d'être avec la considération la plus distinguée

Votre très humble serviteur

B. M. Rosenkilde.

Monsieur

Monsieur de la Roquette

Rue de Fleurus.

617

SIGILLVM CIVITAT STAVANG

BIBLIOTHÈQUE SAINTE GENEVIÈVE
SG

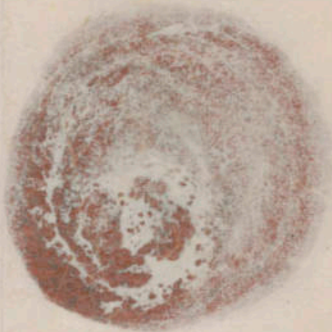

Trondhjem - Norvège

618

Norvège

620

Trondhiem

Christiania le 16 Aout 1838

622

Messieurs

J'ai lu comme vous dans le Journal des Débats le prétendu compte rendu de ce qui s'est passé à Trondhjem pendant le séjour que j'ai fait dans cette ville avec les membres de la commission scientifique chargée de la noble mission d'explorer le Spitzberg et les parties septentrionales de la Scandinavie. Comme vous je trouve cet exposé, malheureusement reproduit dans la gazette Suédoise Spegel du 9 Aout 1838 N° 32, aussi ridicule qu'inconvenant; et puisque vous en appelez à mes souvenirs et que vous invoquez mon témoignage je n'hésite pas à déclarer ici qu'il est complètement contraire à la vérité. Quel en est l'auteur ~~[illegible]~~ de cette ~~[illegible]~~ phantasmagorie, je ne saurais l'imaginer. Mais comme il parle d'une illumination générale de la ville de Trondhjem à une époque de l'année pendant laquelle la nuit était aussi claire que le jour et pendant laquelle par conséquent toute illumination aurait été à peu près impossible, je dois supposer qu'il ne se trouvait pas, ou plutôt qu'il n'est jamais allé à Trondhjem. Quel qu'il soit au surplus, ce n'est certainement pas un ami des français; et je ne puis me rendre raison des motifs qui l'ont déterminé à écrire tant de balivernes et de fanfaronnades absurdes qui ne doivent exciter ~~méritent~~ d'autre sentiment que la pitié. Je plains les rédacteurs d'un gazette aussi estimable que le Journal des débats de s'être laissés ainsi mystifiés, et d'avoir permis l'insertion dans leur feuille d'un article non seulement mensonger, mais qui présenterait notre caractère national sous de fausses couleurs, si quelques phrases d'un anonyme pouvaient exercer la moindre influence sur des esprits réfléchis qui ne connaîtraient pas personnellement les français.

A Messieurs les Rédacteurs du Constitutionnelle à Christiania

Avant d'avoir lu le Constitutionelle j'avais prévenu vos desirs
en écrivant (au rédacteur du) Journal des débats pour lui faire connaître avec
franchise la vérité, ainsi que mon opinion sur l'article qui vous
a si justement blessés, et je me plais à croire qu'il aura égard à
mes observations.

La meilleure réfutation des graves erreurs rapportées par le
journaliste français est, ce me semble le simple récit des faits
qu'il a dénaturés.

Je suis arrivé à Trondhjem, comme vous le savez, avant la
Corvette française la Recherche. Dès que j'ai été informé qu'elle
était en vue j'ai cru devoir aller au devant d'elle avec deux bateaux
dans lesquels M. Garmann, mon vice consul, ainsi que tous les
membres de l'expédition qui se trouvaient à Trondhjem, norvégiens
suédois et danois, ont bien voulu se réunir à moi. Un troisième
bateau nous accompagnait avec une vingtaine de musiciens de
la Garnison que M. le Général Hegermann, chef de la brigade
d'infanterie de Trondhjem et commandant militaire de cette
place avait eu l'extrême bonté de mettre à ma disposition; et
qui jouaient alternativement, suivant le desir que j'en avais
exprimé, les airs nationaux de Norvège et de France. L'un de
ces bateaux, celui que je montais, avait au haut de son mat
le pavillon tricolore, mais le pavillon tricolore seul. Après
avoir jeté l'ancre, la Corvette a salué la forteresse de Munckholm
de 21 coups de canon qui lui ont été rendus coup pour coup,
suivant l'usage. Rendus à terre j'ai présenté immédiatement
M. Gaymard et le commandant de la Corvette à M. le Stiftamtmand
Riis, à M. le Général Hegermann et à quelques autres autorités
supérieures. J'ai réuni ensuite dans un banquet improvisé tous
les membres de la commission français et étrangers, le commandant
de la Corvette, ceux des officiers qui n'étaient point indispensables
à bord, ainsi que mon Vice Consul. Le lendemain, (tous) en corps
que nous avons visité ~~toutes~~ ~~les~~ (M. l'Evêque Bugge) ~~ainsi que~~ (M. le Stiftamtman Roll, ainsi que les autres) autorités du Stift, de même que
M. le Recteur Bugge, Président de la société des sciences, M. le Stiftsprovst
Kaurin, et

M. l'Amiral Müller, momentanément en ville, et qui a bien voulu donner, avec son extrême obligeance ordinaire, sur la navigation du Nordland et du Finmark que peu de marins connaissent aussi bien que lui, tous les renseignemens que le commandant de la Recherche a desiré. M. le Stift amtmand avait déjà donné un grand diner à tous les membres de la commission qui se trouvaient à Trondhjem; après l'arrivée de la Corvette, il en a donné ~~depuis~~ un second dans lequel nous étions tous invités. M. le Général Hegermann, M. le Recteur Bugge, M. le V. Consul Garmann et plusieurs autres en ont fait autant. Je dois le dire avec vérité chaque jour a été un jour de fête. Il est impossible d'avoir été accueilli avec plus de prévenance et de cordialité que nous l'avons été (par les autorités et les habitans de Trondhjem; ils se sont tous empressés de nous rendre tous les bons offices qui dépendaient d'eux, et le souvenir de leur ~~& le souvenir de cette bonne~~ aimable et affectueuse réception ne s'effacera jamais de ma mémoire, pas plus que de celle de mes compatriotes.

Voilà Monsieur, les faits tels qu'ils se sont passés; tout ce qu'on y a ajouté en faux (erroné), ~~et~~ n'a pu être rêvé que par une imagination en délire, et ne mérite pas une spéciale et sérieuse réfutation.

J'ai l'honneur de vous offrir, Messieurs, l'assurance de ma considération très distinguée

de la Roquette

Consul de France en Norvège.

Norvège

Trondhiem 629

Trondhiem gamle Stads Seigl

(Danske - Magasin t. V P. 353)

Spegeln.

No 32. Torsdagen den 9 Augusti 1838.

Denna Tidning utkommer hwarje Torsdagsafton, och kostar, för innewarande år, 3 R:dr B:co, hwilka erläggas, i Landsorterna å Postkontoren, i Stockholm i Lundeqwist & Comp. Boklåda, der tidningen hemtas. Bref mottagas genom Posten eller å Boklådan, under adreß: Redaktionen af Tidningen Spegeln, Stockholm.

Stockholm. H. M. Konungens helsa är nu så fullständigt återwunnen, att inga äfwentyrliga följder befaras, hwilket närmare inhemtas af följande officiella Läkarebulletin: "I går e. m., på 31:sta dygnet eft r det olyckliga fallet, gjorde H. M. Konungen Sin första utfart i wagn, utan att Hans Maj:t derwid rönte något lidande i den skadade axeln. Då Hans Maj:ts helsa äfwen i öfrigt fortfar att wara efter önskan, äger man full anledning hoppas, att, med iakttagande af nödig försigtighet och förbandets bibehållande ännu någon tid, inga swåra olägenheter skola wara att befara af den wåda till lif och lemmar, som wid olyckshändelsen den 6 sistl. Juli hotade wår älskade Monarks dyrbara Person.

Er. af Edholm."

= H. M. Drottningen bewistade i Söndags en större middag hos D. K. H. Kronprinsen och Kronprinseßan på Drottningholm.

= H. M. Drottningen gaf i Måndags en större middag på Rosendal, hwilken af D. K. H. Kronprinsen och Kronprinseßan bewistades.

= H. K. H. Kronprinsen har under den förslutna weckan behagat personligen besöka de här garnisonerande landtregementerna i deras kaserner, nämligen Lifregementets Grenadiercorps och ena bataljonen af Upplands Regemente i Norra Kasernen på Ladugårdslandet och förra Brandelska sockerbruket wid Tyskbagarbergen och den andra Upplandsbataljonen i Södra Kasernen på Södermalm. H. K. H. har likaledes tagit personlig kännedom om Serafimersordenslasarettet och derwarande sjukwårdsanstalter samt besett samtliga sjuksalarne derstädes Wid deßa besök war t. f. Öfwerståthållaren följaktig.

= Arméens Fullmäktige komma nästa år att hålla en urtima sammankomst för att öfwerlägga och besluta om nedsättning i räntan för lån från Arméens Pensionskaßa samt Enke- och Pupillkaßa, mot inteckning i fast egendom.

= Ett nytt kronoångfartyg, om 14 hästars kraft, kommer att byggas för Carlskrona stations räkning. Det skall användas till större transporter emellan stationernas särskilda etablißementer och till öfning i behandlingen af dylika fartyg.

= Friherre Berzelius har blifwit utnämnd till Riddare af Preußiska Röda Örnsorden i 2:dra klaßen.

= Den i föreg. Nr omnämnda Naturalhistoriska Föreningen i Dalarne har till Ordförande walt Profeßor Sefström, till Skattmästare Brukspatronen C. P. Bergsten och till Sekreterare Häradshöfding Kroningsswärd, bekant genom sina geologiska och naturhistoriska skrifter.

= Chefen för Topografiska Corpsen har fått befallning att afresa till Skåne i och för den förbindelse emellan de Swenska och Danska Topografiska arbeten, som der förehafwes och hwarmed Swenska och Danska Topografofficerare äro syßelsatta. Något följande år kommer det öfwer Swerige uppmätna triangelnätet att från Wermland utwidgas till Kongswinger och derigenom förenas med den Norska triangelmätningen, så att de tre astronomiska hufwudpunkterna i Skandinavien — Stockholm, Christiania och Köpenhamn — äfwen blifwa trigonometriskt förenade. Öfwer Finland är det Swenska triangelnätet redan förbundet med det Ryska, som sträcker sig från Torneå genom Finland kring Östersjön till Lithauen; ett annat från Atlantiska hafwet öfwer Tyskland till det Adriatiska, förenar detta med det Danska och Franska. Ändamålet härmed är icke blott att lemna grunder och kontroller för kartewerken öfwer samtliga länderna inom Europa, utan äfwen att, genom längre latituds- och longitudsbågars mätning, med möjligaste rigtighet till siffran bestämma jordklotets figur, hwarwid de i sednare tider frambragta instrumenternas fulländning medgifwa en noggrannhet, som förut icke warit att påräkna.

= En del af Stadens häkten har besökts af den nye t. f. Öfwerståthållaren, som berättas ärna granska de öfriga på samma sätt.

= Öfwerståthållaren har nu till klockan 11 på aftonen utsträckt medgifwandet för Hufwudstadens inwånare att wistas ute på gator och allmänna promenader utan erinran af patruller och polisbetjening.

= Ett annat blad har uppgifwit, att rapport om Hr Crusenstolpes förflyttning till Waxholms fästning icke ännu sistl. Söndag hade ingått till Fångstyrelsen. Wi hafwa ej haft tillfälle att närmare undersöka denna omständighet, men ej heller sett någon upplysning deröfwer i det officiella bladet. Under tiden berättas att både Hr Crusenstolpe och hans Fru bewakas af en artillerist hwar gång de träda utom fängelsets murar på fästningsgården, att all gemenskap med främmande är dem afskuren, och att det till och med i Kommendantens närwaro ej medgifwes någon att samtala med dem. Deßa uppgifter, ingenstädes motsagda, hafwa förskaffat större uppmärksamhet än annars skulle warit händelsen, åt wißa uttryck af Hr Georg Swederus i hans nyligen utgifna bok med den Crusenstolpiska titeln "Ställningar och Förhållanden" men den Swederiska bititeln, "efter den 19 Juni", och som redan torde wara så allmänt bekant som Författaren lärer önskat. Bland annat, som i denna bok insinueras om Hr Crusenstolpe, är nämligen äfwen, att "sjelfwa hans nu påkomna ömhet "för hans aktningswärda Fru, ger honom ett säkert "medel i händerna att från sitt fängelse utsända öf"wer sitt gamla fädernesland och deß individer all den "moraliska styggelse, som kan födas i ett wilseledt "menniskohjerta", och widare att fången redan nu är högst farlig, men måste bli det ännu mera, när han åter slipper ut ur sitt fängelse. Den förra af deßa förespeglingar innebär att Frun skulle tjena Hr Crusenstolpe till budbärarinna för hwad han kunde skrifwa under sin fångenskap och den wore högst ändamålsenlig att, under en regim som wille lyßna dertill och handla derefter, inskränka fångens belägenhet ännu ytterligare; den sednare åter . . . men derom må Hr Swederus afgöra med sitt eget samwete. Han låter, i förening med deßa och andra dylika insinuationer, förstå någonting om sitt mod att framställa dem, och wi ha äfwen hört mången medgifwa att icke så ringa af denna egenskap erfordras, för att på sådant sätt yttra sig öfwer en så inspärrad fånge.

Detta är hwad wi hört. För egen del uppfordras denna artikels författare, af sanning och pligt, att här tillägga några ord deßutom. Han wet nämligen åtskilligt mer om Hr Crusenstolpes karakter, än Hr Swederus troligen kan weta; han äger derom all den kännedom, som gemensamhet i födelseort, uppfostringsställe och tjenstemannastudier, jemte bekantskap från ungdomen och wänskapligt omgänge sedermera, möjligen kunna förskaffa. I grund af denna kännedom anser han sig uppfordrad till den offentliga forklaringen, öfwer åtminstone en af Hr Swederi insinuationer eller den om Hr Crusenstolpes "nu påkomna ömhet för sin Fru": att Hr Crusenstolpe aldrig upphört att erkänna detta werkligen "aktningswärda" fruntimmer för sin sannaste wän, för ett ideal af qwinna och maka, och att han alltid omtalat hennes egenskaper med den synbara rörelse, som endast en sann tillgifwenhet kan röja. Mot deßa ömsesidiga känslor och åsigter stranda lätt alla små försök att utifrån förgifta de husliga förhållanden, som ännu utgöra statsfångens tröst i hans enslighet.

= Första Årswextberättelserna från Länen till Statskontoret omförmäla utsigterna för sädesskörden, såsom

lofwande i Malmöhus, Christianstads, Blekinge, Calmare, Kronobergs och Westernorrlands Län;

tämligen lofwande eller goda i Hallands, Jönköpings, Elfsborgs, Nerikes, Stora Kopparbergs, Jemtlands och Westerbottens Län;

någorlunda i Götheborgs och Bohus Län, Skaraborgs, Wermlands, Gefleborgs och Norrbottens Län;

någorlunda, hwad höstsädet angår, men swaga i anseende till wårsädet, i Upsala, Westmanlands och Gottlands Län;

swaga i Stockholms, Södermanlands och Östergöthlands Län.

Höstkörden wisade sig

lofwande i Christianstads, Blekinge och Westernorrlands Län;

tämligen god i Malmöhus, Hallands, Jönköpins, Calmare, Westmanlands, Upsala, Gefleborgs och Stora Kopparbergs Län;

mindre god i Kronobergs, Götheborgs och Bohus Län, Elfsborgs, Skaraborgs, Wermlands, Nerikes, Jemtlands, Westerbottens, Norrbottens och Gottlands Län;

swag i Stockholms och Södermanlands Län;

ganska swag i Östergöthlands Län.

Som likwäl en del af de berättelser, hwarifrån deßa omdömen äro hemtade, blifwit afgifna redan i medlet af Juli och några till och med förut; men betydlig nederbord och i öfrigt för wextligheten tjenlig wäderlek inträffat sedermera, så tros att utsigterna för årswexten på de flesta orter betydligt förbättras och nu mera egentligen bero på godt bergningswäder. Wi ha redan hört landthushållare söka skäl i deßa uppgifter mot en förmodad minskning i brännwinsbränningstiden. Ännu uppgifwes likwäl spannmålspriset nog högt från de flesta ställen, emot priset på brännwin, för att genom mißförhållandet tydligen röja den öfwerdrifna brännwinstillgången och innehafwarnes behof att sälja. Man tror sig till och med weta att förrådet skulle förslå till det wanliga fylleribehofwet för tre fjerdedels år, utan minsta förökning. Under dylika omständigheter och med ett ännu länge owißt skördresultat, förekommer wäl en inställelse af brännwinsbränningen rätt mången såsom ganska klok; men klokast gör utan twifwel den landtman, som icke bygger några spekulationer på allmänna slutsatser. De som advocera för brännwinsbränningens fullständighet äfwen under instundande bränningstid, begagna

annars ganska skikligt den dubbla utsigten till en någorlunda god sädesskörd och klen höfångst. Under dylika förhållanden, heter det, är landtmannen owillkorligen nodsakad att anwända den tillgång han äger i spannmål, till fyllande af den brist han får widkännas på hö; boskapen måste således utfodras med drank, och för att få drank måste brännas. Men huru gjorde man för omkring 50 år sedan, eller före den tiden då brännwinsbränning här blef en allmän landtmannanäring?... Hade man kanske då inga ladugårdar, i brist på drank?... Hur gör man i Danmark, Preußen, Schweitz, Holland, England, der man tycks förstå sig så tamligen på att goda boskap, kärna och ysta, men brännwinsbränningen är en fabriksnäring, idkad af några få enskilda eller bolag och merendels inom städerna? Underhaller man boskapen der med drank? Wißt icke, brännerieras swin äro de enda kreatur, som uppfödas med detta affall och icke ens det utan i ymnig blandning med andra näringsmedel. "Förhållandet är der helt annat" ha wi hört åtskilliga jordbrukare swara, på deßa inkast. "Der ger man boskapen ej sällan ren spannmål eller kokt potatis, wi äro ej så rika på deßa waror; wi måste först tillgodogöra brännwinet deri och wåra ladugårdar få nöjas med det som är öfrigt: dranken". Men om det nu kan wisas att hwad som är öfrigt — dranken — knappast innehåller något födoämne: skulle ej resultatet då bli wida bättre både för menniskor och boskap, om man till föda åt menniskor besparade så mycket som för hwarje hushålls eget behof och nödig affättning erfordrades, samt med resten, utgörande werkligt födoämne, och t. ex. en åttondedel blott af det hela, underhöll ladugården, hwilken derigenom skulle utan möda kunna fördubblas eller tredubblas, och i ost, smör, kött, slagtboskap, gifwa wida mer än man kan få af det i så många hänseenden förderfliga brännwinet? För beswarandet af denna fråga torde böra märkas, hwad noggranna undersökningar upplysa, nämligen att allt egentligt näringsämne, så wäl i säd som potatis, förwandlas till brännwin och att allt hwad som är qwar i dranken, innehåller ingenting närande. Brännwinet uppkommer dels af det säcker, som wäxtämnena ursprungligen innehålla, dels af det säcker, hwartill deßa ämnens stärkelse och gummi förwandlas under mäskningen, och hwarwid twå andra beståndsdelar, wäxtlim och fröhwita, förstöras. Alla deßa ämnen utgöra, i spannmål och potatis, tillsammans deßa wäxters för menniskor och djur närande beståndsdelar; hwad som återstår när de förwandlats till brännwin eller förstörts, är trädämne, af samma närande egenskaper som wäl urkokta sågspån. Då wi nyligen hört jordbrukare wilja förswara brännwinsbränning och drankfodring, framför ladugårdsskötsel och stallfodring med rotfrukter och strid säd, ur föregifna eller inbillade wetenskapliga skäl, så kan det ej wara ur wägen att i tid, med wetenskapens werkliga resultater, undanrödja så grundlösa förewändningar. Wi få derföre nämna, att beståndsdelarne af potatis, så wäl grodd som färsk, efter en sammanställd undersökning af 9 särskilda sorter samt groddskott af en sort, utgöras i medeltal af trädämne, (men som i potatis innehåller stärkelse), 6,71 procent, ren stärkelse 13, fröhwita 1,03, gummi, salter och syror 2,47 och watten 97,53. Korn innehåller kli eller träämne 18,75 pCt, watten 11,20 och mjöl (sammansatt af stärkelse samt något wexlim och fröhwita) 70,05 pCt. I maltet äro stärkelsen och gummit till större delen redan förwandlade till säcker, hwaraf sedan, genom jäsningen, alkoholn bildas. Hafre innehåller 34 pCt kli och 66 pCt mjöl, hwilket sednare åter består af säcker 8,25 pCt, olja 2, gummi 2,5, fröhwita 4,3, stärkelse 59 och watten 23,95. Råg utgörs af trä eller kli 24,2 pCt, mjöl 65,6 och watten 10,2 pCt; mjölet, särskildt, består af stärkelse 61,07 pCt, wexlim 9,48, fröhwita 3,28, säcker 3,28, gummi 11,09, träämne som ej kunnat afskiljas förut 6,38, syror, salter och förlust wid analysen 5,62. Hwetets beståndsdelar äro ganska skiljaktiga till mängd i olika hwetesorter, men till arten desamma. En sort, som håller ungefär medeltalet bland flera undersökta, bestod af watten 12 pCt, wexlim 14,55, stärkelse 56,5, säcker 8,48, gummi 4,9, sådor eller trä 2,3, förlust wid analysen 1,27. Ärter innehålla stärkelse 32,45 pCt, wexlim 14,56, fröhwita 1,72, socker och extraktifämne 2,11, gummi 6,37, wexträd som kan förwandlas till klister, alltså till näringsämne, jemte skal, 21,88, fosforsyrad kalk 0,29 och watten 14,06, förlust wid analysen 6,56. Skalen i de flesta bland deßa wäxter innehålla deßutom finkeloljor, alla mer eller mindre giftiga, och hwilka förena sig med alkoholn. Öfwerskådar man nu deßa analyser, så ser man genast att, oberäknadt watten, några salter och syror, träämne samt finkeloljor, hwilka dels icke innehålla något näringsmedel, dels äro skadliga, ingen närande beståndsdel i alla de till brännwinsbränning hos oß brukliga spannmålssorter förekommer, som ej wid brännwinsbränningen dels förwandlas till brännwin, dels förstöres i och för denna förwandling, och att den föregifna föda, som tros qwarstadna i dranken, skulle mångfaldigt öfwerträffas äfwen af en ringa del af sjelfwa spannmålssorten, hwilken del alltså skulle förslå till en flerfaldigt större ladugårdsskötsel än med brännerieras tillhjelp är möjligt, men hwarwid allt det öfriga kunde förblifwa i sitt oförstörda skick och brukbart till menniskors underhåll, i stället för till deras förderf. Det är blott en falsk inbillning, understödd af en inrotad wana, bristande eller mißledd beräkning, samt makligheten att följa den en gång tagna kosan, huru origtig den för öfrigt må wara, som kunna föranleda

wåra jordbrukare att widhålla ett hushållssätt, hwilket äfwen från nyttans synpunkt är wida sämre än den landthushållning, som ej litar på bränwinspannan för sitt bestånd. Men om Styrelsen ej begagnar sin rätt att genom bränwinsbränningens inskränkning gifwa en annan rigtning åt bränwinshushållningen, så skall denna sannolikt fortgå och utwidgas, tills hela Nationens förderf ändtligen sätter en gräns derför; om nämligen någon Nation, som kan göra skäl för namnet, då är till. Det är utan twifwel sannt att beskattningen på bränwinsbränningen utgör en betydlig del af statsinkomsterna och skulle minskas genom inskränkningen; men månne ej beskattningen på det allmännare wälstånd, som en klokare hushållning måste framkalla, skulle på andra håll fylla en del af bristen, och månne ej för det öfriga skulle afstras ett mångdubbelt wederlag uti insparingen på understödsmedel i mißwäxtår, fattig- och sjukwårdskostnader, fångförplägning och fängsljus? . . .

= Den Franska Wetenskapliga expeditionen åt Spetsbergen ankom till Trondhiem den 27 Juni, ombord på Korvetten La Recherche. När fartyget blef synligt från kusten, kommo tre slupar det till mötes, prydda med Swenska, Norska och Danska flaggor i masttoppen och öfwer dem den Franska, och alltsammans omgifwet af guirlander, som långsåt masten nedföllo på däck; före sluparne foro twå båtar med musik. Ombord på sluparne befunnos de Swenske, Norske och Danske Wetenskapsmän och de förut landwägen till Trondhiem anlända Franske, som skulle der förena sig med expeditionen; de nya paßagerarne bjödo på detta sätt sina reskamrater på fartyget wara wälkomna. De stego ombord, men återgingo sedan i land jemte fartygets befälhafware Kapten Favre och expeditionens wetenskaplige anförare Hr Gaymard. Den sistnämnde började genast sysselsätta sig med astronomiska, magnetiska och meteorologiska iakttelser, emedan dagen för afresan war utsatt till d. 3 Juli; men om Trondernas gästfrihet fått råda, så skulle föga andra observationer kunnat werkställas än dem som erbjuda sig på baler och kalaser, ty den ena festen följde den andra oupphörligt; Gaymard hade icke mindre än fjorton inbjudningar för en enda dag. Den 29 gaf Stiftsamtmannen en middag åt Fartygets Officerare och Wetenskapsmännen; om aftonen hade Borgmästaren och Magistraten föranstaltat en stor supér till deras ära, hwarwid nästan hela staden war illuminerad och ingången till stadshuset prydd med en transparent föreställande Konungarna Carl Johan, Ludvig Filip och Fredrik, med underskrift: "Lefwe Skandinaviens och Frankrikes Regenter! Måtte deras regering blifwa lång och lycklig, till menskligheten wälfärd!" — Den 30 war dinér hos kommenderande Generalen; följande dagen hos Norska Wetenskapssällskapets Ordförande; om aftonen gaf Kapten Favre bal ombord, för den förnämsta och modernaste societén på stället.

Franska styrelsen fullföljer med rastlös ifwer de wetenskapliga expeditionerna, hwilka både före, under och efter revolutionen så ofta sysselsatt Fransmännen och ganska obetydligt haft andra ändamål än utwidgandet af de rent wetenskapliga kunskapernas område, alltifrån La Perouses resa till de mångsidiga genomforskningarne af Egypten under Napoleons anförande, af Grekland och Morea och sist Island jemte Grönland genom Ludvig Filips anstalt. Knappt är den nu påstående färden till Spetsbergen i werket, innan en ny expedition, söderut, förberedes. Krigsministern har hos Franska Wetenskapsakademien begärt omständliga instruktioner för wetenskapsmän i afseende på en nästa år tillämnad stor expedition till Afrika eller egentligen Algier, hwars alla för Fransmännen tillgängliga punkter expeditionen kommer att besöka och dermed sysselsättas i flera år. Meningen är att samla och allmängöra alla slags upplysningar om deßa trakters läge, wattendrag, jord och bergformationer, försteningar, mineralier, wäxter, djur, folkstammar, fornlemningar och skriftförråder. Expeditionen förses med alla de instrumenter, böcker och andra medel, som erfordras för deßa ändamål.

= Såsom någonting förut owanligt i Europa, kan nämnas det till Bordeaux med skeppet Edouard från Ostindien anlända Indiska sällskap af tempeldanserskor eller bajaderer, från Pagoden i Tjaggernat. De heta Sundirom, Amani, Rangon och Till samt åtföljas af en sångare Saravanen, twå musikanter Dejvennajegon och Ramalingon och den sistnämndes dotter. De skola wisa sig på teatrarne i Paris och sedermera göra en konstresa i det öfriga Europa; måhända således att de äfwen komma hit. Äro de så utmärkta i sin konst, som den bekante eqvilibristen Madua Samme war i sin, så winna de säkert bifall och framgång.

Hamn- och Torgpriser den 8 Augusti.

Hwetmjöl 2 Rdr 24 Sch à 2 Rdr 32 Sch; Rågmjöl 1 Rdr 18 Sch; Spenat 24 Sch; Turska Bönor 2 Rdr 24 Sch; Sprit-ärter 1 Rdr; Körsbär och Moreller 5 Rdr 24 Sch; Swarta Winbär 2 Rdr 24 Sch; Smultron 1 Rdr 12 Sch; Hallon 40 Sch à 1 Rdr 16 Sch; Potates, färsk, 18 Sch kappen. Thimotejhö 30 à 32 Sch; Hårdwalls- 20 à 24 Sch; allt R:gds.

STOCKHOLM.
Tryckt hos Georg Scheutz, 1838.

M. Herrer! (Redacteurerne ere nemlig 2.)

Jeg har, ligesom De selv, i Journal des Débats læst den
foregivne Relation om hvad der foregik i Trondhjem under,
medens jeg og Medlemmerne af den til Undersøgelse af
Spitsbergen og de nordlige Egne af Scandinavien bestemte
Commission opholdt os der. Ligesaa vel som De, finder ogsaa jeg
denne Fremstilling, der desuden ogsaa er optagen i det
svenske Blad Spegelen ligesaa latterlig som upas-
sende; og da De appellerer til min Erindring og anmo-
der om mit Vidnesbyrd, tager jeg ikke i Betænkning
herved at erklære, at den er aldeles stridende mod Sandheden.
Hvo kan vel være Forfatteren af dette barnaglige
Opspind? Jeg kan ikke tænke mig det. Men da han
taler om en almindelig Illumination af Trondhjem
paa en Tid, da Natten er ligesaa lys som Dagen
og da følgelig enhver Illumination vilde være unyt-
tig (eller dog hensigtsløs) maa jeg formode, at han
da ikke befandt sig, eller maaskee aldrig har befundet sig
i Trondhjem. Hvo han saa end er, saa er han vistnok
ingen Ven af de Franske, og jeg kan ikke begribe hvilke
Motiver der have bragt ham til at skrive slige taabe-
lige Narrestreger og tomme Pralerier, som kun kunne frem-

Skarva! (Redacteurerne maaskee L.)

[illegible]

Malde Medynk med ham. Jeg beklager Redacteurerne af en Tidende, der er saa agtværdig som Journal des Debats, at de have ladet sig saaledes føre bag Lyset, og at de have ladet optaget i deres Blad en Artikel, der ei alene er løgnagtig, men som vilde fremstille var Nationalcharakteer med falske Farver, hvis ellers nogle Phrasen af en Anonym kunde udøve den mindste Indflydelse paa fornuftige Mennesker, der maaskee ikke personligen kjendte de franske.

Forend jeg læste den Artikel havde jeg allerede forekommet Deres Ønske og tilskrevet det ovenstaaende Blads Redacteur for at lade ham vide den rene Sandheden. Saavelsom min Mening om denne Artikel, som med Samme Post har Saaret Dem, og jeg tør fremmt haabe, at han tager Notits af mine Bemærkninger.

Den bedste Gjendrivelse af de mærkelige Usandheden, som ere berettede af den franske Journalist, er, synes mig, en simpel Fremstilling af de Facta, han har forvandsket.

Jeg ankom, som De veed, til T. før den franske Corvet. Saasnart jeg blev underrettet om, at den var i Sigte, traede jeg at lade reise den imøde med to Baade, i hvilke Hr. Garmann, min Viceconsul saavelsom alle de norske, svenske og danske Medlemmer af Commissionen, som vare i T., forenede sig

med mig. En tredie Baad fulgte os med omtrent 20 Mu-
sikantere af Garnisonen, som Herr General Hegermann
havde havt den store Godhed at stille til min Disposition,
og som, efter mit Ønske, spillede vexelviis norske og
franske Nationalsange. Een af disse Baade, den, som jeg
roede i, havde paa Toppen af Masten det trefarvede
Flag, men dette alene. Efter at have kastet Anker, sa-
luterede Corvetten Fæstningen Munkholmen med 20
Skud, som bleve besvarede Skud for Skud efter Sædvane.
Da vi vare stegne iland forestillede jeg strax Hr. Gaimard
og Hr Favre, Corvettens Commandant, for Drontheims Stifts-
amtmand Riis, General Hegermann og nogle Andre af de
høiere Autoriteter. Derefter samlede jeg alle franske og
fremmede Medlemmer af Commissionen saavelsom Corvettens
Commandant og de af dens Officerer, som ikke gjorde
Tjeneste ombord, samt min Viceconsul i et lidet Selskab
hos mig. Den følgende Dag aflagde vi en corps Besøg
hos alle Stiftets Autoriteter, saavelsom hos Hr. Admiral
Møller, der for Øieblikket var i Trondhjem, og der med
sin sædvanlige store Forekommenhed, havde havt den
Godhed at alle de Oplysninger, som Commandanten paa
La Recherche ønskede, angaaende Seiladsen til Nordland

og Finmarken, som han kjende saa vel, som han. Allerede før havde Stiftamtmanden givet alle de Medlemmer af Commissionen, som da opholdt sig i Trondhjem, en stor Middag; efter Corvettens Ankomst gav han atter en, ved hvilken vi Alle vare samlede. D Herrer General Ulgermann, Rector Brugge, Consul Garmann og flere Andre have gjort det Samme. - Jeg kan med Sandhed sige, at enhver Dag var en Festdag. Umuelig kunde man blive modtaget med en hjerteligere Forekommenhed, end vi bleve det; og Mindet om denne elskværdige og ~~rørende~~ delicate Modtagelse skal aldrig udslettes af min Erindring, ligesaalidt som af mine Landsmænds.

Dette, Mherrer, er en Fremstilling af Facta, saaledes som de forefaldt. Alt hvad man har tillagt, er falskt og kun et Opspind af en halvgal Phantasie.

Jeg er o. s. v.

de la R. —

fransk Consul i Norge.

(J'aurai desiré, que vous aviez nommé tant mon père que moi entre eux, que vous avez visité avec Mr. Gaimard & Mr Fraose. J'en ai mes raisons!)

Norvège

629

Voyages (Manière de faire des)

Voyages en Norvège

(3)

Notes diverses relatives
à mon voyage

Paa Skydsskydsstedet bestilles
 sager løs Hest
 sager Hest med Sele
at staae færdige dagen den 183
 middagen Klokken .
Med Forbud, som betales ved Undertegnedes Ankomst, følger:
 den 183

Paa Skydsskydsstedet bestilles
 sager løs Hest
 sager Hest med Sele
at staae færdige dagen den 183
 middagen Klokken
Med Forbud, som betales ved Undertegnedes Ankomst, følger:
 den 183

634

Paa Gjæstgivergaard bestilles:

siger Hest med Sele

siger lös Hest

at staae færdige dagen den 183

middagen Klokken

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) fölger:

den 183

635

Paa Skydsskiftestedet bestilles

, siger løs Hest

, siger Hest med Sele

at staae færdige dagen den 183

middagen Klokken .

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) følger:

den 183

68.

Paa Skydsskiftestedet Kirkvold ——— bestilles

1 ,siger een løs Hest

~~,siger Hest med Sæde~~

at staae færdige Søndagen den 15. July 1838

Formiddagen Klokken

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) følger:

Thjem den 14. July ——— 1838

637

Paa Skydsskiftestedet Rogstad ——————— bestilles

1 , siger een løs Hest

~~, siger Hest med Slæde~~

at staae færdige Löverdagen den 14: July 1838

Efter middagen Klokken .

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) følger:

Trondhjem den 14: July 1838.

638

Paa Skydsskiftestedet Vollan ——— bestilles

1 , siger een løs Hest

, ~~siger~~ ~~Hest med Sele~~

at staae færdige Løverdagen den 14e July — 1838

Efter middagen Klokken .

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) følger:

Trondhjem den 14e July ——— 1838.

639

Paa Skydsskiftestedet Leer bestilles

1 , siger een løs Hest

~~siger~~ ~~Hest med Slæde~~

at staae færdige Lövverdagen den 14ᵉ July 1838

Efter middagen Klokken

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) følger:

Trondhjem den 14ᵉ July 1838

650

Paa Skydsskiftestedet Meelhuus ______ bestilles

1 , siger een løs Hest

, ~~siger~~ ~~Hest med Sle~~

at staae færdige Lövverdagen den 14. July 1838

Efter middagen Klokken .

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) følger:

Trondhjem den 14. July 1838.

651

Paa Skydsskiftestedet Ryen ———————— bestilles

1 , siger een løs Hest

, ~~siger~~ ~~Hest med Dele~~

at staae færdige Söndagen den 15de July 1838

middagen Klokken .

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) fölger.

Trondhjem den 14de July —— 1838.

652

Paa Skydsskiftestedet Esp bestilles

1 , siger een lös Hest

~~, siger Hest med Slæde~~

at staae færdige Löverdagen den 14de July 1838

Eftermiddagen Klokken .

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) følger:

Trondhjem den 14de July 1838.

Paa Skydsskiftestedet Bogen ——————— bestilles

1 Heste een løs Hest

~~Heste~~ ~~Hest~~ ~~med Slæde~~

at staae færdige Löverdagen den 14' July 1858

Eftermiddagen Klokken

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) følger

Trondhjem den 14' July ——— 1858

644

Paa Skydsskiftestedet Langledet bestilles

1, siger een løs Hest

~~, siger Hest med Sele~~

at staae færdige Söndagen den 15de July 1838

Formiddagen Klokken.

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) følger

Trondhjem den 14de July 1838.

655

Paa Skydsskiftestedet Rambloe —————— bestilles

1 , siger eenløs Hest

, ~~siger~~ ~~Hest med Sele~~

at staae færdige Söndagen den 14de July 1838

For middagen Klokken .

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) følger:

Trondhjem den 14de July —— 1838.

646

Paa Skydsskiftestedet Hov —————— bestilles

1 , siger een løs Hest

, ~~siger~~ ~~Hest~~ ~~og 1 Sele~~

at staae færdige Søndagen den 15 July 1838

middagen Klokken .

Med Forbudet (som betales ved Undertegnedes Ankomst) følger

Trondhjem den 14 July —— 1838.

Dépense du voyage de Frondhjem à Christiania par Röraas

617

1838	Station	Distance	on paye pour	Somme payée			Skill.
14 juillet 3 h. après midi	Trondhjem	Mill.		Mark	Sk.		
	Esp	1 - 1/4		3 -	18 4	p. 1 cheval (Lös Heste) pour boire (Drikkepenge)	
	Melhuus	" 3/4		"	18 4 4	p. 1 cheval pour boire pour aller chercher le cheval (Tilsigelse)	
	Leer	" 7/8			21 5 4	1 cheval pr boire Tilsigelse	
	Vollan ou Vollum	1 "		1 " "	" 4 4	1 Ch.	
	Rogstad	1 1/4		1	6 4 4		
						couché à Rogstad où j'ai payé pour le tout -	12 pour 1 bolle de lait avec du sucre le soir que le matin café, sucre et creme
15 juillet	Bogen	1 "		1 " "	" 4 4		
	Kirkvold	1 "		1	" 4 4	passé le Gaula elv entre Bogen et Kirkvold payé — —	6 Sk. 2 " p. tem
	Langledet	1 5/8		1	15 4 4	pris à Langledet 1 tasse lait et thee	6
	Rambloe	1 "		1 " "	" 4 4	pris à Rambloe une tasse de thé chaud avec du sucre, [illegible]	6
	Hov	1 1/8		1	3 4 4	Couché à Hof pris le soir un bolle de lait et le matin un bolle de lait avec du sucre payé pour le tout	24 -

Dans le Stift de Trondhjem et en d'autres lieux de Norwège le Mark est appelé Ort et est comme lui de 24 Skilling.

1838 16 juillet	Noms des Stations	distance	on paye pour	Somme payée			Sp. Sk	
		Mille		Mark. Sk.				
	Ryen	1 - 1/2		1 - 12 6 4				
arrivé le 16 juillet à 3 heures après midi à	Röraas	2 -		2 - " 6 4	couché à Röraas chez M. Brachan, bonne auberge très propre	payé pour avoir couché deux nuits, dîner deux fois et déjeuner trois fois, avec du lait chaud et du sucre le soir, coucher et chambre chauffée	1 - 24	
						payé au médecin	1 . " "	
						gratification à divers	1 . " "	
						à l'apothicaire pour un remède pour la gorge dont je n'ai pas fait usage	" 12	
parti de Röraas le 18 Juillet midi 1/4	Ous	1 - 3/8		1 - 9 4 4				
	Tolgen	1 - 1/2		1 - 12 4 4				
	Nebye	1 7/8		1 21 7 14	couché à Nebye	payé pour couché, souper lait, [illegible] et déjeuner	" 72	depuis Nebye jusqu'à Sigstad, M. Petersen, marchand de Trondhjem qui partait 8 heures [illegible], a bien voulu déposer mon Forbud Sedler oublié en terre
19 Juillet	Moe	1 1/2	payé pour 2 milles	2 - " 4 4				
	Bergseth	3 -	payé comme pour 4 milles 1/2	4 - 12 4 4				
	Agre	1 7/8	payé pour 2 milles 1/2	2 12 4 4				
	Vestgaard	2 - 3/8	payé pour 4 milles	4 " 4 4	couché à vestgaard	payé pour le couché, lait chaud le soir et déjeuner, plus chambre chauffée	- 32	
20 juillet	Möklebye	1 "	payé pour 1 mille 1/4	1 - 6 4 4				le cheval demandé pour 9 heures, n'est arrivé qu'à 11 h 1/2.
	Ophuus	1 - 1/4	payé pour 1 mille 1/2	1 - 12				
	Sockness	2 1/4	payé pour 3 milles	3 - " " 4 " 4		pour une omelette de 8 œufs que j'ai fait avec du café	32	

~~Björnstad 1 m.~~ 648

				Mark Sk			Sk.	
	Björnstad	1 m.ᵉ 1/8		1 – 3 4 4				
	Grundseth	1 – 5/8	fast Station	2 – 2 4				
	Sigstad	1 – 3/8		1 – 9 4 4	Couché à Sigstad	payé pour coucher, lait chaud le soir et déjeuner	– 48	
20 Juillet	Frogner	1 – 1/4	payé pour 1 mille 1/2	1 – 12 4 4				envoyé de Frogner ~~dud~~ Forbud jusqu'à
	Mökleby	1 – 1/4	payé pour 1 m. 1/2	1 – 12 4 4				
				1 – 12 4 4	—	—	—	Forbud
	Korsödegaard	1 –						
	Morstuen	1 – 1/8						
	Minde	1 – 1/8						
	Raaholt	1 – 3/8						
	Frogstad	1 – 5/8						
	Moe	1 –						
	Skrinstad	3/4						
	Bondekarl	5/8						
	Christiania	7/8						

649

Wagnen. ——— 40.
Tilar. ——— 17.
Sadelmakaren Repar. 3.._
Smeden. ——— 2._3.
62._3.

Deraf. 1/4. ——— 15._3._3.
Resan tiu Klackkon. 12. Sportnit
hvaraf 1/3. ——— 4._ ~~2~~ _6—

Tiu Jerkind. ——— 66_2_21.
hvaraf 1/5. ——— 13._2._14.
—— 33 .. 27._

Marmier.

Vagnen. 1/4. ——— 15._3._3.
Resan tiu Jerkind. 1/5 13._2._14.
Contant. ——— 7._.._..
_ 36 .. 17.

Mayer.

tiu Jerkind. ——— 33. ~~23.~~ 23.
tiu Trondhjem. ——— 7._3_8.
Une Chaise. ——— 1._1._..
Du Tabac. ——— .. 1.
42._1_7.
Recu. ——— 45._3.
à rendre ——— 3.fr.1._17.

1._
1_8.
2.
3._

Consul Le Roquette.

Tiu Jerkind	13 – 2. 14.
Tiu Trondsyen	7. – 3. – 8.
	21. – – – 22

Jonsrud. — 1 7/8 bet. f. 2.
Trondvolden. — 1 1/4 — f. 2 1/2.
Klakken. — 1 3/8.

Wang. — 1.
Pranevold. — 1 1/2.
Ougedal. — 5/8.
Tetterud. — 1 1/2 – bet. f. 2 1/2.
Sandehagen. — 1 3/4.
Alfstad. — 1 1/4.

Hund. — 1 1/2
Tucon. — 1.
Raterud. — 1 1/8.
Lillehammer. — 1 1/2. 5/8
Moashus. — 1 3/4.
Holmen. — 1 1/4
Losnes. — 1 1/2. 5 – 1/4
Elstad. — 3/8. 30
Hundorp. — 1 1/4.
Brandvold. — 1.
Viig. — 1. 6 1/2
Breiden. — 1 5/8.
Laurgaard. — 1. 5/8.
Hougen. — 3/4.
Tøfte — 1 1/8.
Lie. 25 — 3/4.
Fogstuen. — 1 — bet. f. 1 1/4.
Jerkin. — 1 7/8.

24 1/4. 73 6-1 95 19 44

8. 11
18. 5 90 27 172 176 156. 120 36. 9 – 7/8

Kongsvold. — 7/8. bet. 1 1/4.
Drivstuen. — 1 3/8. — 2. –
Rise. — 1 1/8. — 1 1/2.
Orne. — 7/8.
Stuen. — 1 1/4.
Sundseth. — 1.
Bjerkager. — 1. bet. 1 1/8.
Garlie. — 1 1/8.
Moe. — 3/4.
Soknes. — 1. –
Vollan. — 7/8.
Leer. — 1. –
Saeberg. — 3/4.
Orset. — 7/8.
Trondheim. — 1 1/4.

651				
Jerkind. Natlager	3. Sp.			
Skyds til Drivstuen	3.	—		
Indskrivpenge		1.	12.	f.
Kjørepenninger		—	12.	—
Drivstuen Natlager	2.	—	—	
Skyds til Soknes $8\frac{1}{4}$ mil	6.	3.	—	
Indskrivpenge	—	4.	16.	
Kjørepenninger		1.	8.	
Frukost	3.	—	—	
Natlager Soknes	1.	3.	—	
Skyds til Trondhjem $4\frac{3}{4}$ mil	3.	4.	—	
Indskrivningspenge	—	3.	8	
Kjørepenge	—	4.	16.	
	23. Spd.	—		
$\frac{1}{3}$ del.	7. Sp.	3.	8.	

652

Wagnen. — 40. –

Sadelmakaren. — 20

Smeden. — 2. – 3. mk.

62. – 3. – |4

15. – 3 mk. 3. ß.

13.

Bauern Trukort. — 2. 12.
Kroghlsen Nattläg. 2. 1.
Hinnefoss. — 2
Skjuts: Jensen — 3. 4.
Kragelund — 1. 3.
Klacken — 1. 4. 1.
Inskrifn. pl. — 1. 12.
12. 1. 1.

Skjuts till Lunda. — 88. 11. 21.
Inskrifningspl. — 1.
Kärrpengar. — 3. 12
Skjuts till Lilleham. 5. 4. 6.
Inskrifningspeng. — 3. 8.
Kärrpenning. — 1. 18.
Skjuts till Hundorp. — 6. 2. 12
Inskrifspl. — 4. 4
Kärrpl. — 2. 4.
Trukort. — 2
Tjäder. — 2.
Skjuts till Laurgaard. 5. 5. 6. 6
Inskrifningspl. — 2. 12
Kärrpengar. — 1. 18.
Skjuts till Jerkin. — 6. 6.
Inskrifspl. — 3. 8.
Kärrpl. — 2.
Wärtpl. — 2. 12.

38. 2. 9.
28. 12
66. 2. 21 / 5
13. 2. 14.

Sp. m. s.
38. 2. 9.

Klacken. — Nattläger — 5 Sp.
Lunda
Trukort den 5 Jan. — 1.
Lunda. Nattläger — 5. 2. 12
Wid Glasbrakket. — 1.
Laagen. — 1. 1. 12.
Lillehammer. — 6. 12.
Wein — 3.
Hundorp, Nattläger — 2. 2.
Laurgaard. — 4.
Middag i Tofte. — 2.

Sp. M. s.
28. 12.

5 1/4

653

Parti de Vestgaard à 7h 3/4
arrivé à Moklebye à 9h vendredi 20 – Payé 1–6
parti de Moklebye à   4 drikkepenge
arrivé à 11h 3/4 à Opsumus   1–12
payé
Parti d'Opsumus à 12h.   4
arrivé à Sockness à 2h 1/4 diné & payé à Socknas
parti de Socknas à 2h 3/4   pr. 1m 1/4 complet ...
                                 1m 1/2 — 1–12
Payé pour 8 oeufs   4
arrivé à Bjørnstad à 4h 3/4 parti de celui
à 5h 1/. payé
arrivé à Grundseth à 6h 1/2 du soir
parti de Grundseth (faux station)
payé [illegible] 2 mark à [illegible] pour coucher
parti de [illegible] à 9h du matin 21 Juil

Veien fra Röraas til Storhammer.

Roraas				
Ous	1 mil	3/8		
Tolgen	1	1/2		
Nebye	1	7/8 ××		
Moe	1	1/2	10.	
Bergseth	3	"	3.	
Agre	1	7/8	5 1/2	
Vestgaard	2	3/8 +		
Möklebye	1	[illegible]	9 h.	
Kroken / Opshuus	1	1/2	11	
Sorknæs	2	1/4	2 h 1/2	
Björnstad	1	1/8	4	
Grundseth	1	5/8	6 1/2	
Sigstad	1	3/8 +		
Frogner	1	1/8 +	paye comme 1 M. 1/2	
Storhammer	1.	"		

~~Gjestgiver[illegible]~~

parti de Roraas à 12 h 1/4
arrivé à Ous à 2 h –
payé — 1 m. 9
4
1 – 13
payé 6 sk pour [illegible]
parti d'Ous à 3 h [illegible]
payé – 1 – 12
4
payé 6 sk
4 – [illegible]
arrivé à Tolgen à 5 h.
parti de Tolgen à 6 h 1/4 après avoir vu Tolgens Hytte arrivé à Neby à 8 h 35
pay 1 – 21
7 [illegible]
1
couché à Nebye payé 3 marcs pour souper coucher déjeuner & 8 sk à la fille
parti de Neby à 8 h 1/4 arrivé à Moe à 10 heures.
payé 4 sk tilsigelse parti de Moe à 10 h 1/4, arrivé à moitié chemin de Bergseth Moe[illegible] Kogen ou nous avons laissé reposer les cheval 3/4 d'heure, arrivés à Bergseth à 3 heures
payé comme pour 4 M. 1/2 – 4 – 12
4 [illegible]
4 – 16
arrivé à 5 h 3/4 parti à 6 heures arrivé à Vestgaard à 10 h 1/2 où je couche (couché et dej[illegible] café payé pour 1 m. 8 sk.)

Route de Trondhjem à Christiania par Röraas, Stor Hammer et Eidvold.

Trondhjem		
~~[illegible]~~ Esp	1 m.	1/4
~~[illegible]~~ melhus		7/8
Leer	"	3/4
Vollan	1 m	"
Rogstad	1 -	1/4
Bogen	1 -	"
Kirkvold	1 -	"
~~[illegible]~~ Langledet	1	5/8
Hov Rambloe *	1 -	1/8
Ryen	1 -	1/2
Röraas	2	"
de Trondhjem à Röraas	13 m.	3/8
Röraas		
Ous	1 m.	3/8
Tolgen	1 -	1/2
Kebye	1 -	7/8
Moe	1 -	1/2
Bergfeth	3 -	"
Agre	1 -	7/8
Vestgaard	2 -	3/8
Möklebye	1 -	"
Krogen	1 -	1/4
Sorknæs	2 -	1/4
Björnstad	1 -	1/8
Grundseth	1 -	5/8
Sigstad	1 -	3/8
Fr[illegible]	1	1/8
Storhammer	1	-

+ Langledet	1 - 5/8
Rambloe	1
Hov	1 - 1/8
Ryen	1 - 1/2
Röraas	2

654

1/4 mile fra [illegible]

— voir Mr. P. Tangen, Landhandler corresp. de mm. Hoi & Co.

et Brev for Directeur Röraas Hobertraek

Route de Trondhjem à Christiania par Röraas, Ner Hamme ou Eidsvold.

Trondhjem	
Leer	3/4
Vollan	1 M.
Hogstad	1 - 3/4
Bogen	1 -
Kirkvold	1
Hov	1 - 1/2
Röraas	2
	13 M. 3/8
Röraas	
Os	1 M. 3/8
Tolgen	1 - 1/2
Nebye	1 - 7/8
Nåe	1 - 1/2
Bergseth	3 -
Rydre	1 - 7/8
Nedre Grunset	1 -
Evenstad	2 - 3/4
Nordre Mo	1 - 3/8
Bryden	1 - 1/2
Haagensand	2 - 3/4
Sätre	1 - 3/8
Mengshoel	1 - 3/4
Haugan	1 - 3/8
Eidsvold	1 - 3/4
Ner Hamme	1

Tangledet 1 - 3/8
Gammelbakken 1
Hov 1 - 7/8
Bogen 1 - 1/2
Röraas 1 1/2

voir Mr. J. Jørgensen Gaardshaand de renseign. Lunn. 1 Nov. 1867.

Veien fra Trondhjem til Christiania over Röraas, Storhammer og Eidsvold.

655

Trondhjem	parti 1 h 1/2		
Esp	arrivé à Esp 3 h. parti 3 h 3/4	1 m 1/4	3 ort. 18 sk. hvorom Løs Heste; 4 – drikkepenge
Melhuus	arrivé à 4 h. 1/2 parti à 5 h. 1/4	3/4	18; 4 drikkepenge; 4 tilsigelse; 21
Leer	arrivé à Leer à 6 h 1/2 parti à 7 h.	~~7/8~~ ~~3/4~~	5 drikkepenge; 4 tilsigelse
Vollan	arrivé à Vollum à 8 h. 25 minutes parti à 10 h 1/2	1 m.	1 ort; 4 drikkepenge; 4 tilsigelse
Rogstad	arrivé à Rogstad à 1 h 1/4 [illegible] couché à Rogstad	1 – 1/4	1 ort 6 skilling; 4 drikkepenge; 4 sk. tilsigelse; couchée Rogst.
Bogen	parti de Rogstad à 8 h 1/4 du matin	1 – "	
Kirkvold	arrivé à 9 h 1/2	1 – "	1 ort; 4 sk. drikkepenge; 4 d° tilsigelse
Langledet	à Bogen parti à 11 h 25 min.	1 – 5/8	
Rambloe	arrivé à midi 3/4 à Kirkvold	1 – "	Her Schiödt i Holtaasen; præsten ... lödt för Rambloe
Hov	parti à 3 h. arrivé à 4 h 3/4	1 – 1/8	1 ort; 4 skilling drikkepenge; 4 d°. tilsigelse
Ryen	parti à 5 h 3/4 arrivé à 7 h 1/4	1 – 1/2	
Röraas	à Ramlöe parti à 9 h 7 arriv. 10 h 7	2 – "	1 ort – 15; 6 [illegible]; 4 tilsigelse
	à Hov, arrivé parti à 7 h 1/2		
Röraas	... arrivé à 8 h 3/4		1 ort; 4 [illegible]; 4 tilsigelse
Ous	à Ryen parti	1 m. 3/8	
Tolgen	de Ryen à 10 h 3/4	1 – 1/2	
Nebye	arriv. à Röraas à 6 heure 1/4	1 – 7/8	+ Lille ...
Moe		1 – 1/2	
Bergseth		3 – "	
Agre		1 – 7/8	
Vestgaard		2 – 3/8	
Möklebye		1 – "	
Krogen		1 – 1/4	
Sörknæs		2 – 1/4	
Björnstad		1 – 1/8	
Grundseth		1 – 5/8	
Sigstad		1 – 3/8	
Sigstad			
Frogner			
Storhammer			

655

1. Ved Toten og Guldbrandsdalen

1, Fra Christiania til Jonsrud 1 7/8 Miil
- Sundvolden 2 1/2 —
- Klekken 1 3/8 —
- Vang 1 —
- Granevolden 1 1/2 —
- Augedal 5/8 —
- Hetterud 2 1/4 —
- Lundehagen 1 3/4 —
- Alfstad 1 1/4 —
- Hund 1 1/2 —
- Sveen 1 —
- Grytstuen 1 1/4 —
- Vignes 1 3/8 —
- gast — Moshuus 1 3/4 —
- ligs — Holmen 1 1/4 —
- Lörner 1 1/2 —
- gast — Elstad 3/4 —
- Hundtorp 1 1/4 —
- meget gast — ~~Brandvold~~ Moe 1 —
- slet — Viig 1 —
- taalelig — Breiden 1 5/8 —
- meg: gast — Lourgaard 1 5/8 —
- taalelig — Hougen 1 —
- meg: gast — ~~Holle~~ Tofte 1 1/8 —
- slet — Liem 3/4 —
- ligs — Togstuen 1 1/4 —
- meg: gast — Jerkin 1 7/8 —
- udmerket gast — Kongsvold 1 1/4 —
- ~~slet~~ taalelig — Drivstuen 2 —
- slet — Riise 1 1/2 —
- meg: gast — Ofne 7/8 —
- gast — Stuen 1 1/4 —
- slet — Sundset 1 —
- slet — Birkager 1 1/8

2, til Bondekald 1 1/8 Miil
- Skinstad 3/4 —
- Moe 3/4 —
- Trögstad 1 —
- Askoldt +) 1 1/2 —
- Minde 1 3/8 —
- Morstuen 1 1/2 —
- Korsödegaard 1 1/2 —
- Nökleby 1 —
- Vang 1 1/4 —
- Moe 7/8 —
- Tangbjerget 1 —
- Moe 1 1/8 —
- Freng 1 1/8 —
- Lillehamer 1 3/8 —
- Moshuus 1 3/4 —

3, × Fra Asholdt kan ogsaa reises til Hammerud 2 M.
- Garsjö 1 1/8 —
- Grönnen 2 —
- Alfstad 1
- ~~Sveen~~ Hund 1 og forresten som paa No 1.

	Fra Bikagger til	Garlie	$1\frac{1}{8}$	Miil.
	—	Hoo	$\frac{3}{4}$	—
	—	Sorknes	1	—
gest.	—	Ullan	$1\frac{1}{4}$	—
	—	Leer	1	—
	—	Søeberg	$\frac{7}{8}$	—
Skift	—	Oiir	$1\frac{1}{4}$	—
	—	Throndhjem	$1\frac{1}{4}$	—

658

Mr Nicolay Jenssen. ×
teneur de Livre de la banque
a Trondhjem

Mr. H. P. Jenssen
demeurants à la bourse.

Mr de Lorch à Trondhjem de la part de Mme Horkiaer

[illegible]
branches [illegible] fleurs.
des petits [illegible] aux
[illegible] croissent [illegible]
chemin [illegible] de [illegible]
Kongsvold belle cascade
au pied une belle [illegible] gorge
[illegible] M. [illegible] dessine

659

3

L

à Madamme

Madamme de Angel

Nee de Sandoff

J Ostrigen

en

Nordlandene

Til Vaagvigen
fra Helgeland.
afleggers fra Tiötten.

820

Allerhøystærede Herr Broder!

Da det har behaget den Allerhøyeste efter een foregaaende
Svaghed af otte Uger at hente 8de hujus [illegible] Klokken [illegible] Slett Efter-
middag ved een sagte og rolig Død at bortkalde min i Livet s[illegible]
Elskelige Moder Frue Justice-Raadinde Christine Sophia Jentoft.
Saa er det jeg, som Søn, [illegible] og [illegible] saa[illegible] Pligter
maae gjøre mig den Ære at tilkiendegive dette Dødsfald, haabende, at
Herr Broder med Madame [illegible] tager hiertelig Deel, og er bekiendt,
at min Sal: Moders Liig Begravelse efter Hendes Villie og Vilkaar
er fastsatt til næste 30te Ditto.

Jeg tilønsker min Herr Broder med Madame all selv attraaende Vel-
gaaende, hvor[illegible] ønskende, at De fra all Hierte-Sorg maae være be-
friede, og lever med megen Egard har den Ære at forblive

Allerhøystærede Herr Broders

Kammer-Gaard
den 11te July 1771.

Høystforpligtigste Broder
og Tiener

[illegible]

660

Note des objets emportés dans le voyage de Christiania à Trondhjem. (3 Juin 1,838)

1 — Caisse longue à épée
1 épée et baudrier
5 livres chocolat
1 paquet bouillons (tablettes de)
1 boëte à tabac à priser
sel, poivre

2 — 4 bouteilles Rum et eau de vie dans la cariole

3 — Malle en cuir
6 chemises
6 mouchoirs de poche
2 gilets blancs
1 cravate noire
1 d° blanche
1 habit d'uniforme dans une serviete
6 chaussètes
1 habit noir neuf
1 gilet noir d°.
2 bonnets de coton
4 cols
1 paire gants
2 calleçons coton
1 pantalon bleu
1 — d°. noir neuf
2 calleçons de toile
1 pantalon d'été gris
1 cravate de couleur
1 bonnet de coton
1 col noir
Cartes et papiers toile &
divers ouvrages

Tonserud — midi 1/2 — voiture 15 marks 12 ß
D° remonte 1 — 16

Sandvel — 5 heures voiture 7 —
en exception 4

Klekken — 7 h 3/4

1 cheval pour 2 } 2 — 8
1 D° & charrete 2 —
pour avoir attendu plus de 2 heures — 1 —

3
1
1
1
6

×

×

inscription du monument
de St Clair entre Meiden et
... lekke appelle Kringlen

663

Med Troskab Tapperhed og hvad som giver Ære, Denheede Verden kan | Bland Norske Klipper lære Enprøveværdet seet | Paa saadan Tapperhed Bland Klipperne i Nord | Ret just paa dette Sted Enheel-bevæbnet Corps af nogle Hundrede Skotter Her bleve knusede Fast ligesom Leerpotter De fandt at Tapperhed Med Troskab og med Mod u Gulbrandsdølens Bryst I Fielde Essestod Jørgen von Zinclair som var Skotternes Anfører Handtænkte ved sig selv Nighersleet ingen rører Men see et lidet Tal af Bønder for Ham star som hannem Dødens Bud Med Krud og Kugler bar Vor nordiske Monark Kon Christian den Fjette Til Ære paa hans Ve: Vi have opsat dette Torhamværde er at Vore Blod og Liv Indtil vor Aand gaar ud og Kroppen lagges – Stiv.

Dette Vers lod vor höisalig Monark Kong Frederik den 4 Satte paa en Mynt han 1704 og uddele til sine Undersaatter i Norge. | Aar 1612 den 24 August blev her 980 Mand Skotter Slagne af et mindre Tal 300 Bönder af Lesse Vaage Froen og Ringeboe Sogner

Ici ... le ... bon ... appellé ...
... ...

Anno 1612 ...
... ...
... ...

dans l'église de Douvaine
on voit aussi 2 portes autres
[illegible] une dame
blanche et assez bien faits
[illegible] modernes — [illegible]
[illegible] que ils
représentaient
[illegible] portrait de
l'autre côté du maître
autel représente un
homme [illegible] chapeau
[illegible] d'argent [illegible]
[illegible]

2 autres tableaux de 1730,
1733
1768, 1771, 1772
et de 1746 (en vote)

+ Hansen Lom den
21 August 1830

[illegible] Viig
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

—

après Viig – eglise de
Dram. – un tableau
sur toile de 1692 représentant
le Christ sur la croix dont
le pied est appuyé sur une
tête de mort, autour et au
bas St Pierre, Adam et Eve
Saul, Judas et Caïn
aupres de l'arbre
[illegible] attrayé –

664

+ Kringlene
Epitaphium her
under hviller Hr
Obriste Jörgen
Sinchler som falt
i Krigske Aaret 1612
Med et Tal af 900
Skaelter som bleu
Knust som Leerpotter
af et mindre Tal af
300 Bönder af Læssoe
Vaage og Froen og dens
Bönderen Anförer der
var Bardon Sagel
Stad af Ringeboe Sogn
opreiset
Skaaret af Peder H

ardoise 12 pieds
de long sur 9 à 10 pieds
de large couvrant le Mur
de l'église démoli
entre Hougen
et Tofte
M. Mayer a fait la vue
de cette église
9 juin l'église [illegible]
de Dovre depuis [illegible]
la paroisse de [illegible]
ceci la 1re église que j'ai vu
depuis Christiania ornée
de cornes de renne dans
l'intérieur, quelques [illegible]
peinte. Un vaisseau est
suspendu dans l'intérieur, [illegible]

probablement ex voto.
il paraît que l'église a été
bâtie en 1736 d'après une
inscription [illegible]

Paul Tofte

9 juillet 10 heure du
matin — nous avons quitté
Laurgaard dans le Guldbrand
sdalen, j'ai acheté à la femme
qui tient l'auberge, un [illegible]
d'argent qui fait partie de
l'habillement des jeunes
mariées pour 3 Species 1/2 et
les géographie de
[illegible] 1/2 Species, M. Mayer
a pris la vue du pont à peu
de distance de Laurgaard
sur [illegible], et à 100
toises plus loin environ,
belle Cascade très élevée
mais étroite tombant dans
le [illegible] qui passe
sous un pont. On a mis ff.

une petite inscription pour
indiquer que les dangers
de la passe (Denne Broe er
farlig at passere) et aux
de salvation, comme en
la grande, [illegible] de Christ
[illegible] Trondhjem, il en
[illegible] Vallen [illegible]
M. Mayer fait la vue de
la cascade. Vue sauvage
et pittoresque; la rivière
entourée toute dans un
vallon ~~[illegible]~~ étroit qui est
rompu par des rochers; on
voit cependant au fond un
maisonnette que je crois être un
petit Moulin. Ceci est près
de Gaarden Braaten.

église de Geranien... dessinée costumes très curieux par Mr Mayer — 665

à Kerbihan on nous a montré dans l'église le baton d'un pauvre né en 1716 mort 1733
1117

après avoir Hund dans la paroisse de Folen, moulin à scier extraordinaire dans un enfoncement de rochers

Bien la cascade auprès du Mühle 130 pieds

passé le Moson en bateau entre et lette Hanna

note

Plumes de fer et autres

crayons, cire à cacheter, colle à bouche,
papier à lettre et autre

Comptes des recettes et dépenses annuelles de Norvège de 1815 à 1837.
J'ai les Budgets ou prévisions

S'il m'arrive quelques caisses, les laisser à la douane, en priant M. Heftye de payer le frêt sur quittance.

me faire envoyer à Trondhjem toutes les lettres et journaux qui arriveront;

Mr Jensen à Trondhjem

Portefeuille en cuir

M. ne mettra le timbre off. que sur les lettres qu'il m'adressera ou sur les actes qu'il serait dans le cas de délivrer —

Livre de porte restera à la porte

Mres autorisé à légaliser — préparer les États pour 1er mestre agents consulaires; —

Lille Hammer — Oplands tidende

Storhammer — Chambellan Anker —

Copie af Konning Christian den Tredies Qvittantz for St. Olufs Skrin med meere. —

Vi Christian af Guds Naade Konge til Dannemark og Norge etc. giöre vitterligt, at Os Elskelige Christopher Hvidtfeldt, vor Mand, Tienere og Embedsmand paa vort Slot Ber=genhuus, haver nu, med Os Elskelige Jens Tillowsen, vor Mand og Tienere ladet fornøye og antworde Os ind udi vort eget Kammer disse efterskrevne Trundhjems Stiftes og Closterets Sölv og Clenodier, som var paa vort Slot Steenvigs=holm, som er först: St. Olufs Skrin, halvfiemmende tusinde Lod forgyldt Sölv. Item tvo store forgyldte Knapper af Sölv, som er indentil med harneitz, og ikke derfor bleve veiede. Item halvandet hundrede og Siuv Christal Stene og store, som staaer i forgyldt Sölv, som veie tilsammen baade Stenene og Sölvet, Siuv hundrede og fiorretyve Lod. — Item andre elleve Stene, som affaldte den Tid St. Olufs Skrin blev sunderslagit. — Item blaa Stene, som er Guld omkring og en Turchesteen(?) eggjemmen(?), som veye tilsammen halvfemte Lod. — Item andet et lidet Bl(?) Guld, som hengte der samestede, halv=tredie qvintin, paa St. Olufs Skrin. Item af det Skrin, som St. Olufs Hjerte i laag, halvandet hundrede nitiuve Lod Sölv forgyldt, der til fire Lod og et qvintin i Guld udi tyn=de Skinner som haver vorit ameritt(?). — Item af St: Augustini

Kirke atte hundrede og Sexten Lod forgyldt Sølv. Item
af en træ-Saule og nogne Stykker af et drikke Horn be-
-slaget, halvfemhundrede og halvtredie Lod Sølv. Item en Ly-
-sestage armeret med smaa Stenene. — Item et Kors af
Christal beslaget med forgyldte Kanter. — Item at
tusinde tre hundrede Loz og tyve Lod forgyldt Kaaber som
var af St. Bernhardus Kirke, gamle monstrandser og nogle
drikke Horn hvor altsammen ditte forskrevne Guld,
Sølv, Kaaber og Stenene veyed med hullandsk Vægt. —
Saa lade Vi fornævnte Christopher Hvitfeldt og hans
Tilloaffen og deris Arvinger quit og fri, ledig og løs
fra alle ydermere Krav, tiltale, eller eftermaning af
Os, Vore Arvinger, Efterkommere, Kongerne i Dane-
-mark og alle andre, fornævnte Guld, Sølv og Clenodie,
som forskrevnt staaer i alle Maader. — Givet paa
Vort Slot Kjøbenhavn, Løverdagen efter dyre Vor
Frue-dag, Aar MDXLII. —

Christian R.

Under Vort Signet

(L. S.)

Jochum Beck Rentemester

1ère race (dite des Mérovingiens) de Pharamond à Childeric III (22 rois) de 420 à 752

~~3ème~~ 2ème — dite des Carlovingiens de Pepin le bref à Louis V dit le fainéant 13 rois de 751 à 987

~~4ème~~

3ème race divisée en 5 branches

- Capetiens 14 rois de Hugues Capet à Charles IV dit le bel — 987-1328
- Valois 7 rois de Philippe de Valois à Charles VIII — 1328-1498
- Orleans 1 roi Louis XII — 1498-1515
- Valois (seconde branche des) 5 rois de François 1er — 1515 à 1589
- Bourbon branche aînée 1ère période 5 rois de Henri IV à ~~Charles X~~ Louis XVI 1589 à 1793

république
- Convention de 1793 à 26 8bre 1795
- Directoire de 1795 à 1799
- Consulat 1799 à 1804

Empire — 1804 à 1814

2e période des Bourbons de Louis XVIII à Charles X cent jours 1815 à 1830

Bourbon orleans branche cadette 1830 -

système fixe dans la législation, publie les codes Sélandais et Scaniens. Ce fut sous son règne que la noblesse commence à obtenir des fiefs héréditaires. Saxo, grammaticus secrétaire d'Absalon.

1182 — Canut VI, fils du précédent. Il est surnommé le pieux. Absalon son ministre en fait des conquêtes.

1202 — Waldemar ~~II~~, dit le Victorieux s'empare de la Prusse, de la Livonie; son empire embrassait presque tout le contour de la Baltique.

1241 — Éric IV

1250 — Abel

1252 — Christophe 1er

1259 — Éric V

1286 — Éric VI

1320 — Christophe II

1340 — Waldemar III

1376 — Olaus, ~~fils du précédent~~

1387 — Marguerite, mère du précédent et fille de Waldemar III surnommée la Sémiramis du Nord, réunit en 1397

la Suède, la Norwège et le
Danemark, par l'acte célèbre d'
union de Calmar, par lequel son
petit neveu
- . - Eric VII est reconnu souverain
de ces trois royaumes.

1412 - Eric VII seul { après la mort subite de marguerite
établissement de la Douane d'Elseneur
1440 - Christophe perd la Suède ~~[illegible]~~
1448 - Christien ou Chrétien 1er
fils du Comte d'Oldembourg, 1er roi de
cette maison ; roi médiocre.
1481 - Jean

1513 - Christiern II, surnommé le
Néron du Nord est détrôné ; non moins odieux
au peuple qu'à la noblesse dont il
arrêtait les actes tyranniques : En 1522, les
Lubeckois brulent Elseneur
1523 - Frédéric 1er dit le pacifique
conquiert la Dytmarsie et a de longues
guerres avec la Suède. il était avant de
monter sur le trône duc de Slesvig-Holstein.
Tycho-Brahé
1533 - interrègne
1534 - Christiern III, duc de Slesvig
Holstein
1559 - Frédéric II, fils du précédent
fait construire le fort de Kroneborg, décuple les
droits du Sund ~~[illegible]~~ dont il règle et sert [illegible] d'après de T

Mr Marmier est parti de Stockholm le 19 mai [70]
arrivé à Christiania le 25
~~part~~ parti de Christiania
le 3 juin arrivé à Trondhjem
le 18 juin y parti le 2 juillet

56 / 72
45 / 7^2_{29}
101

6 mille anglais = 1 mille Norvégien

110 milles Norvegiens de
Copenhague à Trondhjem

~~48 - 5/8 -~~ 47 - 5/8
~~60 - 7/8 -~~ 69 7/8
~~107 1/2~~

108 — Myriamètres

48 milles Norvegiens
60 d° d° di
108

MCL

MCLXXXIX

De Copenhague à Elseneur	6 mille Danois
D'Elseneur à Helsingborg	½ mille
D'Elseneur à Gothembourg	22 7/8 mille Suédois.
De Gothembourg à la frontière	18 ½ mille Suédois.
De la frontière à Christiania	12 — — —
	59 7/8

Arrivé à Christiania le 27 Mai parti le 3 Juin

arrivé à Drontheim le 13 Juin, parti le 2 Juillet.

10 milles norvégien = 111,111 mètres

9 837/1000 : 111 110 :: 108 : x

108

888,880

1111100

11999 880000 { 9837

21628 — 121

19548

97110

Distance de Copenhague à Christiania 60 m.

de Christian. à Trondhjem 48

milles norvégiens — 108 ou

121 Miriamètres.

672

673

Fra Kirkvold

til Langledet 1 5/8 Miil
Rambloe 1
Hov — 1 1/8
Ryen — 1 1/2
Röraas – 2 "

La Caisse pour Copenhague sera expediée par
Le Navire Emanuel
Capit. J. Wendt

673 bis

Christiania mille

1, Baerum — 1/2

Fohsrud — 1/2

2, Krogkleven — 2 passe la 1 nuit

3, Norderhaug — 1.
Eglise (passage
de la rivière)

4. Hunefoss — 1/4

Egge — 1 1/4

Flau — 1 1/4 2 nuit

5, Vilesund — 1 1/4
passage de Syrelf
et de la rivière —

6. Medam (Slavern) — 1 1/4

Haselvern — 1.

Jonebacke — 1/4

Langbro près de
7. Hoen la campagne
de Mr Falsen en Eger — 1.

Ruston près de Sissam 1. 3 nuit

Dunsrud — 1/4

8. Kongsberg — 1. 4 et 5 nuit

Dunsrud — 1.

Haugsund (où on passe
la Dramenelf — 1.

9. Dramen — 2 6 nuit.

Aske — 2

Christiania — 2.

22.

1. Forges.

2. Vues du Roi et de la Reine. à gauche et à droit de la Route descendant Krokkleven,

3. Espion(?) – Anne Colbjörnsen, Bravoure norvegienne contre les Suedois en 1718

4. Cascades larges grandes et [illegible].

5. Bellevue sur le Tyrefjord.

6. Mines de Cobalt importantes – bien entretenues – belle cascade – porte [illegible] près des cascades.

7. Vue brillante du jardin, mais en [illegible] comme artificielle.

8. Mines, d'argent, fonderie – fabrique d'armes, et surtout à ½ Mille de là la belle et magnifique Cascade d'Albefoss, et la vue magnifique de la table ronde en pierre etc – etc.

9. Magnifique vue de Vogelbrufet – beaucoup, – Paradis Bakke etc –

Voilà tout que je peux me rappeller des lieux passés et visités en agréable société avec Vous. J'ai été hier à l'autre côté de la ville – je ne trouve pas de fatigue – et je suis tout à Vous

[illegible]

ce 19 Sept.

Cascade de Labrefoss 675
a 1/2 mille de Kongsberg
Dimanche 5 heures 1/2 du
soir [illegible] haute de celle que
nous avons vue : une grande
masse d'eau se precipite d'une
espece de plateforme de rochers
avec beaucoup de vehemence
par deux passages separés par
un gros bloc qui depasse l'eau
de plus de 3 toises, et tombe
avec fracas en produisant une
écume d'une blancheur de neige dans
un bassin qui paroit avoir
plus de 50 pieds de profondeur
en tourbillonant par les coudes des
des pointes de rochers pour se
reunir et passer dans un canal
etroit formé par des especes de
murailles elevées de rocs noirs
et irreguliers et escarpés courent
dans le lit ordinaire [illegible]

Calme et paisible, jusqu'à
ce qu'une nouvelle cascade
moins élevée se présente de
nouveau.
adroite sur une élévation au dessus
de la cascade se fait remarquer une
maison qui était rouge et peinte
en garance, qui prendroit pour
le temple de la divinité.
un ovale de bois de sapin
entoure et ferme le rocher qui
s'élevent au dessus de cette belle
et majestueuse cascade, en
dehors une grotte de l'élev
qui coule au milieu
des bois et des montagnes éloignées.
vers le sud de cette cascade (à environ le distance) s'élève
de l'autre coté de la maison) ...
une montagne couverte ...
une espèce de campagne tout jolie
... rochers ...

Dans le fonds s'exenfonce de
la cascade s'élevant d'énormes
les montagnes de diverses hauteurs
les unes ~~couvertes~~ de bois touffus et les
autres en ayant plusieurs autres
sur les rocs au pied de la
cascade [illegible] on
est devenu tranquille quelque
la pluie ont pris racine sur
les rochers formant un peu petit
l'eau après être devenue
tranquille se divise en deux
pour se rendre [illegible]

675 bis

En mont aut au haut de
la montagne qui long
lacroment sur la mord on
a un vue admirable, d'autres
côtés des bois, des montagnes
boisées, derrière ces monts encore
d'autres montagnes encore, des
églises, des murs en aperçoit
l'Elbe avec pieds qui contient
la montagne sur le haut de
laquelle vous êtes placé, vous
voyez deux cascades bien
imperceptible a coté de celle
que nous avons décrite
C'est sur une table ronde de
granit sur une pelouse entourée
de bouleaux plantés par le
propriétaire qui a probablement
l'intention d'y prendre ses repas
auprès de la maison de chasse a droite

les bois de sapin — c'est aux autres [illegible] plus précieux

1ère Journée — 10 aout — Mercredi

Partis de Christiania à 4 heures 1/2 du soir
arrêtés aux forges de Bærum
arrivés à Jonserud à 8h. du soir
couché à ~~Krokstteen~~ minuit
~~Krokleven~~

2ème Journée — 11 aout — Jeudi

traversé le Ringeriget
arrivés à Nordrehaug à midi 1/4
— à Honefoss à
Couché à Vigesund où nous sommes arrivés à 9h 1/2

3ème Journée — 12 aout — Vendredi

Partis de Vigesund le matin à 9h 1/2
traversé le Drammen Elv en sortant de Vigesund
arrivés à Kongshaken le matin à 10h 1/2
traversé le — avant d'y arriver
arrivés à Modum à heures
visité la fabrique de Bleu-cobalt
arrivés à Eimbake à 5 heures du soir
id à Hoen-gaard à 6 heures 1/2
Couché à Rudsteen 8 heures 3/4

4ème Journée — 13 aout — Samedi

partis de Rudsteen le matin à 6 heures 3/4
arrivés à Kongsberg — à 10h. 1/2
visité la manufacture d'Armes à 11h 1/2
id — les mines de Kongsberg à 2 h. après midi.
Couché à Kongsberg

5ème Journée — 14 aout — Dimanche

vu l'église de Kongsberg le matin
après dîner allés voir le Labrefoss (saltsoderie)
couché à Kongsberg

6ème Journée — Lundi — 15 aout

à 5 heures ½ du matin parti pour
visiter les mines de Kongsberg
de retour en ville à heures
parti à heures
arrivé à hogesund à heures
traversé avant le Drammen Elv
parti à heures
arrivé à Drammen à 8 heures ½ du soir
Couché —

7ème Journée — mardi — 16 aout

~~Mont~~ la montagne de
2 belles vues de la vallée
diné chez M.
parti à 2 heures après midi.
arreté à Asker de h. à h.
arrivé à Christiania à 10 heures du soir

678

10
11 –
12 –
13 –
14
15 –
16 –

24
120

15
35 mart 4
1 mart 4

144
24
1 –

7 –
1 – 2
5 – 3

2 –
1 –
5 –

6 Daye — 5 – 3
2 mere – 2 – 8
1 — – 1 – 4
5 – — 1 – „ 20
7 – 2 – 8
13 – „ 12

mere — 5 – 3 – 4

16

1- Les montagnes des environs de Bærum

6739

No. 10

Hotel de Scandinavie i Drammen.

D. Hr. Steven & de la Roquette

1836		Spd.	Mk.	Sk.
	August			
15	2 Port Thea à 20ß	—	1	
	2 Smørbrødbrdt med Cuirse til Aften			
16	Brændevin. Citron vi 2 Port. Caffe & Tvebacker	—	2	—
	Logis à 36ß	—	3	—
	[illegible] Vask	—	1	
	4 [illegible]	—		
		2.	—	

Betalt Peter

183	Transport	Spd.	Mk.	Sk.

S.T. Hr. Consul Delarogûette

til J. Christiansen Debet

1836 August	13de	Middagsspise til 2 Personer	Spd	4	— "
		2 Drammer Cremagnata	"	"	8.
		1/2 Pot Øll	"	"	6.
		Kaffe til 2 Personer	"	1	12.
		1 Citron	"	"	10ß.
		The og Kavringer	"	2	"
	14de	Kaffe og Kavringer	"	2	"
		Middagsspise til 2de Pers.	"	4	"
		2 Drammer	"	"	8.
		Kaffe til 2 Pers.	"	1.	12.
		Thee og Kavringer	"	2	"
	15de	Kaffe og Kavringer	"	2	"
Logie for		2de Værelser og 2de Senge	1	1	"
		10 Potter Havre til Hesten	"	1.	6.
		Høe til dito	"	"	3 — "

Summa 6 Spd 14ß.

Kongsberg 16de Aug. 1836.

Betalt. J. Christiansen

681

For Hr. General Consul La Bucket leveret 4 St. Bölgstykker tilsammen vegtig 12 lod for 2 Spd 3 ß.
Kongsberg den 14de Augusti 1836

Alkornelk[?]

Legation 48 ß.

de la Roquette

1re journée

Beerum — à 2 hommes des forges — " 1 ß " 8
Tongerud — cheval cheval, thé, beurre & — 1 ß — 8
Krokstuen coucher déjeuner & — 3 - 12
au garçon — " 12

2e journée
Bac avant Honefoss — " 16
dîner et cheval — do — 3 - 20
cheval, coucher et déjeuner à Vigesund — 1 - "

3eme journée — à Tombakke fem — 6
~~[illegible]~~

coucher soupé & Rudsteen déjeuner, cheval — 1 - 1 - "
fille ~~ou~~ garçon — " " 12

4e journée
menée de Kongsberg - 1 jour — 1 -
& voiture pour aller aux Mines 1 jour — 1 " "

5eme journée
à la femme qui a tenu le cheval — " " 10
au garçon qui a porté les échantillons donneraux — " 12

6eme journée
aux mineurs — 1/6 " 14
à l'auberge de Kongsberg
aux garçons et à la fille — - 3 -
traversé le Drammen pour avoir été à voiture à un vingt [illegible] — " " 16/8
cheval & dîner à Hogesund — 1/3 -
au garçon et à la fille — 16
à l'homme qui nous a menés en bateau — 1 -
cheval, coucher, thé & déjeuner à Drammen — 2 - 0 - 16
à la fille et au garçon — " 16
au domestique de Mr. Hauf — 1 - "

7e journée.
cheval à Aske — 1 "

12 - 19 - 104
ou — 17 ß " 14
déjeuné pour moi mineurs — 3 -
20 — 14

le 7bre 1 ß 1 m.
pour dîner Mardwick

Payé à Mr. Steven — 2 R. 60 billet. Lycée

Steven

Barum p. boire — " " 12
Hau — 12
passage à Vigesund — 16
id. avant Modum — 8
id. fabrique de bleu — 12
fabrique d'armes 3ß "
mines de Kongsberg 3 "

Mr Steven m'a prêté
1o — 1 " "
2o — 3

Cathye pour moi
à la fonderie échantillons — 3 - "

Na
J'avais — 15 ß p. papier 18
2 id 1 m. argent 24
plus différence — 32
" 48 M
17 - 84
emprunté à Mr Steven — 4 .
Total dont je dois trouver le compte — 21 - 84

682

Route de Christiania à Ringerige

De Christiania à Ivenrud 2 milles
Entre ces deux endroits se trouve
la ferme Prestrud, à 1 mille d'ici,
où on peut prendre des raffraichissements.
A ½ mille de Prestrud se trouvent
tout près du chemin vers le nord
les forges de Borum appartenant
à Mr le Comte Wedel Jarlsberg
qui méritent l'attention du
voyageur.

De Ivenrud à Sundvold
dans le Ringerige — 2 ½ mille
La distance entre ces deux stations
n'est que 1¾ mille, mais à cause
de la difficulté du chemin, on
paye suivant une loi relative
aux chemins (routes) de 1824.
pour 2½ mille.

Sur ce chemin on passe ~~la Krok~~
Krogskoven (forêt de Krog)
qui commence en sortant de Ivenrud
& continue jusqu'à ~~Sul~~ Sundvold
~~tout~~ Au milieu de cette forêt se
trouve un endroit appellé
~~Midst~~ Midtskoven (au milieu
de la forêt) où on peut prendre
des ~~Raffr~~ ~~raffraichement~~ rafraichissements. ½ mille
de là se trouve Klevstuen (3 milles de Christiania)
à la descente de ~~Kl~~ Krogkleven
on dispose ordinairement le voyage
de manière à arriver à cet endroit
le premier jour, pour après avoir
passé la nuit dans cet endroit, voir
le lendemain au lever du Soleil
le beau pays de Ringerige qu'on
a devant soi.

à ¼ de mille dans le Midtskoven
on voit la séparation des
~~Ag~~ ~~Divisions~~ baillages d'Aggershuus
& de Buskerud; une simple
bloc de pierre.

qui tout d'un coup se montre
comme si on venait de lever
un rideau, & cela dans le haut
dégré de deux points de
vue differents, Kongens
og ~~Kro~~ Dronningens Udsigter
(les vues du Roi & dela Reine),
on prend ordinairement l'homme
de Klevstuen pour guide.
Pour aller à la vue dela Reine
il y a un chemin fait –
Delà on passe le Krogkleven
(la descente) (1/4 mille) pour
aller à ~~Sol~~ Sundvold,
qui est également une Station
De Sundvold on va à l'église
de Nordrehoug ou la ferme
Hönen (1½ mille) on paie
cette distance 1 # 18 pour le cheval
comme ~~[illegible]~~ si on s'est servi
jusqu'à la prochaine Station
(Klekken)
En sortant de Sundvold on passe
un pont flottant, car à cause de
la profondeur de l'eau on n'a
pu se servir de pilotage.
~~A la~~ droite de ce pont vous avez
Steensfjorden, (golfe) à gauche
Tyrefjorden (golfe) où on projette
de faire aller un bateau à vapeur
pour transporter des Bois – ces
golfes sont les bras du grand
Holsfjord – A 3/4 mille
delà se trouve la ferme Steen
appartenant au Foged Tougner
mais qui n'y demeure pas – Près

de la ferme Steen se trouvent les ruines
d'une Chapelle qui fut brulée par
les Suédois quand ils passèrent par
le Ringerige sous le Commandement du
Colonnelle Loever pour d'après l'ordre
de Charles 12 qui était campé
près de Christiania en 1718
aller detruire la mine d'argent
de Kongsberg - Pendant cette
marche ils s'arrêtèrent à l'habitation
du prêtre Jonas Ramus, qui
est situé à 1/2 ~~m~~ mille de
Nordrehoug, le prêtre était
marié avec Anna Colbjörnsdatter
~~d~~'une femme douée d'une présence
d'esprit & d'une vaillance rares.
Les portraits d'Anna Colbjörnsdatter,
& de son mari Jonas Ramus
se trouvent dans l'église de
Nordrehoug. Anna Colbjörnsdatter
fit détruire par stratagème cette
division de Suédois qui se
trouvait dans l'habitation du
prêtre, (Prästegaard) en
faisant ~~connaître~~ parvenir aux trouppes
norvégiennes qui étaient campées
près de Steen, un billet
dans le soulier d'une fille
dans le quel billet elle leur instruisait les
de la position des Suédois
alors, & pour rendre aux
norvégiens la lutte plus
facile, elle regala les Suédois
avec de l'eau de vie, fit un
grand feu (Baal) dans la
cour pour les endormir.
Les norvégiens arrivés de Steen
n'eurent qu'une courte lutte mais
qui fut décissive pour eux.
Dans l'habitation du prêtre

+ D'un seule montagne
Tyri fjeld des grands morceaux
de bois aux quels on met
le feu quand l'ennemi
est dans le pays, & qui servent alors de telegraphe

on voit encore des trous de boulets
de canon dans les murs.–
Quand les suedois reconnurent
le stratagème l'un d'eux
voulut tuer Anna Colbjornsen
avec son sabre, mais répondit
avec vaillance: –" Ainsi tu
sers donc ton Roi pour tuer
les vieilles femmes; cette réponse
heroique étonna le suedois
qui la laissa passer.
Outre les portraits ci dessus mentionnés
de la famille Ramus, on trouve
dans la même eglise de Nordrehoug
d'autres curiosités qui ne sont
pas ~~cependant~~ en grand nombre
mais qui meritent cependant
d'être vues. En s'adressant
au prêtre Støren (un
vénérable vieillard) on peut
de suite voir tout l'église que
la chambre où les boulets de
canon ont passé – ~~P~~
Près de l'eglise se trouve
la ferme Hønen, où on
descend chez l'homme
Truls – & chez qui on peut
prendre des rafraichissements
Très près de Hønen sur
une colline est située la
ferme Sandberg. (Sandberg-
Gaard) où il y a également
de jolies vues – A ½ mille
de Sandberg on voit la chute
d'eau – Hønefossen un
petit bourg où on trouve
beaucoup de Scieries & de
moulins, appartenant à des
pays & à des négociants de
Drammen.

5)

A Höniføss on peut prendre des rafraichissements chez Landhandler Glatvig ou Madame Lougner. De Hönen on peut retourner par Drammen en passant par Weger & Haugssund, & sur cette route inspecter la fabrique de bleu-(Smalt) appartenant à Messieurs Grünig & C° & Wegner, qui y demeure & qui est une connaissance de Mr. Steven.

385

686

Manière de voyager par terre en Norvège (en été)

Je dois faire observer d'abord que les voitures de poste dont on se sert en Norvège sont très incommodes pour les voyageurs. Ce sont de petites charrettes à deux roues attelées d'un seul cheval, dont le siège ne consiste souvent qu'en une planche qui traverse la petite voiture, et dont le peu d'élévation oblige le voyageur à se tenir parfois accroupi. Les carrioles sont préférables ; c'est une voiture également à deux roues dont le corps reste sur deux brancards tellement élastiques, que dans un chemin raboteux elles sont de beaucoup préférables aux voitures suspendues ; Elles ne sont pas sujètes à verser, ce qui les rend très propres pour les petites routes de traverse. Mais on n'en trouve que très rarement dans les stations, surtout de carioles à deux places ; aussi le voyageur qui n'a pas de voiture à lui fera-t-il bien d'en acheter une à son arrivée. Le pays étant très montagneux on devra avoir le soin de choisir les voitures les plus légères dont l'attelage n'excède pas trois chevaux. Les calèches sont ordinairement à cinq places y compris le siège du cocher. Les lourdes voitures à hautes roues, outre le grand nombre de chevaux qu'elles exigent, présentent l'inconvénient d'obliger à enrayer à chaque descente un peu rapide, et on en rencontre fréquemment de semblables, pour éviter ~~[illegible]~~ le danger de verser, surtout si la descente va en tournant, parceque il n'y a que les chevaux qui retiennent. On perdra il est vrai en les vendant, mais cette perte n'excédera pas les frais d'un plus grand nombre de chevaux dont on aurait été obligé de se servir pour l'attelage de voitures plus lourdes. La calèche peut être employée dans les grandes routes, la carriole dans les routes de traverse, et le cheval de selle pour les excursions dans les hautes montagnes.

Je suppose que le voyageur a sa voiture ; ~~et~~ il fera bien d'avoir aussi ses harnais.

Il est bon de faire connaître qu'en Norvège les postes sont

service dans les villes par la corporation des voituriers, et à la campagne par les paysans et propriétaires fonciers. Les fermes ou plutôt les propriétés rurales à une certaine distance de la Station jusques à plus de deux milles norvégiens à la ronde sont tenues de fournir des chevaux aux voyageurs. Ce mode ~~étant~~ fort incommode pour les cultivateurs, lesquels, indépendamment des chevaux qu'ils doivent fournir, souvent dans le tems des travaux agricoles et de la récolte, sont forcés d'envoyer en même tems un garçon pour conduire et ramener leur chevaux; il en résulte qu'après avoir mis un jour ~~et une~~ nuit à passer et à repasser ils rentrent les uns et les autres harassés et hors d'état de reprendre le travail du jour. Pour diminuer cet inconvénient le gouvernement a établi quelques Stations fixes dans lesquelles les propriétaires, moyennant certains priviléges, prennent l'engagement d'entretenir ~~[illegible]~~ un nombre déterminé de chevaux de relais. Ce mode offre l'avantage d'une plus grande promptitude, les chevaux se trouvant toujours à la Station, ou du moins à très peu de distance.

Pour ne pas être forcés d'attendre quelquefois longtems ~~les chevaux qu'on est~~ dans les Stations ordinaires les chevaux qu'on est obligé d'aller chercher souvent à plusieurs milles de la Station, il est prudent je dirai presque indispensable d'expedier 24 heures d'avance un courrier ~~[illegible]~~ pour commander les chevaux à chaque Station ordinaire, car dans les Stations fixes (fast Station) il doit toujours s'y en trouver ainsi que nous venons de le dire. Ce courrier qui s'appelle Forbud (prononcez Forboud) voyage dans une carriole ou charrète dans laquelle on peut mettre ses bagages, si l'on veut. Ces courriers qui changent ordinairement à chaque Station, commandent les chevaux aux heures indiquées sur une note itinéraire appelée Forbuds sedbel (prononcez (Forboud zédel) dont on trouve des exemplaires imprimés en blanc et qu'on aura soin de leur

remettre à leur départ. On avertit dans cette note les aubergistes de ses intentions, si l'on veut qu'ils tiennent un dîner prêt et pour combien de personnes, si l'on veut passer la nuit et combien il faut de lits. Dans un voyage de longue durée on fera bien d'ordonner au Forbud d'arrêter à la Station que l'on choisira pour son gîte, et la meilleure manière est de ne délivrer de Forbud Seddel que jusqu'à ce gîte. En y arrivant il conviendra de le réexpédier immédiatement; si on était extrêmement pressé il faudrait laisser courir le Forbud ou Courrier plus longtems. Le voyageur paye pour le courrier à chaque Station dans laquelle il arrive. Il est d'autant plus prudent de ne commander un Forbud que par chaque jour si on couche, que si on est retardé pour les chevaux dans deux ou trois Stations ordinaires, nommées d'une manière générale ainsi que les Stations fixes, Skifte (prononcez chifte), et cela arrive ainsi que je l'ai moi même éprouvé, on est exposé ou à payer ce qu'on appelle argent d'attente (a) à toutes les autres stations, ou même à ne plus trouver de chevaux prêts, les paysans pouvant les emmener après avoir attendu 3 heures, d'où il peut résulter qu'on est ensuite obligé d'attendre quelquefois pendant trois heures jusqu'à ce qu'il en arrive d'autres.

Lorsque deux voyageurs n'ont qu'un cheval à leur voiture, ils ne peuvent à la rigueur porter de bagages avec eux; mais on ferme les yeux si les bagages ne sont pas trop lourds.

En arrivant à la Station, si on n'est pas sûr de ce qu'il y a à payer, on peut le demander à la personne qui tient la Station et qu'on appelle Gjæstgiver (aubergiste) et elle donnera les indications nécessaires sur lesquelles on peut en général compter. En outre un extrait de la loi sur les postes

---

(a) (vente penge)

en affiché dans un endroit apparent de la mais on du gjæstgiver.

Les chevaux ne se payent pas plus cher pendant la nuit que pendant le jour.

Il y a chaque année des changements dans les Stations ordinaires et dans les Stations fixes, attendu que les premières d'ordinaires qu'elles étaient deviennent fixes, et vice versa, suivant la volonté des principaux habitans, c'est à dire de ceux qui payent.

Il y a même assez souvent des changemens dans les lieux de Station, qui sont tantôt dans un endroit et tantôt dans un autre; en sorte qu'il est prudent avant de partir pour entreprendre un voyage en Norvège de s'informer auprès d'une personne qui ait suivi depuis peu la même route, ou d'un directeur de poste, quoique ils l'ignorent quelquefois ainsi que j'ai pu m'en convaincre, des noms actuels des lieux de Station ou Skifte (Chifte) et de leur distance respective légale. Le livre de poste ou norske-reise-router n'est pas toujours un guide sur parcequ'on ne le réimprime pas chaque année. Le dernier imprimé que je possède (1838) ne l'a été qu'en 1827; et depuis cette époque il y a eu beaucoup de changemens.

A chaque station on vous présente à signer le livre de poste appelé Dag Bog ou livre de jour, sur lequel vous inscrivez votre nom, la date de votre arrivée, ~~indiquez~~ le nombre de chevaux que vous avez commandé et pour quelle heure, si vous avez été satisfait ou mécontent du postillon qui vous a conduit.

On doit faire un Mille à l'heure, mais on ne peut forcer le postillon à aller plus vite; il est même très rare qu'on fasse 1 mille à l'heure, et l'on doit s'estimer heureux quand on ne met qu'une heure 1/4 ou même 1 heure 1/2 par Mille. Les chevaux sont assez souvent ou mauvais ou ereintés de fatigue, et je me suis vu forcé quelque fois d'aller à pied, le cheval ne voulant ou ne pouvant plus aller quoique le conducteur le battît à toute outrance. Ces

conducteurs qui, lorsqu'on se sert de Carioles se tiennent assis derrière le voyageur sur la malle placée sur la planche qui déborde la voiture, s'appellent Skyds-Dreng, quand c'est un garçon et Skyds-pige, quand c'est, ainsi que cela arrive quelquefois, une jeune fille qui conduit seule les chevaux souvent au milieu de la nuit et dans les forêts les plus solitaires. (on prononce Skuds-dreng, Skuds-pige)

Quand on voyage avec sa propre voiture et ses harnais, on paye
1 mark (environ 1 franc) par Mille et par cheval aux Station ordin^res
et " 4 Skillings à chaque Station pour aller cher^cher le cheval

On paye:
1 mark 1/2 (1 f. 50) ou 36 Skilling, le mark contient 24 Sk.
par Mille et par cheval dans les Stations fixes.

On donne ordinairement, mais sans y être forcé, 4 Skilling de drikke-penge ou pour boire au conducteur ou postillon.

A la sortie des villes on paye le double ou
3 mark (3 francs) par mille et par cheval, car toutes les villes sont des Stations fixes (fast Station)

S'il y a deux personnes dans une voiture qui appartient au voyageur et qui n'est attelée que d'un cheval, on paye comme pour 1 cheval 1/2 c'est à dire
1 Mark 1/2 ou 36 Skilling dans les Stations ordinaires et
2 Mark 6 Skilling ou 54 Skilling dans les Stations fixes

Le droit pour aller chercher les chevaux dans les Stations ordinaires est toujours de 4 Skilling, mais on paye quelquefois 6 Skilling au postillon ou conducteur qui très souvent marche à côté de la voiture, quand il ne monte pas derrière.

Il faut observer qu'il y a des Stations ou à cause de la difficulté des chemins, ou de la rapidité et de la longueur des montées on paye pour 2 Milles, quoiqu'il n'y ait qu'un Mille et 1/2 de distance porté sur le livre de poste. Certains sont indiqués sur le Dag-bog

Si on n'a pas l'harnachement on paye 2 Skilling de plus par Station pour le louage du harnachement de chaque cheval.

Si on n'avait pas de voiture on aurait à payer 4 Skilling

par mille pour le louage de la voiture ou charrete, outre les droits indiqués plus haut.

On doit être bien fixé sur ce qu'on a à payer avant de se mettre en route, afin de ne pas avoir de discussions; et avoir soin de se munir d'une grande quantité de Skillings en cuivre et de mark, 1/2 Specier et Specier en papier, mais surtout de Skilling et de Mark, sans cela si on n'avait plus que des billets de "dix" ou de cinq Species papier, on pourrait se trouver embarrassé, les paysans n'ayant pas les moyens de vous changer.

~~On a souvent des rivières à traverser, et un péage à payer~~

On paye pour le courrier ou Forbud qu'on a envoyé d'avance
1 Mark par Mille s'il va à une station ordinaire
1 mark 1/2 ou 36 Skilling par Mille — d°. Station fixe
et de même 4 Skilling pour commander les cheval dans les Stations ordinaires, mais on ne les paye pas dans les Stations fixes
S'il porte vos bagages avec lui on paye de plus

Si on fait attendre les chevaux qu'on a commandés pour une heure fixe pendant plus de deux heures on paye pour ce qu'on appelle argent d'attente (Vente-penge):
6 Skilling par cheval et
12 Skilling par cheval si les chevaux ~~ont~~ ont attendu plus de 3 heures.

On ne voit pas ~~[illegible]~~ dans la loi de dispositions contre les paysans propriétaires de chevaux qui font attendre les voyageurs, et il m'est arrivé d'attendre plus de deux heures 1/2 des chevaux que j'avais commandés. J'ai inscrit le fait sur le Dagbog, mais je ne sais ce qui en est arrivé. En Suède on est assez sévère sur ce point.

Divisions des billets norvégiens
Billets de 100 Species
d° — 50
d° — 10
d° — 5
d° — 1
d° — "1/2 Specier
d° — "1/5 de Specier ou mark qu'on appelle aussi Ort.
Le mark contient 24 Skilling et vaut à peu près 1 f; le Specier équivaut donc à 5 francs
N^a. Le Mille Norvégien est égal à 1 myriamètre 1294 mètres environ

On a souvent des rivières à traverser

690

A sert ici à faire marcher 5 à 6 scieries appartenant à M. négociant de Drammen. La vue du Bel Elv est cachée par un bois de sapin qui s'étend dans la plaine presque jusqu'au pied du jardin. Quelques ~~maisons éparses dans~~ Gaard et maisons éparses dans le bois de droite et de gauche donnent une nouvelle vie à cette magnifique diorama, couronné dans le fond par des montagnes élevées détachées de deux groupes principaux, ~~et qui sont~~ éloignées de milles, on voit apparaître ~~avec quelques~~ aisément à l'œil simple ~~contenant encore quelques parties de la neige qu'elles avaient été~~ ~~l'an dernier entièrement couvertes pendant~~ ~~l'hiver~~ et qui semblent être d'une couleur bleue.

N° il y a dans cette plaine, ~~des prairies~~ et qui est très bien cultivée, des champs d'orge ~~de~~ seigle et ~~d'avoine~~ ouvrit aussi l'église paroissiale d'Eger

691bis

Eglise de Konigsberg

1628 [illegible]
1631 [illegible]
1671 [illegible]
1761 [illegible]

J'ai dépensé

Berum —	1	–	12
donné à 2 hommes —	1	–	–
Krokkleven —	4	–	
Bae Stua Eik — avant Hönefos —		"	16
Honefoss —	3	–	20
Vigersund —	1	– 0 –	
Timbakke —		–	6
Ruudslien —	1	– 0 –	24
id. gården Stille —		"	12
ouvriers de Kongsberg au gården —		– 1	–
voiture pour aller aux mines de Kongsberg —	1	"	"

M. Steen a dépensé

à Berum p. boire —		–	12
à Hamm —		–	12
péage à Vigersund —		–	16
id. avant Modum —		–	8
fabrique de bleu Fossum —		–	12
fabrique d'Eker —	3	m	–
mines de Kongsberg —	3	–	–

Regning

Natte Losie for 2 Personer	Spd 1	"	12ß
Aftens Spise og Teevand	"	2	"ß
Heste Foring	"	1	12
Kaffe Dito	"	1	"
	Spd 1	"	12ß

138
120

120
84

120
18
138
69
169

Kongsberg

7000 habitans

693

En 1806 le gouvernement danois renonça à l'exploitation de ces mines. Depuis la réunion de la Norvège à la Suède le Storthing ordonna des fouilles très actives, mais comme elles furent infructueuses, il se détermina à les vendre. Ce fut au moment qu'on procédait à cette vente que les mines commencèrent à fournir de si riches produits, aussi abandonna t on ce projet (on n'avait demandé que 70,000 Species argent environ 400 000 f). Rapport de ces mines

en 1832 – 21565 marks d'argent fin

1833 – 43,843 id — id Donne 7/4

1834 – 27,215 id — id.

1835 –

Les frais y compris les pensions sont évalués à 80000 Species argent par an

Suivant le Budget officiel

1° de 1833., les mines de Kongsberg ont

	argent	papier
rapporté	171,153 sp. 34 ß	1,016-15 ½
couté	"	81,688-51

2 - de 1834 -

rapporté - - - - - -	323,442 - 71	3,911-48 ¼
couté - - - - - - - -	236 - 87	78,323 "

Le 10 aout 1836, nous partimes de Christiania, M Steven, Consul de russie et moi vers les 4 heures et demie du soir, dans mon Gig. Mon cheval devait faire seul la route, nous nous déterminames à le ménager en ne lui ferant pas faire de trop fortes traites. Après avoir passé devant la ferme(1) de Præstgaard ou Præstrud éloignée d'environ 1 mille(2) de Christiania, et où l'on peut prendre des raffraichissements si on le desire, nous nous sommes arrêtés une demie heure à Bærum, à 1/2 mille de Præstgaard pour visiter les forges qui y sont établies et qui appartiennent à M. le Comte de Wedel-Jarlsberg. Les forges qu'on cite parmi les plus anciennes de la Norvège puisqu'on en fait remonter l'établissement à l'année 1578, sont alimentées aujourd'hui en grande partie par le minerai de fer qu'on tire des environs d'Arendal et de Longøe (près Kragerøe). Elles ont éprouvé beaucoup de vicissitudes; tantôt elles ont été exploitées au compte du gouvernement, tantôt à celui de particuliers aux quels elles avait cédées. Enfin en 1791 elles furent vendues (pour 16700 Rigsdaler) ~~[illegible]~~ à M. Peder Anker ~~[illegible]~~ ministre d'état de Norvège après la séparation de ce royaume du Danemark, et à sa mort arrivée en elles passèrent entre les mains du Comte de Wedel son gendre. Le minerai d'Arendal et de Longøe est transporté par mer à 1/2 mille de la forge, et le charbon est tiré d'Asker, de Bogstad et de la forêt de Krog (Krogskoven)

Ces forges emploient annuellement environ 2500 Last de charbon qui coute rendu sur

---

(1) Nous employons le mot ferme pour désigner ce qu'en Norvège on appelle Gaard; quoique ce ne soit pas précisément ce qu'on entend en France par ferme; la vraie traduction serait propriété territoriale à la campagne

(2) Le mille de Norvège

à raison de . . . le last . . .

Elles produisaient autrefois environ 6000 Skippunds (1) mais la difficulté de se procurer du bois en a, dans ces derniers tems, ralenti l'activité.

Voici quels ont été les produits de 1813 à 1818, suivant Jens Kraft (Topographisk-Statistisk Beskrivelse over Kongeriget Norge, T. I Christiania 1820)

années	minerai de fer (Raejern)		fer de fonte (Stöbegods)		fer en barres (Stangjern)	
	Skipund	Listpund	Sk.	Lis	Sk.	Lisp.
1813	1,953	7	1,885	5 3/8	2,033	1
1814	2,582	5	2,356	1 1/4	1,916	9 1/2
1815	535	"	401	18 1/2	898	14 1/2
1816	1,096	"	1,078	15 3/4	789	9
1817	2,426	10	2,198	1 1/2	2,788	7 3/4
1818	2,772	10	1,862	11 5/8	2,371	10 3/4

Le nombre des ouvriers en 1816 s'élevait en totalité à 125 dont 36 pour (ved Marsovnen) et 89 pour les marteaux (ved Hammerne).

Les produits de cette forge qui sont, dit on, fort recherchés à l'étranger, sont exportés par la voie de Christiania.

Mr Semb, mon agent Consulaire à Moss qui a été pendant plusieurs années Directeur de ces forges m'avait donné une lettre d'introduction pour le lieutenant Segelbe son successeur, mais comme celui ci était absent nous n'avons pu visiter ces forges accompagnés d'un Cicerone instruit qui nous eût donné les explications ~~et nous~~ nous sommes bornés à les parcourir rapidement. Quand nous y sommes entrés on y fondait des poeles. J'ai emporté deux échantillons des mines de fer d'Arendal et de Longoe (qui sont exploitées à Barum) celles des premières ~~sont~~ infiniment plus riches en fer. Il y a tout auprès des forges dans le fond du vallon une assez jolie maison d'habitation appartenant également au Comte de Wedel.

(1)

696

J'ai demandé des renseignemens sur l'état actuel des forges de Bærum, et sur ses produits depuis 1818 afin de compléter ce qu'il est nécessaire de connaître sur cette usine, placée dans une vallée pittoresque environnée de hautes montagnes couvertes de sapins. De Bærum, composé de quelques maisons éparses, (entraversé par le ... Elv dont l'eau sert à faire ...) à Tonserud, station où l'on change de chevaux, la distance est d'1/2 mille norvégien. Le pays entre Christiania et Tonserud offre à chaque pas avec un peu d'uniformité ~~offre des vues pittoresques~~ des montagnes ~~assez~~ quelquefois assez escarpées, dont quelques unes bien boisées, et d'autres assez nues, des vallées souvent fort étroites, ~~et qui paraissent~~ dans lesquelles on distingue de petits champs de seigle, d'orge et d'avoine et des prairies; et de tems à autre on aperçoit, après avoir perdu de vue le golfe de Christiania Fjord (1) l'Ager Elv (2) quelques ruisseaux qui donnent de la variété au paysage. ~~En quittant Tonserud~~ Il était un peu plus de 8 heures 1/2 lorsque nous avons quitté Tonserud, (où nous avons fait manger le cheval et pris du thé ...) de cette station jusqu'à Krogstuen (auberge isolée) située sur la montagne appelée Krokleven, et éloignée ~~de la station de ...~~ de 2 milles, nous avons gravi des montagnes fort escarpées et ~~...~~ voyagé continuellement (dans un bois de sapins qui porte le nom de Krogskoven) et en un endroit qu'on appelle Midt-Sporen (au milieu des bois) au milieu de ce bois ~~...~~ à 1/4 de mille un simple bloc de pierre indique (au loin pour se rafraichir) ~~le tems était~~ clair ~~...~~ que ~~...~~ nous avons toujours pu ~~...~~ diriger notre marche. Entre Bærum et Tonserud que nous avons vu ~~...~~ de nombreux fagots étendus sur la terre à quelque distance les uns des autres et des bruyères pour échauffer et nourrir le terrain avant d'y semer de l'orge et de l'avoine. Cette pratique est générale en Norvège, et plus d'une fois c'était d'énormes buchers qu'on allumait et qui vus de loin ressemblaient à l'incendie d'une grande maison et présentaient un spectacle magnifique.

Limite des baillages d'Agerhuus et de Budskerud; l'endroit ... que nous venions d'entrer. Lorsqu'il fut ... quand nous arrivâmes à Krogstuen, le tems avait ...

Nous avons couché à Krokstuen, gîte assez médiocre. Le lendemain 11 à 7 heures du matin un guide nous a fait traverser à pied la forêt ~~où il nous a conduits~~ parsemée de distance en distance d'énormes blocs de rochers et nous a conduits à un 1/8 de mille de Krokstuen à ce qu'on appelle aujourd'hui

(1) Un Fjord ne peut pas se traduire tout à fait exactement par golfe

(2) Un Elv en Norvège est une rivière plus ou moins grande; ~~...~~ presque toutes ont une partie de leur cours obstruée par des rochers qui y forment des cascades (Foss) ...

vue du roi (Konges Udsigt)(1) elle est célèbre en Norvège ainsi que les deux dont nous parlerons bientôt et, à mon avis, elles méritent une grande partie leur renommée. Placée sur une espèce de plateforme de rochers sur laquelle on a établi un banc de bois, et à l'extrémité de la forêt, une vaste étendue de pays se déploie devant vous à quelques centaines de pieds au dessous; c'est le Ringeriget, vallée toute verdoyante qui parait bien cultivée et extrêmement grande(2) [illegible] qui [illegible] passe pour la contrée la plus fertile de la Norvège. On pourrait l'appeler ~~plutôt~~ une plaine, si elle ne renfermait dans son intérieur quelques montagnes assez élevées et couvertes de bois ainsi que le reste de la plaine. Un bras du Tyrefjord appelé Steensfjord est presque immédiatement sous vous ayant sur ses bords [illegible] avec la maison de [illegible]; en face un autre bras de ce Fjord et à votre gauche le Tyrefjord lui-même [illegible] qui paraissent au premier aspect, couvrent et diversifient agréablement le paysage; à droite et à gauche de montagnes où croissent de nombreux sapins ~~en dont quelques unes s'élèvent en amphithéâtre~~ en ayant d'autres derrière elles qui s'élèvent en amphithéâtre et dont quelques unes [illegible] aperçoivent encore des traces de la neige qui les a couvertes pendant l'hiver. À vos pieds se dessine la route que vous devez suivre pour parcourir le Ringeriget, la chaussée qui traverse sur une langue de terre étroite le Tyrefjord et qui est coupée au milieu par un pont de bois qui s'ouvre pour laisser passer les bateaux. Ajoutez y les bateaux de pêcheurs qui se croisent sur le fjord, les églises, les petits hameaux et les maisons isolées qui couronnent les montagnes, et vous aurez une faible idée de l'aspect que vous offre la vue du roi. La vue de la Reine (Dronningens Udsigt) est plus rapprochée de Krogstuen; en quittant cette auberge et descendant un peu toujours au milieu des bois vous arrivez sur une plate forme en bois, garnie d'une balustrade et de sièges ( ) placée entre deux montagnes en partie boisées et n'offrant en partie que des rochers arides; à gauche est un ravin profond que vous n'apercevez pas, le bruit seul du torrent qui en fait les sinuosités vous fait connaître qu'il existe, et ceci entre les rochers presque

69

perpendiculaires et paraissant presque se toucher
que se développe devant vous ~~cette nouvelle~~
et toujours à vos pieds cette nouvelle vue
qui est également celle et
Ringeriget ~~qui ne diffère~~ par extrêmement de
la première, est celle que les paysagistes
représentent ordinairement probablement à cause
de l'effet pittoresque que font les deux montagnes
escarpées qui semblent deux colonnes élevées
~~entre~~ lesquelles on aperçoit le paysage.
dans le Krokleven fort remarquable
Il y a encore une troisième vue ~~du Ringeriget~~,
c'est celle qu'on a en descendant le chemin qui
de Krokstuen vous conduit à Sundvol première
station à l'entrée du Ringeriget. La route est
fort escarpée, des deux côtés de chaque côté, sur les
bords du chemin des blocs énormes de rochers
entre lesquels coule une eau limpide qui
disparaît de tems en tems sous la terre pour
reparaître un peu plus loin. Et en face
le Ringeriget avec ~~ses verdure~~, les bois ses
les montagnes
prairies, sa verdure, le Eyrefjord. Après être
descendus la montagne et traversé la
chaussée ayant à gauche et à droite les
eaux limpides du Eyrefjord, la route
est devenue un peu rapide et nous nous
sommes convaincus que le Ringeriget
qui du haut du Krokleven nous paraissait
par une illusion d'optique légères
une plaine avec quelques ondulations de terrain
seulement renfermait des ~~véritable~~ élévations
qui méritaient tout autre nom que celui
de simples collines. C'est sur la première
la partie de
qu'en plongeant la vue dans le Eyrefjord
que nous laissions à notre droite, nous avons
vu deux énormes serpents qui nageaient
de compagnie et se dirigeant vers une
petite île où l'on voit seulement une
maisonnette. L'une des églises que du Krogkleven

nous apercevions dans le lointain est Nordre Baug
à un mille environ de Krogsluen. Le prêtre qui
dessert la paroisse bon vieillard encore vigoureux
et cher lequel nous arrivames à midi 1/4 | avec cordialité
nommé Storen, nous accueillit dans sa maison
~~située de l'autre~~ ~~côté~~ de la route séparé seulement
de l'église, et nous invita à prendre avec lui
un verre de vin de Porto et des petits gateaux,
Un trait de l'histoire de Norvège que nous
connaissions nous avait attiré dans cet endroit.
En 1718 époque de l'invasion de la Norvège par
le célèbre Charles XII roi de Suède, pendant
que ce prince restait ~~[illegible]~~ avec le gros de son
armée campé auprès de Christiania, plusieurs
détachemens plus ou moins considérables parcouraient le pays. L'un deux
corps sous la conduite du colonel Löven ~~[illegible]~~
~~[illegible]~~ s'étant arrêté quelques instants dans
l'habitation du prêtre Jonas Ramus,
la femme de cet ecclésiastique nommée Anna
Colbjornsen, conçut le projet hardi de délivrer
son pays de ces hotes incommodes. Elle écrivit ~~un~~
~~billet~~ au commandant des troupes norvégiennes qui
se trouvait à Steen à 1/2 mille de là ~~[illegible]~~ un billet dans lequel elle l'informait de la situation des Suédois perfide lui
envoya par une servante qui l'avait placé dans
son soulier, et pour rendre le résultat de la lutte ~~plus~~ moins
douteux, elle fit servir de l'eau de vie en abondance
aux Suédois et fit allumer de grands feux
dans la cour pour les endormir. Les Norvégiens
arrivés de Steen, ~~[illegible]~~ tombèrent à
l'improviste sur les Suédois et les tuèrent tous
après un combat de peu de durée. On raconte
que lorsque les Suédois apprirent la ruse qu'
Anna Colbjornsen avait employée contre eux
ils voulurent la faire périr ~~[illegible]~~; mais qu'elle sauva
sa vie en disant au soldat qui avait son
sabre levé sur sa tête : « tu es donc au
service de ton Roi pour tuer les vieilles femmes.
Le bon prêtre eut l'attention de nous montrer
dans son salon les trous des balles norvégiennes
et suédoises qui l'avaient criblé, et dans
l'église qui ne présente d'ailleurs rien de
bien remarquable les portraits de Jonas
Ramus et de sa femme peints à l'huile

par le peintre Flintoe de Christiania d'après d'anciens tableaux dont il ~~[illegible]~~ les originaux. Cette église remonte au tems du catholicisme et le prêtre ~~[illegible]~~ fit voir en souriant, ~~[illegible]~~ et comme une relique qui prouvait la superstition de ses ayeux, les débris d'un encensoir en cuivre qu'il conservait dans une niche. ~~Le tombeau élevé à J. Ramus et à sa femme par leurs nombreux enfans~~ On trouve aussi dans la même église le tombeau élevé à J. Ramus et à sa femme par leurs nombreux enfans dont les noms se trouvent ~~gravés~~ sur une plaque de fer ; à coté de ce tombeau, ouvert, la grande caisse qui servait à enfermer leur linge et leurs habits. Nous primes congé ~~[illegible]~~ de ce bon prêtre, après avoir toutefois visité son jardin ~~dont~~ où il a beaucoup d'arbres fruitiers, et être entrés dans sa Lysthuuse, petit cabinet en bois placé au milieu du jardin où il prend le café ou le thé dans la belle saison, & dont le planche est parsemé de feuilles de sapin et de genièvre suivant l'usage assez généralement répandu en Norvège, et d'où il a une très belle vue. Vers les 3 heures nous ~~nous arrivâmes au Hameau d'Hönefoss après avoir~~ passâmes le Store Elv ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ dans un bac et quelques instants après nous nous trouvâmes dans la bourgade d'Hönefoss divisée en deux par cette rivière et réunie par un pont en bois long et circuiteux dont quelques piles sont appuyées sur d'énormes blocs de rochers. C'est du milieu de ce pont qu'on peut voir les belles cascades qui ont acquis à Hönefoss une si grande renommée

Des blocs énormes de rochers jetés çà et là
dans le lit de la rivière, quelquefois en
masses compactes en obstruant en partie le
cours à 40 ou 50 toises plus haut
les eaux de la rivière qu'on a même eu soin
de retenir par des barrages se précipitent
avec impétuosité sur les rochers; se glissent
avec fracas dans les intervalles qu'ils laissent
entr'eux et produisent par leur chute
une masse d'écume aussi blanche que la
neige avec un bruit presque assourdissant.
De nombreux moulins à scier le bois et
à farine sont mus par les eaux de ces
cascades; quelques uns de ces moulins
sont soutenus en partie sur des pilotis
en partie sur les rocs eux même. Rien ne
paraît avoir été négligé pour tirer le
plus grand parti possible de ~~ces~~ la chute des eaux; ici
des masses de bois empilées sur lesquelles
des planches ont été disposées en coulisses
ou plutôt en formes de canaux ouverts par
le haut et dans une certaine pente et
dans lesquelles l'eau retenue précédemment
par des espèces de stocades se précipite
avec impétuosité et fait mouvoir les roues des
moulins dans lesquels elle pénètre. Des
poutres de bois toutes de la même longueur,
privées de leur écorce, et marquées du chiffre
de leur propriétaire et toutes de la même
longueur lancées dans le Store Elv,
souvent de plusieurs milles dans le haut pays
sont entraînées par le courant du fleuve,
arrivées aux cascades, qui divisent les eaux du fleuve
en deux portions ~~qui~~ se réunissant ensuite
plus bas pour reprendre un cours tranquille,
elles tournoyent au milieu du tourbillon
~~se heurtent entr'elles~~, se redressent perpendiculairement
se heurtent entr'elles, s'élancent les unes au dessus

9/

des autres, s'arrêtent souvent dans les creux des rochers d'où elles ne sortent que lorsque les pluies ont fonte des neiges grossissant la rivière, les mettent à flot et arrivent à la fin des cascades, voguent paisiblement jusqu'à quelques autres cascades, rencontrent plus bas; elles parviennent enfin après plus ou moins de temps au lieu où elles doivent être sciées, là chaque propriétaire reconnait celles qui lui appartiennent. Le pays qui environne les cascades est magnifique et fort pittoresque, et nous sommes partis en nous félicitant d'avoir consacré une heure à admirer ce beau spectacle. Nous avons diné à l'extrémité de Hönefoss chez M^r. Glatrig où l'on nous a servi de la salade au sucre, usage suivi en Norvège; mais faute d'huile qu'on n'a pu nous procurer, nous en avons demandé d'autre qui a été assaisonnée simplement avec du vinaigre du poivre et du sel. Partis D'Hönefoss à 2 heures, nous arrivames à 9 heures 1/2 du soir à Vigesund, district de Modum, nous y après avoir vu Egge et Hon, prîmes du thé et passames la nuit. Celui nous parut composé d'un petit nombre de maisons. Un vieux homme assez bien mis, vint dans notre chambre nous faire voir des échantillons de minéraux et il m'en montra entre autres un qu'il assurait provenir des mines des environs; mais ce qui me fit douter de sa véracité c'est que précisément une étiquette collée sur cet échantillon portait qu'il provenait d'une mine de Suède (fra Sverig) Le même individu voulait nous vendre

des mines de Cobalt qu'il possédait, disait il, à
quelques ~~milles~~ de Vigesund, et qu'il
nous proposa de visiter avec lui ; mais
comme nous avions arrêté notre
itinéraire, et que nous n'avions d'ailleurs
aucune envie ni l'un ni l'autre d'acheter
des mines de Cobalt, nous le remerciames,
en lui offrant un verre de Porto.
Le pays nous parut étant pittoresque ; le lendemain
matin nous traversames en bateau
le Drammen Elv qui coule près ~~à peu de~~
~~distance~~ de Vigesund à peu de distance
de l'endroit où cette rivière sort du
Eyre fjord, ~~nous longeames quelque~~
~~quelque tems~~ ; ~~dont~~ Elle était couverte
de poutres (ou plutôt troncs d'arbres) qui
abandonnés à eux mêmes suivaient
tranquillement le fil de l'eau, jusqu'à
leur destination. Nous longeames
pendant quelque tems le Drammen ;
peu après l'avoir perdu de vue, nous
~~quelques nous perdimes~~
descendimes une colline assez escarpée et
dans l'enfoncement, aperçumes un
autre Elv, beaucoup moins large que
le Drammen, & ~~que nous~~ traversames
également en bateau, à notre droite
était une petite cascade ~~qui fait~~
~~une réunion de~~ qui fait mouvoir
plusieurs Scieries et une réunion de
quelques maisons qu'on appelle Kongshaugen
Au sortir de ce hameau nous eumes une
montée rapide et sablonneuse à
gravir, et une demie heure après
nous nous trouvames à Modum
village qui n'a qu'une seule rue le long
de la route, et qui est placé sur un
plateau élevé. ~~[illegible]~~ 1ère fabrique de

dans les environs de Modum
Cobalt appartenant à Mr Benique de Berlin, qui a de grandes propriétés en Norvège et dans le Holstein, nous ayant été indiqué comme méritant d'être visitée, nous nous y rendimes à pied, après avoir laissé notre voiture à l'auberge. En l'absence du Directeur Mr Wegner, ~~qui est le directeur~~, que Mr Steven connait, nous nous adressames à M. inspecteur, lequel avec une obligeance extrême nous ~~montra~~ fit suivre l'un après l'autre les divers procédés employés pour extraire la couleur bleue du Cobalt, (1) ~~...~~ ~~aucun~~ métal dont on sait que l'oxide a la propriété de donner aux verres et aux émaux une couleur bleue parfaitement belle, ~~et~~ qui résiste à toute la violence du feu, et dont les anciens Egyptiens se servaient pour colorer les émaux dont ils ornaient les cercueils de leurs momies. Le Cobalt est toujours mêlé ou combiné avec différentes substances, ~~telles que~~ notamment avec l'arsenic, le souffre, le fer, le Nickel. Pour les débarrasser, du moins de celles qui sont volatiles, on lui fait subir un violent grillage dans des fourneaux qui aboutissent à de longues cheminées tortueuses, où se sublime l'oxide d'arsenic et c'est de là que provient tout l'arsenic qu'on trouve dans le commerce. L'oxide de Cobalt qui reste après le grillage est d'une couleur grise noirâtre et porte le nom de Saffre; on le mêle avec une certaine quantité de sable quartzeux et de potasse, on le fait fondre, et l'on

(1) Le Cobalt est un métal de couleur blanche, solide, dur et cassant; légèrement ductile à chaud: il se brise sous le marteau, l'on peut même le pulvériser. Sa cassure présente un grain fin et serré. Sa pesanteur spécifique est à peu près la même que celle du cuivre fondu.

un verre bleu si foncé qu'il paraît presque noir. Tant qu'il est en masse, on l'appelle Smalt; quand il est réduit en poudre extrêmement fine, il porte le nom d'Azur, et il y en a de plusieurs ~~différentes~~ qualités. On connaît les différents usages de l'azur tant pour donner aux toiles, linge, ~~cette~~ ~~... légère~~ linons, batistes, mousselines, papiers, une légère teinte azurée, que ~~d...~~ pour la peinture en détrempe et en émail; mais la principale consommation de ce saffre ~~...~~ soit à l'état de saffre, soit à celui d'azur, se fait dans les verreries, dans les manufactures de fayence et de porcelaine.

On évalue la consommation annuelle des saffre, smalt et azur, en France, à 400 milliers, qui coûtent de 72 à 600 francs le quintal.

La Saxe et la Bohême sont les pays qui fournissent le plus de Cobalt, (on en a trouvé aussi à Tunaberg en Suède et dans les Pyrénées, et les Vosges) dont les mines, suivant le profond minéralogiste de Born,
"se trouvent ordinairement dans les
"filons métalliques, avec les mines
"d'argent. Dès que les filons de Cobalt,
"et en général tous les filons qui
"contiennent des substances combinées
"avec de l'arsenic, se joignent aux
"filons ferrugineux, ils forment des
"mines très riches en argent."

Les Mines de Modum à [illegible] milles de Cottellage renferment du Cobalt arseniaté, combinaison d'oxide de Cobalt avec l'acide arsenique, dont le principal caractère est emprunté de sa couleur rouge tirant sur le violet, jointe à la faculté qu'elle partage avec les autres mines de ce métal de colorer en bleu le verre de Borax. (une variété de Cobalt arseniaté aciculaire) (on ne dit pas de quelle mine) ayant été analysé

701

par Bucholz, on y a trouvé :

oxyde de Cobalt	39
acide arsénique	38
eau	23
	100

712

les feuillets blancs

702 à 711 ne sont pas remontés ici -

713

1re Journée — 4 milles, à Krogkleven

De Christiania à Jousterod — 2 — milles (3 marc par cheval, par mille) — à

— à Krogkleven 2 m. (1 marc ½ par cheval) La route devient plus pittoresque à mesure qu'on approche du hameau de Krogkleven, situé sur une hauteur d'où l'on découvre tout le district appellé Ringerigets — superbe perspective formée par le lac Tyrefiord et un vaste amphithéatre de montagnes entre lesquelles se distingue au loin le Gousta la plus élevée de cette partie de la norwège. — Le relais de poste est à Sundvold, au bas de la montagne au delà de Krogkleven; il faut donc avoir soin d'arreter avant de descendre

715

attendu qu'il est affectueux de coucher
à Krogkleven, afin de jouir du
lever du soleil que l'on va contempler,
à vingt minutes de marche à pied,
au sommet de la montagne; voyez
aussi la perspective de la vallée
à quelques pas de la maison —
— assez mauvais gît; on y trouve
cependant des lits, du lait du
thé du pain — la vue du haut de
la route, véritable Diorama!

2.me Journée — 7. m. à Bjørndal.

De Krogkleven à Eger, 3. m.
(les chevaux n'payent au taux ordinaire
d'un marc par mille, mais on
paye 4 milles attendu que les chevaux
viennent de Sundvold.) Remarquez
la belle cascade de Honefossen et

les moulins à scie — très beau pays.

— à Vigersund 3 m. (1. marc par cheval). On passe une jolie rivière qui se jette dans le Tyrifiord — bonne auberge de l'un et de l'autre côté de l'eau.

— à Bjorndall. 1. m. (1. m. par cheval). bon gît, et assez bon souper.

3me journée — 4 m. 1/4 à Kongberg

De Bjorndal à Hassfal, 1 m 1/4 (1. marc par cheval) en sortant de Bjorndal on fait un détour d'un quart de mille pour aller aux ~~mines~~ fabriques de cobalt, appartenant à Mr. Benique; les usines sont à 2 milles et demi. Il convient de se munir pour voir ces fabriques d'une lettre d'introduction pour l'inspecteur — voir près des fabriques une belle cascade

et des moulins à scie, propriété du même Mr. Benigne.

+ à Tamerbakken ½ mille – ~~[illegible]~~ (chevaux à 1. marc)

– à Hogsund, 1. m. (chev. id) voir la pêche du saumon et la cascade nommée Fiskumfoss.

– à Dunberod 1. m. (chev. id.)

– à Kongsberg, 1. m. – belle route et beau paysage.

4me Journée – séjour à Kongsberg. (chez Mme Hint, bonne et chère auberge.)

Voir les mines d'argent situées à un demi mille, et s'adresser pour en obtenir la permission, au Directeur, Mr. Steenstrup, demeurant en ville, près de l'Eglise – course d'une heure et

venir à pied à travers la montagne —
Les meilleurs jours pour voir les mines sont les lundi et les mardi, parce qu'on n'y allume point de feu et qu'on peut pénétrer jusqu'au fond. — Retour par Labrofoss, la plus belle des cascades de toute cette contrée; il faut la contempler de face en traversant le torrent au moyen de quelques planches qu'il est aisé de se procurer chez un menuisier voisin. Cette petite expédition prend, en tout, au moins dix heures.

5.me Journée — Séjour à Kongsberg.
Course à Skrintfieldet, montagne haute et escarpée, à deux milles de la ville d'où l'on découvre toute la chaîne du Tellemarken, le Goustà et une immense étendue de pays — la route

n'offre rien de remarquable; on en fait plus des trois quarts à cheval et le reste à pied, ou comme on peut; en somme la peine n'est point compensée par le plaisir, et l'entreprise est impraticable pour les dames. onze à douze heures sont nécessaires; un bon télescope et toute la pureté de l'atmosphère

6ème journée — 4 milles à Drammen.

De Kongsberg à Hunnefoss 1. mille.
(2 marcs par cheval)

— à Hogsund 1. m. — on passe l'eau dans un bac — la poste est de l'autre côté.

— à Drammen 2 milles. — superbe paysage sur toute cette route qui est très bien entretenue et se parcourt rapidement. Elle longe le torrent dont les rives sont ornées de charmantes maisons de campagne — Drammen avec ses deux

longues files de maisons sur les deux bords du Fiord, son Eglise en dernier plan, et les mats des vaisseaux qui le groupent dans son joli port, présente à l'oeil le spectacle le plus pittoresque — joli pont d'une structure originale sinon solide — beau pays — prospérité naissante. — aller lire les journaux Norvegiens, allemands et Danois à l'Hotel d'angleterre — on y est bien.

7.me journée — retour à Christiania — 4 milles. —

De Drammen à Gjellebak — 1 mille. (3 marcs et 9 shellings par mille pour chaque cheval à cause de la longueur des milles.) — vue de Drammen, au passage du haut de la colline le Paradis.

— à Raoutborg - 1. m. - (chevaux à 1. marc et 17. sh.)

— à Christiania - 2 m. (chevaux id.) — vue de Christiania en quittant Raoutborg.

Nota

De Drammen à Christiania les Stations de poste étant fixes, l'envoi d'un forbote est inutile ; sur le reste de la route il est indispensable

---

~~Le pour boire des postillons sont de 4 sk. par cheval pour chaque cheval, et celui du garçon qui va chercher les chevaux est de 4. sk. par cheval pour une fois le forbote le paye à raison d'un cheval et d'un postillon~~

Excursion de Christiania à Drammen (a)

En sortant de la ville de Christiania par la rue Grændsegade (b) on laisse à gauche le faubourg de Pipervig ( ) et la citadelle ( ) — Ruselökkebakken avec le nouveau palais ou chateau royal (Kongebolig) se présente à droite — à gauche l'observatoire, Björvigen ( ) et le Bonnefjord avec les Iles qui forment l'entrée du golfe de Christiania. Au fond la route de Trondhjem, le mont de Gressenaas et celui de Ryen et l'Egeberg ; en face les monts d'Asker à l'horizon. On côtoie la baie de Ladegaardsöe jusqu'à Vekkeröe ( ) avec ses magasins de bois. A droite route de Bogstad ( ) Lysager, pont à passer. Sur la hauteur près de Lysager on a une assez jolie vue sur le vallon avec la rivière qui le traverse — Plus loin à droite route de Ringerige. Hövig, maison de campagne qui appartient à Mr M. Ploen à gauche à 1 mille de Christiania. Site charmant. — Par divers détours que fait la route on arrive à la hauteur de Sandvig — vue charmante. — à droite les crêtes de Bærum et de Kulsaas. — en face le pic de Skonom avec l'église de Tanum que l'on distingue sur le penchant de la montagne. plus loin à gauche la crête d'Askerkollen de la même forme. A gauche le Fjord de Christiania et l'entrée du petit port de Sandvig, formé par des Iles charmantes toutes couvertes de Bois. — Sandvigen port de pêcheurs près de l'embouchure du Bærumselv. — pont qui par sa construction mérite l'attention du voyageur étant bâti sur des plaques de fer verticales. Avant d'arriver à Sandvig on apperçoit déjà sur la hauteur Kjörboe, jolie campagne à l'embouchure d'une petite rivière. — Environs charmans.

(a) Bloms Reise
Lunger Repertorium
Skild af Folkelivet i Norge

Cette partie du golfe de Christiania ne le cède point en beauté à l'entrée de Ladegaardsöen. Le port de Sandvig est renommé par la supériorité de ses morues. – La pêche et l'exploitation des pierres à chaux sont la principale ressource des habitans. C'est ici l'entrepôt des .... Malm que le Comte de Wedel Jarlsberg fait venir de ses mines près d'Arendal pour alimenter la fonderie de Bærums værk. ( ) Ce fer brut (malm) est d'une qualité supérieure, et les mines sont peut être les plus riches d'Europe ( ). Deux cabarets où l'on est assez bien servi. ( ) En sortant de Sandvig on laisse la route de Bærum à droite. Cette petite route communique avec celle du Ringerige de manière qu'en retournant de Sandvig a Christiania le voyageur aura l'avantage de visiter la fonderie de fer de Bærum. D'ailleurs la hauteur de Steensbakken à un demi Mille de Bærum sur la route du Ringerige indemnisera par la variété des paysages qu'elle domine des fatigues d'une route moins commode.
A 1/4 de Mille de Sandvig petite route à droite qui conduit à l'église de Sanum; vue charmante, mais assez éloignée de la route. En tournant à gauche on descend une hauteur d'où la vue se porte avec plaisir sur les petits bassins formés par les Ilots du golfe de Christiania. Promenade sur l'eau jusqu'à Kjörboe. – Plus loin Hebende, petit port de pêcheurs. C'est de cette place que l'on passe en hiver sur la glace par une ligne presque diagonale de la grande route. – Ravnsborg, station de poste à 1 7/8 Mille de Christiania dans la paroisse d'Asker. A peu de distance de Ravnsborg on commence à traverser les montagnes bleues qui terminent la perspective vue du haut des remparts d'Agerhuus. On passe d'abord par une contrée riante, fertile

et bien cultivée. A 1/4 de mille de Radnsborg, Valstadbakken vue magnifique. Les hauteurs de Bösselstad, d'Aaneriud et de Skandsen qui se succèdent offrent des vues magnifiques et très riches sur les environs de Christiania jusqu'aux montagnes de Gressen et de Gjellesaasen à 1 mille ½ de Christiania vers le Nord. C'est à Skandsen la dernière de ces hauteurs que le chateau d'Agershuus se présente pour ne plus reparaître sur la route. Le voyageur n'aura qu'à se retourner pour dire ses adieux à Christiania si bon lui semble. Enfin c'est un avis salutaire à donner à tout voyageur en Norvège de se retourner à chaque montée en traversant une petite colline parcequ'à chaque pas de son cheval il traine après lui un tableau diversifié à l'instar des apparitions produites par le mouvement d'un Kaleidoscope, le pays étant partout entrecoupé de vallées plus ou moins grandes, chaque hauteur forme une espèce de panorama. C'est en venant de Drammen que le voyageur reconnaîtra la vérité de cette observation et qu'il sera frappé de la beauté des sites qu'il aura peut être regardés avec indifférence en y allant. On passe l'église d'Asker et après avoir traversé une petite vallée dominée par la crête d'Asker on va toujours en montant. Les hauteurs de Bösselstad &c. En cotoyant le mont d'Asker on laisse à gauche un lac au fond duquel se trouve Dikkermarkverk fonderie de fer complettement abandonnée. Gillebekk, poste au milieu de la montagne qui sépare la vallée de Lier près de Drammen du golfe de Christiania. — Contrée sauvage. — carrière de marbre et de pierres à chaux. Cependant on en néglige l'exploitation, surtout de la dernière. Paradisbakken (mont du Paradis, vue magnifique qui domine la vallée de Lier et les environs

de Drammen dont on apperçoit le port et la rivière dans l'éloignement.

L'église de Frogner la principale de la paroisse de Lier se présente en face sur le penchant d'une montagne parsemée de fermes. En tournant à gauche toute la vallée s'ouvre avec ses jolies maisons de campagne. En tournant à droite à 1/2 mille de Paradisbakken on laisse à gauche la route de Dröbak qui conduit au golfe de Christiania d'où l'on peut aller directement à la capitale lorsque en hiver le Fjord de Christiania est pris par les glaces jusqu'à l'entrée de Dröbak, petit trajet que l'on passe en bac. En cotoyant la rivière on arrive à Drammen. Drammen, ville très commerçante située sur les deux rives du Drammenselv, est divisée en trois parties, savoir : Bragernæs avec Landfaldsöen et Brageröen sur la rive gauche que l'on entre en venant de Christiania, Strömsöe et Tangen sur l'autre rive. Le pont qui traverse le Drammenselv mérite l'attention du voyageur. Il est construit en bois avec une jolie balustrade en fer munie de reverbères. L'immense étendue de cette ville qui ne forme qu'une rue principale sur les deux rives du fleuve et la largeur de ce dernier, fait un grand obstacle à la communication. L'établissement des bateliers n'est pas assez bien servi pour remédier à ce défaut, le trajet étant trop long pour le nombre de bateliers, cependant ils ont leurs stations et ... Les magasins de bois situés sur la rivière occupent un grand nombre de barques. Cependant leur nombre ne répond pas à l'étendue de la ville par la raison que le bois qu'on exporte consiste principalement en poutres qui sont transportées par eau jusqu'aux batimens qui les

attendent. La plus grande partie des maisons sont en bois ; la ville a trois églises et un lycée ou école Cathédrale (Latinskole). Le port était autrefois visité par un grand nombre de Smaks hollandais, dont les capitaines propriétaires emmenaient avec eux toute leur famille femme et enfans qui fidèles aux usages de leur pays s'établissaient sur le pont de leurs batimens ou sur le quai, comme les nomades établissent leurs tentes dans le désert. Les entrepots de la ville se trouvent à Vestfossen dans la paroisse d'Eger et à Hönefossen dans celle de Nordrehoug. Le nombre des habitans est d'environ 8000. hotels d'Angleterre, et de Scandinavie à Bragernæs — de Gunnerröd à Stromsoe près du pont ; Une Brandvagten corps de garde établie sur une hauteur à l'entrée de Bragernæs. — Les autres hauteurs qui dominent la rive droite du côté de Stromsöe. C'est principalement de la hauteur de Konnerud (Konnerudbakken) qu'on voit la ville et les environs.

Hougsund à 2 milles de Drammen, on y arrive par deux routes qui cotoyent les deux rives du Drammenselv. Le voyageur qui va directement à Kongsberg fera bien de suivre celle de la rive droite. On passe d'abord par Strôm sur le penchant de la montagne qui forme le coté du sud de la vallée de Drammen. Gulskoven sur la rivière ; celle-ci avec la charmante petite île qui se trouve au milieu du fleuve, les petites usines qu'on voit à côté du chemin tout cela donne à cette vallée un air de gaité qui la distingue des autres vallées resserrées de ce pays. A un demi mille du pont de Drammen on passe près de la rivière une petite goutière en bois, pratiquée exprès pour laisser passage aux planches qui lancées du moulin

à scie (Mjöndalen) qui se trouve sur le flanc de la montagne, viennent ici traverser la route, filant une à une, pour se jeter dans la rivière par le moyen d'un conduit de bois qui traversant la longue plaine communique avec la rivière. Plus loin on distingue à l'autre côté de la rivière dans l'enfoncement de la montagne plusieurs moulins de la même construction. Le bassin du fleuve s'élargit à mesure que l'on approche de Hogsund et le courant devient plus rapide. Le presbytère d'Eger avec l'église de Houg.
Bois de sapin charmant. – Hoen, maison de campagne résidence du Sorenskriver. Vue magnifique au sortir du bois on apperçoit sur l'autre rive le village de Hogsund, célèbre par sa chute d'eau, et par la pêche de saumon. Les étrangers s'y rendent en foule au mois de Juillet pour assister au Spectacle imposant qu'offre la pêche de ce poisson. Assis sur une pièce de roc, ou sur l'échaffaudage qui domine une partie de la cataracte, l'observateur peut suivre à son aise les mouvements des saumons qui nageant tranquillement dans les gouffres du fleuve, s'efforcent tour à tour de gagner le haut de la cataracte, en s'élançant hors de leurs bassins, jusqu'à ce que par un saut d'effort calculé pour gagner le premier repos du courant, ils retombent dans la trappe ou panier destiné à les recevoir.
Voir de Hougs par Modum jusqu'à Drammen.

723

Excursion à Kroghler et Ringerige.

Voyez excursion à Drammen jusqu'à Lysager.
A environ 3/4 de mille de Christiania on laisse la grande route de Drammen à gauche pour suivre celle du Ringerige ou de Bergen. Övrestabek résidence du juge provincial () à droite sur une hauteur qui domine le golfe et la route de Drammen. A mesure que l'on monte la vue se dilate sur le golfe et les environs. — L'église de Haslum à gauche. On traverse la vallée d'Overland en cotoyant le flanc de la montagne de l'autre côté on va toujours en montant, petite route qui conduit à Bogstad à droite. Un peu plus loin à droite il y a un petit plafond pratiqué dans le roc pour la commodité des voyageurs qui desireraient profiter de la vue magnifique de Steenbakke. On est averti par une petite perche qu'on a érigée pour servir de signal. C'est un demi panorama un des plus intéressans des environs de Christiania. Le Chateau d'Agershuus avec les environs de cette capitale de l'autre côté le Gressnaas, le mont d'Egeberg, Næsodden, l'entrée de Dröbak, les crêtes d'Asker et de Skouen et tout le paysage riant entre les montagnes bleues dont on ne peut distinguer les remparts d'Agershuus que les hauteurs proéminentes se déploient à la vue du spectateur. Steen ferme d'où la vue se porte avec plaisir sur une partie de la vallée passage d'une partie du mons de Kulsaas, — descente dans la vallée de Bærum, la grande fonderie de fer en bas, contrée sombre, mais majestueuse, pont à passer tout près de la fonderie. Le voyageur ne regrètera pas d'avoir retardé son voyage de quelques milles pour aller visiter cette fabrique. — Montée un peu rapide. — On distingue à

traverse une plaine ou vallée le Krogskoug. On arrive à Jonserud à 1 mille 7/8 de Christiania - bonne auberge ou station où l'on peut passer la nuit pour arriver de bon matin à Krogklev. - Jonsrudklev, vue sur la vallée qu'on vient de parcourir; commencement du Krogskov. La route serpente à travers une forêt qui se prolonge à perte de vue. On monte successivement jusqu'à Midtskoug, d'où la route commence à pencher insensiblement vers le Krogklev. La traversée de cette montagne se fait ordinairement en deux heures (1/4 de mille, on paye 2 Milles ½) C'est le rendez vous favori des chasseurs, les paturages sont excellents, c'est pourquoi les fermiers des paroisses voisines y envoient paître leurs bestiaux pendant une grande partie de l'été. ( ) à l'exception de deux ou trois petites fermes on ne trouve pas d'habitations sur cette route. cependant la fraicheur et le silence des forêts, la solitude et l'isolement complet invitent à la rêverie plus qu'ils ne portent à l'ennui, les amateurs de la chasse y trouveront un remède contre l'un et l'autre. La plus grande élévation du Krogskoug est de 1500 . . . après avoir parcouru ces solitudes le voyageur se trouve soudainement placé comme par quelque charme placé à l'orifice d'un tube gigantesque, c'est l'entrée du Krogklev, gouffre très resserré flanqué des deux côtés de hautes montagnes qui en se dilatant par degré offrent au voyageur le spectacle imposant d'un monde qui nait sous ses pas, l'élévation de l'entrée du Klev étant de 1,000 la descente doit naturellement être très fatigante. Pour monter on prend un cheval de selle que l'on paie 1 mark, le propriétaire de la maison située à l'entrée du Klev indiquera au voyageur les points de vue les plus frappans.

Pour le pittoresque celui de l'entrée l'emporte peut être sur tous les autres. Placé sur une hauteur on distingue en partant du coté droit dans l'éloignement les montagnes de Sperdillen dans Vaadalen, celle de Noresfjeld en Krogsherred qui s'élève à 4800 .. toujours couverte de neige, Bleesfjeld en Tellemark, et plus loin au fonds le mont de Gousta en Tind ( ) cependant on ne distingue ce dernier que par un tems clair. On voit déployé sous ses pieds un des plus jolis paysages comprenant trois ou quatre paroisses. Nordre houg sur le lac de Steensfjord avec l'église du même nom; Hole sur le Holtsfjord avec la charmante île de Storöen et plus loin à gauche Tyristrand ( ) sur le Tyrifjord. La Station de Sundvolden avec le pont en bas sur le devant forme un coup d'œil très pittoresque. C'est à la saint Jean que les vues se présentent le plus favorablement, ( ) alors les montagnes du fonds sont encore couvertes de neige et le flanc de celles qui bordent le Steensfjord richement tapissé de sapins dont les bourgeons d'un jaune clair contrastent agréablement avec le vert foncé de ces arbres produit un charmant effet surtout par un reflet des eaux cristallines du lac. On choisit ordinairement pour visiter ces vues le matin un peu après le lever, et le soir avant le coucher du soleil.

Sundvold, station au pied du Klev sur le Steensfjord; de là on peut faire des excursions en bateau sur le lac de Steensfjord et sur celui de Tyrifjord. Au fond du premier se trouve le Kehrrad, assemblage de moulins ou roues tournantes pour transporter les poutres du lac jusqu'au sommet de la montagne d'où elles sont coulées dans un petit torrent qui en facilite le transport à travers les montagnes jusqu'à Bogstad.

A Steen se trouvent les ruines d'une Chapelle — le presbytère de l'église de Nordrehoug, mémorable par la conduite intrépide d'Anna Colbjörnsen, épouse du curé de l'église qui sauva ans un corps de dragons norvégiens dans la campagne de 1716, prépara la déroute complète d'un corps de Suédois détaché à Kongsberg par le Ringerige, route alors impraticable. On montre encore la salle où les Suédois furent assaillis par les dragons norvégiens et les balles qui restent aux murs de la chambre. La chute de Hönefoss dans une charmante vallée traversée par la rivière que l'on passe en bac, mérite d'être visitée; elle est plus pittoresque qu'elle n'est imposante. Le bruit des différentes chutes et le battement des moulins animent infiniment la scène; d'ailleurs la sinuosité du pont qui traverse cette cataracte et qui de roc en roc se prolonge pour gagner l'autre bord met le spectateur à même de se porter convenablement.

Auberges: Jrnels Konen à Honengaard près du village de Nordrehoug

Mme Gladtved à Hönefoss

Points de vue Tandberggaard. deux grandes fermes près de l'église de Nordrehoug dont l'une est située sur la route de Hönefoss (Nedre Tandberg), et l'autre sur la grande route de Bergen — Ringkollen près de la Station de Klekken sur la route de Bergen. Une grande partie de la route est praticable pour un cheval 1 heure 1/2 allée et retour.

Raaegaard à gauche de la route avant d'arriver à l'église de Nordrehoug sur une hauteur — vue pittoresque et riante sur le Tyrifjord et les îlots boisés d'une petite rivière qui serpente

en bac.

de Ringerige à Drammen, excursion riche en vues pittoresques.

de Klekken à

Egge en Nordrehoug	1 mille 1/4	
houg – hole	1 – 1/4	
Vigersund – Modum	1 – 1/4	
Bjöndal – d°	1 – "	
Hougsund – Eger	1 – 1/2	
	6 – 1/4	

Entre Klekken et Egge passage en bac à Buesund de même qu'entre Houg et Vigesund – Route intéressante riche en vues et chutes d'eau magnifiques.

Le chemin de Bjöndal à Hougsund n'offre rien d'intéressant excepté les pics [illegible] couverts de neige d'Eggefjeld en Sigdal qu'on distingue de tems en tems

Bjöndalen sur une hauteur qui domine le fleuve de Drammen (Drammenselv) que l'on passe en bac à peu de distance de cette station.

Route de Drammen par la rive gauche par Hougsund voyez p. excursion de Drammen à Hougsund

De Bjöndal à Drammen par la rive droite

de Bjöndal à

Rørsal . . . . " 3/4

Janbergbakken

hougsund

Drammen

On arrive au lieu du passage par une descente assez rapide. De l'autre coté du Drammenselv on passe les moulins à scie appelé Kongs saugene. Sur le pont qui traverse le torrent de l'Kafselv le voyageur peut à son aise regarder le flottement des madriers qui l'ancés bout à bout du haut des moulins situés sur le roc

entrant dans un étroit conduit d'eau viennent passer avec une rapidité étonnante sous le pont pour se jeter ensuite à travers une petite cascade dans le bassin où les ouvriers placés sur un radeau les attrapent avec leurs crocs.

Excursion à la fabrique de Cobalt de Modum à 1/4 de mille après avoir gravi le premier mont qui est assez raide on laisse la route de Drammen à gauche pour aller et venir il faut environ 1 heure.

La fabrique de Modum

Près de Modum route de Kongsberg à gauche avant d'arriver à Rørsal on passe l'église succursale de Nykirke située sur une hauteur. Vue charmante sur la vallée de Modum traversée par le Drammenself. Entre Rørsal et Sandbergbakken on passe les forges de Budskerud dont on apperçoit à gauche le corps de logis sur la rivière. Sandbergbakken grande ferme avec une église en bois. Bons accommodements pour les voyageurs.
En descendant les hauteurs près de Hougsund que l'on distingue de l'autre coté de la rivière on laisse à gauche Hoen résidence du juge principal (Sorenskriver) Falsen. Le paysage riant et varié qui se déroule au voyageur qui vient de traverser une contrée assez monotone est d'un effet incomparable.
Le voyageur n'est pas obligé de passer à l'autre rive. Une station de ce coté fournit des chevaux.
De Hougsund à Drammen voy. Excursion de Drammen à Hougsund.
On conseille au voyageur qui fera le voyage de Hougsund de prendre la rive droite surtout en retournant à Drammen. Les jolies maisons de campagne de l'autre rive se présentent plus avantageusement et les vues prises sur la rive droite qui est plus élevée sont plus riches et plus variées.

Indication p. Voyager en Norvège

726

Quand on voyage en Norvège, ou on a à soi sa voiture, ou on ne l'a pas
Dans le premier cas on paye :

1 mark par mille par cheval aux Stations ordinaires, c'est à dire dans celles où ne se trouvent pas des chevaux prets, et 4 Skilling par ~~[illegible]~~ Station pour aller chercher le cheval, et

1 mark 1/2 ou 36 Skilling par mille et par cheval dans les Stations où l'on trouve des chevaux prets ; on appelle les Stations fast Station.

plus 4 Skilling par Station, ~~comme~~ pour boire (drikke penge) au conducteur ou postillon.

a la sortie des villes ( ) on paye double c'est à dire 3 mark par mille, et par cheval, car toutes les villes sont des fast Station.

S'il y a deux personnes dans une voiture qui appartient aux voyageurs et qui n'est attelée que d'un cheval, on paye comme pour un cheval 1/2, c'est à dire 1 mark 1/2 ou 36 Skilling dans les Stations ordinaires, et 2 mark 6 Skilling ou 54 Skilling dans les fast Station &c.

le droit pour aller chercher le cheval dans

les Stations ordinaires est toujours de
4 Skilling; mais on paye 6 Skilling
pour boire au Postillon ou conducteur, qui
très souvent marche à côté de la voiture,
quand il ne monte par derrière.

Il faut observer qu'il y a des
lieux où à cause de la difficulté des
chemins, ou des montées on paye pour 2
milles quoiqu'il n'y ait qu'1 mille 1/2
de distance portée sur le livre de poste. (a)
Si on n'a pas l'harnachement des chevaux
avec la voiture, on paye 2 Skilling de
plus par Station pour le louage
de cet harnachement. (b)
Si on n'a pas de voiture on paye outre
les frais indiqués plus haut, 4 Skilling
par mille pour le louage de la voiture
ou charrette. (c)

Il y a aussi un tarif pour le passage
des fleuves ou Fjord; nous en parlerons
plus bas, ainsi de voyages par eau.

Pour n'être pas forcé d'attendre quelquefois
longtems les chevaux qu'on est obligé
d'aller chercher souvent à plusieurs milles
de la Station, on envoye ordinairement
en avant un homme qu'on appelle
<u>Forbud</u> (<u>prononcez Forboud</u>). Quand on

ceci n'est pas exact, si on fait attendre les chevaux plus de 2 heures on paye pour argent d'attente (Ventepenge) 6 Skilling par cheval, et 12 Skilling si on fait attendre 3 heures. On ne voit pas de disposition contre les paysans propriétaires des chevaux qui font attendre les voyageurs. Quoique ayant un Forbud, j'ai dû attendre une fois près de 2 heures 1/2, j'ai écrit le fait sur le Dag Bog, ou livre qui se trouve à chaque Station et sur lequel on met son nom la date de son arrivée, et le nombre de chevaux qu'on a demandé. Ceux qui tiennent les Stations ou Chifte sont souvent fort indifférents et quelquefois ne se dérangent pas pour que les voyageurs obtiennent promptement les chevaux qu'ils ont demandé.

Il est prudent de ne commander un Forbud que chaque jour si on couche, attendu que si on est retardé pour les chevaux dans deux ou trois (Chifte) et cela arrive ainsi que je l'ai éprouvé, on peut en être obligé de payer l'argent d'attente à toutes les autres Stations, ou même ne plus trouver de chevaux, les paysans pouvant les emmener après avoir attendu 3 heures, et être ensuite obligé d'attendre quelquefois plus de 3 heures jusqu'à ce que les arrivent d'autres s.

fait un long voyage, il est nécessaire de faire partir le Forbud, 24 heures d'avance en lui donnant la liste de toutes les Stations où l'on doit passer et des heures auxquelles on y arrivera, en calculant à raison d'1 mille ou de 3/4 de mille par heure. On peut arriver 3 heures après l'heure indiquée (a) sans avoir à payer de surplus, mais si on arrive plus tard on est tenu de payer en sus 12 Skilling par cheval

On paye au Forbud 1 mark ou 36 Skilling par mille suivant qu'il va à une Station ordinaire ou une fast Station, et de même 4 ~~6~~ Skilling pour commander le cheval dans les Stations ordinaires, mais rien dans les fast Station.

Le Forbud voyage dans une carriole ou charrette en été et en traîneau en hiver.

S'il porte vos bagages avec lui on paye

Lorsque deux voyageurs n'ont qu'un cheval à leur voiture, ils ne peuvent aucuns si gouvernement porter de bagages; mais on n'y regarde pas si les bagages ne

sont par trop lourds.

En arrivant à chaque Station, si on n'est pas sûr de ce qu'il y a à payer on peut le demander à la personne qui habite dans la Station et qu'on appelle (Gjæstgiver) (a), et elle vous donnera les indications nécessaires sur lesquelles on peut en général compter. Il y a en outre un extrait de la loi sur les postes affiché dans la maison.

Les chevaux ne se payent pas plus cher pendant la nuit que pendant le jour.

Il y a chaque année des changemens dans les Stations ordinaires et fast attendu que les premières deviennent fast Station, ou que les dernières cessent de l'être d'après la volonté des principaux habitans, c'est à dire de ceux qui payent

(b)

Il y a aussi fort souvent des changemens dans les lieux qui de station qu'on appelle (prononcer Chifte), qui sont tantôt dans un endroit et tantôt dans un autre, en sorte qu'il est prudent avant de partir pour entreprendre un voyage en Norvège de s'informer auprès d'une personne qui s'y connaît, un Directeur de poste par exemple quoiqu' quelquefois ils l'ignorent, ainsi que j'ai pu m'en convaincre, des noms actuels des lieux de Stations ou (Chifte) et de leur distance respective légale. Le livre de poste ou Norske Reise-Router, n'est pas toujours un guide sûr.

A chaque Station on vous présente à signer un livre de poste (a) sur lequel vous indiquez si vous avez été satisfait ou non du postillon ou conducteur. 728

On est tenu de faire 1 mille à l'heure, mais on ne peut forcer le postillon à aller plus vite. il est même très rare qu'il fasse un mille à l'heure ; on est heureux quand +

+ on ne met qu'une heure 3/4 ou 1 heure 1/2 pour faire un mille.

Le conducteur s'appelle Skyds dreng ; et Skyds pige, quand c'est une jeune fille qui mène le cheval, ce qui arrive quelquefois. (On prononce Skuds dreng et Skudspige)

S'ils demandent trop on leur dit en norvégien : du forlanger for meget tu exige trop. On ne doit pas oublier que tous les u se prononcent ou et tous les y, comme u en français.

pour faire la question : combien dois-je ou ai-je à payer, on dit en Norvégien : hvor meget har jeg at betale l'h dans le premier mot ne se prononce pas et jeg se prononce iaie ; ou combien dois tu avoir ? hvor meget skal du have. (prononcez vor meget skal dou ave)

Gravel
by the Bay

9
11
2 h. 1/2
4
5 1/2

Manière de voyager par terre en Norvège.

Les voitures de poste dont on se sert en Norvège sont très incommodes pour le voyageur. Ce sont de petites charrettes à deux roues attelées d'un cheval. Le siège ne consiste souvent qu'en une planche qui traverse la petite voiture, et dont le peu d'élévation oblige le voyageur à se tenir accroupi. Les carrioles sont préférables. (a) ~~cependant~~ mais on n'en trouve que très rarement dans les Stations, aussi le voyageur qui n'a pas de voiture à lui fera bien d'en acheter une à son arrivée. Le pays étant très montagneux on devra avoir le soin de choisir les voitures les plus légères dont l'attelage n'excède pas trois chevaux. Les calèches sont ordinairement à cinq places y compris le siège du cocher. Les lourdes voitures à hautes roues, outre le grand nombre de chevaux qu'elles exigent, présentent l'inconvénient d'obliger à enrayer à chaque descente un peu rapide pour éviter le danger de verser, surtout si la descente va en tournant, parce qu'il n'y a que les chevaux qui retiennent. Le voyageur trouvera facilement à se procurer une carriole ou une calèche dans les villes. On perdra il est vrai en les vendant, mais cette perte n'excèdera pas les frais d'un plus grand nombre de chevaux dont on aurait été obligé de se servir pour l'attelage de voitures plus lourdes. La calèche peut être employée dans les grandes routes, la carriole dans les routes de traverse(b) et le cheval de selle pour les excursions dans les hautes montagnes.

En hiver on voyage en traineau, manière de voyager fort commode et surtout très rapide. Ces traineaux sont très légers et attelés d'un seul cheval. Le postillon se met derrière et dirige le traineau avec les pieds pour l'empêcher de verser. Si

(a) petite voiture à deux roues dont le corps reste sur deux brancards tellement élastiques que dans un chemin raboteux elles sont de beaucoup préférables aux voitures suspendues. Elles ne sont pas sujettes à verser, ce qui les rend très propres pour les petites routes de traverse.

(b) Bygdeveje

la descente n'est pas trop raide on peut mettre le cheval au grand trot. Au fort de l'hiver l'intensité du froid rend les fourrures indispensables - pelisses de peau de loup, le poil en dehors, gros gants de peaux de ~~loups, également le poil en dehors~~ chien marin et pour garantir le visage on se frotte quelquefois avec de la pommade, avec des bonnets en fourrure on se couvre la tête et les oreilles; ajoutez y de grosses bottes de peau de chien marin ou de cuir fourrées en dedans, et l'accoutrement est complet. Que l'on se garde surtout de se laisser aller au sommeil par un grand froid, car les assoupissements sont fort dangereux, puisque quelquefois on ne se reveille plus. S'il paraît des tâches blanches à la figure, on doit avoir soin de la frotter avec de la neige pour dégourdir les parties affectées. Le traînage offre d'ailleurs l'agrément de pouvoir éviter les grandes hauteurs, en traversant les rivières ou lacs, ce qui raccourcit souvent le chemin de moitié. Cela est très agréable au fort de l'hiver, mais au commencement du printems à la fonte des neiges on fera mieux d'éviter les lacs si la route en frayée car outre le péril de passer sur les glaces si elles sont très fragiles les écarts au lieu d'abréger le chemin ne le rend parfois que plus long. Les postillons ont une aversion décidée pour les hauteurs et afin d'avoir le plaisir de troter sur un lac plus grand que la traversée d'une rivière, ils vous feront marcher pendant une demie heure et d'avantage par un sentier encombré de morceaux de rocs, de troncs d'arbres, de marais, de ruisseaux &a; et le lac passé mêmes fatigues pour en atteindre un autre ou pour regagner la grande route. Une précaution indispensable au commencement des gelées en automne ou du dégel au printems, c'est de se munir de Braader (Brandère) garnitures de clous que l'on passe sous le talon des bottes. Faute de cette garniture, on n'aura qu'à ferrer le talon des bottes avec des clous de fer à cheval, disposés comme les clous d'un fer à cheval; car le matin et le soir

les chemins se couvrent d'une croute de glace et si l'on est obligé de sortir du traineau en montant ou en descendant une chute serait très périlleuse; si le cheval n'est pas bien ferré à glace (Skarpskoed) ou qu'il s'abatte, on aura ainsi le moyen de le retenir avec le traineau. Pour empêcher que le traineau ne glisse de coté on attache communément à l'endroit du traineau où l'on pose les pieds en dehors de petits ressorts où l'on appuie les pieds en cas de besoin.

L'état des chemins par rapport aux diverses saisons s'appelle en norvégien Före. Ainsi on distingue Sommerföre, l'état des chemins en été; höstföre, en automne, Vinterföre, en hiver; Vaarföre, au printems; godt före, bon état des chemins; Uföre, mauvais état des chemins quand ils sont abimés, soit par les glaces (holkeföre) au commencement ou à la fin de l'hiver, soit par les gelées (Barfrost) au commencement de l'hiver lorsque après les pluies de l'automne les gelées surviennent subitement sans neige alors les profondes ornières gelées rendent le voyage très pénible. Si avec une carriole on rencontre la neige on la place sur un long traineau de paysan après l'avoir démontée, on y reste très commodément dedans comme dans un traineau de voyage (Spidsflæde). Pour les voitures à quatre roues les charrons connaissent le secret de les convertir en traineau sans leur ôter la qualité primitive en cas de besoin.

Au commencement du printems ou à la fin du mois de mai après la fonte des neiges les chemins sont souvent remplis de Tellegross ( ), bourbiers couverts d'une croute de terre assez élastique pour supporter le poids d'un homme qui marche dessus, sans cependant être assez solide pour résister à celui d'un cheval ou d'une voiture. Le voyageur reconnaîtra les

Tellegross par les branches d'arbre qu'on a soin de mettre dessus. Il faut s'en éloigner autant que possible, et s'il n'y a pas moyen de les éviter, il faut passer dessus avec la plus grande précaution, car les chevaux s'y enfoncent quelquefois jusqu'au col. (La construction particulière) Des haies qui bordent les chemins en Norvège offriront au voyageur un prompt remède contre les sortes d'accidents. Les tiges d'arbre qui composent ces haies (Skiegaard, qui se prononce Chigord) par la facilité de les détacher peuvent servir de leviers pour retirer les chevaux embourbés.

Pour l'entretien des chemins au fort de l'hiver les propriétaires des fermes à une certaine distance de la route sont tenus par l'ordonnance (a) de faire passer le Sneploug (litteralem.t ....) toutes les fois que la neige tombée s'élève à une certaine hauteur. C'est une machine très simple en planches construite sur le principe du coin dont l'angle se remontre et les deux branches varient selon la largeur du chemin à frayer. Quand dans un orage la neige tombe par tourbillons, emportée par le vent (Snefog) de manière à rendre la route complètement impraticable il faut attendre jusqu'à ce que l'orage soit assez calmé pour qu'on puisse faire passer le Sneeploug. C'est alors que le voyageur se trouve bloqué pendant un ou deux jours si l'on est surpris par un orage de cette nature, et que les habitations soient trop éloignées on se tire quelquefois d'embarras en plantant dans la neige les brancards du traineau qui servent en même tems de signe d'alarme, et de soupirail pour la hutte élevée à la hâte avec des branches d'arbre, le corps du traineau, enfin tout ce qu'on trouvera servira à s'arranger comme au bivouac. Cependant ces sortes d'accidents sont très rares sur les grandes routes. D'ailleurs la haute neige qui couvre les champs pendant l'hiver ne met pas tant d'obstacles à la

communication qu'on pourrait être tenté de le croire. De tems immémorial les paysans de ce pays possèdent l'art de patiner sur la neige au moyen de patins plats ou sabots appelés Skier, (prononcez squié) planches très minces longue d'environ un peu recourbées à la pointe, d'un bois souple, munies d'une anse en osier, dans laquelle le patineur passe le pied. Ces patins offrent le double avantage des Trö voyez page et des patins proprement dits, étant en même tems calculés pour la course. Par ce moyen les norvégiens franchissent avec facilité les endroits les plus impraticables, où il n'y a ni route, ni sentier. En montant ils vont en zig zag, mais dès qu'ils ont gagné une hauteur ils descendent avec la rapidité de l'éclair. Pour arrêter leur course accélérée, ils se servent d'un gros baton qu'ils enjambent comme les enfants qui vont à cheval sur un baton; les sauts les plus périlleux n'arrêtent pas la course d'un bon coureur de Skie (Skielöber), il ne perd que très rarement l'équilibre, et si le saut du haut d'une pièce de roc finit par une culbute, il tombe assez doucement sur la neige, et il se relève aussitôt pour reprendre sa course. La dextérité des paysans norvégiens dans cet exercice suggéra au gouvernement l'idée d'établir un corps de ces patineurs organisés en chasseurs à pied, et emmenant avec eux de petites pièces de canon. La facilité qu'ils avaient de prendre les positions les plus avantageuses et inaccessibles à l'ennemi, avec la rapidité de leurs évolutions faisait redouter le corps de chasseurs patineurs.()

Service des postes

Les postes en Norvège sont servies dans les villes par la corporation des voituriers, à la campagne par le paysans et

propriétaire fonciers. Les fermes à une certaine distance de la Station jusqu'à plus deux milles à la ronde, sont tenus de fournir des chevaux aux voyageurs (a) L'inconvénient qui en résulte pour l'agriculteur est d'autant plus terrible qu'indépendamment des chevaux qu'il doit fournir, souvent dans le tems des labeurs et de la recolte, il doit envoyer en même tems un garçon pour conduire et ramener le cheval qui après avoir mis un jour ou une nuit à passer et à repasser rentrent l'un et l'autre harassés et hors d'état de reprendre le travail du jour. Dans les fortes neiges le fermier pour se rendre à la Station avec les chevaux est obligé d'attacher aux pieds du cheval des planchettes de bois (Trö) pour empêcher qu'il ne s'enfonce à chaque pas. En franchissant les hautes montagnes le voyageur se trouve souvent dans la nécessité d'avoir recours au même expédient. La petite rétribution d'un mark par mille ne dédommage pas le fermier de la perte qu'il fait réellement et qu'il encourt de plus par le traitement du cheval, une semblable ordonnance doit peser excessivement sur le laboureur, aussi le gouvernement a-t-il tâché d'y porter remède en établissant des Stations fixes dans lesquelles les propriétaires, moyennant quelques privilèges, ont pris l'engagement d'entretenir un certain nombre de chevaux de relais. Ce service offre l'avantage d'une plus grande promptitude, les chevaux se trouvant à la station ou à très peu de distance. Cependant ces établissements n'ont pas pris.

Pour éviter les retards auxquels les voyageurs s'exposent en allant par la poste ordinaire, on préfère expédier un courrier avec le bagage pour commander les chevaux à chaque Station; le courrier s'appelle Forbud. Si le voyageur n'a pas

de domestique il peut faire partir ses effets avec les postillons ordinaires (Skydsgut, qui se prononce Chuse-goutte) sans craindre d'inconvenients. Ceux ci commandent les chevaux aux heures indiquées sur une note itinéraire (Forbuds-seddel, qui se prononce Forboude-zédel) quon aura soin de leur remettre à leur départ, et dans laquelle on pourra avertir les aubergistes de faire les préparatifs nécessaires dans les stations où l'on jugera convenable de passer la nuit. Dans un voyage de longue durée, on fera bien d'ordonner au Forbud d'arrêter à la station que l'on choisira pour son gîte, et de l'expedier à son arrivée, bien entendu si le voyageur n'est pas trop pressé, alors il faut le laisser courir plus longtems. Le voyageur payera pour le courrier à son arrivée à chaque station.

Quant aux excursions hors de la route ordinaire, l'étranger qui ne sera pas muni de lettres de recommandation, trouvera dans l'hospitalité des habitans du pays le meilleur guide pour peu qu'il puisse se faire comprendre. Avec les employés des districts, le latin, l'allemand, le français, ou s'il le faut un mélange de tous les idiomes suffira pour lui faire obtenir tous les renseignemens qu'il desirera. Enfin la langue n'offre pas d'obstacle excepté dans l'intérieur du pays. Dans les villes la navigation très étendue a rendu les langues étrangères assez familières à un grand nombre d'habitans et dans les petits ports presque tout le monde parle anglais ou ~~allemand~~ hollandais.

Manière de voyager par eau.

Les bras de mer dont la côte de ce pays est entrecoupée, et les hautes montagnes qui les bordent des deux côtés les rendent indispensable aux voyageurs qui vont visiter les cantons

situés vers la côte occidentale en Bergenhuus, Trondhjem et Nordland de se préparer à des voyages par mer. Les bateaux dont on sait adroitement tirer profit malgré les sinuosités des Fjords et l'inconstance du vent qui vient ordinairement par bouffées, sont sans pont avec une voile de St Pierre.(a) Les rameurs sont vigoureux, expérimentés et bons pronostiqueurs du tems. Cette dernière qualité est de la plus haute importance parceque le voyageur partant par le plus beau tems du monde, faute d'écouter le conseil des rameurs, est souvent surpris par un orage avant d'avoir gagné la première station. Les postes d'ailleurs étant assez longues et les rives d'un abord difficile, le voyageur fera bien de s'arranger la dessus et surtout de se munir d'une bonne capote de pêcheur en cuir, et d'un chapeau rabatu en forme de capuchon. Il y a dans l'intérieur du pays des stations de la même espèce pour remonter et descendre les fleuves ou traverser les lacs. Voir l'itinéraire

Depuis Christiania jusqu'à Sondersheren en Tönsberg la côte est parsemée de rocs ou îles de différentes grandeurs, qui en brisant la haute mer facilitent la communication. En abordant à l'Ouest on peut ainsi pour un voyage d'Indenskjærs d'une demi chaise. En profitant d'un vent favorable on évite par là une partie de la route laquelle quoique intéressante doit fatiguer le voyageur qui pour la première fois vient visiter la Norvège

733

Aperçu topographique

La péninsule scandinave est divisée par le Kjölen (a) en deux parties inégales dont celle qui fait partie de la Suède s'incline doucement vers la mer Baltique, tandis que l'autre va toujours en s'élevant vers la mer du Nord jusqu'à former un boulevard naturel contre l'océan. Cette suite de promontoires qui s'élèvent à une hauteur prodigieuse (b) et dont la crête fait communément corps avec la base, avec les rochers qui les environnent, donne à la physionomie de ce pays sur la côte d'ouest un air sombre et menaçant. De Kjölen le Dovre s'avance vers le Sud Ouest (du Nord est au Sud Ouest) divisant la Norvège en deux parties, celle du nord appelée Nordenfjelds, et celle du Sud, Söndenfjelds, tandis qu'une autre ramification Langfjeld traversant le Bergenhuus et le Christiansand au Sud va se perdre dans la mer au cap Lindesnæs. Une infinité d'autres petites ramifications traversent le pays en tout sens, formant des vallées, des lacs et des fleuves dont les plus considérables prennent le cours du Nord au Sud. La plus grande partie de ces montagnes sont d'une formation que les géologues appellent monts primitifs, c'est apparemment ce qui a fait donner à ce pays le nom de la vieille roche, la vieille Norvège (Gamle Norge) cependant il semble que l'acte de la création n'y est pas fini. La nature y travaille encore en gros. Elle renverse des montagnes pour former des éboulis de terres labourables. C'est à ces écroulemens qu'un grand nombre de vallées assez fertiles doivent leur origine. L'élévation des sources et le lit rocailleux des fleuves rendent aussi moins navigables qu'ailleurs, cependant les chutes fréquentes, tout en empêchant une navigation continue ne laissent pas d'offrir une voie très commode pour le transport des bois à scier dont

(a)

(b) Les Syvende Söstre (les sept sœurs) en Helgeland dont l'élévation est de 4,000 p. au dessus du niveau de la mer qui en baigne la base sert aux navigateurs de signal. Les glaciers de Kunen entre Helgeland et Salten, Hornelen en Nordfjord et plusieurs autres

il se fait un grand commerce. Ce n'est donc que près de l'embouchure des grands fleuves que l'on apperçoit l'activité de la navigation, quoique plus haut la scène soit assez animée par les moulins et les usines que les propriétaires des fonds de terre y ont établis. (Voyez Commerce en bois). Néanmoins il ne faut pas confondre les embouchures des fleuves avec les bras de mer (Fjords) qui pénètrent fort loin dans les terres et dont la largeur n'excède pas souvent celle d'un grand fleuve à son embouchure, surtout en Bergenhuus et dans la partie du Nord. Les montagnes de l'intérieur ont un aspect tout différent de celles de la côte étant généralement couvertes de bois surtout de sapins dont la verdure contrastant avec la neige éblouissante fait l'ornement de l'hiver du Nord. Dans les fertiles vallées au sommet des montagnes inférieures il y a d'excellens pâturages. Les fermiers y envoyent ordinairement paître leurs bestiaux et même un grand nombre de leurs chevaux en été. Le soin de ces troupeaux est confié à de jeunes filles (Sæterienter, Budeier vachères) qui retirées de tout commerce pendant trois mois ou même d'avantage s'occupent presque exclusivement à faire des laitages, du beurre et du fromage. Ces Sæterienter ou vachères ne vivent pas comme les bergers d'Auvergne en famille dans leurs burons. Les propriétaires avec leurs familles restent dans leurs fermes. Un ou deux garçons que l'on associe à ces filles, hommes robustes et bons chasseurs leur servent de garde et s'occupent à la chasse des ours et des loups; les premiers surtout font des ravages terribles dans les troupeaux. Le beurre et les fromages préparés dans ces Sæter sont préférés à ceux des fermes à cause de la saveur aromatique des herbes qui se trouvent dans ces pâturages. Dans quelques contrées néanmoins plusieurs familles vont

s'établir dans les Sæter pendant l'été. En somme les montagnards de la Norvège diffèrent de ceux de la France, en ce qu'ils ne quittent presque jamais leur pays. Ces émigrations si fréquentes en Auvergne et en Savoie n'ont jamais lieu en Norvège. Le voyageur sera frappé de retrouver dans ces montagnes le Küreichen .... des tyroliens; du moins l'appel dont on se sert pour rassembler les bestiaux a beaucoup de ressemblance avec le fausset ou jodeln; enfin ces modulations sont tirées de la nature même de leur instrument favori le Lur, (prononcez Lourd) c'est une trompette faite d'écorce de bouleau, long de 3 à 4 pieds de Norvège dont on entend le son à 1/4 et même 1/2 mille à la ronde; cet instrument leur sert en même tems de porte-voix. L'amateur de la nature ne regretera pas d'avoir gravi ces montagnes lorsque par une belle soirée d'été le son de cet instrument, l'appel et les airs montagnards des bergères se mêlant au tintement des sonnettes des vaches viennent le saluer dans ces solitudes.

Dans un pays d'une telle étendue du Sud au Nord le climat doit naturellement varier suivant les différents degrés de latitude (a) En général l'air est sain et pur surtout dans l'intérieur. L'élévation des montagnes sur la côte empêche les brouillards de la mer de pénétrer fort loin dans le pays; Les vents de mer sont très nuisibles à la végétation, on a même remarqué que les planches et les arbres sur la côte exposés au doux vent du Sud languissent, tandis que ceux qui sont exposés au vent du nord pourvu qu'ils soient à l'abri du vent du Sud (déjà) poussent avec vigueur. L'hiver qui dans les autres pays produit quelque stagnation ne fait ici qu'ajouter à l'activité du trafic. La neige levant la plus grande difficulté, celle des communications, anime infiniment

les routes. C'est le tems des grands transports de tous les articles dont on fait magasin. Dans le Stift de Bergen les avalanches causent quelquefois beaucoup de dégats, les ouragans occasionés par la compression de l'air dans les étroites vallées ajoutent à l'horreur de la Scène. C'est le eselnagt des alpes de la Suisse, les Écri du pays du Cantal. La neige reste ordinairement jusqu'à la fin d'avril; la fonte, ou pour mieux dire l'évaporation en en très subite: La neige qui couvre les prés le long des chemins jusqu'à la hauteur de 4 à 5 pieds norvégiens () disparait en moins de quinze jours, et l'intensité de la végétation y fait aussitôt paraître la verdure. Comme l'hiver exerce son pouvoir pendant 6 à 7 mois la végétation doit être naturellement d'une rapidité extraordinaire. De là les transitions subites de l'hiver à l'été, de l'été à l'hiver; le printems et l'automne n'y entrent presque pour rien. La table ci-jointe des levers du Soleil, fera voir que pendant une grande partie de l'année la terre n'a pas le tems de se rafraichir ce qui doit considérablement hâter la maturité des productions du sol; aussi la nature semble-t-elle s'être réservé à elle seule dans ce pays deux fêtes, indépendamment des fêtes établies, celle de la Saint Jean et celle de Noel, l'une à l'époque à laquelle les arbres commencent à bourgeonner (Lövsprætten) et l'autre au commencement des neiges et du traînage. La première c'est la fête des petits garcons précurseurs des alouettes et des rossignols qui au son de leurs petits flageolets (Sölje piber, prononcez Senil pipers) viennent

annoncer la renaissance de la nature. L'autre celle des premières neiges qui ne manque jamais de porter l'allégresse et l'activité dans le canton. Le premier son des grelots (Dombielder) n'en pas moins enchanteur que celui du flageolet du printems. Enfin c'est l'hiver aussi bien que l'été qui fait les délices des habitans du nord.

Cependant l'automne a des charmes particuliers à ce pays la lune brille d'une clarté qu'on ne lui trouve que dans le nord, les étoiles de même ; le feu bleuâtre de Jupiter en rayonnant comme la flamme d'une lampe vue à une certaine distance. Les feuillages restent longtems avant de tomber et les diverses couleurs dont les bois se revêtent rend le tableau infiniment varié. Le voyageur qui va visiter la Norvège au mois de mai restant jusqu'à la mi septembre aura l'avantage d'observer le pays sous l'influence de diverses saisons en moins de tems qu'il en faudrait dans un autre pays pour entraîner deux. D'ailleurs la douceur et la clarté des nuits, pendant les mois de mai, juin et juillet met le voyageur à même de prolonger considérablement sa course et d'employer en partant de grand matin une partie de sa journée à faire des excursions.

Table des degrés de Chaleur et de Froid

Productions

La mer, les montagnes et les grandes forêts de pin et de sapin sont les principales ressources du pays. Aussi l'industrie des habitans se réduit elle principalement à la pêche, à l'exploitation des mines et à la coupe des bois de construction. La première occupe la presque totalité des habitans des côtes depuis le 72° de latitude jusqu'au 58°; c'est une manière de subsister que la nature semble avoir indiquée aux habitans des côtes descendus de ces Wiking ou Flibustiers du nord qui jadis dans leurs courses aventureuses portèrent la terreur jusque dans les pays les plus éloignés. Simples pêcheurs et pilotes à présent, mais intrépides comme leurs ancêtres, ils ne bravent les élémens que pour soulager dans la détresse. Les pilotes norvégiens sont fameux par leur courage et leur dextérité, aussi la position du pays, et l'exercice continuel leur doivent ils faciliter les moyens d'acquérir l'un et l'autre. Il n'est pas rare de voir en été un petit garçon de 12 à 14 ans reconduire tout seul la barque d'un pilote et cela même à plus d'un mille de la côte

lieues de ...., par un vent de terre assez fort accompagné de bouffées. Cette familiarité avec tout ce qui concerne la navigation les a fait rechercher par la marine. C'est sur la côte du Nordland et du Finmarken que l'on s'occupe presque exclusivement de la pêche, surtout de celle de morue. Au mois de juin on voit venir des flottes entières à Bergen, entrepôt de cet article de commerce, y compris le frai et l'huile de poisson. Les barques de transport (Nord farere, Nordlands yachts) se distinguent par leur structure, étant sans

pour ci Beaupré; le bout de la quille qui s'élève en haut tient lieu de ce dernier. Ce sont des batimens de cabotage privilégiés, les propriétaires des cargaisons étant pour la plupart sous la dépendance des négocians de Bergen ces derniers n'achètent ordinairement le poisson qu'après en avoir fixé le prix entre eux, ce qui ne fait pas pencher la balance en faveur des pêcheurs propriétaires (a) L'exportation de la morue séchée forme la branche principale du commerce de la ville de Bergen, et on évalue le nombre des batimens expédiés avec cet article pour le Sud et surtout pour la Méditerranée à

Plus loin vers le Sud il y a la pêche des harengs et des homards, et plus loin à l'est celle de la maquerelle (b) On distingue entre les harengs de printems (c) et ceux d'automne (d) Il se fait une exportation considérable pour l'étranger de l'un et de l'autre, malgré l'énorme débouché que cet article trouve dans le pays. Cependant cette pêche n'est pas réservée à la cote du Sud, la Côte de Trondhjem et de Bergen fournit le même article. Les hommards sont transportés dans des batimens bons marcheurs dont les compartimens qui renferment les homards sont percés de trous pour introduire l'eau. On en exporte surtout à Stavanger. La Société anglaise établie à Laurvig (e) occupe un grand nombre de ces batimens qui partent

(a)

(b) Sans doute des Maquereaux. D.L.R

(c) et (d)

(e)

régulièrement pour l'Angleterre facilitent ainsi la communication entre les deux royaumes. La pêche des Maquereaux est pour la consommation du pays, on n'en exporte point quoiqu'ils soient tellement abondants qu'on les vend quelquefois un Skilling la pièce. Le poisson forme la principale nourriture non seulement des habitans de la côte pendant les mois de juin juillet et aout, mais même de ceux de l'intérieur qui viennent en faire provision dans les ports. On les prépare de différentes manières. Pour les mettre en magasin on les passe à la fumée comme les saumons et les truites saumonées (a) Outre ces poissons qui entrent dans le commerce, il y a surtout dans le golfe de Christiania le petit hareng dont on prépare l'anchois (b) celui de Christiania est d'une qualité supérieure. Du reste les lacs et les rivières abondent en toute sorte de poissons délicats, tels que des truites saumonnées ( ) des perches, ( ) des brochets d'une grosseur énorme ( ) des saumons dont on fait une consommation énorme ( ). . .

C'est dommage que les propriétaires des fonds de terre ne sachent pas en tirer un assez bon profit.

L'exploitation des mines et la coupe des bois sont pour l'intérieur du pays, ce que la pêche est pour les côtes. Il se trouve en Norvège des mines d'or ( ) d'argent ( ) de cuivre ( ) de fer et d'alun dont voici les principales

---

(a) L'An-

(b) L'Anchois (Engraulis) n'est pas le même poisson que le hareng, ils sont tous deux du genre Clupea et de la division des abdominaux, mais d'espèces différentes, les principales espèces du genre Clupea (Clupé) sont le hareng, la sardine, l'anchois, l'alose. L'Anchois parvient rarement à plus de 6 pouces de long, tandis que le hareng a une longueur moyenne de 8 à 9 pouces

738

Productions

Coupe des bois de construction

Il en est de cette branche d'industrie comme de l'exploitation des mines, l'éloignement des forêts des routes praticables, la difficulté des transports rebutent souvent les spéculateurs, ainsi l'on trouve dans l'intérieur du pays des forêts immenses surtout dans les montagnes qui restent là depuis des siècles ( ) et que la coignée n'a presque jamais visitées. Celles au contraire qui se trouvent dans le voisinage d'une rivière sont presque sures de trouver leur chemin jusqu'aux pays étrangers. Le commerce en bois forme le principal revenu du Stift d'Agershuus et d'une partie de celui de Christiansand. Les différents procédés qui précèdent l'exportation de cet article occupent plus de bras qu'on ne croirait. Il y a des gens pour la coupe, pour le flottement, l'assortiment, le sciage, le voiturage &c. Les poutres avant d'être lancées dans la rivière qui leur sert de conduit sont munies du timbre ou de la marque du négociant auquel elles appartiennent afin qu'on puisse les distinguer des milliers qui descendent pêle mêle le torrent. Elles arrivent près des Moulins à scie qui les attendent elles sont arrêtées par les <u>Lendser</u> (barrières flottantes composées de troncs d'arbre ou poutres, attachés les uns aux autres qui barricadent la rivière de manière à ne point laisser passage aux poutres que la rivière charrie. ( ) c'est à ces barricades ou <u>Lendser</u> que les délégués des négociants sont continuellement occupés à assortir les bois d'après les différents timbres qu'on y a apposés. Lorsque par les débordements ou un dégel subit ces barricades sont emportées par les flots les poutres s'élancent avec une

telle violence qu'il est impossible de les arrêter; des cargaisons entières emportées par le torrent vont quelquefois se disperser le long des rivières ou se perdre à l'embouchure des grands fleuves. Un autre accident moins funeste pour le propriétaire que pour les gens chargés de surveiller ces transports arrive lorsque ces magasins de bois flottant en descendant quelque chute d'un lit rocailleux sont arrêtés par les rochers qui se trouvent sur leur passage. Une seule poutre qui s'égare aux des conduits naturels que forment les torrents suffit pour arrêter tout le train. C'est alors que par les entrelacements, les accrochements de ces poutres il se forme une espèce d'échafaudage au milieu du torrent qui résiste même à l'impétuosité de la cataracte, jusqu'à ce que par un manque d'équilibre, comme cela arrive dans toutes les révolutions, le tout s'écroule avec un fracas épouvantable. Pour empêcher que de pareils accidents n'occasionnent trop de dégats on est obligé de descendre un homme qui suspendu en l'air par un cable tâche par le moyen d'un croc de débrouiller ce cahos. Cependant il faut que cela s'opère avec précaution, car un coup trop hasardé, ou moins mathématiquement calculé l'écraserait dans le bouleversement général. Plus bas vers l'embouchure du fleuve les négociants ont établi leurs moulins à scie. Ainsi après avoir subi plusieurs revisions le bois arrive aux moulins auxquels il appartient. Ici même revision, même assortiment pour les différents calibres des planches ou madriers. Le transport de ces articles se fait tantôt par terre, tantôt par eau. Dans ce dernier cas c'est par flottage.

Pour le charriage on attend ordinairement les neiges. Au fort de l'hiver le voyageur est très souvent arrêté par de longues files de ces voituriers de planches (Bordkjørere) race toute particulière qui commande le respect dans la route, comme les vaisseaux de ligne en pleine mer. C'est surtout au retour de ces voituriers que le voyageur est incommodé et qu'il faut prendre ses mesures en se rangeant bien vite pour éviter un choc. Partant des chantiers où se trouvent les magasins de bois, ces voituriers s'associent pour former des files de 10, 20 traîneaux dont les conducteurs s'attroupent sur deux ou trois traîneaux laissant aller les autres chevaux à tout hasard souvent au grand galop surtout en descendant selon le bon plaisir de ces animaux qui sont aussi entêtés et capricieux que leurs maîtres sont ivres. C'est surtout sur la route de Trondhjem à deux milles de Christiania que le voyageur est incommodé par ces trains; sur les autres routes ces rencontres sont moins fréquentes.

Les receveurs ou inspecteurs des chantiers (Bordskrivere) ont adopté une manière assez ingénieuse d'expédier ces voituriers (Bordkjørere). Le Bordkjører en entrant au bureau du receveur lui tourne le dos aussitôt pour lui montrer la facture qu'on lui a écrite en gros caractères sur son habit. Le receveur trouvant que le compte est exact, se met immédiatement en devoir d'effacer à son tour tous ces chiffres avec une brossette dont il est muni; c'est là le pour acquit.

710

Industrie, mœurs, usages.

Ce qui doit d'abord frapper le voyageur qui parcourt l'intérieur du pays, c'est de n'y trouver ni villes, ni villages. Sur la route de Christiania à Trondhjem par Dovre il ne s'en trouve qu'une seule, celle de Lillehammer qui vient d'être fondée, et si l'on prend par Osterdalen la seule ville qui se trouve sur la route est Röraas à milles .. de Christiania. Sur la route de Bergen le voyageur n'en rencontrera pas une seule à moins qu'il ne se dirige par Kongsberg. Cependant cela ne doit pas rebuter le voyageur, au lieu de parcourir de longues plaines dont nul objet ne vient interrompre la fertilité presque monotone, l'œil se repose ici avec plaisir sur les fermes (Gaarde) (a) dont la diversité de formes, de site et d'architecture produit un effet assez agréable. Ces fermes sont tantôt éparpillées, tantôt groupées, sans cependant former la continuité régulière d'un village. La blancheur des cheminées et des fondemens de ces maisons les fait distinguer de loin. Les isolement doit beaucoup influer sur le caractère des habitans, sur leur manière de vivre, leurs moyens industriels &c, aussi chaque ferme peut elle suffire à elle même; on y trouve tous les atteliers nécessaires pour leur exploitation, les garçons et les filles, le propriétaire et sa famille sont autant d'artisans. Il y a forge et forgeron, bois de charpente et charpentiers, charron, menuisier, tailleur, cordonnier, chasseur, pêcheur, enfin tous ce qu'il faut pour se suffire à soi même dans une contrée isolée. Mais cela rend en même tems le ménage assez compliqué, et il faut être né à la campagne pour

en bien saisir les détails. Les femmes s'occupent exclusivement à ce qui appartient à l'intérieur de ce ménage, les métiers, la brasserie, le soin de l'étable, de la basse cour, de la cuisine et ses dépendances leur sont reservée. Le paysan norvégien est grand amateur de viandes salées et séchées, ils en font provision pour plusieurs années. Le voyageur qui desirerait se faire une idée nette de ce ménage n'aura qu'à demander la permission de visiter le magasin appelé Stabbur. (a) C'est un batiment carré qui repose sur quatre piliers en maçonnerie de même forme. Le perron qui conduit à la porte est isolé, enfin il y a isolement jusqu'aux provisions qui restent suspendues sous le plafond pour être garanties contre les attaques des rats et des belettes. on y trouvera les articles de rigueur en fait de chaircuterie, et des piles de ce pain appelé Fladbröd (b) espèce de galettes très minces rondes et grandes comme une petite meule. on le fait ordinairement d'avoine ou de seigle. Tout ce qui appartient au laitage, beurre, fromage &c se conserve dans la laiterie. Les voyageurs parlent souvent d'un fromage appelé Gamelost ( ) comme d'un fromage qui appartient à la Norvège. Cependant un français serait tenté de réclamer cet article comme une production de son pays, tant ce fromage a de rapport avec celui de Roquefort, soit pour la forme, soit pour le gout. ( ) Le fromage appelé Mysost ( ) dont on fait une grande consommation est très doux et sucré.

quelle différence ! ; le fromage de Roquefort en cent fois meilleur et n'a pas la même couleur, tandis que pour aimer le gamle ost, il faut être du pays.

Les maisons des cultivateurs norvégiens sont toutes construites sur le même plan avec de petites variations selon les localités; elles sont toutes en bois avec une galerie ouverte qui règne le long de la façade. La toiture est en tuiles, ce qui

leur donne assez bonne mine, tant que les tuiles rouges conservent leur fraicheur; mais faute d'être vernissées, elles changent de couleur, se noircissent et se recouvrent de mousse. On trouve encore, mais bien rarement de les anciennes habitations appelées Rögstuer de Rög fumée et Stue habitation. Ces maisons ne formaient qu'une seule pièce sans compartimens, ni plafond. La fumée qui s'élevait de l'âtre qui se trouvait au milieu s'échappait par un trou pratiqué au toit qui s'ouvrait et se fermait par le moyen d'une soupape.

Le caractère hospitalier des norvégiens a fait conserver scrupuleusement la coutume de réserver un appartement garni pour les voyageurs qui viennent les visiter.

L'opulence et l'aisance d'un cultivateur s'évaluent le plus souvent sur le nombre de lits garnis qu'il peut offrir à ses hôtes.

Dans l'intérieur du pays et dans les montagnes qui avoisinent la mer du nord les cantons ont conservé toute leur individualité nationale. Les dialectes diffèrent même considérablement. Les villes étant le seul débouché des productions de leur pays l'assimilation produite par le commerce de l'intérieur ne s'opère que lentement, les différents cantons ne trafiquent que rarement entr'eux, quelque rapprochés qu'ils soient, aussi ne s'allient ils presque jamais hors de la paroisse; de là cette physionomie particulière, cette diversité de costumes, de caractère, de manière d'être, et comme autrefois les propriétés foncières en vertu du droit allodial (Odelsret) étaient dévolues au fils ainé de la famille, ces coutumes se sont propagées de père en fils à la postérité. Il y a des cultivateurs qui retracent l'origine de leur famille des anciens rois et Jarls de Norvège. Le caractère belliqueux et vindicatif qu'ils ont hérité de leurs ancêtres est tellement enraciné

surtout parmi les montagnards qu'il a fallu toute l'activité de la justice pour en prévenir les suites funestes ; les scènes sanglantes d'autrefois se renouvelaient il y a quelques années entre plusieurs familles, la vengeance du meurtre d'un chef de famille allait de père en fils à titre d'héritage de sang (Blodhevn). Les habitans des montagnes de l'ouest qui font partie du Filefjeld vont tous armés d'un long couteau qu'ils portent dans un fourreau attaché à la culote, instrument indispensable soit pour se défendre, soit pour subvenir aux différents besoins de la vie. Enfin tailler et couper c'est le fort du paysan norvégien, pour les ciselures en bois ils sont sans pareils, témoins les coupes, les boëtes, et tabatières qui sont des chefs d'œuvre en fait de ciselures. Leur familiarité avec cet instrument et l'adresse avec laquelle ils le manient leur ont peut être fait aviter une manière de vider leurs querelles très prompte et unique en son genre. Les deux combatans vis à vis l'un de l'autre et ne laissant entre eux qu'un espace suffisant pour manier leurs couteaux se faisaient passer autour du corps une ceinture garnie de clous ; c'était là leur champ clos s'il n'était pas un combat à outrance on convenait d'abord de la profondeur des coups à frapper en fixant avec le pouce sur la lame l'endroit jusqu'où il devait être permis d'enfoncer le couteau. grâce à la civilisation ces combats tombent en désuétude et ne viennent que très rarement figurer dans le dernier acte des réjouissances bachiques des noces, des enterremens et des baptêmes. Autrefois à ce que l'on prétend, les femmes avant de partir pour les fêtes ne manquaient jamais de préparer le linceul de leurs maris. Ces fêtes se prolongent quelquefois jusqu'à huit jours, les tables restant toujours servies de manière à y recevoir des convives. C'est la fête des âmes bienheureuses de Valhalla avec des modifications il est vrai, mais pas assez importantes pour en effacer le caractère primitif. On mange, on boit, on se bat, et si l'on

danse, ce qu'on ne ferait pas à Valhalla, le caractère guerrier de ces danses n'ôte rien à l'illusion, si ce n'est que parfois le Kjögemester . . . . (a) en qualité de maître des cérémonies nous fait oublier les plaisirs bruyants de Valhalla pour la gentillesse et l'étiquette de quelque cour du moyen age.

742

Le montagnard aime beaucoup la danse et la musique. Le Halling et le Springdands ou Polskdands (b) deux danses nationales dont la dernière appartient exclusivement à la norvège font partie intégrante d'une fête champêtre bien ordonnée. Les motifs de la première sont mélancoliques, tandisque la dernière est d'une gaîté bruyante, d'un mouvement très rapide, vrai représentant de l'intrépidité et de la gentillesse mâle des peuples basées principalement sur la vigueur et la force physique. L'une et l'autre de ces danses exigent une élasticité et une force de corps à toute épreuve.

(a)

(b) ce personnage grave à phrases pédantesques qui fait les honneurs de la table, remplit la triple fonction d'un maître de cérémonies, d'un maître de plaisirs et d'un bouffon, rôles qu'il sait combiner avec une grâce toute particulière. Malheureusement la civilisation fait disparaître de plus en plus ce personnage classique de la scène rustique.

Route de Bergen par Ringerige, Hadeland, Land
Valder en Agershuus et Voss en Bergenhüs. 74

Passage de Tellefjeld

Apperçu général des différentes paroisses et district.

Ringerige Kraft

Physionomie du pays, Productions, mœurs et coutumes, Chasse
pêche

Excursion à B.

par Drammen, Kongsberg, Goustafjeld en Tellemark

Passage de Hardangerfjeld

Excursion de Bergen
aux glaciers de Justedal

1° de Gudvangen Entre Stalhen et Gud
on laisse le grand chemin pour
Urmes &

2° de Leerdals

Excursion à Voringfoss

Grande route de Bergen

De Christiania à Sundvolden en hol. 3 ½ milles
voyez Excursion à Ringerige

de Sundvolden à

Klekken	paroisse de Nordre houg	1 3/8	mille
Vaug	. . . . . Jevnager	1	- -
Granevold	. . . . Gran	1 ½	-
Ongedal	. . . . d°	5/8	-

A ¼ de mille de Sundvol est la station de Stadum qui
fournit des bateaux pour traverser les lacs de Tyrifjorden de

BIBLIOTHÈQUE SAINTE GENEVIÈVE
SG

Halsfjord

Nª pour les vues, curiosités &c. de Ringerige voyez Excursion à Ringerige.

La route qui passe à travers les hauteurs situées sur le lac de Randsfjord offre des points de vue charmants. De Vang la verrerie de Jevnager sur le lac et l'église et le presbytère de Jevnager. Près de Granevold le presbytère de Gran. On y voit les ruines de deux chapelles érigées selon la tradition par deux sœurs.

à Ongedal, route de communication avec la grande route de Trondhjem par Toten et Vardal qui va rejoindre la grande route de Bergen à Steensrud ou Tonvold; voyez ci après.

Ringerige et Hadeland qu'on vient de parcourir sont des contrées célèbres dans les chroniques du pays. On s'applique exclusivement à l'agriculture et la terre produit assez de bled pour qu'on en puisse exporter aux districts voisins. Le pays est riche en vues magnifiques et en monuments de l'antiquité. Dans la paroisse de Gran à Lundberg et Klorstad on croit même avoir trouvé dans quelques cavernes pratiquées dans les flancs des montagnes des traces de ces anciens habitans troglodytes du pays appelés Joter

De Ongedal à

Smedshammer	en Grand	3/4	Mille
Land	Nordre et Söndre Land	1 1/2	—
Hoff		1 1/4	—
Steensrud ou Rodnæs		1	—
Tonvold		1	—
Tomlevold		1 1/8	—

A Tonvold route de communication avec la grande route de Trondhjem

alpes de Hurungerne (a) que l'on voit dispersée dans les diocèses de Bergen et d'Agershuus. Les plus proches sont ceux de Suletend que l'on passe ensuite sur le Filafjelds Store et Lille mellau et autres.

745

Valders

Valders le pays des highlanders de l'ouest est une contrée très montagneuse, mais abondante en paturages, d'une végétation brillante, le pays favori des amateurs de la botanique. Elle commerce en bétail en beurre et fromage, en peaux de chèvre & dont on exporte une grande partie. La pêche est aussi abondante. Dans les montagnes de Slidre et de Vangon on chasse aux Rennes. La chasse la plus importante est celle des Ours, des renards, des Lynx, (Goupe) des belettes &c. Les lacs des hautes montagnes fourmillent de poissons; les perches et les truites saumonnées sont d'une qualité supérieure.

Le peuple est robuste et belliqueux, mais très vindicatif comme tous les montagnards de l'ouest. C'est en Valders Hallingdal et une partie de Bergenhuus, où l'on exerce parfois le (Blodhærn (b) vengeance qui se propage de génération en génération. C'est encore là que les querelles sont décidées au bout du couteau (voyez ... Spænde Belte) enfin c'est là que l'on retrouve l'ancien type du peuple norvégien.

Passage du Filefjeld

de Skongstad	à		
Stiftsdelet en	Vang	— —	1 mille 1/2
Mariestnen	— — d°	— —	" 1/2
Høeg	— — — Lærdal	— —	1 "
			3 milles à payer pour 3 milles 1/2

Stiftsdelet entrée en Bergensstift. Le point le plus élevé que l'on gravit est de 3,891 pieds du rhin suivant Nauman ( ) de 4095 pieds

suivant Hansteen (a). Une colonne en marbre indique les limites des deux diocèses. Du sommet du mont de Hovarn entre Nyestuen et Marcestuen on distingue près de la route un pic de montagne d'une forme conique, tout noir qui s'élève jusqu'à 2500 pieds au dessus des montagnes voisines. C'est le Suletind qui s'élève jusqu'à 5566 pieds au dessus du niveau de la mer. Du plateau de son sommet l'œil plane sur la vaste étendue des montagnes d'alentour. C'est une vue dit Naumann ( ) des plus sublimes et des plus pittoresques. Une infinité de pics noirs et sourcilleux s'élèvent au dessus des glaces luisantes qui en couvrent les flancs comme autant de lames d'une mer agitée et écumante.

Gallarne (b) et Vindhellen deux ravins épouvantables.

à Maristuen, truites saumonnées délicates

de Hæg à

Nedre Lysne en Leirdal	2 milles	on paie pour 3 milles	
Leirdalsören	1 d°		
Gudvangen en Urland	4 d°	par eau	

Entre Hæg et Lysne où l'on descend dans une charmante vallée après le pénible passage de Filefjeld on remarque le Jutul, pic de montagne et une cataracte formée par le torrent de Store Sognaelv tellement près de la route que lorsque le torrent est gonflé on passe à travers les tourbillons d'eau qui s'élèvent du gouffre.

L'église de Borgrund près de la route, remarquable par son architecture.

De Leirdalsören et de Gudrangen on peut faire l'excursion aux glaciers de Julstedalsfonden ou Justedalsbræen, voir ci après

(a)

(b) Gallar mot pour désigner un chemin pratiqué dans les flancs d'une montagne escarpée sur un précipice.

745 bis

par Toten.
de Sonvold par la vallée de Snertingdal
à Find en Land 1 1/2 mille et de là
à Næs Toten

En s'écartant de la grande route d'environ 4 milles le voyageur aura l'occasion de visiter la jolie contrée de Toten située sur le lac de Mjösen; alors on prend par les Stations que voici

Excursion par Toten

De Ongedal à

Jetterud	Gran	1 1/2 mille	on paye 2 m. 3/4
Lundehagen	Toten	1 3/4	
Alvstad	d°	1 1/4	
Lund	Vardal	1 1/2	
Mustad	d°	1 1/8	
Steensrud		1 3/8	
		8 1/2	

Jetterud, situé sur un beau lac, les rives du lac de Randsfjord offrent des vues très pittoresques. Avant d'arriver à Jetterud on gravit une montagne qui s'élève à 2000 p. au dessus du niveau de la mer. C'est le Kjölvei. Routes des quilles ou bateaux, ainsi appelée parceque le roi Sverrer dans les guerres civiles du 12e siècle fit transporter par cette montagne des chaloupes du lac de Randsfjord jusqu'à celui de Miösen. Du haut de cette montagne on découvre vers le Nord ouest des crêtes de montagnes couvertes de neige, surmontées d'une bande noire, ce sont les glaciers de Mugnasfjeld, et plus loin le pic des glaciers de Stenflybræerne l'un des plus hauts des groupes de Jotunfjeld, dont les crêtes de Horungfjeld forment la partie la plus occidentale.

N^o. Alvstad, Mustad &c vuyer Toten, route de Trondhjem

Forbættelse af ~~Bergenstouren~~ den egent. Portion

de Tomlevolden à

Bruflad	Ourdal	1 5/8	mille
Böe	d°	1 5/8	d°
Strand	d°	1 1/8	
Reien	Hedre	1 1/4	
Hovie	d°	1	
Oilan	Vang	1 1/8	
Thune	d°	3/4	
Skangstad	d°		

Entre Bruflad et Böe on fait 1/2 m. en gravissant le mont de Jonsaas - chemin très fatigant et presque impraticable au printems à cause des neiges qui s'y amoncèlent pendant l'hiver. On paye pour 2 milles. à Böe route de Ringerige le long de la rivière de Beinaelv et du lac de Spiritten.

Entre Strand et Reien près de la ferme de Midstrand on aperçoit à coté du chemin sur la rive de Strandfjord le tombeau de Vidrik Verlandsön dont le nom est célèbre dans les anciennes ballades du Nord, héros norwégien qui selon la tradition se distinguait à la cour du célèbre roi de Bern (de Verone). En fouillant on a trouvé des flèches et un glaive long d'une aune 1/2 ou 3 pieds norwégiens. A Husager près du presbytère de Hedre entre Reien et Hovie on a trouvé dans un tombeau un mur de forme circulaire; une espèce de perystile formé de pierres de taille y règne tout autour. Les inscriptions runiques se trouvent en grand nombre.

La poste d'Oilan à Thune se paie comme pour 1 mille à cause des chemins montueux. De Thune à Skangstad on cotoie le lac de Vangsmösen vers le Nord Est du Fjord. Skindshornet près de mont ainsi appelé parcequ'à l'approche d'un orage on entend partir de ce coté de la montagne un bruit semblable à des coups de canon. A quelque distance de Thune on passe l'église et le presbytère de Vang en Valders. De ce presbytère on peut gravir le mont de Grinderne. Un jour pour aller et retour. Vue magnifique sur une infinité de pics qui sont partie des

de Gudrangen à Leirdalsören on passe un bras du Sognefjord en bateau ; - On s'embarque avec les voitures qu'on aura soin de faire démonter.

de Gudrangen en Urland à

Stalheim en Voss		1 mille 1/8
Vinie		1 d°
Tvinde		" 7/8
Varsevangen		1
Tlage		" 7/8
Evanger		" 3/4
Bolstadören	1/2 M. par eau	" 1/4

Près de Gudvangen est la cataracte de Kieldsfoss, chute énorme que l'on apperçoit déjà de Stalheim, en venant de Bergen. Dans les orages qui surviennent bien fréquemment dans cette vallée, toute la masse d'eau est souvent emportée en l'air par la force des bouffées. Tout le Gudvangsfjord est entouré de ces montagnes coupées à pic qui s'élèvent à une hauteur prodigieuse.

Stalheimsklev, ravin à descendre avec la cataracte de Sölvfoss dans la sombre vallée de Nærheimsdal, entourée de hautes montagnes qui s'élèvent perpendiculairement jusqu'aux régions de la neige parmi lesquelles celle de Jordalsnuten se distingue par sa forme conique. Au milieu de la montagne il y a une cavité de plusieurs aunes de diamètre. A Vossevangen se réunissent la route de Stavanger et d'un chemin de traverse qui conduit à Graven en Hardanger. Vossevangen possède un hôpital fondé par M. Milzou curé de la paroisse en 1666. Quatre veuves pauvres, mais de bonne famille ( ) y trouvent leur

subsistance. De Vossevangen on peut faire une excursion à la chute de Vorningsfoss, 7 milles 1/8, voyez Excursion à Bergen par Tellemark.

En passant d'Evanger à Bolstadören on est souvent obligé de prendre par Haamandsftre et de gravir le mont de Vendeggen. pour éviter les glaces mouvantes qui bouchent le passage d'Evangerfjord.

Au passage de Boltadfjord, même inconvénient causé par les glaces alors il faut gravir le Tossefjeld environ 1/2 mille.

En 1817 on trouva dans un marais à 1000 pieds de ce bras de mer à une hauteur de 10 à 12 aunes une ancre d'une forme toute particulière. On pêche ici du Saumon.

Leirdal, Voss

En Leirdal, Lysne et Urland il se fait un grand commerce en bestiaux et en chevaux que l'on vend aux paysans de Hallingdal en Agershus qui les transportent ensuite à Christiania, ainsi que le beurre, le fromage, le suif, les peaux de chèvre trouvent un débouché par le même canal. Ce canton possède des carrières de Klebersten ( ) et d'ardoise. On chasse aux Ours, aux loups, aux Vielfra (Goulus) ( ) aux chats cerviers, aux belettes, aux Ryper ( ) &c.

Voss est la contrée la plus peuplée, la plus industrieuse et la plus riche en terres magnifiques dans ce canton. Les beaux paturages nourrissent une quantité de bestiaux que l'on vend, avec du beurre et toutes sortes de laitages à Bergen et à Christiania. Le manque de paturages dans les paroisses voisines fait que les fermiers de ces contrées vendent à ceux de Voss leurs chevaux et leurs bestiaux, qui en font un commerce considérable avec Christiania.

C'est au mois d'octobre à la Saint Michel que l'on voit arriver dans cette ville des transports nombreux qui après avoir fait plus de 30 milles norvégiens par le chemin le plus fatigant vont s'établir paisiblement dans les paturages des environs de la capitale (Slagte drifter (a)) moyennant une rétribution payée par les propriétaires des troupeaux. (b) Outre les bouchers les familles des bourgeois profitent de cette occasion pour faire des provisions pour l'hiver. C'est le temps de la charcuterie, véritable fête où les bonnes ménagères font l'étalage de leur art, souvent aux dépends du ménage même. Outre les chevaux et les bestiaux la contrée de Voss nourrit un grand nombre de brebis, pour les chèvres qui ne sont pas en grand nombre on les fait errer à l'aventure dans les îlots du voisinage pour en faire la chasse en automne. Dans un manque de fourrage on prépare les intestins des poissons pour en nourrir les bestiaux. Du côté de Sogn et de Hardanger on trouve des rennes et même des cerfs. Les ours et les loups ne sont pas nombreux. Les carrières de marbre en Birkeland et celles de Granit à Fanöe sont exploitées avec succès, à Fanöe se trouvent les ruines d'un monastère fondé en 1227 par Arne, évêque de Bergen.

de Bolstadören à		par mer	par terre
Dalseidet en Bang	— —	" 1/2 mille	
Dalevaagen	— — — — —	. 5/6 —	
Thuemes		— —	2 mille 1/2
Honge	— — — —	" 7/8	
Bergen	— — — — — —	1 - 1/2	

ou directement par mer

de Bolstadören à

Bernestangen en Hosanger — 3 Milles

Bergen — — — — — 3 d°

A 2 milles 1/4 de Bernestangen le courant est quelquefois tellement rapide qu'il faut tirer le bateau avec des cables ou cordes. Le propriétaire de la ferme de Ströme en a provision pour l'accommodement des voyageurs. Ceux ci peuvent assez commodément marcher le long de la rive.

à 1/4 de Mille de Bernestangen est le presbytère de Holmen

à 1/2 mille — Fjeldskaalnær, résidence du chef de la compagnie du canton et

1 mille — le presbytère de Hamer

Guldbjerget, mines d'argent, mais pas assez abondante pour compenser les frais d'exploitation.

Tyebjerget à 1/2 mille de Bernestangen, mont très escarpé, coupé à pic qui tire son nom d'une troupe de Brigands qui y avaient établi leur repaire sur une pièce de roc saillant et inaccessible.

L'église de Hammer où, selon la tradition se trouve un passage souterrain.

De Dalevaagen on peut aller par mer à Haugsvigen

en Houg — — — — — 2 milles 1/2

Bergen — — — — — 3 d°

A 2 milles 1/2 de Hougsvig se trouvent les résidences du sous bailli (Foged) et du Sorenskriver (juge) Nore et Söre Reigstad.

719

Route de Trondhjem par Toten et Guldbrandsdalen.

de Roholt en Eidsvold voyez p. à

Bondelien à	Hurdal	2 Milles 5/8	... on paye pour 2 m.
Garriöen		" 7/8	d° pour 1 m.
Grönen	Toten	2 d° "	
Alostadoe Sogstad		1 d°	
Hund	Vordal	1 d° 1/2	
Sveen	Biri	1 d°	
Rosterud		1 d° 1/8	
Lillehammer	Faaberg en Guldbrandsdalen; passage du Laugen à Vengnæs		

On cotoie la rive droite du lac de Hurdal, au fond duquel est une verrerie; contrée sauvage jusqu'à Grönen, premier point élevé avec des points de vue magnifiques sur Toten. Le lac de Miösen et hedemarken, terminés vers ll... par les montagnes de Torpen en Valders, parmi lesquelles se distingue le mont de Synesfjeld qui s'élève jusqu'à 4000 . De Soggestad on peut prendre par la grande route de Tote, c'est à dire par les hauteurs, ou bien par une route plus en bas vers la rive occidentale de Miösen, laquelle est plus riche en vues pittoresques et intéressantes.

Alfstad en Soggestad (Sonkkestad). on apperçoit à droite l'église succursale de Balke sur une hauteur, église gothique en pierre de roc. au pied de cette hauteur Rognstad, grande ferme sur le Miösen avec une tuilerie — Alvstad et Sukkerstad deux grosses fermes dont la première a jadis servi de résidence à quelque roi ou Jarl qui lui a donné son nom. L'obélisque qui est tout près est un des plus précieux monuments de l'antiquité. (voyez plus bas Sukkestad) c'est le séjour de la veuve de Mr Amtmand qui possède un très beau jardin. Hund, ferme très considérable avec de très

jolie pointe de vue sur le Miösen et Hedemarken. Route de communication avec la grande route de Bergen où l'on passe par l'église de Vardal. A 1/4 de mille de celle-ci est Mustad, ferme considérable délaissée à ce que dit la tradition, dans les ravages de la peste ou mort noire (den sorte Död) au siècle, et retrouvée par un chasseur dans l'épaisseur d'une grande forêt. On montre encore un batiment qui date de ladite époque et dont les poutres ont pris la consistance d'une pierre de roc. Gjövig, grande et jolie campagne sur le Miösen. Plus loin la succursale de Braastad avec une grande ferme du même nom sur le Miösen. La rive du Miösen que l'on continue de cotoyer offre des vues superbes sur le lac et les environs. Parmi les jolies fermes et campagnes dont elle est parsemée se distinguent Odegaard et Kolberg, autrefois le séjour du géographe norvégien l'Amtmand Sommerfeldt.

De Petersborg en Kræmmerdalen à Biri vue magnifique sur la paroisse de Ringsager, dont on apperçoit l'Eglise et l'Ile de Helgöen représentée dans la paroisse de Næs avec l'Ile de Helgöen représentée dans l'éloignement.

Apperçu général

La Fogderie de Toten comprend la plus grande partie des Oplands ou Highlands du district appelé Sondenfjelds, canton fertile, très bien cultivé et peuplé; 849 habitans par mille carré d'après le recensement de 1815. ( ) Ce beau pays renferme tout ce que la nature norvégienne a d'intéressant. Encadrés de hautes montagnes, les hauteurs, les vallées, les vastes forêts, les rivières, le lac, des champs cultivés se réunissent en un tableau des plus variés. Toten est ce que Hedemarken est pour la longue vallée d'Osterdalen, le magasin de grains de l'autre rive du lac de Miösen. – Les paturages n'étant pas assez

riches pour la nourriture des nombreux troupeaux qu'on y mène paître en Valders. Le beurre et le fromage dont on fait un grand commerce de débit en gros à Christiania. Le peuple est très civilisé et industrieux. La pêche et la chasse quoique très abondantes n'occupent pas beaucoup de bras.

Toten, l'ancien Grænland formait dans l'antiquité un royaume. Parmi ses rois on cite Halfdan Hvitbein, le premier roi en Norvège de la race d'Yngve qui tomba dans la bataille mémorable de Bravalla vers le milieu du VIIIe siècle (735). En fait d'antiquités Toten possède le monument le plus remarquable; c'est l'obélisque avec des inscriptions en caractères runiques. Cet obélisque qui se trouve près d'Alvstad est en pierre de taille†, haut de 4 aunes norvégiennes ( ) avec des figures représentant quatre chevaux, avec un cavalier qui dirige l'un d'eux, au dessus un renard surmonté d'un aigle. Les tombeaux qui se trouvent tout près semblent indiquer que ce monument a été érigé en mémoire de ceux qui y sont enterrés et dont on trouve un squelette long de 3 aunes de Norvège ( ); on y trouve aussi un autel en pierre percé d'un trou au milieu.

Falsen fait mourir Halfdan Hvitbein avant cette bataille qui se serait donnée sous le règne de son fils Eistein Fretter. voir J. Kraft T. H. Beskriv. t. II s. 59-65 et Falsen Norges historie T. I P. 6-8.

† Suivant J. Kraft ce monument est en grès (Sandsteen)

La paroisse de Toten possède trois Tuileries dont celle de Rognstad est la plus considérable; il y a en outre une fabrique de boutons de métal, de coutellerie &c. Toutes les fabriques appartiennent aux paysans propriétaires. Les étoffes de laine manufacturées dans les fermes sont très recherchées. Bonne race de chevaux et de brebis dont on fait un grand commerce. Le manque de bois est un grand inconvénient. C'est des forêts de Hadal que l'on tire le bois de charpente et même celui de chauffage. Le

paroisses de Vardal et de Biri sont moins fertiles que celle de Toten, mais les riches forets offrent un grand objet de commerce. Les moulins à scie sont nombreux.

Route de Trondhjem par Hedemarken et Gulbrandsdalen.

De Korsögaarden (voir Route d'Oster[illegible] page

	paroisse			
à Nöklebye ...	Vange	1 mille		Hedemarken
Frogner	Vange	1 d° 1/4		
Hoff		" 7/8		
Fangbjerget				
Moe	Ringsager	1 1/8		
Lillehammer		1 3/8		

De Korsögaarden la route s'éloigne un peu du lac Miösen cependant cela n'empêche pas que des hauteurs que l'on traverse l'œil ne puisse embrasser le beau tableau qui s'offre. Le Miösen avec les hautes rives de Toten, plus vers le Nord l'Ile de Helgöe et la paroisse de Næs. Entre Nöklebye et Frogner on passe l'église de Hange située sur le Miösen. site charmant près de l'église plus bas vers la rive du Miösen, Saxlund, grande terre qui appartenait depuis le XVI siècle à la famille de Bjelke. On montre dans le corps de logis une pièce voutée en pierre de taille dont les matériaux sont tirés de la ville incendiée de Hammer. A 1/2 mille de Frogner le presbytère de Vang avec l'église sejour de M. le curé Pehl, connu par ses observations astronomiques, et ses recherches sur l'optique et sur la mécanique. L'église de Vang, batie en pierre dans un style moderne en 1804, l'or que de cette église construit par un paysan de Toten, nommé Ingelstad, (Chr) est réputé un des meilleurs du pays. à 1/2 mille de Moe on passe près de l'église de Ringsager; cette

église, un des plus beaux monuments du moyen age ( )
en batie en pierre de taille.

Store-Hammer, grand domaine remarquable par sa situation sur l'emplacement de l'ancienne ville de Hammerbye, ville riche et commerçante, érigée en Evêché dans le XII siècle par le Nonce Nicolaus (Hadrian ou Adrien IV) qui était venu visiter la Norvège, brulée en 1567 par un corps suédois qui sous le commandement de J. Siggeron avait envahi cette contrée. Quelques précieux restes des Eglises, couvents et édifices publics se retrouvent encore, quoique dispersés et écroulés pour ainsi dire dans des murs où l'on s'attend peu à les trouver.

Hovindsholm Helgerö, Ile charmante que l'on apperçoit de la route avec Hovindsholm grande terre qui par la beauté de son site au milieu du lac entre Toten et Hedemarken et par le soin avec lequel on conduit les différents établissements agricoles, mérite l'attention du voyageur. Toute cette Ile retrace des souvenirs historiques pleins d'interêt. Le roi Inge qui y faisait souvent sa résidence y trouva la mort dans une bataille livrée en 1202 pendant les guerres civiles. Les chefs de plusieurs familles illustres comme celle des Grüs, de Brokkenhaus, de Bjelke, ont pris le titre de seigneurs de Hovidsholm. L'église ou chapelle qui en dépendait autrefois n'existe plus.

Lillehammer, ville nouvellement fondée sur le lac de Miösen avec habitans. Route de communication avec Toten et Hadeland

De Lillehammer on peut aller visiter les chutes de la rivière de Mernaelv; cascades intéressantes et pittoresques.

De Lillehammer

	paroisses		
à Moshus en Hong en	Oier	1 mille 3/4	Guldbrandsdal
Holmen — — — —		1 d°	
Lösne — — — —	Ringeboe	1 d° 1/2	
* Elitad — — —	—	" " 3/4	
Hirndlarps — — —	Froen	1 d° 1/4	
Brandvold en Moe	—	1 d°	
Viig — — — —	—	1 d°	
Breiden — — —	—	1 d° 5/8	
* Luurgaard — — —	Vaage	1 d° 5/8	

Entre Lillehammer et Moshuus on suit la rive du fleuve de Lougen qui à cet endroit a forcé son passage à travers les rocs de manière à se former un véritable arc de triomphe dans sa course majestueuse vers les eaux du Miösen. La chute du Hundfossen formée par son courant est renommée par la délicatesse de ses truites saumonées. Avant d'arriver à Holmen on distingue par un tems clair vers le Nord un groupe de montagnes couvertes de neige, les Ronderne dont les pics s'élèvent jusqu'à 6000 entre les paroisses de Zell et d'Alnedal en Osterdalen. Entre Hong et Lösne le Lougen s'élargit jusqu'à former enfin le lac de Lösne que l'on apperçoit en bas avec l'église de Fodvang. – vue magnifique. Les montagnes d'Ouest commencent à paraître plus distinctement, les pics de Raandseter Kampen et de Skeilstad Kampen, et au nord droit vers Lösne Svangskampen et Gammelhusfjeld. A 1/4 de mille de Lösne on passe sur un pont la rivière de Fromsa qui se dégorgeant par un gouffre terrible vient ici se jeter dans le Lougen. L'élévation du pont est de 90 .... Vu d'en bas, il se présente magnifiquement voir Gallerie de Fleischer. ( ) Près d'Elitad l'Elitad Kleven

entre Moe et Viig belle vue entre 2 montagnes boisées ... forme le Lougen ... la chapelle ... Amund Brekkeberg de la ferme ... de ce nom

752

mont escarpé à gravir. A Hundtorp on trouve des
tombeaux parmi lesquels on remarque celui de Dale Guldbrand
ancien roi dont Guldbrandsdalen tire son nom.
De Moen on peut faire une excursion aux Jatuffjeld. Le
chemin très fatigant se fait partie en carriole, partie à cheval. On
trouve des conducteurs à Riodahl, une des fermes les plus élevées
où le grain se cultive à 3,000
Cependant cette excursion est si pénible et même si dangereuse
que le voyageur doit bien consulter ses forces avant de s'y risquer.
D'ailleurs on peut à moins de frais aller visiter les curiosités de ce
canton alpestre du coté de Bergen. La vallée de Bœrerdalen,
les glaciers de Skagestøl et de Fortun, les vues les plus
intéressantes sur le passage de ces alpes se trouvent dans les galeries
de Flintoe ou dans ses Cosmoramas. On n'apperçoit sur une
grande partie de la route que les huttes misérables de quelques
chasseurs de Rennes qui y cherchent un abri contre les tourbillons
de neige qui viennent de tems en tems balayer les parages
aëriens.

A Viig on voit le monument de Sinclair ou Zinclair simple
pièce de roc érigée à coté du chemin d'Ildragelsen à Nole,
avec une inscription. Breiden; c'est ici que l'on montre le lieu où
les Ecossais furent massacrés. Avant d'arriver à l'église de Sell
on passe la rivière ou le torrent d'Uleia qui forme près du pont
que l'on traverse une partie intéressante de cascades. Le torrent
prend sa source dans les hautes montagnes de Ronderne
auxquelles on peut faire une excursion suivant le cours du
torrent. Point de vues imposantes avec des vallées qui mènent
aux Alpes. Près de Lurgaard le pays devient sauvage et
montre partout des vestiges d'écroulements de montagnes.

De Lurgaard à
Hong en Lessöe . 3/4
*Tofte — ——— 1M. 7/8

Lie	3/4	
Fogstuen	1 m.	payer pour 1 m. 1/4
Jerkin	1 " 7/8	
Kongsvold		on paye pour 1 Mille 1/4 en allant et 1 mille en venant
* Drivstua	1 m. 1/4 3/8	payer pour 2 milles

De Laurg un chemin de traverse conduit en Vaage praticable pour une carriole jusqu'à Svee delà on cotoye la rivière d'Otta jusqu'à l'église de Lom d'où l'on distingue les glaciers de Lomseggen, et de Quiting Kjolen haut de 6000 derrière lesquels on distingue les Jotunfjeld.

A Lie dernière station avant le passage de Dovre on laisse à gauche la route de Romsdal. Le pic le plus élevé des Dofrines de (7300) est le Sneehætten (le capuchon de neige) le chemin le plus court et le moins pénible est celui qui part de Jerkind. Le point le plus élevé que l'on passe par la route est de 3000 .... De Jerkind on jouit d'une vue superbe sur les pics des Dofrines, et la chaine de montagnes qui s'abaissent vers Osterdalen dont les plus remarquables sont Sölen Kletten haute de 6000 ... les Ronderne encore plus hautes et enfin le Sneehætta de 7300 .... chasse aux rennes, aux martres, belletes), aux ours et jadis aux Faucons. autrefois cette montagne a été moins déserte, on y voyait des forets de pins.

Pour arriver à Drivstuen, on gravit entre Kongsvold et Drivstuen le mont de Vaarstien - route extrêmement montagneuse et escarpée dont le point le plus élevé est de 3 à 4000 ..... contrée sauvage. En hiver on prend le pas la rivière de Drivo dans un gouffre extrêmement étroit.

Hedemarken

Apperçu général (à insérer p. 23 avant l'article de Gulbrandsdalen

Ce canton qui forme la rive occidentale du lac de Miösen presque depuis l'engorgement de ce lac dans le fleuve de Varmen jusqu'à l'embouchure du Langen est peut être le canton le plus fertile et le mieux cultivé de tout le pays. Il y a partout mouvement et activité. C'est là que les montagnards de l'est vont retirer leurs grains comme l'autre rive de Toten en fournit à ceux de l'ouest. L'exportation qui se fait en farine, eau de vie et en objets d'industrie à Drammen, Christ et Röraaes prouve assez les ressources de ce canton. Pour ce qui regarde les fabriques et manufactures domestiques les habitans portent en général leur soin aux mêmes objets d'industrie que ceux de Toten. Voyez Toten

Gulbrandsdalen

Cette longue vallée comprend le centre des Oplands ( ) s'étendant jusqu'aux Dofrines vers lesquelles elle se multiplie en ramifications qui vont toutes s'insinuer dans le groupe des Alpes. L'été est excessivement chaud à cause des reflets du soleil sur les hautes montagnes, et l'hiver très rigoureux. C'est la contrée la plus riche en bestiaux et le commerce qu'on en fait forme la source principale des richesses de ce canton. Tous les articles qui proviennent de cette branche d'industrie sont d'une qualité supérieure. On commerce principalement avec Christiania. La race des chevaux est excellente et plus on approche le Dovre plus elle devient grande. Les habitans de ce canton sont remarquables par la hauteur de leur taille, par leur constitution robuste, par l'originalité de leur costume; la

coupe du long habit qu'ils portent ressemble parfaitement à celle d'un maréchal de France sous le règne de Louis XIV. et puis ils sont d'une longévité peu commune dans les autres contrées. Dans les années 1801 à 1820, il y a eu année commune 8, 9 et même 22 individus qui dans les différentes paroisses ont atteint l'age de 80 ans. ( ) Le terrain est extrêmement fertile, quoique pierreux et rempli de cailloux, ce qui en rend l'exploitation très pénible. En plusieurs endroits on est obligé d'employer la bêche et la pioche au lieu de la charrue. mais ces travaux sont compensés par un plus grand bénéfice qu'ailleurs. Les champs labourés par leur situation sur le penchant des collines ont besoin d'une pluie plus abondante, ainsi en quelques endroits on a recours aux arrosements artificiels, soit en creusant des fossés, soit en employant des conduits en bois que l'on fait communiquer avec les bassins des montagnes éloignés quelquefois d'un quart de Mille. Pour subvenir aux frais, on se cotise.

Les forêts ne forment pas un article d'exportation, elles sont parfois bien rares et loin d'économiser on en sacrifie une grande partie en coupant les bourgeons et en pelant l'écorce des jeunes arbres pour en nourrir les chevaux et les bestiaux. La chasse rapporte beaucoup, ainsi que la pêche. Dans les hautes montagnes vers Bergens Stift, les rennes et une espèce de Daim ( ) dont la chair est très délicate paissent en troupeaux. On en tue un grand nombre, mais c'est une chasse extrêmement dangereuse. Le nombre des élans a diminué. On chasse d'ailleurs aux ours, aux loups, aux renards, aux (Vielfrass). Le canton abonde en volailles dont on fait un grand commerce. La fonderie de fer de Lessoe et celle de Toldalen

( ) il faudrait donner le nombre d'habitans pour savoir la proportion entre ce nombre et celui des personnes qui ont atteint l'age de 80 ans ou plus.

sont en activité. Il y a d'autres mines qu'on a cessé d'exploiter. On exporte des pierres d'ardoise, des pierres meulières, des pierres à aiguiser et de Talk dont on fabrique des poêles, des cheminées, des fourneaux à étuve, des marmites &c. Dans les montagnes du nord on trouve des agates et des grenats.

La vallée de Gulbrandsdale est le berceau du fondateur du royaume de Norvège Harald Haarfager (Harald aux beaux cheveux) et la scène de maints hauts faits. Le grand nombre d'églises et de chapelles citées dans les chroniques de ce pays prouve que ce canton a été très peuplé.

Diocèse de Trondhjem

Route par Meldal et Orkedal

De Drivstuen à

Rise en Opdal	—	1 mille 1/8	se paye pour 1 m. et 1/2
Orne — d°	—	" 7/8	
Stuen — d°	—	1 1/4	
Sundseth — d°	—	1	

à Orne route de Christiansund à l'Ouest voyez ci après.

à Sundseth réunion des deux routes d'Orkedal et de Guldal.

de Sundseth à

Vandsgraven en Meldal	—	1 mille
Grudt	d°	1 — 1/4
x Kalstad	d°	1 —
x Gumdal en Orkedal	—	1 — 3/4
x Fandrem	—	1 — 1/4

à Vandsgraven passage d'Orkla ( ) route montagneuse près de Kalstad le presbytère de Meldal. Entre Kalstad et Gundal on passe les fonderies de cuivre de Lokken avec la chapelle qui en dépend. De l'autre côté de la rivière d'Orkla, Lyrstad résidence du Juge ( ) à Kalstad route de Christiansund à l'Ouest. Près de Fandrem le presbytère d'Orkedal d'où une petite route conduit au petit port d'Orkedalsören 1/2 mille grande route de Christiansund.

De Fandrem à
Bye en — Börsenkogn — 1 mille
hammer — Bynosset — 1 —
Skjeſstaden — Lanstrand — " 3/4
Trondhjem — — — 1 1/8.
Entre Bye et Skjeſstad moulin à poudre près de la route, Entre Hammer et Skjeſstad passage en bac de la rivière de Gudelo

Route par Guldal

De Simseth — voyez route de Trondhjem par Orkedal
Bjerkager en Renneboe 1 mille " le pays pour 1 m. 1/8
Garlie — — Sognedal 1 — 1/8
Hov — — — — 3/4
Soknes — Stören — 1 —
Entre Hov et Soknes partie intéressante de la route le long du ~~[illegible]~~ fleuve.
A 1/4 de mille de Garlie route de Quikne à travers les montagnes jusqu'à Nebye ou elle rejoint celle d'Österdalen par les stations suivantes
de Garlie à
Næverdal en Quikne — 3 milles
Moen — — — 2 —
Stoen — — — 1 1/2
Krogen en Tomæt — 3
Nebye — — 2.
Pour le reste de la route de Trondhjem voyez route d'Österdal et Roraas p. 7

Route de Christiansund

De Quikne à — voyez p. 27
Aalbue en Opdal — 1 mille
Gravörne — — — 1 —
Klethammer — — — 1 —
Gjöra — — Sundal 1 1/4
Christiansund —

Route de Christiansund à Trondhjem

de Christiansund à		par terre	par mer
Rokstang en	Stanjoy	—	1 m. 1/2
Vallum		—	1 m 1/2
Surendalsör —	Surendal	—	2 m. 1/4
Haanstad		1	5 m. 1/4
Sæler		— 3/4	
Anne		— 3/4	
Holte		1	
Garberg	Meldal	1	
Kalstad &c voyez p. 29.			
		Total 12 m 1/2	12 — 1/2
			17 — 3/4

7

755

Route de Trondhjem (Drontheim) par Österdale

de Christiania à	paroisse		
Groriud	Ager	" 7/8	
Skrimstad	Skjermoe	" 7/8	Nedre Romerige
Moe	Sörum	" 3/4	
Trögstad	Ullesager 1m.	"	Övre Romerige
Raxholt	Eidsvold	1m 3/8	
Moersluen	Stange	1m 1/8	hedemarken
Korsögaarden	d°	1m 1/8	

Dès qu'on a passé les hauteurs qui dominent Christiania entre Sinsen et Sunderud dont chacune offre des coups d'œil magnifiques sur la ville et ses environs, on passe par une vallée très étroite qui se retrécit vers le nord. On laisse le pic de Gressenaaus à gauche .. .. on distingue Skjøen et Freden deux grandes terres emboisées sur le penchant des Ryenbjergene. Store Groriud à gauche près du chemin sur une hauteur Groriud à droite le chemin qui communique avec celle de Strömen sur le lac d'Öieren où est l'entrepot des planches et madriers. Près de Groriud petite montée tournante qui intéresse par le coup d'œil subit et passager, mais pittoresque qui s'offre à droite sur un gouffre de la vallée que l'on cotoie

Londerud grande terre à 1/2 mille sur la hauteur qui domine Chr. de ce coté.

Après avoir cotoyé la vallée qui devient toujours plus sombre et dont les deux montagnes qui en forment les cotés se rapprochent, on descend dans le gouffre pour franchir ensuite le Gjelleraasen extrémité de la chaine de monts qu'on a laissé à droite. Au sommet vue superbe sur la vallée de Skydenoe et Nittedal et sur le lac d'Öieren, à droite l'église de Skydemoe en face.

De Groriud on longe une vallée étroite et sombre dans laquelle on descend ensuite pour gravir aussitôt le mont de Gjelleraasen le coté de la montagne malgré son élévation et son éloignement du niveau du lac d'Öjeren semble jadis en avoir formé le rivage, tant il est rempli de ces petits cailloux que les flots poussent sur le rivage. Plaine à passer jusqu'à Nitrund. barrière sur le pont qui traverse la rivière de Nitelo.

Skrumstad de l'autre côté de la rivière sur une hauteur qui domine la vallée l. v. de Nittedal et de Skydsmoe traversée en partie par la rivière de Nidelo.

De Grorud à Skrumstad on paye pour 1 mille outre le péage.

De Skrumstad à Moe on longe le dos d'une file de coteaux dont on apperçoit les pentes raides des deux côtés du chemin. Les petites vallées profondes et étroites qui semblent avoir formé jadis autant d'écoulements à une grande rivière sont toutes recouvertes de broussailles – c'est la physionomie de la paroisse de Sorum et d'une partie de celle de Skydemoe.

On passe le pont de Leirele, route de Blakj... et Lurfold

Près de Moe on laisse la vallée de Gjerdroms à gauche[+], vallée assez jolie mais retrécie

+ et l'église de Frag... à gauche

Apperçu général

Les paroisses qu'on parcourt depuis Gjelleraasen jusqu'à .... comprennent les deux sous baillages de Nedre et Ovre Romerige, Raumarike, ainsi appelé de Raum troisième fils de Nor, dont les états selon la tradition s'étendaient de Rauma (Glomen) jusqu'à Guchaelo contrée souvent citée dans l'est du moyen age du Nord. Ces deux baillages formaient dans l'antiquité un royaume indépendant avant la réunion de tous les royaumes dont la Norvège se composait alors sous Halfdan Swarte et son fils Harald Haarfager (aux beaux cheveux) le climat est assez doux, le labourage commence au mois de mai et finit dans les premiers jours de juin. Le froid ne fait pas de dégats à la récolte malgré le vent du nord et les gelées des nuits qui commencent vers la fin du mois d'Août. Dans quelques endroits on néglige l'agriculture pour s'occuper du transport des bois destinés à l'exportation. On cultive du bled surtout de l'avoine, du lin, du houblon; On ne s'occupe pas

beaucoup de la chasse quoique dans les grandes forêts la volaille soit assez abondante. On chasse rarement aux Renards & aux loups qu'on prend le plus souvent dans des piège, trappes, on chasse aussi aux lièvres. Pêche assez abondante surtout dans le lac d'Øeren; cependant on prétend que le bruit occasioné par le flottement des bois, et les travaux qui y sont relatifs y nuit considérablement. Les veines de plomb et de cuivre qu'on découvre en Nittedal ne sont pas assez abondantes pour être exploitées. La paroisse de Nittedal est assez riche en pierres de taille de différentes espèces, et le baillage renferme un grand nombre de Tuileries. Dans l'antiquité cette contrée a été le théâtre de combats sanglants, aussi trouve t-on presque partout des tertres funéraires dont le plus grand est le Raknahaug près de Kovind qui selon la tradition est le tombeau du roi Raknar, le plus vaste monument de ce genre dans le nord. Du haut de ce tombeau qui s'élève jusqu'à 100. on a une vue magnifique sur les plaines de Nedre Romerige.

De Korsögaard à

	paroisses	distances
+ Ihrstad —	— Romedal	— 1 Mille 3/4
Sigstad & Grunderung —	Loiten	—
Grundsæt —	— Elverum	1 – 3/8
Björnstad	— Aamod	— 1 – 5/8
Sorknæs	—	— 1 – 1/8
Krogen	—	2 – 1/4 ou payé 3 milles

A Korsögaarden les grandes routes de Gulbrandsdalen et d'Østerdal se croisent — vues qui conservent le caractère riant de celle de Hedemarken jusqu'à Elverum. Coup d'œil sur le lac de Miösen et les montagnes de Toten, comme faisant

partie de Hedemarken. La paroisse de Romedal est fertile en bled dont elle exporte une partie à Loiten qui n'en produit pas assez pour la consommation. La culture des arbres fruitiers devient plus précaire à Loeten à cause de la rigueur du climat. En Rommedal on cultive le lin et le chanvre avec succès. Le manque de bois oblige les propriétaires de fermes à l'envoyer chercher dans les Almindinger en bien loin jusqu'à deux milles à la ronde. On commence à employer la tourbe pour le chauffage et la pierre pour la construction des batiments. Les pâturages sont négligés et mauvais, et comme il ne se trouve pas de Sæter on se trouve donc la nécessité d'envoyer paître les bestiaux en Osterdal au même ou Valders à 10, 12, 16 milles de la ferme. La pêche et la chasse quoique assez abondantes l'une et l'autre ne sont point un objet d'industrie pour les cultivateurs; le voyageur verra bientôt changer la scène en entrant dans l'

Osterdalen

On entre en Elverum par un pays plat et sablonneux. ~~Grundset, assemblage de plusieurs fermes, grande foire au mois de Mars~~ bordé de montagnes boisées dont les extrémités forment l'entrée d'Osterdalen. La plaine qu'elles enferment forme un joli tapis de forêts de pin animé par le Glommen. Grundset, assemblage de plusieurs fermes - grande foire au mois de mars. - Vastes forêts de pins et de sapins à traverser avant d'arriver à la jolie paroisse d'Aamodt dont les maisons bien bâties et les champs bien cultivés viennent frapper agréablement la vue au sortir des sombres forêts. Près de Krogen le mont de Rognvola s'élève à une hauteur d'environ 4000.

De Krogen à

	paroisse		
Moklebye	Aamodt	1 mille 1/4	en paye pour 1 m. 5/8
Vestgaard		1	
Agre	Rendal	2 m. 3/8	en paye pour 4 m.

passage de Koppangs en bac

	paroisse			
Bergsæth	Rendal	1 mille 7/8	on paye pour	2 mill. 1/2
Moe	Tonsæt	3		4 1/2
Nebye		1 1/2		2
		28 Mille 7/8 de Christiania		

de Vestgaard on commence à franchir le mont de Mora qui s'élève à 2000... Du haut de cette montagne qui offre le coup d'œil le plus imposant sur toute cette route on découvre à gauche le lac de Stossjoen en bas qui a plusieurs Milles de long, puis le Reendals-Solen dont les cimes couvertes de neige s'élèvent à 6000 — et plus loin vers l'ouest une infinité de pics occupant le plateau formé entre la vallée de Reendalen et celle de Gulbrandsdalen — le Solenkletten que l'on reconnait aisément par sa forme qui ressemble à celle d'un chapeau de la même hauteur que le Reendals Solen et plus loin vers le Nord ouest les . . dont les pics inaccessibles s'élèvent jusqu'à 7000 du haut de Mora le chemin conduit à Agre par une pente douce. Paysage pittoresque jolie vue sur les pièces d'eau enchassées dans les sombres forêts. Le Nedre Reendal n'offre rien de remarquable, mais en entrant en Ovre Reendal entre Bersæt et Lengen en Moe le pays commence à prendre un caractère imposant et majestueux qui distingue les montagnes. à Modskang à mi chemin entre les dites Stations, on apperçoit à gauche le mont de Bellingen haut de 4000 et au fond le mont de Tronfjeld. le mont qui a une élévation de 5400 t. et dans les crevasses duquel la neige ne disparait jamais entièrement occupe tout l'angle formé par les paroisses de Tonsæt et de Lille Elvedal. Tonsæt, la plus jolie partie de toute la vallée d'Osterdal, arrosée par le Glommen qui en serpentant roule ici paisiblement ses eaux claires et transparentes comme le cristal. C'est ici que le Tronfjeld se présente dans toute sa —

revoir, il semblerait qu'il y a eu ici erreur ou une transposition

majesté, dominant tous les environs; le reflet des forêts de pin qui en bordent les rives fait un effet magnifique.
De Tonsæt on peut faire une excursion aux mines de cuivre de Foldal qui fait à peu près six milles et de là à Jerkin dans les Dofrines.

De Neby à

	paroisse	
Tolgen	Tolgen	1 Mille 3/8
Ons	Ons	1 — 1/2
		33 M. 5/8

N.ª Apperçu sur Østerdalen
De la fonderie de Tolgen on distingue le mont de Himmelfjeld qui s'élève à 5500 . . . . le district de Vingeln remarquable par la bonté supérieure de ses paturages à gauche, d'où l'on peut faire une excursion en franchissant les montagnes à Quikne, vallée resserrée formée par les branches des Dofrines et qui par sa situation devrait appartenir au Nordenfjelds.
La rigueur du climat de ces dernières paroisses dont l'élévation au dessus du niveau de la mer est de 16 à 1800 . . . forme un obstacle insurmontable à l'agriculture. Entre Tolgen et Ons le pin et le sapin disparaissent pour faire place au Bouleau (betula) à une élévation de 2000
Le mercure monte quelquefois à 36°. le printems est long et froid; l'été commence ordinairement à la fin de juin.
Röraas, ville de habitans, célèbre par ses mines de cuivre. Les fonderies qui s'y trouvent en grand nombre méritent d'être visitées, aussi bien que les mines de Storvarts qui sont à 1/2 mille de la ville à une élévation de 3000 la mine la plus abondante depuis le commencement de l'établissement.

Diocèse de Trondhjem

de Röraas à

	paroisse			
Hov	Holtaalen	3 milles		on paye 3 m. 1/2
Ydseel	—	1	5/8	
Kirkvold	—	2	1/8	
Bogen		1		
Rogstad	Stören	1		
Wallan	—	1	1/4	passage du Gulelv
Leer	Meelhus	1		
Söeberg	—	"	3/4	
Onsto	Leinstrand	-	3/8	
Trondhjem	—	1	1/4	
		47	1/2	

De Röraas on cottoie le Glommen dont on s'écarte un peu pour suivre ensuite le cours du Gerlaelv. A l'église de Stören la route va se rejoindre à celle de Gulbrandsdalen par Dovre. La pêche du saumon dans la rivière de Guldalen est assez considérable. D'ailleurs cette vallée est très remarquable par l'aspect que présentent presque partout les flancs des coteaux. Il y a terrasse sur terrasse, ce qui semble indiquer que le fonds de ces vallées a jadis servi de lit à quelque bassin ou rivière qui après avoir baissé successivement a fini par changer de cours. Meelhuus, contrée bien peuplée. De Steenbjerget vue magnifique sur les environs de Trondhjem et sur le golfe.

Apperçu général

Les hautes montagnes qui traversent l'Osterdalen, les vallées qui laissent un passage libre au vent du nord avec les vastes forets qui en tapissent les flancs rendent le climat plus dur que dans les autres contrées sous la même latitude. Mais comme une compensation la nature a reservé à cette partie de la norvège une richesse intarissable dans ses forêts et dans ses paturages, aussi la coupe des bois et la nourriture des bestiaux font elles la source principale de l'industrie des habitans. Les forêts sont ici d'un accès facile, soit pour alimenter les forges et fonderies soit pour

être flottées dans les rivières. Le bois rouge de ces forêts est d'une consistance et d'une qualité qui participent de la solidité des montagnes qui les nourrissent. La plus grande partie est brulée dans les possessions des paysans propriétaires qui en coupant avec ménagement peuvent en perpétuer la valeur et les revenus. Outre cela il se fait en Osterdalen un commerce considérable en beurre, fromage, jambons d'ours et de rennes; la volaille y abonde. Pêche abondante; Enfin c'est le magasin de provisions en fait de charcuterie, comme l'heden, arken l'est en fait de grains. Cependant il y a des contrées comme Thar Elvedal où l'on commerce exclusivement en bois. Malgré la grande quantité de bestiaux qu'on y nourrit on n'en vend jamais le produit; tout reste pour la consommation des fermes et le propriétaire qui se détermine à en faire l'objet d'un commerce est taxé de lézinerie.

Le paysan est né chasseur et on en voit les attributs tapisser les murs de presque chaque ferme rangés par ordre de calibre d'excellens fusils rayés selon l'usage qu'on en doit faire, il y en a pour l'Elan et l'Ours, comme il y en a pour le gibier à plumes. C'est surtout en Reendal que l'on fait la chasse aux Elans, chasse permise seulement pendant une certaine époque de l'année). [(comme avec quelque restriction dans certe privilège de la chasse est réservé aux] ~~Chaque~~ fermes d'une certaine grandeur ~~du privilège~~ [qui ont le droit] d'en abattre [seul] ~~[illegible]~~ par an; On les chasse avec des chiens.

La pêche réussit à merveille. Les habitans d'Osterdalen sont renommés par leur propreté.

Près du presbytère d'Elaverum on trouve des tombeaux on en trouve aussi en Tryseld et Quekne.

Finois et Lapons

Les Finois établis sur l'étac d'Osen en Tryseld se distinguent de ceux de Solöer par leur civilisation. Ils sont presque tous propriétaires. Ils subsistent par la chasse, par leurs troupeaux comme les autres habitans de ces contrées, mais ils s'appliquent plus particulièrement à la culture du froment, et n'avancent jamais plus loin vers le nord que le permet la culture de ce grain, ce qui leur a

fait donner le nom de Finois au présent.
Les lapons qui ont obtenu la permission de venir paître leurs troupeaux dans les montagnes de Tolgen partie septentrionale d'Osterdalen ne sont qu'en très petit nombre; il n'en restait en 1816 qu'une seule famille qui professait le Christianisme.

Route de Trondhjem par Kongsvinger

De Christiania à Moe en Sörum, voyez page ...

de Moe à	paroisses			
Holen	Ullensager	" Mille 7/8		passage du Glommen en bac Vormensund
Kjölstad	Store Næs	1 " 3/8		
Raaholt		" " 3/4		
× Ons	Onsdal	1 " 1/4		
Borrestad		" " 3/4		
Kongsvinger	Vinger	1 " 1/8		

Avant d'arriver à Holen on laisse la grande route de Hedemarken et d'Osterdalen à gauche. On passe l'église d'Ullensager à droite, chemins de traverse qui communiquent avec la route de Blakjer. Plus loin à droite chemin qui conduit à la succursale de Uldenæs sur le Glommen qui se présente sur la hauteur de Kjölstad. jolie entrée par une avenue de sapins. A droite chemin qui conduit à Udenæs par une jolie forêt de sapins qui traverse ensuite le promontoire uni formé par les hautes rives du Glommen et du Vormen, chemin qui frappe dans les contrées par la longueur de son alignement. A gauche de Kjölstad hauteur dont le haut plafond sert de place d'exercice pour les compagnies d'infanterie stationnées dans le canton. Cette hauteur domine tous les environs depuis le mont de Mirberg au nord en Eidsvold et les montagnes de Hurdal jusqu'aux hauteurs de Vilberg en Sörum au sud avec les plaines couvertes de bois d'Ullensager au milieu; à l'ouest et à l'est la perspective est terminée par les montagnes de Nannenstad et de Gjerdrum et les coteaux de Næs sur le Glommen, sur l'autre rive de ce fleuve sur une pointe élevée formée par le Glommen et le Vormen se trouve l'église de Næss. La réunion de ces deux fleuves est assez remarquable par l'obstination

avec laquelle malgré le choc assez rude et inopiné de leur rencontre ils se disputent pendant longtems la couleur de leurs eaux. (a)
Près de Borrestad à gauche la fonderie de fer d'Odal avec ses dépendances qui appartient à M. Grüning, consul des villes anséatiques en Norvège. Les rives du Glommen dont on suit toujours le cours deviennent ici moins élevées qu'à Romerige. Les fermes situées sur les deux rives sont bien cultivées.
Kongsvinger, forteresse située à environ 2000 . . . . de la rive occidentale du Glommen, qui par sa situation commande toutes les routes de communication avec la Suède (b) au pied de cette forteresse se trouve Kongsvinger-Leir (le camp de Kongsvinger) petit bourg de 2 à 300 habitans.

De Kongsvinger à

	paroisses			
Hælgenessert	Grue	passage du Glommen en bac	» Milles	7/8
Nord	—		1	—
Vold	—		1	—
Ourtad	hof.		1	1/4
Kjölen	—	passage du Flisen elv en bac	»	3/4
Lundbye	—		»	5/8
Haumb.	Elverum		1	1/4
Grundseth	d°	passage du Glommen à Grundal-sund	1	1/2
			38	5/8 de Christiania

voir Route de Trondhjem par Österdal

Près de Vold est le presbytère de Grue, dont les champs sont annuellement exposés aux débordemens du Glommen. En 1821 l'église paroissiale de Grue brula. Cet événement tragique arriva en été pendant le service divin, sans qu'on ait pu en découvrir la cause. L'église étant construite en bois et enduite de goudron, et les portes fermant en dehors, personne ne put s'échapper (c) à l'exception du curé, M. Hesselberg en ce moment (1837) curé de l'église d'Aker près Christiania, qui de la chaire où il se trouvait parvint à gagner une des hautes fenêtres de côté. En moins de . . . . . . le tout ne formait qu'un amas de cendres. La nouvelle église qu'on vient de bâtir est

(a) on devrait dire pendant combien d'aunes ils tardent à ~~~~ de leurs eaux, quelle est la couleur des eaux de chacun de ces fleuves et doù ~~~~ cette couleur.
(b)

(c) on devrait donner le nombre des personnes qui périrent

en pierre d'un gout moderne. A 1/8 de mille de Ounstad en le presbytère de Hoff. Sur les deux rives du Glommen à 1/4 de mille de l'eglise de Grue vers le Sud Kongshoug et Kongsgaard deux fermes que la tradition dit avoir été la résidence d'un roi.
Près de Vold une vaste plaine couverte de tombeaux dans lesquels on a trouvé des glaives, des éperons &c. à 1/8 de mille de Ounstad en le presbytère de Hoff. Entre Houmb et Grundset on passe par le presbytère de Elverum. A Grindals Sund où l'on passe le Glommen on voit sur la rive une grande pierre érigée en mémoire du grand débordement du Glommen arrivé en 1789.

Apperçu général

Le terroir ingrat, les débordemens du Glommen, le climat peu favorable à l'agriculture expose ce canton à des disettes que le gouvernement a cherché à prévenir par l'établissement de quelques magasins de bled, comme on en trouve en Osterdalen où le fermier peut acheter à un prix modique du grain pour semer. L'activité de l'exploitation des grandes forêts dont le pays abonde et dont le bénéfice momentané dans l'époque brillante de cet article l'emportait sur celle des champs a beaucoup nui à l'agriculture. Cependant la stagnation de ce commerce arrivée en 1807-1808 a fait défricher par la charrue des terres jusqu'alors incultes.

Finois en Solöer - Finskongen.

Ces finois émigrés de leur patrie la Finlande, pendant les troubles qui ravageaient ce grand duché sous le régime de Sigismond, vinrent enfin s'établir en Vermeland, canton limitrophe de la norvège, d'où ils se repandirent au commencement du 17e siècle dans la vaste forêt de Solöer et Ondal le long de la frontière de la Suède dans les paroisses de Hoff et de Grue. Ils subsistent par l'agriculture, la chasse, la peche ou par le produit de leurs bestiaux. Le petit terrain qu'ils sont parvenus à occuper à force

de travaux immenses en généralement bien cultivé. Comme les autres Finnois ils s'appliquent à la culture du Seigle et le Braatebrændes(a) et le procédé ordinaire qui précède l'acte de leur colonisation. Tans que les chablis et les rompis (b) leur furent adjugés il y en avait qui possedaient des moyens de subsister d'une manière assez agréable; mais comme par suite de malversations et d'abus commis dans les forêts ils ont perdu ce privilège, ils sont devenus pauvres. Ils vivent dans les forêts et dans de petits bourgs ou Torpar ( ) séparés des Norvégiens avec lesquels ils ne s'allient que fort rarement. Ils ont conservé les usages et le langage de leur pays quoiqu'ils parlent aussi Norvégien, mais avec un accent particulier; d'ailleurs ils sont considérés sous tous les rapports comme indigènes du pays, et ils payent les impôts comme les autres cultivateurs. Leurs habitations sont en bois; au lieu de fenêtres, on a pratiqué dans le mur de petites ouvertures, la fumée épaisse qui sort du grand fourneau qui leur sert de poêle pour se chauffer s'échappe par le toit par le moyen d'une soupape qu'on ouvre et ferme à volonté. Le parquet est en poutres taillées au lieu de planches et un rang de bancs règne tout autour des murs. Ils ont scrupuleusement conservé l'usage de leur pays de prendre régulièrement des bains d'étuve. Deux fois par an ils vont visiter les cantons norvégiens pour y soigner leurs affaires; c'est alors qu'ils se rendent à l'église et à la communion, après quoi ils se grisent, vont conclure quelque marché et se retirent à leurs habitations. Leur bible est en langue finnoise. On trouve encore dans quelques paroisses plus au Nord vers hedemarken de ces Torpars détachés par les Finnois.

1

Schlagintweit Adolphe et ses frères

voir Sykes (le Colonel)

A

Armand, Adolphe et Robert Schlagintweit, ~~originaires de Bavière~~ nés Bavarois, physiciens et géologues à Berlin avaient commencé, bien jeunes encore, à s'occuper de recherches indé-pendantes. Le premier ~~livre~~ ouvrage ~~des ob~~ contenant les observations des deux plus âgés sur les Alpes occidentales, depuis 1846 jusqu'à 1848, fut publié chez Barth à Leipsic 1850; ~~en est~~ il était suivi d'un second volume sur la Géographie physique des Alpes, après qu'ils ~~eurent~~ ~~non~~ ~~été~~ ~~avaient atteint~~ les premiers, ~~entre autres~~, dans chacun leurs divers voyages par les Alpes pendant occidentales, le sommet du Mont Rose, haut de 14284'.

Depuis 1849, excepté ~~quelques~~ les interruptions ~~dont~~ par leurs voyages ~~étaient cause~~, ils vivaient à Berlin où ils furent accueillis de la manière la plus bienveillante ~~plus aimable~~ ~~des~~ par les savants de cette ville et sur~~tout~~ surtout par ~~de~~ M. de Humboldt. Bientôt après leur arrivée première M. de Humboldt ~~celui-ci~~ les présenta au roi, et c'est à l'intérêt gracieux que Sa Majesté prit à leurs travaux, et à la médiation de M. de Bunsen, qu'ils doivent leur mission scientifique aux Indes.

La

La Compagnie Anglaise des Indes-Orientales ~~par les consentements les plus prompts~~ aux propositions que avait fait M.M. de Humboldt et de Bunsen ~~faisaient~~ au nom du roi, ~~comme par des procurations~~, ~~mit~~ les MM. Schlagintweit en état de faire les plus exactes recherches scientifiques dans les Indes, ~~et d'~~étendre ~~aussi~~ leurs voyages loin au delà des possessions indo-brittanniques jusqu'aux contrées où aucun Européen n'avait ~~pas~~ encore pénétré. Quant à leurs amis intimes dans l'India House, c'est surtout que ~~nous avons à appeler~~ Sykes, Eastwick, Cautley, Mangles, Rawlinson, que nous nommons en première ligne.

Ils quittèrent Southampton le 24 septembre 1854 prennent ~~prenent~~ la route de ~~par~~ l'Egypte et de la mer Rouge, ~~et abordèrent~~ le 26 octobre à Bombay d'où, après quelque ~~délai~~, ils allaient commencer leur voyage pour des recherches de l'intérieur du pays. Le terrain, qu'ils traversaient, presque toujours séparés, par de différentes ~~chemins~~ routes, offrent une si grande étendue, qu'il faut que nous nous bornions à une énumération ~~esquissée~~ des contrées que chacun d'eux a visitées.

Après

consentait le plus promptement
~~Les instances~~
Elle mettait
et leur donnait aussi tous les pouvoirs diplomatiques pour
en première ligne
ils arrivaient
séjour préparatoire

3

examiné

Après avoir ~~recherché~~ examiné, dans la saison fraîche de 1854 à 1855, par de différentes routes, le Dékhan et les Indes méridionales, ils s'embarquèrent à Madras pour Calcutta, où, après un séjour de trois semaines, ils se répartirent de nouveau.

Armand ~~parcourut~~ traversait, depuis le mois de mars de l'an 1855 jusqu'au mois de mars de 1856, les pays suivants: le Bengale, ~~le Sikkim~~ l'Himâlaya de Sikkim, la frontière orientale du Népal, les ~~monts~~ des Nagas et des Khassias, le Bhoutan, l'Assam, le delta du Gange et du Brahmapoutra, l'Hindoustan et l'Aoudh. Dans le Sikkim il avait aussi occasion de mesurer la montagne qui est jusqu'aujourd'hui la plus haute sommité du ~~de la terre~~ globe, et d'en découvrir le vrai nom. C'est le pic de Gaurisankar, ~~haut de peu~~ plus de 29000', que Colonel Waugh a mesuré déjà autrefois des ~~dans les~~ plaines, et nommé Mount Everest, puisqu'il ne pouvait apprendre le nom des habitants ~~de l'Himâlaya~~ de l'Inde. Ce n'était qu'à Simla, ~~ville~~ station anglaise bien connue comme ~~place~~ lieu de santé, qu'il

station

Lesdits montagneux

élevé d'un peu

à la grande distance de cette sommité.

qu'il rencontra Adolphe et Robert qui, en avril de 1855, avaient pris le chemin de Calcutta à l'Himâlaya occidental, par Bénarès, Allahabad, Agra et Fatehgarh. Pendant l'été de 1855, ils réussirent à passer la frontière du Tibet, mais quelque temps après, quoique déguisés en Bhoutias (qui habitent les plus élevées vallées de l'Himâlaya) ils furent connus comme Européens [illegible] inspecteurs chinois [illegible] retourner. Après [illegible] persistant [illegible] dans leur essai et en employant [illegible] la force ou la corruption des inspecteurs, ils savaient obtenir d'être accompagnés d'une garde chinoise (qui leur était dévouée en secret) de pouvoir poursuivre leur voyage dans le Tibet [illegible] de l'Indus et du Satledj, les environs [illegible] et de Gartok, [illegible] Gartok, ville de commerce la plus importante de cette partie du Tibet [illegible]

qu'il rencontra Adolphe et Robert
qui, en avril de 1855, avaient pris
le chemin de Calcutta à l'Himâlaya
occidental, par Bénarès, Allâhâbad,
Agra et Fatihgarh. Pendant l'été
de 1855, ils ~~réussirent à~~ leur réussite de passer la
frontière du Tibet, mais quelque
temps après, quoique déguisés en
Bhoutias (qui habitent les plus
élevées vallées de l'Himâlaya) ils
furent ~~connus~~ reconnus ~~[illegible]~~ Européens ~~des~~ par les
vigilants inspecteurs chinois qui
~~voulaient les forcer à~~
~~les sommaient de~~ retourner. Cepen-
dant, en persistant opiniâtrement
dans leur dessein et en employant
~~ou~~ et la force ~~ou~~ et la corruption ~~des~~ pour changer les idées des
inspecteurs, ils savaient obtenir, que,
accompagnés d'une garde chinoise
(qui leur était dévouée en secret),
~~de pouvoir~~ il pouvaient poursuivre leur voyage
dans le Tibet et voir les sources
de l'Indus et du Satledj, les
environs sacrés ~~de Mansarawar~~ des lacs de Manasarauer
et de Rakus, ~~comme ceux~~ et de
Gartok (de la ville de commerce la plus
importante de cette partie du
Tibet.

De Gartok à Garhwal, ils retour-
nèrent par ~~l'une des plus grandes~~
saient

~~et des~~

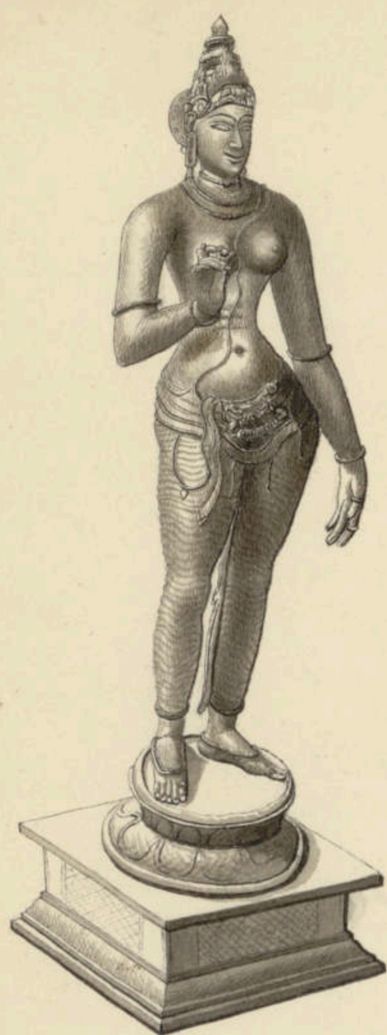

vaste
un groupe de glaciers

qui entourent

Après un séjour préparatoire de 8 jours dans les régions glaciales ~~même~~ pendant lequel ils examinaient les glaciers

ils atteignaient le 19 août ~~les~~ les pentes de l'Ibi Gamin la hauteur de 22 200 pieds anglais élévation ~~cité~~ ~~de~~ la plus grande jusqu'à présent atteinte par l'homme sur ~~les~~ ~~...~~ la surface du globe.

~~Leur~~ Haut campement le soir précédant l'ascension avait été ~~était~~ à 19200 pieds anglais.

~~et des plus intéressantes groupes de glaciers du Tibet qui couvrent~~ le pied de l'Ibi Gamin, la plus haute montagne du pays (25500 pieds anglais). ~~Ensuite, après avoir parcouru huit jours entiers, dans les directions les plus différentes, les glaciers qui s'élevaient même à la hauteur de 16800 pieds anglais,~~ pour dresser des cartes et faire des observations physiques, ~~ils arrivèrent, le 19 août, ayant eu leur dernière couchée à une hauteur de 19200 pieds, à l'Ibi~~ Gamin, haut de 22,200 pieds anglais, de sorte qu'ils en parvinrent à un point qu'on avait pas encore atteint dans une montagne. Un ~~passage~~ col étroit près du sommet de l'Ibi Gamin, haut de 20400 pieds anglais et le plus élevé de ceux qui sont mesurés jusqu'aujourd'hui, les mena à Garhwal, où après un voyage de six mois, ils rencontrèrent pour la première fois des arbres.

Pendant

retournait
~~était parti~~

~~qu'~~ Adolphe ~~partit~~ de là pour la seconde fois ~~pour~~ dans le Tibet, descendit ~~et qu'il parvint~~ plus tard à Massuri, situé au pied de l'Himalaya, par le col de Nolong et la vallée ~~supé~~ du Gange supérieur; Robert visita les vallées étroites et peu connues qui sont situées entre la Jamna et le Gange et séparées par un nombre de défilés de 13000 à 15000 pieds anglais; ~~et rencontra Adolphe~~, le 17 octobre, à Massuri.

Adolphe et Robert se ~~trouvai~~ rencontraient

De là ~~Puis ayant~~ après avoir ~~poursuivi réunis~~ leur

continuèrent ensemble leur

voyages jusqu'à Delhi, Agra et Sager, Adolphe, en marchant vers le sud, parvint à Madras ~~sur~~

vers le milieu du février 1857; il explora

alors la contrée entre Trichinopoly et le cap Comorin, la chaîne des Nilgiris (Montagnes Bleues) et vint alors, en marches forcées, ~~prenant~~ par la route déjà connue le long de la vallée du Gange, ~~par~~ de Calcutta à Simla, en avril 1856.

Pendant l'hiver de 1855, Robert avait examiné les parties centrales ~~des~~ de l'Inde

~~Indes~~, et surtout les monts Vindhya
que, situés dans la province de Malwa,
[qu'] on doit regarder comme le noeud des
parties centrales de l'Inde. Les ~~bois~~ [forêts]
épais et malsains (Jungles), aussi
bien que ~~les rudes habitants~~ l'état sauvage des ~~qui~~
sont des races primitives de l'Inde
~~avaient depuis fermé à l'observation presque~~ [avaient jusqu'à présent, presque]
entièrement fermé ces intéressantes
montagnes. ~~Le peu de déclarations qu'il y en avait~~ [Les notions géographiques], fondées principalement sur des rapports des
habitants, étaient pour la plus
part très ~~fausses~~ élevées. On a cru devoir
estimer à 6000 ou bien à 8000 pieds,
l'élévation moyenne de l'Amarkantak, plateau dans les environs
duquel les quatre fleuves principaux de l'Inde prennent leur
origine, ~~mais qui ne s'élevait~~ [il n'atteint]
que 3300 pieds d'après les
mesures de Robert Schlagintweit. Les différentes races primitives des Indes, savoir celles
des Gonds, Bhils, Kols etc. dont
on ne connaissait guère plus que
les noms, [~~Formes~~ étaient aussi un objet d'un intérêt spécial.] Il avait occasion de
faire des mesures, de photographier
~~et jeter~~

des moules plastiques de leur figure

~~et jets de visage exacts~~, et de recueillir un vocabulaire de leur langue ~~qui va~~ qui est près déjà s'éteindre.

Les observations sont d'autant plus ~~p~~importantes qu'il n'est que trop probable que ces déjà ~~petites~~ tribus, ~~quoique nombreuses autrefois~~, ~~s'incorporeront aux Hindous, à mesure que ceux-ci s'étendent, ou qu'elles s'éteindront~~ tout-à-fait comme beaucoup de tribus des Indiens de l'Amérique.

autrefois très nombreuses mais réduites à présent à un nombre très petit d'individus

disparaîtront tout-à

De ~~l'~~Amarkantak Robert, prenant la direction du nord, se rendit à Allahabad, et de là il vint par Agra et Delhi à Simla où bientôt après lui aussi Armand et Adolphe arrivèrent. Là ils y employaient le séjour de quatre semaines, ~~et~~ à pour comparer les diverses observations et les instruments dont ils s'y étaient servis, ~~et~~ et pour se préparer au prochain voyage en Ladak, Kashmir et Balti, étant ~~secourus~~ assistés de la manière la plus amicale et la plus active par le conseil du ~~M.~~ Lord William Hay, premier officier civil de Simla.

formaient là

En même temps, ils projetèrent le plan d'un voyage qui, après être réalisé

la partie

réalisé, ~~les~~ devait faire ~~arriver au comble de la gloire qu'ils ont acqui~~ la plus brillante de ~~dans~~ leurs expéditions variées. Nous n'ignorons pas que pour des voyageurs d'une direction entièrement scientifique, les routes dangereuses et même ce qui y est joint, les découvertes tout-à-fait nouvelles ~~géographiques~~, ne sont pas le plus important; pour eux ce sont les découvertes ~~absolument~~ strictement scientifiques sur la géologie, le magnétisme ~~de la~~ terre et la physique générale de ~~la terre~~ du globe que nous aurons bientôt l'occasion de connaître plus spécial ~~exactement~~ dans leur ouvrage, et dont nous avons déjà ~~donné~~ beaucoup de ~~plus petits~~ rapports abrégés en Angleterre et en Allemagne.

Cependant, quant à la considération plus spéciale de leurs voyages, comme nous ne pouvons les occuper à ~~traiter que~~ dans cette occasion il nous faut signaler avec un intérêt particulier ~~extraordinaire~~ leurs voyages au delà de l'Himalaya. A Simla ils se proposaient, ~~au~~ en cas qu'il serait possible, de

pénétrer

pénétrer au nord de Ladak et de Balti, en Turkestan, pays qui, situé dans l'Asie centrale et appartenant à l'empereur de la Chine, avait été jusqu'alors tout-à-fait inaccessible aux Européens. Aussi le succès de ce voyage semblait-il dépendre beaucoup de ce qu'on le cachait le plus possible; car [de cette manière] par ~~cette conduite~~ seulement on pouvait se ~~pourvoir des~~ [procurer les] objets nécessaires à se déguiser sans donner du soupçon.

Vers la fin du [mois de] mai 1857, ils quittèrent Simla par trois différentes routes, dont Armand prit celle qui menait à l'est, par Spiti le long des lacs ~~salants~~ [salés] du Tibet, à Ladak; Robert ~~la moyenne~~ [celle du milieu] par Kulu et Lahoul, et Adolphe celle qui allait à l'ouest, pour parvenir par Zanskar à Balti. Au commencement du juillet, Armand et Robert, comme ils étaient convenus, se rencontrèrent à Leh, capitale du Ladak où ils ~~finirent~~ [accomplissaient] avec la plus grande énergie les préparations pour

le

le voyage en Turkestan. Pour cet effet, on acheta une grande provision de vivres et de fourrage, et Mani, un Bhutia de la ~~ville~~ province de Kamaon, à qui, après tant de preuves de son dévouement, on avait fait part de tout le plan, procurait neuf Yarkandis comme futurs compagnons et les envoyait secrètement en avant ~~quelques journées~~ avec dix-huit chevaux qui devaient servir d'animaux de bagage ~~de bêtes de charge~~. Avant de partir, ils avaient érigé ~~fondé~~ à Leh un observatoire où étaient placés ~~établis~~ des instruments de magnétisme et de météorologie qui, pendant leur absence, étaient régulièrement observés par leurs assistants ~~faisaient régulièrement la lecture~~. Puis ils quittèrent la ville, le 24 juillet, avec une suite de cinquante ~~chevaux~~ hommes et de trente chevaux de charge, en simulant d'aller visiter la vallée de Nubra, située au nord de Leh et éloignée seulement de quelques journées. ~~De cette déclaration~~ Personne ne pouvait

douter

de leur route apparente
douter, puisqu'il était impossible de voyager longtemps avec tant d'hommes et de bagage dans un si pauvre ~~pays~~ pays et si peu peuplé comme ~~le~~ Ladak.

Par de ~~longues journées~~ marches forcées, mais surtout en montant le mont Sasser ~~haut~~ élevé de plus de 20,000 pieds, ils avaient ~~fatigué à dessein~~ tellement fatigué leurs ~~gens tant~~ suite que ~~ceux-ci~~ celle-ci acceptaient volontiers le propos de retourner lentement à Latak avec la plupart des bagage, ~~et~~ d'autant plus, ~~lorsque~~ comme „par hasard", quelques Yarkandis avec des chevaux (c'étaient les mêmes qui étaient envoyés en avant secrètement) arrivèrent qui se déclaraient prêts à parcourir quelques jours les hautes montagnes avec les ~~messieurs~~ maîtres de la caravane.

Tout le succès de l'entreprise dépendait de la ~~foi~~ fidélité des Yarkandis, il est bien à reconnaître qu'ils se montraient hardis et fidèles ~~camarades~~ compagnons, Vêtus ~~tout de même~~ comme eux, les voyageurs atteignirent le 9 août, le col de Karakorum qui sépare le Ladak du Turkestan; ~~et~~ bientôt après ils rencontrèrent :
~~aussi~~

~~ainsi~~ plusieurs caravanes qui les ~~laissaient pourtant poursuivre leur chemin en repos~~. ~~Cependant~~

cependant ne les molestaient pas.

Mais de telles rencontres, surtout au commencement, pouvaient être dangereuses; ils quittèrent ~~fort~~ donc ~~bientôt~~ le plus tôt possible la route ordinaire, et voyagèrent vingt-un jours entiers par un terrain haut de 15,000 à 17,000 pieds et tout-à-fait inhabité. D'abord, au nord du Karakorum, ils leur route ~~voyagèrent~~ parallèlement à la crête vers l'est, puis ils traversèrent les premiers la chaîne du Kuenluen, ordinairement ~~tracée faussement~~ marquée erronément dans les cartes, comme la chaîne principale qui sépare les ~~grands cours~~ d'eau. En prenant cette route, ~~sans vouloir se servir de celle qui est même presque à tort nommée la route de commerce~~, au lieu de la route ordinaire de commerce (mais qui aussi est loin d'être route dans le sens ~~ordinaire~~ civilisé) ils avaient à combattre, par le manque absolu ~~défaut entier~~ de vivres, de fourrage et de combustible, avec tant de difficultés qu'il semblait impossible à la plupart même des leurs compagnons ~~à les poursuivre~~ de continuer ce chemin. Seulement l'un de leurs gens, le plus âgé et le plus hardi, Mohammed Amin, l'avait ~~passé~~ ~~autrefois~~ connaissait à peu près ce terrain, où autrefois il avait fait

~~autrefois~~ en faisant la contrebande.

Le ~~défaut~~ [manque] des vivres et la perte de chevaux ~~(causés par des journées forcées, par de grands efforts et la fourrage insuffisante~~ [la] *augmentaient de beaucoup les difficultés.*

Le chevaux souffraient outre le travail exagéré qu'ils avaient à faire par le manque de paturage, et

[sans] (car souvent des jours entiers il n'y avait pas de l'herbe; des dix-huit chevaux plus que la moitié avait péri.) ~~les obligeaient~~ *Ils furent donc obligés d'entrer* à entrer dans un village où ils furent reçus ~~des~~ [par les] habitants, Turkistanis nomades, de la manière la plus amicale, ~~et pourvus largement de vivres, de chevaux frais~~ *on leur laissait avoir des chevaux, des vivres* et d'Yaks (boeufs qui ont le poil long) ~~qu~~'ils ne [les] payaient pas de l'argent, mais [avec] de précieuses étoffes indiennes. Le déguisement les ~~préservait parfaitement d'être découverts, et d'ailleurs~~ *avait leur réussit parfaitement, de plus que ces peuples* ces gens n'avaient jamais vu d'Européen.

De Khotan à Leh, ils prirent [encore] ~~ensuite, en retournant et après~~ *après* avoir passé le Kuenluen pour la ~~première~~ [seconde] fois, l'ordinaire route des caravanes.

Ils arrivèrent à Leh le 12 septembre en 1856, où leur établissement presque

10

presque désespérant du retour ~~des~~ leurs maîtres, était déjà prêt à partir ~~pour le Kashmir~~. Au commencement d'~~e~~ l'octobre, ils ~~voyagèrent~~ partirent par deux différentes routes ~~en~~ pour Kashmir; Armand ~~en prenant~~ par celle de Suru, Robert par celle de Dras.

Ils ~~eurent~~ avaient le plaisir de retrouver à Srinaggar, ~~ville~~ capitale de la fameuse vallée de Kashmir, leur frère Adolphe qui, ~~pendant l'été~~, avait parcouru le Balti et la chaîne du Mustak, et atteint à trois différents points à l'ouest du col de Karakorum la chaîne-même du Karakorum.

Mais il ne lui était pas possible de pénétrer davantage vers le nord, en partie à cause de ~~la grande et inattendue roideur du terrain~~ difficultés de terrain, mais plus souvent encore ~~par les~~ à cause de bandes de brigands qui, venant de Badakshan, ~~parcouraient en pillant la~~ infestaient les contrées.

Avant de partir de Balti pour le Kashmir par la route d'Hasora, il ~~recherche~~ avait ~~parcouru~~ visité les environs de Chitral

tral et Gilgit.

De Kashmir Armand et Adolphe voyagèrent par Marri, Robert par Mozafferabad et Hazara à Raulpindi, importante station militaire des Anglais dans le Penjab septentrionale.

C'est ici, le 19 décembre 1856, qu'ils se séparèrent pour retourner en Europe, chacun d'eux par une autre route.

Armand descendit par l'Hindoustan (les North-West Provinces) jusqu'à Patna pour visiter alors la partie de la chaîne centrale de l'Himalaya qu'ils n'avaient pas encore ~~recherchée~~ examinée. Enfin, après de longues et difficiles négociations, il avait réussi à faire avec Jang Bahador des ~~dispositions~~ arrangements bien favorables pour une visite ~~dans~~ de la capitale avec tous les instruments et ~~les aides d'observation~~. ces établissements d'observateurs.

Un mois après ~~l'~~ son arrivée à Calcutta, il s'embarqua pour l'Europe, et rencontra au Kaire Robert qui, ~~dans~~ par une route de terre de 1500 milles anglaises ~~avait trouvé~~ de longueur

avait

traversé le Penjab, Sindh, Katch et Kattivar, ~~les parties occidentales~~, sans se servir de la navigation de rivière qui lui ~~offrait~~ aurait offert, en effet, une marche plus commode, mais moins instructive.

Après s'être arrêté ~~aussi~~ quelques semaines dans l'île de Ceylon, il arriva, vers le milieu de juin, à Triest.

Adolphe duquel ils attendaient alors avec sûreté le prompt retour avait ~~recherché~~ examiné, dans la saison froide de 18 56/57, les contrées du Penjab situées le plus ~~situées~~ au nord-ouest et les parties extérieures de l'Hindoukouch (les défilés de Kheïber), ~~et passé~~ puis il passait par la Saltrange. Ensuite il se rendit par Lahor à Kangra pour examiner des couches tertiaires de l'Himalaya extérieur qui renferment des pétrifications ~~et~~ qui lui ~~est~~ offrent d'un intérêt ~~particulier, parcequ'il s'occupe principalement de la géologie.~~

comme géologue

Malheureus

Malheureusement ce fut cause [En] que ~~le~~ [son] retour aux côtes occidentales se retardait tant que par ~~le soulèvement~~ [l'insurrection] déjà éclatée ~~il y a~~ [depuis] plusieurs mois, il lui fut impossible de voyager par l'Hindoustan et ~~de répéter ses visites dans les province de Malva.~~ [et de passer, comme il avait l'intention de le faire par Malva à Bombay.] –

~~Il~~ [Il] se proposa donc de passer encore un été dans l'Himalaya ~~quel temps il employa pour~~ pénétr~~ait~~ de nouveau loin au nord, ~~ce qu'il fit~~ avec l'énergie qu'il avait ~~fait déjà voir dans toutes ses entreprises d'autrefois~~ montrée toujours.

Dès lors il manque~~r~~ ~~de~~ toutes les nouvelles directes; ~~de lui même~~

Après avoir franchi, le 9 juillet, le col de Karakorum, il eut occasion d'envoyer des lettres par une caravane à Lahol aux missionnaires allemands, nommés Jaeschke et Pagel, qui lui étaient connus; il y en a aussi quelquesunes [dans ces dépêches pour Berlin,] ~~adressées à l'Europe~~, mais qui furent ~~déjà~~ perdues [après avoir passées les stations des Missionaires.]

~~perdues avant d'avoir atteint~~
~~les frontières de l'Inde.~~ On dit
qu'il était déjà pénétré jusqu'à
Yarkand, capitale de Turkistan
(Armand et Robert en avaient
parcouru principalement
les parties orientales) ~~qu'~~lorsqu'un
événement politique et inatten-
du avait lieu, ~~de sorte qu'il~~
~~y devait prendre part~~, comme
~~il ne pouvait plus retourner~~
~~sur les champs et sans être obser-~~
~~vé.~~
~~Ce qui depuis n'est guère~~ re-
~~marqué en Europe et dans~~
~~les Indes-mêmes, c'est qu'en~~
~~été de l'an 1857~~, les habitants
du Turkistan, indépendam-
ment de la révolution des
Indiens, tentaient un soulève-
ment pour se délivrer de la
~~puissance~~ gouvernement des Chinois ~~en la~~
faveur de quelque ~~pouvoir~~ puissance
européenne, peut-être de ~~celui~~
de la Russie. - Au commen-
cement il s'était répandu
des bruits jusqu'à Ladak et
Kashmir

une insurrection
des habitants contre
leurs maîtres, les
Chinois, dans la-
quelle il se trouvait
forcé de prendre
part.

En Europe et
même dans l'Inde
il a été peu connu,
qu'cependant l'été
de 1857
les habitants

Kashmir, ~~et~~ qui furent communiqués au gouvernement des Indes par Rambir Singh, souverain du Kashmir, savoir qu'Adolphe Schlagintweit, à la tête des Yarkandis, combattait d'abord avec succès contre les Chinois, mais qu'il était tombé dans une bataille.

Il y a cependant quelque différence de ces bruits avec ceux de quelques Yarkandis qui, venant de Ladak à Lahol, rapportaient qu'Adolphe fut surpris et tué par des Khokandis qui ~~voyaient~~ auraient vu en lui un ami des Chinois.

Ces bruits, tout différents qu'ils sont, semblent se réunir sur ce qu'Adolphe Schlagintweit a perdu sa vie.

Aujourd'hui il y a déjà quatorze mois que ~~des~~ point de nouvelles ne sont parvenues en Europe ni de lui ni de ses compagnons, et il semble qu'~~e dans~~ aux Indes-mêmes

on

13

~~en général~~ on le croie ~~être~~ mort

Armand et Robert s'étaient rendus, en avril de l'an 1858, aussitôt après avoir reçu les premières mauvaises nouvelles, en Angleterre pour y négocier que le gouvernement des Indes envoyât une expédition qui ~~pénétrât~~ devait pénétrer au moins jusqu'à Leh, capitale de Ladak, pour apprendre des plus exactes nouvelles.

Bien que le gouvernement des Indes, par des considérations de politique, ne pût promettre de protection officielle à aucune de leurs expéditions au delà du territoire de la Compagnie, il y a consenti avec une glorieuse promptitude. Lord ~~Haley~~ Hay lui-même, premier officier civil de Simla, a pris part à l'expédition en sorte que nous puissions bien

attendre

attendre à peut-être en peu de temps, des sûres nouvelles. Qu'elles soient les plus heureuses!

Armand et Robert Schlagintweit se sont occupés, ou à Berlin ou les deux fois qu'ils étaient officiellement en Angleterre, de la manière la plus active, d'arranger les manuscrits et les collections. Celles-ci, bien importantes, embrassent outre les branches spécialement scientifiques, comme la géologie, la botanique, la zoologie et les races, aussi un nombre d'objets ethnographiques d'un intérêt de technique et de l'histoire de ~~la culture~~ civilisation.

Les ~~parties~~ objets de leur collections, qui sont élaborés ~~jusqu'à~~ se trouve en partie

~~De ce qui fut préparé jusqu'à présent à être établi~~ part ~~se trouve~~ au musée de l'India House à Londres, part en provisoirement au ~~château de~~ Palais de Mon Bijou à Berlin. L'importante suite ~~d'objets des~~ diverses

14

de moules de diverses races qui contient plus de 250 têtes, exécutées ~~avec du galvanisme~~, par la galvanoplastique ~~eurent~~ étaient, surtout en Angleterre, ~~tant d'approbation~~ si bien reçu que ~~tout de suite~~ plusieurs séries en furent faites pour les musées anglais et indiens.

Leurs résultats scientifiques seront publiés en neuf ~~livres~~ volumes avec un grand atlas de tableaux de paysage et de cartes géographiques, chez J. A. Brockhaus, sous le titre de „Results of a scientific mission to India and High Asia". Ils s'y serviront aussi, en les réunissant en général d'une manière systématique, des travaux importants déjà publiés par Cunningham, Falconer, Hodgson, Rawlinson, Sykes, Thomson etc.

Nous espérons qu'ils ne manqueront pas de faire paraître en même temps une complète édition

cette dernière pourrait être omise.

édition allemande, ce que nous pouvons attendre principalement de l'influence toujours active de M. de Humboldt qui est devenu leur ami ~~cordial~~ intime depuis leurs premiers travaux sur les Alpes, et qui s'efforce toujours avec ~~une si vive affection~~ ~~tout~~ de zêle d'assurer le caractère national aux travaux des savants allemands.—

Épreuve

15

RAPPORT

SUR LE

PRIX ANNUEL

POUR LA

DÉCOUVERTE LA PLUS IMPORTANTE EN GÉOGRAPHIE

PENDANT LE COURS DE L'ANNÉE 1856.

FAIT A L'ASSEMBLÉE GÉNÉRALE DE LA SOCIÉTÉ DE GÉOGRAPHIE
du 8 avril 1859.

PAR M. DE LA ROQUETTE,
v. président de la Société,
Rapporteur de la commission du prix annuel.

EXTRAIT DU BULLETIN DE LA SOCIÉTÉ DE GÉOGRAPHIE.
(Avril 1859.)

PARIS,
IMPRIMERIE DE L. MARTINET,
RUE MIGNON, 2.
1859

4

Bon à tirer à 200 exemplaires
après correction,
Paris le 8 juin 1859
De la Roquette

Sur la couverture.

EXTRAIT DU BULLETIN DE LA SOCIÉTÉ DE GÉOGRAPHIE.
(Avril 1859.)

RAPPORT SUR LE PRIX ANNUEL

POUR LA DÉCOUVERTE LA PLUS IMPORTANTE EN GÉOGRAPHIE PENDANT LE COURS DE L'ANNÉE 1856.

Fait à l'Assemblée générale de la Société de géographie du 8 avril 1859

PAR M. DE LA ROQUETTE,
v. président de la Société, rapporteur de la commission du prix annuel (1).

Messieurs,

Tous les ans, la Société de géographie offre, sur le Rapport d'une Commission spéciale, un grand prix au voyageur qui, pendant le cours d'une année déterminée, a fait la découverte la plus importante.

La Commission spéciale élue en 1859 par votre Commission centrale, à l'effet d'examiner la question du prix pour l'année 1856, s'est trouvée composée de MM. Daussy, d'Avezac, Jomard, Vivien de Saint-Martin et de la Roquette, que ses collègues ont bien voulu désigner comme rapporteur.

C'est le résultat des délibérations de votre Commission spéciale que je viens mettre sous vos yeux; elle s'est accordée à l'unanimité, après un examen long et consciencieux, pour décerner votre grande médaille

(1) *Commissaires* : MM. Daussy, d'Avezac, Jomard, Vivien de Saint-Martin, et de La Roquette, *rapporteur*.

d'or à MM. Adolphe, Hermann et Robert Schlagintweit, voyageurs, géologues, naturalistes et physiciens bavarois, pour leurs explorations du Tibet et du Turkestan oriental, et pour les découvertes qu'ils ont faites à l'ouest, au nord et au nord-ouest des monts Himalaya.

Ces trois frères vous étaient déjà fort avantageusement connus, Messieurs, par les beaux travaux exécutés par eux, de 1846 à 1848 et de 1850 à 1854, sur la géographie physique et la géologie des Alpes, travaux qui leur avaient acquis une place distinguée parmi les géographes et les naturalistes, dont notre Académie des sciences apprécia le mérite, et dont votre *Bulletin* a fait plusieurs fois mention, lorsque s'offrit une occasion unique d'étendre leurs explorations sur le plus vaste des théâtres!

La mort du capitaine William Elliot, arrivée à Masulipatam le 4 août 1852, ayant laissé inachevé le levé magnétique de l'Inde (*The magnetic Survey of India*), la Compagnie anglaise des Indes orientales cherchait à lui donner un digne successeur. Informé de cette circonstance, M. Bunsen, ambassadeur de Prusse à Londres, la fit connaître à M. le baron Alexandre de Humboldt, et ce vénérable et illustre doyen de la science, qui avait conçu une haute idée des talents, du zèle et de l'activité des frères Schlagintweit, les recommanda à M. le colonel William Sykes, membre de la Chambre des communes, l'un des directeurs influents de la Compagnie des Indes, lui-même savant distingué, connu par d'excellents ouvrages, en état, par conséquent, d'apprécier le mérite des autres. Adolphe Schlagintweit fut invité à se rendre à Lon-

dres, et dans les premiers mois de 1854 il entra au service de la Compagnie des Indes (1).

Cette puissante Compagnie, qui, dans une multitude d'occasions, s'est montrée la protectrice éclairée et généreuse des plus importantes entreprises scientifiques en faisant abstraction des nationalités, se montra encore en cette occasion on ne peut plus libérale. Outre une importante allocation annuelle accordée à Adolphe Schlagintweit, elle consacra une somme d'environ trente mille francs à l'acquisition des instruments de toute nature dont il manifesta le besoin, et se chargea, de plus, de tous les frais.

C'était Adolphe Schlagintweit seul, le second des trois frères, qui avait d'abord traité avec la Compagnie, mais Hermann et Robert avaient été, sur sa demande, autorisés à l'accompagner. A peine eurent-ils touché le sol indien que lord Dalhousie, alors gouverneur général, chargea ces deux derniers de concourir aux travaux d'Adolphe ; ils devinrent ainsi, comme lui, attachés à la Compagnie, qui leur alloua le même traitement et leur accorda les mêmes avantages.

Embarqués à Southampton le 20 septembre 1854 à bord du navire à vapeur l'*Indus*, MM. Schlagintweit se dirigèrent d'abord sur Bombay, par la voie de l'Égypte. De Bombay, où ils étaient arrivés le 16 octobre, les trois frères, après avoir terminé quelques préparatifs préliminaires, firent, chacun de leur côté, l'exploration des parties intérieures du pays, étudièrent successivement le Dekkan et d'autres provinces

(1) Le brevet portait : « ou lui, ou l'un de ses frères. »

méridionales de l'Inde et se réunirent à Madras. De cette ville, ils se rendirent par mer à Calcutta, où ils séjournèrent environ trois semaines.

MM. Schlagintweit se séparant alors pour la seconde fois, Hermann visita pendant l'année qui s'écoula du mois de mars 1855 au mois de mars 1856, le Bengale, la région de l'Himalaya comprise dans le Sikkim, la frontière orientale du Népal, les terrains montagneux des Nagas et des Khassias, le Bouthan, l'Assam, le delta du Gange et du Brahmapoutre, l'Oude, etc. Ce fut de la crête Singalila qui sépare le Népal du Sikkim qu'Hermann mesura le pic de *Gaurisankar*, qu'il considère comme la plus haute sommité du globe. C'est évidemment le mont *Everest* dont le colonel Waugh, qui, ne l'ayant vu que des plaines et à une assez grande distance, n'avait pu apprendre le nom que lui donnaient les habitants, évalue l'élévation à 8840 mètres (1) au-dessus du niveau de la mer.

Peu de temps après, Hermann mesura aussi dans le *Sikkim*, parmi un grand nombre de pics très élevés, le *Kanchinjinga*, voisin et rival du Gaurisankar, auquel le colonel Waugh avait donné 8582 mètres de hauteur (2). Deux magnifiques aquarelles de ces deux pics gigantesques, œuvre d'Hermann, qu'il a bien voulu me communiquer, sont déposées sur le bureau.

MM. Schlagintweit n'ayant point calculé encore les hauteurs de ces deux pics, ont cru devoir adopter provisoirement celles du colonel Waugh, qui, par un excès

(1) 29 002 pieds anglais.

(2) 28 156 pieds anglais.

de modestie vraiment scientifique, écrivait dans une lettre du 5 août 1857, insérée dans les *Proceedings* de la Société géographique de Londres (vol II, n° 2) : « Nous ne savons pas d'une manière certaine que le » mont *Everest* est le point le plus élevé : tout ce que » nous savons, c'est qu'il est le point le plus élevé *que* » *nous avons mesuré.* »

A la station anglaise de Simla, placée au sud-est de Lahore, Hermann rencontra Adolphe et Robert, qui, dans le mois d'avril 1855, s'étaient rendus de Calcutta à l'Himalaya, occidental par Bénarès, Allahabad, Agra et Fatihgarh, et avaient franchi la frontière du Tibet.

Quoique complétement déguisés en Bouthias (c'est le nom des habitants des parties les plus élevées de l'Himalaya), les inspecteurs chinois reconnurent néanmoins qu'ils étaient Européens et voulurent les forcer de retourner sur leurs pas. Mais après une résistance opiniâtre, nos intrépides, et peut-être imprudents explorateurs, persistèrent dans leur résolution, menaçant d'employer la force si cela devenait nécessaire. Leur attitude résolue, et surtout quelques sommes offertes par eux aux inspecteurs, levèrent tous les obstacles. Ils purent continuer leur voyage dans le Tibet, mais avec une escorte chinoise dont ils parvinrent à obtenir bientôt le dévouement, probablement par le même moyen. Ils visitèrent alors sans difficultés les sources de l'Indus et du Sutledj, les environs des lacs sacrés de Mansaraur et de Rakus, ainsi que Gartok, ville de commerce la plus importante de cette contrée.

En se rendant de Gartok dans le Gerhval, ils reconnurent un vaste groupe de glaciers qui en-

tourent l'Ibi-Gamin, montagne élevée de plus de 7 700 mètres (1). Après être restés dans ces régions glaciales une huitaine de jours qu'ils employèrent à l'examen des glaciers, à dresser des cartes, et à faire des observations physiques, nos deux voyageurs continuèrent leur route, et ce ne fut qu'au bout de six mois, qu'avait duré leur excursion, qu'ils revirent des arbres.

Pendant qu'Adolphe retournait du Gerhval dans le Tibet, et descendait ensuite à Massuri, situé au pied de l'Himalaya, par le col de Nelong et la vallée du Gange supérieur, Robert visitait les vallées étroites et peu connues situées entre la Jumna et le Gange, et séparées par des défilés quelquefois de plus de 400 mètres (2).

Le 17 octobre, Adolphe et Robert se trouvèrent réunis à Massuri, qu'ils ne tardèrent pas à quitter pour continuer ensemble leur voyage en traversant Dehli, Agra et Sager. Adolphe, marchant ensuite vers le sud, parvint à Madras vers le milieu de février 1856. Il explora alors la contrée située entre Trichinapoli et le cap Comorin, la chaîne des Nilgheris ou montagnes Bleues ; il se rendit plus tard, à Calcutta, et ensuite par la route déjà connue le long de la vallée du Gange, de Calcutta à Simla, qu'il atteignit au mois d'avril suivant.

Pendant l'hiver de 1855, Robert avait examiné les parties centrales de l'Inde, et spécialement les monts Vindhya, qu'on en doit regarder comme le nœud. Les forêts épaisses et malsaines et l'état sauvage des ha-

(1) 25 300 pieds anglais.

(2) 1300 à 1400 pieds anglais.

bitants appartenant aux races primitives de cette vaste contrée, ont jusqu'à présent fermé presque entièrement ces intéressantes montagnes et leurs vallées aux voyageurs étrangers; aussi les notions géographiques qu'on est parvenu à recueillir à leur sujet n'étant fondées que sur les vagues rapports des habitants, n'offraient, pour la plupart, que des erreurs. On avait cru, par exemple, d'après ces rapports, pouvoir donner une très grande élévation moyenne à l'Amarkantak, plateau dans les environs duquel plusieurs des principaux fleuves de l'Inde prennent leur source, tandis que, d'après la détermination de Robert, cette élévation ne dépasse pas neuf cents et quelques mètres (1).

Les différentes races primitives, celles des Bhils, des Kols, etc., dont on ne connaissait, pour plusieurs du moins, que les noms, ont été étudiées par lui avec le plus grand soin; et il a eu occasion de mesurer plusieurs individus, de faire leurs photographies, ainsi que des moules plastiques de leurs figures, et de recueillir des vocabulaires de la langue parlée par ces races, idiomes qui lui semblent près de s'éteindre. Ces observations ont d'autant plus d'importance que ces tribus, autrefois très nombreuses, mais réduites en ce moment à un très petit nombre d'individus, ne tarderont probablement pas, suivant notre voyageur, à disparaître complétement, ainsi que cela a eu lieu pour plusieurs tribus indigènes de l'Amérique.

En quittant l'Amarkantak, Robert se dirigea sur

(1) 3000 pieds anglais.

Allahabad, visita Agra et Dehli, d'où il se rendit à Simla ; là il ne tarda pas à être rejoint par Hermann et Adolphe.

Pendant les quatre semaines de leur séjour dans cette station, les trois frères employèrent leur temps à vérifier et à comparer les différentes observations faites par eux, ainsi que les instruments dont ils s'étaient servis, à se préparer enfin pour le prochain voyage qu'ils se proposaient de faire dans le Ladak, le Cachemire et au Balti. Ils furent secondés de la manière la plus amicale et la plus active par lord William Hay, à cette époque premier officier civil de la Compagnie à Simla, dont ils reconnaissent que les conseils leur furent d'une grande utilité, et avec lequel ils discutèrent le plan d'une nouvelle excursion, dont la réalisation leur promettait les résultats les plus brillants.

Dans le nouveau plan qu'ils s'étaient tracé, de nouvelles découvertes purement géographiques ne devaient, nous le reconnaissons, figurer qu'en seconde ligne ; c'était principalement sur les découvertes strictement scientifiques, sur le magnétisme terrestre, sur la géologie et sur la physique générale de la terre qu'ils devaient fixer, et qu'ils ont, en effet, fixé plus spécialement leur attention. Mais on apprend néanmoins, par leurs rapports officiels adressés mensuellement à la cour des directeurs de la Compagnie des Indes, dont plusieurs datés d'Agra, de Simla, de Leh, de Rawull-Pindee, de Bhooj dans le Kutch, ont été imprimés par ordre de la Compagnie, soit à Lahore, soit à Agra, soit à Calcutta ; qu'en explorant des contrées peu ou point connues, surtout dans l'Himalaya.

ainsi qu'au nord et à l'ouest du Tibet, les frères Schlagintweit ont constamment cherché et sont parvenus à faire faire des progrès remarquables à la géographie du globe. Des informations tout à fait neuves sur la configuration des pays qu'ils ont visités les premiers, sur la direction et la hauteur de plusieurs chaînes de montagnes et des vallées qu'elles enserrent, sur les races et les idiomes de leurs habitants, enfin les cartes dressées par eux, d'après des observations astronomiques sur lesquelles la situation de plusieurs localités inconnues jusqu'alors a été placée, tandis que d'autres ont été rectifiées, démontrent suffisamment quelle part de reconnaissance les géographes doivent aux trois savants bavarois.

L'un des rapports officiels dont nous avons déjà parlé, portant le n° 8 et daté de Leh, 26 septembre 1856, où ils avaient établi un observatoire magnétique et le dépôt de leurs instruments, nous fait connaître qu'Hermann et Robert ayant quitté, le 24 juillet, cette capitale du Ladak, où ils s'étaient rendus déguisés, suivant leur habitude, par des routes différentes, explorèrent le Turkestan proprement dit. En traversant et en contournant le Karakorum et le Kuen-Lun, qu'on avait représentés jusqu'à eux comme une seule et même chaîne (1), ils reconnurent qu'ils

(1) En effet, la chaîne de montagnes que le major Alex. Cunningham appelle *Karakoram-Range*, dans la carte qui accompagne son voyage au *Ladak* (Londres, 1854), est nommée *Mustagh* ou *Kuen-Lun* par le Dr Thomas Thomson, dans la carte jointe à son voyage « *Western Himalaya and Tibet,* » publié à Londres en 1852. Ces deux chaînes ont la même forme, sont situées à la même latitude,

en formaient réellement deux tout à fait distinctes et ayant une orientation différente. Ce fut après avoir passé la chaîne plus septentrionale du Kuen-Lun, que nos explorateurs descendirent dans la grande vallée de Yarkand, vaste dépression de 900 à 1200 mètres, qui sépare le Kuen-Lun du Saïan-Shan, ou plus généralement, ainsi que le disent MM. Schlagintweit, les montagnes de la haute Asie au nord de l'Inde, des montagnes de l'Asie centrale au sud de la Russie. Ils visitèrent cette région, d'autant plus intéressante à explorer, qu'elle n'avait été traversée par aucun Européen, et qu'en outre des observations de magnétisme terrestre, de température, etc., on pouvait y étudier la formation, l'âge et les directions de chaînes de montagnes que les voyageurs modernes considèrent comme complétement, ou en grande partie inconnues (1).

entre les mêmes degrés de longitude, et offrent toutes deux à leur centre le col « *Karakoram-Pass* » que nous appelons, avec presque tous les voyageurs et géographes, M. le baron de Humboldt entre autres, *Karakorum*. Il nous paraît utile de citer textuellement à cette occasion une phrase de la préface du voyage du Dr Thomas Thomson dans l'Himalaya occidental et le Tibet : « The orthography of oriental names « is a question of great difficulty, and grave objections may be urged » against *any system* which has been proposed... »

(1) « The *Karàkoram*, or *Trans-Tibetan* chain, dit le major Alexander Cunningham, p. 45 de sa description du Ladak, imprimée à Londres en 1854, « forms the natural boundary of Ladak, and the small » Musulman districts of Balti, Hunza-Nager, and Gilgit on the north. » *Nothing whatever is known of this range to the eastward of the* » *upper Shayok river, and of the northern portion we know but little.* »

Et je vois dans une lettre que M. le baron de Humboldt m'a fait l'honneur de m'écrire de Berlin, le 15 mars dernier, la citation sui-

Revenus au point de départ de Leh, les deux frères gagnèrent le Penjab par des chemins différents à travers le Cachemire.

Presque pendant le même temps, c'est-à-dire de mai à novembre 1856, Adolphe, qui avait quitté Simla le 28 mai, arriva, le 26 juin, en se dirigeant par Kulu et Lahoul, à Zanskar, dans le Tibet, et s'occupa particulièrement de l'examen des parties occidentales de cette région et d'une portion considérable de la chaîne du Kuen-Lun, située plus au nord. Le 19 octobre, il se trouvait dans le Cachemire, et le 17 novembre suivant à Rawull-Pundee, dans le Penjab, d'où son rapport officiel portant le n° 9 est daté, et où il rencontra ses deux frères.

Robert, parti de Rawull-Pundee le 18 décembre 1856, explora le Chakowal en traversant la chaîne des *montagnes de sel*, et arriva à Moultan le 4 janvier 1857. Parvenu ensuite, le 14 mars, à Bhooj, capitale du Kutch, il se dirigea sur Bombay, où il s'embarqua au mois d'avril pour l'Europe; son frère Hermann, après avoir visité le Nepal, partit de Calcutta et retourna également dans sa patrie.

vante, extraite par lui de l'introduction de la *Flora indica* de Joseph Hooker et Thomas Thomson, ouvrage imprimé à Londres en 1855, que je n'ai pu trouver dans aucune de nos grandes bibliothèques : « The » chain of the Kuenlun where it forms the boundary of western Tibet » is not less elevated that the Himalaya and is covered troughout a great » part of its length with perpetual snow. *Its axis has not been crossed* » *by any European traveller*, but was reached by Dr Thomson who visi- » ted the Karakoram Pass elevated 18300 feet. This chain has been » called the Mustagh, Karakoram, Hindu-kush and Tsungling. »

Quant à Adolphe, que nous avons laissé dans le Penjab, il manifesta l'intention de séjourner encore une année dans le Tibet et le Turkestan, pour visiter de nouveau ces deux contrées, et en particulier la chaîne du Kuen-Lun et celle du Karakorum, à l'effet de compléter les observations de ses deux frères et les siennes propres sur ces intéressantes régions qu'ils avaient, on doit le reconnaître, traversées et décrites exactement les premiers; il se proposait de rentrer ensuite en Europe par le Penjab et Bombay.

On sait que le 16 décembre 1856 il quitta Rawull-Pundee, que, dans les premiers jours de juillet 1857, il passa la chaîne du Karakorum par le col d'Aksae-Chin, situé à trois marches au sud-est du col de Karakorum, route nouvelle et non fréquentée, et le 20 du même mois, le Kuen-Lun, près de Karongatak.

Au commencement du mois d'août (1857), Adolphe était aux environs de Yarkand, et quelques jours plus tard à Kashgar. Depuis on n'a plus reçu de nouvelles positives sur son sort.

Mais il paraît aujourd'hui (1859) malheureusement certain, d'après un document officiel parvenu par le dernier courrier à la Compagnie des Indes, et qui nous a été communiqué, le 17 mars dernier, par M. le colonel Sykes, qu'Adolphe Schlagintweit a été assassiné à Kashgar par un fanatique *Synd* ou *Sayad*, appelé Wullee-Khan, et qu'on n'a trouvé auprès du malheureux et si regrettable voyageur que quelques fragments de papiers et un télescope brisé, tristes reliques

22

qu'on s'est empressé de faire parvenir à sa famille (1).

Essayer d'exposer, même d'une manière sommaire, les immenses travaux si variés des frères Schlagintweit et les services qu'ils ont rendus à presque toutes les branches des connaissances humaines pendant les trois années consacrées par ces savants à l'exploration de l'Inde entière et des parties septentrionales et occidentales du Tibet et des pays voisins, c'est-à-dire de contrées s'étendant en ligne directe sur plus de 30 degrés de latitude et sur une moyenne de près de vingt en longitude, qu'ils ont sillonnées dans tous les sens, serait une œuvre impossible en ce moment, et que, dans aucun cas, votre rapporteur n'aurait osé entreprendre.

Nous dirons seulement pour en donner une faible idée, en nous restreignant même à ce qui a le plus de rapport à la géographie, que, sur les quarante-trois volumes manuscrits déposés à l'*India-House*, siége de la Compagnie des Indes, que MM. Hermann et Robert Schlagintweit sont au moment de publier, et dont ils nous ont fait connaître en détail le contenu, plus de huit traitent de topographie, de mesures trigonométriques, d'observations astronomiques, d'hydrographie, des races humaines, de vocabulaires géographiques, etc., et que, parmi les nombreux atlas qui ac-

(1) MM. H. et R. Schlagintweit préparent un résumé sommaire des informations parvenues sur le meurtre d'Adolphe. Le nom de l'assassin et les détails qui accompagnent son crime diffèrent en quelque points, mais le lieu et l'époque où il s'est accompli ne s'accordent que trop bien.

compagneront leur publication, figurera un grand atlas géographique.

Pour nous résumer, et ne parler ici que d'une seule de leurs principales découvertes géographiques, sur laquelle nous avons obtenu des renseignements plus étendus, nous croyons pouvoir dire que les frères Schlagintweit sont les premiers Européens qui ont franchi la crête du Karakorum et celle du Kuen-Lun, qui ont déterminé exactement la position géographique, l'élévation et la direction de ces deux chaînes de montagnes de la haute Asie, que l'illustre baron de Humboldt, avec sa sagacité instinctive, avait pour ainsi dire devinées et tracées en partie, d'après quelques indications de voyageurs chinois, dans une carte de 1843 jointe à son bel ouvrage sur l'Asie centrale, et que les autres voyageurs ont confondues ensemble (1);

Que les frères Schlagintweit sont les premiers qui ont pénétré dans plusieurs des vallées voisines de ces chaînes, dont ils ont étudié les populations, sous différents aspects, en faisant des observations astronomiques et magnétiques combinées avec leurs observations générales de géologie et de physique terrestre; et qui, en passant la chaîne du Kuen-Lun par le col de Bushia, élevé de 5250 mètres (2) au-dessus du niveau de la mer, ont constaté que sa direction était de l'ouest à l'est, tandis que celle de Karakorum avait une direction parallèle à l'Himalaya, c'est-à-dire du nord-ouest au sud-est;

(1) Voir les notes pages ~~234 et 235~~ 9, 10 et 11

(2) 17 200 pieds anglais.

Que c'est enfin en longeant la chaîne du Kuen-Lun qu'ils se sont convaincus que cette chaîne ne forme point la ligne de séparation des eaux, ainsi qu'on l'avait cru jusqu'alors, puisqu'elle est traversée par la rivière de Yarkand qui passe à son extrémité occidentale, et par deux autres grands cours d'eau, le Karakash et le Keria qui s'unissent au Yurunkash et au Khotan et disparaissent entièrement au lac Lop.

Ces découvertes des trois frères Schlagintweit sont constatées par les rapports officiels adressés par eux à la Compagnie des Indes orientales; elles résultent des explications écrites que MM. Hermann et Robert nous ont transmises, sur notre demande spéciale, en les accompagnant d'une carte comprenant l'Inde, la chaîne de l'Himalaya, le Tibet occidental et une portion du Turkestan, sur laquelle leurs itinéraires sont tracés, et, de plus, d'un croquis des systèmes des chaînes de montagnes et des rivières de la haute Asie, d'après leurs voyages (1), et d'une table générale des castes et des tribus représentées dans leur collection de deux cent soixante-et-dix photographies, et des moules plastiques des figures de naturels de l'Inde et de la haute Asie, pour servir aux recherches ethnographiques.

Nous appuyons, en outre, les conclusions prises par nous sur des explications de même nature que nous devons à l'extrême bienveillance de M. le baron de Humboldt et de M. le colonel William Sykes, l'un des directeurs de la compagnie des Indes, vice-président

(1) Ce croquis, ainsi que la table générale des castes et tribus, accompagnent ce rapport.

de la Société géographique de Londres, ou que nous avons puisées dans les rapports présentés aux deux dernières réunions générales de la même Société géographique, par sir Roderick Murchison, son président.

Après avoir comblé d'éloges les travaux gigantesques de MM. Schlagintweit pendant leurs dernières explorations, les hommes si distingués que nous venons de citer s'accordent à reconnaître que ces trois frères sont les premiers Européens qui ont visité une partie des localités signalées dans notre rapport, et leur témoignage, confirmé *indirectement* par de célèbres voyageurs anglais, tels que le docteur Thomas Thomson et le major Alexandre Cunningham, qui signalent plusieurs des points explorés par nos voyageurs comme pays inconnus (1), a d'autant plus de poids qu'outre leur caractère éminent et leur connaissance approfondie de l'Inde et de la haute Asie, MM. de Humboldt, Sykes et sir R. Murchison ont eu à leur disposition tous les rapports manuscrits, ainsi que la correspondance officielle des savants bavarois, dont quelques portions seulement ont pu passer sous nos yeux.

C'est par tous ces motifs que nous avons accordé, en votre nom, Messieurs, la grande médaille d'or de la Société de géographie aux trois frères Schlagintweit pour leurs explorations dans le Tibet et le Turkestan oriental, et plus spécialement pour les découvertes qu'ils ont faites dans les parties ouest et nord-ouest des monts Himalaya.

Nous dirons en terminant que la Commission, en

(1) Voir la note [illegible], p. ~~7 et suivantes~~.

adjugeant le prix aux trois frères Schlagintweit, réserve les droits de M. Vogel et du capitaine Burton pour leurs dernières explorations en Afrique, et, en général, ceux de tous les voyageurs dont on pourrait connaître les travaux postérieurement.

DE LA ROQUETTE.

TABLE GÉNÉRALE

DES

CASTES ET TRIBUS REPRÉSENTÉES PAR MM. SCHLAGINTWEIT

Dans leur collection des têtes ethnographiques de l'Inde et de la Haute-Asie.

BRAHMANES.

De	Calcutta,	Bengale.
»	Nepál,	Himalaya.
»	Gerhvál,	Himalaya.

RAJPUTS.

De	Náddea,	Bengale.
»	Kămáon	Himalaya (Thákur).
»	Jóhar,	Himalaya (Bhot-Rajpút).
»	Gerhval	Himalaya (Thákur).
»	Gerhval,	Himalaya (Bhot-Rajpút).
»	Chámba,	Himalaya.
»	Símla,	Himalaya (Thákur).
»	Kúlu,	Himalaya.

BAIS OR VHAYSIAS.

De	Sattára,	Dekkan.
»	Audh,	Hindoustan.
»	Chámba,	Himalaya.

SUDRAS.

De	Calcutta,	Bengale.
»	Pátna,	Bengale.
»	Káttak,	Bengale.
»	Amarkántak,	Inde centrale.
»	Agra,	Hindoustan.
»	Sattára,	Dekkan (Maharáta).

ABORIGÈNES.

Gōds	de	l'Inde centrale.
Bhils	»	Inde centrale.
Kols	»	Inde centrale.
Sántals		des Montagnes Rajmahál.
Nágas		des provinces voisines de la frontière nord-est de l'Inde.
Khássias		
Assamése		

MUSULMANS DE L'INDE.

De	Calcutta,	Bengale.
»	Jassár,	Bengale.
»	Agra.	Hindoustan,
»	Málva,	Inde centrale.
»	Bellári,	Mysore.
»	Shikarpour,	Sindh.
»	Beluchistán.	

MUSULMANS DE L'INDE.

De Hazára, Penjab.
» Multán, Penjab.
» Pesháur, Penjab.

PARSIS.

De Bombay.

SIKHS.

De Lahore, Penjab.

INDO-PORTUGUAIS.

De Bombay.

SINGHALAIS.

De Ceylan.

MUSULMANS DE LA HAUTE ASIE.

De Cachemire, Himalaya.
» Candahár, Cábul (Afghán).
» Hazáreh, Cábul.
» Bálti, Tíbet.
» Hazóra, Tìbet.
» Badakshán, Asie centrale.
» Kókand, Asie centrale.
» Khótan, Turkestan (Mogols).
» Yárkand, Turkestan (Mogols).

GORKHAS.

De Nepál, Himalaya.

BUDDHISTES.

De Bhután, Himalaya.
» Sikkim, Himalaya, { Lépchas. Bhútias.

BUDDHISTES.

De	Nepál,	Himalaya.
»	Spíti,	Himalaya.
»	Guarikórsum,	Tibet.
»	Ladák,	Tíbet.
»	Rúkchu,	Tíbet.
»	Núbra,	Tíbet.
»	Ava,	Birmanie.

RACES MÊLÉES DE LA HAUTE ASIE.

a) *Argons.*

(Races mêlées entre les Cachemiriens, les Tibétains et les Turkestaniens.)

De	Cachemire,	Himalaya.
»	Yarkand,	Turkestan.

b) *Kanéts.*

(Race mêlée entre les tribus Himalayènes et Tibétaines.)

De	Kúlu,	Himalaya.
»	Lahól,	Himalaya.
»	Bissér,	Himalaya.
»	Kānáur,	Himalaya.

JUIFS.

De Bokhára.

CHINOIS.

De Canton.

SIDI.

De Zánzibar, Afrique.

La totalité de la collection devait se composer d'environ 300 têtes; mais, dans leur correspondance, MM. Schlagintweit m'ont fait connaître qu'elle serait de 270. D. L. R.

Paris. - Imprimerie de L. Martinet, 2, rue Mignon.

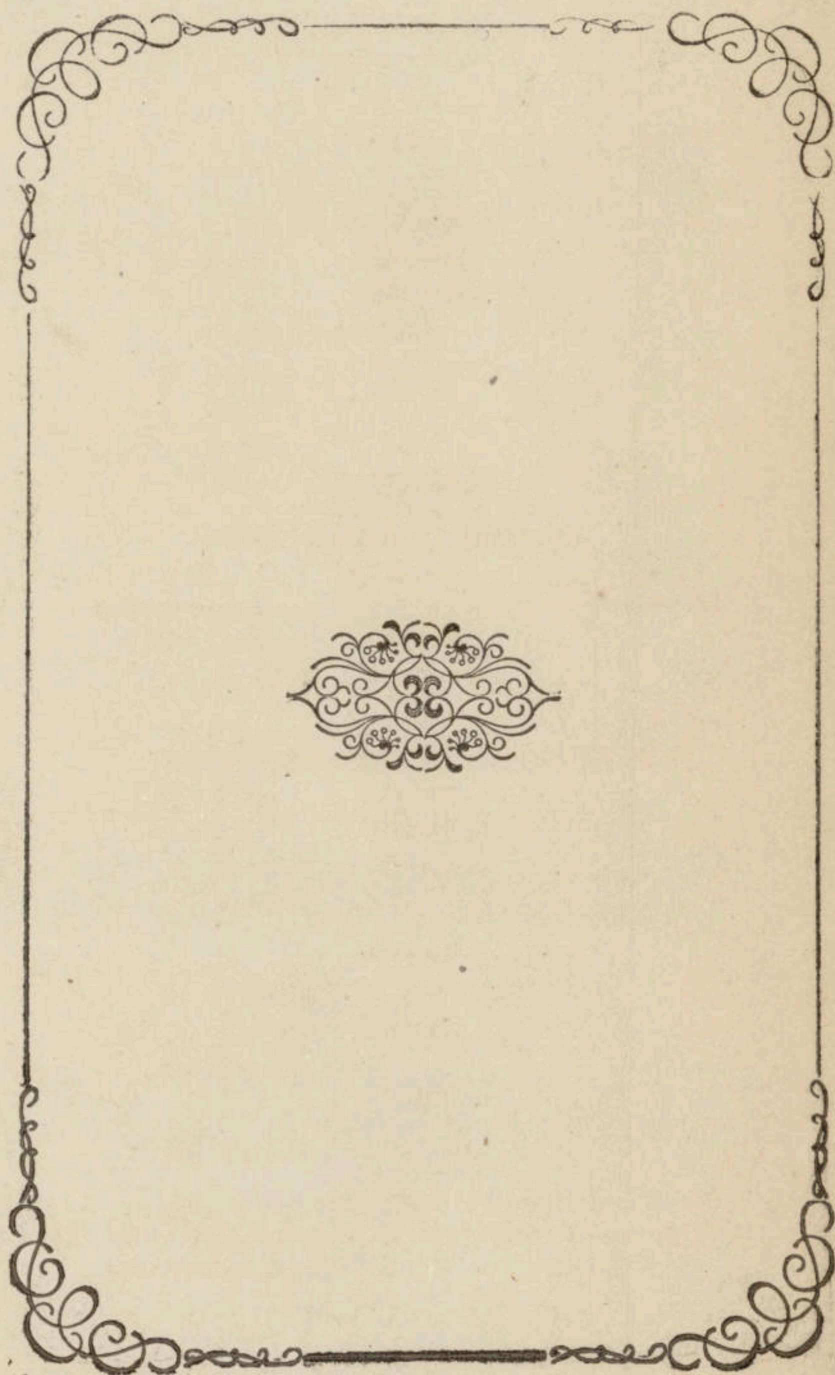

Recueil d'observations hypsométriques dans les Alpes orientales faites par MM. Hermann Schlagintweit et Adolphe Schlagintweit.

Extrait de l'ouvrage de MM. Schlagintweit, sur la géographie physique des Alpes. Leipzig J. A. Barth 1850.

28

Hypsometrische Bestimmungen

in den

östlichen Alpen

von

Hermann und Adolph Schlagintweit.

(Abgedruckt aus den „Untersuchungen über die physicalische Geographie der Alpen“ von H. und A. S.)

Leipzig, 1850.
Verlag von Joh. Ambr. Barth.

Wir fügen hier sogleich die früheren Bestimmungen dieses Berges an. Moll giebt ihn zu 12978 P. F. an in Baumgartners Naturlehre, Supplementband Seite 977, was offenbar zu hoch ist. Eine barometrische Messung des Pater Schiegg, Professor der Mathematik zu Salzburg, ergab 11982 P. F., in Schultes Glocknerreise 1804, Bd. 2, Seite 308. Seine Bestimmungen sind mit grosser Umsicht ausgeführt; wir müssen jedoch bemerken, dass sie auch an anderen Puncten stets etwas niedriger sind, als die unseren. Die correspondirenden Beobachtungen waren theils in Heiligenblut, theils in Salzburg angestellt; es lässt sich nach so langer Zeit nicht mehr wohl ermitteln, worin der Grund dieser Differenzen lag. Diese Höhenbestimmung findet sich später einigemale wieder angeführt; sie ist z. B. auch von Herrn von Welden [1]) in seiner sorgfältigen und kritischen Zusammenstellung der bedeutendsten Alpengipfel beibehalten worden.

In dem Auszuge aus den Protocollen der k. k. Catastral-Landesvermessung von A. Baumgartner [2]) ist Seite 76 die Höhe von 1998,51 Wiener Klaftern angegeben (= 11669 P. F.). Diese Höhe ist jetzt wohl die verbreitetste.

Wir dürfen vielleicht bemerken, dass die Zahl in Wiener Klaftern 1998,51 von der Schiegg'schen Höhe in Toisen von 1997,09 nur um 1,42 Einheiten abweicht. Es wäre wohl möglich, dass man diese Schiegg'sche Bestimmung mit in die Tabellen aufnahm, wobei jedoch unberücksichtigt scheint, dass seine Angaben in Toisen sind. Die Toise verhält sich zur Wiener Klafter wie 1 : 1,0276; indem man später in den Handbüchern das Wiener Maas wieder auf Pariser Fuss reducirte, musste die Höhe des Grossglockners weit geringer werden, als sie Schiegg angegeben hatte. Wir wüssten uns sonst nicht wohl zu erklären, warum die trefflichen Bestimmungen des östreichischen Generalstabes gerade an diesem Puncte so sehr von den Resultaten von Schiegg und von den unsrigen abweichen sollten.

Stampfer und Thurwieser stellten ihre letzten Barometer-Beobachtungen an den Abhängen dieses Berges in einer Höhe von 11547 P. F. Stampfer
11541 ,, Thurwieser (Seite 21) [3]) an.

Den Abstand des Gipfels von diesem letzten Beobachtungspuncte schätzten sie auf 222 Fuss.

»Mittelst eines Mikrometers im Fernrohre fand ich nun (zu Heiligenblut), dass sich »die von uns erstiegene Höhe am steilen Gipfel zu der unerstiegenen sehr nahe verhalte »wie 6:5. Da sich nun erstere mit unseren barometrischen Messungen übereinstimmend »zu 267 Fuss ergibt, so folgt die Höhe von unserem ersten Standpuncte bis zur höchsten »Spitze = 222 Fuss.« — Diess würde eine Höhe von 11766 P. F. ergeben.

Das Resultat dieser Schätzung konnte bei der grossen Entfernung und einem verticalen Abstande von 8000 Fuss nur approximativ sein, während die Höhen auf dem Kamme des Grossglockners und an anderen Puncten in der Nähe dieser Gruppe mit denen von Schiegg und mit unseren Bestimmungen sehr gut harmoniren.

Die Tabelle unserer Höhenangaben enthält folgende Spalten:

1) Fortlaufende Nummer; unabhängig von der zeitlichen Aufeinanderfolge

---

1) Der Monte Rosa. Wien 1824. S. 30.

2) Trigonometrisch bestimmte Höhen von Oestreich u. s. w. von A. Baumgartner, Wien 1832; und Zeitschrift für Physik und Mathematik Band X.

3 Reise auf dem Glockner im September 1824. Jahrbücher des k. k. polytechnischen Institutes in Wien, herausgegeben von Prechtl, VII. 1825, S. 1—23.

der Beobachtungen, hat sie nur den Zweck, das spätere Citiren derselben möglichst zu vereinfachen.

2) Ort der Beobachtung, mit sorgfältigen Angaben über den Standpunct unserer Instrumente. Das letztere ist gewiss von Wichtigkeit; bei der Zusammenstellung verschiedener Bestimmungen kann sich oft eine scheinbare Differenz von mehr als 100 Fuss aufheben, wenn wir im Stande sind, die Aufstellungspuncte der einzelnen Beobachter zu vergleichen. Wo wir in den Originalwerken anderer Beobachter solche Standpuncte bezeichnet fanden, haben wir nicht unterlassen, darauf aufmerksam zu machen.

3) Unter der Spalte »Ablesungen« geben wir die benützten Instrumente und die Zahl der Beobachtungen an. *B* bedeutet Barometer, *H* Hypsometer. Wir haben den Angaben beider Instrumente gleichen Werth gegeben, da uns wiederholte gleichzeitige Beobachtungen derselben durch alle Höhen von ihrer Uebereinstimmung überzeugt haben. Die beigefügten Ziffern bezeichnen die Zahl wiederholter Beobachtungen. Die gegebenen Höhen sind dann das arithmetische Mittel derselben. Ist noch ein Sternchen (*) beigesetzt, so wurden diese Bestimmungen in grösseren Zwischenräumen oder verschiedenen Jahren ausgeführt.

4) Angabe der Höhe in Metern und Pariser Fuss. Die Bestimmungen anderer Beobachter wurden ebenfalls auf Pariser Fuss reducirt; wir geben zur Uebersicht das Verhältniss der verschiedenen Masse [1]):

	Meter.	Pariser Fuss.	Wiener Fuss.	Bair. Fuss.
Meter	1	3,07844	3,16443	3,42630
Pariser Fuss	0,324839	1	1,02762	1,11300
Wiener Fuss	0,31611	0,973125	1	1,08307
Bair. Fuss	0,29186	0,89847	0,92330	1

5) In der Spalte »Bemerkungen« wurden ausser einigen Angaben über die Beziehungen des Punctes zu der allgemeinen Gestaltung des Bodens und zu den Grenzen der Vegetation vorzüglich auch die wichtigsten Messungen eingetragen, welche bereits von Andern angestellt wurden.

Zur Erläuterung der später dabei angeführten Namen der Beobachter theilen wir hier die Quellen, denen sie entlehnt sind, ausführlicher mit.

Für die nördlichen Kalkalpen finden sich eine Reihe von Angaben in WALTHER's Topische Geographie von Bayern, München 1844, Seite 300 u. s. w. zusammengestellt. Sie sind von dem Verfasser sämmtlich auf Pariser Fuss mit grosser Sorgfalt reducirt. Die betreffenden Quellen sind in Nummer 1 — 6 der folgenden Liste enthalten.

---

1) DOVE über Mass und Messen; zweite Auflage, Berlin 1835, und DE LA LANDER's Logarithmen, herausgegeben von KÖHLER. 2te Stereotyp-Ausgabe 1844. Seite 117.

3. *Von der baierischen Hochebene in das Innthal über den Pass Fern.*

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
30.	**Heilbronn.** Ursprung der Mineralquelle.	H.	670,4	2063,7	
31.	**Kochel.** Spiegel des Sees.	H.	601,0	1850,2	1815 Stolz. 1834 Lamont. 1982 Weiss. 1956 Schouw.
32.	**Kesselberg.** Strasse. Höchster Punct zwischen Kochel und Walchensee.	H.	841,6	2590,9	2712 Weiss. 2725 Schouw. Beide sind hier gewöhnlich etwas zu hoch.
33.	**Walchensee.** Spiegel des Sees.	H.	793,3	2442,3	2397 Stolz. 2435 Stolz. 2544 Weiss. 2535 Schouw.
34.	**Rainthaler Bauer.** An der Partnach.	H. B.	937,5	2886,1	2924 Winkler.
35.	**Schaafalpe** am hinteren Anger, im Rainthal (Partnach).	H. B.	1482,1	4562,5	Grenze der Alpenwirthschaft.
36.	**Grenze der Fichten** im Rainthal.	H.	1760,6	5420,4	
37.	**Garmisch.** Brücke über die Loisach. Tiefster Punct des grossen Beckens von Partenkirchen und Gamrisch.	H. B. 2*	696,5	2144,1	2102 Stolz, der Markt. 2102 Partsch, desgleichen. 2122 Lamont, desgleichen. 2148 Mayr. 2198 Weiss, Brücke.
38.	**Eibsee.** Spiegel des Sees.	H.	953,6	2935,5	2728 Weiss. 2933 Lamont. 2929 Stolz. 3001 Winkler, Pelsen am Ufer. 3021 Winkler, Kreuz beim Fischer.
39.	**Lermoos.** Ufer der Loisach; tiefste Stelle des Thales.	H.	944,4	2907,3	3028 Weiss.
40.	**Pass Fern.** Höchste Stelle des Weges.	H.	1222,8	3764,4	4905 Mayr.
41.	**Nassareit.** Kirche.	H.	888,1	2734,1	
42.	**Imst.** Kirche. Auf den Abhängen des Innthals, linke Seite.	H.	811,5	2498,2	2527 Baumgartner. 2535,5 Trig. Spitze des Thurmes. 2536 Stolz.

I Profil de la partie supérieure de l'Isare (Haute Bavière)

4)

4. *Profil der Isar über das Lavatschjoch nach Innsbruck.*

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen. ✕
43.	**Wolfrathshausen.** Spiegel der Isar bei der Vereinigung mit der Loisach.	B. 2*	563,3	1734,0	1701 Mayr. 1920 Weiss.
44.	**Tölz.** Spiegel der Isar bei der Brücke.	B. H.*	631,0	1942,5	1967 Lamont. 1973 Stolz.
54.	**Länggries.** Spiegel der Isar bei der Brücke.	B.	665,2	2047,8	2104 Schweinitz. 2120 Lamont. 2171 Stolz. 2313 Weiss. Im Markte.
46.	**Im Fall.** Spiegel der Isar.	B. H.	715,3	2201,9	2246 Lamont.
47.	**Krün.** Spiegel der Isar.	H.	824,5	2538,2	2631 Mayr. 2686 Weiss. 2728 Partsch. (Kirchthurmknopf.)
48.	**Mittenwald.** Spiegel der Isar.	H.	899,7	2769,8	2802 Stolz. 2968 Schouw (?).
49.	**Scharnitz.** Spiegel der Isar.	B. H.	926,8	2853,0	Die Isar macht hier einen bedeutenden Winkel und biegt in das Hinterauthal ein.
50.	**Quelle im Hinterauthale** oberhalb Scharnitz. Rechte Seite.	B.	981,0	3020,3	Temperatur 6,2.
51.	**Zweite Isarquelle in** der Nähe der Alpe Gungl im Kasten.	B. H.	1190,2	3664,0	3600 Mayr. Temperatur 4,6°. Dabei ein vereinzelter Kirschbaum.
52.	**Erste Isarquelle in** der Nähe der Alpenhütte am Halleranger.	B. H.	1860,0	5725,8	Sehr starke Quelle, in mehreren Armen.
53.	**Aeusserste Grenze** von Pinus Cembra.	H. B.	1923,7	5921,8	Grössere Bestände hörten bei der Höhe von 5800′ auf.
54.	**Lavatschjoch.** Höchster Punct des Ueberganges.	B. H.	2084,4	6416,8	6524,9 Lipold. 6540 Mayr.
55.	**Haller Salzberg.** Kanzlei.	B.	1471,0	4528,5	4568 v. Buch. 4662,3 Lipold. Der höchste Stollen 460′ höher.

Col qui sépare la vallée de l'Isare de celle de l'Inn

+ (Note) Les nombres contenus dans cette colonne se rapportent aux résultats obtenus par d'autres observateurs; la liste de ces ouvrages se trouve dans notre mémoire.

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
56.	**Quelle oberhalb Hall** am Fusse der Kalkberge zur Linken des Innthals.	B.	654,6	2015,2	
57.	**Innsbruck.** Barometer des Herrn Dr. MAYERHOFER, an welchem die correspondirenden Beobachtungen zu mehreren Höhenbestimmungen angestellt wurden.	B.	583,1	1795,1	Das heisst: 28,2′ über dem Pflaster der Jesuitenkirche, diese zu 1766,9 Trig. Andere Bestimmungen von Innsbruck sind: 1601 LAMONT. 1716 WEISS. 1725 WINKLER. 1774 Leop. von BUCH. 2121 von ZALLINGER.

II. Centralalpen; Tauern.

1. Vom Zellersee durch das Fuschthal bis Heiligenblut.

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
58.	**Zell am See.** Spiegel des Sees.	B. H.	725,3	2232,8	2380 BAUMGARTNER. 2363 STAMPFER. 2354 THURWIESER. Sie beobachteten in dem höher gelegenen Markte; »Lebzelter, zweiter Stock.«
59.	**Embach.** Bauernhöfe im Fuschthale.	B.	907,8	2794,7	Dorf Fusch, weiter unten im Thale: 2459 STAMPFER. 2469 THURWIESER.
60.	**Fehrleiten.** 3 Fuss über dem Bache.	B. H.	1150,4	3541,5	Letzte menschliche Wohnungen in einem weiten Thalbecken. 3550 STAMPFER. 3585 THURWIESER.
61.	**Alpe Taubach.** Bei dem Brunnen.	B.	1394,5	4292,9	In der Nähe der Grenze der Ahornbäume war eine schöne Quelle von 6,4° C.
62.	**Fuschthal.** Erstes Auftreten grösserer Massen von Flechten u. Moosen an den Lerchen.	B.	1531,5	4714,7	Ueber die nähere Bedeutung dieser Bestimmung ist Cap. XVIII zu vergleichen.
63.	**Fusch. Baumgrenze.**	B.	1880,2	5788,2	Kleine Gruppen von Lerchen. Die letzten einzelnen Stämme fanden sich noch bei 5915′.
64.	**Petersbrunn.** Sehr starke Quelle in dem unteren Nassfelde im Fuschthale.	B.	2137,8	6581,1	6661 STAMPFER. 6658 THURWIESER. Sie bestimmten 1824 die Temperatur dieser Quelle zu 3,37° C.; wir fanden sie 3,4° C.

6

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
65.	**Fuschthor.** Pass zwischen dem Fusch- und Rauristhale.	B.	2406,3	7407,6	7483 } STAMPFER. 7486 } THURWIESER.
66.	**Hochthor** oder Heiligenbluter Tauern. Vielgebrauchter Pass zwischen dem Thale der Rauris und Möll.	B. H.	2640,4	8128,2	8052 SCHIEGG. 7953, 7968 } STAMPFER. 7948, 7952 } THURWIESER. Hier wie bei diesen Pässen überhaupt, welche sehr rasch nach beiden Seiten abfallen, ist die Wahl des Beobachtungspunctes sehr wesentlich. Der unsere ist stets der höchste Punct des Ueberganges, möglichst genau auf der Grenzlinie zwischen den beiden Ab dachungen; an diesem Passe ist er durch ein hölzernes Kreuz bezeichnet.
67.	**Baumgrenze** auf den Abhängen gegen das Möllthal im Gippachthal.	B.	1944,9	5987,2	Die Exposition war gegen Süden. Einige wenige Lerchen.
68.	**Quelle in der Nähe** der Alpe Kasereck.	B.	1666,5	5130,2	Temperatur 5,8° C.
69.	**„Beim Plattl".** Höchstes Bauernhaus im Gippachthal.	B.	1668,4	5136,1	In der Nähe befinden sich die letzten kleinen Felder von Gerste und Roggen.

Der Pasterzengletscher und seine Umgebungen.

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
70.	**Firnmeer** dieses Gletschers an den Todtenlöchern.	B. H.	3358,9	10340,2	Es ist diess der höchste Punct desselben an dem hinteren Kamme, wo sich eine jähe Felsenmauer ins Caprunerthal hinabsenkt.
71.	**Kleiner Burgstall.** Eine hervorragende Felseninsel in dem Gletscher. Gipfel desselben.	B. H.	2852,5	8781,2	Die unmittelbare Vergleichung der gleichzeitigen Beobachtungen am Gipfel und am Fusse dieses Felsens ergeben eine relative Höhe = 505′.
72.	**Kleiner Burgstall.** Fuss desselben an der Moräne.	B. H.	2688,5	8275,9	
73.	**Erster Gletschertisch** beim kleinen Burgstalle.	B.	2669,6	8218,3	

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
74.	**Grosser Burgstall.** Moräne an seinem Fusse, auf dem linken Ufer des Gletschers.	B.	2675,5	8236,4	
75.	**Anfang der Linie B.** Höhe des Gletschers bei der Johannishütte. Mühle.	B. H.	2419,3	7447,6	
76.	**Höchste Stelle der** Linie *B.* (am Zufluss III.)	H.	2458,7	7568,9	
77.	**Ende der Linie B** am rechten Ufer des Gletschers; am Fusse des Grossglockners.	B. H.	2435,7	7498,2	
78.	**Höhe des Gletschers** am Fusse des hohen Sattels; linkes Ufer am Rande des Absturzes.	B.	2376,8	7316,7	
79.	**Pfandelbach.** Eintritt desselben unter die Pasterze. In der Nähe befindet sich der Anfang der Linie *C* am Unteren Boden.	B. 2*.	2026,4	6238,3	
80.	**Höchste Stelle des** Unteren Bodens.	B.	2242,6	6903,8	
81.	**Pasterzensee.** Am grünen Thor. Ufer. Ende der Linie *C.*	B. H.	2179,8	6710,3	
82.	**Margaritze.** Felsenvorsprung zwischen den beiden Armen der Möll; Ende des Gletschers.	B.	1956,6	6023,4	Die beiden Hauptursprungspuncte der Möll selbst liegen 100—150′ tiefer an den Seiten der Margaritze.
83.	**Johannishütte.** In der secundären Mulde der Gamsgrube; linkes Ufer der Pasterze.	B. H. 72	2462,6	7581,1	Mittel aus 72 getrennten Beobachtungen. Relative Höhe der Hütte über dem Gletscher = 134′.
84.	**Hoher Sattel.** Linke Seite der Pasterze. Höchster Punct des Weges.	B.	2536,7	7809,2	

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
85.	**Langofen.** Weg vom Pasterzensee zum Leiterthale über die untere Seite.	B.	2256,7	6947,2	Höchster Punct des Weges. 100 Fuss tiefer, am Trog mehrere Quellen von 4,2° C.
86.	**Quelle auf der** Margaritze; auf dem Abhange, welcher sich von dem Flussbette der Möll gegen die untere Seite heraufzieht.	B.	2119,7	6525,3	Temperatur 3,1° C.
	C. Profil des Möllthales.				
87.	**Wolfgangshütte.** Linke Seite des Thales; gegen 300 Fuss über der Möll.	B. H.	1980,1	6095,6	In der Nähe der letzten Zirbeln und Lerchen. Das oberste Ende des Möllthales am Pass Todtenlöcher Nr. 70 = 10340′. Und das Ende des Gletschers Nr. 82 = 6023′.
88.	**Briccius-Kapelle.** Bei den Alphütten im Sattel.	B. H.	1622,3	4994,2	Dabei eine Quelle von 6,0° C.
89.	**Georgenstein.** Höhe der steilen Wände, welche das Becken von Heiligenblut abgrenzen; am Fusse des Kreuzes.	B.	1525,8	4697,1	Dieser Punct gewährt eine ausgedehnte Uebersicht des Möllthales nach abwärts.
90.	**Fuss der hohen** Wände im Heiligenbluter Thal.	B.	1358,1	4180,9	Daher beträgt die relative Höhe dieser Wände nach Nr. 89 u. 90 = 516′.
91.	**Heiligenblut.** Calvarienberg, freier Platz vor der Kapelle.	H. B.	1412,4	4348,1	4210,7 Schiegg. 4385,3 Trig.
92.	**Heiligenblut.** Dorf. Gruppe der zahlreichsten Häuser um die Kirche; freier Platz zwischen dieser und dem Wirthshause.	H. B. 94	1300,8	4004,4	4037,5 Kampner. 4017 Stampfer. 4012 Thurwieser. Die letzteren beobachteten beim Wirthe, im ersten Stocke, im Mittel aus 86 Beobachtungen; dabei müssen wir eigentlich noch die Höhe des Stockwerkes subtrahiren.
93.	**Heiligenblut.** Ufer der Möll, unter der Kirche. Sohle dieses grossen Thalbeckens.	H. B.	1248,6	3843,7	Hieraus folgt eine Höhendistanz zwischen Nr. 92 u. 93 von 160,7. Durch correspondirende Beobachtungen mit Barometer und Hypsometer erhielten wir 155.

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
94.	**Pockhorn.** Ufer der Möll.	B.	1192,2	3670,1	3801 Kampner. Ist von dem Becken von Heiligenblut durch eine steile Senkung des Thales, den »Kniebeis«, getrennt.
95.	**Quelle in der** Thalenge zwischen Pockhorn und Döllach.	B.	1111,1	3420,4	Temperatur 6,8° C.
96.	**Brücke in der** Pockhorn und Döllach. Spiegel der Möll.	B.	1073,2	3302,2	
97.	**Döllach.** Spiegel der Möll.	H. B.	1034,7	3185,3	3161 Russegger. 3215,2 Kampner.
98.	**Sagritz.** Kirche.	B.	1157,3	3562,8	Es ist dieses ein Dorf auf den Anhöhen der linken Seite des Möllthales oberhalb Döllach.
99.	**Sagritz.** Garten des Pfarrhauses. Standpunct der meteorologischen Instrumente.	B.	1143,3	3519,7	
100.	**Mörtschach.** Auf den Anhöhen 200 bis 300 Fuss über der Möll.	B.	943,1	2903,4	2997,3 Kampner. Die Mündung des Möllthales liegt nach Kampner bei Möllbruck 1726.
101.	**Quelle auf der** linken Seite des Möllthales oberhalb der Brücke von Winklern.	B.	934,9	2877,9	Temperatur 6,7° C.

8. *Höhenbestimmungen in den Umgebungen des Grossglockners.*

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
102.	**Alpenhütte der** Kaserin im Leiterthale.	B.	2027,1	6240,3	Diese Hütte bildet die Grenze der Kuhalpen. 6238 Stampfer. 6251 Thurwieser. Schiegg bestimmte eine kleine Hütte weiter aufwärts im Thale »die Ochsenhütte« 6624,8.
103.	**Salmshöhe.** Mehrere kleine Quellen am Fusse der Leiterköpfe zur Linken des Thales.	B.	2671,1	8222,8	Temperatur 2,7° C.

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
104.	**Salmshütte** auf der Salmshöhe, am Rande des Leitergletschers; Boden der jetzt zerstörten Hütte.	B.	2729,8	8403,6	Die Hütte wurde 1799 von Fürst Salm erbaut; sie bezeichnet zugleich das untere Ende des Leitergletschers. 8361,2 Schiegg an demselben Standpuncte. 8086 Stampfer. 8087 Thurwieser. Bei den Unebenheiten dieses so hoch gelegenen Thales ist es leicht, dass durch etwas verschiedene Aufstellungspuncte der Instrumente sich bedeutende Differenzen ergeben.
105.	**Firnlinie** am Leitergletscher.	B.	2813,1	8660,1	Begrenzung von Firn- und Gletschereis. Das Wegschmelzen des frisch gefallenen Schnees erfolgte noch 2—300 Fuss höher.
106.	**Hohenwarte.** Tiefste Stelle der Einsenkung, welche von dem Leitergletscher auf den Kamm des Grossglockners führt.	B.	3187,7	9813,1	Es ist diess eine Einsenkung des mächtigen Kammes. Sie wurde nach dem Generalvicar von Hohenwarth benannt, der zuerst diesen Berg bestieg.
107.	**Adlersruhe.** Ruinen der kleinen Hütte, welche hier auf einigen hervorragenden Felsen erbaut war.	B.	3388,8	10432,3	10393,8 Schiegg. Es bezieht sich diese Bestimmung wahrscheinlich auf diese Localität; die Bezeichnungen sind in solchen Höhen natürlich etwas schwankend. 10643 Stampfer. 10638 Thurwieser. Der Fuss der steilen Abhänge, welche sich bald darauf zum Gipfel hinaufziehen, ist 11293 Stampfer. 11277 Thurwieser. Der höchste Punct, welchen die beiden letzteren hier erreichten ist 11547 Stampfer. 11541 Thurwieser.
108.	**Grossglockner. Erste Spitze,** an dem kleinen eisernen Kreuze, welches etwas aus dem Schnee hervorragt.	B.	3926,8	12088,4	11982,5 Schiegg. Das Detail unserer und der früheren Bestimmungen ist schon oben mitgetheilt worden. Es ist nicht ganz sicher, ob sich die Schiegg'sche Bestimmung auf diese Spitze und das auf derselben befindliche eiserne Kreuz, oder auf die zweite Spitze des Berges bezieht.

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
109.	**Grossglockner. Zweite Spitze,** höchster Punct dieses Berges.	B.	3949,5	12158,2	
	9. Gruppe der Rachern.				
110.	**Wallnerhütte.** Alpenhütte im Pfandelthale.	B. H.	2114,8	6510,4	
111.	**Auf dem Land.** Kleines Thalbecken im Hintergrunde des Pfandelthales.	B. H.	2344,8	7218,5	200 Fuss tiefer entspringen mehrere schöne Quellen von 3,1° C. an den Abhängen der Freiwand. 70 Fuss tiefer sind bei 7148 ebenfalls mehrere Quellen von 3,1° C.
112.	**„Am Balig";** kleine Hütte auf den Abhängen des Wasserradkopfes gegen das Gippachthal, an der Baumgrenze.	B.	2071,5	6376,9	Mehrere Lerchen befinden sich noch ganz in derselben Höhe.
113.	**Quelle an den** Abhängen des Wasserradkopfes gegen das Möllthal.	B.	2335,8	7190,4	Temperatur 3,4°.
114.	**„Am Hendelstein."** Abhänge der Albez gegen das Pfandelthal. Grenze zusammenhängender Alpenweiden.	B.	2550,7	7852,2	Die Grasvegetation nimmt hier an Individuenzahl bedeutend ab, und überzieht den Boden nur mehr an einzelnen Stellen.
115.	**Gipfel der Albez.**	B.	3123,5	9615,6	Von hier zieht sich ein schmaler Kamm zur Rachern hinüber. Aeusserste Grenze der Gräser.
116.	**Gipfel der Rachern.**	B.	3365,9	10361,6	Es finden sich noch ein Paar vereinzelnte sehr verkümmerte Phanerogamen.
117.	**Gipfel des Wasserradkopfes.**	B.	3190,6	9822,2	Er ist wie jener der Albez durch einen Kamm mit der Rachern verbunden. Die Höhen dieser drei letzten Gipfel wiederholen sich hier in den Tauern noch sehr oft. Wir führen nach den Bestimmungen von RUSSEGGER an: Ankogl . . . . 9987 P. F. Hohe Narr oder Hochhorn. . . 9961 - - Hoher Scharreck im Nassfelde in Gastein . . . 9643 - -

12

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
118.	**Quelle** an den stark geneigten Abhängen von dem Heiligenbluter Becken gegen das Gössnitzthal hinauf.	B.	1707,1	5255,7	Temperatur 5,4° C.
119.	**Gössnitzthal.** Grubengebäude.	B.	1853,7	5706,5	
120.	**Gössnitz.** Hauptstollen.	B.	1882,7	5795,7	In denselben Quellen von 5,0° C.
121.	**Baumgrenze** an den Abhängen auf der linken Seite des Gössnitzthales.	B.	2029,0	6246,3	Kleine Gruppen von Lerchen und Tannen.
122.	**Quellen im Stollen** der Goldzeche; Bergwerk auf der grossen Fleuss; linke Seite des Möllthals.	B.	2877,5	8858,3	Temperatur 0,8° C.

e Hauteurs dans la vallée de l'Oetz et dans ses environs

III. Centralalpen. Oetzthaler Gruppe.

10. *Profil des Oetzthales.*

a. Von der Mündung in den Inn bis Zwieselstein.

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
123.	**Oetzbruck.** Mündung der Oetz in den Inn.	H.	683,1	2103,4	Von diesem Puncte sind uns keine anderen Bestimmungen bekannt. Man vergleiche Silz im Innthale. 2090,3 KLINGLER. 2211 MAYR.
124.	**Oetz.** Ufer des Baches. Es ist dieses das erste weite Becken des Thales.	B. H. 2*.	759,9	2339,4	2511 MAYR. 2550,6 KLINGLER. (vielleicht bei beiden die Kirche als Standpunct.)
125.	**Dumpen.** Bach, bei der Brücke.	B. H. 2*.	908,9	2798,1	Am oberen Rande des Terrassenabfalls, welcher das Becken von Umhausen von jenem bei Oetz trennt.
126.	**Umhausen.** Ufer der Oetz. Zweites Thalbecken.	B. H. 2*.	1012,2	3116,1	3169,5 KLINGLER. 3167 MAYR.

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
127.	**Lengenfeld.** Kirche.	B. H. 2*.	1175,2	3617,3	3701,8 WALCHER. 3707,2 KLINGLER. 3702 MAYR. Ungefähr 3500 STOTTER und HEUFLER geognost. botan. Reise durch's Oetzthal.
128.	**Huben.** Ufer des Baches.	B. H. 2*.	1184,4	3646,2	Es liegt zwar dieser Punct weiter nach aufwärts als Lengenfeld, aber das letztere befindet sich auf einer kleinen Erhöhung. Beide bilden das dritte Becken des Oetzthales.
129.	**Sölden.** Bach bei der Brücke im Dorfe selbst. Viertes Becken.	B. H. 2*.	1315,2	4048,9	4075,5 WALCHER. 4315,6 KLINGLER. 4251 MAYR. Bei den grossen Höhenunterschieden des ganzen Terrains können etwas verschiedene Aufstellungspuncte bedeutende Differenzen verursachen.
130.	**Sölden.** Brücke oberhalb des Dorfes; am Ende des Beckens.	H.	1405,0	4325,2	Der Punct liegt schon in dem engen Thale zwischen Sölden und Zwieselstein, in der Nähe der Grenze der Esche und des Hollunders.
131.	**Zwieselstein.** Ufer der Oetz bei der Brücke an dem Zusammenflusse der Bäche von Gurgl und Vent.	H. 2*.	1493,0	4596,0	4391 MAYR. 4422,9 KLINGLER.
	b. Hauptarm. — Vent-Rofnerthal.				
132.	**Heiligenkreuz.** Kirche.	B. H.	1639,5	5047,1	Die Kirche liegt auf einer hohen Terasse am Ende des kleinen Beckens von Heiligenkreuz.
133.	**Winterstall.** Ufer des Baches bei der Brücke.	B. H. 2*.	1632,3	5024,9	Die wenigen Häuser dieses Ortes nehmen eine kleine Erweiterung des Thales ein, in der engen Schlucht zwischen Heiligenkreuz und Vent.
134.	**Vent.** Freier Platz vor dem Pfarrhause; die Oetz fliesst etwas tiefer.	B. H.	1881,3	5791,4	5856,3 WALCHER. 5881 MAYR. 5882,6 KLINGLER. Unsere Angabe ist das Mittel aus zahlreichen Beobachtungen im Jahre 1847 und 1848.
135.	**Rofen.** Freier Raum zwisch. den einzelnen Bauernhöfen.	B. H. 3*.	1945,6	5989,2	Höchste menschliche Wohnungen in diesem Thale.

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
136.	**Kleine Zirbelgruppen** am Thaleit; Grenze derselben.		2053,1	6320,4	Schattenseite.
137.	**Aeusserste Baumgrenze** im Rofnerthal. Vereinzelte Zirbeln »im Brand«.	B. H. 2*.	2144,4	6601,4	
138.	**Hintereishütte.** Alpenhütte auf den Abhängen des Rofnerberges zwischen dem Hintereis- und Vernagt-Gletscher.	B. H.	2206,4	6792,4	Diese Hütte wird auch zuweilen Rofenberg- oder Rofenthaler-Hütte genannt. Das Hochjoch, welches das Ende des Rofnerthales bildet, liegt 9057,2 nach KLINGLER auf STOTTER's Karte.
	c. Niederthal.				
139.	**Baumgrenze.** Letzte grössere Gruppen von Zirbeln.	B.	2051,3	6314,7	Die letzten ganz vereinzelnten Bäume in der Schlucht neben dem Bache standen noch 200 bis 220 Fuss höher.
140.	**Klotzhütte.** Höchste Alpenhütte dieses Thales.	B. H. 2*.	2214,9	6818,5	Die Weiden werden hier nur für Schafe benutzt.
141.	**Letzte Sträucher** an den Abhängen des Thaleitberges.	B.	2302,4	7087,8	Es waren vorzüglich *rhododendron ferrugineum* und *juniperus sabina*.
	d. Gurglerthal.[1]				
142.	Dorf **„Piller“.** Ufer des Baches.	H.	1673,8	5152,7	Diese Häuser werden auch Pillberg, oder »am Pill« genannt. Von Zwieselstein bis hierher ist das Thal schluchtartig und sehr geneigt.
143.	**Gurgl.** Kirche.	H.	1788,0	5504,2	6000 MAYR.
144.	**Letzte Zirbeln** auf der „grossen Alp.“	H.	2110,9	6498,2	Einige ganz vereinzelte Stämme; 100 und 200 Fuss tiefer treten etwas grössere Gruppen von Bäumen auf.

1) Dem Wunsche des Herrn Pfarrers von Gurgl entsprechend, hatten wir, bei unserer Anwesenheit, in das Fremdenbuch der dortigen Curatie einige provisorisch berechnete Höhenbestimmungen eingetragen. Wir glauben, dass sie mit den hier mitgetheilten Zahlen nicht völlig übereinstimmen werden, da sie ohne hinreichende correspondirende Beobachtungen nach einer kleinen Hülfstabelle nur approximativ berechnet werden konnten.

11. *Einige der wichtigsten Erhebungen.*

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
145.	**Zwerchwand.** Höchster Punkt des Weges, welcher über dieselbe zur Hintereishütte führt.	B.	2484,6	7648,6	
146.	**Schneegrenze** am Rofenberg.	H.	2700,0	8311,8	Es sind hier die ersten grösseren Schneelagen.
147.	**Rofenberg.** Südöstlicher Gipfel.	H.	2818,3	8676,0	
148.	**Platteikogel.** Gipfel.	H.	3326,6	10240,7	9688 Mayr. 10378 Klingler auf Stotter's Gletscherkarte.
149.	**Similaun.** Höchster Punct dieses Berges.	H.	3617,2	11135,4	11117,6 Trig.
150.	**Wildspitze.** Oestliche Spitze.	H.	3732,0	11489,1	Der heftige Wind verhinderte uns das Hypsometer auf dem Gipfel selbst aufzustellen. Erst später durch Schneelagen geschützt führten wir unsere Bestimmung aus bei 11057,1. Den Abstand dieses Punctes von unserer Spitze massen wir trigonometrisch mit dem Porrhometer 432′; was in Summa 11489 P. F. giebt. Westliche Spitze nach Trig. 11592 Fuss. Anzuführen ist hier noch die Weisskugel; Trig. bestimmt unter dem Namen Schweinserhoch zu 11840; bei Baumgartner S. 61. Es ist dieses sonach der höchste Punct der Oetzthaler Gruppe.

12. *Gletscher des Oetzthales.*

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
151.	**Vernagt.** Nördliches Thor.	B. H. 2*.	2100,0	6464,8	Es ist dieses die tiefste Stelle des Gletschers.
152.	**Vernagt.** Uebergangsstelle, linkes Ufer.	B. H. 2*.	2175,2	6696,2	Es wurde diese Stelle im Jahre 1847 u. 1848 stets genau beim Uebergange über den Gletscher eingehalten, um auf die Hintereishütte und das Hochjoch zu gelangen.
153.	**Vernagt.** Höchster Punct des Gletschers an der Uebergangslinie im Jahre 1848.	B.	2278,7	7014,8	Die Mitte des Gletschers verhielt sich einige Zeit in dieser Höhe.

16

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
154.	**Vernagt.** Uebergangsstelle, rechtes Ufer.	B. H. 2*.	2179,2	6708,4	Aus 154 u. 152 direct erhaltene Differenz = 12 Fuss, um welchen der Gletscher am linken mehr besonnten Ufer niedriger war.
155.	**Vernagt-Seeboden.** Unteres Ende beim südlichen Gletscherthore.	B.	2112,2	6502,2	
156.	**Vernagt-Seeboden.** Oberes Ende.	B.	2197,5	6764,8	Daraus erhält man für das untere Ende des Sees eine Tiefe von 263 Fuss.
157.	**Hintereisgletscher.** Thor am Ende desselben.	B. H. 2*.	2202,1	6778,9	Tiefster Punct des Gletschers. Ursprung der Oetz im Rofner Thale.
158.	**Zusammentritt** d. Kesselwandgletschers mit dem Hintereise.	H.	2450,2	7542,9	
159.	**Marcellgletscher,** unteres Ende desselben im Niederthale.	B. H. 2*.	2208,9	6800,1	Es befindet sich dort ein sehr bedeutendes Gletscherthor.
160.	**Rothmoosgletscher** in Gurgl. Austritt des Gletscherbaches.	H.	2076,1	6391,3	
161.	**Grosser Oetzthaler-**Gletscher. Höhe des Gletschers am linken Ufer.	H.	2247,7	6919,5	An der gewöhnlichen Uebergangsstelle vom Küpelerberg zum Gurglersee.
162.	**OetzthalerGletscher** Höchste Stelle der Querlinie wie in Nr. 161.	H.	2286,4	7038,4	
163.	**Gurgler oder Lang**thaler See. Rechtes Ufer.	H.	2228,0	6858,9	Es ist diess der Spiegel des Wassers bei seinem höchsten Stande.
164.	**Gurgler See.** Spiegel des Wassers im Sommer 1847.	H.	2183,0	6720,1	Im Winter und Frühlinge wird die Wassermasse weit grösser; wobei auch das Ende des Sees höher aufwärts gerückt wird.

IV. Pässe zwischen dem Eisack- und Oetzthale.

13. *Jaufen.*

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
165.	**Mittenwald** im Eisackthale. Kirche.	B.	793,1	2441,4	2505 L. v. Buch.
166.	**Mauls.** Kirche.	B.	921,6	2837,2	
167.	**Sterzing.** Moor vor der Stadt.	B.	960,1	2955,6	2987 L. v. Buch. 2920 Baumgartner. 1518 über Innsbruck Zallinger = 3292. 3237 Mayr. Die meisten dieser Bestimmungen beziehen sich auf verschiedene Puncte der Stadt, welche höher als die Thalsohle liegt. Höhe des Brennerpasses nach Buch 4375 P. Fuss.
168.	**Quelle auf den** nordöstlichen Abhängen des Jaufen in der Nähe des Dorfes Gasteig.	B.	1283,4	3950,9	Temperatur 5,2° C.
169.	**Baumgrenze** am Jaufen. Letzte Bäume. Tannen und einige Lerchen.	B.	1913,7	5891,3	120 Fuss tiefer, mehrere Quellen von 4,4° C. 16 Fuss höher mässig starke Quelle von 3,7° C.
170.	**Jaufenhaus.** Höchstes einzelnes Bauernhaus; Platz vor dem Hause.	B.	1969,9	6064,2	Es ist bei der grossen Frequenz des Passes ein viel besuchter Zufluchtsort.
171.	**Jaufen.** Pass zwischen dem Eisack und Passeierthale. Höchster Punct des Ueberganges.	B.	2098,5	6460,2	6401 Mayr. 150 Fuss tiefer befindet sich eine Quelle von 3,2° C.
172.	**Baumgrenze** am südwestlichen Abhang des Jaufen gegen das Passeierthal.	B.	1887,4	5810,2	Lerchen und Tannen.

14. *Timbls.*

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
173.	**St. Leonhard** im Passeierthale. Ufer der Passeier.	B.	671,3	2066,7	Etwas höher trifft man die Grenze der Kastanie.
174.	**Moos.** Kirche.	B.	1007,7	3102,0	Grenze der Wallnuss.
175.	**Schönau.** Letzte Bauernhöfe in einem weiten Becken des Passeierthales. Platz vor dem Hause.	B.	1536,8	4731,0	Etwas höher liegt die Grenze der Cerealien.
176.	**Timbls Baumgrenze** Abhänge gegen das Becken von Schönau.	B.	1967,9	6058,2	Diese letzten Bäume sind theils Zirbeln, theils Lerchen.
177.	**Timbls.** Pass zwischen dem Passeierthal und dem Arme des Oetzthales von Gurgl. Höhe des Passes beim Kreuze.	B.	2527,9	7782,0	7100 (?) MAYR.
178.	**Timbls.** Abhang gegen das Gurglerthal. Wegscheide zwischen Gurgl und Zwieselstein.	B.	1855,7	5712,6	300 bis 400 Fuss höher befindet sich die Baumgrenze.

V. Südliche Abfälle.

15. *Pass Iselberg zwischen dem Möll- und Drauthale.*

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
179.	**Lienz.** Ufer der Isel. Weites Becken im Drauthale, an der Vereinigung desselben mit dem Iselthale.	B.	751,8	2314,4	2317 MAYR.
180.	**Grenze der Wallnussbäume** am Iselberge; Abhänge gegen das Drauthal.	B.	913,5	2812,1	Grenze derselben im Allgemeinen; einige vereinzelte Exemplare stehen noch 50 bis 80 Fuss höher.
181.	**Bad am Iselberge.** Quelle, ein schwefel- u. eisenhaltiges Wasser.	B.	1131,2	3482,4	Der höchste Punct dieser breiten und niederen Passeinsenkung liegt noch etwa 150 Fuss höher.

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
182.	**Winklern.** Kirche. Auf den Abhängen des Iselberges gegen das Möllthal.	B.	921,0	2835,3	Nur wenig höher ist die Grenze des Mais und der Wallnuss.

16. *Profil des Pusterthales; von Lienz durch das Drau- und Rienzthal zur Eisack.*

Nummer.	Ort der Beobachtung.	Ablesungen.	Höhe Meter.	Höhe Pariser Fuss.	Bemerkungen.
183.	**Silian.** Posthaus. Grosses Thalbecken.	B.	1244,5	3831,2	Becken von Lienz = 2314. Siehe No. 179.
184.	**Jnnichen.** Marktplatz.	B.	1299,0	3998,9	Breite, sanft geneigte Thalsohle.
185.	**Quelle der Drau.** Aus den Kalkbergen zur Rechten des Thales.	B.	1363,6	4197,8	Temperatur 5,3° C.
186.	**Höhe von Toblach.** Kreuz bei der Abzweigung der Ampezzaner Strasse; Wasserscheide zwischen der Drau und Rienz.	B.	1334,5	4108,2	Es befindet sich hier eine sehr breite, sanft geneigte Einsattlung.
187.	**Niederndorf.** Brücke über die Rienz. Spiegel des Wassers.	B.	1278,6	3936,2	
188.	**Brunecken.** Grosses Thalbecken. Ufer der Rienz 18′ über dem Flusse.	B.	832,6	2563,0	2610 Baumgartner.
189.	**Untervintl.** Ufer der Rienz.	B.	760,5	2341,2	
190.	**Mühlbach.** Kirche. Die Rienz liegt bedeutend tiefer.	B.	753,0	2318,2	Mit der Umbiegung des Thales nach Süden treten hier Wein und essbare Kastanien in grosser Anzahl auf. 18′ tiefer Quelle von 11,0° C. Brixen, Vereinigung der Rienz und Drau, liegt, 1836 nach L. v. Buch. Ausgedehnte Weingärten und Kastanienpflanzungen treten dort auf.
191.	**Eisackthal** über der Franzensveste; Quelle auf der linken Thalseite in der Nähe der Kastaniengänge.	B.	721,3	2220,4	Temperatur 10,1° C.

Anhang. Ueber einige Bergspitzen dieser Gruppen.

Wir dürfen hier vielleicht einige Bemerkungen beifügen, über den Weg, welchen wir bei der Besteigung des Grossglockners, der Wildspitze und des Similaun einschlagen mussten, und damit einige Einzelnheiten ihrer Lage und Formen verbinden.

1. Der Grossglockner.

Unsere Bestimmungen auf dem mächtigen Kamme dieses Berges und seinen nächsten Umgebungen wurden am 28., 29. und 30. August 1848 ausgeführt [1]). Die erste Besteigung desselben wurde im Jahre 1799 auf Veranlassung des Fürsten Salm, Bischof von Gurk, unternommen. Baron Hohenwarth und Pater Schiegg stellten dabei die ersten barometrischen Messungen an. Die schöne Hütte auf der Salmshöhe, jetzt leider zerstört, erleichterte damals sehr die Besteigung und bot früher für wissenschaftliche Untersuchungen einen sehr günstigen Aufenthalt. Später wurde der Gipfel des Grossglockners noch einigemale erreicht. Bei unserer Besteigung waren wir gezwungen in der letzten Alpenhütte im Leiterthale die Nacht zuzubringen. Von der Salmshöhe aus überschreitet man den Leitergletscher und findet erst ein Hinderniss an den tiefen Bergschründen, welche sein Firnmeer umgeben. Man gelangt über dieselben zur »Hohenwarthe«, auf den eigentlichen Kamm des Grossglockners, welcher sich als die Begrenzung der rechten Seite des Pasterzengletschers von den Leiterköpfen bis über die Todtenlöcher erstreckt. Die »Adlersruhe« war eine kleine Hütte, welche nur sehr kurze Zeit den Stürmen dieser Regionen zu widerstehen vermochte. In einiger Entfernung von ihr beginnt eine sehr bedeutende Neigung. Da diese Stelle wegen der geringen Schneemenge des Jahres 1848 grossentheils mit Hocheis bedeckt war, so wurden wir gezwungen, eine Reihe von etwa 200 Stufen in dasselbe einzuhauen. Die erste Spitze, von welcher sich jene jähe Abdachung herabzieht, fällt durch ihren geringen Umfang auf, sie ist nur die Ecke eines Kammes, welcher von dem eigentlichen Gipfel des Berges, der zweiten Spitze, sich herabzieht. Die horizontale Entfernung beider ist nur gering; sie sind jedoch durch eine schmale jähe Einsenkung, eine Scharte, getrennt, welche in Folge örtlicher Verwitterungen entstanden ist und nur mit grosser Vorsicht und mit langem Seile passirt werden kann. Auch der Kamm vorher bietet einige Schwierigkeiten wegen der jähen Abdachung zu beiden Seiten; man benützt jedoch hier wie an mehreren ähnlichen Puncten, z. B. an der Jungfrau, die dicken Lagen von Schnee, welche auf der einen Seite brückenartig hinausgeweht sind, um einen etwas breiteren Weg zu erlangen. Sie sind im allgemeinen mächtig genug, um einen hinlänglichen Halt zu gewähren.

Die zweite Spitze, eine grosse Felsenpyramide, ist ein sehr schöner Gipfel, der

---

1) Bei dieser Gelegenheit begleiteten uns Pius Granegger, Bauer »beim Plattl«, Valentin Unterkirchner genannt Lindl, und Veit Bäuerl; der erstere bewohnte auch mit uns während unseres Gletscheraufenthaltes die Johannishütte, und kann ebenso wie die beiden Anderen in jeder Beziehung empfohlen werden.

40

Recueil

d'observations hypsométriques dans les Alpes orientales faites par MM. Hermann Schlagintweit et Adolphe Schlagintweit.

(Extrait de l'ouvrage de MM. Schlagintweit sur la géographie physiques des Alpes Leipsic. J. A. Barth 1850.)

Les observations étaient faites par un baromètre à syphon et par un appareil thermobarometrique dans lequelle la temperature de l'eau bouillante servait à determiner la pression atmosphérique. ~~Les deux instruments~~ pour les 2 instruments leur rapport aux baromètres normales de l'Observatoire de Paris était déterminé par des comparaisons intermédiaires. Les observations correspondantes étaient faites à Munich Klagenfourt et Innsbrouck, on se servait pour le calcul de celle des 3 stations qui était la plus rapprochée ~~au point de l'observation~~ la hauteur duquel était à determiner.

2

Le calcul fut executé d'après les ~~petites~~ tables de M. Gauss; elles embrassent outre la pression même l'influence de la temperature de l'air aux ~~2~~ stations, la celle de la latitude et les changements de la gravitation de l'air dans les différentes hauteurs; on y ajouta une correction qui depend selon les recherches de M. Bessel de l'état psychrométrique de l'air.

L'observation suivante par la hauteur du Grossglockner peut servir comme type du calcul.

Höhenbestimmung des Grossglockners.

Zeit der Beobachtung 29. Aug. 1848. 12^h 30 p. m.

Barometer zu Klagenfurt	b	$728,1^{mm}$ / 0 R.
—— am Grossglockner	b'	$479,4^{mm}$ / 3,8 R.
Summe der Lufttemperaturen an beiden Stationen	$t + t' =$	19,(2) R.
Geographische Breite		47^0 N.
Sättigungsgrad in Klagenfurt		0,56
—— am Grossglockner		0,47
	Mittel	0,5(1)

log. b = 2,86219 Corr. 0.

log. b' = 2,68070 Corr. —38

0,18149 + 38

u = 0,18187.

log. u = 9,25976

A = 4,28460

Corr. — 9

r = 3,54427

Corr. + 24

3,54451 = log. 3503,6 Meter = 10785,5 P. F.

Absolute Höhe von Klagenfurt 438,1 „ = 1348,7 „

Corr. für das Psychrometer + 7,8 „ + 24,0 „

3949,5 Meter = 12158,2 Par. Fuss

= 2026,36 Toisen.

Observations hypsométriques.
Détermination de la hauteur
du grand Glockner.

Nos observations hypsométriques dans les Alpes Orientales ont été faites au moyen d'un baromètre à siphon et d'un appareil thermo-barométrique, dans lequel la température de l'eau bouillante servait à déterminer la pression atmosphérique. Nous avions eu soin de déterminer exactement par le calcul les rapports entre nos deux instruments et les baromètres normaux de l'Observatoire de Paris. Les observations correspondantes

étaient poursuivies à Munich, à Klagenfurt et à Innsbruck. On se rapportait pour le calcul à celle de ces trois stations qui se trouvait la plus rapprochée du point dont il s'agissait de déterminer la hauteur.

Les calculs mêmes ont été effectués d'après les tables de M. Gauss. Ils ne portent pas seulement sur la pression de l'air, mais encore sur l'influence de sa température aux deux stations, sur celle de la latitude ainsi que sur les changements observés dans la gravitation de l'air aux diverses hauteurs. Nous y avons de plus apporté ~~ajouté une~~ la correction dont les recherches de M. Bessel ~~sur l'état~~ psychrométriques ~~de l'air~~ nous indiquaient le moyen.

?

Nous sommes arrivés ainsi à fixer à 3,949.5 mètres l'élévation

1

totale du Grand Glockner.

43

La dénomination de cirque de névé comme synonyme de mer de glace est-elle italienne ou française et peut-elle être admise en français? Je dois m'en remettre aux lumières de Monsieur de la Roquette pour décider ce dernier rapport de ce point et de plusieurs autres sur lesquels mon instruction géologique se trouve pareillement en défaut.

Ch. Vogel

<u>Note additionnelle</u>

Il est à peine nécessaire d'ajouter que

1. nous désirerons que le mémoire que nous vous envoyons reste entièrement votre ouvrage, et que nous mêmes n'y avons rien à faire

2. Tout ce qui est dit de bon, célèbre distingué et des autres voyageurs dispersés; le contraire ne saurait que nous faire des ennemis sans nous faire du bien.

H. S.

45

M. M. Schlagintweit étaient le premiers qui ont franchi la crête du Karakorum et qui ont determiné que c'est une chaîne interrompue jusqu'au delà des Kailas, montagnes au Nord du Lac Mansarower (Voir le Rapport No. 4); elle forme la separation générale des eaux entre l'Inde et l'Asie Centrale. —

Le nom de cette grande crête qui est en générale Karakorum chez la population Turko-Mongole est d'ailleurs très bien choisi, puisque Kara-korum (= Montagnes noires) représente très bien le ~~le~~ charactère plus rocheux de cette crête en opposition à la crête plus neigeuse de l'Himalaya qui lui fait vis-à-vis.

Les celèbres voyageurs Hooker et Thompson dans leur Introductory Essay to the Flora Indica, London 1855 pag. 215 confondent encore en-tièrement la chaîne du Kuen-luen avec celle du Karakorum des chaînes qui dans leur direction

aussi

aussi bien que dans leur formation géologique sont à peu près aussi differentes que par example les Alpes et les Appenins. Ils disent: „The chain of the Kuenluen, where it formes the northern watershed of western Tibet (ce n'est pas le Kuenluen qui forme les bords septentrionales du Tibet, mais le Karakorum) is not less elevated than the Himalaya and is covered througout a great part of its length with perpetual snow. Its axis (c'est encore l'axe du Karakorum, non pas du Kuenluen) has never been crossed by any European traveller, but has been reached by Dr. Thompson, who visited the Karakorum Pass, elevated 18,300 E.F. This chain has been called the Muztagh, Karakoum, Hindu Kush or Tsung Ling or Onion Mountains. (Voir en comparaison la celèbre carte de l'Asie Centrale par M. de Humboldt, qui avec sa sagacité connue a au moins succédé à deméler les noms quoique il lui manquaient des informations des voyageurs pour determiner la crête

qui sépare les eaux. Aussi le Colonel Cunningham dans son grand ouvrage „Ladak" 1854. London," dit pag 45 sur le Karakorum: „Nothing whatever is known of this range to the eastward of the upper Shayok river and of the northern chain we know but little.

Toutes les citations montrent suffisement que même le Karakorum n'a jamais été passé par un Européen et ce qui nous parait plus important encore, qu'elle cette chaine a été loin d'être définie dans son importance géographique. On a toujours confondu le Karakorum avec le Kuenluen, puisque ce dernier n'a été jamais connu que par des traditions des marchands et qui n'a pas été vu, même par Marco Polo.

Aussi les célèbres cartes de M. M. Vigne, Arrowsmith, Hugel, Cunningham, Walker, Hooker et Thompson n'ont pu donner aucune idée

ni de la forme ni de la direction du Kuenluen, puisqu'elles finissent toutes au nord et à l'ouest du commencement de cette chaîne comme par exemple une carte des Alpes finirait sans ne rien contenir des Apenins.

Au nord et à l'est du Karakorum M. M. Schlagintweit ont eu à traverser des vrais plateaux et pendant 25 jours des déserts parfaitement inhabités, pas même par des nomades, avant d'arriver au pied du Kuenluen.

Le Kuenluen se présentait alors comme une chaîne secondaire, mais d'une grande élévation de 17000 à 18,000 pieds; sa direction était de l'ouest à l'est, tandis que le Karakorum qui attaint une élévation de presque 18,000 à 19000 pieds, a une direction parallele à l'Himalaya, c'est à dire du nord ouest à sud est.

Cette chaîne du Kuenluen

ne forme pas la sépara-
tion des eaux; au contraire
elle est traversée par ~~cinq~~ 4
grandes rivières, le Keria,
Yurungkash, Khotan, Ka-
rakash et limité à l'ouest
par la Yarkand Deriau, comme
~~c'est~~ est limité par exemple l'Himalaya
par l'Indus et le Bramaputra. Les rivières
prennent leur origine aux
pentes Nord du Karakorum
et les 4 premières passent
par le Kuenluen.

La chaîne du Kuenluen
a été passée par M. M.
Schlagintweit par le col
de Bushia, élevé 17200 pieds
anglais; ils sont alors avancé
dans une direction septen-
trionale jusqu'aux places
habitées dans la dépression
de Yarkande, grande vallée
qui sépare le Kuenluen
du Sayan Shan; c'est une
vaste dépression de 4000 à
3000 pieds anglais. C'est cette
vallée, mais pas la chaîne
du Kuenluen, qui a été
visité par Marco Polo;
nous nous empressons

dà

~~célèbres~~ permis d'ajouter que les ~~célèbres~~ voyageurs Huc et Gabet dans leurs célèbres et périlleux voyages ont dû passer à la terminaison orientale du Kuenlyen et avant d'arriver à Lhassa ~~à H'Rassa~~ ils avaient à passer la partie orientale du Karakorum, quoi qu'il n'en donnent pas la définition.

D'après la vague énumération des cols qu'ont eu à passer M. M. Huc et Gabet le Kuenluen semble être remplacé par un système des montagnes tout à fait différent à l'est du méridien du lac Lop.

M. M. Schlagintweit ont non seulement déterminé la position géographique, l'élévation et la direction de ces deux chaînes, le Karakorum et le Kuenluen, mais encore quoique déguisés comme natifs ils ont eu le succès de faire des observations astronomiques et magnétiques, combinées avec leurs observations géné

rales de géologie et de physique terrestre.

Nous ajoutons encore qu'aussi Sir Roderick Murchison dans sa dernière adresse anniversaire à la Société géographique de Londres parle dans les termes les plus hautes considérations des travaux des Messieurs Schlagintweit. (Voir pag. 301 proceedings Geogr. Society (Vol. II. N: 5.)

Le second de ces trois frères, M. Adolphe Schlagintweit, qui par la révolte des Indes a été induit de passer une autre saison dans le Tibet et dans les contrées au Nord, a aussi visité Yarkand et est allé de là à Kashgar. Point de ces nouvelles directes sont arrivées en Europe pendant 19 mois, et les rapports qui circulent sur son sort sont malheureusement des plus tristes.

50

Mess. Schlagintweit disent:

1. dans ~~M~~ l'aperçu sommaire des résultats de la ~~...~~ mission scientifique dans l'Inde et la haute Asie, confiée par S. M. le Roi de Prusse et la Compagnie des Indes, adressé en octobre 1857 à l'Académie des sciences (p. 3.)

« Robert et moi (Hermann) nous sommes allés par des routes différentes à Ladak: parfaitement déguisés, nous avons été assez heureux pour pouvoir continuer notre excursion dans le Turkestan proprement dit, en descendant, après avoir passé le Karakoroum et le Kuenluen, dans la grande vallée de Yarkande. C'est une vaste dépression de 4000 à 3000 pieds anglais qui sépare le Kuenluen du Saian Chane, ou plus généralement les montagnes de la haute Asie ~~au~~ nord de l'Inde, des montagnes de l'Asie centrale au sud de la Russie.

« Cette région, qui n'a jamais été visitée, pas même par Marco Polo, qui a passé au nord du Kuenluen, était d'autant plus intéressante à explorer . . . . . .

2° Dans un second mémoire ou note que M. R. Schlagintweit a envoyé à Mr de la Roquette le mars 59:

« La chaîne du Kuenluen a été passée par MM. Schlagintweit par le Col de Bushia, élevé de 17200 pieds. Ils se sont alors avancés dans une direction septentrionale jusqu'aux places habitées dans la dépression de Yarkand, grande vallée qui sépare le Kuenluen du Sayan Shan; c'est une vaste dépression de 4000 à 3000 pieds anglais, mais pas la chaîne du Kuenluen

qui a été visitée par Marco Polo.

Nous nous empressons d'ajouter que MM. Huc et Gabet dans leur périlleux voyage ont dû passer à la terminaison orientale du Kuenluen, et avant d'arriver à Lhassa ils avaient passé la partie orientale du Karakorum quoiqu'ils n'en donnent pas la définition. D'après la vague énumération des cols qu'ont eu à passer MM. Huc et Gabet le Kuenluen semble être remplacé par un système de montagnes tout à fait différent à l'est du méridien du lac Lap.

MM. Schlagintweit ont non seulement déterminé la position géographique, l'élévation et la direction des deux chaînes du Karakorum et du Kuenluen, mais de faire, quoique déguisés, des observations astronomiques et magnétiques, combinées leurs observations générales de géologie et de physique terrestre.

Le second des trois frères (Adolphe) a été induit par suite de la révolte de l'Inde de passer une autre saison dans le Tibet et dans les contrées au nord; il a aussi visité Yarkand et est allé de là à Kashgar. »

MM. Schlagintweit sont les premiers qui aient franchi la crête du Karakorum et qui aient déterminé que c'est une chaîne interrompue jusqu'au nord du lac Mansarower (voir leur rapport No 4 – sans doute qu'il n'a pas de No) et forme la séparation des eaux entre l'Inde et l'Asie centrale.

Les voyageurs botanistes Hooker et Thomson, ainsi que le major (colonel) Alexandre Cunningham ont confondu ensemble les deux chaînes du Karakorum et du Kuenluen que les frères Schl. ont exactement distinguées. Cette dernière chaîne n'a jamais été connue que par des traditions de marchands et n'a pas été vue même par Marco Polo.

Les cartes de MM. Vigne, Arrowsmith, Hugel, Cunningham, Walker, Hooker et Thomson n'ont pu donner aucune idée ni de la forme ni de la direction du Kuenluen puisqu'elles finissent au nord et à l'ouest du commencement de cette chaîne.

Au nord et à l'est du Karakorum, MM. Schlagintweit ont eu à traverser de vrais plateaux et pendant vingt jours des déserts complètement inhabités, avant d'arriver au pied du Kuenluen, qui présentait alors comme une chaîne secondaire cependant d'une élévation de 17 à 18000 pieds, et dont la direction était de l'ouest, tandis que la chaîne du Karakorum qui atteint une hauteur de 18 à 19 000 pieds a une direction parallèle à l'Himalaya, c'est à dire du Nord Ouest au Sud Est.

Cette chaîne du Kuenluen ne forme pas la séparation des eaux, puisqu'au contraire elle est traversée par 4 grandes rivières le Keria, le Gurungkash, le Khotan et le Karakash et est limitée à l'ouest par le Yarkand darien

Suivant la carte que m'a adressé (mlle) M. de Schl. il n'y a que le ... est le ... traversant le Kuen lun qui

de la même manière que l'Himalaya en limité par le Bramapouter et l'Indus qui prennent leur origine aux pentes nord du Karakorum, tandisque le 9 autre premières passent par le Kuenluen.

3° Dans le premier mémoire ou note adressé à M. de la Roquette le 1859

Les frères Schlagintweit eurent occasion de mesurer dans le Sikkim, le pic de Gaurisankar qu'ils trouvèrent élevé de plus de 29,000 pieds anglais — c'est la plus haute sommité du globe que le colonel Waugh avait déjà mesurée mais à une certaine distance et de la plaine, et appelée par lui Mont Everest, n'ayant pu apprendre son véritable nom des habitans et dont il évaluait la hauteur à

Il dit le Népaul au lieu du Sikkim dans sa lettre du 15 mars

Le 19 aout ils atteignirent les pentes de l'Ibi Gamin élevé de 22,200 pieds anglais ; c'est la plus grande hauteur atteinte par l'homme sur la surface du globe. —
(Quelques lignes plus haut ils disent que l'Ibi Gamin la plus haute montagne du pays a une élévation de 25500 pieds anglais) l'ont-ils mesurée ?

Gurhwal ou Gherwal est un pays, y a-t-il un lieu de ce nom ? quelle est la situation exacte du pic d'Amerkantak que Balbi appelle Omerkantak ?

4 – ~~Avec~~ Par la lettre du 15 mars 1859 à M. de la Roquette, M. Robert Schlagintweit lui transmet :

deux aquarelles originales représentant les deux sommités les plus élevées du globe connues ~~[illegible]~~ et mesurées jusqu'à présent, savoir :

a) le Gaurisankar, situé dans le Nepaul qui a, ~~[illegible]~~ suivant MM. Schlagintweit, une hauteur de 29 002 pieds anglais (

que M. le Colonel Waugh avait déjà vu ~~[illegible]~~ et mesuré, mais à une certaine distance de la plaine, ~~[illegible]~~ appelé par lui Mont Everest, n'ayant pu apprendre le nom que lui donnaient les habitans, et dont il évaluait la hauteur seulement à

b) le Kanchinjinga, situé non loin du premier dans le Sikkim dont MM. Schlagintweit évaluent la hauteur à 28 156 pieds anglais,

(   )

Ces deux aquarelles seront peintes à l'huile

Conservées ? MM. Schl. ont ils mesuré ces deux sommités ?

28156 p. angl.

28156 p. angl.

MM. Schlagintweit. Extraits de divers ouvrages relativement aux Chaînes du Kuenluen et du Karakorum, appelé aussi Karakoram et Karakorum, ainsi qu'au col de Karakorum,

53

Dr. Thomas Thomson's
assistant surgeon Bengal army
Western Himalaya and Thibet; a Narrative Journey through the Mountains of Northern India, During the years 1847-8.
London: Reeve and Co, Henrietta Street, Covent Garden.
1852.

Preface –

" My first definitive impressions of Himalayan geography were received from my fellow-travellers, Major Cunningham and Captain Henry Strachey. . . . p. III.

" The orthography of oriental names is a question of great difficulty, and grave objections may be urged against any system which has been proposed . . . p. X

" The map is founded principally upon Mr. Arrowsmith's large map, and his name is its best guarantee. The districts round the Pangong lake are taken from a sketch given to me by Captain H. Strachey, and the whole of the eastern part has been revised by him . . . . . . while the little-known district between Jamu and Zanskar, which I was not competent to survey, has been rendered as nearly as possible from the notes I had made of the length and direction of my marches . . . The sketch of the district between Nubra and the Karakoram Pass, which will, I hope, be found useful as an illustration of that part of my journey, has been prepared for me by Dr Hooker, from a rough draft of my survey, assisted by verbal explanations. "

Teste
Parti le 20 mai 1847. de Firozpur
Le Dr. Thomson arrive à Simla
31° ' latitude et 77° ' longitude du
méridien de Gr. Le 25 du même mois
et y trouve le major Cunningham du génie
et le Cap.ne H. Strachey qui devaient être
ses compagnons.
S'occupe plus spécialement de botanique
suit la vallée de l'Indus, celle du Shayuk
dont tout le cours est renfermé dans le
district de Nubra, de la vallée de Nubra,
entre dans la plaine d'Iscardo que
les Tibetains appellent Skardo ou Kardo,
arrive au point de jonction de l'Indus et
du Shayuk; entre dans la vallée du
Sind (en avril 1848), vallée qui a plusieurs
milles de large au point où elle se joint
à la plaine du Cachemire, visite le lac
et les célèbres jardins situés sur les bords
septentrionaux et qui étaient les délices
des Empereurs qui faisaient de Cachemire
leur lieu de retraite contre la chaleur
et les soucis (cares) travaux de Delhi et de Lahore.
traverse la vallée de Banahal;
le 28 mai 1848 la rivière de Chenab,
qui est aussi large que le Sutlej à Rampur,
sur un pont à un mille au dessus de
Nasmon;
quitte Jamu le 23 mai pour retourner au Tibet
pour visiter les montagnes au nord de
Nubra; suit la vallée de Dadu le long
vers les montagnes neigeuses à l'est;
Bardar Pass; vallée de Zanskar
Padum, sa principale place; Singhi Pass,
village de Kalatze; Pass North of Lee;
passe la rivière Shayuk (26 juillet);
reste le 27 dans la vallée de Nubra;
part le 9 août du village de Takska
donne p. 408 une petite carte de route de
Nubra à Karakoram; il place le col (pass) d'antiquité [?]
de ce nom au 35° 30' de latitude, ayant
à l'est les montagnes de Mustagh ou
Kuenlun, et élevé de 18,200 pieds anglais
fait couler le Shayuk à l'ouest et au
sud ouest de la chaîne de Kuenlun;
glaciers; Sassar Pass; Murgai (vallée ou
plaine élevée de Karakoram;
19 Août 1848 atteint la passe de Karakoram
dont il obtient l'élévation à 18000 pieds, le
point d'ébullition de l'eau (boiling point)

étant 180-8°. et la température de l'environ 50°.

54

p. 436 "The remarquable open plain to the South of the Karakoram pass occupies a deep concavity in the great chain of the Kouenlun, which there appears to form a curve the convexity of which looks northward. The main range to the eastward was distinctely visible, forming a range of snowless, but certainly very lofty, black peaks beyond the sources of the most eastern branch of the Shayuk; while the heavily-snowed mountains, the summits of which were seen further east, were probably also a part of the Axis of the chain, which apparently bends round the sources of the river of Khoten, or of some stream draining the northern flanks of the Kouenlun. To the westward, no peaks rose behind the snowy ridge which terminated the western branch of the Shayuk a little west of the Karakoram pass, beyond which the surface probably dips, while the axis of the Kouenlund bends to the southward, towards the glaciers of the Nubra ~~&~~ river.....
" It had been my original intention, on my return from Karakoram, to follow the course of the Shayuk all the way from Sassar to Nubra, but on my return to the former place after visiting the pass, I found that there was no probability of the road along the river being practicable for at least three weeks &c."

Le D. Thomson cite la page 14 du tome 1er de l'Asie centrale du Bon de Humboldt relative à la séparation du Tibet en deux grandes divisions.

"One of these (p. 457 de Thomson) the waters of which collect to join the Sanpu, which in India becomes the Brahmaputra, is still scarcely known; the other, drained principally by the Indus and its tributaries, has been repeatedly visited by European travellers. The line of separation between these to portions lies a little to the east of the great lakes (Manasarawar and Rawan Rhad) from the neighbourhood of which the country must gradually slope in both directions towards the sea."

p. 462 "The northern boundary of Tibet is formed by the great chain north of the Indus, to which Humboldt, following Chinese geographers, has given the name of Kouenlun. Our knowledge of the appearance and course of this chain of mountains, by which Tibet is separated from Yarkand and Khoten, is so extremely limited that, except as to its general direction, very little can be said regarding it. The only conclusion which can be drawn from the scanty notices of it by travellers is, that it must be of extreme height and covered with perpetual snow. Many of the principal ramifications which it sends down towards the Indus

are very elevated, and immense glaciers descend in their valleys, so that, except in a very few places, the main chain cannot be seen from the valley of the Shayuk, the mountains in the immediate vicinity of that river in general obstructing the view."

"I am not aware of more than four places in which exist across the Kuenlun. The most westerly of these, called in Balti the pass of the Muztagh, lies at the source of the right branch of the Shigar river, a stream which joins the Indus opposite the town of Iskardo. . ."

p. 463 – "The second pass is that marked in Vigne's map as the Alibransa pass, at the head of a considerable [redacted] tributary which joins the Shayuk river opposite Khapalu. The enormous glacier over which this road runs, by which, in conjunction with the lateness of the season, Mr. Vigne's attempts to cross the pass were frustrated, has been well described by that traveller. (Travels in Kaschmir &c vol. II p. 382) I did not, while in Tibet, meet with any one who had crossed it, and I was assured by the inhabitants of Nubra that they were not acquainted with any road from the upper part of their valley, either towards Khapalu or towards Yarkand.

The third pass, and the only one now frequented, is that of the Karakoram, an extremely easy though very elevated one. The most easterly pass of which I find any notice occurs on the road between Raduk and Khoten; it is mentioned by Moorcroft, (Travels, vol. I. p. 361) but without any account of the nature of the road, or the elevation of the mountains.

p. 464 — To the westward of Karakoram, the direction of the Kouenlun is seemingly as nearly as possible parallel to the Indus, but to the east of that pass nothing certain is known regarding it. In Humboldt's mapp it is laid down as running nearly from west to east, on the authority of Chinese geographical works. Its course is unquestionably to the north of the Pangong lake, but til it has been explored by European travellers its direction must, I think, be regarded as involved in much doubt. Another lofty range, however, unquestionably runs parallel to the Indus from South-east to north west. This range, which is continuous with that by which the Indus and Shayuk rivers are separated, terminates (or more properly originates) in the still almost unknown mass of mountains which lies to the north of lake Manasarawar. Between this chain and the Kouenlun is situated a tract of country of unknown extent, which seems to be made up a number of isolated lake-basins quite

unconnected, not only with one another, but with the general drainage of the country by which they are surrounded....

If we except the basin of the Pangong lake, into which Moorcroft and Trebeck descended after crossing the range of mountains parallel to the Indus, every part of this country must be viewed as a terra incognita. It cannot, I think, be doubted, from the description of the Pangong lake given by Moorcroft and Trebeck, that the basin in which it rests had originally an outlet at its north-west extremity, discharging itself along the valley of Tanktse into the Shayuk. The contry to the east-ward is so totally unknown, that it is impossible to conjecture whether the little lake-basins of which it is said to consist, discharge themselves towards the Pangong lake, or towards into the Indus."

(Dr. T. Thomson's Western Himmalaya and Thibet p. 462-464.)

The third [illegible] and the only
one now known [illegible] of that
of the [illegible] constantly
[illegible] though may [illegible] one
[illegible] of which
[illegible] to the
first [illegible] which
and between [illegible] by Moorcroft,
[illegible] excellent
[illegible] p. [illegible]
[illegible] of the
[illegible] of the [illegible]
[illegible]
to the [illegible]
the [illegible] of [illegible] mountains
[illegible] is nearly impossible
[illegible] but to the
[illegible] of the [illegible] nothing
[illegible] of that [illegible]
[illegible] any of
[illegible] that land
in [illegible] from
[illegible] authority
must be [illegible], or [illegible]
of [illegible]
its course is [illegible]
the north of the Rangoon
Lake, but this has not been
explored by European travellers
[illegible] I think, be
regarded as [illegible] much
[illegible] range, however
[illegible] parallel to
the [illegible] south east to
north-west. The range which
is [illegible] that by
which the [illegible] and [illegible]
[illegible] terminated
(or more [illegible] originates)
in the [illegible] almost unknown
[illegible] which
due to the north [illegible]
between the [illegible] and the boundaries
to [illegible] a tract of country of
unknown extent, which [illegible]
to be made up of a number of
[illegible]

MM. Schlagintweit 57
Extraits d'ouvrages concernant le Ladak, le Thibet &

Major Alexander Cunningham's Ladak, Physical, Statistical and historical; with notices of the surrounding countries London Wm. H. Allen and C 7 Leadenhall Street 1854

Introduction - p. 5, 6

a Half a century before this time (1315-1318) the celebrated Marco Polo had visited the court of the great Kublai, Emperor of China. He had sojourned in the hills of Badakshan for the sake of his health; and he describes the countries of Wakham, ~~Ra~~ der Pamer and Kashmir. By some it has been supposed that he must have entered Tibet; but the wonderful account which he gives of the people proves that his information could only have been obtained by hearsay. Indeed, notwithstanding the early and wide-spread fame of Prester John, there is no authentical record that Tibet had been visited by any European prior to the seventeenth century.

During the seventeenth and eighteenth centuries when the Jesuits and Capuchins possessed several monasteries in Lhassa, a considerable number of missionaries must have resided for many years in Tibet; and yet no more than two of these religious fraternities have left any record of their travels and observations behind them.

The first of these is le Père Hippolyte Desideri, who travelled for six month between August 1715 and March 1716, through the greater part of the country from Ladak through Ruthog to Lhassa. (Nouv. journal asiat. t. VIII pp. 117-121)

The second is Fra Francisco Orazio della Penna di Billi capuchin, who travelled to Lhasa in 1730, and resided for some years in the monastery of his order in that city.. ..

.. he was a man of observation and his account of the Buddhist religion, as practised in Tibet, is full and accurate." (Nouveau journal asiat. t. XIV)

Cunningham donne ici la liste des voyageurs qui ont visité le Tibet postérieurement à l'époque de leurs excursions

George Bogle en	1774
Captain Turner	1783
Ma-thao-yun, chinois	1786
Moorcroft de 7bre 1820 à 7bre	1822
Dr Henderson	1834
Vigne	1841
Vans Agnew et Cunningham	1846

Lédermier fut ensuite accompagné par le lieuten. depuis Capitaine Henry Strachey et le Dr. Thomas Thomson, botaniste distingué

p. 6 - 15 texte -

a "The most striking feature in the physical aspect of Ladák is the parallelism of its mountain-ranges, which stretch through the country from South-east to north-west."

p. 16

p. 17 "The territory of Ladák is one of the most elevated regions of the earth.. .. .. .. " p. 17

"Ladák is the most westerly country occupied by the Tibetan race who profess the Buddist faith. On the north it is divided by the Kárákoram mountains from the Chinese district of Kotan. To the east and South-east are the Chinese districts of Lahal and Chumarti; and to the South are the districts of Lahul and Spiti, now attached to British India, but formerly belonging to

Ladák. To the west lie Kashmir and Balti, the former separated by the western Himalaya, and the latter by an imaginary line drawn from the mouth of the Dras river to the sources of the Nubra river."

p.18 "Its greatest extent is from north-west to south-east, from the head of the Dras river, in longitude 75°30', to Chibra, on the Indus, in longitude 79°10', a distance of 240 miles. Its greatest breadth is 290 miles from the Kárakoram Pass, in North latitude 35°10' to the Rotang Pass in Lahul, in Latitude 32°25', Its mean length is 200 miles, and its mean breadth 150 miles. Its whole extent is therefore only 30000 square miles."

The natural divisions of the country are:

1st. Nubra on the Shayok
2 – Ladák proper on the Indus.
3 – Zanskar, on the Zanskar river
4 – Rukchu, around the lakes of Tshomo Riri and Tsho-Kar;
5 – Purik, Suru and Dras on the different branches of the Dras;
6 – Spiti, on the Spiti river
7 – Lahul, on the Chandra and Bhaga, or head waters of the Chenab.

These are the natural divisions of the country, for the natural boundaries of a mountainous district generally remain unaltered, in spite of the changes wrought by war or religion.

Ladák is divided politically between Maharajá Guláb Sing and the East India Company. To the former belong all the northern districts, to the latter only the two southern districts of Lahul and Spiti."

p. 21 " Nubra, (Nub-ra, Western) or the north-western district of Ladák, includes all the country drained by the Nubra and Shayok rivers. It is by far the largest district in the country, being about 128 miles in length by 72 miles in breadth, with an area of 9200 square miles. It is bounded on the north by the Kárákoram mountains, and on the south by the Kailas range, which divides the Indus from the Shayok; and it extends from the frontier of Balti, in east longitude 77°, to the Pangkong lake on the borders of Rudok.. .... "

p. 25 – " The countries to the north, the west, and the south of Ladak are inhabited by people who speak at least four languages quite distinct from Tibetan.... (Turki, different dialects of Dardu, while the Kashmiris have a language peculiar to themselves, [illegible] a dialect of Hindi, which is chiefly derived from Sanskrit, and [illegible] Tibetan) To the north of the Kárákoram range lie the Chinese districts of Yarkand, Kotan, and Kashgar, which, with the exception of the Chinese functionaries, and Tartar soldiers, are wholly peopled by Musulmáns .... "

p. 41 " The great Himálaya, which bounds India to the North, in one continuous chain of gigantic peaks, from the southward bend of the Brahmaputra to the holy lake of Manasoravara, is extended to the westward from the sources of the Sutluj to the magnificent peaks of Dayamur; and from thence to the sources of the Gilgit and

" Kunar rivers, where it joins the mountains of Pamer and Hindu Kush . . . ."

p. 42. " We find no less than two distinct and independent ranges to the South of the Western Himálaya, both stretching in the same general direction from South east to north-west. These ranges I propose to call the Mid-Himálaya, and the Outer, or Sub-Himálaya, leaving the name of Sewálik unchanged for the lowermost sandstone ranges.

" Beyond the Himálaya the same system of parallel chains will be observed in at least three distinct ranges of mountains,
p. 43 which I propose to call the the Trans-Himalaya, the Chushal, and the Kárákoram, or Trans-Tibetan chains. These names are by no means intended to supersede any that may now exist, but only as descriptive appellations of extensive mountain-ranges which at present have not general names.

1st The Trans-Tibetan range is that we call the Bolor and Kárákoram, on the west; and which probably merges into the Kuenlun on the east. (Humboldt's Cosmos, vol. II p. 154 " The Hindu Kush, or Indian Caucasus, is a continuation of the Kuenlun of North Tibet.") It is in fact the northern limit of the Tibetan people, and of their peculiar language. To the north are the people of Balti, Ladak, and Chang-thang, who were known to Ptolemy as the Byltæ and Chatæ Scythæ

" The Kailás, or Gangri range, runs through the midst of western Tibet, along the right bank of the Indus, to the junction of the Shayok. (Kailás or Ice-mountain)

p.45. " "The Kárákoram, or Trans-Tibetan chain, forms the natural boundary of Ladák, and the small Musulman districts of Balti, Hunza-Nager, and Gilgit on the north. Nothing whatever is know of this range to to the eastward of the Upper Shayok river, and of the northern portion we know but little. At the head of the Shayok river, it is called Kárá Koram, which is a Turki word, signifying the "Black Mountains." to the north of Balti it is known as the Bolor range: but this name is only the common appellation of Balti, among all the races of Dardu origin. It is however, of some value, as it enables us to state precisely that the Bolor mountains which have hitherto occupied an uncertain position in our maps, are no other than the ~~[illegible]~~ mountains of Balti. . . . .

The learned Humboldt supposes the Bolor mountains to be the transverse chain, running from north to south across the Indian Caucasus, and dividing the sources of the Oxus from those of the Yarkand and Kashgar rivers. But that chain is universally called Pamer, a name which it has borne for many centuries. p.46. (In A.D. 632-40† the transverse north and south range of mountains is called Belut-Tágh, or the "Cloudy Mountains," and this name has, I believe, been confounded with Bolor...." (Cette montagne abonde en cristal de roche appelé Belor stone ou simplement Belor)

a The Kárákoram Pass was traversed by the Chinese pilgrim Fa-Hian)

† the Chinese pilgrim Hwan-Thsang mentions the district of Pho-mi-lo, or Pamer, which he makes 167 miles in length from west to east. To the South of Pamer he places Po-lu-lo, or Bolor, of which he says that the South-eastern part of the district inhabited, and that the country produces much gold. . . . Marco Polo is the next who mentions Pamer and the neighbouring districts: I have two copies of his works before me, but they differ so much that I feel quite puzzled which to follow. . . . .

p.47

in A.D. 399. He calls the range Tsung-Ling, or "Onion Mountains," a name which they must have received from the number of wild leeks that grow upon them, and scent the air in all directions.

Mm. Schalingtweit

Extraits de divers auteurs

61

A. de Humboldt – Asie Centrale – Recherches sur les chaînes de Montagnes et la climatologie comparée. 3 vol in 8vo Paris, Gide, 1843 avec une carte.

T. 1er

Introduction

p. XXI

« M. Klaproth a eu le mérite spécial de faire connaître dans une partie de l'Asie qui est bien autrement centrale que le Kachmir, le Baltistan ou les lacs sacrés (Manassa et Ravana-hrada) la véritable position et le prolongement de deux chaînes de montagnes très distinctes, le Kouen-lun et le Thian chan. C'est à des documents empruntés à la littérature chinoise, que l'on doit le tracé exact de deux immenses failles, qui forment ~~un~~ des traits les plus saillants de la configuration de l'Asie. .... »

p. XXII L

« Le système du Kouen-lun, bordant le plateau du Tubet vers le nord, est sous le rapport de la continuité de l'arête dans une même direction, le phénomène géologique le plus imposant parmi toutes les chaînes de l'ancien monde. Je crois avoir ~~démontré~~ exposé avec quelque clarté dans cet ouvrage que, tant l'Elbruz de Perse sur lequel s'élève le volcan du Demavend, que la chaîne de l'Hindou-Kho (le Caucase indien des historiographes d'Alexandre) sont le prolongement non de l'Himalaya, comme on l'a admis généralement jusqu'ici, mais de la chaîne du Kouen-lun ; que près du croisement avec la chaîne méridienne du Bolor (l'Imaus des anciens) l'Himalaya, dirigé N.O.-S.E., se rattache au Kouen-lun dont il forme, pour me servir de la nomenclature admise dans la théorie des filons, une branche accompagnante. »(1)

(1) t. 1. p. 127, 128

Texte
p. 13 et 14

« Une grande arête transversale, placée un peu à l'est des lacs sacrés de Manasa et de Râwana-hrada, correspond par sa prolongation vers le Sud, à un méridien qui sépare les colosses du Djawahir et du Dhawalagiri ; cette arête remarquable partage les eaux du Tubet, en les déversant d'un côté par l'Indus et le Setledj, vers Ladak (Leh) et Shipke, c'est à dire vers le nord-ouest, de l'autre par le Tsanpou (la grande rivière du Tubet appelée en Tubétain Dzangbo-tchou), vers Hlassa et le Sud-est. Cette division en Tubet oriental et Tubet occidental, présente l'exhaussement du Sol que bordent les systèmes des montagnes de Kouen-lun et de l'Himalaya (systèmes presque convergents entre Kachmir et le Bolor), sous le point de vue géognostiquement naturel et conforme aux phénomènes physiques . . . . . .

- p. 35. 36 "Moorcroft tentant inutilement de traverser le système des montagnes de Kuen-lun, n'a pu avancer du plateau de Ladak où il demeura pendant deux ans, qu'un peu vers le Nord-est, dans une province qu'il appelle Khai-jung . . . . . Seulement son compagnon de voyage, Mir-Izzet Ulla, mouhametan natif de Delhi, a été assez heureux pour franchir la chaîne du Kuen-lun. Il alla de Kachmir à Ladak, à Yarkand et à Kachgar, comme de Kachgar à Kokand ou Ferghana. Les itinéraires . . . . . .

p. 100 -
"Les chaînes principales suivent assez généralement les parallèles à l'équateur et par conséquent le grand axe du continent asiatique. Ce sont les systèmes de :

l'Altaï,
des monts célestes ou Tian-chan,
du Kouen-lun et Hindou-Khu
du Taurus et de l'Himalaya.
D'autres systèmes de rides sont
des chaînes méridiennes, comme
l'indique cette expression, à peu près
la direction du Sud au nord. Tels
sont :
l'Oural,
les monts aurifères Kousnezk,
le Bolor.
et les monts Soliman . . . . .

p. 128
« Le retour au parallélisme, nous
pouvons le signaler dans la chaîne
colossale de l'Himalaya, puisque
au delà du méridien de Katmandou,
après avoir atteint une latitude
méridionale de 7°, l'Himalaya
offre, sur une longueur de 200
lieues, la direction de l'ouest à l'est,
qui sont celles du Kouen-lun et de
l'Hindou-Kho . . . . . .

p. 129 » Si l'extrémité occidentale du
Kouen-lun porte sur la carte la
plus récente (M. de H. écrivait en 1843)
du lieutenant Burnes et de M.
John Arrowsmith, le nom de chaîne
de Karakorum, cette dénomination
ne tire son nom que d'un défilé que
les cartes chinoises (voyez Klaproth,
Carte de l'Asie centrale en 4 feuilles 1833)
placent exactement par les 36° de
latitude, et où se trouve le point
de partage des eaux entre le Chayouk,
qui coule au Sud, et la rivière de
Yarkand, qui se dirige vers le nord.
p. 130. M. Burnes a donné la même latitude
à ce point . . . . . . »

p. 159 Parmi les grands systèmes de montagnes de l'Asie, au nord et au nord ouest de l'Inde, celles qui suivent la direction d'un méridien, sont extrêmement rares. Je ne connais de chaînes méridiennes que l'Oural, la chaîne d'Abakansk ... et le Bolor ou Belour tagh ....

Tome II

p. 7

Système des montagnes de Thian-Chan

La chaîne des Montagnes célestes ou du Thian-Chan des auteurs chinois suit une direction parallèle à l'équateur, depuis les Ming-boulak ou les Mille sources des Bourouts, occident au jusqu'au delà de la ville chinoise du Koukou-khoto, de 60 à 70 lieues à l'ouest du fleuve de Petchelé ou des côtes du grand Océan, de 42° en longitude de 69° à 111 ½, excédant huit fois la longueur de la chaîne des Pyrénées ....

p. 8 "La dénomination de Thian-chan ou des Montagnes Célestes est principalement appliqué à la partie du soulèvement compris entre la chaîne méridienne du Bolor et cette grande intumescence de Gobi qui s'est de Barkoul (Tchin-si-fou) et de Hami traverse le continent d'Asie, dans la direction du Sud-ouest au Nord-est ..

p. 114 .." la chaîne méridienne du Bolor croise à la fois le Kouen-lun et l'Himalaya .. . ..

p. 365 "Système des Montagnes du Bolor.
" La chaîne méridienne du Bolor, une de celles qui ont été le plus longtemps méconnues par les géographes, offre un double intérêt historique et géologique à la fois. C'est l'Imaus des anciens . . . . . "

p. 394
" C'est en 1277 que ce grand homme (Marco Polo) paraît avoir traversé la vallée de Pamir. Je me sers d'une expression douteuse, car dans le mélange perpétuel d'un véritable itinéraire (d'une narration personnelle, comme disent les anglais), et de morceaux purement descriptifs ou statistiques fondés sur la relation des habitans et sur des ouvrages antérieurs, il est difficile de deviner ce qui a été vu par Marco Polo lui même . . . .

p. 413-414.
"Systèmes des montagnes du Kouen-lun et de l'Himalaya.
" Il est à regretter que la chaîne asiatique ait été si longtemps négligée (elle ne l'a pas été par l'illustre Pallas) par les géographes, et que la partie qui s'étend à l'est du Bolor, bordant les trois Tubet vers le nord, manque assez généralement sur les mêmes cartes qui figurent l'Hindou-Kho, à l'ouest du Bolor, comme un prolongement de l'Himalaya, malgré sa différence de direction et d'allure. "

p. 416
" Dès le commencement du septième siècle, les Chinois possédaient déjà une carte qui représentait les hautes montagnes du Tubet septentrional appelées collectivement la chaîne du Kouen-lun "

p. 417 " En partant de l'entrecroisement du Bolor vers l'est, la direction du

Kouen-lun est déterminée par le passage de Karakorum et la position astronomique de Khotan....

.... Les itinéraires rendent très probable que les divortia aquarum se trouvent sur la crête du Kouen-lun même par latit. 35°50' et long. 75°45...

p. 431-432

« Lorsqu'on se rappelle que le passage de Karakorum, faisant le partage d'eau sur la crête du Kouen-lun, est situé par 35°50' de latitude, on est tenté à considérer les chaînes de 35° et 36°, au nord et au sud du Cafiristan, et surtout la première de ces chaînes, quoique la moins élevée des deux, comme le prolongement occidental du Kouen-lun. Je nomme l'arête du 36° Hindou-Kho septentrional et l'arête du 35° Hindou-Kho méridional.....

« Je préfère la dénomination d'Hindou-Kho à celle d'Hindou-Kouch, parceque cette dernière, déjà connue de l'excellent voyageur arabe Ibn Batuta (Travels p. 97) ne doit s'appliquer qu'à une seule montagne, ou plutôt au passage si meurtrier pour de malheureux esclaves indiens.

p. 439

« Pendant le règne de l'Empereur Alexandre, sous le ministère du Cte de Roumantzow, j'avais été invité à accompagner la mission qui, par Kachghar et Yarkand, devait se rendre au Tubet. L'exécution de cette vaste entreprise fut entravée par la guerre qui éclata en 1812..... Des circonstances.... ont dû depuis me détourner de cette voie et me faire renoncer à un projet qui pour moi avait longtemps, avait vivement occupé mon imagination

t. III p. 103

"Recherches sur les causes des inflexions des lignes isothermes.

" Si la surface d'une planète formait une courbe sans aspérités, si elle était composée d'une même masse fluide ou de couches pierreuses homogènes, de même couleur, de même densité, absorbant également les rayons du soleil, rayonnant également à travers l'atmosphère vers les corps célestes ; les lignes isothermes (d'égale chaleur annuelle) les lignes isothères (d'égale chaleur d'été) et les lignes isochimènes (d'égale chaleur d'hiver) seraient toutes parallèles à l'équateur.

N. B. ~~de~~ Les longitudes de La grande Carte de l'Inde sur laquelle MM. Hermann & Robert Schlagintweit ont tracé leurs itinéraires, ~~sont~~ d'après le méridien de l'île de fer 20° 30' ouest de Paris et 18° 10' ouest de Greenwich

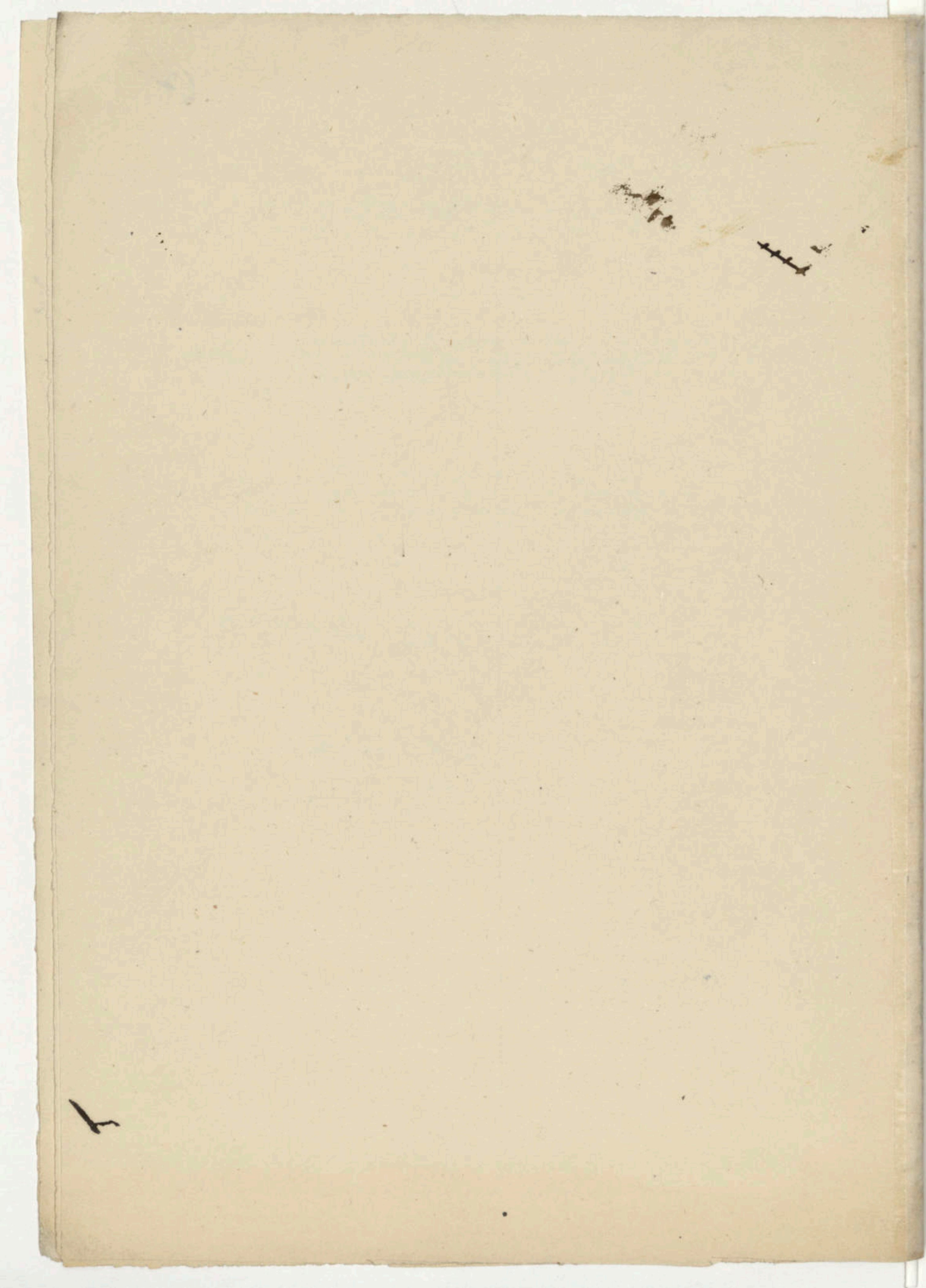

Circular note in reference to the fate of Adolphe Schlagintweit, Esq.

From Messrs. Hermann and Robert Schlagintweit

To

Dated Berlin 15. March 1859.

Sir,

Lord Stanley, the Secy. of State for India in Council, has been kindly pleased to send us for our information a most carefully compiled collection of official papers and memoranda, which the Govt. of India as well as several Civil and Military Officers have been good enough to collect in the hope of eludicating the fate of our brother Adolphe Schlagintweit, in charge of the Magnetic Survey of India since 1854.

The papers contain:

1. A large and most elaborate Memorandum, which Capt. Henry Strachey, 66th Gorkhas, has given himself the great trouble to compile partly from evidences of several Natives partly from notes contained in the Indian Newspapers. This memorandum is accompanied by another most valuable communication, the result of Capt. Strachey's indefatigable personal inquiries.

2. Letters from the Dewan of Kashmir to the Chief Commissioner of the Panjab.

3. Several evidences taken by Major Lake and Messrs. Knox and Taylor, the Civil Officers of the Kangra District.

Besides these official letters the following gentlemen obliged us by private communications:

a. Rev. H. Jäschke, Missionary at Kyelong in Lahoul with whom before starting for Ladak, Adolphe had the pleasure of staying some weeks. The Rev. gentleman also was kind enough to take charge of a part of his luggage and of such spare instruments which Adolphe did not think advisable to take with him on his journey to the North.

b. A. C. Gumpert Esq., Consul of Hamburg and Oldenburg at Bombay who had kindly put himself in communication with several officers of the Panjab and regularly forwarded us the results of his inquiries.

c. Lord Elphinstone, Lord Hay, Major Ramsay, Hon'ble W. Elliot, L. Bowring Esq., W. Russel Esq., the particularly well informed special correspondent of the Times, and some other gentlemen, equally obliged us, when occasion presented itself, with their advice and information in addition to that which we owed to the Indian Press. — In England especially Col. Sykes M. P. and Sir Roderick Murchison communicated us any letters they had received; in Germany it was chiefly our celebrated and most kind friend, Baron Humboldt, who assisted us in making our inquiries.

From an examination of these papers there is but too much reason to fear that Adolphe Schlagintweit has lost his life in Central Asia, propably in Kashgar after having left Yarkand.

Capt. Strachey's last memoir, Almora, January 1858 says:

„After the siege of Yarkand was raised, Adolphe Schlagintweit had joined the camp of „the Turks and accompanied them as far as Kashgar. As they were carrying off with them a lot „of their prisoners to be sold for slaves, some of the Bissahirs being among the number, Adolphe „Schlagintweit remonstrated that they were British subjects and should be released. On this arose „a dispute. The Turks accused Adolphe Schlagintweit of taking part with their ennemies and „ended by killing him."

A quite recent letter $\frac{\text{December 31. 1858}}{\text{January 11. 1859}}$ from Mr. Vardouguine, Russian Offg. Consul at Tchougoutchak in the Russian part of Central Asia, seems also to confirm his death. We received this letter through the energetic exertions of Prince Gortschakoff and it was delivered to us by Baron Budberg, the Russian Minister at Berlin. This letter had taken an admirably short time to reach us, being the answer to a request of November 8th. 1858. In this letter he is said to have been killed by order of Bouzrook Khan from Kokand who had besieged Kashgar and invaded Turkistan.

We feel most deeply obliged for all these numerous proofs of general sympathy in Europe and India, and we allow ourselves to draw the attention of our friends in India to the fact, that even now it will not be quite impossible to save at least through their zeal a great part of his journals, observations, instruments and collections, which are the more valuable on account of the countries in which they were made.

Capt. Henry Strachey states, that according to information he received, several boxes with collections, drawings, books and some instruments are in Dehra in the Surveyor General's Office; the Missionaries of Lahoul have informed us, that similar objects are still left in their charge; we do not think it improbable that even those, which Adolphe Schlagintweit carried with him, during his travels in Turkistan, might be recovered by a plan we have the honor to propose.

We are perfectly aware, that these objects cannot be got without Governments usual energetic assistance, and without the sanctioning the comparatively small Expenses necessary for this purpose. In consequence of the following extract of a letter addressed to us by the India House as early as July 1858, we consider it our duty, again officially to request the kind assistance of Government.

The letter says:

„With reference to the letter adressed by General Sabine to the Secy. of the Royal Society, „dated 14th. May 1858 in which he states that the 80 stations visited by the „Messrs. Schlagint„weit" are independent of those visited by Adolphe Schlagintweit in his last and fatal journey „of which they have a prospect of receiving a journal and observations" the Court expect that you „will use every exertion to recover your late Brothers Memoranda of the researches on which the „Govt. of India employed him.

Signed J. D. Dickinson."

We therefore have the honor to propose in reference to his manuscripts and collections:

1. That the objects at Dehra be repacked in accordance with Capt. Strachey's plans.

2. That the Missionaries at Lahoul be requested to send at Governments expense from Lahoul to Kangra the collections, observations and intruments etc. and to draw up a Report, specifying the claims to which Hari Chand, the son of the Negi of Lahoul is entitled, for the journeys he undertook last summer in search of our brother.

3. That a note may be issued to the Lt. Governor of the Panjáb and to the Commissioners of Kamaon, Simla and Kangra, authorizing them to distribute freely circulars in the vernacular languages among the trading people of their districts, promising a reward for any papers, drawings, instruments or other property of Adolphe Schlagintweit delivered to them, the amount of remuneration being dependent on the nature and quantity of the property restored. It is beyond all doubt, that the traders would carry on such circulars to Kashmir, Ladak and the Countries of Central Asia which Adolphe Schlagintweit has visited.

4. That all the instruments, collections and observations thus recovered, be forwarded to us, if small parcels overland to Berlin, if boxes to London, addressed „Schlagintweit India House, for being worked out and put up like our other collections."

Finally we have the honor to add that copies of this circular note have been officially dispatched:

To the India House, London, To the Seats of Govt. in India and to the following Officers and Gentlemen in India:

Col. R. J. H. Birch, Calcutta;
L. Bowring Esq., Priv. Secy. to the Governor General;
The Commissioners of Kamaon, Kangra, and Simla;
G. Edmonstone Esq., Calcutta;
Hon'ble Walter Elliot, Madras;
A. C. Gumpert Esp., Bombay;
Rev. Jäschke, Lahoul;
W. Muir Esq., Allahabad;
Col. Ramsay, Nepal;
W. Russel, Esq., Oude;
The President of the Asiatic Society, Calcutta;
Major Richard Strachey, Calcutta;
Capt. Henry Strachey, Calcutta;
Col. Waugh, Mussoori.

We have the honor to be

Sir

your most obedient servants

H. and R. Schlagintweit

Circular letter in reference to the fate of Adolphe Schlagintweit Esq.

From Messrs. H. and R. Schlagintweit

To

Monsieur

Monsieur de la Roquette

Vice Président de la Société de Géographie

et et et

fr. 19, rue Mazarine

Schlagintweit. Paris

P.D.

3/4

76 B

70bis

BERLIN.
STADTPOST-EXP: VII
16 1 10-11 Vm

Circular note in reference to the fate of Adolphe Schlagintweit, Esq.

From Messrs. Hermann and Robert Schlagintweit

To

Dated Berlin 15. March 1859.

Sir,

Lord Stanley, the Secy. of State for India in Council, has been kindly pleased to send us for our information a most carefully compiled collection of official papers and memoranda, which the Govt. of India as well as several Civil and Military Officers have been good enough to collect in the hope of eludicating the fate of our brother Adolphe Schlagintweit, in charge of the Magnetic Survey of India since 1854.

The papers contain:

1. A large and most elaborate Memorandum, which Capt. Henry Strachey, 66th Gorkhas, has given himself the great trouble to compile partly from evidences of several Natives partly from notes contained in the Indian Newspapers. This memorandum is accompanied by another most valuable communication, the result of Capt. Strachey's indefatigable personal inquiries.

2. Letters from the Dewan of Kashmir to the Chief Commissioner of the Panjáb.

3. Several evidences taken by Major Lake and Messrs. Knox and Taylor, the Civil Officers of the Kangra District.

Besides these official letters the following gentlemen obliged us by private communications:

a. Rev. H. Jäschke, Missionary at Kyelong in Lahoul with whom before starting for Ladak, Adolphe had the pleasure of staying some weeks. The Rev. gentleman also was kind enough to take charge of a part of his luggage and of such spare instruments which Adolphe did not think advisable to take with him on his journey to the North.

b. A. C. Gumpert Esq., Consul of Hamburg and Oldenburg at Bombay who had kindly put himself in communication with several officers of the Panjáb and regularly forwarded us the results of his inquiries.

c. Lord Elphinstone, Lord Hay, Major Ramsay, Hon'ble W. Elliot, L. Bowring Esq., W. Russel Esq., the particularly well informed special correspondent of the Times, and some other gentlemen, equally obliged us, when occasion presented itself, with their advice and information in addition to that which we owed to the Indian Press. — In England especially Col. Sykes M. P. and Sir Roderick Murchison communicated us any letters they had received; in Germany it was chiefly our celebrated and most kind friend, Baron Humboldt, who assisted us in making our inquiries.

From an examination of these papers there is but too much reason to fear that Adolphe Schlagintweit has lost his life in Central Asia, propably in Kashgar after having left Yarkand.

Capt. Strachey's last memoir, Almora, January 1858 says:

„After the siege of Yarkand was raised, Adolphe Schlagintweit had joined the camp of „the Turks and accompanied them as far as Kashgar. As they were carrying off with them a lot „of their prisoners to be sold for slaves, some of the Bissahirs being among the number, Adolphe „Schlagintweit remonstrated that they were British subjects and should be released. On this arose „a dispute. The Turks accused Adolphe Schlagintweit of taking part with their ennemies and „ended by killing him."

A quite recent letter $\frac{\text{December 31. 1858}}{\text{January 11. 1859}}$ from Mr. Vardouguine, Russian Offg. Consul at Tchougoutchak in the Russian part of Central Asia, seems also to confirm his death. We received this letter through the energetic exertions of Prince Gortschakoff and it was delivered to us by Baron Budberg, the Russian Minister at Berlin. This letter had taken an admirably short time to reach us, being the answer to a request of November 8th. 1858. In this letter he is said to have been killed by order of Bouzrook Khan from Kokand who had besieged Kashgar and invaded Turkistan.

We feel most deeply obliged for all these numerous proofs of general sympathy in Europe and India, and we allow ourselves to draw the attention of our friends in India to the fact, that even now it will not be quite impossible to save at least through their zeal a great part of his journals, observations, instruments and collections, which are the more valuable on account of the countries in which they were made.

Capt. Henry Strachey states, that according to information he received, several boxes with collections, drawings, books and some instruments are in Dehra in the Surveyor General's Office; the Missionaries of Lahoul have informed us, that similar objects are still left in their charge; we do not think it improbable that even those, which Adolphe Schlagintweit carried with him, during his travels in Turkistan, might be recovered by a plan we have the honor to propose.

We are perfectly aware, that these objects cannot be got without Governments usual energetic assistance, and without the sanctioning the comparatively small Expenses necessary for this purpose. In consequence of the following extract of a letter addressed to us by the India House as early as July 1858, we consider it our duty, again officially to request the kind assistance of Government.

The letter says:

„With reference to the letter adressed by General Sabine to the Secy. of the Royal Society, „dated 14th. May 1858 in which he states that the 80 stations visited by the „Messrs. Schlagint-„weit" are independent of those visited by Adolphe Schlagintweit in his last and fatal journey „of which they have a prospect of receiving a journal and observations" the Court expect that you „will use every exertion to recover your late Brothers Memoranda of the researches on which the „Govt. of India employed him.

Signed J. D. Dickinson."

We therefore have the honor to propose in reference to his manuscripts and collections:

1. That the objects at Dehra be repacked in accordance with Capt. Strachey's plans.

2. That the Missionaries at Lahoul be requested to send at Governments expense from Lahoul to Kangra the collections, observations and intruments etc. and to draw up a Report, specifying the claims to which Hari Chand, the son of the Negi of Lahoul is entitled, for the journeys he undertook last summer in search of our brother

3. That a note may be issued to the Lt. Governor of the Panjáb and to the Commissioners of Kamaon, Simla and Kangra, authorizing them to distribute freely circulars in the vernacular languages among the trading people of their districts, promising a reward for any papers, drawings, instruments or other property of Adolphe Schlagintweit delivered to them, the amount of remuneration being dependent on the nature and quantity of the property restored. It is beyond all doubt, that the traders would carry on such circulars to Kashmir, Ladak and the Countries of Central Asia which Adolphe Schlagintweit has visited.

4. That all the instruments, collections and observations thus recovered, be forwarded to us, if small parcels overland to Berlin, if boxes to London, addressed „Schlagintweit India House, for being worked out and put up like our other collections."

Finally we have the honor to add that copies of this circular note have been officially dispatched:

To the India House, London, To the Seats of Govt. in India and to the following Officers and Gentlemen in India:

Col. R. J. H. Birch, Calcutta;
L. Bowring Esq., Priv. Secy. to the Governor General;
The Commissioners of Kamaon, Kangra, and Simla;
G. Edmonstone Esq., Calcutta;
Hon'ble Walter Elliot, Madras;
A. C. Gumpert Esp., Bombay;
Rev. Jäschke, Lahoul;
W. Muir Esq., Allahabad;
Col. Ramsay, Nepal;
W. Russel, Esq., Oude;
The President of the Asiatic Society, Calcutta;
Major Richard Strachey, Calcutta;
Capt. Henry Strachey, Calcutta;
Col. Waugh, Mussoori.

We have the honor to be

Sir

your most obedient servants

H. and R. Schlagintweit

Circular letter in reference to the fate of Adolphe Schlagintweit Esq.

From Messrs. H. and R. Schlagintweit

To

Circular note in reference to the fate of Adolphe Schlagintweit, Esq.

From Messrs. Hermann and Robert Schlagintweit

To

Dated Berlin 15. March 1859.

Sir,

Lord Stanley, the Secy. of State for India in Council, has been kindly pleased to send us for our information a most carefully compiled collection of official papers and memoranda, which the Govt. of India as well as several Civil and Military Officers have been good enough to collect in the hope of eludicating the fate of our brother Adolphe Schlagintweit, in charge of the Magnetic Survey of India since 1854.

The papers contain:

1. A large and most elaborate Memorandum, which Capt. Henry Strachey, 66th Gorkhas, has given himself the great trouble to compile partly from evidences of several Natives partly from notes contained in the Indian Newspapers. This memorandum is accompanied by another most valuable communication, the result of Capt. Strachey's indefatigable personal inquiries.

2. Letters from the Dewan of Kashmir to the Chief Commissioner of the Panjáb.

3. Several evidences taken by Major Lake and Messrs. Knox and Taylor, the Civil Officers of the Kangra District.

Besides these official letters the following gentlemen obliged us by private communications:

a. Rev. H. Jäschke, Missionary at Kyelong in Lahoul with whom before starting for Ladak, Adolphe had the pleasure of staying some weeks. The Rev. gentleman also was kind enough to take charge of a part of his luggage and of such spare instruments which Adolphe did not think advisable to take with him on his journey to the North.

b. A. C. Gumpert Esq., Consul of Hamburg and Oldenburg at Bombay who had kindly put himself in communication with several officers of the Panjáb and regularly forwarded us the results of his inquiries.

c. Lord Elphinstone, Lord Hay, Major Ramsay, Hon'ble W. Elliot, L. Bowring Esq., W. Russel Esq., the particularly well informed special correspondent of the Times, and some other gentlemen, equally obliged us, when occasion presented itself, with their advice and information in addition to that which we owed to the Indian Press. — In England especially Col. Sykes M. P. and Sir Roderick Murchison communicated us any letters they had received; in Germany it was chiefly our celebrated and most kind friend, Baron Humboldt, who assisted us in making our inquiries.

From an examination of these papers there is but too much reason to fear that Adolphe Schlagintweit has lost his life in Central Asia, propably in Kashgar after having left Yarkand.

Capt. Strachey's last memoir, Almora, January 1858 says:

„After the siege of Yarkand was raised, Adolphe Schlagintweit had joined the camp of „the Turks and accompanied them as far as Kashgar. As they were carrying off with them a lot „of their prisoners to be sold for slaves, some of the Bissahirs being among the number, Adolphe „Schlagintweit remonstrated that they were British subjects and should be released. On this arose „a dispute. The Turks accused Adolphe Schlagintweit of taking part with their ennemies and „ended by killing him."

A quite recent letter $\frac{\text{December 31. 1858}}{\text{January 11. 1859}}$ from Mr. Vardouguine, Russian Offg. Consul at Tchougoutchak in the Russian part of Central Asia, seems also to confirm his death. We received this letter through the energetic exertions of Prince Gortschakoff and it was delivered to us by Baron Budberg, the Russian Minister at Berlin. This letter had taken an admirably short time to reach us, being the answer to a request of November 8th. 1858. In this letter he is said to have been killed by order of Bouzrook Khan from Kokand who had besieged Kashgar and invaded Turkistan.

We feel most deeply obliged for all these numerous proofs of general sympathy in Europe and India, and we allow ourselves to draw the attention of our friends in India to the fact, that even now it will not be quite impossible to save at least through their zeal a great part of his journals, observations, instruments and collections, which are the more valuable on account of the countries in which they were made.

Capt. Henry Strachey states, that according to information he received, several boxes with collections, drawings, books and some instruments are in Dehra in the Surveyor General's Office; the Missionaries of Lahoul have informed us, that similar objects are still left in their charge; we do not think it improbable that even those, which Adolphe Schlagintweit carried with him, during his travels in Turkistan, might be recovered by a plan we have the honor to propose.

We are perfectly aware, that these objects cannot be got without Governments usual energetic assistance, and without the sanctioning the comparatively small Expenses necessary for this purpose. In consequence of the following extract of a letter addressed to us by the India House as early as July 1858, we consider it our duty, again officially to request the kind assistance of Government.

The letter says:

„With reference to the letter adressed by General Sabine to the Secy. of the Royal Society, „dated 14th. May 1858 in which he states that the 80 stations visited by the „Messrs. Schlagint-„weit" are independent of those visited by Adolphe Schlagintweit in his last and fatal journey „of which they have a prospect of receiving a journal and observations" the Court expect that you „will use every exertion to recover your late Brothers Memoranda of the researches on which the „Govt. of India employed him.

Signed J. D. Dickinson."

We therefore have the honor to propose in reference to his manuscripts and collections:

1. That the objects at Dehra be repacked in accordance with Capt. Strachey's plans.

2. That the Missionaries at Lahoul be requested to send at Governments expense from Lahoul to Kangra the collections, observations and intruments etc. and to draw up a Report, specifying the claims to which Hari Chand, the son of the Negi of Lahoul is entitled, for the journeys he undertook last summer in search of our brother.

3. That a note may be issued to the Lt. Governor of the Panjáb and to the Commissioners of Kamaon, Simla and Kangra, authorizing them to distribute freely circulars in the vernacular languages among the trading people of their districts, promising a reward for any papers, drawings, instruments or other property of Adolphe Schlagintweit delivered to them, the amount of remuneration being dependent on the nature and quantity of the property restored. It is beyond all doubt, that the traders would carry on such circulars to Kashmir, Ladak and the Countries of Central Asia which Adolphe Schlagintweit has visited.

4. That all the instruments, collections and observations thus recovered, be forwarded to us, if small parcels overland to Berlin, if boxes to London, addressed „Schlagintweit India House, for being worked out and put up like our other collections."

Finally we have the honor to add that copies of this circular note have been officially dispatched:

To the India House, London, To the Seats of Govt. in India and to the following Officers and Gentlemen in India:

Col. R. J. H. Birch, Calcutta;
L. Bowring Esq., Priv. Secy. to the Governor General;
The Commissioners of Kamaon, Kangra, and Simla;
G. Edmonstone Esq., Calcutta;
Hon'ble Walter Elliot, Madras;
A. C. Gumpert Esp., Bombay;
Rev. Jäschke, Lahoul;
W. Muir Esq., Allahabad;
Col. Ramsay, Nepal;
W. Russel, Esq., Oude;
The President of the Asiatic Society, Calcutta;
Major Richard Strachey, Calcutta;
Capt. Henry Strachey, Calcutta;
Col. Waugh, Mussoori.

We have the honor to be

Sir

your most obedient servants

H. and R. Schlagintweit

Circular letter in reference to the fate of Adolphe Schlagintweit Esq.

From Messrs. H. and R. Schlagintweit

To

75

Circular note in reference to the fate of Adolphe Schlagintweit, Esq.

From Messrs. Hermann and Robert Schlagintweit

To

Dated Berlin 15. March 1859.

Sir,

Lord Stanley, the Secy. of State for India in Council, has been kindly pleased to send us for our information a most carefully compiled collection of official papers and memoranda, which the Govt. of India as well as several Civil and Military Officers have been good enough to collect in the hope of eludicating the fate of our brother Adolphe Schlagintweit, in charge of the Magnetic Survey of India since 1854.

The papers contain:

1. A large and most elaborate Memorandum, which Capt. Henry Strachey, 66th Gorkhas, has given himself the great trouble to compile partly from evidences of several Natives partly from notes contained in the Indian Newspapers. This memorandum is accompanied by another most valuable communication, the result of Capt. Strachey's indefatigable personal inquiries.

2. Letters from the Dewan of Kashmir to the Chief Commissioner of the Panjáb.

3. Several evidences taken by Major Lake and Messrs. Knox and Taylor, the Civil Officers of the Kangra District.

Besides these official letters the following gentlemen obliged us by private communications:

a. Rev. H. Jäschke, Missionary at Kyelong in Lahoul with whom before starting for Ladak, Adolphe had the pleasure of staying some weeks. The Rev. gentleman also was kind enough to take charge of a part of his luggage and of such spare instruments which Adolphe did not think advisable to take with him on his journey to the North.

b. A. C. Gumpert Esq., Consul of Hamburg and Oldenburg at Bombay who had kindly put himself in communication with several officers of the Panjáb and regularly forwarded us the results of his inquiries.

c. Lord Elphinstone, Lord Hay, Major Ramsay, Hon'ble W. Elliot, L. Bowring Esq., W. Russel Esq, the particularly well informed special correspondent of the Times, and some other gentlemen, equally obliged us, when occasion presented itself, with their advice and information in addition to that which we owed to the Indian Press. — In England especially Col. Sykes M. P. and Sir Roderick Murchison communicated us any letters they had received; in Germany it was chiefly our celebrated and most kind friend, Baron Humboldt, who assisted us in making our inquiries.

From an examination of these papers there is but too much reason to fear that Adolphe Schlagintweit has lost his life in Central Asia, propably in Kashgar after having left Yarkand.

Capt. Strachey's last memoir, Almora, January 1858 says:

„After the siege of Yarkand was raised, Adolphe Schlagintweit had joined the camp of „the Turks and accompanied them as far as Kashgar. As they were carrying off with them a lot „of their prisoners to be sold for slaves, some of the Bissahirs being among the number, Adolphe „Schlagintweit remonstrated that they were British subjects and should be released. On this arose „a dispute. The Turks accused Adolphe Schlagintweit of taking part with their enemies and „ended by killing him."

A quite recent letter $\frac{\text{December 31. 1858}}{\text{January 11. 1859}}$ from Mr. Vardouguine, Russian Offg. Consul at Tchougoutchak in the Russian part of Central Asia, seems also to confirm his death. We received this letter through the energetic exertions of Prince Gortschakoff and it was delivered to us by Baron Budberg, the Russian Minister at Berlin. This letter had taken an admirably short time to reach us, being the answer to a request of November 8th. 1858. In this letter he is said to have been killed by order of Bouzrook Khan from Kokand who had besieged Kashgar and invaded Turkistan.

We feel most deeply obliged for all these numerous proofs of general sympathy in Europe and India, and we allow ourselves to draw the attention of our friends in India to the fact, that even now it will not be quite impossible to save at least through their zeal a great part of his journals, observations, instruments and collections, which are the more valuable on account of the countries in which they were made.

Capt. Henry Strachey states, that according to information he received, several boxes with collections, drawings, books and some instruments are in Dehra in the Surveyor General's Office; the Missionaries of Lahoul have informed us, that similar objects are still left in their charge; we do not think it improbable that even those, which Adolphe Schlagintweit carried with him, during his travels in Turkistan, might be recovered by a plan we have the honor to propose.

We are perfectly aware, that these objects cannot be got without Governments usual energetic assistance, and without the sanctioning the comparatively small Expenses necessary for this purpose. In consequence of the following extract of a letter addressed to us by the India House as early as July 1858, we consider it our duty, again officially to request the kind Assistance of Government.

The letter says:

„With reference to the letter adressed by General Sabine to the Secy. of the Royal Society, „dated 14th. May 1858 in which he states that the 80 stations visited by the „Messrs. Schlagintweit" are independent of those visited by Adolphe Schlagintweit in his last and fatal journey „of which they have a prospect of receiving a journal and observations" the Court expect that you „will use every exertion to recover your late Brothers Memoranda of the researches on which the „Govt. of India employed him.

Signed J. D. Dickinson."

We therefore have the honor to propose in reference to his manuscripts and collections:

1. That the objects at Dehra be repacked in accordance with Capt. Strachey's plans.

2. That the Missionaries at Lahoul be requested to send at Governments expense from Lahoul to Kangra the collections, observations and intruments etc. and to draw up a Report, specifying the claims to which Hari Chand, the son of the Negi of Lahoul is entitled, for the journeys he undertook last summer in search of our brother

3. That a note may be issued to the Lt. Governor of the Panjáb and to the Commissioners of Kamaon, Simla and Kangra, authorizing them to distribute freely circulars in the vernacular languages among the trading people of their districts, promising a reward for any papers, drawings, instruments or other property of Adolphe Schlagintweit delivered to them, the amount of remuneration being dependent on the nature and quantity of the property restored. It is beyond all doubt, that the traders would carry on such circulars to Kashmir, Ladak and the Countries of Central Asia which Adolphe Schlagintweit has visited.

4. That all the instruments, collections and observations thus recovered, be forwarded to us, if small parcels overland to Berlin, if boxes to London, addressed „Schlagintweit India House„ for being worked out and put up like our other collections."

Finally we have the honor to add that copies of this circular note have been officially dispatched:

To the India House, London, To the Seats of Govt. in India and to the following Officers and Gentlemen in India:

Col. R. J. H. Birch, Calcutta;
L. Bowring Esq., Priv. Secy. to the Governor General;
The Commissioners of Kamaon, Kangra, and Simla;
G. Edmonstone Esq., Calcutta;
Hon'ble Walter Elliot, Madras;
A. C. Gumpert Esp., Bombay;
Rev. Jäschke, Lahoul;
W. Muir Esq., Allahabad;
Col. Ramsay, Nepal;
W. Russel, Esq., Oude;
The President of the Asiatic Society, Calcutta;
Major Richard Strachey, Calcutta;
Capt. Henry Strachey, Calcutta;
Col. Waugh, Mussoori.

We have the honor to be

Sir

your most obedient servants

H. and R. Schlagintweit

Circular letter in reference to the fate of Adolphe Schlagintweit Esq.

From Messrs. H. and R. Schlagintweit

To

Liste des Rapports sur les progrès du Magnetic Survey of India et des recherches qui s'y (connected with it) — page 65

Rapport I, Voyage par mer d'Angleterre à Bombay par Adolphe, Hermann et Robert Schlagintweit
— ce rapport n'est pas joint

Rapport II, de Bombay à Madras par les mêmes
— ce rapport n'est pas joint

III. — Sikhim, Collines de Khosia (Hills) et Assam par Hermann Schlagintweit.
— ce rapport n'est pas joint.

IV. — Kumaon, Thibet et Gharwal, par Adolphe et Robert Schlagintweit. — d'Avril à Octobre 1855, daté d'Agra 24 novembre 1855
imprimé à Lahore en 1856

V. — Assam supérieur (Upper) Bhootan et Bengale, par Hermann Schlagintweit — de décembre 1855 à Mai 1856, daté de Simla 4 mai 1856
imprimé à Lahore en 1856

VI. — Inde centrale, Madras, Cote et Collines (Hills) de Neilgherry, par Adolphe Schlagintweit — de Novembre 1855 à Mai 1856, daté de Simla 20 mai 1856
imprimé à Lahore en 1856

VII. — Inde centrale et provinces du Nord-ouest, par Robert Schlagintweit. — de Novembre 1855 à Avril 1856, daté de Simla, 22 mai 1856
imprimé à Lahore en 1856

VIII. — Ladak et Turkistan par Hermann et Robert Schlagintweit — de Juillet à Octobre 1856, ~~daté de Rawul Pindee, 20 9bre 1856~~ daté de Leh-Ladak, 26 septembre 1856
(non encore imprimé, (en 1856) il l'a été en 1857 à Agra
imp

IX. — Himalaya occidental, Balti et Kuen Luen, par Adolphe Schlagintweit — de Mai à novembre 1856, daté de Rawul Pindee, 20 novembre 1856
~~ce rapport n'est pas joint~~ imprimé à Lahore en 1856

X du Punjab à Bombay par Robert Schlagintweit — de Décembre 1856 à avril 1857, daté de Bhooj, dans le Kutch, 16 mai 1857
imprimé à Calcutta en 1857

Dates des lettres

13 août	1854	de Paris	(Adolphe S.
7bre	d°	de Londres	(Adolphe
26 Xbre	d°	de Londres	(Cel Sykes
13 juillet	1855	de Londres	(C. Sykes
17 mai	d°	d'Adolphe de Nany-tal	(au Cel Sykes
15 9bre	d°	de Londres	(Cel Sykes
26 Xbre	1857	de Berlin	(Robert S.
7 mars	1858	de Berlin	(Hermann
21 avril	d°	d°	(Robert
26 8bre	d°	d°	(Robert
25 Xbre	d°	d°	(Robert

les 3 frères Adolphe et Hermann { Schlagintweit ont publié en :

1850 — Recherches sur les alpes

1854 — Nouvelles recherches sur la géographie physique et la géologie des alpes, accompagnées d'un atlas géograp. physique, météorologique. mon rapport à la comm^on [illegible] le 20 octobre 1854 p. 229.

Au mois de septembre 1854 ~~les trois frères~~ MM. Adolphe et Hermann Schlagintweit savants bavarois établis à Berlin ~~Adolphe et Hermann~~, ~~furent~~ chargés, savants bavarois, établis à Berlin ~~Robert~~ furent chargés ~~[illegible]~~ avec leur jeune frère Robert, sur les pressantes recommandations de M. le Bon Alexandre de Humboldt ~~d'une grande mission~~ auprès du roi de Prusse, et de la Compagnie anglaise des Indes orientales, d'explorer, sous les rapports géogr. physique, géologique et météorologiques non seulement les montagnes de l'Hymalaya, mais des contrées environantes et en général de ~~tout l'Inde~~ la vaste colonie des Indes orientales. ~~[illegible]~~ Munis d'un grand nombre d'excellents instruments mis à leur disposition par le Roi de Prusse et par la compagnie anglaise des Indes qui se chargèrent de tous les frais de leur excursion et soutenus spécialement par la bienveillance et le concours empressé de M. du colonel William Sykes, membre l'un des Directeurs de la puissante compagnie, qui s'intéresse vivement aux progrès des sciences, principalement quand ils ont l'Inde pour objet, connu lui même par de savants travaux, les frères Schlagintweit se dirigèrent sur Bombay à bord du Bateau à vapeur Indus partis le 20 7bre 1854. Leur projet était de rester 3 ans dans l'Inde.

Adolphe et Robert adressent un rapport daté d'Agra le 24 9bre 1855 — Ils avaient quitté Calcutta le 25 mars

traduction d'une lettre du Colonel Sykes du 26 Xbre 1854 (à M. de la Roquette) (incomplète, celle

« Adolphe Schlagintweit me fut recommandé (Sykes) par le Bon de Humboldt et entra au service de la compagnie des Indes orientales pour compléter le levé (survey) magnétique de l'Inde qui resta non terminé (unfinished) par la mort du capitaine Elliot — c'est le principal (primary) objet : toutes les autres recherches physiques sont secondaires (secondary). même les instruments de toute nature (even instrument whatever) furent fournis par la compagnie qui y consacra environ 30,000 francs, et M. Schlagintweit en est responsable au gouvernement de l'Inde. MM. Hermann et Robert Schlagintweit ne sont (de la chambre des communes) pas au service de la compagnie des Indes, mais Adolphe demanda à la cour des directeurs la permission de se faire accompagner dans l'Inde par les deux frères à leurs propres dépends, et l'autorisation fut donnée. Dans le cas où il surviendrait quelque accident à Adolphe, son frère Hermann doit lui succéder. »

Rapports

1° Adolphe et Robert, daté d'Agra 24 9bre 1855 – imprimé à Lahore en 1856	from april to October 1855
2° d'Hermann daté de Simla 4 mai 1856 (~~accompagné d'une~~ avec une carte qui s'y joint) N° V imprimé à Lahore en 1856	Upper Assam, a part of Boothan and Bengal (from december 1855 to may 1856)
3° d'Adolphe daté de Simla 26 mai 1856 N° VI imprimé à Lahore en 1856	Central India, Madras Coast and Nilgherri Hills (from november 1855 to may 1856)
4° de Robert daté de Simla 22 mai 1856, N° VII imprimé à Lahore en 1856	Central India and North West Provinces from november 1855 to april 1856
5° Rapport d'Adolphe daté de Rawul Pindee, 20 9bre 1856 portant le N° IX imprimé à Lahore en 1856	Himalaya Mountains and Western Thibet (from May to November 1856
6° Rapport d'Hermann et Robert daté de Leh, Ladak 26 septembre 1856, imprimé à Agra 1857 portant le N° VIII	an account across the chains of the Kuenluen ~~Journey and observations~~ from Ladak to Khotan (Ladak, Kuen Luen and Eastern Turkistan ~~Karakorum~~ Turkistan
7° Rapport de Robert daté de Bhooj, dans le Kutch 16 mars 1857 imprimé à Calcutta en 1857 – portant le N° ×	Journey and observations from the Punjaub to Bombay

1

Adolphe et Robert Schlagintweit —
Report N. IV daté d'Agra, 24 9bre 1855

Kumaon, Thibet et Ghurwal d'Avril à Octobre 1855

Aperçu (outline) général de la Route
daté d'Agra ~~en novembre~~ 1855

Nous quittâmes Calcuta le 25 Mars (1855) et nous rendîmes à Patna par Raneegunge et Gya. Nous avions eu dans l'origine l'intention de diriger nos recherches pendant l'été dans l'Himalaya du Nepal. Mais ayant été informé à Patna par le résident, le major Ramsay, des difficultés que nous rencontrerions dans le Nepal et de la grande répugnance du gouvernement népalais à nous accorder la permission de nous avancer à une certaine distance de Kathmandu, nous pensâmes que l'objet de nos recherches scientifiques s'avancerait infiniment mieux si nous nous rendions pendant cette saison plus à l'ouest dans les provinces anglaises de Kumaon et de Gurhwal.

Nous nous mîmes donc en route, conformément ~~à~~ des instructions verbales reçues par avance à Calcuta, l'un de nous (Adolphe) par Ghazeepore, l'autre (Robert) le long de la route du grand tronc (Grand Trunk Road) à Benares. Après être restés deux jours à Benares (du 5 au 7 avril) pour faire une série d'observations magnétiques nous nous rendîmes (went up) par Allahabad, Futtehghur et Bareilly, à Nynee Tal, dans le Kumaon, où nous arrivâmes le 15 avril, ayant été principalement occupés pendant notre excursion d'observations géologiques et météorologiques. Nous restâmes ~~à~~ Nynee Tal et ses environs jusqu'au 15 et 20 mai. Nous nous arrêtâmes plusieurs jours à Chunar et à Heria Kanta, deux montagnes isolées dans le voisinage qui nous procurèrent une très bonne occasion de faire plusieurs observations physiques et topographiques. L'un

de nous (Robert) quitta Nynee Tal le 15 mai en prenant sa route par Almora, Bagesur, et Momespanee jusqu'à Milum, le village le plus élevé du Johar; l'autre (Adolphe) se rendit le 20 mai à Pindaree et par dessus (over) le Pindaree ou passe (Trails Pass) (17,950 pieds anglais) de haut à Milum, traversant à la passe la chaîne neigeuse et élevée de Trisoul et Nanda Devi.

Pendant le mois de juin, nous nous occupâmes tous deux à Milum et à plusieurs localités et glaciers élevés à quelque distance de ce village de séries d'observations physiques et géologiques. Nous quittâmes Milum le 6 juillet et pénétrâmes par les passes de l'Uta Dhura (17,670 pieds anglais de haut et du Kyanguer (17,300 p. angl.) dans la province thibétaine de Gwarikhorsum: tous les bagages qui n'étaient point d'une nécessité absolue ayant été envoyés (sent round) par Hoti et Niti à Badrinath. Après plusieurs négociations avec les autorités (officials) de Lhassa formant le gouvernement de ces parties du Thibet, il nous fut possible d'aller jusqu'au Sutlej et ensuite jusqu'à ~~ce~~ la passe du Chako (the Chako La Pass) (17,350 pieds ang. de haut) qui se trouve dans la chaîne séparant le Sutlej de l'Indus, où nous arrivâmes le 25 juillet. De là nous réussîmes à atteindre entre le 26 et le 28 la vallée de l'Indus supérieur, (of the Upper Indus) près de Gartok, qui n'avait été visitée antérieurement qu'une seule fois par des Européens c.a.d. en 1812 par Moorcroft et Hearsay.

De deux stations, l'une près de l'Indus, l'autre à un beau pic isolé Gunshankar (29 Juillet, 19,640 p. angl. d'élév.) non loin

3

de Chako La nous eumes d'une occasion
de prendre plusieurs séries d'angles
avec le théodolite, qui serviront à
(to lay down) le système
de montagnes autour de la (round the)
source (origin) de l'Indus et au nord
de cette source.

De Chako La nous poursuivîmes
par Gyungal, Daba et Mangnang
jusqu'au pied du grand glacier
s'étendant au Nord dans le Thibet
du haut pic Ibi Gamin (appelé
aussi Kamet [illegible]) où nous
arrivâmes le 13 août

Après avoir exposé la nature
purement scientifique de nos recherches,
et avoir fait les arrangements
nécessaires, nous n'éprouvâmes plus
aucun empêchement (trouble) d'aucune
espèce, et jouîmes pendant notre
voyage de relations tout à fait
(quite) amicales avec les habitans.

Nous (started) de ce
point le 16 août pour examiner la
structure et les dimensions des
glaciers Ibi Gamin, avec l'intention
de nous élever aussi haut que possible
detenter
sur les flancs de l'Ibi Gamin.

Après avoir campé le 18 août sur
la plus haute Moraine (?) du glacier
Ibi Gamin, à une élévation de
19220 p. angl. nous réussîmes le
19 à monter sur le flanc septentrional
de l'Ibi Gamin, couvert d'une neige
profonde, à une hauteur de plus de
22,200 pieds angl. (22,260. p.a.) calculés
à Agra. (from Agra)

Le terrain très difficile, et un fort
vent du nord, nous empêcha de nous
élever plus haut sur les flancs de l'Ibi Gamin,
dont le sommet est d'environ 25,500
pieds anglais, suivant le Capt. Strachey.

Nous eumes occasion pendant
cette ascension, de faire plusieurs
observations sur la température, les
conditions hygrométriques, et la

transparence ainsi que la couleur bleue (blueness) de l'atmosphère, et d'examiner sur une large échelle la structure géologique et orographique du grand groupe de montagnes de l'Ibi Gamin. Il nous permettra de remarquer que, autant que nous pouvons le savoir, que c'est la plus grande élévation dans quelque système que ce soit, où, jusqu'à présent, des observations d'une semblable nature aient été faites.

Après avoir campé les trois jours suivants en différentes parties des glaciers de l'Ibi Gamin, entre 17 800 et 19 000 pieds anglais, nous traversames le 22 aout, une haute passe de ~~grand~~ glacier, (a high glacier pass) conduisant de la branche occidentale des glaciers Ibi Gamin, le long du glacier Sursutti, (down to) la vallée au dessus de Mana et de Badrinath.

Cette passe (20,430 pieds angl.) est certainement l'une des plus hautes des Himalayas; elle n'a été traversée qu'une seule fois par des gens de Mana il y a environ 30 à 40 ans.

Nous arrivames au village de Mana, au dessus de Badrinath le 24 aout. De Mana nous prîmes deux routes différentes, l'un de nous, (Adolphe) partit le 2 septembre et se rendit de nouveau au Thibet par la passe ou col (pass) de Mana, dont l'élévation est de 18,365 pieds anglais dans le but spécial de compléter les investigations géologiques sur la composition des (sedimentary fossiliferous strata) sur le côté septentrional de l'Himalaya.

Il réussit à traverser une seconde fois le Sutlej, près de Toling, et accompagné par un petit nombre d'hommes montés, il atteignit le 9 septembre sans avoir été molesté

d'aucune façon, le col élevé de Phoko La, dont la hauteur est de 18200 pieds anglais situé dans la chaîne (ridge) qui sépare le Sutlej de l'Indus au nord ouest de notre précédente station de Chako La.

Il prit de cette localité une série d'angles, et retourna (went back) à Toling, Tsaprang, et de là au village de Puling.

Le 10 septembre, il retourna par le col de Nelong, élevé de 18110 pieds anglais, du Thibet dans l'Himalaya proprement dit, arrivant le 24 septembre à Nelong sur la branche supérieure (upper) du Bhagarutti, ou Gange occidental, et atteignant le 27 le village de Mukba un peu au delà (beyond) de Gangotri.

Un col élevé de 17 610 pieds anglais conduisant de la source de la rivière Tonse, nous le 3 octobre une bonne occasion d'examiner la très remarquable structure géologique des groupes élevés des pics (peaks) de Jumnotri et Dundar.

De Tromse il monta (went up) le Kedar Kanta, montagne isolée d'une élévation de 12 630 pieds angl. commandant une vue fort étendue, et après y être resté deux jours (les 12 et 13 octobre) ~~il~~ descendit (went down) le long de la vallée de Jamna à Mussorie, qu'il atteignit le 18 octobre.

Le second d'entre nous, Robert, quitta Badrinath le 7 septembre, après s'être occupé pendant quelques jours d'expériences photographiques.

Il descendit par Tosheemath et Okimath au temple de Kedarnath, où il employa les trois journées du 21 au 23 septembre, à examiner la structure du glacier de Kedarnath et la topographie du système de Montagnes entre Kedarnath et Gangotri. Renvoyant (sending round) les bagages par la route ordinaire, il traversa lui même (crossed over)

une série de cols de 11 à 12 000 pieds de haut jusqu'à Salung, sur la rivière Bhagarutti, où il arriva le 3 Octobre. Ces cols offraient une bonne occasion pour déterminer les limites de la végétation dans les parties centrales de l'Himalaya et les comparer avec des observations semblables qui avaient été faites (previously) sur les cols les plus élevés (leading out) au Thibet.

De Bhagarutti il traversa (crossed over) les cols de Chaia élevé Bamsura élevés de 15,280 pieds, jusqu'à Jumnotri, et là il examina les remarquables sources d'eau chaude, la température de la plus chaude est de 89° centigrades, étant presque égale à la température de l'eau bouillante distillée à cet lieu (90,50 centigr.). Il remplit dans cet endroit aussi bien qu'aux sources chaudes de Badrinath, Gaurikund, Uri et Banatte, un nombre considérable de jolies (fine) bouteilles de verre avec de l'eau, et nous espérons que l'analyse chimique de ces eaux, n'offrira par peu d'interêt plus tard (hereafter). Il descendit ensuite le long de la rivière Jumna jusqu'à Mussoorie où il arriva le 21 octobre.

1/

Hermann and Robert Schlagintweit — Report N° VIII, daté de Leh, capitale du Ladak 26 septembre 1856.

Imprimé à Agra par ordre de l'autorité en 1857

Récit d'un voyage à travers la chaîne du Kuenluen de Ladak à Khotan, daté de Leh, Ladak 26 Septembre 1856

Partant de Ladak à travers Nubra jusqu'à (to) la passe de Karakorum, nous pûmes passer la frontière de Ladak et étendre nos observations sur presque toute la largeur des montagnes de Kuenluen. Nous estimâmes (n'ayant pas encore réduit nos observations de latitudes et de longitudes) que la distance que nous avions parcourue dans le Turquistan avant de retourner de nouveau dans le territoire thibétain est d'environ 300 milles anglais.(1)

Nous quittâmes Ladak le 24 juillet (1856), vînmes par la passe de Laoche (17,000 pieds (2)) à la vallée du Shayoc et à Nubra. De Nubra nous traversâmes la passe de Sassar, environ 17,500 pieds. Nous nous arrêtâmes deux jours dans la passe elle même pour faire des observations magnétiques, et pour nous mettre en état (to enable us) d'atteindre le sommet du Sassarla (montagne de Sassar 20,000 pieds) de laquelle nous eûmes, ainsi que nous l'avions prévu (anticipated) une vue très étendue et fort intéressante des larges groupes de glaciers entourant la passe, l'une des plus vastes accumulations de glaciers du Kuenluen.

De la passe de Sassar, notre route nous porta aux larges

---

(1) Le mille anglais =

(2) Les hauteurs données dans ce rapport ne sont que des approximations. De très bonnes observations correspondantes furent prises à Ladak, mais nous n'avons pu encore les calculer en détail.
Le pied anglais =

plateaux au sud de Karakorum, dont l'élévation moyenne atteint 17,100 pieds. Le 9 août nous traversâmes sans aucune difficulté la frontière du Turkistan. Nous fumes accompagnés par Mani, putwaree (1) de Milum, par Makashoot, ancien domestique de Moorcroft, et par Mahomed Amin, vieux Turkistan, qui nous fut fort utile par sa connaissance générale du pays. Nous avions en outre six chevaux pour nous mêmes et pour nos domestiques (les trois hommes cidessus mentionnés,) treize chevaux pour le bagage, cinq Yarkandis (2) et quelques quinzaines (and some fifteen) moutons et chèvres. Les Yarkandis avec les chevaux et des provisions furent envoyés secrètement (on ahead), et nous les rencontrames seulement, comme par hazard à Nubra. (in) nos domestiques de l'Inde nous accompagnèrent jusqu'à Sassar, De là nous voyageames vetus comme des Yarkandis. Le jour qui précéda notre passage du Karakorum (we passed Karakorum) (18,000 pieds) nous rencontrames une nombreuse caravane de marchands de Yarkand, à laquelle nous fimes entendre (we gave out) que nous avions l'intention de marcher le long (on along) de la route de Yarkand; mais aussitôt que nous eumes passé Karakorum, nous quittâmes cette route et nous dirigeames à l'est, vers Kissil Korum, (17000 pieds) le (high watershed) entre les rivières de Yarkand et de Karakash. Nous traversames en un jour quatre passes, de plus de 17,000 pieds audessus du niveau de la mer, mais seulement élevées légèrement au dessus des plateaux environnants.

(1) putwaree

(2) Les Yarkandis

3/ 85

A partir de Kissil Korum, nous suivimes la direction de la principale chaîne du Kuenluen, nous tournâmes ensuite au sud sudest, jusqu'à ce que nous eussions atteint un lac Kiuk-Kiul (u comme oo dans wood; ŭ comme u dans but) légèrement salé, situé au pied septentrional du Changchenmo; au dessus de (up to) ce point notre route nous avait (chiefly) conduit au dessus de vastes plateaux ~~étendus~~, 16,000 à 17000 pieds au dessus du niveau de la mer, infiniment plus étendus que ceux qui sont au sud de Karakorum; mais à partir de ce lac nous suivimes la vallée de la rivière Karakash, à la droite de laquelle il n'y a pas de plateaux, tandis qu'à la gauche ils s'étendent aussi loin que Suget.

La stérilité des plateaux au nord de Karakorum, aussi bien que de la vallée de Karakash, est tout à fait surprenante; sans la fréquente quoique peu abondante chute de neige, causée particulièrement par la grande élévation des (ridges) ces plateaux seraient complètement déserts. Pendant une marche de 18 milles, nous ne rencontrâmes que quatre espèces de plantes; pendant plusieurs jours l'herbe (grass) fut extraordinairement rare, tandis que pendant plusieurs autres nous n'en eumes absolument d'aucune espèce: l'herbe autour du Kiu-Kiul ~~étant~~ la seule exception. Nous avions pris, comparativement, une faible provision de (gram) prévoyant en quelque sorte la stérilité que nous rencontrâmes, ce qui sauva nos chevaux d'une complète (starvation).

Néanmoins ils souffrirent mortellement, d'autant plus que la grande rareté (scarcity) de l'herbe nous força de faire de longues marches de 20 à 24 milles par jour. Tout près du Kiuk-Kiul nous trouvâmes un groupe fort curieux de plus de cinquante sources chaudes (hot springs) contenant particulièrement du muriate de soude

(Selcommun), et une grande quantité d'acide carbonique. La température variait de 25 à 49° C. = 77° à 120° Fahrenheit.

Nous avions déjà rencontré dans la vallée du Nubra deux autres groupes, l'un près de Panamick, (la source la plus chaude, 78.1° = 172.6 Fahrenheit); l'autre près de Changlung, (–74.1° C. = 165.4 Fahr.). Après une marche de 70 milles faite en quatre jours, nous ~~atteignîmes~~ arrivâmes à Sumgal, où une route (branches off to) à la vallée de Bushia, et à Elchi, capitale du Khotan.

Avant d'atteindre Sumgal, nous avions presque perdu notre route. Mahomed Amin qui nous accompagnait ordinairement, était passé devant tandis que nous étions occupés à mesurer la largeur de la rivière et la profondeur de son érosion. Nous le vîmes distinctement avec notre télescope de l'autre côté de cette rivière, et suivîmes ses traces et celles de son cheval jusqu'à six heures du soir (P.M), qu'ils traversèrent de nouveau la rivière. Mais nos gens étant derrière nous, nous rebroussâmes chemin pour les rencontrer; mais on n'en trouva aucune trace, parce qu'ils avaient perdu aussi évidemment leur route et s'étaient tenus sur le mauvais ~~wrong~~ côté (wrong bank) de la rivière; nous le cherchâmes (tried) de nouveau, il était alors 8 heures du soir (P.M.), pour traverser la rivière, qui est divisée ici en un grand nombre de branches, mais nous fûmes surpris au milieu par la chute du jour et, obligés de nous arrêter sur un banc bas et vaseux. Notre premier soin fut de mettre en sûreté (secure) nos deux chevaux, en leur attachant les jambes avec les courroies de notre sextant et de notre compas prismatique. Nous observâmes alors un petit (myricaria stream) près de l'endroit où nous étions, que l'eau s'élevait graduellement par la fonte de la neige tombée récemment. Heureusement la grande largeur de la rivière empêchait notre banc d'être inondé, quoique l'humidité

5/

du terrein s'accrut rapidement.
Le jour suivant (24 aout), nous retrouvames
nos gens dans ~~la soirée~~ l'après midi, et Amin à Sumgal
dans la soirée, nos chevaux avaient ~~tellement~~
souffert de la fatigue aussi bien que du manque
de nourritures que sur la route de
Kissilkorum à Sumgal, nous en perdimes
7 sur 19. De Sumgal une route se divise
en deux branches l'une vers Bushia et
l'autre vers Elchi, et comme on avait
l'espoir de se procurer dans ces endroits des
chevaux frais, ou des Yâks, aussi bien que
de la nourriture nous persuadames aisément
à nos gens de suivre cette direction.
Nous (Started) le 22 Aout avec
seulement deux chevaux chargés, nous avions
à traverser une passe de glacier, 17 000 pieds.
A 10 heures du matin (A.M.) nous fumes
surpris par un violent orage de neige, qui
dura jusqu'à 6 heures après midi. La route
était extrêmement difficile pour les chevaux,
à cause du grand nombre de fissures du glacier.
Lorsque nous eumes avancé à une petite
distance, nos gens trouvant qu'il était
impossible de continuer avec les chevaux
chargés, abandonnèrent tout, tente,
couvertures, et une petite caisse contenant
des marchandises, l'argent (1) et les
instruments (nous portames heureusement
nous mêmes les plus necessaires sur la
glace) en prenant seulement un peu
de vivres avec; mais malgré cela, ils
suivirent si lentement, qu'il leur fut
impossible de traverser la dernière
moraine (the last terminal moraine) du
glacier avant la chute du jour. Nous fûmes
forcés en consequence de rester toute la nuit
dans la neige avec nos vêtemens mouillés.
La neige avait cessé de tomber, mais le
froid était toujours si grand (−11.4° C. =
11.5° Fahrenheit) que deux de nos chevaux
moururent pendant la nuit, l'un sur le glacier
avec nos gens, et l'autre à nos pieds.
A Bushia que nous atteignîmes
deux jours plus tard, les habitants nous
firent un accueil très cordial, et nous
obtinmes des chevaux, des Yâks, des moutons,
des provisions, sur la promesse que nous fîmes
de payer le tout à Sumgal. Ce peuple
tartares demi nomades, parurent très
honnêtes et les prix qu'ils demandaient fort modérés.

(1) nous nous servions pour payer peu d'argent, mais surtout de
marchandises, telles que de riches vêtemens indiens.

les habitans des caves (caves) dispersées comme des maisons pour la saison froide, et de tentes, pendant le reste de l'année.

L'élévation de Bushia est de 9 200 pieds. Nous nous habillames comme les habitans, et apprimes les formes usitées pour saluer. Le peuple est ici fort loin d'être sauvage, mais au contraire très cérémonieux. N'ayant jamais vu d'européens, ils nous prirent pour ce que nous disions être — des marchands de Dehlie. Elchi, capitale du Khotan n'était qu'à une distance de deux jours de marche; mais le peuple répugnait extrêmement à nous y accompagner, car ils craignaient les soldats chinois stationnés non loin de Bushia: outre que le temps était très avancé pour les recherches que nous avions l'intention de faire dans le Cachemire. La distance du pied septentrional du Kuenluen est d'une journée et demie de marche; Déja à Bushia le caractère alpin du Kuenluen central avait disparu, l'élévation des sommets dans les environs de Bushia n'excédant pas 11,000 pieds. Nous quittâmes Sumgal le 29 août, et suivant pendant (for) trois marches la vallée du Karakash, qui coule (flows) de Sumgal à Suget, il se dirige ensuite brusquement (sharp) au nord et suit ensuite pour la plus grande partie une direction est nord-est.

Nous rencontrames sur cette route de très ~~grandes~~ vastes carrières et mines d'où on extrait la pierre de Yashem, (the Sahde) et qui est (are resorted to) par le peuple (by people) vivant à de grandes distances. Nous pumes nous procurer pour l'analyser plus tard une bonne quantité des différentes variétés de cette pierre, qui est très estimée dans toute l'Asie centrale. Suget ~~est une~~ place de halte (halting p.) sur la route d'hiver à Yarkand est éloignée de marches ordinaires de Karakorum. De Suget à Karakash autre ville du Khotan, il y a six marches. Nous (started) après mûre délibération le 1er Septembre avec Mahomed Amin et seulement deux chevaux chargés, laissant nos chevaux frais et tout ce qui ne nous était pas indispensable, y compris notre petite tente. Quelques instruments, des couvertures,

des fourrures, et des provisions composaient tout notre bagage. Nous réussîmes à faire en douze jours environ 220 milles anglais à travers la partie centrale du Kuenluen, (25 marches de la route itinéraire russe de Yarkand à Lêh.) Nous atteignîmes Lêh dans la soirée du 12 septembre.

La rivière, aussi bien que les autres cours d'eau, descendant de la pente septentrionale du Kuenluen, disparaissent entièrement après ~~un~~ cours de peu de durée dans les plaines sablonneuses entourant le lac Lop.

Le pays entre Suget et le Karakorum était nouveau pour nous. Nous avions ici une très bonne occasion d'examiner et de déterminer l'élévation moyenne des plateaux dont nous avons parlé plus haut. Nous avions aussi, avant d'atteindre la passe, une vue extrêmement étendue des plus hauts pics du centre que nous essayâmes de représenter (to draw) à l'échelle d'un degré pour un centimètre de long.

De ce point nous desirâmes suivre la rivière Shayok, parceque cette route nous aurait conduite dans une contrée toute nouvelle pour nous. Nous rencontrâmes aussi parmi plusieurs autres, une caravane avec 14 chameaux (Camelus Bactrianus) avec deux bosses, employés fréquemment pour porter des fardeaux sur la route de Yarkand; ces vigoureux animaux traversent constamment les crêtes élevées de 18000 pieds de cette route, et semblent en apparence peu affectés par le froid de ces hauteurs, climat natif des sauvages Yaks et des Kiangs.

Nous parvînmes ~~à~~ à nous en procurer deux parfaitement apprivoisés, espérant qu'ils nous seraient fort utiles pour traverser les fréquents rapides de la rivière Shayok. Mais malgré l'élévation et la force de ces animaux, il nous fut impossible ~~[illegible]~~ de descendre la vallée du Shayok. La rivière avait beaucoup baissé comparativement avec sa hauteur lorsque nous la traversâmes près de Kardank, au commencement d'Août; mais elle était ~~encore~~ loin d'être passable (ce qui est le cas depuis la fin d'octobre jusqu'à la fin de mars). Nous fûmes en conséquence obligés de quitter la route qui conduit à la vallée du Shayok à Sultan Chuskul, pour remonter (go up) la vallée à Sassar, et de suivre de là notre ancienne route. Nous

eumes à traverser en un jour, non sans difficulté, la rivière Shayok cinq fois avant d'atteindre Sassar.

Pendant notre absence de Leh, notre compatriote (^var^ native) le Docteur Hurkishen avait fait des observations météorologiques, et ce qui était spécialement avantageux pour nous des observations barométriques et magnétiques détaillées ; il avait terminé un plan de Leh, dont les principaux points avaient été (laid down) avant notre départ, et des (collectors) avaient été envoyés dans différentes parties de Ladak pour compléter les collections géologiques et botaniques, particulièrement en reference à la distribution géographique : nous trouvâmes que tous nos ordres avaient été soigneusement exécutés.

Nos chevaux et bagages laissés en arrière à Tuget, n'arrivant pas le 25 septembre treize jours après nous, nous eûmes le temps non seulement de terminer nos plans et nos dessins (drawings), mais de prendre de nombreux moules en plâtre de Paris (1) des différentes races (tribes), ainsi que nous l'avions déjà fait dans d'autres parties de l'Inde et des Himalayas. La variété des races qu'on trouve dans Leh est particulièrement grande, par suite de son commerce étendu avec les différentes parties de l'Asie centrale.

---

(1) Nous devons à l'obligeance de M^r. E. H. Longden, Esq. surintendant de la Secundra Press à Agra, d'un très précieux approvisionnement de plâtre de Paris, lorsque notre provision était presque épuisée.

9/ 88 1

Observations géographiques

On trouve de vastes plateaux des deux côtés de Karakorum, plus étendue au nord et à l'ouest de la passe. A l'est les plateaux se terminent complètement à la longitude de Changchenmo, où nous retrouvons de nouveau des vallées et des faîtes (ridges) tous deux bien définis. Une succession semblable de faîtes et de vallées forme aussi le principal caractère de Ladak, où l'on ne rencontre pas généralement de plateaux. La hauteur moyenne des plateaux au nord et à l'ouest de Karakorum est de 16 800 à 17000 pieds. Le point où les plateaux atteignent la plus grande hauteur moyenne, probablement les plateaux les plus élevés du monde, est un peu au nord aux sources du Shayok. Au sud de cette région entre Karakorum et la vallée de Nubra, on trouve une seconde région d'une grande élévation générale, dans laquelle quelques pics détachés (single) semblent atteindre la plus grande élévation absolue. Nous eûmes l'occasion de mesurer quelques pics dont l'un avait 24000 pieds.

La direction moyenne de la principale crête du Kuenluen qui forme (the water-shed) entre Ladak et le Turkestan, court du nord-ouest au sud-est depuis les sources de la rivière de Yarkand jusqu'à Rudok. Une autre chaîne plus septentrionale indépendante de celle-ci, mais d'une élévation comparativement plus faible, court de l'Ouest à l'est; c'est la chaîne dont les passes (which passes) conduisent à Bushia et Elchi, à Yurunkash, Keria &c. La chute de la portion superieure (upper) des rivières Yarkand, Deriano et Karakash Deriao n'est pas grande. Mais les rivières descendant de l'autre Ridge) qui court de l'ouest à l'est, ont une descente beaucoup plus rapide, particulièrement les rivières

sur le côté septentrional de la (ridge).

Nous parvînmes à nous procurer, outre nos propres routes, les itinéraires des routes commerciales conduisant à Baddakshan, Yarkand, Kashgar, Kokand, et Ashu des différentes caravanes que nous rencontrâmes. Les observations ainsi obtenues de sources indépendantes s'accordaient très bien en ce qui concernait (as regarded) le nombre et la succession des places de halte et leurs distances entre elles. Il à peine nécessaire d'ajouter que ~~nous trouvâmes~~ la carte du Baron de Humboldt « Carte du système de montagnes et de volcans de l'Asie centrale » nous fut d'un très grand secours pour faire nos observations et pour poursuivre nos ~~observations~~ recherches sur les routes.

N. Dans l'Aperçu sommaire des résultats de la Mission scientifique dans l'Inde et la Haute Asie, confiée par S. M. le Roi de Prusse et la Compagnie des Indes à MM. Hermann, Adolphe et Robert Schlagintweit, lu à l'Académie des Sciences le 12 octobre 1857, on trouve ce qui suit, page 5 de l'aperçu :

« Robert et moi (Hermann) nous sommes allés par des routes différentes à Ladak : parfaitement équipés, nous avons été assez heureux pour pouvoir continuer notre excursion dans le Turkestan proprement dit, en descendant après avoir passé le Karakorum et le Kuenluen, dans la grande vallée de Yarkand. C'est une vaste dépression de 4 000 pieds anglais (1200 à 1000 mètres) qui sépare le Kuenluen du Saïan-Chane, ou plus généralement les montagnes de la haute Asie au nord de l'Inde, des montagnes de l'Asie centrale au sud de la Russie. Cette région, qui n'a jamais été visitée, pas même par Marco-Polo, qui a passé au nord du Kuenluen, était d'autant plus intéressante à explorer qu'en outre des

„des observations de magnétisme terrestre,
„de température, d'humidité, &c. on
„pourrait y étudier la formation, l'âge,
„les directions de chaînes de montagnes
„complètement inconnues."
„Revenus au point de départ, Ladak,
„nous avons gagné le Punjaub par
„des chemins différents, à travers le
„Cashemire et nous avons arrêté pour
„1857 l'itinéraire suivant:"

A la page 4 de l'Aperçu
sommaire ci dessus MM. Schlagintweit
disent:
„Pour que l'on puisse mieux saisir
„l'ensemble et les détails des excursions
„que nous venons d'énumérer sommairement,
„nous mettons sous les yeux de l'Académie
„des cartes de l'Inde, où l'itinéraire de
„chacun de nous est fidèlement tracé."

Adolphe Schlagintweit —
Report N° IX. Lettre datée de Rawl Pindee 20 Novembre 1856
Montagnes de l'Himalaya et Thibet occidental
de Mai à novembre 1856

Rapport imprimé à Lahore par ordre de l'autorité en 1856

Route (1856)

Je quittai Simla le 28 Mai, me dirigeant par (through) Kulu et Lahoul vers Zanskar, dans le Thibet où j'arrivai le 26 juin. Je fus particulièrement occupé par l'examen des parties occidentales du Thibet et d'une partie considérable de la chaîne de Kuen Luen au nord du Thibet.

J'arrivai à Khabbulu le 21 juillet, et pénétrai dans la vallée transversale de Khabbula et Shigar (up to the water-shed) de la chaîne de Kuen-Luen. Le point le plus septentrional qu'on ait atteint était la passe (pass) de Mustak (20 dont, 18,800 pieds anglais). Les habitudes de piraterie des tribus sauvages mahométanes de Hunze, qui infestent la contrée de l'autre côté du Mustak, m'empêchaient d'avancer plus loin dans cette direction dans la chaîne de Kuen-Luen. J'eus l'occasion d'atteindre, le 29 juillet, sur le pic de Chorconéd, une élévation de près de 19,500 pieds anglais (calculée approximativement de (from) Ladakh) et de faire pendant mon ascension une série d'expériences physiques.

Arrivé à Iscardo le 1er septembre, de groupes de la haute montagne près du point où le grand noeud (bend) méridional de l'Indus (takes place). J'arrivai à Cachemire le 9 Octobre, et quittai cette ville le 2 novembre pour Murree et Rawul Pindee où j'arrivai le 17 ~~novembre~~ du même mois. D'accord avec le plan d'opérations sanctionné par le gouvernement, pendant la présente saison froide on examinera une partie du Punjab et du Scinde. Afin d'obtenir des observations géologiques et météorologiques pour

une partie de l'Himalaya, que nous ne pouvions visiter nous-mêmes, mon (Draftsman) Eleazar Daniel, et M. Monteiro, attaché ~~à mon frère~~ l'établissement de mon frère Hermann, avec quelques collecteurs d'échantillons géologiques et de plantes, furent envoyés à travers (through) les chaînes (outer ranges) de l'Himalaya de Simla, par la voie de Kangra et Noorpoor, à Cachemire.

Leurs observations barométriques et météorologiques (carried on) régulièrement à Kangra, Noorpoor, Jummoo et Cachemire, seront d'une grande valeur pour le calcul de nos propres observations barométriques.

1/ Robert Schlagintweit

Rapport N° 1, daté de Bhooj, dans le Kutch 16 mars 1857.

Esquisse (Outline) générale de la route du Punjaub à Bombay suivie par Robert Schlagintweit.

Je quittai Rawul Pindi dans le Punjaub accompagné par M. Monteiro et le (Draftsman) Eleazar Daniel le 18 Décembre 1856, et voyageai par Chukowal et à travers la chaîne Salée (Salt Range) jusqu'à Pind Dadan Khan.

Je passai à travers la chaîne salée à marches lentes, ce qui me permit d'examiner sa structure remarquable, et je fis une halte à Keurah, l'une des principales mines de sel et j'eus ~~pu~~ ainsi ~~visiter~~ l'occasion de visiter les mines de sel et de faire une série d'observations dans les mines.

Par l'obligeante assistance de M. C. C. Smyth, Ecuyer Député collecteur à Newrath je réussis à faire en peu de temps une collection assez complète des différentes espèces de sels et de fossiles.

De Pind Dadan Khan je continuai mon voyage à travers les différents (Doabs) du Punjaub par Shapore et Jhung jusqu'à Mooltan où j'arrivai le 4 janvier 1857.

Je restai là jusqu'au 12 janvier occupé principalement d'observations magnétiques et météorologiques. Des excursions furent faites dans l'ancien lit du Ravi et dans le Chenaub où je fis des observations hydrographiques détaillées.

Je me rendis de Mooltan à travers le gara ou Sutlej à Bhawlpore et par Ahmedpore à Khanpore.

Pendant ce voyage j'eus occasion d'examiner les frontières (borders) du désert qui s'avance tout près (close to) du Sutlej et de l'Indus.

Ayant fait de Chanpore une excursion jusqu'à Mithancote, sur la rive droite de l'Indus et étant retourné à Khanpore, je me dirigeai par Naushera et Subgilcote sur Sukkur dans le Sind Supérieur (Upper)

Là et dans les environs (à Shikarpore) je restai six jours occupé en partie à empaqueter les collections faites pendant mon voyage dans le Punjaub, en partie à prendre une série d'observations.

Je quittai Shikarpore le 17 février 1857 et voyageai par Sarkhana jusqu'à Sewan le long de la rive droite de l'Indus.

Après avoir visité et examiné les collines (Hills) situées près de Schwan, ~~m~~ les sources chaudes à Sukki, et le lac Manchar, je suivis la colline (the Hill road) par Chorla et Dumach jusqu'à Kurrachi que j'atteignis le 22 février.

A Kurrachi toutes mes collections (23 caisses) furent soigneusement empaquetées et des arrangements furent pour leur expédition à Bombay.

Départ de Kurrachi le 1er mars. Je me dirigeai par Satta et Mugribi à travers le delta de l'Indus et une portion d (of the run) sur Subput dans le Kutch et arrivai le 14 mars par Khora et Nukatrancha à Bhooj, capitale du Kutch.

J'étais accompagné pendant mes excursions par Mr. Monteiro et par

3/

le (draftsman) Eleazar Daniel, (guide dans le Département du Quartier maître général, à Bombay) précédemment dans l'établissement de mon frère.

Mr Monteiro fut envoyé par moi dans un bateau de Pind Dadan Khan à Moolton et puis à Sukkur et à Kurrachee.

Tout en faisant des collections d'histoire naturelle il prit de très bonnes observations hydrographiques et météorologiques avec les instruments que je lui avais confiés.

Eleazar Daniel, (the draftsman) voyageant constamment avec moi me fut d'un grand secours pour prendre et compléter des observations, et je demande la permission de porter à la connaissance du gouvernement les nombreux et importants services que Mr Monteiro aussi bien qu'Eleazar Daniel ont rendu à mes frères et à moi pendant plus de deux années consécutives.

Dans le cours de mes excursions pendant la dernière saison froide j'ai été assisté avec la plus grande obligeance par tous les officiers des différentes stations, ce qui m'a mis en état de continuer mes opérations sans aucun délai et de réunir un grand nombre d'utiles informations et d'observations diverses. (scattered)

Je me propose de quitter Bhooj le 17 mars et de continuer mon chemin par Rajkote et à travers Kattewar pour me rendre à Surate et à Bombay, d'où je partirai à la fin d'avril pour retourner en Europe conformément aux communications faites au gouvernement en quittant Rawul Pindi.

93

76 77 79

94

36° — 48' — 36' — 33' — 24' — 12' — 35°

Situation de Kuen Luen suivant la carte de M. Thomson 35°32' environ, entre le 77° environ et le 78° et quelques minutes de longitude du méridien de Greenwich

36° 36°

Situation de la partie la plus septentrionale de la Chaîne du Karakoram sur la carte de John Walker accompagnant le Ladak du Colonel Cunningham 35°32' environ; de la latitude de laquelle on distingue le col ou passage de Karakoram qui semble le point le plus élevé en latitude

35° 35°

14 Aout 1854.

96

COSMOS

REVUE ENCYCLOPÉDIQUE HEBDOMADAIRE

DES

PROGRÈS DES SCIENCES

ET DE LEURS APPLICATIONS AUX ARTS ET A L'INDUSTRIE.

Fondée par M. B. R. DE MONFORT

Rédigée par M. l'abbé MOIGNO.

3e Année. 5e Volume. 6e Livraison.

PARIS

BUREAUX DU COSMOS : 18, RUE DE L'ANCIENNE-COMÉDIE.

SPÉCIALITÉS RECOMMANDÉES PAR LE COSMOS.

Instruments de mathématiques.

ARITHMOMÈTRE DE M. THOMAS, de Colmar. Machine à calcul pour faire avec promptitude, et sans tension d'esprit, toutes les opérations de l'arithmétique. Machine de 10 chiffres 250 fr. produits jusqu'à 9 999 999 999. Machine de 16 chiffres 500 fr. produits jusq. 9999 999 999 999 999. S'adresser, pour la vente, chez M. HOART ET Ce, 13, rue du Helder.

INSTITUT TECHNOMATIQUE, boulevard d'Enfer, 10 (J. PORRO, directeur.) Astronomie et géodésie. — Topographie, arpentage et nivellement résumés dans la tachéométrie, levé très-rapide sans chainage, et avec nivellement général simultané. — Instruments nouveaux pour l'avancement des sciences. — Longue-vues prismatiques et instruments spéciaux pour la guerre de terre et de mer. (Médaille d'or.)

Instruments de physique.

FASTRÉ, 3, rue de l'Ecole-Polytechnique. (**Spécialité de météorologie.**) Baromètres, thermomètres, psychromètres, hygromètres, hypsomètres.—Tubes et flacons jaugés et divisés pour l'analyse de l'air et des gaz.

RHUMKORFF, 19, rue des Maçons-Sorbonne. (**Spécialité d'électricité induite et thermique.**) Machines électriques inductives. — Machines de Clarke. — Appareil de Faraday, pour la rotation magnétique. — Appareil de Melloni pour la chaleur rayonnante. — Balance gyroscopique de Fessel et Plucker.

DUBOSCQ, 21, rue de l'Odéon. (**Spécialité d'instruments d'optique.**) Appareil fixateur de la lumière électrique. — Ensemble complet d'appareils pour la démonstration directe ou par projection de tous les phénomènes d'optique, Réflexion, Réfraction, Double Réfraction, Interférences, Diffraction, Polarisation. — Saccharimètre Soleil.

NACHET, 16, rue Serpente. (**Spécialité de micrographie.**) Microscopes petits modèles pour les études botaniques. — Microscopes redresseurs pour les dissections des corps opaques et transparents, dans les études de chimie, avec lentilles situées au-dessous des objets, afin que les observations ne soient pas gênées par l'évaporation des liquides. — Microscopes grands modèles spécialement destinés aux études d'anatomie pathologique.

SOLEIL, 21, rue de l'Odéon. (**Spécialité de cristaux et verres pour l'optique.**) Verres et cristaux taillés dans toutes les directions. — Détermination des angles des cristaux, des pouvoirs réfringent et dispersif, des axes optiques et de leurs angles. — Ophtalmoscope de M. le docteur Anagnostakis.

FROMENT, 5, rue Ménilmontant. (**Spécialité d'électricité appliquée à l'industrie.**) Télégraphes électriques. — Horloges électriques. — Machines magnéto-électriques. — Micromètres en verre.

ANCIENNE MAISON WAGNER ONCLE, COLLIN, SUCCESSEUR DE BERNARD-HENRY WAGNER 118, rue Montmartre (maison fondée en 1790, rue du Cadran). Fabrique spéciale d'horloges simplifiées brevetées, régulateurs, pendules, instruments de précision, appareils électriques, métronomes Maëlzel, tourne-broches à ressort, tourne-broches à poids, paratonnerres, girouettes, compteurs, machines, contrôleurs brevetés.

MARLOYE, 161, rue Saint-Jacques. (**Spécialité d'instruments d'acoustique.**) Appareils pour la démonstration de tous les phénomènes et de toutes les lois de l'acoustique; cordes, verges, lames, plaques, membranes, tuyaux. — Sirène, Sonomètre, Diapasons étalons, Timbres, Fronde, Caléidophone. — Solides de géométrie et de cristallographie.

BRETON frères, 23, rue Dauphine. (**Spécialité d'électricité dynamique et appliquée à la médecine.**) Appareil électro-médical, sans pile ni liquides, à courants gradués avec tous les accessoires; plaques, éponges, conducteurs sphériques ou hémisphériques, sacs, etc. — Nécessaire électro-dynamique pour la démonstration de tous les phénomènes de l'électricité en mouvement. — Machine pneumatique à rotation continue.

CHRISTOFLE et Ce, 52, rue de Bondy. (**Spécialité de dorure et d'argenture électriques.**) Surtouts, services de table complets, vaisselle plate, converts, lustres, candélabres, vases, etc.

Photographie.

MARION, 14, cité Bergère. (**Spécialité de papiers photographiques.**) Papiers positifs albuminés, au chlorure de sodium, d'ammonium, de barium. — Papiers négatifs cirés ou non cirés, avec ou sans addition d'iodure. — Papiers sensibilisés. — Portefeuilles préservateurs.

SCHIERTZ, 27, rue de la Huchette Fabrique spéciale d'ébénisterie appliquée à la photographie (atelier fondé en 1838). Chambres noires à soufflet et autres, en tout genres, avec châssis disposés pour opérer par voie sèche, papier et albumine, ou par voie humide, collodion, appareils complets, pieds et supports en tous genres, boites de voyage, etc.

BERTHAUD jeune, 32, rue de Bretagne. (**Spécialité de têtes de daguerréotype.**)

COSMOS.

NOUVELLES.

France. — On lit dans le *Moniteur de l'armée :* « Le ministre de la guerre n'a pu voir, sans un vif mécontentement, que les résultats d'expériences ordonnées par lui, et se rapportant à des perfectionnements à introduire dans nos moyens d'attaque ou de défense, eussent été rendus publics et communiqués aux journaux, avant même d'être portés à la connaissance du chef de l'armée. Il y a, dans les indiscrétions de cette nature, un manque de patriotisme qu'il suffira sans doute de signaler pour qu'elles ne se reproduisent plus. Le ministre est, d'ailleurs, bien décidé à ne pas tolérer ces infractions à tous les devoirs militaires. »

— La lunette de 9 pouces d'ouverture, acquise autrefois de M. Lerebours père, par le Gouvernement, au prix de 18 000 fr., vient d'être montée équatorialement, et installée dans un pavillon spécial élevé sur la terrasse de l'Observatoire. Ce bel instrument est mis particulièrement à la disposition de M. Chacornac, et doit servir aux observations extra-méridiennes, à la recherche surtout des petites planètes qu'il était presque impossible de découvrir avec la lunette équatoriale de 3 pouces et demi d'ouverture, dont l'habile astronome s'est servi jusqu'ici. Ce n'est plus guère que parmi les astres de douzième grandeur et au delà, qu'on peut espérer de rencontrer de nouvelles planètes ; or, ces astres échappaient forcément à la lunette de l'ancienne équatoriale. Ajoutons que M. Chacornac aura bientôt terminé ses cartes des heures de l'écliptique, bien plus étendues, quant à l'ordre de visibilité des étoiles, que les cartes anglaises; nous pouvons espérer, par conséquent, qu'il réparera le temps perdu bien malgré lui, et partagera glorieusement, avec MM. Hind et de Gasparis, les conquêtes de l'avenir.

— Nous avons appris aussi que les essais de transmission électrique du temps moyen de l'Observatoire impérial, à l'Hôtel-de-Ville et à la Bourse, s'achèvent en ce moment; et que dans quelques jours un régulateur de Berthoud, placé dans la salle méridienne, indiquera l'heure exacte sur plusieurs cadrans de la grande cité : c'est un progrès absolument nécessaire, que nous avons vivement sollicité,

et dont nous serons redevable au zèle de M. Le Verrier. Depuis plusieurs jours, on peut déjà lire, sur un cadran placé dans l'Hôtel de l'administration des télégraphes, la minute, et la seconde de la pendule de l'Observatoire. Cette transmission du temps est organisée par M. Froment.

— La sixième chambre de police correctionnelle, présidée par M. d'Herbelot, a condamné, dans son audience du 15 juin, un sieur Nicolas Lefèvre, marchand de lait en gros, demeurant à Paris, rue d'Amsterdam, 44, à six mois de prison et à 20 000 fr. d'amende, pour avoir, depuis moins de trois ans, vendu et mis en vente du lait qu'il savait être falsifié ;

« Attendu, dit le jugement, que la fraude, opérée dans des proportions considérables, et d'une manière permanente et journalière par Lefèvre, gérant de la Société dont il s'agit, est une véritable falsification de substances alimentaires destinées à être mises en vente, et que les bénéfices réalisés par Lefèvre peuvent être arbitrés par le tribunal à 80 000 fr. pour trois ans. »

Ainsi, d'après la teneur du jugement, bénéfice net, 60 000 fr., restant au profit du coupable au premier chef, puisqu'il s'agit d'un aliment indispensable dans toutes les classes. Cette nature de crimes est donc trop lucrative, pour qu'on cesse de les commettre tant qu'on ne leur appliquera pas la loi commune aux vols le plus gravement qualifiés, c'est-à-dire la juridiction des Cours d'assises et les galères. Le voleur sur les grandes routes s'expose et paye de sa personne, et le voyageur a le droit de se mettre contre lui en légitime défense ; mais que peut faire le consommateur quand on le vole par un abus quotidien de confiance ; que l'on compromet sa santé et celle de ses enfants, qui, dans le premier âge, n'ont d'autre nourriture que le lait? Combien d'enfants ont dû leur mort à la falsification de ce prétendu laitage !

— M. le Préfet de police vient d'ordonner une surveillance très-active et continue sur la vente de tous les comestibles qui, par les chaleurs excessives, se gâtent et deviennent très-préjudiciables à la santé publique. Tous les commissaires de police de Paris et de la banlieue devront faire des visites très-fréquentes chez les marchands de vins, les traiteurs, les pâtissiers, les restaurateurs, les bouchers, les charcutiers, etc., à l'effet de surveiller leurs marchandises, et principalement les vases et ustensiles de cuivre dont le mauvais état d'étamage pourrait occasionner de graves accidents.

— Sur le chemin de fer de Paris à Sceaux, deux locomotives, marchant en sens contraires, se sont violemment heurtées, et plu-

sieurs voyageurs qui avaient pris place dans le premier wagon de troisième classe, ont été cruellement blessés; plusieurs ont eu les deux jambes cassées, et l'un d'eux a dû subir immédiatement l'amputation de la jambe au-dessus du genou. Cet accident pourrait se renouveler fatalement sur cette ligne, maintenant surtout que deux sections, celles de Sceaux et d'Orsay, viennent s'embrancher toutes deux à Bourg-la-Reine, sur une voie unique, si l'administration ne faisait pas établir immédiatement une correspondance électrique, dont nous ne comprenons pas qu'on ait osé se passer jusqu'ici. Avec le télégraphe qui signalera la présence des locomotives entre Paris et Bourg-la-Reine, et la gare d'évitement circulaire de cette dernière station, les accidents deviendraient, au contraire, impossibles, la sécurité serait absolue.

—Il existe à Bordeaux plusieurs Sociétés scientifiques qui luttent d'efforts pour faire de cette ville un centre de lumières et de progrès, comme le font d'ailleurs plusieurs cités du nord de la France. Parmi ces associations se trouve la Société philomatique, qui a voulu se mettre à la tête du mouvement; elle a eu l'idée de créer, à Bordeaux, une exposition agricole et industrielle pour toute la France, qui s'y ouvrirait tous les trois ans. C'est pour la neuvième fois que Bordeaux offre ainsi son hospitalité à la France; l'achèvement du chemin de fer de Paris a donné à la solennité actuelle un plus grand développement. Plus de six cents exposants ont répondu à l'appel de la Société philomatique.

La Société d'encouragement pour l'industrie nationale a voulu être représentée dans cette solennité par une commission spéciale, et témoigner ainsi de son intérêt pour l'industrie et l'agriculture méridionales; une commission, composée de MM. Chevallier, Huzard, Salvetat, Silberman et Barral, a été chargée, par le conseil d'administration de cette Société, de lui faire un Rapport sur les produits et machines exposés. Voici quelques extraits du Rapport de M. Barral :

« Le bassin de la Garonne, de la Dordogne et de la Gironde est remarquable par son sous-sol argileux, imperméable, qui donne naissance à de vastes marais tourbeux. Quelques-uns de ces marais sont célèbres par la quantité énorme de sangsues qu'on y élève, d'une façon si productive, que cette industrie y prend des proportions alarmantes pour l'hygiène du pays. Dans un tel pays, le drainage doit produire une sorte de révolution. L'exposition que nous venons de visiter démontre que les méthodes perfectionnées d'assainir les terres et de doubler ainsi, pour le moins, leur fécondité,

est aujourd'hui approuvée. Nous avons vu des tuyaux de drainage exposés par M. Challemaison, directeur de la compagnie des landes de Gascogne; par le comte Duchâtel, par MM. Clamageron et Roberty; une machine à fabriquer les drains, et les outils de drainage bien faits se trouvent à côté. Le drainage prend ainsi son droit de cité dans le Midi; il prouve, par le fait, combien avaient tort ceux qui croyaient que dans le Nord seul son application pouvait être efficace.

« Nous avons retrouvé ici plusieurs exposants du concours de Paris : M. Fritschler a amené ses charrues; M. Lotz, ses machines à battre, ses machines à vapeur locomobiles, etc. Parmi les produits locaux, nous avons remarqué les riz magnifiques que M. Féry cultive dans les landes de la Teste ; les cocons et les soies gréges ou filées de MM. Bellard, Beutzmann, Guinard, Royer, etc. La production du lin et du chanvre paraît devoir être essayée avec succès dans le pays; M. Terwange, de Lille, l'a compris, et il a envoyé des échantillons remarquables de ses produits obtenus par un nouveau procédé. »

Piémont. — M. Bonelli, directeur des télégraphes électriques, transmet la dépêche suivante d'un des compagnons de M. Brett :

« Je suis parti hier au soir du cap Corse, après avoir vu poser, avec plein succès, le câble du télégraphe sous-marin. La plus grande profondeur à laquelle il est parvenu est de 348 brasses (la brasse de mer équivaut à 2 mètres). Pendant quarante heures nous sommes restés en place, retenus uniquement par le câble qui était à une profondeur de 250 brasses. Le travail de la pose du câble a duré trente-quatre heures. Le reste du temps a été employé à réparer les machines trop faibles pour la pose même. Brett est resté sur *le Persian*. Il doit, aujourd'hui, établir le câble dans le détroit de Boniface. »

Angleterre. — Nous empruntons à *l'Athenæum* anglais, le programme des séances et soirées de la prochaine réunion, à Liverpool, de l'Association britanique pour l'avancement des sciences.

Le mercredi 20 septembre, le Comité général se réunira à midi pour l'expédition des affaires du Congrès. A cinq heures après midi, les officiers de l'Association dîneront chez le maire de Liverpool. A huit heures du soir, le même jour, les membres de l'Association s'assembleront dans St-Georges Hall pour entendre le discours inaugural du président Lord Harrowby. Jeudi 21, après les ravaux des sections, il sera donné une grande soirée dans le magni-

99

fique salon de St-Georges Hall. Vendredi, dans la conversation du soir, M. le professeur Owen lira un discours sur les singes antropomorphes. Samedi, après les séances des sessions aura lieu le grand dîner présidé ordinairement par le président du Congrès, probablement dans St-Georges Hall. Le maire de Liverpool invitera les membres à une soirée dans la brillante série des salons de Town Hall (maison de Ville), salons qui ne sont surpassés en beauté par aucune salle des édifices publics de l'Angleterre. Lundi la conversation du soir consistera en un discours sur le magnétisme terrestre par le colonel Sabine; on annonce que cette dissertation sera illustrée par de nombreux dessins ou expériences. Le lendemain soir, M. le professeur Stokes, assisté de deux Français, M. l'abbé Moigno et M. Duboscq, exposera et reproduira dans une grande série d'expériences faites à la lumière électrique, les principaux phénomènes de la lumière : la Société photographique de Liverpool appellera ensuite l'attention sur divers sujets intéressants relatifs au bel art qu'elle a pour mission de propager. Mercredi, l'Association terminera ses travaux, et le Président clôra le Congrès par son discours d'adieu.

Les excursions, accessoire obligé de la réunion, commenceront le jeudi, le lendemain du jour de la clôture du Congrès, et elles offriront un intérêt extraordinaire : le comité qui les dirige a obtenu des compagnies de chemins de fer aboutissant à Liverpool ou à Birkenhead, le privilége pour tous les membres de circuler sur toutes les voies dans un rayon de 100 milles, 33 lieues, autour de Liverpool, en ne payant qu'un seul trajet, l'allée sans le retour; privilége désigné en anglais par l'expression *Single fare.* On cite parmi les buts assignés aux excursions, Bangoz-State-Querries et Holy Head, les mines de sel du Cheshire, les districts d'exploitation du charbon et de fabrication du verre de Ste-Hélène; les côtes de Mersey où l'on sera conduit gratuitement sur un des paquebots qui font le service entre Liverpool et Halifax.

Si la libéralité des habitants d'une cité immensément riche, et le désir ardent de se rendre agréables, peuvent beaucoup ajouter aux charmes de ces grandes réunions scientifiques, on doit espérer que le Congrès de Liverpool sera remarquable entre tous les congrès déjà tenus par l'Association.

—On annonce que l'hôtel et l'enclos de Holford, situés dans la partie la plus élevée, la plus sèche et la plus saine de Regent's-Park, vont être achetés par l'Etat, pour être transformés en un grand musée scientifique populaire qui manque tout à fait à Londres, et

dans lequel s'étaleraient les riches collections nationales d'histoire naturelle, aujourd'hui entassées ou enfouies dans des lieux inaccessibles.

— Le *Journal de la Société des Arts* appelle l'attention sur de singulières anomalies du service postal de l'Angleterre :

« Si vous voulez envoyer au meilleur marché possible une publication périodique de Calcultta à Delhi, dirigez-la par Londres, elle coûtera alors 8 pences (80 c.) de port pour un parcours de 8000 milles à l'allée, et 8000 milles au retour ; tandis que pour 800 milles de trajet direct, vous aurez à payer un port de deux roupies ou quatre schellings (5 fr.) La malle de terre de Calcutta est la même dans les deux cas, seulement par la voie la moins chère, le paquet expédié aura eu l'avantage d'un voyage de mer de 16000 milles.

Un journal non timbré, pesant moins de deux onces, paye 4 pences (40 c.) de port, de Westminster à Kinsington (5 à 6 kilom.), et un penig (10 c.) seulement de Wetsminster à New-York.

Pour envoyer par la poste, à raison de 1 penny un journal non timbré, il faut que son poids soit moindre d'une demi-once ; mais un journal timbré pesant plus de 4 onces, circule en tout temps pour un penny. »

Hollande. — La Société des sciences de Harlem, dans sa cent deuxième séance du 20 mai, n'a couronné qu'un seul des mémoires en réponse aux programmes des prix proposés par elle pour 1853. Ce mémoire avait pour objet les raies brillantes des spectres obtenus de la flamme des métaux brûlants, entre les pôles de la pile ; son auteur est un de nos plus savants physiciens, M. Masson, professeur au lycée Louis-le-Grand, auquel le prix a été décerné.

Belgique. — Dans la dernière séance de l'Académie des sciences de Bruxelles, M. Quételet a rendu compte des mesures prises dans divers pays pour donner suite aux demandes de la conférence maritime tenue à Bruxelles en septembre 1853. Il s'est formé à Rotterdam, pour cet objet, une société spéciale composée d'armateurs, de capitaines de navires et de savants. Le gouvernement de Portugal a dressé la liste des vaisseaux chargés de recueillir en mer les observations demandées. Les gouvernements d'Espagne et de Prusse, qui n'étaient pas représentés à la conférence, ont fait parvenir leurs adhésions aux décisions prises. La France est à peu près le seul état maritime dont on ne connaisse pas encore les intentions relativement à cette importante question scientifique.

INDUSTRIE.

M. Dubois, actuellement établi à Saint-Denis, près Paris, avait soumis au jugement de la chambre de commerce de Lyon des feuilles pour le lissage et le repiquage des dessins qui s'exécutent au moyen de la mécanique Jacquard.

La commission des manufactures a expérimenté avec soin ces feuilles de bois ; et de ces expériences, qui ont duré deux mois, il est resté constant pour elle que le produit de M. Dubois est destiné à remplacer avec avantage les cartons actuellement en usage.

En voici les raisons :

1° Ce nouveau genre de cartons n'a éprouvé aucun mouvement de dilatation appréciable, soit à l'humidité, soit à la chaleur, soit par l'effet de l'usage. Les dessins sur lesquels la commission a fait ses expériences n'ont pas subi la moindre altération. Ce résultat est très-important, non-seulement pour l'ouvrier lisseur et tisseur, mais surtout au point de vue général de la bonne fabrication et de la netteté des dessins, qui très-souvent, comme nous le savons tous, ont à souffrir de l'extrême dilatabilité, inhérente à la matière employée dans la confection des cartons ordinaires. 2° Ces cartons feuilles de bois sont plus légers, moins embarrassants, d'un transport facile, et, somme toute, moins sujets à se détériorer. 3° Ils résistent mieux au travail et paraissent devoir durer plus longtemps. 4° Enfin, M. Dubois annonce qu'il peut les livrer au-dessous de ceux des plus mauvaises qualités de cartons ordinaires. Plus il abaissera les prix, plus les avantages que présente sa découverte seront grands. Cependant, aux yeux de la commission, la supériorité réelle du produit de M. Dubois consiste surtout dans l'absence de dilatabilité appréciable qui le caractérise et que nous avons signalée.

M. Dubois a eu aussi l'heureuse idée d'employer les rognures ou résidus de sa fabrication à la confection de petits cylindres creux, et clos aux deux extrémités, destinés à remplacer les cylindres massifs sur lesquels on enroule les rubans de soie ; il a obtenu ainsi une diminution de prix que le commerce d'exportation appréciera grandement.

— MM. Overdujn et Droisnet ont présenté à l'Académie, sous le nom de vélocimètre, un instrument servant à mesurer le sillage des navires et à déterminer la vitesse des courants d'eau et d'air.

Son principe repose sur la construction de la veine liquide, dont l'effet constaté, il y a un siècle, par Daniel Bernouilli, a été appliqué depuis par Venturi, au moyen du tube à double cône qui porte le nom de ce savant.

C'est la pression négative, ou plutôt l'aspiration à laquelle elle donne lieu dans la section rétrécie, à l'intersection des deux cônes dont le tube de Venturi est formé, que M. Overduyn, professeur de l'Académie royale de Delft, a utilisée pour créer le vélocimètre.

Un tube, construit dans les proportions du tube Venturi, est attaché au navire, parallèlement à son axe, la base du petit cône tourne vers l'avant; un trou de quelques millimètres de diamètre est percé dans la paroi, à l'intersection des deux cônes; à ce trou est adapté un petit tuyau : dès que le navire se met en mouvement, la pression négative se manifeste et augmente avec la vitesse de la marche.

Cet effet produit, il ne s'agissait plus que de mesurer exactement les pressions négatives croissantes avec les vitesses, afin d'en conclure celle-ci. C'est ce qui a été obtenu en prolongeant le petit tuyau communiquant au tube plongeur jusqu'à une boîte manométrique de M. Vidi, celle que ce savant ingénieur emploie à la construction de ses baromètres anéroïdes; elle reçoit le tuyau dans lequel se produit l'aspiration; ses deux fonds se rapprochent et s'éloignent selon le vide déterminé, et ce mouvement vertical des fonds de la boîte, transformé à l'aide d'un levier en mouvement horizontal, fait tourner une aiguille qui indique sur un cadran le chiffre de la vitesse.

— Les couteaux-viroles de M. Massa, coutelier, rue du Roule, dont nous avons déjà parlé dans le *Cosmos*, viennent d'être approuvés par la Société d'encouragement sur le rapport suivant de M. Priestley :

« On connaît le mode d'assemblage ordinairement employé : le manche, creusé, reçoit un mastic résineux dans lequel s'implante l'appendice ou queue dont la lame est garnie et que l'on rive quelquefois à l'extrémité du manche. Par l'usage ou par les variations de température que le couteau subit, le mastic peut cesser d'adhérer au métal, et la lame tourne ou vacille alors dans le manche.

« Au mode d'assemblage précédent, M. Massa joint le suivant : le manche du couteau est emboîté dans une douille elliptique faisant corps avec la lame. On conçoit alors que la queue de la lame rivée en outre à l'extrémité du manche, et maintenue par le mastic, peut difficilement remuer, même par un long usage.

« L'exécution de ce mode d'assemblage n'était point sans difficulté. Le mastic dont se sert M. Massa paraît avantageux. Le Comité pense donc que les couteaux qui vous sont présentés peuvent être d'un bon usage domestique. »

101

MÉDECINE.

D'un long mémoire sur le traitement de la chorée ou danse de Saint-Guy par la gymnastique, M. Blache, médecin en chef de l'hôpital des Enfants-Trouvés, tire les conclusions suivantes :

1° Aucun des modes de traitement appliqués à la danse de Saint-Guy n'a donné un nombre de guérisons si considérable que la gymnastique soit seule, soit associée aux bains sulfureux.

2° La gymnastique peut être employée dans presque tous les cas, sans que l'on soit arrêté par les contradictions qui se présentent à chaque pas dans l'usage des autres médications.

3° La guérison est obtenue dans un nombre moyen de jours à peu près égal à celui que réclame l'emploi des bains sulfureux; mais elle semble plus durable, et la sédation se montre dès les premiers jours.

4° En même temps que le désordre des mouvements disparaît, la constitution des enfants s'améliore d'une manière très-sensible, et les malades sortent guéris non-seulement de la chorée, mais encore de l'anémie qui l'accompagne le plus souvent.

5° Les exercices gymnastiques, que l'on pourrait de prime abord croire périlleux, surtout eu égard à l'état des enfants qui s'y livrent, n'offrent aucune espèce de danger, et, de plus, ils peuvent être mis en œuvre, sans inconvénient, dans toute saison, avantage que n'ont pas les bains.

6° Il est fort important pour comprendre le mode d'application, de diviser, comme nous l'avons fait, les exercices en deux catégories : 1° les exercices dits *passifs*, qui peuvent être seuls employés dans la période d'affection où la volonté n'a pas de prise sur les puissances musculaires; 2° les exercices *actifs*, que les enfants exécutent d'eux-mêmes, avec ou sans l'aide de machines.

— M. Vernois, médecin de l'hôpital Necker, ayant administré à un assez grand nombre de malades atteints du choléra, les médicaments dont l'absorption peut être le plus parfaitement constatée, a été amené à conclure avec M. Duchaussoix, que « dans le choléra intense, il existe une période, pendant laquelle l'absorption par l'estomac, le gros intestin et la peau est absolument nulle, ou tellement faible, qu'on ne peut compter sur elle pour obtenir une action thérapeutique. Cette perte de la faculté d'absorber persiste dans les derniers temps de la vie, alors même que les évacuations ont cessé; elle explique et les prétendus succès obtenus par des remèdes doués de propriétés différentes, ou même opposées, et l'i-

nefficacité si fatalement avérée des médications les plus énergiques dirigées contre le choléra à cette période. Dans l'un et l'autre cas, il n'y a pas eu d'absorption réelle.

— Les médecins les plus distingués de Munich ont employé, l'hiver dernier, un nouveau bouillon fortifiant qui peut remplacer avec avantage la nourriture animale solide, dans les cas où les fonctions digestives sont incomplètes, par exemple, dans certaines périodes du typhus. Voici la recette : à 540 grammes de viande, de poule ou de bœuf, provenant d'un animal récemment tué, on ajoute 400 grammes d'eau distillée, avec 4 gouttes d'acide sulfurique pur. et 15 grammes de sel marin. Après avoir bien mêlé, on laisse la masse reposer pendant une heure, et on la fait égoutter sur un tamis. Lorsque le liquide est écoulé, on arrose ce qui reste sur le tamis avec 180 grammes d'eau versée par de petites portions. La liqueur claire qui s'écoule est bue à froid. Il est indispensable de conserver en été cet aliment dans un endroit très-frais, ou bien de l'entourer de glace à l'intérieur; sa préparation a été indiquée par M. Liebig.

— M. le docteur Abeille avait annoncé à l'Académie des sciences que l'administration du sulfate de strychnine à la dose de 0,015 à 0,030, deux fois par jour, et en quatre prises, dans quatre heures, a déterminé presque dans tous les cas une réaction progressive avec réapparition et ascension du pouls. Pour empêcher que les malades rejettent le médicament, il est important de leur faire avaler après un morceau de glace. Quand le pouls et la chaleur reparaissent, il faut ne donner qu'une dose par jour, et s'arrêter définitivement, dès que la réaction esl rétablie. Il reste à continuer les boissons chaudes et à surveiller les malades pour combattre les phénomènes typhoiques qui ne se montrent que trop souvent pendant la période de réaction.

M. Abeille reconnaît en outre qu'il est tellement vrai que la diarrhée précède presque toujours les autres symptômes, que sur quarante-six cas observés par lui avec une très-grande rigueur, la diarrhée s'est montrée quarante-quatre fois d'un à quinze jours avant le développement des autres phénomènes cholériques. Il a informé l'Académie que la méthode de traitement que nous venons de décrire, vient de subir à l'hôpital du Roule une expérimentation officielle, sous le contrôle du médecin en chef : sur vingt-deux cholériques arrivés à la période algide avec teinte bleue, vomissements, déjections liquides, crampes, gêne de la respiration, menace d'asphyxie, suspension de la sécrétion urinaire, aphonie, etc., dix-neuf sont entrés dans la période de réaction, dix ont été guéris.

102

L'habile médecin ne craint pas d'avancer que « quand il aura donné tous les développements, on sera convaincu que le *sulfate de strychnine n'est pas inférieur par ses effets dans le choléra, au sulfate de quinine dans la fièvre des marais*, QU'IL EN CONSTITUE *le* SPÉCIFIQUE *proprement* DIT. Ah! si c'était vrai !

— La nécessité de trouver un succédané au quinquina qui devient chaque jour plus rare et plus cher, doit faire accueillir toutes les tentatives qui ont pour but de le remplacer. Plusieurs auteurs avaient déjà proposé l'emploi de l'électricité dans les fièvres périodiques ; Lindhult, en 1753 l'avait même déjà employé, M. Derossi a repris ces essais avec succès, en se servant de la pile de Volta ou d'un appareil magnéto-électrique. Quatre ou six malades sont disposés de manière à former une chaîne, que le courant interrompu traverse ; les séances sont d'une demi-heure, trois fois par jour. Deux soldats ont été guéris, l'un d'une fièvre tierce simple, l'autre d'une fièvre double tierce, après avoir été soumis aux commotions électriques, le premier six fois, pendant quinze minutes, chaque fois ; le second quinze fois en trois jours.

— Nous avons lu avec le plus vif intérêt le mémoire sur une nouvelle combinaison de l'iode avec le tannin, de MM. Socquet et Guillermond : cette combinaison en proportion définie, appelée *solution iodo-tannique*, s'obtient en mélangeant intimement à froid, 7 grammes de tannin de ratanhia, 1 gramme d'iode et 300 grammes d'eau. L'eau se décompose, il y a formation d'acide hydrodique ; une porportion de tannin est transformée par oxydation en un tannin particulier, moins soluble que le tannin ordinaire ; le tannin non altéré forme avec l'acide hydriodique une combinaison soluble et stable que la distillation même ne peut pas altérer. La solution iodo-tannique, à laquelle on a fait absorber une quantité d'iode égale en poids à la moitié du tannin employé, donne un produit nouveau appelé *solution iodurée*. Avec ces deux solutions les auteurs ont composé trois sortes de préparations pharmaceutiques, le sirop iodo-tannique pour l'usage interne ; la solution iodo-tannique normale, et la solution iodo-tannique iodurée pour l'usage externe, elles ont été employées avec le plus grand succès dans plusieurs cas de bronchites chroniques, de tubercules pulmonaires ou mésentérique, d'engorgements glandulaires du cou, de flux muqueux intestinaux ou utérins, des goîtres avec hypertrophie du cou, d'aménorrhées, etc. Les avantages de la nouvelle combinaison iodique sont certains et se résument de la manière suivante :

1° Parfaitement soluble elle se prête, à un haut degré, à l'ab-

sorption de l'iode; elle est, par conséquent, très-propre à développer les effets dynamiques de cet agent.

2° La substance avec laquelle est combiné l'iode, étant de nature végétale, se brûle peu à peu, en absorbant l'oxygène une fois qu'elle est introduite dans le torrent circulatoire ; elle laisse ainsi se dégager lentement, mais d'une manière continue, l'iode; celui-ci se présentant alors, pour ainsi dire, à l'état naissant aux organes malades, réagit sur eux d'une manière douce, modérée, et ne peut jamais amener à sa suite d'accidents sérieux.

3° Son absorption est plus facile et plus complète que celle de l'huile de foie de morue ou des diverses huiles iodées et iodurées que l'on a proposées dans ces derniers temps.

4° Elle est tout à fait définie, du moins en ce sens que, pendant sa manipulation, il ne se fait aucune perte d'iode, puisque, même soumise à la distillation, elle ne laisse échapper qu'une eau aussi pure que l'eau distillée.

5° Le sirop iodo-tannique fait avec la solution, ne laissant après lui aucun goût désagréable, est pris avec plaisir par les malades, circonstance très-importante quand il s'agit de faire la médecine chez les enfants, et même chez certaines personnes adultes très-délicates. L'iode, sous cette forme, nous a toujours paru être supporté avec une admirable tolérance.

6° Elle est stable, car, après plusieurs mois, la combinaison dans laquelle l'iode avait été engagé n'avait point été modifiée.

7° Elle offre enfin un avantage qu'on n'a cessé de rechercher, celui de combiner l'iode avec une substance végétale, afin que son action fût moins violente et son assimilation plus facile, imitant en cela les produits qui contiennent naturellement de l'iode, comme les huiles de foie de morue, les fucus, etc., etc.

— M. Abeille écrit au *Moniteur des Hôpitaux* : « Pour prouver la spécificité du sulfate de strychnine, il fallait voir si son action devient plus sûre à mesure que les cas sont moins graves. Nous avons traité par ce médicament douze cas de choléra moyen sans aucun autre adjuvant, et nous avons obtenu onze guérisons radicales. Nous avons étendu ensuite son emploi à dix-sept cholérines, c'est-à-dire au plus faible degré du choléra, et nous avons guéri dix-sept fois. Donc, la strychnine s'attaque au système primitivement lésé, à quelque degré qu'il le soit; elle est pour le choléra aussi spécifique que le sulfate de quinine pour la fièvre marématique. »

CHIRURGIE.

M. Desgranges, chirurgien de l'Hôtel-Dieu de Lyon, croit avoir établi les propositions suivantes :

1° La cautérisation sur le point d'implantation des polypes naso-pharyngiens est un moyen de guérison radicale;

2° Avec le chlorure de zinc, elle se pratique d'un seul coup en cinq ou six heures;

3° Le chlorure de zinc peut être maintenu dans le pharynx sans danger : son action peut être limitée au point de contact;

4° L'opération est facile, les suites en sont très-simples ;

5° Les avantages du nouveau procédé sont, indépendamment d'une exécution rapide, de ne point avoir à diviser le voile du palais, ni à perforer la voûte palatine; par conséquent de s'exempter pour plus tard de la staphyloraphie, et de ne point courir les chances d'une réparation tardive ou incomplète de la division du palais;

6° La prudence fait une règle de cautériser tous les polypes du pharynx et de cautériser chaque fois plutôt trop que pas assez (*Gazette hebdomadaire de médecine*, 7 juillet 1854).

— Il y avait lieu d'être surpris que l'anesthésie, employée si fréquemment en Angleterre dans la pratique obstétricale, avec l'unique intention de soustraire les femmes aux douleurs physiologiques de la parturition, n'eût pas encore pénétré dans les habitudes de nos praticiens... La Société de chirurgie de Paris a reçu de M. Houzelot, de Meaux, un mémoire contenant vingt observations d'accouchements dans lesquels on a fait usage du chloroforme, au grand avantage des mères, dit-il, et sans inconvénient pour les enfants. Dans tous les cas, l'accouchement a été facile et sans douleur; les suites de couche ont été heureuses, et, chez la plupart des femmes, il n'y a pas eu de tranchées utérines. M. Laborie admet en principe, comme M. Houzelot, l'utilité des inhalations chloroformiques dans les accouchements. Les inhalations, dit-il, doivent être intermittentes : du chloroforme étant déposé sur un mouchoir, la femme l'aspirera elle-même, de façon à cesser de percevoir la douleur, sans que jamais l'anesthésie devienne complète. M. Danyau, médecin de la Maternité, pense aussi qu'en effet on pourrait donner à l'emploi du chloroforme plus d'extension qu'on ne l'a fait jusqu'à ce jour en France. M. Voillemier emploie également le chloroforme dans l'accouchement naturel; il croit qu'on rend ainsi aux femmes un très-grand service, sans les exposer à aucun inconvénient. M. Forget a été le seul membre de la Société de chirurgie qui se

soit élevé contre l'inhalation du chloroforme dans l'accouchement naturel. Nous serions bien tenté d'ajouter qu'il avait seul raison contre tous ; la pratique anglaise est certainement un abus grave et presque une déraison.

— Après une discussion très-longue et très-animée sur le traitement des déviations de l'utérus par le redresseur utérin, l'Académie impériale de médecine a adopté les conclusions suivantes :

1° L'application du pessaire utérin peut donner lieu à des accidents sérieux et même à la mort.

2° Dans les cas, rares d'ailleurs, où cet instrument a pu produire des résultats avantageux, il n'est pas prouvé qu'il ait toujours agi en réduisant l'utérus.

3° Dans quelques cas exceptionnels, où les déviations de l'utérus déterminent des troubles fonctionnels sérieux et ont résisté à tous *les moyens thérapeutiques connus*, on peut tenter, *comme dernière ressource*, l'application du pessaire intra-utérin.

Que penser de cette décision, en présence de ces deux assertions de M. Velpeau : « Le pessaire utérin a été appliqué plus de mille fois, et il ne semble pas que le nombre des accidents soit en proportion de celui des applications !.. Chacun, soyez-en bien convaincus, n'emploiera ni plus ni moins le redresseur, quand vous aurez voté de telle ou telle façon ! ! ! »

— M. Jobert de Lamballe a présenté à l'Académie un jeune malade qu'il a guéri radicalement d'une hernie inguinale, au moyen de l'injection iodée dans le sac.

— M. Eichman, de Flatow, affirme qu'il a guéri un cancer véritable du sein, en moins de dix-sept semaines, par l'application d'un sachet de toile renfermant de la ouate de coton et de l'iode : un emplâtre agglutinatif retenait ce sachet et l'on renouvelait l'iode tous les quatorze jours.

— M. Guillon présentait lundi dernier, à une commission de l'Académie des sciences, un officier d'artillerie qu'il avait radicalement guéri, sans douleurs aiguës et sans accidents graves, d'un rétrécissement très-ancien de l'urêtre, compliqué de végétations fongiformes sanguinolentes; c'est un nouveau succès ajouté à tant d'autres, par la méthode d'incisions profondes faites d'arrière en avant couronnée, hélas ! sous le nom de M. Reybard. Se peut-il que M. Sédillot n'accepte pas le défi de M. Guillon.

104

T. V. 11 AOUT 1854. TROISIÈME ANNÉE.

COSMOS.

MALADIES DES PLANTES.

RECHERCHES DE MM. BAZIN, DU MESNIL-SAINT-FIRMIN.

Nous disions dans notre dernière livraison que, depuis l'apparition des maladies des plantes alimentaires, MM. Bazin n'avaient pas cessé un instant de rechercher les causes et les remèdes de ces singulières et terribles affections. Ces recherches, éminemment actives et intelligentes, ont été couronnées d'un succès éclatant ; nos amis ont éclairé d'un jour tellement vif le difficile et important problème de l'origine ou de la cause de la maladie, qu'à l'heure qu'il est le doute n'est plus possible. Pour ne pas admettre : 1° que l'infection a pour cause première et essentielle les piqûres d'insectes venimeux, différents en général pour les différentes plantes, 2° que les botrytis ou duvets cryptogamiques sont la conséquence, l'effet consécutif de l'altération, de l'empoisonnement produit par la morsure des insectes, il faudrait fermer les yeux à l'évidence ou se faire aveugle volontaire. Les doctrines que nous avons défendues ont ainsi reçu une confirmation éclatante, et nous nous en réjouissons, non pas au point de vue d'un amour-propre satisfait, mais parce que l'infection par les insectes, nécessairement accidentelle et passagère, est bien moins redoutable, moins désolante que la viciation intrinsèque, ou la dégénérescence des plantes elles-mêmes. Nous avons pensé qu'on nous saurait gré de réunir en un seul faisceau, dans cette livraison supplémentaire, l'ensemble des travaux de M. Armand Bazin, la série entière des notes soumises par lui à l'Académie des sciences, à la Société d'encouragement, à la Société impériale et centrale d'agriculture.

MM. Charles et Stéphane Bazin étaient entrés les premiers dans la lice ; ils découvrirent, en 1852, l'insecte qui détermine par ses morsures la maladie des pommes de terre ; ils le surprirent exerçant ses ravages ; ils crurent pouvoir conclure à la réalité d'un principe vénéneux qui, de la plaie, pénètre dans les tissus plus intimes, entre dans la circulation de la plante et parvient jusqu'aux tubercules, qu'il corrompt.

M. Charles Bazin exposa cette découverte et ces conjectures, mais d'une manière trop vague, dans un article publié par le journal *la Patrie*.

M. Armand Bazin n'a rien publié avant 1854, parce qu'il voulait arriver à la certitude absolue et pouvoir démontrer aux plus incrédules la vérité des faits par lui énoncés. Sa première note a été présentée dans la séance du 17 avril dernier; les autres dans les séances du mois de juillet; le travail que nous publions a été rédigé par lui, et nous le laissons parler.

PREMIÈRE PARTIE. — CAUSES DES MALADIES.

Maladies des haricots, des laitues et des melons.

On remarquait depuis quelques jours que les feuilles des plants de haricots, déjà assez avancés pour donner des gousses bonnes à manger, étaient piquées de taches jaunâtres ; que, lorsque le nombre des feuilles attaquées était assez considérable, la plante commençait à languir et devenait plus tard gravement malade. On ne savait à quoi attribuer cette affection morbide. Inquiet de la voir grandir chaque jour, je me mis à l'affût et découvris bientôt que ces ravages étaient causés par une multitude de petits insectes sauteurs, qui dévorent le parenchyme à la surface supérieure de la feuille, et se cachent sous la surface inférieure, toute recouverte de leurs excréments.

Pour mieux constater le fait essentiel de l'infection des feuilles, je mis plusieurs insectes dans des tubes de verre remplis de feuilles entièrement saines ; et vis, en effet, que bientôt les feuilles étaient attaquées et réduites à la même condition que les feuilles malades des châssis. L'insecte ne mange pas seulement le parenchyme, il empoisonne la feuille et la rend impropre à remplir ses fonctions respiratoires ; la plante alors souffre et finirait sans doute par mourir, si, sous l'influence active d'une végétation forcée, de nouvelles feuilles ne venaient sans cesse remplacer celles qui ont été infectées.

Cette première note a été, comme nous l'avons déjà dit, l'objet d'un rapport de M. Milne-Edwards ; le savant académicien, ainsi que MM. Brongniart et de Quatrefages, admet sans contestation aucune que l'état morbide des végétaux observés par M. Bazin est dû à la piqûre de l'insecte dont ces plantes sont infestées. Cet insecte est le *cicada aptera* de Linné, l'*astemma* de Latreille, l'*halticus palicornis* de Hahn; il se rapproche beaucoup des pucerons

dont les rosiers de nos jardins et les pommiers des environs de Caen sont infestés.

Maladie des betteraves pendant leur premier âge.

Tous ceux qui cultivent la betterave savent que sa levée et son premier développement rencontrent de grandes difficultés. Tantôt les germes périssent dans le sol; tantôt les jeunes plantes, à peine sorties de terre, meurent avec un rapidité qui rend la cause du mal très-difficile à saisir. Ordinairement ce sont les betteraves semées les premières, au mois de mars, qui sont le plus maltraitées. Quand la végétation est languissante, soit à cause du froid, soit à cause de la pauvreté du sol, la plante est perdue. Elle lutte quelque temps, mais succombe toujours. La sécheresse hâte aussi sa ruine. Lorsque la terre est légère, meuble, les risques sont fort grands, la mort presque inévitable. Au contraire, si le sol est compacte, comprimé, il est probable que la récolte sera sauvée. Ajoutons que si l'on fait revenir, pendant plusieurs années sans interruption, les betteraves dans les mêmes champs, on peut être certain qu'elles seront plus ou moins endommagées.

Quelle est la cause du mal? Un oïdium?... Une influence atmosphérique?... On pourrait le croire, mais il n'en est rien. Il existe un tout petit coléoptère, très-friand de la betterave, qui se reproduit avec une fécondité surprenante, et qui échappe très-facilement aux regards de l'observateur. Il va, en effet, se cachant dans le sol, où il ronge les germes des betteraves à mesure qu'ils apparaissent. Qu'on soulève légèrement les mottes de terre et l'on en verra souvent des quantités innombrables.

Cet insecte ne se contente pas d'attaquer la racine : quand le temps est beau, il sort de terre, monte sur la tige et mange les feuilles.

Nous avons vu quelquefois de ces petits coléoptères réunis par groupes sur une petite betterave qui, au bout de quelques heures, n'offrait plus qu'une tige sans feuilles, bientôt flétrie et morte.

Le coléoptère qui cause tous ces ravages est l'*atomaria linearis* (Stephens), *atomaria pygmæa* (Heer). Il est étroit, linéaire, long à peine d'un demi-millimètre. Sa couleur varie du roux ferrugineux au brun-noir. C'est en 1839 que nous avons, pour la première fois, observé cet insecte au Mesnil-Saint-Firmin. Il y a sept ou huit ans, il a été signalé par M. Macquard aux cultivateurs du Nord. Il se montre en mai et juin, plus rarement en juillet et août.

Maladie des carottes.

On voyait les feuilles des carottes jaunir, rougir, se faner. L'examen le plus attentif, le jour, la nuit, ne pouvait faire découvrir la présence d'aucun insecte.

Mais en arrachant les plantes, nous vîmes que les carottes étaient à l'extérieur sillonnées par de petites galeries, et paraissaient en ces endroits altérées et comme cariées. En examinant ces galeries, nous y découvrîmes seulement deux ou trois larves, petites, blanchâtres; mais dans la terre, à l'entour des petites racines, il y avait une grande quantité de nymphes qui évidemment provenaient de ces larves.

Maladie des pommes de terre.

Nous adressons à l'Académie des sciences un certain nombre de pucerons, dont l'espèce sera déterminée plus tard.

Ces pucerons que nous observons depuis longtemps sont, selon nous, la cause de la maladie des pommes de terre.

Ces insectes sucent avec leur bec les feuilles et les tiges, et, comme un grand nombre de leurs congénères, nous pensons qu'ils inoculent dans les tissus de la plante une liqueur qui occasionne une véritable maladie.

Au bout de quelques jours, sur tous les points attaqués, on voit apparaître de petites taches, d'abord jaunes, puis brunes, et enfin noires : ces taches s'agrandissent à mesure qu'elles se colorent. Elles sont tantôt arrondies, tantôt ramifiées, en suivant les nervures, tantôt au-dessous, tantôt au-dessus des feuilles.

Des taches de la même couleur apparaissent çà et là sur les tiges. Bientôt les feuilles et les tiges se fanent, tandis que les tubercules ressentent de leur côté l'influence du poison, et subissent l'altération qui a été si bien observée et décrite par M. Payen.

Deux raisons bien simples expliquent comment il peut se faire qu'un insecte aussi commun ait jusqu'à ce jour échappé aux regards des observateurs. La première, c'est qu'il se cache sous les feuilles; la seconde, c'est qu'il ne séjourne pas longtemps sur les plantes qu'il a attaquées : lorsque les feuilles commencent à se maculer, souvent il n'y est déjà plus ; lorsqu'elles se fanent, il est déjà loin, et quand les tubercules sont atteints, il est peut-être déjà mort.

Cette découverte ne détruit en aucune manière celle des champignons microscopiques. Les botrytis existent; seulement, les insectes viennent d'abord, les champignons ensuite, et en réalité, les insectes sont la cause première de l'altération de la plante, et par

106

conséquent, des moisissures. Ces observations sont, selon nous, de quelque intérêt, car il nous semble qu'avant de guérir le mal, il faut d'abord apprendre à le connaître.

Maladie des blés.

Depuis quelque temps, on voit les épis de blé se couvrir de taches d'un jaune rougeâtre, et si l'on ouvre les balles en cet endroit, on s'aperçoit que les grains ne se forment pas ou se forment mal. On attribue généralement ces taches à la présence d'un cryptogame.

On dit que les épis de blé se *rouillent* sous l'influence de la pluie et de l'humidité, et les esprits commencent à s'alarmer, parce que cette affection présente par son aspect une analogie frappante avec l'altération des feuilles que les cultivateurs désignent sous le nom de *rouille*.

Cette analogie n'est qu'apparente.

Si la pluie et les cryptogames étaient la cause de cette affection, on aurait raison de s'en préoccuper, parce que le mal pourrait rapidement se propager et causer de véritables désastres. Heureusement il n'en est rien. Ce qui arrive cette année au froment arrive tous les ans, un peu plus, un peu moins.

La véritable cause de ces taches rousses est une larve d'insecte de diptère. Ouvrez avec précaution les balles qui jaunissent, et vous trouverez à l'intérieur, vers la base, à la place du grain qui n'a pu se développer, des groupes de ces petites larves jaunâtres, sorties d'œufs qui, sans doute, ont été déposés là par leur mère, au moment de la floraison du blé.

Or, toutes les larves qui doivent naître cette année sont maintenant écloses. Tout le mal qui doit être fait existe aujourd'hui. On peut l'apprécier à sa juste valeur, et il est facile de se convaincre qu'il est peu considérable.

Voilà donc une maladie frappant la plante qui nous intéresse le plus, et dont un insecte est certainement la cause, quoique plus tard, sous l'influence de l'état morbide de la plante, il puisse se développer des végétations cryptogamiques.

Dans un moment où l'on s'occupe si vivement, si justement des maladies des plantes, nous avons cru utile de signaler ces observations, d'abord afin de rassurer l'opinion publique, ensuite pour l'empêcher, comme cela n'arrive que trop souvent, de s'égarer dans l'appréciation de la cause de cette maladie.

Maladie de la vigne.

La maladie de la vigne ne régnant pas dans nos pays, nous n'avons pu l'étudier. Aujourd'hui seulement, nous avons vu une vigne qui commençait à être atteinte.

Le mal est à son début; ses caractères présentent avec ceux de la maladie de la pomme de terre une analogie telle, que nous n'hésitons pas à lui assigner la même origine.

Nous avons observé sur cette vigne plusieurs espèces d'insectes. Quelle est celle qui a causé le mal, c'est ce qui ne peut être affirmé qu'après quelques expériences. Est-ce un puceron? est-ce un autre insecte? C'est ce qui sera bientôt découvert, peut-être par nous, si nous en avons le loisir; probablement par d'autres, mis sur la voie par nos communications, et placés dans de meilleures conditions pour observer, étudier et décrire.

Nous sommes complétement persuadé que la maladie de la vigne a aussi pour cause un insecte.

Les causes étant connues, il sera impossible à l'avenir de s'égarer, comme on l'a fait jusqu'ici, dans la recherche et l'indication des moyens propres à guérir ces maux. Et déjà il devient facile à tout le monde de prononcer en connaissance de cause, et de choisir les remèdes parmi tous ceux qui ont déjà été indiqués, en attendant que l'on en trouve de plus actifs et de plus salutaires.

SECONDE PARTIE. — MOYENS CURATIFS DE CES MALADIES.

I. *Moyens hygiéniques.* Dès l'apparition de la maladie de la pomme de terre, on a émis l'opinion que les trop grands soins donnés à cette plante pouvaient bien être la cause du mal; nous ne partageons pas cet avis.

M. Payen dit au contraire (Maladies des pommes de terre, p. 36) : « *L'ameublissement du sol par les labours, les hersages et les sarclages en temps utile, les binages, le buttage, en un mot, tous les soins de culture propres à donner plus de vigueur à la plante, et d'activité soutenue à sa végétation, concourent à mieux faire résister les pommes de terre aux attaques de la maladie.* »

Cela est vrai, parce qu'une plante bien cultivée réparera par la naissance de nouvelles feuilles le dommage occasionné par celles qui sont atteintes, etc.

Cette remarque s'applique à toutes les plantes.

Froment.

Pour la maladie du blé, faussement appelée *rouille*, et causée

par la larve d'un diptère, que nous avons signalée, il faut surtout prendre en considération le moment des semailles et les variétés de blé.

Nous avons remarqué, en effet, que les blés semés les premiers étaient moins attaqués que les autres, parce que probablement dans ceux-là les grains étaient déjà formés au moment de l'apparition de l'insecte.

Nous avons vu aussi que les blés qui ont les épillets les plus serrés, les bâles les plus épaisses, sont plus à l'abri que les autres. Nous citerons, par exemple, le blé du Mesnil, le blé Hickling, et les diverses variétés du *triticum turgidum*.

Aux *blaniules* qui dévorent les blés de semence, il faut opposer la sécheresse, et suivre l'ancien adage, qui dit : *Semez vos mars en poudrette*.

Pommes de terre.

Le choix des variétés est nécessaire : quelques-unes sont plus rustiques ; d'autres mûrissent de bonne heure, avant presque l'apparition des pucerons, ou au moins avant la troisième période de la maladie (1). Ce sont ces variétés qui doivent être préférées (2).

C'est pour cette même raison que les plantations automnales de M. Leroy-Mabille sont très-recommandables. Malheureusement, dans l'emploi de cette méthode il y a deux écueils : une plantation trop profonde, qui est nuisible ; et la gelée, qui peut faire de grands ravages.

La méthode de M. Savart, recommandée par M. Payen (*ibidem*, p. 38), est un préservatif. Cette méthode consiste à planter des pommes de terre de la variété la plus hâtive. La première récolte a lieu en mai. On fait à cette époque une deuxième plantation qui a lieu en octobre. On a ainsi la même année, sur un même terrain, deux récoltes saines. On comprend pourquoi ; le puceron existe à peine en mai, il est mort en octobre.

Le choix du plant mérite quelque attention. Quoique en plantant

(1) Il y a dans la maladie de la pomme de terre trois périodes :

1re *période*. Apparition de petites taches sur les feuillets.

2e *période*. Les taches s'agrandissent, se colorent ; les tiges se tachent aussi. Les cryptogames commencent à se développer.

3e *période*. Les tiges se fanent, les tubercules s'altèrent.

(2) Celles qui ont de grosses tiges, beaucoup de feuilles, résistent mieux. Nous avons depuis quelques années une variété qui présente ces caractères et qui en même temps mûrit de bonne heure. Elle est moins exposée que les autres ; ses tiges se tachent lentement et les tubercules mûrissent avant la troisième période de la maladie.

des pommes de terre malades, on obtienne quelquefois des pommes de terre saines, cela n'est pas prudent, parce qu'en plantant des tubercules atteints, on s'exposerait à communiquer la maladie, même sans la présence des insectes, aux plantes qui en naîtraient. Il sera bon aussi de faire tremper le plant dans un bain de chaux, ou dans une lessive caustique.

Parmi les terrains, ceux qui sont perméables, sont préférables aux autres, parce que la pomme de terre, quand elle est attaquée, se décompose plus vite à l'humidité qu'à la sécheresse.

C'est pour ce motif que les tubercules légèrement malades peuvent se conserver, si on les met dans un endroit sec.

C'est une très-bonne pratique de couper les tiges, pourvu que cette opération soit faite *à propos*, c'est-à-dire, juste au moment où l'affection va se communiquer aux tubercules; plus tard, le mal serait déjà fait; plus tôt, on priverait la plante des tiges, qui, quoique malades, lui servent encore pour achever de mûrir.

Il faut brûler ces tiges (1). Cela nous paraît une opération facile et qu'il ne faut pas négliger. Il doit en être de même de toutes les tiges et feuilles qui restent au-dessus du sol après la récolte, il faut les mettre en monceaux et les brûler.

Les cultures ombragées sont très-bonnes. Les topinambours, les fèves, le chanvre, etc. (2), et surtout les plantes aromatiques à odeur forte, la citronelle, le thym, l'hyssope, intercallés entre les lignes de pommes de terre, empêchent les insectes d'approcher. En général, ces pucerons aiment assez l'air et la chaleur; sous les arbres, ils n'apparaissent que quand il fait chaud.

L'assolement est un point important. On comprend combien il est avantageux de faire alterner les cultures de la pomme de terre avec celles d'autres récoltes (3).

(1) Cuvier dit (*R. anim.*, t. III, p. 411), en parlant des femelles des pucerons : « *Elles pondent des œufs sur les branches des arbres qui y restent tout l'hiver.* » Si, comme cela ne paraît pas douteux, il en est ainsi pour le puceron de la pomme de terre, on comprend combien il doit être utile de brûler les tiges à l'automne.

(2) Nous pensons que le chanvre serait très-bon pour cet usage, car son odeur ne convient guère aux insectes. Nous avons entendu dire que dans les pays où l'on cultive beaucoup de chanvre, la maladie de la pomme de terre faisait peu de ravage. Ce fait, que nous avons cru remarquer nous-même, mérite un examen sérieux.

(3) Nous pensons que nos découvertes touchant les insectes qui exercent des ravages considérables dans presque chaque récolte, modifieront considérablement les théories des assolements. Nous croyons en effet que la rotation des plantes cultivées a principalement sa raison d'être dans la différence des espèces d'insectes qui attaquent les différentes espèces de plantes.

Betteraves.

Contre l'*atomaria linearis*, nous avons trouvé des préservatifs infaillibles : 1° l'assolement ; 2° la compression du sol par les rouleaux ; 3° une bonne culture ; 4° une forte fumure ; 5° de la graine suffisamment pour la semence (1).

Pour détruire la larve du diptère (*hymelia coarctata*), qui mine les feuilles de betteraves, il suffit de faire couper, par les ouvriers qui sarclent cette plante, les feuilles tachées qui contiennent les larves, et de froisser ces feuilles sous le pied pour écraser les insectes.

Vigne.

Pour la vigne, si, comme nous le pensons, la cause du mal est un insecte ; si, comme il est probable, cet insecte dépose, à l'automne, ses œufs sur les feuilles ou sur les tiges de cette plante, les remèdes les plus sûrs, les plus simples, le plus facilement applicables, seront évidemment les soins donnés pendant l'hiver (2). Il faudra, comme pour la pomme de terre, recueillir toutes les feuilles, tous les débris provenant des vignes, les mettre en monceaux et les brûler.

Nous dirons, en terminant, que la nature des engrais peut jouer aussi un grand rôle dans ces maladies. Ainsi les carottes, dont nous venons de signaler la maladie, ont été fumées avec des engrais musculaires. Or, ces sortes d'engrais sont très-favorables à la reproduction des dyptères.

Nous pensons aussi que, pour la pomme de terre, il faudra remplacer les fumiers humides par les engrais pulvérulents et secs, tels que le guano, etc.

II. *Substances médicamenteuses.* — La cause du mal étant connue, on peut choisir les remèdes avec discernement ; on peut surtout les appliquer avec intelligence.

C'est dans la classe des Anthelminthiques qu'il faut chercher un médicament ; c'est en effet parmi eux que se trouvent les corps dont on a déjà reconnu l'efficacité.

(1) C'est par ces moyens que nous nous étions encore préservés cette année, tandis que les meilleurs agriculteurs, MM. Gouvion, Decrombecque, Boquet, Hette, n'en étaient pas à l'abri ; et que dans le Nord plus de 2000 hectares étaient ravagés par ces insectes.

(2) Pendant l'hiver, les vignerons, étant moins occupés, pourront aisément se livrer à ces soins.

Pommes de terre.

Les cendres, la chaux, la suie, les terres pyriteuses, le soufre, semés à propos (1) et avec intelligence sur les feuilles de pommes de terre produisent un bon effet.

On peut aussi faire, à cette plante, des fumigations de tabac, de soufre, etc. On a inventé de petites machines pour soufrer la vigne ; on inventera des instruments pour faire ces fumigations.

Vigne.

Nous recommandons le soufre pour la vigne. Le soufre est un des meilleurs remèdes contre les insectes. N'est-ce pas avec le soufre que l'on détruit l'*acarus* de la gale dans les animaux ? On a nié les effets du soufre sur la vigne ; nous savons bien pourquoi. Le soufre est bon, mais le soufre mis à propos. Par exemple, si vous soufrez votre vigne quand les insectes sont partis et qu'elle porte déjà à l'intérieur de ses organes le poison qui la ronge, il est bien certain que, dans ce cas, vous perdrez votre temps et votre soufre. C'est au début du mal qu'il faut soufrer la vigne.

Pour la vigne, encore, nous sommes persuadé qu'il serait bon, avant l'apparition de la maladie, c'est-à-dire, avant l'invasion des insectes, d'enduire tous les ceps avec un corps sulfureux, ou peut-être même avec une autre substance. Les chimistes devront rechercher quel doit être, pour cet usage, le corps le plus énergique, le moins cher et le plus facile à employer. Il nous semble qu'il devrait être liquide. Nous aimerions assez le goudron provenant de la distillation de la houille.

N'a-t-on pas aussi, pour le même emploi, prononcé le nom de l'aloès ? L'aloès est encore un anthelminthique excellent, préconisé dans les maladies mêmes des animaux.

On ferait bien encore de mettre de la suie, de la cendre, etc., au pied de la vigne.

Puisque les horticulteurs se débarrassent avec la fumée de tabac du puceron des pêchers (*aphis persica*), ne devrait-on pas aussi

(1) Il faut employer ces moyens au moment où les pucerons commencent à apparaitre (ordinairement au mois de mai). Plus tard ces remèdes seraient insuffisants pour deux raisons : la première, parce que le virus étant introduit dans la plante, on détruirait en vain les pucerons, le mal ne serait pas entravé. Le deuxième, parce que ces pucerons se multiplient avec une fécondité telle qu'on ne peut plus, quand ils sont si nombreux, espérer de les faire périr tous. Un observateur, M. Tougard, dit que, dans certaines espèces de pucerons, un seul individu donne naissance, en une seule année, à un quintillion d'êtres de son espèce.

employer le tabac pour la vigne? Il faudrait des moyens faciles: ne pourrait-on pas tout simplement cultiver çà et là, au milieu des vignobles, quelques plants de tabac que l'on couperait, sécherait et brûlerait sur place?

Autres plantes.

Pour la maladie des laitues, des melons et des haricots cultivés sous châssis, nous avons contre l'*halticus pallicornis* de bons remèdes indiqués par M. Milne Edwards: la benzine, le soufre, le tabac, etc.

Pour détruire le puceron lanigère (*myzoxylus mali, Blot*) qui fait tant de mal aux pommiers, et le puceron du pêcher (*aphis persica*), les horticulteurs savent que les fumigations de tabac sont excellentes.

Nous nous demandons, en finissant cette nomenclature, si, pour les maladies des plantes comme pour celles des animaux, on ne pourrait pas aussi administrer à l'intérieur quelques médicaments, et si on ne devrait pas arroser les plantes malades avec certaines solutions qui, absorbées par elles, seraient des antidotes et des préservatifs contre les attaques et les ravages des insectes.

III. *Animaux destructeurs des insectes nuisibles.*

Plusieurs de nos observations pourront paraître insignifiantes, et pourtant elles ont une véritable valeur.

Il y a parmi les insectes, dans l'ordre des Névroptères, un genre, le genre hémérobe (demoiselle terrestre), dont les larves ont été appelées par Réaumur *Lions des pucerons*, parce qu'elles se nourrissent de ces insectes, et Geoffroy dit, en parlant des pucerons : « *Le meilleur et le plus sûr moyen de les exterminer, c'est de mettre sur les arbres qui en sont attaqués quelques larves du Lion des pucerons* (*hemerobius perla*, Linn. *genre d'insectes de l'ordre des Névroptères*)... *Les larves voraces détruisent tous les jours une grande quantité de ces insectes d'autant plus facilement que ceux-ci restent tranquilles et immobiles auprès de ces dangereux ennemis qui se promènent sur les tas de pucerons qu'ils diminuent peu à peu.* »

Sans doute il est impossible de prendre et de porter sur chaque pied de pommes de terre une larve d'hémérobe; mais ne peut-on pas, par quelque moyen, attirer ces insectes? Ne trouverait-on pas, par exemple, des plantes qu'ils aiment, et ne pourrait-on pas semer

dans les champs de pommes de terre quelques graines de ces plantes?

Les fourmis, que nous accusons si souvent à tort, nous rendent aussi de grandes services, en dévorant beaucoup d'insectes nuisibles. Cuvier dit (*R. anim.*, t. III, p. 436) : « On sait que les fourmis sont très-friandes d'une liqueur sucrée qui transsude du corps des pucerons et des gallinsectes. Quatre à cinq espèces portent et rassemblent au fond de leur nid, surtout dans la mauvaise saison, ces pucerons et leurs œufs mêmes. »

Il en est de même des coccinelles, ces petits destructeurs d'insectes, dont le peuple, dans son bon sens, sait apprécier les bienfaits et qu'il appelle si bien Bêtes à Dieu, et dont Cuvier a dit : « Elles se nourrissent de pucerons ainsi que de leurs larves. » C'est aussi en parlant des coccinelles que Salacroux dit : « *Les pucerons sont si nuisibles au jardinage et à l'agriculture qu'on ne peut que bénir le Créateur de leur avoir donné beaucoup d'ennemis.* » (Sal., *Nouv. élém. d'histoire naturelle*, p. 618.)

Nous citerons encore les larves des syrphes, certains crabres et quelques pemphrédons (1).

N'oublions pas aussi les araignées qui tendent partout à nos plus grands ennemis des filets et des piéges (2).

Nous demandons enfin un droit protecteur pour tous les oiseaux insectivores et en particulier pour les hirondelles (3) qui, chaque année au printemps, arrivent des terres étrangères pour détruire les insectes (4).

Les déboisements ne concourent-ils pas à faire disparaître plusieurs espèces de passereaux fort utiles, et à ce point de vue la con-

(1) « *Les larves des coccinelles (genre d'insectes de l'ordre des Coléoptères et des syrphes de l'ordre des Diptères) se nourrissent exclusivement de pucerons. Certains crabres et quelques pemphredons de l'ordre des Hyménoptères en approvisionnent leurs nids.* »

(2 C'est donc une faute, dans la maladie de la vigne, de diriger contre les araignées les aspersions de soufre.

(3) *Elles passent pour ainsi dire leur vie en l'air, poursuivant en troupes et à grands cris les insectes dans les plus hautes régions.* » (Cuv., *R. anim.*, t. I, p. 378.)

(4) On devrait favoriser la propagation de tous ces petits oiseaux si utiles. Loin de là, on laisse impunément détruire leurs nids, et l'on ne s'occupe nullement de tuer les animaux nuisibles tels que le lérot (*mus nitella*, Gm.), qui dans certains bois est devenu tellement abondant qu'il y dévore dans leurs nids presque tous les petits des oiseaux.

On comprend alors pourquoi certains oiseaux utiles deviennent si rares. Nous citerons l'engoulevent, espèce essentiellement insectivore, qui autrefois était très-commun dans nos pays, et qui maitnenant ne s'y rencontre presque plus.

servation des forêts ne doit-elle pas être l'objet de la sollicitude du gouvernement?

Nous sommes loin sans doute d'avoir épuisé la liste de tous les remèdes connus et de tous les remèdes à connaître. Mais nous croyons avoir rempli notre tâche en esquissant rapidement ce tableau. Un ouvrage complet sur ce magnifique sujet, sur cette science nouvelle, ne peut être l'œuvre d'un seul jour, d'un seul homme. Il faut pour ce grand travail le concours de tous : chimistes, agriculteurs, naturalistes, observateurs de tous les pays, l'intervention des Sociétés savantes, des Académies et du Gouvernement lui-même.

A tous nous faisons un appel et nous disons : Voyez partout dans nos champs les plantes qui sont malades, les betteraves, les carottes, les pommes de terre, le froment lui-même; dans nos bois, les feuilles de nos chênes, de nos tilleuls, de tous nos arbres, lacérées, trouées, maculées; dans nos jardins, nos plantes d'agrément tachées, déshonorées; et tous ces effets produits non par le brouillard, ni l'atmosphère, ni le soleil contre lesquels tous les remèdes sont impuissants, mais par des chenilles, des coléoptères, des larves de diptères (1), des pucerons, etc. Tous uniront leurs efforts pour conjurer les fléaux qui nous menacent. Nous nous aiderons, et la Providence aussi nous viendra en aide par des saisons plus favorables, des hivers plus rigoureux, ou peut-être encore par un de ces moyens que les hommes ne peuvent prévoir et dont elle seule a le secret.

(1) M. le colonel Goureau a publié dans les *Annales de la Société entomologique*, t. IX, p. 131, un travail fort intéressant sur les larves des diptères qui minent les feuilles et les plantes, et il a décrit un grand nombre de ces insectes (*Hémypt.* par Amyot).

P. S. Parmi tous les procédés de destruction des insectes, l'un des plus efficaces est certainement l'emploi de la poudre et des eaux de M. Pilloy, dont M. Decaisne a reconnu et proclamé la supériorité. Les fourmis, les cochenilles, les punaises, les lisettes, les pucerons, l'altise bleue, les araignées, les piérides, en un mot tous les insectes destructeurs ou infecteurs, s'enfuient aussitôt après l'application de ce spécifique, pour ne plus reparaître dans la même saison. Nous croyons rendre un véritable service aux agriculteurs, à tous ceux qui s'occupent d'horticulture ou de jardinage, en leur transmettant cette précieuse indication. Le dépôt de M. Pilloy est quai de la Mégisserie, 46, entrée rue Bertin-Poirée, 2.

DES GUANOS ARTIFICIELS DE M. ÉDOUARD DERRIEN.

Nous avons promis, depuis assez longtemps, aux abonnés du *Cosmos*, une étude sérieuse des guanos artificiels de M. Derrien; et l'une des remarques les plus importantes de l'intéressant Mémoire de M. Armand Bazin nous détermine à remplir immédiatement notre promesse.

« La nature des engrais, dit l'habile agriculteur, peut jouer un grand rôle dans les maladies des plantes.... Les carottes, dont nous venons de signaler la maladie, avaient été fumées avec des engrais musculaires! Il faudra, pour la pomme de terre, remplacer les fumiers humides par des engrais pulvérulents et secs. »

Les guanos artificiels de M. Derrien sont secs et pulvérulents, ils possèdent une odeur ammoniacale assez forte pour éloigner les insectes malfaisants; l'expérience en grand a prouvé que, par leur emploi, la végétation des jeunes plants de betteraves et de pommes de terre était plus certaine, plus rapide et plus énergique. Rapprocher du récit des ravages des insectes l'énoncé des propriétés excellentes du guano artificiel, c'est, nous en avons la conviction, placer le remède efficace à côté du mal redoutable qu'il s'agit de conjurer.

Séduit autrefois par des théories saines, mais dont nous exagérions la portée, par des expériences brillantes, mais dont, sans doute, on ne nous avait pas dit le dernier mot, nous avons cru et nous avons enseigné qu'il suffisait de donner aux essences fourragères, et aux céréales, la petite provision d'engrais dont la graine ou le grain peuvent s'entourer dans certaines opérations de pralinage; ce qui suffit pour assurer la viabilité des germes et le développement complet des organes essentiels d'assimilation. Nous pensions que la plante, ainsi développée, trouverait surabondamment dans les sels du sol et dans l'azote de l'atmosphère, les matériaux nécessaires à l'exercice plein et entier de ses fonctions, à la floraison, à la fructification, à la maturation. C'était une grande, une dangereuse erreur, et nous sommes heureux de trouver l'occasion de la rétracter solennellement.

Nous admettons, et nous proclamerons désormais, la nécessité impérieuse et absolue des engrais; des engrais riches en sels et en azote; des engrais donnés au sol, non pas à doses homœopathiques, mais en quantités considérables. Nous allons plus loin, nous reconnaissons que le fumier de ferme, convenablement aménagé, ce qui est rare, hélas! dans nos campagnes, est le premier des engrais, l'agent naturel de la fertilisation; que la restitution à la terre des substances contenues dans les plantes alimentaires, par l'apport des

111

excréments des animaux, est le point de départ de toute culture ordinaire et normale. Nous serions même tenté de dire, avec le président du comice agricole de Quimper, M. Briot, dont nous admirons la franchise bretonne : « En général, j'ai très-peu d'estime pour les engrais artificiels, et je donnerai toujours aux cultivateurs qui voudront bien m'écouter, le conseil de faire le plus possible d'engrais d'étable, parce qu'en somme il est toujours le meilleur nourrisseur de la terre et des belles récoltes. » Mais l'achat préalable des bestiaux qui doivent le produire, l'approvisionnement anticipé de fourrages pour la nourriture de ces bestiaux ; la construction dispendieuse de vastes bâtiments pour le logement des bestiaux et l'emmagasinement des fourrages ; les pertes inévitables causées par les épizooties ; l'adoption forcée d'un assolement peu lucratif ; le prix de main-d'œuvre pour sortir de l'étable, entasser, charger, étendre et enfouir une masse contenant 80 pour cent d'eau ; le retour dans les terrains ensemencés des germes d'une multitude de mauvaises herbes ; une production lente et limitée, qui force à attendre quand il faudrait agir, qui empêche si souvent d'ensemencer en temps utile ou dans la saison convenable, etc., etc. ; voilà, certes, des inconvénients irrécusables et très-graves, qui contre-balancent les avantages des fumiers de fermes, qui les rendent en réalité très-chers.

Ils sont d'ailleurs insuffisants, et insuffisants dans une proportion énorme.

Nous n'avons pas à prouver cette insuffisance, personne ne la conteste et ne peut la contester en présence des importations si considérables de guanos naturels, et des innombrables ateliers exclusivement consacrés à la fabrication d'engrais artificiels. Sans ces produits de l'art et de l'industrie, l'agriculture resterait fatalement stationnaire, le progrès serait rigoureusement impossible, la production ne répondrait jamais aux besoins sans cesse croissants de la consommation. Pour que des États à civilisation avancée, l'Angleterre, la France, l'Allemagne, entrent dans une ère de bien-être et de prospérité, il faudrait que chaque hectare de terre cultivée pût nourrir au moins quatre grosses têtes de bétail ; or, chaque hectare ne nourrirait qu'une grosse tête et demie, si pour fertiliser le sol et réparer ses pertes on se bornait à l'emploi des fumiers naturels. Nous dirons donc encore avec M. Briot : « Puisque les engrais ordinaires ne suffisent pas, puisque les cultivateurs sont forcés de se procurer à tout prix des engrais pris hors de leurs fermes, tâchons de leur faire connaître ceux de ces engrais qui ne donneront pas de

mécomptes à la récolte. » Nous recommandons sans crainte aucune, avec une confiance entière, les guanos artificiels de M. Derrien, et voici pourquoi.

1° En mai 1852, au concours national de Versailles, dans un rapport fait au nom d'une commission composée de MM. de Gasparin, Payen, de Beaumont, de Montreuil, Tanquerel-Desplanches, Louis Leclerc et Boitel, M. Payen s'est exprimé ainsi : « Au premier rang, parmi les habiles et honorables fabricants d'engrais commerciaux, se présente à l'exposition M. Edouard Derrien. Nous avons attentivement examiné ses échantillons, et nous avons pu nous convaincre que, comprenant bien le rôle des matières nutritives pour les plantes, notamment des phosphates, des sels et des débris organiques azotés, il réunit avec intelligence ces agents de l'alimentation végétale. Il sait même proportionner jusqu'à un certain point ces aliments des végétaux aux exigences de chaque culture; choisir parmi les débris animaux ceux qui se décomposent le plus vite, pour en former l'engrais des plantes dont le développement est le plus prompt. Il a donc rendu un important service à l'agriculture, et fourni l'un des meilleurs exemples de l'intérêt bien entendu des fabricants honnêtes, qui doit toujours s'accorder avec l'intérêt des cultivateurs. Des travaux aussi utiles, un succès aussi bien justifié, méritent la première récompense dont le jury dispose. Il décerne la médaille d'or à M. Derrien. »

2° Les guanos artificiels sont vendus sous la surveillance et le contrôle de l'administration : pour garantie de la valeur du produit qu'il livre, M. Derrien dépose entre les mains de l'acheteur un bulletin de vente portant l'analyse complète de l'engrais spécial livré; les chiffres indiqués peuvent être vérifiés soit à la préfecture de la Loire-Inférieure, soit au chantier départemental, soit près du vérificateur officiel, soit enfin par tout chimiste expérimenté. Nul, avant M. Derrien, n'avait pris ces précautions exagérées toutes en faveur de l'acheteur, et tendant à prouver l'honneteté du marché. Il a consenti le premier à signer d'avance sa condamnation, parce qu'il est parfaitement sûr que ses chiffres sont exacts. Dans sa fabrique et dans ses dépôts, chaque espèce de guano est surmontée d'un écriteau portant l'analyse complète, et il ne craint pas que ses déclarations reçoivent jamais un démenti. Ce n'est pas tout, les guanos artificiels sont vendus absolument secs et au poids. Les poids sont les mêmes partout; la balance est exacte pour tous; les mesures, au contraire, varient d'un lieu à l'autre, et la quantité du produit mesuré dépend beaucoup du tour de main. Sans calcul,

sans réduction, l'acheteur de 100 kilogrammes d'engrais artificiel, qui a sous les yeux l'analyse du produit livré, sait aussitôt ce qu'il achète et ce qu'il emploiera de tel ou tel principe fertilisant. Enfin, les guanos de Chantenay sont livrés dans des emballages, sacs ou tonneaux parfaitement clos, portant la marque de fabrique, l'indication du poids et de la spécialité du contenu. Les sacs sont plombés quand il s'agit d'expéditions au loin. Il est impossible évidemment de mieux prouver l'esprit de parfaite loyauté qui préside à la fabrication et à la vente.

3° Les guanos artificiels sont éminemment riches en principes fertilisants. D'un grand nombre d'analyses de guanos naturels importés en France, il résulte que leur composition moyenne est exprimée par les chiffres suivants : sels ammoniacaux 32 pour cent; phosphate de chaux 21; sels fixes 0,07; eau 20; sables, pierres 20; azote 3 à 4 pour cent. Or, nous avons sous les yeux le bulletin d'une livraison de guano artificiel, pour froment, seigle ou orge, avec l'analyse suivante : matières organiques 42 pour cent; sels solubles divers 3,50; phosphate de chaux 41; carbonate de chaux 7; sulfate de chaux 3; silice, alumine, oxyde de fer 3,50; azote 4 et demi pour cent. Ainsi donc, tandis que les guanos naturels renferment en moyenne 3 pour cent d'azote, et 21 pour cent de phosphate de chaux, les guanos artificiels contiennent réellement 4 et demi pour cent d'azote, et 41 de phosphate de chaux, élément de fertilisation aussi précieux que l'azote, et dont la proportion a été quelque peu exagérée pour répondre aux besoins des terres de la Bretagne et de la Vendée : mais les guanos naturels sont altérés par 40 pour cent d'eau et de pierres, tandis que les guanos artificiels sont parfaitement secs, purs, et ne contiennent que des éléments utiles et efficaces. Le noir, résidu de raffinerie, contient 30 à 35 pour cent d'eau, 60 pour cent environ de matière sèche, dans laquelle l'analyse constate 2 pour cent d'azote et 50 de phosphate de chaux; les noirs de Russie, très-recherchés dans certaines contrées, ne contiennent que des traces d'azote; les noirs, quels qu'ils soient, sont donc moins riches que les guanos artificiels. 100 kilogrammes enfin de ces guanos contiennent autant de phosphate de chaux que 10 000 kilogrammes, autant d'azote que 2 500 kilogrammes, autant de matériaux fertilisants que 3 000 kilogrammes de fumier de ferme ordinaire.

4° Le prix des guanos artificiels est fixé à 15 francs les 100 kilogrammes, et M. Derrien recommande de n'en employer que 450 kilogrammes, 500 au plus par hectare; or, dans ces conditions, ils

deviennent réellement les moins chers de tous les engrais. Si, en effet, partant des chiffres qui représentent la composition relative des guanos naturels et artificiels, on évalue leur valeur intrinsèque, on trouvera que, si le meilleur guano péruvien vaut 25 francs les 100 kilogrammes, la moyenne des guanos importés 15 fr. 23 cent., le guano artificiel vaudrait 28 fr. 63 cent. En d'autres termes : le prix de vente du guano artificiel étant 15 francs, le prix du guano péruvien, premier choix, devrait être 13 fr. 09 cent., tandis qu'il varie entre 28 et 40 francs; le prix moyen des guanos importés devrait être 7 fr. 98 cent., tandis qu'il dépasse réellement 25 fr. La différence du prix de revient entre les guanos artificiels vendus 15 francs les 100 kilogrammes, et les noirs résidus des raffineries vendus 15 fr. 50 cent., est en faveur des guanos artificiels de 20 pour cent au point de vue du phosphate; de 275 pour cent au point de vue de l'azote. Et, dans cette comparaison, nous n'avons peu tenu compte de l'état d'humidité considérable des guanos naturels et des noirs. Même en Bretagne, la fumure d'un hectare de terre, par la méthode ordinaire, coûte de 70 à 90 francs; en moyenne 80 francs, 5 francs de plus que le maximum de M. Derrien. Mais comme l'a fait très-bien remarquer M. Briot, il y a en faveur du guano artificiel une notable économie dans les frais de transport, et l'avantage incomparable d'avoir sans cesse sous la main, condensé en un petit volume, un engrais puissant, toujours parfaitement semblable à lui-même. Aux environs d'Arras, de Valenciennes, de Lille, de Strasbourg, le prix de fumure d'un hectare de terre varie de 120 à 200 francs. En Belgique, il atteint quelquefois 400 et même 500 francs. Il est rare, infiniment rare, que les 1 000 kilogrammes de fumier d'étable produit dans la ferme, et étendu sur le terrain, coûtent moins de 10 francs les 1 000 kilogrammes, et la fumure annuelle de chaque hectare exige 10 000 kilogrammes. Enfin, d'une multitude de données recueillies sur tous les points de la France, un écrivain compétent et consciencieux a conclu que le prix moyen de la fumure d'un hectare de froment, dans le système ancien, était de 135 francs; 65 francs de plus que dans le système de M. Derrien.

5° Sans avoir eu la folle prétention de préparer un engrais spécial pour chaque nature de terrain, ou pour chaque espèce de plante, M. Derrien cependant a tenu compte des différences essentielles ; il n'a pas confondu un sol siliceux ou calcaire avec un sol tourbeux, des terres anciennes avec les terres nouvellement défrichées. Il est aussi arrivé par des études pratiques et persévérantes à satis-

faire aux besoins essentiels de chaque plante, et à lui fournir les aliments qu'elle recherche avec plus d'avidité, sans avoir créé plus de six engrais spéciaux; parce qu'il a reconnu de bonne heure qu'on pouvait rapprocher ou grouper les plantes qui se ressemblent par le mode de culture, la période de végétation, la nature ou l'emploi des produits, alors même qu'elles appartiennent à des familles ou à des genres très-éloignés les uns des autres.

Avec six préparations correspondantes aux six groupes suivants :

1. Froment, seigle, avoine, orge; 2, blé noir, maïs, millet; 3, trèfle, coupages, luzernes; 4, choux, navets, colza; 5, pommes de terre ou betteraves; 6, prairies naturelles, gazons; il satisfait actuellement à toutes les exigences des cultures les plus progressives et les plus complexes; l'avenir mettra peut-être en évidence la nécessité de divisions nouvelles.

6° Rien de plus simple que l'emploi des guanos artificiels; il n'exige aucune précaution particulière; on le répand comme le guano naturel, le noir ou la poudrette; en choisissant, à cause de sa ténuité et de sa sécheresse extrêmes, un temps humide et calme; en le mêlant dans le champ même avec un peu de terre, si un vent fort vient à souffler. Il faut l'enterrer peu profondément, le mieux est de l'enfoncer par le trait de herse qui recouvre la semence. S'il s'agit d'une plantation de choux, on en dépose une pincée recouverte de terre au fond du trou, ou l'on jette cette pincée dans le second trou que fera le planteur pour serrer la terre contre les racines de la plante, de telle sorte que le guano ne soit pas en contact immédiat avec les racines.

Pour les pommes de terre et les betteraves, le guano se répand sur toute la longueur de la raie de plantation, non pas au fond, mais sur le côté.

On fera bien, en général, de ne donner au sol, au moment des semailles, que les deux tiers de l'engrais, et de réserver l'autre tiers pour l'époque où les jeunes plants seront sortis de terre. Cette méthode est excellente, même pour les céréales, d'autant plus qu'en distribuant la seconde dose d'engrais, on peut venir en aide aux portions des champs où la végétation est moins active, et mieux égaliser la récolte. Les prairies naturelles, non soumises au pâturage après la faux, et les prairies artificielles se trouvent également très-bien de ces deux demi-fumures.

Il est un autre essai que nous voudrions bien voir tenter; ce serait de mélanger la poudre fertilisante à de la paille, du genêt, de la fougère, hachés, avant de l'enfouir dans le sol. On se rappro-

cherait ainsi des fumiers d'étables, dont un des principaux avantages est de maintenir la terre à un état de division, d'aération, d'humidité, qui contribue puissamment à la rendre féconde.

Les guanos artificiels employés seuls peuvent-ils suffire à conserver à la terre toute sa fertilité, sans chaulage ou sans marnage subséquent? Le temps seul pourra donner à cette question une réponse satisfaisante; tout ce que M. Derrien peut affirmer aujourd'hui, c'est que deux parties de son champ d'études, défrichées depuis cinq ans, n'ont jamais reçu d'autre engrais, et qu'elles ont donné largement toutes les récoltes qu'on leur a demandées. Il ajoute avec raison : Mes engrais sont les plus rationnels et les mieux étudiés, les plus riches et en même temps les plus économiques; ils sont bons, et le cultivateur qui les emploiera judicieusement ne trouvera nulle part de plus puissant auxiliaire; mais je ne les présente à personne comme doués de vertus miraculeuses, comme capables de produire des récoltes magnifiques, là même où les autres conditions essentielles de succès ne seraient pas remplies.

7° Enfin, nous recommandons les guanos artificiels de M. Derrien, parce qu'ils ont été employés avec un succès incontestable par les hommes les plus consciencieux et les plus compétents. Nous avons entre les mains un très-grand nombre de certificats authentiques.

M. Jules Roux, président de la chambre du commerce de Nantes; M. Neveu Derothrie, inspecteur d'agriculture de la Loire-Inférieure; M. Bobierre, vérificateur en chef des engrais; M. Rieffel, directeur de l'école régionale de Grand-Jouan, etc., etc., s'accordent à dire que sur les guanos artificiels et spéciaux, ils ont constaté une végétation remarquable et supérieure à celle des terres voisines.

L'efficacité des guanos est attestée : 1° pour le premier groupe, froment, seigle, avoine, orge, par seize certificats; 2° pour le second groupe, blé noir, maïs, millet, par dix-huit; 3° pour le troisième groupe, trèfle, coupage, luzerne, par deux; 4° pour le quatrième groupe, choux, navets, colza, par sept; 5° pour le cinquième groupe, pommes de terre et betteraves, par trois expériences solennelles, qui démontrent qu'en outre d'un rendement au moins égal à celui qu'on obtient avec les tourteaux, les betteraves engraissées avec le guano artificiel contiennent très-certainement une plus grande quantité de sucre, de un demi à deux pour cent en plus; ce résultat est affirmé par M. Bocquet, de Douai; il a été vérifié par M. Vasse, secrétaire d'une commission nommée par la Société d'agriculture de Douai, et par M. Bobierre, professeur de chimie à

Nantes, qui l'a transmis à la Société centrale d'agriculture; de plus, la vertu du tourteau, s'épuise avec la première récolte, tandis que celle du guano artificiel persévère; 6° pour le sixième groupe, prairies naturelles et gazons, les certificats entièrement favorables sont au nombre de six.

Nous croyons avoir complétement justifié nos sympathies, en démontrant, par des faits éclatants, que les guanos artificiels de notre compatriote et ami répondent pleinement aux besoins si grands et si pressants de l'agriculture française. On ne lui a fait jusqu'ici qu'une objection, et elle est vraiment singulière : si vous êtes si certains de la parfaite composition de vos engrais et de leur excellence, pourquoi ne les vendez-vous pas à l'essai, à la seule condition qu'on ne vous payera que si l'on est content du résultat? C'est comme si on lui demandait de garantir une belle récolte, d'assurer une température favorable à la germination, à la floraison, à la fructification, d'assurer la loyauté et l'habileté de l'acheteur, la bonne préparation de la terre et l'ensemencement en temps opportun; ce qui est tout simplement absurde. Ce qu'il peut faire et ce qu'il fait, c'est, en livrant ses engrais, de mettre le cultivateur en état de constater par lui-même, par des arbitres ou par des juges consciencieux, qu'ils renferment tels et tels agents de fertilisation dans telle ou telle proportion. Ce n'est pas même lui qui donne les analyses et affirme leur authenticité, c'est l'administration, quand l'acheteur veut bien prendre la peine de s'adresser au chantier départemental. Mais, hélas! le croirait-on? c'est dans ce chantier départemental, là précisément où la sécurité est absolue, que s'opèrent le plus petit nombre de transactions; le chantier de Nantes, dont la création devait être un immense bienfait, est presque désert et couvre à peine les frais, minimes cependant, de son institution.

Hâtons-nous d'ajouter que M. Derrien est toujours prêt à accepter des essais tentés par des hommes haut placés, intelligents et honorables. Ainsi il nous a autorisés à mettre à la disposition de MM. Bazin telle quantité de guanos artificiels qu'il leur plaira, en les priant de procéder dans le plus court délai possible à des expériences solennelles, au double point de vue d'une végétation plus active et d'une préservation entière des insectes et des maladies. Ce qu'il fait pour MM. Bazin, il le fera pour tout autre abonné du *Cosmos* placé dans des conditions semblables.

Parfaitement sûr de lui-même et de sa fabrication, il redoute une seule chose que nous redoutons plus encore que lui, la routine et les préjugés. F. Moigno

CONSERVATION TEMPORAIRE ET INDÉFINIE DES CORPS.

PROCÉDÉS DU DOCTEUR FALCONI.

La question que nous allons traiter est d'une importance extrême, et nous désirons ardemment qu'elle fixe d'une manière toute particulière l'attention de nos lecteurs : c'est une sorte de croisade contre des abus énormes que nous allons prêcher, et nous avons besoin d'auxiliaires convaincus pour mieux assurer notre triomphe. Une première fois, déjà, nous avons remporté une bien douce victoire. C'était en 1839; nous avions rencontré dans un journal le récit pénible de l'embaumement du cardinal Isoard. « Les viscères ont été retirés de leurs cavités et plongés dans un vase plein d'alcool, saturé de sublimé corrosif. On a ensuite fait une injection de sublimé par les artères carotides, axillaires et fémorales; les viscères ont été replacés dans leurs cavités, et le corps a été enveloppé de bandelettes agglutinatives. » L'écrivain, ou la réclame, avait osé ajouter : *Ce mode d'embaumement est le meilleur moyen de préserver les corps et de les rendre indestructibles pendant des milliers d'années*. Cette incroyable assertion, ce démenti brutal donné au progrès, nous indignèrent, et nous nous hâtâmes de protester en ces termes : « Il n'est pas vrai que ce mode d'embaumement soit le meilleur moyen de conserver les corps; et il est plus faux encore qu'il les rende indestructibles pendant des milliers d'années. L'illustre professeur Chaussier, qui découvrit le premier, il y a vingt-cinq ans, les propriétés conservatrices du chlorure de mercure, l'appliqua et le vit appliquer par d'autres, à la conservation des pièces anatomiques ; mais il n'attribua jamais à cette substance la propriété de conserver les corps *enfermés dans un cercueil :* nous défions ceux qui, dans l'embaumement, se bornent à l'emploi du sublimé corrosif, de montrer un seul cadavre qui, enterré, soit resté incorruptible pendant une seule année. »

Nous ajoutions :

« Il est un autre procédé, qui a valu à son auteur de nobles et flatteuses récompenses, mais que la routine ou l'envie voudraient faire méconnaître et oublier. Ici, plus de ces opérations de boucherie, plus de ces lambeaux de chair humaine plongés dans un liquide malfaisant, plus de ces nombreuses et dégoûtantes mutilations. Il suffit à M. Gannal d'une plaie de quelques lignes, destinée à donner passage à la liqueur conservatrice. Cette simplicité des opérations permet de se conformer aux lois de la plus stricte et de la plus religieuse décence. Combien de mourants, par une louable pudeur, re-

115

poussent avec effroi l'idée d'un embaumement, parce qu'elle s'unit, pour eux, à l'idée d'une profanation sacrilége et révoltante ! Rien dans la méthode nouvelle ne peut effrayer la modestie la plus saintement ombrageuse. M. Gannal préserve les cadavres d'une dissolution autrefois inévitable, sans même les dépouiller des vêtements qui les couvrent. Il a d'ailleurs si bien deviné le liquide conservateur, il est si heureux dans ses injections, il sait si bien les faire parvenir jusqu'aux dernières ramifications des vaisseaux capillaires les plus déliés, que chaque partie injectée conserve presque la consistance, la souplesse, la couleur qu'elle avait dans l'état naturel. Ses préparations résistent aux ravages de l'humidité, des vers et du temps, et se conservent, depuis cinq ou six ans, dans la plus parfaite intégrité ; les personnes embaumées par lui ont plutôt l'apparence de personnes vivantes que de cadavres. »

Notre article parut en septembre 1839 ; Mgr de Quélen, archevêque de Paris, était alors presque mourant ; la description qu'on lui lisait du nouveau mode d'embaumement le frappa vivement ; dans un mouvement de douce résignation, il montra du doigt sa gorge, indiquant qu'il acceptait de grand cœur l'injection conservatrice. Une clause ajoutée à son testament exprimait sa dernière volonté d'être embaumé par la méthode de M. Gannal ; et tout Paris vint, en effet, en pèlerinage à la chapelle ardente de la rue de Varennes, contempler le pieux-prélat, qui semblait encore vivre et sourire. C'était la première fois, depuis les temps historiques, qu'un mort restait ainsi exposé, à visage découvert, pendant huit jours. Le triomphe de la science fut complet. Les vieux et barbares procédés d'embaumement auraient été à jamais oubliés, sans la fatale conjuration de chirurgiens intéressés, qui eurent le triste courage de les faire revivre à la mort du duc d'Orléans, avec l'insuccès le plus honteux. Ouvert plusieurs fois depuis 1839, le cercueil de M. de Quélen a montré son corps tout à fait préservé des ravages de la corruption. Moins de huit jours après l'embaumement, le corps de l'héritier du trône était dans un état de décomposition horrible et répandait une odeur infecte.

En 1840, pendant les chaleurs de l'été et durant près de quinze jours, une foule immense put voir sur les dalles de la Morgue, le corps du jeune Eliçabide, assassiné par son cruel père, corps injecté trop tard, après un commencement de putréfaction, et qui cependant fut admirablement restauré et préservé. A partir de cette époque mémorable, M. Gannal compta par centaines ses opérations d'embaumement.

Qu'est-il arrivé plus tard? Nous ne le savons pas bien. Des concurrents surgirent, ils affirmèrent que le liquide de M. Gannal n'était pas une solution pure d'acétate d'alumine, comme on l'avait pensé, que la merveilleuse conservation des cadavres était due à une addition d'arsenic, que la loi ne tolérait pas. Des expériences faites à l'Ecole-Pratique parurent confirmer ces accusations, la méthode de M. Gannal perdit beaucoup du terrain qu'elle avait conquis, la victoire passa dans le camp rival et ennemi d'une compagnie nouvelle, qui voulait substituer le chlorure de zinc, mêlé d'hyposulfite de soude, à l'acétate d'alumine mélangé d'arsenic. Mais en réalité, et quoi qu'il en soit d'une vogue momentanée, le chlorure de zinc est aussi impuissant que l'acétate pur d'alumine et même que le perchlorure de mercure, à conserver un cadavre indéfiniment. En effet, l'humidité et l'oxygène décomposent ce sel, ils séparent le chlore du métal; celui-ci, devenu inerte, reste dans les tissus et ne joue plus aucun rôle, tandis que le chlore mis en liberté se combine, en les décomposant, avec les matières animales; ce qui devait conserver le corps l'altère et le détruit. On a beau ajouter de l'hyposulfite de soude, il arrive un moment où ce nouveau sel, saturé par l'humidité sans cesse affluente, ne peut plus garantir le chorure de zinc : la décomposition, un instant supendue, entraîne la décomposition du cadavre. L'hydrogène d'ailleurs répandu partout en abondance dans la nature, a plus d'affinité pour le zinc que le chlore, et son affinité n'est pas combattue par la présence de l'hyposulfite de soude; il s'unit au chlore pour former de l'acide chlorhydrique qui, comme le chlore, ronge les chairs.

Malgré les progrès accomplis et les étonnants résultats obtenus, il restait donc un grand pas à faire; il fallait découvrir le véritable agent conservateur, souverainement efficace comme le liquide Gannal, mais exempt d'arsenic, en dehors, par conséquent, des prohibitions de la loi; énergiquement actif, comme le cholure de zinc, mais indécomposable par l'oxygène et l'humidité, inaltérable par conséquent au sein même de la terre. Ce liquide, un médecin italien de beaucoup d'intelligence, M. Falconi, l'a enfin découvert. Il a fait plus encore, il a posé d'une manière beaucoup plus complète le problème capital de la conservation temporaire ou indéfinie des corps humains, et il l'a résolu sous toutes ses faces, au grand bienfait de l'humanité. Entrons à ce sujet dans quelques détails qui puissent faire apprécier à sa juste valeur cette brillante découverte.

116

I. Conservation temporaire au point de vue des inhumations et des exhumations.

Il est rigoureusement démontré aujourd'hui que parmi les innombrables cas de mort réelle, il y a quelquefois des cas de mort apparente ; que la loi qui ordonne l'inhumation après vingt-quatre heures, a été souvent homicide ; que des personnes réputées mortes sont revenues à la vie ; que des infortunés ont été enterrés vivants ; qu'on ne peut pas fixer un temps pour le retour à la vie ; que le seul caractère infaillible de la mort est la décomposition cadavérique ; que cette décomposition est souvent immédiate, mais qu'elle peut aussi ne se manifester qu'après plusieurs jours ; qu'il faut, par conséquent, veiller avec attention sur le lit funèbre, conserver assez longtemps le cadavre, et ne l'enterrer qu'après l'apparition de la décomposition caractéristique du trépas. Mais cette conservation temporaire dans les demeures privées ou dans les obituaires publics, aurait des inconvénients excessivement graves, si, par l'emploi de substances désinfectantes et conservatrices, on ne s'opposait pas efficacement à l'invasion des miasmes cadavériques et putrides. Le remède serait alors pire que le mal, pour défendre une mort apparente possible des horreurs du sépulcre, on multiplierait les morts réelles, surtout dans les moments d'épidémie, où les exhalaisons des cadavres concourent à propager la contagion. Le but qu'il faut atteindre à tout prix est donc de plonger le cadavre dans un milieu capable de détruire tous les miasmes au fur et à mesure qu'ils se dégagent, d'absorber et de neutraliser les liquides résultants de la décomposition, tout en laissant le corps dans des conditions telles que rien ne s'oppose à l'éventualité d'un réveil, du retour à la vie. Le moyen par lequel on atteindra ce but ne doit nuire en aucune manière à l'intégrité du cadavre et à la santé des personnes qui l'entourent ; il faut qu'il puisse être employé dans la demeure même du défunt, que son application n'offre pas de grandes difficultés ; qu'il ne change pas sensiblement la température ambiante ; qu'il permette que de temps à autre on puisse mettre en œuvre les ressources thérapeutiques par lesquelles un médecin éclairé voudrait tenter de ramener une vie qui n'est peut-être pas encore éteinte ; il faut que les substances employées ne soient pas de nature à entraver les recherches de la médecine légale, etc., etc. Ni le chlore, de quelque manière qu'il soit dégagé, ni les aromates ou les essences, ni le charbon, ni le tan et les poudres astringentes, ni les mille autres ingrédients employés tour à tour depuis des siècles,

n'avaient donné une solution acceptable de ce difficile problème. M. Falconi l'a seul résolu par l'invention de sa mixture, composée en grande partie d'un sel neutre du sulfate de zinc. C'est une poudre blanche et d'une odeur agréable, d'un prix modique, antiméphitique à la fois et antiseptique, qui n'altère nullement les tissus organiques, qui détruit instantanément toute mauvaise odeur, qui conserve les substances animales privées de la vie, qui absorbe les produits liquides et gazeux de la décomposition cadavérique ; qui ne s'oppose ni de près ni de loin aux recherches qui pourraient avoir pour objet la constatation d'un empoisonnement antérieur ; qui protége, en un mot, les vivants de toute atteinte nuisible, et ménage les éventualités du retour de la vie. L'hygiène la plus sévère, la médecine légale la plus scrupuleuse, le respect des morts le plus exagéré, les douleurs de familles les plus susceptibles, toutes les exigences, en un mot, quelles qu'elles puissent être, sont parfaitement satisfaites par l'emploi de cette bienheureuse mixture, sans qu'on puisse soulever l'ombre même d'une objection, et il ne reste plus qu'un vœu à former, c'est que son usage se répande partout, c'est qu'elle devienne comme un objet de première nécessité, c'est qu'on se fasse en quelque sorte un crime de ne pas l'employer dans tous les cas. Rien n'est plus simple, et combien de maux redoutables seraient ainsi conjurés !

Après avoir entouré du linceul l'intérieur de la bière, on étend une couche de mixture de l'épaisseur de 5 à 6 centimètres environ, sur laquelle on pose le cadavre ; ensuite on ajoute suffisamment de mixture pour remplir la bière, ayant soin de laisser le visage découvert pour tout le temps qu'on voudra conserver le corps à la maison ; enfin lorsque la mort bien constatée ne laisse plus aucun espoir, on n'aura qu'à ramener le linceul sur le cadavre et à fermer la bière.

Mais on refuserait peut-être de croire à la merveilleuse efficacité de la mixture Falcony, si nous ne nous hâtions de dire qu'elle a été démontrée par d'innombrables expériences. Citons-en une seule, celle qui a convaincu un médecin distingué de Lyon, M. le docteur Luppi, et qui l'a conduit à plaider avec tant d'éloquence la cause qu'à notre tour nous venons défendre.

« Nous avons choisi le cadavre d'un homme de vingt-sept ans, mort depuis quarante-huit heures, à la suite d'une fièvre dont nous n'avons pu connaître ni la nature ni la durée. Il présentait une infiltration œdémateuse aux membres inférieurs, et la peau abdominale, un peu tendue par météorisme, était toute parsemée de taches verdâtres qui annonçaient le prochain travail de la décomposition.

117

« Ce cadavre, placé dans une bière, et tout plongé dans la mixture conservatrice, dont nous avions rehaussé l'efficacité en doublant la dose des sels antiseptiques qui en forment la base, n'exhalait huit jours après aucune espèce d'odeur, et ne présentait aucune trace de décomposition. Quinze jours plus tard nous constatâmes la même absence d'émanations fétides et la même intégrité de la peau. Il en fut de même au bout de trois semaines, ainsi qu'au bout d'un mois, lorsque nous décidâmes de mettre un terme à une expérience que nous avions déjà poussée beaucoup plus loin qu'il ne le fallait pour arrêter notre conviction. »

Cette belle cause, au reste, est déjà gagnée, au moins en partie, comme nous l'apprend la brochure de M. Luppi.

On sait qu'un règlement de police de la ville de Paris exige que les corps qui doivent être transportés au loin soient entourés de substances propres à en empêcher la décomposition pendant le voyage, ou tout au moins capables de neutraliser les conséquences de cette décomposition. Jusqu'à ce jour, faute de mieux, on se contentait d'un mélange de charbon pulvérisé et de tan, mélange dont le défaut capital, au point de vue de l'hygiène, est l'insuffisance de sa faculté conservatrice. Aujourd'hui, d'après un rapport très-favorable du Conseil de salubrité publique de Paris, constatant la supériorité de la mixture Falconi, M. le Préfet de police en a immédiatement autorisé la substitution : outre qu'elle n'inspire aucune répugnance aux familles, elle présente l'incontestable et précieux avantage de conserver plus longtemps et de désinfecter beaucoup mieux.

Au vote du Conseil de salubrité de Paris on peut ajouter le suffrage du Conseil de salubrité de Lyon, qui, à la suite d'expériences irrécusables, a également constaté la possibilité de conserver intactes, à l'aide de ladite mixture, et, pour un certain temps, les substances animales mortes, sans qu'il y ait à craindre en aucune manière le dégagement d'émanations désagréables ou malfaisantes. D'après ces expériences, M. le Conseiller d'État, administrateur du département du Rhône, n'a pas hésité à en permettre l'emploi.

Les directeurs des entreprises des pompes funèbres des villes de Paris, de Lyon, de Rouen, de Lille ont adressé aux familles les circulaires suivantes qui ont produit le plus heureux effet :

« Il arrive souvent que les corps, après leur mise dans les cercueils, laissent échapper des liquides ou des gaz délétères, soit lors de l'exposition à la maison mortuaire, soit lors du transport à l'église, soit enfin dans l'église même, où les exhalaisons deviennent alors insupportables.

« Ces inconvénients graves disparaissent quand le corps, au moment de sa mise dans le cercueil, est placé dans un milieu absorbant capable de neutraliser ces émanations.

« Il est prudent d'éviter l'emploi du son, dont la partie glutineuse, essentiellement putrescible, hâte la décomposition des tissus organiques.

« Pour éviter les inconvénients qui viennent d'être signalés, l'entrepreneur du service des pompes funèbres de la ville de Paris s'empresse d'informer les familles que, conformément à l'ordonnance de M. le Préfet de police en date du 13 mars 1844, et à la circulaire du 11 juillet 1853, il tient à leur disposition une mixture pulvérulente *blanche* végéto-minérale, *examinée et approuvée* par le Conseil d'hygiène et de salubrité de la Seine. Cette mixture a la double propriété d'absorber les liquides et de concentrer les miasmes putrides que les corps laissent échapper. »

Il est donc permis d'espérer que nous touchons à une époque de progrès bienfaisant, où les administrations, par l'autorité des exemples et des conseils, par des prescriptions, légitimes s'il en fût jamais, feront entrer, dans les habitudes des populations, l'usage universel des poudres désinfectantes ; où les règlements des inhumations seront modifiés de manière à permettre à toutes les classes de la société de ne procéder à l'enterrement des morts que lorsque tout espoir de vie sera absolument dissipé. C'est alors qu'il deviendra facile de créer des maisons mortuaires, entourées de toutes les conditions hygiéniques et thérapeutiques, à l'aide desquelles on serait certain, sans inconvénient aucun pour la santé publique, de ne jamais inhumer un homme vivant, ou de contrarier le retour à la vie, dans le cas d'une mort apparente. Il serait facultatif à chacun de garder chez soi un mort pendant un temps déterminé, à la condition de le soumettre à l'action conservatrice du moyen solennellement approuvé par les hommes de l'art; comme il serait facultatif de déposer les morts dans un lieu consacré à les conserver pendant un temps suffisant pour éviter tout danger.

Si cette salutaire révolution est nécessaire en France, elle l'est bien plus encore en Angleterre, où jamais un corps n'est même enseveli que plusieurs jours après le décès; où le respect et la crainte, poussés à l'extrême, font presque sacrifier les vivants aux morts. Il meurt chaque année, à Londres, plus de soixante mille personnes, c'est-à-dire que soixante mille familles restent exposées, pendant trois et quatre jours, à l'infection et aux émanations des cadavres. Cette seule pensée fait frémir, même en temps ordinaire;

dans le cas d'épidémies ou de maladies contagieuses, le danger est bien plus effroyable encore ; et nous ne comprenons pas qu'on s'en inquiète si peu. Puisse notre travail réveiller l'attention publique endormie ; et si les autorités ne s'alarment pas, que l'intérêt privé se mette au moins en campagne. Il y a, dans l'exploitation de la patente anglaise de M. Falconi, l'élément d'une affaire considérable, grandement lucrative ; et, cette fois, l'amour du lucre deviendrait un bienfait pour les populations.

Conservation des préparations anatomiques

L'importance des substances conservatrices n'est pas moins grande, lorsqu'il s'agit des substances animales destinées aux recherches et aux démonstrations anatomiques, des pièces pathologiques préparées pour les études des observateurs à venir. Les mettre à l'abri d'altérations qui les dénatureraient, éloigner toute mauvaise odeur, permettre de longues dissections sans détérioration des instruments : voilà les conditions difficiles du nouveau problème à résoudre, problème longtemps discuté, dont les moyens connus, le perchlorure de mercure, l'acétate ou le sulfate d'alumine, le chlorure de zinc, n'ont pas donné la solution ; que les huiles de houille, employées suivant la méthode de M. Édouard Robin, résoudraient sans doute, si leur odeur pénétrante n'était pas un inconvénient trop grave. C'est le premier de ceux que M. Falconi a abordés, et avec un succès plus incontestable encore, non plus au moyen d'une mixture, mais d'un liquide ayant toujours pour base le sulfate de zinc, dont les professeurs d'anatomie de l'Université de Gênes ont dit, après de longs essais faits en présence des autorités municipales :

« Le liquide Falconi est un moyen précieux pour conserver inaltérables les pièces anatomiques, ou les cadavres entiers. Son inaltérabilité, même sous l'action continue du soleil et de l'air, la propriété qu'il a d'empêcher la décomposition dans les tissus mis à découvert, sa qualité remarquable de ne pas attaquer les instruments de chirurgie, même immergés dans la solution, et son avantage de renforcer les tissus, le rendent de beaucoup préférable aux autres indications faites par la science. Sa puissance antiseptique est supérieure à celle de *toute autre solution qui nous soit connue.*

« Employé par injection ou par immersion, il n'altère que très-légèrement la couleur des tissus; souvent il la conserve intacte ; la couleur est un peu modifiée dans les muscles, mais elle ne change pas dans les nerfs, ni dans les vaisseaux. Il enlève l'odeur fétide

exhalée par les matières animales en putréfaction, sans en altérer le caractère ; ce résultat important s'obtient presque instantanément par l'emploi d'une quantité relativement petite ; il devient ainsi un moyen très-utile et préférable à tout autre lorsque, dans l'intérêt de la justice, on doit faire des autopsies sur des cadavres enterrés depuis longtemps.

« Un professeur d'anatomie des plus distingués de l'Italie, le docteur Dubini, nous a assuré personnellement qu'il ne connaissait pas une matière capable d'enlever aussi promptement des mains la mauvaise odeur qu'elles contractent dans les opérations, surtout quand on a manié des intestins en putréfaction ; elles sont, presque instantanément, purifiées de toute mauvaise odeur ; et, ce qui est mieux encore, préservées du contact empoisonné et de l'inoculation d'un pus délétère, souvent cause de maladies très-graves. Il n'affecte pas l'épiderme et ne tache pas les vêtements. Pour toutes ces raisons, nous croyons que le liquide Falconi est un moyen des plus puissants à employer dans les études anatomiques, et que, dans plusieurs cas, *il ne peut être remplacé par aucun autre de ceux prônés jusqu'ici.* »

M. Emery, professeur d'anatomie à l'école des Beaux-Arts, avait chargé son prosecteur, M. Léger, d'expérimenter l'action de ce même liquide, et voici les conclusions de son Rapport :

« Le liquide Falconi me paraît appelé à rendre de grands services dans les préparations anatomiques, en cela qu'il conserve le cadavre sans infiltrations, pendant un temps considérable, dans sa forme primitive, et avec la souplesse de ses tissus.

« Comme désinfectant, je n'ai encore, jusqu'ici, rien trouvé qui l'égalât, et mes recherches furent aussi sérieuses que les mauvaises conditions du local le permettaient. Comme embaumement, la tête, qui aujourd'hui semble appartenir à un mort d'hier, me semble le raisonnement le plus affirmatif, si j'ajoute que nous l'avons abandonnée sur une table sans aucune précaution.

Plus de quinze jours après l'opération, les cheveux, les cils, la barbe adhéraient à la tête injectée comme à une tête vivante ; les joues avaient toute leur souplesse, leur mobilité et leur couleur naturelles. Les auditeurs de M. Emery constatèrent ce fait avec une admiration réelle, surtout après que le professeur leur eut fait remarquer l'importance au point de vue de l'art de la conservation pendant un temps considérable d'un cadavre donné, avec sa forme, sa couleur et sa consistance normales ; avec la faculté laissée aux artistes de modeler et de peindre, etc., etc.

Régularisation de la dissolution cadavérique dans les cimetières.

C'est une question toute nouvelle et dont nous ne voulons dire aujourd'hui qu'un mot en passant, nous réservant de la traiter à fond plus tard. Pour les âmes, et elles sont encore nombreuses, qu'un saint respect des morts pénètre vivement, qui vont souvent se recueillir et épancher leur douleur sur la tombe des personnes aimées, n'est-ce pas une pensée désespérante que la pensée de cette affreuse dissolution, de cette infection nauséabonde, de cette pourriture et de ces vers qui ont envahi des restes si chers ! Ne serait-ce pas pour elles une consolation grande, que de savoir que le travail désastreux de la tombe s'achève sans toutes ces horreurs, que le corps de leur père, de leur frère, de leur époux, de leur épouse, de leur ami, se transforme lentement en poussière, et arrive à se confondre avec la terre dont il sortait, sans rien qui révolte l'imagination et le souvenir? Or, cette consolation grande, chacun pourra se la procurer désormais; il suffira d'enfermer avec le cadavre, dans une bière plus grande, ou d'enfouir dans la tombe une quantité suffisante de la mixture Falconi. Si cette addition devenait la règle générale, les cimetières ne seraient plus, comme ils le sont trop souvent, des foyers d'émanations fétides; l'hygiène publique, nous dirons même la conscience publique, auraient triomphé d'un abus déplorable.

Conservation indéfinie ou embaumement.

A toutes les époques de l'histoire, les peuples, mus par un sentiment pieux, ont voulu arracher à la décomposition et à la destruction totale, les restes de quelques-uns de leurs morts. La douleur, l'amitié, l'amour, la vénération, la reconnaissance, ont vu dans l'embaumement, un genre de manifestation plus solennel et plus éclatant qui les attire et les séduit.

On a embaumé dans les temps passés, on embaumera dans les temps à venir, et l'on accueillera toujours avec reconnaissance un procédé efficace de conservation indéfinie des cadavres. On acceptait, on achetait au poids de l'or les procédés barbares dont nous parlions au commencement de cet article ; on bénira les inventeurs qui ont réduit l'art de l'embaumement à une opération simple, chaste et sans effusion de sang. M. Falconi a suivi les traces de M. Gannal : comme lui, avec des instruments perfectionnés, il fait pénétrer dans le système de la circulation le liquide conservateur; mais ce liquide n'est pas empoisonné, il est au contraire inoffensif, quoique souverainement efficace. Ces quelques mots nous

dispensent de tout autre commentaire. Qu'on nous permette seulement en finissant de rappeler le passage de notre article de 1839, où nous faisions ressortir l'un des plus heureux partis à tirer de l'embaumement. Les considérations dont nous avons eu l'initiative ont trouvé depuis beaucoup d'échos :

« Il n'est personne qui n'ait gémi de la pauvreté de nos plus grandes églises, et de cette absence presque complète d'ornements qui contriste le cœur et comprime, je le crains, les élans de la piété. Ce triste spectale fait sur mon âme une impression plus vive et plus profonde depuis qu'il m'a été donné de visiter ces églises de Belgique si ornées, si dignes du Dieu qu'on y adore. Avec quels amers regrets je reportais mes yeux vers la France quand ils avaient contemplé ces chefs-d'œuvre incomparables de peinture, et ces sculptures plus étonnantes encore peut-être ! Plein de ce double sentiment d'admiration et de douleur, je me suis demandé comment nous pourrions échapper à l'infériorité flétrissante qui pèse sur nous.

« Au mal qui nous préoccupe, je ne vois qu'un remède : mettons tout en œuvre pour obtenir, par une modification à la législation actuelle, qu'il soit de nouveau permis de confier aux églises les dépouilles des morts, sous la condition d'un embaumement parfait.

« Quand la légalité des inhumations dans les églises sera reconnue, les conseils de fabrique pourront céder le droit de sépulture à ceux qui prendront le pieux engagement d'élever un monument convenable sur les tombeaux des personnes qui leur sont chères. Ce monument, confié à des sculpteurs ou à des peintres, sera construit sur un plan tracé d'avance par des hommes habiles constitués en jury, et à qui seuls il appartiendra de prononcer sur le mérite du travail des artistes, d'admettre ou de refuser, mais de telle sorte qu'un morceau d'art n'entre dans le temple qu'autant qu'il s'élèvera au-dessus de la médiocrité.

« Telles sont les bases d'un projet qui ne me semble pas chimérique. Un grand nombre de familles ne préféreront-elles pas, pour des restes vénérés, le calme et la ferveur du sanctuaire à l'asile bruyant et glacé de nos cimetières? Excitées par le double motif d'une piété chrétienne et filiale, refuseraient-elles de consacrer à la décoration de leur église, de leur seconde mère, une faible partie de cet or, que le luxe et souvent la vanité jettent à pleines mains sur ces champs du repos, qui ressemblent trop à des promenades publiques? »

F. Moigno.

COSMOS, 18, rue de l'Ancienne-Comédie.

A. TRAMBLAY, *propriétaire-gérant.*

PARIS. — IMPRIMERIE DE W. REMQUET ET Cie., RUE GARANCIÈRE, 5.

120

PHOTOGRAPHIE EN ANGLETERRE

Pendant le séjour qu'il nous a été donné de faire à Londres avec M. Jules Duboscq, nous avons visité les principaux ateliers de photographie, grandement désireux de nous initier à tous les progrès récents; et nous devons dire d'abord que partout nous avons été accueilli avec la plus grande bienveillance, le plus cordial empressement; MM. Claudet, Mayall, Kilburn, William, Scott, etc., et nous les en remercions de tout notre cœur, nous ont fait complétement oublier par leur douce hospitalité que nous étions sur la terre étrangère. M. Claudet, notre glorieux compatriote, a été enchanté de nous faire les honneurs de sa brillante galerie, véritable monument élevé à la gloire de la photographie. Cette galerie est un carré long, éclairé par un très-joli vitrage à compartiments octogones, formant plafond. La frise supérieure se compose d'arabesques et de médaillons, contenant les portraits des savants et des artistes auxquels la photographie et les applications de la photographie doivent leur naissance et leur perfection actuelle : Porta, créateur de la chambre obscure; Davy et Wedgewood, les premiers apprentis photographes, qui devinèrent et tentèrent la fixation des images de la chambre obscure; le grand Niepce, Daguerre, Talbot; Herschel, expérimentateur habile d'héliographie et théoricien profond; Niepce de Saint-Victor, Fizeau; Arago, qui plaida avec tant d'éloquence et gagna avec tant d'éclat la cause de Daguerre; Wheatstone qui inventa, et Brewster qui modifia et lança le stéréoscope; Léonard de Vinci qui soupçonna la différence des images de la vision binoculaire; Newton, le père immortel et incomparable de l'optique; Louis-Philippe, la reine Victoria, le prince Albert.

Dans cinq panneaux compris entre les arcades, des peintures symboliques figurent la statuaire, la peinture, l'invention de la photographie, l'application de la photographie aux portraits simples ou en reliefs par l'adjonction du stéréoscope; la photographie sur papier, sur verre et sur métal. Les dessins des médaillons rappellent les grands centres de civilisation : Athènes, Rome, Paris, Londres; la Chambre des députés où la pension de Daguerre fut solennellement votée; Sommerset-House où la Société royale de Londres admira les premières épreuves de M. Talbot; le Palais de cristal. Des deux côtés de la porte qui introduit dans les ateliers du si habile photographe, sont inscrits les noms des savants et des artistes qui ont contribué au perfectionnement de l'art magique qui devra à M. Claudet son charmant temple. La modestie est une douce et belle

vertu, mais elle doit s'effacer devant la vérité ; M. Claudet n'avait pas le droit de dérober à ces glorieuses listes le nom à jamais célèbre de celui qui, en employant la première substance accélératrice, rendit possible le portrait photographique et stéréoscopique ; son nom, dont lui et ses petits-enfants seront justement fiers.

On admire à l'aise, dans ce salon enchanteur, cette incomparable collection de portraits et de groupes, où l'œil, armé du stéréoscope, retrouve tout, la vie, le relief, la couleur.

Dans le sanctuaire de ses laboratoires, M. Claudet nous a fait admirer des appareils nouveaux, ou des dispositions ingénieuses qu'il n'a pas fait connaître encore, son réchaud fixateur, où six plaques à la fois sont soumises à la bienheureuse action du chlorure d'or ; sa boîte à mercure où, dans des coulisses séparées, vingt plaques révèlent ensemble leurs images latentes, sans qu'aucun atome de vapeur puisse atteindre l'ouvrier ; son sécheur, ses polisseurs, etc., etc.

A côté de son père, M. Henry Claudet, capitaine au long cours, s'exerce, en attendant son embarquement, et projetant une riche moisson lointaine, au maniement du collodion. Il opère habilement et à coup sûr, il a fait nos portraits avec la prestesse et le bonheur d'un maître ; il nous a promis d'attacher bientôt son nom, dans les pages du *Cosmos*, à un perfectionnement qui fera époque dans l'histoire de l'art.

— On dirait en voyant M. Mayall le génie incarné de la photographie; déjà depuis longtemps un des rois de la plaque, il est l'un des princes du collodion dont il fait ce qu'il veut. Ses portraits-crayons font un effet vraiment extraordinaire. Nous publierons sous peu la gravure de l'appareil étoilé qu'il fait tourner lentement entre le visage de la personne qui pose et la plaque sur laquelle se peint son image. A la réouverture des séances de la Société de photographie M. Mayall communiquera, et nous adressera, un procédé entièrement nouveau pour communiquer à l'albumine la sensibilité excessive et l'instantanéité du collodion ; c'est le grand postulatum de la photographie.

Voici en quels termes l'*Athenæum anglais* rendait compte des admirables portraits photographiques de grandeur naturelle que M. Mayall venait d'exposer dans les galeries de l'institution polytechnique, et que nous avons aussi sincèrement admirés. « L'appareil qui donne les portraits est presque gigantesque : il a fallu recourir aux plus grandes lentilles achromatiques que l'art moderne puisse construire ; l'artiste n'est arrivé à un résultat aussi saisissant

121

que par une série de combinaisons et de manipulations ingénieuses au plus haut degré. Le portrait de grandeur naturelle est obtenu sans qu'on fasse le plus léger sacrifice à la netteté de l'image ou à la rigueur des contours, sans la moindre déformation. Il semble, au contraire, que les imperfections du négatif aux petites dimensions ont été corrigées dans le positif agrandi. Les nouveaux portraits étonnent et confondent le regard par une vérité photographique et un aspect artistique tout à fait extraordinaires ; ils constituent un progrès substantiel et considérable. Conserver à l'image toute sa bonté première, en lui donnant les dimensions de la nature, c'est déjà un immense mérite ; mais le mérite est plus que centuplé quand on ajoute à ces qualités essentielles l'effet artistique et une plus grande perfection d'ensemble. »

« Les grands maîtres du dessin et de la peinture pourront seuls lutter désormais dans la reproduction des traits du visage humain avec la peinture héliographique arrivée au degré de perfection qui caractérise les dernières œuvres de M. Mayall. »

— M. Kilburn, photographe de la reine, sortait d'une très-grave maladie quand nous l'avons revu ; une fièvre cérébrale l'avait presque amené aux portes du tombeau ; un voyage en Suisse lui a rendu presque toutes ses forces. Il ne nous a rien montré de nouveau, parce que, resté fidèle à la plaque, et arrivé depuis longtemps au beau idéal, il ne peut que continuer à multiplier ces chefs-d'œuvre de vérité, de grâce, de coloris, de relief qui écrasent l'imagination.

— M. William a droit aussi à de grands éloges ; il est le digne émule de MM. Claudet, Mayall et Kilburn ; ses portraits simples ou binoculaires, ses vues et ses reproductions des objets d'art du Palais de cristal, sont aussi beaux qu'il est possible de les concevoir beaux ; et ses positifs stéréoscopiques sur papier ciré, représentant des scènes prises dans la nature ou des groupes merveilleusement agencés, sont les tableaux de genre les plus délicieux que nous ayons jamais vus.

M. William est puissamment aidé et encouragé par un des vétérans de l'optique anglaise, par M. Godard, homme excellent, dont nous conserverons un tendre souvenir, qui a fait à Londres le premier appareil de polarisation pour la manifestation par projection des anneaux des cristaux doublement réfringents, des verres comprimés et trempés ; qui disputa à M. Claudet, au moins dans la conception et en projet, l'emploi du brome et des bromures comme agents accélérateurs.

— M. Scot dirige avec un grand talent et un grand succès les ateliers de l'Institution royale polytechnique, dont la collection photographique vraiment innombrable s'étale avec orgueil sur les murs du vaste amphithéâtre d'optique.

— Nous avons vu chez MM. Barratt et Stanley, 145, Regent street, des portraits d'un genre tout nouveau et auxquels nous promettons un succès de vogue. Ce sont des positifs sur verre collodioné, colorés par un procédé non encore décrit, et avec des couleurs tout à fait spéciales ; ils sont l'œuvre ou plutôt les chefs-d'œuvre d'un Français, M. Mansion, qui s'est fait un nom célèbre comme peintre de photographie. Ces peintures sont d'un effet que nous ne saurions rendre ; c'est la vérité de la nature et la magie de l'art ; les couleurs ne sont pas appliquées sur le verre, comme dans les miniatures de MM. Minotto et Soulier, mais sur la couche collodionée elle-même.

— Mais parmi toutes nos rencontres photographiques, il en est une que nous nous rappellerons surtout avec bonheur, parce qu'elle a laissé dans notre âme un sentiment de vive sympathie, de reconnaissance affectueuse.

Il nous a été donné de passer de longues et douces heures avec M. le comte de Montizon dans le jardin zoologique, transformé pour lui et par lui en Escurial photographique ; et où, dans l'exercice incessant du plus attrayant des arts, il se console de l'ingratitude et des malheurs de sa chère et folle patrie. Second fils de dom Carlos, il expie dans l'exil la splendeur de sa naissance ; mais dans l'exil il a su conquérir une gloire bien plus solide que celle d'un berceau royal : l'estime de tous. Nous avons entendu ses louanges sortir de toutes les bouches et de tous les cœurs ; il n'est personne qui n'exalte son noble caractère, son courage dans l'adversité, sa résignation dans une humble médiocrité de fortune, sa modestie digne, ses manières douces, et, plus encore, son habileté photographique. Personne, tout le monde en convient, ne manie le collodion avec plus d'adresse, avec plus de succès ; et ses reproductions des animaux vivants de l'immense collection au centre de laquelle il a établi sa cour, sont des témoins irrécusables d'un savoir-faire unique en son genre. L'instantanéité de sa couche sensible est puissante à l'égal du regard fascinateur des dompteurs de bêtes féroces, et il a tout fixé : l'impétuosité du tigre, l'audace de l'aigle, la gloutonnerie du pélican, l'agilité de l'antilope, les bonds du singe, etc. Nous n'avons apporté à Paris qu'un petit nombre de ses épreuves incomparables, mais elles suffisent pour donner une idée de ce

travail difficile à l'excès, où la patience et l'adresse de l'artiste viennent mille fois se briser contre les spontanéités de l'instinct ou du caprice. L'avis unanime de tous les maîtres de l'art en France est qu'elles ne laissent rien à désirer; elles sont sans retouches aucunes, ce qui est vraiment prodigieux.

Pour terminer cette énumération encore incomplète, et mêler l'utile à l'agréable suivant le précepte du sage, nous allons donner, dans le plus petit nombre de lignes possibles, la méthode de photographie sur collodion avec laquelle M. le comte de Montizon fait tant de merveilles. Que ne pouvons-nous aussi transmettre au moins à quelques-uns son génie photographique et son tour de main; mais on naît collodioniste comme on naît roi ou prince du sang. De bonnes instructions et de savantes méthodes ont au moins l'avantage de développer et de guider le talent; voici comment le noble prince formule les siennes : (*La suite au prochain numéro.*)

ACADÉMIE DES SCIENCES.

SÉANCE DU 7 AOUT.

M. Moquin-Tandon lit une note sur l'existence d'une nouvelle paire de ganglions dans le système nerveux des mollusques acéphales.

— M. Maisonneuve lit une note sur l'application de la méthode du morcellement à l'extirpation des tumeurs fibreuses profondes du cou.

C'est en 1849 qu'il eut l'idée d'appliquer à l'extirpation des tumeurs fibreuses intersticielles de l'utérus la méthode du morcellement, laquelle consiste à diviser en plusieurs portions les tumeurs que leur volume rend d'une extraction impossible, ou trop difficile. Grâce à ce procédé, il lui a été donné d'attaquer avec succès les tumeurs utérines, que les chirurgiens les plus habiles avaient considérées comme absolument incurables.

L'observation qu'il communique aujourd'hui a pour objet de faire connaître une nouvelle application de cette méthode à une autre classe de tumeurs, dont l'extirpation ne présente pas moins de difficultés et de dangers, les tumeurs fibreuses profondes du cou.

Cougnet (Flore-Olympe), âgée de trente-cinq ans, s'aperçut, au mois de janvier, d'une petite tumeur, développée dans la région latérale gauche du cou. Cette tumeur, dure et adhérente aux parties osseuses, n'occasionnait alors qu'une gêne assez légère ; aussi la malade se borna-t-elle, pendant plusieurs mois, à l'application de quelques emplâtres fondants. Ces moyens n'eurent aucun résultat, et la tumeur, continuant à grossir, acquit bientôt un développement qui amena des troubles inquiétants du côté de la respiration.

Justement effrayée des progrès de son mal, et surtout des phénomènes de suffocation qui commençaient à se produire, la malade vint, dans les premiers jours de mai 1854, consulter à Paris les chirurgiens le plus en renom. Tous jugèrent que son affection était au-dessus des ressources de l'art. Après six semaines de séjour dans l'hôpital des cliniques de la Faculté, où elle fit de vaines instances pour être débarrassée de sa tumeur : voyant que les accidents prenaient chaque jour une intensité plus grande, cette pauvre femme était presque résignée à retourner mourir dans son pays, quand on lui conseilla de venir à la consultation de l'hôpital Cochin. C'était le 18 juin 1854.

La tumeur occupait alors toute la moitié latérale gauche du cou, verticalement depuis l'apophyse mastoïde jusqu'au-dessous de la clavicule, et transversalement depuis les apophyses épineuses, jusque derrière le larynx et la trachée qui se trouvaient fortement

123

refoulés à droite. Il était facile de reconnaître sur sa face externe, l'artère carotide et la veine jugulaire interne, ainsi que les muscles sterno-mastoïdiens et trapèze : on avait affaire à une tumeur fibreuse adhérente aux apophyses transverses des vertèbres.

Mais une grande question restait à résoudre. Dans cette région existent un grand nombre d'organes essentiels à la vie, l'artère carotide, la veine jugulaire interne, le nerf pneumo-gastrique, le pharynx, l'œsophage, le larynx, la trachée, les nerfs du plexus brachial et cervical, les artères sous-clavière et vertébrale, le grand sympathique; la tumeur n'avait-elle pas contracté, avec l'un ou l'autre de ces organes, des adhérences intimes ou même n'en englobait-elle pas quelques-uns dans son épaisseur?

Plusieurs raisons portèrent M. Maisonneuve à penser qu'aucun de ces organes ne se trouvait englobé dans la production morbide; et il jugea que par une dissection prudente et minutieuse, et surtout à l'aide de la méthode du morcellement, il ne serait pas impossible d'extirper cette tumeur, en conservant intacts les organes importants et nombreux qui l'environnaient,

L'opération fut pratiquée le 20 juin 1854, en présence d'un nombreux concours de chirurgiens et d'élèves; nous ne la décrirons pas, elle fait peur et ne dura pas moins de trois quarts d'heure ; la malade n'avait pas cessé un instant d'être soumise au chloroforme. Elle n'avait perdu qu'une petite quantité de sang, grâce aux précautions qu'on avait prises pour éviter la lésion des vaisseaux. Aussi le pouls n'avait pas un instant cessé de battre avec régularité. Quant à la plaie, c'était quelque chose d'effrayant à voir que cette énorme excavation au fond de laquelle existaient à nu les six dernières vertèbres cervicales, la première côte, les nerfs du plexus brachial et cervical, l'artère sous-clavière et la carotide, la jugulaire interne, le nerf pneumo-gastrique, le larynx, la trachée, le pharynx et l'œsophage.

Il était important de restreindre autant que possible le champ de la suppuration, et M. Maisonneuve crut devoir rapprocher les tissus par première intention, au moyen de bandelettes agglutinatives, de serre-fines et d'une compression méthodique.

A cet égard, le succès dépassa toutes ses espérances. Dès le troisième jour, cette immense solution de continuité se trouvait cicatrisée dans les quatre cinquièmes de son étendue ; et ce qui restait béant se recouvrit bientôt de bourgeons charnus de bonne nature.

Un mois suffit pour compléter la guérison, et aujourd'hui tous les organes ont repris leur position normale, le bras a conservé toute

l'intégrité de ses mouvements et de la sensibilité, la voix est pure, la déglutition comme en pleine santé, et de cette grave opération, la malade ne conserve plus d'autre trace qu'une cicatrice régulière et sans aucune difformité. Quelle habilité et quel bonheur!

— M. Baudens lit un mémoire sur les fractures du corps et du col du fémur, traitées à l'aide d'un nouvel appareil. Nous ne pouvons citer ici que le début de ce mémoire et ses conclusions.

« Le 30 juillet 1831, dix mille soldats français, commandés par le général Berthezène, traversaient les défilés de l'Atlas, harcelés par les Kabyles; de nombreux blessés, dont plusieurs atteints de fracture des membres pelviens, encombraient l'ambulance où il n'y avait plus un seul bandage à fracture.

La nécessité, surtout quand elle s'inspire de la noble exaltation et des misères d'un champ de bataille, rend ingénieux.

Faire arrêter quelques mulets porteurs de caisses à biscuits, en distribuer le contenu; du contenant faire des planchettes un peu plus longues que les membres auxquels elles étaient destinées; garnir ces planchettes de plantes herbacées, creusées en gouttière, et y déposer les membres brisés par le plomb; fixer à leurs extrémités articulaires des bouts de bandes; réfléchir ceux-ci sur le rebord du plancher faisant poulie de renvoi, et les nouer solidement après s'être servis de ces lacs pour faire une extension et une contre-extension suffisantes; opérer la coaptation en embrassant les fragments avec d'autres liens en formes d'anses opposées d'action, et fixer ces liens par un nœud au verso du plancher, après avoir été réfléchis sur ses bords latéraux : tout cela fut exécuté en moins de temps que je n'en mets à l'écrire.

« Ce bandage expédient contient l'idée-mère de nos appareils à fracture, l'idée-mère qui ont pour principe l'extension, la contre-extension, la coaptation d'une manière permanente; leurs avantages sont :

1° D'être applicable à toutes les parties du corps et du col du fémur;

2° De permettre au chirurgien, pendant tout le traitement, de se passer d'aides;

3° De laisser à la cuisse, presque complétement à découvert, la salutaire influence de l'air et de la lumière ; on peut même recourir aux topiques et panser les plaies aussi facilement qu'un simple vésicatoire;

4° De conserver au membre sa conformation normale sans le déformer, sans l'atrophier, ni retarder la consolidation comme les appareils à attelles;

5° De faciliter le transport des blessés, surtout aux armées;

6° D'étendre le cercle de la chirurgie conservatrice et de prévenir souvent ainsi l'amputation, surtout si l'on fait usage de la glace que nous ne saurions trop préconiser;

7° De pouvoir guérir sans raccourcissement les fractures obliques.

On sait que l'absence de raccourcissement dans les fractures obliques du fémur est si rare, que la guérison avec raccourcissement est regardée par des chirurgiens éminents comme étant la règle.

Des faits assez nombreux de fractures obliques du fémur, consignés en partie dans le mémoire dont nous faisons l'analyse, nous autorisent à penser qu'à l'aide de notre appareil on pourra dire : Le raccourcissement c'est l'exception. Quel heureux résultat ! »

— M. Pierre Gratiolet, aide-naturaliste au Muséum d'histoire naturelle, lit le résumé des recherches qui l'ont amené à la solution d'une des questions les plus délicates, les plus controversées et les plus importantes de la physiologie. On admettait autrefois que les nerfs, organes de la transmission des sensations, venaient aboutir au cerveau dans lequel devaient s'implanter leurs racines, appelées racines cérébrales. Cette doctrine, plus tard, a été vivement combattue et rejetée par un très-grand nombre de physiologistes. Elle était cependant pour la saine philosophie l'expression de la vérité; et M. Gratiolet, fort d'une conviction inébranlable, s'est mis courageusement à l'œuvre, résolu de ne s'arrêter que lorsqu'il aurait suivi les nerfs dans tout leur parcours, depuis leur épanouissement jusqu'à leur terminaison. Sa courageuse entreprise a été couronnée d'un succès éclatant, au moins en ce qui concerne le nerf optique; la doctrine ancienne ne pourra plus être révoquée en doute, le nerf optique aboutit certainement au cerveau, et il en est par conséquent ainsi de tous les autres. Nous publierons sa note intégralement.

— M. Le Verrier lit l'analyse d'un mémoire sur la précession des équinoxes, dans ses relations avec les masses de la lune et de Mars. La constante de la précession est une fonction des masses planétaires; en la supposant connue, on pourrait donc en conclure les valeurs encore incertaines des masses de plusieurs des corps du système solaire, de la lune, de Mars, de Mercure. Cette constante peut se calculer par deux moyens, suivant que l'on part des ascensions droites ou des déclinaisons. Les deux nombres que M. Biot a déduits de ces deux méthodes sont 5039,3 et 504,17; l'illustre astronome a pensé, sans pouvoir en donner la raison,

qu'en prenant pour valeur définitive la moyenne 5040, entre ces deux nombres, on commettrait la plus petite erreur possible. Dans son mémoire, M. Le Verrier donne la raison inconnue de l'heureuse élection de M. Biot, et cette raison est très-simple : les incertitudes planétaires influent en sens contraire sur les deux nombres, augmentent l'un et diminuent l'autre. La valeur de la masse de la lune qui s'accorde le mieux avec le nombre assigné à la précession, est le quatre-vingt-quatrième de la masse de la terre, au lieu du quatre-vingt-huitième admis communément jusqu'ici. La masse de la lune connue, on peut passer à celle de Mercure et de Mars, dont la dernière surtout est grandement incertaine. On a cru jusqu'ici pouvoir la conclure des perturbations du mouvement de la terre, des observations du soleil; mais ces observations, comme M. Le Verrier l'a déjà démontré, sont tellement entachées d'erreurs physiologiques et personnelles, que, même en n'admettant dans le calcul que les observations faites dans un même lieu par une même personne ou par des personnes dont les équations semblent connues, on arrive encore à des résultats qui ne s'accordent pas entre eux.

La méthode qui repose sur la variation de la précision des équinoxes est seule admissible, maintenant surtout qu'en poussant l'approximation jusqu'aux termes du onzième ordre, M. Le Verrier a fait disparaître les plus petites erreurs, et rendu les équations parfaitement rigoureuses. Dans son nouveau travail, il a ordonné ces équations par rapport aux masses, mises ainsi en évidence; il est parvenu à établir entre les masses certaines ou incertaines des équations de condition, et il espère donner dans un court délai des valeurs des masses incertaines qui laisseront peu à désirer.

— M. Cortambert offre à l'Académie sa carte des célébrités de la France.

— M. Schwarzemberg adresse un exemplaire de la carte géologique générale de la Hesse électorale.

— Le notaire chez lequel est déposé le testament de M. le docteur Lallemand annonce que l'illustre médecin a voulu qu'une somme de 50 000 fr. fût mise à la disposition de l'Académie des sciences pour la fondation d'un prix annuel destiné à encourager et à récompenser les travaux relatifs au système nerveux ; cette somme, toufois, ne sera déposée par Mme veuve Lallemand qu'après la mort d'une personne désignée par le testament.

— M. Philippe Boyer, fils du grand Boyer, l'une des gloires les plus pures de la chirurgie française, fait hommage des cinq derniers

volumes de la nouvelle édition du *Traité de chirurgie*, édition augmentée de toutes les découvertes modernes.

— M. Flourens présente, avec les plus grands éloges, la traduction des œuvres de Gallien, par M. Darremberg; c'est une œuvre colossale, dit-il, un magnifique ouvrage, dont la publication fera époque dans l'histoire de la science. M. Biot a ajouté qu'à l'Académie des inscriptions et belles-lettres, cette traduction avait été l'objet d'un rapport extrêmement favorable de M. Littré.

— M. Bergeret présente à l'Académie un mémoire sur le pus, dont voici les conclusions rédigées par lui :

« Le pus est composé 1° par un liquide; 2° par des animalcules pyozoaires. 3° Les pyozoaires ont deux manières d'être dans le pus; ou bien ils nagent en liberté dans le liquide; ou bien ils sont renfermés dans une vésicule membraneuse (globules). Les pyozoaires libres s'agitent environ trois ou quatre jours, et après leur mort ils se trouvent réunis en petits amas par de la matière amorphe. Les animalcules des globules ne vivent en général que vingt-quatre heures; cette durée est sujette à varier sous certaines influences pathologiques. Quand les pyozoaires des globules ont fini de s'agiter, ils forment les noyaux des globules en s'enroulant en spirale, très-souvent du moins, unis les uns aux autres au moyen d'une matière amorphe. L'eau augmente la durée de leur agitation et on voit, sous son influence, les pyozoaires immobiles qui formaient déjà un noyau, entrer de nouveau en mouvement et rompre la membrane qui les emprisonne. L'acide acétique, au contraire, fait cesser tout à coup les mouvements des animalcules contenus dans les globules; mais son action est plus lente sur les pyozaires libres. La membrane des globules est formée par le mucus tenu en suspension dans le liquide, je le pense du moins.

L'existence des animalcules pyozoaires, découverts par M. Bergeret, encore élève en médecine, a été constaté et confirmé par M. Trécul, dont tout le monde connaît l'habilité micrographique.

— M. Fermond fait hommage de sa *Monographie des sangsues médicinales*.

— M. Deschamps d'Avallon, pharmacien en chef de la maison impériale de Charenton, prie l'Académie d'accueillir favorablement le livre qu'il a publié sous le titre : *l'Art de formuler, ou Principes élémentaires de la pharmacie*.

— M. Demidoff envoie cinquante exemplaires du programme du prix fondé par lui, et qui sera décerné par l'Académie impériale Leopoldo-Caroline, de Breslaw, le 13 juillet 1855, à l'occasion de la fête

de S. M. l'impératrice Alexandra de Russie. Le programme est formulé en ces termes : Présenter une classification des roches qui soit basée sur l'ensemble de leurs caractères, et surtout sur l'étude de leurs structures, de leurs caractères minéralogiques et de leur composition chimique. La valeur du prix est de 200 thalers de Prusse, 650 fr.

— M. Barthelot adresse ses principes généraux d'art vétérinaire fondés sur la statique du cheval.

— M. Milne Edwards présente, au nom de M. Babbage, la statistique des phares.

— M. Péligot dépose une note de M. Bouis sur de nouveaux radicaux organiques.

— M. Fernandez-Ferrero communique de nouvelles observations sur deux nouvelles étoiles variables, découvertes par lui, γ et δ du corbeau.

— M. Resch réclame, sur M. Gaugain, la priorité de cette observation, que, dans l'évaporation de l'eau salée, l'électricité produite est due au frottement des globules salins. Ce fait a été consigné par lui dans un mémoire imprimé en 1826, à Leipzig.

— M. Castels, fabricant de corps gras, à Puteaux (Seine), 8, rue de Paris, dépose un paquet cacheté, renfermant la description de la découverte qu'il a faite, de la production artificielle de la quinine. Si les propriétés pathologiques du nouveau corps ressemblent aussi parfaitement à celles du produit du quinquina, que semble le promettre l'identité de composition chimique, M. Castels aura résolu un problème d'une importance extrême.

— M. Adolphe Schlagintweit met sous les yeux de l'Académie deux magnifiques plans en reliefs, du Mont-Rosa et des Alpes bavaroises, construits par son frère Herman et par lui. Dans ces deux plans l'échelle des hauteurs n'est pas arbitraire et exagérée, elle est la même que l'échelle des distances, un cinquante millième ; les inclinaisons des pentes ont toutes été mesurées sur place, et reproduites rigoureusement, de sorte que ces représentations sont géométriquement exactes. Les reliefs étaient accompagnés de leurs reproductions photographiques sur papier, dans les conditions les plus excellentes pour obtenir une image parfaite d'épreuves, et stéréoscopiques. M. Schlagintweit offrait aussi le magnifique atlas géographique, physique, météorologique, etc., des montagnes explorées par eux dans leur célèbre excursion et leur séjour au sein des Alpes, atlas qui fait partie du second volume de leurs recherches.

L'Académie a accueilli avec une sympathie et une bienveillance extraordinaires ce savant et excellent jeune homme, qui doit partir

126

vers le 1er septembre avec ses deux frères, Herman et Auguste, pour les Indes-Orientales. Les lecteurs du *Cosmos* se rappellent qu'à l'invitation de M. de Humboldt nous avions exprimé le vœu ardent que MM. Schlagintweit fussent chargés d'une grande mission, ayant pour but principal l'exploration des montagnes de l'Hymalaya. Le vœu de l'illustre vieillard a été exaucé; en célébrant dans quelques mois l'anniversaire de sa quatre-vingt-cinquième année; il pourra porter un toast à la santé des jeunes apôtres, animés par lui du feu sacré de la science, et qui vont continuer sa grande œuvre, faire dans l'ancien monde les étonnantes séries d'observations qu'il a faites dans le nouveau monde. L'affection profonde qu'il a inspirée à son souverain, l'autorité qu'il exerce en Angleterre, comme partout, par son immense réputation, ont aplani tous les obstacles; le roi de Prusse et la Compagnie des Indes se sont unis pour faire généreusement les frais de cette gigantesque entreprise. Nous avons visité, à Londres, dans India-House, la collection d'instruments que MM. Schlagintweit ont fait construire tout exprès pour leur lointain voyage; elle est vraiment magnifique, et nous ne pouvions nous lasser de l'admirer. Nous bénissions aussi de grand cœur, et Sa Majesté prussienne de son initiative; et la noble Compagnie des Indes si honorablement représentée par M. le colonel Sacc, de son glorieux concours, de la munificence avec laquelle elle s'est prêtée à toutes les exigences de la science; et nos jeunes amis que les dangers, les fatigues, les privations de ce long exil n'ont pas pu décourager. Quel bonheur, quelle joie, quand dans quelques années ils viendront déposer sur le bureau de l'Académie des sciences leurs reliefs de l'Hymalaya, l'atlas géant des recherches sur les montagnes géantes!

Sykes sans doute

POMPE JOBARD.

Un homme aux idées simples et naïves comme son nom, qu'il a réhabilité surtout en faisant abolir la contrefaçon, et qui n'en prétend pas moins qu'on ne peut rien faire de beau ni de bon qu'en contrefaisant les œuvres du grand inventeur, M. Jobard enfin, puisqu'il faut l'appeler par son nom, vient de nous montrer une heureuse application de son principe, en fait de pompe; il s'est avisé qu'on pourrait traire de l'eau comme on trait du lait.

Un tube de caoutchouc lui suffit; en serrant ce tuyau entre les doigts pour en chasser l'air, il obtient un vide proportionnel à la longueur de la passe, qu'il renouvelle alternativement des deux mains jusqu'à l'arrivée de l'eau.

Voilà l'idée première de l'appareil, et sa première forme, mais

elle était incommode, le tuyau s'allongeait, au lieu de glisser sous les doigts, force était donc de recourir à un artifice mécanique qui assurât le jeu continu de l'opération; or la persévérance et l'opiniâtreté de M. Jobard sont connues; il ne lâche jamais une idée qu'il croit juste sans l'avoir menée à bonne fin, comme il vient d'en donner la preuve en obtenant la réforme des brevets d'invention en Belgique après vingt-cinq ans de lutte.

M. Jobard a donc construit une pompe rotative aspirante et foulante, sans piston ni clapet, ni glissière, ni robinet, une pompe à jet continu. Cette espèce d'énigme ou de paradoxe mécanique n'est plus à l'état d'utopie; l'inventeur en avait la solution en poche sous la forme d'un petit cylindre gros comme le poing, lorsqu'il est entré lundi dernier dans les bureaux du *Cosmos* d'abord, puis dans la salle des séances de l'Académie des sciences.

Son puits était représenté par un verre d'eau placé à terre, sa tuyère n'était qu'un tube de plume embouti, percé d'un trou d'aiguille fine dans la paroi mince du culot, d'où s'échappait avec impétuosité un charmant filet d'eau jaillissante d'une égalité et d'une continuité remarquables, s'élançant à une distance de 10 à 15 pieds. Des raisons qu'on appréciera nous empêchent de décrire aujourd'hui son mécanisme, quoique la publicité soit apte peut-être mieux que le silence, à assurer la propriété des inventeurs.

Affirmer que ce système est appelé à remplacer toutes les pompes connues nous paraîtrait aussi difficile que de le contester.

L'inventeur qui est le seul apte à connaître la portée de sa découverte promet de la faire figurer à l'exposition prochaine dans tous ses développements, depuis la pompe de cuisine jusqu'à la pompe à incendie et au soufflet de forge à haute pression.

Nous n'avons nulle raison de douter des assertions d'un homme qui a donné tant de preuves de son savoir, nous ne dirons pas de son *savoir-faire;* car, au dire de tous ses amis, il devrait être plusieurs fois millionnaire.

M. Armand Séguier avait accepté de présenter à l'Académie des sciences la pompe-joujou; il l'a fait fonctionner devant ses illustres confrères, qui s'en sont beaucoup amusés. Elle est quelque peu traître; le petit jet a osé s'attaquer aux nobles figures du maréchal Vaillant, ministre de la guerre, et de M. Le Verrier.

A. TRAMBLAY, *propriétaire-gérant.*

PARIS. — IMPRIMERIE DE W. REMQUET ET Cie, RUE GARANCIÈRE, 5.

Photographie (suite).

Duboscq, 23, rue de l'Odéon. (**Spécialité de photographie stéréoscopique.**) Stéréoscopes de toutes formes. — Pseudoscopes. — Collections de 400 épreuves stéréoscopiques.—Portraits et reproductions stéréoscopiques de tout genre.

Lécu et **Richy**, gendres Guilloux, 5, rue St-Etienne-Bonne-Nouvelle. (**Spécialité de glaces polies ou dépolies et de cuvettes pour la photographie.**)

Thompson, 22, rue de Choiseul. (**Spécialité de portraits photographiques.**) Portraits simples ou stéréoscopiques sur plaque et sur papier. — Portraits d'après tableaux.

Blanquart-Evrard, à Lille. (**Spécialité d'imprimerie photographique.**)

(**Spécialité de produits chimiques.**) **Delahaye**, 16, rue de Lancry.

Belloc, 24, rue d'Enghien. (**Spécialité d'enseignement photographique.**) — Leçons théoriques et pratiques de photographie sur plaque, sur papier, sur verre albuminé ou collodioné. — Traité de photographie sur collodion. Prix : 5 fr. chez l'auteur, chez Delahaye et au *Cosmos*.

Société photographique des artistes et des amateurs, fondée sous les auspices de MM. **Léon Cogniet**, **Français**, **Lassus**, **Colin**, **Oudiné**, **Tourneux**. Administrateur-gérant, M. **L. C. d'Olivier** fils, artiste peintre, 18, rue de la Pépinière.

Moulin, 23, rue Richer. (**Spécialité de photographie de genre.**) Études et épreuves stéréoscopiques. — Exportation.

Bisson frères, 62, rue Mazarine. Grandes vues de Paris, reproductions des grands maîtres, plans et dessins d'architecture, de statues et objets d'arts.

Instruments de chirurgie.

Mathieu, 28, rue de l'Ancienne-Comédie. Boîte à amputations, nouveau modèle, à manche se démontant, à levier. — Nouveaux instruments pour la lithotritie et les voies urinaires. Atelier spécial pour orthopédie, membres artificiels, ceintures hypogastriques, bandages herniaires, bas en tissus élastiques pour varices, à pression circulaire en soie et en coton. Irrigateurs de tous modèles.

Agriculture et arts agricoles.

E. Derrien, à Chantenay, près Nantes. (**Spécialité de guanos artificiels.**) Vente au poids sur analyse garantie, en sacs plombés portant la marque de fabrique, d'engrais secs appropriés à la nature des plantes. — Fabrique de noir animal pour raffinerie et noir d'ivoire, phosphate de chaux pour émaux.

Lotz, fils aîné, 84, quai de la Fosse, à Nantes. (**Spécialité de machines à vapeur pour l'agriculture.**) Machines à battre, à manége direct ou séparé, avec ou sans moulins à moudre le grain. — Locomobiles à vapeur.

Quentin-Durand fils, 27, rue des Petits-Hôtels. (**Spécialité d'instruments perfectionnés d'agriculture et de jardinage.**)

Société des appareils de panification Rolland, 17, rue de l'Estrapade. Pétrin mécanique et four aérotherme à sole tournante, inventés par M. Rolland. Tue-teignes, assainisseur mécanique des grains, inventé par M. Doyère.

Magnin, Vermicellier, à Clermont-Ferrand, dépôt 73, rue de la Verrerie. (**Spécialité de pâtes françaises.**) Semoule, vermicelle, macaronis, nouilles, étoiles, graines de melon ; pâtes de fantaisie, amidon, fleur de riz.

Variétés.

Sanis, professeur spécial de géographie. Cartes en relief de la France, de la Corse, de l'Italie, de la Turquie d'Europe. Reproductions photographiques des cartes en relief totales ou fractionnées : France, Italie, Royaume de Piémont et de Sardaigne, Italie centrale, Royaume de Naples, Turquie d'Europe et Grèce, Provinces Danubiennes. Au dépôt général, chez M. Vanblotaque, rue St-Jacques, 174.

Éloffe et Cᵉ, 10, rue de l'École-de-Médecine. (**Spécialité de géologie et minéralogie appliquées à l'agriculture et à la science.**)

Collas, pharmacien, rue Dauphine, 28. Benzine-Collas, pour détacher les étoffes de soie, de laine, etc., et nettoyer à neuf les gants de peau, 1 fr. 25 le flacon. Pour les laboratoires, les besoins de l'industrie et de la photographie, la Benzine se vend au litre.

Marion, 14, cité Bergère. (**Spécialite de papeterie de luxe.**) Maison connue pour les papiers de luxe et enveloppes de toutes sortes, auxquels on applique les chiffres et armoiries des acheteurs. — Papier de circonstance, portant au coin les étendards de France et d'Angleterre. — Papiers de toutes nuances roses, verts, bleus, violets, chamois, etc., parmi lesquels l'acheteur peut choisir sa couleur de prédilection.

Mˡˡᵉ A. Larcher, 7, rue des Fossés-Montmartre. (**Spécialité d'articles en gutta-percha et en caoutchouc.**)

Société de la Vieille Montagne, 19, rue Richer. (**Spécialité de blanc de zinc et couleurs à base de zinc.**) Blanc de neige plus blanc et meilleur marché que le blanc d'argent et le blanc de Krems, inaltérable et inoffensif. — Huile siccative manganèsée. — Gris de zinc, remplaçant le minium. — Jaunes et verts à base de zinc.

SOMMAIRE.

SOMMAIRE DE LA LIVRAISON SUPPLÉMENTAIRE.

PARIS — IMPRIMERIE DE W. REMQUET ET Cie, RUE GARANCIÈRE, 5

128

PROGRAMME DES PRIX PROPOSÉS PAR LA SOCIÉTÉ DE GÉOGRAPHIE EN 1855.

I.

Prix annuel pour la découverte la plus importante en géographie.

La Société offre sa grande médaille d'or au voyageur qui aura fait, en géographie, pendant le cours de l'année 1853, la découverte jugée la plus importante parmi celles dont la Société aura eu connaissance ; il recevra, en outre, le titre de correspondant perpétuel, s'il est étranger, ou celui de membre, s'il est Français, et il jouira de tous les avantages qui sont attachés à ces titres.

A défaut de découvertes proprement dites, des médailles d'argent ou de bronze seront décernées aux voyageurs qui auront adressé pendant le même temps à la Société les notions ou les communications les plus neuves et les plus utiles au progrès de la science. Ils seront portés de droit, s'ils sont étrangers, sur la liste des candidats pour les places de correspondant.

II.

Prix pour les découvertes en Afrique.

Ce prix fondé par la Société de géographie, et auquel le Ministre de l'instruction publique s'est associé, ainsi

que le Ministre du commerce, de l'agriculture et des travaux publics, consiste en une médaille de la valeur de 4500 francs, susceptible d'accroissement par la souscription qui demeure ouverte au local de la Société.

Il sera adjugé au voyageur qui se sera rendu de la colonie du Sénégal en Algérie, ou de l'Algérie à la colonie du Sénégal, en passant par Tombouctou, et qui, en même temps, aura rapporté des itinéraires, et recueilli des observations neuves sur les caravanes qui traversent cette partie du Sahara.

III à VI, *Prix fondés par* M. Antoine D'ABBADIE (1).

III.

Une médaille de la valeur de 530 francs :

Pour un voyage sur le Nil Blanc ou sur ses rives, en amont du parallèle de 4° 10′ de latitude nord.

On devra donner la *relation du voyage* et déterminer, par des observations astronomiques, l'étendue de la ligne parcourue.

(1) Voir le *Bulletin* de décembre 1854, page 330, pour le développement des sujets de prix, nos III à VI.

129

IV, V, VI.

Trois médailles de la valeur de 100 francs chacune :

1° Pour la mesure des débits comparatifs du fleuve Blanc et du fleuve Bleu à Khartoum.

2° Pour la mesure des débits comparatifs du Saubat et du Keïlak près de leurs embouchures.

3° Pour la mesure du débit du fleuve ordinairement suivi en amont du lac Nu, en le comparant au débit de l'affluent qui lui est à peu près parallèle du côté de l'est.

La condition pour chacun de ces trois derniers prix est de fournir tous les détails de l'opération, afin qu'on puisse se rendre compte du degré de confiance qu'elle mérite.

VII.

Nivellements barométriques.

Médailles d'or de la valeur de 100 francs chacune :

Deux médailles d'encouragement sont offertes aux auteurs des nivellements barométriques les plus étendus et les plus exacts faits sur les lignes de partage des eaux des grands bassins de la France.

Les mémoires et profils, accompagnés des cotes et des éléments de calculs, devront être déposés au bureau de la Commission centrale, au plus tard, le 31 décembre 1855.

Les fonds de ces deux médailles ont été faits par M. Perrot, membre de la Société.

Paris. — Imprimerie de L. Martinet, rue Mignon, 2.

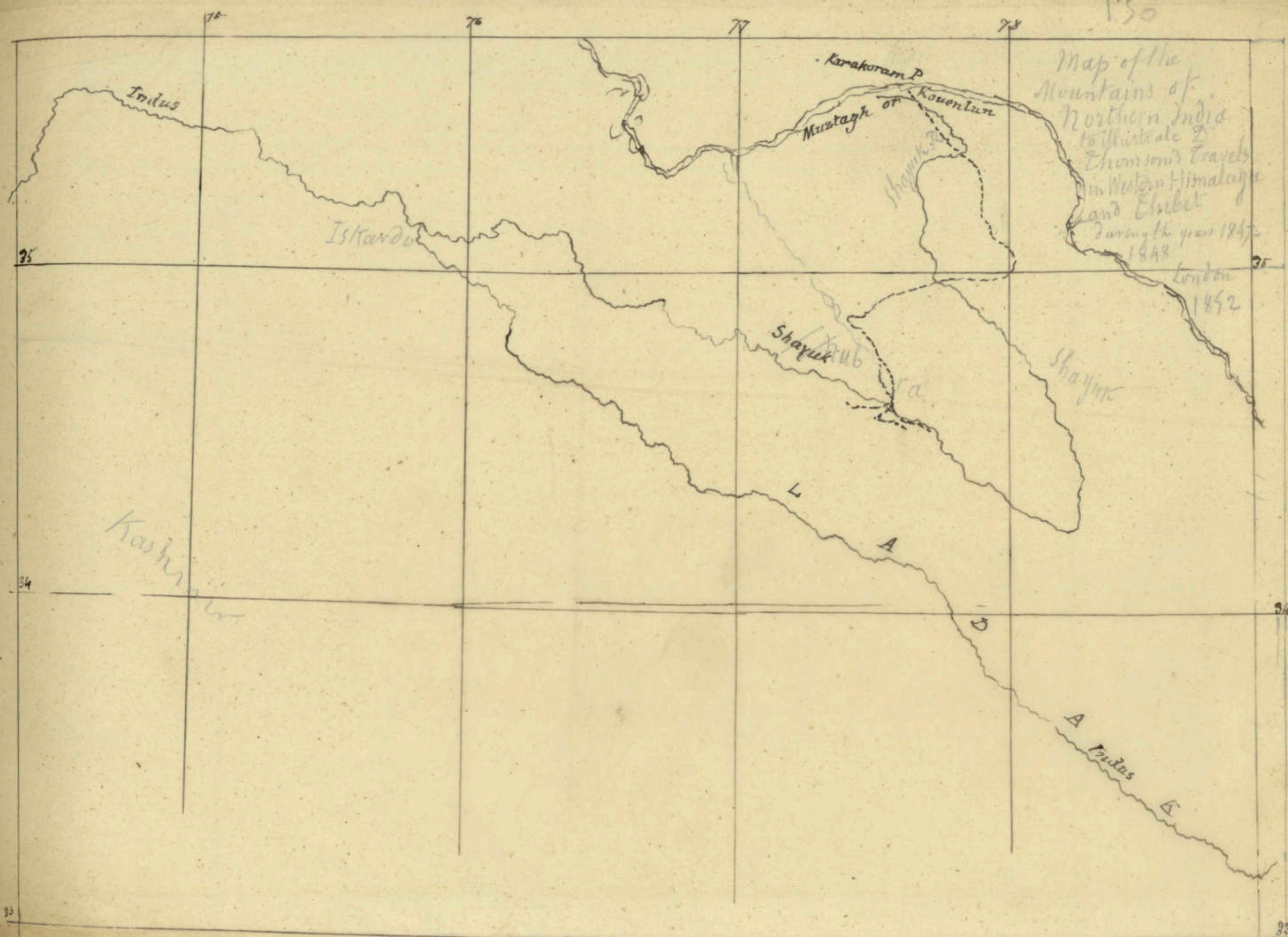
Map of the
Mountains of
Northern India
to illustrate Dr
Thomson's Travels
in Western Himalaya
and Thibet
during the years 1847-
1848
London
1852
Karakoram P.
Muztagh or Kouenlun
Indus
Iskardo
Shayuk R.
Shayuk
Shayuk
L A D A K
Indus
75
76
77
78
35
34
33

75 76 77 78

131

Croquis des Systèmes
des chaines de Montagnes et des Rivières
de la Haute-Asie
d'après les voÿages
de M. M. Schlagintweit.
1854-1858.
L. Lop
Turkistan
Yarkand
Karakash
Khotan-deriau
Yurung-kash
Yurungkash-deriau
Keria-deriau
Keria
Khotan
Yarkand-deriau
Karakash-deriau
Kuen-lün
Hindu-Khush
Indus
Dzhilam
Tsinab
Ravi
Sutledj
Karakorum
Tibet
Dihong (Brahmaputra)
Jamna
Ganges
Delhi
Agra
Himalaÿa
India

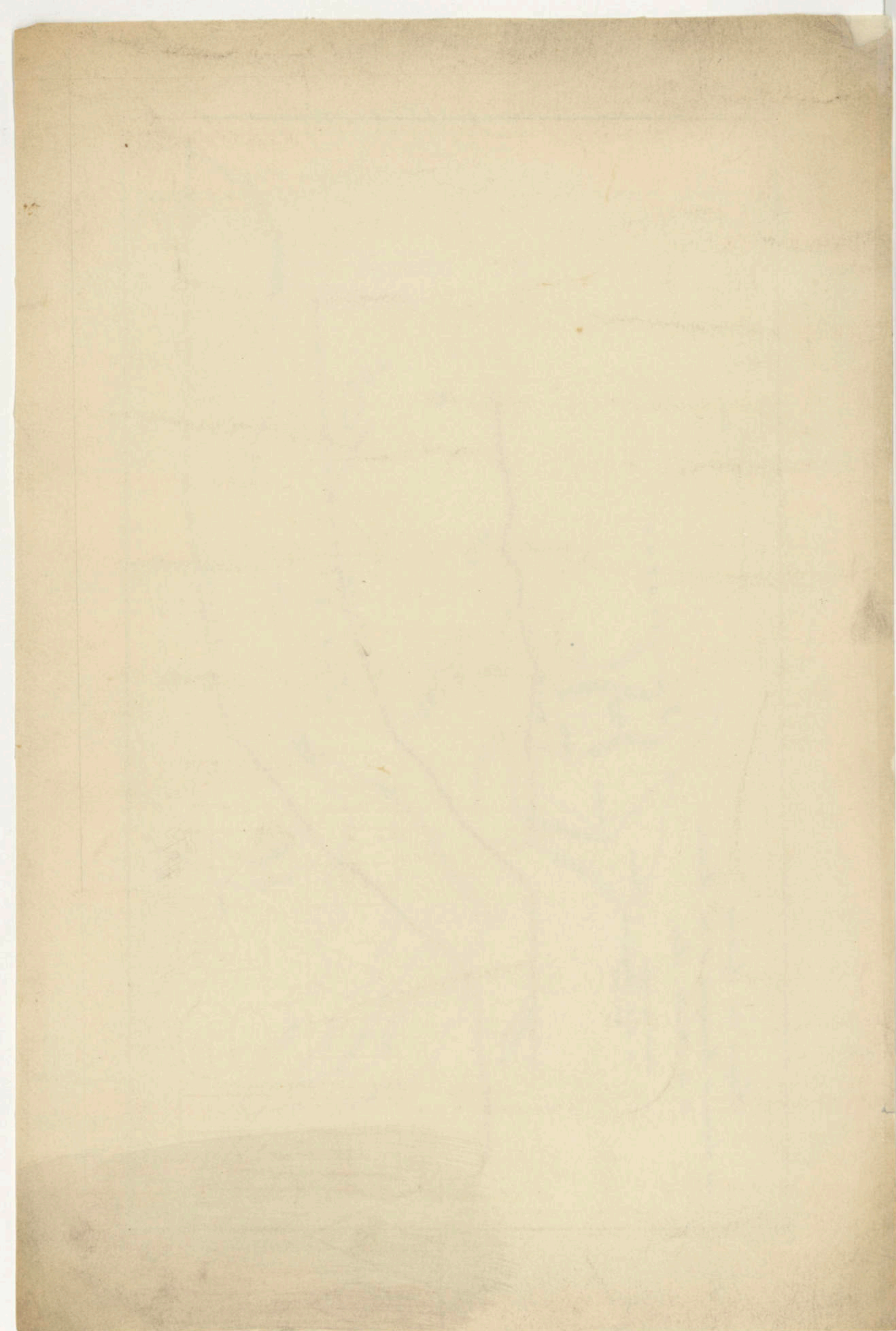

132

faire trois épreuves corrigées
et les envoyer à M. de la Roquette
ce 25 mai 1859
Delisle

Esquisse
des chaînes de montagnes
et
des systèmes de rivières
de l'Himalaya au Sayan-Shan
par Hermann et Robert
Schlagintweit
Berlin Mai 1859.

Nota. laisser un très petit espace sans hachures au passage des rivières à travers les chaînes

Folio 132

Esquisse des chaînes de montagnes et des systèmes de rivières de l'Himalaya au Sayan-shan par Hermann et Robert Schlagintweit Berlin mai 1859

133

By Hermann and Robert Schlagintweit Berlin May 1859

Dehli

Δ = Halting places

Les chaînes maintenant devraient être tirées comme à l'ordinaire pour mieux ressortir.

méridien de Paris

Satlej

Imprimer pour faire suite au rapport de Mr de la Roquette sur le projet dans la forme du Bulletin lui en envoyer 100 exemplaires le 7 mai 1859

134

GENERAL INDEX

OF THE CASTES AND TRIBES REPRESENTED IN

MESSRS. SCHLAGINTWEITS'

COLLECTION OF ETHNOGRAPHICAL HEADS

FROM INDIA AND HIGH-ASIA.

Galvanoplastic models of the plastre casts made after life are supplied by
JOH. AMBR. BARTH, Bookseller at Leipzig, Saxony.
Price: 8 *Thalers* = 24*s.* a-piece, including framing and engraving.

Bráhmans

from Kalkútta, Bengál.
" Nepál, Himálaya.
" Gărhvál, Himálaya.

Rajpúts

from Náddea, Bengál.
" Kămáon, Himálaya (Thákur).
" Jóhar, Himálaya (Bhot-Rajpút).
" Gărhvál, Himálaya (Thákur).
" Gărhvál, Himálaya (Bhot-Rajpút).
" Chámba, Himálaya.
" Símla, Himálaya (Thákur).
" Kúlu, Himálaya.

Bais or Vháysias

from Sattára, Dékhan.
" Audh, Híndostan.
" Chámba, Himálaya.

Súdras

from Kalkútta, Bengál.
" Pátna, Bengál.
" Káttak, Bengál.
" Amarkántak, Central-India.
" Agra, Híndostan.
" Sattára, Dékhan (Maharáta).

Aborigines

Gŏds from Central-India.
Bhils " Central-India.
Kols " Central-India.
Sántals from the Rajmahál-Mountains.
Nágas, Khássias, Assamése — from the provinces adjoining the North-Eastern Frontier of India.

Mussalmáns from India

from Kalkútta, Bengál.
" Jassár, Bengál.
" Agra, Híndostan.
" Málva, Central-India.
" Bellári, Maissúr.
" Shikarpúr, Sindh.
" Beluchistán.
" Hazára, Pănjáb.
" Multán, Pănjáb.
" Pesháur, Pănjáb.

Pársis

from Bombay.

Sikhs

from Lahór, Pănjáb.

Indo-Portuguese

from Bombay.

Singhalese

from Ceylon.

Mussalmáns from High-Asia

from Kashmír, Himálaya.
" Kandahár, Kábul (Afghán).
" Hazáreh, Kábul.
" Bálti, Tíbet.
" Hazóra, Tíbet.
" Badakshán, Central-Asia.
" Kókand, Central-Asia.
" Khótan, Turkistán (Móghuls).
" Yárkand, Turkistán (Móghuls).

Górkhas

from Nepál, Himálaya.

Buddhists

from Bhután, Himálaya.
" Síkkim, Himálaya { Lépchas. Bhútias.
" Nepál, Himálaya.
" Spíti, Himálaya.
" Gnarikórsum, Tíbet.
" Ladák, Tíbet.
" Rúkchu, Tíbet.
" Núbra, Tíbet.
" Áva, Bérma.

Mixed Races from High-Asia

a) Árgons

(Mixed Race between Kashmíris, Tibétans and Turkistánis.)

from Kashmír, Himálaya.
" Yárkand, Turkistán.

b) Kanéts

(Mixed Race between Himálayan and Tibétan Tribes.)

from Kúlu, Himálaya.
" Lahól, Himálaya.
" Bissér, Himálaya.
" Kănáur, Himálaya.

Jew

from Bokhára.

Chinese

from Kánton.

Sídi

from Zánzibar, Afrika.

The whole collection consists of about 300 heads.

Schlagintweit

Nouvelles Annales des Voyages VI Série t 41 p. 118 (1855)
Expédition scientifique dans l'Inde de M. Adolphe Schlagintweit et de ses deux frères.

N. A. des Voy. VIe série t. 43 p. 247 (1855)
Lettre de Mr Adolphe Schlagintweit à M. le colonel Sykes, traduite de l'Anglais par M. de la Roquette

N. Annales des voyages VIe série t.
p. 216 – 217, Février 1858
Tableau synoptique des explorations faites par les frères Schlagintweit dans l'Inde et dans la haute Asie 1854 – 1857.

Bulletin de la Société de géographie 4me série t. XVI – Novembre 1858 –
séance du 5 9bre dans laquelle M de la Roquette communique une lettre de M. Robert Schlagintweit démentant la nouvelle qui avait été répandue de la mort d'Adolphe S., en faisant observer toutefois que l'on n'avait pas reçu des nouvelles de ce voyageur depuis plus d'une année, et que celles qui ont été transmises indirectement étaient de nature à inspirer de vives inquiétudes.

Bulletin de la Société de géographie ~~[illegible]~~ 4e série, 4me série t XVII
séance du 7 janvier 1859 p. 142, M. de la Roquette qu'il résulte d'une lettre de M. Schlagintweit (de X^{bre} 58) que quoique les frères H. et R. soient toujours fort inquiets sur le sort de leur frère Adolphe, ils n'ont cependant point perdu encore tout espoir à son égard ; M. le Prince Gortschakoff a bien voulu les assurer que toutes les démarches possibles seraient faites par la Prusse dans le but d'obtenir des informations positives.

L'atlas intitulé : Atlas von der Asien in 8 Blättern zu Ritter. Berlin 1841 – contient dans sa feuille 4 des contrées traversées par la chaîne du Kuenlün, qu'elle désigne comme Terra incognita entre le 35° 40' à 50' et le 36° 50' ou même le 37° de latitude et le 70° 50 et le 75° ou 76° de longitude du méridien de ce sont précisément ces contrées que MM. Schlagintweit ont visitées en y plaçant la grande Vallée

1° Original Aquarell by Hermann Schlagintweit
Gaurisankar or Mount Everest in Nepal, 29.002 English feet High.
Oilprint by Storch and Cramer at Berlin

2° Original Aquarell by Hermann Schlagintweit
Kanchinjinga in Sikkim 28156 English feet High
Oilprint by Storch and Cramer at Berlin

3° Dervása Sultan Chúskun, at the junction of the Kissildé and the Shayok
from an Aquarell by Hermann Schlagintweit — Photog. by F. Albert.
Group. XVII N° 5 — Genr. N° 556

Proceedings de la Geogr. Society
N° X address — p. 437
(à consulter)
Vol. II N° 41
d° — N° V
III N° 2

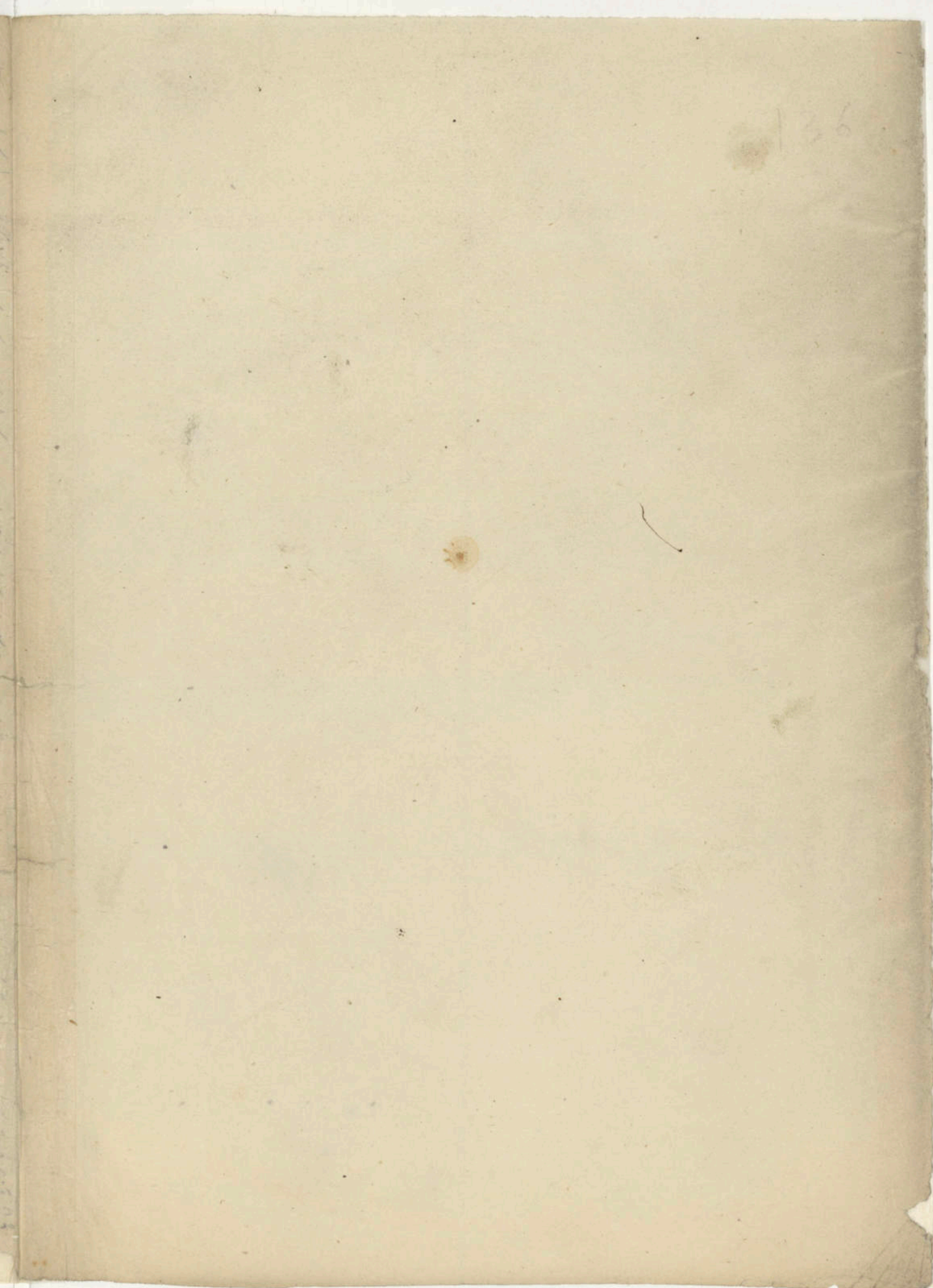
136

Charpentier — 2 + | Tellefsen 1+
Mandelgren 2 + | Vlangali 1+
garun de Cassy 3 + | Voge 2+
de Lamare 2 + | Weddell
De Bleignes — 2 + | Gay
E. de Brimont — 2 + — | Perdry
Pingret — 3 + | Le Ch. d'Antas 1+
Mr Colmache — 3 + | Leon de Rosny 1+
Mr de Boissy — 1 +
Ed. de Brimont — 2 + —
Couessin — 2 + —
Crillon 1
d° — 1
De Long — 2+
Eichhoff 2
~~Sutton M.~~ — 2
de Colonia — 1 +
de Godefroy — 1 +
Gaudry 2 + —
Guerin Ménéville 1
Jacquelin Dulphé
Jolly 1 +
Laffray — 1+
Lemercier
Lyonne 1 +
Michelin — 1 + —
Oppert 1 + —
Leroy Dupré — 1 +
Godin de Bry

137

6 octavos Lyre, Colonnes anglaises 300 "

Pour acquit

Duport

M Desjardins, professeur
rue Navarreins N° 6 —

Patrie — 10 avril 1859 du soir

FAITS DIVERS

— La Société de géographie a tenu hier, 8 avril, à huit heures du soir, rue Bonaparte, 44, sa première assemblée annuelle pour 1859.

La séance a été ouverte par M. de La Roquette, vice-président, en l'absence de M. le général Daumas, sénateur, président de la société pour 1858-59, et que son commandement retient encore au camp de Lunéville.

M. de La Roquette a lu un rapport sur le prix annuel à décerner pour les découvertes les plus importantes en géographie. Il a fait connaître que la commission choisie au sein de la Société, afin de juger ceux qui ont droit à la médaille, l'ont décernée, à l'unanimité, à MM. Adolphe, Hermann et Robert Schlagintweit, pour leur belle exploration de la région himalayenne, et de l'Asie centrale. M. de La Roquette a esquissé l'ensemble des travaux des frères Schlagintweit qui embrassent la géographie physique, la géologie, l'histoire naturelle et l'ethnologie des régions les moins connues de l'Asie, et en particulier l'étude du Kouen-lun et du pays de Karakorum. La nouvelle de la mort du frère aîné, M. Ad. Schlagintweit, s'est malheureusement confirmée; il a été assassiné et l'on n'a retrouvé que quelques fragmens de ses papiers; mais MM. Hermann et Robert Schlagintweit sont de retour à Berlin, et ils s'occupent activement de la publication de leur voyage, sous les auspices de la Compagnie des Indes, aux frais et pour le compte de laquelle ils avaient entrepris leur exploration.

Une médaille d'or de 1,000 fr. a été décernée en conséquence à MM. Schlagintweit.

Après l'intéressant rapport de M. de la Roquette, M. Vivien de Saint-Martin a donné communication d'un aperçu historique de l'histoire de la recherche des sources du Nil. Cet aperçu écrit avec clarté et élégance, fait bien comprendre la marche des découvertes et les progrès que la connaissance du cours du Nil blanc ont imprimés à l'étude du grand problème géographique. M. Vivier a montré que désormais c'est par la côte orientale d'Afrique que l'on peut espérer, à une époque peu éloignée, d'arriver aux sources mystérieuses.

Dès aujourd'hui, tout donne à penser que le fleuve prend sa source au delà de l'équateur, près des monts Kenia et Kilimandjaro, à 309 milles de Mombase. Le problème ne présente plus actuellement, à beaucoup près, les difficultés qu'il offrait avant les explorations de Russegger, de Knoblecher, de d'Arnaud et de Brun-Rollet.

M. le comte d'Escayrat de Lauture a annoncé ensuite à la Société l'arrivée d'un savant médecin français, M. Cuny, au Kordofan, et son départ positif pour le Darfour. Il a donné, sur les projets de ce voyageur, des détails curieux qui ont constamment captivé l'attention de l'assistance. M. d'Escayrac a accompagné ces nouvelles de considérations intéressantes, et éloquemment présentées, sur l'état du Soudan, qu'il a lui-même visité, et en particulier sur le moins connu, le Soudan oriental.

Après quoi, la Société a procédé au renouvellement de son bureau d'honneur, pour l'année 1859-1860, bureau distinct de sa commission australe, à laquelle appartient seule la direction des travaux. Ont été élus :

Président : M. Elie de Beaumont, sénateur, secrétaire perpétuel de l'Académie des sciences.

Vice-présidens : MM. de Quatrefages, membre de l'Institut, et Vivien du Saint-Martin.

Secrétaire : M. Barbié de Bocage.

Scrutateurs : MM. Alfred Deinersay et Jacob.

La séance a été levée à 10 heures, après quelques communications de MM. Jomard, de La Roquette et d'Avezac.

de lire le Mémorandum du gouverne
sarde au gouvernement britannique
caractère de violence, ils sont en op
tion si flagrante avec l'esprit de ce
et le droit public européen, que le
ment sarde, très modéré au fond, se
à première vue, manquer de modéra
Mais qu'on veuille bien le remar
ce n'est pas l'avocat de la nationalit
lienne, de la justice et du bon dro
Italie, qui manque de modération, s

LA

du Croissant, 12.
libraires et les directeurs
chez M. Alexandre, libraire,
ies et Cie, 1, Finch Lane

EDITIO
Pour les pays étra

Nous avions eu raison de ne pas tr
compter sur les interpellations de lo
Palmerston annoncées pour la séance du
de la Chambre des communes. M. Di
raeli a prié le noble lord d'ajourner s
interpellation. Nous empruntons au S
le compte-rendu de cet incident :

M. Disraeli dit qu'il espère que l'honora
représentant de Tiverton ne présentera pas
soir la motion qu'il a annoncée sur l'état
relations extérieures, et qu'il ne fera pas
observations dont il avait parlé la veille
soir. Je puis assurer au noble lord, ajoute
chancelier de l'Echiquier, que pareille int
pellation serait, en ce moment, fort inopp
tune. Lundi ou mardi prochain, j'ai l'int
tion d'exposer devant la Chambre la posit
de l'Angleterre par rapport aux négociati
pendantes. Après cet exposé, le noble l
pourra faire ses observations, et la Chamb
j'en suis convaincu, l'écoutera avec plaisi

LORD PALMERSTON. Il m'est impossible d
pas me rendre à l'invitation de mon hon
ble collègue. Notre but à tous deux est de
nir le pays au courant de ses relations a
les puissances étrangères. De toute façon
marche adoptée par le chancelier de l'E
quier me permettra, ainsi qu'à d'autres de
collègues, de faire quelques observations.

LORD JOHN RUSSELL. J'espère que l'hon
ble membre (le chancelier de l'Echiqu
nous exposera le sujet sous forme de mot
de façon à ce que ses collègues puissent f
quelques remarques.

LE LORD CHANCELIER réplique qu'il pré
tera le sujet sous forme de motion, et
peut-être, même il en donnera avis lundi
chain.

Dans la Chambre des lords, le mar
de Clanricarde ayant fait remarquer q
serait convenable, avant la proroga

La Société de géographie a tenu vendredi dernier sa première assemblée générale ~~[illegible]~~ pour l'année 1859, sous la présidence de Mr de la Roquette, premier vice président.

Après avoir ouvert la séance, en exprimant ses regrets de l'absence de Mr le général Daumas, sénateur et président titulaire, ~~retenu [illegible]~~ qu'un commandement retient en ce moment au camp de Lunéville, Mr de la Roquette ~~lit son~~ a donné lecture du ~~[illegible]~~ rapport qu'il a rédigé au nom de la Commission du prix annuel.

Cette Commission ~~[illegible]~~ a décerné à l'unanimité ~~pour décerner~~ la grande médaille d'or de la Société de géographie aux trois frères Schlagintweit, voyageurs géologues, naturalistes et physiciens bavarois pour leurs explorations du Tibet et du Turkestan oriental et pour les découvertes qu'ils ont faites à l'Ouest, au nord et au Nord ouest des monts Himalaya, sous les auspices et aux frais de la Compagnie des Indes orientales. # voir l'autre part

~~Après~~ Mr. Vivien de Saint Martin a donné ensuite communication d'un aperçu historique de l'histoire de la recherche des sources du Nil et de la Cte

d'Escayrac de Lauture a ~~présenté~~ entretenu l'assemblée des travaux de M. le Docteur Cuny médecin français en ce moment au Kordofan d'où il se propose de se rendre dans le Darfour.

La Société a procédé au renouvellement de son bureau pour l'année 1859-1860 ont élus:

Président M. Elie de Beaumont, Sénateur Secrétaire perpétuel de l'Academie des Sciences

Vice Présidens MM. de Quatrefages, membre de l'Institut, et Vivien de St Martin

Scrutateurs MM. Alfred de Meray et Jacob,

Secrétaire M. Barbié du Bocage.

La séance a été levée à 10 heures

La nouvelle de ~~l'assassinat~~ la mort d'Adolphe
Schlagintweit ~~par un fanatique~~ ~~nommé~~ ~~appelé Wallie~~
Il a été traitreusement assassiné à
~~est~~ malheureusement confirmée ~~par une dépêche~~
est Il résulte en effet d'une dépêche
officielle parvenue à l'India House et
communiquée à M. de la Roquette par le
ancien
Colonel Sykes Directeur de la Compagnie
(qu'Adolphe a été traitreusement assassiné à Kashkar par un
des Indes) - On n'a retrouvé que quelques fragments
fanatique appelé Wallie Khan
des papiers d'Adolphe et un telescope de poche
brisé.

M. de la Roquette fait diverses communications à
la Commission centrale.
Il ~~lit~~ annonce bête(?) d'abord ~~que~~ la traduction qu'il a faite des
instructions inédites données par M. ~~Negri~~ un savant italien
M. Negri Cristoforo
à M. Brun (Rollet) ~~pour le diriger dans les~~
voyageur dont la Société connaît déjà les utiles travaux,
pour le diriger dans ~~son~~ l'excursion qu'il se propose
~~faire~~ d'entreprendre ~~et pendant lequel il doit~~ dans l'Afrique centrale et pendant
lesquelles il ~~doit~~ a l'intention de remonter le Nil Blanc et le
~~Sennaar tout~~ le Misselad. Ces Instructions que M. de la
Roquette a communiquées également aux ~~Rédacteurs des~~ N. A.
des Voyages ~~sont~~ seront envoyées au Rédacteur du Bulletin qui
les publiera soit intégralement soit par extrait dans le
Journal de la Société. M. de la Roquette annonce
en même temps qu'il vient ~~d'apprendre~~ de recevoir la
triste nouvelle que M. le Docteur Martin, compatriote et collaborateur
de M. Brun Rollet, et qui ~~se proposait~~ devait de rendre
à Khartoum pour y faire des recherches sur la botanique
et la météorologie &a. venait de se noyer dans le Nil près
du Caire le 6 juin dernier.
Il annonce aussi qu'un jeune italien fort riche et très instruit, M. le
Duc de Sallombrosa est au moment d'entreprendre un voyage autour du monde.
Le même membre donne ensuite lecture ~~de la~~
~~d'une lettre~~ écrite le 17 mai dernier de Naïny-Tal
(Inde)
qui ne sera probablement pas sans utilité pour les voyageurs(?)
dans le Kumaon par M. Adolphe Schlagintweit.
Ce savant rend compte à M. le Colonel Sykes,
l'un des ~~membres~~ Directeurs de la Compagnie des Indes des
observations ~~qu'il vient de faire~~ faites par lui et de celles qu'il se
propose de faire encore ainsi que ses deux frères, de
~~[illegible]~~ Jung Bahadoor, chef du Nepaul
ayant refusé de laisser M. ~~Schlagintweit~~ pénétrer dans
cette contrée si intéressante et si peu connue ~~de l'Europe~~,
il s'est décidé à se rendre dans le Kumaon partie anglaise
de l'Himalaya où il se trouve en ce moment.
M. de la Roquette communiquera pour le Bulletin la traduction
de la lettre de M. Schlagintweit qu'il doit à la bienveillance de M. le Col. Sykes.

M. D[illegible]

Le même membre communique à la Commission une lettre que le père Cornette vient de lui écrire de Mexico sous la date du 28 mai dernier. Ce savant jésuite qui a déjà fait un assez long séjour dans la Nouvelle Grenade, pays sur lequel il a écrit des pages intéressantes communiquées par lui à M. de la Roquette et dont celui-ci s'est empressé de faire des extraits qui ont été publiés dans les Nouvelles Annales des Voyages, ~~réside présentement~~ s'est établi en ce moment dans le Mexique. Il se propose d'étudier ~~[illegible]~~ sous les divers aspects ~~et~~ le Mexique et Mexico qu'il ne croit pas encore bien connus en Europe ~~[illegible]~~ mais qu'il lui sont difficile de porter encore sur ce pays un jugement ~~[illegible]~~ qui mérite confiance puisqu'il ~~[illegible]~~ ne l'habite que depuis 5 mois. Il transmettra ~~ensuite~~ à M. de la Roquette le résultat de ses observations et il lui annonce dès à présent un travail qu'il a à peu près terminé sur le Bassin du fleuve Magdalena. Aussitôt qu'il l'aura reçu M. de la Roquette le soumettra ~~communiquera~~ à la Société.

Himalaya — ~~[illegible]~~

Lettre de M. Adolphe Schlagintweit datée de Nanny Tal province de Kemaon (Inde) 17 mai 185[illegible] traduite de l'anglais par M. de la R. (1)

~~Communiquée à M. de la Roquette par M. le Colonel Sykes~~

La lettre que nous publions ici est une ~~[illegible]~~ la copie de celle

M. le Col. Sykes ayant bien voulu me ~~donner communication~~ d'une lettre qu'il venait de recevoir de M. Adolphe Schlagintweit savant allemand chargé d'une mission scientifique par ~~au service de~~ la Compagnie des Indes orientales écrite à M. le Colonel, je me suis empressé de la traduire et de ~~[illegible]~~ pour en donner publicité ~~[illegible]~~ à la Commission centrale de la S. de géogr. ~~[illegible]~~ et aux N. Ann. des voyages.

Notes et Lettres de divers relatives aux frères

Schlagintweit

(4)

la saison des pluies, mais elles se dessèchent à fond pendant l'hiver et se chargent dans les lieux bas d'efflorescence salines qui rendent certaines régions assez arides. Au sud de la route de Mexico est une lagune qui, soit dit en passant, figure sur toutes les cartes comme si elle était au nord de Tapeyahualco, tandis qu'il n'existe de ce côté que des rochers et des collines. Le Pizarro s'élève à une demi-lieue à l'est du village, et tout le pays qui s'étend au nord et à l'orient est inondé d'immenses débordements de laves basaltiques. Ces dépôts volcaniques, très récents, ont fait éruption à travers des fentes considérables qui se sont produites dans le sol autour du pied du Pizarro en s'étendant au loin dans les plaines environnantes. Une prodigieuse masse de lave, après avoir été vomie à travers ces larges orifices béants, s'est étalée en forme de nappe à une immense distance et a recouvert le pays d'une véritable mer de basalte dont les bords ramifiés et découpés de mille manières, dessinent dans la plaine comme autant de golfes et de promontoires rocailleux jusqu'aux dernières limites où l'œil peut atteindre. Cette nappe de lave lithoïque forme une couche d'une faible épaisseur, et se termine subitement par des bords escarpés de 30 à 40 mètres de hauteur, à l'extrémité nord de Tapeyahualco.

La surface offre un aspect infiniment raboteux dont il est difficile de donner une juste idée par une simple description. C'est une série de collines et d'enfoncements qui ne sont pas sans analogie avec les vagues de la mer, et partout des entassements de blocs aigus, de larges et profondes crevasses, coupant le sol dans tous

qui eussent échappé à la curiosité des investigateurs, je supposai, non sans quelque raison, qu'il fallait aller les chercher sur le versant de la Cordillière, voire même à une distance de vingt à trente lieues de Pérote, car à la mesure du langage vague et figuré du peuple mexicain, cette marge n'était pas exagérée. Aussi, après avoir parcouru les forêts de Papantla, je voulus me diriger sur le district de Misantla qui passe pour recéler des curiosités archéologiques, et delà remonter la Cordillière jusqu'à Pérote, en prenant sur tout ce long parcours les plus minutieuses informations. Mais un pays inondé par des pluies extraordinaires et un sol détrempé au point de rendre tout trajet impossible, m'obligèrent à renoncer à ce projet, et à m'élever sur les pentes moins argileuses et plus praticables des montagnes. Nous nous dirigeâmes alors sur Zacapuoxtla, et nous allions l'atteindre, lorsqu'un *pronunciamento* vint bouleverser cette bourgade. La révolution s'y trouvait toute préparée par une guerre de race qui depuis quelques semaines désolait la province et semait l'anarchie sur son passage. Nous n'eûmes que le temps de décamper avec armes et bagages pour échapper à la guérilla révolutionnaire qui battait la campagne en détroussant les voyageurs, et de nous rejeter à tout hasard sur Tusitlan, petite ville qui borde le plateau et couronne le sommet du versant de la Cordillière. Cependant, il m'eût beaucoup convenu d'explorer le district de Zacapuoxtla dans lequel j'espérais trouver ces ruines mystérieuses, et, faute de mieux, j'expédiai un homme à pied au curé de cette localité que je croyais bien renseigné ; celui-ci me renvoya au curé de Te-

99141

BERLIN
STADTPOST-EXP: VII
15 9 * 2-3Nm

Monsieur

142

P.D.

Mons: de la Roquette
V. Président de la Société de Géographie
et
et
et Sr. 4½
Château de Neuvy sur Loire
dept: Nièvre
Schlagintweit chez Mad. la comtesse A. de Coëssin

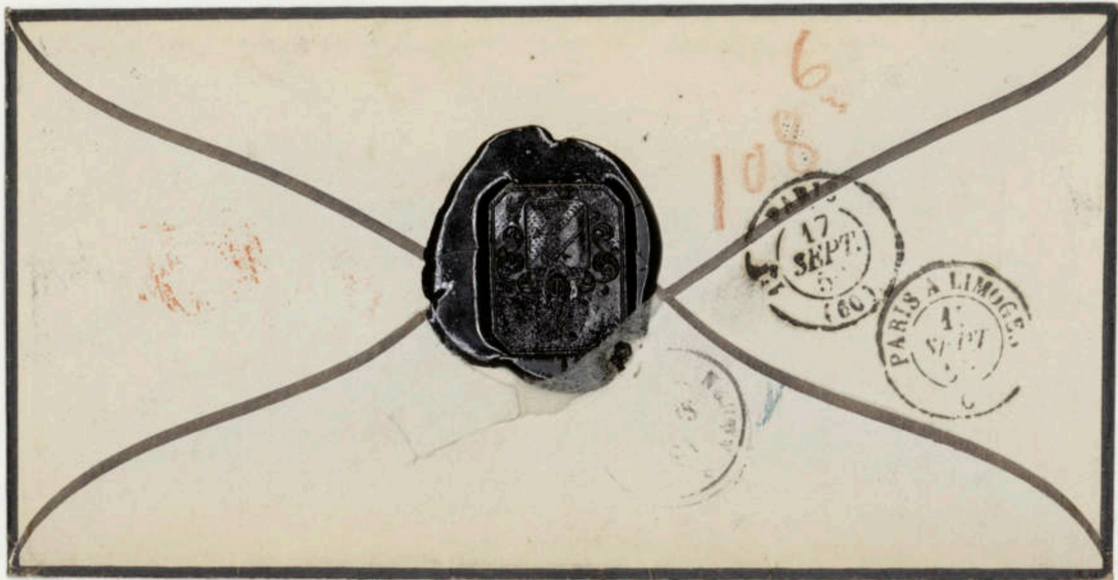

6
108
PARIS
17
SEPT.
(60)
PARIS A LIMOGES
SEPT

Vol XXVIII July 1859. N° 82.

143

The American Journal of Science and Arts

---

pag 96. Article N° 12.

Prof. Agassiz, von Alex. v. Humboldt

Discours très important sur Alex. de Humboldt

Pour Monsr de la Roquette

4)

144

M. de la Roquette annonce qu'il vient de ~~d~~ recevoir une lettre datée de Londres 17 mars 1859 qui lui apprend que des renseignemens officiels parvenus par le dernier courrier (the last mail) à la Compagnie des Indes orientales font connaître que M. Adolphe Schlagintweit a été assassiné à Kashkar par un fanatique Syck appelé Wullee Khan et qu'on a trouvé seulement quelques fragments d'un manuscrit et un telescope de poche brisé — ces objets ont été envoyés à la famille du savant et malheureux Adolphe Schlagintweit.

Vigne - Voyages
t. 2. p. 229, 393 et 461 } chaîne de Karakorum et lac Nubra
2 p. 260 et 341
2 p. 361 et 364
cité par Humboldt - Asie centrale
t. 3 p. 311. C'

Dr Thomson's Travels in Western Himalaya and Tibet during the years 1847-1848
London 1852

Joseph Hooker and Thomas Thomson - Flora Indica - London
1855 p. 215 -

Major Alexander Cunningham
Ladak
London 1854 - carte

SOCIÉTÉ
DE
GÉOGRAPHIE.

3, rue Christine.

Paris, le 23 Mars 1859

146

Monsieur,

La Commission du Concours au prix annuel se réunira vendredi prochain, 25 du courant, à 8 heures précises. Vous êtes prié, Monsieur, d'assister à cette réunion.

Monsieur

Monsieur de La Roquette

19, rue Mazarine

ant^e d'abbadie
répondu – Lyon Mlle Vincent de St Bonnet
lettre de part d'environ 15 jours
d'Urrugne – 56 –

voir Bin de la Soc. de géogr
juillet [illegible] 1857 t. XIII p. 382
Compte rendu du voyage de Séménoff (à la
séance gle de la Société géogr. de Russie 27 8bre 1856)
exploration de cet automne de la steppe kirghise
dépendante de la Sibérie. Lac Issyk-Koul où, suivant
Séménoff, aucun des explorateurs de cette contrée n'avait
pénétré avant lui.

à Dans son voyage
en Sibérie [illegible]
[illegible] d'une
rivière Ylik [illegible] dans
la steppe des Kirghizes

5 mars 1859

157

Mon cher Collègue

relativement au Magnetic-Survey, je suis convaincu en y réfléchissant que c'est un levé à la boussole, ou une reconnaissance faite avec la boussole seulement; comme le trigonometrical Survey, est un levé fait au moyen d'opération trigonométrique; la question serait plutot l'étendue à donner à ce levé: MM. Schlagenweit ont été jusque dans le Thibet, cela dépasse un peu l'India. La réponse de Mr Sykes pourra nous faire connaître jusqu'où devaient s'étendre leurs opérations.

Quant aux voyageurs dont a parlé Mr Vivien, ma mémoire était bien à court sur eux, mais pour y suppléer, j'ai consulté ~~les mem~~ le Bulletin de l'académie des Sciences de St Pétersbourg j'y ai trouvé dans le No publié le 21 mai 1858 le compte rendu des travaux de l'académie en 1857 par Mr Vesselovski, j'y ai trouvé la phrase suivante qui je crois s'applique à un des voyageurs « Depuis le mois d'août 1854 Mr. Schrenck s'est consacré à l'exploration de l'immense contrée s'étendant le long de l'Amour. Dans ses quatre voyages entrepris en partant du poste Nikolaevskoï à l'embouchure du fleuve, il put étudier la partie septentrionale de l'île de Sakhalin, les côtes de la partie méridionale de la

« mer d'Okhotsk, celles du golfe Tatarskoï jusqu'au 49° N.
« et tout le cours du fleuve avec quelques uns de ses affluents ».
&

Je crois aussi que le second voyageur dont Mr Vivien a parlé est Mr Severtzof dont je trouve dans le même rapport qu'il a été chargé d'une mission sur les côtes de la mer d'Aral et les pays arrosés par le Syr Daria, mais cette mission était principalement pour but l'histoire naturelle.+ Je trouve dans le bulletin publié le 27 juin des details sur ses operations qui prouvent que c'est l'histoire naturelle qui fait le principal objet de ses recherches. le rapport se termine ainsi:

+ de plus il n'a quitté St Petersbourg qu'au mois de mai 1857

La classe, audition faite de ce rapport, juge que l'expedition scientifique dirigée par Mr Severtzof devra continuer dans le courant de 1858 ses explorations au pays d'Aral et du Syr-Daria, et qu'il aurait à preter son attention à l'étude approfondie de la faune aquatique de l'Aral.

Tels sont Mon cher Collègue les renseignements que je puis vous donner sur ces voyageurs vous en trouverez probablement davantage dans les Mittheilungen –

Tout à Vous

J. Daussy

148 bis

Monsieur

Monsieur De la Roquette membre de la

Société de Géographie &c

rue Mazarine 19

Paris

PARIS
2
6
MARS
3
(60)

149

Cher Monsieur,

Pourriez-vous avoir l'obligeance de me faire dire si la Bibliothèque de l'Institut possède la *Flora indica* de MM. J. Hooker et T. Thomson?

publiée en 1855

Vous obligeriez sensiblement votre dévoué

Garcin de Tassy

Paris ce 23 mars 1859

Nous ne l'avons pas.

Monsieur

Monsieur Landresse,

Bibliothécaire de l'Institut

écrit le 25 mars

150

Monsieur,

Je m'empresse de vous répondre que, malheureusement, la Bibliothèque du Muséum ne possède point encore la flore indienne de Hooker et Thomson, dont il n'a paru que le 1er volume. Vous avez la suite des Voyages dans l'Inde de ces deux observateurs celui de Thomson publié en 1852 1 vol. avec une carte du Thibet et celui de Hooker publié en 1854 en 2 volumes.

Je regrette de ne pouvoir ~~répondre~~ mieux à votre désir et vous prie d'agréer mes civilités empressées

J. Desnoyers

Le 24 Mars 1859

151 bis

Monsr De la Roquette

ancien Consul

19 rue Mazarine.

Paris

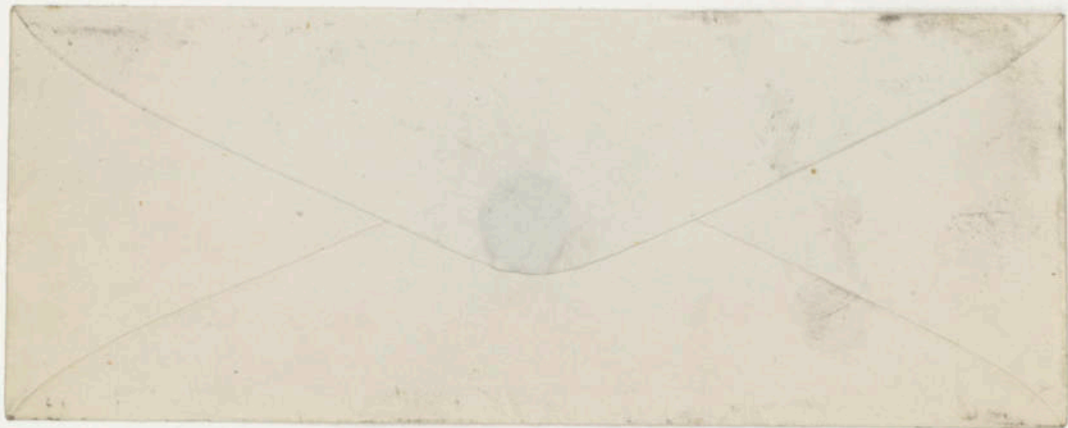

152

Monsr,

quoique ce soit formellement contraire aux reglements du Musée, je prends sur ma responsabilité de vous prêter jusqu'à demain l'ouvrage de Thomson en vous priant de vouloir bien me le renvoyer, enveloppé à mon adresse.

Mille compliments J. Desnoyers

ce 25

153

153

Monsieur de la Roquette, ancien consul de

Bibliothèque … 24 mars 59 Mr D. – acquis ? non 155

N°	BULLETIN DE DEMANDE.	RÉSULTAT DES RECHERCHES	
Indiquer aussi exactement et aussi lisiblement que possible dans la colonne ci-contre : 1° Les nom et prénoms de l'auteur; 2° Le titre, le lieu, la date de publication et le format de l'ouvrage demandé. 3° Le nom et le domicile du demandeur.	1. The flora indica by Hooker and Thomson London 1855	1° Au catalogue :	
	~~2. Ladak by Colonel Cunningham London 1854~~		
demandé par Mr de la Roquette 19 rue Mazarine	3. Asie centrale par le Baron Al. de Humbold	2° Sur les rayons : M. D acquis ? non acq.	

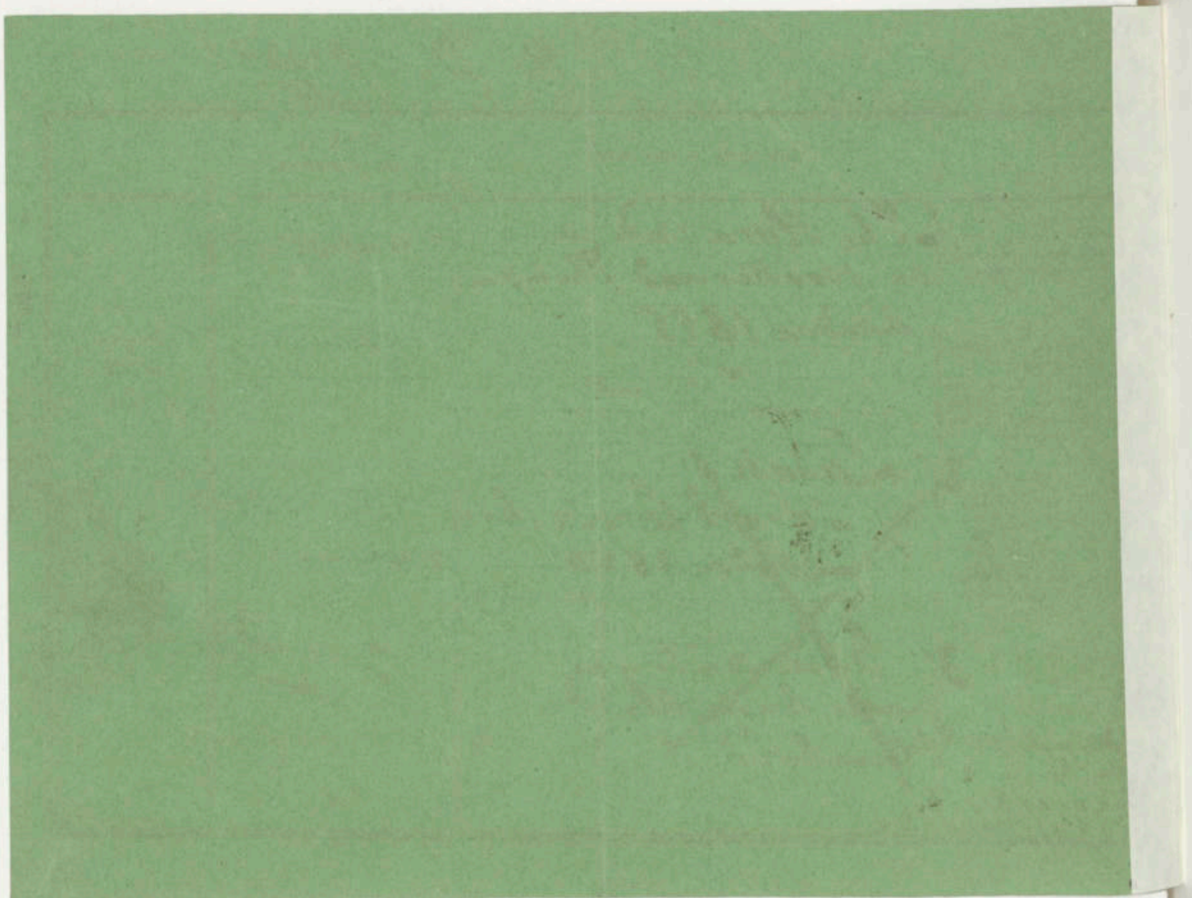

Extract from a letter from M. Davis esc. —

Shelton, Staffordshire, Febr. 7. 1859

156

By the kindness of my friend Col. Sykes, M. P. I was last month invited to see your extensive series of Casts of the Tribes of India, at the India House. It is some years since I heard from my friend Cpt. Campbell, that you were then in the Himalayan region engaged in making these Casts.

After an examination of these Casts, I consider them by far the most important contribution to Indian Ethnology ever made. I regard them as of the utmost importance to the British Government and people, who have never before had any adequate means of becoming ac, quainted with our fellow subjects in India. Had the Ethnology of India been properly studied and attended to, the

the late fearful rebellion with all its careful consequences would have been presented. Indeed, I may safely say, there never was before such an admirable exemplification of the Ethnology of any people.

The mode of execution by the electrotype process is excellent, and the colouring, so very diversified, bears all the marks of being closely after nature. But the great cost of multiplying copies by this process must prevent their general distribution.

, ,

I trust you will have the goodness to excuse the freedom I have taken in this addressing you, which has arisen solely by the deep interest excited by your magnificent collection of Casts of the Indian Tribes. I heard at the India House that your collection

amounted to about 350 Casts.
Pray is this the case?

&c. -

signed: J. Barnard Davis.

(True Extract)

Robert Schlagintweit

157

8 avril 1859

159
158

Mon cher Collègue

vous êtes embarassé pour faire une phrase qui ne dise rien! dites que la commission adjuge le prix à MM. Schlagenweit tout en réservant les droits de tous les voyageurs dont on pourrait connaître les travaux postérieurement, Vogel, Burton &. pourvu que leurs noms soient prononcés, c'est tout ce que désire Mr Jomard.

Comment un Diplomate comme vous, peut-il être embarassé pour faire une phrase qui ne signifie rien? Vous vous en tirerez j'en suis sûr avec honneur

Totalement

F. Daussy

Monsieur de la Roquette

15 mai 160

Mon cher Collègue

Je vous remets la 2de feuille de votre rapport que je n'ai pu que parcourir légèrement. Je suis encore pris jusqu'à Mercredi inclusivement et il m'est impossible de m'occuper d'autre chose. Si vous voulez venir Vendredi de 10h à midi - vous me trouverez certainement

T. à V.

Dault

~~Carte de Ritter~~ (Atlas von Asien in Blättern zu Ritter 461

Berlin 1841 –

La feuille 4 contient les Contrées traversées par la chaîne de Kuen Lun qu'elle désigne comme terra incognita entre le 35° 40' à 50' et le 36° 50 ou même le 37° de latitude et le 70° 50' et le 75° ou 76° de longitude du méridien de

Philips' new map of India compiled from the most authentic Sources by W. Hughes F.R.G.S.

Ferdinand Castro et Daniels, 10, r. de la Banque
Paris.

Paris.

Papeterie GAYMARD et GÉRAULT, 16, r. de la Banque.
—Paris, typ. Wittersheim.—

162

Cunningham explique dit que le pic de Karakoram au 35° 10' de latitude

Lahul forme des divisions du Ladak

Le Ladak est séparé au nord par les mont de Karakoram du district chinois de Kotan

Les chaînes de montagnes du Ladak se dirigent du Sud est au nord ouest

Le Ladak se divise en districts 1. Nubra (sur le Shayok au nord ouest)
2 - Ladak propre, sur l'Indus, 3. Zanskar, sur la rivière de Zanskar, 4. Rukchu autour des lacs
5. Purik, Suru et Dras 6 - Spiti, sur le Spiti rivière
7 - Lahul, sur le Chandra

Au nord du Karakoram districts chinois de Yarkand (qu'a visité Moorcroft) Kotan et Kashgar

Water shed between the Indus and its five affluents

Humboldt's Cosmos vol II p. 134 " The Hindu kush, or Indian Caucasus, is a continuation of the Kuen-lun of North Tibet " (citation de Cunningham)

Kailas ou Gangri range court au milieu du Tibet occidental, le long de la rive droite de l'Indus à la jonction du Shayok.

Rien n'est connu du Karakoram, qui forme la limite naturelle du Ladak au nord, à l'est du Shayok supérieur, on connait très peu de la partie septentrionale

mardi 26 avril à
pour la distribution des prix trimestriels
[illegible]

Reuter

5389 -	1489
1489	1838 +
3900	3,327 +
1834	
2,062	

Opinions de Sir Roderick Murchison sur les travaux des frères Schlagintweit | Adress du 25 mai 1857 p. 436 - 439 - Proceedings N° vol. 1

adress du 24 mai 1858 p. 299 - 301 Proceedings N° V vol. 2

163

Opinion de M. de Humbold — Adress de mai 1857 p. 137 et lettre que m'a écrite M. de Humbold

Sa lettre à Sir Roderick Murchison cite l'introduction statistique de la Flora Indica de Hooker et Thomson publiée à Londres en 1855 où il est dit que l'axis (   ) de la chaîne du Kuen-luen, qui où elle forme la limite septentrionale du Thibet est aussi élevé que l'Himalaya, n'a été traversé par aucun voyageur européen, mais a été atteint par le Dr Thomson qui a visité la passe de Karakorum

Opinion de M. le Colonel William Sykes

Berlin Zeitschrift der Allgemeinen Erdkunde' für 1856 pp. 532, 551

Sir R. Murchison adress 25 mai 1857 p. 436 - 438 — On doit aux frères Schlag. l'entière orographie du Kemaun

Ils ont pénétré plus loin dans le Thibet et la Tartarie en venant des plaines de l'Inde au sud, qu'aucun autre Européen, leurs observations physiques, géologiques et géographiques sont de la plus haute valeur, &c &c

Murchison adress 1858 — p. 299 — Il est incontestable que les Schlagintweit se sont avancés au nord et par leur domaine méridien de Ladak qu'aucun autre voyageur européen.

p. 301 — Ce sont les seuls voyageurs qui aient visité la localité contrées du Karakorum, du Kuenluen & démontré que le Kuenluen en une chaîne indépendante

1°. Comme c'est dans les contrées où sont situées les chaînes de Karakorum et de Kuenluen, ainsi que dans la vallée d'Yarkand que les pères ont fait, pour nous, ~~leurs~~ découvertes ~~géograp~~ proprement géographiques qui leur font décerner la grande médaille, ils devraient entrer à leur sujet dans plus de développements et avec plus de précision, indiquer nettement la vallée de Yarkand et ses limites, ~~donner~~ ainsi que les latitudes et les longitudes

164

2 – Dans la note qu'ils m'ont envoyée ils placent le Gaurisankar dans le Sikkim et sur les aquarelles dans le Nepaul quoique ces deux pays soient voisins et que des geogr. même considèrent le Sikkim comme faisant partie du Nepaul – il faut ne pas mettre tantôt l'un tantôt l'autre
Il me semble que le Colonel Waugh donne une hauteur beaucoup moindre au Mont Everest où?

3 Le Mappamondo per uso dei Viaggi di Marco Polo ed degli altri viaggiatori Veneziani più illustri que le Cardinal Zurla a joint à son ouvrage est tracé ~~quoi qu'on soit tenté~~ d'une manière trop générale pour qu'on puisse bien suivre la route de cet ancien et célèbre voyageur

165

L'absence prolongée de monsieur le lieutenant général Daumas que les hautes fonctions qui lui ont été confiées par l'Empereur retiennent encore ~~[illegible]~~ au Camp de Luneville, m'appelle ~~à~~ ~~présider cette assem~~ pour la seconde fois dans cette session à l'honneur de présider votre assemblée.

J'ose espérer, ~~m~~ mes chers collègues, que vous m'accorderez aujourd'hui la même ~~[illegible]~~ bienveillance qu'en 1858

Je regrette, ~~comme vous~~, messieurs, de ne pas voir ~~assis sur ce fauteuil~~ votre honorable président assis aujourd'hui sur ce fauteuil qu'il eut si ~~bien~~ dignement occupé; et j'ose espérer ~~que vous accorderez~~ à celui qui le remplace la même bienveillance qu'il a obtenue de vous en 1858.

Franklin
Mac Clintock
mort de Schlagintweit

Séance de la Comm.on centrale
du 1er avril 1859

166

M. de la Roquette annonce qu'une lettre datée de Londres 17 mars 1859 lui apprend que des renseignemens off.ciels parvenus par le dernier courrier (the last mail) à la Compagnie des Indes orientales (India House) font connaître en ces termes le meurtre d'Adolphe Schlagintweit, l'un des trois frères qui viennent de terminer avec tant de succès l'exploration de l'Inde et des régions au nord et à l'ouest de l'Himalaya de la Haute Asie. « Le sort de Mr. Adolphe Schlagintweit est confirmé, et il paraît maintenant qu'il a été barbarement assassiné à Kashkar par un syed fanatique appelé Wullee Khan. Ce qu'on a pu recueillir de lui consiste en quelques fragments de papier et un télescope de poche brisé qui ont été transmis à la famille. »

Bulletin de la Société de Géographie du 185.

167

M. Bourcier de la Rivière ne s'est pas borné à parcourir seul et presque sans ressources les chaînes de montagnes de cette partie de la Californie, il a porté son attention sur les parties basses et brûlantes qui s'étendent vers l'océan Pacifique, et la plupart des échantillons d'herbiers qu'il y a recueillis appartiennent à des espèces, sinon neuves pour la science, du moins complétement nouvelles pour les collections du Muséum. Les notes qu'il a jointes à ses envois attestent de son zèle actif et éclairé, et du tact qu'il sait apporter dans ses recherches.

NOTE

DE M. DE LA ROQUETTE SUR DES OUVRAGES OFFERTS PAR MM. SCHLAGINTWEIT ET SUR LEUR PROCHAIN VOYAGE DANS L'INDE,

Lue à la séance de la Commission centrale du 20 octobre 1854.

M. Adolphe Schlagintweit m'a chargé d'offrir à la Société, tant en son nom qu'en celui de son frère Hermann, deux brochures sur la structure orographique et géologique du Mont-Rose et de la Zugspitze, ainsi que des épreuves de cartes photographiques prises sur les reliefs de ces deux montagnes des Alpes pennines et des Alpes bavaroises, et quelques feuilles d'un grand atlas qui accompagnent leur dernier ouvrage, intitulé : *Nouvelles recherches sur la géographie physique et sur la géologie des Alpes*; 1854.

En déposant sur le bureau de la Commission centrale l'hommage de MM. Schlagintweit, bien connus de l

Société par les communications dont ils ont déjà enrichi son bulletin, je crois devoir vous annoncer, que ces savants ont mis les mêmes ouvrages qu'ils vous offrent aujourd'hui et qui se rattachent à leurs premières « *Recherches sur les Alpes* » publiées en 1850, sous les yeux des membres de l'Académie des sciences qui les ont très favorablement accueillis. Les auteurs ont fait remarquer à l'Académie que la particularité qui distingue dans leur atlas les reliefs des deux groupes caractéristiques des Alpes de la plupart de ceux qui ont été faits jusqu'ici, c'est que les hauteurs ne sont nullement exagérées. L'échelle est absolument la même pour les dimensions horizontales et verticales, de sorte que les pentes des cimes et les inclinaisons des montagnes qui encaissent les vallées ont pu conserver les mêmes angles que dans la nature. M. Adolphe Schlagintweit a fait observer en même temps, quant aux épreuves des cartes photographiques prises sur les reliefs, qu'en faisant tomber la lumière sous un angle de 40 à 50 degrés du nord-ouest sur les modèles qui se trouvaient dans une position verticale, son frère Hermann et lui ont obtenu par la voie photographique, des cartes, représentant tous les détails des reliefs, et ressemblant à des cartes gravées sur acier dans la manière dite noire et mordante.

Après cet exposé fort incomplet des derniers travaux de MM. Adolphe et Hermann Schlagintweit, la Société n'apprendra pas sans un vif intérêt que sur la recommandation pressante ds notre ancien et illustre président, M. le baron Alexandre de Humboldt, ce patriarche des sciences géographiques, ces deux savants Allemands viennent d'être chargés conjointement avec

167bis

leur troisième frère Robert, d'une mission scientifique aux Indes orientales, et en particulier dans l'Himalaya. C'est sous les auspices de S. M. le roi de Prusse et de la Compagnie anglaise des Indes que ce voyage est entrepris. Embarqués au port de Southampton le 20 septembre dernier, à bord du navire à vapeur *Indus*, MM. Schlagintweit se rendent d'abord à Bombay par la voie de l'Egypte. Ils iront en hiver à Madras, d'où ils s'embarqueront à la fin de février pour Calcutta. En été, ils visiteront l'Himalaya oriental et peut-être le Népaul ; ils comptent rester trois ou quatre ans dans l'Inde, et, quand on connait le talent et le zèle actif dont ces habiles explorateurs ont déjà donné tant de preuves, on ne saurait douter que leur voyage ne soit très fructueux pour la géologie, la météorologie et la géographie, car ils partent dans les conditions les plus favorables. Ils sont munis d'un grand nombre d'excellents instruments qu'ils doivent à la générosité de S. M. le roi de Prusse et de la Compagnie anglaise des Indes, qui se chargent des frais de leur excursion. Les directeurs de cette puissante Compagnie qui, dans une multitude d'occasions, s'est montrée la protectrice éclairée des entreprises scientifiques, paraissent attacher une grande importance aux travaux de MM. Schlagintweit, et ils ont fait tout ce qui dépendait d'eux pour faciliter leurs recherches. Enfin, M. le colonel William Sykes, en particulier, l'un des directeurs de la Compagnie, qui s'intéresse vivement aux progrès des sciences, principalement quand ils ont l'Inde pour objet, a été on ne peut plus bienveillant pour MM. Schlagintweit et leur a promis son concours empressé. Sous tous les rapports, peu de personnes sont mieux pla-

cées que l'honorable colonel pour les aider de son appui et de ses conseils, aussi devons-nous fonder un grand espoir sur le succès de cette entreprise, en voyant par qui elle sera exécutée et quels en sont les protecteurs et les guides.

M. Adolphe Schlagintweit a bien voulu me promettre, d'après le désir que je lui ai témoigné, de saisir toutes les occasions qui se présenteront pour me tenir au courant des principaux résultats que ses frères et lui pourront obtenir. J'aurai soin de communiquer immédiatement à la Société tous les documents qui me parviendront, afin qu'elle puisse les porter à la connaissance des lecteurs de son journal.

M. Bourcier de la Rivière ne s'est pas borné à parcourir seul et presque sans ressources les chaînes de montagnes de cette partie de la Californie, il a porté son attention sur les parties basses et brûlantes qui s'étendent vers l'océan Pacifique, et la plupart des échantillons d'herbiers qu'il y a recueillis appartiennent à des espèces, sinon neuves pour la science, du moins complétement nouvelles pour les collections du Muséum. Les notes qu'il a jointes à ses envois attestent de son zèle actif et éclairé, et du tact qu'il sait apporter dans ses recherches.

NOTE

DE M. DE LA ROQUETTE SUR DES OUVRAGES OFFERTS PAR MM. SCHLAGINTWEIT ET SUR LEUR PROCHAIN VOYAGE DANS L'INDE,

Lue à la séance de la Commission centrale du 20 octobre 1854.

M. Adolphe Schlagintweit m'a chargé d'offrir à la Société, tant en son nom qu'en celui de son frère Hermann, deux brochures sur la structure orographique et géologique du Mont-Rose et de la Zugspitze, ainsi que des épreuves de cartes photographiques prises sur les reliefs de ces deux montagnes des Alpes pennines et des Alpes bavaroises, et quelques feuilles d'un grand atlas qui accompagnent leur dernier ouvrage, intitulé : *Nouvelles recherches sur la géographie physique et sur la géologie des Alpes*; 1852.

En déposant sur le bureau de la Commission centrale l'hommage de MM. Schlagintweit, bien connus de la

Société par les communications dont ils ont déjà enrichi son bulletin, je crois devoir vous annoncer, que ces savants ont mis les mêmes ouvrages qu'ils vous offrent aujourd'hui et qui se rattachent à leurs premières « *Recherches sur les Alpes* » publiées en 1850, sous les yeux des membres de l'Académie des sciences qui les ont très favorablement accueillis. Les auteurs ont fait remarquer à l'Académie que la particularité qui distingue dans leur atlas les reliefs des deux groupes caractéristiques des Alpes de la plupart de ceux qui ont été faits jusqu'ici, c'est que les hauteurs ne sont nullement exagérées. L'échelle est absolument la même pour les dimensions horizontales et verticales, de sorte que les pentes des cimes et les inclinaisons des montagnes qui encaissent les vallées ont pu conserver les mêmes angles que dans la nature. M. Adolphe Schlagintweit a fait observer en même temps, quant aux épreuves des cartes photographiques prises sur les reliefs, qu'en faisant tomber la lumière sous un angle de 40 à 50 degrés du nord ouest sur les modèles qui se trouvaient dans une position verticale, son frère Hermann et lui ont obtenu par la voie photographique, des cartes, représentant tous les détails des reliefs, et ressemblant à des cartes gravées sur acier dans la manière dite noire et mordante.

Après cet exposé fort incomplet des derniers travaux de MM. Adolphe et Hermann Schlagintweit, la Société n'apprendra pas sans un vif intérêt que sur la recommandation pressante de notre ancien et illustre président, M. le baron Alexandre de Humboldt, ce patriarche des sciences géographiques, ces deux ~~certains~~ savants Allemands viennent d'être chargés conjointement avec

leur troisième frère Robert, d'une mission scientifique aux Indes orientales, et en particulier dans l'Himalaya. C'est sous les auspices de S. M. le roi de Prusse et de la Compagnie anglaise des Indes que ce voyage est entrepris. Embarqués au port de Southampton le 20 septembre dernier, à bord du navire à vapeur *Indus*, MM. Schlagintweit se rendent d'abord à Bombay par la voie de l'Egypte. Ils iront en hiver à Madras, d'où ils s'embarqueront à la fin de février pour Calcutta. En été, ils visiteront l'Himalaya oriental et peut-être le Népaul ; ils comptent rester trois ou quatre ans dans l'Inde, et, quand on connait le talent et le zèle actif dont ces habiles explorateurs ont déjà donné tant de preuves, on ne saurait en douter que leur voyage ne soit très fructueux pour la géologie, la météorologie et la géographie, car ils partent dans les conditions les plus favorables. Ils sont munis d'un grand nombre d'excellents instruments qu'ils doivent à la générosité de S. M. le roi de Prusse et de la Compagnie anglaise des Indes, qui se chargent des frais de leur excursion. Les directeurs de cette puissante Compagnie qui, dans une multitude d'occasions, s'est montrée la protectrice éclairée des entreprises scientifiques, paraissent attacher une grande importance aux travaux de MM. Schlagintweit, et ils ont fait tout ce qui dépendait d'eux pour faciliter leurs recherches. Enfin, M. le colonel William Sykes, en particulier, l'un des directeurs de la Compagnie, qui s'intéresse vivement aux progrès des sciences, principalement quand ils ont l'Inde pour objet, a été on ne peut plus bienveillant pour MM. Schlagintweit et leur a promis son concours empressé. Sous tous les rapports, peu de personnes sont mieux pla-

ces que l'honorable colonel pour les aider de son appui et de ses conseils, aussi devons-nous fonder un grand espoir sur le succès de cette entreprise, en voyant par qui elle sera exécutée et quels en sont les protecteurs et les guides.

M. Adolphe Schlagintweit a bien voulu me promettre, d'après le désir que je lui ai témoigné, de saisir toutes les occasions qui se présenteront pour me tenir au courant des principaux résultats que ses frères et lui pourront obtenir. J'aurai soin de communiquer immédiatement à la Société tous les documents qui me parviendront, afin qu'elle puisse les porter à la connaissance des lecteurs de son journal.

170

Nouvelles géographiques.

EUROPE.

DÉCOUVERTES ARCHÉOLOGIQUES DU ROYAUME DE NAPLES.

Les fouilles archéologiques continuent avec activité à Canosa (*Canusium*), dans la Pouille, sous la direction du cavalier Bonucci. On a transporté au *Museo Borbonico* beaucoup des objets qu'on a trouvés dans ces ruines, ainsi que d'autres qu'on vient de découvrir à Capoue.

DÉCOUVERTES ARCHÉOLOGIQUES DANS LE DÉPARTEMENT DE L'EURE.

L'arrondissement de Bernay vient d'être le théâtre d'une grande découverte archéologique communiquée par M. Charles Lenormant à l'Académie des inscriptions et belles-lettres, dans sa séance du 29 septembre dernier, C'est à environ 400 mètres au nord de l'ancien prieuré de Saint-Lambert de Malassis, propriété de M. Lenormant, que ce savant académicien et M. François Lenormant, son fils, ont fait cette curieuse trouvaille, au bord de la vallée de la Rille et au milieu des ruines d'un édifice antique, où un villageois pratiquait des fouilles afin de s'élever une demeure. Quelques débris romains, médailles, tuiles à rebord, une grosse colonne imbriquée, sortirent d'abord de ces ruines en apparence insignifiantes. Bientôt les fragments d'une statue grande comme nature, en pierre tendre du pays, et dont la tête, remarquablement conservée, est celle d'un

Hercule, furent accompagnés de l'inscription suivante : « HERCVLI MERCVRIO ... ERQVINIUS. V. S. L. M. »

Ces débris de colonne, de statue et d'inscription font voir que l'édifice fouillé avait été élevé aux dépens d'un monument plus ancien, consistant en une statue d'*Hercule-Mercure*, ou *Hermeracles*, posée sur une colonne historiée, consacrée par Serquinius. Or, Serquinius n'est point un personnage étranger au pays, car c'est sur l'emplacement de sa propriété, explorée par M. Auguste Le Prevost, que s'est élevé depuis le village de *Serquigny*.

Quelques jours après, MM. Lenormant observèrent des restes d'inscriptions, augmentés de symboles chrétiens; le chrisme catholique, la colombe et le vase eucharistique indiquaient la consécration d'un édifice chrétien élevé sur l'emplacement du monument de Serquinius. Ces fragments rapprochés ont donné les mots: CHRISTE SPIRITVS..... SVSCIPE ORATIONEM MEAM; FIAT PAX IN VIRTVTE TVA..... Puis on trouva une tuile à rebord sur laquelle se lisaient en caractères coloriés les mots REG... CHLO... ANNO X...., inscription indiquant un roi de la première race du nom de *Chlodoveus* ou de *Chlotarius*. Une autre épitaphe sur tuile à rebord, portant la mention du règne d'un Childebert; d'autres épithaphes offrant les noms romains de *Barbara*, *Clemens*, *Vincentius*, *Ursus*, *Leo*, *Frumentius*, de *Columba dulcissima in pace*, etc., démontrèrent qu'un cimetière chrétien avait dû exister en cet endroit durant les premiers temps de la monarchie mérovingienne.

Mais ce qui excita surtout l'intérêt, ce fut l'apparition du nom de BAVDVLF écrit sur une pierre, et de

171

celui de TEVDVLF, inscrit sur une tuile à rebord. Il devenait dès lors évident que ce cimetière avait réuni des chrétiens d'origine franque aussi bien que de race romaine. Le lendemain, parmi des inscriptions portant d'autres noms latins, se trouvèrent trois inscriptions en caractères runique. La plus importante se lit ainsi : *Ingomir sen Hagen in Fride Konoung Chloudoouig Consoul*, ce que M. Lenormant traduit par : « Ingomir, fils de Hagen, en paix, régnant Clodowig consul. » Or, Clovis Ier ayant été le seul des princes mérovingiens qui reçut de Constantinople les insignes du consulat, cette inscription a été écrite entre l'an 508 et l'an 511. Les autres inscriptions portent les noms de HERMAN, de SIGOBERT, de CREM (sans doute le commencement du nom de Cremhilde), et de SIGEFRID.

M. Lenormant tomba sur une épitaphe portant : SVR FAMV DE. Or, la formule *famulus Dei* indique invariablement, sur les monuments des premiers chrétiens, une personne vouée à la vie religieuse ; et précisément on honore encore dans le pays un pieux solitaire du nom de saint Suron, dont le culte est tout à fait local. Une autre inscription a présenté, en caractères runiques, ces mots *Croutchies in*, dans laquelle on reconnaît la forme franque du nom de Clotilde.

Le nombre de toutes les inscriptions trouvées en cet endroit s'élève à plus de 60; nous en signalerons encore deux d'où il paraît résulter que ce lieu fut visité en l'an 36 du règne de Childebert, l'an 547 de notre ère, par saint Germain, évêque de Paris et ministre de ce roi, dont un superbe monogramme a aussi été découvert. Les noms de Clodoald et de Nantechild font présumer

que saint Cloud fut aussi au nombre des visiteurs de cet endroit, où M. Lenormant a enfin découvert les restes d'un baptistère qui a servi sans doute à quelque évêque des premiers temps pour baptiser par immersion les Francs et les Romains du voisinage.

Enfin, l'inscription suivante: « VIRIODV SYRUS ET EX VICO GIS AVLERCO IN PA, » où il est question du village de *Gisacum Aulercorum*, déjà mentionné dans la vie de saint Taurin et dans les inscriptions du Vieil-Évreux, est fort curieuse pour l'histoire de la ville d'Évreux elle-même.

CULTURE DU RIZ DANS LA GIRONDE.

Dans l'exposition des produits de l'industrie, ouverte à Bordeaux le 15 juillet 1854 par les soins de la Société philomatique, on a remarqué de beaux échantillons de riz cultivé près de La Teste. L'introduction du riz dans l'agriculture de la Gironde paraît être, aujourd'hui, un fait définitivement acquis.

TÉLÉGRAPHE ÉLECTRIQUE ENTRE LA SPEZZIA ET L'AFRIQUE.

M. Albert de la Marmosa vient de communiquer à la Société de nouveaux renseignements sur la ligne télégraphique qui doit unir l'Europe à l'Afrique et probablement à l'Inde. Déjà le cable est posé entre la Spezzia et le cap Corse, après avoir traversé la Corse, les Bouches-du-Bonifacio et la Sardaigne, la ligne, partant du cap Spartivento, extrémité sud de la Sardaigne, se portera sur l'île Galita, et de là sur l'île

LÉGATION DE PRUSSE
EN FRANCE.

Paris, ce 8 Octobre 1859.

172

Monsieur,

Monsieur Lyons Mac Leod, ancien Consul du Gouvernement Britannique, a déposé, dans le temps, à la Légation du Roi, mon Maître, à Londres la Médaille d'or que la Société de Géographie à Paris a décernée à MM. Schlagintweit frères, savants Prussiens, ainsi que la lettre par laquelle Vous avez bien voulu leur faire transmettre cette marque de distinction et le diplôme qui s'y rapporte. Au lieu du diplôme dont il s'agit, une lettre à l'adresse d'un Monsieur Henri Dunant, de Genève ainsi qu'un document constatant que la Société de Géographie l'admet au nombre de ses membres,

à
Monsieur de Roquette,
Secrétaire de la Société de Géographie, à Paris.

membres, se trouvaient annexés à cette obligeante communication.

En ayant l'honneur de vous renvoyer
2. ci-joint, Monsieur, les deux pièces précitées, je Vous prie de vouloir bien me faire parvenir le diplôme en question que je m'empresserai de transmettre à MM. Schlagintweit frères.

Veuillez agréer, Monsieur, l'assurance de ma considération la plus distinguée.

Le Chargé d'Affaires de Prusse,

Prince Reuss

174

à

Monsieur de La Roquette,

Secrétaire de la Société de Géographie,

à

Paris.

rue Christine n.º 3.

ROI DE PRUSSE
PARIS

383.
a. Berl.-Potsd. Bhf.

175

Cöln.

Monsieur

Monsieur de la Roquette
V. Président de la Société
de Géographie
19. rue Mazarine
Paris.

frcò

Avec un petit paquet en papier blanc. signé par addresse.

12 Sgr

176

Monsieur

Monsieur de la Roquette

V. Président de la Société

de Géographie

19. rue Mazarine

Paris.

Frco.

de Schlagintweit.

18

17¾

357

aus
Berl.-Potsd. Bf. 383.

177

Declaration

Messrs de Schlagintweit envoient á Monsieur de la Roquette, V. Président de la Société de Géographie 19, rue Mazarine (Paris) franco un petite paquet en papier blanc, qui contient des manuscripts. Valeur vingt francs.

Berlin le 20 Octobre 1859.

(Dorotheenstrasse 46)

60
8

50
4

9000 —

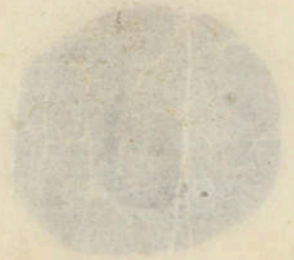

178

Official reports on the last Journeys and the Death of Adolphe Schlagintweit in Turkistán.

From Messrs Hermann and Robert Schlagintweit

BERLIN
STETTINER-BAHNH.
22 5 * 8-9

To

Monsieur de la Roquette
V. Président de la Société de Géographie

franco.

in Paris
19, rue Mazarine

Official Reports

on

the last Journeys and the Death

of

Adolphe Schlagintweit

in Turkistán.

Collected

by

Berlin, 2nd May 1859. Hermann and Robert Schlagintweit.

(For private distribution only.) (With an Appendix of a circular note, written before the receipt of the Rep. No. 9 and No. 10.)

Introduction.

In the following pages we propose to communicate, in a collected form, the various reports which have reached us relative to the last journeys and the melancholy fate of our beloved brother Adolphe Schlagintweit.

The information from India and Russia, collected from natives by European Officers of the adjoining districts, concur but too accurately in establishing the fact, that Adolphe Schlagintweit was killed at Káshgar in Turkistán (Central Asia) in August 1857, falling a victim to his scientific mission.

He was recognized as a European after having passed the Karakorúm and Küenlüen, in disguise, where before us no European had ever traveled; he had taken a route more westerly than ours and had succeeded in penetrating far into Central Asia.

The reports which have reached us are so various, that they do not of course all agree, as to the immediate cause and particulars of his death; yet it is evident from all of them, that the political condition of these countries, and the circumstance of the deceased's being recognized as an officer of the Indian Government, notwithstanding every precaution, essentially contributed to his tragic end. Even with the lively sympathy ever so energetically evinced by England, in the fate of Scientific Travelers, it will scarcely be possible to succeed in bringing the murderers of our brother to account.

According to some reports he perished in consequence of having taken up the cause of some captive Bhot-Rajpúts, British subjects, interceding for them, that they might not be executed or sold as slaves. Other accounts state the immediate cause of his death was, his having been recognized as a European, and fallen by the hand of fanatic Mussălmáns.

Notwithstanding our most zealous exertions for some months past, in endeavouring to obtain his manuscripts, drawings, etc. we have not yet been successful in learning anything de-

finite about them: still however, many very important geographical communications have been made to us by his followers and we are not without hope that from the active sympathy which the Indian Government has always displayed in our Scientific Mission to India and High-Asia, nothing will remain untried that contend to the rescue of his last papers.

We owe the subjoined reports respecting the last fate of Adolphe to the kindness of the following gentlemen:

I. Captain Henry Strachey, 66th Górkhas, of Almóra (Himálaya) who, in consequence of his scientific journeys in the Himálayas, and in western Tíbet, was in a position to select the persons on whose reports the most reliance could be placed and who also was particularly enabled, critically to elucidate these reports.

II. G. Knox Esq. Assistant Commissioner of Kúlu (Himálaya) who in an unexpected manner found an opportunity of making inquiries of the Yarkándi Káttah-Ali-Shah at Nágger a place so distant from Yárkand.

III. M. Vardouguine, Russian Consul at Chúguchak (Central Asia) whose report we have received through the kind offices of Baron Budberg at Berlin.

Notwithstanding the enormous distance, we have received these reports in a remarkably short time, through the active sympathy of Prince Gortschakoff.

IV. Lieutenant Col. Edwardes C.B., in whom Adolphe already, when at Pesháur, had found a warm friend, and who, making use of his important political position, has recently with the greatest energy and kindness made every exertion to obtain the latest definite information relative to our illfated brother.

In addition to the above, we had repeatedly received general accounts on Adolphe, with expressions of the most cordial sympathy, through the Indian Press, and private communications from the following Gentlemen:

The Rev. H. Jäschke, Missionary at Lahól (Himálaya),

A. C. Gumpert Esq., Consul for Hamburg and Oldenburg at Bombay, and F. Schiller Esq., Austrian Consul at Calcutta,

Lord Elphinstone, Lord W. Hay, Major Ramsay, the Hon. W. Elliot, Lord Bowring Esq., private Secretary to Lord Canning, W. Russel Esq., Correspondent of the „Times" during the Indian rebellion, and others.

Notices in their letters which were not included in the Official Reports, have been added either as notes, or in brackets, [], in the text. Our own observations upon the individual natives furnishing the reports, as well as remarks upon several geographical points, are also given in brackets.

We have further to acknowledge the important assistance we have received in collecting information respecting our deceased brother from Lord Stanley, Col. Sykes, and Sir Roderick Murchison, in England, and from our venerable aud most kind friend Baron Humboldt*).

---

*) Remarks on the transcription of Indian names:
Vowels and diphthongs as in Italian and German. ˘ over *a* and *e* (ă and ĕ) denote an imperfectly formed *a* and *e* as the English *u* in but, and *e* before *r* in herd. Diphthongs are meant to sound like the 2 component vowels combined. Consonants generally as in English; but *h* after a consonnant, also after *t* is an aspiration except in *sh* which has its usual sound. — The ' marks the syllable to be accented.

I. Reports collected and communicated by Captain Henry Strachey.

1. Verbal Statement of the Native Doctor Hărkíshen *), Almóra August 1858.

Adolphe Schlagintweit crossed the Bára-Lácha Pass from Dárche in Lahól into Rúpchu of Ladák, i. e. from India to Tíbet on the 31st of May 1857 taking with him:

1. Mohámmad Amín, Native of Yárkand, chief Guide,
2. Yahúdi, Guide to No. 1,
3. Mohámmad Hássan, of Pesháur, Múnshi,
4. Ábdul, of Kashmír, } Domestic Servants etc.,
5. Ghost Mohámmad, of Muradabád, } Domestic Servants etc.,
6. Múrli, of Bhágsu in Kángra, } Chaprássi's,
7. Máula Baksh, of Muradabád, } Chaprássi's,

and others.

The 1st of these, Mohámmad Amín, was a person of questionable antecedents, nominally a merchant, trading between Yárkand and Leh but said also to have acted in the capacity of a gangrobber on the road between those places.

Being at Leh in 1856 he was arrested by the Dógra Thanadár Básti Ram for debt in the suit of sundry merchants, or for other reasons, and released on the application of Hermann and Robert Schlagintweit, who engaged him to act as guide for their journey towards Khótan in the summer of that year (the account of which is on record). [Vide the Report No. VIII of the Officers engaged in the Magnetic Survey of India, Agra, Secundra Orphan Press 1857.] On their return to India in the autumn he was discharged and remained at Leh, where he soon got into trouble again with the Dógra Government.

Some say that the Agents of the Chinese Government in Yárkand having heard of his bringing European travelers across their frontier (which is high treason in their Code) offered a reward of 1000 Rupis for his apprehension, and perhaps coerced some of the Kashmíri residents at Yárkand to work upon their friends in Ladák and Kashmír for the same object, which Guláb Singh and Básti Ram possibly also turned to a mercantile transaction.

However this may be Guláb Singh having ordered his arrest and threatened to hang him soon after the Schlagintweit's (H. and R.) departure, he fled from Ladák into Kúlu, where Adolphe S. found him, at Sultánpur, in April 1857.

There had possibly been some previous arrangement between them: Any way A. S. again entertained him as interpreter, guide, and baggage master for another journey into Turkistán.

As a specimen of his veracity, it may be mentioned that he informed Hărkíshen that he was to have a monthly salary of 2000 Rupis whilst traveling with A. S., and a monthly pension of 1000 Rupis after he had brought him back safe to India. Major Hay Assist. Commiss. of Kúlu probably knows more of Mohámmad Amín's history.

[Mohámmad Amín, an aged Turkistáni, has rendered us during our expedition to Turkistán most devoted and important services. His manner of treating the natives, and the cor-

*) Dr. Hărkíshen, a Bráhman now employed at the hospital at Almóra, is a native Doctor; he was, alternating with others, attached to our establishments during 2 years, traveling now with the one, then with the other of us three. He also was very useful to us as observer on stations for corresponding observations.

dial reception he met with everywhere, plainly showed that in his own country he was very well known and esteemed and considered as an important person. We essentially owe it to his clever behaviour with the natives that we made it possible to advance as far as we did.

It may be, that he later named to Adolphe's establishment an exaggerated sum for his pay, perhaps for appearing as a more important person.

Whilst he was with us, all our money transactions, sometimes to a pretty great amount passed through his hands, and we never had the least cause to complain of him.]

No. 2. Name not known to Deponent (Hărkíshen) [We know this man personally; his name is Murád; he is a native of Bokhára. We saw him first in Ladák, after our return from Turkistán; he at this time has given us much valuable information about routes in Central Asia and we always have found him a very trustworthy, respectable native]. He was commonly called „Yahúdi", i. e. „the Jew", was a native of Yárkand and dependent of Mohámmad Amín: they had some baggage poneys with them, and 4 Turkish grooms or baggagemen, all of which were engaged by A. S. for the journey.

No. 3. Mohámmad Hássan of Pesháur was engaged by A. S. when he was at that place in December 1856 as a Múnshi, assisting also in scientific observations and accounts.

The last documentary evidence of A. S's. movements written by himself is a letter to Hărkíshen dated from Changchénmo in Ladák 14th June 1857, a postscript to the same, stating that it was not sent till the 24th idem; and one or two notes for sundry payments of money, of the latter date. The letter consists chiefly of instructions to Hărkíshen, and of A. S. himself only says: „I am quite well and at present all things seems to go on pretty right", but as it also mentions two Dāk parcels, one for Lt. Charles Hall (Assist. Commiss. of Bhágsu), sent by the same dispatch for transmission to Kángra, other persons have no doubt received letters from him and the particulars of his history, up to that time.

[We have received none of the letters mentioned. Also the Rev. H. Jäschke, Missionary at Lahól, who received about the same time letters from our brother, copies of which he had the kindness to send us, could not give us any other information about his later movements.]

These documents were brought from Ladák by the Chaprássis Múrli and Máula Baksh (No. 6 and 7 of the above list) who joined Hărkíshen at Kárdong in Lahól on the 20th of July 1857.

It appeared from the statement of these men (made to Hărkíshen) that before they left A. S. the Múnshi Mohámmad Hassán had deserted, taking with him one of his master's (or Mohámmad Amín's) poneys, some little money, and other articles belonging to A. S. The Chaprássi's were directed to overtake him if they could, recover the property and make it over to Hărkíshen in Kúlu: which they succeeded in doing, but leaving the Múnshi himself in Ladák, whence he probably made his way to Kashmír and Pesháur. He gave them a letter for his master, which they brought to Hărkíshen, and is still extant among his papers, written in pencil in broken English, excusing his sudden departure on the score of inability to endure the hardship of such a journey any longer, and admitting a balance of 72 Rps., of which he gave the Chaprássi's his accounts but did not pay the money.

It must be observed that A. S. makes no allusion to all this in his letter to Hărkíshen; from which it may perhaps be inferred that he did not attach much importance to the Múnshi's desertion.

Hărkíshen when at Déra in Novbr. 1857 gathered from Captain Montgomery of the trigonometrical survey and his native doctor, that they had been in Ladák during the past sum-

mer, and that A. S. had left Leh*) before their arrival there, and that they know nothing more of him.

From the locality of his last dispatch, Changchénmo (which may be seen in my map at the N. E. end of Ladák) I infer that he crossed the Turkish watershed to the east of the Karakorúm Pass, properly speaking perhaps to Súget, thence following approximatively the route taken by his brothers the year before, towards Kílian and Khótan.

It appears that he had laid in a stock of merchandize in India, with the view of facilitating his journey by trade or the appearance of it.

[We also had with us instead of money, chiefly merchandize, rich Indian cloth, silks etc.]

2. Statement made by Bhútias from Johár, Almóra August 1858.

From the Bhútias of Johár who got their information from Kashmíris of Ladák at the Gártok fair in the Autumn of 1857 I heard that Ad. Schl. had succeeded in reaching the margin of the inhabited Country at the foot of the Mountains [north of the Küenlüen]. There he went out from his camp some way to reconnoitre, and in his absence the guide Mohámmad Hássan absconded, with most of the baggage and cattle**), towards Yárkand. Ad. Schl. being left helpless, sent back some of the Ladáki baggage men he had brought with him with a letter or Message to the Thanadár of Leh requesting him to send assistance in men, cattle, provisions and money; whether for the purpose of continuing his attempt to penetrate into Turkistán or merely to return to Ladák with less hardship, does not appear.

When his messengers arrived at Leh they found Básti Ram's son in Authority there; the Thanadár himself being away in Kashmír. The son is said to have refused the required assistance: more likely, in fact, he was too silly and timid to act upon his own responsibility, and referred for instructions to his father or Guláb Singh in Kashmír, at the expense of great delay and danger to Ad. Schl.

3. Information contained in the Déhli-Gazette and general remarks of Capt. Strachey. Summer 1858.

The following accounts are derived from letters which have been published during the summer 1858 in the Dehli-Gazette, from a correspondent of that paper apparently at Simla and deriving his information from merchant travelers from Ladák.

From these it may be gathered that Ad. Schl. passed the winter of 1857|58 at the foot of the mountains [of the Küenlüen] on the border of Khótan, on this side of the Chinese outposts; among the same Tribe of shepherds perhaps who gave his brothers a friendly reception the year before. On his arrival there the provinces of Káshgar and Yárkand were in a very disturbed state, from one of those invasions of the Turks from Kókand which have been recurring periodically every 10 or 20 years during the past century.

On these occasions the foreign invaders being joined by the Turks of the Country, usually succeed in driving the Chinese Garrisons into their forts and subverting the celestial government for a time, till reinforcements come from the Chinese Provinces further east, when the rabble of

---

*) Adolphe had not been in Leh during this journey.

**) Besides the animals of burden: horses and yaks, travelers in these regions are always obliged to take with them a living stock of sheep, goats etc. for their support. Yak is the name of the Tíbetan Ox = Bos gruniens.

Turks soon becomes disorganized, the Kokándis retire to their own country and the people of Yárkand and Káshgar are left to settle their own accounts with the Chinese, which is sometime done by whole sale massacres of the Turks of those cities.

The invaders are commonly headed by one of the Khójahs of Andishán of the family which ruled at Káshgar before the Chinese conquest (about 100 years ago) and who still aspire to the recovery of their former dominions.

An unsuccessful invasion and rebellion of the Turks as here described occurred when I was (Capt. H. Strachey) in Ladák in 1847|48; on the present occasion the result is said to have been the same.

So long as the Chinese were in the ascendant Ad. Schl. would have had little chance of penetrating the inhabited country to so great a distance: they have out posts on all the roads across their frontier; from the rarity of population and traffic, individuals are easily marked; and Ad. Schl. would hardly be able to barbarize himself enough to bear scrutiny.

An European traveler attempting to pass any of these out posts would probably be stopped and turned back, and extra precautions taken against him all along the frontier, but if detected after penetrating the inhabited country to any distance he would more probably be murdered.

The English and Kokándis are generally speaking in no hostile relations and from his own successful antecedents in Yárkand, Ad. Schl. might possibly meet a friendly reception there. On the other hand the Kokándis are (as usual with the Turks of his country) on bad terms with all their neighbors, including the Russians, who are steadily encroaching on their North-West frontier; this would add to his difficulties in leaving their country again.

4. Report from Máni and Náin Singh. Almóra, January 1859.

[Máni and Náin Singh, Bhot-Rajpúts from the highest valleys of the Himálaya have been during 2 summers in our service; Máni also went with us to Turkistán, whilst Náin Singh (with the native doctor Hărkíshen) remained at the magnetic observatory at Leh. We always found them most faithful servants; they also were of great assistance to us by their knowledge of the Tibetan and by their clever and prudent behaviour towards the natives.]

Máni and Náin Singh from Mílum in Johár, left Adolphe Schlagintweit at Pesháur in January 1857 and returned to their own country during the next 3 months making a few observations by the way, after this they had no further communication with Ad. Schl. excepting only by a message sent in March 1857 through Captain H. Strachey 66th Górkhas, which requested Máni to join Ad. Schl. again either at Kángra in April or later in Ladák which however Máni did not attempt.

Going as usual to the Gártok fair in the summer of 1857, Máni heard only some vague reports about Ad. Schl. from traders from Ladák, the substance of which is already given (cfr. No. 2).

In December 1857 Máni received a packet of a hypsometer, thermometers and other instruments with notes from Herman Schlagintweit through Mr. B. Colvin, Assist. Commissioner of Kămáon. These had been sent from Calcutta in April of that year, but owing to the disturbed state of affairs in Upper India soon after, and Mánis absence in Tíbet, their delivery was delayed till his return to Johár at the end of the year. He made little or no use of these instruments and ultimately returned them to me (Captain Strachey).

In September 1858, Máni being again at the Gártok fair, got some further information about Ad. Schl. chiefly from Núrpur, a native of Súnam in Kănáur, trading to Ladák and Yár-

182

kand. This person was himself at Yárkand in 1857. When Ad. Schl. arrived in that quarter, the Turks of Kókand were already at or near the city. Ad. Schl. himself did not enter the town but his chief guide Mohámmad Amín*) did so and left it again either before or during the siege, under what relations with his own master or with the insurgent Turks was not known to informant.

As the siege continued and the Chinese were shut up in their citadel they obliged the inhabitants of the place to take part in the fighting among others a lot of foreign merchants including about forty five (45) of the Bisséris of whom fifteen (15) only returned, informant Núrpur being one of them; the rest were either killed or made prisoners by the Turks.

After the siege was raised, informant heard that Ad. Schl. had joined the camp of the Turks, and been at first well received by them; on their retreat towards Kókand, he accompanied them as far as Káshgar. As the hordes of Turks were carrying off with them a lot of their prisoner to be kept or sold for slaves (according to their custom) some of the Bisséris**) being among the number, Ad. Schl. tried to assist them, remonstrated that they were British subjects and should be released. On this arose a dispute; the Turks accused Ad. Schl. of taking part with their ennemies and ended by killing him.

Máni also said that Núrpur had certificates from the Chinese authorities of Yárkand, testifying his services in the siege, and promissing him some reward at a future opportunity.

The above account of the Bisséri Núrpur was confirmed by Ómar an Árgon***) of Ladák who had received letters from his friends at Yárkand to the same effect.

II. Information received from G. Knox, Esq., Assistant Commissioner of Kúlu.

5. Verbal Statement of Kăttah Áli Shah from Yárkand. Nágger in Kúlu, 28th September 1858.

Last year in the month of Sévan (July 1857) viz. 14 months ago, the Andishánis†) came to Yárkand to fight with the Chinese, and I went to Kárgalik, two days journey south of Yárkand. The Andishánis took me and all the Pănjábis, Kábulis, Kashmíris and Hindostánis, in all some 40 or 50 persons, prisoners; at that time two Andishánis and a Múnshi were accompanying a Sáhib who was coming from the Ladák side; these 3 men ran away with the Sáhib's property and came to Kárgalik; there they stopped in the house of one Kurbán and they said to him, we have some property for sale, do you take it? When we had sent for the property and examined it, he found it to consist of 12 or 14 yards of valuable embroidered cloth, a number of ordinary cloth and some other property also, but I did not see it with my own eyes. Kurbán having seen the things, went and reported the fact to Háji Mísser, Kardár of the Andishánis, saying that these men were poor and had nothing of their own, and that they must hove robbed this from somebody. Háji Misser sent for them and intimidated them, questioning as to where they got the property and whose it was.

---

*) According to the more probable information by Ábdul communicated later, it was not Mohámmad Amín, but Murád, who entered the city to get information.

**) in whose country we hade been much traveling about.

***) Árgon is the name of the mixed races of Yarkándis and Ladákis.

†) Andishán is a large town, situated east of Kókand.

They at first asserted the property was their own, but when threatened severely, they stated that Mohámmad Amín had brought a Feringhi*), and that they had stolen these articles and were escaping with them. Háji Mísser asked where the Feringhi was, they replied: "God knows, he was on his way to Yárkand; if he has gone there he will have arrived at the village of Kílian." Háji Mísser therefore sent 2 or 3 of his own men, and told them to go and fetch the Sáhib, they therefore went to Kílian and brought the Sáhib from thence to Kárgalik, and Mohámmad Amín was also with him.

[It may be surprising that it was not Mohámmad Amín they should have selected as interpreter at the following interview. But we only could speak ourselves through interpreters with Mohámmad Amín; he knows besides his native language, the turkish, only a little of the tibetan and rather more of the persian language, but no hindostáni whatever. Our interpreter, whilst traveling with him in Turkistán, was Makshút, a native of India, now settled in Ladák as landed proprietor, who knows very well turkish, persian, besides hindostani and tibetan; our chief tibetan interpreter was Máni. Both, Makshút and Máni, had formerly been traveling with the Stracheys in their expeditions to Tibet; Makshút, now a pretty aged man, was also at one time the companion of Moorcroft. Our brothers interpreter seems to have been the run away Múnshi; also Abdúllah is missing here.]

Nobody understood the Sáhibs speech in the country, they searched therefore for somebody who could understand him, in hope of finding some one who could understand Hindostáni or Pănjábi. I was in confinement and they took me to the place. Háji Mísser told me to ask the Sáhib why he had come there. I asked the Sáhib, he replied that there was Shazádah, son of Mohámmad Shah, living in the Andishán country, and he had visited him (Mr. Schlagintweit) in Lahór and had said "do you come to Andishán, Sáhib and I will establish friendly relations between the Naváb of Andishán and the Sáhibs, that it was on this account that he was on his way to Andishán". Háji Mísser confiscated all the Sáhibs property, and put the Sáhib in confinement, and sent him to Zúllah Khan, a principal Sirdár. When they put the Sáhib in confinement he said to me: "no one here understands my language, and my belief is, that these people will kill me, should you go to that side of the country, by Kúlu, tell this matter to Hay Sáhib; if you go by Kashmír tell it to whatever Sáhib you meet." After this the Sáhib went away. On the day that the Sáhib went to Sirdár Zúlluh Khan, on the same day the Chinese force came to fight with the Andishánis and the Andishánis fought for half an hour and then ran away and took the Sáhib with them. When the Chinese force came all the Andishán Kardárs ran away, and we forty or fifty men who were in confinement got free. I afterwards heard that Dil Khan, the great chief of the Andishánis had taken the Sáhibs property and put him to death, but I only heard this from report of travelers of Káshgar and Yárkand, I did not see it with my own eyes.

Question: Do you know any thing of the property of the Sáhib or his servants?

Answer: No, I do not know any thing about them. I only saw the Sáhib and Mohámmad Amín Móghul**), some also said that Mohámmad Amín had been killed, others that he was alive, others that he had his nose and ears cut off.

---

*) Feringhi is in India and Central Asia the general designation of an European, the word being a modification of Franc.

**) Móghul is the general designation of the Turks in Central Asia.

III. Information received from the "Departement Asiatique" of St. Petersburg through Baron Budberg Russian Minister at Berlin.

6. Letter from Mr. Vardouguine, Russian Consul at Chúguchak.

Chúguchak *) $\frac{\text{31 December 1858.}}{\text{11 January 1859.}}$

Although the following informations must tend to increase the general sympathy which is felt in the fate of the renowned and universally respected traveler Adolphe Schlagintweit, they unfortunately offer no consolation to his brothers.

In the autumn of 1857 at the time of the insurrection against the Chinese in Turkistán which was headed by Búzruk Khan, a nephew of Jehángir Háji, a Feringhi (European) came to Turkistán from India**) giving himself out for a merchant.

Having received the permission of the Chinese authorities to proceed to Káshgar, the traveler unfortunately arrived on the day when Búzruk Khan made his entrance into the town. The next day, he presented himself before the latter to obtain his permission to extend his journey into Kókand; Búzruk Khan, however taking him for a Chinese spy caused him to be murdered. It has been asserted that he declared to Búzruk Khan, before his death, that his murder should not remain unpunished as no means would be neglected to find him.

This report has occasioned a belief in the country that "this European was a person of high importance, belonging to the Feringhis who govern India" (i. e. that he was an Indian officer).

Il is also asserted that the four Europeans composing his retinue***) were also murdered.

The person through whose agency I obtained these details did not know whether he was also accompanied by Mussălmáns. All the effects of this traveler are said to have been taken by Búzruk Khan, on his return, to Kókand.

It is further reported that this traveler came from India intending to proceed through Tíbet to Kókand, or, in the event of being prevented from doing so, to return as he had come. His name is unknown. All that I can learn respecting him is that he was very tall [at least in comparison with the much smaller races of Central-Asia].

I obtained these statements on inquiring of the headman of a large caravan from that place whether any Europeans had fallen in the rebellion in Turkistán.

Unfortunately the statements I received especially as to the routes†) agree but too well with the points to which my attention was directed as being essential ones in reference to the person into whose identity I was commissioned by the Asiatic Departement in November (No. 4160) to make investigations.

---

*) Chúguchak, 46° 9′ N. Lat. 83° 7′ Long. E. from Greenwich is a russian station south of the Záisang Lake

**) The name Sikemarata here given as the name of a little town, from which he is supposed to have come, must refer to to the country of the Sikhs, the Pănjáb. We are unacquainted with any town bearing this or a similar name.

***) This appears to be an error. He had no European attendants.

†) Our letters, in consequence of which Prince Gortschakoff had the kindness to institute inquiries, contained indications about the details of our brothers possible routes to Turkistán, and also about those which he might have adopted to reach the Russian territories.

7. Second report from Mr. Vardouguine forwarded to Baron Budberg by Mr. George Kowalewski, St. Petersburgh $\frac{2}{14}$ March 1859.

The Prince Gortschakoff has already communicated in his despatch to your Excellency (Baron Budberg) of the $\frac{10^{th}}{22^{nd}}$ of February, some information which Mr. Vardouguine, acting as our Consul at Chúguchak had forwarded to him, and which appear to have some bearing on the fate of Mr. Schlagintweit. According to a fresh report, dated $\frac{24 \text{ January}}{25 \text{ February}}$, from the same official, it would appear that this illfated traveler had not four, but only three companions who did not share his fate but saved themselves. Mr. Vardouguine brings forward a circumstance which, however indefinite it may seem, may still not be without weight for those who personally knew Mr. Schlagintweit, in estasblishing his identity. The traveler who is said to have been killed, is described as having a mole (tàche naturelle) under his right eye.

[Our brother certainly had no such mole, but it is not impossible that some scarred wound, of which we knew nothing, might be meant.]

In communicating this information, M. le Baron, I consider it useless to observe how little credence it deserves. The inhabitants of those distant regions where they were collected, generally speaking, make no scruple of modifying their reports at pleasure, especially when Europeans are concerned.

IV. Reports collected by Lt. Colonel H. B. Edwardes, C. B., Commissioner and Superintendent Pesháur Division.

8. Letter to R. Temple, Esq., Secy. to the Chief Commissioner of the Pănjáb. Pesháur 18 December 1858.

Political Departement.

I am not aware whether the chief commissioner has yet received a reliable account of the circumstances attending the death of the German traveler Mr. Adolphe Schlagintweit; but at ony rate it will be satisfactory to Government, and his friends, to be able te compare the enclosed narratives of the sad events.

The first No. 9 is the verbal statement of a Kashmíri follower of Mr. Schlagintweit's named Abdúllah*), who arrived here viâ Bokhára and Kábul three days ago (15 Dec. 1858).

The second No. 10 is the written report of a native of Yárkand**), named Mohámmad Amín, who appears to have been provided by Lord William Hay, as a kind of courier to Mr. Adolphe Schlagintweit. He writes from Kókand and Abdúllah is the bearer of his letter.

From these statements, which appear to me substantially trustful, it seems that Mr. Schl. was impelled by a desire to find a road to Yárkand which need not pass through Ladák;

*) His full name is Abdúllah Mohámmad.

**) In the official report Mohámmad Amín was called a native of Ladák, what we altered, since we know Mohámmad Amín, who was also our chief guide in the previous during our travels in Turkistán, to be a native of Yárkand. Adolphe had howewer not seen him, he having left us at Leh in Ladák. For further remarks about Mohámmad Amín see page 3 and 4 of these reports.

that he reached Yárkand; found that country harried by crescentaders from Kókand; and passed on to Káshgar, where the same fanatical raids were going on, and the leader of one of them, a Sáyad named Váli Khan, seized Mr. Schl. and barbarously caused him to be beheaded, without any other offence apparently than that of being a foreigner.

If anything could soothe the distress of Mr. Schl. friends in Europe, it would surely be the noble contrast between the enlightened purpose and humane search for knowledge, which bore him into those wilds with his life in his open hand, and the barbarians frenzy for the propagation of error by the blood of his followmen.

I have sent by separate parcel a slip of paper, and a broken pocket telescope, which were the only relics Abdúllah could bring away with him.

[We have received these objects. — The handwriting on the slip of paper is sure to be that of our brother; but it is beyond all doubt that it had been written not during his travels in Turkistán; it is dated "Pesháur" and is probably written in December 1856. It seems to be a thrown away label, probably on account of being indistinctly written, belonging to an object of his ethnographical collections.

The telescope which Abdul says to have been bought from one of the people, who robbed our brothers property was certainly not his; it looks as if it had been purchased in a native bazar of Pesháur, and it is of so rude external appearance, that our brother cannot even have taken it with him as an object of present for natives; it only magnifies $1\frac{1}{2}$ times and gives very badly defined images.

We have communicated to Col. Edwardes our well founded doubts that these objects should have been amongst our brothers property in Turkistán and we have requested him again to cross-examine Abdúllah, and to keep at the same time in mind the improbability of his statements, at least in reference to these objects.]

9. Verbal statement given by the Kashmíri Abdúllah an attendant on Mr. Adolphe Schlagintweit.

About two years ago when the Amír of Kábul came to pay a visit*) to Pesháur, Mr. Ad. Schl. the surveyor was in Pesháur, and I was employed under him as a Sepoy of the guard. On the Amír's return to Kábul, Mr. Ad. Schl. went to Kohát, and thence viâ Kalabágh and Déra Ismáel Khán to Lahór, where having purchased necessary things for the journey he set out for Bhágsu (i. e. Dharamsála the head quarters of the Kángra Dislrict). Here he left half the Government property he had in his charge, and with the other half he went to Kúlu and Sultánpur. Here he got acquainted with Mohámmad Amín of Yárkand whom Lord William Hay had sent for the purpose.

Mohámmad Amín was obliged to go for protection to Lord William Hay to be safe from Guláb Singhs prosecution. (See Capt. Stracheys Report.)

Also the officer [named Basti Ram], who was posted to Ladák as a Thanadár by Maharája Guláb Singh**), bore very ill feelings towards Mohámmad Amín, because the later had shown to Europeans, to the brothers of my master, the way to Yárkand.

---

*) This official visit took place end of December 1856. Our brother Adolphe was then in the suite of Sir John Lawrence, when he had his interview with Dost Mohámmad Khan at Jamrúd near Pesháur.

**) Guláb Singh the King of Kashmír, died in August 1857; his successor is his son Rámbir Singh.

My master (Mr. Ad. Schl.) stopped at Sultánpur for some days with a view to arrange with Mohámmad Amín for the journey. He then sent his baggage under the care of Mohámmad Amín to Kóthi Kárnung, and he with myself, Doctor Hărkíshen, and Gosht Mohámmad Butler went viâ Búngal to Kóthi Kárnung. Here he halted 5 days, sent his Múnshi Ramchárn, and 2 Chaprássi's to Kashmír, purchased 60 horses and provisions, and with Múnshi Mohámmad Hássan a native of Pesháur, Dr. Hărkíshen, Gosht Mohámmad Khánsamah, myself, and Mohámmad Amín of Yárkand and his 3 followers proceeded to Ladák. When we reached a place 3 days journey from Leh, Mohámmad Amín pointed out to the Sáhib a road viâ Sirikúl to Kókand by which he suggested to Mr. Schl. to proceed. Mr. Schl. consented to this proposal, dismissed Dr. Hărkishen, 2 Chaprássi's and 2 others employed in the survey office to return to Hindostán (India), sent one Chaprássi with his heavy baggage to Ladák, and he himself with Mohámmad Amín and some other followers went to Chúsel [near the Lake Tsomognalarí, the great salt Lake of Pangkóng.]

There he hired 60 porters and with them set out.

After three days journey Múnshi Mohámmad Hássan of Pesháur having taken a horse out of Mr. Schl. stable away at night ran away and carried away with him his book of accounts. Mr. Schl. sent to search after him a man, named Ráhiman, a native of Bálti, and lent him a horse to ride on; but he also never returned. Mr. Schl. halted 3 days in the same uninhabited country and then taking Mohámmad Amín and 2 natives of Tíbet went to discover the way. By means of a telescope he at last found a way, and started with his baggage, but in reality we missed the proper route, and after a weary journey came by the side of two small lakes, the water in one of which was reddish, and in the other greenish, but both bitter [saline], so that all his followers through despair began to lament and sigh to return.

[The difficulties of traveling, here described, perfectly agree with what we had to experience ourselves during our passage over the chains of the Karakorúm and the Küenlüen. We had to travel without any trace of a road, 21 days and had not met with one man. In these great elevations, 15000 to 18000 E. feet, we found no wood, extremly scarce food for our horses and scarcely drinkable water in sufficient quantity.]

Upon this Mr. Schl. dismissed some Tibetans together with one Chaprássi by name Múrli. He then with myself, Mohámmad Amín of Yárkand and his 3 followers, Gosht Mohámmad Khánsamah and 2 Tibetans resumed his journey, and on his way met with only a single house situated in a deserted tract of country from which the city of Élchi, the capital of Khótan, was distant by 3 days journey.

On our going with Mr. Schl. from Sultánpur to Yárkand, our way lay through an uninhabited country; for our master had selected a new route and marked it with stones as he went along and drew a sketch of it.

This was a way, which led straight to Yárkand, without passing through Leh; but with the exception of a few inhabited huts [on the tibetan, southern side of the Karakorúm] in some places, the whole of the tract was an entire wilderness. Mr. Schl. however, did not proceed from this single house situated at 3 days marches from Élchi, to the direction of this city, but turned towards Súget where he stayed 3 days. Mohámmad Amín here again urged upon Mr. Schl. not to proceed to Yárkand, but to Sirikúl, and thence on to Kókand. Mr. Schl. consequently set out for Sirikúl.

On the 3rd day he came up to the summit of a Pass where the night we arrived snow fell to a great extent; the horses that he had brought with him were all taken away by the servants of Mohámmad Amín, but we next morning went in pursuit of the robbers, and Mo-

hámmad Amín with one of his servants who was a Jew also accompanied us. [This must have been Murád.]

We at last recovered 7 horses from the thieves, and sent Mohámmad Amín and his servant ahead to search for the rest. Mohámmad Amín had not instigated his men to rob our Sáhib of his horses, but they of their own accord had done the deed. On our return, we asked Mr. Schl. to retire down the Pass in order to be safe from the severity of the cold, and to get provisions. He accordingly descended from the Pass and reached Shúmla Khója, where Mohámmad Amín also came up with the 3 remaining horses, which had been stolen, and dispatched his servant by name Murád, the Jew, to Yárkand, to bring information of the wars that were then going on there. The Jew returned and reported that it was the Khan of Kókand who had been making war. We therefore without hesitation set out for Yárkand, and sent Gosht Mohámmad Khánsamah under the care of a Caravan back to Kángra, with a present of a horse valued at 200 Rupis besides 200 Rupis in cash, and an order for 300 Rupis on Kángra.

[Also Mohámmad Amín mentions nearly quite the same about Gosht Mohámmad being dispatched to India and about the sums he received in cash and in a draft on Kángra.

Fully aware of the danger of his positions Adolphe most probably had sent him to Kángra for taking charge of and for delivering there observations, drawings and collections, and he also gave him the rather large amount mentioned above for enabling him to get these objects down to Kángra.

Till now we have not heard anything about Gosht Mohámmad; but we have written immediately to Kángra and to Muradabád (his native place) requesting, that the most careful inquiries after him might be made.]

We passed through Kárgalik and Bozgán and arrived at the camp of Dil Khan Sáyad of Kókand who had come with an armed multitude to make a religious war with Yárkand. His camp lay outside the city, and about an hour after our arrival the army of the Khatáis*) which formed the garrison of the city came out to encounter the besiegers on the open field and routed them, and obliged Dil Khan to fly. Mr. Schl. likewise leaving all his baggage there, fled with his followers to Négsăr, and thence went to Káshgar. Here another Sáyad of Kókand named Váli Khan who had likewise come on a religious expedition had succeeded in getting the throne of Káshgar; Mr. Schl. desired an interview with him, but it was refused and a guard was sent to apprehend us.

They accordingly carried us prisoners into the presence of Váli Khan, who ordered Mr. Schlagintweit to be beheaded, and so the order was instantly carried out. Váli Khan did not ask any question of Mr. Schlagintweit before his murder, and he was executed outside the city of Káshgar. He was allowed no burial, but a man, named Átta Báe, a native of Yárkand, had collected his bones and Mohámmad Amín assured me, that he would send them over to India viâ Ladák. This tragedy occurred about 17 months ago [August 1857].

Váli Khan then sent me, and Mohámmad Amín of Yárkand, and Murád a Jew, and a native of Tíbet to prison; and afterwards sold me as a slave to a man called Túzăk for 25 Rupi by reason of my being a native of India.

A month after an army of Khatáis came and expelled Sáyad Váli Khan of Kókand together with the inhabitants of Káshgar, who took refuge in Kókand. I also accompanied the fugitives, and on my arrival at Kókand a Sáyad of Pesháur by name Mián Khalíl procured me freedom by paying to my master Túzăk the amount which he had paid for me.

---

*) Khatái is the name given to the Chineses in Turkistán.

After I was set at liberty I stopped in Kókand for 10 months, during which time I sent three petitions to the King intimating that Mr. Schlagintweit had been murdered, and praying that justice might be done to him. But the King of Kókand without giving me any reply, tore up all my petitions. When I was in Kókand, it was the season of winter and consequently I never went out to see the country.

I met Mohámmad Amín of Yárkand at Kókand who advised me te return to India, and said that he would again apply to the King of Kókand for justice in the case of Mr. Schlagintweit.

Meanwhile the King of Bokhára prepared to make an inroad on Kókand, upon which, fearing bad consequences from a longer stay at Kókand I went to Bokhára.

On my departure from Kókand, Mohámmad Amín gave me a Persian letter for the delivery to Colonel Edwardes in Pesháur, which I now present.

From Bokhára I came to Bálkh, from Bálkh to Kábul, and from Kábul to Pesháur.

10. Letter from Mohámmad Amín of Yárkand, to Colonel Edwardes, dated Kókand, 29th July 1858.

I went to Sultánpur, then to Lahṓl and over a Pass reached Rúpchu.

Here two roads diverge, one leading to Leh, and the other to Chúsel. My master asked me to direct the way to Aksáe Chīn, we consequently proceeded thither and passed through Changchénmo and having crossed a high ridge, [this is the Karakorúm chain] we came up to the road leading to Aksáe Chīn*). We arrived at a place, whereabout 2 forts were situated. The one was said to have belonged to Sikánder and was situated on the flanks of the Yurungkásh Pass. [We ourselves have also passed with Mohámmad Amín through Sikánder Mokám on the 18th of August 1856. It is a small now deserted fort; it seems never to have been anything else but a fortified place and was never permanently inhabited. Alexander the Great after whom it is named, is well known to the inhabitants of Turkistán, partly in historical, partly in more fabulous form; his name appears several times in geographical terminology]. The other Fort lay on the banks of the Karakásh which is one of the streams that flow through Khótan.

Traveling along the Karakásh river [and after having crossed the Küenlün] we came down the main stream of Khótan and passed trough Shaidúlla Khója which was intersected by two roads one connecting Yárkand with Tíbet, and the other leading to Tashkorgán, Ōsh and Kókand.

We halted at Shaidúllah Khója for five days. It was 20 day's journey from this to Ōsh viâ Tashkorgán, and 5 days' journey to Yárkand.

M. Schlagintweit told me that the way through Tashkorgán and Ōsh was very long, and that to Yárkand comparatively short, and that he would take the latter. I remonstrated that the latter was a dangerous, and the former a safe way. He then sent Murád the Jew to bring information from Yárkand. The Jew returned after 8 days in the company of eight caravans, and reported that the Khan of Kókand had wrested from the people of Khatáis [Chinese] the provinces of Káshgar and Yárkand.

---

*) It is very characteristic for Mohámmad Amín to see, little he complains compared with Abdúl, about the difficulties of the road.

I however discredited the report, and said to Mr. Schlagintweit that the real Khan of Kókand would never undertake such a distant expedition; but that since 12 years some of the Bára Sáhibs [great men] of Kókand, who were Sáyads by birth, having collected vagabond outlaws, and all sorts of ragamuffins, made frequent inroads on Káshgar, and sometimes succeeded in defeating its Governors, and occupying their throne, and at other times were repulsed by the Chinese army, and obliged to retreat, that one of them Chíkchik Khója had once fallen into the hands of the army of Khatáis, and was since in confinement; and that, I added, if wars were going on at Káshgar, they must have been waged by these Sáyad fanatics, and not by the Khan of Kókand.

Mr. Schlagintweit nevertheless persisted on going to Yárkand [since the road to Káshgar and Kókand was equally dangerous on account of the disturbances coming from this direction, and since at the same time the distance to these places was much greater]. He sent back Gosht Mohámmad Khánsamah in company with a caravan to Kángra, and made him a present of 300 Rupi in cash, and an order for Rupi 300 on Kángra.

We then set out for Yárkand; on our approach the inhabitants of that place treated us with great courtesy, and furnished us with provisions; Mr. Schlagintweit also gave them presents suitable to their several ranks and deserts.

From thence we proceeded to Káshgar which was then occupied hy a Khója of Kókand who had defeated the original Governor and wrested from him his provinces, but the army of Khatáis was also encamped outside the city, and laid siege to a Fort called Gul-Bágh situated about a mile from the town.

The Mussălmáns of the garrison every day came out and gave them battle. The fight was going on when we arrived; the Mussălmáns asked who we were, Mr. Schlagintweit replied that he was the Honorable East India Company's Envoy and was going to the Khan of Kókand.

Upon this they got into a rage and ordered Mr. Schlagintweit to be beheaded, and I with my followers to be thrown into prison, and plundered of all our property. In 35 days of our confinement, my 2 servants died, and the third was missing.

Meanwhile the army of Khatáis having been reinfored from Máha Chīn*) overpowered the Khója, and obliged him to fly, I consequently got my release, placed the remains of Mr. Schlagintweit in charge of Murád for safe custody and proceeded to Kókand.

I have been 8 months in Kókand; and as the way to Káshgar remained blockaded during that time, and no traveler could pass to and fro, I could send no message to you; however lately Envoys have been sent to and received from Káshgar and peace restored; and the Khan of Kókand has deputed a man named Áka Sikál to Káshgar to bring about the state of affairs on the old footing. I shall therefore shortly leave for Káshgar, and having taken the remains of Mr. Schlagintweit shall proceed to Pesháur.

*) Máha Chīn, i. e. Great China or China proper, in comparison to the Chinese province of Turkistán.

(With an Appendix.)

Printed by A. W. Schade. Berlin, 18 Grünstr.

Circular note in reference to the fate of Adolphe Schlagintweit, Esq.

From Messrs. Hermann and Robert Schlagintweit

To

Dated Berlin 15. March 1859.

Sir,

Lord Stanley, the Secy. of State for India in Council, has been kindly pleased to send us for our information a most carefully compiled collection of official papers and memoranda, which the Govt. of India as well as several Civil and Military Officers have been good enough to collect in the hope of eludicating the fate of our brother Adolphe Schlagintweit, in charge of the Magnetic Survey of India since 1854.

The papers contain:

1. A large and most elaborate Memorandum, which Capt. Henry Strachey, 66th Gorkhas, has given himself the great trouble to compile partly from evidences of several Natives partly from notes contained in the Indian Newspapers. This memorandum is accompanied by another most valuable communication, the result of Capt. Strachey's indefatigable personal inquiries.

2. Letters from the Dewan of Kashmir to the Chief Commissioner of the Panjáb.

3. Several evidences taken by Major Lake and Messrs. Knox and Taylor, the Civil Officers of the Kangra District.

Besides these official letters the following gentlemen obliged us by private communications:

a. Rev. H. Jäschke, Missionary at Kyelong in Lahoul with whom before starting for Ladak, Adolphe had the pleasure of staying some weeks. The Rev. gentleman also was kind enough to take charge of a part of his luggage and of such spare instruments which Adolphe did not think advisable to take with him on his journey to the North.

b. A. C. Gumpert Esq., Consul of Hamburg and Oldenburg at Bombay who had kindly put himself in communication with several officers of the Panjáb and regularly forwarded us the results of his inquiries.

c. Lord Elphinstone, Lord Hay, Major Ramsay, Hon'ble W. Elliot, L. Bowring Esq., W. Russel Esq., the particularly well informed special correspondent of the Times, and some other gentlemen, equally obliged us, when occasion presented itself, with their advice and information in addition to that which we owed to the Indian Press. — In England especially Col. Sykes M. P. and Sir Roderick Murchison communicated us any letters they had received; in Germany it was chiefly our celebrated and most kind friend, Baron Humboldt, who assisted us in making our inquiries.

From an examination of these papers there is but too much reason to fear that Adolphe Schlagintweit has lost his life in Central Asia, propably in Kashgar after having left Yarkand.

Capt. Strachey's last memoir, Almora, January 1858 says:

„After the siege of Yarkand was raised, Adolphe Schlagintweit had joined the camp of „the Turks and accompanied them as far as Kashgar. As they were carrying off with them a lot „of their prisoners to be sold for slaves, some of the Bissahirs being among the number, Adolphe „Schlagintweit remonstrated that they were British subjects and should be released. On this arose „a dispute. The Turks accused Adolphe Schlagintweit of taking part with their ennemies and „ended by killing him."

A quite recent letter $\frac{\text{December 31. 1858}}{\text{January 11. 1859}}$ from Mr. Vardouguine, Russian Offg. Consul at Tchougoutchak in the Russian part of Central Asia, seems also to confirm his death. We received this letter through the energetic exertions of Prince Gortschakoff and it was delivered to us by Baron Budberg, the Russian Minister at Berlin. This letter had taken an admirably short time to reach us, being the answer to a request of November $8^{th.}$ 1858. In this letter he is said to have been killed by order of Bouzrook Khan from Kokand who had besieged Kashgar and invaded Turkistan.

We feel most deeply obliged for all these numerous proofs of general sympathy in Europe and India, and we allow ourselves to draw the attention of our friends in India to the fact, that even now it will not be quite impossible to save at least through their zeal a great part of his journals, observations, instruments and collections, which are the more valuable on account of the countries in which they were made.

Capt. Henry Strachey states, that according to information he received, several boxes with collections, drawings, books and some instruments are in Dehra in the Surveyor General's Office; the Missionaries of Lahoul have informed us, that similar objects are still left in their charge; we do not think it improbable that even those, which Adolphe Schlagintweit carried with him, during his travels in Turkistan, might be recovered by a plan we have the honor to propose.

We are perfectly aware, that these objects cannot be got without Governments usual energetic assistance, and without the sanctioning the comparatively small Expenses necessary for this purpose. In consequence of the following extract of a letter addressed to us by the India House as early as July 1858, we consider it our duty, again officially to request the kind assistance of Government.

The letter says:

„With reference to the letter adressed by General Sabine to the Secy. of the Royal Society, „dated $14^{th.}$ May 1858 in which he states that the 80 stations visited by the „Messrs. Schlagintweit" are independent of those visited by Adolphe Schlagintweit in his last and fatal journey „of which they have a prospect of receiving a journal and observations" the Court expect that you „will use every exertion to recover your late Brothers Memoranda of the researches on which the „Govt. of India employed him.

Signed J. D. Dickinson."

We therefore have the honor to propose in reference to his manuscripts and collections:

1. That the objects at Dehra be repacked in accordance with Capt. Strachey's plans.
2. That the Missionaries at Lahoul be requested to send at Governments expense from Lahoul to Kangra the collections, observations and intruments etc. and to draw up a Report, specifying the claims to which Hari Chand, the son of the Negi of Lahoul is entitled, for the journeys he undertook last summer in search of our brother

3. That a note may be issued to the Lt. Governor of the Panjáb and to the Commissioners of Kamaon, Simla and Kangra, authorizing them to distribute freely circulars in the vernacular languages among the trading people of their districts, promising a reward for any papers, drawings, instruments or other property of Adolphe Schlagintweit delivered to them, the amount of remuneration being dependent on the nature and quantity of the property restored. It is beyond all doubt, that the traders would carry on such circulars to Kashmir, Ladak and the Countries of Central Asia which Adolphe Schlagintweit has visited.

4. That all the instruments, collections and observations thus recovered, be forwarded to us, if small parcels overland to Berlin, if boxes to London, addressed „Schlagintweit India House, for being worked out and put up like our other collections.“

Finally we have the honor to add that copies of this circular note have been officially dispatched:

To the India House, London, To the Seats of Govt. in India and to the following Officers and Gentlemen in India:

Col. R. J. H. Birch, Calcutta;
L. Bowring Esq., Priv. Secy. to the Governor General;
The Commissioners of Kamaon, Kangra, and Simla;
G. Edmonstone Esq., Calcutta;
Hon'ble Walter Elliot, Madras;
A. C. Gumpert Esp., Bombay;
Rev. Jäschke, Lahoul;
W. Muir Esq., Allahabad;
Col. Ramsay, Nepal;
W. Russel, Esq., Oude;
The President of the Asiatic Society, Calcutta;
Major Richard Strachey, Calcutta;
Capt. Henry Strachey, Calcutta;
Col. Waugh, Mussoori.

We have the honor to be

your most obedient servants

Circular letter in reference to the fate of Adolphe Schlagintweit Esq.

From Messrs. H. and R. Schlagintweit

To

Illustrirte Zeitung.

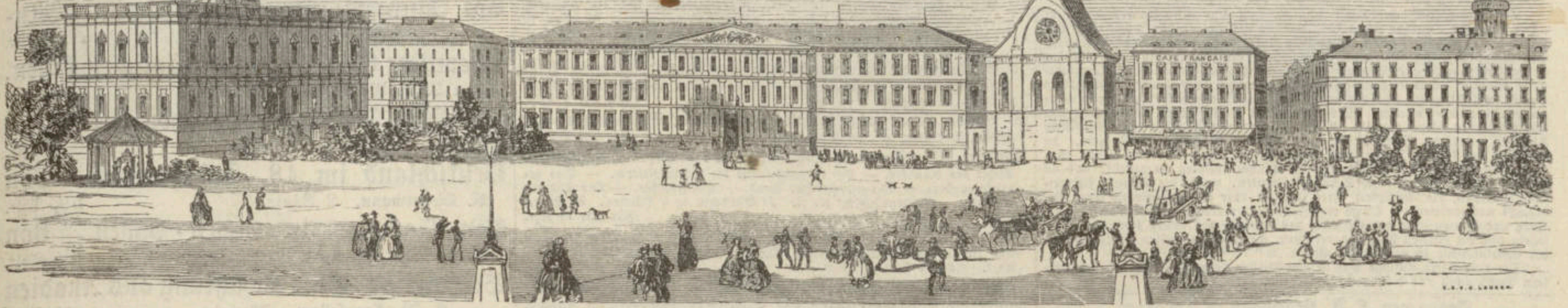

№ 804.] Erscheint jeden Sonnabend. Leipzig, 27. November 1858. Preis 5 Ngr. [XXXI. Band.

Als eines der wirksamsten Organe für

Bekanntmachungen aller Art

glauben wir die in unserm Verlage erscheinende in 12.500 Exemplaren verbreitete

Illustrirte Zeitung

empfehlen zu dürfen. — Dieselbe gehört zu den in Deutschland und den angrenzenden Ländern am meisten gelesenen deutschen Blättern und Anzeigen in derselben haben sich namentlich auch deshalb stets als sehr wirksam erwiesen, weil dieselben nicht wie in anderen, täglich erscheinenden Zeitungen den nächsten Tag schon durch neue Ankündigungen verdrängt werden, sondern eine ganze Woche lang dem Publikum zur Beachtung vorliegen.

Insertionsbedingungen.

Alle für die Illustrirte Zeitung bestimmten Inserate finden, wenn nicht der dafür bestimmte Raum schon durch früher eingesandte Anzeigen in Anspruch genommen ist und deren Einsendung spätestens bis Dienstag 12 Uhr erfolgt, in der nächsten Nummer Aufnahme.

Die Insertionsgebühren betragen für die

Spaltzeile von 60 Buchstaben oder deren Raum 5 Ngr.

Eine Spalte oder Drittelseite zählt 160 Zeilen.

Die typographische Einrichtung (Raumersparniß und zweckmäßige Anordnung) ist ausschließlich dem Ermessen der Expedition anheimgegeben und es wird bei Einsendung der Inserate die Zustimmung des Auftraggebers mit deren Anordnungen vorausgesetzt. Einwendungen dagegen nach erfolgtem Abdrucke können keine Berücksichtigung finden.

Nur dann, wenn die eingesandten

Inserate leserlich geschrieben

sind, können wir für deren fehlerfreien Abdruck stehen und verwahren uns hiermit ausdrücklich gegen die Zumuthung nochmaligen unentgeltlichen Abdrucks solcher Anzeigen, die in Ermangelung deutlichen Manuskriptes vielleicht fehlerhaft abgesetzt worden sind.

Die Entscheidung über die Zulässigkeit der Inserate ist der Redaktion der Illustrirten Zeitung anheimgegeben, die im Ablehnungsfalle nicht genöthigt werden kann, Gründe dafür anzugeben.

Wo zur Erhöhung des Erfolges der Anzeigen die

Beigabe von Illustrationen

gewünscht wird, erbietet sich die Expedition der Illustrirten Zeitung, dieselben nach einzusendenden Vorlagen in ihrer xylographischen Anstalt zum Preise von

15 Ngr. pro Quadratzoll

herstellen zu lassen. Die Anfertigung solcher Illustrationen erfordert in der Regel 8—14 Tage Zeit. Der Holzstock wird Eigenthum des Auftraggebers und steht nach erfolgtem Gebrauch zu seiner Verfügung. Selbstverstanden wird der Raum, welchen solche Illustrationen einnehmen, ebenfalls mit 5 Ngr. pro Zeile berechnet.

Beilagen

sind nur dann zulässig, wenn dieselben den Umfang von 4 Folio-Seiten der Illustrirten Zeitung einnehmen und in Format und Papier derselben entsprechen. Die Expedition übernimmt die Herstellung solcher Beilagen bei der jetzigen Auflage zum Kostenpreis (für Satz, Druck und Papier) von 125 Thlr. ausschließlich der etwa anzufertigenden Abbildungen, welche mit 15 Ngr. pro Quadratzoll berechnet werden. An Beilegegebühren sind außerdem 25 Thlr. zu vergüten.

Die Insertionsgebühren werden 1 Monat nach erfolgtem Abdruck des Inserates, einschließlich anderweitig gehabter Verläge, mittelst Postvorschuß nachgenommen.

Die Einsendung der Inserate kann direkt an die Unterzeichnete oder auch durch Vermittelung einer jeden Buchhandlung bewirkt werden.

Expedition der Illustrirten Zeitung.

Literarische Anzeigen.

Bücher u. Zeitschriften, Musikalien, Landkarten u. Kunstsachen.

Verlag von **Otto Wigand** in Leipzig.

12685

Die drei Reiche der Natur. In drei

Abtheilungen mit 8000 Abbildungen.

1. Abth.: Die Naturgeschichte des Thierreichs. Vier Bände. Von Prof. Dr. C. G. Giebel.

I. Band oder Heft 1—8. Die Säugethiere. 4. 66 Bogen stark mit 926 Abbildungen. Preis à Heft 10 Ngr.

II. Vögel und Amphibien. III. Fische, Insekten und Spinnen. IV. Die übrigen Thierklassen. Dann folgt das Pflanzen- und Mineralreich.

Vollständigkeit und Gründlichkeit, Klarheit und Frische in der Darstellung machen diese von anerkannten und bewährten Fachmännern bearbeitete und elegant ausgestattete Naturgeschichte der drei Reiche zu einer der bedeutendsten Erscheinungen in der neuen naturwissenschaftlichen Literatur. Ein solches Werk, das allen Ständen und allen Altern angenehme Unterhaltung und nützliche Belehrung im reichsten Maße gewährt, darf als Volksbuch im edelsten Sinne in keiner Familie, darf keinem Lehrenden und keinem Lernenden fehlen, zumal es uns lehrt, wie durch die Thiere, Pflanzen und Mineralien die Erde wohnlich für den Menschen wird, wie wir ganz nur in ihnen und von ihnen leben. Die Naturgeschichte [illegible] lehrt uns das Material kennen, auf welchem Handel und Gewerbe, Ackerbau und Viehzucht, Bergbau und Forstwesen rc. beruht. Neben diesen materiellen Interessen aber weisen nicht minder hohe geistige auf eine ernste und eingehende Beschäftigung mit der Naturgeschichte hin. Wir sollen uns bewußt werden, daß und wie wir die Herren der Erde sind, und das ist eben nur möglich durch eine Erkenntniß der Gesetze, nach welchen Thiere, Pflanzen und Mineralien gebildet sind, durch die sie werden und bestehen, wie sie den Haushalt der Natur ordnen und regieren. Erst mit der Einsicht in die Organisation der Naturreiche hören wir auf, Sklaven des materiellen Daseins zu sein und erringen die uns beschiedene geistige Ueberlegenheit und Freiheit.

Ausgezeichnete Neuigkeiten aus dem Gebiete der populären Naturkunde. 12791

Das Buch der Erde. Naturgeschichte

des Erdballs und seiner Bewohner. Eine Darstellung der „Physischen Geographie". Von Dr. G. H. Otto Volger. 2 Bände in 3 Abtheilungen. Mit vielen Tondrucktafeln, über 300 in den Text gedruckten Abbildungen rc. Preis einer Abtheilung geh. 1 Thlr. = 1 Fl. 48 Xr.

Mit seltener Klarheit und in ganz neuer anregender Weise bringt dies Buch die schwierigsten Probleme der Wissenschaft zum allgemeinen Verständniß, sodaß es mit Recht als eine der bedeutendsten Erscheinungen auf dem Gebiete der populären Naturkunde bezeichnet werden kann. Der Preis ist im Verhältniß zur Fülle des Gebotenen ein überaus niedriger.

Uebersicht des Inhalts:

Die Erde und das Weltgebäude. — Die Geschichte der Erde. — Die Länder und ihre Oberfläche. — Der Erdboden und seine Schätze. — Die Gewässer. — Das Luftmeer. — Pflanzengeographie. — Thiergeographie. — Menschengeographie.

Der vorliegende erste Band kann in allen Buchhandlungen des In- und Auslandes in Einsicht genommen werden, und wird man aus seinem reichen Inhalt ersehen, was man von dem gegen Ende d. J. in zwei Abtheilungen erscheinenden zweiten Bande, womit das Werk geschlossen ist, zu erwarten hat.

Bestellungen auf denselben wolle man geneigtest sogleich aufgeben, da der Schluß des Werkes nur auf ausdrückliches Verlangen versandt wird.

Zu gefälliger Beachtung: Dieses Werk bildet zugleich den fünften und sechsten Band der zweiten Serie der „Malerischen Feierstunden", worauf insbesondere Abnehmer dieses interessanten Sammelwerks aufmerksam gemacht werden. Freunde ausgezeichneter Lektüre aus dem Gebiete der populären Naturkunde werden auf die erschienenen Bände dieses Werkes noch besonders aufmerksam gemacht.

Das Reich der Wolken. Vorträge

über die Physik des Luftkreises und der atmosphärischen Erscheinungen von Dr. Heinrich Birnbaum. Ein Band von 15 Bogen mit mehren Tonbildern, sowie 90 in den Text gedruckten Abbildungen. Preis geh. 1 Thlr. In eleg. engl. Einband 1½ Thlr.

(Bildet den 10. Band der „Malerischen Feierstunden", zweite Serie.)

Die Luft wird hier in ihren vielseitigen physikalischen Beziehungen, sowie mit steter Bezugnahme auf praktische Verwendung und Benutzung der gewonnenen Resultate zum Gegenstande leichtfaßlicher Vorträge gemacht. Anknüpfend an die Erscheinungen des täglichen Lebens, leitet der Verfasser auf anmuthigen Pfaden hinauf bis zu den Höhen der Wissenschaft, von wo ein zusammenhängender Ueberblick verstattet ist über das Ganze des Erdenlebens.

Verlag von Otto Spamer in Leipzig.

Soeben ist erschienen und in allen Buchhandlungen zu haben: 12801

Chemische Briefe von Justus v. Liebig.

Vierte umgearbeitete und vermehrte Auflage. 2 Bände. 62 Bogen. 8. Geh. 3 Thlr. 24 Ngr.

Der Herr Verfasser hat in dieser neuen Auflage außer manchen Erweiterungen einzelner chemischer Briefe eine Anzahl von Vorträgen von allgemein wissenschaftlichem Interesse über das Studium der Naturwissenschaften, über den Kräftewechsel in der unorganischen Natur, über den Eigenschaftswechsel der Körper, über den Materialismus, über die Selbstverbrennung dafür bearbeitet und eine Reihe agrikulturchemischer Briefe hinzugefügt, wodurch der Umfang so bedeutend vermehrt wurde, daß die Eintheilung in zwei Bänden rathsam erschien, die aber nicht von einander getrennt abgegeben werden können.

Die Widmung des Werkes geruhte Se. Majestät König Maximilian II. von Bayern huldvollst anzunehmen.

C. F. Winter'sche Verlagshandlung in Leipzig.

In unserm Verlage sind erschienen: 12771

Oeuvres de Frédéric le Grand.

Publiés, sur l'ordre de Sa Majesté le Roi, par une commission de l'Académie royale des sciences. 30 Volumes, Table chronologique générale et plans. 1846—1857. 700 feuilles, format impérial, in 8. Broché. Prix: 55 Thlr.

Oeuvres historiques, tom. I—VII, Oeuvres philosophiques, tom. VIII, IX, Oeuvres poétiques, tom. X—XV, Correspondence, tom. XVI—XXVII, Oeuvres militaires, tom. XXVIII—XXX avec 51 plans in folio, table chronologique générale.

On vend séparément: Oeuvres historiques, 7 volumes. Prix: 7½ Thlr.

Königl. Geheime Oberhofbuchdruckerei (R. Decker) in Berlin, Wilhelmsstrasse 75.

Neues Prachtwerk.

Soeben erschien und ist in allen Buchhandlungen zu haben: 12764

Argo. Album für Kunst und Dichtung.

1859. Mit Kunstbeiträgen von W. Amberg, C. Arnold, Lud. Burger, C. Cretius, A. Haun, Th. Hosemann, H. Kretschmer, Ludw. Löffler, Ad. Menzel, Ed. Pape, W. Riefstahl, C. Steffeck, O. Weber, O. Wisniewski, und Dichtungen von H. v. Blomberg, F. Eggers, Th. Fontane, Em. Geibel, R. Gottschall, Th. Heyse, B. v. Lepel, H. Lingg, W. v. Merkel, Chr. Fr. Scherenberg, Th. Storm. Herausgegeben von Fr. Eggers, Th. Hosemann, B. v. Lepel. Größtes Quartformat. Mit 18 lithogr. Kunstblättern, von den Künstlern selbst auf Stein gezeichnet, 6 Illustrationen u. 1 Titelblatt in Farbendruck brillant ausgeführt. Preis brosch. 5 Thlr. 20 Sgr. — Höchst eleg. geb. mit vergoldeter Deckenpressung und Goldschnitt Preis [illegible] — In Maroquin Preis 10 Thlr. — In Sammet Preis 17 Thlr.

☞ Die Jahrgänge 1857 und 1858 sind, soweit der nur noch geringe Vorrath reicht, zu denselben Preisen zu beziehen. ☜

Zum dritten Male bietet die „Argo" den zahlreichen Freunden ihre aus vereinten Kräften von namhaften Künstlern und Dichtern hervorgegangenen Schöpfungen dar. Ein redliches Streben nach immer höherm Ziele wird Niemand verkennen, und so glauben wir auch diesmal ein Prachtwerk im besten Sinne geliefert zu haben, das nicht blos mit äußerlich leerem Schmucke prangt, sondern das wahrhaft Schöne mit echtem innern Werth vereint.

Verlagshandlung Eduard Trewendt in Breslau.

Vorzügliches Festgeschenk. 12765

Im Verlage von Jm. Tr. Wöller in Leipzig erschien in dritter Auflage und kann durch jede Buchhandlung des In- und Auslandes bezogen werden:

M. G. Saphir's Fliegendes Album

für ernste und heitere Deklamation. (Ausgewählte Sammlung aus Saphir's früheren Dichtungen. Dritte Miniatur-Auflage. Mit des Dichters Bildniß. Preis: brosch. 1 Thlr. 20 Sgr. Eleg. geb. mit reicher Deckenvergoldung und Goldschnitt 2 Thlr.

Saphir, der Meister im Fache der heitern Muse, ist vor wenig Monden verschieden; doch seine dichterischen Schöpfungen — namentlich die aus früherer Zeit — werden ihn noch lange überleben.

In diesem reichhaltigen Album — von der Kritik bezeichnet „als eine sehr takt- und geschmackvolle Auswahl aus den besten, werthvollsten und anmuthigsten Produkten Saphir's" — sind die herrlichsten jugendlich frischen Blüten von dessen allbekanntem unerschöpflichen Humor und harmlos lebensfroher Laune mit den Vielen wol weniger bekannten köstlichen Perlen seines tiefgemüthlichen Ernstes in einen lieblichen Strauß gewunden.

Um ernste Kreise zu erheitern und fröhliche zu ernsten Gedanken anzuregen, hat es wol niemals bessere Vermittler gegeben, als die in diesem Album enthaltenen, aus Saphir's bester Zeit stammenden, ebenso sinnigen als zarten ernsten Gedichte von anerkannt hohem poetischen Werthe und diese Witz und Satire sprudelnden Gedankenspiele; ja sie sind für deklamatorische Unterhaltungen bereits unerläßlich geworden.

Bei M. Schauenburg & Komp. in Lahr erschien soeben: 12782

Lehrbuch der Physik von Dr. Karl

Stammer. 1. Band. Mit 176 Holzschnitten. Preis 1 Thlr. 10 Sgr., bei Einführung in höhere Lehranstalten 1 Thlr.

Der zweite Band liegt im Manuskript vollständig vor und erscheint noch in diesem Jahre.

Ein neues Lehrbuch der Physik von dem rühmlichst bekannten Verfasser bedarf wol keiner Empfehlung seitens der Verlagshandlung. Sie verweist auf das Werk selbst, welches dem neuesten Standpunkte dieser mit jedem Tage neuen Wissenschaft in vollstem Maasse entspricht. Auf höchst eleganten Druck und guten Schnitt der sehr zahlreichen Holzschnitte wurde streng gesehen und dennoch ein ungemein billiger Preis festgesetzt, da wol mit Recht eine recht allgemeine Aufnahme dieses schönen Werks angenommen werden darf.

Soeben ist erschien und durch alle Buchhandlungen zu haben: 12785

Zweiter Jahresbericht über das Institut

für schwedische Heilgymnastik in Bremen von Dr. phil. Axel Sigfrid Ulrich. Gr. 8. (67 Seiten.) Bremen 1859. Preis ⅓ Thlr.

Von demselben Herrn Verfasser ist erschienen:

Erster Jahresbericht vom Institut für schwedische Heilgymnastik in Bremen. Gr. 8. (26 Seiten.) Bremen 1857. 8 Ngr.

Beitrag zur Theorie der Rückgratsverkrümmungen. Gr. 8. (65 Seiten.) Bremen 1857. Preis 16 Ngr.

Soeben erschien bei C. A. Haendel in Leipzig: 12796

Interessantes, aber nicht Jedermann

Bekanntes. Gemeinnützige Kenntnisse für Jung und Alt. Nach dem Englischen von Aug. Hartel. 8. Brosch. 22½ Sgr.

Obiges enthält eine Sammlung interessanter encyklopädischer Mannigfaltigkeiten, die nicht Jedermann weiß, aber Jedermann wissen sollte. Sie sind vom Herausgeber für deutsche Leser bearbeitet worden.

Als ein würdiges Weihnachtsgeschenk ist zu empfehlen: 12786

Dr. med. Schreber,

Kallipädie oder Erziehung zur Schönheit

des Körpers und des Geistes. In Prachtband 3½ Thlr.
Leipzig, 1858. Friedrich Fleischer.

Im Verlage von Hermann Costenoble in Leipzig erschien und ist in allen Buchhandlungen zu haben: 12653

Der erste Christbaum. Ein Märchen

von Friedrich Gerstäcker. Mit 6 prachtvollen Bildern. 8. In prachtvollem Buntdruckumschlag geb. 1 Thlr.

In Rudolf Lechner's k. k. Universitätsbuchhandlung in Wien, Stock-im-Eisen Nr. 622, ist soeben erschienen: 12768

Die Charlatanerie und ihre Parteigänger.

Eine naturwissenschaftlich-kommerzielle Studie von Theofrastus Bombastus Parazelsus dem Jüngern. 12 Bogen feinstes Velin, klein 8. In eleg. Umschlag geh. Zweite Auflage. Preis 1 Fl. K.-M. = 20 Ngr.

Das „Wiener Wochenblatt" vom 25. Juli sagt unter Anderm hierüber: „Der Verfasser, welcher sich beim Publikum als Theofrastus Bombastus Parazelsus der Jüngere einführt, entwickelt unter dieser Maske eines berühmten Charlatanhelden ein vollständiges Lehrsystem der edlen Kunst, indem er in sieben Vorlesungen alle Geheimnisse und Hülfsmittel der modernen Charlatanerie enthüllt. Das elegant geschriebene Werkchen ist voll Geist, Witz und Humor und kann als eine der besten Satiren, die neuester Zeit geschrieben wurden, bezeichnet werden. Was aber dieser Satire einen besondern reellen und praktischen Werth verleiht, ist der sittliche Ernst und die wissenschaftliche Klarheit, womit der Verfasser der modernen Charlatanerie zu Leibe geht. In der Form der feinsten Ironie wird dem Publikum das Verderbliche seines blinden Glaubens an die Marktschreierei der Wunderdoktoren vorgestellt, und an vielen einzelnen Arznei- und Schönheitsmitteln, welche die weiteste Verbreitung gefunden, die Nichtigkeit ihres Inhalts oder das Gefahrvolle ihres Gebrauchs nachgewiesen. — Durch eine Fülle der amüsantesten Geschichten, Anekdoten und Citaten weiß der Verfasser das Interesse des Lesers fortwährend zu fesseln und die bitteren Pillen zu versüßen, die er ihm zuweilen als Lehrmeister der Charlatanerie zu verschlucken gibt 2c. 2c."

Die erste starke Auflage war in acht Wochen vergriffen, was wir zur weitern Empfehlung uns hier anzuführen erlauben.

Verlag von F. A. Brockhaus in Leipzig. 12465

Der neue Pitaval. Herausgegeben von

Dr. J. E. Hitzig und Dr. W. Häring (W. Alexis). 25. und 26. Theil. Dritte Folge. 1. und 2. Theil. 12. Geh. Jeder Theil 2 Thlr.

Diese bekannte Sammlung der interessantesten Kriminalgeschichten aller Länder aus älterer und neuerer Zeit erfreut sich unausgesetzt in seltenem Maße der Theilnahme des deutschen Publikums und rechtfertigt ihren Ruf durch fortwährende Vorführung des Interessantesten aus der Kriminalgeschichte der Vergangenheit wie der Gegenwart.

Bei Otto Wigand, Verlagsbuchhändler in Leipzig, ist erschienen und in allen Buchhandlungen zu haben: 12788

Die Industrie der Schweiz. Ein Spiegel

für Deutschlands Staatsmänner und Philister. Von W. Baer.
„An ihren Früchten sollt Ihr sie erkennen."
8. 1859. Preis 20 Ngr.

Im Verlagsbureau in Altona ist in dritter Auflage erschienen: 12773

Des alten Schäfer Thomas Geheim-

und Sympathiemittel. 1. Bändchen enthält 56 Mittel, 2. Bdchn. 51 Mittel, 3. Bdchn. 67 Mittel, 4. Bdchn. 36 Mittel. Preis aller vier Bändchen 1 Thlr.

Der alte Schäfer Thomas, berühmt durch seine Prophezeiungen und seine Kuren an Menschen und Vieh, hat sich endlich veranlaßt gesehen, seine geheimen Kenntnisse zu veröffentlichen. Im Laufe eines Jahres wurden aber auch 12,000 Bändchen nöthig.

Neues hamburgisches Kochbuch von

Therese. Vierte Auflage. 2 Theile. 2 Thlr. 10 Ngr. Theil 1: 688 Seiten. Theil 2: 384 Seiten stark.

Das Kochbuch ist unbedingt das beste jetzt existirende, das klarste und am verständlichsten geschriebene. Jede Hausfrau, jede Köchin wird sich danach einrichten können.

Norddeutsche Volksbibliothek, 5 Bände,

enthält:

Paul de Kock, Die Verschwörung in Paris. Nach dem Manuskript übersetzt. 3 Theile. 1½ Thlr.

Schiff, Herm., Regina oder das Haus Todtenstein. 1 Thlr.

—— Die englische Revolution im J. 1657. Novelle. 15 Ngr.

Ein Kaufmann. Ein Seitenstück zu „Soll und Haben" von G. Freytag. 3 Theile. 2 Thlr.

Zu haben in allen guten Buchhandlungen, in Dresden in Schönfeld's Buchhandlung; in Leipzig bei H. Matthes; in Wien bei Gerold's Sohn; in Prag bei Karl André, in Ehrlich's Buchhandlung; in Pesth bei Lauffer u. Stolp; in Petersburg bei Minlos.

In allen Buchhandlungen ist zu haben: 12664

Aug. Schellenberg.

Die Quellen der Wohlhabenheit für

Materialwaaren-, Viktualien- und Kleinhändler bestehend in einer Sammlung von 220 erprobten, oft theuer erkauften Fabrikationsgeheimnissen und besten Verfahrungsarten beim Einmachen, Mariniren, Räuchern 2c. der Aale, Heringe, Stockfische und Früchte; der Herstellung von trefflichem Arak, Rum, Cognak, Franzbranntwein und Liqueuren; der Fabrikation aller Sorten Chocoladen, Essenzen, Parfümerien, Senfen, Wichsen, Lacken, Firnissen, desgl. des Siegellacks, der Tinten, des Champagners und Essigs, sowie der Veredlung und Wiederherstellung schlechter und verdorbener Waaren, namentlich des Tabaks, der Cigarren und vieler anderen. Dritte unveränderte Auflage. Gr. 12. Geh. 1858. 7½ Sgr. = 36 Xr. rh. = 23 Xr. K.-M.

Von meiner Dilettantenbühne sind bis

jetzt 12 Hefte folgenden Inhalts erschienen, deren jedes 7½ Sgr. kostet. 12686

Nr. 1. Des Friseurs letztes Stündlein. Soloscherz mit Gesang von H. Salingré.

Nr. 2. Pietsch im Verhör! Genrebild mit Gesang von H. Salingré. (Mit kolorirtem Titelbilde, Hrn. Helmerding als Pietsch darstellend.)

Nr. 3. Wie zwei Tropfen Wasser. Lustspiel in 1 Akt von Eduard Bloch.

Nr. 4. Paris in Pommern, oder: Die seltsame Testaments-Klausel. Vaudevillevosse in 1 Akt von L. Angely. (4. Auflage.)

Nr. 5. Komiker und Soubrette, oder: Extemporirt! Quodlibet mit Gesang in 1 Akt von A. Bahn.

Nr. 6. Sachsen in Preußen, oder: Wir nehmen auch Ausländer! Schwank mit Gesang in 1 Akt von E. Pohl.

Nr. 1—6 zusammen in einem Bande kostet nur 1 Thaler.

Nr. 7. Sein Herz ist in Potsdam. Posse mit Gesang in 1 Akt von A. Weirauch.

Nr. 8. Meine Tante — Deine Tante! Schwank mit Gesang und Tanz in 1 Akt von E. Jacobson.

Nr. 9. Verwandlungen, oder: Für Jeden Etwas! Dramatischer Scherz in 1 Akt von E. Jacobson.

Nr. 10. Romeo auf dem Bureau. Schwank in 1 Akt von Feodor Wehl.

Nr. 11. Ein Bräutigam, der seine Braut verheirathet. Lustspiel in 1 Akt von Feodor Wehl.

Nr. 12. Faust und Gretchen. Dramatischer Scherz mit Gesang in 1 Akt von E. Jacobson. (Mit kolorirtem Titelbilde, Herrn Lobe und Fräul. Schramm als Faust und Gretchen darstellend.)

Nr. 7—12 zusammen in einem Bande kostet nur 1 Thaler.

Eduard Bloch. Firma: L. Lassar's Buchhandlung in Berlin, Brüderstraße Nr. 2.

Soeben erschien und ist bei E. Wengler in Leipzig zu haben: 12780

Das Orakel der Liebe. Ein scherz-

haftes Frag- und Antwortspiel zur angenehmen Unterhaltung für Liebende. Mit Anhang: Aus Handschriften den Charakter, die Liebe und ihre Zukunft zu erkennen. Zweite Auflage. Geh. Preis nur 5 Ngr.

☞ Auf die wesentlichsten Fragen, worauf Liebende Antwort haben möchten, gibt dieses Orakel präzise und richtige Antwort.

Für Photographen 2c. 12779

Soeben erschien und ist bei E. Wengler in Leipzig zu haben:

Das Ganze der Panotypie. Zum Selbst-

unterricht. Nebst Anweisung zur Zusammensetzung der dazu nothwendigen Mixturen. Vom Panotypisten Moritz Krause. Geh. 15 Ngr. Als Manuskript gedruckt.

Ausserordentlich billige Bücher!!!

10 Stück Kinderbücher für das Alter von 2 bis 14 Jahren, worunter Märchenbücher, kleine und größere Erzählungen und Verschen, in Quart und Oktav. Elegant geb. Mit vielen schön illuminirten Bildern. Für nur 1 Thlr.

10 Bände schöne Jugendschriften von Beumer, Hilberth, Hoffmann und Keschnitz für Kinder von 7 bis 14 Jahren mit vielen fein illum. Bildern. Eleg. geb. Für nur 2 Thlr.

50 Bände Familienbibliothek in Romanen, Erzählungen, Novellen, Gedichten 2c. Statt 45 Thlr. Für nur 2 Thlr.

Warren, S., Aus dem Tagebuche eines Arztes. Inhalt: Der Koffer des Räubers. — Der Zahnarzt und die Schauspielerin. — Das gebrochene Herz. — Der gespenstische Hund. — Der Fälscher. — Der Tod am Spiegel. — Leichenräuberei 2c. 2c. 20 Bändchen in 5 Bänden. 94 Bogen stark. Für nur 10 Ngr.

Braun, J., Deutsche Balladen, Romanzen und Erzählungen von Bürger, Freiligrath, Goethe, Rückert, Schiller, Uhland 2c. 27 Bogen stark. Statt 1 Thlr. Für nur 10 Ngr.

Bose, H. v., Eisenbahn-Reisehandbuch für Europa und Hand-Atlas der Eisenbahn-, Post- und Dampfschiffverbindungen in Europa. 41 Bogen Text und 48 Karten. Elegant in Ganzleinwandband gebunden. Statt 4 Thlr. Für nur 15 Ngr.

Brennglas, A., Lustiger Volkskalender für 1858. Mit vielen Illustrationen. Statt 12 Ngr. Für nur 2 Ngr.

Otto, B., 300jähriges deutsches Kloster-Kochbuch. Enthaltend: eine bedeutende Anzahl längst vergessener, jedoch äußerst schmackhafter Gerichte. Nach einem in den Ueberresten des ehemaligen Dominikanerklosters zu Leipzig aufgefundenen Manuskript bearbeitet. (In keinem andern Kochbuch zu finden.) 9 Bogen stark. Für nur 2 Ngr.

Vorstehende Schriften sind durch jede Buchhandlung oder gegen Franko-Einsendung des Betrags direkt zu beziehen von 12756

Karl Zieger in Leipzig.

Neue Musikalien.

Verlag von N. Simrock in Bonn. 12787

Beethoven, L. v., Finale aus Fidelio. No. 16. Heil, Heil, Heil sei dem Tag. Partitur 9 Fr. Orchesterstimmen 12 Fr. Klavierauszug 4 Fr. Chorstimmen 3 Fr. Solostimmen 3 Fr.

—— Op. 47. Sonate concertante arrang. à 4 mains. 10 Fr.

—— Op. 47. Sonate p. Piano et Violon conc. Neue Ausgabe, revidirt und mit Fingersatz vorsehen von C. Czerny. 6 Fr.

—— Op. 55. Sinf. eroica en Quatuor pour Piano, Violon, Viola et Violoncelle par F. Ries. 10 Fr.

Brunner, C. T., Op. 53. No. 6. à 4 mains. Air Nat. Ecoss. en Rond. Bothwell's Gestade! Du grünest schön. 2 Fr.

Czerny, Ch., Op. 609. Les 3 Soeurs à 6 mains. No. 29. Così fan tutti, Don Juan, Titus. 2 Fr. 50 C. No. 30. Figaro, Entführung, Zauberflöte. 2 Fr. 50 C.

Haydn, I., Sinfonie. No. 8. à 4 mains in Es. 4 Fr.

Krausse, Th., Op. 70. Ein Dämmerstündchen. Klavierstück. 1 Fr. 75 C.

—— Op. 71. Meine erste Wanderung. Tonbild für das Pianoforte. 1 Fr. 75 C.

Lefebure-Wely, Op. 54. Les Cloches du monastére à 4 mains. 1 Fr. 50 C.

Mendelssohn-Bartholdy, F., 3 Gesänge f. 4 Männerstimmen nach Melodien der Lieder ohne Worte. Heft 2. Von Mettner. 3 Fr. 50 C.

Oesten, Th., Op. 55. Mon coeur. Mélodie pour Piano et Violon par J. J. Almenräder. 2 Fr.

—— Op. 108. Chromatropen, 2händig. No. 11. Robert der Teufel, Oper von Meyerbeer. 1 Fr. 75 C.

—— Op. 109. Lotusblumen, 2händig. No. 12. Den Schönen Heil, von Neithard. 1 Fr. 25 C.

—— Op. 112. Klänge aus Deutschland, 2händig. No. 5. Was ist des Lebens höchste Lust. 1 Fr.

—— Op. 115. Souvenir de Milanollo, 2händig. No. 4. Bekränzt mit Laub. 1 Fr. 75 C.

—— Op. 116. Das Füllhorn, 2händig. No. 4. Der Schmetterling, von Schubert. 1 Fr. 25 C.

—— Op. 117. Wintermärchen, 2händig. No. 2. 1 Fr. 75 C.

—— Op. 118. Pantheon musical, 2händig. No. 2. Le desir. 1 Fr. 25 C.

Romberg, A., Op. 25. Das Lied von der Glocke für das Piano allein. 5 Fr.

Durch alle Buchhandlungen zu beziehen. — Verlag von C. F. Kahnt in Leipzig: 12670

Goldnes Melodienalbum für die Jugend.

Sammlung der vorzüglichsten Lieder-, Opern- und Tanzmelodien für das Pianoforte komponirt und arrangirt von Adolf Klauwell. Band 1 und 2. Preis à 1 Thlr. 6 Ngr.

Musik-Nova von Bernhard Friedel!

(früher: W. Paul) in Dresden. 12772

Banck, C., Dichtungen von N. Lenau für eine Singstimme mit Piano. Op. 69. Heft 1–4. à 1 Thlr. 10 Ngr. Einzeln No. 1—28 à 5—12½ Ngr.

Burchard, C., Oktett (Serenade) von W. A. Mozart. (2 Thlr.) Passacaglia von J. S. Bach. (1 Thlr. 17½ Ngr.) Halleluja (aus dem Messias) von G. F. Händel (20 Ngr.) für 2 Pianoforte zu 8 Händen.

Doppler, J. H., Bunte Blumen. Liedertranscription für das Pianoforte im brillant leichten Stil. Op. 311. No. 1. Elternfreude von J. B. Fach. No. 2. Stille Sicherheit von G. Merkel. No. 3. Frühling und Liebe von F. Sieber. No. 4. Am Neckar, am Rhein von F. Sieber. No. 5. Blümlein auf der Haide von C. Krebs. No. 6. Was hält mich so gefangen von F. Sieber. à 7½ Ngr.

Mayer, C., Arabesques. 12 Morceaux élégants pour le Piano. Op. 207. No. 5. 12½ Ngr.

Merkel, G., Zwei Lieder für eine Singstimme mit Pianoforte. Op. 19. 10 Ngr.

Mozart, W. A., Lied aus dem Mozartarchiv in Salzburg (bisher noch ungedruckt) für Sopran (2½ Ngr.) oder für Alt (2½ Ngr.) mit Pianoforte.

Schaeffer, A., Ueber Land. Heitere Scenen von O. Reich für 4 gemischte Stimmen. Op. 77a. Partitur und Stimmen. 1 Thlr.

Arrangements hieraus:

—— Waldlied mit Echo. Der Baron für 4 Männerstimmen. Partitur und Stimmen. Op. 77b. 15 Ngr.

—— Der Baron für eine Singstimme mit Pianoforte. Op. 77c. 10 Ngr.

Literarische

Neuigkeiten und Festgeschenke.

Verlag von J. J. Weber in Leipzig.

Alemannisches Kinderlied und Kinderspiel. Von E. L. Rochholz. 2½ Thlr.

Aus Amerika. Erfahrungen, Reisen und Studien von Jul. Fröbel. 2 Bände. 5 Thlr.

Blumen der Liebe. Ein Festgeschenk für die Frauenwelt. 2 Thlr.

Boz (Dickens) sämmtliche Werke. Illustrirt. 102 Bände. à ⅓ Thlr.

Chemische Bilder aus dem täglichen Leben. Von J. F. W. Johnston. Illustrirt. 2 Thlr.

Deutsche Städte-Wahrzeichen. Von W. Schaefer. Illustrirt. 1. Band. 1 Thlr.

Deutschland im 18. Jahrhundert. Von K. Biedermann. 2 Bände. 5½ Thlr.

Ein Sommer in Baden-Baden. Von E. Guinot. Illustrirt. 2½ Thlr.

Evangeline. Eine Erzählung aus Akadien von H. W. Longfellow. Illustrirt. ⅔ Thlr.

Frauen-Brevier. Kulturgeschichte von K. Biedermann. 2⅓ Thlr.

Fürstin, die, der siebenten Werst. Roman von A. Th. v. Grimm. 2 Bände. 4 Thlr.

Gedichte von Robert Prutz. Vierte Auflage. 2½ Thlr.

Geologische Bilder. Von Bernhard Cotta. Dritte Auflage. Illustrirt. 2 Thlr.

Hausschatz der Länder- und Völkerkunde. Illustrirt 4 Thlr. Geb. 4½ Thlr. In Prachtband 5⅓ Thlr.

Jerusalem. Nach eignen Anschauungen von P. Wolff. Illustrirt. 1 Thlr.

Johanna. Eine Erzählung. Von Th. Meyer-Merian. 1 Thlr.

Karlsschüler, die, Schauspiel von Heinrich Laube. Min.-Ausgabe. 1⅓ Thlr.

Leben der Thiere, das, in Bildern und Erzählungen von W. Wegener. 1⅓ Thlr.

Mabel Vaughan. Eine Erzählung von M. Cummins. 2 Bände. 2 Thlr.

Mikroskopische Bilder. Von H. Klencke. Illustrirt. 2½ Thlr.

Museen u. Kunstwerke Deutschlands, die. Von H. A. Müller. 2 Bände. 5 Thlr.

Naturgeschichte, illustr., des Thierreichs. Von E. Pöppig. Mit 4000 Abbildungen. 11⅓ Thlr. In Leinwand geb. 13⅔ Thlr.

Norika. Nürnbergische Novellen von A. Hagen. Zweite Auflage. 1½ Thlr.

Pfalz, die, und die Pfälzer. Von A. Becker. Illustrirt. 2½ Thlr.

Schöpfungstage, die. Ein Naturgemälde. Von H. Klencke. 1⅓ Thlr.

Südfrüchte. Skizzenbuch aus Italien. Von Fr. Pecht. 2 Bände. 3½ Thlr.

Thierleben, das, der Alpenwelt. Von F. v. Tschudi. Vierte Auflage. Illustrirt. 4 Thlr. Geb. 4⅓ Thlr. In Prachtband 5 Thlr.

Toiletten-Chemie. Von H. Hirzel. Illustrirt. 2 Thlr.

Weibliche Hausgymnastik. Von M. Kloss. Illustrirt. 1 Thlr.

Zwischen Alpen und Jura. Erzählungen von J. Frey. 2 Bände. 2½ Thlr.

☞ Vorstehend angezeigte Werke sind durch alle Buchhandlungen zu erhalten.

Im Verlage des Unterzeichneten ist soeben erschienen und durch alle Buchhandlungen zu erhalten:

Weber's Volkskalender für 1859.

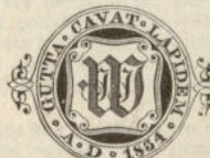

Mit Illustrationen nach Originalzeichnungen von F. Baumgarten, H. Bayrer, A. Beck, L. Burger, F. Ehrhard, C. Marterstein, C. Scheuren u. A.
Preis 15 Ngr.

Leipzig, J. J. Weber.

191

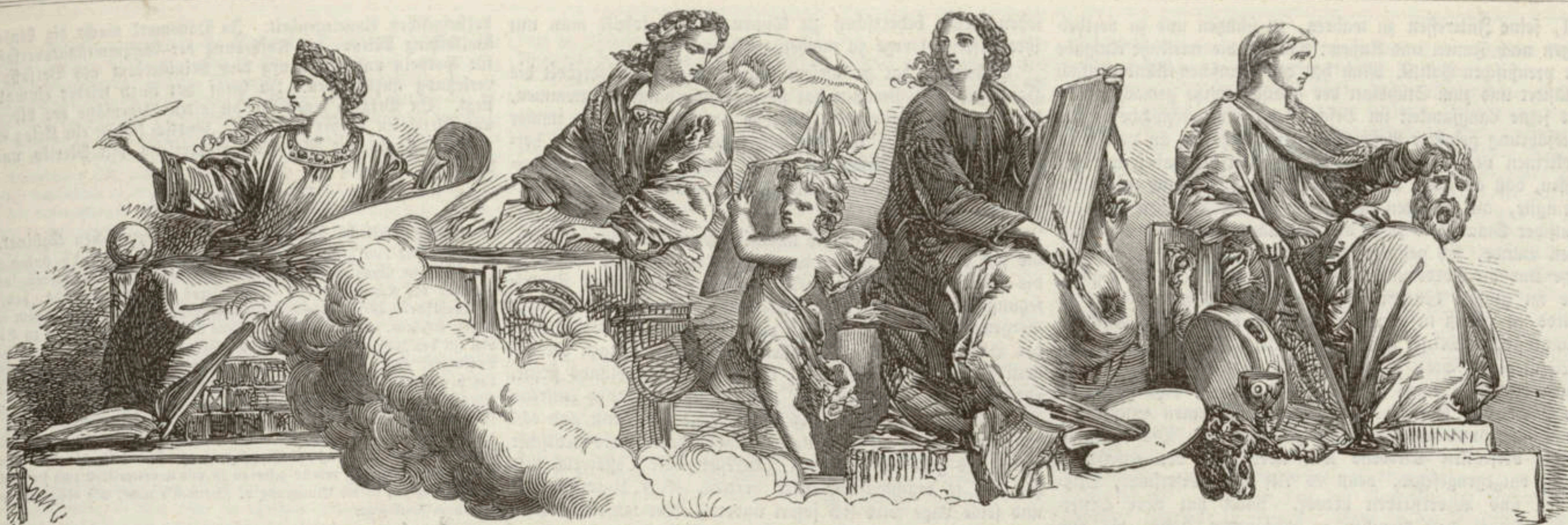

Leipzig, den 27. November 1858.

Inhalt.

Preußen in seiner Beziehung zu Deutschland.

Sogleich bei der Uebernahme der Regentschaft durch den Prinzen von Preußen beschlossen diejenigen politischen Parteien des Landes, welche theils aus eignem Entschluß, theils durch den Zwang der Verhältnisse den allgemeinen Interessen des Staats sich mehr entfremdet hatten, ihnen wieder größere Theilnahme zu widmen, und dies geschah mit einer Uebereinstimmung der Bestrebung und einer Mäßigung, die die ehrenvollste Anerkennung verdient und den Wunsch rege macht, sie auf dem eingeschlagenen Wege verharren zu sehen. Jede dieser verschiedenen Parteien gab von den besonderen Wünschen, die sie hegen mochte, einen Theil von selbst auf und gelobte, nur das allgemeine Wohl des Landes im Auge zu behalten und die neue Regierung, der man mit dem vollsten Vertrauen entgegen kam, in ihren Plänen mit echt patriotischer Gesinnung zu unterstützen. Wir haben den Enthusiasmus, welcher sich in allen Schichten der Bevölkerung Preußens kund gegeben, mit großer Befriedigung verfolgt. Es ist ein schönes und herzerhebendes Schauspiel, zu sehen, wie ein edles, mächtiges Volk sich um seinen Regenten schart, der ihm in seinem ganzen Charakter, in seinem Bildungsgange, wie in seinem bisherigen Leben, die Zusicherung einer kräftigen und verfassungstreuen Führung gibt; es ist erhebend, zu sehen, wie jede Partei einen Theil ihrer Wünsche aufgibt, um dem Gesammtwohle des Volkes nicht hinderlich zu sein; und gern überläßt man sich den freudigen Erwartungen auf eine neue bessere Zeit. Wie weit das Ministerium, welches der Prinz-Regent von Preußen bei der Uebernahme der Regierung eingesetzt hat, diesen Erwartungen wird entsprechen können, ist freilich eine Frage an die Zukunft. Wir möchten von unserm Standpunkte aus den begeisterten Männern Preußens die wohlmeinende Mahnung zugehen lassen, die gleiche Mäßigung, die sie bisher in ihren Wahlprogrammen an den Tag gelegt haben, auch ferner festzuhalten und nicht sogleich zu verdammen, wenn nicht Alles so geschieht, wie sie es sich vorgedacht haben. Selbst die dringlichsten Bedürfnisse der Zeit reifen nur allmälig und nur unterstützt von Besonnenheit und Ausdauer.

Das neue preußische Ministerium hat kein Programm veröffentlicht, worin es die Grundsätze ausgesprochen, nach denen es die Verwaltung des Staats zu regeln gedenkt. Man hat aber die bei der Gründung des Preußischen Wochenblatts ausgesprochenen Ideen zu einer möglichst kräftigen und der Machtstellung Preußens angemessenen Verwaltung als ein solches Programm ansehen zu können geglaubt.

Man ging bei dieser Annahme davon aus, daß die Mehrzahl der neuen Minister an der Gründung jener Wochenschrift wesentlich betheiligt war, und daß die in jenem Programm ausgesprochenen Ansichten den gemäßigten Forderungen aller Parteien entsprachen. Danach hätten wir also eine genauere Festhaltung und zweckmäßigere Ausbildung der preußischen Verfassung, eine freiere Selbstverwaltung der Provinzen, Kreise und Gemeinden, eine gleichmäßige Berücksichtigung der christlichen Kirchen, endlich eine größere Selbständigkeit in der Führung der auswärtigen Politik zu erwarten. Es kann in Deutschland nur freudige Zustimmung erregen, wenn die bisherigen Verfassungswirren in Preußen beseitigt werden und Recht und Gesetz zu allgemeinerer Anerkennung gelangen. In dieser Beziehung ist ein weites Feld großartiger und tiefgreifender Wirksamkeit eröffnet, die für die Gesammtentwickelung Deutschlands nicht ohne wohlthätige Folgen bleiben wird. In Bezug auf die auswärtige Politik aber wird Preußen auch dem übrigen Deutschland eine entscheidende Stimme nicht verweigern dürfen. Preußen gehört zu Deutschland; die Bedürfnisse Deutschlands im Allgemeinen und Großen werden also immer für Preußen maßgebend sein, ja seinen besonderen Interessen vorgezogen werden müssen, wenn es als deutsche Großmacht seine Geltung behaupten will. Was heißt denn überhaupt eine selbständige preußische Politik? Sie kann nicht darin zu finden sein, die angeblich preußischen Interessen von den deutschen zu trennen. Das that das abgetretene Ministerium und erwarb sich dadurch den Tadel der wärmsten Vaterlandsfreunde selbst in Preußen. Preußens Stellung zu Deutschland wie zum Auslande ruht nur im Deutschen Bunde; seine Institutionen zu fördern und kräftiger zu entwickeln, ihm die Macht zu geben, die er beanspruchen muß, wenn er seine Bestimmung erfüllen

Albert Eduard, Prinz von Wales.

soll, seine Interessen zu wahren, zu schützen und zu vertheidigen nach Innen und Außen: das ist die wirkliche Aufgabe der preußischen Politik. Man hat den Deutschen Bund vielfach gelästert und zum Stichblatt der schalsten Witze gemacht; man hat seine Langsamkeit im Beschließen, seine Schwäche in der Ausführung gefaßter Beschlüsse, sein Festhalten an veralteten Doktrinen verlacht und verhöhnt — man hat dabei nur vergessen, daß ein Theil dieses Tadels, und wahrlich nicht der geringste, auf Preußen zurückfällt. Hätte Preußen stets als deutscher Staat, und zwar als der mächtigsten einer im Deutschen Bunde, sich gefühlt, hätte seine Regierung die Bedürfnisse und die Forderungen der Zeit erkannt und im eignen, wie im großen deutschen Vaterlande befriedigen wollen, so würde es gewiß in seiner Stellung zu den übrigen deutschen Bundesstaaten Mittel genug gefunden haben, seine Absichten durchzusetzen. Statt dessen begnügte es sich in den vergangenen Jahren, einen Bund im Bunde zu begründen, in der Meinung, dadurch seine Macht und seinen Einfluß in Deutschland und im Auslande zu erhöhen. Die Wirkung dieses verfehlten Strebens war aber eine der erwarteten völlig entgegengesetzte, denn es rief nur Eifersucht, Mißtrauen und Widerstreben hervor. Man hat über Oesterreich geklagt, das Preußen zu verhindern suche, die ihm gebührende Stellung im Bunde zu erlangen. Man hat sehr Unrecht daran gethan. Die sogenannte selbständige Politik, welche das abgetretene Ministerium verfolgte und durch die es sich zur Dienerin des Auslandes machte, war es allein, welche Preußen in der öffentlichen Meinung Deutschlands sowol, wie des Auslandes, herabdrückte. Ein kurzer Rückblick auf die Ereignisse der verflossenen Jahre, in denen man Preußens Herabsinken von der frühern Größe besonders zu finden glaubt, wird dieses klar genug herausstellen.

Der vielbeklagte, für Preußen so verhängnißvolle Tag von Olmütz verhinderte es doch nur, Deutschland zu zersplittern und es einem noch beklagenswerthern Bürgerkriege entgegen zu führen. Preußen verlor damals nichts, es wurde nur in die Stellung zurückgedrängt, welche ihm als deutscher Staat gebührte und die es nie hätte aufgeben sollen. Glaubt man denn, daß die Union jemals das Ziel erreicht hätte, ein einiges, unter einer einheitlichen Regierung stehendes Deutschland zu schaffen? Die Erfahrung hat über diese Frage schon entschieden. Die mittleren Königreiche hatten sich schon damals von diesem Verbande ausgeschlossen, und schon vor dem Tage von Olmütz war Uneinigkeit unter den Fürsten der Union ausgebrochen. Die späteren Gelegenheiten, bei denen Preußen seine sogenannte selbständige Politik geltend zu machen suchte, während des Orientalischen Krieges, auf dem Pariser Kongresse, bei der Ausführung des Pariser Friedens, haben selbst von der preußischen Presse, und zwar von den angesehensten Organen derselben, ihre gerechte Würdigung erfahren. Wir können hier nur wiederholen, was in jenen Blättern damals gesagt wurde: daß die preußische Politik zur Dienerin des Auslandes herabgesunken sei und die wahren Interessen Preußens und Deutschlands vollkommen verkenne und hintansetze.

Oesterreich hat gerade das Gegentheil gethan und ist deshalb mit der Feindschaft des Auslands beehrt worden, während dasselbe Ausland Preußen mit leeren, schmeichelhaften Worten für seine damalige undeutsche Haltung dankte. Schon dieser Umstand hätte Preußen darauf aufmerksam machen sollen, daß es ein Gegner der wahren Interessen seiner Stammesgenossen sei, denn das Ausland kann kein einiges und in seiner Einigkeit großes und mächtiges Deutschland brauchen, weil es dann in der Verfolgung seiner herrschsüchtigen Politik zu sehr gehemmt wird. Das Ausland verachtet Deutschland, und jedes Lob aus seinem Munde muß doppelt verdächtig erscheinen, weil man gewöhnlich nur den Untergebenen lobt, der seine Dienste getreulich verrichtet. Die Vergangenheit sollte uns doch darüber aufgeklärt haben.

Worin, fragen wir, kann also eine selbständige preußische Politik bestehen? zunächst doch nur in einem innigen Anschluß Preußens an Oesterreich, das bisher, selbst nach den Geständnissen des Auslands, seine Aufgabe als Vorort Deutschlands vollkommen und in großartiger Weise aufgefaßt und erfüllt hat. Es kann Deutschland nicht genügen, sich nur, wie man sagt, seiner Haut zu wehren, d. h. etwaige Angriffe auf sein Gebiet zurückzuweisen, im Uebrigen aber die Welt gehen zu lassen, wie sie eben will. Es muß Einfluß auf die Beschlüsse der Nachbarländer haben, man muß auf seine Stimme hören und Europa darf nichts thun, wozu nicht auch Deutschland seine Einwilligung gegeben. In dieser Weise hat sich Oesterreich in der neuern Zeit als echt deutscher Staat gezeigt, und das Ausland hat sein Mißfallen darüber in unzweifelhafter Weise ausgesprochen. Oesterreich bewies, daß es außer den Westmächten und außer Rußland noch einen Staat gebe, dessen große Aufgabe war, die Welt vor Gewaltthätigkeiten, Anmaßung und Willkür zu schützen, und es würde diese Aufgabe in noch größerm Maße haben erfüllen können, wenn nicht Preußen in übelverstandener Eifersucht sich ihm entgegengestellt und seine Gegner unterstützt hätte. Gerade bei den brennenden Fragen der jüngsten Vergangenheit, bei Gelegenheit der Organisation der Donaufürstenthümer, bei den von Frankreich und Rußland angeregten Unruhen im türkischen Reiche, bei der Donauschifffahrtsfrage, waren die Interessen Deutschlands so bedeutend betheiligt, daß man sich wundern mußte, wie Preußen auf den Gedanken kommen konnte, sich zum Schildträger Frankreichs zu machen. Bei der aggressiven Politik, welche Frankreich und Rußland immer mehr zu Tage stellen, bei der sichtbaren Schwächung Englands, ist es höchst nothwendig, daß in Mitteleuropa ein mächtiger, erleuchteter Wille waltet, der diesen Gelüsten einen Damm entgegensetzt. Dieser Wille ist gefunden, wenn Oesterreich und Preußen im innigen Einverständniß handeln, denn ihre Interessen gehen Hand in Hand; sie haben beide das Ausland zu fürchten, denn sie sind deutsche Staaten, denen man bisher keinen eignen Willen zugetraut hat, die man leicht übersehen, leicht beherrschen zu können glaubt, sobald man nur ihre Eifersucht rege zu machen versteht.

Oesterreich hat zu diesem Bunde Preußen wiederholt die Hand geboten; Preußen hat sie aber nur dann angenommen, wenn es ein besonderes Interesse dazu trieb. Aber immer und immer wieder trat die Eifersucht gegen Oesterreich hervor, und jedes Mißlingen seiner Pläne, die gegen Oesterreich wie gegen Deutschland gerichtet waren, wurde Oesterreich zugeschrieben.

Wir kennen ja Alle die unsäglich peinlichen Zwistigkeiten, die sich aus dem Schoße der Bundestagssitzungen Bahn in die öffentliche Presse brachen. Preußen klagte über Zurücksetzung beim Bunde, über Verkennung seiner Stellung, über Vergewaltigung u. s. w. Es verkannte ganz die wahre Lage der Sache. Indem es in allen bedeutenden Fragen der höhern Politik sich auf die Seite der Gegner Deutschlands stellte, war es schon gewissermaßen dem Deutschen Bunde entfremdet. Es gebe diese Stellung auf, erwäge mit Ernst und echt deutschem Sinne die Wichtigkeit seines Berufs als deutscher Staat, es gebe den deutschen Interessen, die Oesterreich bisher mit so mannhaftem Eifer vertrat, seine Unterstützung, und seine Lage wird sich sofort ändern. Wer kann und wird ihm dann den großartigen moralischen Einfluß schmälern, den seine liberaleren Institutionen auf das übrige Deutschland auszuüben bestimmt sind, sobald sie erst im engern Vaterlande zu unbestrittener Geltung gelangt sind? Auch wird Oesterreich, wenn wir den Geist seiner Staatsmänner richtig erfaßt haben, keineswegs peinlich in Differenzen sein, die sich wol zwischen eng verbundenen Staaten dann und wann erheben können, sobald es sieht, daß Preußen ihm in allen großen Fragen der Politik seine Unterstützung leiht. In dieser Weise würden Oesterreich und Preußen bald ein Band um Deutschland schlingen, das, fußend auf der vermittelnden Stellung des Deutschen Bundes, Deutschland zu einem mächtigen Ganzen macht, und es, von Einem Willen beseelt, dem Auslande Achtung gebietend gegenüberstellt.

Das wäre nach unserer Ansicht die selbständige Politik, würdig von Preußen vertreten zu werden. Sie erscheint uns als die einzige, welche Deutschlands Wohl wahrhaft befördern, den Grund zu seiner Größe legen und es ebenso unantastbar in sich selbst, wie einflußreich in den Geschicken Europas machen könnte. Möchte das neue Ministerium Preußens in diesem Sinn preußisch, d. h. deutsch gesinnt sein und auch für Deutschland wird eine neue Epoche seiner Geschichte anbrechen.

Der Prinz von Wales.

Albert Eduard, Prinz von Wales, hat am 9. Nov. seinen 17. Geburtstag und damit zugleich den Tag seiner Volljährigkeit gefeiert. Geboren im Jahr 1841, lebt er noch im Kreise seiner Familie, während sein jüngerer Bruder Alfred bereits die Toga Virilis angelegt hat und in öffentlichem Dienste steht. Letzteres kann nicht auffällig sein, da die Regeln des Dienstes es fordern, daß die öffentliche Laufbahn sich für den jüngern Prinzen eher öffnet als für den Kronprinzen. Es ist dies auch seit Jahrhunderten so gehalten worden in England. Seit der Zeit des Schwarzen Prinzen hat kein Prinz von Wales je die englischen Heere angeführt; denn Georg II. war zu diesem Titel noch nicht berechtigt, als er unter Marlborough mit zu Felde zog, und Karl Eduard Stuart führte den Titel eines Prinzen von Wales nur unter den Feinden Englands. Man weiß ferner, daß Georg III. sowol aus konstitutionellen, als aus persönlichen Gründen das Begehren seines ältesten Sohnes, mit einem Kommando in der Armee, welche sich Napoleon's Landung in England widersetzen sollte, betraut zu werden, abschlug und ihm antwortete: er möge seine Vaterlandsliebe und seinen kriegerischen Geist dadurch bethätigen, daß er als einfacher Oberst seines Regiments in's Treffen gehe, wofern der Feind wirklich auf britischem Boden erscheine. Aehnlich denken sicherlich die hohen Eltern des jetzigen Prinzen von Wales. Seine Erziehung wird von jetzt an eine theilweise militärische sein, denn er ist von der Königin zum Obrist ernannt worden, aber er wird keine höhere Befehlshaberstelle im Heere erhalten. Mit großer Genugthuung hat das Land vernommen, daß die Grundsätze, nach welchen die königlichen Kinder erzogen werden, und namentlich die Grundsätze, welche der Ausbildung des künftigen Königs zur Basis dienen, darauf berechnet sind, jede geistige Eigenschaft für eine Laufbahn nüchterner, verständiger Brauchbarkeit bereit zu machen. Man weiß, daß namentlich der Grundsatz, daß jedwede Stellung, und wäre sie die höchste, nicht blos Rechte, sondern auch sehr ernste Pflichten hat, die Grundlage des Systems ist, nach welchem die Musterfamilie auf dem britischen Thron ihre Kinder auf jenen Kampf mit dem Leben vorbereitet, in welchem sie unter allen Umständen eine hervorragende, aber auch sehr verantwortliche Rolle spielen werden.

Am 20. Nov. langte der Prinz mit dem kölner Schnellzug zu einem mehrwöchentlichen Aufenthalt in Berlin an, und wurde von seinem Schwager Prinz Friedrich Wilhelm auf dem potsdamer Bahnhof empfangen und in das neue Palais geleitet, in welchem der hohe Gast während der Dauer seines Besuchs seine Wohnung nehmen sollte.

Das Bild des Prinzen, welches wir diesen Zeilen beigeben wurde nach einer Photographie gezeichnet, die im verflossenen Jahre von Hrn. Lake Price aufgenommen ist. Man wird durch die Gesichtszüge an die königliche Mutter wie an deren Gemahl erinnert. Das Gesicht ist offen, etwas nachdenklich, die Gestalt schlank und anmuthig. Die hochländische Tracht ist die Lieblingstracht des jüngern Theils der königlichen Familie. Etwas zu viel Ernst in den Zügen mag auf Rechnung der Photographie geschrieben werden.

Wochenschau.

Die verflossene Woche war eine an bedeutenden Ereignissen ungewöhnlich arme. In Preußen ist alles noch in der Klärung begriffen. Man weiß ungefähr den Ausgang der Wahlen, man weiß ungefähr, was das neue Kabinet will und noch viel deutlicher, was es nicht will. Erst der Zusammentritt des Landtags wird hier volle Klarheit bringen. Aehnliches gilt von der holsteinischen Angelegenheit. In Dänemark macht die Linke im Volksthing Miene, die Aufhebung der Gesammtstaatsverfassung für Holstein und Lauenburg dem Ministerium als Verfassungsverletzung anzurechnen. In Genf hat Fazy wieder einmal gesiegt. In Belgien regen sich die alten Gegensätze der Liberalen und Klerikalen wieder lebhafter. Endlich scheint ein Krieg Spaniens einerseits mit Marokko, andererseits mit Mexiko unausbleiblich.

Deutschland.

Voraussichtliche Veränderungen im preußischen Kabinet. — Früher bereits laut gewordene Angaben, nach denen der Fürst v. Hohenzollern den Vorsitz im neuen preußischen Ministerium nicht lange Zeit führen, sondern vielmehr das Kommando des 7. Armeekorps übernehmen werde, gewinnen an Wahrscheinlichkeit. Der Rücktritt des Fürsten dürfte kurz nach dem neuen Jahre erfolgen. Man nennt als seinen Nachfolger den Fürsten zu Solms-Lich (in den Jahren 1847 und 1848 Präsident der Herrenkurie des allgemeinen Landtags); von anderer Seite aber spricht man als von einer Gewißheit, daß v. Auerswald definitiv mit dem Zusammentreten des Landtags die Stelle eines Ministerpräsidenten einnehmen werde. Ferner ist es als sehr wahrscheinlich anzusehen, daß in nicht sehr ferner Zeit auch der Rücktritt des Handelsministers erfolgen wird, da er bei dem jetzigen Finanzminister v. Patow auf Widerspruch in Bezug auf Bewilligung von Fonds für die von ihm beabsichtigten Maßregeln bereits gestoßen ist und unvermeidlich auch ferner stoßen wird. Dagegen ist die Ernennung v. Flottwell's nicht, wie behauptet wurde, eine blos vorläufige.

Ein ferneres Programm des preußischen Kabinets. — Die offiziöse „Preußische Zeitung", in welche sich die „Zeit" verwandelt hat, bringt eine Art Meinungskundgebung der neuen Regierung, der wir folgende charakteristische Sätze entnehmen: „Ein preußisches Ministerium erschien nicht würdig des hohen Vertrauens, durch welches es zur Leitung der Staatsgeschäfte berufen ist, wenn es je vergessen könnte, welche Stellung in Preußen die Krone hat und haben muß. Die Rechte, die Ehre und die Macht der Krone zu vertreten, wird immer als die erste und heiligste Pflicht der höchsten Räthe des Königs erscheinen müssen, und wo immer sich eine Anschauung oder ein Bestreben zeigen sollte, welche dem echt monarchischen Prinzip Abbruch thun könnten, wird man die Regierung mit fester Hand die monarchische Autorität aufrecht erhalten sehen. In Preußen ist der König wahrhaft Herrscher, in der vollen Vollständigkeit und Freiheit seiner Entschließungen der Leiter und Führer der Nation. Auf dieser Grundbedingung hat bisher die großartige Entwickelung Preußens beruht, und auf ihr wird sie auch für alle Zukunft beruhen. Durchdrungen von dieser Ueberzeugung, wird das Ministerium seine Stellung als höchster Rath der Krone in gleichem Sinne auffassen und behaupten. Preußen bedarf einer einigen starken Regierung. Diese soll als selbstbewußte Führerin auf der Bahn besonnenen Vorwärtsschreitens über dem Andrängen der mannigfaltigen Forderungen, welche Sonderinteressen und Parteien an sie richten, das Gesammtinteresse des Staats wahren und fördern. Die Regierung darf nicht die Dienerin der Parteien, nicht die Dienerin der Majoritäten werden, sondern sie wird sich stets der Pflicht bewußt sein, gegenüber den Ansprüchen des Moments und den subjektiven Parteiauffassungen das Recht der geschichtlichen und verfassungsmäßigen Entwickelung zur Geltung zu bringen." — „Nichts kann", fährt der Artikel jenes Regierungsblattes fort, „für die Entwickelung unserer öffentlichen Verhältnisse gefährlicher sein, als wenn die Parteien sich in Forderungen aller Art an die Regierung überbieten, und das Ministerium kann Diejenigen nicht als seine Anhänger betrachten, welche ohne Vertrauen zu dem Charakter desselben und ohne Bewußtsein von der Schwierigkeit seiner Aufgabe der Regierung gegenwärtig nur darum nicht offen gegenübertreten, weil sie es durch eine scheinbare Unterstützung im Sinne ihrer Bestrebungen leichter vorwärts zu treiben hoffen. Die Regierung ihrerseits ist sich ihrer Pflicht vollkommen bewußt, der von ihr als nothwendig erkannten Richtung treu zu bleiben, und von dieser Pflicht wird sie nicht weichen." — „Der Regent, welcher die Räthe der Krone berufen, hat in ergreifend einfacher Weise das Ministerium wie das ganze Volk auf diesen Standpunkt hingewiesen und demselben neue Festigkeit gegeben. Es ist dies der Boden der Gesetzlichkeit. Die großen Freiheiten und Rechte des Landes, der ganzen Nation und jedem Einzelnen als unveräußerlichen, von der Krone zu reichstem Geschenk verliehenen Besitz zu wahren, die gesammte Verwaltung mit dem Geist der besten preußischen Traditionen zu durchdringen, Jedem das Seine zu geben, ohne Ansehen der Person des Staates Schutz und Fürsorge zu gewähren und Jeden an den Wohlthaten des Staates theilnehmen zu lassen, das ist eine Aufgabe, welche die Regierung im Bewußtsein ihrer Verantwortung immer vor Augen haben wird, und in deren gewissenhafter Erfüllung sie zuversichtlich hofft, sich das Vertrauen des Regenten und das Vertrauen des Landes zu bewahren.

Ein Erlaß des preußischen Ministers des Innern in Betreff der Wahlen. — Der Minister des Innern v. Flottwell hat eine Zirkularverfügung an sämmtliche Regierungspräsidenten und Landräthe in Bezug auf die Wahlen erlassen, in welcher es heißt, es sei dem Minister nicht entgangen, wie bei Gelegenheit der Versammlungen zur Vorbereitung der Abgeordnetenwahlen Erwartungen und Wünsche laut geworden seien, deren Erfüllung die jetzigen Organe der Regierung auf Grund ihrer mit Wissen und Willen der königlichen Macht sich gestellten Aufgabe entschieden abzulehnen verpflichtet seien. „Ich sehe mich daher veranlaßt", fährt der Minister fort, „Ew. rc. darauf aufmerksam zu machen, daß diesen irrthümlichen Meinungen und Ansprüchen und solchen das Maß einer richtigen Würdigung der Verhältnisse und Bedürfnisse überschreitenden Erwartungen auf jedem gesetzlichen Wege überall entgegen getreten und namentlich auf eine solche Auffassung der öffentlichen Zustände hingewirkt werde, welche dem Bestreben der Staatsregierung nach einer besonnenen und ihres Ziels sich bewußten Befriedigung der wahren Bedürfnisse des Landes entgegenkommende Unterstützung angedeihen läßt." Hieraus werde man, heißt es weiter, den von der Regierung eingenommenen Standpunkt erkennen, daß es sich nämlich nicht darum handle, alle jene Traditionen aufzugeben, welche die Grundlage der Größe und Macht Preußens bilden. Allen derartigen Zumuthungen werde die Regierung in dem Bewußtsein ihres Rechts ablehnend antworten, sowie sie überhaupt nicht geneigt sei, irgend eine Ausschreitung, wohin sie sich auch richten möge, zu gestatten.

Der Prinz-Regent und der Minister von Manteuffel. — Dem Vernehmen nach hat der Prinz-Regent ein sehr schmeichelhaftes, eigenhändiges Schreiben an den Exminister v. Manteuffel gerichtet, dessen wesentlicher Inhalt folgender ist: der Minister habe Alles, was der Prinz-Regent ihm in Anerkennung seiner langen und loyalen Dienste angeboten, ablehnen zu müssen geglaubt, den Grafentitel, den erblichen Sitz im Herrenhause und einen Gesandtschaftsposten. Er sende ihm jetzt den Schwarzen Adlerorden in Brillanten, den der Minister gewiß um so lieber annehmen werde, als es seit geraumer Zeit in der Absicht des Königs gelegen habe, ihm diese wohlverdiente Auszeichnung zu verleihen. Das Schreiben schließt mit Ausdrücken der Anerkennung und Hochachtung, und man ist darum fast geneigt, sich zu fragen, weshalb der Betreffende von seinem bisherigen Posten entfernt wurde.

Der Prinz-Regent und der Treubund. — Der Prinz-Regent hat an den Vorstand des düsseldorfer Treubundes folgendes Schreiben gerichtet: „Ich habe die mir von dem Vorstande des Treubundes zu Düsseldorf bei Uebernahme der Regentschaft in der Adresse vom 7. dieses Monats ausgesprochenen Gesinnungen der Treue und Ergebenheit mit Wohlgefallen aufgenommen und wünsche aufrichtig, daß der Bund auch ferner seine rühmlichen Bestrebungen für König und Vaterland mit segensreichem Erfolge fortsetze."

Die Neuwahlen in Bayern. — Die Vorbereitungen zu den Neuwahlen der bayrischen Kammern haben am 18. November ihren Anfang genommen, die städtischen Gremien haben die Wahlkommissäre für die Vorwahlen an demselben Tage ernannt. Es sind deren 56 für ebenso viele Wahlbezirke der Stadt München nebst den Vorstädten. Ueber die Kandidaten Münchens ist man in einem großen und zumeist maßgebenden Theile der Bürgerschaft bereits einig. Es sind dies der erste Bürgermeister, von Steindorf, Stiftsprobst und Professor Döllinger, der bürgerliche Rechtsrath Badhauser und der Brauereibesitzer Feldmaier, welcher bereits der aufgelösten Kammer angehört hatte. Für den sehr wahrscheinlichen Fall, daß der Bürgermeister von Steindorf die Kandidatur oder die Wahl ablehnt, soll der zweite Bürgermeister Dr. Widder gewählt werden.

Die holstein-lauenburgische Sache in Frankfurt. — Der von dem österreichischen Präsidialgesandten Grafen Rechberg in der letzten Sitzung der Bundesversammlung gemachte Vorschlag, der eine Abstimmung über die in dieser Sitzung von den vereinigten Ausschüssen gestellten Anträge (die dänischen Erklärungen vom letzten September als nicht genügend zu bezeichnen und nunmehr die Exekutionskommission mit der Einbringung von Anträgen für das weitere Vorgehen zu beauftragen) in Folge der letzten Mittheilungen aus Kopenhagen nicht mehr statthaft erscheine, diese Mittheilungen den vereinigten Ausschüssen zu überweisen, wird dem Vernehmen nach in der Sitzung vom 19. dieses Monats jedenfalls zum Beschluß erhoben worden sein. Zum wenigsten ist noch von keiner Seite eine andere Ansicht laut geworden. Die von dem Gesandten für Holstein-Lauenburg gemachten Mittheilungen dürften dann nicht Gegenstand neuer Anträge von Seiten der vereinigten Ausschüsse werden. Das Gerücht indeß, die bisherige Vereinigung des holsteinischen Ausschusses mit der Exekutionskommission werde nun gelöst und der erstere Ausschuß allein wieder mit den Vorberathungen bezüglich der Herzogthümerfrage betraut werden, ist grundlos. Die beiden Ausschüsse werden vielmehr auch ferner den Gang dieser Sache überwachen; zunächst werden die Verhandlungen der holstein-lauenburgischen Regierung mit den auf den 3. Jan. 1859 einberufenen Ständen des Herzogthums Holstein abgewartet werden. Von dem Ergebnisse dieser Verhandlungen wird das weitere Vorgehen des Deutschen Bundes in dieser Frage abhängen.

Ausland.

Die neuesten dänischen Maßregeln in der Gesammtstaatssache und das Folkething. — Die Linke im dänischen Folkething beabsichtigt sich mit Rücksicht auf den durch Unterzeichnung der Bekanntmachung vom 6. Nov. betreffend die Aufhebung der Gesammtstaatsverfassung von 1855 vermeintlich von dem Konseilspräsidenten begangenen Verfassungsbruch zu rühren. Nachdem dieselbe mehre Versammlungen gehalten, rücksichtlich der etwaigen Einleitung von direkten Schritten in Veranlassung jenes angeblichen Verfassungsbruchs, wurde in einer am 13. Nov. von 40 bis 50 Mitgliedern der bezeichneten Fraktion abgehaltenen Versammlung die Niedersetzung eines Ausschusses von neun Mitgliedern zum Zweck der Entwerfung von Vorschlägen beschlossen. Dagbladet bezweifelt die formelle Gesetzlichkeit des Patents über Aufhebung der Gesammtstaatsverfassung für Holstein und Lauenburg. Die Frage sei: Ob die Regierung durch die Aufhebung der Gesammtverfassung für diese Lande auf eigne Hand legal gehandelt oder durch Umgebung des die Gesammtvertretung des Königreichs und des Herzogthums Schleswig bildenden Reichsraths ihre Kompetenz überschritten.

Sieg Fazy's in Genf. — Bei den Großrathswahlen in Genf hat die Partei des Diktators James Fazy wiederum gesiegt, und zwar in den Landesgegenden, wo die Opposition sich überlegen glaubte. Herr Fazy nahm vor dem Wahltag zu seinem gewöhnlichen Mittel seine Zuflucht, in Volksversammlungen zu Gunsten seiner Person und seines Regiments Lobreden zu halten. Trotz des Sieges in Genf ist der Diktator aber in der Eidgenossenschaft gefallen, und die Tage seiner Herschaft sind gezählt.

Ein Zerwürfniß in der belgischen Repräsentantenkammer. — In Brüssel hat die Debatte über die Adresse zu einer auffallenden Demonstration der Rechten in der Abgeordnetenkammer geführt. Der Entwurf enthielt folgenden Schlußsatz: „Belgiens Interessen und der Wunsch des Wahlkörpers, dessen freier Ausfluß und aufrichtiger Ausdruck die Kammer ist, legen ihr im Kreise ihrer Rechte die Verpflichtung auf, die belgische Staatsgesellschaft gegen die Mißbräuche eines frühern Zeitalters zu schützen und für die Unabhängigkeit der weltlichen Autorität einzustehen, der allein die Staatsgewalt durch die Verfassung anvertraut worden." Sofort bei Beginn der Debatte über diesen Entwurf erhob sich der Führer der Rechten und erklärte: „der uns vorgelegte Gesetzentwurf ist gegen allen parlamentarischen Brauch abgefaßt. Er ist eine Herausforderung, eine Beleidigung für die Minorität, indem er namentlich auf die Gefahr hinweist, gewisse mit unserer Verfassung und unseren Sitten gleich unvereinbare Zustände neu erstehen zu sehen. Die Geschichte unserer Partei sowol als die von uns geleisteten Eide dienen zur Entgegnung auf eine also kränkende Zumuthung. Die Minderheit kann demnach nicht, ohne ihrer eignen Würde zu nahe zu treten, an der Debatte theilnehmen. Diese Erklärung haben meine verehrten Freunde mich beauftragt, der Kammer gegenüber abzugeben." Damit verließ Herr de Theux, gefolgt von den meisten Mitgliedern der Rechten, den Sitzungssaal. Herr Dolez sprach im Auftrag des abwesenden Berichterstatters, um diese Erklärung zu widerlegen. Die Diskussion, sagte er, würde gezeigt haben, welche von beiden Parteien in Irrthum sei. Auch der Premierminister Rogier sprach sein Bedauern über diesen Schritt der Minorität aus und erinnerte an die Umstände, welche das Staatsruder in die Hände des jetzigen Kabinets gebracht. De Decker billigte das Verfahren der Rechten (welcher er selbst angehört) auch nicht; gleichwol klagte er über die Fassung der Adresse. — Die Adresse wurde unter diesen Umständen mit 53 gegen 9 Stimmen genehmigt. 11 Mitglieder der Rechten waren de Theux nicht gefolgt, doch hatte Villain XIV. und Dumortier sich bis zur Abstimmung entfernt.

Die angebliche italienische Liga. — Die Nachrichten französischer Blätter von einer Liga italienischer Fürsten, welche Oesterreich zu Stande zu bringen suche, sind völlig aus der Luft gegriffen. Mit derselben Bestimmtheit ist das Gerücht in Abrede zu stellen, daß der Herzog von Modena im Auftrage Oesterreichs ein Bündniß der italienischen Regierungen unter Ausschluß Piemonts betreibe, und um dessen Zustandekommen sich der Herzog bei seiner gegenwärtigen Reise durch Italien an den Höfen von Florenz und Neapel vergeblich bemüht habe.

Eine Reformliga in Manchester. — In Manchester soll am 10. Dez. eine große Reformleague nach dem Muster der weiland Corn-Law-League eingeweiht werden; nur daß ihre Verzweigungen sich nicht über Manchester und Salford hinaus erstrecken sollen. Bright und Gibbon sind als „Taufpathen" des Riesenkindes auf den 10. Dez. nach Manchester eingeladen.

Das kriegerische Vorgehen Spaniens gegen Marokko. — Die spanische Regierung hat ihren diplomatischen Agenten bei den fremden Höfen die Weisungen, welche sie ihrem Bevollmächtigten in Tanger zugesandt, sowie die Befehle, welche der Marineminister in Betreff des Verfahrens gegen Marokko ertheilt, mitgetheilt. Dieselbe ist entschlossen, von dem Kaiser von Marokko nöthigenfalls mit den Waffen Genugthuung für alle seit 1851 erhobenen Beschwerden Spaniens und namentlich für die fortwährenden Seeräubereien zu verlangen, welche die Riffpiraten und andere dortige Stämme verüben. Eine Division von Dampfern wird nach Tanger gehen, um die Ansprüche des madrider Kabinets durch ihre Anwesenheit zu unterstützen. Wenn die Bemühungen des Bevollmächtigten und die Anwesenheit der Schiffe erfolglos bleiben, so soll der kommandirende Admiral, bevor er die Feindseligkeiten eröffnet, neue Befehle erwarten; denn die Regierung will ihren letzten Entschluß erst fassen, wenn ihr das Resultat der in Tanger eröffneten Unterhandlungen bekannt geworden sein wird.

Außereuropäische Länder.

Die Ver. Staaten in ihrer Stellung zu Spaniens Vorgehen gegen Mexiko. — Das Kabinet von Washington hat eine Note an den Vertreter der Ver. Staaten in Madrid erlassen, in welcher erklärt wird, daß die Regierung der Union sich dem bewaffneten Verlangen Spaniens nach einer Genugthuung von Mexiko nicht widersetzen werde.

Eine englisch-französische Note an die Regierung in Washington. — Nachrichten vom 31. Okt. melden aus Washington, daß England und Frankreich der nordamerikanischen Regierung in einer formellen Note zu wissen gethan haben, wie sie entschlossen seien, auf den Bestimmungen des Clayton-Bulwer-Vertrags, wie sie denselben auffassen, zu bestehen und kraft desselben die von Belly gegründete Gesellschaft behufs der Zwischenmeer-Post über den Isthmus von Nicaragua zu beschützen. Der Präsident von Nicaragua hat eine warnende Proklamation gegen etwaige Theilnahme an Walker's Expedition gegen dieses Land erlassen.

Die Wahlen in den Vereinigten Staaten. — Die Staaten- und Kongreßwahlen in Massachusets sind ganz zu Gunsten der republikanischen Partei ausgefallen. Aehnliche Ergebnisse meldet man aus Newyork, Newjersey, Michigan und andere Staaten. In Illinois fiel die Wahl zum Vortheil der Partei Douglas und somit gegen die jetzige Regierung aus.

Mexiko und die fremden Konsuln. — Während man über den Stand der Dinge im Innern Mexikos nichts Bestimmtes weiß, wird die Lage der Behörden in Mexiko als sehr bedenklich bezeichnet. Der spanische Vizekonsul Diego de Lastra war am 10. aus Tampico in Havanna an Bord der Kriegsgoelette „Anita" angelangt. Er hatte seine Flagge eingezogen und allen Verkehr mit den Provinzialbehörden abgebrochen. Gegen die vom revolutionären Gouverneur der Provinz Tamaulipas den Fremden auferlegte Steuer verwahrten sich alle Konsuln wiederholt auf das Entschiedenste. Der amerikanische Konsul allein billigte die willkürliche Maßregel. Viele Fremde, die sie zu zahlen weigerten, wurden verhaftet und sollten vor ein Kriegsgericht gestellt werden; doch gab der Gouverneur von Tampico der ersten Einsprache des Kapitäns der spanischen Flottendivision in dieser Beziehung Gehör. Der französische Konsul hatte bei dem Befehlshaber der französischen Station im Golf von Mexiko seitdem um Absendung von Kriegsschiffen nach Tampico nachgesucht, und es wurden diese Fahrzeuge stündlich im Hafen erwartet. Der englische Konsul that ein Gleiches.

Hofnachrichten.

Die kaiserl. österreichischen Majestäten empfingen während ihres Aufenthalts in Prag den Besuch des Kronprinzen und der Kronprinzessin von Sachsen, welche am 14. Nov. gegen 7 Uhr Abends, und des Königs von Sachsen, welcher, vom Erzherzog Albrecht in Bodenbach erwartet, am 15. Nachmittags daselbst eintrafen. In beiden Fällen begrüßte der Kaiser im Bahnhofe von Bubentsch die Ankommenden auf das Herzlichste, sowie die größten Ehrenbezeigungen für deren Empfang und ihren Aufenthalt veranstaltet worden waren. Die Abreise der königl. sächsischen Herrschaften nach Dresden erfolgte am 16. Nov.

Die königl. preußischen Majestäten haben Meran am 17. Nov. früh 8 Uhr verlassen und sich über Botzen, Verona, Modena, Bologna und Cavigliajo nach Florenz begeben, woselbst die Ankunft am 23. November Nachmittags erfolgte und die Wohnung im Hotel de Ville genommen wurde.

Die Frau Prinzessin von Preußen, Gemahlin des Prinz-Regenten, ist am 18. Nov. in Berlin zur Feier des Namensfestes der Königin, das am folgenden Tage bei Hofe begangen wurde, eingetroffen. Die Equipagen, sowie ein Theil der Dienerschaft sind jedoch in Koblenz zurückgeblieben, was dahin deutet, daß die Hofhaltung in dieser Stadt noch nicht aufgegeben worden ist.

Der Großfürst Konstantin nebst Gemahlin und der Erzherzog Stephan trafen am 17. Nov. in Weimar ein und stiegen im großherzoglichen Residenzschlosse ab. Diese Zusammenkunft war vorbereitet und dauerte zwei Tage; der Erzherzog blieb nach der Abreise der russischen Herrschaften noch einige Tage am großherzoglichen Hofe zurück.

Der König von Württemberg ist am 20. Nov. nach Nizza gereist, um dort den Winter zuzubringen.

Ehrenbezeigungen.

Generallieutenant v. Bonin, preußischer Kriegsminister, hat das Bildniß des Kaisers von Oesterreich zum Geschenk erhalten. Der kaiserl. Generaladjutant Feldmarschall-Lieutenant Graf Grünne schickte ihm dasselbe mit einem schmeichelhaften Schreiben.

Dr. Johann Karl Bertram Stüve, Ministerialvorstand a. D., Landrath des Fürstenthums Osnabrück und Bürgermeister der Stadt Osnabrück, erlebte am 15. Nov. den Tag, an dem er vor 25 Jahren die städtische Würde antrat. Durch ein Festkomité wurde der Jubilar aus seiner Wohnung nach dem Rathhause abgeholt, wohin sich die Bürger im Zuge, ihre Vorsteher an der Spitze, bewegten, um ihm eine Adresse zu überreichen, worin die Verdienste des Gefeierten um Staat und Stadt dankend hervorgehoben werden. In edelherzigen Worten entgegnete Stüve auf diese warme Ansprache. Ein Festmahl hatte er sich verbeten, dagegen brachte ihm die Bürgerschaft am Abend einen glänzenden Fackelzug. Daß von Seiten der Staatsbehörden eine Theilnahme an dem Festtage bezeugt worden wäre, haben wir bis jetzt nicht erfahren.

Adolf Theodor Haase, im Königreich Sachsen geboren, seit 25 Jahren Pfarrer und Superintendent der evangelischen Gemeinde in Lemberg, ist Anfang November an seinem Jubeltage durch Beweise der Liebe und Dankbarkeit seiner Kommune geehrt worden.

Karl Rosenkranz.

Selten hat ein Fest eine so allgemeine und aufrichtige Theilnahme gefunden, als der Tag, an welchem die Universität Königsberg das 25jährige Jubiläum ihres geliebten Lehrers Karl Rosenkranz beging. Es war nicht blos die Achtung, die eine angestrengte und gedeihliche Lehrerthätigkeit immer hervorruft, es war die persönliche Liebenswürdigkeit des Mannes, die der Feier dieses Tages ein so wohlthuendes Aussehen gab. Bei den Zerwürfnissen unserer heutigen Bildung ist es nicht möglich, daß namentlich ein Lehrer der Philosophie der Polemik entgeht. Auch Rosenkranz hat manchen Strauß auszufechten gehabt; aber er besitzt in hohem Grade jene Eigenschaft, die Goethe so schön als „Höflichkeit des Herzens" bezeichnet, und wenn diese Eigenschaft schon in seinen Schriften hervortritt und ihm manchen bittern Gegner versöhnt hat, so ist das noch in viel erhöhtem Grade bei seiner persönlichen Wirksamkeit der Fall.

Karl Rosenkranz ist den 23. April 1805 zu Magdeburg geboren, und hat seit 1824 zu Berlin, Halle und Heidelberg studirt. Zunächst gehörte er der Schleiermacher'schen Richtung an, wurde aber dann durch den mächtigern Einfluß Hegel's ergriffen. Als er sich 1828 in Halle habilitirte, fand er eine Reihe junger, strebsamer Lehrer vor, welche die Prinzipien Hegel's auf die verschiedenen Wissenschaften und Künste anzuwenden suchten. Die Gegensätze waren noch nicht so schroff hervorgetreten, als später, und Rosenkranz durfte annehmen, mit Leo noch auf ziemlich gleichem Boden zu stehen. Er selbst bewegte sich hauptsächlich auf dem Gebiete der Literaturgeschichte, und seine Geschichte der Poesie im Mittelalter, 1830, enthält den wunderbaren Versuch, eine tausendjährige Entwickelung nicht nach der Zeitfolge, sondern nach logischen Kategorien zu ordnen. Wenn aber dies Handbuch in wissenschaftlicher Beziehung Manches zu wünschen übrig läßt, so gewinnt es den Leser durch die anziehende belebte Darstellung, und verdient wenigstens in *einer* Beziehung den Vorzug vor vielen der späteren Handbücher: es kritisirt nicht blos, sondern es erzählt, und macht die Jugend, für die es vorzüglich bestimmt ist, mit den mittelalterlichen Dichtungen bekannt. — Dann warf er sich auf die Bearbeitung der Theologie und gab 1831 den ersten Band der Encyklopädie der theologischen Wissenschaften heraus.

Im Jahre 1833 wurde er als Professor nach Königsberg berufen: trotz der Abgelegenheit dieser Universität ein sehr wichtiger Posten. Noch immer waren die Augen Deutschlands auf jenen Punkt gerichtet, von welchem aus der berühmte Altmeister der kritischen Philosophie das Gebäude der alten Metaphysik bis in seine Grundfesten erschüttert hatte. Auch Herbart, der nächste Vorgänger unseres Philosophen, hat eine große Wirksamkeit ausgeübt, hauptsächlich pädagogisch, indem er seine Schüler an strenge Disziplin gewöhnte. Die Phantasie und das Gemüth hatte er nicht beschäftigt, die strenge mathematische Form seines Systems war vielmehr ein stillschweigender Protest gegen alle übrigen Schulen, die sich mehr oder minder bemühten, das trockene Register der Kategorien mit der bunten Farbenpracht des realen Lebens zu überkleiden. Im engen Verein mit ihm wirkten berühmte Mathematiker, Philologen und Historiker: Jakoby, Bessel, Lobeck, Schubert u. A., aber die älteren Staatsmänner der Provinz, darunter vor allen der Oberpräsident Schön, waren noch durchweg Kantianer.

Es war eine ganz neue Welt, in die Rosenkranz eintrat, und er wurde anfangs wie eine seltsame Erscheinung angestaunt. Nicht blos hatte man von der Hegel'schen Philosophie nichts weiter gehört, als daß Hegel nach seiner eignen Aussage nur von Einem verstanden sei, der ihn mißverstanden habe; auch jene belletristische, sogenannte allgemeine Bildung, die auf den westlichen Universitäten so allgemein zu Hause ist, war in Königsberg sehr wenig zu finden. Auf dem Gymnasium lernte man einen guten lateinischen Stil, was aber die deutschen Dichter betrifft, so blieb man meistens bei Klopstock und Schiller stehen. — Hier brachte nun Rosenkranz einen plötzlichen Umschwung hervor. Sein sehr gewandter und belebter Vortrag füllte bald das Auditorium, und nun erfuhr man über den Zusammenhang der absoluten Kunst mit der Naturphilosophie, über die poetische Bedeutung des Mittelalters, über den höhern Sinn der Dreieinigkeit, über die romantische Schule und das junge Deutschland Dinge, von denen man noch gar keine Ahnung gehabt. Gerade der Mangel an kritischer Schärfe erhöhte den Reiz dieser Vorträge, denn Rosenkranz wußte auch der seltsamsten Erscheinung etwas Liebenswürdiges abzugewinnen; er wußte selbst für die „Ansichten von der Nachtseite der Naturwissenschaften" Interesse zu erregen. Wenn in den folgenden Jahren eine Reihe von königsberger Dichtern auftraten, die auf der höchsten Höhe des Zeitgeistes standen — wir erinnern nur an Gottschall, Jordan, Dulck und Gregorovius — so ist darin hauptsächlich der Einfluß von Rosenkranz zu erkennen.

In seinen zahlreichen Schriften ist er durchweg mehr anregend als abschließend. Er scheint nie die Ruhe gehabt zu haben, ein Studium bis in seine Details zu vollenden; aber in jeder seiner Schriften finden sich geistvolle Winke und Anschauungen. Subjektiv interessant ist die „Kritik der Schleiermacher'schen Glaubenslehre", 1836, die seine eigne Entwickelung charakterisirt. Die Psychologie, 1837, ist voll von seinen Beobachtungen. Für die Ausgabe Kant's, die er gemeinschaftlich mit Schubert 1838—40 besorgte, schrieb er eine „Geschichte der Kantischen Philosophie". Seine beiden besten Werke sind aber das „Leben Hegel's", 1844, und die „Vorlesungen über Goethe", 1847, für jene Zeit das ansprechendste Bild des größten Dichters. Innerhalb der Hegel'schen Schule nahm er seine Stellung im Centrum und bekämpfte ebenso Strauß wie die Althegelianer. Ein wunderlich komponirtes, aber in den Einzelheiten vortreffliches Buch ist die „Aesthetik des Häßlichen", 1853. Seine encyklopädischen Schriften dürfen wir hier wol übergehen, sie gehören nicht in die erste Reihe. Das Letzte, was er geschrieben, ist eine „Logik".

Von der liberalen Regierung des Jahres 1848 wurde er in das Kultusministerium berufen, auch war er eine Zeit lang Mitglied der ersten Kammer. Doch legte er diese Stellen bald nieder und kehrte zu seiner anspruchslosern, aber erfreulichern Thätigkeit in Königsberg zurück, die ihm so viel wahre Freunde und Verehrer erworben.

Jeddo.

Bis auf die neueste Zeit war Japan ein versiegeltes Buch, von dem nur wenige Blätter, und selbst diese nur halb, bekannt waren. Auch die Holländer waren nur einige Stunden über die Küste hinaus gelangt. Jetzt hören wir plötzlich, daß Lord Elgin gegen hundert Paar gut beobachtende englische Augen dorthin geführt hat, mit ihnen bis zur Hauptstadt Jeddo gezogen ist, und von der geheimnißvollen Regierung einen Handelsvertrag erlangt hat, nach welchem sogar Europäer in Jeddo wohnen dürfen. So schließt sich der Orient immer mehr den Blicken und Gedanken der civilisirten Welt im Westen auf, und in den nächsten Jahren wird die Geographie in diesen Strichen ein riesiges Material zu bewältigen haben.

Wir wußten bisher von Jeddo — von Anderen Jedo geschrieben — daß es die Residenz des weltlichen Kaisers von Japan sei, daß es in der Provinz Musasi an der Ostküste von Nipon und am Ausfluß des Todagawa liege, und daß es einen Umfang von ungefähr 20 Meilen und zwischen $1\frac{1}{2}$ und 2 Millionen Einwohner habe. Einiges Andere, z. B. daß die Stadt auffallend regelmäßige Straßen, sehr viele Blinde, einen ungeheuern kaiserlichen Palast und verschiedene schöne Tempel habe, war ebenfalls bekannt. Jetzt veröffentlichen die englischen Zeitungen Briefe, welche theils diese Dinge näher beschreiben, theils mancherlei Neues von Interesse enthalten. In einem dieser Berichte heißt es u. A.: „Jeddo ist eine der schönsten Städte der Welt, die Straßen, breit und hell, durchschneiden sich meist im rechten Winkel, das Schloß, welches die Mitte der Stadt einnimmt, liegt auf einer Anhöhe. Es ist mit Gräben und Wällen umgeben und hat mehr als 12 (englische) Meilen im Umfang. Es zerfällt in drei von einander durch Mauern abgeschlossene Theile. Im ersten oder äußersten wohnen die männlichen Verwandten des Kaisers, im zweiten die Vasallenfürsten des Reiches, die sechs Monate jedes Jahres sich in Jeddo aufhalten müssen. Im dritten innersten endlich wohnt der Kaiser selbst. Derselbe wurde bisher mit dem Namen Kubo bezeichnet, die neuesten Briefe tituliren ihn Tycoon. Die Paläste der Fürsten und Edelleute sind ungemein umfangreich, sehr regelmäßig gebaut und bilden breite Straßen, die gegen 120 Fuß breit sind und in bester Ordnung erhalten werden. Ein ungeheurer mit Bäumen und Beeten geschmückter Hof umgibt die Wohnung des Besitzers, während die vier Seiten von den Wohnungen der Dienstleute, von Ställen und anderen Wirthschaftsgebäuden eingefaßt sind. Die Pforten, welche nach dem Hofe führen, sind außerordentlich hübsch, von massivem Holzwerk, geschnitzt und auf's feinste lackirt.

„Von der Straße, welche zur zweiten Mauer führt, hat man eine der großartigsten Aussichten; auf der einen Seite erblickt man die große breite Bucht von Jeddo, umgeben von schöngeformten Höhen, auf der andern zeigt sich ein Theil der Stadt mit ihren Bäumen und Gärten, ihren malerischen Tempeln und ihren menschenerfüllten Straßen, die sich, soweit das Auge reicht, in's Innere erstrecken. Weiterhin schaut man auf Wäldchen und grüne Saatfelder und ganz in der Ferne erscheint eine dichtgebaute Vorstadt. Den schönsten Anblick aber bietet der grünbewachsene zweite Wall ganz in der Nähe, der sich gegen 70 Fuß über den breiten Graben an seinem Fuß erhebt, und auf dessen Kamm mächtige, über hundert Jahre alte Cedern ihre Wipfel ausbreiten. Die prächtigen Bäume, die Wasserlilien im Graben, die stolzen, wohlgehaltenen Wälle bieten ein in der That anziehendes Bild.

„Die Hütten der Bewohner der Umgegend Jeddo's sind mit hübschen verschnittenen Hecken umgeben, die Landhäuser mit Stacketen, ganz wie in England. Die Häuser sind reinlich, wie ihre Bewohner, in jedem Dorfe befindet sich ein Badehaus,

wo beide Geschlechter nebeneinander baden. Die Felder sind im trefflichsten Zustande. In den Theegärten wird der Gast von jungen, zum Theil sehr hübschen Mädchen bedient, die mit ihren schönen weißen Zähnen und ihren hochgewölbten schwarzen Augenbrauen sehr gegen die verheiratheten Frauen abstechen, welche die Zähne schwarz färben und die Augenbrauen rasiren."

Wir übergehen, was der Briefschreiber über den geistlichen und weltlichen Kaiser und über das Feudalsystem sagt, nach welchem das Land regiert wird, als bereits bekannt, und bemerken nur, daß derselbe sich über die Bildungsfähigkeit und die Fortschritte der Japanesen sehr vortheilhaft äußert. „Alles Japanesische", sagt er, „steht im auffallendsten Kontrast mit dem Chinesischen. Man kann nicht fünf Minuten in Japan sein, ohne zu bemerken, daß man eine im Fortschritt begriffene Nation vor sich hat — das Land, die Städte, die Häuser, Alles zeigt dies. Die breiten Straßen sind in der Mitte gepflastert und die Häuser im Erdgeschoß durchweg offen. Vor den Fenstern sind nett gearbeitete Vorhänge von Matten aufgezogen. Matten bedecken den Boden. Hinter jedem Hause ist ein kleiner Garten. Reinlichkeit scheint der Hauptzug im Charakter der Japanesen. Sie sind sehr begierig, ihr Wissen zu erweitern. Nie war ein Volk bereitwilliger, sich dem Fortschritt und dem Wechsel der Welt anzupassen, als sie. Es ist seltsam, daß sie, während mehre ihrer Sitten und Gewohnheiten ziemlich barbarisch sind, während sie sich zum Bauchaufschlitzen verurtheilen, ihre Pferde mit Stroh statt mit Eisen beschuhen, und von einer Menge der gewöhnlichsten Bequemlichkeiten des Lebens, der gemeinsten Handgriffe nichts wissen, daß sie, sage ich, gleichsam im Sprunge zur Kenntniß und Benutzung gewisser Wissenszweige gelangt sind, welche auszubilden die Nationen Europas Hunderte von Jahren bedurften. In Nangasaki schmieden sie in ihrer Werkstätte Maschinen für Eisenbahnen und Dampfschiffe. Eingeborene Kapitäne und Maschinenmeister befehligen die japanesischen Kriegsschiffe, unter denen sich bereits drei Dampfer befinden. Sie verstehen sich auf die Behandlung des elektrischen Telegraphen, den ihnen die Amerikaner gebracht haben. Sie machen Thermometer und Barometer, Theodoliten und ich glaube auch Aneroiden. Ihre Fernrohre und Mikroskope sind gut und sehr billig. Sie haben eine große Glasfabrik, welche Glas liefert, das nur wenig schlechter als unseres ist. Sie haben im Innern eine kleine Eisenbahn angelegt, zu der ihnen die Amerikaner das Nöthige lieferten. Viele von ihnen sprechen Holländisch, einige auch Englisch. Alle sind überaus lernbegierig, und wenn man in Betracht zieht, daß sie noch nicht drei Jahre in beständigem Verkehr mit Fremden stehen, so ist der Fortschritt, den man bei ihnen bemerkt, wunderbar."

Karl Rosenkranz.

Wir glauben nicht, daß der Briefschreiber in seiner Begeisterung allzuweit geht. Das japanische Volk ist jedenfalls eines der begabtesten und geistig regsamsten unter den Stämmen der mongolischen Race, und wenn die Regierung dem Verkehr mit dem Fremden, der nun von verschiedenen Seiten angebahnt ist, nicht Hindernisse in den Weg legt, den Nachahmungstrieb und die Lernbegierde ihrer Unterthanen nicht mit Gewalt hemmt, so werden Dampfmaschinen, Eisenbahnen, Telegraphen 2c. in diesen entlegenen Kreisen ihr großes Werk beginnen, und ihren Erfolgen werden allmälig andere auf geistigem Gebiete folgen. Die Barbarei wird der Gesittung weichen und auch das Christenthum wird wieder Eingang finden, wie es ihn schon einmal gefunden hatte. Mögen dann die Engländer und Amerikaner ehrlicher und verständiger auftreten, als damals die Portugiesen und ihre Jesuiten — verständiger und rücksichtsvoller; denn Japan ist kein China, welches sich durch einen Krieg von sechs Monaten zwingen läßt, sondern ein lebensfähiges, kräftiges Reich, welches, wenn ihm die Civilisation zu Hülfe kommt, eine im hohen Grade achtunggebietende Stellung gewinnen kann.

Der Riesenbaum von Tule.

Aus den ungedruckten „Reisen in Mexiko von Baron J. W. v. Müller."

In Oaxaca, der Hauptstadt des Staates gleichen Namens im Südwesten der Republik Mexiko angekommen, beabsichtigte ich die an Naturschönheiten überreiche Umgebung zu durchstreifen, vor allen Dingen aber die Ruinen von Mitla und die übrigen zahlreichen Denkmale einer längst untergegangenen Kulturepoche zu besuchen, die nicht allein für die Romantiker, sondern auch und wol in noch höherm Grade für den Geschichtsforscher von großem Interesse sind.

Jeddo, Hauptstadt von Japan.

193

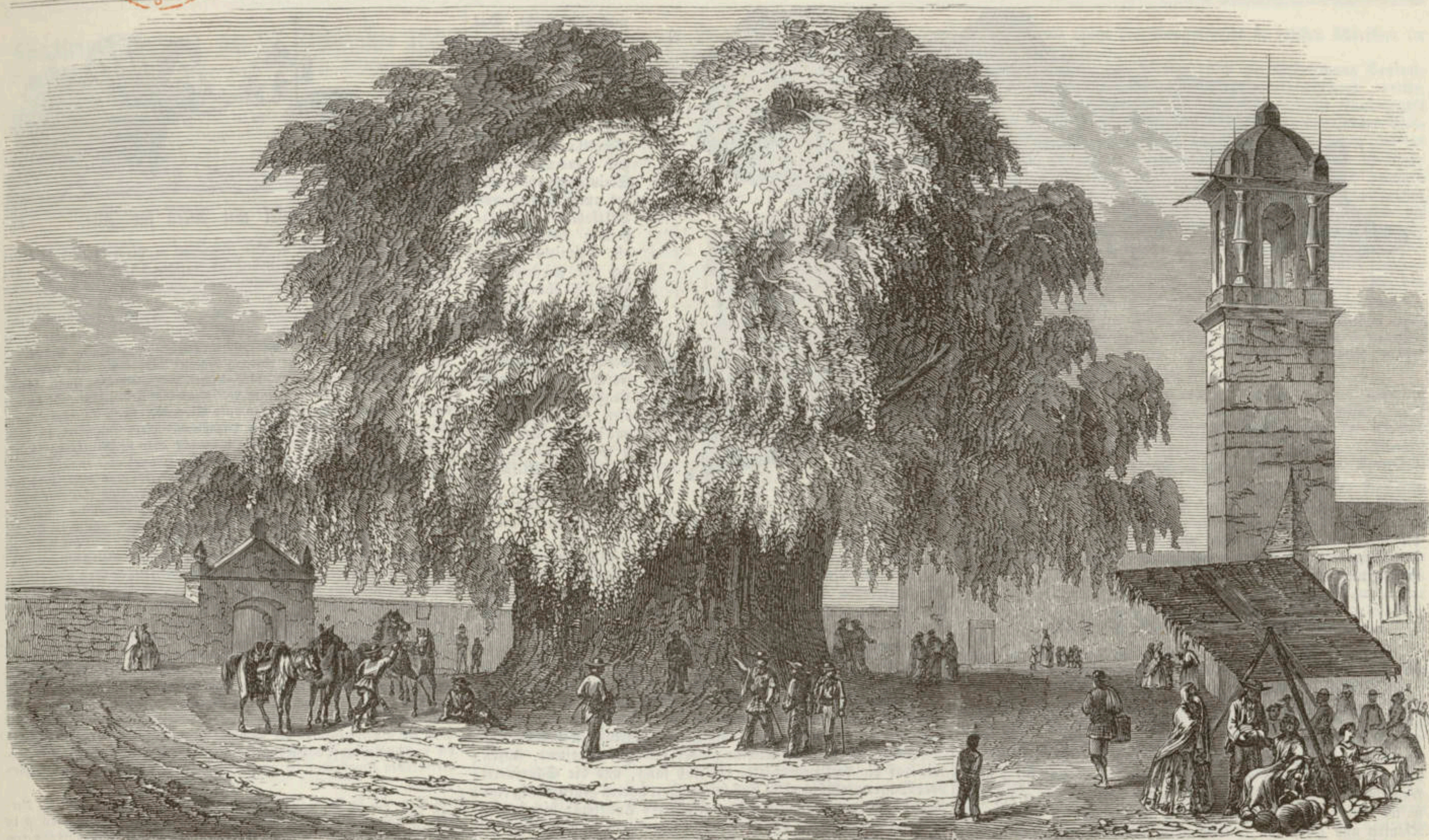

Der Riesenbaum von Tule.

Am 11. Febr. 1857 trat ich, begleitet von einigen mexikanischen Caballeros und Herrn Gregory, einem Schotten, deren angenehme Bekanntschaft ich in Oaraca gemacht hatte, und meinen Dienern die Pilgerreise zu den uralten Resten der Heiligthümer von Mitla an.

Der Weg liegt nach Osten ab und ist ziemlich gut. Er wird von zahlreichen Ochsenkarren befahren, die so merkwürdig gebaut sind, daß sie meine Aufmerksamkeit erregten, und mir eine charakteristische Zugabe zu der uneingeschränkten üppigen Natur dieser Landschaft schienen. Sie sind im Ganzen übermäßig schwerfällig, aber namentlich die Räder erinnern an die Anfangsgründe der Wagenbaukunst. Dieselben bestehen nämlich aus einem großen Block, dessen vier Kanten abgestumpft werden, während die Flächen desselben durch daran befestigte Kreissegmente gerundet, dem Ganzen eine sehr mangelhafte Radform verleihen. Der Wagen selbst ist aus vier Stücken zusammengesetzt, welche durch Netze verbunden sind, in denen sich die Ladung befindet.

Nach einer halben Stunde hatten wir das Dörfchen Santa Lucia passirt und näherten uns Tule, wo der Riesenbaum steht.

Wir konnten noch lange nichts, weder vom Kirchthurm noch von den Häusern dieses Ortes bemerken, als wir einen grünen Hügel zu erblicken glaubten, dessen rundliche sonderbare Form die Einbildungskraft zu allerlei Kombinationen anregte; aber einer meiner Gefährten, Don Ghilberto, bezeichnete diese Erscheinung als den Baum, der in Amerika, vielleicht auch auf der ganzen Erde, kaum seines Gleichen hat.

Allmälig tauchten die Häuser von Tule aus ihrer lachenden Umfriedigung grüner Gebüsche und stattlicher Yuccas auf, und bald hielten wir am Eingang des Vorhofes der Kirche.

Hier steht der Koloß der Pflanzenwelt — und nahe bei ihm zwei jüngere Kinder seines Geschlechts, die ohne seine Gegenwart selbst schon mit vollem Recht Riesen genannt würden — wie eine unwandelbare heilige Ueberlieferung der Macht und Größe des Aztekenreiches, das unter dem Tritte des erzgepanzerten Eroberers in Trümmer sank, nachdem der Goldgier der blassen Fremdlinge der letzte Herrscher zum Opfer gefallen war.

Schon damals, also vor mehr denn 300 Jahren, erregte die ungeheure Größe des Baumes das lebhafteste Erstaunen und die gerechteste Bewunderung der Spanier, die den ehrwürdigen Zeugen des heidnischen Kultus geschont haben, während Tempel und Altäre des besiegten Volkes vor der Macht der allein selig machenden Christuslehre weichen mußten.

Der Eindruck, welchen der imposante Anblick auf die Besucher hervorbringt, ist unbeschreiblich großartig.

Ich weiß nicht, wie es kam, ich konnte ihn nur mit dem Baume in Mahom's Paradiese vergleichen, dessen Stamm und Blätterschmuck durch alle Ewigkeiten stets sich verjüngt und unveränderlich erhält. Die Erinnerung an die gewaltigsten Baobabs (Adansonia digitata), welche ich auf meinen Zügen in Inner-Afrika zu bewundern Gelegenheit hatte, trat in den Hintergrund vor dieser greisen Zypresse (Cupressus distichum), die trotz ihres halben, ja vielleicht ganzen Jahrtausends so jugendlich kräftig und freundlich aussieht.

Erst nach geraumer Zeit konnte ich es über mich gewinnen, ein genaues Bild von dieser majestätischen Erscheinung zu entwerfen, welches dem Leser mit dem beigefügten Grundriß des Stammes eine Vorstellung des prachtvollen Anblickes geben mag.

Der Stamm hat beinahe das Ansehen, als ob mehre Bäume zusammengewachsen wären, wie auch Alex. v. Humboldt, der den Baum nicht selbst gesehen hat, vermuthete. Dem ist aber nicht so.

Es haben sich vielmehr dicht über dem Boden nach allen Seiten Auswüchse gebildet, welche die Schönheit des Baumes nur erhöhen.

Eine Welt von Pflanzen und Thieren umschlingt und belebt den Riesen und wächst auf seinen weithin gebreiteten Aesten wie ein zahlreicher Hofstaat, der auf Kosten dieses Königs des Pflanzenreichs ein sicheres schwelgerisches Leben führt.

Die Ausbeute dieser Welt im Kleinen würde für sich allein ein stattliches und interessantes Museum bilden.

Nachdem wir uns satt gesehen und vergeblich versucht hatten, in das Innere der freundlichen Kirche zu gelangen, setzten wir

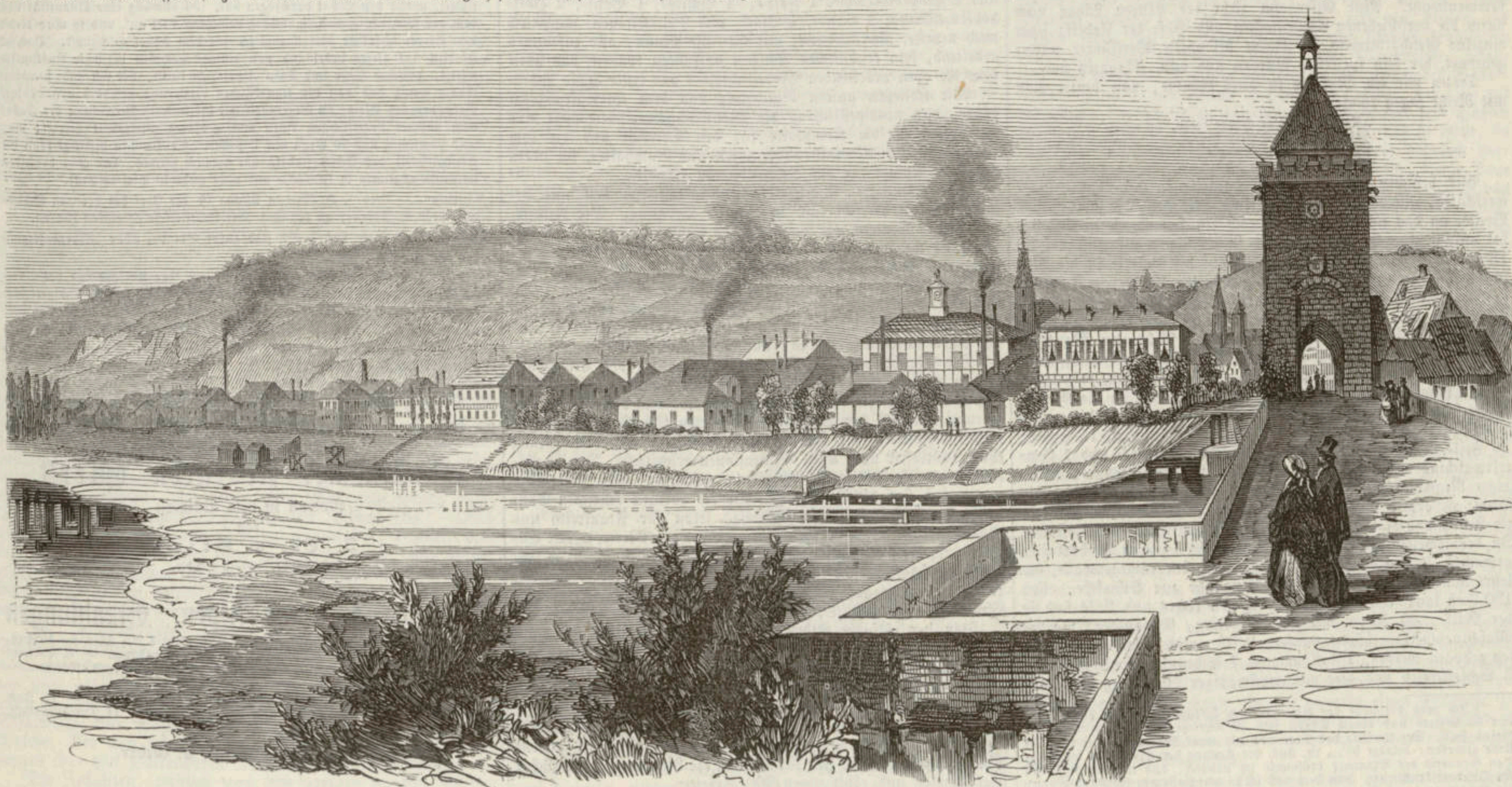

Die Maschinenfabrik in Eßlingen.

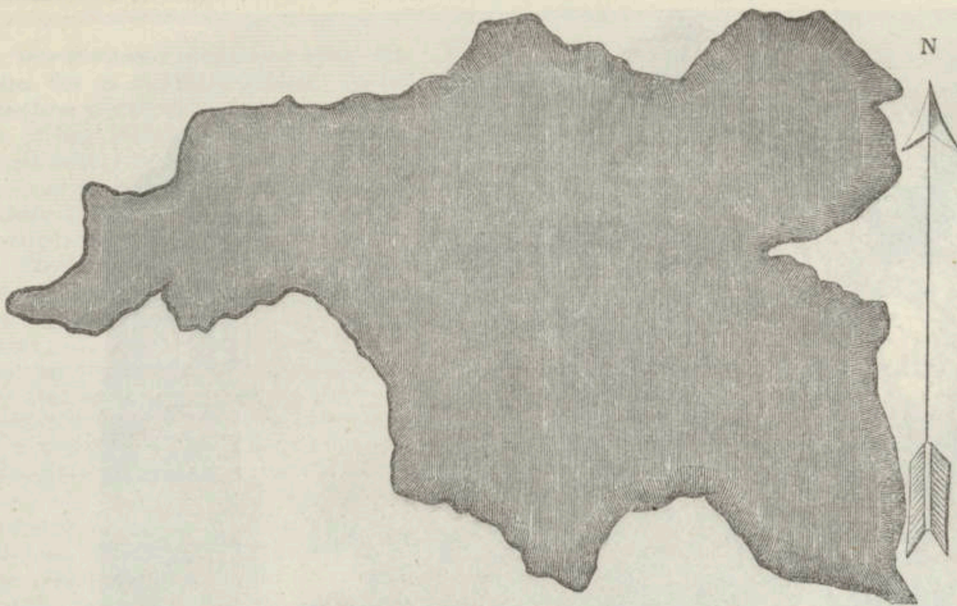

Grundriß des Riesenbaumes von Tule.

fast widerstrebend unsern Weg nach Mitla fort, noch lange nach dem Wunder der Vegetation uns zurücksehend, bis ein Bergvorsprung uns den Anblick desselben entzog. *)

Die Maschinenfabrik in Eßlingen.

Am nordwestlichen Ausgange der alten Reichsstadt Eßlingen, auf der einen Seite vom Neckar, auf der andern von der Eisenbahn begrenzt, in dem trefflich angebauten, mit Tausenden von Obstbäumen prangenden Thale, über dem sich hier reiche Rebengelände, dort bewaldete Hügel erheben, dehnt sich eine lange Doppelreihe von Gebäuden mit einzelnen Querflügeln aus, größtentheils von Ziegelsteinen aufgeführt, theilweise zwei Stockwerke hoch, im Innern bald von Galerien, bald von mächtigen Balkengerüsten durchschnitten. Schon aus der Ferne dringt ein lebhaftes, vielfach gebrochenes Getöse heran, ein fast betäubendes Klopfen und Hämmern erreicht unser Ohr, die Schornsteine stoßen dunkle Rauchsäulen aus, Bruchstücke von Lokomotiven, Waggons, Tenders, Kesseln, Zilindern, ganze Reihen von Rädern, Lager von Schienen, gewaltige Krahnen u. s. w. verkündigen endlich, daß wir uns vor einer jener gewaltigen Werkstätten menschlicher Industrie befinden, welche das gegenwärtige Geschlecht errichtet hat, um die Kräfte der Natur sich dienstbar zu machen, den schwachen Arm des Sterblichen mit Riesenkraft auszurüsten und weite Räume mit der Geschwindigkeit des Pfeils zu durchfliegen.

Es ist die Maschinenfabrik, welche im Jahr 1846 von einer Aktiengesellschaft auf Anregung des noch an der Spitze stehenden, ebenso intelligenten, als thätigen Direktors E. v. Keßler, ursprünglich für 300 Arbeiter gegründet und mit einem zu 3½ Prozent verzinslichen Zuschuß von 200,000 Fl. durch die Regierung unterstützt, einen so raschen Aufschwung nahm, daß schon bis 1855 die Arbeiterzahl sich verdoppelt hatte, die Gebäude, die jetzt einen Raum von etwa 10 Morgen einnehmen, großer Erweiterung bedurften, das Aktienkapital vergrößert, vorbemerktes Anlehen völlig abgetragen wurde und das Arbeiterpersonal zur Zeit auf nahe an 1200 Mann angewachsen ist. Das ursprüngliche Aktienkapital von 390,000 Fl. vertheilte sich unter 24 Aktionäre, das jetzige von 1,150,000 Fl. unter 31.

Ein vom Neckar abgeleiteter Kanal führt unter den Gebäuden durch und setzt drei Turbinen in Umschwung, welche durch Transmission die bewegende Kraft nach allen Seiten hin thätig machen. Bei sehr großem Wassermangel wird auch Dampf zu Hülfe genommen. Sämmtliche Schmiedefeuer wie Oefen sind durch Röhrenleitung mit Ventilatoren versehen. Eine Wasserleitung erstreckt sich durch die ganze Schmiede bis in die Gießerei, um bei ausbrechender Feuersgefahr sogleich Hülfe zur Hand zu haben. Sämmtliche Arbeitslokale stehen unter einander im Zusammenhange. Eine Eisenbahn zieht der ganzen Länge nach durch die verschiedenen Abtheilungen und Höfe der Fabrik; jeder einzelne Geschäftszweig ist seinem besondern Werkführer untergeordnet, der sein spezielles Bureau und resp. Magazin hat.

Treten wir ein Mal ein in diese Räume, von denen man mit Recht sagen kann:

„Tausend fleiß'ge Hände regen,
Helfen sich im muntern Bund,
Und in feurigem Bewegen
Werden alle Kräfte kund."

Wir befinden uns an der Südostseite in der Montirungswerkstätte, einem Gebäude von etwa 145 Fuß Länge, 60 Fuß Breite, an das sich nordwestlich noch ein fast ebenso großes Lokal anschließt. Hier werden die Lokomotiven zusammengesetzt; 13 derselben sind in Arbeit. Oben auf die Galerie ist die Maschinenschlosserei verwiesen, mit einer doppelten Reihe von Schraubstöcken, mehren Bohrmaschinen und zwei Krahnen, die sich mit Leichtigkeit hin- und herschieben lassen und zum Emporheben der Lokomotiven dienen. Die Zahl der hier beschäftigten Monteurs und Ajusteurs beläuft sich auf 212. Durch ein Zwischengemach, die Werkzeugschmiede mit 2 Feuern und 8 Arbeitern, treten wir sofort, immer in der Richtung nach Nordwesten, in die Metalldreherei von zwei Stockwerken, jedes ebenso groß wie die vorige Werkstätte: 170 Arbeiter arbeiten an 76 Drehbänken, 15 Hobel-, 10 Feil-, 24 Bohr-, 8 Schraubenschneid-, 3 Frais- und 1 Centrirmaschine reihen sich hier an einander. Mit bewundernswürdiger Regelmäßigkeit und Stetigkeit verrichtet jede Maschine ihr Werk; gehorsam fügt sich selbst das schwere Material der Lokomotiv-Achsen und Räder dem unwiderstehlichen Drucke des Drehstahls. In dem zweiten Stock werden meistens die kleineren Dreharbeiten gemacht. — Ein heißer Luftzug, der uns eben entgegenwallt, belehrt uns, daß wir unter dem Eingange zur Schmiede, etwa 180 Fuß lang, 50 breit, stehen. Oefen rechts und links und in der Mitte, 40 Feuer mit 140 Arbeitern, Einsatzöfen, wo die Maschinentheile gehärtet werden, 2 Flammöfen, wo die Radreifen gebogen werden, 1 Fallhammer, 1 Schraubenschmiedmaschine, 3 Schleifereien sind hier mit zweckmäßiger Benutzung des Raumes angebracht. Das benöthigte Schmiedeeisen wird von Wasseralfingen, Königsbronn, Albbruck ꝛc., das Masseleisen meistens aus Nassau und Schottland bezogen; zur Feuerung dienen Steinkohlen aus Ruhrort, auch Berbach, und Holzkohlen vom Welzheimer Walde. An die Schmiede schließt sich die Gießerei an, räumlich ebenso groß wie jene, wo die hierher einschlägigen Maschinentheile erzeugt werden. Zahlreiche Formereien, 3 große Krahnen, 2 Kupolöfen, 3 Trockenöfen und an dem einen Ende 4 weitere Oefen für die wichtige Messinggießerei nehmen 80 Arbeiter in Anspruch. Auch in der Schlosser- und Tenderwerkstätte, gegen 250 Fuß lang, brennen 8 Feuer. Verschiedene Bohr-, Loch- und Schneidemaschinen, Dressirbänke, eine hydraulische Presse von 3000 Ztrn. Druckkraft für Aufpressen der Räder fordern hier unsere Aufmerksamkeit heraus; oben auf der Galerie ist eine Reihe von Schraubstöcken für die gewöhnlichen gröberen Schlosserarbeiten bestimmt. An den Tendern sind 50, in der Schlosserei 120 Arbeiter angestellt.

Hier ist die Reihe der Gebäude durch einen nach der Eisenbahn offenen Hof unterbrochen; ein mächtiger Krahn steigt empor und eine große Schiebbühne hat zum Zweck, von der letztern Lokomotiven, Waggons u. dgl. hereinzubugsiren, und steht zugleich mit der großen Brückenwage von 500 Ztrn. Tragkraft in Verbindung.

Immer in gleicher Richtung über den Hof schreitend, stoßen wir auf die Lackirwerkstätte, 60 Fuß lang, und die Schreinerei oder Wagenwerkstätte, 190 Fuß lang. Dort harren gegenwärtig eine Reihe achträderige Wagen dritter Klasse des Anstrichs; hier laufen in langer Reihe zu beiden Seiten unten und auf der Galerie 70 Hobelbänke hin, während der mittlere Raum zur Aufschlagung der Wagen vorbehalten ist. Oben werden die Bänke für die erste und zweite Klasse vollständig ausgefertigt, beschlagen und gepolstert. Für die vereinigten Werkstätten sind nach Befund der Umstände 100—150 Mann erforderlich. An ein weiteres Quergebäude am untern Ende der Fabrik, als Magazin für geschnittene Hölzer dienend, lehnen sich in der Richtung nach Südosten zunächst zwei Parallelflügel an, die gleichfalls zur Niederlage von Koaks und Holzkohlen dienen, während auf dem äußern, zum Neckar ausgehenden, aufgefüllten Raum große Holzmassen aufgeschichtet sind. An denselben grenzt ein Bassin zum Holzauslohen und jenseits desselben, isolirt stehend, ein Holztrockenofen, mit Trockenstube für die Lackirer. Rechts davon wird demnächst auf einem zur Fabrik gehörigen, 300 Fuß langen Grundstück noch eine Sägemühle zu stehen kommen.

In der Verlängerung des äußern Parallelbaues folgen sich die Wohnung des Magaziniers nebst Stallung, das Spritzenhaus mit Feuerwehrgeräthschaften und die Eisen-, Blech- und anderen Magazine, welchen auch ein Querbau eingeräumt ist. Wir gelangen dann in die Region der Kupferschmiede mit 8 Feuern und der Kesselschmiede mit 13 Feuern und 1 Flammofen. Beide zusammen mit 130 Arbeitern haben eine gleiche Längenausdehnung wie die obigen Werkstätten. Dort werden sämmtliche für die Lokomotiven nöthige und fertig bezogenen Messingrohre mit Kupfermündung versehen, hier die Bleche geschnitten, gebogen, geformt, genietet ꝛc., 4 Bohr-, 2 Loch-, 1 Blechschneid-, 1 Blechbiegmaschine unterstützen und fördern die Thätigkeit der Menschen. Ein mißtöniges Knarren und Kreischen und Raspeln verräth uns die Nähe der Sägemühle, ehe wir uns überzeugen, daß 1 Holzbohrmaschine, 1 kleine und 1 große Stemm-, 1 Fälz-, 1 Schlitz-, 1 Bohr-, 2 Holzhobelmaschinen, 1 Band-, 1 Block- und 2 Zirkelsägen, sämmtlich nach neuester Konstruktion, mit 40—50 Mann, alle zusammen arbeitend, kein ergötzliches Konzert aufführen können, das übrigens die oben arbeitenden Modellschreiner aus erster Hand haben.

Wir schließen unsern Rundgang von dem Verwaltungsgebäude, das nordwestlich an die Montirungswerkstätte stößt und im Erdgeschoß die Komptoirs für den Direktor und die ihm untergeordneten Administrativbeamten und Buchhalter, im obern Stock die Lokale für das Zeichenbureau enthält.

Die sämmtlichen Werkstätten sind geräumig, hell und gesund; überall herrscht eine musterhafte Ordnung. Die Arbeitszeit dauert Winters wie Sommers 12 Stunden, von 6—12 Uhr Morgens und von 1—7 Uhr Nachmittags; die Arbeiter, deren manche wöchentlich 30—35 Fl. verdienen, stehen unter sehr humaner Behandlung und sehen wohl und kräftig aus. Ein Liederkranz, Vulkania, mit schöner Fahne und eigner kleiner Bibliothek, vereinigt einen Theil zu heiterer Geselligkeit und übt einen sittigenden Einfluß auf das ganze Etablissement.

Die Maschinenfabrik, fast ausschließlich für den Eisenbahnbetrieb thätig, liefert jährlich 50—60 Lokomotiven und 400—600 Wagen verschiedener Konstruktion. Kommen die von der Regierung unlängst den Ständen proponirten Eisenbahnlinien, wie nicht zu zweifeln, zur Ausführung, so dürfte sich der Umfang ihrer Thätigkeit nach allen Dimensionen erweitern. Im Augenblick wird für Württemberg wenig geliefert; desto zahlreicher waren und sind die Bestellungen für die übrigen deutschen Bahnen, für Oesterreich, die Schweiz, selbst für Frankreich und Dänemark. Eßlinger Lokomotiven begrüßen alle Meere, welche Europa umgeben; kürzlich lieferte die Anstalt ihre 435ste. Dem letzten Rechenschaftsbericht zufolge hatte die Fabrik in ihrem zehnten, 1857 zu Ende gegangenen Verwaltungsjahre für fertige Arbeit eine Einnahme von 2 Mill.; und feste Bestellungen für 4 Mill. Fl.

Von der eßlinger Fabrik ist eine Filiale zu Ulm abhängig, jedoch nur provisorischer Art. Sie wurde vor sechs Jahren auf einem von der Regierung verwilligten Terrain vor dem Gänsthore errichtet und bestand anfänglich nur aus etlichen Baraken. Eine Zeit lang unterbrochen, begann sie seit zwei Jahren wieder ihre Thätigkeit, lieferte der österreichischen Dampfschifffahrtsgesellschaft in obengenannten Jahren für 1⅓ Mill. Fl. eiserne Waarenboote, hat zur Zeit für Bayern die Lieferung von Brücken übernommen und zählt gegen 200 Arbeiter.

*) Ich maß die Höhe des Baumes und berechnete sie aus einer Basis von 50 Metres und einem Winkel von 30° 56″ = 32,7 Metres = 120,64 rheinl. Fuß. Der Umfang des Stammes mit einer Schnur, 5 Fuß über der Erde gemessen, beträgt 98⁸⁄₁₀ rh. Fuß, der Umfang der Krone wol 500 Fuß. Den Grundriß des Stammes bestimmte ich dadurch, daß ich um denselben ein Quadrat konstruirte, von dem aus ich in gleichmäßigen Abschnitten gegen die Erhöhungen und Vertiefungen des Stammes maß.

Briefwechsel mit Allen für Alle.

Herrn H. W. u. C. in M. — Der Aufenthalt in Aegypten wird in neuer Zeit vielen Kranken von englischen und deutschen Aerzten angerathen. Die Meinung des Dr. B. für Aegypten ist eine sehr günstige, denn unter allen leicht erreichbaren Gegenden der Erde hält er den Aufenthalt in Aegypten für denjenigen, der in Lungenkrankheiten am schnellsten Erleichterung und Besserung zu schaffen vermag. Jedoch ist nicht jeder Theil des Landes zu allen Jahreszeiten ein in solchen Fällen geeigneter Aufenthalt. Solche, die mit chronischer Luftröhrenentzündung behaftet sind, sowie die, welche an rheumatischen Beschwerden und langwierigen Magenkatarrhen leiden, dürfen sich im Deltalande des Nils wegen der bedeutenden Feuchtigkeit nicht niederlassen, und vom Anfang Mai bis Ende September ist in Unterägypten die Temperatur für den geschwächten Organismus eines Europäers zu hoch. Von Anfang Oktober bis Ende April herrscht aber in Mittel- und Oberägypten unter einem klaren und wolkenlosen Himmel eine zugleich warme und gleichmäßige Temperatur, während die Luft rein und nicht übermäßig feucht ist. Das Klima in anderen Gegenden kann ebenfalls eine oder mehre dieser Eigenschaften besitzen, sicher aber finden sie sich auf keinem bewohnten Theile der Erde alle in solcher Vollkommenheit vereint, wie hier. Dr. B. hat an sich selbst die besten Erfahrungen machen können; er litt selbst an chronischer Luftröhrenentzündung, welche sich allmälig mit nächtlichen asthmatischen Anfällen verbunden hatte. In Kairo bemerkte er schon nach einigen Tagen eine Abnahme der Reizbarkeit seiner Luftröhrenschleimhaut; aber es zeigte sich, daß, wenn auch im Winter in Kairo eine warme Temperatur herrscht, das Wetter doch nicht frei von häufigem und plötzlichem Wechsel ist. Nur in Oberägypten fehlen auch diese Ungleichmäßigkeiten. Für Schwindsüchtige, die eines warmen und feuchten Klimas bedürfen, scheint der Aufenthalt in Alexandrien ebenso geeignet zu sein, wie auf Madeira und in Italien, während Personen, die an chronischer Luftröhrenentzündung leiden, sich sehr übel hier befinden würden. Die Europäer leiden in hohem Grade an Affektionen der Verdauung und ebenso kommen Fälle von Schwindsucht unter den Eingeborenen an der Nordküste Europas sehr häufig vor, während die in Mittel- und Oberägypten ganz davon verschont bleiben. Die vorherrschenden Krankheiten im ganzen Lande sind Ruhren und Augenentzündungen.

Herrn A. v. Sz. in M. — Der Vortrag des Prof. Erdmann über die Verhältnisse der naturwissenschaftlichen Forschung zum religiösen Glauben ist in Nr. 42 der „Europa" von G. Kühne — Leipzig, Verlagshandlung von C. B. Lorck — zum Abdruck gekommen, und wir glauben, daß einzelne Nummern abgegeben werden.

Herrn C. in W. — Wir können den für den Briefwechsel für Alle bestimmten Raum nicht zu einem Kursus über italienische Buchführung für Sie verwenden. — Jeder Buchhändler kann Ihnen Kataloge über Bücher jeglicher Art vorlegen.

Herrn M. G. in P. — Die Südküste Spaniens und Portugals vom Kap St. Vinzent bis Kap de Palos zeichnet sich in klimatischer Hinsicht vor allen Gegenden Italiens aus und ist von den Aerzten als Aufenthaltsort für Kranke noch nicht gehörig gewürdigt worden. Ein besonderer Vorzug wird ihm dadurch zu Theil, daß es dort niemals friert und schneit und die Temperatur selbst in den kältesten Monaten nie unter 0° herabsinkt. Das wärmste Klima besitzen Gibraltar, Malaga und die Küste von Algarve, bei gleichzeitiger Gleichmäßigkeit und einem hohen Grade von Trockenheit; mithin wäre der dortige Aufenthalt Lungenkranken sehr zu empfehlen.

Herrn v. F. in Nikolajewsk am Amur. — Unsern freundlichsten Gruß und besten Dank für Ihre Bemühung, die Illustrirte Zeitung auch bei den Samojeden, Ostjäken, Jakuten, Tschuktschen, Tungusen ꝛc. einzubürgern. — Viel Glück auf die Reise!

A. 249. — Auf Anfragen, in denen der Name des Briefschreibers ohne denkbaren Grund fehlt, bedauern wir keinen Bescheid geben zu können.

Herrn M. in J. — Wir können Ihnen nur antworten, daß wir den Inhalt der Annoncen nicht vertreten können. Es ist das ein Ding der Unmöglichkeit, wie Sie sich selbst sagen können.

Herrn P. T. in F. — Anstellungen zu besorgen oder Verbindungen zu vermitteln, haben wir weder Beruf noch Gelegenheit.

Herrn K. A. in M. — So bedeutende Persönlichkeiten, wie die das gegenwärtige preußische Ministerium bildenden, werden von uns auch ohne besondere Erinnerung gebracht.

Herrn A. B. in G. — Das Tabakschnupfen ist gefährlicher, als Sie glauben, indem es gar nicht selten eine Bleivergiftung herbeiführt. Die saure Flüssigkeit, welche den Tabak durchzogen hat, löst allmälig eine Quantität von dem zur Verpackung und Umhüllung benutzten Blei auf, und so wird dieses dem Körper schädliche Metall zugleich mit dem Tabak geschnupft. Das im Hinblick auf diesen Uebelstand von einigen Fabriken versuchte Auskunftsmittel, zwischen Hülle und Tabak Papier zu legen, hat sich nicht bewährt, ebenso wenig das von der französischen Regierung gesetzlich angewendete Verzinnen des Bleis; im Gegentheil hat bei letzterer Verpackung der Tabak nach näherer Untersuchung einen noch größeren Bleigehalt gezeigt; man fand nämlich 4 und 20 Gran auf 1 Pfund. Vollkommen beseitigt kann die Bleihaltigkeit des Schnupftabaks nur dadurch werden, daß man denselben fernerhin allgemein in Zinnfolie und nicht mehr in Blei verpackt.

„Amicitia". — Herr J. H. Witt in Altona ist der Chef des dortigen Schleswig-Holstein-Komité, an den Sie Ihre Ueberschüsse adressiren können.

Herrn F. B. in F. a. M. — Wir sind außer Stande, alle „Ehrenbezeigungen" zu veröffentlichen.

Herrn A. Z. in W. — Wir empfehlen Ihnen, den Katechismus des Ackerbaus, der Nutzgärtnerei, der Ackerbauchemie, Bodenkunde und Düngerlehre, die Ihnen, wie wir hoffen, die gewünschte Auskunft zu geben im Stande sind.

Herrn W. B. in B....f. — Wir bedauern, Ihren Wunsch in Betreff Ihrer Depesche nicht erfüllen zu können, und erlauben uns, Sie auf unsere Anzeigenabtheilung zu verweisen.

Im Verlage des Unterzeichneten sind soeben erschienen und durch alle Buchhandlungen zu erhalten:

Fürstin der siebenten Werst.
Roman in vier Büchern
von
A. Th. v. Grimm.
2 Bände. Preis 4 Thlr.

Zwischen Jura und Alpen. Erzählungen und Lebensbilder von Jakob Frey. 2 Bde. Preis 2½ Thlr. = 10 Frcs.
Erster Band: 1. Eine Dorfehe. — 2. Der Lebensbaum. — 3. Breitenhaus. — 4. Kindersegen. — 5. Der Diebsbaum. — 6. Blond-Röschen. — 7. Der Taugenichts. — 8. Der arme Schwingerkönig.
Zweiter Band: 9. Der Statthalter. — 10. Die graue Dohle. — 11. Zum Samariter. — 12. Opfertod. — 13. Das verlassene Haus. — 14. Der Flüchtling.

Leipzig, Verlag von J. J. Weber.

Illustrirte Zeitung, am 27. November 1858.

Astronomische Erscheinungen.

28. November. Sonnenaufgang 7 U. 40 M. Sonnenuntergang 3 U. 56 M. Eintritt des 2. Jupitermondes 11 U. 56 M. Abends.

29. November. Zeitgleichung — 11 M. 32 S. Der Mond geht 0 U. 53 M. früh auf und durchschneidet 7 U. Vormittags den Aequator in südlicher Richtung.

30. November. Mars, im Sternbild des Steinbocks, geht 8 U. 53 M. Abends unter.

1. Dezember. Merkur, aus dem Ophiuchus in den Schützen tretend, geht 4 U. 38 M. Nachmittags unter. Der Mond befindet sich früh in der Nähe des Sternes Spica. Uranus, zwischen Aldebaran und den Plejaden im Stier, geht 7 U. 14 M. früh unter.

2. Dezember. Jupiter, im Sternbild des Stiers glänzend, geht 4 U. 14 M. Nachmittags auf. Eintritt des 1. Jupitermondes 3 U. 5 M. früh. Zusammenkunft der Venus mit dem Merkur 2 U. 35 M. Nachmittags.

3. Dezember. Venus, im Ophiuchus, geht 4 U. 42 M. Nachmittags unter. Merkur in der größten südlichen Breite 4 U. 33 M. früh. Eintritt des 1. Jupitermondes 9 U. 43 M. Abends. Merkur in der größten südlichen Abweichung 11 U. Abends.

4. Dezember. Saturn, im Sternbild des Krebses, geht 8 U. 30 M. Abends auf.

Witterungsbeobachtungen zu Leipzig.

November 1858.	Barometer bei 0° par. Lin. 9 U. früh	Thermometer Réaumur. 8 Uhr früh	2 Uhr Mittags	10 Uhr Abends	Mitteltemperatur	Abweichg. vom Monatsmittel	Windrichtung und Stärke
16	330 37	— 6°.8	— 3°.0	— 2° 9	— 5° 15	— 7 54	ONO$_{1}$—$_{2}$
17	326 91	— 2.3	— 0.8	— 1.9	— 1 73	— 4 12	NNO$_{1}$
18	329 50	— 2.0	— 1.8	— 2.7	— 2 30	— 4 69	ONO$_{1}$
19	328 95	— 2.5	— 1 0	— 2.1	— 1 93	— 4 31	NNO$_{1}$
20	329 31	— 3 0	— 0 5	— 4 5	— 3.14	— 5 53	WSW
21	334 04	— 5.0	— 3 7	— 8 6	— 6 47	— 8 86	WSW
22	334.75	—10.5	— 8.0	—10 3	— 9.79	—12.18	SW$_{0}$—$_{1}$

Die Bewohner von Russisch-Amerika.

Nach den neuesten Nachrichten dargestellt.

(Schluß aus Nr. 803.)

Zu dem Volksstamme der Koloschen gehören auch die Kenajer; dieselben stehen jedoch zu den Koloschen in ebendemselben Verhältniß, wie die Kadjaker zu den Unalaschkaern; denn ihre Sprachen gehen trotz des noch erkennbaren gleichen Ursprungs soweit auseinander, daß sich beide Stämme nicht mehr verständigen können. Die Kenajer wohnen um Cooks-Inlet, dem sie den Namen der Kenai-Bucht gegeben haben. Sie zerfallen wie die Koloschen in zwei Geschlechter, gleichen ihnen überhaupt in vielen Stücken, haben aber in ihrer Lebensweise manches Abweichende. Sie sind heitere Menschen, die jede Arbeit mit Gesang begleiten und nach Beendigung derselben sich gleich dem Tanze hingeben. Ihre Wohnungen bestehen aus geräumigen, hohen, aus Balken aufgebauten Hütten mit dem Feuerheerde in der Mitte und so vielen Abtheilungen an den Seiten, als mit einander verwandte Familien darin wohnen. Einen großen Theil ihres Lebens bringen sie in den Badstuben zu, und lieben besonders im Winter die Schwitzbäder leidenschaftlich.

Die Kenajer scheinen als ein Nomadenvolk von jenseits der Berge an die Küste gekommen zu sein und sich dort angesiedelt zu haben. Sie sind wenigstens auch jetzt noch keine Seefahrer und haben neben den von den Kadjakern entlehnten Baidaren auch ihre Kanots aus Birkenholz beibehalten.

Während des Frühlings und einen großen Theil des Sommers hindurch beschäftigt sie der Fischfang an den Flüssen. Verschiedene Arten Lachse, Weißfische (Delphinus Leucus — russisch Bjeluga) werden in Masse gefangen. Zu Anfang des August ziehen sie mit Frauen und Kindern in die Gebirge, um dort die erfrischende Luft ihrer frühern Heimat zu athmen, wilde Rennthiere zu jagen und mit Galzanen und anderen Stammesgenossen des Innern zu verkehren und Tauschhandel zu treiben. Eine wichtige Rolle spielen dabei die Glasperlen. Im Oktober in ihre Wohnsitze zurückgekehrt, beschäftigen sie sich vor Eintritt der heftigen Kälte noch mit dem Biberfange; mit Eintritt des Winters leben sie aber nur den Vergnügungen, feiern öffentliche Spielgelage und verzehren die Früchte ihrer Sommer- und Herbstjagd.

Von den anderen, den Koloschen verwandten Stämmen, betrachten wir nur noch einige ganz in der Kürze.

Die Ugalenzen, am Eliasberge nördlich von den Koloschen wohnend, sind ein friedfertiges Volk, dessen Hauptbeschäftigung der Biberfang ist.

Die Atnaer oder Atnachtaer, auch Miednowzen genannt, an der Mündung des Atna (oder des Kupferflusses, zeichnen sich durch die ihnen noch allein eigne Geschicklichkeit aus, das von den Russen bezogene Eisen zu verarbeiten, und sind von Alters her als Verfertiger kupferner Geräthe und Waffen berühmt.

Die Koltschanen oder Galzanen, nördlich von den Ugalenzen am Kupferflusse wohnend, bringen Elenns-, Luchs- und Biberfelle in ihren mit rohen Rennthierhäuten bezogenen Kanots den Kupferfluß hinab, um diese Waaren gegen Tabak und Glasperlen, die bei allen diesen Völkern eine große Rolle spielen und als baares Geld angesehen werden, zu vertauschen. Die entfernter wohnenden sind sehr roh und wild und sollen sogar Menschenfleisch fressen. Zu den Galzanen zählt man auch die Stämme, die mehr im Innern, westlich vom Kupferfluß wohnen, von denen man jedoch sehr wenig weiß. Der Lieutenant Sagoskin, der in den Jahren 1842 – 1844 eine Expedition nach dem Innern unternahm, erzählt, daß die Galzanen ihre Todten zwar auch verbrennen, wie es bei allen diesen Stämmen Sitte ist, aber im Winter den gestorbenen Verwandten gefroren auf allen ihren Zügen mitnehmen und als Kopfkissen gebrauchen.

Die Inkülüchlüaten oder Kyltschanen wohnen an dem Flusse Chulitna und den oberen Zuflüssen der Ströme Kuskokwim und Kwichpak. Sie gleichen im Aeußern, in ihren Sitten und religiösen Anschauungen den Koloschen, kleiden sich aber in Parken, Beinkleider und Stiefel von Biber- oder Bisamfelle; ihre Waffen sind Pfeile, Bogen, Wurfspieße und Dolche. Sie sind kriegerisch und tapfer und fürchten keinesweges ihre viel zahlreicheren Nachbaren, die Kuskokwimer.

Die Inkaliten, westlich von den vorigen an den Flüssen Kwichpak und Kuskokwim hausend, bilden ein Mittelglied zwischen den Küsten- und Bergbewohnern. Sie sind groß von Wuchs, haben eine braune Hautfarbe, struppiges, schwarzes Haar, das sie mittelst eines scharfen Steines kurz abscheren. Sie machen Einschnitte in die Lippen, die sie mit kleinen Steinchen und Glasperlen verzieren. Die Frauen tätowiren längs des Kinnes zwei blaue Linien; ihre Haare hängen in langen Flechten zu beiden Seiten herab. Die Kleidung der Männer besteht beinahe ganz aus Biberfellen, die der Frauen aus Zobel-, Bisam- und Hasenfellen. Bei nassem Wetter werden auch Kamlejen aus Fischhäuten getragen. Die Flüsse befahren sie in Kanots von Birkenholz. Ihr Hausgeräth ist zierlich aus Holz gearbeitet und roth, grün oder blau angestrichen.

Die Sprache der Inkaliten ist ein Gemisch aus den Sprachen der Kenajer, Unalaschkaer und Atnaer *).

Baron v. Wrangell rechnet auch noch die Anwigmüten und Magimüten zu dem Stamm der Inkaliten.

Wir haben schon früher die Bevölkerung des Gebietes der russisch-amerikanischen Kompagnie auf Grund des neuesten Nachweises von Hrn. v. Köppen auf 54,000 Köpfe angegeben. Derselbe Statistiker theilt diese Zahl auf folgende Weise ein: Dienstpersonal (Beamte, Miethlinge) 698 Köpfe, Bezirk Sitcha 1003, Bezirk Atchà 844, Bezirk Kadjak 5828, Bezirk der Kurilen 212, der nördliche Bezirk 343, Bezirk Unalaschka 1222, verschiedene Völkerschaften 44,000.

*) Von einer sehr widrigen Sitte dieses Volkes, sich den Körper mit Urin zu waschen, sprechen übereinstimmend die beiden Expeditionsführer Andreas Glasunòw, welcher im Jahre 1834 in's Innere drang, und der schon erwähnte Lieutenant Sagoskin.

Hermann, Adolph und Robert Schlagintweit.

Aus Bayern gebürtig, haben die Physiker und Geologen Hermann, Adolf und Robert Schlagintweit in Berlin bereits sehr früh begonnen, sich mit selbstständigen Forschungen zu beschäftigen. Die Beobachtungen der beiden Aelteren über die östlichen Alpen während der Jahre 1846—48 sind bei A. Barth in Leipzig veröffentlicht; ein zweiter Band ihrer Untersuchungen über die physikalische Geographie der Alpen folgte 1854, nachdem sie bei wiederholten Reisen in den westlichen Alpen als die Ersten die höchste Spitze des Monte Rosa, 14284 Fuß, erstiegen hatten. Seit 1819 (mit durch ihre Reisen bedingten Unterbrechungen) in Berlin lebend, fanden sie dort bei den Gelehrten und ganz speziell bei A. v. Humboldt die freundlichste Aufnahme. Humboldt stellte sie auch bald darauf dem König vor, dessen huldvollem Interesse an ihren Arbeiten sie durch Ritter v. Bunsen's Vermittelung ihre wissenschaftliche Sendung nach Indien verdanken.

Die Ostindische Kompagnie ging auf Humboldt's und Bunsen's Vorschläge, die sie im Auftrage des Königs machten, bereitwilligst ein und machte es durch die Vollmachten, die sie gab, den Herren Schlagintweit möglich, Indien auf das Gründlichste wissenschaftlich zu untersuchen und ihre Reisen auch weit über die indobritischen Besitzungen in bisher nie von Europäern besuchten Gegenden auszudehnen. Als ihre warmen Freunde in India House nennen wir besonders Sykes und Eastwick, Cautley, Mangles und Rawlinson.

Sie verließen Southampton am 24. Sept. 1854, nahmen den Weg durch Aegypten und das Rothe Meer und landeten am 26. Okt. in Bombay. Von da begannen sie nach kurzem Aufenthalte die Reise in das Innere. Bei der ungemein großen Ausdehnung des Terrains, das sie fast stets getrennt auf verschiedenen Wegen durchzogen (es umfaßt 32 Breiten- und 27 Längengrade), müssen wir uns auf eine gedrängte Aufzählung der von einem Jeden besuchten Gegenden beschränken. In der kühlen Jahreszeit 1854—55 untersuchten sie auf verschiedenen Wegen das Dekhan und Südindien und schifften sich von Madras nach Kalkutta ein, wo sie sich nach einem Aufenthalte von drei Wochen abermals trennten.

Hermann bereiste vom März 1855 bis März 1856 folgende Länder: Bougol, Sikkim, Himalaya, die östliche Grenze Nepals, die Naga- und Khassiagebirge, Bhutan, Assam, das Ganges- und Brahmaputradelta, Hindostan und Audh. In Sikkim hatte er Gelegenheit, den höchsten Berg der Erde zu messen und seinen richtigen Namen zu finden. Er heißt Gaurisankar, ist etwas über 29,000 Fuß hoch und ist derselbe Gipfel, der von Oberst Waugh von den Ebenen aus gemessen und von ihm Mount Everest genannt wurde. — Erst in Simla, der bekannten englischen Gesundheitsstation, traf er mit Adolph und Robert, die im April 1855 von Kalkutta über Benares, Allahabad, Agra und Fatigarh nach dem westlichen Himalaya gegangen waren, wieder zusammen. Im Sommer 1855 gelang es ihnen, die tibetanische Grenze zu überschreiten. Obwol als Bhutios (Bewohner der höheren Himalayathäler) verkleidet, wurden sie dennoch nach einiger Zeit von den wachsamen chinesischen Grenzbeamten als Europäer erkannt und zur Rückkehr aufgefordert. Aber durch Anwendung theils von Gewalt, theils von Bestechung der Beamten, gelang es ihnen, in Begleitung einer ihnen heimlich ergebenen chinesischen Wache die Reise in Tibet fortzusetzen und die Quellen des Indus und Sateletsch, die Umgebungen der heiligen Seen Mansardur und Rakus, auch Gartok's, der bedeutendsten Handelsstadt dieses Theiles von Tibet, zu besuchen.

Den Rückweg von Gartok nach Garhval nahmen sie über eine der größten und interessantesten Gletschergruppen Tibets, die den Fuß des Ibi Gamin, des höchsten tibetanischen Berges, 25,500 Fuß engl. hoch, bedecken. Acht Tage lang durchzogen sie nach den verschiedensten Richtungen die erst bei 16,500 Fuß endenden Gletscher, um Karten aufzunehmen und physikalische Beobachtungen zu machen. Sie erreichten am 19. Aug., nachdem sie bei 19.200 Fuß ihr letztes Nachtlager hatten, an Ibi Gamin, 22,200 Fuß, die größte bis jetzt in einem Gebirge erstiegene Höhe. — Ein Paß in der Nähe des Ibi Gamingipfels von 20,400 Fuß Höhe, der höchste bis jetzt gemessene Paß, führte sie nach Garhval, in welchem sie seit sechsmonatlichen Reisen zum ersten Male wieder Bäume trafen.

Während Adolph von hier zum zweiten Male nach Tibet ging und über den Nalongpaß und das obere Ganges- (Bhagirathi-) Thal nach Massuri am Fuße des Himalaya kam, besuchte Robert die wenig gekannten engen Thäler, welche zwischen der Jamna und dem Ganges liegen und durch eine Anzahl von Pässen von 13—15,000 Fuß getrennt sind. Er traf mit Adolph am 17. Okt. in Massuri zusammen. — Bis Delhi, Agra und Sager setzten sie die Reise gemeinschaftlich fort, dann wandte sich Adolph gegen Süden, erreichte Madras Mitte Februar 1857, untersuchte die besonders in geologischer Hinsicht interessante Gegend zwischen Trichinopoly und Kap Comorin, die Nilgiris (blauen Berge) und kam über Kalkutta auf der ihm schon bekannten Route längs des Gangesthales in raschen Märschen im April nach Simla.

Robert benutzte den Winter 1855 zur Erforschung Centralindiens und besonders jener Theile der Vindhyagebirge, welche, in der Provinz Malva gelegen, als der wichtigste Knotenpunkt Centralindiens zu betrachten sind. Die dichten ungesunden Waldungen (Dschungeln), sowie die rohen, zu den Urstämmen Indiens gehörenden Bewohner hatten bisher dies interessante Gebirgsland fast gänzlich der Beobachtung verschlossen. Die wenigen vorhandenen Angaben, zunächst auf Aussagen der Eingeborenen basirt, waren meistentheils sehr unrichtig. Man glaubte die mittlere Höhe Amarkantaks, eines Plateaus, in dessen Umgebung die vier Hauptströme Centralindiens entspringen, zu etwa 6—8000 Fuß schätzen zu müssen, während sie nach Robert Schlagintweit's Messungen zu 3300 Fuß bestimmt wurde. An den verschiedenen Urstämmen Indiens, den Gands, Bhils, Kols rc., von denen man bisher kaum mehr als die Namen kannte, hatte er Gelegenheit, ausführliche Messungen, Photographien und Gesichtsabgüsse zu machen und ein Vokabular ihrer bereits im Erlöschen begriffenen Sprache zu sammeln.

Diese Beobachtungen sind um so wichtiger, da es mehr als wahrscheinlich ist, daß diese jetzt schon kleinen Stämme, obwol früher zahlreich, bei fortschreitender Ausbreitung der Hindus entweder sich mit diesen vermischen oder gänzlich aussterben werden, ähnlich wie zahlreiche Stämme der Indianer Amerikas.

Von Amarkantak begab sich Robert in nördlicher Richtung nach Allahabad und von da über Agra und Delhi nach Simla, wo bald nach seiner Ankunft auch Hermann und Adolph eintrafen.

Ein Aufenthalt von vier Wochen wurde hier benutzt, theils um die verschiedenen Beobachtungen, sowie die dazu benutzten Instrumente zu vergleichen, theils um Vorbereitungen zu der bevorstehenden Reise nach Ladak, Kaschmir und Balti zu machen, wobei sie sich des freundlichsten und thätigsten Rathes von Lord William Hay, dem obersten Civilbeamten Simlas, erfreuten. Gleichzeitig entwarfen sie den Plan zu einer Reise, die wir, nachdem sie wirklich ausgeführt worden, als den Glanzpunkt ihrer Expedition bezeichnen müssen. Wir wissen, daß für Reisende von so speziell wissenschaftlicher Richtung weder gefährliche Routen noch damit verbundene rein geographische Entdeckungen von großem persönlichem Interesse sind; für sie haben die größte Wichtigkeit die rein wissenschaftlichen Entdeckungen über Geologie, Erdmagnetismus und Physik der Erde im Allgemeinen, die wir Gelegenheit haben werden, nächstens in ihrem Werke näher kennen zu lernen, und über die sie bereits zahlreiche kleinere Mittheilungen in englischen und deutschen Blättern gegeben haben.

Mit besonderm Interesse müssen wir ihre Reisen jenseits des Himalaya hervorheben. In Simla beschlossen sie, wo möglich nördlich von Ladak und Balti nach Turkistan vorzudringen, einem Lande, welches in Centralasien gelegen und zu China gehörend, Europäern bisher gänzlich unzugänglich gewesen war. Das Gelingen dieser Reise schien wesentlich auch davon abzuhängen, daß sie gänzlich geheim gehalten wurde, da es dadurch allein möglich war, die zur Verkleidung nöthigen Gegenstände zu erlangen, ohne Verdacht zu erregen. Ende Mai 1856 verließen sie Simla auf drei verschiedenen Wegen: Hermann nahm den östlichen, der über Spiti längs den tibetanischen Salzseen nach Ladak führt, Robert den mittlern über Kullu und Lahul, und Adolph den westlichen, um über Zauskar nach Balti zu gehen. Anfangs Juli trafen sich Hermann und Robert, wie verabredet, in Leh, der Hauptstadt Ladaks, wo sie mit äußerster Energie die letzten Vorbereitungen zur Reise nach Turkistan trafen. Ein großer Vorrath von Lebensmitteln und Pferdefutter wurde allmälig aufgekauft, während Mani, ein Bhutia aus Kamáon, dem nach vielen Beweisen seiner Ergebenheit der ganze Plan mitgetheilt wurde, neun Yarkandis als Begleiter besorgte und sie mit 18 Pferden, die als Lastthiere dienen sollten, heimlich einige Tagereisen vorausschickte. In Leh wurde vor der Abreise ein Observatorium eingerichtet, in welchem magnetische und meteorologische Instrumente aufgestellt waren, die regelmäßig während der Abwesenheit der Schlagentweit's von deren Assistenten abgelesen wurden. Sie verließen die Stadt am 24 Juli mit einem Gefolge von mehr als 50 Leuten und 30 Lastpferden, indem sie vorgaben, das im Norden von Leh nur einige Tagereisen entfernte Nubra-Thal besuchen zu wollen. An dieser Angabe konnte Niemand zweifeln, da es unmöglich ist, mit viel Leuten und Gepäck lange Zeit in einem so armen und schwach bevölkerten Lande wie Ladak zu reisen. Durch lange Tagemärsche, besonders aber durch das Besteigen des über 20 000 Fuß hohen Sassarberges, hatten sie mit Absicht ihre Leute so ermüdet, daß diese mit Vergnügen den Vorschlag annahmen, langsam mit dem größten Theile des Gepäcks nach Ladak zurückzukehren, um so mehr, da „zufällig“ einige Yarkandis (es waren dies die heimlich vorausgeschickten) sich fanden, die sich bereit erklärten, einige Tage mit den Herren die hohen Berge zu bereisen. Diese Yarkandis, von deren Ergebenheit jetzt zunächst das Gelingen der Reise abhing, bewährten sich als entschlossene treue Gefährten; ihnen völlig gleich gekleidet, erreichten die beiden Reisenden am 9. Aug den Karaforumpaß, der die Grenze zwischen Ladak und Turkistan bildet. Bald begegneten sie mehren Karawanen, die sie ruhig weiter ziehen ließen. Da aber solche Begegnungen, besonders im Anfang, gefährlich werden konnten, so verließen sie sehr bald die gewöhnliche Straße und reisten 21 Tage lang durch völlig unbewohntes, 15—17,000 Fuß hohes Terrain. Anfangs gingen sie nördlich von Karakorum, dem Kamm desselben parallel, nach Osten, dann überschritten sie als die Ersten die Kette des Kuenluen, die gewöhnlich auf den Karten fälschlich als die wasserstrennende Hauptkette angegeben wird. Diese Route, absichtlich abweichend von der ohnehin fast mit Unrecht als Straße bezeichneten Handelsroute, war wegen gänzlichen Mangels an Lebensmitteln, Pferdefutter und Brennmaterial ein Weg von so viel Schwierigkeiten, daß er selbst den meisten der Begleiter Anfangs unmöglich schien. Nur einer ihrer Leute, der Aelteste und Entschlossenste, Mohammed Amin, hatte ihn früher zum Schmuggeln benutzt. Der Mangel an Lebensmitteln, der Verlust an Pferden, von denen mehr als die Hälfte fielen, nöthigte sie in ein Dorf zu gehen, wo sie von den Bewohnern, nomadischen Turkistani's, auf's freundlichste aufgenommen und reichlich mit Lebensmitteln, frischen Pferden und Yaks (langhaarigen Ochsen), versehen wurden, die sie mit kostbaren indischen Stoffen bezahlten. Die Verkleidung schützte sie vollständig vor Entdeckung, da diese Leute ohnehin niemals einen Europäer gesehen hatten. Zur Rückkehr von Khotan nach Leh wählten sie die gewöhnliche Karawanenroute, nachdem sie den Kuenluen zum zweiten Male passirt hatten.

Sie trafen in Leh am 12. Sept. 1856 ein, wo ihr Etablissement, fast an der Rückkehr seiner Herren verzweifelnd, sich be-

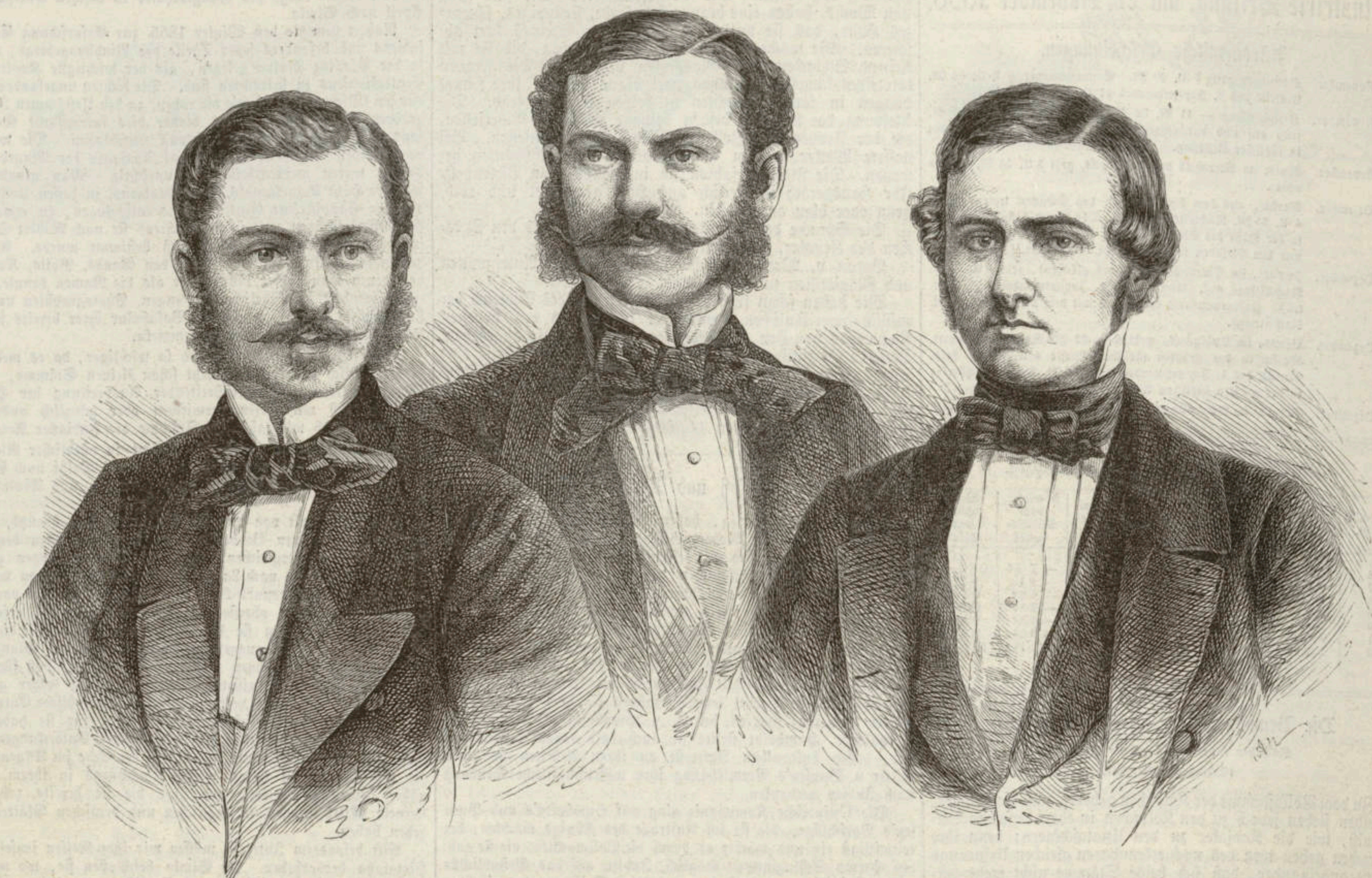

Robert Schlagintweit. Hermann Schlagintweit. Adolf Schlagintweit.

reits angeschickt hatte, nach Kaschmir aufzubrechen. Anfangs Oktober reisten sie auf zwei verschiedenen Wegen nach Kaschmir, Hermann über Suru, Robert über Dras. — Sie hatten das Vergnügen, in Srinagger, der Hauptstadt des berühmten Thales von Kaschmir, ihren Bruder Adolph wiederzufinden, der während des Sommers Balti und die Mustakgruppe durchzogen und an drei verschiedenen Punkten, westlich vom Karakorumpaß, die Karakorumkette selbst erreicht hatte. Aber ein weiteres Vordringen gegen Norden war nicht möglich, theils wegen der Steilheit des Terrains, theils wegen der räuberischen Horden, die, von Badakshan kommend, die ganze Gegend plündernd durchzogen. Ehe er von Balti über Hasora nach Kaschmir ging, untersuchte er die Umgebungen von Chitral und Gingis.

Von Kaschmir gingen Hermann und Adolf über Marri, Robert über Mozaferabad und Hagara nach Raulpindi, einer großen englischen Militärstation im Pendschab. Sie trennten sich hier am 19. Dezember, um auf drei verschiedenen Wegen nach Europa zurückzukehren. Hermann ging durch Hindostan (die „North West Provinces") hinab nach Patna, um dann den von ihnen noch ununtersuchten Theil des Central-Himalaya zu besuchen. Nach langen und schwierigen Unterhandlungen war es endlich gelungen, mit Jang Bahador unerwartet günstige Arrangements zu einem Besuche der Hauptstadt mit allen Instrumenten und Beobachtungsgehülfen zu treffen. — Einen Monat nach der Ankunft in Kalkutta schiffte er sich zur Rückkehr ein und traf in Kairo mit Robert zusammen, der durch das Pendschab, Sindh, Kateh und Kattivar auf einer Route von 1500 englischen Meilen zu Lande die westlichen Theile durchzogen hatte, ohne die bequemere, aber weniger belehrende Route der Flußschifffahrt zu benutzen. — Auch Ceylon hatte er noch einige

Wohnungen der Khassia, eines Volksstammes östlich vom Brahmaputra.

Darwaza Sultan Chuskun im Karakorum-Gebirge.

Wochen besucht. — Mitte Juni 1857 kamen die beiden Brüder in Triest an.

Adolph, dessen baldige Rückkehr sie damals mit Bestimmtheit erwarteten, hatte in der kalten Jahreszeit 1856—57 das nordwestliche Pendschab untersucht und die äußeren Theile des Hindukusch und die Saltrange durchreist. Er begab sich dann über Lahor nach Kangra, um Versteinerungen führende tertiäre Schichten vom äußern Himalaya zu untersuchen, die für ihn, dessen spezielles Fach Geologie ist, von besonderm Interesse waren. Leider ward dadurch die Rückkehr nach den westlichen Küsten so sehr verzögert, daß der bereits seit Monaten ausgebrochene Aufstand ihm bald die Reise durch Hindostan und den wiederholten Besuch Mahas unmöglich machte. Er entschloß sich also, noch einen Sommer im Himalaya zuzubringen und benutzte mit gewohnter Energie die Periode, wieder weit nach Norden vorzudringen. — Von nun an fehlen alle direkten Nachrichten von ihm selbst.

Nachdem er am 9. Juli den Karakorumpaß passirt hatte, fand er Gelegenheit, durch eine Karawane Briefe nach Lahor an die ihm bekannten deutschen Missionäre Jäschke und Pagel zu schicken; es waren darunter auch einige nach Europa, die aber auf dem Wege nach Indien verloren gingen. Er soll bereits bis Yarkand, der Hauptstadt Turkistans, vorgedrungen sein, als unerwartet ein politisches Ereigniß stattfand, an dem er sich betheiligen mußte, da eine rasche unbemerkte Rückkehr unmöglich war.

Es ist eine Thatsache, die bisher in Europa, ja kaum in Indien selbst beachtet wurde, daß, unabhängig von der englischen Revolution, die Bewohner Turkistans im Sommer 1857 einen Aufstand versuchten, um sich von der Herrschaft der Chinesen zu Gunsten irgend einer europäischen Macht, wahrscheinlich Rußlands, zu befreien. — Es zirkulirten Anfangs Gerüchte, die bis Ladak und Kaschmir verbreitet waren und der indischen Regierung vom Rambir Singh, dem Herrscher von Kaschmir, mitgetheilt wurden, daß Adolph Schlagintweit gegen die Chinesen an der Spitze der Yarkandis Anfangs erfolgreich kämpfte, aber in einer Schlacht gefallen sei.

Einige Yarkandis, die von Ladak nach Lahor kamen, berichteten etwas verschieden: er sei von Khohandis, die ihn für einen Chinesenfreund hielten, heimlich überfallen und erschlagen worden. So sehr diese Gerüchte auch unter sich abweichen, darin scheinen sie doch übereinzustimmen, daß Adolph Schlagintweit sein Leben verloren habe. Es sind jetzt seit 15 Monaten keine Nachrichten weder von ihm selbst, noch von seinen Begleitern nach Europa gelangt, auch in Indien selbst scheint man allgemein an seinen Tod zu glauben.

Hermann und Robert hatten sich im April 1858, unmittelbar nach dem Eintreffen der ersten schlimmen Nachrichten, nach England begeben und vermittelt, daß die indische Regierung eine Expedition aussandte, die wenigstens bis Leh, der Hauptstadt Ladaks gehen sollte, um Bestimmteres zu erfahren. — Obwol die indische Regierung aus politischen Rücksichten bei allen Expeditionen jenseits des Gebiets der Kompagnie keinen Schutz versprechen konnte, so ist sie doch jetzt mit rühmenswerther Bereitwilligkeit darauf eingegangen. Lord Hay selbst, der erste Civilbeamte von Sinta, ist mit ausgezogen, sodaß wir wol in nicht zu ferner Zeit bestimmte Nachrichten erwarten dürfen. Mögen sie die glücklichsten sein!

Hermann und Robert Schlagintweit sind seit ihrer Rückkehr sowol in Berlin, als bei ihrem zweimaligen Aufenthalte in England, auf das Thätigste beschäftigt gewesen, die Manuskripte und Sammlungen zu ordnen. Die letzteren sind sehr bedeutend und umfassen, außer den speziell wissenschaftlichen Zweigen der

Tempel und Wohnhaus eines Lamas in Narigun in Bhutan.

Geologie, Botanik, Zoologie und Kunde der Menschenracen, auch unerwartet viele ethnographische Gegenstände von technischem und kulturhistorischem Interesse. — Was bis jetzt zur Aufstellung fertig wurde, ist theils im Museum des India House in London, theils provisorisch im Schlosse Monbijou in Berlin aufgestellt. — Die wichtige Reihe der Abgüsse der verschiedenen Menschenracen, über 250 galvanoplastisch ausgeführte Köpfe umfassend, fanden besonders in England so reichen Beifall, daß sogleich mehre Reihen für englische und indische Museen gemacht wurden. — Ihre wissenschaftlichen Resultate werden in neun Bänden mit großem landschaftlichen und chartographischen Atlas bei F. A. Brockhaus unter dem Titel: „Resultats of a scientific mission to India and High Asia“ erscheinen. Sie werden darin, auf systematische Weise allgemein zusammenfassend, auch die wichtigen, bereits früher gemachten Arbeiten von Cunningham, Falconer, Hodgson, Rawlinson, Sykes, Thomson u. s. w. benutzen. — Wir hoffen, daß sie nicht versäumen werden, dafür zu sorgen, daß gleichzeitig auch eine deutsche vollständige Ausgabe erscheine. — Es ist dies besonders von dem stets erfolgreichen Einflusse Humboldt's zu hoffen, der seit ihren ersten Alpenarbeiten ihr warmer Gönner geworden und der ja stets so eifrig bemüht ist, den Arbeiten deutscher Gelehrten den nationalen Charakter zu sichern.

Erklärung der Illustrationen.

I. Khassia-Wohnungen. Die vorliegende Zeichnung stellt Häuser der Khassias dar, eines Volksstammes, der zugleich mit den Nagas, Abors und Garros die gebirgigen Gegenden östlich vom Brahmaputra bewohnt. Als ein für sich allein bestehender Stamm, der zu den ursprünglichen Indiens gerechnet werden muß, und niemals in nähere Berührung mit den Hindus kam, sind die Khassias auf einer sehr geringen Stufe der Entwickelung geblieben. Ihre Begriffe über Religion sind unklar und verworren, einen grellen Kontrast gegen den ausgebildeten, geregelten Polytheismus der Hindus bildend. Aermlich, wie ihre aus Bambus geflochtenen Hütten, ist ihre nur wenige Theile des Körpers bedeckende Kleidung.

II. Mit dem Namen Darwaza Sultan Chuskun bezeichnen die Turkestanis eine Felsenbarrière, welche früher den Shayokfluß von einem Seebecken trennte, das mit dem Wasser eines Gebirgsflusses erfüllt war. Der Abfluß des Sees hat allmälig die harten Gneißfelsen durchbrochen, sodaß jetzt durch eine enge Schlucht eine direkte Vereinigung der beiden früher getrennten Flüsse fast mit gleichem Gefälle stattfindet. In dem jetzt entleerten Seebecken fanden sich noch deutliche Spuren alter Ablagerungen.

Bei Sultan Chuskan, in einer der höchsten und wildesten Landschaften des Karakorumgebirges, in einer Höhe von mehr als 14,000 Fuß, ist ein Halteplatz der Karawanen auf der lebhaften Handelsstraße, die von Tibet nach Yarkand führt.

Die Berge im Hintergrunde des Bildes begrenzen die linke Thalseite des Shayokflusses und sind, obwol sie eine mittlere Höhe von 1800 Fuß erreichen, nur an wenigen Stellen mit Schnee bedeckt, da im Karakorumgebirge die Schneegrenze erst bei etwa 18,600 Fuß beginnt.

Das drei Meilen breite Shayokthal mit dem Strombette des Flusses selbst ist nur durch die enge erodirte Schlucht sichtbar, nicht aber von dem Standpunkte, von welchem die Zeichnung aufgenommen wurde.

III. Tempel und Wohnhaus eines Lamas in Nariqun in Bhutan, einer großen, unabhängigen Provinz des östlichen Himalaya, ist an der wichtigen Handelsstraße gelegen, die von Assam über Tauong nach Lhassa, der Hauptstadt des östlichen Tibets, führt. Auf der rechten Seite des Bildes befindet sich, durch hölzerne Pfosten erhöht, eine runde, mit Teppichen bedeckte Platte, welche die Lamas bei Ausübung des buddhistischen Gottesdienstes theils als Kanzel, theils als Gebetstuhl benutzen.

Tempel und Wohnhaus des Lamas sind mit langen, schmalen Flaggen geziert, die mit verschiedenen buddhistischen Gebetformeln bedruckt sind.

Kulturgeschichtliche Nachrichten.

Kirche und Schule.

Als Organ der Bestrebungen des „Evangelischen Bundes“ erscheint vom 1. Jan. k. J. an in Berlin eine „Neue Protestantische Kirchenzeitung“, die außer einer Anzahl theologischer Celebritäten auch Professoren der Philosophie und der Rechte, höhere Richter und einen preußischen Generalmajor zu ihren Begründern und Mitarbeitern zählt. Aus dieser Mischung der Elemente will man folgern, daß es nicht blos darauf abgesehen sei, die verschiedenen Konfessionen des Protestantismus einander zu nähern, sondern auch die Theologie mit dem Bewußtsein der gebildeten Klassen in Einklang zu bringen.

Die Dissidenten in Preußen hatten von dem neuen Ministerium die Gestattung der freien Religionsübung erwartet, doch ist die Neubildung einer freien Gemeinde in Magdeburg verboten, der deutsch-katholischen Gemeinde in Berlin am 7. Nov. zwar die Konfirmations- und Abendmahlsfeier in Anwesenheit von Frauen und Kindern ausnahmsweise erlaubt, später aber durch den anwesenden Polizeibeamten die Theilnahme von Frauen und Kindern am Gottesdienste nicht gestattet worden. Ein erneuertes Gesuch hat inzwischen den Erfolg gehabt, daß den Frauen und Kindern der Zutritt für immer gestattet worden ist.

Ein Gesetzentwurf zur Einführung der Civilehe in den Fällen, wo Konflikte zwischen der weltlichen und geistlichen Macht eintreten, ist schon von dem zurückgetretenen Ministerium in Preußen ausgearbeitet worden, soll jedoch gegenwärtig umgearbeitet und später dem Landtage vorgelegt werden.

Eine zahlreich besuchte Versammmlung protestantischer Männer der Rheinpfalz hat am 14. Nov. in Kaiserslautern eine Beschwerdeschrift an den Staatsrath in München wegen vom Kirchenregiment einseitig getroffenen Aenderungen an der Wahlordnung für die Diözesansynoden unterzeichnet und die Gründung eines „Neuen Protestantischen Vereins“ beschlossen, dessen Zwecke Erhaltung der kirchlichen Union und Beförderung der Glaubensfreiheit sind.

Die nassauische Regierung hat nachträglich den Aufenthalt von Mönchen in den Klostergebäuden bei Marienthal gestattet und die verfügte Ausweisung dieser Priester zurückgenommen.

Die Jesuiten betreiben das Missionswerk gegenwärtig in ausgedehnter Weise; 545 französische Patres sind in Kanada, Newyork, Louisiana, Cayenne, Madagaskar, Algier, Syrien, Madura, Schanghai und Petschili vertheilt, während Mitglieder dieses Ordens aus anderen Ländern in Maryland, Oregon, Kalifornien, Kuba, Jamaika, Centralafrika, Paraguay, dem griechischen Archipel, Dalmatien und Bombay thätig sind.

Das am 18. Okt. eröffnete katholische Provinzialkonzil in Wien, das fünf Sitzungen gehalten, ist am 9. Nov. feierlich geschlossen worden. Der Kaiser empfing hierauf die geistlichen Mitglieder des Konzils in Audienz und beantwortete die Ansprache des Präsidenten, Kardinal-Erzbischofs von Wien, in freundlichster Weise. Die gefaßten Beschlüsse, welche der Kardinal als segensreich und zur Verjüngung der Kirche geeignet bezeichnete, bleiben bis nach erfolgter päpstlicher Bestätigung geheim, daher es voreilig wäre, günstige Erwartungen oder schlimme Befürchtungen daran zu knüpfen.

Die zu Lingen abgehaltene Jahreskonferenz der Reformirten im Königreich Hannover hat die fast einstimmige Erklärung abgegeben: „daß, so gewiß das Gemeinderegiment — Presbyterium — nach Maßgabe der betreffenden Kirchenordnungen nothwendig erscheine, dasselbe auch überall herzustellen und zu gedeihlicher Triebsamkeit zu bringen sei.“ Das lautet anders, wie der Ausspruch des Oberkirchenraths Kliefoth in Schwerin, der die Presbyterial- und Synodalverfassung als ein Widerstreben, eine Auflehnung gegen das landesherrliche Kirchenregiment bezeichnete.

Der Bischof von Buenos-Ayres, Mariano Escalada, der seit vier Jahren diese Würde bekleidet, hat die Freimaurerei, die dort seit längerer Zeit ausgebreitet ist und bei der die gebildeten Klassen fast durchgehends betheiligt sind, in den Bann gethan und die Ehefrauen der Maurer bei gleicher Strafe aufgefordert, sich von ihren Männern zu scheiden, die Kinder, sich der Autorität ihrer Väter zu entziehen. Die Häuser sind verflucht, wo die Maurer sich versammeln, die Freunde, Verwandten und Diener derselben haben den Befehl erhalten, ihren Beichtigern die Namen aller Maurer aufzugeben, kurz alle Bande der Gesellschaft will der Bischof zerreißen, um seinen Haß gegen den Orden zu befriedigen.

Entdeckungen und Erfindungen.

Dr. J. Ferstl zu Raminsteg bei Steyer hat einen Apparat konstruirt, worin er den Rauch der Meiler in dortiger Gegend auffängt, kondensirt und die durch das Feuer zersetzten Theertheile desselben in Essigsäure verwandelt. Aus diesem Stoffe lassen sich Essig, Radikalessig, Crême de Vinaigre, Vinaigre sanspareil, Essigextrakte, Estragon- und Himbeeressig in größter Reinheit präpariren.

Der Pantelegraph, den Professor Caselli in Florenz erfunden hat und womit das Facsimile einer Handschrift oder Zeichnung in farbigen Zügen auf weißem Papier nach allen Entfernungen befördert werden kann, ist im österreichischen Kaiserstaate patentirt worden. Man erblickt darin eine werthvolle Verbesserung der Telegraphie. Die kaiserliche Regierung bleibt, da das Telegraphenwesen Staatsmonopol ist, im alleinigen Besitze des Geheimnisses, und andere Regierungen, welche den Pantelegraphen einführen wollen, müssen sich darüber mit ihr verständigen.

Handel und Verkehr.

Die Augsb. Allgem. Ztg. enthält in ihren letzten Nummern einen von großer Sachkenntniß und von seltenem organisatorischen Talent zeugenden Artikel über „die Disziplin am Bord der Packet- und Handelsschiffe“. Gerade jetzt, wo wir von den entsetzlichsten Kalamitäten so tief erschüttert wurden, verdient dieser Artikel die allgemeinste Beachtung. Der Verfasser, der sich „h“ zeichnet, ist einer der Redakteure der Augsb. Allgem. Zeitung, Dr. Herrmann Orges. Ausgerüstet mit einer seltenen Vielseitigkeit des Wissens hat Dr. Orges fast die ganze civilisirte Welt bereist und eine umfassende Anschauung des Völkerlebens gewonnen, sodaß seine Darstellungen das Material der Wissenschaft, wie die unmittelbaren eignen Wahrnehmungen in anziehendster Weise verbinden.

Statistik.

Whitney berechnet in seinem Werke über die Metallproduktion der verschiedenen Länder die Goldausbeute im Jahre 1854 wie folgt: Verein. Staaten 49,600,000, Australien 37,200,000, Rußland 14,880,000, Ostindien 6,200,000, Ecuador und Neugranada 3,720,000, Mexiko 2,480,000, Brasilien 1,480,000, Oesterreich 1,413,600, Afrika 992,000, Chile 744,000, Peru 471,200, Spanien 10,416 und Schweden 496 Dollars. Die Silberausbeute betrug nach ihm in Mexiko 28,000,000, Peru 4,800,000, Chili 4,000,000, Bolivia 2,080,000, Spanien 2,000,000, Oesterreich 1,440,000, Großbritannien 1,120,000, Rußland 928,000, Frankreich 80,000 Dollars. Preußen produzirt jährlich für etwa 6 Thlr. Gold, meist in den Arsenikwerken zu Reichenstein in Schlesien, und für 800,000 Thlr. Silber, vornämlich in der Grafschaft Mansfeld.

Die Sparkassen in der preußischen Rheinprovinz sind in erfreulichem Aufblühen begriffen. Ende vorigen Jahres waren deren im Regierungsbezirk Koblenz 7, im Regierungsbezirk Trier nur 1 (in Trier selbst), im Regierungsbezirk Köln 12, im Regierungsbezirk Aachen ebenfalls nur 1, dagegen im Regierungsbezirk Düsseldorf 56 vorhanden. Zusammen betrugen die Einlagen 8,785,885 Thlr. und hatten sich binnen Jahresfrist um 1,190,343 Thlr. vermehrt. Die Zahl der Sparkassenbücher war auf 75,946 gestiegen.

Die Bevölkerung Griechenlands ist von 600,000 Seelen im Jahre 1834 auf 1,045,000 angewachsen. Ihre Beschäftigung besteht vornehmlich in Schifffahrt und der Benutzung des Bodens. Seit den Befreiungskriegen hat sich die Korinthen-Ernte, die sonst 10 Mill. Litres lieferte, verdoppelt; der Weinbau nimmt gegen damals eine drei mal größere Fläche in Anspruch; die Zahl der Maulbeerbäume ist von 380,000 auf $1\frac{1}{2}$ Mill., die der Feigenbäume von 50,000 auf 260,000, die der Oelbäume von 2,300,000 auf 7,460,000 gestiegen. Dagegen ist die Viehzucht zurückgegangen und die Industrie ohne Fortschritt geblieben.

Die Handelsbewegung der Schweiz repräsentirte im Jahre 1788 einen Werth von 80 Mill. Fres., im Jahre 1853 aber von 755 Mill., was von dem großen Aufschwunge der Industrie dieses Landes zeugt.

Bildhauerei.

Die preußische Garnison in Mainz hat zur Erinnerung an den schrecklichen Unfall im vorigen Jahre auf dem Kirchhofe ein Denkmal aus mächtigen Steinen, die bei der Explosion umhergeschleudert wurden, in sinniger Weise errichtet; über den das Piedestal bildenden Steinen erhebt sich der ungeheure Eckstein des ehemaligen Martinsthurms, dessen zierlich behauene Vorderseite die Namen der umgekommenen zehn preußischen Artilleristen und die Inschrift trägt: „Erschlagen in der Ausübung ihres Dienstes bei der Pulverexplosion am 18. Nov. 1857.“

Die düsseldorfer Kunstakademie soll durch Errichtung einer Schule für Bildhauerei vervollständigt werden, der Name der zum Dirigenten bestimmten Persönlichkeit ist noch nicht bekannt.

Musik.

Der schwäbische Sängerbund hat den Beschluß gefaßt, sich für die Erwerbung des Schillerhauses in Marbach und ein dort zu errichtendes Denkmal für den Dichter zu interessiren und wird zu diesem Zwecke Konzerte veranstalten, womit einige Vereine bereits den Anfang gemacht haben.

Der Musikdirektor Karl Eberwein in Weimar, vorzugsweise bekannt durch seinen Umgang mit Goethe, hat ein dreiaktiges Liederspiel, betitelt „Das Pfarrhaus von Sesenheim“ in Musik gesetzt. Der Text, von Eduard Schüller gedichtet, enthält eine interessante Episode aus Goethe's Verhältniß mit Friederike (der Tochter des Pfarrers Brion in Sesenheim), welche sich im Jahre 1771 zugetragen. Verschiedene Lieder Goethe's, welche ihren Ursprung jenem Verhältnisse verdanken, sind dem Stücke einverleibt.

Theater.

Auf dem leipziger Stadttheater sahen wir als Neuigkeit Scribe's feines, geistreiches Konversationsstück „Feenhände“ in Scene gehen. Es ist dasselbe eine Art von Tendenzstück, in welchem es dem Dichter darauf ankam, die „Arbeit“ dem vornehmen Müssiggange gegenüber zu verherrlichen. Einen großen Theil seines Erfolges verdankte das Stück der trefflichen Darstellung, wie überhaupt die neuesten Leistungen im rezitirenden Drama wie in der Oper hinreichend bewiesen, daß die Bemühungen der Direktion, die leipziger Bühne auf einen höhern Standpunkt zu bringen, nicht vergeblich gewesen sind.

Presse und Buchhandel.

Bei Otto Wigand wird ein Prachtwerk „Schiller und seine Zeit“ mit 34 Illustrationen, die nach Originalzeichnungen namhafter Maler gestochen und geschnitten werden, herausgegeben. Wir kommen beim Erscheinen darauf zurück. Von derselben Verlagsbuchhandlung wird das Erscheinen eines kulturhistorischen Romans in 4 Bänden „Luther und seine Zeit“ von Theodor König angekündigt.

In Paris (bei Plon) erscheint ein Wiederabdruck des Moniteur von 1789 bis Nov. 1799, mit Noten und Vignetten, in Wochenlieferungen zu 10 Centimes. Gewiß ein vortreffliches Hülfsmittel zum Studium der Geschichte der französischen Revolution.

Das neueste Heft der deutschen Vierteljahrsschrift enthält unter der Ueberschrift: „Zehn Jahre deutscher Preßfreiheit“ aus der Feder eines erfahrenen Publizisten, einen Artikel, der zwar wenig über die Geschichte des ersten Decenniums der freien deutschen Presse selbst sagt, dafür aber desto lehrreichere Einblicke in die Geheimnisse des Zeitungswesens, die Handhabung und den Einfluß der Presse thun läßt.

In Petropolis in Brasilien erscheint seit diesem Jahre unter dem Titel: „Brasilia“, herausgegeben von G. F. Busch, eine deutsche Zeitung, die durch eine Gesellschaft Deutscher begründet, wöchentlich zwei Mal ausgegeben wird.

„Die Fürstin der siebenten Werst“, ein in diesem Jahre erschienener Roman, der den kais. russischen Staatsrath rc. A. Th. v. Grimm zum Verfasser hat, erscheint demnächst in französischer Uebersetzung von W. v. Suckau bei Hachette u. Komp. in Paris.

In Berlin ist auf Anordnung des Ministers des Innern der in Bern erscheinenden Zeitung, „der Bund“, der Postdebit entzogen.

Die Leitung des Preßbureaus in Berlin ist dem Dr. v. Jacmund, früheren Redakteur des „Preußischen Wochenblattes“ übertragen und ihm der Redakteur der eingegangenen „Konstitutionellen Zeitung“, Richard v. Bardeleben beigegeben worden. Unter ihrer Aufsicht wird die offiziöse „Preußische Zeitung“ redigirt, welchen Titel seit dem 18. Nov. die „Zeit“ angenommen hat.

Für die Säcularfeier der Akademie der Wissenschaften in München am 28. und 29. März 1859 werden viele Festschriften vorbereitet, so die zeither ungedruckt gebliebenen Sonette Petrarca's, herausgegeben von Thomas; arabische Geschichtswerke, deren Handschriften Joseph Müller im Eskurial aufgefunden hat; Fragmente des Dexippus über die Kategorien des Aristoteles; über eine neue Konstruktion der Spiegelteleskope von Steinheil; über die Lichtstärke der Planeten von Seidel; über die Entdeckung Amerikas mit seltenen Karten in Prachtdruck; eine Geschichte der Akademie von v. Radhart.

Am 17. Nov., dem Geburtstage des verstorbenen Schleiermacher, hielten die Freunde und Schüler des berühmten Theologen ihre Jahresversammlung in Berlin und Prediger Jonas erstattete dabei Bericht über die von ihm zum Druck vorbereitete Sammlung des Briefwechsels Schleiermacher's, las auch einen ungedruckten Dialog desselben über das Anständige vor, der durch Geist und edle Diktion ansprach.

Vom Büchertisch.

Tagesfragen aus der Naturgeschichte. Zur Belehrung und Unterhaltung für Jedermann vorurtheilsfrei beleuchtet von Dr. C. G. Giebel, Prof. zu Halle. 2. Auflage. Berlin, G. Bosselmann.

Kaum ist ein Jahr verflossen, seitdem wir die erste Auflage dieses trefflichen Buches begrüßten; den von uns erwarteten Erfolg des Buchs und den Anklang, den dasselbe fand, bezeugt die heute vor uns liegende zweite Auflage. Die Studien, welche der Verfasser auf dem Gebiete der Geologie, Paläontologie und Zoologie gemacht hat, befähigten vorzugsweise ihn zu Besprechung der Tagesfragen, die in dem Werke erörtert werden: die Fragen über die zoologischen Unterschiede der Menschenracen, die Abstammung von einem Paare, die Wunderthiere der Vorwelt, das Klima in früheren Schöpfungsperioden, die Fortpflanzungsweisen im Thierreiche. Diesen Kapiteln schließt sich als letztes, nicht minder interessantes an: der Materialismus vom zoologischen Standpunkte beleuchtet. Der Verfasser zeigt, daß die Menschen nicht aus einer Urrace herstammen und daß die spezifischen Unterschiede der Menschen nicht durch eine Verschiedenheit im Essen und Trinken zu erklären seien; „erreicht jemals der Materialismus sein Ziel, die Lebenskraft und die geistige Thätigkeit auf chemische Prozesse zurückzuführen, so wird natürlich jedes Thier durch eine unübersehbare Reihe chemischer Formeln für seine Entwickelungsphasen, für seine Organe und deren verschiedenartige Funktionen dargestellt werden, auch Alles, was der Mensch thut und denkt, wird sich durch chemische Formeln ausdrücken lassen; Philosophie, Religion, Kunst, Geschichte, Politik, Jurisprudenz, Medizin und alle Lebensverhältnisse sind dann durch chemische Formeln, die ganze Welt mit allem, was drinn und dran ist, ist nur Haufen chemischer Formeln, der durch Attraktion und Schwere zusammengehalten werden wird. Dieser Auflösung können wir mit unseren Kindern und Kindeskindern noch ganz ruhig und getrost entgegensehen; die Vertreter und Vergötterer des Materialismus mögen sich dieser Zukunft freuen, seine Feinde aber sich durch ihre kindische Furcht vor derselben nicht lächerlich machen.“

Böhmert, Freiheit der Arbeit, Zeitschrift des Centralvereins in Preußen für das Wohl der arbeitenden Klassen.

Dr. Böhmert hat zum größten Theil die einzelnen Artikel zusammendrucken lassen, welche er nach und nach im Interesse der vollen und ganzen Gewerbefreiheit im Bremer Handelsblatte veröffentlichte, um bei dem volkswirthschaftlichen Kongreß in Gotha zur Orientirung zu dienen. Das Büchlein kam zu diesem Zwecke etwas zu spät. Es enthält Aufsätze zu Gunsten der Gewerbefreiheit, beredtsam und vollfarbig, wie sie ein junger Volkswirth macht, der nach der Ueberzeugung lebt, seine glühenden Worte würden wol das starre Eisen der Vorurtheile und der Interessen schmelzen. — Wir wünschen solches im Interesse der Arbeit, bezweifeln aber, daß es so bald geschehen wird.

Zeitschrift des Centralvereins in Preußen für das Wohl der arbeitenden Klassen. Herausgegeben von Dr. G. Weiß. Leipzig, Heinrich Hübner.

Die sporadischen Mittheilungen des Centralvereins für das Wohl der arbeitenden Klassen haben sich verpuppt und sind als „Zeitschrift“ neu ausgekrochen unter Redaktion von Dr. Guido Weiß in Berlin. Das erste Heft enthält ein erwecklichès Vorwort von Schulze-Delitzsch, einen Aufsatz über Volksbibliothek und Fortbildungsschule von Prof. Kalisch, über Errichtung von Fabrikschulen in Berlin. Krippen oder Asyle? eine Antwort von Dr. Leop. Besser, Aphorismen über Freiheit der Arbeit und die allgemeinen natürlichen und bürgerlichen Freiheiten des Arbeiterstandes, insbesondere über Freizügigkeit von Präsident Dr. Lette: Jahresbericht über die Einrichtungen im Interesse der Arbeiter der Flachsgarn-Maschinenspinnerei zu Erdmannsdorf pr. 1857. — Sämmtliche Artikel gewähren vielseitiges Interesse und mannigfaltige Aufklärung. — Aus einem Protokoll über eine Generalversammlung geht hervor, daß, wahrscheinlich in Wirkung von zu sehr doktrinärer Auffassung der Aufgabe des Vereins, derselbe etwas gealtert hat; er zählt 115 Mitglieder. Möge er sich verjüngen und nicht nur in einer Zeitschrift, zu der wir uns künftig ein Inhaltsverzeichniß vor- oder nachgedruckt erbitten. — Der Verein besitzt ein Vermögen von 17,000 Reichsthaler, deren Zinsen und dann die Beiträge der Mitglieder wol die Kosten decken. — Ob auch der Zeitschrift? — Doch wol.

Reise des Prinzen Adalbert von Preußen nach Brasilien. Nach dem Tagebuche des Prinzen bearbeitet von H. Kletke. Berlin, Hasselberg'sche Verlagshandlung.

Ein ziemlich geschickter Auszug aus dem nur als Manuskript gedruckten Werke des Prinzen, der jene Reise im Jahr 1842 unternahm.

Reisen in Centralafrika. Von Mungo Park bis auf Dr. Barth und Dr. Vogel. Von Dr. Ed. Schauenburg. Lahr, M. Schauenburg u. Ko.

Eine gründlich gearbeitete, sehr lesbar geschriebene, mit einer Fülle interessanter Details ausgestattete Geschichte der Entdeckungen im Innern Afrikas, deren Lektüre wir auch Denen empfehlen können, die in derartigen Werken vorzüglich Unterhaltung suchen, und die um so mehr Freunde finden wird, als unsere Kenntniß von diesen Landstrichen bis jetzt eine ziemlich mangelhafte war und die Quellenschriften nur Wenigen leicht zugänglich sind. Der Verfasser, der seiner Aufgabe durchgehends gewachsen ist, gibt zunächst ein ge-

lungenes Bild von der Natur Afrikas und läßt dann einen Ueberblick über die im Alterthum und im Mittelalter aus den Ländern der Kultur dorthin unternommenen Reisen (Hanno, El Edrisi, Leo Afrikanus, Ibn Batela u. A.) folgen. Dann gibt das Buch ausführliche Auszüge aus den Reiseberichten Mungo Park's. Hieran schließen sich trefflich gewählte Ausschnitte aus den Mittheilungen des kühnen Denham und eine Darstellung der Wanderung Clapperton's und Budney's. Die späteren Lieferungen werden die Entdeckungsreisen der beiden Länder, die Ergebnisse der Forschungen Richardson's und Overweg's und zuletzt die Streifzüge Barth's und Vogel's bringen, soweit sich bei dem zweifelhaften Geschick des Letztern Quellen beschaffen lassen. Die Ausstattung des Werkes ist elegant; von den artistischen Beilagen verdient vorzüglich die der vierten Lieferung beigeheftete Karte Nord- und Mittelafrikas lobende Erwähnung.

Lehrbuch der allgemeinen Aetiologie und Hygieine von Dr. Eduard Reich. Erlangen, Ferd. Enke.

Der Verfasser, welcher erst vor Kurzem für Aerzte und Studirende eine „medizinische Chemie“ schrieb, behandelt in vorliegendem Werke die Lehre von den Krankheitsursachen und die Gesundheitspflege. „Aerzte sind es,“ so sagt er im Vorwort, „für welche ich dieses Buch zunächst bestimmt habe, aber auch alle Gebildete sollen davon Gebrauch machen können; denn die Medizin muß gleich den übrigen Naturwissenschaften Gemeingut der Gebildeten werden.“ Es sind außer den Aerzten und Sanitätsbeamten vorzugsweise Staatsmänner, Erzieher, Lehrer u. s. w als Lesepublikum für das Buch gedacht, also vorzugsweise Leute aus dem sogenannten Gelehrtenstande. Zum Verständniß des Ganzen muß in der That der Leser auch einen besondern Bildungsgrad mitbringen, soviel geht schon aus der uns vorliegenden ersten Abtheilung des Buchs hervor. Wir erkennen aber die große Schwierigkeit des Unternehmens, zwei ganz verschiedenartigen Theilen der Lesewelt zugleich gerecht zu werden, zuerst den Aerzten, also den in die Sache Eingeweihten und mit Vorkenntnissen Ausgerüsteten, für welche der Verfasser „seinen Gegenstand kritisch bearbeiten“ darf, dann aber auch „allen Denjenigen, welchen daran liegt, sich medizinische Kenntnisse anzueignen“, also Laien, denen man Alles breiter auseinander setzen muß. Der Verfasser schifft ziemlich glücklich bei dieser Doppelaufgabe durch die Klippen, doch will es uns bedünken, als ob er die Darstellung bald mehr für die Heilkundigen, bald mehr für ein weniger vorbereitetes Publikum berechnet habe. Aeskulap's Jünger finden die Aetiologie schon in mehren Werken, z. B. im zweiten Theile von Spieß' „Pathologischer Physiologie“, die Hygieine in den Werken von Michel Levy, Fleury und Oesterlen in Form von Lehrbüchern tüchtig bearbeitet; so hätte der Verfasser wol den Kreis der Heilkundigen weniger in's Auge zu fassen nöthig gehabt und sich vielmehr oder ganz allein Denen widmen können, welche sich noch keine medizinischen Kenntnisse angeeignet haben, für die aber insbesondere noch kein wirklich gutes, allen Anforderungen der Neuzeit entsprechendes Lehrbuch der Krankheitsursachen und der Gesundheitspflege geschrieben worden ist. Der Gegenstand selbst ist gewiß außerordentlich wichtig; deshalb dürfen wir dem Bestreben des Verfassers unsere volle Aufmerksamkeit keineswegs versagen und es nicht unterlassen, nach vollständigem Erscheinen des Werks ausführlichern Bericht über dasselbe abzustatten.

Ferdinand Herzog zu Braunschweig und Lüneburg während des siebenjährigen Krieges. Von E. v. d. Knesebeck. 2. Bd. Hannover, Helbing'sche Hofbuchhandlung.

Herzog Ferdinand ist nach Friedrich dem Großen unzweifelhaft der größte Feldherr des Siebenjährigen Krieges. Fünf Jahre lang vertheidigte er Nordwestdeutschland erfolgreich gegen die gesammte Landmacht Frankreichs und der Name von nicht weniger als fünf französischen Marschällen erblich vor dem seinen. 1758 kämpfte er mit 72,000 Mann gegen 185,000, im Jahre 1761 sogar mit 100,000 gegen 210,000 Mann, und wenn er keine Schlacht bei Roßbach geschlagen hat, so kamen die Erfolge seiner Feldzüge an moralischem Werth jenem großen Triumphe deutscher Tapferkeit vollkommen gleich. Wir begrüßen es daher mit Freude, daß dem edlen, auch im Privatleben untadelhaften Helden hier von so geschickter Hand ein seiner würdiges Denkmal gesetzt worden ist.

Johann Heinrich Jung's, genannt Stilling, Lebensgeschichte. Für die Jugend bearbeitet von F. W. Sommerlad. Leipzig, Schlicke.

Ob sich die Geschichte Stilling's, des bekannten pietistischen Genies, für die Jugend eignet, mögen Andere entscheiden. Als geschickt und verständig muß gelobt werden, daß der Verfasser uns Stilling mehr als den leichtsinnigen, unsteten und einfältig frommen Schneider und Schulmeister vorführt und den salbungsvollen geheimen Hofrath, den Freund der himmelnden Krüdener, den Günstling sentimentaler Potentaten, der er später war, verhältnißmäßig kurz abfertigt. In seiner ersten Hälfte ist das Buch eine Dorfgeschichte, die man (welch ein prächtiges Bild ist der Großvater!) getrost den besten Erzählungen Jer. Gotthelf's an die Seite stellen kann, und zugleich ein Stück deutschen Kulturlebens, welches die hellsten Schlaglichter auf die Zustände unserer Nation nach den großen Kriegen des 17. und 18. Jahrhunderts wirft. Ueber die theilweise abergläubische Frömmigkeit und über die Wunder, mit denen der liebe Gott zuweilen auf das Gebet seines Lieblings antwortet, wenn er in Noth ist, wird der Verständige hinwegsehen.

Sitten, Bräuche und Meinungen des tiroler Volkes. Gesammelt von J. V. Zingerle. Innsbruck, Wagner.

Eine mit vollem Verständniß der Aufgabe angelegte, sehr werthvolle Sammlung von Gebräuchen, Sprüchen und Redensarten, die, gewöhnlich als Aberglaube bezeichnet, mehr oder minder Nachklänge des deutschen oder, wie nicht zu vergessen, des nach Deutschland verpflanzten römischen Heidenthums sind. Der Verfasser ist dabei nach der rechten Methode zu Werke gegangen: er hat sich aller Verfeinerung und Ausschmückung und aller voreiligen Schlüsse enthalten und ist allenthalben mit der gewissenhaften Treue verfahren, welche Werke, wie das seinige, allein für die Wissenschaft brauchbar sein läßt.

Alpensagen von Theodor Vernaleken. Wien, Seidel.

Auch diese Reste des Alterthums, die sowol in der Schweiz, als in den österreichischen Alpenstrichen gesammelt wurden, sind mit wissenschaftlichem Sinn und mit einem guten Auge für die charakteristischen Züge zusammengetragen, und es ist im Einzelnen nur zu beklagen, daß hin und wieder die Sprache nicht die volksthümliche ist. Sagen, die der Wissenschaft dienen sollen, bedürfen nicht des Putzkleides der Unterhaltungslektüre. Besonders eigenthümlich sind die Erzählungen von den Vergletscherungen und Bergstürzen.

Alpinisches und Transalpinisches. Neun Vorträge von K. Witte. Berlin, W. Hertz.

Dieses Buch zeichnet sich besonders dadurch aus, daß der Verfasser fast nur solche Orte und Dinge beschreibt, welche von dem Strome gewöhnlicher Touristen, als zu abgelegen von der Heerstraße, unberücksichtigt blieben. Einen andern Vorzug hat es darin, daß sein Verfasser ein Mann der Wissenschaft, ein gründlicher Kenner der Sprache, Geschichte und Literatur Italiens ist und — was mit diesen Eigenschaften nicht oft verbunden ist — eine gute Gabe der Darstellung besitzt. So ist sein Buch, welches zunächst die Gletscherwelt, die Alpenpässe, das Engadin, den Rosengarten und das Grödnerthal und dann die Republik San Marino, Ravenna, Capri, Palermo und das berühmte Kloster des heil. Franziskus auf dem Verniaberg schildert, eine wirkliche Bereicherung der Literatur jener Gegenden.

Der südwestliche Schwarzwald und das anstoßende Rheingebiet. Von Professor C. G. Fecht. Verlag von Gutsch in Lörrach und Waldshut.

Der Verfasser gibt zunächst einen Ueberblick über die Geschichte des Schwarzwaldes, bei der vorzüglich der Bauernkrieg ausführlich behandelt ist. Ein zweiter Theil, von dem uns die beiden ersten Lieferungen vorliegen, enthält dann eine Darstellung der staatlichen, gewerblichen und volkswirthschaftlichen Zustände in den betreffenden Bezirken und Ortschaften, verbunden mit einem Rückblick auf die früheren Verhältnisse derselben, sodaß das Buch zugleich ein Führer für den reisenden Geschäftsmann ist. Ein dritter Theil endlich soll dem Touristen als Wegweiser dienen. Die Behandlung des Stoffes ist geschickt und bekundet den gebildeten Mann. Die beigegebenen zahlreichen Lithographien sind keine Kunstwerke, werden indeß in Ermangelung von besseren als Erinnerungsblätter willkommen sein.

Die nordfriesischen Inseln vormals und jetzt. Zunächst für Badegäste in Wyk auf Föhr. Von G. Weigelt. Hamburg, Otto Meißner.

Ein recht ansprechendes und was mehr ist auch treues Bild der Inseln Föhr, Sylt, Pelworm und der benachbarten Halligen, sowie der Bewohner dieser abgelegenen Theile Westschleswigs. Besonders Föhr ist ausführlich geschildert. Die einschlagenden geschichtlichen Ereignisse sind ebenfalls berücksichtigt und gut zusammengestellt, und so kann das kleine Buch als eine der besten Darstellungen des Gegenstandes empfohlen werden.

Der hohe Norden im Natur- und Völkerleben. Von Dr. Georg Hartwig. 1. Liefrg. Wiesbaden, Kreidel u. Niedner.

In der Regel interessirt man sich auf dem Gebiete der Geographie mehr für den gestalten- und farbenreichen Süden; das in vorliegender Lieferung begonnene Werk verspricht auch für den einfachern, ärmern Norden ein solches Interesse zu erwecken. Und zwar wird dies um so mehr der Fall sein, als der Verfasser, von dem wir eine gute Kompilationsschrift über das Leben des Meeres haben, außer der Schilderung der Pflanzen, Thiere und Menschen der Nordregion auch die Entdeckungsreisen, welche sie uns aufschlossen, und die Geschichte der dort lebenden Völkerstämme in das Bereich seiner Betrachtung zieht. Das erste Heft gibt einen Ueberblick über die Polarländer und das Polarmeer, schildert die Lappen und Samojeden und erzählt die Reisen des bekannten Sprachforschers Castrén.

Literaturbriefe.

XII.

Die Fürstin der siebenten Werst. Roman in vier Büchern von A. Th. v. Grimm. 2 Bde. Leipzig, J. J. Weber.

Unter allen Romanen, die das laufende Jahr uns gebracht hat, verdient dieser unbedingt die Krone. Hier haben wir nicht allein, wie in den von uns hervorgehobenen Freimünzern, eine interessante Verwickelung, hier haben wir auch einen gesunden Ausgangspunkt und ein befriedigendes Ziel. Sieben Werste von Petersburg liegt das Irrenhaus, und in diesem Irrenhause werden nicht blos die Geisteskranken, sondern zuweilen auch die Unbequemen, die man nicht nach Sibirien schicken kann, und in der Residenz aus dem einen oder dem andern Grunde nicht dulden mag, durch einen gefälligen Polizeiminister untergesteckt. Eine deutsche Predigerstochter, mit der ein junger russischer Fürst sich vermählen will und die am Ende ihrer Brautreise von Charkow nach Petersburg auf der siebenten Werst verschwindet, um gegen ihren Bräutigam von seiner intriguanten Tante zunächst für wahnsinnig, dann gar für todt ausgegeben zu werden, ist die Heldin des Buchs. Ihre Schicksale sind so außerordentlich und unter den gegebenen Verhältnissen doch wieder so natürlich, daß sie die größte Spannung erregen und dennoch nicht die geringste Verwunderung hervorrufen, und das ist die beste Probe der künstlerischen Wahrheit, denn wenn wir Papageno und Papagena durch Feuer und Wasser schreiten sehen, so lassen wir uns das im ersten Augenblick zwar auch gefallen, aber gleich nachher schütteln wir den Kopf und schämen uns, an die Königin der Nacht geglaubt zu haben. Trotzdem ist die Handlung, obgleich sie es mit dem Besten der Franzosen aufnimmt, noch nicht die stärkste Seite des Romans; diese ist vielmehr in der Darstellung der russischen Zustände zu suchen. Die beiden Hauptstädte des ungeheuren Moskowiterreichs und im Gegensatz zu ihnen das Dorf der Steppe, das Osterfest und die berühmte Butterwoche sind noch nie so lebendig geschildert worden, wie es hier geschieht; man kann das Buch nicht allein mit Vergnügen, sondern auch mit gutem Gewissen lesen, denn man belehrt sich, indem man sich ergötzt, und wenn der Stil auch immer hart, mitunter sogar entschieden undeutsch ist, so wollen wir dem Verfasser dies bei so vielen anderen Vorzügen um so weniger allzu hoch anrechnen, als seine Wiege, trotz seines deutschen Namens, schwerlich in Deutschland gestanden haben dürfte.

Auf der Düne. Novelle von Friedrich Spielhagen. Hannover, Karl Meyer.

Auch dies ist eine Achtung gebietende Produktion, die aber am Schluß in Widerspruch mit sich selbst tritt, indem sie das Gebiet des Zarten und Sinnigen, in welchem sie sich mit so viel Glück bewegt, ohne Noth mit dem des Tragischen vertauscht und dadurch in's Gräßliche umschlägt. Unsere berliner Scheherezade, Luise Mühlbach, hat das Recht, Duelle mit blutigem Ausgang zu bringen, weil ihr Held gelauscht und gehorcht und dabei falsch gehört hat; der Verf. der ersten zwei Drittheile dieser Novelle ist als Talent zu bedeutend, um in dem letzten von einem ähnlichen Privilegium Gebrauch machen zu dürfen. Zwischen Gustav und seiner Frau steht im entscheidenden Moment ja kein Mensch mehr, sondern nur eine Wachspuppe, die eine Zeit lang für einen Menschen gehalten wurde; warum muß er fallen?

Heinrich Falk. Roman in drei Bänden von Otto Roquette. Breslau, Trewendt.

Der Uebergang von der lyrischen Ueberschwenglichkeit zur dürrsten Prosa ist wol selten so unglücklich gemacht worden, wie hier; von dem Mondlicht, das „über Dächer klettert“, ist gar Nichts hängen geblieben, und die Sterne, die „schweigenden Siegel“ sind ebenfalls gänzlich erloschen. Dem Verf. gebricht es durchaus an plastischem Vermögen und sein Roman ist ganz und gar verfehlt. Dies kann den einsichtigen Aesthetiker, der Roquette's Produktionen aufmerksam im Auge behalten hat, zwar nicht überraschen, denn einem Dichter, welcher die Sterne zunächst mit Siegeln vergleicht (um auf den vorhin aus guten Gründen zitirten Vers zurückzukommen) und an diesen Siegeln dann sogar noch das sich von selbst verstehende Schweigen statt der Unzerbrechlichkeit, die wenigstens fehlen könnte, hervorhebt, welcher also das vom Gegenstand absolut Untrennbare durch einen Akt des Raffinements zur wechselnden Eigenschaft macht, einem solchen Dichter muß es wol an aller Anschauung mangeln und ohne diese gibt es keine bildende Kraft! Das größere Publikum jedoch wird es jetzt erst erfahren und sich verwundern, denn es läßt sich im Lyrischen viel bieten.

Die Chronik der Sperlingsgasse. Von Jakob Corvinus. Zweite Auflage. Berlin, Ernst Schotte u. Ko.

Eine vortreffliche Ouvertüre, aber wo bleibt die Oper? Wir haben gar nichts dagegen, daß auch die Töne Jean Paul's und Hoffmann's einmal wieder angeschlagen werden, aber es muß nicht bei Gefühlsergüssen und Phantasmagorien bleiben, es muß auch zu Gestalten kommen, wenn auch nur zu solchen, wie sie der Traum erzeugt.

Zwischen Jura und Alpen. Erzählungen und Lebensbilder von Jakob Frey. 2 Bde. Leipzig, J. J. Weber.

Diese Arbeiten sind sehr ungleich. Sie lehnen sich alle an schweizerische Zustände an und erhalten dadurch, soweit sie sonst auch in ihrer bunten Mischung auseinandergehen, eine gewisse Einheit. Aber der Verfasser, der den Pinsel recht gut zu brauchen weiß, läßt es oft beim Crayon bewenden und gibt statt des ausgeführten Bildes eine bloße Zeichnung. Wer die „Dorfehe“ und den „Kindersegen“ gemalt hat, der hätte den „Breitenhans“ und das „verlassene Haus“ zurückhalten oder in anderer Gestalt auf die Ausstellung schicken sollen. Bei alledem aber haben wir es nicht bloß mit einem ausgesprochenen Talent, sondern auch mit einem interessanten Buch zu thun.

Neue Novellen von Ernst Willkomm. Zwei Bände. Nordhausen, Adolph Büchting.

Willkomm's neue Novellen sind, wie seine alten; sie werden die Zahl seiner Freunde schwerlich vermehren, aber auch gewiß nicht vermindern. Es ist, was die Solidität der Materie betrifft, kein Rückschritt zu beklagen und, was die Trockenheit und Steifigkeit der Form anlangt, freilich auch kein Fortschritt zu begrüßen; der Dichter ist, was er war und wird, wie Jehovah wahrscheinlich bleiben, was er ist.

Aus dem Salonleben. Ein Roman von Karoline v. Göhren. Zwei Bde. Nordhausen, Ad. Büchting.

Zwei mäßige Bändchen, die ein paar müßige Stunden recht angenehm ausfüllen und aus denen, wenn auch eben kein eminentes Talent, so doch eine gediegene Bildung spricht. Es wird Niemand gereuen, sie durchzulesen, denn es ist wohlthuend, in guter Gesellschaft zu sein.

Der Zauberer von Rom. Roman in neun Büchern von Karl Gutzkow. Erster Band. Leipzig, Brockhaus.

Dieser Roman gehört dem neuen Jahre an, nicht dem alten, darum haben wir ihn uns bis zuletzt verspart. Es ist bei der Bedeutung des Autors und des Themas, das er sich gewählt hat, eine Unmöglichkeit, auf den vorliegenden ersten Band hin ein Urtheil über das Werk abzugeben. Nach der Vorrede sind es die kirchlichen und konfessionellen Konflikte, die der Verfasser zu behandeln denkt; gelingt es ihm, sie rein und rund darzustellen, ohne dem protestantischen oder dem katholischen Prinzip, aus dem sie hervorgehen, in dem beiden gemeinschaftlichen urchristlichen Kern zu nahe zu treten, so wird er sich ein schönes Verdienst um die deutsche Kultur erwerben. Der erste Band verräth noch wenig oder nichts von seinem Plan, doch das ist gerade gut, denn es beweist, daß wir uns hier vor der fatalen tendenziösen Spitze, die durch so viele Arbeiten des jungen Deutschlands wie eine Stecknadel hindurchging, nicht zu fürchten brauchen. Er ist aber, und mehr will die Lesewelt einstweilen gar nicht wissen, höchst fesselnd und der Mord, der seinen Mittelpunkt bildet, erschließt nach allen Seiten hin eine wunderbare Perspektive, von der wir nur wünschen, daß sie gehörig erschöpft werden möge.

Neuigkeiten vom Büchermarkt.

Eingegangen vom 15. bis 20. Nov.

Carlyle, Th., Geschichte Friedrich's II. von Preußen, genannt Friedrich der Große. Deutsch von J. Neuberg. 1. Bd. 2. Hälfte. Berlin, königl. Geheime Ober-Hofbuchdruckerei.

Engel, Geschichten der heiligen Schrift. Vierzig Bilder, gezeichnet von Oskar Pletsch, in Holz geschnitten von A. Gaber. Hamburg, Agentur des Rauhen Hauses.

Hoffmeister, Ph., deutsche Schwänke. Illustrirt von W. Pfaff, Schwarzenborn, Schöppenstedt, Wasungen, Krähwinkel. Kassel, Th. Fischer.

Kapitalisten- und Rentner's Almanach. Jahrgang 1857 und 1858. Mit vielen Tabellen, Münzabbildungen, Münzreduktionen und einer Eisenbahnkarte von Mitteleuropa. Ulm, P. L. Adam.

Reichardt's berliner illustrirte Blätter. Unterhaltungsbibliothek für Leser aller Stände. 1. Bd. 1. und 2. Lieferung. Berlin, Reichard u. Ko.

Reinsch, H. Dr., Naturgeschichte in Bildern. Ein Hülfsbuch für den ersten naturhistorischen Unterricht in Schulen und zur Unterhaltung für die Jugend. Zeichnungen von Ernst Fröhlich. München, xylographische Anstalt von Braun und Schneider.

Rieder, Paul, Lieder-, Sonetten- und Romanzenkranz. München, J. A. Finsterlin.

Rietmann, J. J., Sozialistische Träume. St. Gallen, Huber u. Ko.

Schöne, Gustav, Edda-Sagen. Göttingen, Dieterich'sche Buchhandlung.

Sturm und Kompaß. Ein Roman in zwei Bänden. Berlin, J. Guttentag.

Musikalien.

Anger, Louis, 6 Lieder für Sopran, Alt, Tenor und Bass komponirt und Herrn Seminarinspektor Becker zugeeignet. Partitur und Stimmen. Op. 10. Leipzig, Bureau de Musique von C. F. Peters.

Der elektrogalvanische Salon von Baptista Vanoni in München.

Der Galvanismus als Heilpotenz ist bereits zum medizinischen Dogma erhoben.

Thatsachen sprechen wie Zahlen, und bei keinem Heilverfahren haben sich so auffallende Resultate ergeben als bei Anwendung des Elektrogalvanismus in Lähmungsfällen aller Arten.

Hierin thut er, natürlich in Verbindung mit allen einschlägigen, unterstützenden Heilmethoden, wahre Wunder, indem der Strom in die feinsten Nervengeflechte eindringt und dort, ist noch ein Funken von Erregbarkeit vorhanden, denselben zu neuem, frischem Leben entflammt.

Wenn, wie thatsächlich nachgewiesen ist, alle regelwidrigen Erscheinungen in dem Kreislauf der Dinge auch eine Unregelmäßigkeit der elektromagnetischen Polaritätszustände hervorrufen, besonders aber in der sensualistischen Sphäre des Menschen, in geistigen und Gemüthsaffektionen u. s. w., warum sollte da nicht auch umgekehrt der Elektromagnetismus solche abnorme, den geregelten Gang des menschlichen Organismus störende Erscheinungen und Zustände wieder in den regelmäßigen Zustand, in das normale Tempo, in das richtige Rinnsal zurückführen können?

So wunderbar nun schon die Heilerfolge des Galvanismus zu Tage treten, es liegt noch ein Dunkel über dem eigentlichen Wesen dieser geheimnißvollen Kraft; Eins aber ist gewiß, Das: so zart auch der Faden jetzt noch ist, an dem sich dieses Geheimniß erfassen läßt, der menschliche Scharfsinn und die praktischen Erfahrungen werden ihn bald zu einem starken Kabel ausspinnen und für seine gewichtigsten Zwecke ausbeuten — und dahin gehört doch sicher vor allen Dingen die Pflege der Gesundheit des Leibes.

Es ist unser in Rede stehendes Heilmittel um so mehr zu einer glänzenden Zukunft berechtigt, als es fast unter allen Umständen im Gegensatze zu unserer bisherigen therapeutischen Medizin — deren gerühmter Erfolg leider nur zu oft die zu behandelnden Krankheitserscheinungen in andere Formen übersetzt — der Elektrogalvanismus hingegen fast nie, wenn er auch nicht durchaus als souverän wirkender Heilmodus sich gerirte, schlimme Folgen hinterließ und allenfallsige Mißgriffe stets auf demselben Wege gutgemacht und wieder aufgehoben werden können.

Nichts ist wol interessanter, als den Heilexperimenten mit dem Elektromagnetismus in einzelnen Fällen vom Anfang bis zum Ende zu folgen!

Daß zu diesem Behufe ein für alle Vorkommnisse und Modifikationen zuverlässiger Apparat eine wesentliche Sache ist, versteht sich von selbst; aber fast nicht minder wichtig ist die Einrichtung der Räume, Umgebungen, in welchen die Heilmanipulationen vorgenommen werden.

Wir sahen jüngst einen solchen elektrogalvanischen Salon in der Naturheilanstalt des Dr. Steinbacher in München, ebenso sinnreich erdacht in Bezug auf die Einrichtung, als praktisch vollendet und von wohlthuendem Eindruck.

Auf mit weichen Teppichen belegtem Boden schreitet man in ein großes Viereck, an dessen Wänden, mit dunklem Farbengrunde bedeckt, feenhafte Figuren schweben, von Künstlerhand gemalt, vom reichen Plafond herab beleuchtet ein magischer Lichtstrahl die Räume, wo Ruhebänke, Stühle und Tische mit kostbaren Stoffen umkleidet sind, und in sinnvoller Ordnung vom schimmernden Metall stehen reichlich die verschiedenartigsten Apparate zum Heilbehelfe.

Von diesem prachtvollen Salon aus gehen nun nach den verschiedenen Richtungen hin die elektrischen Strömungen in die Badelokalitäten der Anstalt mittelst der Metalldrahtleitungen, sodaß von einem Punkte aus in allen Räumen zu gleicher Zeit sechs bis acht Gäste in die magnetische Behandlung genommen werden können nach den verschiedensten Abstufungen der Stromkraft, ohne also, wie bis jetzt in den bestehenden Instituten, die Batterien und Apparate umstellen und reguliren zu müssen, und so gehen von einem Punkte aus die elektrischen Ströme zu den Voll-, Wannen-, Regen- und Douchebädern aller Art.

Aus dem, was hier geschaffen, spricht der strebsame Forscher, der Heilarzt, der seine geistige Kraft unermüdet seit Jahren dem Wohle der leidenden Menschheit geweiht.

Der Elektrogalvanismus, sowie die Reibungselektrizität in den verschiedenartigsten Modifikationen und Anwendungsarten, dient beim Dr. Steinbacher'schen Naturheilverfahren nicht als einziges und selbständiges, sondern als wichtiges, oft bewährtes Beihülfs- und Unterstützungsmittel in seinen methodischen Kuren

und insbesondere wirksam in Form von „Sitzbädern" mit galvanischem Strome bei Verstopfungen, wodurch die wurmartige Bewegung der Därme erreicht wird; ferner in den Fällen von Unterleibsschwäche und Impotenz, Muskellähmungen, rheumatischen Verkrümmungen, Stimmlosigkeit, Schwerhörigkeit ꝛc., kurz, das ganze Heer der von Nervenschwäche ausgehenden Uebel, weicht mehr oder minder schnell, bei methodischem Verfahren aber sicher; vorausgesetzt bei Ausdauer in der Kurzeit und bei strenger Befolgung aller ärztlichen, besonders diätetischen Vorschriften und Anordnungen.

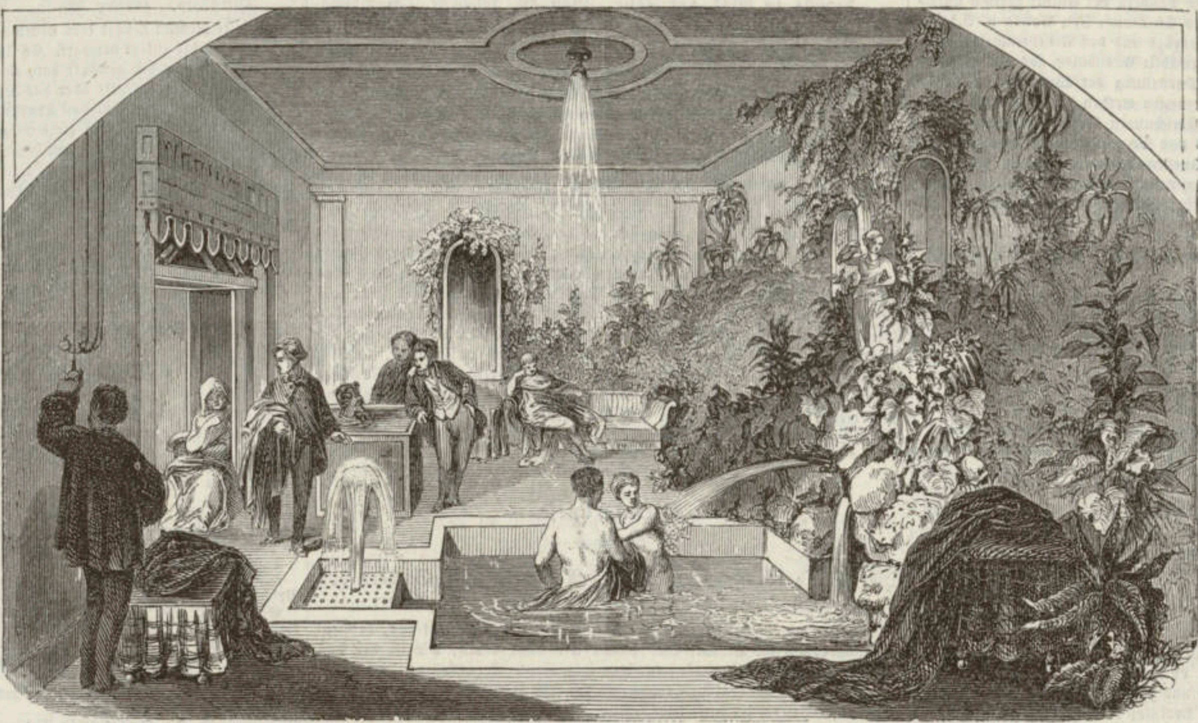

Die Naturheilanstalt des Dr. Steinbacher in München: Voll-, Regen- Douche- und Dampfkasten-Bäder.

Die Fronte der Dr. Steinbacher'schen Naturheilanstalt in München.

Die Naturheilanstalt des Dr. Steinbacher in München: Der elektro galvanische Salo .

Deutsche Dichterhäuser.

X *).

Rüschhaus, Wohnung der Dichterin Annette v. Droste, geboren 1798, gestorben im Mai 1848.

Wir hätten unseren Lesern als das Wohnhaus der Dichterin Annette v. Droste ein weit ansehnlicheres und pittoreskeres Gebäude vor Augen stellen können wenn wir eine Abbildunz ihres väterlichen Hauses gewählt hätten. Das ist ein schöner, stattlicher Adelssitz, drei Stunden von Münster in Westfalen gelegen, mit Thürmen, breiten Wassergräben und Zugbrücken, ein echt westfälischer Edelhof, dem auch in seinen inneren Räumen der Schmuck manch ererbten Kunstschatzes in Bildern, schönen alten Waffen u. s. w. nicht fehlt. Er heißt Hülshof und ist nun seit mehren hundert Jahren der Stammsitz der Familie v. Droste zu Hülshof, eines alten Geschlechtes, das sich ursprünglich v. Deckenbrock schrieb. Später mit dem Drostenamt des Domkapitels vom Hochstift Münster belehnt, ließ es den alten Namen fallen, um den Amtstitel als Namen anzunehmen. Sie sind nicht zu verwechseln mit dem alten und großen Geschlecht der Grafen Droste zu Vischering, welche ursprünglich Wulf oder Wolf v. Lüdingshausen hießen und als Drosten der Fürstbischöfe desselben Hochstifts ebenfalls den Amtstitel als Familiennamen annahmen. Die Drosten waren die Anführer der bewaffneten Mannschaft des Lehnsaufgebots der Bischöfe oder des Domkapitels.

Aber nicht den alten Edelhof, auf dem die Dichterin geboren, sondern ein anderes, weit kleineres, bescheideneres Gebäude haben wir als ihr Wohnhaus zu bezeichnen. Es liegt eine Stunde nördlich von den Thoren der Hauptstadt von Westfalen. In der Mitte des vorigen Jahrhunderts gebaut, nimmt es sich von außen ganz wie die Uebersetzung eines westfälischen Bauernhauses in's Steinerne und Solide aus, während es im Innern eine Vereinigung eines solchen Bauernhauses mit einer adeligen Wohnung ist — eine architektonische Kombination, welche außerordentlich sinnreich und geschickt durchgeführt wurde. Die Treppe, welche unsere Leser erblicken, führt in einen Gartensaal mit Getäfel von gebohntem Eichenholz und einem altväterischen Kamin, über welchem das lebensgroße Bil'niß des Kurfürsten Klemens August von Köln, Fürstbischofs von Münster und Hoch- und Deutschmeisters prangt, eines Prinzen aus dem Hause Bayern, der in den einst von ihm regierten Landen das Andenk[e]n einer großartigen Fürstennatur hinterlassen hat. — Wenn die Flügelthür in der rechten Seitenwand des Saales geöffnet wird, so zeigt sich ein vollständiger kleiner Altar, und der Salon ist zur Kapelle für den Hausgottesdienst umgestaltet. Eine Thür im Hintergrunde führt zu einer kleinen Reihe niederer Entresolzimmerchen, in denen einst die Dichterin wohnte, träumte und dichtete.

Rüschhaus ist der Witwensitz der Familie v. Droste zu Hülshof; mit ihrer verwitweten Mutter, einer geborenen v. Harthausen aus dem Hause Appenburg (der Schwester des berühmten Verfassers der „Studien über Rußland"), hat Annette v. Droste dies Haus viele Jahre lang bewohnt. Hier hat ihre Poesie sich entwickelt, hier hat ihr Talent das ihm eigenthümliche Gepräge angenommen, hier hat sie die Freunde um sich

*) IX. in Nr. 799.

versammelt, welche die gemeinsame Verehrung einer ganz exceptionellen Natur, eines Geistes von ursprünglichster Begabung zu ihr hinzog.

Nur selten, und nur in ihren letzten Lebensjahren auf längere Zeiträume, hat die Dichterin diese Einsiedelei verlassen. Sie besaß eine große Anhänglichkeit an den väterlichen Boden, an jenes Heimatland, das lange wie eine selten besuchte Insel, an welcher der Strom der Weltbewegung vorüberrauscht, patriarchalische Sitten und ererbte Anschauungen sich bewahren konnte; das Land, welches sie in folgenden Versen schildert:

's ist Abend und des Himmels Schein
Spielt um Westfalens Eichenhain;
— — — — — — — —
Seh ich dich so, mein kleines Land
In deinem Abendfestgewand:
Ich meine, auch der Fremdling muß
Dir traulich bieten Freundesgruß.
Du bist nicht mächtig, bist nicht wild,
Bist deines stillen Kindes Bild,
Das ach, mit allen seinen Trieben
Gelernt, vor Allem dich zu lieben,
Sodaß auch keines Menschen Hohn,
Der an des Herzens Fäden reißt,
Und keine Pracht, wie sie auch gleißt,
Dir mag entfremden deinen Sohn!

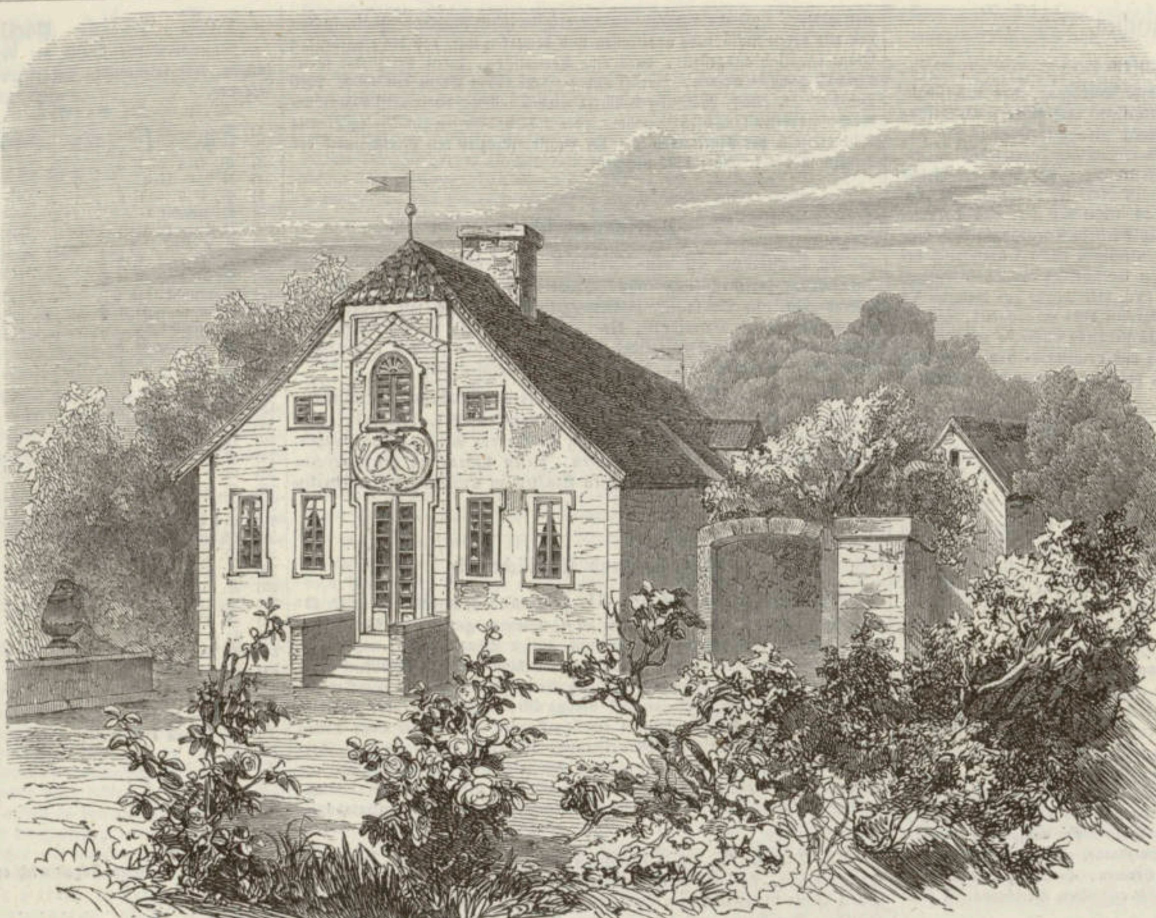
Rüschhaus, Wohnung der Dichterin Annette v. Droste zu Hülshof.

Mit diesem fast leidenschaftlich zu nennenden Heimatsgefühl blieb denn die Dichterin dem kleinen Edelhof Rüschhaus treu, der ganz ihrem durchaus schlichten, einfachen, keine Bedürfnisse kennenden, jeden Schein und jeden Glanz verachtenden Wesen zusagte; dessen ganze Umgebung mit seiner einsamen Stille ein wie für diese eigenthümliche Frauennatur geschaffener Rahmen war. Diese Umgebung ist echt westfälischer Natur; grüne Wallhecken, Ackerkämpe, Gebüsche. Ein schmaler Graben umzieht Haus und Garten; nach allen Seiten verengen die Baumgruppen, die Wallhecken den Sehkreis des Auges, das nichts als ein Paar Saatfelder, eine Wiesenfläche und, durch die Coulissen der vielzerschnittenen Landschaft als fernster Hintergrund schimmernd, ein Stück eines bläulichen Hügelzugs erblickt. Eine heilige Stille ruht über diesem Erdfleck. Wenn bei sommerlicher Schwüle die Libelle von Schilf zu Schilf über dem Graben gaukelt, hört man das Schwirren ihrer goldglänzenden Flügel; man hört das Schnalzen des Fisches, der in seinem Wohlbehagen sich über den dunklen Wasserspiegel in die Höhe schnellt. Nichts Anderes unterbricht die Ruhe, als das Rollen eines Ackerwagens drüben an der Hecke entlang, oder das Geschrei der Dohlen, wenn sie um ihre Nester in den hohen Eichenwipfeln sich schaaren; oder die Hirtenjungen, die beim Abenddunkel ihre Feuer auf den nächsten Haiden anzünden und in langgezogenen Weisen sich aus der Ferne ihre Strophen und Gegenstrophen, diese einfachen und unkünstlerischen Naturlaute, mit dem immer wiederkehrenden Refrain: Helo, heloe — Helo, heloe! zusingen — ein Lied, das wie eine alte heidnische Melodie die rothe Glut umflattert und im Dunkel der Gebüsche, im thaufeuchten Röhricht des Schilfmoors verzittert.

Unsere Leser, welche die Gedichte von Annette v. Droste kennen, werden solche Landschaften und Scenerien in ihren eigenthümlichen und tiefen Schöpfungen vielfältig gespiegelt finden.

Was ihr äußeres Leben angeht, so bietet dieses wenig Stoff für die Feder eines Biographen. Doch ist eine Lebensgeschichte, welche ein Professor der bonner Hochschule vorbereitet, demnächst zu erwarten. Sie ward im Jahre 1798 geboren und im väterlichen Hause zu Hülshof erzogen, wobei sich früh ihr großer Wissensdurst, der sie auch zur Erlernung der alten Sprachen trieb, entwickelte. Von Einfluß waren dann auf ihren schnell reifenden Geist der Verkehr mit den mütterlichen Verwandten, dem geistreichen Grafen Werner und dem Baron August v. Harthausen, der Umgang ihrer Eltern mit dem Grafen Friedrich Leopold v. Stolberg und dessen Familie, der Dichterin Freundschaft mit der reichbegabten Gemahlin des bekannten Generals Thielemann (welche auch die Freundin des unglücklichen Heinrich v. Kleist war), mit der kürzlich zu Rom gestorbenen Frau Mertens-Schaaffhausen, durch die sie Johanna und Adele Schopenhauer kennen lernte. Im Grunde aber verdankte Annette v. Droste das Meiste wol ganz allein sich selbst — sie war ein durchaus eigenthümlicher, in seinem ursprünglichen Wesen nicht zu beirrender und nicht zu schulender Geist.

Trotz der Zurückgezogenheit, in welcher sie lebte, waren der dichterischen Produktion im Ganzen nur wenige Stunden ihres Tages gewidmet. Der ganze Band der 1844 bei J. G. Cotta erschienenen „Gedichte" entstand, mit Ausnahme der epischen Bestandtheile, größtentheils im Laufe des Winters von 1842 bis 1843, während eines Aufenthalts zu Meersburg am Bodensee. Sie schuf sie mit der Schnelligkeit der Improvisation und feilte wenig daran. Musikalische Komposition von originellstem Gepräge, die Sammlung von Münzen, Gemmen und Kunstwerken aller Art nahm einen großen Theil ihrer Muße in Anspruch, und ein anderer großer Theil ihres Lebens ging ihr durch langanhaltende Perioden körperlichen Leidens verloren. Sie starb im Mai 1848 auf dem alten Schloß zu Meersburg am Bodensee, dem Wohnsitz ihres Schwagers, des ritterlichen und gelehrten Freiherrn v. Laßberg, bei welchem sie seit mehren Jahren den Winter zubrachte. Ihre Gedichte sind nicht so verbreitet und bekannt geworden, wie sie es verdienen, aber sie haben hingereicht, ihr in unserer Literatur die unbestritten erste Stelle unter allen dichtenden Frauen zu sichern.

Begonia Rex (Patz).

Begonia Rex (Patz).

Von Simens in Assam (im temperirten Himalaya) entdeckt und durch Linden in Brüssel im Mai 1858 zu 50 Franken in den Handel gebracht, erregte diese neue Erscheinung durch prächtige Färbung und eigenthümliche Zeichnung bei Blumenfreunden eine Sensation, wie wenige frühere. — Die Blätter erreichen einen Durchmesser von 10—12 Zoll, sind dunkelgrün mit bläulichem Schiller, durchwebt von vielen Adern, die auf der obern Seite Wölbungen bilden, welche das Lichtspiel und den Metallglanz sehr beleben, und auf der Rückseite den hellgrünen Grund mit einem dunkelrothen Netze überziehen. Auf dem Rande des herzförmigen Blattes ist ein fingerbreiter Ring vom schönsten Silberglanz aufgetragen, dessen Reinheit und scharfe Abgrenzung Bewunderung erregt. Die großen rosenrothen Blumen stehen auf einem unmittelbar aus dem Wurzelstock sich erhebenden Stiele in großen Büscheln zusammen. — Die Kultur ist eine sehr leichte: sie bedingt einen warmen trockenen Standort im Winter und einen feuchten, schattigen, bei erhöhter Temperatur im Sommer. Leichter Boden, aus gleichen Theilen Haide-, Laub- und Mistbeeterde mit 10 Proz. Sand zusammengesetzt, ist hinreichend für gutes Gedeihen; die ganze Pflanze ist robust und kräftig und dies, wie ihre reizende Ausstattung, läßt sie zweifelsohne bald als Zimmerpflanze allgemein werden. In der F. C. Heinemann'schen Handelsgärtnerei in Erfurt wird sie bereits in großen Massen kultivirt und ist zu einem Preise von $\frac{1}{3}$ bis 1 Thlr. zu haben.

Bewundernswürdig ist die leichte Vermehrungsart dieser Blume. Legt man Blätter davon auf einen mit sehr leichter sandiger Erde gefüllten warm stehenden Topf, nachdem die kleinen Blattrippen auf der Rückseite an den Verzweigungen durchschnitten und mit einem Hölzchen in der Form eines △ auf die Bodenfläche angedrückt sind, so keimen nach drei Wochen aus allen Einschnitten junge Pflanzen auf. Von fünf Blättern wurden bei einem Versuche 385 junge Pflanzen erzielt. Dieses Blattauflegen zum Zweck der Vermehrung ist übrigens nichts Neues und bei den Glorinien, Achimeneen ꝛc. schon häufig angewandt.

Städtewahrzeichen.
XI. Nordhausen: 1. Der Roland.

Städtewahrzeichen.

XI. Nordhausen.

Die zum Gaue Deolingo gehörige Stadt Nordhusen, das ursprünglich „Ordhusen" geheißen haben soll, war im Mittelalter von größerer Bedeutung, als in der Neuzeit. Ihr Ursprung wird durch eine alte Sage in das Jahr 410 verlegt, in welchem sie durch Kaiser Theodosius gegründet wäre.

In einer Urkunde Kaiser Heinrich's vom 16. Sept. 929 wird die Reichsstadt Nordhusen als Witthum seiner Gemahlin Mathilde bestätigt. In einer zweiten Urkunde des Kaisers Otto II. vom 14. April 972 wird das Palatium (Pfalz) zu Nordhusa als das Leibgeding der Kaiserin Theophania bezeichnet.

Die Geschichte der Stadt hat viele Reminiscenzen aus der Kaisergeschichte, hier verschwor sich die Geistlichkeit, unter dem Vorsitze des Erzbischofs Ruthard von Maynz, im Jahr 1105 gegen Heinrich IV., hier wurde von Heinrich VI. der Fürstentag wegen der meißnischen Markgrafen 1195 veranstaltet, und der bekannte Reichstag im Jahr 1207 wegen der Vergleichung Philipp's mit Otto IV. gehalten. Endlich ist Nordhausen noch durch das vom Land- und Markgrafen Heinrich im Jahr 1265 daselbst veranstaltete prächtige Turnier denkwürdig geworden.

Die Merkwürdigkeiten oder „Wunderwerke" Nordhausens nennt folgender alte Vers:

Curia, Rolandus, Saxum, Ballista, Canalis,
Fons, Ales, sunt Nordhusae miracula septem.

In der Folge hat man diese sieben Merkwürdigkeiten oder Wunderwerke der alten Reichsstadt Nordhausen, 1) das Rathhaus, 2) den Roland, 3) den Wappenstein, 4) die Feldschlange, der Lindwurm genannt, 5) die beiden großen Wasserkünste, 6) den Elfelretter Born und 7) die Adlersäule wirklich als Wahrzeichen der Stadt betrachtet; von ihnen haben jedoch nur der Roland, der Inschriftstein und die Adlersäule als Wahrzeichen Geltung erhalten.

1. Der Roland am Rathhause.

Das dermalige Rathhaus gehört keineswegs zu den Merkwürdigkeiten der Stadt, sondern sein Ruf mag vielleicht dem alten, am Kornmarkte gelegenen gegolten haben, welches letztere im 14. Jahrhundert erbaut war, aber durch eine Feuersbrunst am 21. Aug. 1612 niederbrannte. Das jetzige ist 1608 bis 1610 neu erbaut, doch ebenfalls bereits durch den großen Brand vom 23. Okt. 1710 bedeutend beschädigt und dann 1717 hergestellt worden.

Dagegen war der an der westlichen Ecke des Rathhauses, unweit der Rathswollwage, noch jetzt in einer Umzäunung und mit einem glockenartigen mit zwei Wasserspeiern versehenen, kupfernen Wetterdache aufgestellte und farbig staffirte Roland, eine nicht zu kolossale Holzstatue, ein echtes Wahrzeichen der Stadt und ebenfalls, sowie in Halle, Bremen, Hamburg und anderen Städten das Zeichen der von Kaiser und Reich ertheilten Gerichtsbarkeit über Hand und Hals.

Es ward ebenso, wie diese sogenannten Rolandsbilder, als das Palladium der Stadt betrachtet, an deren Besitz die städtischen Privilegien, die Markt-, Zoll- und Münzgerechtigkeit, und namentlich die Reichsunmittelbarkeit gewissermaßen haftete, weshalb es von den Nordhäusern auch als ein ungeheurer Frevel betrachtet ward, daß zur Zeit des Schwedenkriegs, im J. 1647, der Obristlieutenant Kahnstein es unternahm, die Beine des Roland durchsägen, abhauen und umstürzen zu lassen, was jedoch die innerlich angebrachten Eisenstangen hinderten.

Am 30. Aug. 1609 ward das Rolandsbild an das neue Rathhaus versetzt, es scheint schon am alten Rathhause, am Kornmarkte, seinen Platz gehabt zu haben. Ueber hundert Jahre hatte dieses Bildwerk an seiner neuen Stelle gestanden, als in der Nacht vom 23. Aug. 1710 am Markte in einer Bäckerei ein Feuer ausbrach, das, nächst dem Rathhause (bis auf das gewölbte Erdgeschoß) und der Nikolaikirche, den dritten Theil der Oberstadt verzehrte. Dieser Brand hatte nun auch namentlich den obern Theil der Statue sehr verletzt, weshalb man sich genöthigt sah, ein neues hölzernes Standbild anfertigen zu lassen und, wie die auf dem Gürtel angebrachte Jahrzahl „Anno 1717" anzeigt, geschah dies erst in diesem Jahre.

Während die meisten Rolandsäulen einen geharnischten Mann mit entblößtem Haupte darstellen, zeigt uns der nordhäuser einen jugendlichen Mann von mäßiger Größe, mit der Krone auf dem gelockten Haupte und mit einem, dem alten dalmatischen Oberkleide ähnlichen gegürteten Waffenrocke angethan, der das entblößte Schwert in der Rechten erhebt, während er mit der nachlässig herabhängenden Linken den Schild mit dem einköpfigen Reichsadler stützt.

Sonach scheint der Roland zu Nordhausen den deutschen König vorstellen zu sollen.

Auf dem vergoldeten Knopfe des Baldachin, unter dem der Roland steht, erblickt man das Sinnbild der Liebe der Fürsten und Obrigkeiten zu ihren Unterthanen, den Pelikan, seine Jungen mit dem Herzblute tränkend, in getriebener Arbeit angebracht, welches zugleich christliche Symbol auch wiederholt in den Kirchen Nordhausens sich vorfindet.

Ueber den Zweck, die Entstehung und den Namen der Rolandssäulen haben wir bereits das Etymologische und Rechtsgeschichtliche bei Gelegenheit der Erklärung des Roland zu Halle gebracht.

Schließlich ist noch zu erwähnen, daß wie der hallenser und bremer Roland den Volkswitz rege gemacht hat, auch der zu Nordhausen nicht davon verschont blieb. Man hat nämlich in Nordhausen das Bonmot: Wenn man den Roland fragt: Was machst du? so antwortet er: Nichts! — und redete schon manchem einfältigen Bauer ein, daß er, wenn er den Roland frage, ein Stück Holz quer im Munde haben müsse. Ebenso sagt man, daß sich der Roland, sobald er 12 Uhr schlagen höre, jedesmal umdrehe. Endlich war früher die volksthümliche Redensart: „Er sitzt hinter dem Rolande", gewöhnlich, was soviel andeutete, als „er sitzt im Gefängnisse", weil sich in der That im Souterrain des Rathhauses auf dieser Seite die Kerker befanden.

Mannigfaltigkeiten.

Preisausschreiben.

Die Leopoldinisch-Karolinische Akademie in Jena hat von ihrem Migliede, dem Fürsten Anatol Demidoff, einen Preis erhalten, um damit den besten Bauplan für eine zu errichtende Irrenanstalt für 150 bis 200 unheilbare Kranke zu belohnen. Als Preisrichter sind der Präsident der Akademie, Geh. Hofrath Prof. Dr. Kieser — von dem die Bewerber das Programm beziehen können — der Obermedizinalrath Bargmann in Hildesheim und der Medizinalrath Güntz in Stötteritz bei Leipzig bestimmt, die im künftigen Jahre den Preis zuerkennen werden.

Die Akademie der Wissenschaften in Berlin hatte den Eller'schen Preis von 100 Stück Dukaten für die beste Abhandlung über folgendes Thema ausgesetzt: „Es ist der Gehalt an Säuren verschiedener Weine von bestimmten Standorten, etwa vom Rhein oder der Mosel, die Natur dieser Säuren und das Verhältniß ihrer Menge zu der des Alkohols festzustellen. Hiermit kann sehr zweckmäßig eine Untersuchung der in diesen Weinen gelösten Salze und der Einfluß dieser Säuren und Salze auf den Geschmack verbunden werden." Da sich kein Bewerber gefunden hat, die Akademie aber eine geeignete Lösung dieser Frage für wichtig erachtet, so fordert sie wiederholt auf, Abhandlungen in deutscher, französischer oder lateinischer Sprache über diesen Gegenstand bis zum 1. März 1861 bei ihr einzureichen.

Engländer und Ausländer können sich um den Preis für das beste Gedicht zu Ehren des größten lyrischen Dichters der Schotten, Robert Burns, bewerben, dessen hundertster Geburtstag am 29. Januar 1859 im Kristallpalast von Sydenham feierlich begangen werden soll. Es sind 50 Guineen von der Direktion für das Gedicht ausgesetzt, das in beliebigem Versmaß, jedoch in englischer Sprache abzufassen ist.

Die Wiener Zeitung veröffentlicht die Konkursausschreibung des k. k. Ministeriums des Innern vom 18. Okt., einen vollständigen Bauplan für das im Kaisergarten der Vorstadt Landstraße zu Wien aufzuführende Krankenhaus „Rudolphstiftung" betreffend, das der Kaiser aus Anlaß der Geburt des Kronprinzen zu gründen beschlossen hat. Der Situations- und der Niveauplan des Bauplatzes, das Bauprogramm und das Verzeichniß der Einheitspreise für Baustoffe und Arbeit können bis 30. November beim Ministerium des Innern — Wipplingerstraße Nr. 384 — in Empfang genommen werden. Da das Bauprogramm die erforderlichen Angaben enthält, so können wir deren Aufführung unterlassen und bemerken nur, daß die eingehenden Pläne öffentlich ausgestellt, durch eine Kommission, deren Mitglieder später nambaft gemacht werden, geprüft und die drei besten Pläne mit 3000, 2000 und 1000 Fl. österr. Währung honorirt werden sollen, dann aber Eigenthum der Staatsverwaltung bleiben, während die nicht prämiirten zurückerfogen. Als Schlußtermin der Einreichung bei der Präsidialkanzlei des Ministeriums des Innern ist der 1. März 1859 bestimmt.

Vereinsnachrichten.

In Düsseldorf ist ein Ausschuß angesehener Kaufleute und Industriellen zur Gründung eines „Handels- und Gewerbevereins für die Rheinprovinz und Westfalen" zusammengetreten, der sich mit Fragen über den Schutz und die Vermehrung der nationalen Arbeit, der Ein- und Ausfuhr, der Zoll- und Steuergesetze beschäftigen soll und für den 1. Dezember eine größere Versammlung von Gleichgesinnten berufen hat.

Die mathematisch-physikalische Klasse der Akademie der Wissenschaften in München hat in ihrer Sitzung vom 13. Nov. beschlossen, eine Nationalbelohnung für Steinheil bei dem Könige von Bayern zu beantragen. Angemessener wäre es vielleicht gewesen, diesen Antrag an den Deutschen Bund zu bringen, damit alle deutschen Staaten an Erfüllung der nationalen Pflicht Theil nehmen.

Verbrechen und Unglücksfälle.

Der Sturm, der sich am 31. Okt. auf dem Genfer See erhob, hat seit Menschengedenken kaum seines Gleichen gehabt; die Wellen stiegen zur Höhe dreistöckiger Häuser auf und großer Schaden wurde angerichtet. In diesem Aufruhr der Elemente bestieg Mermilliod mit fünf Schiffern einen Dampfer und machte einen verzweifelten Rettungsversuch. Bei Genf waren fünf Arbeiter mit einem Baggerschiff verunglückt, hielten sich aber noch an einem Rade fest, das die Wellen oft überflutheten. In dieser Lage hatten sie durchnäßt, erstarrt und fast verhungert die Nacht zugebracht, als Mermilliod ihnen zu Hülfe kam. Es gelang ihm und seinen Gefährten mit der äußersten Anstrengung und Verachtung der offenbar großen Gefahr, die unglücklichen Schiffbrüchigen zu retten. Den Braven soll eine Nationalbelohnung zugedacht sein.

In Parma ist der Versuch gemacht worden, die berühmte Schauspielerin, Adelaide Ristori, verehl. Marquise del Grillo zu vergiften. Einem Glase Limonade, das für sie bestimmt war, hatte man Phosphor beigemischt. Der Geruch und die veränderte Farbe des Getränks hielten sie ab, dasselbe zu genießen, und die chemische Untersuchung entdeckte die Beimischung. Der Thäter und die Veranlassung zu dem verbrecherischen Versuche ist noch nicht ermittelt worden.

Todtenschau.

Graf Joseph Bánffy, der älteste Sprosse der älteren gräfl. Linie dieses in Ungarn und Siebenbürgen weitverbreiteten Hauses, starb am 8. Nov. in Klausenburg.

Aegidius Borzaga, ausgezeichneter Cellist und Mitglied des Hellmesberger'schen Streichquartetts, ist im Alter von 57 Jahren am 15. Nov. in Wien verschieden.

Karl Holz, Beamter bei den niederösterreichischen Ständen, vorzüglicher Violinspieler und als vertrauter Freund Beethoven's bekannt, seit 1829 Leiter der Konzerts spirituels, worin er vorzugsweise Kompositionen seines verstorbenen Freundes zur Aufführung brachte, ist, 60 Jahr alt, am 9. Nov. in Wien mit Tode abgegangen.

Dr. jur. **Hermann v. d. Hude**, Senator der freien Stadt Lübeck, am 8. Mai 1811 geboren und am 27. März 1848 vermählt, ist am 12. Nov. in seiner Vaterstadt mit Tode abgegangen.

Johanna Kinkel, die Gattin des Dichters und Professors Gottfried Kinkel, die sich als Schriftstellerin und durch musikalische Talente hervorgethan, ist am 17. Nov. durch einen Sturz aus dem Fenster des dritten Stockwerks ihrer Wohnung in London zu Tode gekommen.

Georg Linck, k. preußischer Kommerzienrath und der reichste Mann in Danzig, Eigenthümer von 24 Seeschiffen mit einer Traafähigkeit von zusammen 8000 Lasten, vielen Grundbesitzes und einer großen Brauerei, ist am 11. Nov. gestorben.

Dr. v. **Mandt**, Staatsrath, früherer Leibarzt des Kaisers Nikolaus von Rußland, ist am 20. Nov. plötzlich in Frankfurt a/O. gestorben.

Etatsrath **Meyn**, ehemaliger Professor der Medizin an der Universität Kiel und nach der Beendigung des deutsch-dänischen Kriegs seines Amtes entlassen, starb am 15. Nov. daselbst 73 Jahre alt.

Christoph Sedlmayer, als Geschichts- und Alterthumsforscher, insbesondere aber als Numismatiker bekannt, ist in Nordendorf am 19. Nov. an einem Lungenschlage gestorben.

Giovanni Torloni, ein jüngerer Sohn des bekannten Herzogs und römischen Krösus, der zu den vorzüglichsten Männern in Rom gehörte, ist, erst 27 Jahr alt, kürzlich gestorben.

Robert Owen, der bekannte Sozialist und Vater des nordamerikanischen Gesandten in Neapel, ist, 87 Jahr alt, am 16. Nov. zu Newtown in Montgomeryshire entschlafen.

Henriette Freifrau v. Uechtritz, geb. Freiin v. Werneck, Witwe seit 1841 des um sein Vaterland so sehr verdienten und hochgeachteten königlich sächsischen wirklichen geheimen Rathe, Oberkammerherrn, außerordentlichen Gesandten und bevollmächtigten Ministers am k. k. österreichischen Hofe, verschied nach kurzem Krankenlager am 3. Nov. in einem Alter von 78 Jahren auf Schloß Turmitz bei Außig in Böhmen. Die Verstorbene war eine Frau ausgezeichnet durch Verstand, Liebenswürdigkeit und wahre Religiosität, geschätzt und geliebt von Allen, die sie kannten, frisch und rüstig bis an ihr Lebensende.

Schach.

Partie № 330.

Zwischen Herrn E. Pitschel und Herrn Hamppe.

Schwarz. — Hr. Hamppe.	Weiß. — Hr. E. Pitschel.
1) E 7 — E 5	1) E 2 — E 3.
2) D 7 — D 5	2) D 2 — D 4.
3) E 5 nimmt D 4	3) E 3 nimmt D 4.
4) L. F 8 — D 6	4) L. C 1 — E 3.
5) D. D 8 — E 7	5) L. F 1 — E 2.
6) F 7 — F 5	6) S. G 1 — F 3.
7) S. G 8 — F 6	7) L. E 3 — G 5.
8) Rochirt	8) S. B 1 — C 3.
9) C 7 — C 6	9) D. D 1 — D 2.
10) D. E 7 — C 7	10) L. G 5 nimmt F 6.
11) T. F 8 nimmt L. F 6	11) G 2 — G 3.
12) B 7 — B 5	12) L. E 2 — D 3.
13) F 5 — F 4	13) Rochirt nach C 1.
14) F 4 nimmt G 3	14) H 2 nimmt G 3.
15) T. F 6 nimmt S. F 3	15) L. D 3 nimmt H 7 †.
16) K. G 8 — F 7	16) D. D 2 — G 5.
17) T. F 3 — F 6	17) D. G 5 — H 5 †.
18) G 7 — G 6	18) L. H 7 — G 8 †.
19) K. F 7 — F 8	19) D. H 5 — H 8.
20) D. C 7 — G 7	20) L. G 8 — E 6 †.
21) D. G 7 nimmt D. H 8	21) T. H 1 nimmt H 8 †.
22) K. F 8 — E 7	22) L. E 6 nimmt L. C 8.
23) A 7 — A 5	23) T. D 1 — E 1 †.
24) K. E 7 — F 7	24) T. H 8 — H 7 †.
25) K. F 7 — G 8	25) T. H 7 — B 7.
26) K. G 8 — F 8	26) L. C 8 — E 6.
27) T. F 6 nimmt F 2	27) T. E 1 — H 1.
28) K. F 8 — E 8	28) T. H 1 — H 8 †.
29) L. D 6 — F 8	29) S. C 3 — E 2.
30) G 6 — G 5	30) S. E 2 — F 4.
31) S. B 8 — D 7	31) L. E 6 nimmt S. D 7 †.
32) K. E 8 — E 7	32) L. D 7 — C 8 † aufg.
33) K. E 7 — E 8	33) L. C 8 — E 6.
Aufgegeben.	

Partie № 331.

Folgende Partie spielte der berühmte Amerikaner Morphy gegen einen jungen, sehr talentvollen Schachfreund, Namens Baucher, auf dem Café de la Régence.

Weiß. — Mr. Baucher.	Schwarz. — Mr. Morphy.
1) E 2 — E 4	1) E 7 — E 5.
2) F 2 — F 4	2) E 5 nimmt F 4.
3) S. G 1 — F 3	3) G 7 — G 5.
4) H 2 — H 4	4) G 5 — G 4.
5) S. F 3 — E 5	5) S. G 8 — F 6.
6) S. nimmt G 4	6) S. nimmt E 4.
7) D 2 — D 3	7) S. E 4 — G 3.
8) L. nimmt F 4	8) S. nimmt T. H 1 (A).
9) D. D 1 — E 2 †	9) D. D 8 — E 7.
10) S. G 4 — F 6 †	10) K. E 8 — D 8.
11) L. nimmt C 7 †	11) K. nimmt L.
12) S. F 6 — D 5 †	12) K. C 7 — D 8.
13) S. nimmt D.	13) L. nimmt S.
14) D. E 2 — G 4	14) D 7 — D 6.
15) D. G 4 — F 4	15) T. H 8 — G 8.
16) S. B 1 — C 3	16) L. C 8 — E 6.
17) L. F 1 — E 2	17) S. B 8 — C 6.
18) Rochirt	18) S. H 1 — G 3.
19) L. E 2 — F 3	19) S. G 3 — F 5.
20) D 3 — D 4	20) S. nimmt H 4.
21) K. C 1 — B 1	21) S. nimmt L. F 3.
22) G 2 nimmt S.	22) D 6 — D 5.
23) S. C 3 — B 5	23) T. A 8 — C 8.
24) C 2 — C 4	24) K. D 8 — D 7.
25) C 4 nimmt D 5	25) L. nimmt D 5.
26) S. B 5 — C 3	26) L. E 7 — D 6.
27) D. F 4 — F 5 †	27) L. D 5 — E 6.
28) D. F 5 — B 5	28) K. D 7 — C 7.
29) K. B 1 — A 1	29) L. E 6 — D 7.
30) S. C 3 — D 5 †	30) K. C 7 — B 8.
31) S. D 5 — F 6	31) T. G 8 — D 8.
32) D 4 — D 5	32) S. C 6 — E 5.
33) D. B 5 — E 2	33) L. D 7 — F 5.
34) S. F 6 — E 4	34) L. nimmt S. E 4.
35) F 3 nimmt E 4	35) S. E 5 — C 4.
36) T. D 1 — C 1	36) B 7 — B 5.
37) E 4 — E 5	37) S. nimmt E 5.
38) D. nimmt B 5 †	38) K. B 8 — H 8.
39) T. C 1 — D 1	39) T. C 8 — C 2.
40) D. B 5 — A 6	40) F 7 — F 5.
41) K. A 1 — B 1	41) T. C 2 — C 7.
42) T. D 1 — F 1	42) S. E 5 — C 4.
43) T. F 1 — F 2	43) T. D 8 — B 8.
44) B 2 — B 3	44) L. D 6 — A 3.
Aufgegeben.	

(A) Anstatt dieses Zuges wird empfohlen:

	8) D. D 8 — E 7 †.
9) L. F 1 — E 2	9) D. E 7 — B 4 †.
10) L. F 4 — D 2	10) D. B 4 — B 6 2c.

Aufgabe № 725.

Weiß zieht an und setzt mit dem dritten Zuge Matt.
Von Herrn Friedr. Capräz, Redakteur der Schweizerischen Schachzeitung.

Schwarz.

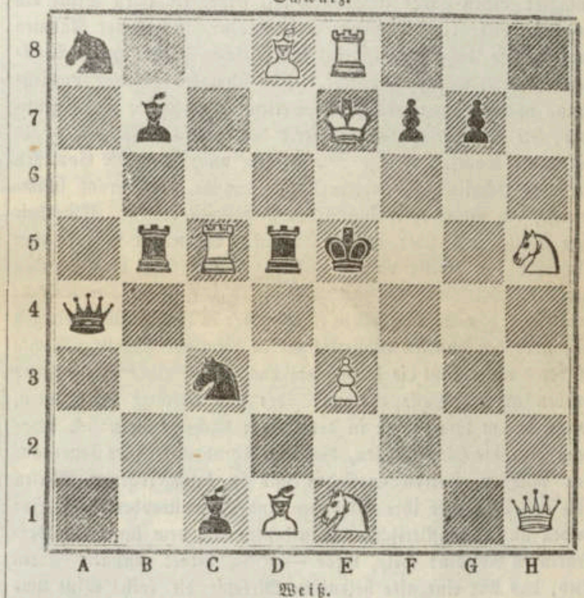

Weiß.

In der vorhergehenden Aufgabe muß der Bauer auf G 3 ein weißer sein. Die ausgezeichnet schöne dreizügige Aufgabe sei wiederholt:

Stellung. Weiß: K. E 3, T. E 8 und H 4, L. D 8 und H 5, S. B 7 und F 4, B. G 3.

Schwarz: K. F 5, D. C 6, L. H 7, S. B 8 und H 6, B. D 7, D 6 und G 4.

Aufgabe № 726.

Der Einsiedler von Tyrnau hat in der Berliner Schachzeitung folgende ganz hübsche Aufgabe in zwei Zügen Berlins liebenswürdigen Schachfreundinnen gewidmet. Sehr sinnig hat der galante Einsiedler die Weise, auf welche die Aufgabe zu lösen ist, mit der bescheidenen Weise, auf welche Damen ihre glänzendsten Eroberungen machen, in Einklang gebracht.

Schwarz.

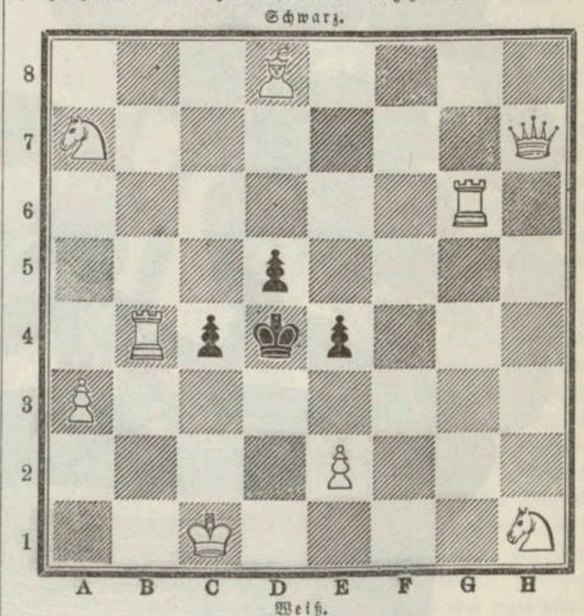

Weiß.

Der Schachwettkampf zwischen Morphy und Anderssen findet statt und wird den 18. Dez. beginnen.

198

Bekanntmachungen aller Art.

Für Photographen.

Offenes Sendschreiben an die Herren Krüger und Busch

In meiner gegen Herrn Kranz gerichteten ersten Erwiederung habe ich eine Mittheilung bezüglich Herrn Krüger gemacht, welche eine Entgegnung von demselben sowie von Herrn Busch zur Folge hatte, die in zwei gesonderten Schriftstücken, aber unter einem versandt wurde. Die Haltung dieser Schriftstücke ging nach dem Urtheile Vieler weit über das nöthige Ziel hinaus und erschien von Seiten des Herrn Busch, dessen ich mit der größten Rücksicht erwähnte, und nur insofern, wie nöthig, als völlig unmotivirt und als eine vom Zaune gebrochene Gelegenheit, von sich und seinen Objektiven zu sprechen, sodaß ich mich nicht aufgefordert fühlte eine Entgegnung zu geben, da indeß Herr Busch, indem er die Spalten der Illustrirten Leipziger Zeitung benutzte, diesen Gegenstand vor das Forum des größern Publikums brachte, welches nicht so sehr, wie Photographen, im Stande sein dürfte, sich ein Urtheil zu bilden, so hat dies meinen Entschluß geändert und nachstehende Erörterung herbeigeführt.

Nach der Darstellung des Herrn Busch habe ich entweder eine unvollständige Mittheilung des von mir angezogenen Briefes von Herrn Krüger gegeben oder habe derselbe Verpflichtungen gegen irgend einen Andern, nur nicht gegen Herrn Busch gehabt.

Zum bessern Verständnisse gebe ich nachstehend die in meinem Berichte enthaltene hierauf bezügliche Stelle nochmals, und füge das Schreiben des Herrn Krüger nun vollständig bei.

„Herr Julius Krüger aus Swinemünde stellt in seinem bei Otto Spamer in Leipzig erschienenen „Vademecum für Photographen" bei Besprechung der verschiedenen Objektive die Erzeugnisse des Herrn Busch in Rathenow stets in den Vorgrund; er sagt z. B. dritte Auflage Band 1. Seite 56: „Die Objektive der genannten Firma seien vorzüglicher als selbst die berühmten wiener Apparate. Eine abweichende Ansicht des Herrn Horn hält er auf derselben Seite unter der allerdings wenig beweisenden Annahme für „annullirt", weil es ihm unmöglich erscheine, daß ein Objektiv mehr leisten könne, als das von ihm untersuchte des Herrn Busch. Wir wollen es dahingestellt sein lassen, ob Herr Krüger unsere den Maßstab seiner Vergleichung bildenden Objektive je untersucht habe, ja ob er je ein Objektiv aus unserer Werkstätte besessen, was nach Ansicht einer mit unserm Geschäftsführer in Wien geführten Correspondenz sehr zu bezweifeln steht, wir wollen ferner auf das Entschiedenste gegen die Annahme protestiren, als ob wir die Erzeugnisse des Herrn Busch herabzusetzen die Absicht haben; wir kennen die betreffenden Instrumente nicht, und es wäre mehr als unberufen, wenn wir uns über dieselben ein Urtheil anmaßen wollten. Wir haben es daher lediglich mit Herrn Krüger und der Untersuchung zu thun, ob das Urtheil des gedachten Herrn ein gewissenhaftes, auf einsichtsvolle Prüfung der Sache gestütztes sei? Trotz des in den Schriften des Herrn Krüger enthaltenen, für uns nicht sehr günstigen Urtheils empfahlen wir ihn auf sein Ansuchen bei dem Herrn Horn zu Prag als Photograph, konnten aber nicht umhin, in einem darauf bezüglichen Schreiben zu bemerken, wie wir uns wundern müßten, ein Gesuch um Empfehlung an uns, die in seinem „Vademecum" nicht gar freundlich behandelt seien, gestellt zu sehen."

Das Schreiben des Herrn J. Krüger lautet vollständig:

„Herren Voigtländer & Sohn in Braunschweig

Benachrichtige, daß Herr Liebich bereits seit Anfang November v. J. im Besitze Ihrer Photographien. Die Gruppe habe ich mir zurückbehalten, obgleich ich mich ungern von Ihrem Porträt getrennt habe.

Herr Liebich hat sich gleich mir alle Mühe gegeben, dieselben möglichst weit bekannt zu machen, indeß keine Bestellung auf Ihren neuen Apparat erhalten.

Meine frühere Bitte bezüglich einer guten Stelle wiederhole ich mit der Versicherung, daß es mir nie in den Sinn gekommen, Ihre Interessen zu gefährden, obgleich Verpflichtungen mich gezwungen, nicht ganz konsequent meiner individuellen Ansicht zu huldigen. Hochachtungsvoll

Swinemünde, den 20. Jan. 1858. J. Krüger."

Bezüglich obigen Schreibens muß ich bemerken, daß ich weder Herrn Krüger noch Herrn Liebich die Bilder gesandt habe, um Aufträge zu sammeln, sondern einfach, um sie in Kenntniß der Leistungen des neuen fünfzölligen Objektivs zu setzen, wie dies übrigens auch aus den von Herrn Krüger angezogenen Stellen meiner Briefe an ihn hervorgeht.

Ohne mich jetzt sowie früher in eine Untersuchung einzulassen, ob solche Verpflichtungen wirklich vorhanden gewesen und von welcher Natur sie waren, habe ich es hier lediglich mit den Aeußerungen des Herrn Krüger zu thun. In meinem Schreiben, in welchem ich seiner etwas stiefmütterlichen Behandlung meiner erwähnte, war von dritten Personen keine Rede, sondern bezog ich mich ausdrücklich auf Herrn Busch; wie kann also jene Aeußerung, eben die Antwort auf meine Bemerkung, auf andere Personen als Herrn Busch Bezug haben, und es ist wirklich ergötzlich, Herrn Krüger in seiner Erwiederung sich durch vier lange Seiten in höchst sophistischer Weise drehen und wenden zu sehen, seiner keinen andern Sinn zulassenden Bemerkung eine andere Deutung zu geben. — Als würdiges Seitenstück reiht sich hieran seine Drohung, mich in der nächsten Auflage seines „Vademecums" in nicht zu glimpflicher Weise behandeln zu wollen, er liefert dadurch selbst den Maßstab, mit dem seine Autorschaft zu bemessen ist, da der Optiker entgelten soll, was der Mensch an ihm verbrochen; angenommen, meine Beschwerde sei nicht begründet gewesen.

Ich muß Herrn Krüger hierin ruhig gewähren lassen, möchte ihm aber empfehlen, gewisse Grenzen nicht zu überschreiten, da ich sonst Rücksichten fallen lassen könnte, welche mich jetzt bewogen haben, von dem Gebrauche weiterer Waffen gegen ihn Abstand zu nehmen.

Herr Krüger führt an, er habe mich nicht gebeten, ihn Herrn Horn zu empfehlen; dies habe ich auch nicht behauptet, sondern nur, daß ich auf sein Ansuchen, überhaupt ihm eine gute Stelle zu verschaffen, ihn bei Herrn Horn empfohlen habe, obschon ich zugeben will, daß der betreffende Passus so verstanden werden konnte. Allein vollständig der Wahrheit entgegen ist es, wenn Herr Krüger behauptet, seine Entschuldigung, „es sei ihm nie in den Sinn gekommen, meine Interessen zu gefährden", sei nicht die Antwort auf meine Aeußerung gewesen, daß ich mich wundere, von ihm um Empfehlung ersucht zu werden; wenn dies nicht der Fall gewesen wäre, welchen Sinn hätte dann überhaupt diese entschieden in Form einer Entschuldigung angeführte Stelle?

Herr Krüger ergeht sich in seiner Entgegnung weitläufig über meine Arroganz, mich in einem Schreiben an ihn den „Erfinder der Objektive" zu nennen, und Herr Busch erwähnt dieses Umstandes vorübergehend, und haben diese Herren hierin einen scheinbaren Grund des Angriffs gefunden, der mich hauptsächlich zu dieser Erwiederung bestimmt.

Hätte ich diesen Ausdruck selbst gegen einen Neuling in der Photographie gebraucht, dem die Sachlage noch unbekannt, so könnte mich gegenüber meinen öffentlichen Kundgebungen kaum der Vorwurf treffen, mich mit fremden Federn schmücken zu wollen, um soviel weniger wenn einem Manne wie Herrn Krüger gegenüber angewandt, der in seinen eignen Werken den Sachverhalt angeführt, mithin zwischen uns auch nicht der leiseste Zweifel sein konnte über die Bedeutung dieser, allerdings streng genommen, unrichtigen, in der Flüchtigkeit des Schreibens gebrauchten Phrase, womit ich mich in Kürze als denjenigen bezeichnen wollte, der die Objektive zuerst konstruirt und bekannt gemacht hatte. Es müßte mehr denn abgeschmackt sein, mich in einem Privatschreiben als den Erfinder hinstellen zu wollen, noch dazu einem Manne gegenüber, dem das Gegentheil so gut wie mir bekannt, wenn ich in allen meinen öffentlichen Kundgebungen stets Herrn Professor Petzval an die Spitze gestellt habe, wenn durch 18 Jahre in mehr denn 20,000 Stück vertheilten Preisverzeichnissen zu lesen, „nach Berechnung des Herrn Professor Petzval"; in der That, nur Jener, der etwas suchte, konnte unter den obwaltenden Umständen in diesem Ausdrucke Anstößiges finden.

Soweit was Herrn Krüger anbelangt, dessen angedrohte Klage wegen Ehrenkränkung ich mit großer Seelenruhe, bis jetzt aber vergebens, erwartet habe. — Mich weiter in das von ihm vorgebrachte Labyrinth von Sophistik einzulassen, möge man mir erlassen.

Herr Busch findet mich zu der von mir gemachten Schlußfolgerung, daß Herr Krüger unbegründete Rathschläge bezüglich der Apparate des Herrn Busch gegeben, nicht berechtigt, weil ich selbst sie nicht kenne, ja sogar angeführt hätte, mir kein Urtheil anmaßen zu wollen. Beides ist nicht nöthig, um zu meiner Schlußfolgerung zu gelangen, denn ich habe einfach den Ausspruch des Herrn Horn in Prag, den Herr Krüger selbst als Autorität citirt, angenommen, und glaube kaum, daß ich unparteiischer hätte verfahren können. Herr Horn ist auf Grund angestellter Vergleiche zu einer verschiedenen Ansicht als Herr Krüger in Betreff der Objektive des Herrn Busch gelangt. Wenn nun Herr Krüger, ohne solche Vergleiche angestellt zu haben, blos durch die Untersuchung eines Objektivs von Herrn Busch, welches ihm alles nur Mögliche zu leisten schien, zu der Ansicht kommt, das Urtheil des Herrn Horn müßte dadurch annullirt werden, so wird mir Jeder beistimmen, wenn ich ein solches einseitiges Urtheil mit dem sehr milden Ausdrucke „unbegründet" bezeichne; denn absolute Leistung gibt es hier nicht, nur der Vergleich kann die größere oder mindere Vorzüglichkeit eines Objektives konstatiren.

Bis hierher will ich Herrn Busch das Recht nicht bestreiten, sich zu vertheidigen oder mich zurecht zu weisen, wie es ihm zu bezeichnen beliebte, da er sich, obschon mit Unrecht, für angegriffen hielt, allein nachdem dies geschehen, was gehören alle weiteren Erörterungen hierher, was hat der chemische Fokus und meine Verdienste oder vielmehr Nichtverdienste, was die Ausfälle gegen Professor Schneider mit dieser Angelegenheit zu thun?

Meine Bemerkungen über den chemischen Fokus sind ganz allgemein gehalten, kein Name genannt, keine Hinweisung gemacht, wie kommt Herr Busch dazu, sich als den Vertreter der Objektive ohne chemischen Fokus aufzuwerfen? Mit welchem Rechte zieht Herr Busch meine Verdienste in den Kreis seiner Erörterungen? Ich habe mir nie welche angemaßt und muß natürlich der Letzte sein, der von meinen Leistungen spricht, obschon es mir ein Leichtes sein würde, Herrn Busch im wissenschaftlichen Schriften solche Nachweise über meine Arbeiten auch in anderen Richtungen der Optik von Seiten der höchsten Autoritäten zu geben, die, wenn sie ihm bekannt gewesen wären, vielleicht in ihm das Bedenken rege gemacht hätten, mich in solcher Weise anzugreifen, die jedenfalls in grellem Gegensatze zu meinem Verfahren gegen ihn steht. Es wundert mich, daß Herr Busch nicht fühlte, wie unpassend es erscheinen muß, wenn er sich selbst die Doppelstellung als Partei und Richter anweist und vom usurpirten Standpunkte des letztern den Stab über mich und meine Arbeiten bricht, und eigenthümlich erscheinen solche Angriffe von Seiten eines Mannes, dem meine Objektive sowie vielen Andern als Muster der Nachbildung dienten, eine Nachahmung, die sich nicht allein auf Dimensionen der Gläser, deren Brennweite 2c. erstreckt, sondern bis zur Farbe der einzelnen Schrauben der Fassung herabgeht, denn außer der Berechnung zu dem ersten Objektiv von 18 Linien Oeffnung ist die Disposition des Ganzen sowie die Konstruktion aller anderen Objektive größerer Dimensionen mir eigenthümlich.

Herr Busch bezeichnet meine Erörterungen über den chemischen Fokus als „hohle Phrasen", ich erlaube mir daher noch, einige Worte über diesen Gegenstand zu sagen. Jedes Daguerreotyp-Objektiv, dessen Achromatismus in der Weise bestimmt wurde, wie bei einem Fernrohr-Objektiv, muß einen sogenannten chemischen Fokus haben; es scheint mithin sehr leicht zu sein, diesen zu vermeiden, indem man den Achromatismus einfach mit Berücksichtigung eben der chemisch wirkenden Strahlen herstellt, dem aber die Erfahrung widerspricht, da sich dieser chemische Fokus durchaus als keine konstante, sich gleichbleibende Größe unter sonst gleichen Umständen zeigt; vielmehr sich als sehr variabel erweist. Man arbeite eine große Anzahl Objektive von derselben Glasmasse in denselben Schalen mit gleicher Sorgfalt, und man wird Instrumente erhalten, welche in Bezug auf Brennweite, überhaupt optische Eigenschaften als identisch zu betrachten sind, während sie in Bezug auf den chemischen Fokus sich alle mehr oder minder verschieden erweisen werden; daß dem wirklich so ist, will ich mich nicht nur auf die mit meinen Objektiven gemachten Erfahrungen berufen, sondern auch das Urtheil vieler Photographen, welche von einer und derselben Quelle oft Objektive, garantirt ohne chemischen Fokus, erhalten, die theils wirklich ohne chemischen Fokus sind, theils mit demselben behaftet erscheinen. In was mag die Ursache zu suchen sein? Offenbar nur darin, daß für die chemische Wirkung die Dichtigkeit des Glases nicht hinlänglich homogen ist; man wird also wol oft ein Objektiv ohne chemischen Fokus herstellen, oft aber unter denselben Umständen nicht, daher der aufrichtige Optiker unmöglich das Nichtvorhandensein des chemischen Fokus garantiren kann; denn wie soll man einen Feind bekämpfen, der sich in keiner bestimmten Form zeigt? Herr Professor Petzval, dessen Objektive keinen chemischen Fokus besitzen sollen, spricht selbst in seiner letzten Abhandlung von einer möglichsten Vermeidung der Trennung des chemisch optischen Fokus, stellt daher die absolute Wegschaffung in Frage. Sind es doch noch keine 25 Jahre, daß es gelungen, Glas zu optischen Zwecken so herzustellen, daß Objektive, von ein und derselben Schmelzung gearbeitet, nicht große Unterschiede in der optischen Wirkung zeigten. Ist eine dieser Schwierigkeiten als überwunden zu betrachten, so scheint dennoch hinsichtlich der chemisch wirkenden Strahlen die nöthige Gleichheit und Vollkommenheit des Glases noch nicht erreicht zu sein.

Ich gebe zwar zu, daß unter sonst gleichen Umständen ein Objektiv ohne chemischen Fokus den Vorzug verdient, und man irrt, wenn man glaubt, ich hätte diesen Gegenstand nicht schon lange ernstlicher Untersuchungen gewürdigt, die mich zu der Ueberzeugung brachten, daß bei dem jetzigen Standpunkte der Theorie und Praxis es zu viel versprechen heißt, auf rationellem Wege ein Objektiv ohne chemischen Fokus herstellen zu wollen, d. h. zu behaupten, seiner Sache stets sicher zu sein, denn daß auch viele meiner Objektive keinen chemischen Fokus haben, ist Thatsache.

Herr Busch findet, daß sich meine Objektive lange Zeit nur durch den enorm hohen Preis auszeichneten, soll wohl heißen „noch auszeichnen", da meine Preise noch dieselben sind und bleiben werden.

Es gibt Fälle in der Industrie, wo Preise längere Zeit künstlich gehalten wurden, sollte dieß aber durch nahezu 18 Jahre möglich sein, sollte das Publikum blos aus unbegreiflichen Rücksichten für mich, meine Objektive bis zur Zahl von 7500 zu so hohen, nach der Meinung des Herrn Busch ungerechtfertigten Preise genommen haben, wenn ihm von allen Seiten Objektive zu allen Preisen herab geboten so zu sagen nachgetragen werden, während man bei mir oft monatlang warten muß, wo offenbar von einem Monopol meinerseits keine Rede mehr sein kann; ich glaube, Herr Busch hätte klüger gethan, diese Aeußerung zu unterlassen, die mehr einen Tadel gegen das Publikum, das längst seinen Ausspruch in dieser Frage gefällt, als gegen mich enthält, denn ich denke, Herr Busch würde ohne Anstand dieselben Preise nehmen, würde man sie ihm gewähren. Wenn Herr Busch in Frage stellt, ob die Bestimmung des Brechungs- und Zerstreuungs-Verhältnisses der Glassorten als ein Verdienst zu betrachten sei, so zeigt er damit entweder seine vollständige Unkenntniß aller der Vorarbeiten, Apparate 2c., die dazu nöthig, oder seine wissenschaftliche Bildung ist so hoher Art, daß sie ihm diese, selbst von Männern der Wissenschaft als schwierig anerkannte Arbeit, als ein Leichtes erscheinen läßt, in welchem Falle meine geringen Kenntnisse mir nicht erlauben, mich mit ihm in eine Diskussion einzulassen; im erstern Falle erscheint diese selbstredend unmöglich. Wirklich hat auch Herr Busch durch eine eigenthümliche Konstruktion seiner Objektive die Wissenschaft in einer Weise bereichert, die nicht verfehlen kann, Epoche zu machen. Die Theorie hat bisher zwei Schwierigkeiten zu überwinden gehabt, nämlich die sphärische und die chromatische Abweichung, vermöge welcher die von einem Punkte auf eine Sammellinse z. B. parallel auffallenden Strahlen nicht wieder in einem Punkte, sondern in vielen in verschiedenen Entfernungen liegenden Punkten vereinigt werden, wodurch die sogenannten Abweichungskreise gebildet werden, die sich gegenseitig decken und so das Bild undeutlich machen; durch die Zusammenstellung passenden Crown- und Flint-Glases, sowie durch zweckmäßige Krümmungshalbmesser ist es endlich der Theorie gelungen, diese Abweichungen auf ein Minimum zu reduziren, d. h. die hinter einander liegenden Bilder eines Gegenstandes in ein einziges scharfes Bild zu vereinigen, und so wo möglich alle Nebenbilder zu vermeiden; und man prüft auch in der That ein optisches Instrument absolut ohne Vergleich, indem man untersucht, ob nach dem geringsten Verstellen das Bild undeutlich wird, mithin also nur der eine, im Brennpunkte befindliche Gegenstand scharf erscheint und alle anderen vor und hinter liegenden Objekte undeutlich erscheinen müssen. Was erzählt uns nun Herr Busch!? Er habe Objektive konstruirt, welche im Gegensatze zu obiger Theorie, die im nächsten besten Lehrbuche über Optik zu finden, die in verschiedenen Entfernungen von circa 2 Zoll liegenden Objekte ziemlich gleich scharf geben, obschon das sogenannte „kräftige Bild" in der Mitte liegt; ein solches Objektiv würde ein eklatanter Rückschritt auf der, von Herrn Professor Petzval gebrochenen Bahn sein, dessen Errungenschaft gerade darin besteht, bei großer Lichtstärke, ich muß dieß betonen, die größte Schärfe zu erreichen. Herr Busch will mit anderen Worten den Herren Photographen Objekte anbieten, welche den so sehr gewünschten tiefen Fokus haben, oder in die Tiefe arbeiten; man hat in England schon längst erkannt, daß tiefer Fokus ganz gleichbedeutend mit gar keinem Fokus oder Schärfe ist, und Herr Professor Petzval sagt in seiner schon erwähnten letzten Abhandlung: „tiefen Fokus hat dasjenige Objektiv, welches eine beträchtliche sphärische Abweichung besitzt"; diese wegzuschaffen, um das möglichst scharfe Bild zu erhalten, war eben das Resultat der Arbeiten des Herrn Professor Petzval; nach der Anerkennung, welche diese gefunden, jetzt nach 18 Jahren dem Publikum Objektive anzubieten, die diesen Uebelstand wieder haben, erscheint als eine Errungenschaft, um die ich Herrn Busch nicht beneide, denn derselbe ist entweder im Besitz einer ganz neuen alle bisherigen übertreffenden Theorie, durch deren Bekanntmachung er sich große Verdienste erwerben würde, oder aber er hat für jeden Fachmann den klarsten Beweis geliefert, daß seinen Objektiven, seinen eignen Erklärungen nach die richtige Schärfe mangelt; daß ein solches Objektiv, immer die gleiche Lichtstärke mit anderen Objektiven vorausgesetzt, das Ideal eines Objektivs sein würde, ist nicht in Abrede zu stellen; ich kann nur bedauern, den Herren Photographen ein Solches nicht bieten zu können. Man wird die Frage aufwerfen, wie ist es denn also nach der von mir oben gegebenen Erklärung möglich überhaupt ein gutes Porträt zu machen? Meine so wie alle anderen guten Objektive haben gezeigt, daß bei kleineren Porträts die Empfindlichkeit des Objektives für verschiedene Distanzen nicht so störend wirkt, um den Totaleindruck zu verderben.

Für große Porträts gibt es nur ein Mittel: man wähle ein lichtstarkes Objektiv und blende es in der Mitte zwischen den beiden Objektiven, wodurch eine gleichmäßige Schärfe und Unempfindlichkeit gegen verschiedene Distanzen bei verhältnißmäßigem geringen Lichtverluste erreicht wird. Herr Busch wird mir mit scheinbarem Grunde entgegnen, daß seine Objektive eben von vorne herein so konstruirt sind, daß dies Resultat durch das richtige Verhältniß zwischen Oeffnung und Brennweite erreicht werde, dann wären diese Objektive aber unter allen Umständen lichtschwach und könnten nicht wie meine großen 5zölligen Objektive nach Entfernung der Blendung zur Aufnahme von einzelnen kleinen Porträts in kürzester Zeit benützt werden, also einem Doppelzwecke dienen; erreicht endlich Herr Busch bei seinen Objektiven, die so gleichmäßige Schärfe in so großer Ausdehnung geben, diesen Zweck durch Abblendung, so kann er nicht sagen, es liege in der Konstruktion oder sei eine Eigenthümlichkeit seiner Objektive.

Herr Busch tadelt die Art und Weise wie nach meiner Angabe der chemische Fokus vermieden werden soll, und spricht die Hoffnung aus, ich wüßte so gut wie er, daß dieser Zweck nicht durch die bezeichneten Hülfsmittel zu erreichen; man höre, wie ich mich in meiner von Herrn Busch angezogenen Erwiederung an betreffender Stelle ausdrücke. „Wir wollen nur andeuten, daß die angeblichen Verbesserungen des Herrn Kranz darin bestehen, daß er an dem vordern Objektiv einen Konus von einigen Zoll Länge mit einer sich verengenden Oeffnung, welche kleiner ist, als die Oeffnung des vordern Objektivs, anbringt, und daß er das vordere Objektiv mittelst eines aufgeschobenen Zwischenringes von dem Ansatz der Fassung entfernt, sodaß beide Objektive weiter von einander abstehen."

„Das erstere Mittel ist eine Abblendung des Objektivs und zwar in der unzweckmäßigsten Form, im Widerspruch mit aller Theorie und mit der Wirkung, daß dem Objektive Licht entzogen, niemals aber dessen Lichtstärke vermehrt wird; das zweite Mittel ist ein, namentlich in Paris, längst bekanntes; man weiß recht gut, daß durch die größere Entfernung der beiden Objektive der chemische Fokus unter gewissen Umständen vermindert werde, man verzichtet aber auf dieses Mittel, weil durch dasselbe erfahrungsmäßig die gute Wirkung des Objektivs gemindert wird; „weshalb wir auf Korrekturen besprochener Art, wie oben bemerkt, nicht eingehen."

Wie Herr Busch nach dem eben Angeführten, in welchem ich meinen Tadel ebenso entschieden wie Herr Busch ausgesprochen, eine Darstellung der Sachlage geben konnte, als wenn ich diese unzweckmäßigen Mittel befürwortet hätte, geht in der That über meine Fassungskraft, und kann ich überhaupt den Zweck dieser Auseinandersetzung um so weniger begreifen, da sie nur eine vollständige Wiederholung des von mir bereits erschöpfend Gesagten ist.

Der Umstand, daß mein Schwager Herr Professor Schneider in Dresden über meine 5zölligen Objektive geschrieben, bietet Herrn Busch weitere Veranlassung eines Angriffs, mit dem er den Rath verbindet, ich hätte vorsichtiger bei Veröffentlichung dieses Urtheiles sein sollen; er scheint hierbei zu übersehen, daß es sich von Seiten des Herrn Professor Schneider weniger um seine eigne Anschauung handelt, als vielmehr um Bekanntgebung der im Auslande über dies Objektiv bereits gefällten Urtheile, und daß sich diese auf bestimmte Leistungen des Objektivs stützen, welche sogleich Jedem den Maßstab über den Werth und die Wahrheit der Mittheilung an die Hand geben, Leistungen, von denen selbst Herr Krüger anführt, nie Schöneres gesehen zu haben. — Angenommen aber, ich hätte mir wirklich eine Taktlosigkeit hierin zu Schulden kommen lassen, wie kömmt Herr Busch dazu, den Splitter in meinen Augen zu sehen und den Balken in den seinigen nicht zu bemerken? er, der mich tadelt, macht einen Vergleich meines 5zölligen Objektivs mit seinem 6zölligen Objektive bekannt, angestellt von seinen eignen Agenten, betraut mit dem Verkaufe seiner Objektive.

Ich lege hier Verwahrung ein gegen die Beschuldigung, als wollte ich hiermit das Urtheil der Herren Lutze u. Witte verdächtigen, ich fühle weder Lust noch Beruf, auch noch mit diesen geschätzten Herren eine Polemik zu eröffnen, allein die Bemerkungen des Herrn Busch geben mir unstreitig das Recht, ähnliche zu machen. Soll ein solcher Vergleich anständig erscheinen, von der ostensiblen Ungerechtigkeit ein 5zölliges Objektiv mit einem 6zölligen zu vergleichen, gar nicht zu sprechen, so müßte es unter Genehmigung und Zuziehung beider Parteien geschehen, von beiden Seiten müßten die fraglichen Instrumente als in normalem Zustande erkannt werden, und wie dies in London und Paris oft der Fall ist, muß von beiden Parteien eine Kommission gewählt werden, welche die Prüfung vornimmt, nie aber von einem Einzelnen, der noch dazu in solcher Beziehung zu einem der Interessenten steht, nur dann kann das Urtheil für den Unparteiischen und für das Publikum einigen Werth haben; in dem Aufsatze des Herrn Professor Schneider ist von keinem Vergleich die Rede, kein Name wird genannt, Niemand wird verletzt; man vergleiche hiermit das Verfahren des Herrn Busch, der mich ohne alle Herausforderung, in der That vom Zaune gebrochen, angreift, wie verträgt sich dies mit dem Anstande und der Achtung, welche Kunstgenossen sich zollen sollen? Wenn es Herrn Busch so sehr um einen Kampf mit mir zu thun war, warum hat er mich nicht in loyaler Weise dazu aufgefordert, vielleicht daß ich mich bewogen gefühlt hätte, ihn anzunehmen, obschon ich sicher nichts dabei zu ge-

winnen gehabt hätte; warum hat Herr **Busch** um in gebührender Weise die Vorzüge seines 6zölligen Objektivs geltend zu machen, anstatt die Anschauung seines Agenten bekannt zu machen, nicht lieber von diesen solche Resultate erzielen lassen, welche die mit meinem 5zölligen Objektive erreichten übertroffen hätten, dies würde mehr Werth gehabt haben und schlagender gewesen sein, als alle Auseinandersetzungen. Während sicheren Mittheilungen nach die mit dem 6zölligen Objektive erzeugten Probebilder, obschon an und für sich ganz gut, viel kleiner, als die mit meinen 5zolligen Objektiven angefertigten Bilder sein sollen, und mit diesen den Vergleich nicht bestehen können.

Die Herren **Lutze u. Witte** haben mein 5zölliges Objektiv in einer Weise dargestellt, als wenn damit auch nicht einmal Mittelmäßiges zu erreichen sei, eine Beurtheilung, die in der That sehr im Gegensatze der Erfahrungen anderer Photographen und mit ihren eignen früheren Urtheilen steht, denn überrascht von der Leistung eines solchen Objektivs, hat Herr **Lutze** in einem Schreiben an mich den Wunsch ausgedrückt, ein solches Objektiv, welches ihm befähigt schien, Außergewöhnliches zu leisten, zu besitzen, und wenn ich auch nicht im Stande war, demselben ein besseres Instrument als Anderen zu liefern, da es für den von mir geforderten Preis meine Pflicht ist, stets und in jedem einzelnen Falle das Beste zu liefern, was ich zu leisten vermag, so wird andererseits mich Niemand für so unklug halten, gerade den Agenten des Herrn **Busch** ein minder gutes abzugeben; auch bin ich jeden Augenblick bereit mit diesem Objektiv, sobald als ich es in normalem Zustand befindlich erkenne, eben solche Bilder, wie die so allgemein bewunderten, machen zu lassen.

Infolge der von Herrn **Busch** gegen mich gerichteten Entgegnung sind mir viele Kundgebungen zugegangen. Einige waren der Ansicht, derselben Stillschweigen entgegenzusetzen, da ich keiner Vertheidigung bedürfte, Andere hingegen forderten mich auf, einen Kongreß von Photographen ersten Ranges zu veranlassen, um die Objektive zu prüfen, ich glaube ohne die Sache durch letztren Weg auf die Spitze zu treiben, hiermit den richtigen Mittelweg eingeschlagen zu haben, und hoffe, man wird mich nicht falsch beurtheilen, wenn ich mir die Genugthuung nicht versage, gegenüber den ostensiblen Bestrebungen meinen Objektiven einen untergeordneten Rang anzuweisen, einige Briefe von Photographen ersten Ranges am Schlusse aufzuführen, weniger weil in denseben meiner Objektive lobend erwähnt wird, sondern namentlich, weil in dem Schreiben des Herrn **Krone** (Agenten des Herrn **Busch**) sich meine Ansichten bestätigt finden, und ich denke selbst, Herr **Busch** wird gegen die parteilose Stellung seines eignen Agenten und seiner Ehrenhaftigkeit sowie gegen die der anderen Herren nichts einzuwenden haben.

Stets zu sehr mit meinen eignen Arbeiten beschäftigt, bin ich ruhig meinen Weg gegangen, ohne mich um die Erzeugnisse Anderer zu kümmern, dies hat mich leider vor Angriffen aller Art nicht schützen können, und ich befinde mich in der sehr eigenthümlichen Lage, mich in einer und derselben Sache in ganz diametral entgegengesetzten sich vollständig aufhebenden Richtungen angefeindet zu sehen, denn während man mir einerseits meine Verdienste um die Objektive streitig macht, wird mir von Herrn Professor **Petzval** aller Ruhm an denselben allein überlassen, da er in jüngster Zeit die Thatsache in Abrede stellt, daß meine Objektive nach seiner Berechnung gemacht sein. Zwei Dinge sind es, die mich inmitten der Widerwärtigkeiten, welche solche Polemik mit sich bringt, trösten, mein Erfolg bei dem großen Publikum und das Sprichwort „es sind nicht die schlechten Früchte an denen die Wespen nagen."

Braunschweig, November 1858.

Voigtländer.

Jena, den 4. August 1858.

Herren **Voigtländer u. Sohn** zu Braunschweig.

„Zufolge Ihres letzten geehrten Schreibens in Begleitung der Entgegnungen an **Kranz** beeile ich mich, Ihnen die schon längst beabsichtigte Mittheilung über Ihr jüngst erhaltenes Doppelobjektiv Nr. 3 sowol, wie Ihrer Objective überhaupt, von denen ich nunmehr 13 Stück theils für mich, theils für meine Schüler von Ihnen gekauft und sämmtlich geprüft habe, nach meiner Ueberzeugung zu machen. Das letzterhaltene Objektiv Nr. 3 schien sich mir nicht von den andern derselben Größe Ihrer Firma zu unterscheiden, auch nicht in Bezug auf die Differenz der Brennpunkte, in welcher Hinsicht ich gewiß die höchst überraschende und merkwürdige Erfahrung gemacht habe, daß Ihre sämmtlichen Objektive Nr. 3 gar keine Brennpunktsdifferenz zeigen, wenigstens nicht bei größter Nähe von ungefähr 4 Fuß vom Gegenstande. Die Probe war die gewöhnliche, zuerst in **Martin's** Handbuch beschriebene und steht das vor 3 Jahren angeschaffte, gegenwärtig noch in meinem Atelier befindliche Doppelobjektiv Nr. 3 von Ihnen Jedem zur beliebigen Prüfung meiner Angabe bereit. Ihre Doppelobjektive sind und bleiben die besten und lichtstärksten, die ich kenne und allerdings ist nichts daran zu bedauern, als der übrigens gerechtfertigte hohe Preis.

Mit besonderer Hochachtung verbleibe

ergebenst

Dr. **L. Schnauß.**

Herrn **Herford** in Braunschweig.

„Wollte hiermit bitten, mir ein orthoskopisches Objektiv zu Landschaften zu meinem 39Linien-Objektiv von **Voigtländer u. Sohn** umgehend zu übersenden nebst Anweisung des Gebrauchs. Alle Instrumente des Herrn **Voigtländer** zu photographischen Aufnahmen sind derart, daß Herr **Voigtländer** eigentlich nicht nöthig hat, sich auf irgend eine Weise gegen einen andern Optiker zu vertheidigen; — ich besitze 18 verschiedene Objektive aus den verschiedensten renommirtesten Ateliers; aber ich muß offen bekennen, von allen kommt man wieder auf **Voigtländer**-Objektive zurück. „Ehre dem Ehre gebührt."

Mit der größten Hochachtung ergebenst

J. E. Feilner.

Düsseldorf, den 7. October 1858.

Herren **Voigtländer u. Sohn** in Braunschweig.

„Wenn schon bei den ersten Versuchen Ihres 5zölligen Objektives meine Erwartungen in Bezug des großen Gesichtsfeldes übertroffen waren, so kann ich nicht umhin, jetzt nach vielen mit Vorsicht vorgenommenen Versuchen Ihnen mitzutheilen, daß ich sowol in der Schärfe des großen Umfangs wie in der Expositionszeit nur das Löblichste sagen kann. Ich bin sehr glücklich, nach meinen langjährigen Erfahrungen ein so vorzügliches Instrument zu besitzen, und kann jedem erfahrenen Photographen ein solches Objektiv empfehlen und wünschen. Da ich soeben eine Aufklärung erhalte, welche ich mir von einem sehr achtbaren Kenner in einer der größten Städte erbeten, und über den Vergleich Ihres 5zölligen Objektivs handelt, so war ich umsomehr pflichtgedrungen, Obiges an Sie zu richten. Dieselbe lautet:

„Ich bin im Stande in Betreff des Wettstreites von Objektiven genaue Auskunft zu geben. Da man allgemein einsah, eine Konkurrenz mit **Voigtländer** in der Güte der Instrumente nicht bestehen zu können, und doch gern Absatz und Verdienst, wenn auch nur geringeren, wünschte, verkaufte man Instrumente für geringe Preise, und um damit nur Absatz zu erzielen, machte man, wie Ihnen vielleicht bekannt sein wird, die lobhudelndsten Bekanntmachungen und wurden dadurch viele angehende dumme Schüler überredet, diese Instrumente zu kaufen, während die Lehrer derselben selbst nur mit **Voigtländer** arbeiten. Dieses ist der wahre Sachverhalt und man kann es sich an den Fingern abzählen, daß dieser Schwindel für die Länge der Zeit keinen Bestand hat."

Da ich nun dieselben Erfahrungen vor vielen Jahren in Paris machte, wo man mir französische Objektive anbot, während die ersten Photographen mit Ihren Objektiven arbeiteten, so freut es mich hier sagen zu können, daß jedem Verdienst seine Krone gebührt.

Sobald Sie noch größere Objektive verfertigen sollten, so hoffe ich der Erste zu sein, der sich in Besitz setzen wird, und bin gleich bereit, jedwede Probe damit zu unternehmen."

Mit aller Hochachtung

ergebenst

Wilhelm Severin.

Dresden. 1858. Oktober.

Herrn **F. Voigtländer** in Braunschweig.

„Hier haben Sie, werthgeschätzter Herr, auf Ihren Wunsch meine unumwundene Ansicht über einige Punkte, die in der Gegenwart zu meinem tiefen Bedauern Gegenstand so herber Diskussionen sind, daß das betreffende Publikum über die Möglichkeit ersprießlicher Einigung der Interessenten und über die klare Darlegung des in diesem Fache Geleisteten und nicht zu Leistenden, wohl aber Gewünschten, um so mehr verzweifeln möchte, als es bis jetzt an unbefangenen Urtheilen von Außen her so gut als gemangelt hat, vielleicht, weil man sich nicht berufen fühlte, oder nicht berufen wurde, seine Meinung auszusprechen. Was ich über Fokusdifferenzen denke? Immer noch dasselbe, was ich seit Jahren darüber gedacht und durch zahlreiche Untersuchungen an Instrumenten der verschiedensten Fabriken, so auch durch **Claudet's** Ausspruch bestätigt gefunden habe; nämlich, daß die Differenz an einem und demselben Instrumente nicht nur bei verschiedenen Abständen, sondern auch bei derselben Entfernung vom Objekte je nach veränderter Lichtintensität, also je nach der Tageszeit, Jahreszeit, eine durchaus wandelbare Größe sei, die sich mathematisch genau für irgend welche Entfernung, für alle Zeit und für jedes Licht, also absolut niemals wegschaffen lasse, daß es mir viel lieber sei, ein Instrument benöthige bei großer Annäherung an das Objekt eine ziemlich bedeutende Korreckion, die mir bei jeder Lichtänderung die nöthige Variation gestatte, um einen einzigen präzisen Punkt der Schärfe — aber auch dann der geschnittensten Schärfe — zu geben, als, es koinzidire in seinen Brennpunkten für einen mittlern Abstand bei einem gegebenen Lichte und erschwere mir bei jeder Lichtveränderung die dennoch nicht wegzubringende Variation, weil es nun sehr leicht beim Einstellen nicht mehr einen Punkt der Schärfe, sondern einen Bereich der Schärfe am matten Glase zeigt, dessen mehr oder minder schwer zu treffende Mitte plus der temporären Variation der wahre Ort für die empfindliche Oberfläche ist und nach der Aufnahme dem strengen Kritiker sich öfter als etwas verfehlt, denn als getroffen kund giebt. Erstere unschätzbare Eigenschaft besitzen in der That Ihre bis jetzt von mir untersuchten Portraitköpfe, vom Viertel-Instrument bis zum 5zölligen; jedoch unterschieden sich an allen Objektiven von gleicher Nummer die chemischen Differenzen mehr oder minder, wollten also ausprobirt sein; war dies geschehen, so konnte man mit Berücksichtigung der temporären Variation stets absolut identischer Schärfe versichert sein. Es ist mir, als Beweis dafür, vorgekommen, daß Photographen, ganz tüchtige Praktiker, mit 5zölligen Instrumenten Ihrer Fabrik, die von mir probirt und ausgegeben waren, in der ersten Zeit nicht zufrieden waren, in der Meinung, ihre Objektive lieferten nicht solche Bilder, als meine, mit meinem 5zölligen Instrumente gefertigten Probebilder. Nach kurzer Zeit war die Korrektion für ihr Atelier gefunden, und die eingehenden Briefe waren des besten Lobes voll über diese Objektive. Ich verpflichte mich sehr gern mit einem jeden Ihrer 5zölligen Objektive nach einigen kurzen Voruntersuchungen über den Fokus genau dieselben Resultate zu liefern als mit meinem von Ihnen bezogenen 5zölligen Objektive. Ich gebe wol zu, diese Veränderung des Fokalunterschiedes mag vielen Praktikern bis auf diese Stunde noch nicht klar geworden sein; diese werden mir aber auch zugestehen müssen, bei Aufnahme derselben Kopfgrößen oft trotz höchst akkuraten Einstellens und Korrigirens dennoch manchmal scharfe, manchmal unscharfe Bilder erhalten zu haben. Es haben sich mir folgende zwei Gesetze als fest begründet herausgestellt:

1. „Die Korrektion verhält sich umgekehrt zur Lichtintensität."

2. „Die Korrektion steht in direktem Verhältniß zur Menge des gelben Lichtes."

(Die durch das äußere Licht bedingte Veränderung der Korrektion nenne ich, zum Unterschiede von der durch lokale Verrückung des Objektivs bedingten, die Variation; es leuchtet ein, daß diese stets zu der lokalen Korrektion zu summiren ist.)

In wie weit es Herrn **Busch** gelungen, die Fokusdifferenz aufzuheben, kann ich noch nicht genug beurtheilen; die neueren ganz vortrefflichen Instrumente aus der Rathenower Fabrik, die mir mit „differenzlos" signirt auf Lager kamen, fand ich alle mit stetiger geringer Differenz behaftet. Ich bitte, ist das Korrektion zu nennen oder nicht, wenn ich, nachdem ich 6 eingestellt, um 6 zu bekommen, das Objektiv verstellen muß? wie doch nach **Busch** hervorgeht, der ein von einer Nummer zur andern differirendes Glas korrektionslos genannt hat. Ich sage, wenn sich einmal faktisch permanent correctionslose Objektive konstruiren lassen, so muß man nicht absichtlich Differenzen dulden; um Bart, Augen und Ohr im Bilde möglichst scharf zu bekommen, werde ich dann natürlich an der matten Scheibe die Schärfe ganz gewünschtermaßen vertheilen und des besten Erfolges versichert sein. Ich für mein Theil mag mich nicht von meinem Instrument beherrschen lassen, ich will und muß auf eine — mir ganz gleichgiltige — Weise zu dem Ziele gelangen, auf dem Bilde das — aber auch ganz genau das scharf zu bekommen, was ich am matten Glase scharf einstelle; und wenn ich 6, 7 und 8 scharf bekomme, so bekomme ich 7 am schärfsten, aber nicht am kräftigsten — sonst müßte ja alles im Bilde unscharfe in demselben Verhältniß matt erscheinen. **Busch** schadet sich dadurch ohne Grund, denn das Feld seiner Objektive ist durch und durch gleichmäßig beleuchtet. Und zugegeben, **Busch** sei es gelungen, die Differenz zu beseitigen, so wird es, wie die Erfahrung seit Beginn der photographischen Praxis überhaupt gelehrt hat, immer noch genug Objektive dazwischen geben, die Korrektion verlangen, ohne daß man **Busch** einen Vorwurf daraus machen dürfte; man müßte denn entdecken, woran es liegt, daß ein und dieselben Glasmassen, in denselben Schalen mit derselben Sorgfalt zu zwei Objektiven geschliffen und ganz gleich montirt, doch verschiedene Fokusdifferenzen zeigen, wie ich schon oben von Ihren Objektiven erwähnte. Ich habe dasselbe bei allen gleichnamigen Objektiven anderer Fabriken gefunden, die mir vorgelegen. Es ist also doch in der Molekularbeschaffenheit des Glases begründet und meines Wissens ein noch zu lösendes Räthsel.

Sie wundern sich nicht mit Unrecht darüber, daß man mir als alten Agenten der Firma, ja einzigen Agenten für Objektive, das 6zöllige Objektiv nicht vor allen andern zum Probiren und Bildermachen übersandte, da es doch ziemlich bekannt, daß gerade die meisten der in alle Welt gegangenen großen Probebilder mit Ihrem 5zölligen Kopfe von mir herrühren. Man hat mir unbegreiflicher Weise nicht einmal ein damit gemachtes Bild überschickt. Ich kenne das Instrument also nicht und kann nicht darüber urtheilen, ob **Lutze u. Witte** dasselbe mit Recht oder Unrecht Ihrem 5zölligen vorgezogen haben; es gehört viel dazu, sage ich, Ihr 5zölliges Instrument zu überbieten; ich aber würde es nun und nimmermehr übernehmen, allein, ohne Mitbetheiligung eines andern Photographen (der von der in Rede stehenden andern Fabrik zu bestimmen wäre), derartige Vergleiche zu unternehmen, die für die öffentliche Meinung maßgebend sein sollen.

Ueber den tiefen Fokus muß ich Ihnen auch beistimmen. Je länger die Brennweite, oder je kleiner die Diaphragma-Oeffnung, desto tiefer die Fokal-Region; je lichtstärker mithin ein Instrument, desto geringer diese. Und dennoch habe ich soeben bei der Vergleichung eines sonst sehr guten **Dietzler**'schen 3zölligen mit einem der Ihrigen gefunden, daß Ihr Instrument bei größerer Lichtkraft und kürzerer Brennweite doch eine tiefere Fokalregion zeigte und außerdem etwas weiter hinausarbeitete, jedoch Korrektion benöthigte, während das **Dietzler**'sche Instrument sich in verschiedenen Abständen, aber bei gering differirendem Lichte sich als völlig differenzlos erwies. Ich liebe es nicht, von einem Instrumente auf alle zu schließen, denn sonst müßte ich erwähnen, daß diese Unzahl von Blasen in dem hintern Glase des **Dietzler**'schen Objektivs weniger unbefangenen Beobachtern die Lust zum Ankauf nicht vermehren dürften. Ob und wieviel das grüne Krownglas des hintern Achromats im **Dietzler**'schen Objektiv die Lichteinwirkung verzögere, wage ich nicht zu beurtheilen, da ich in Ihrem 3zölligen ganz weißes Krownglas finde. Ebenso kann ich nicht wissen, wie sich das **Dietzler**'sche Glas bei entgegengesetzter weißer Bestrahlung verhalten, ob es dann auch keine Differenz zeigen wird?

Aus obigem Grunde hatten ja auch die langsam arbeitenden älteren Objektive von **Busch** den so beträchtlichen tiefen Fokus, während die jetzigen schnellwirkenden sich hinsichtlich deßen analog den Ihrigen verhalten; wie gesagt, immer das Urtheil über den 6zölligen ausgenommen und vorbehalten. So lange ich diesen nicht kenne, ist für mich Ihr 5zölliger der Triumph der Gegenwart in diesem Fache; schlägt ihn das **Busch**'sche Instrument, und zeigt sich ebenso wie das Ihrige in beliebigen Exemplaren sich gleich bleibend in seiner Vorzüglichkeit, so werde ich nicht unterlassen, es ebenso wie über den Ihrigen gegen Sie und gegen Jedermann offen und ehrlich auszusprechen.

Mit freundschaftlicher Werthschätzung

Ihr

Hermann Krone.

Cicile'sche Apotheke (Nachfolger Pajot's) zu Paris, Rue de la Chaussée d'Antin 58. 12545

PECTORAL SUISSE
PASTILLES-MINISTRES

Gegen Heiserkeit, Husten, Beklemmung, Hals- und Brustweh. Vorzüglich für die Stimme. Schachteln zu 1 Frcs. und 2 Frcs. bei allen Apothekern. In Dresden bei Hrn. Apoth. Otto Schneider.

Stollwerk'sche Brust-Bonbons, auf der pariser Industrieausstellung 1855 mit der Medaille gekrönt, sind in den meisten größeren und kleineren Städten Deutschlands, sowie in der Fabrik, Köln, Schildergasse 47, fortwährend das Packet à 4 Sgr. = 14 Kr. rhein. zu haben. Hier in Leipzig bei Herrn Th. Pfitzmann, Hauptniederlage für ganz Sachsen.

12734 Franz Stollwerk, Hoflieferant.

Moras' haarstärkendes Mittel. Dieses feinduftende Toilettmittel zu täglichem Gebrauche verleiht dem Haare Weichheit und Glanz, beseitigt in drei Tagen die Schuppenbildung, sowie das Ausfallen der Haare und fördert deren Wachsthum ohne Ueberreizung auf nie geahnte Weise. Preis 20 Sgr. 12308

Fabrik von A. Moras u. Komp., Trankgasse 49 in Köln.

Zu haben in Auerbach bei Gustav Müller; in Chemnitz bei W. Mohring; in Dresden bei Karl Sueß; in Leipzig bei Theodor Pfitzmann; in Brünn bei W. Schwagara; in Olmütz bei F. P. Slabyhoudek; in Pesth bei Jak. Steinschneider; in Prag bei Ch. Kapiczka; in Zwickau bei O. Andritzschky, Apotheker.

Haarstärkendes Mittel von G. v. Lipp in Kleve, Apotheker und Chemiker, Erfinder des Ferrum aceticum oxydatum siccum. In Gläsern à 20 Sgr. 12604

Hauptdepot für den Kontinent bei Theodor Pfitzmann in Leipzig.

Königl. großbr. und kaiserl. franz. privilegirtes 12618

Haarfärbungsmittel in Schwarz, Braun, Hellbraun und Blond von J. T. Shayler in London.

Ohne irgend einen Nachtheil befürchten zu müssen, kann Jedermann in der kurzen Zeit von 10 Minuten sich die Kopf- und Barthaare in allen beliebigen Schattirungen mit dieser vorzüglichen Komposition dauernd färben. Der Erfolg ist sicher und überraschend, die Couleuren höchst natürlich, die Ausführung ungemein leicht. Preis pr. Karton mit genauer Gebrauchsanweisung 1 Thlr. 15 Ngr. unter Garantie.

Die Vorzüglichkeit dieses Artikels übertrifft alles bis jetzt Existirende.

Alleinige Niederlagen befinden sich in:

Aarau (Schweiz): J. Keller-Jäggi.
Arad: Tedeschi u. Zukovits.
Berlin: Gustav Lohse, Jägerstr. 46; L. E. Baum, Friedrichsstraße 56; Gustav Baum, Alexanderstraße 64.
Breslau: Eduard Groß.
Brünn: Wilhelm Schwagera.
Biala (Galizien): Th. Rentwich.
Bukarest: Apotheker Fr. Eitel.
Crefeld: W. Effer.
Dresden: Tode's Komm.-Komptoir.
Elberfeld: J. W. Schmachtenberg.
Frankfurt a. M.: G. H. Hedler, gr. Sandgasse 21.
Gotha: Guido Wenige.
Hermannstadt: Franz Zöhrer.
Jassy: M. Kaminker.
Kaschau (Ung.): Apoth. Maléter.
Königsberg i. Pr.: Alex. Kretschmer.
Leipzig: Theodor Pfitzmann.
Lemberg: Apoth. Laneri.
Linz: J. Haunsteiner.
Lübeck: H. M. Köhne.
Neusatz (Ungarn): Ferd. Schreiber.
Oedenburg (Ungarn): Apotheker A. Boga.
Olmütz: Apoth. Slabyhoudek.
Pesth: Mosch u. Komp.
Petersburg: A. F. Hunnius, fl. Colonna, Haus Arsenjeff Nr. 9.
Prag: Wenzel Pfeiffer.
Preßburg: Dionis Weinstabl.
Salzburg: Gregor Baldi.
Semlin: A. D. Joannovics.
Stettin: Rehmer u. Fischer.
Wien: Franz Wieninger, Stadt 523.
Zwickau: Apoth. Andritzschky.
Zeitz: Hermann Streiber.

Hauptdepot für den Kontinent bei Theodor Pfitzmann in Leipzig.

Bart- und Augenbrauen-Erzeugungs-
Lohse's Cydonia-Crême. 12789

Seit einem Jahre hat dieses Mittel einen europäischen Ruf erworben, indem es Tausenden von Herren in ganz kurzer Zeit einen dichten, starken Bartwuchs erzeugte, desgleichen Damen schöne dichte, dunkle, starke Augenbrauen gegeben.

Der Bart erhält dadurch jede beliebige Form, und jeder harte, röthliche oder verblichene Bart wird seidenweich und erhält die Kopfhaarfarbe.

à Pot. 1 Thlr., halbe Pot. 15 Sgr. mit Anweisung.

Nur allein für den ganzen Zollverein zu haben bei

Lohse in Berlin, Jägerstraße 46.

Ami de la tête. Artiste conservateur de Cheveux. Hoflieferant Sr. königl. Hoheit des Prinzen von Preußen, Erbprinzen von Meiningen, Fürsten von Sondershausen, Fürsten von Lippe-Detmold.

NB. Um den Herrschaften den Artikel echt zu liefern, bitte ich, sich direkt in frankirten Briefen an mich zu wenden. Am billigsten und sichersten geschieht dies durch Einzahlung des Betrags bei dem im Orte befindlichen Postamte. Emballage wird nicht berechnet. Sendungen von 5 Thlr. Werth an werden franco übersandt.

Nächst der Stroh- und Rosshaar-Bordüren-Fabrikation fabrizire ich von jetzt Chenille-Coiffüren nach den neuesten pariser Modells und empfehle ich mich damit allen Modisten bestens. E. Apian Bennewitz in Oberwiesenthal (Sachsen).

Während der leipziger Messen Petersstraße Nr. 44 1 Treppe. 12512

Gesichtsmasken aller Art und was in dieses Fach einschlägt, offerirt in Partien billigst 12704

Karl Reuschel in Gotha.

Ausführliche Preislisten werden auf Franko-Briefe franco versandt.

Münzen und Naturalien. Das Natu-ralien- und Antiquitäten-Komptoir in Pesth (Ungarn), Dorotheagasse Nr. 11, empfiehlt sich mit einer Auswahl von Antiken- und Mittelaltermünzen, Thalern, Medaillen, alten Rüstungen, Helmen, Waffen (worunter ein Originalschwert von Stefan Bathory, König von Polen) nebst vielen anderen Antiquitäten. Zugleich mit einem reichhaltigen Lager von naturhistorischen Gegenständen, als: Mineralien, Konchilien, Vögelbälge, Eier, Käfer, Schmetterlinge, Herbarien rc., sowol einzeln als in geordneten Sammlungen. Daselbst werden auch diese Gegenstände sowol einzeln als auch in ganzen Sammlungen gekauft und eingetauscht.

Gefällige Aufträge und Anfragen beliebe man franco an das Pesther Naturalien- und Antiquitäten-Komptoir in Pesth, Dorotheagasse Nr. 11, einzusenden. 11714

Aepfel- und Kartoffelschälmaschine. Elegantes Weihnachtsgeschenk für Damen, enthält: Nähkissen, Nußknacker, Fingerhut rc. à 2 Thlr., gewöhnlich à 1 Thlr. zu haben bei

12749 A. Kilian in Neuwied a. Rh.

Für Destillateure, Detaillisten und Gastwirthe. 12642

Copia. Herrn Wilhelm Schiller u. Ko. in Freistadt, Schlesien.

Zittau, den 1. Oktober 1858.

Ihre Vorschrift zur Spiritus- und Branntwein-Entfuselung und Veredelung auf dem Lagerfasse, sowie zur Bereitung der Liqueure, Rums, Cognaks, Essenzen, Elixiren u. s. w. — ohne Apparate — habe ich erhalten und muß gestehen, daß ich mich damit sehr reel bedient fühle, deshalb ersuche ich Sie hiermit, mir die Vorschrift zur künstlichen Preßhefe zu senden und den Betrag nachzunehmen.

Mit Hochachtung und Ergebenheit

August Steudtner, Essigfabrikant und Destillateur.

Das Honorar für diese umfassende Vorschrift (5 Druckbogen) — zur „Entfuselung und Veredelung des rohen Spiritus" und Branntweins auf kaltem Wege und ohne Kohlenfässer rc., sowie der Bereitung aller geistigen Getränke aus und mittelst derselben, ohne Apparate — mit all den neuesten und besten Verfahrungsarten und Rezepten incl. Malakoff, Steinhäger, à la Boonecamp of Magbitter, Eau de Cologne etc., wovon eine flaschenweise Bereitung derselben sogar ganz bequem angeht und welche jeden „Laien" sofort in den Stand setzt zu fabriziren, als auch dem erfahrenen „Fachmanne" ein willkommener Rathgeber sein wird — incl. fernerer Mittheilungen aller neuen Erscheinungen in diesem Fache — beträgt nur 3 Thaler.

Das landwirthschaftliche und technische Industrie-Comptoir des Wilhelm Schiller u. Komp. in Freistadt (preuß. Schlesien.)

Der unterzeichnete Besitzer des seit einer Reihe von Jahren in Dresden bestehenden 12733

Gold- und Silber-Gekrätz-Hüttenwerks

Karolinenhütte empfiehlt dieselbe den Herren Gold- und Silberwaarenfabrikanten, Juwelieren, Gold- und Silberarbeitern, Goldschlägern, Besitzern von Amalgamirmühlen, Photographen für Aufarbeiten ihrer Gekrätze und Rückstände. Die Berechnung der an die Hütte eingesandten Gekrätze erfolgt in der Regel binnen 14 Tagen und sofort nach geschehener Probe unter Beifügung des betreffenden Betrags. Die feststehenden Bedingungen, unter welchen das Aufarbeiten stattfindet, sind in dem Zirkular der Hütte enthalten, woraus nur auszugsweise mitgetheilt wird, daß die Gekrätze nach Berechnung, je nach Entfernung, noch 8 bis 14 Tage unverarbeitet stehen bleiben. Bei Unbekanntsein mit diesem Hüttenwerke werden achtbare Firmen genannt werden, bei denen Erkundigungen eingezogen werden können.

Diejenigen, welche dieses Hüttenwerk durch Einsendung von Gekrätzen mit ihrem Vertrauen beehren, dürfen im Voraus der sorgfältigsten und solidesten Bedienung versichert sein, wobei nicht unerwähnt bleiben darf, daß von Jahr zu Jahr eine immer größere Anzahl der Herren Goldarbeiter ꝛc. von dieser Art, ihre Gekrätze auf das Günstigste zu verwerthen, Gebrauch machte.

Julius Kockel.

Für Kupferstecher. Wir suchen für

unsere Anstalt einen tüchtigen Kupferstecher für architektonische Arbeiten und einen für Schrift, der auch im Zeichnen von Landkarten u. s. w. geübt ist.

Nur solche, welche wirklich etwas Tüchtiges zu leisten im Stande sind, wollen sich unter Beischluß ihrer Proben an uns wenden. 12795

Wien, den 19. Nov. 1858. L. Förster's artist. Anstalt.

Die in europäischen und anderen Staaten privilegirten 12111

Bucher's Feuer-Lösch-Dosen

für Regierungs- und Kommunbehörden, Hausbesitzer, Geschäfts- und Haushalts-Vorstände.

Menschenleben, Staats-, Kommun- und Privateigenthum gegen Verheerung durch Feuer zu schützen, liegt im Interesse aller Menschen. Hierzu ist nun in oben genanntem, aus mehren neuen Erfindungen gebildeten, sowol auf dem Festlande, als auch auf Schiffen wirksamen Mittel eine Feuerlöschung geschaffen, wie bis jetzt noch keine existirte und welche nicht nur für das Feuerlöschwesen eine neue Epoche zu bilden, sondern auch die Aufmerksamkeit aller Nationen auf sich zu lenken geeignet ist, und es zum Theil bereits veranlaßt hat. Durch seitens Staatsregierungen und vieler Behörden angestellte Versuche und durch geleistete Hülfe bei wirklichen Schadenfeuern ist deren Bewährtheit festgestellt (siehe Illustr. Zeitung vom 11. April d. J.). Die Löschdosen müssen, wo sie helfen sollen, mindestens in jedem Hause in hinreichender Zahl vorräthig sein. Sie werden für größere Räume à 40, 20 u. 15 Pfd., für Zimmer à 10 u. 5 Pfd., für russische Schornsteine à 1 Pfd., für Oefen und Ofenrohre à ½ u. ¼ Pfd. angefertigt und à Pfd. 15 Sgr. exkl. Montirungskosten, gegen baar, Wiederverkäufern mit Rabatt berechnet. Briefe und Gelder franco und mindestens ein Viertel des Betrags mit dem Bestellungsbriefe erbeten.

Leipzig. Die Vertriebs-Hauptverwaltung der k. p. Feuerlöschmittel.

Gesucht. Die Meyer'sche Buch- und

Steindruckerei zu Libau in Rußland sucht sofort einen Lithographen, der auch einigermaßen mit den Arbeiten bei der Presse vertraut ist. Kondition dauernd. Gage 5½ Thlr. preuß. bei eigner Station. Offerten werden baldigst erbeten. 12800

Plume Cimentée. — Cement-Feder.

Seit Erfindung der Metallfedern ist man fortwährend bemüht gewesen, der Stahlfeder denjenigen Grad der Biegsamkeit zu verleihen, welchen die Gänsefeder besitzt, ohne indessen bis jetzt zu einer Vollkommenheit zu gelangen. Durch die Cementfeder hat man endlich den Zweck erreicht, welcher seit vielen Jahren gesucht worden ist. Nachdem nämlich die Stahlfeder gefertigt, empfängt sie noch eine chemische Zubereitung, welche man Cementation nennt, und die in einer Aetzung mit einer kohlensauren Salzauflösung und Soda besteht, welche, in das Innere dringend, dieselben so biegsam wie die Gänsefeder herstellt, zugleich aber gegen das Oxydiren sichert, welches durch die Mehrzahl der Tinten von schlechter Beschaffenheit erzeugt wird, die man verwendet. Diese Feder hat beinahe dieselbe Dauer wie die Goldfedern, Diamantspitzen genannt, welche mit 5—10 Frcs. das Stück verkauft werden.

Um der Fälschung vorzubeugen, ist die Cementfeder in einer aus brasilianischem Gummi gefertigten Schachtel verpackt. Federn und Schachteln sind in England und Frankreich patentirt und in Belgien deponirt, und jeder Fälscher wird nach dem Gesetz streng bestraft.

J. Alexandre verkauft seine patentirten Cementfedern in vier Sorten (breit, mittel, fein, extrafein), jede Sorte zu dem Preise von 5 Frcs. oder 1 Thlr. 10 Ngr. die Schachtel von 12 Dutzend.

Bei Abnahme von 25 Schachteln auf einmal gewährt das Hauptdepot in Leipzig: Expedition der Illustrirten Zeitung, Wiederverkäufern einen entsprechenden Rabatt und nennt deren Firma mit bei ihren Anzeigen in der Illustrirten Zeitung.

☞ Die neue Cementfeder ist in allen Buch-, Kunst- und Schreibmaterialienhandlungen, in

LEIPZIG, IN DER EXPEDITION DER ILLUSTRIRTEN ZEITUNG

zu obigen Preisen zu haben, in KASSEL bei H. Holop; in ERFURT bei A. Bussjaeger, in GLAUCHAU und MEERANE bei Th. Moritz; in HELSINGFORS bei J. C. Frenckell & Sohn; in RIGA bei E. Götschel; in STRALSUND bei C. Hingst; in LAHR bei J. H. Geiger.

Schmiedeeiserne Röhren mit allen Ver-

bindungsstücken für Gas-, Dampf- und Wasserleitungen. 12517

Niederlage bei R. Ph. Waagner u. Komp. in Wien.

Mein Institut für Gemüths- und Ner-

venkranke habe ich durch Neubauten wieder erweitert. 12732

Dr. Erlenmeyer zu Bendorf bei Koblenz.

Konzess. Privat-Entbindungs-Anstalt

für Damen, welche völlig verschwiegen entbunden zu werden wünschen.

Berlin, große Frankfurter Str. 30a. Dr. Bocke. 12030

Entbindungsanstalt in Mainz. Dieses

vorzügliche Institut bietet alle Garantie. 12793

Julie Rauch, Direktorin. Neuer Kästrich.

Ankündigungen aller Art

in die 11831

Aachener Zeitung.	Hannoverscher Courier.
Augsburger Allgem. Zeitung.	Königsberger Zeitung.
Augsburger Tagblatt.	Leipzig: Deutsche Allgemeine Zeitung.
Berliner Börsenzeitung.	Leipziger Illustrirte Zeitung.
Berliner Montagspost.	Leipzig: Illustrirtes Familienjournal.
Berlin: Bank- und Handelszeitung.	Leipziger Königl. Zeitung.
Berlin: Nationalzeitung.	Londoner Deutsche Zeitung.
Berlin: Die Zeit.	Mainzer Zeitung.
Braunschweig: Deutsche Reichszeitung.	Nürnberg: Fränkischer Courier.
Bremer Handelsblatt.	Nürnberger Korrespondent.
Bremen: Weserzeitung.	Pesth-Ofener Zeitung.
Breslauer Zeitung.	Pesti Napló.
Brüssel: Le Nord.	Petersburger Deutsche Zeitung.
Budapesti Hirlap.	Petersburger Illustrirte Zeitung.
Carlsruher Zeitung.	Stettiner Zeitung.
Danziger Zeitung.	Stuttgart: Schwäbischer Merkur.
Elberfelder Zeitung.	Stuttgart: Allg. Deutscher Telegraph.
Frankfurt: Arbeitgeber.	Triester Zeitung.
Frankfurter Journal.	Wien: „Wanderer".
Frankfurter Handelszeitung.	Wiener Handels- und Börsenzeitung.
Frankfurt: Nachrichten über das Transportwesen.	Wiesbaden: Mittelrheinische Zeitung.
Frankfurter Postzeitung.	Würzburg: Neue Zeitung.
Freiberg: „Glück auf".	Zürich: Eidgenössische Zeitung.
Hamburger Korrespondent.	Zürich: Schweizerische Handels- und Gewerbezeitung.

sind bei der großen Verbreitung dieser Zeitungen im In- und Auslande vom besten Erfolg und werden von deren unterzeichnetem Agenten angenommen und schnell weiter befördert.

Auch wird die Besorgung von Inseraten in alle übrigen deutschen, französischen, englischen, dänischen, schwedischen und russischen Zeitungen auf Verlangen gern übernommen.

Heinrich Hübner in Leipzig.

Photographen und Optiker, welche

Berlin besuchen, finden in der seit dem 1. Okt. dort in der Leipziger Straße Nr. 29, Ecke der Friedrichsstraße, unter meiner Firma errichteten Agentur Gelegenheit, meine Fabrikate zu prüfen. Mit einem Lager photographischer Apparate, besonders von Objektiven ohne Fokusdifferenzen, ist gleichzeitig ein Musterlager meiner sämmtlichen und ein Engroslager der gangbarsten optischen Fabrikate, bestehend in Fernröhren, Operngläsern, Lorgnetten, Brillenfassungen, Brillengläsern ꝛc., verbunden. Apparate zur Photographie werden unter Garantie in einzelnen Stücken abgelassen und beziehe ich mich in Betreff dieser auf meine Bekanntmachung in Nr. 794 dieser Zeitung, der auch ein Urtheil von kompetenter Seite über dieselben beigefügt ist. 12723

Berlin, im Oktober 1858. Emil Busch,
Besitzer der k. priv. optischen Industrieanstalt in Rathenow.

Für Photographen! Panotypkollodium,

ausprobirt und sicher arbeitend mit den nöthigen Rezepten, sowie vorzügliche Leinwand. 12783

Negativen und positiven Lack, sehr schnell trocknend, à Pfd. 3 Thlr., sowie sämmtliche Chemikalien und Papiere für Photographie, Daguerreotypie und Panotypie empfehlen Feßler u. Steindorff in Berlin, Französische Straße 48.

Für Photographen! Panotypkollodium,

à Pfd. 2 Thlr., sicher arbeitend, sowie Chemikalien und Papiere billigst bei 12726

Jul. Feßler in Berlin, Leipziger Straße 67.

Für Retoucheure! Ein geübter Retou-

cheur, der gleichzeitig photographiren kann, wird als Gehülfe, nach Umständen als Kompagnon, gesucht. Franko-Offerten unter Lit. P. Z. No. 80 besorgt die Exped. d. Bl. 12607

Neueste Objektive zu photographischem

Apparat nach allen Dimensionen, von vorzüglichstem Material erzeugt, die das Höchste leisten, verfertigt zu annehmbarem Preise

F. X. Waibl in Wien, Gumpendorf, Schmidgasse Nr. 108
bei der Mariahilfer Linie. 12681

Blumen, frische und getrocknete, lose

und in Bouquets, Haarputzen, Ballkleiderbesätzen, Guirlanden, Kränzen, in Muscheln, feinen Kartons und Körbchen, Imortellen, Kotillondekorationen, Konfituren, Lebkuchen, Parfümerien, Stearin- und Wachswaaren ꝛc. zu Fabrikpreisen bei 12691

Franz Wilhelm Stolze in Erfurt (Preußen).

Gebr. Koch, Dampfschokoladenfabrik in

Zeitz, empfehlen außer ihren anerkannt vorzüglichen Chokoladen- und Kakaofabrikaten noch „Echte homöopathische Gesundheitschokolade" nach besonderer Verordnung des homöopathischen Arztes Dr. med. et chir. Herrn Arthur Lutze in Köthen.

12721

Karl Reuschel am Neumarkt in Gotha,

alt renommirtes Geschäft in Kurzwaaren, Spielwaaren, Reiserequisiten, Pariser Neuheiten, Uhren und Stereoskopen. 12056

Heiraths-Gesuch. Ein vermögender

junger Kaufmann und Fabrikbesitzer, von angenehmem Aeußern und heiterm Sinn, 27 Jahre alt (evangelisch), dessen Geschäft, in einer preußischen Hauptstadt, ihm eine sehr anständige Existenz und gutes Einkommen gewährt, bei dem die Verhältnisse es aber nothwendig machen, daß er sich verheirathet, sucht hierdurch eine Lebensgefährtin von makellosem Ruf, angenehmem Aeußern, wirthschaftlich, gebildet und von liebenswürdigem Wesen, und wenn es auch nicht gerade Bedingung, so wäre doch ein disponibles Vermögen erwünscht. Junge Damen, denen es nun voller Ernst, hierauf einzugehen, wollen vertrauensvoll ihre Adresse nebst Angabe der speziellen Verhältnisse unter der Chiffre P. K. an das Central-Annoncenbureau in Berlin (Alexandrinenstraße Nr. 40) franco gelangen lassen, es wird ihnen von einem Ehrenmanne strengste Diskretion zugesichert. 12784

Rezept, 12781

weissen oder rothen Champagner

aus jeder Weinsorte zu bereiten, binnen fünf Minuten, ohne Apparat in der Flasche selbst, mit einem Kostenaufwand von nur 3 Ngr. für jede Flasche Wein, dem echten Champagner täuschend ähnlich.

Auch Anweisung, Kardinal und Stahlwein herzustellen. Zweite Auflage.

Gegen Einsendung von 15 Ngr. wird dieses Rezept gedruckt mitgetheilt von

E. Wengler in Leipzig.

Die wirklich praktischen Vorschriften zu

Hefe (Germ): 12769

1) flüssige — welche von Jedermann, in beliebiger Quantität, binnen 2 Stunden, in jedem Lokale, das preuß. Quart für 6 Pfennige = 1½ Xr. K.-M. — der reinen Bierhefe in Aussehen und Wirkung ganz gleich — herzustellen ist und im Sommer bis 2, im Winter bis 4 Wochen kräftig bleibt.

2) Preßhefe — künstliche — von bester Wirkung und Haltbarkeit, das Zollpfund für kaum 2½ Sgr. = 7—8 Xr., ohne große Umstände zu bereiten.

3) Preßhefe — reine Mutterhefe — wovon bei sehr geringen Einrichtungskosten (obwol hierzu ein separates, heizbares Lokal gehört) das Pfund nach jetzigen Getreidepreisen ca. 4 Sgr. zu stehen kommt, — geben wir auf Grund einer Menge Dankschreiben und Anerkenntnisse von achtbaren Fabrikanten, Braumeistern, Gastwirthen, Bäckermeistern ꝛc., welche zum Theil den hiesigen Behörden, sowie der königl. Regierung zu Liegnitz vorlagen und wir gern einer amtlichen Rekognition unterwerfen, mit den sehr wesentlichen Neuerungen und Verbesserungen

jede für ein Honorar von nur 6 Thlr. = 10 Fl. K.-M. — zusammen für 15 Thlr. = 23 Fl. K.-M.,

um die Gemeinnützigkeit dieser „wirklich praktischen" Vorschriften zu fördern und die Solidität unsers Instituts immer mehr darzuthun.

Das landwirthschaftliche und technische Industriekomptoir von
Wilhelm Schiller u. Komp. in Freistadt (preuß. Schlesien)

Kopie (Hefenfabrikation).

Herrn Wilhelm Schiller u. Komp. in Freistadt, Niederschlesien

Guntersblum, den 10. Febr. 1858.

Ich kann und muß auch pflichtmäßig der nach Ihrer werthen Anweisung fabrizirten Hefe ein ganz anderes Zeugniß beilegen, als mein vom 8. Aug. v. J. datirtes Schreiben enthält. Ganz streng nach Ihrer Anweisung verfahrend, konnte ich jedoch bei der auch hier enormen Sommerhitze eine Nachgährung nicht verhüten, welche jedenfalls ihre Ermattung verursacht haben muß, deshalb beeile ich mich jetzt, da ich von der Güte und Haltbarkeit der nach Ihrer werthen Anweisung fabrizirten Hefe genugsam überzeugt bin, mein Urtheil zu fällen: Die Hefe, welche ich nach Ihrer Anweisung fabrizire, behielt den Winter ihre volle Triebkraft über 3 Wochen, sie läßt sich zu allen hefenverbrauchenden Gewerben ohne Bedenken mit Erfolg anwenden und zeichnet sich vor anderen Hefenarten noch dadurch aus, daß man sie auf allerbilligstem Wege ohne viele Mühe und Fabrikationskenntniß erlangt.

Für Ihre vom 12. Aug. v. J. datirte Ermahnung danket Ihnen
hochachtungsvoll ergebenst

Philipp Hurel.

Für Photographen.

Das soeben erschienene neue und stark vermehrte Preisverzeichniß der beliebten und verhältnißmäßig sehr billigen Kranz'schen Objektive wird auf portofreie Anfragen gratis von uns versandt. — Durch dieses neue Preisverzeichniß sind alle früheren annullirt. — Die Objektive von 5 Zoll Oeffnung kosten nur 250 Thlr. — Die Güte der Objektive wird garantirt.

K. Christeinicke u. Komp., Physiker, Optiker u. Mechaniker
in Hamburg. 12412

Briefkopiebuch-Maschinen, worin man

Brief und beliebige 1—4 Kopien zugleich schreibt. Preise: 2 Thlr., 2½ und 3 Thlr. preuß. Court. bei 12531

Heinrich Fr. Sahlmann u. Komp. in Hamburg.

Der Solenhofer Aktienverein in Solen-

hofen (Königreich Bayern) liefert aus den von ihm angekauften Marmorschieferbrüchen der Herren F. A. Schwartz, Kern u. Komp. und J. M. Zinsmeister blaue und gelbe Lithographiesteine, Fußbodenbelegplatten, Gerbersteine, Steine für Glasfabriken, Treppentritte, Kommode-, Tisch- und Konsolplatten, Fabriksteine, Toilirplatten, Ofensteine ꝛc. — Preiscourante sind zur Verfügung, franco gegen franco. 12774

Die Jagd- und Luxus-Waffenfabrik

von J. Funk & Komp. in Suhl, Markt 257, 12792

empfiehlt ihr Fabrikat von der feinsten bis zur gewöhnlichsten Qualität Doppelflinten, Bürsch- und Scheibenbüchsen, Pistolen, Revolvers, Teschengs ꝛc. mit geschmackvoller Dekoration und solider Bauart bei billiger Notirung der Preise, wobei wir besonders auf die beliebten Doppelflinten Lefaucheu (mit Perkussionsschloß, aber mit Patronen von hinten zu laden) aufmerksam machen.

Die verehrl. Schützengilden und Schießvereine machen wir auf unsere Scheibenbüchsen, welche gleichzeitig auch zur Parade zu benutzen, aufmerksam, wo sich eine Sorte wegen Eleganz und Billigkeit besonders für größere Korporationen eignet.

Preiscourante werden auf Verlangen franco zugesandt.

C. Beermann in Berlin,
Unter den Linden 8, empfiehlt in bester Ausführung: 12797

Nähmaschinen

für Schneider- und Schuhmacherarbeiten in stärkeren Stoffen, Leder ꝛc., zum Nähen von Säcken, Segeln ꝛc. Preis 55 Thlr. Neue Einrichtungen machen es möglich, auch die weichsten und ungleichförmigsten Stoffe, sowie sehr große Gegenstände auf diesen Maschinen zu nähen.

Amerikanische Nähmaschinen

nach Wheler u. Wilson, für feine Wäsche zum Preise von 55 Thlr., für Tuch, Filz, feines Leder und grobe Leinwand à 65 Thlr.

Die konz. Kollektion von C. Bernhardi

in Leipzig versendet überall hin Klassen- sowie Totalloose zur bevorstehenden großen sächs. Landeslotterie. Ziehungen: d. 13. Dez. 1858, 24. Jan., 28. Febr., 4. April, 9. Mai 1859.

Auf Anfragen sofort Näheres. 12703

Die 55. königl. sächs. Lotterie enthält

32,500 Gewinne, worunter die Treffer von 150,000, 100,000, 80,000 50,000, 40,000 Thlr. ꝛc. ꝛc. Loose für die sehr zu empfehlende Geldverloosung, welche am 13. Dez. beginnt, kosten 10 Thlr. 6 Sgr. = 16 Fl. K.-M., ½ Loos 5 Thlr. 3 Sgr., ¼ Loos 2 Thlr. 17 Sgr. = 4 Fl. K.-M. Die amtliche Ziehungsliste und Verloosungsplan gratis. Papiergeld jeder Art wird an Zahlung angenommen und Aufträge pünktlich ausgeführt durch das Bank- und Wechselgeschäft von 12633

Moriz Stiebel Söhne in Frankfurt a. M.

Grosse Lotterieziehung in Leipzig!

Die 55. königl. sächs. Lotterie besteht aus 65,000 Loosen und 32,500 Gewinnen und bietet darunter als Haupttreffer: 150 000, 100,000 80,000, 50,000, 40,000, 30,000, 20,000, 3 à 10,000, 12 à 5000 Thlr. ꝛc. ꝛc. dar, wovon die 1. Ziehung am 13. Dez., die 2. am 24. Jan. 1859, die 3. am 28. Febr., die 4. am 4. April, die 5. und Hauptziehung aber am 9. Mai beginnt und am 24. Mai endigt. Zu dieser großen Lotterie offerire ich ganze, halbe und Viertel-Originalloose, auch Voll-Loose (à 51 Thlr. Cour. pro Loos für alle 5 Klassen), versende solche gegen Franko-Einsendung des Betrags in Baar oder bankfähigen Rimessen bis in die entferntesten Gegenden unter Versicherung der promptesten Bedienung und Verschwiegenheit.

C. F. Bühring in Leipzig, 12638
königl. sächs. Lotteriekollekteur, Komptoir gr. Tuchhalle.

Zur 55. königl. sächs. Landes-Lotterie,

deren Hauptgewinne 150,000, 100,000, 80,000, 50,000, 40,000, 30,000, 20,000, 3 mal 10,000 Thlr. betragen und deren 1. Klasse am 13. Dez. c. gezogen wird, empfehle ich unter Zusicherung größter Verschwiegenheit und promptester Bedienung Loose zu geneigter Abnahme. Der Preis pro Klasse $10\frac{1}{6}$ Thlr. die $\frac{1}{1}$, $5\frac{1}{10}$ Thlr. die ½, 2 Thlr. 16½ Ngr. die ¼, 1 Thlr. 8½ Ngr. die ⅛.

Besondere Beachtung verdienen für größere Entfernungen die Vollloose. Dieselben lauten auf alle fünf Klassen, brauchen nicht erneuert zu werden, beseitigen somit alle Korrespondenz, auch die Gefahr des richtigen Eingehens der Renovationsloose, ersparen die öfteren Portokosten und müssen sich deshalb in der Nähe und Ferne Freunde erwerben, die früher durch mancherlei Bedenken vom Spiel abgehalten wurden.

Werden Vollloose in einer der Vorklassen gezogen, so kommt die Einlage der noch nicht gezogenen Klassen ohne Abzug, jedoch mit Ausschluß der Schreibegebühren, zur baaren Rückvergütung. Den Gewinnfall verpflichte ich mich, in den Vorklassen durch Listen, am Schluß der letzten durch Bericht zu belegen.

Der planmäßige Preis solcher Vollloose ist 51 Thlr. pro $\frac{1}{1}$, 25½ Thlr. pro ½, 12¾ Thlr. pro ¼. Bei Rimessen franco hier.

Meine Kollekte darf sich rühmen, den Hauptgewinn von 150,000 Thlr., als er in der königl. Lotterie zum ersten Male erschien, erhalten zu haben.

12715 C. Louis Taeuber in Leipzig, Burgstraße Nr. 1.

Die 55. k. sächs. Landeslotterie enthält

unter 65,000 Loosen 32,500 in 5 Klassen vertheilte Gewinne, worunter Treffer zu 150,000 Thlr., 100,000 Thlr., 80,000 Thlr., 50,000 Thlr., 40,000 Thlr., 30,000 Thlr., 20,000 Thlr., 10,000 Thlr. ꝛc. — Diese Ziehungen finden in Leipzig statt wie folgt: 1. Klasse am 13. Dez. 1858 — 2. Klasse am 24. Jan. — 3. Klasse am 28. Febr. — 4. Klasse am 4. April — 5. Klasse vom 9. bis 24. Mai 1859.

Ich empfehle meine Kollekte zur Entnahme von 12755

Klassen-Loosen

in ⅛ à 1 Thlr. 8½ Ngr., ¼ à 2 Thlr. 16½ Ngr., ½ à 5 Thlr. 3 Ngr., $\frac{1}{1}$ à 10 Thlr. 6 Ngr. pro Klasse, und

Voll-Loosen

(Loose pro 1. bis 5. Klasse gilt'g)

in ¼ à 12¾ Thlr., ½ à 25½ Thlr., $\frac{1}{1}$ à 51 Thlr.

Jeder Auftrag mit Beifügung einer entsprechenden Zahlung wird prompt ausgeführt. — Briefe und Gelder erbitte franco.

Karl Zieger in Leipzig.

Teutonia, allgemeine Renten-, Kapital-

und Lebensversicherungsbank in Leipzig.

Grundkapital 600,000 Thlr., sowie die Zeitwerthe aller zum Abschluß kommenden Versicherungen.

Die Teutonia gewährt gegen billige Prämien unter den billigsten Bedingungen alle Arten Lebensversicherungen. Mit

ganzen Gruppen von Menschen,

also mit bereits bestehenden oder sich bildenden Vereinen, schließt sie auf Kapitale und Renten Versicherungen ab, und zwar ohne von den einzelnen Vereinsmitgliedern ärztliche Atteste zu verlangen.

Zur Sicherstellung von Gläubigern

bietet sie ferner die beste Gelegenheit, indem sie bei Versicherungen zu Gunsten dritter Personen auch im Falle verfrühten (unnatürlichen) Todes des Versicherten die volle Versicherungssumme auszahlt.

Endlich empfiehlt sich noch besonders zur Benutzung für Eltern und Vormünder die

Kinderversorgungs- u. Ausstattungs-Erbkasse der Teutonia,

welche den eintretenden Kindern die größtmöglichen Vortheile gewährt, indem sich die Kassenantheile derselben nicht allein durch die Verzinsung von 3½ % Zins auf Zins, sondern auch durch die zur Vererbung kommenden Hinterlassenschaften der versterbenden Kinder vermehren.

Nähere Auskunft (Statuten, Prospekte ꝛc. gratis) ertheilt das Bureau der Teutonia in Leipzig, Neumarkt Nr. 41, Große Feuerkugel, sowie alle Agenten der Bank. 10698

Pianofortefabrik von Julius Mager in Breslau, am Ring Nr. 13.

vis-à-vis der Hauptwache, 12488

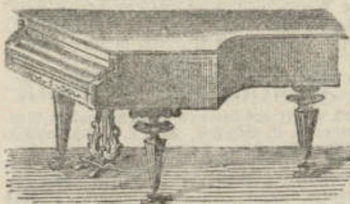

empfiehlt englische und deutsche Flügelinstrumente, sowie Pianinos (Pianos droits) nach neuester pariser Konstruktion unter dreijähriger Garantie.

In meiner Fabrik wird dauerhaft und solid gearbeitet, hauptsächlich zum Export nach dem Auslande; außer der hiesigen Provinz und dem Großherzogthum Posen sind meine Hauptabnahmeplätze bis jetzt Jassy, Lemberg, Brody, Warschau, Pesth, Stockholm. Alle Instrumente aus meiner Fabrik zeichnen sich durch einen edlen vollen Ton und angenehme, leichte Spielart aus, auch die äußere Ausstattung derselben ist elegant und hat sich mein Fabrikat an allen Plätzen der größten Zufriedenheit zu erfreuen. Julius Mager.

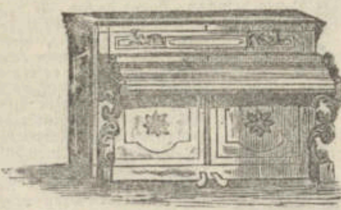

Den Freunden einer guten und billigen

Havanna-Zigarre. Personen, welche eine wohlschmeckende, reelle, wirklich abgelagerte Zigarre zu billigem Preise, direkt aus Hamburg, beziehen wollen, belieben ihre Adresse deshalb franco einzusenden an Harry Heylbut (vormals H. L. Panel) Hotel de l'Europe und erhalten alsdann eine Probekiste aus 14 Bündel à 25 Stück verschiedener Sorten Zigarren zu den Preisen von 10 bis 30 Thlr. preuß. gegen Einsendung von 6 Thlr., welche mit der Anfrage franco zu übermachen sind oder auch durch Postnachnahme gehoben werden. (Für die österreichischen Staaten nur gegen Franko-Einsendung oder in W. W.-N. mit 9 Fl.) Empfehlungen der angesehensten Personen, welche seit Jahren ihren Zigarrenbedarf von dem Hause bezogen haben, können nachgewiesen werden.

Nothwendige Erklärung.

Ich bitte, diese Anzeige nicht mit einer in der letzten Zeit der meinigen wörtlich nachgedruckten zu verwechseln, deren Werth das geehrte Publikum danach beurtheilen mag, daß der Inhalt einer solchen angepriesenen und verschickten Probekiste nach dem Urtheile eines achtbaren Kaufmanns und zweier beeidigter Tabaksmakler auf Einen Thaler 2 Sgr. taxirt wurde, worüber die gültigsten Belege vorhanden sind. 12693

Agentur-Gesuch. Zur Uebernahme reeller

Agenturen und Kommissionsartikel jeder Branche erbietet sich die Handlung C. Wilkowski, Breslau, Sandstraße Nr. 6.

N. S. Entsprechende Kaution wird geleistet. 12790

Fabrik und Lager von 12770

Stereoskopen,

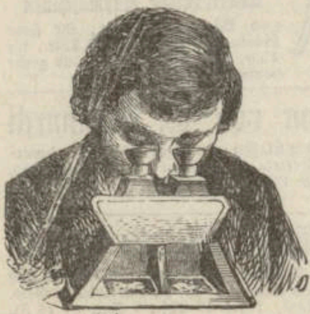

neuester und verbesserter Konstruktion, nebst den dazu gehörenden Stereoskopbildern in den interessantesten und neuesten Gegenständen auf's Reichhaltigste assortirt. Preiscourante gratis gegen portofreie Anforderungen.

Als Weihnachtsgeschenk für Kinder.

Ein Stereoskop mit großen Gläsern nebst einem Dutzend Bildern (Photographien) gegen Einsendung von 3 Thlr. preuß. Cour.

A. Krüß, Optiker u. Mechaniker, Adolphsbrücke Nr. 7 in Hamburg.

Wiesbaden, „Café Ott", Mühlgasse.

In dem neu und geschmackvoll hergerichteten Sommerlokal täglich zu jeder Tageszeit Restauration diner à la carte, diner à part, vorzügliches Lagerbier, alle Sorten in- und ausländische Weine.

Zeitungen: Kölnische, Augsburger Allgemeine, l'Indépendance, Leipziger Illustrirte, Fliegende Blätter, Kladderadatsch ꝛc. ꝛc. 12178

Zschocke's Hotel in Meerane empfiehlt

sich allen geehrten Reisenden, als dem hiesigen Bahnhof nächstgelegenes Gasthaus und verspricht die aufmerksamste und möglichst billige Bedienung. 12745

Die Traubenkur zu Bad Gleisweiler,

Eisenbahnstation Landau in der Pfalz, kann bei einem großen Vorrath guter Weintrauben bis in den Monat Januar fortgesetzt werden. — Näheres durch den Arzt der Anstalt Dr. med. L. Schneider. 12654

Central-Auskunftsbureau für England

und den Kontinent, 35, Lisle str., Leicester sq., London.

Um den vielen an die „Londoner deutsche Zeitung" gerichteten Anfragen sowol, als wie einem längst gefühlten Bedürfniß zu entsprechen, sehen wir uns veranlaßt, obiges Bureau zu etabliren, mit dem Bemerken, daß wir uns die Aufgabe gestellt, allen auswärtigen Kaufleuten und Industriellen als Leitfaden für „London und den Provinzialstädten" zu dienen, für Ein- und Verkäufe behülflich zu sein, unsoliden Geschäften vorzubeugen, vor etwaigen Verlusten zu schützen und so durch Ertheilung von zuverlässigen Informationen die Basis zu reellen und dauernden Geschäftsverbindungen anzubahnen.

Kaufleuten, die hier Verbindungen anknüpfen wollen, können solide Firmen nachgewiesen werden. Briefe erbittet man franco.

12739 James Victor, Direktor.

Bezug nehmend auf obige Anzeige, zeigen wir hierdurch an, daß fortan etwaige Gesuche obiger Art nicht mehr an uns, sondern an obiges Bureau zu richten sind. Die Expedition der Londoner deutschen Zeitung.

Erdglobus, 2 Fuss im Umfange. Auf

verziertem Metallfuß. Preis 4 Thaler. 12727

Die Vorzüge dieses neuen Erdglobus bestehen: 1) in der schönen Darstellung durch Farbendruck, durch welche das Festland sich sehr klar und bestimmt aus dem Wasser erhebt, sodaß man, in einiger Entfernung gesehen, ein Reliefbild vor sich zu haben glaubt; 2) in der deutlichen Markirung des Hoch- und Tieflandes in den einzelnen Erdtheilen, sowie in der großen, die neuesten Fortschritte der geographischen Wissenschaft berücksichtigenden Genauigkeit in der Darstellung der Gebirge und Flußsysteme; 3) dem Reichthume von Namen ohne Ueberfüllung; 4) überhaupt in äußerst ansprechender äußerer Ausstattung, verbunden mit außerordentlich billigem Preise.

Zu beziehen durch alle Buchhandlungen.

Diejenigen Besteller, welche sich direkt an die unterzeichnete Verlagshandlung wenden und den Betrag von 4 Thalern einsenden, erhalten den Globus portofrei zugesandt.

August Riese's Kunstverlagshandlung in Berlin.

Als prachtvolles Weihnachtsgeschenk empfehlen wir unsern soeben in 2. Auflage und 3. revidirter und schraffirter Ausgabe erschienenen 12747

Grossen, neuesten u. billigsten Erdglobus

von 12 Zoll Durchmesser, in vierfachem Farbendruck, mit Halbmeridian und Stundenring, auf hübschem Fuß. Preis nur 8 Fl. (Verpackung 1 Fl.) = 5 Thlr. 5 Ngr.

Ellwangen (Württemberg). Brandegger'sche Buchhandlung.

Tinten-Fabrikation. Wir ertheilen die

„zuverlässigen Vorschriften" zur sehr einfachen Bereitung einer sofort aus der Feder 12798

tiefschwarz fließenden Tinte,

wovon das Pfund kaum „Einen" Silbergroschen kostet; ferner zu einer ebenso vortrefflichen und billigen

Kopir-Tinte.

Beide Tinten fließen sehr leicht aus der Feder, sind unauslöschbar und greifen namentlich die Stahlfedern durchaus nicht an. — Bei der Bereitung en gros stellen sich diese Fabrikate noch viel wohlfeiler.

Viele größere Bureaus haben die Vorzüglichkeit dieser Tinten bereits rühmlichst anerkannt. — Honorar 3 Thlr. = 5 Fl. K.-M.

Das landwirthschaftliche und technische Industriekomptoir von Wilhelm Schiller u. Komp. in Freistadt (preuß. Schlesien).

Baukasten für Kinder. In 3 Sorten

zu haben à 1, 2 und 3 Thaler bei August Riese, Kunsthandlung in Berlin, am neuen Kanal. 12720

Die Kasten enthalten die reichhaltigste Auswahl sauber gearbeiteter Holzkörper, Säulen, Bogenstücke ꝛc., um ganze Gebäude im Kleinen daraus aufführen zu können.

Der Baukasten — von Fröbel und anderen einsichtsvollen Pädagogen auf das Wärmste empfohlen — vereinigt alle Vorzüge in sich, um unter den Spielunterhaltungen für Kinder die erste Stelle einzunehmen; fast unzerstörbar, von unerschöpflicher Mannigfaltigkeit in der Anwendung, den kleinsten, sowie schon herangewachsenen Kindern gleichen Genuß darbietend, den Beschäftigungstrieb anregend, für die frühe Ausbildung des Kunstsinnes und guten Geschmacks von vortrefflichem Nutzen, kann man von keinem Gegenstande mit mehr Begründung behaupten, als von diesem, daß er in keiner Familie, wo Kinder sind, fehlen sollte.

Bestellungen werden franco unter Beifügung des Betrags erbeten, worauf die Zusendung portofrei erfolgt.

Auch zu beziehen durch alle Buchhandlungen Deutschlands.

Für Photographen. Die Fabrik photo-

graphischer Apparate, Objektivs, Utensilien, Chemikalien, Daguerreotypplatten, geprägter Kartons, photographischer Papiere, Rahmen in Sammet, Holz, Leder, Bronze, Steinpappe ꝛc. in größter Auswahl, empfiehlt sich allen Photographen und versichert bei prompter Bedienung die möglichst billigsten Preise.

Neuer vollständiger Katalog, 10. Ausgabe, wird gratis zugesendet auf frankirte briefliche Bestellungen. W. Herrmann u. Komp. in Berlin, Niederwallstraße 8. 12584

Büsten in Elfenbeinmasse. Höhe ca. 5 Zoll.

Bis jetzt sind folgende zu haben: 12718

Arago. — Bach. — Beethoven. — Chopin. — Jesus Christus. — Corneille. — Cuvier. — Donizetti. — Franklin. — Friedrich II. — Friedrich Wilhelm IV. — Prinz Friedrich Wilhelm. — Königin von Preussen. — Geibel. — Gluck. — Goethe. — Haendel. — Haydn. — Herder. — Holbein. — Victor Hugo. — Alex. v. Humboldt. — Kalkbrenner. — Kant. — Kaulbach. — Klopstock. — Lafontaine. — Lamartine. — Lessing. — Liebig. — Linnée. — Luther. — Melanchthon. — Mendelssohn Bartholdy. — Meyerbeer. — Milton. — Molière. — Mozart. — Napoleon I. — Napoleon III. — Newton. — Jean Paul. — Prinz von Preussen. — Pius IX. — Rachel. — J. Racine. — Rossini. — Rousseau. — Rubens. — Schiller. — Schubert. — Schumann. — Schwanthaler. — Shakespeare. — Spohr. — Tasso. — Thalberg. — Königin Viktoria. — Voltaire. — G. Washington. — C. M. v. Weber. — Webster. — Wieland.

Die Ausführung dieser kleinen Büsten ist meisterhaft. — Dieselben sind von den ersten hiesigen Künstlern modellirt und haben sämmtlich sprechende Aehnlichkeit.

Preis pro Stück 20 Sgr. = 1 Fl. K.-M. — Passende Konsols dazu werden auf Verlangen à 10 Sgr. geliefert.

Zu beziehen durch alle Buch- und Kunsthandlungen Deutschlands und des Auslandes. Bei direkt an unterzeichnete Kunstverlagshandlung gelangender Bestellung erfolgt die Zusendung portofrei, wenn der Betrag beigefügt ist. August Riese in Berlin, am neuen Kanal.

Apparate zur Darstellung der Nebelbilder

(Dissolving views), wie die denselben am nächsten verwandten, jedoch einen vorzüglichern Effekt erzielenden 12344

Agioskope

mit landschaftlichen, architektonischen, komischen und photographischen Glasbildern, Sammlungen astronomischer und geologischer Tableaux mit populären von den ersten Wissenschaftmännern ausgearbeiteten Vorträgen.

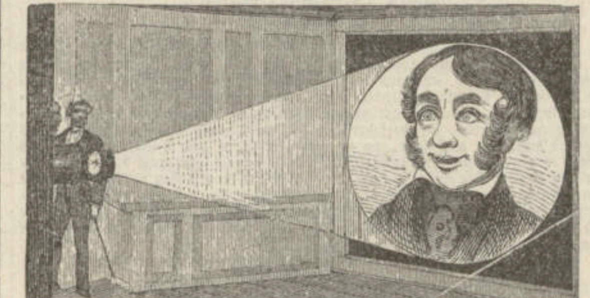

Physioskope,

welche das Bild der menschlichen Physiognomie, wie überhaupt lebender Wesen, Statuen ꝛc. in riesiger Größe an die Wand werfen. Diese Vorführungen waren den Besuchern des täglich fast überfüllten polytechnischen Instituts zu London eine endlose Quelle des Vergnügens.

Obige Apparate nebst Bildern sind vom Unterzeichneten auf's Neue verbessert, vervollkommnet und auf's Sorgfältigste in seinen Ateliers angefertigt. Auf frankirte Anfragen werden Preiscourante gratis zugesandt.

A. Krüß, Optiker u. Mechaniker, Adolphsbrücke Nr. 7 in Hamburg.

Preisgekrönt auf den Ausstellungen aller Völker. (Paris 1855.)

Paul Hoffmann's rühmlichst bekannte 12338

Tellurien und Lunarien, einfache Kon-

struktion, für hohe und niedere Lehranstalten und Liebhaber der Astronomie, zur Versinnlichung der Bewegungen unserer Erde mit dem Monde um die Sonne und der durch diese Bewegungen entstehenden wichtigen Erscheinungen ꝛc., über deren Tüchtigkeit gegen 200 Zeugnisse theils von Akademien, Gymnasien, Real- und Militärschulen und wissenschaftlichen Vereinen vorhanden sind, wurden in dem kurzen Zeitraum von nur zwei Jahren durch ihre außerordentliche Brauchbarkeit von beinahe 1500 Lehranstalten (wovon gegen 700 allein auf die k. k. österreichischen Staaten kommen) angeschafft.

Der Hauptbestellungsort für das In- und Ausland ist: Brieg in preuß. Schlesien bei Paderta's sel. Witwe, Opplergasse Nr. 168.

Preiscourante werden auf frankirte Anfragen gratis zugesandt.

Avis für Steindruckereien u. Buchbinder.

Lithographiesteine zu Bruchpreisen, Steindruckpressen von 100 bis 140 Thaler, Prägepressen von 105 bis 230 Thaler. Papierschneidemaschinen zu 155 Thaler. Echtes Blattgold von J. A. Barrentrapp in Frankfurt a. M., sowie alle lithographischen Utensilien und Bedürfnisse zu Fabrikpreisen. Ein reichhaltiges Lager sämmtlicher hier angezeigter Artikel setzt mich in Stand, eingehende Aufträge sofort zu effektuiren. 12722

Hermann Schmidt in Leipzig.

Eine Partie solenhofer Lithographiesteine

ist 25 % billiger unter den Bruchpreisen zu verkaufen bei 12757

Christian Weigel u. Komp. in Nürnberg.

Fünfhunderttausend Pfund Sterling

sind für Spekulationsunternehmungen an Geschäftsleute und Fabrikanten in einzelnen Theilen billig abzugeben.

Näheres auf frankirte Briefe durch 12794

Charles B. Owen, 17 Gr. Newport Street Leicester Square London.

Wöchentliche Nachrichten

über alle

Ereignisse, Zustände und Persönlichkeiten der Gegenwart, über Tagesgeschichte, öffentliches u. gesellschaftliches Leben, Wissenschaft und Kunst, Musik, Theater und Mode.

Jeden Sonnabend eine Nummer von 16 Folioseiten.

Mit jährlich über 1000 in den Text gedruckten Abbildungen.

Abonnements-Bedingungen.

Vierteljährlich für 13 Nummern . . . . Thlr. 2

Halbjährlich für 26 Nummern (1 Band) . . . . » 4

Jährlich für 52 Nummern (2 Bände) . . . . . » 8

Direkt unter Kreuzband

von der Expedition der Illustrirten Zeitung bezogen beträgt das vierteljährliche Abonnement innerhalb des deutsch-öster. Postvereins bei frankirter Zusendung 3 Thlr.

Wegen des Bezugs der Illustrirten Zeitung durch die Postanstalten hat man sich an die Zeitungsexpeditionen; in den

Oesterreichischen Kronländern

an die k. k. Zeitungsexpeditionen, je nach der Lage des Ortes, entweder nach Bregenz, Brünn, Carlsbad, Eger, Feldkirch, Grätz, Innsbruck, Krakau, Laibach, Lemberg, Linz, Mailand, Pesth, Prag, Preßburg, Salzburg, Teplitz, Triest, Troppau, Venedig, Verona oder Wien zu wenden.

Für Frankreich

abonnire man in Paris bei A. Franck, 67, Rue Richelieu, oder in Straßburg bei Treuttel und Würtz und G. A. Alexandre, 28, Rue brûlée; für

England und die Kolonien

in London bei Williams u. Norgate, 14, Henrietta-Street, Covent-Garden oder bei S. H. Lindley, 19, Catharina-Street, Strand; für

Konstantinopel und den ganzen Orient

bei der Buchhandlung von Gebrüder Köhler in Pera, Passage Oriental Nr. 2, und für

Nordamerika

bei den Postämtern in Bremen und Hamburg oder bei Bernhard Westermann u. Komp., 290 Broadway in Newyork.

☞ Die Abonnements datiren vom 1. Januar, 1. April, 1. Juli und 1. October.

Reklamationen

wegen nicht erhaltener Nummern oder gar nicht ausgeführter Bestellungen beliebe man stets nur da anzustellen, wo auf die Zeitung abonnirt wurde.

Die bereits erschienenen Bände, in Umschlag broschirt, kosten:

1. Bd.:	Juli—Dezbr. 1843	Thlr. $3\frac{1}{3}$	16. Bd.:	Januar—Juni 1851	Thlr. $4\frac{2}{3}$
2. „	Januar—Juni 1844	„ $3\frac{1}{3}$	17. „	Juli—Dezbr. 1851	„ 5
3. „	Juli—Dezbr. 1844	„ $3\frac{2}{3}$	18. „	Januar—Juni 1852	„ 4
4. „	Januar—Juni 1845	„ $3\frac{1}{3}$	19. „	Juli—Dezbr. 1852	„ 4
5. „	Juli—Dezbr. 1845	„ $3\frac{1}{3}$	20. „	Januar—Juni 1853	„ 4
6. „	Januar—Juni 1846	„ 4	21. „	Juli—Dezbr. 1853	„ 4
7. „	Juli—Dezbr. 1846	„ 4	22. „	Januar—Juni 1854	„ 4
8. „	Januar—Juni 1847	„ 4	23. „	Juli—Dezbr. 1854	„ 4
9. „	Juli—Dezbr. 1847	„ 4	24. „	Januar—Juni 1855	„ 4
10. „	Januar—Juni 1848	„ 4	25. „	Juli—Dezbr. 1855	„ 4
11. „	Juli—Dezbr. 1848	„ 4	26. „	Januar—Juni 1856	„ 4
12. „	Januar—Juni 1849	„ 4	27. „	Juli—Dezbr. 1856	„ 4
13. „	Juli—Dezbr. 1849	„ 4	28. „	Januar—Juni 1857	„ 4
14. „	Januar—Juni 1850	„ 4	29. „	Juli—Dezbr. 1857	„ 4
15. „	Juli—Dezbr. 1850	„ 4			

Der 11. Band kann einzeln nicht mehr abgegeben werden; der 22. und 24. Band sind vergriffen.

Mappen

zur Aufbewahrung der Wochennummern in gepreßter Leinwand à 20 Ngr.

Einband-Decken

zu einem Band (26 Nummern), in gepreßter Leinwand und reich vergoldet à 1 Thlr. 10 Ngr.

Clichés

aus der Illustrirten Zeitung werden in scharfen und reinen Abgüssen zu folgenden Baarpreisen abgelassen:

einspaltige ($\frac{1}{4}$ Seite) à 3 Thlr. 10 Ngr.
zweispaltige ($\frac{1}{4}$ Seite) „ 6 „ 20 „
dreispaltige ($\frac{1}{2}$ Seite) „ 10 „ — „
sechsspaltige ($\frac{1}{1}$ Seite) „ 20 „ — „

Probeabdrücke von den in der Illustrirten Zeitung enthaltenen Abbildungen sind nicht zu haben und wird in dieser Beziehung auf die Zeitung selbst verwiesen.

Bekanntmachungen

aller Art finden in der Illustrirten Zeitung die weiteste Verbreitung und werden die gespaltene Nonpareillezeile oder deren Raum mit 5 Ngr. berechnet.

Redigirt unter Verantwortlichkeit von Johann Jakob Weber.

Leipzig, Verlag von J. J. Weber. — Schnellpressendruck von F. A. Brockhaus.

envoyer deux épreuves avec le manuscrit à M. de la Roquette

Extrait d'une communication faite à M. de la Roquette par MM. Hermann et Robert Schlagintweit.

Notes générales sur la population du Yarkand.

La population de la grande dépression entre le Tayan-Shan et le Karakorum est limitée aux flancs inférieurs du Kuenlün et du Tayan-Shan. Le centre de la vallée principalement vers l'est, ~~est~~ et l'un des déserts ~~le plus aride et les~~ plus étendus du globe et l'un des plus arides par suite de la sécheresse du climat ~~se joint aux~~ et des froids rigoureux de très longs hivers. ~~pour et ce~~

Dans les déserts des tropiques la présence locale de l'eau, toute limitée qu'elle soit, a toujours pour effet l'apparition de quelques oasis, qui permettent de les traverser, tandis que les déserts qui renferment le ~~cœur du~~ Turquistan et ~~de~~ la Mongolie les oasis ~~manquent complètement~~ n'offrent aucun, même dans les parties les plus basses.

Dans les parties élevées, par exemple dans la région située entre le Karakorum et le Kuenlün la grande élévation ne permet même pas de profiter de la présence de l'eau. Pendant un voyage de vingt un jours, nous n'avons pas rencontré un seul homme, ni trouvé absolument rien pour nourrir nos chevaux, qui seraient morts de faim ~~ou de soif~~ sans les grains que nous avions transportés avec nous.

La partie occidentale de la dépression est mieux peuplée, et même cultivée en général. Elle renferme les villes d'Elchi, de Karakash, d'Yarkand et de Kashgard, ~~et~~ l'on cultive ~~même~~ dans les localités les plus profondes même le riz et le coton.

Les habitans de cette contrée ~~soit Yarkand~~ sont des turcs, c'est du moins le nom qu'ils se donnent; ils parlent en effet la langue turque, et sont tous musulmans fanatiques.

Leur occupation principale est le commerce, et se transportent des dernières stations de la Russie jusqu'aux frontières de la Chine et ~~même~~ ~~dans~~ du Tibet. Nous en avons rencontré quelques uns dans le Cachemire et même à Ludhiana; mais généralement ils déposent leurs marchandises à Leh, d'où elles passent dans les mains des Tibétains et des Cachemiriens. Pendant l'été la population de Leh est presque doublée par des races aussi variées que dans les ports de mer les plus fréquentés.

Le pays à l'est du 80ème degré de longitude du méridien de Paris, c'est à dire Yarkand et toute la contrée à l'est de cette place, forme une province de la Chine, dont l'administration politique et militaire est dirigée par les Chinois proprement dits. On peut la comparer exactement au gouvernement de l'Inde par les Européens. Cette grande province se divise en deux autres, à savoir celle de Yarkand et celle de Khokan. Mais à l'ouest de Yarkand et aussi dans la direction du nord, vers Kashgar, le pays ~~se trouve~~ est soumis à des chefs musulmans, plus ou moins indépendants, qui sont presque continuellement en guerre entre eux et avec la Chine. Ces démêlés continuels rendent la population ~~soupçonneuse~~ féroce et soupçonneuse. Aussi les habitans

(même dans leur de leur propre race,) croient ils voir dans chaque voyageur un espion politique ou religieux. et c'est probablement par suite de cette présomption qu' Adolphe Schlagintweit a été assassiné à Kashgar par ordre de Wali-Khan, usurpateur du Kokand.

A ces troubles politiques, dont les conséquences sont si facheuses pour le bien être de la population, nous devons ajouter la présence de bandes de brigands qui infestent le pays longtemps après la paix et qui se représentent assez régulièrement presque tous les cinq ou six ans. Nous devons reconnaître au surplus que les habitants ont quelques traits de ~~un peu du caractère bien~~ ressemblance avec ~~assez à~~ leurs voisins du nord par leur caractère simple, courageux et énergique.

Quant à la physionomie et aux proportions du corps, les habitants du Yarkand sont bien organisés; leur stature est inférieure à celle des Européens, mais ils bien proportionnés et très musculeux, leur physionomie a le type mongol dans les parties de l'est du moins; ~~mais~~ tandis que dans celles de l'ouest, ils offrent de la ressemblance avec les races ariennes du Cabul et du Badakshan.

Les contrées qui touchent à la route commerciale qui conduit au Tibet se font remarquer par une race mélée dont les pères sont des Turcs et les mères des Tibétaines. Elle est connue sous le nom d'Argons; loin d'être méprisée, cette race ~~elle~~ jouit d'une certaine

considération et en supérieure au libétains pure sous le rapport du physique et de l'esprit.

Malgré les difficultés que MM. Schlagintweit ont rencontrées dans leur exploration de ces contrées qui ~~avant eux~~ ne paraissent pas avoir été visitées avant eux, ils sont parvenus à réunir non seulement une collection des costumes et des armes des habitans, mais à mouler et prendre des copies plastiques de dix individus de races différentes.

5. Notes générales sur la population de Yarkand.

La population de la grande dépression entre le Saïjan Shan et le Karakorum est limitée aux flancs inférieurs du Kuenlün et du Saïjan Shan. Le centre de la vallée, principalement vers l'est, est un des déserts les plus arides et le plus étendus du globe.

La sécheresse du climat se joint aux froid rigoreuse d'un hiver très-long pour lui rendre le caractère du désert complet.

Dans les déserts des tropics la présence locale de l'eau, toute limitée qu'elle soit, a toujour pour effet l'apparition des oases, qui seuls le rendent possible, qu'on puisse les traverser; tandis que dans les déserts du Turkistan et de la Mongolie les oases manquent complètement, même dans les parties basses.

Dans les parties élevées, comme par example dans la région entre le Karakorum et le Kuenlün la grande élevation rend même la présence de l'eau ineffective. Nous avions 21 jours de voyage sans rencontrer un homme et sans trouver les moyens de nourrir nos chevaux, que par les grains que nous avions amené avec nous.

Nouvelle ligne.

La partie occidentale de la dépression est mieux peuplée et même cultivée en grande

partie

partie. Nous y trouvions les villes de Elchi, Karakash, Yarkand et Kashgar et on cultive dans les parties profondes même le riz et le cotton.

Les habitans sont les Turks, c'est aussi le nom qu'il se donnent; leur langue est le Turc originale. Ils sont tous Mussalmans fanatiques.

Leur occupation principale est le commerce. Ils vont des dernières stations de la Russie jusqu'aux frontières Chinoises et jusqu'en Tibet; nous en avons rencontré quelques uns á Kashmir et même á Ludhiana; mais généralement ils deposent leurs marchandises à Leh, où elles passent dans les mains des Tibetans et des Kashmiriens. ~~Dans cette ville~~ A Leh, pendant la saison de l'été, on trouve souvent le nombre de la population doublé et des races aussi variées comme dans les parts de mer les plus frequentés.

Le ~~terrain~~ à l'est du 80 degrée de longitude de Paris c'est à dire Yarkand et toute la contrées á l'est de Yarkand est une Province de la Chine, dont l'administration politique et militaire est absoluement dans les mains des Chinois proprement dis. Elle peut se comparer directement au gouvernement des Indes par les Européens. Cette partie se divise en deux grandes provinces, celle de Yarkand et celle de Khotan. — Mais à l'ouest de Yarkand et même

dans

dans la direction du nord, vers Kashgar, les terrains se trouvent dans les mains de chefs mußalmans, plus où moins indépendants qui sont presque continuellement en lutte entre eux mêmes et contra la Chine. C'est par consequence de ces troubles politiques qui rend la population en général féroce, souspicieuse, et qui fait voir dans chaque voyageur, même de la propre race, un espion politique ou religieux que Mr. Adolphe Schlagintweit a été aßaßiné à Kashgar par ordre de Wali Khan, Usurpateur temporaire de Kokand.

Cès troubles politiques dont les conséquences délétaires pour le bien être de la population sont considérablement augmentés par des bandes de brigands qui infestent long temps ~~a~~ après la paix tout le pays, se repétent prés que tous les cinq à six années et contribuent beaucoup au détériorement des habitants qui du reste ne manqueraient pas des caractère simple courageux et énergétique de leur voisins au Nord.)

Nouvelle ligne.

Quand à la physionomie et les propositions du corps, la race est décidement bien organisée, ~~leur~~ la stature est inferieure à celle des Européens, mais ils sont bien proportionés et très musculeux. Leur physionomie a un peu le type mongole dans les parties vers l'est, mais la partie occidentale à des habitans qui ont décidement

une

une ressemblance aux races Ariennes de Kabu
et de Badakshan.

La route commerciale dans le Tibet est marqué entre autre par l'existence d'un nombre de bastards, dont les péres sont des Turks et les méres des Tibetanes. Ils sont connus sous le nom d'Argôns, une race qui n'est pas meprisée et qui est considérée, quant au physique et à l'esprit, supérieure aux Tibétans pures.

Nouvelle ligne

Malgré les difficultés de leur voyages dans ces parties jusq' à présent jamais visitées, M. M. Schlagintweit on succedé non seulement de faire une collection de leurs costûmes et de leurs armes, mais aussi de mouler, de prendre des copies plastiques, de dix individus des races differentes qui se sont présentées.

Nouvelles et communications.

NOTES GÉNÉRALES
SUR LA POPULATION DU YARKAND.

(Extrait d'une communication faite à M. de La Roquette),

PAR MM. HERMANN ET ROBERT SCHLAGINTWEIT.

La population de la grande dépression entre le Sayan-Shan et le Karakorum est limitée aux flancs inférieurs du Kuenlün et du Sayan-Shan. Le centre de la vallée, principalement vers l'est, est un des déserts les plus étendus du globe et l'un des plus arides, par suite de la sécheresse du climat et des froids rigoureux de très longs hivers.

Dans les déserts des tropiques, la présence locale de l'eau, toute limitée qu'elle soit, a toujours pour effet l'apparition de quelques oasis, qui permettent de les traverser, tandis que les déserts que renferment le Turquistan et la Mongolie n'offrent aucun oasis, même dans les parties les plus basses.

Dans les parties élevées, par exemple dans la région située entre le Karakorum et le Kuenlün, la grande élévation ne permet même pas de profiter de la présence de l'eau. Pendant un voyage de vingt et un jours, nous n'avons pas rencontré un seul homme, ni trouvé absolument rien pour nourrir nos

chevaux, qui seraient morts de faim sans les grains que nous avions transportés avec nous.

La partie occidentale de la dépression est mieux peuplée, et même cultivée en général. Elle renferme les villes d'Elchi, de Karakash, d'Yarkand et de Kashgar, et l'on cultive dans les localités les plus profondes même le riz et le coton.

Les habitants de cette contrée sont des turcs, c'est du moins le nom qu'ils se donnent ; ils parlent en effet la langue turque et sont musulmans fanatiques.

Leur occupation principale est le commerce ; et se transportent des dernières stations de la Russie jusqu'aux frontières de la Chine et du Tibet. Nous en avons rencontré quelques-uns dans le Cachemire et même à Ludhiana ; mais généralement ils déposent leurs marchandises à Leh, d'où elles passent dans les mains des Tibétains et des Cachemiriens. Pendant l'été, la population de Leh est presque doublée par des races aussi variées que dans les ports de mer les plus fréquentés.

Le pays, à l'est du 80e degré de longitude du méridien de Paris, c'est-à-dire Yarkand et toute la contrée à l'est de cette place, forme une province de la Chine, dont l'administration politique et militaire est dirigée par les Chinois proprement dits. On peut la comparer exactement au gouvernement de l'Inde par les Européens. Cette grande province se divise en deux autres, à savoir celle de Yarkand et celle de Khokan. Mais à l'ouest de Yarkand et aussi dans la direction du nord, vers Kashgar, le pays est soumis à des chefs musulmans, plus ou moins indépendants, qui sont

presque continuellement en guerre entre eux et avec la Chine. Ces démêlés continuels rendent la population féroce et soupçonneuse. Aussi les habitants croyent-ils voir dans chaque voyageur, même dans ceux de leur propre race, un espion politique ou religieux ; et c'est probablement par suite de cette présomption, que Adolphe Schlagintweit a été assassiné à Kashgar par ordre de Wali-Khan, usurpateur du Kokand.

A ces troubles politiques, dont les conséquences sont si fâcheuses pour le bien-être de la population, nous devons ajouter la présence de bandes de brigands qui infestent le pays longtemps après la paix, et qui se représentent assez régulièrement presque tous les cinq ou six ans. Nous devons reconnaître au surplus que les habitants ont quelques traits de ressemblance avec leurs voisins du nord, par leur caractère simple, courageux et énergique.

Quant à la physionomie et aux proportions du corps, les habitants du Yarkand sont bien organisés ; leur stature est inférieure à celle des Européens, mais ils sont bien proportionnés et très musculeux ; leur physionomie a/ le type mongol dans les parties de l'est du moins ; tandis que dans celles de l'ouest, ils offrent de la ressemblance avec les races ariennes du Caboul et du Badakshan. un peu/

Les contrées qui touchent à la route commerciale qui conduit au Tibet se font remarquer par une race mêlée dont les pères sont des Turcs et les mères des Tibétaines. Elle est connue sous le nom d'Argons ; loin d'être méprisée, cette race jouit d'une certaine considération et est supérieure aux Tibétains purs sous le rapport du physique et de l'esprit.

Malgré les difficultés que MM. Schlagintweit ont rencontrées dans leur exploration de ces contrées qui ne paraissent pas avoir été visitées avant eux, ils sont parvenus à réunir non-seulement une collection des costumes et des armes et des habitants, mais à mouler et prendre des copies plastiques de dix individus de races différentes.

De la détermination de la longitude des lieux à l'aide d'un sextant et d'un horizon artificiel.

M. Antoine d'Abbadie recommande aux voyageurs, munis d'un sextant et d'un horizon artificiel, un moyen peu connu pour obtenir la longitude d'un lieu d'une manière indépendante et avec plus de commodité comme aussi avec plus de sûreté que par le moyen des distances lunaires.

« Pour cela, dans un lieu dont la latitude est bien déterminée, on observe, le soir et le matin, et avec grand soin, une *suite* de 10 à 30 hauteurs angulaires de la lune. Elles doivent être comprises entre 16° et 40° : en d'autres termes, la double hauteur angulaire de la lune, lue sur le sextant, doit être toujours entre 32° et 80°. Il vaut mieux mettre l'alidade successivement sur des divisions exactes et attendre que les images de la lune viennent s'y toucher. A chaque contact on note soigneusement l'heure, la minute, la seconde et la fraction de seconde que marque alors le chronomètre. La longitude sera déterminée encore plus

concevoir un navire africain passé d'un continent à l'autre, poussé par la tempête, ou par les vents alisés et d'autres vents d'est : les exemples ne manquent pas, sans doute, et tout le monde en reconnaîtra la possibilité. C'est la pensée qui s'est offerte à mon esprit, dès le premier jour, dès le moment où M. Eugène Vail m'a remis le dessin de la pierre en question, et quand, plus tard, M. Harlan m'en a donné l'empreinte que je possède, vos deux compatriotes n'élevaient pas le moindre doute sur la réalité de la découverte toute récente alors. On en peut dire autant, je pense, du savant Schoolerast, de M. Turner, de M. Townsend, du Dr Clemens, de M. J. Alexander, à Londres; de M. Rafn à Copenhague.

Maintenant qu'un chef africain, débarqué en Amérique ou y ait été jeté non loin du 40e degré Nord, ait habité sur les bords de l'Ohio; que l'étrangeté ou de son langage, ou de son costume, ait attiré l'attention des indigènes et l'aient fait comme un personnage extraordinaire ; qu'à sa mort on lui ait élevé un *tumulus*, comme il y en a tant d'autres dans cette vallée; qu'on l'ait enterré avec ses armes, avec ses insignes, avec cette *pierre* qu'il avait apportée de son pays, quoi de plus simple, et qu'y a-t-il dans ces circonstances qui soit le moins du monde invraisemblable? Enfin qui autorise à nier, sans preuve aucune, la réalité du fait attesté par des témoins dignes de foi? Il ne faudrait pas moins qu'une impossibilité physique et une impossibilité morale pour contester la découverte, telle qu'elle a été racontée, au moment même où elle a eu lieu; or personne ne soutiendra que l'une ou l'autre n'existe.

Vous-même, excellent ami, vous reconnaissez que des objets d'origine étrangère et de haute antiquité ont pu ou dû être transportés de l'ancien continent dans le nouveau monde, pendant le cours des siècles, par les vents et les courants. Il était impossible qu'un esprit aussi éclairé que le vôtre eût nié la possibilité d'un fait que le seul bon sens rend vraisemblable.

Certes ceux qui croient que la civilisation progressive des Américains est l'ouvrage des aborigènes eux-mêmes, que leurs types physiques leur appartiennent en propre comme le caractère de leur idiome; enfin qu'ils ne doivent qu'à eux leurs arts, leur industrie et leur avancement social, ceux-là, dis-je, seraient intéressés à nier l'existence de la *pierre connue de Grave-Creek-Mound.*

Dans l'opinion que, pour mon compte, j'ai embrassée et professée de tout temps, savoir que les populations américaines, en vertu des facultés inhérentes à toutes les races de la famille humaine, ont marché comme les autres dans la voie du progrès, il faudrait rejeter systématiquement comme apocryphes tous les ouvrages de ce genre; mais serait-ce là marcher dans la voie de l'observation, de la bonne critique et de la vérité? N'est-il pas préférable d'accepter sans prévention, sans idée préconçue les faits qui se présentent, pourvu qu'ils soient avérés, attestés par des personnes dignes de foi, et qu'il n'existe aucune preuve de fausseté, de fabrication mensongère, d'impossibilité matérielle. Chacune des deux théories qui sont en présence ne peut, en effet, se prévaloir que d'arguments du genre positif; elles ne peuvent se contenter de simples conjectures,

elles doivent s'appuyer enfin sur l'observation directe.

Maintenant comment peut-on expliquer et l'existence de la pierre écrite et le silence du Dr Morton? Cette pierre paraît être un grès semblable à la roche des environs du *tumulus*. Est-ce un grès unique sur la surface de la terre, et ce grès est-il étranger à l'ancien continent? On ne pourrait le dire, car on sait qu'après la pierre calcaire il n'y a pas de roche plus commune que le grès et ses variétés; l'hypothèse serait donc gratuite; — et, en second lieu, le savant Dr Morton aurait il craint de citer un monument à la réalité duquel il ne croyait pas? Mais c'est encore là une simple supposition et contraire à sa renommée. C'est avec raison, savant ami, que vous vantez sa loyauté en matière de critique comme en tout autre sujet, et j'aurais eu grand tort d'accepter l'indication du journal américain. Alors, s'il avait eu des soupçons, pourquoi aurait-il craint de les exprimer? Qui aurait pu s'en plaindre venant d'une plume aussi impartiale, aussi respectable? Qu'il ait décrit tout le reste du *tumulus*, même avec détail, même tout ce qu'il renfermait, sans parler de la pierre, s'ensuit-il qu'il la croyait fabriquée sur les bords de l'Ohio? Nullement; il y a à ce silence une cause toute simple et à laquelle on n'a pas pensé; nous le verrons tout à l'heure.

Quoi! la pierre avait été taillée dans le grès de l'Ohio, gravée avec le soin, le fini que l'on sait; couverte de caractères parfaitement conformes à ceux qui existent de Thugga, à ceux qu'on voit gravés sur les rochers de l'Afrique septentrionale, à ceux qui sont probablement en usage en Sibye depuis

un temps immémorial! Et où le faussaire aurait-il pris, en 1838, le modèle de son travail? Les signes dont il s'agit sont encore ignorés de l'Amérique, où ils étaient peut-être ignorés alors tout à fait, rares d'ailleurs, comme ils le sont dans l'ancien continent lui-même. Presque toujours, un faussaire se décèle par quelque inadvertance; ici le travail est absolument correct et annonce une main exercée, familiarisée avec cette écriture. Croyez-vous sérieusement, savant ami, qu'il se soit trouvé sur les bords de l'Ohio un homme capable de prendre une telle peine et d'y si bien réussir, et d'introduire à propos dans le *tumulus*, la pierre son ouvrage, juste à point nommé, au moment de la découverte des restes humains qui y étaient ensevelis; enfin que la description qui a été faite en 1838, à l'instant même de l'ouverture du *tumulus*, des fouilles qu'on y a faites verticalement et horizontalement, des chambres qui y avaient été pratiquées à une époque inconnue, des deux squelettes qu'on y a trouvés, des ornements placés tout auprès du principal grain de colliers, coquilles, bracelets, plaques de mine, objets d'*ivoire*, etc., et au milieu desquels était la *pierre écrite*. Vous paraît-il enfin vraisemblable que cette description soit sans réalité comme la pierre elle-même, et ait trompé jusqu'à une douzaine de savants et de littérateurs américains ou étrangers?

Reste toujours ce fait sur lequel on argumente aujourd'hui : pourquoi le Dr Morton n'a-t-il rien dit de la pierre de Grave-Creek-Mound.

Ce fait n'est pas inexplicable; c'était pour la première fois qu'une observation de cette espèce venait se

208

produire; le petit monument dont il s'agit était sans précédent; il y avait là une sorte d'étrangeté qui a pu embarrasser le savant physiologiste. Ne trouvant pas tout de suite une explication plausible, il a préféré garder le silence jusqu'à ce qu'il eût trouvé la solution de ce problème. L'idée très simple que j'ai eu la hardiesse de produire ne lui sera pas venue apparemment à l'esprit; cette idée, je l'ai exposée plus haut : un chef africain, jeté par les vents sur la côte américaine par le 40e degré Nord, aura été enseveli dans le *tumulus* avec tout ce qui lui appartenait.

Si M. de Hass, à la séance de la Société ethnologique de New-York, ou plutôt le journal américain qui en rend compte, a prêté à cette société une opinion qui n'est pas la sienne, c'est un tort sans doute; si l'on vous a prêté à vous-même, savant ami, un jugement qui n'est pas le vôtre, c'est certainement aussi une faute que je regrette infiniment et que j'étais loin de soupçonner; mais l'on ne saurait en rien inférer contre les réflexions que je viens d'exposer.

Quand à la personne de M. de Hass et celle de M. Tomlinson (le propriétaire du tumulus), je dois naturellement m'abstenir, d'autant plus que la question scientifique doit être traitée en dehors de toute considération personnelle. En résumé, je dois vous remercier de m'avoir fourni l'occasion de développer les motifs de l'opinion que je m'étais formée sur cette intéressante matière, qu'elle touche de près au projet si important de l'origine de la population et de la civilisation américaine.

Agréez, etc. Signé : Jomard.

RUINES ROMAINES

CHEZ LES BENI-OUAGUENNOUN (KABYLIE).

(*Le Fundus Petrensis.*)

—

J'ai publié très sommairement, il y a peu de temps, la découverte que je venais de faire de ruines importantes chez les Beni-Ouaguennoun, tribu berbère qui occupe une portion considérable et accidentée du Sah'el Kabyle, entre la mer et la vallée du Sebaou, proche Dellys (1).

Des recherches ultérieures me donnent lieu de supposer que ces vestiges pourraient être ceux du *Fundus Petrensis* dont parle Ammien Marcellin, et conséquemment de nature à fixer l'attention des archéologues.

Revenant du T'nîn ou marché du lundi des Beni-Ouaguennoun et me rendant au village de Makouda, je suivais un abrupt sentier qui me conduisait vers un immense rocher dont les hautes parois verticales se dressaient comme les gigantesques murailles d'un manoir féodal des anciennes légendes : c'était le pic d'*Azrou Tasiouan't* (le rocher des milans) (2) dont la bizarre structure géologique fait immédiatement naître dans l'esprit l'idée d'une citadelle naturelle. J'eus bientôt atteint le chemin qui, suivant cette montagne, traverse les vergers et les jolis jardins de Makouda : ce

(1) Lettre à M. Berbrugger sur quelques ruines romaines à Makouda (Kabylie). (*Revue africaine*, tome III, p. 232.)

(2) Sur la carte, au Dépôt de la Guerre, ce point est désigné sous le synonyme arabe de Kef-Makouda.

chemin près d'une fontaine (Iala B'Ourti — la fontaine du jardin) (1) construite avec des pierres de grand appareil, parfaitement taillées, et des dalles avec traces de mortaises qui éveillèrent mon attention. Arrivé à Makouda, je m'enquis de l'origine de ces matériaux, et, d'informations en informations, je ne tardai pas à apprendre qu'ils provenaient, ainsi que beaucoup d'autres épars dans les environs, de vastes ruines situées sur le sommet du rocher au pied duquel sont construites les maisonnettes kabyles.

Le lendemain je résolus de tenter l'ascension du pic d'Azrou ; accompagné de quelques indigènes, je pris l'étroit sentier qui d'abord, en se profilant parallèlement au massif montagneux, conduit au haut à environ un kilomètre du village, à *Tasetam Takoralit* (l'arbre de l'assemblée). On me montre quelques pierres taillées et un énorme bloc de rocher à peine dégrossi, dans lequel a été taillée une auge ou cuve dont les bords, usés par le temps, ont à peine 30 centimètres de hauteur ; une ouverture y avait été ménagée. On se demande comment cette masse, véritable ébauche cyclopéenne, se trouve là... Un éboulement seul peut donner l'explication plausible de ce phénomène.

Après avoir quelque temps encore monté sur les flancs d'Azrou, par un sentier parfaitement abrité, les Kabyles me montrent une excavation (*a*) (direction ouest) : c'était, dit la tradition locale, une des portes de la ville ; à vingt pas environ se trouve une autre issue parallèle. C'est alors que l'on arrive sur la plate-

(1) *Ourti*, jardin, du latin *hortus*.

forme et qu'apparaissent les premiers vestiges de ruines. Ce sont partout de grandes et belles pierres taillées qui devaient se rejoindre, par d'autres blocs que l'on retrouve épars, à un réduit d'environ trois mètres de face, construit en pierres parfaitement assemblées (b); une sorte de meurtrière s'ouvre sur l'ouest, de façon à plonger sur la large entrée de la vallée du Sebaou jusqu'à Drâ-bel-Kreda.

Le sol, couvert de ronces et de ruines, devient fort difficile. Ce ne sont, de tous côtés que des pierres amoncelées ou éparses; les plus petites ont fourni aux Kabyles les matériaux de la bourgade de Makouda et de la Zaouïa dont les terrains occupent la partie sud des ruines. Nombre d'assises encore superposées indiquent suffisamment les traces de l'enceinte existant sur toute la face ouest. C'est au sommet que se trouvaient les habitations, réduits, etc., qui devaient être considé-

210

rables relativement à toutes les autres ruines que j'ai observées dans la région kabyle où la conquête romaine avait étendu sa domination et créé des postes militaires.

Là sont amoncelés des pierres, des fragments de briques, de poteries, couvrant des pans de murailles sans que rien ne puisse indiquer la profondeur de ce sol complétement recouvert par les décombres et envahi par une robuste végétation. J'ai pu cependant reconnaître, non sans quelque peine, deux chambres contiguës d'environ 10 mètres de côté, adossées à la muraille nord-est. De ce point l'enceinte, sur une longueur de 80 mètres, est la continuation de la crête du rocher qui se dresse à pic et domine cette partie du plat pays occupé par les fermes ou *azibs* des Beni-Ouaguennoun.

En venant sur la face est, beaucoup moins encombrée que les deux autres, les Kabyles découvrent une fontaine composée de trois grandes dalles verticales, grossièrement dégrossies, qui contrastent avec la taille

géométrique des autres matériaux (*k*). Ce doivent être des produits de l'architecture berbère, et la présence de cet informe monument (fig. 2) est pour moi une preuve de plus de la destination primitive de ces ruines.

L'enceinte que j'ai étudiée sur trois faces, cesse en ce point, et l'on ne trouve plus que quelques rares vestiges.

Descendant alors vers l'est, par un abrupt sentier taillé dans le roc vif, je trouve deux puits ou silos presque contigus ; ils sont soigneusement maçonnés intérieurement avec un petit blocage. De ce côté l'ascension était encore plus difficile que sur la face ouest.

Quelle était la destination de ces ruines où l'on ne rencontre pas une sculpture, pas une inscription, pas une moulure...? une construction militaire, c'est probable. Mais alors un établissement de premier ordre comme on en rencontre peu dans le pays. Jamais position stratégique ne fut mieux choisie. L'homme eut peu de chose à faire pour que ce lieu rendu inabordable par la nature devînt complétement inexpugnable. Les murailles étaient vues de tous les pays environnants ; du sommet d'Azrou on aperçoit la Goub'a du Timezri't de Iflicen (les Isaflenses de la domination romaine). A l'ouest, cette remarquable position commande la plaine du Sebaou, de Tazazraït à Drâ-bel-Kreda ; au nord, *la route qui partant de Rusuccurum* (Dellys) *devait, parallèle au rivage, suivre les moutagnes du T'nin pour aller à Ruzabqzer* (Mers-El-Djadj), *passant aux environs de la bourgade actuelle d'Abizar;* à l'est elle dominait la plaine ondulée occupée par les plaines labourables des Beni-Ouaguennoun et des Beni-Djennad ; au sud enfin,

l'îlot montagneux des Oulad-Aïssa ou Himôum qu'une vague tradition représente comme ayant jadis fait partie de la confédération quinquegentienne.

On doit reconnaître qu'à une époque aussi agitée que celle de la domination romaine en Kabylie, les constructions privées devaient avoir un cachet tout militaire et être perchées sur des positions inaccessibles qui les missent à l'abri des incursions des tribus insoumises, des révoltes et des pillages, état normal de cette époque. C'est ainsi qu'il y a peu d'années, nous voyons s'élever les Bordjs de nos kaïds et de nos aghas.

Ce sont ces considérations qui me déterminent à voir dans ces ruines le *Fundus Petrensis* construit par Salmace frère de Firmus.

Bien plutôt sur ce point que chez les Beni-Ourtifân (rive gauche de l'Oued-Jasiel) où M. Berbrugger a supposé cette localité (1) que M. Lacroix place très judicieusement ce me semble (2) dans la vallée du Sebaou. Marcellin confirme pleinement mon hypothèse, puisqu'il ajoute que Théodose après avoir ruiné la splendide propriété de Salmace et l'*oppidum Lamfoctense* (...?) *arriva deux jours après à Icorium* (Alger), ce qui donne juste le temps nécessaire à une expédition de cavalerie pour parcourir la distance du pic d'Azrou à Alger.

Le *Fundus Petrensis*, que je crois avoir retrouvé à Azrou Tasiouan't, était, sans doute, une de ces résidences moitié militaires et *splendides*, relativement au

(1) L'érudit Algérien fait cependant une restriction, reconnaissant que le mot *Petrensis* est applicable à un grand nombre de localités kabyles. (*Époques militaires de la Kabylie*, p. 223.)

(2) Lacroix, *Numidie et Mauritanie*, collection Didot, p. 321.

pays, comme les Romains en élevèrent un grand nombre pour les chefs indigènes ralliés à leur cause; car l'architecture et les matériaux prouvent surabondamment la main-d'œuvre romaine, tandis que les blocs de grès de la fontaine rappellent les primitifs monuments de l'art berber dont on trouve quelques rares spécimens dans le pays (3).

Le baron Henri AUCAPITAINE.

(3) J'ai publié, pl. 354 de la *Revue archéologique*, un curieux stéle berber que j'ai découvert à Abizar. Ce remarquable échantillon d'un art encore peu étudié est au musée d'Alger.

Société de Géographie

Bulletin d'Avril 1859

Gravé chez Erhard, R. Bonaparte 42.

Imp. Fineteau, 6 R. Antoine Dubois

Société de Géographie
ESQUISSE
des chaines de montagnes
et des systèmes de rivières
DE L'HIMALAYA
au
SAYAN-SHAN
par Hermann et Robert Schlagintweit
Berlin, Mai 1859.
Balkash Lake
Alatau
Ili R.
Volcano
Tashkend
Issikoul L.
Sayan-shan
Namangan
Khojend
Kokand
Great Desert (Gobi)
Tarim Gol
L. Lop
Aksu
Serafshan
Samarkand
Kokan
Kashgar
Desert (Gobi) Markhit
TURKESTAN
YARKAND
KHOTAN
Yangsar
Small lakes
Yarkand
Pamir
Bolor
Jaihun (Oxus)
Karakash
Elchi
Karangotak
Keria
Chira
Nia
Dolpai
Kunduz
Faizabad
Yulgorgomik
Kuen lün
Hindu Kush
Sumgal
Plateaux
Karakorum Pass
Suget
Kisil-Kiol and hot springs
Ak sai Chin
Skardo
Kabul
Leh
Indus
Karakorum
Gartok
TIBET
Mansarowar
Lhasa
(Brahmaputra)
Himalaya
Delhi
Agra
INDIA
Brahmaputra
Nota: On a laissé aux noms de lieux l'orthographe donnée par M.M. Schlagintweit
Longit. E. From. Paris

Reçu le 18 avril 1859 [illegible]
du 14

214

Outlines of the Mountain ranges and River systems from the Himalaÿa to the Saÿan-shan.

(Signed)
H. Schlagintweit
R. Schlagintweit

70 75 80 85 90 95

45

Sir-Deriau
Tashkend
Balkash-See
Alatau
R. Ili
Volcano
Issikoul S.
Saÿan-schan
Namangan
Sir-Deriau
Khojend
Kokand
Aksu
Great Desert (Gobi)
Tarim Gol
L. Lop
Markhit
Samarkand
40
Serafshan
Kokan
Kasghar
Kasghar-Deriau
Turkistan
Desert (Gobi)
Sangsar
Small lakes
Jarkand
Jarkand
Pamir
Bolor
Sirikul
Khotan
Karakash
Jaihun (Oxus)
Kundus
Faizabad
Nia
Dokpai
Kuen-lün
Hindu-Kush
Sumgal
Plateau
Skardo
Ak sai Chin
35
Kabul
Leh
Atak
Dshilam
Tshinab
Ravi
Sutledsh
Indus
Karakorum
Gartok
Tibet
Mansarauer
Lhassa
Dihong (Brahmaputra)
30
Jamna
Ganges
Delhi
Himalaya
India
Agra

Longit. Est de Paris 70 75 80 85 90 95

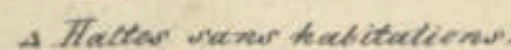

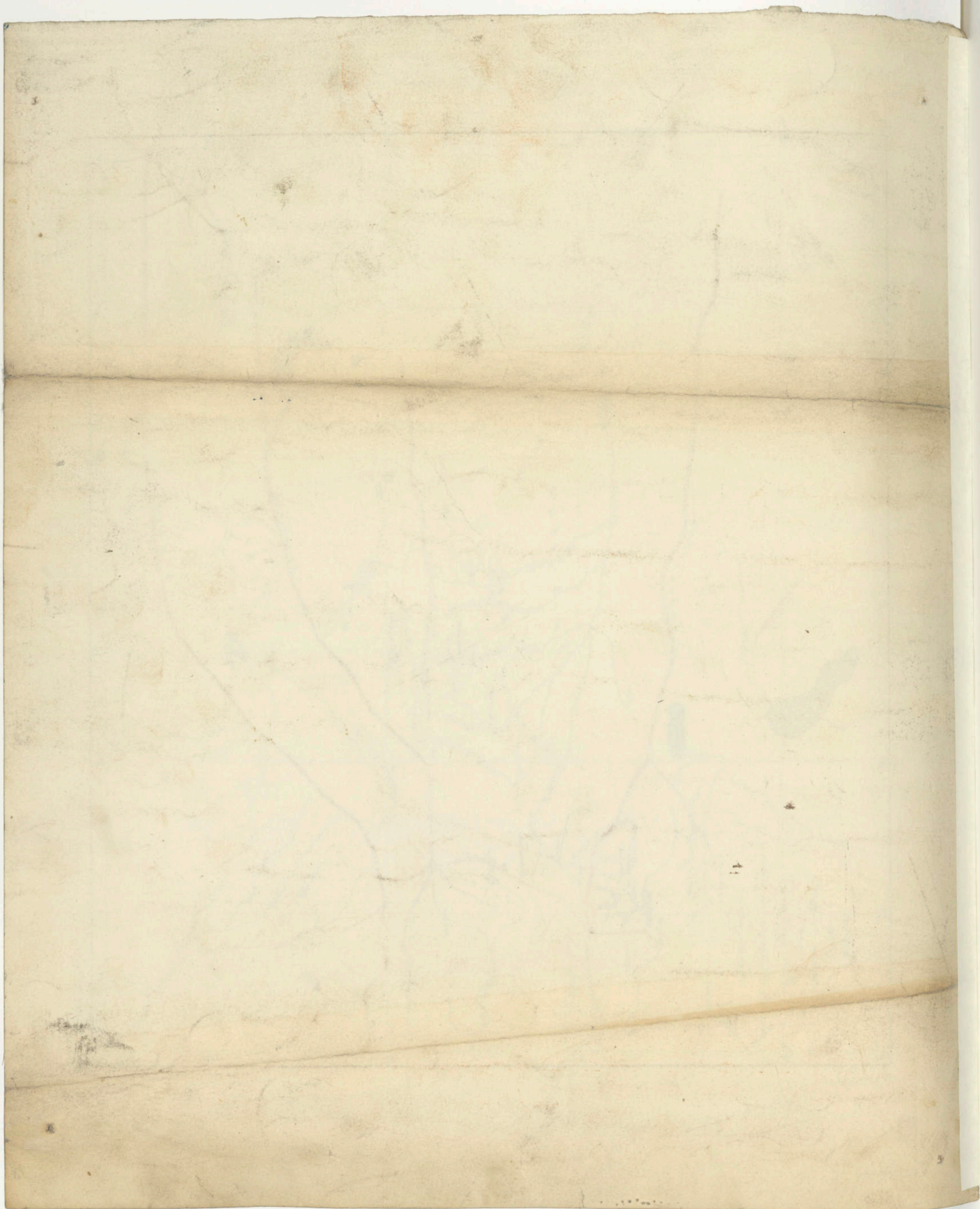

1. Routes de
Adolphe et Robert Schlagintweit
dans l'Himalaya et en Gnari Khorsum
1855.

1855	a. Adolphe		b. Robert
Mai	20 quittait Naínitál	Mai	17 quittait Naínitál
	22 Almóra		21 Bágeser
	27 Káthi		25–27 Munshári
	31 Traill's pass (Nanda Dévi) 17950		31. Mílum.
Juin	4 Mílum		

215

Adolphe et Robert restaient à Mílum jusqu'au 4 Juillet et visitaient
juin 9–12 Environs de Nanda Dévi
16–21 Mílum (glaciers de)

c. Adolphe et Robert			
Juillet	4 quittaient Mílum	Juillet	28 Environs de Gártok
	6 Uta Dhúra pass 17670		29 Gunchankár (sommet) (19640 E.F.)
	8, 9 Jánti pass 18600'	Août	5–8 Mángnang
	11 Kiunger pass 17310'		13–19 Ibi Gámin (22,260 E.F.)
	15 Sákh pass		22 Ibi Gámin pass (20,430 E.F.
	18–20 Environs de Dába		25 Badrináth.
	26 Chóko Lá pass		

1855	d. Adolphe		e. Robert
Septembre	2 quittait (Badrináth	Septembre	7 quittait (Badrináth
	5 Mána pass		9 Josimáth
	10 Phokolá pass		15 Okimáth
	16 Púling		19–22 Kidernáth et glaciers
	19 Nélong pass		24 Trijúgi Naráin
	27–30 Múkba	Octobre	1 Masertál
Octobre	6–9 Usílla		6 Úri
	12 Kidarkánta		13 Kharsáli
	17 Mussúri.		21 Mussúri

Routes des Adjoints:
en Mai: de Naínitál à Mílum via Námik
" Juillet: du Sákh-pass via Níti à Badrináth
Octobre: de Masertál via Sálu en 2 différentes routes.

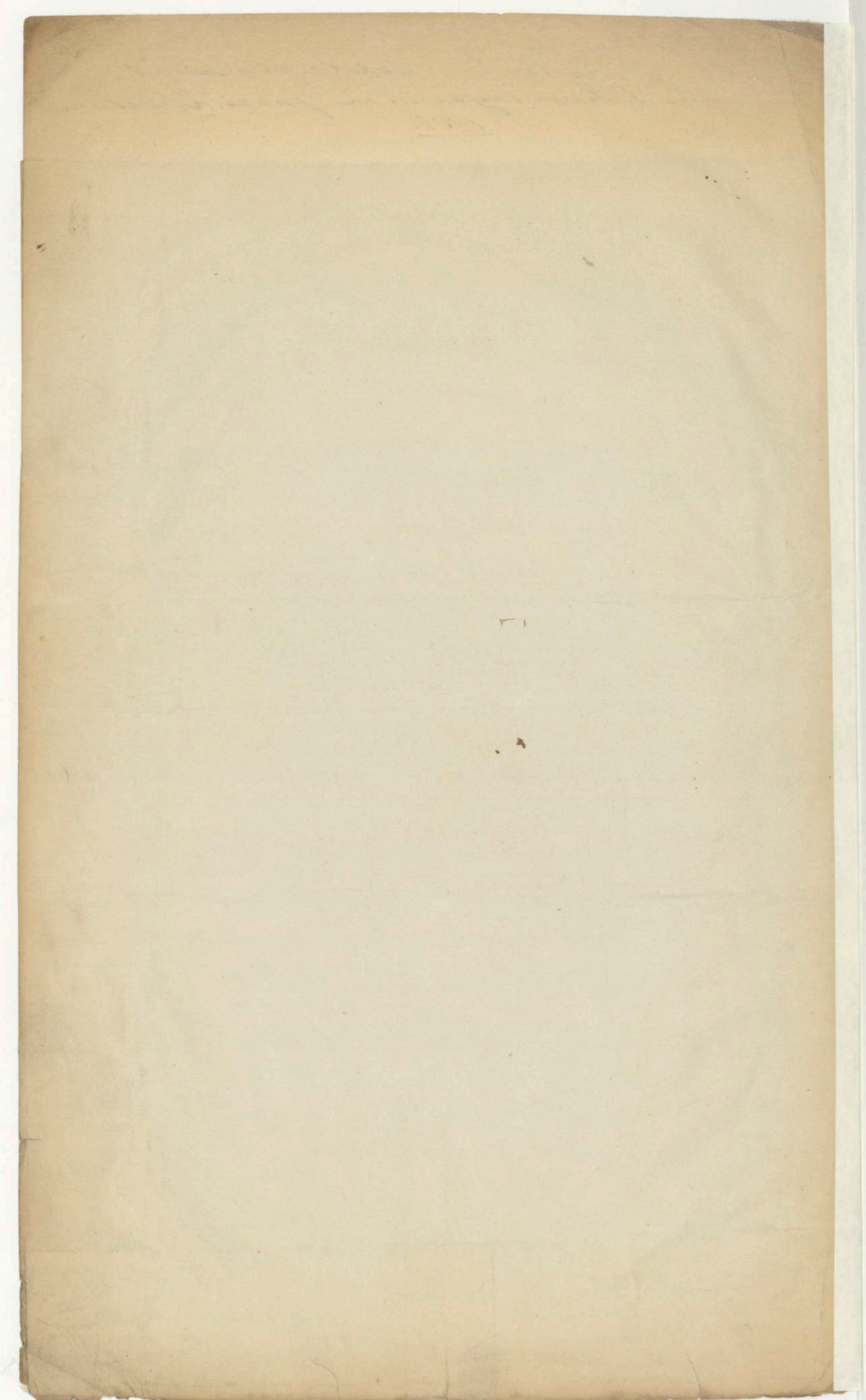

2. Routes en Ladak & dans le Tibet occidentale par Herm. Adolphe & Rob. Schlagintweit 1856

216

a. Hermann		b. Robert	
1856. Mai 29	quittait Simla.	1856 Mai 29	quittait Simla
31	Kotgárh	31	Shulai
Juin 2	Rámpur	Juin 2	Rissalu
5–7	Wangtu bridge.	5–7	Súltanpur
8	Tari pass	9	Rótang pass.
12–13	Mud	13–15	Kárdong
18	Parang pass	19	Baralácha pass
23–24	Lao Tso mo Riri	23	Lachalúng pass
26 – Juillet 2	Lao Tso mo Gnalari	26	Táklang pass
Juillet 6–23	Leh.	30 – Juillet 23	Leh.

c. Adolphe

1856.

Mai 29 quittait Simla
Juin 13–15 Kardong
19 Shinko La pass
23–26 Padum
29 Pentse La pass
Juillet 4–7 Dah
8 Chorbat pass
12 Khupalu
14–15 Hushe
16–19 Tospor glaciers de
21 Chorkonda.
Juillet 24–29 Chorkonda glaciers de
Août 1 Haldi
4 Shigar
9 Chutrón
12 Braháldo
17 Shurshing
20–23 Mustak glaciers & ~~pass~~ col
29 Skora La pass
31 Shigar
Septembre 2 to 5 Skardo

3. Turkistan et Asie centrale.

par H. A. R. Schlagintweit

1856 – 1857

Hermann & Robert

217

1856.

Juillet 24. quittait Leh.
29. Panamik, Nubra.
Août 2. Passer ~~pass~~ Col de
3. Sasser sommet.
6. Δ Pullak.
8. Δ Daulat Beg Ulde
9. passaient le Karakorum
12–14 Lac salant Kiuk Köl
16–22 de Karakash vallée à Sumgal.
23. Passaient le Kuenluen

Août 24. Δ Oitash.
25–26 Bushia
28. Passaient le Kuenluen.
31. Suget.
Septbr. 2. Valiksha.
4. Passaient le Karakorum ~~chaine~~
6. Sultan Chuskun
8. Sasser pass
10. Karsar
12. Leh.

Adolphe

1856.

Decembre 13 quittait Raulpindi
16 Attak
185 6/7 Decbre 18 – Janvr. 30 Peshaur

1857.

Février. 1–5 Kohat
10–14. Kalabagh
16 Musakehl
23–28 Dera Ismael Khan
Mars. 9–20 Lahor
Avril. 5–20 Kangra
May 5 Sultanpur, Kulu
15–26 Kardong, Lahol
31 Baralacha pass
Juin. 14. Changchemmo.

1857.

Juillet. 9 Passait la chaîne du Karakorum par le col d'Aksae Chin, situé trois marches au sudest du Col de Karakorum; route nouvelle et non frequentée!

20. Passait le Kuenluen près de Karongotak

Août 1–5 Environs de Yarkand (Shamla Khosa et Negar)

Pendant le mois d'Août { Kokiar, Kesseli, Chamelung, Yangsar, Kashgar

Fin du mois d'Août à Kashgar, où il était assassiné par ordre de Vali Khan, qui avait succédé à s'emparer du trône de Kokand en conséquence d'une guerre religieuse.

4. Route du Guide Abdul, natif de Peshaur, après la mort de M. Adolphe Schlagintweit (Abdul avait été fait prisonier et vendu comme esclaves avant de pouvoir commencer les voyages suivants.)

218

A.) Kashgar à Kokand.

1858
May. Kashgar
- Δ Karaul, Station Chinoise
- Minggial, tentes habitées par des kirghises.
- Δ Khansuvalak
- Δ Kargashimkane
- Δ Ochsalur
- Δ Yaskechik
- Δ Irin ou Yerin
- Δ Devan.
- Δ Ikisak* au pied du col Terek Devan dans le Sayan Shan
- Δ Sofi ou Assuge
- Δ Archalik
- Δ Supeneke

Kisilgorgan, Gulsha, Kablankal, Karvankal } tentes habitées par des kirghises

- Δ Saukechuk
- Δ Madu

Osh, Aravan, Tolmasar, Margelon, Karaul Dipa, Kokand } Villes habitées par des kokandis

---

* Un col plus à l'est s'appelle Shert Devan, on le passe par la route suivante:

- Δ Irin ou Yerin
- Δ Tokai pashi
- Δ Cher ka tal
- Δ Yeballakarcha
- Achtash, pied du Shert Devan dans le Sayan Shan
- Δ ~~Supeneke~~ Kurochkalla
- Sofi

Note: Le Ch ~~souligné~~ (Ch) est le Ch aspiré comme en allemand ou comme le χ en grec.

Abdul

b.) Kokand par Samarkand à Bokhara

1858.

Juillet
Kokand
Levi Deriau
Ksekos
Chuchand
Nau
Kisseli
Uritpa
Tsomum

1858

Juillet
Chisak
Yakorgan
Chisbobruk
Samarkand
Karessu
Kategorgan
Karmina

Bonne route; places habitées pendant tout le chemin

c.) Bokhara par Kunduz et Badakshan à Kabul et Peshaur.

1858.

Octobre
Bokhara
Kasan
Koshmugorak
Karchi
Balch
Shahimardan

Octobre Chulm,
Novembre Kunduz
Faizabad
Decembre 1. Kabul
10. Jellalabad
15. Peshaur.

d.) Pour completer les Routes dans l'Asie Centrale nous ~~annexons~~ ajoutons une Route militaire très-interessante d'Osh à Tashkend, au poste le plus au nord de Kokand. Cette route a été fait par Mohammad Amin, notre premier guide pendant nos voyages en Turkistan, pendant l'année 1855.

Osh, grande ville
Kashgar Kshlak, village
Andishan } villes au bord
Namangan } du Sir Deriau
Δ Taitak, pied d'un Col de ~~de~~ la Chaîne de Kindirtau

Δ Karate Abdullah Khan

Δ Tordipa
Δ Biskat
Δ Telau
Δ Kuruma
Δ Chikchik } au bord du
Tashkend } Sir Deriau

220

Routen in Indien und Hochasien

von

Hermann, Adolph & Robert Schlagintweit

und ihren Assistenten.

TIBET

MEERBUSEN von BENGALEN

ARABISCHES MEER

CEILAN

Routen von Hermann Schlagintweit
" " Adolph Schlagintweit
" " Robert Schlagintweit
" der Assistenten der Herrn Schlagintweit, nämlich: Mr Adams, Mr Monteiro und die Eingebornen Mani, Eleazar, Abdool und Hurkishen.

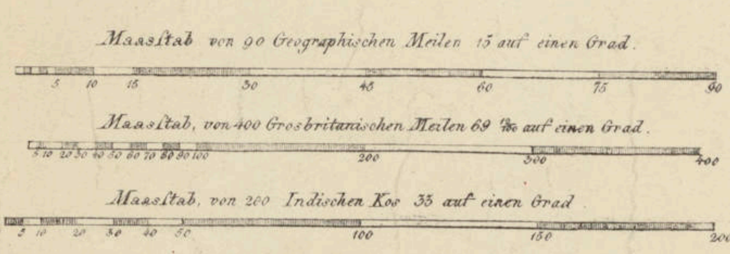

Maasftaebe
Maasstab von 90 Geographischen Meilen 15 auf einen Grad.
Maasstab, von 400 Grosbritanischen Meilen 69 auf einen Grad.
Maasstab, von 200 Indischen Kos 33 auf einen Grad.

Cte rendus de l'Ac. des Sciences du 6 août 1860 — Page 198 — 223

"M. Hermann de Schlagintweit présente les parties jusqu'à présent achevées de l'ouvrage publié par ses frères et par lui sous le titre de : Résultats d'une Mission Scientifique dans l'Inde et la haute Asie. Un premier exposé des résultats obtenus dans cette expédition avait été fait à l'Académie par MM. Hermann et Robert, immédiatement après leur retour, en Août 1857 (voir les Comptes rendus, t. XLV p. 516, Séance du 12 Octobre) Malheureusement les tristes nouvelles de la mort de leur frère (Adolphe), qui est tombé victime de son zèle scientifique à Kaschgar, se sont depuis complètement confirmées."

N.B. La communication faite à l'Acad. des sciences par Hermann (Adolphe) et Robert est intitulée :

Physique du Globe : — Aperçu sommaire des résultats de la Mission scientifique dans l'Inde et la haute Asie, confiée par S. M. le Roi de Prusse et la Compagnie des Indes à MM. Hermann, Adolphe et Robert Schlagintweit.

Route suivie par Mr Adolphe Schlagintweit de Leh à Kashgar où il a été assassiné.
(Extrait d'une note de MM. Hermann et Robert Schlagintweit)

222

1856	
12 Septbre	Leh
13 Xbre	Rawlpindi qu'il quitte le dit jour
16 d°	Attak
1857	
30 janvier	Peshaur (du 18 Xbre 1856 au 30 janvier 1857)
1-5 février	Kohat
10-14 —	Kalabagh
16 —	Musakehl
23-28 —	Dera Ismael Khan
9-20 Mars	Lahor
5-20 Avril	Kangra
5 Mai	Sultanpur, Kulu
15-26 —	Kardong, Lahol
31 —	Baralacha pass
14 juin	Changchemmo
9 juillet	passe la chaîne du Karakorum par le col d'Aksae Chin, situé trois marches au sud est du Col de Karakorum, route nouvelle et non fréquentée
20 —	passe le Kuenluen près de Karongotak
1-5 Aout	Environs de Yarkand (Shamla Khoja et Negrar)

Pendant le mois d'Aout: Kokiar, Kesseli, Chameluny, Yangsar, Kashgar

se trouvait à la fin du mois d'Aout 1857 à Kashgar, où il fut assassiné par ordre de Valy Khan qui était parvenu à s'emparer du trône de Kokand par suite d'une guerre religieuse.

Gravé chez Erhard 8 Bonaparte 42.

Dernière route de M. Adolphe Schlagintweit
.... Route ordinaire de caravanes de Léh à Suget

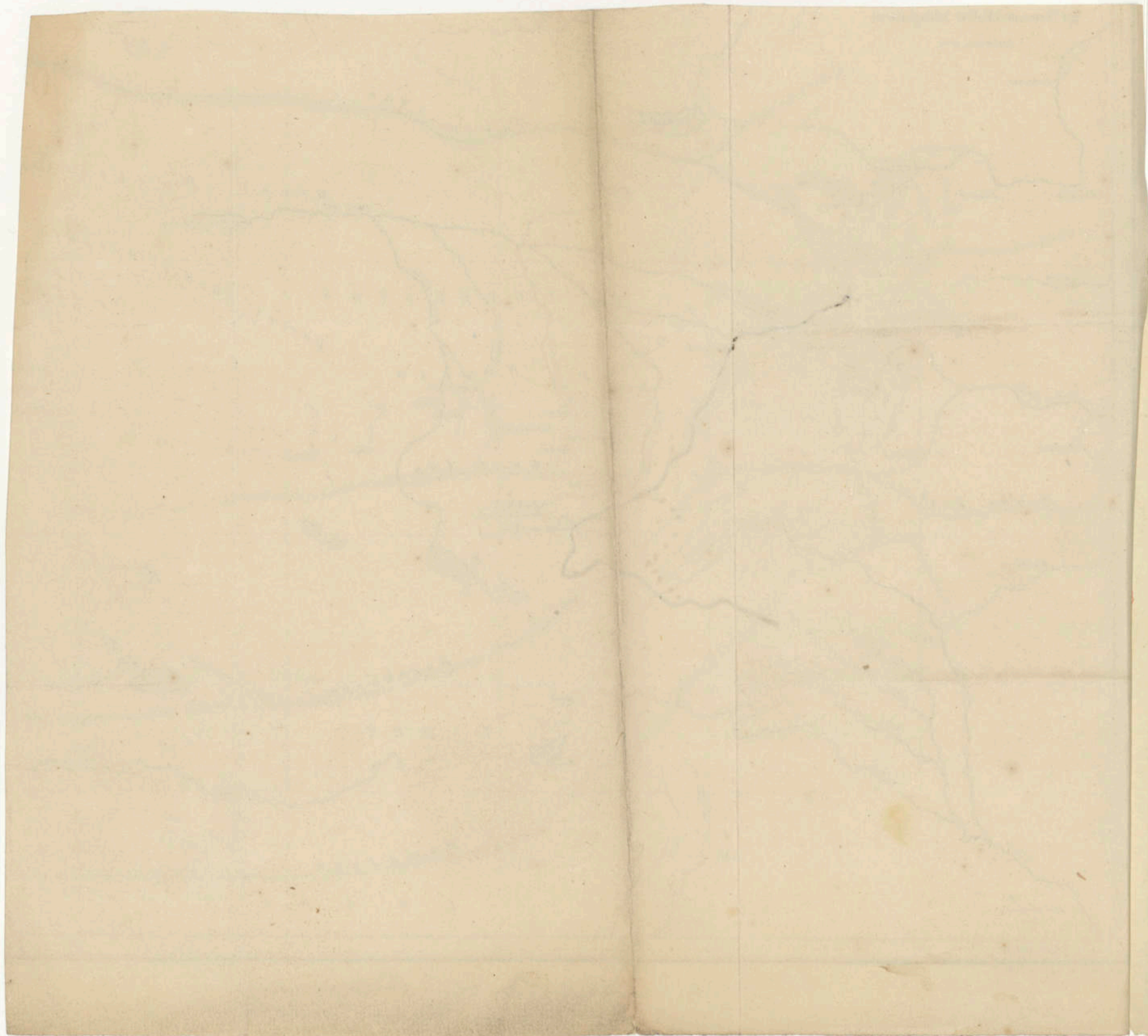

25e année — 1860.

UN NUMÉRO (A PARIS) : 15 CENTIMES

Paris. — Imprimerie SERRIERE et Ce, rue Montmartre, 123.
FONDERIE—CLICHERIE—GALVANOPLASTIE.

LA PRESSE.

Samedi soir 25 août

UN NUMÉRO (A PARIS) : 15 CENTIMES

Chez les LIBRAIRES et MARCHANDS de Journaux et dans toutes les Gares de CHEMINS DE FER.

RÉDACTION :
Adresser au SECRÉTAIRE DE LA RÉDACTION toutes les communications relatives à la rédaction, Rue Montmartre, 123. — *Affranchir.*
MANUSCRITS NON INSÉRÉS : Les manuscrits non insérés ne sont pas rendus : ils sont brûlés.

ON S'ABONNE A PARIS, RUE MONTMARTRE, 123.
DÉPARTEMENTS { TROIS MOIS, 16 FRANCS. SIX MOIS, 32 FR. ; UN AN, 64 FR. — PARIS ET BANLIEUE. { TROIS MOIS, 13 FR. 50 C. SIX MOIS, 27 FR. ; UN AN, 54 FR.
A LONDRES : Delezy, Davies et Ce, 1, Finch lane, Cornhill.
Le port se paie en sus pour les pays sans échange postal.—Les abonnements datent des 1er et 16 de chaque mois.

ADMINISTRATION :
Adresser à M. H. ROUY, l'un des GÉRANTS DE LA SOCIÉTÉ, les communications relatives à l'administration Rue Montmartre, 123. — *Affranchir.*
Pour les ANNONCES et AVIS PAYÉS, s'adresser à M. PANIS, régisseur, place de la Bourse, 40.

Paris, samedi 25 août.

BULLETIN DU JOUR.

Les nouvelles de Naples sont fâcheuses pour les affaires du gouvernement napolitain. Nous croyons savoir qu'une nouvelle dépêche confirme la prise de Reggio, et mentionne un engagement important « dont l'issue n'était pas encore connue à Naples, » formule qu'on a pu souvent remarquer dans les dépêches de Sicile, comme pronostic de la défaite des troupes royales. De plus, on annonce que quatre mille insurgés se sont joints aux garibaldiens, et que, dans la province de Basilicate, l'intendant royal de Potenza s'est placé à la tête de l'insurrection. La population de Naples attend le débarquement de Garibaldi.

Lord Palmerston a répondu hier, à la Chambre des communes, à diverses interpellations sur la politique étrangère. M. Kinglake a parlé de la Syrie et de la Savoie. Relativement à la Savoie, il a demandé au gouvernement de ne pas reconnaître l'annexion; et relativement aux troubles de Syrie, il a essayé, par toutes sortes d'insinuations, d'incriminer les intentions de la France. Lord Palmerston a légèrement glissé sur les affaires de Syrie, se bornant à dire que l'Angleterre agissait d'accord avec la France, l'Autriche et la Russie. Il s'est entendu davantage sur l'annexion de la Savoie, et il a dit, d'après le compte rendu du *Sun*, « que le traité de Turin n'avait pas reçu » l'adhésion des puissances de l'Europe, et » très certainement pas celle de l'Angleterre. J'espère qu'à tous égards la France » fera ces arrangements de manière à garantir la sécurité de la Suisse. » Le télégraphe rend les paroles de lord Palmerston d'une façon un peu différente, et nous avons cru devoir mentionner les deux versions, en attendant le compte-rendu plus exact des journaux de Londres du matin.

Lord Palmerston a touché également aux affaires d'Italie pour dire que l'Autriche ne sortirait de son inaction que si ses frontières étaient menacées. Enfin, il a annoncé la rupture diplomatique avec le Paraguay, à la suite de l'arrestation illégale d'un citoyen anglais, et du refus d'indemnité opposé par le Paraguay à la demande du gouvernement britannique.

Nous avons sous les yeux une nouvelle version des conventions de Tœplitz. La voici, telle que nous la trouvons dans la *Gazette nationale* :

« I. Le principe de non intervention, reconnu par toutes les grandes puissances, est maintenu.

» II. En vertu du point 1er, la Prusse ne prendra pas parti pour l'Autriche si cette dernière n'est attaquée que par l'Italie, que ce soit par Victor-Emmanuel ou Garibaldi.

» III. Si une autre puissance portait atteinte la première au principe de non intervention en Italie, la Prusse aurait le droit et le devoir, comme grande puissance, de repousser cette attaque.

» IV. Au cas de l'arrivée de ces éventualités, la Prusse, se basant sur les points I à III, promet son secours à l'Autriche.

» V. En compensation, l'Autriche s'engage à fournir les mêmes secours à la Prusse en toute éventualité, et lui promet notamment son appui définitif pour les événements qui peuvent survenir sur le Rhin. »

Une dépêche de Trieste annonce des troubles dans l'Herzogewine.

A. NEFFTZER.

L'agence Havas-Bullier nous transmet les dépêches suivantes :

« Marseille, 24 août.

» Une lettre de Naples du 21, reçue par la voie de Toulon, annonce que l'intendant royal de Potenza est à la tête de l'insurrection de la province de Basilicate.

» Quatre mille insurgés calabrais ont renforcé les garibaldiens dans l'attaque de Reggio. Le télégraphe est coupé jusqu'à Palmi.

» Les chefs de la garde nationale ont donné leur démission, parce que les bataillons étrangers n'ont pas été licenciés.

» La ville de Naples attend le débarquement de Garibaldi en personne, qu'elle considère comme imminent.

» *Trieste*, 23. — Des lettres de Raguse, en date du 20, donnent des détails sur une lutte sanglante qui a eu lieu à Gasko (Herzegovine). Les musulmans ont attaqué les chrétiens et ont massacré des femmes et des enfants. Ali-Pacha, commandant dans cette contrée, n'a su ni prévenir ni réprimer ces attentats. Dervich-Pacha est accouru à Gasko, mais il est arrivé trop tard. »

« Londres, 24 août.

» Dans la Chambre des communes, M. Kinnaird demande si des arrangements ont été pris pour réunir une Conférence sur la demande de la Suisse, et si l'intention du gouvernement anglais est de reconnaître l'annexion de la Savoie et de Nice à la France.

» M. Kinglake espère, quoique l'Angleterre ne doive pas résister à l'annexion de la Savoie et de Nice, qu'elle ne la reconnaîtra pas par un acte officiel; elle ne le doit pas. Si le consul anglais à Nice mourait, il espère que le gouvernement ne demanderait pas l'exéquatur pour un autre consul. Quant aux affaires de la Syrie, si lord Dufferin trouvait que les fusils employés par les Maronites portaient la marque d'une grande puissance européenne, il pourrait découvrir la trace de l'origine des troubles. S'il découvrait qu'un journal arabe, publié à Beyrouth, excitait les Maronites contre les Druses et contre les Anglais en les représentant comme les amis des Druses, et s'il découvrait que ce journal, imprimé dans la capitale d'une grande puissance, dans laquelle aucun journal n'est publié sans la connaissance du gouvernement, ce serait alors une autre trace de l'origine des troubles.

» Lord Palmerston répond que toutes circonstances en rapport avec l'annexion de la Savoie doivent créer une impression pénible dans l'esprit de tout le monde contre les parties à la transaction. Le devoir des puissances est de prendre des précautions pour l'avenir. Il espère que la France se considérera liée par son honneur et sa bonne foi de manière à faire que la transaction se termine conformément à la complète neutralité et la sécurité de la Suisse, qui est nécessaire à la paix de l'Europe. Il espère que la France satisfera la juste attente de la Confédération helvétique. Quant à la Syrie, l'Angleterre agit d'accord avec la France, l'Autriche et la Russie. La Turquie punira les coupables. »

« Londres, 24 août.

» Lord Palmerston, répondant à M. Buttge, dit que la nouvelle publiée par les journaux continentaux que l'Autriche traiterait le débarquement de Garibaldi comme un *casus belli* entre l'Autriche et l'Italie du nord, est mal fondée. Il n'est pas vrai, non plus, que l'Autriche se soit engagée envers le roi de Naples à empêcher la révolution par son intervention. L'Autriche adhère à la résolution de non intervention, excepté si ses propres frontières étaient menacées. »

On nous écrit de Milan, le 23 août :

« Hier, notre bureau d'enrôlement du Corso était assiégé de volontaires voulant partir ou se faire inscrire. Le prêtre garibaldien que nous avons ici, par un chaud discours, où il leur parla du Mincio, les fit retirer. Aujourd'hui, ils reviennent à la charge. La cour ne désemplit pas, quoique les bureaux soient fermés. Le prêtre en question les inscrit lui-même sur des *listes fictives*, afin de les tranquilliser. Les dernières dépêches sur la descente en Calabre montent les têtes. On s'indigne au camp des jeunes gens. Les salons sont gouvernementaux. Cependant, j'entends quelques *signori* déclarer que, *si le cabinet se conduit aussi indignement, on le renversera.*

» Je vois, par des lettres écrites à l'un des principaux agents de Garibaldi, que celui-ci demande *et des hommes et de l'*ARGENT SURTOUT. L'emprunt n'aboutit pas; de nouvelles démarches sont faites. Dans certains groupes, on s'exalte à la pensée de *ce héros, qui vainc sans hommes, sans argent, envers et contre tous.*

» Le prêtre dont je vous parle crie : *Vive le roi! vive Garibaldi!* La masse des jeunes gens crie seulement : *Vive Garibaldi!* Il y a quelque chose d'attendrissant dans l'attitude de cette jeunesse émue. »

Pour extrait : J. MAHIAS.

On nous écrit de Turin, le 23 août :

« Renseignés sur la double descente des garibaldiens à *Capo delle Armi* (sud de Reggio) et à *Bagnara* (nord de Reggio), sur la présence de Garibaldi en personne à Bagnara le 21 au matin, nous n'avons point de détails sur l'itinéraire de Garibaldi pendant les dix-sept kilomètres qui séparent Bagnara de Reggio, ni sur la prise de Reggio lui-même. Il semblerait qu'il n'y a pas eu de combat, pour que nous puissions avoir eu si vite la nouvelle de la reddition de cette dernière ville. Il y a quelques doutes là-dessus; ce serait donc une affaire comme celle de Messine.

» Bosco est plus au Nord, à 70 kilomètres environ de Reggio, à Monteleone, à l'entrée, par le sud, de la Calabre ultérieure *deuxième* (Reggio est chef-lieu de la Calabre ultérieure *première*). Le chef-lieu de la Calabre ultérieure deuxième est Catanzaro, à l'est, vers la mer Ionienne. Le chef-lieu de la Calabre *citérieure* est Cosenza. Monteleone est fortifié (8,000 habitants). Il est sur la route qui mène de Reggio à Cosenza, Salerne, Naples, et qui se lie avec la route de Basilicate, à la hauteur du chef-lieu, Potenza.

» Si l'insurrection de cette dernière ville, chef-lieu de la Basilicate, est vraie, si un gouvernement provisoire y est déjà établi, cela est important à ce double point de vue, que les forces de Bosco vont se trouver entre deux ennemis, et que l'est de la péninsule, déjà soulevé à Foggia de la Capitanate, pourra se mettre plus facilement en communication avec les insurgés. Cette lutte de la Calabre pourra d'ailleurs n'être pas très longue, si, comme on a lieu de penser, Catanzaro, les montagnes et la côte est sont ou soulevées ou sur le point de l'être. La détermination de Garibaldi de s'emparer des Calabres, et de ne pas frapper un coup plus haut, qui aurait tout décidé, étonne un peu. Il a senti que ses forces n'étaient pas suffisantes et qu'il fallait diviser l'ennemi, ce à quoi les insurrections locales vont admirablement servir.

» Le dernier renfort qui lui est arrivé ne manquait pas d'importance. Le vaisseau la *Reine-d'Angleterre* lui a apporté tout un petit arsenal : 12 canons de gros calibre, 14 canons de 12, 2 canons rayés, 75 caisses de bombes, 1,150 carabines Enfield, 2,500 tentes de camp, etc., etc. C'est le 16 que ce chargement précieux est arrivé à Messine.

» Ici, le débarquement de Garibaldi, tout passage du Rubicon qu'il paraisse diplomatiquement, excite plus de contentement que d'appréhension au point de vue de l'extérieur. Telle est, du moins, la première impression que j'aie saisie, au reçu des dépêches d'hier soir.

» Le cabinet continue à se tenir sur la réserve. Il paraît partagé en deux sentiments contraires : la satisfaction et le mécontentement contre les hommes de Garibaldi. Il lui est tombé encore sur les bras trois expulsés de Crispi, qui ont dû quitter Palerme comme violents partisans de l'annexion immédiate, et surtout de M. La Farina; ce sont : Cortès, l'abbé Campanile et Paternostro. Crispi est plus maudit ici qu'à Naples, je vous assure. Mais Garibaldi tient absolument à lui. Le plus embarrassé doit paraître Deprétis; mais c'est un homme qui n'est pas embarrassé facilement. Au fond, il est avec Garibaldi et Crispi contre le cabinet. Son passé et sa nature d'esprit l'attachent au parti le plus avancé et le plus hardi.

» Quant au Crispi de Messine, Albert Mario, il est en Calabre, dans les montagnes, et je crois qu'il va aider à soulever les côtes de la mer Ionienne, Catanzaro, et le reste.

» Le parti anti-cavourien de Sicile va recevoir le renfort d'une visite de M. Brofferio, à ce qui m'est assuré. L'ex-orateur de la gauche doit être déjà arrivé à Palerme.

» Quoique l'on se presse un peu d'annoncer le départ de vaisseaux pour Naples, destinés à appuyer le parti ministériel contre le parti révolutionnaire pur (idée que je retrouve dans plusieurs journaux de France et d'ailleurs), je ne doute point que la possibilité d'une compétition de ce genre ne soit déjà prévue. Dans le cas où elle arriverait, il y a lieu de se souvenir de ce que je vous ai dit des antipathies d'émigrés influents rentrés à Naples contre M. de Cavour. Plusieurs de ces émigrés étaient *rattazzistes*, et ce détail ne doit pas être négligé par qui veut expliquer les avances du journalisme dont M. Rattazzi est en ce moment l'objet. Garibaldi à Naples, dans cet état de choses, surtout après les dernières mesures du cabinet contre les expéditions, pourrait bien être de nos côtés le signal de quelque incident ministériel.

» Nous avons reçu de Milan des lettres qui nous disent que les volontaires enrôlés se sont rassemblés hier matin, demandant à grands cris à partir. Le local de l'ancien bureau d'enrôlement était entouré d'une foule de ces jeunes gens. Un prêtre, chapelain garibaldien, les a harangués et leur a fait entendre raison, en leur disant que leur bravoure sera peut-être bientôt mise à l'épreuve dans une autre direction (vers le Mincio). »

Pour extrait : J. MAHIAS.

On lit dans le *Corriere mercantile* de Gênes :

« Une dépêche privée de Naples, de mercredi, donne d'importantes nouvelles. Garibaldi a débarqué heureusement à Bagnara. Les soldats, compris ceux qui avaient débarqué précédemment, s'élèvent à 8,000. Les bâtiments qui ont transporté Garibaldi et ses soldats ont pu gagner le large sans être inquiétés, à l'exception du *Torino*, vapeur ayant appartenu à la Compagnie transatlantique, qui a été coulé par les royaux. Il n'avait personne à bord.

» Les populations des Calabres sont insurgées. Les soldats de Garibaldi sont partout accueillis avec enthousiasme : à Foggia, chef-lieu de la Capitanate, et à Potenza, chef-lieu de la Basilicate, des gouvernements provisoires ont été constitués. Le général Garibaldi, s'étant mis en marche directement de Bagnara sur Reggio, s'en est emparé, ainsi que de la citadelle. Il ne paraît pas qu'il y ait eu de combat, les royaux s'étant concentrés à Monteleone. L'occupation de Reggio rend Garibaldi entièrement maître du détroit de Messine. A Monteleone, le général del Bosco commande une division de troupes royales. Naples est tranquille. »

Les journaux de Marseille publient la pièce suivante :

Quelques dames de la colonie européenne de Beyrouth aux dames de Marseille.

« La Syrie vient d'être éprouvée par de cruels événements qui plongent une nombreuse population chrétienne dans la plus affreuse misère. Vos cœurs s'en seront émus, et nous ne doutons pas de votre zèle charitable, auquel nous faisons aujourd'hui un appel. Nous ne vous demandons pas des secours en argent pour les infortunés qui nous environnent.

» D'autres que nous sont chargés de distribuer les sommes qu'on leur destinera. Nous vous demandons seulement, en hardes, linge et reste d'étoffe, ce qui ne peut plus vous servir.

» Les souffrances de tant de familles sans abri augmenteront encore à l'approche de l'hiver. A peine suffit-on pour leur fournir le pain quotidien; il faut songer aussi à les couvrir, les brigands ne leur ayant laissé que quelques haillons en lambeaux.

» Dans l'ouvroir que nous venons d'établir, notre modeste industrie s'applique à transformer en habillements pour les pauvres et surtout pour leurs petits enfants les hardes mises à la réforme par les personnes riches ou aisées. Nous tirons profit de tout : des restes de linge, de rideaux, de toile à matelas, de vêtements d'hommes et de femmes.

» Mais, hélas! nos doigts pourraient bientôt s'arrêter à défaut de matériaux pour le confectionnement. Ne leur permettez pas le repos, mesdames, ramassez autour de vous ce qui pourra alimenter notre œuvre, et faites-le-nous parvenir.

» En intercédant pour nos malheureux auprès de messieurs les commerçants de Marseille, ceux-ci ne trouveront-ils pas au fond de leurs magasins quelques coupons d'étoffes à leur offrir?

» Que Dieu bénisse les efforts charitables que vous ferez en faveur des infortunées victimes de Syrie.

» Beyrouth, le 1er août 1860.

» *Signé* : comtesse de PERTHUIS, présidente; Elisa de WECHBECKER; Elisa DOLROUNOLSKA; Adèle COSSINI; Fanny de PICCIOTTO; E. PESTALOZZA; J.-C. PORTALIS; Catherine LAURELLA; Fanny TRUILHIER; E. CHASSEAUD; Joséphine LAURELLA; Louise de PERTHUIS. »

DU TÉLÉGRAPHE SOUS-MARIN

ENTRE LA FRANCE ET L'AMÉRIQUE.

I.

Dans sa dernière session, le Corps législatif a approuvé le projet de convention signée entre le ministre de l'intérieur et une Société anglo-franco-américaine, composée de MM. Rowett, Conneau, Trosser et Curtis, pour l'établissement d'une ligne télégraphique sous-marine reliant les côtes de France à celles des Etats-Unis, en passant par l'une des Açores et en aboutissant à Terre-Neuve, qui est déjà, comme on le sait, en communication avec le continent américain.

Une pareille entreprise peut sembler téméraire, après l'échec essuyé par la compagnie anglaise qui l'a déjà tentée. Mais cette appréhension est en grande partie dissipée par les travaux des hommes compétents qui ont cherché et trouvé l'explication de cet échec partiel, dû à des causes spéciales auxquelles ils croient pouvoir apporter remède.

La principale de ces causes a été la construction défectueuse du câble anglais dans ses parties intérieure et extérieure. Ce câble se composait d'une tresse de sept fils de cuivre, entourée d'une enveloppe de gutta-percha, formant une corde de la grosseur d'un doigt. Cette corde avait ensuite une armature de dix-huit tresses de fer, formée chacune de sept fils, et contournée en spirales. Le tout était enduit d'une espèce de goudron. Cette armature avait un double inconvénient : soumise à une décomposition chimique produisant elle-même un courant, transmettant ceux fournis par des circonstances locales, elle contrariait et diminuait l'énergie du courant interne qu'elle devait protéger. En outre, par son poids immense, qui n'était pas moindre de mille kilogrammes par mille marin plongé, elle affaiblissait le câble qu'elle devait fortifier. Non-seulement cette armature a rendu les manœuvres, le lovage du câble et la mise à l'eau extrêmement difficiles, en obligeant à avoir des bâtiments et des engins de dimension colossale pour régler la chute d'une pareille masse, mais encore les avaries du câble sont attribuées au poids de deux ou trois mille livres qu'il dut supporter avant d'atteindre le fond, et dont l'action se fit sentir sur les fils internes beaucoup plus que sur la tresse extérieure. Le lieutenant Maury, de la marine américaine, dont la science et l'expérience font autorité en cette matière, cite, à l'appui de cette proposition, l'exemple du gréement des navires dont les cordages ont les fibres recouvertes d'une tresse en spirale, comme le câble électrique de la Compagnie anglaise. Lorsque ces cordages ont été soumis à de fortes tensions, le centre souffre et se brise avant la surface, et c'est ce que les marins expriment en disant que « la vie a quitté le cœur. »

Si grande était la charge imposée au câble anglais par son propre poids, que, d'après un témoin oculaire, « de larges quantités de goudron suintaient du tissu à son entrée et à sa sortie du frein distributeur, et que deux barils de grandeur ordinaire se remplissaient chaque jour de ce goudron qu'on jetait par-dessus bord. » Il y avait là évidemment une pression suffisante pour écraser la gutta-percha et pour avarier ou briser la tresse des fils conducteurs de l'électricité.

Il est probable que les sept fils de cette tresse ont été attaqués en détail, qu'ils se sont rompus l'un après l'autre, une première rupture en amenant une seconde, soit à la même place, soit à de certaines distances. Ces avaries successives expliquent comment le courant électrique, qui n'avait point été arrêté complétement par les premières fractures, a diminué au fur et à mesure que chaque fil se brisait, jusqu'à ce que la solution de continuité absolue ne lui ait plus permis de donner aucun signe de vie.

La conclusion à tirer de cette expérience décisive, c'est que tout câble ayant une armature de fer se brisera sous son propre poids lorsqu'il sera immergé à de grandes profondeurs, et que la première condition de succès, pour toute entreprise nouvelle, était de supprimer cette armature, qui n'a d'utilité qu'à l'approche des côtes ou dans des bras de mer peu profonds, comme ceux qui existent entre la France d'une part, et l'Angleterre, la Sardaigne ou l'Algérie, de l'autre.

Partant de cette donnée fondamentale, qu'il avait, du reste, prévue et prédite dans un remarquable travail, le capitaine Rowett, de la marine anglaise, a eu l'idée de remplacer le câble à armature, si lourd, si compliqué et si coûteux, par un câble simplement composé d'un conducteur de cuivre noyé dans plusieurs couches de gutta-percha et de caoutchouc. Le tout fait l'âme d'une corde dont le chanvre a subi une préparation qui le rend imputrescible, tout en lui laissant sa ténacité naturelle. Plus souple qu'aucun de ceux qui l'ont précédé, ce câble n'exigera pour sa mise à l'eau aucun appareil particulier, tandis que sa légèreté spécifique de trois cents kilogrammes seulement par mille marin plongé, permettra de le filer comme une ligne de loch. Une précaution seule sera peut-être utile : inverse des freins antérieurs, une roue devra augmenter l'immersion d'un dixième.

Mais cette réduction considérable de poids permettra-t-elle au câble de graviter jusqu'aux profondeurs de l'Océan? Cette question n'en est plus une pour le monde savant.

On a cru, pendant longtemps, que la densité de l'eau, à certaine profondeur, était si grande que des corps très pesants pouvaient seuls en atteindre le fond. Mais c'était là une erreur qui a été démontrée par les sondages opérés pour le compte de la Compagnie atlantique et par ceux du lieutenant Dayman, commandant le navire anglais le *Cyclope*. Dans ces opérations multiples, la sonde n'éprouva aucune peine ni à descendre ni à remonter. Une ligne plongée par le lieutenant Dayman avec un poids de 96 livres anglaises, atteignit le fond à 2,530 brasses en une heure et demie. La ligne seule, vu sa légèreté, aurait probablement pris par elle-même vingt-quatre heures pour descendre à la même profondeur, mais elle y serait infailliblement descendue, et le poids du fer n'a fait que hâter sa chute. Tout ce qui tombe au fond de l'eau à dix pieds y tombe à dix mille pieds, la densité du liquide n'augmentant pas en proportion de son élévation. Les mers les plus profondes ne présentent aucune difficulté à cet égard, parce que l'eau, qui est presque incompressible à l'air libre, l'est entièrement au-dessous de l'influence atmosphérique. Les épreuves les plus sévères auxquelles elle a été soumise n'ont pas dépassé une compression de plus d'une soixantième partie de son volume, et encore ce résultat était dû, sans aucun doute, à la nature de l'air contenu dans l'eau plutôt qu'à la composition de l'eau même. On peut donc poser en fait que l'eau est matériellement incompressible, et dès lors toute question d'immersion se réduit à celle d'une gravité spécifique. Or, s'il existe des espèces de chanvre plus légères que l'eau, il en existe aussi de plus lourdes, et en mélangeant les deux espèces, la compagnie Rowett, Conneau, Trosser et Curtis est arrivée à régler leur poids spécifique de la manière la plus exacte. Le chanvre a, en outre, une propriété très opportune ici : il se rétrécit de 3 0/0 dans l'eau, et ce rétrécissement est une garantie que le fil électrique ne sera point endommagé par la tension, qui doit avarier ou rompre tout fil de fer à armature métallique.

Une grave présomption en faveur du câble à gaîne de chanvre de la compagnie Rowett peut-être tirée de ce fait qu'au moment où ce marin exposait son invention et s'en faisait breveter, un câble à peu-près identique était imaginé par le capitaine Rogers, de la marine américaine, et recommandé, comme la seule solution possible et rationnelle du problème télégraphique sous-marin, par le lieutenant Maury, dans un chapitre supplémentaire de sa *Géographie physique de la mer*, chapitre postérieur en date à la brochure du capitaine Rowett. Cette stimultanéité de conception d'hommes du même métier et du même savoir est un gage de succès dont on ne peut méconnaître la valeur.

Tous les deux s'accordent à reconnaître que la densité de l'Océan n'opposera aucun obstacle à l'immersion du fil entouré simplement de chanvre, et que ce fil aura, en outre, l'immense avantage de pouvoir être relevé facilement dans toute sa longueur, ce qui permettra d'en réparer les avaries ou d'en renouveler certaines parties. C'est pour n'avoir pu être ainsi retiré du fond de l'abîme que le câble, s'étendant des côtes de l'Irlande à celles de Terre-Neuve, a dû être abandonné, et que l'Angleterre a laissé tomber de ses mains impuissantes ce fragment de son sceptre que la France va tâcher de ramasser.

Dans un second article, nous compléterons les détails de cette intéressante entreprise et l'examen d'autres objections qui peuvent lui être faites.

F. GAILLARDET.

NOUVELLES DE L'EXTÉRIEUR.

Espagne.

(Correspondance particulière de la *Presse*.)

« Madrid, 20 août.

» La politique vient d'avoir ici une semaine blanche. Pas le moindre incident, pas la plus petite nouvelle, pas le plus léger bruit; rien, excepté pourtant les derniers cris de protestation poussés par les journaux contre ce qu'ils appellent l'injurieuse attitude de la Grande-Bretagne à l'égard de l'Espagne. Encore dois-je dire que cette exaspération va disparaissant chaque jour. On se console petit à petit des dédains de lord John Russell, en songeant que, dans la question qui les a provoqués, la France pourrait bien croire son honneur engagé. C'est une opinion comme une autre, et que je vous soumets en qualité d'écho naturellement irresponsable.

» Si tout fait silence dans les régions de la politique proprement dite, en revanche le monde officiel a été fort préoccupé, fort agité ces jours-ci par des questions d'un ordre secondaire, mais qui ne le touchent pas moins. Il s'agit du remaniement (presque général, à ce qu'on m'assure) du haut personnel administratif, dans la capitale et dans les provinces.

» Déjà la *Gazette de Madrid* annonce, ce matin, d'importants changements, dans sa partie officielle. A Grenade, à Tolède, à Valence,

FEUILLETON DE LA PRESSE

DU SAMEDI SOIR 25 AOUT 1860.

REVUE SCIENTIFIQUE.

Résultat de l'éducation des vers à soie en 1860; observations de M. de Quatrefages. — Expédition dans l'Inde et la haute Asie de MM. Schlaginweit. — Présence du cuivre dans certaines eaux minérales

Dans une note lue dans la séance du 6 août de l'Académie des séances, M. de Quatrefages a donné quelques renseignements intéressants sur les résultats de l'éducation des vers à soie en France pendant la campagne de 1860.

M. de Quatrefages attribue le grand nombre d'insuccès qui ont été éprouvés cette année par les sériciculteurs, à la mauvaise qualité des graines importées du dehors. Ces graines offraient pourtant toutes les garanties possibles. Elles avaient été récoltées en Orient, dans des contrées que la maladie dite *pébrine* avait respectées jusqu'en 1859. Comment se fait-il que la plupart de ces graines aient fourni de si tristes résultats? Tout simplement parce que le mal, qui avait jusqu'ici épargné une partie des régions séricicoles de l'Orient, a fini par y pénétrer. Ces mêmes contrées, qui pendant si longtemps nous ont envoyé des graines saines, n'en enverront plus que de viciées jusqu'à ce que le fléau les ait abandonnées.

La maladie des vers à soie continuant de sévir en Orient, et s'étendant à peu près à toutes les régions séricicoles de l'Europe orientale, M. de Quatrefages insiste pour que l'on renonce, à l'avenir, à toute importation de graines étrangères. Selon lui, les sériciculteurs doivent chercher à obtenir eux-mêmes ces œufs qu'ils paient si cher, et qui d'un jour à l'autre peuvent leur manquer.

La conduite que recommande M. de Quatrefages a été, du reste, suivie cette année par un certain nombre de propriétaires des Cévennes, de l'Ardèche et de l'Hérault. Or, il a été reconnu qu'un certain nombre de graines françaises et italiennes, dites *graines de pays*, ont donné d'excellents résultats. C'est à ces graines que l'on a dû les succès tout à fait exceptionnels qui ont été obtenus, en 1860, sur plusieurs points de l'Ardèche, du Gard et de l'Hérault. La plupart de ces graines provenaient du centre de la France, en particulier des environs de Cahors, ou de divers autres points qui ont presque entièrement échappé à l'épidémie régnante. M. de Quatrefages fait toutefois une remarque importante concernant la manière dont on a obtenu ces graines. Il se plaint que les soins convenables n'aient pas été apportés à l'opération du grainage. Voyant réussir des chambrées provenant de *graines de pays*, beaucoup de propriétaires ont cru pouvoir procéder comme autrefois, c'est-à-dire consacrer à l'opération du grainage les produits d'une vaste éducation, au lieu de réserver pour la reproduction des individus choisis avec le plus grand soin et provenant de très petites chambrées.

L'auteur trouve qu'il y aurait grand danger pour nos sériciculteurs à se laisser aller sans réflexion et sans étude à l'entraînement qui se prononce en faveur des *graines de pays*. Il recommande de distinguer soigneusement entre les graines provenant de contrées qui ont toujours été saines ou que le fléau a quittées, et celles qui ont été produites dans une localité où l'épidémie manifeste encore sa présence. Les premières éducations donneront des résultats à peu près certains; les secondes entraîneront presque à coup sûr de nouveaux désastres, si elles ont été recueillies sans les précautions nécessaires.

Ces précautions sont d'ailleurs bien simples; elles peuvent se résumer comme il suit. Il ne faut jamais, pour obtenir les graines, employer les vers provenant de ces éducations industrielles où des quantités considérables de vers sont réunies dans un même local. Quelque beaux, quelque sains que puissent paraître ces individus, il faut les rejeter pour le grainage. On doit consacrer à la reproduction les individus d'une très petite chambrée, composée de cinq à dix grammes de graine tout au plus, et élevée dans les conditions les plus strictes d'une entière salubrité; il faut épurer soigneusement ces chambrées, en écarter tout ver, tout papillon douteux. En un mot, il faut s'astreindre, dans le choix des reproducteurs, à toutes les précautions qu'emploient les éleveurs de nos autres animaux domestiques.

Le moment est d'autant plus favorable pour apporter tous ses soins à la bonne conservation de l'espèce, qu'une amélioration bien marquéee se manifeste dans la situation de l'industrie séricicole en France. L'épidémie a disparu dans certaines régions, et dans les lieux où elle continue de régner, elle a beaucoup perdu de son intensité. Il y a donc tout lieu d'espérer que, si les agriculteurs français suivent les prescriptions que nos savants recommandent pour le mode de reproduction du ver à soie, ils auront reconquis en peu d'années les excellentes graines qui leur donnaient autrefois des résultats admirables. Et comme la maladie qui tend à disparaître de la France continuera de sévir à l'étranger, après avoir abandonné notre pays, il est probable que la France vendra à son tour de la graine de vers à soie aux contrées qui la lui fournissent depuis si longtemps, et qui auront été à leur tour atteintes par le fléau. Aujourd'hui, la sériciculture française débourse de 25 à 26 millions pour l'achat des graines étrangères; on voit de quelle importance serait pour notre agriculture la suppression de cet énorme tribut.

— L'expédition scientifique entreprise dans l'Inde et dans la haute Asie par les frères Schlaginweit, a fait beaucoup de sensation en Allemagne. Au mois d'août 1857, ces deux savants vinrent donner connaissance, à l'Académie des Sciences de Paris, des résultats de leur premier voyage. Malheureusement, en 1858, Robert Schlaginweit succombait à Kashgar, victime de son zèle pour la science. Dans la séance du 6 de ce mois, le survivant, M. Hermann Schlaginweit, est venu présenter à notre Académie les parties achevées en ce moment de l'ouvrage qu'il publie sous le titre de *Résultats d'une mission scientifique dans l'Inde et la haute Asie*. Les objets mis par M. Schlaginweit sous les yeux de l'Académie des sciences sont : 1° le premier volume de l'ouvrage contenant les déterminations astronomiques de latitude et de longitude, et les observations magnétiques; 2° la première partie de l'Atlas, contenant dix vues en chromo-lithographie, qui reproduisent les grandes aquarelles faites par les auteurs d'après nature; le format de l'atlas (1 mètre de hauteur sur 70 centimètres de largeur) a permis de rendre tous les détails des originaux; trois cartes des lignes magnétiques font aussi partie de la première livraison de l'atlas; 3° plusieurs pièces ethnographiques, des têtes moulées sur des hommes vivants et reproduites directement par la galvanoplastie.

Les recherches des frères Schlaginweit ont porté, suivant les instructions qu'ils avaient reçues du roi de Prusse et de la Compagnie des Indes, sur la géographie et sur le magnétisme terrestre.

Pour la géographie, nos voyageurs ont confirmé, par leurs opérations et leurs mesures, l'exactitude des longitudes et des latitudes fournies par la grande triangulation anglaise, à laquelle se rattachent les noms de Hodgson, Everest, Waugh et Thuillier, et qui a été conduite avec une entière perfection. L'Himalaya, le Thibet et le Tourkistan présentaient des terrains réclamant de nouvelles mesures géodésiques; MM. Schlaginweit ont rectifié les latitudes de plusieurs de ces points.

Pour la détermination des chaînes principales de montagnes, un fait nouveau et très important a été constaté par MM. Schlaginweit : ils ont reconnu que ce n'est pas le *Kuenluen* qui forme la séparation des eaux, comme on le trouve indiqué sur les cartes de Humboldt et Klaproth, les seules pour ces régions qui soient basées sur des travaux originaux, mais bien le *Karakoroum* (chaîne à peu près parallèle à l'Himalaya), qui forme le bord septentrional du Thibet.

MM. Schlaginweit ont consacré de très grands soins à l'étude minutieuse du magnétisme terrestre dans les régions qu'ils ont parcourues. On trouve résumées dans leur ouvrage un nombre considérable d'observations relatives à l'inclinaison et à la déclinaison de l'aiguille aimantée. L'étude de l'intensité du magnétisme dans l'Inde leur a fourni des résultats qui auront une véritable importance pour l'étude générale du magnétisme terrestre.

La collection ethnographique rapportée de ce voyage est extrêmement curieuse; elle se compose de 275 moulages de têtes prises sur des individus vivants, et reproduites identiquement par la galvanoplastie. Rien ne sera précieux pour l'étude des races indiennes et asiatiques comme ces *fac-simile* plastiques indépendants de toute modification que pourrait y faire la main de l'artiste même le plus consciencieux. Un autre frère Schlaginweit, Edouard Schlaginweit, officier dans l'armée de Bavière, qui avait pris part avec l'armée espagnole à la guerre contre le Maroc, est resté dans ce pays, après la conclusion de la paix, pour s'y livrer à des observations scientifiques. Il a recueilli beaucoup de moulages sur des individus des races africaines, et cette nouvelle collection viendra s'ajouter à celle que ses frères ont rapportée d'Asie.

—On a bien rarement jusqu'ici constaté la présence du cuivre dans les eaux minérales. M. Béchamp, professeur de chimie à la faculté de médecine de Montpellier, annonce, dans une lettre à l'Académie des sciences, qu'il a découvert une certaine proportion d'oxyde de cuivre dans l'eau thermale et saline de Balaruc. Trois dosages différents ont été faits dans trois saisons différentes de la même année; les soins les plus minutieux ont été pris contre toute chance d'erreurs, et l'auteur annonce avec confiance que le cuivre est un élément constant de l'eau de Balaruc.

Depuis que ce fait a été reconnu, un autre chimiste de Montpellier, M. Moitessier, a trouvé du cuivre dans d'autres eaux naturelles. Voilà une voie intéressante ouverte aux recherches des chimistes, et un nouveau mode d'explication de la vertu thérapeutique des sources minérales.

LOUIS FIGUIER.

à Soria, à Guadalaxara et dans plusieurs villes considérables, les anciens gouverneurs civils sont remplacés par d'autres. Beaucoup ont été mis en disponibilité, sans qu'on sache au vrai le motif de ces disgrâces peu déguisées.

» Ce n'est pas tout, de nouveaux décrets sont encore attendus, de nouvelles destitutions annoncées comme prochaines. Je vous laisse à juger du trouble que cela doit causer dans la gent fonctionnaire. Chacun, pour le moment, pense à soi et aux siens; chacun tremble, s'agite et met en mouvement toutes ses influences pour échapper à la grande razzia, devenue imminente. Bref, l'Espagne officielle est sens dessus dessous; la politique, l'Etat, le monde entier, tout s'efface, tout disparaît devant cette immense question du *moi*, la plus absorbante qui soit au monde, voire même au monde de la chose publique.

» Ce n'est pas sans motif que j'appelle votre attention sur tous ces incidents. Bien que secondaires en apparence, ils ont au fond une portée plus haute, plus politique même qu'on ne le croirait tout d'abord. C'est le signal d'une grande réforme que le gouvernement actuel de l'Espagne est en train de donner.

» Dégagé au dehors d'une notable partie de ses préoccupations, fortifié au dedans par une imposante majorité, le cabinet présidé par le maréchal O'Donnell tourne ailleurs ses regards. Il songe sérieusement à compléter son œuvre; il ouvre enfin une grande campagne contre ce qu'on appelle, en langage poli, les vices de l'administration.

» Ces vices, jusqu'ici, ont été de deux sortes : l'incapacité et la corruption. — Incapacité d'un grand nombre de fonctionnaires civils. — Corruption dans le sein du personnel des finances. Je ne dirai rien des premiers, ce serait superflu. Quant à l'administration des finances, de récents épisodes n'ont que trop démontré qu'elle laisse, pour le moins, beaucoup à désirer. Au moment où j'écris, de nouveaux abus viennent d'être encore signalés à l'autorité : la justice serait saisie de diverses fraudes commises par des dépositaires des deniers publics, à La Corogne, à Lérida et ailleurs.

» Tous ces faits, découverts, signalés presque coup sur coup, sont devenus le thème d'injustes commentaires de la part des journaux de l'opposition modérée. Ces vertueux organes essaient de rendre le cabinet actuel responsable d'un mal qui ne fut pas son œuvre, qu'il a trouvé, en venant au pouvoir, enraciné au sein de l'administration. De telles polémiques sont au moins imprudentes. Ceux qui les soulèvent ont oublié que le vice remonte à leur passage aux affaires, que les cinq sixièmes des employés, poursuivis aujourd'hui comme concussionnaires, furent les créatures des divers ministères qualifiés de modérés. Dieu me garde d'en faire un crime à ces derniers; mais la décence ne perdrait rien à une plus grande réserve de la part de leurs journaux.

» On a beaucoup parlé, la semaine dernière, du duel qui a eu lieu entre M. Rivero, rédacteur de la *Discussion*, et M. de Rodas, colonel du régiment de Bourbon. Les causes de ce duel, très diversement rapportées dans le public (car les journaux ont été invités à se taire), sont de nature à éveiller sérieusement l'attention du gouvernement espagnol.

» Voici les faits : Quelques jeunes soldats du régiment de Bourbon, en garnison à Madrid, furent punis, tout dernièrement, pour des fautes plus ou moins graves. On leur appliqua, à ce qu'il paraît, une peine plus que sévère, un véritable supplice dont j'ai oublié le nom, et qui ne serait plus, depuis longtemps, en usage dans le code militaire espagnol. Cet excès de rigueur, malheureusement confirmé par d'innombrables témoins (et, pour ma part, j'en connais plusieurs), fut le sujet d'un article énergique publié par la *Discussion*, et dans lequel M. de Rodas a trouvé une offense dirigée contre sa personne. Une rencontre s'en est suivie, et le prétendu jugement de Dieu a été funeste à M. Rivero, atteint d'une balle dans l'abdomen.

» Cet événement a causé ici une émotion profonde. Par son caractère et par son talent, M. Rivero s'est fait un grand nombre de partisans et d'amis, à qui son état inspire toujours de sérieuses inquiétudes. On espère toutefois que sa blessure ne sera pas mortelle.

» Il serait à désirer que cette triste affaire décidât le pouvoir à introduire enfin dans la discipline militaire des usages plus en rapport avec l'humanité et la civilisation.

» Voici maintenant une nouvelle moins triste. Il paraît que le prétendant don Juan de Bourbon cherche à fonder à Londres un journal espagnol, destiné à défendre ses intérêts un peu compromis. Tout serait déjà prêt, à l'exception de deux choses qui ont bien leur importance : les capitaux et les rédacteurs. Les capitaux, passe encore; on en trouve toujours pour les monarques *in partibus*; mais des rédacteurs, c'est bien différent; la denrée est encore plus rare à acheter qu'on ne pense. Le prince-prétendant aura pu s'en convaincre. Malgré les ouvertures et les offres brillantes faites à un grand nombre d'écrivains espagnols, S. M. n'a pu parvenir à trouver jusqu'ici que des refus plus ou moins motivés. La voilà réduite à publier son *Moniteur* en blanc. C'est la couleur de ses aïeux, sans doute; mais depuis si longtemps cette couleur ne dit plus rien au monde!

» L'abaissement rapide de la température paraît avoir décidé la cour à quitter prochainement la résidence de la Granja. On ignore encore si la reine daignera recevoir dans cette résidence l'ambassade extraordinaire de l'empereur du Maroc, ou si la réception aura lieu à Madrid. Toujours est-il que les ambassadeurs doivent partir aujourd'hui de Valence pour se rendre à Aranjuez, et de là dans la capitale, où ils arriveront dans deux ou trois jours au plus tard. — Le maréchal O'Donnell se propose de leur donner une magnifique hospitalité, dans le palais de Buenavista, dépendant de son ministère. Il quittera la Granja, d'ici à quelques jours, pour venir à leur rencontre.

» Au moment de clore ma lettre, j'apprends la mort de M. le comte de Criffeo, ministre plénipotentiaire de Naples, près la cour de Madrid. M. de Criffeo est mort hier à Alicante. »

Japon.

(Correspondance particulière de la *Presse*.)

« Chang-Haï, 15 juin.

» Les derniers arrivages de Yedo ou de Kanagoua sont de la fin de mai. Ils confirment la triste nouvelle de la mort violente du prince régent, en y ajoutant cette circonstance que cet infortuné eut la tête tranchée, au moment même de l'attentat, par un sicaire qui l'emporta dans un sac dont il était muni à dessein, et alla en faire hommage au chef de sa faction, le prince Mito, dont il reçut une grasse récompense.

» Depuis ce crime audacieux, qu'on est surpris de ne pas voir suivi d'un soulèvement général du parti anti-étranger, le gouvernement s'est entouré de précautions inusitées qui annoncent sa profonde défiance à l'égard d'une grande partie de ses sujets. Mais, par cela même que sa condescendance pour les Européens a fourni prétexte à la faction qui le menace, il semble se repentir de sa politique passée, et il revient peu à peu à l'intolérance, aux vexations et au système exclusif des anciens temps.

» La population, fort intelligente, qui flaire facilement les intentions de ses chefs, a compris de suite que le vent de la faveur ne soufflait plus du côté des étrangers, et oubliant les sympathies que deux années de bons rapports avaient développées tout naturellement, elle reprend son attitude hostile, ses airs menaçants de façon à inspirer des craintes plus ou moins sérieuses, suivant les endroits, pour la sûreté des factoreries.

» Les consuls se sont préoccupés avec raison d'un état de choses qui peut, d'un instant à l'autre, aboutir à une crise redoutable, dont les conséquences pourraient avoir plus de gravité qu'on ne le voudrait même en Europe. Les uns, comme le consul Vyse, ont conseillé aux sujets anglais de s'armer de revolvers et de repousser par la force, le cas échéant, les agressions hostiles des Japonais. Les autres, comme le ministre plénipotentiaire Alcock, ont suggéré la prudence et la modération vis-à-vis du peuple; mais à l'égard du gouvernement ils se sont montrés rigides, lui faisant entendre la menace d'une guerre étrangère, s'il osait enfreindre, par des actes coupables et attentatoires au droit des gens, les traités solennels conclus avec les empires de l'Occident.

» En allant de ce pas, on arriverait bientôt à faire au Japon une seconde édition de ce qui se passe en Chine actuellement. Par bonheur, lord John Russell, fatigué déjà des coûteux et interminables démêlés de l'Angleterre avec l'empire chinois, ne se soucie nullement d'entrer en guerre avec l'empire japonais. Voici, à cet égard, la dépêche fort curieuse et importante que Sa Seigneurie vient d'adresser à M. Alcock :

« Foreign-Office, 28 février 1860.

» J'ai reçu et mis sous les yeux de la reine vos dépêches de décembre dernier. Le gouvernement de S. M. approuve votre conduite générale; mais il eût été désirable que vous n'eussiez fait aucune menace de guerre. Si les griefs ne sont pas redressés et que la guerre n'ait pas lieu, l'honneur du gouvernement britannique en est à un certain degré atteint; et si on fait la guerre pour forcer l'observation d'un traité de commerce, on court le risque de s'engager dans des hostilités sans fin, et de nous faire la réputation de chercher querelle à toutes les nations de l'Est. Le temps et la patience peuvent éloigner bon nombre des difficultés dont vous vous plaignez. Les Japonais, de leur côté, peuvent bien être jaloux des Européens, qui insultent à leurs coutumes et emportent leur or.

» Vous devriez donc faire des efforts pour adoucir les différends plutôt que de faire des demandes péremptoires et d'y insister. Nos rapports avec le Japon n'ont commencé que tout récemment; ils ne doivent pas être inaugurés par la guerre.

» Signé : RUSSELL. »

» C'est là, à coup sûr, de la bonne et sage politique, mais ce n'est pas la politique suivie par les Anglais en Asie depuis un siècle.

» Quoi qu'il en soit, les dispositions du Foreign-Office ne sont pas de nature à encourager chez les Européens la résistance matérielle au mauvais vouloir des Japonais : aussi la défiance réciproque s'accroît-elle chaque jour, au grand préjudice des transactions commerciales qui n'auraient demandé qu'à se multiplier.

» Il n'est pas douteux, cependant, que plusieurs maisons puissantes, dirigées par des chefs habiles, ne sachent parfaitement profiter des circonstances pour faire sans bruit et aux bas prix de la panique des cargaisons considérables sur lesquelles on double le capital. Parmi les produits indigènes qui donnent les plus gros bénéfices, on cite, pour l'Europe, la soie, la cire végétale, l'or, le cuivre; et pour la Chine, les articles de haute friandise, le ginseng, le camphre et les bois durs. Si, d'ailleurs, le commerce pouvait se faire librement dans tout l'archipel japonnais, on ne tarderait pas à y découvrir une foule de richesses encore inconnues à l'Europe ou faiblement exploitées par les indigènes, à cause du peu de débouchés qu'ils ont eus jusqu'à ce jour.

» Selon moi, la solution la plus facile et la plus heureuse qu'on puisse espérer aujourd'hui, dans la situation critique des étrangers au Japon, ce serait qu'après avoir triomphé des Chinois, une partie des flottes alliées fissent devant Yédo une démonstration imposante qui inspirât au gouvernement une crainte salutaire de la puissance européenne, et lui donnât en même temps le courage nécessaire pour comprimer le parti rétrograde des nobles, qui s'arrogent depuis un temps immémorial le monopole du commerce extérieur. Toute autre voie d'arrangement serait impraticable : les faits nous le diront dans un avenir peu éloigné. »

Pour toutes les nouvelles non signées : J. MAHIAS.

Actes officiels.

INTÉRIEUR. — Un décret du 18 août nomme plusieurs maires et adjoints dans les départements.

AGRICULTURE, COMMERCE ET TRAVAUX PUBLICS. — Par décret du 22 août, est déclaré d'utilité publique l'établissement de la section du chemin de fer de Toulon à Nice, comprise entre le Var et Nice. Cette section fait partie du réseau de la compagnie de Paris à Lyon et à la Méditerranée et sera soumise, en conséquence, à toutes les clauses et conditions du cahier des charges qui le régit. La somme de 60,000,000 fr., à laquelle est fixé le capital maximum garanti par l'Etat pour l'exécution de la partie du chemin de fer de Toulon à Nice, comprise entre Toulon et le Var, est, à raison du prolongement dudit chemin jusqu'à Nice, portée à 66,000,000 fr.

— Un décret du 4 août ordonne la reconstruction du pont établi sur le Tarn à Albi, et la rectification de la route impériale de Lyon à Toulouse, aux abords de cet ouvrage. La dépense, évaluée à 700,000 fr., sera imputée sur les fonds affectés annuellement à la reconstruction des grands ponts.

— Un décret du 16 août autorise la société formée à Bordeaux sous la dénomination de : *Société anonyme de remorquage sur la barre du Sénégal.*

— Par décret du 18 août, sont déclarés d'utilité publique : l'établissement d'un port à Thonon, sur le lac Leman; l'amélioration du port d'Évian, sur le lac Leman; l'amélioration du flottage de la Dranse et de ses affluents, l'Abondance et Saint-Jean-d'Aulph. La dépense de ces travaux sera imputée sur les crédits alloués pour l'amélioration de la navigation.

AFFAIRES ÉTRANGÈRES. — Le *Bulletin des Lois* publie le décret portant promulgation de la convention conclue entre la France et le royaume uni de la Grande-Bretagne et d'Irlande, pour régler l'immigration des travailleurs indiens dans la colonie de la Réunion.

FINANCES. — Voici les dispositions du décret du 22 août relatif aux tarifs des canaux, qui a paru au *Moniteur*, et que l'abondance des matières nous a obligé d'ajourner.

Art. 1er. A partir du 1er septembre 1860, les droits de navigation établis sur les rivières et canaux désignés ci-après seront perçus conformément au tarif suivant :

§ 1er. *Fleuves et rivières dénommés au tableau A annexé à la loi du 9 juillet 1836.*

	Par kilom.
Marchandises de 1re classe, par tonne, deux millimes	0c. 2m.
Marchandises de 2e classe, par tonne, un millime	0 1
Trains et radeaux, par mètre cube d'assemblage sans déduction de vide : bois de toute espèce, deux dix millimes	0 02
Le droit sur les trains sera réduit de moitié pour toute la partie des rivières où la navigation ne peut avoir lieu avec des bateaux	
Bascules à poisson, par mètre cube, un millime	0 1

§ 2. *Rivières et canaux non concédés des bassins de l'Escaut et de l'Aa.*

	Par kil.
Marchandises de 1re classe, par tonne, cinq millimes	0 5
Marchandises de 2e classe, par tonne, deux millimes	0 2
Trains et radeaux, par mètre cube d'assemblage sans déduction de vide : bois de toute espèce, vingt-cinq dix millimes	0 25

§ 3. *Canaux du Blavet, d'Ille et Rance, de Nantes à Brest et ses dérivations.*

	Par kil.
Marchandises de 1re classe, par tonne, deux millime	0 c. 2 m.
Marchandises de 2e classe, par tonne, un millimes	0 1
Trains et radeaux par mètre cube d'assemblage sans déduction de vide : bois de toute espèce, deux millimes	0 2
Bascule à poisson, par mètre cube, un millime	0 1

Les marchandises non dénommées ci-après seront imposées à la 1re classe du tarif des cours d'eau désignés aux §§ 1er, 2 et 3.

Marchandises de 2e classe.

Métaux non ouvrés; bois de toute espèce, y compris les bois exotiques d'ébénisterie et de teinture; substances tinctoriales; charbon de bois, écorces, tan; mélasses; droguerie, potasse, soude, produits chimiques; faïence, verres à vitres, verrerie, bouteilles, poterie commune, formes à sucre; soufres raffinés et bruts; houille, coke; minerais, terre à porcelaine; asphaltes en bloc et en mastic; fagots, charbonnettes, tourbe.
Marbres et granits bruts ou simplement dégrossis, laves, grès, tuf, pierres de toute espèce, moellons, carreaux, briques, tuiles, ardoises, chaux, plâtre, ciment et autres matériaux de construction;
Marne, argile, sable, cailloux, graviers;
Fourrages, tourteaux de graines oléagineuses, pulpes de betteraves;
Cendres, fumier, engrais de toute sorte, noir animal, guano;
Tuyaux de drainage;
Futailles vides;
Chiffons et drilles;
Verres cassés, scories;
Pavés, craies, terres et ocres, blancs d'Espagne et autres.

§ 4. *Canal de Saint-Quentin.*

	Par kilomètre.
Marchandises de 1re classe, par tonne un centime	1 c. 0m.
Marchandises de 2e classe, par tonne, cinq millimes	0 5
Marchandises de 3e classe, par tonne, vingt-cinq dix millimes	0 25
Trains et radeaux, par mètre cube d'assemblage sans déduction de vide; bois de toute espèce, vingt-cinq dix millimes	0 25
Bascules à poisson, par mètre cube, un centime	1 0

Les marchandises non dénommées ci-après seront imposées à la 1re classe du tarif du canal de Saint-Quentin.

Marchandises de 2e classe.

Métaux non ouvrés;
Bois exotiques, d'ébénisterie et de teinture;
Substances tinctoriales;
Charbon de bois, écorces, tan;
Mélasses;
Droguerie, potasse, soude, produits chimiques;
Faïence, verres à vitres, verrerie, bouteilles;
Poterie commune, formes à sucre;
Soufre raffiné;
Houille et coke.

Marchandises de 3e classe.

Minerais, terre à porcelaine, asphaltes en blocs et en mastic, soufre brut;
Bois de toute espèce autres que les bois exotiques, d'ébénisterie et de teinture;
Fagots, charbonnettes, tourbe;
Marbres et granits bruts ou simplement dégrossis, laves, grès, tufs, pierres de toute espèce, moellons, carreaux, briques, tuiles, ardoises, chaux, plâtre, ciment et autres matériaux de construction;
Marne, argile, sable, cailloux, graviers;
Fourrages, tourteaux de graines oléagineuses, pulpes de betteraves;
Cendre, fumier, engrais de toute sorte, noir animal, guano;
Tuyaux de drainage;
Futailles vides;
Chiffons et drilles;
Verres cassés, scories;
Pavés, craies, terres et ocres, blancs d'Espagne et autres.

§ 5. *Canaux du Rhône au Rhin, de Bourgogne, du Centre, du Berry, du Nivernais, latéral à la Loire et les canaux de jonction de Decize, de Fourchambault, de Saint-Thibaut et de Nevers, d'Arles à Bouc, de la Somme, de Manicamp, des Ardennes, latéral à l'Oise, d'Orléans, du Loing, de Briare, de Roanne à Digoin, de la Sensée et d'Aire à la Bassée.*

	Par kilom.
Marchandises de 1re classe, par tonne, deux centimes	2c. 0m.
Marchandises de 2e classe, par tonne, un centime	1 0
Marchandises de 3e classe, par tonne, cinq millimes	0 05
Marchandises de 4e classe, par tonne, vingt-cinq dix millimes	0 25
Trains et radeaux, par mètre cube d'assemblage, sans déduction de vide, bois de toute espèce, vingt-cinq dix millimes	0 25
Bascules à poisson, par mètre cube, un centime	1 00

§ 6. *Canal des Etangs.*

Marchandises de 1re classe, par tonne, deux centimes	2 00
Marchandises de 2e classe, par tonne, un centime	1 00
Marchandises de 3e classe, par tonne, cinq millimes	0 05
Marchandises de 4e classe, par tonne, vingt-cinq dix millimes	0 25
Les marchandises de 1re et de 2e classes transportées par la voie d'eau à destination de Montpellier et *vice versâ* ne paieront, par tonne, que cinq millimes	0 05
Trains et radeaux, par mètre cube d'assemblage sans déduction de vide, bois de toute espèce, vingt-cinq dix millim.	0 25
Bascules à poisson, par mètre cube, un centime	1 00

Les marchandises non dénommées ci-après seront imposées à la 1re classe du tarif des canaux désignés aux paragr. 5 et 6.

Sur les canaux de la Sensée et d'Aire à la Bassée, la houille et le coke seront rangés dans la 3e classe.

Marchandises de 2e classe.

Vins, eaux-de-vie, esprits, liqueurs, vinaigre, cidre, bière et autres boissons;
Céréales, soit en grains, soit en farine, légumes secs, pommes de terre, riz, betteraves;
Menus grains et graines diverses;
Métaux ouvrés;
Sel, savons;
Laine et cotons bruts.

Marchandises de 3e classe.

Métaux non ouvrés;
Bois exotiques, d'ébénisterie et de teinture;
Substances tinctoriales;
Charbon de bois, écorces, tan;
Mélasses;
Droguerie, potasse, soude, produits chimiques;
Faïence, verres à vitres, verrerie, bouteilles;
Poterie commune, formes à sucre;
Soufre raffiné.

Marchandises de 4e classe.

Houille, coke;
Minerais, terre à porcelaine, asphaltes en blocs et en mastic, soufre brut;
Bois de toute espèce autres que les bois exotiques, d'ébénisterie et de teinture;
Fagots, charbonnettes, tourbe;
Marbres et granits bruts ou simplement dégrossis, laves, grès, tuf, pierres de toute espèce, moellons, carreaux, briques, tuiles, ardoises, chaux, plâtre, ciment, et autres matériaux de construction;
Marne, argile, sable, cailloux, graviers;
Fourrages, tourteaux de graines oléagineuses, pulpes de betteraves;
Cendres, fumier, engrais de toute sorte, noir animal, guano;
Tuyaux de drainage;
Futailles vides;
Chiffons et drilles;
Verres cassés, scories;
Pavés, craies, terres et ocres, blancs d'Espagne et autres.

§ 7. *Rivière d'Oise canalisée.*

	par kilom.
Marchandises de toute espèce, par tonne, vingt-cinq dix-millimes, ci	0c. 25m.
Trains et radeaux, par mètre cube de d'assemblage sans déduction de vide : bois de toute espèce, vingt-cinq dix-millimes, ci	0 25

Art. 2. Les perceptions opérées en vertu du présent tarif sur les différentes voies navigables désignées ci-dessus seront frappées du double décime.

Art. 3. Les droits de péage établis au passage de l'écluse d'Iwuy sur l'Escaut cesseront d'être perçus à compter du 1er septembre prochain.

Art. 4. Les trains et radeaux chargés de marchandises seront imposés à un droit double de celui qui sera perçu sur les trains non chargés.

Art. 5. Les bateaux chargés de marchandises diverses supporteront les droits proportionnellement au poids et suivant la nature de chaque partie du chargement.

Art. 6. Les marchandises pourront être transportées d'une classe supérieure dans une classe moins élevée du tarif par décision ministérielle; les taxes ainsi réduites ne pourront pas être relevées avant un intervalle de six mois.

Art. 7. Sont exempts des droits :

1° Les bateaux et bascules à poisson entièrement vides;

2° Les bâtiments et bateaux de la marine impériale affectés au service militaire de ce département ou du département de la guerre, sans intervention de fournisseurs ou d'entrepreneurs;

3° Les bateaux employés exclusivement au service ou aux travaux de la navigation par les agents des ponts et chaussées;

4° Les bateaux pêcheurs, lorsqu'ils porteront uniquement des objets relatifs à la pêche;

5° Les bacs, batelets, canots, servant à traverser d'une rive à l'autre;

6° Les bateaux appartenant aux propriétaires ou fermiers et chargés d'engrais, de denrées, de récoltes et de grains en gerbe pour le compte desdits propriétaires ou fermiers, lorsqu'ils auront obtenu l'autorisation de se servir de bateaux particuliers dans l'étendue de leur exploitation.

Dans les nominations de chevaliers de la Légion d'honneur, publiées par le *Moniteur* du 24 août, il faut lire : M. *Bellel*, peintre, au lieu de Bellet.

MM. les abonnés dont l'abonnement expire le 31 août sont priés de le renouveler de suite, s'ils ne veulent pas éprouver de retard dans la réception du journal.

Les abonnés de la *Presse* sont prévenus que nous mettons à leur disposition la *Carte des parages de la Méditerranée et de l'empire ottoman*, dressée par M. SAGANSAN, géographe de l'empereur et de l'administration des postes. Cette belle carte teintée, qui se vend dans le commerce TROIS FRANCS, sera livrée aux abonnés de la *Presse*, anciens ou nouveaux, contre la présentation de leur quittance d'abonnement, au prix exceptionnel de DEUX FRANCS. C'est donc une prime de 33 0/0 sur le prix de cette carte que la *Presse* offre à ses abonnés.

Faits divers.

On lit dans le *Moniteur* :

« Dijon, 24 août.

» L'empereur et l'impératrice ont visité ce matin les salles d'asile.

» A une heure, Leurs Majestés sont parties pour Lyon. Sur tout le parcours, de la préfecture à la gare, elles ont trouvé l'accueil le plus enthousiaste.

» A Châlons, à Mâcon, ont eu lieu les réceptions des autorités du département de Saône-et-Loire. Toutes les populations des campagnes s'étaient donné rendez-vous pour saluer de leurs acclamations le passage de Leurs Majestés. »

« Lyon, 6 heures.

« L'empereur et l'impératrice viennent d'arriver et sont reçus à la gare par les premières autorités de la ville de Lyon.

» Leurs Majestés montent en voiture et se rendent à l'Hôtel-de-Ville au milieu d'un concours immense des populations ouvrières qui saluent chaleureusement leur bienvenue.

» Dans la rue Impériale, toutes les grandes et nouvelles maisons sont pavoisées à tous les étages, des illuminations sont préparées, l'accueil est des plus enthousiastes.

» Une foule énorme s'est portée sur les places du Théâtre et des Terreaux, qui font face à l'Hôtel-de-Ville. Leurs Majestés se mettent au balcon pour remercier la population lyonnaise qui les acclame, et elles sont saluées par les cris répétés de : Vive l'empereur! vive l'impératrice! vive le prince impérial!

» La ville de Lyon présente un aspect splendide. L'empereur et l'impératrice sont l'objet d'une véritable ovation. »

— On nous écrit de Calais, le 24 août :

« S. A. R. le comte d'Aquila, voyageant seul avec un domestique, s'est embarqué aujourd'hui à Calais pour Douvres.

» S. Em. le cardinal Wiseman s'est également embarqué à Calais hier soir.

» S. A. la grande-duchesse de Mecklembourg-Strelitz est attendue demain dans notre port, allant en Allemagne. »

— M. de Montredon a été élu membre du conseil général de l'Aude par le canton de Durban.

— Dans la seizième liste de souscription pour les chrétiens d'Orient, publiée aujourd'hui par le *Moniteur*, et qui donne un total général de 250,902 fr. 35 c., on voit figurer une somme de 1,000 fr. provenant d'une représentation à bénéfice au Gymnase-Dramatique, y compris l'abandon des droits d'auteur fait par MM. Latour Saint-Ybars et Mélesville.

— On annonce qu'à peine débarqué, le général de Beaufort s'est hâté d'organiser des colonnes mobiles qui sont destinées à être envoyées, au premier signal, sur tous les points où leur présence serait jugée nécessaire.

— On sait que le 5e et le 13e de ligne ont été désignés, ainsi que le 16e de chasseurs à pied, pour faire l'expédition de Syrie. Voici, d'après le dernier bulletin des mouvements de troupes ordonnés par le ministre de la guerre, portant la date du 18 août courant, les désignations exactes des portions de chaque corps partis pour Beyrouth :

5e de ligne. Etat-major, 1er et 2e bataillons.
13e de ligne. Etat-major, 1er et 2e bataillons.
16e bataillon de chasseurs à pied. Etat-major et six compagnies.

— On lit dans le *Progrès*, de Lyon :

« M. Félix Escoffier, entrepreneur de la manufacture impériale d'armes de Saint-Etienne, vient de s'entendre avec le ministre de la guerre piémontais sur la dimension et le poids de 25,000 fusils qu'il est autorisé à fabriquer pour le compte du gouvernement sarde. »

— Le *Toulonnais* rapporte que les essais préparatoires au large, de la frégate cuirassée la *Gloire*, ont été très satisfaisants.

— M. Charles Delacroix, victime d'une attaque des Kabyles dont nous avons rendu compte en ces derniers temps, est de retour à Constantine. Ses nombreux amis, qui avaient pu désespérer un instant de le revoir, à cause de la gravité de sa blessure, lui ont fait un accueil chaleureux.

M. Delacroix n'est pas encore complétement rétabli; mais on espère que les soins empressés que lui prodiguent ceux qui l'entourent et un repos absolu pendant quelque temps achèveront sa guérison.

— L'administration des lignes télégraphiques algériennes a fait procéder, dit l'*Akhbar*, à la pose de deux fils électriques qui relient la direction de Bab-Azoun à la baie de la Salpêtrière, où va aboutir le câble méditerranéen. C'est le 27 de ce mois que le bâtiment chargé de l'immersion commencera cette importante opération. Il partira de la baie de la Salpêtrière et se dirigera vers les côtes de France, en déroulant dans les profondeurs de la Méditerranée le câble électrique. Le 1er septembre, l'Algérie ne sera plus qu'à quelques minutes de la mère-patrie, et un nouveau progrès, un progrès immense comptera encore dans les fastes algériens de 1860.

D'un autre côté, on va essayer, dit-on, de relever le câble de Bône.

— On lit dans le *Morning Advertiser* :

« Le comte de Carthness et la comtesse ont fait leur entrée à Wick, lundi dernier, dans leur voiture à vapeur. Le comte, dans cette voiture, fait de 7 à 8 milles par heure sur une route en plaine; sa vitesse pourrait être considérablement augmentée. La chaudière peut contenir de 60 à 70 galons d'eau; elle a besoin d'être remplie toutes les heures, ou de 10 milles en 10 milles, la consommation de l'eau étant d'un galon par minute. La machine est de la force de neuf chevaux.

» La chaudière et la machine ont été construites de manière à occuper le moins de place possible. Toute la voiture avec son appareil a coûté 200 liv. st. La dépense de charbon est de 8 liv. par mille. Le noble comte s'est arrêté pour dîner à Wick, et il s'est rendu le soir à Barragill-Castle. Dans la ville et sur la route, il a été fort applaudi par une foule innombrable, accourue pour jouir de ce spectacle nouveau. »

— La chasse a été ouverte :

Le 18 août, dans les départements des Bouches-du-Rhône, des Landes, de Lot-et-Garonne, des Hautes et Basses-Pyrénées, des Pyrénées-Orientales, du Var et du Vaucluse;

Le 21 août, dans l'Ariége, la Haute-Garonne.

La chasse sera ouverte :

Le 1er septembre, dans l'Ain, l'Allier, les Hautes-Alpes, l'Aude, l'Aveyron, le Cantal, la Charente, la Charente-Inférieure, le Gers, l'Hérault, l'Indre, la Loire, la Haute-Loire, le Loiret, la Lozère, le Bas-Rhin, le Haut-Rhin, le Rhône, la Haute-Saône, Saône-et-Loire, la Vienne, l'Yonne et la Haute-Vienne (la chasse à courre le 15 octobre dans ce département);

Le 8 septembre, dans le Cher, la Corrèze, la Creuse, la Dordogne, le Doubs, la Drôme, l'Eure-et-Loir, le Finistère (1er octobre pour la chasse à courre dans ce département), l'Indre-et-Loire, l'Isère, le Jura, le Loir-et-Cher, le Lot, la Haute-Marne, la Nièvre, la Sarthe et la Vendée;

Le 15 septembre, dans le Maine-et-Loire, la Manche, la Meuse, le Morbihan (le 10 octobre pour la chasse à courre dans ce département), l'Orne (le 24 septembre pour l'arrondissement de Domfront et le canton de Carrouges), le Puy-de-Dôme, la Seine-Inférieure, le Tarn et le Tarn-et-Garonne;

Le 1er octobre, dans le Gard (pour la chasse à courre).

— Les expositions des grands concours des prix de Rome, à l'Ecole des Beaux-Arts de Paris, auront lieu ainsi qu'il suit : sculpture, 5, 6, 7 septembre, jugement le 8; gravure en taille-douce, 12, 13, 14, jugement le 15; architecture, 19, 20, 21, jugement le 22; peinture historique, les 26, 27, 28, jugement le 29. L'exposition des grands prix et des pensionnaires de l'Ecole française à Rome sera ouverte du 30 septembre au 7 octobre. La séance solennelle du couronnement à l'Institut aura lieu le samedi 6 octobre.

— Hier a eu lieu, à la Faculté de droit de Paris, sous la présidence de M. le doyen Pellat, et en présence d'un public nombreux, la distribution des prix fondés par Mme veuve Beaumont, comme un monument de maternelle douleur destiné à rappeler chaque année le nom d'un fils enlevé prématurément à sa tendresse.

M. le professeur Bonnier a présenté le rapport du concours.

Les licenciés avaient à rechercher, en Droit romain, comment s'opérait la compensation, et à traiter, en Droit français, de l'application de la subrogation légale entre la caution et le tiers détenteur de l'immeuble hypothéqué.

Le sujet proposé aux docteurs était le suivant :

« Du caractère, des conséquences pénales et civiles du faux en droit romain, dans le Droit français ancien et nouveau. »

Voici la liste des lauréats dans l'ordre où ils ont été proclamés ;

CONCOURS DE 1859. — *Doctorat*. — 2e médaille d'or : M. Doublet (Gustave), né à Versailles (Seine-et-Oise), le 4 février 1836.

CONCOURS DE 1860. — *Licence* (Droit romain). — 1er prix : M. Mouillefarine (Alexis-Eugène-Edmond), né à Paris, le 6 août 1839. — 2e prix : M. Danielopoulo (Georges), né à Bucharest (Valachie), le 1er janvier 1837.

Mention *ex æquo* : M. de la Plane (Octave-Henri), né à Saint-Omer (Pas-de-Calais), le 7 août 1839; M. Lacoin (Marie-Annibal-Bernard-Félix), né à Paris (Seine), le 18 mai 1839.

Licence (Droit français). — 1er prix : M. Collin (Auguste-Ange-Marie), né à Napoléonville (Morbihan), le 15 octobre 1838. — 2e prix : M. Rozat (Jean-Ferdinand), né à Bordeaux (Gironde), le 11 mai 1838. — Mention : M. Purnot (Charles-Paul), né à Metz (Moselle), le 12 avril 1837.

— La Compagnie des avoués près le tribunal de première instance de la Seine a procédé hier à ses élections annuelles. Elle a nommé MM. Guidou, Gaullier, Ramond de la Croisette, Delacourtie et Debrotonne, en remplacement de MM. Lavaux, Kieffer, Maës et Tixier, membres sortants, et de M. Fouret, décédé. En conséquence, la chambre se trouve composée de la manière suivante pour l'année judiciaire 1860-1861 :

MM. Picard, président; Ernest Moreau, syndic; Aviat, rapporteur; Richard, secrétaire; Postel, trésorier; Brochot, Guidou, Gaullier, Ramond de la Croisette, Delacourtie et Debrotonne, membres; M. Moullin, doyen; M. Glandaz, président honoraire.

— Les travaux du premier pavillon du second corps des Halles centrales sont presque entièrement terminés, et l'on sera prochainement en mesure d'y installer la vente en gros et en détail de la viande de boucherie, à laquelle ce pavillon est destiné. Bientôt disparaîtront les abris en bois qui existent le long de la rue des Prouvaires, l'emplacement qu'ils occupent devant être affecté à la construction d'un deuxième pavillon.

Le second corps des Halles sera semblable au premier et se composera de six pavillons reliés entre eux par des rues couvertes; un boulevard, planté d'arbres, de trente-deux mètres environ de largeur, séparera ces deux corps, qui présenteront ensemble une surface couverte de 40,000 mètres carrés. Si l'on ajoute cette surface à celle des larges voies de pourtour et de traverse qui lui serviront de dégagement, on obtiendra une étendue totale de 80,000 mètres carrés pour le commerce et le mouvement du grand centre d'approvisionnement du marché parisien.

— Le *Droit* publie de nouveaux détails sur le vol d'une partie du trésor de l'église métropolitaine. Après avoir dit que l'information se poursuit activement, ce journal ajoute :

« M. Bertoglio, commissaire de police chargé des constatations, a fait l'appel des ouvriers occupés, au moment où l'on s'est aperçu du vol, aux travaux qui s'exécutent en cet endroit; aucun d'eux ne manquait.

» La première personne qui a reconnu que des voleurs avaient pénétré dans la sacristie est l'invalide préposé à la surveillance des travaux. Autour de cette sacristie il existe un fossé étroit semblable à celui qui se trouve au pied des tours du Palais-de-Justice. Sur les bords de ce fossé on a recueilli plusieurs des objets soustraits. On a ramassé près de là un saint-ciboire en vermeil de dimensions énormes et d'un poids considérable. N'ayant pu ni le lancer par dessus la grille ni le faire passer entre les barreaux, les malfaiteurs avaient arraché les pierreries dont il était orné et l'avaient ensuite abandonné.

» On a lieu de supposer que les voleurs étaient au nombre de quatre ou cinq. Ils ont pris dans le chantier l'échelle qui leur a servi pour monter sur l'échafaudage. Une fois là, ils ont, à l'aide d'un diamant, enlevé une portion de vitre, ce qui a permis à l'un d'eux de passer son bras à l'intérieur, de faire jouer la targette d'un vasistas de manière à l'ouvrir et de pouvoir, lui et ses camarades, se glisser par cette ouverture.

» Le chevecier habite une chambre située au-dessus de la sacristie qui est voûtée. S'il se fût trouvé chez lui, le coup n'aurait pu certainement se faire, car il eût entendu le bruit en raison de la loi d'acoustique qui fait que les sons les plus légers sont recueillis au sommet d'une voûte. Les voleurs avaient dû prendre des informations exactes, afin de ne pas s'exposer à une telle déconvenue.

» Certaines circonstances donnent lieu de croire que les malfaiteurs sont anglais. Il est probable que, pressés de faire les préparatifs de leur expédition, ils n'avaient pas pris le temps de dîner, car ils ont mangé dans la sacristie, et des débris de sandwich indiquaient le genre d'aliment qu'ils avaient consommé. Un paquet de ficelle serrée, dite *fouet*, avait été laissé par eux. Sur l'entablement de l'une des armoires avait été placée une chaise, et pour atteindre cette chaise, un fauteuil avait été disposé. Au moyen de cette superposition, les voleurs ont pu, non sans d'assez grandes difficultés gymnastiques, sortir de la sacristie par le vasistas et prendre la fuite. Des fragments d'étoffe d'origine britannique et de chemise de couleur ont été ramassés en même temps que les miettes de sandwich.

» C'est un des sergents de ville venus avec le commissaire de police qui, en traversant le quai et en regardant vers la Seine, a aperçu la corde attachée à l'un des anneaux servant à la navigation. Pressés de se retirer, les voleurs avaient descendu en cet endroit, comme nous l'avons dit, un filet rempli d'objets dérobés. Ils s'imaginaient que ce filet s'enfoncerait et disparaîtrait dans l'eau; mais l'obscurité les avait empêché de remarquer qu'il existait une petite berge très étroite recouverte d'environ trois pieds d'eau. Le filet s'était arrêté sur cette saillie. Il était recouvert d'une enveloppe d'une sorte de mérinos noir; mais cette étoffe était crevée et déchirée en plusieurs places, et au jour on voyait par ces fissures briller les métaux précieux.

» M. Bertoglio a fait, dans la journée d'hier, explorer cette partie de la Seine. Des barques manœuvraient, contenant des sergents de ville et deux plongeurs, qui sont descendus jusqu'à dix fois au fond de la rivière sans rien découvrir. On a sondé, sans plus de succès, les abords de l'embouchure des égouts. Ces opérations avaient attiré sur les quais un nombre considérables de curieux qui n'ont cessé d'en suivre avec intérêt les diverses péripéties.

» On évalue à 200,000 fr. la valeur intrinsèque des objets qui n'ont pas été retrouvés. On regrette, non pas tant pour leur richesse qu'à cause de l'intérêt historique qu'ils présentent, plusieurs reliquaires apportés de Palestine par saint Louis, un anneau donné par la reine Elisabeth II, l'anneau pastoral de l'évêque Maurice de Sully, édificateur de l'église Notre-Dame, la croix pastorale donnée par Mgr Sibour, archevêque de Paris, et le magnifique ostensoir dont Napoléon Ier avait fait présent à la cathédrale.

» Cet ostensoir était garni d'un cercle en diamants et saphirs d'un très haut prix. Ce cercle, destiné à enchâsser l'hostie, a été arraché, et l'on a brisé l'ostensoir, dont le pied a été retiré de la Seine.

» Les recherches se continuent sans désemparer. »

Le *Moniteur* donne en ces termes la nomenclature des richesses que contenait le trésor de Notre-Dame, célèbre en tous temps par sa magnificence, et dues en grande partie aux libéralités des souverains, des prélats et des personnages les plus illustres de l'Etat :

« On y comptait, en 1763, quatre bustes et deux images en vermeil, or et pierreries; un livre d'épitres relié en vermeil; six reliquaires de même matière et trois autres en argent; deux grands reliquaires en or; cinq châsses de vermeil; quatre crosses; une armoire pleine de chandeliers de vermeil; six croix de vermeil; une croix d'or attribuée à saint Eloi, et une d'argent; trois vases de vermeil et trois d'argent; sept calices en vermeil, un en or et deux en argent; trois burettes en vermeil; un grand ciboire en argent; deux [illegible] en vermeil; un soleil de vermeil et un d'argent; deux encensoirs d'argent; une baguette de vermeil; un bâton cantoral en vermeil; un réchaud d'argent à placer sur l'autel pendant l'hiver; un tombeau d'argent pour le jeudi saint; un bras en vermeil, et un grand nombre d'autres vases ou reliquaires.

» Ces objets n'étaient pas, pour la plupart, antérieurs au seizième siècle, mais il y en avait aussi de beaucoup plus anciens, ainsi que nous l'apprennent MM. de Guilhermy et Viollet-Le-Duc, dans leur *Description de Notre-Dame*, qui nous fournit en partie ces détails.

» On peut citer dans le nombre : la sainte couronne d'épines de Notre-Seigneur, en l'honneur de laquelle saint Louis construisit la Sainte-Chapelle; le saint clou qui appartenait à l'abbaye de Saint-Denis; la croix d'or de l'empereur Manuel Comnène (12e siècle), que la princesse Anne de Gonzague légua, en 1683, aux moines de Saint-Germain-des-Prés; deux calices en vermeil du 13e siècle; la relique de la vraie croix envoyée en 1109, à Galon, évêque de Paris, par Anseau, chantre de l'église du Saint-Sépulcre, à Jérusalem; la crosse en bois et cuivre de l'évêque Eudes de Sully; le crucifix que tenait saint Vincent de Paul lorsqu'il assista le roi Louis XIII à ses derniers moments; la discipline de saint Louis; plusieurs fragments d'étoffes qui passent pour avoir fait partie d'un vêtement de ce prince; un sac de soie tissu d'or, une ceinture de lin rehaussée d'ornements de couleur, et d'autres linges qui lui auraient appartenu. En outre de ces précieuses et antiques reliques, de nombreux dons faits à différentes époques sont encore venus accroître la richesse du trésor de l'église cathédrale de Paris, à laquelle les artistes de notre temps achèvent de restituer en ce moment son ancienne splendeur. »

— Le *Journal d'Ille et Vilaine* rapporte le fait suivant :

« La gendarmerie de Retiers fut prévenue, dimanche matin, qu'un cadavre gisait sur la route départementale de Retiers au Theil. Le brigadier se rendit en toute hâte, avec un de ses gendarmes, sur le lieu indiqué, et y trouva un homme, la face contre terre, raide déjà et ayant en effet toutes les apparences d'un cadavre. Mais, en se rendant bien compte de la position, l'intelligent sous-officier crut reconnaître que ce malheureux vivait encore. Il le releva donc, et après l'avoir adossé à l'un des talus de la route, il s'efforça de lui ouvrir la bouche et de lui faire rentrer la langue qui sortait de plus de trois pouces, et interrompant l'air causait l'asphyxie.

» En effet, l'infortuné respira bientôt et donna signe de vie. On le transporta dans une maison voisine, où il reçut les soins d'un médecin et put dire sa triste histoire. Petit mercier colporteur, il avait envoyé par la poste, ces jours derniers, à sa famille, 8 fr. qui était tout son avoir. Depuis lors, il n'avait rien vendu, et ne voulant pas mendier, il avait vécu pendant quatre jours d'oseille sauvage qu'il trouvait dane les champs.

» Dans la nuit de samedi, des vomissements l'avaient pris, il était tombé la face contre terre et plus de trente personnes avaient passé près de lui sans oser le toucher, se disant : « C'est un cadavre! » Sans les secours intelligents et dignes d'éloges qui lui ont été donnés par la gendarmerie de Retiers, le mot n'eût été que trop vrai! »

— Plusieurs enfants de Vic, dit le *Journal de la Meurthe et des Vosges*, jouaient à cache-cache dans la cour de M. Munetrez, receveur buraliste. Tout à coup, six d'entre eux, qui s'étaient blottis sur les planches servant de couverture à l'orifice d'un puits, disparurent dans l'abîme ouvert sous leurs pieds. Aux cris désespérés qui se firent entendre, de généreux citoyens accoururent, parmi lesquels trois gendarmes, dont un en retraite. Cinq enfants ont pu être retirés du puits avec des blessures sans gravité; mais le sixième a été ramené sans vie par M. l'abbé Petitcolas, principal du collége de Vic. C'était le fils, âgé de trois ans, du maître de la maison.

— Le *Courrier de l'Isère* rapporte le fait suivant :

« Un bien triste accident est arrivé à une des baigneuses qui se trouvent en ce moment à l'établissement thermal de la Motte. On sait qu'il existe dans l'intérieur du château une espèce de puits d'une origine fort ancienne, et que l'on croit avoir servi autrefois d'*oubliettes*. Plusieurs personnes, curieuses de visiter cet endroit, s'y étaient rendues, précédées d'un domestique qui portait un flambeau.

» Quand on fut arrivé dans le lieu où se trouve le puits, soit qu'elle fût distraite ou trompée par l'effet de l'ombre que projetait le flambeau, soit par suite de toute autre cause, une dame qui s'était trop approchée de l'ouverture béante sentit tout à coup le pied lui manquer, et fut immédiatement précipitée au fonds du puits. On juge de l'effroi de ceux qui assistaient à sa chute. Sur-le-champ on s'efforça de lui porter secours, et un courageux baigneur, M. Henri Beaufort de Lamarre, accouru aux cris de détresse qu'il entendait, se fit passer autour du corps une corde à l'aide de laquelle on le descendit dans le puits. Il trouva la malheureuse dame plus morte que vive, gravement contusionnée et ayant presque entièrement perdu connaissance.

» Un second baigneur, dont le nom ne nous est pas parvenu, descendit ensuite par une échelle et se chargea, de concert avec M. de Lamarre, de remonter le corps presque inanimé de cette pauvre dame; mais la tâche n'était ni facile ni exempte de danger : l'échelle s'agitait sous ce triple fardeau, et il s'en est fallu de fort peu qu'au moment d'atteindre l'ouverture du puits, elle ne cassât et que tous trois fussent précipités. Enfin, à force de peines et de précautions, on parvint à rendre à la lumière l'infortunée victime, qui a reçu de fortes et nombreuses contusions, mais n'a pas à redouter, assure-t-on, de lésions intérieures, et dont l'état présent fait espérer que cet affreux accident n'aura pas pour elle de suites funestes. »

— Dans la soirée du 17 août, il est arrivé, sur le lac de Wallendstadt, un grave accident. M. Simon, de Breslau, s'est noyé en se baignant.

M. Simon était un des chefs les plus éminents et les plus considérés du mouvement de 1848. Il s'était réfugié en Suisse, à la suite de la dissolution du Parlement de Francfort. Cette mort est un deuil pour tous les partis.

— L'*Indépendance belge* rapporte qu'un crime atroce a été commis à Flémalle. Un facteur du chemin de fer du Nord, attaché à la station de cette ville, a été assailli à coups de pierres et de bâtons. Ce malheureux, qui était manchot, n'a pu se défendre. Il a été affreusement mutilé et il est mort quelques heures après. La justice informe.

— Une affaire de succession en litige met en ce moment tout Londres en émoi. Une Mme Stuart se présente pour réclamer les biens meubles et immeubles d'un grand seigneur écossais, lord M...y. Il ne s'agit pas moins de 50 millions de francs, et l'homme de loi qui a pris sur lui d'établir les droits de la dame en question touchera 1,125,000 fr. d'honoraires.

Il paraît qu'il y a bien des années l'ancêtre du millionnaire écossais fut obligé, pour une cause ou pour une autre, de fuir son pays natal et de se tenir caché. Personne ne sut ce qu'il était devenu, sauf un frère moins âgé, auquel le fugitif abandonna la jouissance de ses biens, à la condition de les restituer à sa mort aux héritiers légitimes.

L'exilé malgré lui mourut à l'étranger, laissant des enfants qui furent élevés dans une telle misère qu'ils durent, à leur retour en Angleterre, se livrer à un travail manuel dans une fabrique de Nottingham. Le mort semblait avoir emporté dans la tombe le secret de son identité; mais le hasard vint révéler à Mme Stuart un mystère qu'elle avait tant d'intérêt à éclaircir. Les hommes de loi ont débrouillé l'affaire, et on dit que sous peu le propriétaire actuel fera une restitution forcée ou volontaire.

— Un incendie vient de détruire à Châteauneuf (Charente) une filature de laine appartenant à M. Labrousse. La perte est évaluée à 40,000 fr.

NÉCROLOGIE. — Mme la comtesse de Saint-Marsault, femme de M. le préfet de Seine-et-Oise, vient de succomber aux suites du douloureux accident dont elle avait été victime en voulant, lors d'un bal donné à la préfecture l'hiver dernier, éteindre le feu qui s'était communiqué à la robe d'une dame.

— L'émigration polonaise vient d'être cruellement éprouvée par la mort de M. Frédéric Bukiell, ancien officier de l'armée polonaise et rédacteur du journal *Wiadomosci Polskie*.

— M. Regnier, imprimeur-libraire, propriétaire-éditeur du *Journal de Senlis*, est décédé dans cette ville à l'âge de 70 ans.

— M. le colonel Le Bas de Sainte-Croix vient de mourir à Sèvres.

— Le doyen d'âge du corps des chirurgiens militaires, le docteur Sarecy Lachaume est décédé à l'âge de 84 ans.

— M. Denayrouse, ancien commissaire de la République, ancien représentant à la Constituante, est décédé à Espalion.

— M. Adrien de la Tournelle, ancien premier

président de la Cour royale de Dijon, ancien député, ancien membre du conseil général de l'Ain, est décédé à l'âge de 57 ans.

— M. Floret, juge honoraire au tribunal de Marseille, est décédé dans cette ville.

— Nous venons d'apprendre, dit la *Gironde*, la mort d'une dame artiste qui laissera à Bordeaux, sa ville natale, de profonds regrets. Mme Galli, née Elisa David, est décédée l'hiver dernier à Carru, dans la province de Mondovi (Piémont). Ses tableaux, couronnés à trois expositions, l'avaient fait connaître comme peintre; mariée à l'un des hommes les plus méritants de l'émigration italienne, elle vivait en Piémont depuis que M. Galli avait pu rentrer dans sa patrie.

— Une lettre d'Alexandrie annonce la mort de M. d'Anastasiani, beau-père de M. Benedetti, directeur des affaires politiques au ministère des affaires étrangères. Chef d'une forte maison de banque, ancien consul général de Suède et de Norwége, M. d'Anastasiani est mort à l'âge de cent ans, laissant une fortune colossale.

— Le jeudi 6 septembre, à dix heures du matin, aura lieu dans l'église de Saint-Gratien (Seine-et-Oise) l'inauguration du monument élevé à la mémoire du maréchal de Catinat, par les soins et sous le haut patronage de Mme la princesse Mathilde.

A cette occasion, M. Coquereau prononcera l'éloge du maréchal, dont le corps, exhumé de l'ancienne église le 22 février 1860, a été déposé dans le sarcophage du monument.

— Le travail épuise, mais il féconde aussi l'esprit comme la terre.

M. de Lamartine vient de publier les *Deux Entretiens littéraires* à la fois, intitulés MACHIAVEL, littérature politique.

Il publie, à la fin du même mois, deux autres *Entretiens littéraires*, intitulés l'ARIOSTE, littérature badine.

De plus, le 2e volume de l'édition d'auteur de ses ŒUVRES COMPLÈTES a paru ces jours-ci; le 3e volume de cette édition unique, avec commentaires et notes inédites, paraît à la fin du mois.

On souscrit aux *Œuvres complètes* chez l'auteur, 43, rue Ville-l'Evêque, ou bien en adressant un engagement par lettre à M. de Lamartine lui-même.

102 volumes en 40 magnifiques volumes grand in-8°, 80 fr. par an, 4 ans pour payer.

Pour tous les faits divers, J. MAHIAS.

M. Preterre, dentiste américain, 29, boulevard des Italiens, croit devoir rappeler au public qu'il reste seul successeur de l'ancienne maison Fowler et Préterre, et que l'établissement fondé 7, place de la Madeleine, par son ex-associé Fowler, est et demeure supprimé.

—Eugène Delessert, successeur de *M. Alexis Godillot, décorateur des fêtes de S. M. l'Empereur*, croit devoir faire connaître que sa maison n'était pas chargée des préparatifs de la salle de bal de Toulon.

Cours des Immeubles.

CHAMBRE DES NOTAIRES. *Séance du 21 août.*	MISES à prix.	PRIX d'adjudicat.
Maison à Paris, place du Vieux-Marché-St-Martin, 3, d'un revenu de 3,200 fr.	45,000	55,600
Maison à Paris, rue Grenelle-St-Germain, 195	50,000	60,000
Maison à Paris, rue de Charenton, 8, d'un revenu de 955 fr.	8,000	11,800
Maison à Paris, rue de la Harpe, 5, d'un revenu de 7,500 f.	75,000	101,000
Maison à Paris, rue de Charonne, 10 et 12, d'un revenu de 8,200 fr.	85,000	137,600
Maison à Paris, rue St-Hilaire, 6, d'un revenu de 4,575 fr.	40,000	65,000
Terrain à Paris, ancien chemin de ronde du boulevard de la Villette, 9, d'une contenance de 235m46	17,400	17,500
Terrain à Paris, même boulevard, d'une conten. de 322m82.	16,100	16,200
Maison à Vanves (Seine), voie de Beauvais	6,000	8,100
PALAIS-DE-JUSTICE, *Audience des criées, 22 août.*		
Maison à Paris, rue Léonie, 12	25,000	30,050
Maison à La Ferté-Milon (Aisne)	23,000	26,050
Propriété rue Juge prolongée (15e arrondissement)	20,000	34,000
Maison à Saint-James, rue St-James, 28	15,000	15,050
Maison rue du Télégraphe, 6 (Montmartre)	8,000	10,000
Terrain rue Neuve-de-la-Tombe-Issoire, 6 ou 8	3,000	4,000
Nu-propriété d'une maison à Epinay-sur-Seine	1,200	2,300
Mines de schiste à Menat (Puy-de-Dôme)	200	250
Maison rue d'Allemagne, 32.—Revenu, 6,720 fr.	50,000	50,050
Maison rue de Lunéville, 9. — Revenu, 600 fr.	5,000	7,200
Propriété à St-Ouen, rue du Landy, 9	9,500	28,100
Propriété id. id 11.	7,000	
Maison boulevard Sébastopol, 4 (rive gauche). Rev. 24,620 fr.	220,000	300,050
Maison boul. Sébastopol, 4 bis. Revenu, 26,950 fr.	250,000	321,000
Maison place Saint-André-des-Arts, 3. Revenu, 18,105 fr.	200,000	241,050
Droit au bail de terrains et de bâtiments r. des Récollets, 11	60,000	84,050
Terrain à Clichy, lieu dit la Saussaye	19,000	23,000
Terrain id. id..	20,000	20,050
Terrain id. id..	22,000	22,050
Maison rue de Ménilmontant, 121. Contenance, 1,082m31	50,000	80,050
Maison rue de Ménilmontant, 123. Contenance, 1,780m98	55,000	146,000
Terrains rue de Ménilmontant, 125. Contenance, 3,911m12	95,000	166,950

Cours et Tribunaux.

Le *Droit* rapporte qu'hier, à l'audience de la première chambre du tribunal de la Seine, présidée par M. Benoît-Champy, a été appelée la cause de M. Leymarie, contre les journaux le *Moniteur*, les *Débats*, la *Presse*, le *Courrier de Paris* et autres, à fin d'insertion d'une lettre en réponse au discours prononcé par M. le président du conseil d'Etat dans la séance du Corps législatif du 10 juillet dernier, et reproduit par ces journaux.

Le tribunal a renvoyé l'affaire après vacations.

L'opération de démolition pour le percement du boulevard de Sébastopol (rive gauche), vers la place Saint-Michel, touche à son terme. Nous donnons le résultat des trois décisions du jury qui ont statué sur les indemnités à payer aux propriétaires expropriés, en mettant en regard les chiffres des offres, des demandes et des allocations :

Situation des immeubles.	Offres.	Demand.	Allocat.
Place de la Sorbonne, 7.	50,000	50,000	50,000
Idem, 9, et rue Neuve-Richelieu, 1	32,400	65,000	47,000
Rue Neuve-Richelieu, 3.	30,000	59,000	35,000
Idem, 5	29,000	55,000	40,000
Idem, 7	17,000	35,000	24,000
Rue de la Harpe, 129, et rue Neuve-Richelieu..	48,500	54,000	54,000
Rue de la Harpe, 131	190,000	190,000	190,000
Idem, 133	28,000	46,000	35,000
Rue des Grès, 26	212,000	407,200	320,000
Rue de la Harpe, 135, et rue des Grès, 23	170,000	170,000	170,000
Rue de la Harpe, 139	146,000	235,000	190,009
Idem, 141	45,000	110,000	65,000
Rue Saint-Hyacinthe, 5.	102,000	102,000	102,000
Idem, 7	56,000	86,000	65,000
Idem, 9	144,000	257,000	160,000
Rue St-Hyacinthe, 11, 13, rue Soufflot, 22, 24, et rue de Cluny	280,000	440,000	330,000
Rue St-Hyacinthe, 2, rue d'Enfer, 1, place St-Michel, 1, et r. Soufflot, 26.	333,000	640,000	460,000
Rue Soufflot, 23	230,000	426,000	325,000
Rue Soufflot, 25, et rue d'Enfer, 3	42,500	95,000	65,000
Rue d'Enfer, 7, et rue St-Thomas, 20	270,000	390,000	320,000
Rue de la Harpe, 96	32,750	80,000	42,000
Idem, 98	73,700	120,000	75,000
Idem, 100	145,000	233,000	180,000
Idem, 102	85,000	135,000	110,000
Idem, 104	50,000	127,000	60,000
Idem, 106	40,000	40,000	40,000
Idem, 108	30,000	77,000	35,000
Idem, 110, et place Saint-Michel, 2	92,300	120,000	111,000
Place St-Michel, 4, 6, et rue Mons.-le-Prince, 73	200,000	334,000	260,000
Rue des Maçons-Sorbonne, 26	90,000	90,000	90,000

BULLETIN
SCIENTIFIQUE, ARTISTIQUE ET LITTÉRAIRE.

La *Revue de l'Instruction publique* a consacré, dans ses derniers numéros, des articles à la bibliothèque impériale de Saint-Pétersbourg. Les manuscrits surtout sont nombreux dans cet établissement, et beaucoup d'entre eux possèdent une valeur historique incontestable, ainsi qu'il est facile de s'en convaincre par les quelques extraits suivants de la nomenclature générale.

Dépêches originales, seizième siècle. 4 vol.
Dépêches de Lomenie de Brienne. 1 vol.
Lettres originales de Mazarin. 2 vol.
Dépêches relatives à la paix de Cologne. 4 vol.
Lettres et dépêches de Montluc. 1 vol.
Lettres du maréchal de Munich à Catherine II.
Recueil de lettres originales du dix-septième siècle. 2 vol.
Dépêches du marquis de Puisieux. 1 vol.
Lettres de Letellier, secrétaire d'Etat. 1 vol.
Lettres du marquis de Villars. 1 vol.
Lettres au chancelier Séguier (tirées de la Bastille). 7 vol.
Dépêches de Lamothe-Fénélon, ambassadeur à Londres.
Lettres et dépêches des ducs d'Etampes et d'Epernon. 2 vol.
Lettres du maréchal de Biron et du duc de Béthune. 2 vol.
Lettres des rois de Navarre et de Henri IV. 7 vol.
Lettres des ducs de Lorraine et de Guise. 3 vol.
Correspondances originales des rois et des reines de France, formant un grand nombre de volumes.
Correspondances françaises de l'an IV à l'an XIII de la République, 3 énormes portefeuilles.
Lettres de Philippe II d'Espagne, 1 vol.
Papiers de la Bastille, 4 volumes.

A cette liste fort incomplète, on pourrait, dit M. Alexandre de Lamothe, en joindre une non moins importante de manuscrits rares et inédits, relatifs à notre histoire depuis les temps les plus reculés jusqu'à Louis XV : chroniques, chronologies, biographies et mémoires, tous du plus haut intérêt.

Le gouvernement vient de commander à M. Porion, pour être placé dans le Musée, un grand tableau historique qui rappellera un des faits les plus mémorables de l'histoire de la Picardie. Le sujet est l'hommage qu'Edouard III, roi d'Angleterre, rendit à Philippe de Valois dans la cathédrale d'Amiens.

Un intéressant travail a été publié à Londres sur la galerie nationale des tableaux de cette capitale. On y trouve le prix qui a été payé pour l'acquisition de chaque ouvrage, le nom du précédent propriétaire et la date de la cession. La somme totale qui a été dépensée est de 184,505 liv. sterl. Le *Paul Véronèse*, ajouté à la galerie au prix de 13,650 liv. st., est le seul tableau qui ait coûté une somme aussi considérable. La collection acquise de M. Angerstein en 1824, moyennant la somme de 57,000 liv. st., forme le noyau du musée. Elle se composait de trente-huit tableaux, parmi lesquels était la série du *Mariage à la Mode* d'Hogarth; le *Jules II* de Raphaël; quelques-uns des plus beaux paysages de Claude; l'*Enlèvement de Ganymède* et le *Vénus et Adonis*, du Titien, etc. En 1843, dix-neuf tableaux furent ajoutés à ceux-ci; de ce nombre étaient : *Sainte Catherine*, de Raphaël; *Bacchus et Ariane*, du Titien, payé 9,000 liv. st.; *Mercure apprenant à lire à l'Amour*, et l'*Ecce Homo*, du Corrége, achetés ensemble au marquis de Londonderry, 11,500 liv. st.

Le 24 novembre 1843, sir Charles Eastlake fut nommé conservateur de la galerie. *Le Jugement de Pâris* fut acheté sous ses auspices en juillet 1844, de M. Penrice, moyennant 4,200 liv. st.; *la Vision d'un chevalier*, de Raphaël, en 1847, 1,050 liv. st.; *l'Adoration des bergers*, de Velasquez, 2,050 liv. st., et beaucoup d'autres. La collection Krüger fut achetée en 1854 2,800 liv. st.; quelques-uns des tableaux qui en faisaient partie furent revendus ensuite. En novembre 1847, une collection de trente-un tableaux fut achetée de la galerie Lombardi-Baldi, à Florence, pour une somme de 7,035 liv. st. Dans le mois de janvier de cette année, la collection Beaucousin, composée de quarante-six tableaux, a été achetée à Paris 9,205 liv. st. Dans cette collection se trouvent deux tableaux du Titien : *La Madone et l'Enfant Jésus, Saint-Jean et Sainte-Catherine* et le portrait de l'Arioste, indépendamment d'autres ouvrages d'une grande importance. Une liste de legs et de dons faits à la nation est annexée au rapport qui forme une histoire complète de la galerie nationale.

La question de la restauration des tableaux du Louvre sommeillait. M. Emile Galichon, rédacteur de la *Gazette des Beaux-Arts*, vient de la réveiller par une brochure que nous avons sous les yeux. Son titre dit son objet : *Nouvelles observations sur la restauration des tableaux du Louvre. — Réponse à M. Ferdinand de Lasteyrie*. En effet, les amateurs et les artistes savent que l'administration du Musée du Louvre, en butte à des attaques d'une grande vivacité, a été défendue avec non moins de vivacité par M. de Lasteyrie. Nous avons parlé de cette restauration en temps et lieu et ne voulons pas entrer dans le débat; notre désir est simplement de signaler l'apparition d'une nouvelle pièce qui, par le talent et la compétence de son auteur, a le droit de figurer au dossier de la cause. Dieu veuille que, l'opinion publique aidant, celle-ci soit promptement jugée, une bonne fois pour toutes!

THÉODORE GRASSET.

ACADÉMIE FRANÇAISE.

Les prix proposés par l'Académie sont les suivants :

L'étude littéraire sur le génie et les écrits du cardinal de Retz est remise au concours pour 1861. Le prix sera une médaille d'or de 2,000 fr.

L'Académie propose pour sujet du prix de poésie qui sera décerné en 1861, l'*Isthme de Suez*. Le prix sera une médaille d'or de 2,000 fr.

L'Académie propose pour sujet d'un prix d'éloquence à décerner en 1862 : *Une étude sur le roman en France depuis l'Astrée jusqu'à René*. Le prix sera une médaille d'or de 2,000 fr.

Dans la séance publique annuelle de 1861, l'Académie française décernera les prix et les médailles provenant des libéralités de feu M. de Montyon, et destinés par le fondateur à récompenser les actes de vertu et les ouvrages les plus utiles aux mœurs qui auront paru dans le cours des deux années précédentes. Tous les départements sont admis à concourir. Il peut être donné intégralement ou partagé en plusieurs prix et en un certain nombre de médailles ou récompenses.

Le prix de l'ouvrage le plus utile aux mœurs peut être accordé à tout ouvrage publié par un Français dans le cours de 1859 et 1860, et recommandable par un caractère d'élévation et d'utilité publique.

La fondation des prix extraordinaires résulte des libéralités de M. de Montyon.

L'Académie rappelle qu'elle a proposé un prix de 10,000 fr., à décerner en 1862, pour une œuvre dramatique en vers et en trois actes au moins, qui, représentée avec succès, réunirait le mieux à l'utilité de la leçon morale, le mérite de la composition et du style. L'Académie s'occupera du jugement à partir du 1er janvier 1862.

A partir du 1er janvier prochain, l'Académie s'occupera de l'examen annuel relatif aux prix fondés par feu M. le baron Gobert, pour le morceau le plus éloquent d'histoire de France, et pour celui dont le mérite en approchera le plus. Les ouvrages précédemment couronnés conserveront les prix annuels, d'après la volonté expresse du testateur, jusqu'à déclaration de meilleurs ouvrages.

Le prix institué par le comte de Maillé-Latour-Landry, non décerné en 1862, à l'écrivain dont le talent, déjà remarquable, méritera d'être encouragé à suivre la carrière des lettres.

La fondation annuelle de 3,000 fr. instituée par M. Bordin, et dont l'emploi a eu lieu, pour la première fois, en 1858, sera spécialement consacrée à encourager la haute littérature.

L'Académie a décidé que le revenu de la fondation Lambert serait, dans les limites de la pensée du testateur, affecté à tout homme de lettres ou veuve d'homme de lettres auxquels il serait juste de donner une marque d'intérêt public.

L'Académie décernera, pour la deuxième fois, en 1863, le prix triennal de quinze cents francs, fondé par feu M. Achille-Edmond Halphen, et se composant des arrérages de trois années d'une rente de cinq cents francs, pour être attribué à l'auteur de l'ouvrage que, selon les termes de l'acte de fondation, l'Académie jugera à la fois le plus remarquable au point de vue littéraire ou historique, et le plus digne au point de vue moral.

Variétés.

Notice sur Mahomet, par M. REINAUD.

M. Reinaud, membre de l'Institut, a écrit pour la *Nouvelle Biographie générale*, de MM. Firmin Didot, une *Notice sur Mahomet*, qu'il vient de publier à part avec quelques additions. C'est un morceau de saine critique et d'érudition vraie qu'on lit avec plaisir et avec fruit. De tous les mystères qu'il est donné à la science sinon d'éclaircir, au moins de sonder, il n'y en a point de plus considérable, de plus intéressant que celui de la fondation d'une croyance. La question d'origine qui se pose pour l'esprit émancipé au premier rang de tous les problèmes, qu'il soulève au sujet du langage, des idées, des législations, n'a nulle part plus de gravité que lorsqu'il la traite à propos des religions. Là, les deux éléments de toutes nos créations, l'élément divin et l'élément humain, se trouvent si intimement mêlés, que le croyant raisonnable éprouve la plus grande difficulté à les séparer. Quant au libre penseur, qui, sans posséder la foi, a du moins le respect, il ne s'avance qu'en tâtonnant parmi ces vénérables débris; il ne touche qu'avec une circonspection légitime à ces monuments où tant de générations se sont abritées. L'orthodoxe pur et absolu semble, au premier abord, plus désintéressé que les précédents à des recherches dont le moindre effet est de réduire les proportions ou de rétablir le caractère de certains grands faits; mais, pour peu qu'il consente à réfléchir, à écouter, à lire, il comprend bientôt que l'analyse clairvoyante des traditions historiques n'est pas, par nature, inconciliable avec la divinité des personnages ou des doctrines; il admet qu'on puisse faire à l'intelligence sa part sans rétrécir celle du sentiment, et que la confusion des noms, des lieux et des récits ne profite à personne.

De ces trois points de vue où l'on peut se placer pour apprécier les investigations de la critique et de l'histoire religieuses, des trois dispositions où l'on peut se trouver pour vérifier des traditions de cet ordre, c'est évidemment la première qui domine chez M. Reinaud : son âme, sincèrement croyante, n'apporte point de préventions hostiles, ni de parti pris dans l'examen d'une religion différente; il ne triomphe point bruyamment des contradictions qu'il découvre, ni des fraudes qu'il croit découvrir; il raconte l'histoire, il résume les idées, il juge la mission de Mahomet avec autant de modération qu'on en peut attendre d'un chrétien savant du dix-neuvième siècle. Pour être cru, il a des titres incontestables, et avant tout la connaissance des sources, notamment de celles que les publications de l'Inde moderne nous fournissent relativement aux premières années du fondateur de l'islamisme.

Ce qu'on ne trouvera point dans cette *Notice*, et ce qu'on ne s'attend point absolument à y trouver, c'est un tableau complet et bien ordonné des résultats de l'islamisme, ou même un ensemble de rapprochements utiles entre les doctrines du Coran et les doctrines antérieures dont le Coran s'est inspiré. De telles considérations eussent dépassé sans doute les bornes du cadre que M. Reinaud s'est imposé, et peut-être les conditions habituelles de ses travaux. Sans regretter donc que la philosophie du sujet n'ait point été épuisée par lui, ou qu'une lumière plus éclatante n'ait point jailli de comparaisons systématiquement instituées, félicitons l'auteur des éclaircissements qu'il présente sur le mode de rédaction du *livre*, et de l'impartialité avec laquelle il esquisse le caractère du prophète. Les cent pages environ qu'il a écrites sont parfaitement nourries de renseignements exacts, et la *Biographie* de MM. Didot ne saurait que gagner à s'enrichir d'articles ainsi composés : nous aurions aimé seulement à lui voir introduire plus d'ordre et de méthode dans l'exposé de considérations si diverses : les matières plus ou moins hétérogènes dont le tout est formé ne s'enchaînent point assez rigoureusement, et il résulte quelque fatigue pour le lecteur du passage brusque d'une discussion philologique à une discussion physiologique : un seul exemple rendra ce défaut saisissant. M. Reinaud parle de la lecture du Coran qui constitue une des branches les plus importantes de l'exégèse mahométane. Puis il dit « passons à une autre question : Mahomet était-il sujet à l'épilepsie? » Ne se trouve-t-on pas quelque peu désorienté par l'absence de toute transition ou préparatoin?

Dans les observations que M. Reinaud présente soit sur le mode des révélations que Mahomet s'attribue, soit sur les causes de son prodigieux succès, il déroge quelquefois, à son insu, aux habitudes d'équité dont nous aimons à le louer.

Peut-on alléguer aussi comme une justification spéciale du triomphe rapide de l'islamisme, « l'état déplorable où se trouvait l'Orient lors de son apparition? Etait-il de beaucoup pire que celui de l'Occident lors de la venue de Jésus-Christ, et n'est-ce point le privilége de tout ce qui est moralement supérieur, de devoir une bonne partie de sa faveur à l'abjection du milieu où il se produit?

Il n'est point difficile, à notre sens, de montrer l'intervention de moyens humains dans ces grandes créations religieuses qui élèvent, mais qui se divisent l'humanité, et l'on conçoit difficilement même comment elles auraient pu s'en passer. Mais ce qui l'est plus, c'est de légitimer par des raisons de cette nature la supériorité de l'une ou de l'autre : le croyant de chaque religion, qui écrira l'histoire d'une religion différente, aura toujours à son service une foule d'arguments pareils.

J'ai encore un léger grief, une vétille si l'on veut, à relever : dans une note finale, M. Reinaud indique les ouvrages où l'on a traité des emprunts faits par Mahomet aux livres rabbiniques, et il désigne l'auteur du plus remarquable d'entre eux, M. Abraham Geiger, par cette qualification : « Un juif d'Allemagne. » L'homme qui a écrit sur le *texte primitif et les versions de la Bible*, une de ces œuvres destinées à faire époque, méritait plus de courtoisie.

M. Reinaud nous pardonnera de relever les imperfections d'un travail aussi estimable que le sien; l'esprit général en est bon, l'impression qui en reste, favorable. Le public y apprendra à juger sans trop de passion une des plus grandes rénovations religieuses dont le monde ait été le théâtre. L'islamisme a transformé relativement des millions d'être humains, il a été un énergique instrument de morale et de progrès social. Sans doute il a fait trop de concessions soit au temps, soit aux mœurs, soit aux préjugés; mais est-il la seule religion qui mérite ce reproche? Quant à sa mission, est-elle accomplie? De plus hardis répondront affirmativement. Pour nous qui nous contentons de rechercher partout ce qui est conforme au bon sens, adéquat à la morale, compatible avec le progrès, nous laissons à des forces plus puissantes que les nôtres le soin de marquer l'époque de la dissolution de telle ou telle croyance; la critique, n'étant guère convoquée auprès du berceau des religions, n'est pas appelée non plus à préciser l'heure de leurs funérailles.

ISIDORE CAHEN.

L'un des gérants de la Société, *H. Rouy*.

AVANCE DE FONDS.

La Caisse du *Siècle industriel* AVANCE 75 0/0 sur toutes les valeurs, à 10/0 l'an.

S'adresser à M. A.-L. LÉVÊQUE, banquier, 10, rue de la Victoire, à Paris. «

— Les Académies de Paris et de Londres signalent comme l'une des plus heureuses inventions de notre époque, dans l'art du dentiste, l'ingénieux procédé du redressement des dents et mentons déviés, par M. Jacowski, 5, rue de l'Echelle, connu d'ailleurs par la supériorité des dents encastrées sans ligatures, et dont la parfaite imitation trompe l'œil le plus exercé.

— Pour trouver un immense choix de robes et de foulards de l'Inde, on ne peut mieux s'adresser qu'à la Colonie des Indes, r. Rivoli, 53.

— Les excellents champagnes Ch. Farre sont de plus en plus recherchés, 9, rue Le Pelletier. «

—Véritable *Onguent Canet-Girard*, pour guérir plaies, panaris, boulev. de Sébastopol, 11. «

—Malad. du *sang*, des *bronches*, des *poumons*, guéries par l'*Eau de Léchelle*, r. Lamartine, 35. «

Nouvelles des Théâtres.

Demain, à l'Opéra-Comique, M. Carré continuera ses débuts par le rôle de Georges, dans la *Dame blanche*; le spectacle sera complété par le *Toréador*.

Lundi, reprise du *Caïd*, avec Barielle, qui va enfin pouvoir prouver ce qu'il vaut, Ponchard, Sainte-Foy, Nathan, Mmes Ugalde et Prost.

On annonce pour mardi la première représentation du *Docteur Mirobolan*.

Incessamment, reprise des *Mousquetaires de la Reine*, avec Montaubry, Mocker et Mlle Monrose.

— Au Théâtre-Lyrique, après-demain lundi, à onze heures, concours pour les places de violon solo et violoncelle solo. Se faire inscrire au théâtre.

— Au Vaudeville, la nouvelle pièce de M. Ponsard, *Ce qui plait aux Femmes*, voit grandir chaque soir le succès que faisait présager les premières représentations. Cette œuvre est, du reste, admirablement interprétée.

— Demain dimanche, dernière représentation des *Etudiants*. La salle sera trop petite. Lundi, premier relâche, pour répétitions générales du *Pied de Mouton*.

On demande des musiciens de tous instruments pour l'orchestre. S'adresser au secrétariat, de midi à quatre heures.

— La *Poule aux Œufs d'or* est vraiment un succès prodigieux. Pétillante d'esprit, jouée avec entrain, éblouissante de décors et de costumes somptueux, elle attire chaque soir une foule immense au théâtre impérial du Cirque.

J. Mahias.

Spectacles de demain dimanche 26 août.

FRANÇAIS. — Le Bonhomme Jadis, — Louis XI.
OPÉRA-COMIQUE. — Le Toréador, — la Dame blanche.
VAUDEVILLE. — Ce qui plait aux Femmes (Brindeau, Mlles Fargueil, Jane Essler).
VARIÉTÉS. — La Fille du Diable (Mlle Judith-Ferreyra).
GYMNASE. — La Folle du Logis (Landrol, Derval, Mlle Delaporte), — Risette, — Si Jeunesse.
PALAIS-ROYAL. — Les Mémoires de Mimi-Bamboche, — Fou-yo-po.
PORTE-SAINT-MARTIN. — Les Etudiants (Clarence, Luguet, Mlle Nelly).
GAITÉ. — La Petite Pologne (Dumaine, Ch. Pérey), — Une Première Chasse de Polissard.
AMBIGU. — Le Juif Errant (Chilly).
CIRQUE IMPÉRIAL. — La Poule aux Œufs d'or.
FOLIES DRAMATIQUES. — La Fête d'un vieux Garçon, — Modeste et Modiste.
CIRQUE DE L'IMPÉRATRICE. — Exercices équestres.
R. HOUDIN, boulevard des Italiens, 8. — Magie.
CONCERTS MUSARD. — Tous les soirs, de 8 à 11 h.
HIPPODROME. — Mardi, jeudi, samedi et dim., à 3 h.

Faillites. — Paris, 24 août 1860.

Sebille (Antoine-Isidore), fabricant de cartons, rue de la Glacière, 68.— J. c., M. Guibal; s. p., M. Devin, rue de l'Echiquier, 12.

Bottin (Jules), entrepreneur de maçonnerie, rue Rochechouart, 21.—J. c., M. Guibal; s. p., M. Beaufour, rue Montholon, 26.

Fosse (Pierre), briquetier, route d'Orléans, 106. — J. c., M. Victor Masson; s. p., M. Quatremère, quai des Grands-Augustins, 55.

Clostre (Tabouret), bandagiste, rue Charlot, 12. —J. c., M. Victor Masson; s. p., M. Pluzanski, rue Sainte-Anne, 22.

Foulon (Aimé-Eugène), négociant en draperies, rue Coquillière, 34.—J. c., M. Victor Masson; s. p., M. Moncharville, rue de Provence, 52.

Blavier (Jean-Pierre-Marie), marchand de vins, quai de la Marne, 38, La Villette.—J. c., M. Guibal; s. p., M. Isbert, rue du Faubourg-Montmartre, 54.

Trouillon, ancien marchand de vins et entrepreneur de bâtiments, à La Varenne-Saint-Maur, rue Aline. — J. c., M. Guibal; s. p., M. Chevalier, rue Bertin-Poirée, 9.

Danneville, négociant, rue Saint-Marcoul, 12, ci-devant, actuellement sans domicile connu.—J. c., M. Boudault; s. p., M. Richard Grison, passage Saulnier, 9.

Société Hébert, née Gœneutte, et Ce, dont le siége est à Paris, rue Montmartre, 166. — J. c., M. Victor Masson; s. p., M. Trille, rue St-Honoré, 217.

Publications de Mariages.
Du 19 au 26 août.

18e *arrondissement* (Montmartre). — Entre : M. Gourraud, teneur de livres, boulevard de Clichy, 6, et Mlle Aymès, même maison. — M. Petit, marchand de vins, rue des Poissonniers, 53, et Mlle Pelcerf, rue Léon, 3.—M. Morel, employé au chemin de fer, rue Marcadet, 80, et Mlle Ponty, même maison. — M. Richard, ferblantier, Grande-Rue de La Chapelle, 66, et Mlle Hermange, même maison. —M. Clausse, marchand de vins, rue Marcadet, 136, et Mlle Gary, rue Miroménil, 4.—M. Chardet, mouleur en fer, rue des Poissonniers, 26, et Mlle Macquand, rue des Accacias, 12.—M. Boyon, teneur de livres, rue Muller, 5, et Mlle Pecatier, rue Myrrha, 5.—M. Gognoux, employé de chemin de fer, passage Doudeauville, 14, et Mlle Brière, rue de l'Orillon, 31. — M. Le Moing, boucher, Grande-Rue, 83, et Mlle Vincent, passage Laferrière, 12.

19e *arrondissement* (Buttes-Chaumont).— Entre : M. Soustron, fabricant de carton, rue de Crimée, 15, et Mlle Samarie, même maison.—M. Girondon, tabletier, rue Arago, 14, et Mlle Piednud, même maison.—M. Segaults, charpentier, boulevard des Buttes-Chaumont, 8, et Mlle Elias, même boulevard, 24.—M. de Blye, modeleur, rue Pradier, 4, et Mlle Van de Weghe, même maison.

20e *arrondissement* (Ménilmontant). — Entre : M. Chaumont, mécanicien, rue Mogador, 11, et Mlle Riou, même maison. — M. Helback, mouleur, rue des Cendriers, 10, et Mlle Vigreux, rue Ménilmontant, 115.— M. Lambert, bijoutier, rue des Cascades, 34, et Mlle Trauet, même maison.—M. Geibel, imprimeur sur papier, rue du Chaudron, 6, et Mlle Couché, rue Richer, 20.—M. Bougeard, coiffeur, boulevard de Belleville, 32, et Mlle Legon, rue Saint-Gilles, 24. — M. Collet, rue de Tourtille, 10, et Mlle Comble, chemin de ronde des Trois-Couronnes, 13.

Décès et Inhumations.
Du 23 août.

Mme veuve Lassègue, 67 ans, à l'église de la Madeleine. — Mme Lenoir, 24 ans, rue du Petit-Lion-Saint-Sauveur, 14.—Mme Giros, 61 ans, rue Neuve-Ménilmontant, 19. — M. Guy, 86 ans, quai de la Grève, 14. — M. Simonet, 25 ans, rue Saint-Louis-en-l'Ile, 75.— M. Naze, 52 ans, rue Guisarde, 12.— M. Goldsmid, 52 ans, rue de Valois-du-Roule, 34. — Mme Claudel, 39 ans, rue de Dunkerque, 81. — M. Dietrick, 49 ans, boulevard Poissonnière, 14 bis. — M. Chartrain, 18 ans, chemin de ronde Poissonnière, 9. — M. Clerembourt, 21 ans, rue du Château-d'Eau, 79.— Mme veuve Julin, 77 ans, rue du Faubourg-Saint-Denis, 14.—Mlle Petit, 14 ans, rue Lafayette, 140. — Mme Chevance, 48 ans, rue de l'Orillon, 40.—Mme Baudoux, 66 ans, route d'Italie, 18.—Mme veuve David, 60 ans, route d'Orléans, 29. — M. Lallouette, 77 ans, route de Châtillon, 15. — Mme Berton, 23 ans, rue de Longchamp, 41.—Mme veuve Godefroy, 60 ans, rue d'Orléans, 80.— Mme Flacière, 25 ans, rue des Couronnes, 11.—Mme Desenne, 45 ans, rue Henri-Chevreau, 17.

OBSERVATOIRE IMPÉRIAL DE PARIS.
(Administration des lignes télégraphiques.)

Observations météorologiques.

Faites en divers points de la France, le 25 août 1860, à 7 heures du matin.

NOMS DES STATIONS.	HAUTEUR du baromètre en millimèt.	Température. (2)	VENT.	ÉTAT DU CIEL.
Dunkerque	757.4	+ 14.9	O a. fort.	Pluie.
Mézières	761.4	+ 13.8	SO faible.	Couvert.
Strasbourg	764.6	+ 15.2	SSE fort.	Un peu nuag.
Paris	662.2	+ 15.4	SO as. fort.	Beau, nuages
Le Havre	.....	+ 15.0	OSO a. fort.	Couvert.
Brest	758.0	+ 15.5	SO a. fort	Pluvieux.
Napol.-Vend.	765.4	+ 13.7	O faible.	Nuageux.
Limoges	.....	+ 11.9	N pr. nul.	Beau.
Montauban	763.2	+ 16.7	E. faible.	Idem.
Bayonne	763.7	+ 18.2	E pr. nul.	Brouillard.
Avignon	764.5	+ 17.1	N faible.	Beau.
Lyon	766.1	+ 14.8	E faible.	Idem.
Besançon	765.8	+ 13.2	N faible.	Idem.
Marseille	763.6	+ 16.2	E faible.	Idem
Montpellier	763.1	+ 18.0	N faible.	Idem.
Cette	.....	+	NE p. nul.	Idem.
Antibes	.....	+	ENE faible.	Idem.
Toulon	761.1	+ 19.5	ONO pr. nul.	Idem.
Lorient	758.0	+ 16.1	SO faible.	Couvert.
Cherbourg	757.1	+ 15.0	OSO a. fort.	Pluie.
Rochefort	765.4	+ 12.5	S faible.	Beau.
Alger	.....	+		
Paris (1)				
A 9 heur. mat.	762.0	+ 18.4	SO faible.	Beau.
A midi	761.4	+ 21.0	SSO fort.	Nuageux.
Hier 3 h. soir	761.9	+ 18.5	SO as. fort.	Couvert.
— à 6 heures	761.9	+ 18.0	OSO a. fort.	Presq. couv.
— à 9 heures	761.8	+ 15.9	Idem.	Nuageux.
— à minuit	761.6	+ 14.0	SO a. fort.	Beau, vap.

ÉTAT DE LA MER DANS LES PORTS SUIVANTS :

Dunkerque.	Houleuse.	Antibes	Calme.
Le Havre	Idem.	Toulon	Idem.
Brest	Grosse.	Lorient	Houleuse.
Bayonne	Houleuse.	Cherbourg.	Idem.
Marseille	Idem.	Rochefort	Calme.
Cette	Calme.	Alger	

(1) Température la plus haute du 24 août.. + 19,5
Température la plus basse du 25 août, avant 9 heures du matin, à Paris...... + 13,3
(1) Le signe + indique que le thermomètre est au-dessus de zéro; le signe — qu'il est au-dessous.

A LA PROPRIÉTÉ.

Par des causes nombreuses, la valeur des transactions de la Propriété, mobilière et immobilière, est maintenant considérable.

La Propriété peut la rendre plus considérable encore en appelant un plus grand nombre d'amateurs à ses ventes.

Elle appelle bien quelquefois la concurrence, mais trop rarement, et le plus souvent par des affiches.

Et quels moyens d'action a l'affiche? De bien faibles, car elle doit arrêter au passage le lecteur, en plein vent, au coin de la rue, et de la rue déserte, enfin où elle peut et comment elle peut.

Ce n'est pas là de la publicité.

La vraie Publicité, c'est l'Annonce du journal.

Pour l'amateur, elle vient d'elle-même sous ses yeux et chez lui, quand il est disposé à la voir.

Pour le vendeur, elle est économique, elle est considérable et elle est réelle.

La Publicité du journal est économique, car le prix des annonces dans les six grands journaux de Paris n'est que de UN FRANC la ligne par journal quand l'annonce leur est donnée à tous à la fois. On peut facilement, en 5 lignes coûtant 30 francs, annoncer ce que l'on veut, et le répéter pour une dépense totale de 60 francs. C'est une dépense moindre de n'importe quelle affiche.

La Publicité du journal est considérable, car les six grands journaux de Paris (*Presse, Siècle, Constitutionnel, Débats, Patrie, Pays*) tirent authentiquement à eux seuls 150,000 exemplaires, répandus dans toutes les classes susceptibles d'acquérir.

La Publicité du journal est réelle, car, tout au contraire de l'affiche qui attend le passant, l'annonce va chez l'abonné du journal.

Une Publicité aussi économique, aussi considérable, et surtout aussi réelle, est nécessairement fructueuse.

PRIX DE LA PUBLICITÉ : 1 fr. 25 la ligne dans la PRESSE seule; 1 fr. dans la PRESSE, collectivement avec les six grands journaux. — *N.B.* Les annonces consacrées aux Ventes et aux Adjudications occupent le premier rang en tête des Annonces anglaises. Elles doivent être réitérées, afin qu'inaperçues une première fois, elles frappent plus tard le lecteur à son insu et presque malgré lui.

Les Annonces sont reçues chez M. E. PANIS, régisseur de la publicité des grands Journaux, 40, place de la Bourse.

ADJUDICATIONS.

ANCIEN PARC DU RAINCY
(Ligne de Strasbourg).—13 kilom. de Paris.—Trajet, 25 minutes.

2e ADJUDICATION SUR PLACE
DIMANCHE 26 AOUT, A UNE HEURE, DE
29 LOTS BOISÉS
de 400 à 1,200 mètres, dont plusieurs très beaux, ilots de l'Ermitage, des Bois et de la porte de Montfermeil, à 1 fr. 25 c. le mètre et au-dessus.
Entrée en jouissance immédiate.
Paiement du prix en 2 ans, par cinquièmes.
S'adresser au Raincy, à Mme Hugot, près la station, et à Paris, à Me DESFORGES, notaire, rue d'Hauteville, 1.
NOTA.—L'adjudication ayant lieu à une heure, on peut partir de Paris à 10 heures ou à midi 15 minutes, et du Raincy à 3 heures 58 minutes, 4 heures 53 minutes, ou par cinq convois suivants.

Gde PROPRIÉTÉ à NEUILLY-S.-SEINE
avenue Sainte-Foy, 2, et boulevard d'Argenson, traversée par la rue de Chezy prolongée, à vendre aux enchères en 15 lots sur les lieux mêmes, le dimanche 26 août 1860, une heure après-midi.
S'adresser, pour visiter, sur les lieux; — et à Me BRUN, notaire à Paris, place Boïeldieu, 3, dépositaire du cahier des charges.

MACHINE A VAPEUR système horizontal de la force de 30 chevaux, et son générateur de la force de 40 chevaux. Le tout n'ayant pas fonctionné plus de six mois. Machines et presses à briques, presses à carreaux, malaxeurs, transmissions et arbres en fer forgé, rails en fer, wagons à briques en fonte, etc.
A VENDRE aux enchères, après faillite, à Compiègne, à la briqueterie Petel et Ce, vis-à-vis la gare du chemin de fer, le lundi 3 septembre 1860; Me DAVESNE, commissaire-priseur à Compiègne.

NU-PROPRIÉTÉ DE 32,500 FR.
A vendre aux enchères, en l'étude de Me SÉBERT, notaire à Paris, rue de l'Ancienne-Comédie, 4, le mercredi 29 août 1860, à une heure,
Une Créance de 32,500 fr. garantie par privilége de vendeur et formant le solde du prix de vente d'une maison au centre de Paris.
L'usufruitière est née le 22 mars 1789.
Mise à prix...... 15,000 francs.
S'adresser audit Me Sébert.

ACHATS ET VENTES D'IMMEUBLES DE GRÉ A GRÉ.

CHATEAU ET TERRE D'HAIRONVILLE
(Meuse), à vendre à l'amiable. Cette propriété, contenant environ 76 hectares de terres, prés, bois, vignes et jardin, est située à 12 kilomètres du chemin de fer de l'Est, stations de Bar-le-Duc, Mussey et Saint-Dizier. L'ancien parc de 16 hectares est clos par des murs et par la rivière de Saulx. Eau vive et poissonneuse. Fontaine particulière. Belle chasse.
Le chateau pourrra être vendu isolément avec quelques hectares seulement au gré des amateurs.
S'adresser à MM. Gérardin et Paquet, négociants à Vitry-le-François (Marne), et à Me CHASTEL, notaire à Bar-le-Duc (Meuse).

FERME dans le LOIRET. A vendre, belle ferme située dans le canton de Ferrières-Gatinais (Loiret), à 3 kilomètres de la station de ce lieu (chemin de fer du Bourbonnais), consistant en vastes bâtiments et 80 hectares de terre, prés, bois et vigne; chasse et pêche.—Il existe une forte chute d'eau.
S'adresser à Me REVOIR, notaire à Ferrières.

MAISON avec JARDIN A PARIS-BELLEVILLE (270 m. environ) rue de Romainville, 78, à vendre à l'amiable. — Prix : 7,000 fr.
S'adresser à Me GERIN, notaire à Paris, rue Montmartre, 103.

LOCATIONS.

BOULEVARD DES CAPUCINES, 13,
à l'encoignure de la rue de la Paix, à louer : Appartements au 3e et au 5e étage, ayant vue sur le boulevard et la rue de la Paix. — Autres appartements sur le jardin, à 2,200 et 2,500 fr.—Joli entresol à 2,500 fr. — Magasin au rez-de-chaussée, avec sous-sol, prix, 1,500 fr.

A LOUER pour le terme d'octobre, grand et bel appartement au 2e étage, 4 chambres à coucher, avec ou sans écurie et remise. Jouissance d'un grand jardin, 20, rue de Navarin, 9e arrondissement (ancien 2e).

VASTE LOCAL, BOULEVARD MONTMARTRE, 10. Terrasse Jouffroy. — A louer de suite.

LIVRES ET JOURNAUX.

L'ART DE GAGNER A LA BOURSE SANS RISQUER SA FORTUNE, 2e édit. 1 v. Prix 2 f. Envoi fco contre 2 f. en timbres-poste, ch. Castel, libr., pas. de l'Opéra.

LE *latin* et le *grec* appliqués au français, par A. Guyard. 3 fr. 50. Mme Mailley, 23, rue Cassette.

MONUMENTOS ARQUITECTONICOS DE ESPANA
(Monuments architectoniques d'Espagne).
La 4e livraison vient de paraître chez :
MM. BANCE, 13, rue Bonaparte;
GIDE, 5, rue Bonaparte;
A la Librairie-Nouvelle, 15, boulevard des Italiens.
Ce magnifique ouvrage se publie aux frais du gouvernement espagnol, sous la direction de : MM. ALVARÈS (Annibal), JARENO (Francisco), de LA GANDARA (Jeronimo), D. MADRAZO (Pedro), de LOS RIOS (José Amador), D'ASSAS (Manuel).
Chaque livraison sur beau papier grand-aigle contient 4 planches variées et 2 feuilles de texte en espagnol et en français.

TRAITÉ MÉDICAL DES CATARACTES
Amauroses, etc. 4e édition. La médecine procure sûrement la guérison de la cataracte et des affections amaurotiques. La cataracte se dissipe par résolution. Les personnes qui ne voient plus à lire, à écrire ou à se conduire, lisent et écrivent ou se conduisent en très peu de temps (un mois ou deux), ce qui dispense de se laisser devenir aveugle, pour subir des opérations en général inutiles. Voir les faits cités dans l'ouvrage; 1 vol., 6 fr., par le docteur Drouot. Chez G. Baillière, libraire, 17, rue de l'Ecole-de-Médecine, et chez l'auteur, à Paris.

INDUSTRIE, COMMERCE.

TOITURE en carton bitumé, E. REVEST, 45, rue des Petites-Ecuries. Paris. «

AMÉLIORATION des vins assurée pr la *liqueur Trasforest* de Bordeaux, dite *Sève de Médoc*. 2 f. pr 1 barr. Dépôt chez M. VIGNIER, r. J.-J. Rousseau, 16, Paris. Me Ve A. Agnéessens, r. de la Montagne, 39, à Bruxelles. (Aff.)

APPAREILS ROGIER-MOTHES
contre les émanations des fosses, cabinets d'aisances, égouts et de toute ouverture donnant de l'odeur. Ils fonctionnent seuls et ne sont pas sujets à être entravés par la rouille. Médaille de 1re classe à l'Exp. universelle de 1855. Paris, cité Trévise, 20. On envoie franco le prix-courant avec dessins. «

AVIS AUX VOYAGEURS.
Maison RATTIER et Ce, 4, rue des Fossés-Montmartre. Manteaux imperméables de toutes formes, baignoires et cuvettes portatives, ceintures de natation, coussins et articles divers pour le voyage, la chasse et la pêche, chaussures en caoutchouc. «

BAISSE DE PRIX.
Fabrique spéciale de Sauces anglaises.
LE FLACON, 1 FR. 25 C. LE FLACON.
Osborn, 37, Oratoire-du-Roule et les princ. épiciers. «

BRONZES pendules, lustres, lampes, feux, suspension pour salle à manger, billard. Médaille 1855. Vauvray frères, rue des Marais-St-Martin, 37. Chiffres connus. Détail. Exposition publique. On peut visiter la fabrique tous les jours. »

CACHEMIRES DES INDES ET DE FRANCE
prix exceptionnels, rue de la Chaussée-d'Antin, 21, au premier, maison Léon Mayer, anc. four. de S. M. la reine Amélie, pour l'exportation, l'échange des châles anciens, robes et bijoux passés de mode.—Réparation des châles.—Sur demande on expédie. «

CHEMISERIE FRANÇAISE.
50,000 Chemises devant en piqué, à..... 2 fr. 75
25,000 — — en fine toile, à.. 4 75
Chemises de chasse en laine anglaise, à. 8 75
Caleçons en cretonne américaine, à...... 2 60
Au Tapis-Rouge, rue du Faub.-St-Martin, 67 et 69. «

CERTITUDE d'être coiffé d'un excellent chapeau, léger, imperméable, et d'une élég. parfaite, ch. Gaspart, 3, r. Vivienne. «

PIANOS supérieurs avec 300 fr. de réduction, garantie 5 ans, payables en 18 mois. Lambert, rue Meslay, 6. Orgues à prix réduits. «

GALERIES DE GLACES nues et encadrées, tous styles, Venise etc. Sculpture sr bois. Immense assortiment. Alexandre je, 91-93, faub. St-Antoine, Paris. «

OUVERTURE DE LA CHASSE.
2,000 vêtements complets en velours rayés, toutes nuances, boutons allégoriq., le tout **29** fr.
Au Tapis-Rouge, rue du Faub.-St-Martin, 67 et 69. «

PARQUETS ET PLANCHERS
En bois très sec, chêne et sapin du Nord. QUÉTEL-TREMOIS, 34, quai de la Marne, à la Villette, Paris. «

PLUS DE BENZINE pr nettoyer vos étoffes. La *Struthine Duval* est supérre, sans odeur désagréable. 21, r. St-Appoline. «

VÊTEMENTS neufs, vieux et autres objets achetés à bon prix. Goldner je, r. de l'Arbre-Sec, 54. Ecrire. Il se rend à domicile. »

VIDANGE HYDROBAROMÉTRIQUE.
Curage instantané et sans odeur des fosses, égouts, ports, etc. Rue Sainte-Anne, 63. «

VINS d'ordinaire Bordeaux bien naturel, en cercles, bonne qualité et bas prix au comptant, chez Fabre Hubault, r. de Vendôme, 8.

CESSIONS DE FONDS ET AVIS DIVERS.

A CÉDER pour entrer en jouissance de suite, un fonds de commerce de produits chimiques, avec droit au bail des lieux où il s'exploite.
S'adresser à M. Louis Michel, avoué, à Lisieux.

A CÉDER pour se retirer, bel Hôtel meublé; bénéfice net, 20,000 fr. (moyenne de 4 ans); prix, 110,000 fr. (Occasion rare.)
MM. Cantin et Fournaise, rue des Jeûneurs, 42.

CHASSE. Pour la production d'un article spécial, on demande un commanditaire de 100,000 à 150,000 fr.; beaux bénéf. assurés. S'ad. au Comptoir mob. et imm., r. Ste-Anne, 25, de 3 à 5 h.

ALUMINIUM. MM. les fabricants sont prévenus que M. Mourey fera l'exposé public et pratique de son procédé de soudure de l'aluminium, les mardi 28, vendredi 31 août, de midi à 2 heures, et le dimanche 2 septembre, de 10 heures à midi, et les mardi 4, vendredi 7 et dimanche 9 septembre, aux mêmes heures, au Palais de l'Industrie.
Entrée par la grande porte des Champs-Elysées. »

AVANCES de fonds pour dégager les march^ses déposées au Mont-de-Piété et en procurer la vente. A Worms, 17, pl. Royale (Marais). «

ÉCOLE PROFESSIONNELLE du Centre à Ménars, près Blois (Loir-et-Cher). Fondée par M. Fichet, cette école réunit l'enseignement théorique et la pratique des ateliers de mécanique et des laboratoires de chimie. Préparation aux écoles d'art et métiers, centrale, vétérinaire et d'agriculture. »

L'Agence centrale du Nord, 24, boulevard Poissonnière, prévient les voyageurs se rendant à **SAINT-PÉTERSBOURG** PAR (LUBECK) qu'ils doivent retenir leurs places dix jours à l'avance pour avoir certitude de cabiner. »

BONNE POSITION offerte aux jeunes gens actifs et intelligents. Travail facile et lucratif. Ecrire franco à M. A. L., à Pau, poste restante.

ON DEMANDE des représentants pour le placement à l'étranger des marchandises anglaises. Appointements fixes de 1,250 à 2,500 fr., et provision de 3 à 5 0/0. S'adresser franco à M. W. J. C., à Brighton (Angleterre).

RÉOUVERTURE DU RESTAURANT
LE 2 SEPTEMBRE PROCHAIN,
ERNEST THELENNE,
Anciennement rue Saint-Sauveur, 95, transféré dans le local de la maison Camille,
Boulevard Bonne-Nouvelle, 5, et rue de Cléry, 102.

1,200,000 fr. à placer dans des travaux de bâtiments. Les entrepreneurs qui auraient des valeurs à escompter peuvent écrire franco à M. Guéry (poste restante).

CHEVAUX ET VOITURES.

A VENDRE beau braëk de chasse et une jolie calèche, 9, rue Richepanse. »

MÉDECINE, PHARMACIE, TOILETTE.

BANDAGE à RÉGULATEUR. 8 méd^lles pour la guérison des hernies. Ne se trouve que chez H. BIONDETTI de Thomis, rue Vivienne, 48.

MALADIES CONTAGIEUSES,
VICES DU SANG, DARTRES.
Guérison rapide et en secret, des maladies primitives ou constitutionnelles des deux sexes, par les BISCUITS DÉPURATIFS DU Dr OLLIVIER, *de Paris.* Après quatre ans d'épreuves publiques couronnées de succès, les BISCUITS OLLIVIER ont été *approuvés par l'Académie impériale de médecine, autorisés du gouvernement* et de plus une récompense de 24,000 francs a été votée au Dr Ollivier. — Les Biscuits s'emploient avec succès contre toutes les maladies qui résultent d'un vice du sang ou de l'âcreté des humeurs. — Ils guérissent surtout très vite les maladies contagieuses, les dartres, les scrofules, quelle qu'en soit la gravité, la forme ou l'ancienneté; les accidents consécutifs de la bouche, du nez, des yeux, des oreilles, les douleurs rhumatismales, les démangeaisons, les rougeurs du visage, etc. — A PARIS, RUE SAINT-HONORÉ, 274, au 1er étage. Consult. gratuites de midi à 6 h., et par lettres affranchies.—Dépôt dans les pharmacies. «

ÉTAB^MENT HYDROTHERAPIQUE du docteur PETIT, A CHATEAU-THIERRY, vallée de la Marne (*2 heures de Paris, ligne de Strasbourg*). Pays très beau et très sain. Ressources de tout genre.

BANDAGES de *Biondetti* père, p^r la guérison des HERNIES, 19, rue *de la Banque*, près la Bourse.—Suspensoirs et bas élastiques.

GUERISON en trois jours des maladies contagieuses les plus rebelles. Prix, 5 fr. (ADOLPHE, médecin), rue du Temple, 59, consultations de 2 à 6 heures. 10 années de succès. »

MAUX D'ESTOMAC.
Les malades de l'estomac, les convalescents et les personnes âgées ou *faibles* de la *poitrine*, trouveront dans le RACAHOUT, de DELANGRENIER, rue Richelieu, 26, un déjeûner nutritif, réparateur, et aussi agréable que facile à digérer. «

MIGRAINES NÉVRALGIES calmées à l'instant par le PAULLINIA CLERET, ph. des Panoramas, 151, r. Montmartre, 5 fr. la boîte. «

MIGRAINES NÉVRALGIES. Perles d'éther du d^r Clertan, rue Caumartin, 45. «

PAULLINIA Fournier jouit depuis 20 ans d'une popularité incontestable p^r combattre les *migraines* et les *névralgies*. Sa vogue a fait surgir une foule d'imitations inertes ou dangereuses.—Ph. Fournier, 26, rue d'Anjou-St-Honoré.

PIERRE DIVINE de **SAMPSO.** 4 fr. Guérit en trois jours maladies rebelles au copahu, cubèbe et nitrat^e d'argent. Sampso, pharm., 40, rue Rambuteau. (Exp.) 20 années de succès. Dépôt dans les princip. pharm.

ROB BOYVEAU-LAFFECTEUR, du Dr Giraudeau-St-Gervais, sirop dépuratif du sang et des humeurs. Rue Richer, 12, au 2e, et chez les pharmac. «

LE **PURGATIF** le plus agréable et le plus efficace est le CHOCOLAT à la magnésie de DESBRIÈRE, rue Le Peletier, 9. »

EAU REPARATRICE DES **CHEVEUX** FRUCHET, parfumeur, 27, galerie Vivienne, à Paris (*déposé*), pour en arrêter la chute, les fortifier, nettoyer la tête, détruire complétement les pellicules, les empêcher de blanchir, et, sans jamais les teindre, leur rendre instantanément leur nuance primitive, leur donner de la souplesse et du brillant. 3 fr. le flacon. Chez tous les parf. et coiffeurs.

CONSERVATION DE LA **CHEVELURE** par l'usage de la POMMADE prép. sel. la form^le du Dr **DUPUYTREN** PAR **G. MALLARD** pharmacien, r. d'Argenteuil, 35, à Paris. Le pot, 4 fr.

DENTIERS PALMI-TOÏDES **BAILLY** garantis p. 20 ans.
La palmitoïde remplace avec un immense avantage les pièces métalliques et en hippopotame. Il suffit, en effet, d'avoir vu ce merveilleux travail pour être convaincu des bienfaits qu'il procure.— BAILLY (Georges), dentiste, 4, rue du Faub.-Poissonnière. «

DENTS ÉMOPLASTIQUES **LEVADOUR**
Garanties inaltérables de couleur et de matière. Posées sans extraction, ligatures ni crochets, se *fixent* ou se *déplacent* à volonté.—LEVADOUR, inventeur, honoré de médailles.— 11, boul. Montmartre.

VITALINE STECK LA SEULE préparation dont la PROMPTE EFFICACITÉ contre les *chutes opiniâtres de la chevelure, calvitie, alopécie, affaiblissement, décoloration*, etc., soit constatée par PLUSIEURS RAPPORTS MÉDICAUX. *Emploi facile et sans danger.* Le fl. 20 fr. Envoi contre timbres-poste, mandats à vue ou remboursements adressés au dépositaire gén. PARFUMERIE NORMALE, 2e *étage*, 39, boulev. Sébastopol. Paris.»

REVUE GERMANIQUE

Publiée par MM. CHARLES-DOLLFUS et A. NEFFTZER.

(TROISIÈME ANNÉE.) **BUREAUX : A PARIS, 7, PASSAGE SAULNIER.** (TROISIÈME ANNÉE.)

Le but de la *Revue germanique* est indiqué par son titre : elle s'est proposé de faire connaître à la France, par des traductions, des critiques, des analyses ou des extraits, tous les produits importants de la pensée allemande, dans l'ordre littéraire et dans l'ordre scientifique. La haute valeur des travaux allemands dans le domaine de l'histoire, de la critique et des sciences en général, est depuis longtemps reconnue dans le monde; la *Revue germanique* s'attache à les exposer, à les résumer, à les discuter s'il y a lieu, dans une forme appropriée au génie français. Dans l'ordre littéraire, la moisson n'est pas moins abondante, et la *Revue* n'a que l'embarras du choix dans les œuvres qui, plus spécialement, intéressent l'imagination et le sentiment, telles que romans, contes et nouvelles, pièces de théâtres, critiques de peinture et de musique, voyages, mémoires et biographies, etc.

En un mot, la *Revue germanique* a le même cadre, le même plan, la même variété que toutes les Revues, avec la facilité de puiser dans une mine qui se renouvelle toujours, et le devoir aisé de n'y prendre que ce qu'il y a d'excellent. Et, de plus, elle initie le public français aux recherches, aux travaux, au génie de l'un des peuples qui ont le mieux mérité de la civilisation générale.

Parmi les travaux publiés jusqu'à présent, il suffit de rappeler l'étude de M. Littré sur le *Cosmos*, d'Alexandre de Humboldt; celles de M. Renan sur le *Cantique des Cantiques* et sur l'ancienne civilisation assyrienne; de M. Alfred Maury, sur le culte de Mithra, sur les nouvelles recherches concernant la langue étrusque, sur la langue et les antiquités celtiques; de M. du Méril, sur l'ancienne littérature espagnole et sur les contes des frères Grimm; de M. Vivien de Saint-Martin, « sur la part de l'Allemagne dans les modernes explorations du globe; » les travaux de critique biblique, de MM. Michel Nicolas et A. Stap; les travaux sur les sciences physique et naturelles, de MM. Dareste, Laugel, Martins; les études esthétiques de MM. C. de Sault et Cherbuliez; la traduction annotée des *Esquisses indiennes*, de M. Weber, par M. Baudry; les *Légendes suisses du canton d'Argovie*, par M. Hunziker; les études de M. Charles Dollfus sur les physiologistes allemands et la question de l'âme, sur les systèmes pédagogiques, sur Lessing et sur Gœthe; celles de M. A. Nefftzer sur Hegel et sur Schleiermacher; les travaux de MM. Grenier, Roget et Vallier, sur les historiens Ranke, Sybel, Mommsen, etc. — Et, comme traductions : la correspondance de Schiller et de Gœthe (extraits); correspondance d'Alexandre de Humboldt (idem); les piquants mémoires diplomatiques de Varnhagen; les drames de MM. Gutzkow, Halm et Hebbel : *Uriel Acosta*, le *Gladiateur de Ravenne*, le *Fils du Désert*, *Marie-Madeleine* ; *Spinoza*, le grand roman de M. Berthold Auerbach; la *Blonde Lisbeth*, de Charles Immermann; les charmantes nouvelles de Kleist, d'Eichendorff, de MM. Paul Heyse, Gottfried Keller, Maurice Hartmann, etc.

Un *Bulletin bibliographique et critique* consacré aux productions les plus récentes et à l'analyse raisonnée des principaux journaux scientifiques d'outre-Rhin, a pour objet principal de fournir mois par mois, aux hommes voués à l'une ou à l'autre des branches de la science, les indications propres à les renseigner dans l'ordre spécial de leurs travaux. Ce Bulletin est un résumé perpétuel, et constamment à jour, du mouvement des sciences en Allemagne dans les livres, les journaux et les académies.

La REVUE GERMANIQUE paraît à la fin de chaque mois, par livraisons de 200 à 250 pages.

CONDITIONS DE LA SOUSCRIPTION :

PARIS. . . . . Un an, 40 francs. — Six mois, 21 francs. — Trois mois, 11 francs.
DÉPARTEMENTS. . Un an, 46 francs. — Six mois, 24 francs. — Trois mois, 12 fr. 50 c.

Pour l'Etranger, les prix de Paris et le port en sus.

On s'abonne aux Bureaux de la REVUE GERMANIQUE, et chez les principaux Libraires de la France et de l'Etranger.

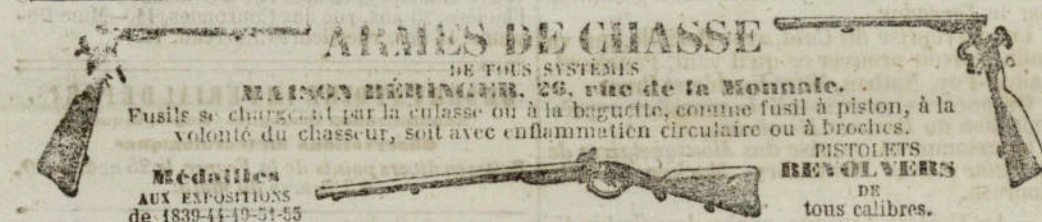

MALADIES DE LA VESSIE
DES VOIES URINAIRES GUÉRIES PAR LE SIROP DE BLAYN AUX BOURGEONS DE SAPIN
Au Baume de TOLU, ordonné par tous les meilleurs médecins de Paris. 5 f. et 8 f. la bout^lle. BLAYN, ph., 7, r. du Marché-St-Honoré, 7, en face celle St-Hyacinthe. *Surtout ne pas se tromper de n°.* (Exp. en prov.)

CARTON NON BITUMÉ
POUR TOITURES
Préparé au moyen de l'enduit métallique de RUOLZ.
Prix : 0 fr. 70 c. le mètre courant en 0 m. 70 c. de large.
POSE brevetée (s. g. d. g.)
A joints recouverts et disposés dans le même sens que le voligeage, double condition dont dépend le succès des applications. — Un spécimen est joint à chaque 1er envoi.
Médaille au Concours de 1860. — Envoi d'Echantillon franco.
Dépôt général : GUICESTRE et Ce, rue d'Enghien, 8, à Paris.

POUR VINGT FRANCS
On peut recevoir *franco*, dans toute la France et l'Algérie, les trois livraisons suivantes (coloriées) de la **Géographie nouvelle SAGANSAN :**
FRANCE (Postes, Chemins de fer, Télégraphie électrique, etc.), adoptée par les Compagnies de chemins de fer et agréée par le ministre de la guerre pour servir aux transports de la guerre; coloriée par Compagnie. — Une feuille grand-monde, 1^m10 sur 1^m22.
EUROPE ET REGIONS CIRCONVOISINES (Chemins de fer, Principales routes, Subdivision des Etats). — Deux feuilles grand monde, 1^m34 sur 1^m10.
PLANISPHÈRE (Chemins de fer, Bateaux à vapeur, Télégraphes, etc.) — Une feuille grand-monde, 1^m sur 1^m30.
Adresser les demandes affranchies à M. SAGANSAN, géographe de l'empereur et de l'administration des postes, 15, rue Montmartre. — *N. B.* Les Cartes ci-dessus se vendent séparément : la France, 6 fr.; l'Europe, 10 fr.; le Planisphère, 6 fr.

CHEMIN DE FER DU NORD
PARIS A LONDRES
PAR BOULOGNE ET FOLKESTONE
TRAJET en 10 heures 1/2, du matin au soir, par les trains spéciaux indiqués ci-dessous, correspondant avec les paquebots qui partent aux heures de marée :

Août.		Départ de Paris	Arr. à Londres
27	Lundi.	9 h. 15 matin.	8 h. 05 soir.
28	Mardi.	10 h. 50 »	9 h. 35 »
29	Mercredi.	10 h. 50 »	10 h. 50 »
30	Jeudi.	1 h. 20 soir.	11 h. 45 »
31	Vendredi.	6 h. — matin.	3 h. 50 »

Des conducteurs spéciaux, parlant les deux langues, accompagnent les trains jusqu'à Londres.

EAU D'OBERT
Hygiénique, conservatrice et régénératrice des CHEVEUX, emploi facile, parfum agréable. Flacon, 6 f. 1/2, 3 fr.; litre, 20 fr., 1/2, 12 fr. On expédie contre un bon sur la poste, (*Affr.*) 5, RUE VIVIENNE, au 1er.

HYDROCLYSE nouv. IRRIGATEUR p^r lavements et inject., sans piston ni ressort, et n'exigeant jamais de réparations. — 6 fr. et au-dessus. Anc. maison A. PETIT, inv. des Clysop., r. de la Cité, 19, Paris. Dép. chez les pharm. et les quincailliers.

PATE ÉPILATOIRE PERFECTIONNÉE de Mme DUSSER, à Paris, rue Grenelle-St-Honoré n° 1, au 1er; (brevet de 15 ans s.g.d.g.) la seule qui détruise la barbe et le duvet sans altérer la peau. *Cette Pâte est supérieure aux Poudres et ne laisse aucune racine.* — 10 fr. (*Affranchir.*)

PARFUMERIE MÉDICO-HYGIÉNIQUE
DE **J.-P. LAROZE,** CHIMISTE, PHARMACIEN DE L'ÉCOLE SPÉCIALE DE PARIS.
Ces produits sont le résultat de l'application du raisonnement et des lois de l'hygiène à la parfumerie, qui s'élève et devient pharmacie de la beauté, chargée de pourvoir à l'hygiène de la peau, des cheveux, des dents, organes si importants; elle prévient et détruit les causes des maladies que sa sœur aînée, la pharmacie proprement dite, est appelée à guérir.
ÉLIXIR DENTIFRICE pour guérir immédiatement les douleurs ou rages de dents; le flacon.... 1 fr. 25
POUDRE DENTIFRICE ROSE, à base de magnésie, pour blanchir et conserver les dents; le flacon. 1 fr. 25
OPIAT DENTIFRICE, pour fortifier les gencives, prévenir les névralgies dentaires; le pot.... 1 fr. 50
EAU LEUCODERMINE, pour conserver la fraîcheur et les fonctions de la peau; le flacon...... 3 fr. »»
ESPRIT D'ANIS RECTIFIÉ; il jouit de toutes les propriétés de l'infusion d'anis; le flacon..... 1 fr. 25
SAVON LÉNITIF MÉDICINAL, approprié aux usages de la toilette, à l'amande amère, au bouquet, pour prévenir les gerçures de la peau; le pain. 1 fr. 50
CRÈME DE SAVON LÉNITIF MÉDICINAL en poudre, à l'amande amère, au bouquet, pour la toilette des femmes et des enfants; le flacon.... 2 fr. »»
EAU LUSTRALE, pour conserver et embellir les cheveux, en fortifier les racines; le flacon... 3 fr. »»
HUILE DE NOISETTE PARFUMÉE, pour remédier à la sécheresse et à l'atonie des cheveux; le flacon. 2 fr.
VINAIGRE DE TOILETTE AROMATIQUE SUPÉRIEUR par sa suavité et son action rafraîchissante; le flacon. .... 1 fr. »»
COLD CREAM SUPÉRIEUR, pour adoucir la peau et prévenir les suites de l'emploi des fards; le pot 1 fr. 50
EAU DE COLOGNE HYGIÉNIQUE, avec ou sans ambre, pour la toilette journalière, bains locaux et généraux; le flacon. .... 1 fr. »»
PASTILLES ORIENTALES du docteur Paul Clément, pour enlever l'odeur du tabac et pour corriger les haleines fortes........ 1 et 2 fr. la boîte.
EAU DE FLEURS DE LAVANDE, cosmétique recherché pour enlever les démangeaisons, raffermir et rafraîchir certains organes; le flacon...... 1 fr. 50
ESPRIT DE MENTHE SUPERFIN, reconnu comme antispasmodique supérieur, et comme agent hygiénique de la bouche après les repas; le flacon. 1 fr. 25
POMMADE CONSERVATRICE pour régénérer les cheveux, les fortifier, les embellir et prévenir le grisonnement prématuré; le pot...... 3 fr. »»
DÉPÔT dans chaque ville, chez les pharmaciens, parfumeurs, coiffeurs, marchandes de modes et de nouveautés.
DÉTAIL : pharmacie Laroze, rue Neuve-des-Petits-Champs, 26; GROS et EXPÉDITIONS, rue de la Fontaine-Molière, 39 *bis*, à Paris.
Prière à MM. les commissionnaires et armateurs de toujours désigner dans quelle langue devront se trouver les instructions qui accompagnent chaque produit.

RÉGIE DE LA PUBLICITÉ
DES GRANDS JOURNAUX,
PLACE DE LA BOURSE, 40.

Préc. clôt.	Hausse	Baisse	VALEURS au comptant et à terme.	Prem. cours.	Plus haut.	Plus bas.	Dern. cours.
68 15	. 10	. ..	3 0/0 ... cpt..	68 25	68 30	68 25	68 25
68 15	. 10	. ..	J. 22 juin ... fin c.	68 25	68 25	68 15	68 25
.. ..	. ..	. ..	EMPRUNT 1859. — 3 0/0. cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
.. ..	. ..	. ..	J. 22 juin ... fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
68 20	. ..	. ..	D^o petite coupure... cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	68 20
97 90	. ..	. ..	4 1/2 0/0 ... cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	97 90
.. ..	. ..	. ..	J. 22 mars ... fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
.. ..	. ..	. ..	EMPRUNT 1859.—4 1/2 0/0 cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
2830 ..	. ..	. ..	BANQUE DE FRANCE. Lib. cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	2830 ..
900 ..	5 ..	. ..	CRÉDIT FONCIER. J. juill. cpt..	900 ..	905 ..	895 ..	905 ..
688 75	. ..	. ..	CRÉDIT MOBILIER ... cpt..	690 ..	690 ..	688 75	688 75
688 75	1 25	. ..	J. juill.—500 f.—Lib. fin c.	688 75	690 ..	688 75	690 ..
565 ..	10 ..	. ..	CRÉDIT COMM. ET INDUST. cpt..	570 ..	575 ..	570 ..	575 ..
.. ..	. ..	. ..	J. juill. — 500 f.—Lib. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
1373 75	1 25	. ..	ORLÉANS ... cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	1375 ..
1372 50	2 50	. ..	J. avr.—500 f.— Lib. fin c.	1373 75	1375 ..	1373 75	1375 ..
955 ..	. ..	1 25	NORD (act. anciennes). cpt..	955 ..	955 ..	953 75	953 75
952 50	2 50	. ..	J. juill.—400 f.—Lib. fin c.	953 75	955 ..	953 75	955 ..
870 ..	. ..	1 25	NORD (nouvelles) ... cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	868 75
.. ..	. ..	. ..	J. juill. — 575 payés. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
630 ..	. ..	. ..	EST ... cpt..	628 75	630 ..	628 75	630 ..
632 50	. ..	. ..	J. mai.—500 f.—Lib. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
887 50	. ..	. ..	PARIS-LYON-MÉDITERR. cpt..	888 75	888 75	886 25	887 50
886 25	1 25	. ..	J. mai.—500 f.—Lib. fin c.	887 50	887 50	886 25	887 50
498 75	. ..	1 25	MIDI ... cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	497 50
497 50	. ..	. ..	J. juill.—500 f.—Lib. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	497 50
585 ..	. ..	2 50	OUEST ... cpt..	585 ..	585 ..	582 50	582 50
.. ..	. ..	. ..	J. avr.—500 f.— Lib. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
440 ..	. ..	. ..	ARDENNES (act. ancien.) cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
.. ..	. ..	. ..	J. juill.—500 f.—Lib. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
455 ..	. ..	. ..	ARDENNES (nouvelles).. cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
455 ..	. ..	. ..	J. juill.—500 f.—250 p. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
360 ..	2 50	. ..	GENÈVE ... cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	362 50
.. ..	. ..	. ..	J. juill.—500 f.—Lib. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
.. ..	. ..	. ..	DAUPHINÉ ... cpt..	575 ..	580 ..	575 ..	580 ..
575 ..	. ..	. ..	J. juill.—500 f.—Lib. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	575 ..
86 25	2 50	. ..	BÉZIERS ... cpt..	87 50	88 75	87 50	88 75
.. ..	. ..	. ..	J. oct.—500 f.— Lib. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	85 ..
487 50	. ..	3 75	AUTRICHIENS ... cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	483 75
488 75	1 25	. ..	J. juill.—500 f.—Lib. fin c.	485 ..	485 ..	482 50	483 ..
391 25	. ..	. ..	SARDE V.-EMMANUEL.... cpt..	392 50	392 50	391 25	391 25
.. ..	. ..	. ..	J. juill.—500 f.—Lib. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
475 ..	1 25	. ..	SUD-AUTRICH.-LOMBARD. cpt..	475 ..	476 25	473 75	476 25
473 75	2 50	. ..	J. mai.—300 f. payés fin c.	475 ..	476 25	473 75	476 25
.. ..	. ..	. ..	CHEMINS ROMAINS ... cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	342 50
.. ..	. ..	. ..	J. avr.—400 f.— Lib. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
535 ..	. ..	1 25	SARAGOSSE ... cpt..	535 ..	535 ..	533 75	533 75
533 75	1 25	. ..	J. juill.—400 f. payés fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	535 ..
470 ..	. ..	. ..	PAMPELUNE A SARAGOSSE cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
.. ..	. ..	. ..	J. juill.—Lib. ... fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
.. ..	. ..	. ..	SÉVILLE A XÉRÈS-CADIX. cpt..	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
.. ..	. ..	. ..	J. juill.—500 f.—Lib. fin c.	.. ..	.. ..	.. ..	.. ..
47 3/8	. 1/8	. ./.	ESPAGNE. 3 0/0 dette int. fin c.	.. ./.	.. ./.	.. ./.	47 1/2
21 1/8	. 3/8	. ./.	— Passive ... fin c.	21 3/8	21 1/2	21 3/8	21 1/2

VALEURS au comptant.	Préc. clôt.	Dern. cours.
4 1/2 0/0 franç. anc. J. mars	95 75	.. ..
4 0/0 ... —	87 ..	.. ..
Caisse et J^t des ch. de fer	288 75	292 50
— Centrale indust...	65 ..	.. ..
Comptoir d'escompte	655 ..	670 ..
Sous-compt^r des Entrep..	115 ..	115 ..
Crédit mobilier espagnol.	465 ..	465 ..
Obligations.		
Obl. foncières 1000 f 3 0/0	1015 ..	.. ..
Id. coup. 100 f 4 0/0	100 ..	100 ..
Id. Id. 100 f 3 0/0	92 50	93 ..
Id. Id. 500 f 4 0/0	488 75	491 25
Id. Id. 500 f 3 0/0	471 25	470 ..
V. de Paris 5 0/0 1852 J. juill.	1110 ..	1110 ..
Id. Id. 1855 J. sept.	485 ..	486 25
Id. Seine 1857 J. juill.	225 ..	225 ..
Id. Marseille 5 0/0. J. avril	1020 ..	.. ..
Orléans 4 0/0 ... J. juill.	1026 25	1020 ..
— nouv. ... —	982 50	.. ..
— 3 0/0 ... —	298 75	298 75
Rouen ... J. déc.	950 ..	960 ..
Béziers ... J. mai.	100 ..	98 75
Ardennes ...	295 ..	293 75
Midi ... J. juill.	293 75	293 75
Lyon-Médit. 5 0/0. J. avril	512 50	512 50
— 3 0/0. J. juill.	305 ..	305 ..
— Fusion 3 0/0 ...	298 75	297 50
Nord ... J. juill.	305 ..	305 ..
Paris à Lyon ... J. avril	1030 ..	1030 ..
— 3 0/0.. —	307 50	.. ..
Paris à Strasbourg J. juin.	492 50	492 50
Id. nouv. 3 0/0... —	295 ..	297 50
Bourbonnais ... J. juill.	298 75	298 75
Strasbourg à Bâle.. —	482 50	.. ..
Ouest ... J. juill.	975 ..	.. ..
— 3 0/0 ... —	292 50	292 50
Grand-Central ... —	295 ..	.. ..
Id. nouveau ... —	295 ..	295 ..
Rhône 3 0/0 ... —	301 25	.. ..
— 5 0/0 ... —	500 ..	.. ..
Lyon à Genève ... —	293 75	295 ..
Id. nouvelles... —	292 50	293 75
Ch. autrich. 3 0/0. J. mars	260 .	262 50
Lombard-Vénitien ...	250 ..	250 .
Saragosse ... J. juill.	260 ..	258 75
Romains ... —	236 25	238 75
Dauphiné ... —	295 ..	295 ..
Bessèges ... J. avril	286 25	.. ..
Cadix à Xérès ...	258 75	258 75
Séville à Cordoue ...	255 ..	.. ..
Pampelune ...	252 50	253 75
Nord de l'Espagne ...	255 ..	253 75
Ligne d'Italie ...	235 ..	236 25
C^e Parisienne du gaz ...	460 ..	.. ..
Divers. Hôt. Rivoli J. janv.	123 75	125 ..
Docks Napoléon ...	211 25	213 75

VALEURS au comptant.	Préc. clôt.	Dern. cours.
C^e des Eaux ... J. janv.	292 50	291 25
Comptoir Bonnard. J. fév.	55 ..	53 75
Ports de Marseille ...	420 ..	.. ..
Canaux. Quatre-Canaux.	1225 ..	.. ..
— Jouiss. ... J. déc.	95 ..	.. ..
— Bourgogne ...	980 ..	.. ..
— Jouissance ...	140 ..	.. ..
Gaz. C^e Parisienne ...	910 ..	920 ..
— Union des gaz ...	38 75	.. ..
Forges. Aveyron ...	2500 ..	.. ..
— Commentry ...	190 ..	.. ..
Zinc. Vieille-Montagne...	247 50	247 50
— Silésie ...	160 ..	.. ..
Charbonnag. Chazotte..	600 ..	.. ..
— Loire (4 groupes)	537 50	.. ..
— Grand'Combe ...	527 50	.. ..
Lins. Maberly ...	537 50	.. ..
— Cohin ...	500 ..	.. ..
Paquebots. C^e Maritime.	400 ..	400 ..
— Messager. imp. J. juin.	650 ..	.. ..
— nouv. act. ...	630 ..	.. ..
Voitures. C^e des Omnibus	895 ..	900 ..
Omnibus de Londres ...	43 75	42 ..
C^e gén. des voitur. de pl.	75 ..	76 25
Usines. Cail ... J. oct	680 ..	.. ..
Ch. de fer. Bessèges ...	425 ..	.. ..
— Ouest-Suisse ...	222 50	222 50
— Central-Suisse ...	415 ..	.. ..
— Séville à Cordoue...	410 ..	.. ..
— Nord de l'Espagne...	450 ..	.. ..
— Barcelone-Saragosse	455 ..	455 ..
— Russes ...	475 ..	.. ..
— G^d-Luxembourg ...	355 ..	.. ..
Fonds étrangers.		
Belge. 4 1/2 0/0 ... J. janv.	97 3/4	.. ./.
— 3 0/0 ...	74 1/2	.. ./.
— 2 1/2 0/0 ...	57 ./.	.. ./.
Espagne. Diff. converti. J. j.	39 7/8	39 5/8
— Passive nouvelle...	21 1/8	21 1/4
— 3 0/0 extér. J. juill.	48 1/8	48 1/8
— 3 0/0 1857... —	47 7/8	.. ./.
— Dette intér. —	47 3/8	47 3/8
— Pet coupur. —	48 ./.	.. ./.
Naples. Récep. Rothschild	85 ..	84 50
Romain. Emprunt. J. déc.	78 ./.	78 ./.
Haïti. Empr. 1844. J. 1855.	700 ..	.. ..
Piémont ... J. juill.	78 40	78 45
— 3 0/0 ... —	49 50	49 50
— Obl. 1834 4 0/0 J. juill.	1070 ..	.. ..
— Id. 1849 ... —	977 50	.. ..
— Id. 1851 ... —	952 50	.. ..
Lots d'Autriche ...	440 ./.	.. ./.
Nouv. emp. 3 0/0.. J. janv.	79 ./.	78 1/2
2 1/2 0/0 holland.. —	63 1/8	.. ./.
4 1/2 0/0 russe.... —	92 3/4	.. ./.

PRIMES. — **REPORTS.**

PRIMES.					REPORTS. A LA LIQUIDAT.
3 0/0 fin courant ...	dt 1	.. .. à	dt 50	68 15 à 68 25	p. .. à 05 b.
— fin courant ...	dt 25	68 35 à	dt 25	.. .. à	. .. à . ..
— fin prochain ...	dt 1	68 50 à	dt 50	68 70 à 68 75	. .. à . ..
Nord ... dt 10	fin c.	... .. à	fin p.	... .. à	. .. à . ..
Est ... dt 10	fin c.	... .. à	fin p.	... .. à	. .. à . ..
Lyon ... dt 10	fin c.	... .. à	fin p.	895 .. à 898 75	. .. à . ..
Orléans ... dt 10	fin c.	... .. à	fin p.	1385 .. à 1387 50	. .. à . ..
Midi ... dt 10	fin c.	... .. à	fin p.	... .. à	. .. à . ..
Genève ... dt 10	fin c.	... .. à	fin p.	... .. à	. .. à . ..
Ouest ... dt 10	fin c.	... .. à	fin p.	... .. à	. .. à . ..
Société autrich. ... dt 10	fin c.	... .. à	fin p.	... .. à	. .. à . ..
Lombards ... dt 10	fin c.	... .. à	fin p.	... .. à	. .. à . ..
Mobilier ... dt 10	fin c.	... .. à	fin p.	710 .. à 715 ..	. .. à . ..
Id. ... dt 20	fin c.	... .. à	fin p.	700 .. à	. .. à . ..

238e jour. — Bourse de Paris et bulletin financier du samedi 25 août 1860.

La semaine paraît vouloir finir dans les conditions de toute sa durée, c'est à dire avec une grande fermeté, mais sans affaires. Les cours cotés ne sont guère que nominaux, et ne laissent que peu de marge aux appréciations.

Le début s'est toutefois produit, sur la rente, avec une petite amélioration qui s'est maintenue invariable et impassible pendant toute la première partie de la Bourse. La vérité est qu'il n'y a pas d'affaires; s'il y en avait, elles se feraient à 68 22 1/2 cours fixe.

Aujourd'hui, comme tous ces jours derniers, les cours des chemins de fer sont longs à paraître à la cote : il est vrai qu'il n'y a aucune anxiété à cet égard, et que la connaissance des prix de la veille renseigne suffisamment sur ceux du lendemain.

Il en est de même du comptant, où les négociations sont de jour en jour plus rares.

Nous avons remarqué dans un journal spécial de finances paru ce matin, un aperçu de la situation actuelle de l'émission d'obligations de la Ville de Paris. Le chiffre des souscriptions ne s'élèverait, à ce jour, qu'à une somme de 50 millions, sur 140 demandés au public par M. le préfet de la Seine.

Lors de l'emprunt de 1855, une journée avait suffi pour atteindre un résultat complet, tandis que la souscription ouverte depuis une quinzaine dans les conditions nouvelles, n'a pu satisfaire qu'un tiers environ des besoins.

Le marché au comptant est d'une nullité désespérante; il n'y avait même pas aujourd'hui de ces petits mouvements isolés sur quelques valeurs spéciales. Ce n'est pas de la baisse cependant, mais de la lourdeur.

La Banque est invariable à 2830.

2 heures. — Les deux cotes anglaises sont venues à 92 6 à 7/8. Le marché pendant les deux premières heures écoulées n'a pas varié de 5 c. Le cours du 3 0/0 est stéréotypé à 68 22 1/2, et les primes sont constamment offertes à des écarts insignifiants.

Les cotes venues d'Allemagne signalent une nouvelle faiblesse sur les métalliques et peu de variations sur les changes.

L'opinion publique semble toutefois mieux disposée; on commence à croire au maintien des cours actuels pour la liquidation, et la spéculation agit dans cette vue. Il est vrai qu'elle a peu de chose à faire, comme le prouve surabondamment l'inanité des mouvements. Ce qui manque, c'est donc seulement le public, et la situation est moins tendue qu'il y a peu de jours. Le télégraphe est du reste sobre de nouvelles, et ne vient donner aucun stimulant à l'indolence générale.

3 heures. — L'animation a reparu sur le marché dans la dernière partie de la Bourse et les affaires ont repris une allure plus vive. Les cours étaient plus fermes. Ce n'est pas que le bilan de la journée soit considérable, car, après tout, le mouvement n'a guère été que de 10 centimes, mais on remarquait une tendance et des dispositions meilleures.

Le comptant sur la rente était également recherché, et c'est là un indice d'une valeur sérieuse pour la tenue des cours pendant la fin de la liquidation.

Les valeurs industrielles n'ont pris qu'une part modeste au mouvement de cette fin de semaine, et celles-là même qui ont pendant plusieurs jours occupé la spéculation étaient un peu laissées en oubli.

Les derniers cours sont : 3 0/0 68 25, Mobilier 690, Orléans 1375, Nord 955, Lyon 887 50, Autrichiens 485, Lombards 476 25.

Le cours moyen ressort à 68 27 1/2 pour le 3 0/0, pour le 4 1/2 0/0 à 97 90.

Changes. — Londres, 25 14 »/» à vue, 24 90 »/» à 90 jours; Francfort, 215 1/8 à vue, 214 1/4 à 90 jours; Amsterdam, 214 5/8 à vue, 213 »/» à 90 jours, Hambourg, 189 1/8 à vue, 188 1/8 à 90 jours; Berlin, 377 3/4 à vue, 374 »/» à 90 jours; Naples, »»» »/» à vue, »»» »/» à 90 jours; Vienne, »»» »/» à vue »»» »/» à 90 jours; Saint-Pétersbourg, »»» »/» à vue, 368 »/» à 90 jours; Madrid, 523 1/2 à vue, 518 1/2 à 90 jours.

MORTIMER D'OCAGNE.

BOURSES DES départements et de l'étranger.	Précéd. clôture.	Dernier cours.
Lyon, 24 août.— 3 0/0 à terme ...	68 10	68 15
— Société autrichienne ...	483 75	486 25
— Lyon ...	885 ..	888 75
Marseille, 23 août.— 3 0/0 à terme.	68 10	68 ..
— Société autrichienne ...	482 50	480 ..
Bordeaux, 23 août. — 3 0/0 à terme.	67 95	68 10
— Mobilier ...	677 50	685 ..
— Midi à terme ...	498 75	500 ..
Toulouse, 22 août.— Midi ancien..	498 75	... ..
— Autrichien ...	481 25	... ..
Londres, 24 août.— Consolidés....	93 ./.	93 1/4
— 3 0/0 espagnol ...	49 ./.	.. ./.
— 3 0/0 différé ...	41 25	.. ./.
— Ch. de fer franç. — Nord.	953 75	955 ..
— Est ...	630 ..	630 ..
— Midi ...	500 ..	498 75
— Orléans ...	1373 75	1373 75
— Lyon ...	890 ..	887 50
Vienne, 24 août.— 5 0/0 ...	67 25	66 50
— Mobilier autrichien ...	181 25	180 40
— Ch. autrichiens (Libérés)	252 ..	251 50
— Change sur Paris ...	52 ..	51 25
— sur Londres ...	130 50	130 80
Berlin, 23 août ... 4 0/0 ...	101 ./.	100 ./.
Francfort, 24 août ... 5 0/0 ...	58 3/4	57 13/16
— ... 4 0/0 ...	49 3/4	48 7/8
Bruxelles, 24 août ... 4 0/0 ...	96 7/8	96 7/8
Anvers, 24 août ... 5 0/0 ...	96 7/8	96 3/4
Amsterdam, 23 août ... 2 1/2 ...	63 3/8	63 1/4
Madrid, 24 août ... 3 0/0 ...	48 90	48 95
— — ... 3 0/0 diff..	40 95	41 ..

Cours des Marchandises. — Paris, 24 août.

Huile. — Colza disponible, en tonnes, 118 ..; en tous fûts, 116 50; épurée, en tonnes, 126 .., les 100 kil.

Savon. — Bleu pâle ferme, 96 à ...; moyen, 95 ..; blanc, 120 .., les 100 kil.; escompte, 3 0/0.

Esprit. — 3/6 fin, première qualité, 90 degrés, disponible, 102 .. à .... ..; 3/6 Montpellier, 86 degrés, 130 .. l'hectolitre.

Sucre. — Martinique et Guadeloupe, bonne 4e, 105 à ...; — Sucre brut indigène, 77 .. à 78 .., les 100 kil., entrepôt.

GRAINS ET FARINES.

En qx métriques de 100 kil.			Ventes en disponible.			
Restant ...	16,103	47	Gruau.	7 85	57 30	.. ..
Arrivages ...	6,042	50	1re m.	.. ..	.. ..	.. ..
			2e —	12 91	35 05	.. ..
Total....	22,145	97	3e —	.. ..	.. ..	.. ..
Ventes du jour.	6,063	26	4e —	.. ..	.. ..	.. ..
			Cuiss.	.. ..	.. ..	.. ..
Restant dispon.	16,082	71	Relev.	.. ..	.. ..	.. ..
Cours moyen			Reven.	.. ..	.. ..	.. ..
Du jour ...	42 fr. 36 c.		*Ventes à livrer.*			
Taxe du pain, le kil.,	40		A livr.	6042 50	41 40	43 30
— 2e qualité, —	32		C. s^r pl.	.. ..	.. ..	.. ..

BESTIAUX. — Marché de Poissy du 23 août.

	Amenés.	Vendus.						
Bœufs	2038	1957	1 42	1 46	1 30	1 34	1 18	1 22
Vaches ...	134	134	1 28	1 32	1 13	1 17	0 98	1 02
Veaux	751	707	1 54	1 58	1 42	1 46	1 28	1 32
Moutons..	10972	10524	1 68	1 72	1 53	1 57	1 38	1 42

Paris—Imprimerie SERRIERE et Ce, r. Montmartre, 123.
Fonderie.—Clicherie.—Galvanoplastie.

écrit le 19 août 1859

voir le cahier de correspondance

Berlin ce 10 Mai 1859

228

Monsieur!

Nous nous empressons de vous retourner l'article que vous avez eu la bonté de nous envoyer; vous y trouverez tout ce que nous avons cru y devoir ajouter. Il est inutile de répéter combien nous étions charmés de voir renouvellés tous ces signes précieux de l'intérêt avec lequel on a suivi nos communi-

curieux.

Je viendrai maintenant à répondre point par point votre lettre.

Vous avez eu le plaisir de recevoir le souvenir, c'est à dire le diplôme et les mémoires de Mr. Arithmin, que vous vous êtes empressés de transmettre à MM. de Humboldt et Ritter.

Mr. de Humboldt a été conduit au tombeau ~~enterré~~!! ce matin, il sera enterré demain à Tegel avec les signes de la sympathie la plus profonde et la plus ...

générale. Rien n'aurait pu plus profondément vous affliger après les nouvelles désolées sur la mort de votre frère, qui aussi vous ont parvenues définitivement, que la perte de ce vénérable doyen de la science, auquel vous deviez tout spécialement votre carrière scientifique et qui pour vous était toujours d'une bonté presque plus grande, si cela était possible, que d'ordinaire.

les remarques sur le
Journal Souhier se trouvent
dans le texte. Les hauteurs
sont celles des Col Waugh,
puisque les nôtres ne sont
pas encore calculées.
mais elles le seront bien-
tôt car tout est préparé.
Vous croiriez à peine
quel est le travail de
rédiger tout d'observa-
tions à la fois et quel
est le nombre des
précautions nécessaires
pour arriver à la dernière
précision.

2)

ce 10 Mai 1859

230

Malheureusement il nous faut faire les mêmes ~~obser~~ ~~vations~~ remarques sur la latitude et longitude des lieux marqués et sur les détails des chaines de montagnes qui ne sont tracées ici qu'en tant que comme des lignes.

Il nous est impossible pour le moment de donner, (avant un mois au moins) plus de détails. Nous sommes occuppés précisément avec ces mêmes calculs, mais il est impossible de les

hautes sphères.

Aussi le desir des Chinois ne peut pas encore être donné; mais s'il est possible, soyez assuré, nous vous apporterons à Paris nous mêmes tout ce que nous pourrons.
Aussi nous serons charmés de vous offrir alors notre coopération pour tout ce qui pourra vous aider dans votre bonté de rédiger l'article des Annales des Voyages.

Avec bien des compliments de la part de mon frère Votre très dévoué et reste. très obligé

H. Schlagintweit.

231

Un résumé de la correspon-
dance relativement au
sort de votre frère a été
réuni dans un petit
mémoire destiné à être
distribué à ceux
qui ont bien voulu
prendre tant d'intérêt
à son sort.

Vous en aurez une
copie des premières épreuves,
j'espère demain.

R. le [illegible] mai 1859

232

Berlin ce 27 Avril 1859

Mon cher Monsieur!

Nous ajoutons à la lettre addressée à Mr. le Président, que nous vous prions de garder la médaille et ce jusqu'à votre arrivée qui aura lieu vers la fin du mois de Mai.

Agréez en même temps nos remerciements et avoir communiqué

par l'intercession de M.
E. de Beaumont
les objets que vous
vous avons envoyés
à l'Académie. Nous
espérons de finir
avant notre départ
le premier volume
contenant les obser-
vations magnétiques
et d'être en état
d'en faire une commu-
nication à l'Académie
aussi bien qu'à la
Société de Géographie

Avec bien des compliments de la part de mon frère 233

Votre

très dévoué et très obligé

[illegible]

M. de la Roquette.

Rh 68
nr. 20

Berlin, Behrenstr. 1 a
ce 15 Sept. 1859.

234

Mon cher Monsieur,

Mille pardons, pour ne pas avoir répondu à vos lettres, que vous avez eu la bonté nous adresser.

Je suis heureux de dire, que nous aurons le plaisir de vous envoyer Dimanche ou Lundi prochain un paquet, contenant autant des renseignements sur M. de Humboldt qu'il nous était possible d'obtenir.

Quant à notre médaille
nous nous sommes permis
d'écrire à Mr. Mc Leod,
et le remerciant de sa
bonté; nous l'avons prier
de vouloir bien délivrer
s'il lui est convenable, la
médaille à nos Agents à
Londres. M. M. H. & D.
Sharpe, 26. Old Broad Str
Buildings, City, Londres.

Avec ~~le~~ paquet, qui va
partir Dimanche prochain,
nous aurons le plaisir d'ajouter
une lettre detaillée

Agreez, Monsieur, l'assurance
de ma plus haute considération
et de mon affectueux dévouement

Robert Schlagintweit.

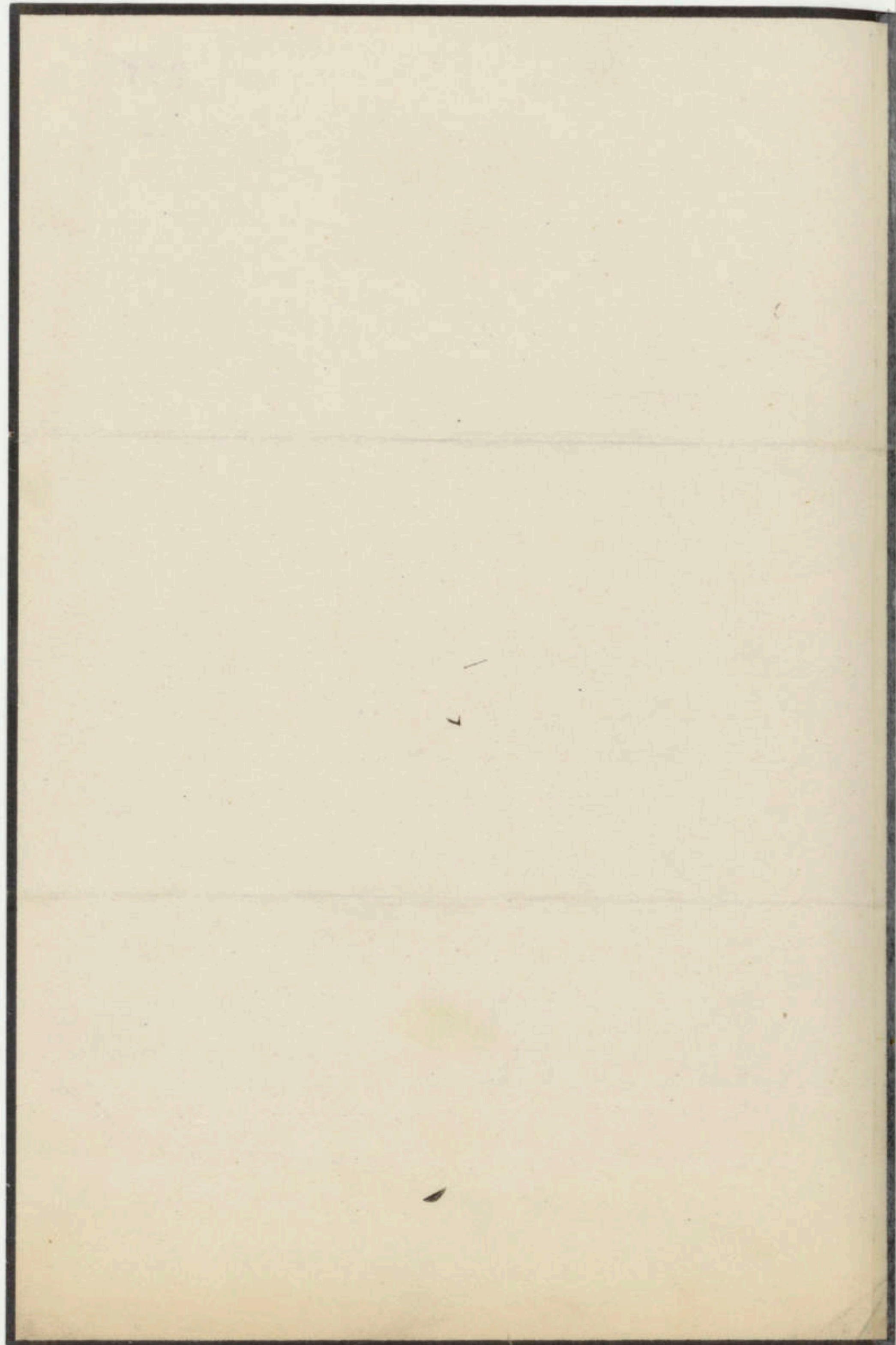

Berlin, ce 15 Mars 1859
(Behrenstr. 1a)

236

Mon cher Monsieur,

C'est avec le plus vif plaisir, que nous avons reçu votre lettre, un nouveau témoignage de l'intérêt qu'on prends pour nous en France; à peine nous osons comprendre littéralement que vous nous communiquez sur la distinction que vous nous faites espérer de la part de la Société de Géographie.

Nous pouvons ajouter avec les compliments de M. de Humboldt qu'il nous a chargé de vous remercier tout spécialement de l'intérêt que vous avez eu la bonté d'attirer pour nous de la part de la Société. Il

nous a même fait la surprise
de nous envoyer ce matin une
lettre sur ce sujet, adressé
à vous.

Nous nous empressons de
répondre aux questions que vous
nous avez faites. Vous en trouverez
les réponses dans un petit
mémoir ci-joint.

Nos publications ont été préparées
avec toute l'énergie possible: mais
l'impression ~~pour~~ des premier volume,
qui aura pour objet le thème, diffi-
cile des observations magnétiques
et astronomiques, n'est pas encore
commencée quoique le manuscrit
est presque terminé.

Cependant plusieurs des planches
qui formeront l'os au nombre,
l'Atlas de notre ouvrage sont
achevées. Nous en présentons
deux, dont l'objet aura peut-
être un intérêt special pour la
Société, puisque ce sont les deux
sommités du globe les plus élevées
qu'on connait jusqu'à présent.

D'autres feuilles contiennent

1) le catalogue de nos volumes manuscripts, 2) d'un système des observations météorologique que nous avons ramassées, 3) le catalogue de nos dessins, 700 au nombre. Les derniers seront tous photographiés coloriés comme le modèle ci-joint.

Aussi nos têtes ethnographiques, 270 au nombre, sont toutes exécutées par le procés galvano-plastique. Nous ajoutons le prospectus du libraire et, ce qui vous intéressera peut-être une lettre de M. Davies, qui nous a surpris dernièrement par une critique très-aimable de ce que nous avons envoyé jusqu'à présent en Angleterre.

Vous trouverez aussi une carte contenante nos routes et une esquisse très-sommaire des chaînes principales de la Haute Asie.

Il est presque superflu d'ajouter que dans notre rapport il nous était impossible de parler avec la précision

que nous communiquons maintenant sur la configuration et les limites des différentes chaînes qui ne se montraient qu'après une comparaison soigneuse de nos journaux et de nos observations sur les routes différentes.

Agréez, Monsieur, l'expression de la plus haute considération avec laquelle nous avons l'honneur d'être

Vos

très dévoués et très obligés

Hermann Schlagintweit
Robert Schlagintweit.

P.S.

Le paquet contenant les objets nommés au commencement de cette lettre ne peut partir que demain matin.

R. le 24 août 59

238

Berlin ce 18 Août
Behrenstr 1a. 1859

Mon cher Thoises, cher

Agréez l'expression réitérée de mes remerciements les plus sincères de la bienveillante manière dont la quelle vous avez facilité mes recherches dans les rapports de la Société de Géographie. Malheureusement notre séjour à Londres s'étant tellement prolongé qu'il nous est devenu impossible de choisir un autre chemin que le plus direct pour notre retour.

Permettez moi donc de vous adresser par ces lignes, puisqu'il n'est pas possible de le faire personnelle-

ment la prière de bien vouloir nous faire parvenir
nous peu
20 copies des mémoire avec la carte, ou bien s'il ne peut pas en faire autrement, 20 copies du numéro qui le contient; il sera notre plus agréable devoir de vous faire connaître les dépenses aussitôt que nous les aurons.

Quant à la médaille nous pensons trouver sous peu une occasion de vous la faire parvenir par un ami, et nous vous prions de bien

239

veuillez la garder encore
quelque temps.

Acceptez bien des compliments de la part de
mon frère

Votre
très dévoué et très
obligé
H. Chalogiatovici.

239 bis

BERLIN.
STADTPOST-EXP: VII
21 8 *5–6 Nm

8

Monsieur

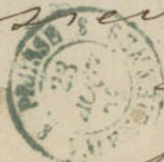

P.D

M. Ide la Roquette

&

Société de Géographie

fr

Paris.

9 Rue Christine

Berlin, 5 Decembre 1858.
(Behren Str. 1 a)

240

Mon cher Monsieur,

Retenus par les affaires les plus pressantes et specialement par une serie d'observations magnétiques, faite pour la determination finale des constantes magnétiques, il nous était impossible de répondre plus tôt à la lettre que vous avez eu la bonté de nous écrire le 15 Nov.

En vous remerciant du vif interêt que vous prenez à nos travaux, nous nous hâtons de vous envoyer un petit nombre de pages sur l'ensemble de nos voyages et de vous

présenter pour la Société géographique un exemplaire de nos rapports publiées dans l'Inde qui, quoiqu'il soit incomplet, est presque le seul que nous possédons nous mêmes.

Pendant le mois passé point de nouvelles ne sont arrivées de notre frère; mais le prince de Gortschakoff, auquel nous avons adressé une lettre, a bien voulu avoir la bonté de nous assurer, que toutes les recherches possibles seront faits aussi de la part de la Russie.

Le petit memoir que nous n'envoyons que pour obéir à votre demande, est la traduction d'un article qui récemment a paru avec nos portraits dans la „Illustrirte Zeitung" de Leipzig; comme c'est notre

241

éditeur qui l'a originé et qui avait
le détail de nos voyages, nous
pouvons le dire comme correcte
à l'exception des expressions trop
bienveillantes.

S'il était trop long pour
le Bulletin de la Société, peut
être vous le trouvez bon pour
la Revue des Deux Mondes, pour
laquelle on nous a demandé
il y a déjà long temps une
rélation.

En tout cas le mémoir est à
votre disposition et nous somes
convaincus qu'il ne pourrait
se trouver mieux placé que
dans vos mains.

Agréez Monsieur l'assure de
notre plus haute considération
avec laquelle j'ai l'honneur
d'être
mon cher Monsieur
votre très dévoué

Robert Schlagintweit

et bien que l'on augure et qui avait
le défaut de [illegible] nous
gouverne le [illegible]
à l'exposition des expériences très
remarquables.
S'il était trop [illegible]
le Bulletin de la Société pour
être mis [illegible]
la Revue des Deux Mondes pour
laquelle on nous a demandé
il y a déjà trop peu une
publication
Un mot [illegible] est à
votre disposition et nous serions
très heureux qu'il ne se décidât
à donner mieux placé que
dans nos recueils.
Agréez, Monsieur, l'expression de
mes plus hautes considérations
avec laquelle j'ai l'honneur
d'être pour vous Monsieur
votre très dévoué
[illegible]

R. le 13
ent 15 9bre

Berlin, ce 26 Octobre 1858
(Behren Str. 1a)

252

Mon cher Monsieur,

Revenus, il n'y a que quelques jours, d'une excursion en Bohême, je me hâte de vous envoyer 61 fres, dont 25 sont pour mon diplome et le reste pour la souscription annuelle.

Me rappellant du vif interêt que vous avez eu toujours la bonté de montrer à nos travaux j'ai le plaisir de vous communiquer que nous sommes occupés dans ce moment, à calculer nos observations magnétiques qui formeront la première partie de notre ouvrage.

Il y a maintenant plus d'une année que nous n'avons plus reçu de nouvelles de notre frère Adolphe; celles qui nous ont été communiquées indirectements sont très inquiétantes.

Avec l'expression de ma plus haute considération je suis

mon cher Monsieur

votre

très-devoué

Robert Schlagintweit.

243

243 bis

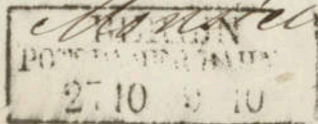

Monsieur

Monsieur de la Roquette
Vice Président de la Société de
Géographie
etc. etc.
19, rue Mazarine
etc. Paris
H. Schlagintweit

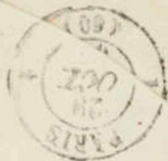
PARIS
(60)
29
OCT

Berlin, le 21 Avril 1858.
(Behren Straße 1 a/)

Mon cher Monsieur,

Agreez nous remercîments pour la lettre que vous nous avez fait l'honneur d'écrire le 21 mars; notre départ pour Weimar, où nous étions invités par le Grand Duc, nous a empêchés de répondre plus tôt.

Mon frère Hermann était charmé d'avoir été nommé membre correspondant étranger, et quand à moi, permettez moi d'exprimer le plaisir que j'éprouve à me voir devenir votre confrère.—

Quoique que nous n'ayons pas encore reçu nos diplômes nous informant officiellement de notre nomination, nous vous prions, Monsieur, d'exprimer nos remerciments au Président de la Commission Centrale.

On nous a envoyé, il n'y a que quelques jours, des lettres officielles de l'Inde qui contiennent des nouvelles de notre frère Adolphe qui nous remplissent de tristesse; il y a des bruits que le Gouvernement indien croit être vrais qu'il a été tué dans une bataille contre les Chinois en Turkistane.

Nous allons partir après demain pour Londres, où nous espérons recevoir des nouvelles plus directes; en revenant à Berlin, nous

235

passerons par Paris, où nous aurons le plaisir d'arranger les contributions que je me suis engagé à payer comme membre étranger. –

Agréez, Monsieur, la nouvelle assurance de mes sentiments les plus distingués et affectueux.

Robert Schlagintweit.

(A Monsieur de la Roquette Vice Président de la Société de Géographie etc etc etc Paris)

245 bis

BERLIN.
STADTPOST-EXP. VIII
22 4. 10-11 Vm

Monsieur

Monsieur de la Roquette
Vice Président de la Société de Géographie
etc. etc. etc.

P.D.

19, rue Mazarine
Paris.

3/2 1/2

fr.
Schlagintweit.

R. le 21 mars 1858

Berlin ce 7 Mars 1858
Behrenstrasse 1a

246

Mon cher Monsieur

Agreez mes remercîments les plus sincères de l'intérêt que vous exprimez pour mes travaux dans votre dernière lettre, et particulièrement de la proposition que vous me faites d'être reçus membres de la Société de Géographie, mon frère Robert membre ordinaire, moi-même membre honoraire de la Société de Géographie. Permettez moi de demander, ce que vous avez omis et ajoutez,

quelles sont les frais
pour l'un et l'autre, et
soyez sûr que la contribution
annuelle, demandée de
Robert sera pour lui non
une dépense mais un
devoir agréable.

Avec l'expression de
votre considération
la plus sincère

Votre
très dévoué
Hermann Schlagintweit

247bis

P.D.

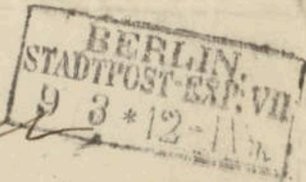

Monsieur

Monsieur de la Roquette

fr. 5½

Secrétaire de la Société

géographique

Paris

Alexander von Humboldt

R. le 12 février 58

Berlin, ce 26 Decemb. 1857
(Behren Strasse 1a)

248

Monsieur,

Dans l'absence de mon frère Hermann qui est parti pour quelques jours à Vienne, je prends la liberté de vous assurer que nous avons reçu avec le plus vif plaisir la lettre que vous avez bien voulu nous addresser; acceptez nos remerçiments sincers pour l'interêt que vous y esprimez pour nos recherches.

Pour le moment nous n'avons rien à vous offrir pour la société géographique; mais tous peu nous pourrons vous envoyer quelques communications comme vous les desirez.

Nous sommes occupés à préparer la note que M. Dareste désire et nous la fe-

rons

ferons partir en peu de jours ; nous savons par expérience combien des communications pareilles sont plus agréables si elles ne sont pas trop retardées.

Permettez-moi de profiter de cette occasion pour vous demandez si des étrangers, c'est à dire mon frère Hermann et moi même peuvent être proposés comme membres de la société de géographie ; quelle sont les formes ?

Avec bien des compliments de la part de mon frère

Votre

très devoué

Robert Schlagintweit.

249bis

P.D.

Monsieur

Monsieur de la Roquette

Vice President de la Société

et de Geographie et

fr. Paris.

19, rue Mazarine

Schlagintweit.

3/2 ½

My dear Sir

You will have received by the last Mail from Calcutta a brief report of our proceedings during the last cold season and a letter from my brother Hermann, telling you that we had all three very much enjoyed our interesting journey from Bombay to Madras and that we had kept perfect good health during all the time. My brother Robert and I have left Calcutta after a short but very busy stay of 10 days, on the 25th March; we intended as you know to go to Nepaul, and we had got permission from Government to try whether the Nepaulese might permit us to go from Kathmandoo further into the interior of their interesting and little known country. but we received letters from Major Ramsay at Patna saying that after an interview with Jung Bahadoor he could hold out no hopes of our being able to go any distance from Kathmandoo; so that we have been obliged to change our plans and to go to the British part of the Himalayas in Kumaon as it was settled in Calcutta we should do in the case of there being thrown any obstacles into our way in Nepaul. We went up in part by

Dawk Gharries, in part by Palanquins through Benares. Allahabad and Futtehghur. to Nainy Tāl where we arrived in the middle of April. Owing to the unusual state of the weather we experienced during our journey no very considerable heat, which however I find with certain precautions to be, not half so bad as we had been made afraid it would be. We find every thing conformed that you told us about the real dangers of the Indian Climate and about the means to avoid them. One part of our instruments which we wanted for constant observations on the road and up here in Nainy Tal we took with us in part on the roof of the palanquins which we find to be a very safe place for the barometers; in part by banghy bearers; the second part of our instruments went with the baggage on bullock carts in charge of two experienced people which we got in Bombay and Calcutta. All things arrived 8 days ago up here, and we are so happy to say that till now we had not yet any accident with any of our fine instruments.

We made Nainy Tall (a very picturesque station on the hills surrounding a little lake) our head quarters for about 1 month.

We made here a very complete set of repeated Magnetic Observations, made numerous geological excursions in several parts of the outer Himalayan Ranges, and we went up with our tents upon two of the neighbouring peaks Chinna (about 8700 feet) and Lurya Kanta (8200 feet), which command an extensive view of all the

Kumaon

Kumaon Himalayas from Api in Nepaul till beyond Gangotree — We remained on each of these two mountains for three days and we had the occasion to collect a pretty complete set of meteorological and physical observations and to obtain a very good general insight into the orography of this part of the Himalayan Ranges. We brought down several drawings of all the Peeks of the snowy range, measuring in the same time with our fine theodolites the horizontal & vertical angles for each of the dominant peaks several times. We have got every possible assistance from the Commissioner Mr Batten and from Captn Ramsay, who are exceedingly well acquainted with the geography of the country. We have sent on the greater part of our instruments two days ago to Almorah. Robert started today and I shall leave tomorrow. We go from here on two different routes to Milum (11400 feet) on the eastern foot of the great Nanda Devi group.

My Brother goes with the greater part of the instruments and Coolies on the direct route, I myself will first go to examine the Pindaree and Kuphinee Glaciers, and come round from there to meet him at Milum in the beginning of June. We will stay in Milum and its environs about a fortnight for making a set of our magnetic and other observations. From there we think of crossing over to Thibet and of travelling Westward, returning by the Mana Ghaut to Badrinath. We shall then cross over to Gangotri and come probably by two quite different routes to Simlah in October.

This is the route which we have laid down with Mr Batten & Captn Ramsay. I hope we may be able to complete it during

this

this summer, and to carry on to the best of our abilities the very interesting observations which have been entrusted to our care. You will allow me to express again our sincere thanks for the kind assistance which you gave us in England, since we feel only now how much we would have lost, if we would not have been able to make our researches in India. We had the honour of seeing up here several times, the Lieut. Governor Mr Colvin, who takes much interest in scientific observations; owing to his kind assistance we shall obtain very accurate corresponding barometric and meteorological observations both in Nainee Tal and in Agra, made with good instruments which will be frequently observed by intelligent natives employed and trained for these observations. If you see Sir Roderick Murchison please to remember me to him and to tell him, that we found in the ranges around Nainee Tal, generally considered devoid of fossils numerous eocene (lower tertiary) foraminifera, and the flysch with fucoides perfectly like those in the Alps and in positions as inverted and perplexing as they ever can be seen in the Alps. But I must reserve the detail for our geological report and the sections which I will send you as soon as we shall have been able to examine and compare a greater part of these beautiful Himalayah ranges. — You will perhaps find it interesting to hear that we had a very remarkable hail storm here on the 12th, the hail stones were of a quite unusual size. We measured several which had 12 inches in circumference. The greater part of the large ones

ones which we examined had a beautiful concentrical structure, much like some kinds of Agate: there was a white nucleus in the centre around which the vapour of the atmosphere must have condensed. There were some quite decided whirlwinds in the atmosphere, and the wind blew in the same time at least in three different directions, in different strata of the atmosphere, so that I think the hail stones were kept some time in the atmosphere before they came down — We shall write you in about a fortnight as soon as we shall have arrived in Milum —
We had the pleasure of meeting here Mr Henwood, who had been sent out for examining the mines of Kumaon, and we obtained from him much Geological information — He pronounces the iron to be of very good quality and to occur in large masses of which we saw ourselves ample proofs; but he holds out I understand not much prospect for the copper mines — He will return to England in a short time.

I cannot give you any very late information from my brother Hermann, who is in Darjeeling; he is perfectly well and seems to be so busy, as he lastly wrote to us, that he has

found

found no time for the last 10 days to give us any of this news.
~~Might you kindly support in the Court the sanction of the arrangements which as you know have been made in Calcutta by Mr Dorin and Mr Halliday in reference to Hermann; these arrangements alone enable us to carry on our researches in two quite different parts of the Country, which I trust may much add to the general results of our observations. Please to give our best comps. to Mrs Sykes~~

If you should favor us with a few lines or scientific instructions, for which we shall feel always much indebted to you, please to send them to Simlah, care of the Commissioner.

Believe me &c.

Signed) Adolphe Schlagintweit

Nainy Tal in Kumaon
May 17th 1855

P.S. Excuse my troubling you with forwarding the inclosed letter to Baron Humboldt, who I hope is quite well. Please to give many comps. to Colonel Sabine & Mrs Sabine, we shall write to him by next Mail.

To Colonel W. H. Sykes

&c. &c. &c.

253

India House London 13th July 1855

Dear Sir

The preceding copy of a letter from Adolphe Schlagintweit just received may be acceptable to the Geographical Society.

faithfully yours

W H Sykes

Monsieur Roquette.

paid

...n 13 July 1855

PD

14 JUIL

...the Geographical Society

of Paris

...rue r. Christine 3

R. le 21 ~~août~~

Paris le 13 Août 1854.

254

Mon cher Monsieur!

Je regrette infiniment que je ne pouvais pas avoir l'honneur de Vous voir à Paris, et de profiter de Vos lumières et de Vos aimables conseils au moment d'entreprendre un voyage de plusieurs années aux Indes orientales et dans l'Himalaya. Sur la récommendation bienveillante de Mr. de Humboldt nous avons eu l'honneur mon frère Hermann et moi accompagnés de notre frère cadet Robert d'être chargé d'une mission scientifique aux Indes et dans l'Himalaya. sous les auspices

de Sa Majesté le Roi de Prusse
et de la Compagnie anglaise
des Indes orientales. Nous
nous embarquerons pour Bombay
le mois prochain, après avoir
encore terminé la publication
du second volume de nos
recherches de géographie physique
et de géologie dans les Alpes,
accompagné d'un Atlas de 22
planches in folio. J'ai eu l'honneur
de Vous remettre quelques
extraits de notre ouvrage en
Vous priant de bien vouloir
les présenter à la Société
Géographique comme un
faible témoignage de
notre considération respectueuse
pour cette Compagnie savante.
Je vous prie en même temps

255

de bien vouloir presenter nos
compliments à Mr Jomard
et à Mr d'Avezac ; n'ayant
pu rester que très peu de jours
à Paris il m'était malheureuse-
ment absolument impossible
d'avoir l'honneur de les
~~voir~~ voir personellement.
Je Vous serais infiniment
obligé si Vous vouliez bien donner
une petite notice sur notre
voyage scientifique aux
Indes dans l'excellent journal
de la Société géographique
et en même temps de vous occuper
de faire une petite analyse de
notre ouvrage et de l'atlas. Vous
trouverez une petite note sur
le plan de notre voyage dans
le Cosmos de Mr l'abbé Moigno
publié cette semaine, et dans

le Compte rendu de l'Académie
des Sciences pour la séance du
Lundi dernier. Les rapports sur
notre voyage et les résultats de
nos observations seront principalement
publiées dans les proceedings
de la Société Royale de Londres, et
dans le Bulletin de l'Académie
de Berlin; nous serions excessivement
flatté si Vous vouliez nous faire
l'honneur d'en donner de temps en
temps quelques extraits dans le
Bulletin de la Société Géographique;
j'espère d'ailleurs de trouver le
~~temps~~ temps de m'adresser à la Société Géographique
elle même quelques communications
dans le cours de notre voyage qui
durera 3 à 4 ans.

En renouvelant l'expression de
ma considération la
plus distinguée je suis

Votre

très dévoué serviteur
Adolphe Schlagintweit

Adresse: Londres, Athenaeum
Club
Pal Mall.

255bis

a Monsieur

Mons. de la Roquette

Paris

frco.

Rue Mazarine 19.

Lehlaegintsaet D.

9/10 3

Monsieur

256

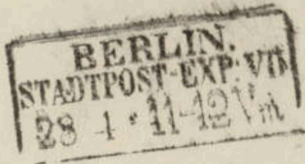

Monsieur de la Roquette
Vice Président de la Société
de Géographie

P.D.

etc. etc. etc.

19, rue Mazarine
Paris

fr.
Schlagintweit

9

134 Fl.

257

2me DIVISION.

Grande vitesse.

CHEMINS DE FER DE L'EST.

EXPLOITATION.

Reçu de Mr de Laroquette pour être expédié par grande vitesse,

à Mr Robert et Hermann à Berlin

la quantité de 1 colis dont détail ci-après :

MARQUES et numéros.	NOMBRE ET NATURE DES COLIS.	POIDS déclaré.	PRIX du transport.
	un Rouleau Imprimé	0/500	1 55
	Payé jusqu'à Strasbg. unf 55c		

Les articles de messagerie et marchandises doivent être expédiés par le pemier train correspondant avec leur destination, pourvu qu'ils aient été présentés à l'enregistrement deux heures au moins avant l'heure réglementaire du départ de ce train, faute de quoi ils seront remis au départ suivant.—Ils doivent être transportés par ce même train et mis à la disposition des destinataires en gare dans le délai de deux heures après son arrivée.

Le 14 avril 1859

LE CHEF DE STATION,

[signature]

No de Garantie 1377

Mod. no 267.— Paris, Paul Dupont.

1 Sg

Monsieur

255

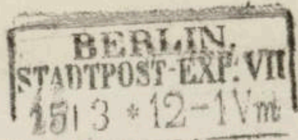

2

P.D.

Monsieur de la Roquette
Vice Président de la Société
de Géographie
etc. et etc.

9

à Paris

PRUSSE FORBACH

fr Schlagintweit
19, rue Mazarine

PARIS
17
MARS
59
(60)

a la rédaction

de l'Illustrirte Zeitung

Webersche Buchhandlung

Leipzig

259

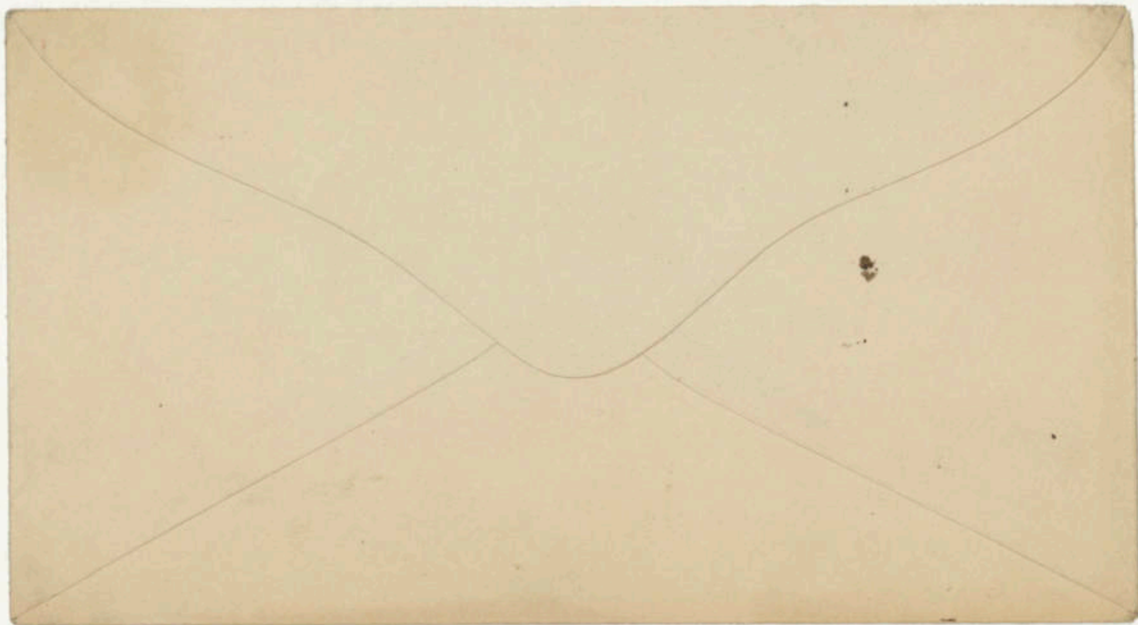

Berlin 6 April 1859

260

Geehrter Herr!

Wenn Herr de la Roquette, Präsidente der k. geographischen Gesellschaft in Paris Ihnen diese Zeilen schickt, so ist es um von Ihnen für die Illustration Clichés meiner 5 Portraits, vielleicht auch der begleitenden landschaftlichen Ansichten zu erhalten. Es ist kaum

nöthig beizufügen, dass
wir Ihnen sehr verbun-
den sein werden, wenn
Sie die Clichés überlassen,
uns, wie wir ohnehin
öfter zwischen der Illustrir-
ten Zeitung von Leipzig
und Paris geschickt.
Wir fügen noch bei, dass
in diesem Falle, wir gerne
bereit sind die Kosten
für die Clichés zu berichtigen,
und bitten die Rechnung
dafür an uns zu senden.
Die Gelegenheit, die
Herrn de la Roquette
veranlassen wird an
Sie zu schreiben, ist
der Umstand, dass

261

jüngst die k.k. geograph. Gesellschaft meinen bei- den Brüdern und mir den grossen Preis für dieses Jahr zuerkannt hat.

Hochachtungsvollst

Ihr
ergebener
H. Schlagintweit.

Weber'sche Buchhandlung
Leipzig

262

Mon très cher Monsieur!

Je suis à la vérité tout honteux de ne pas encore avoir répondu à l'aimable lettre que vous avez bien voulu m'adresser. J'avais toujours espéré de trouver quelques moments de loisir pour pouvoir vous écrire une longue lettre, telle que vous la désiriez mais nous avons été tellement occupé à réunir et à emballer avec soin notre belle collection d'instruments que je me trouve dans la rude nécessité de renoncer au grand plaisir de m'entretenir avec vous sur notre voyage aux Indes.

Mon frère Ibrahim [illegible] et moi, accompagnés de notre

frère Robert nous
embarquerons à Southampton
mercredi prochain à bord
le steamer Indus pour
Bombay par la voie de
l'Egypte. Nous irons
en hiver de Bombay
à Madras, d'où nous
nous embarquerons à la
fin de Février pour
Calcutta pour aller
en été dans l'Himalaya
oriental au Sikkhim
ou peut être du Népaul.
Nous comptons rester
3 à 4 ans aux
Indes, la compagnie
des Indes a été excessivement
bonne pour nous, et

on a fait tout pour
faciliter nos recherches.

Nous vous serions très
obligé à la vérité si vous
vouliez nous faire l'honneur
de consacrer un petit article
à notre voyage dans
l'excellent journal de la
Société géographique. Il
ne serait que très juste alors de
faire mention du nom du
Colonel Will. Sykes, un des
directeurs de la compagnie des
Indes, qui prend le plus grand
intérêt dans toutes les observations
scientifiques aux Indes. J'oserais
même vous incommoder ~~p~~ avec
la prière de bien vouloir envoyer
sous enveloppe au Col. Sykes
(East India House Leadenhall Street
London) le numéro du journal
de la société géographique dans

lequel vous aurez la bonté
d'insérer quelques mots sur
notre voyage aux Indes puisqu'il
serait de quelque importance
pour nous si le Col. Sykes pouvait
voir qu'on accorde en France
quelqu'intérêt à nos recherches.
Pendant notre séjour aux Indes
nous profiterons certainement
de votre obligeance et nous aurons
l'honneur de vous adresser de
temps en temps quelques lettres
en vous priant de les communiquer
à la Soc. Géographique, qui occupe
une place si importante parmi
les sociétés savantes de votre
capitale. Milles excuses que
je suis forcé de finir cette courte lettre
Agréez l'assurance de ma
considération la plus distinguée
Je suis

Votre très dévoué serviteur

Adolphe Schlagintweit

Londres 16 Sept. 1854
à la Légation de Prusse
9 Carlton House Terrace.

Berlin 15 Nov. 1859.
Dorotheenstraße 46.

264

Mon cher Monsieur

Nous avons eu le plaisir de recevoir votre lettre du 9. Novbre. et nous étions charmés de voir, que nos notes bibliographiques vous assisteront à compléter et à contrôler celles que vous avez déjà recueillies auparavant.

Nous sommes heureux de répondre autant qu'il nous est possible à vos questions.

1. M. de Humboldt n'a pas legué, proprement dit par un testament, tous ses biens mobilier, y compris sa bibliotheque, à Seiffert son valet de chambre depuis 43 ans, mais il lui a fait cadeau de tous ses biens etc. dans un document particulier.

Voici pourquoi les parens collateraux ne pourront jamais gagner un procés (même s'ils voulaint en faire une réclamation) que pour les articles que M. de Humboldt avait acquis aprés la date de son document.

Dans la „Beilage der Allgemeinen Zeitung N° 315 page 5151."

vous trouverez des détails.

Le texte du document étant dans les mains du Tribunaux, il n'a sera pas possible d'en obtenir une copie.

2. Les parents collatéraux de M. de Humboldt sont, nous croyons, les suivants:

a. Madame de Bülow, fille de son frère (Guillaume de Humboldt)

b. Hermann de Humboldt, fils de son frère (Guillaume de Humboldt)

c. Guillaume Humboldt, fils du précédent

d. Le Général de Hedemann, mari d'une fille de son frère.

3. Quant à la bibliothèque de M. de Humboldt, à ses cartes, ses re-

tifs, ses collections etc. on n'en a pas fait un catalogue; on ne sait pas même le prix probable pour lequel le tout sera vendu. –

Quant aux dernières routes de notre frère Adolphe, nous nous hâtons de vous les envoyer; vous les verrez indiquées sur notre petite carte.

Agréez Monsieur, l'assurance de la plus haute considération, avec laquelle nous avons l'honneur d'être

vos très dévoués

Hermann de Schlagintweit

Robert de Schlagintweit

266

Berlin ce 4 Nov. 1859

Mon cher Monsieur!

Nous avons tardé quelques jours de répondre à votre lettre du 20 Oct parceque nous avons attendu une biographie de Carl Ritter. Jusqu'à présent rien+ n'a paru qui serait plus détaillé que ce qui est imprimé dans le Conversationslexicon de Brockhaus+; mais nous ne manquerons pas de vous faire savoir aussi-

+ par exemple dixième édition volume 13 page 18

tôt que quelque chose se présentera.

Nous n'avons pas encore reçu le Diplome, mais il ne manquera pas de suivre, à pas lent mais sure, la belle médaille.

Mille remerciments de l'intérêt que vous prenez à nos travaux. Nous aurons sous peu l'occasion d'envoyer quelques notes sur les longitudes et latitudes du Tibet et de Yarkand, dont les calculs sont presque finis.

Avec bien des compliments de la part de mon frère

Votre
très obligé et très dévoué
H. de Schlagintweit.

267

267 bis

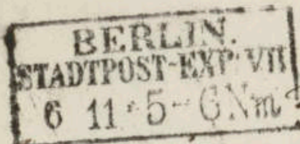

Monsieur

Ch. de la Roquette

V. P. Sés. de la Soc. géogr.

19 rue Mazarine

Paris

P.D

4 1/2

H. de Schlagintweit

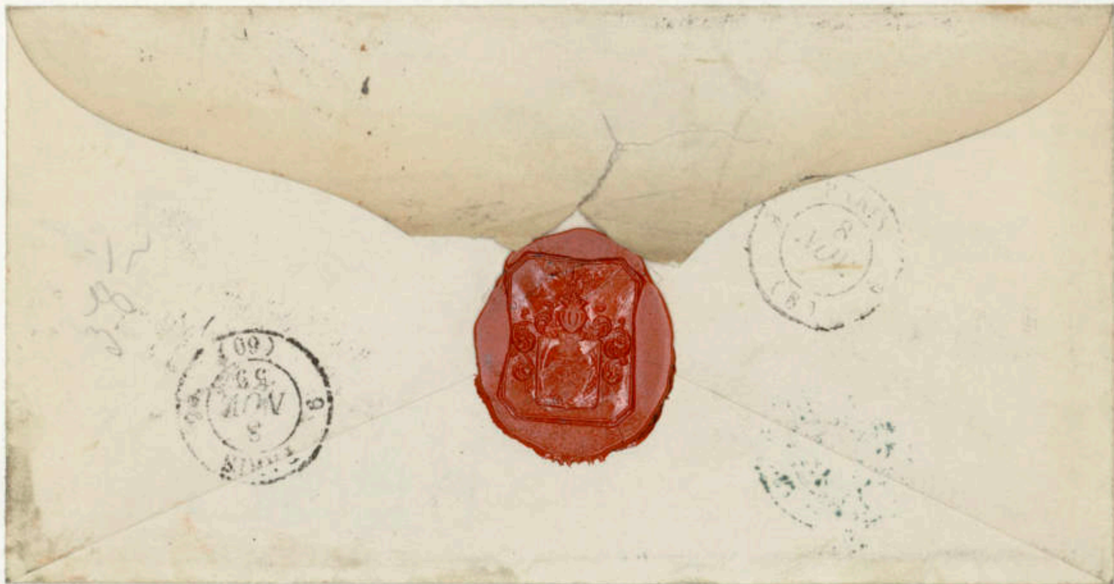

reçu le 18 avril 1859

Berlin, ce 14 Avril 1859
(Behrenstr: 1a.)

268

Mon cher Monsieur,

En continuation de la lettre, que nous avons eu le plaisir de vous envoyer, il y a quelques jours, nous faisons suivre les deux cartes, l'Itineraire et les Notes sur la population de Turkistan.

Nous répétons nos remerciments pour l'intérêt que vous prenez à nos voyages, et nous espérons, que la publication de nos ouvrages étant prête à commencer, d'avoir bientôt l'occasion, de vous présenter des communications plus detaillées

Les deux Cartes ne sont naturellement que des réductions à des echelles très-petites des originaux nous ne manquerons pas de vous envoyer les premières planches aussitôt que la gravure est assez avancé pour tirer des épreuves.

Agreez, Monsieur, l'expression de la plus haute considération avec laquelle nous avons l'honneur d'être

Vos

très-devoués et obligés

Hermann Schlagintweit

Robert Schlagintweit